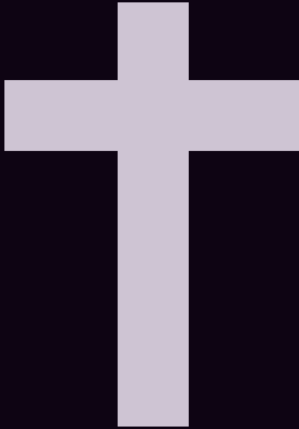

Riusu cocabera: mai ëjaguë Jesucristo ba'iyete

toyani jo'case'e'ë

New Testament in Siona (CO:snn:Siona)

Riusu cocabera: mai ëjaguë Jesucristo ba'iyete toyani jo'case'e'ë

New Testament in Siona (CO:snn:Siona)

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Siona

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Siona [snn], Colombia

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Siona

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
ce8413d6-ff57-5b18-bda5-72d8f77005b2

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	67
SAN LUCAS	108
SAN JUAN	182
HECHOS	236
ROMANOS	305
1 CORINTIOS	334
2 CORINTIOS	363
GÁLATAS	382
EFESIOS	395
FILIPENSES	407
COLOSENSES	415
1 TESALONICENSES	423
2 TESALONICENSES	429
1 TIMOTEO	432
2 TIMOTEO	440
TITO	446
FILEMÓN	450
HEBREOS	452
SANTIAGO	475
1 SAN PEDRO	483
2 SAN PEDRO	493
1 SAN JUAN	498
2 SAN JUAN	505
3 SAN JUAN	506
1 SAN JUDAS	508
APOCALIPSIS	511

Riusu Cocareba SAN MATEO Toyani Jo'case'e

Los antepasados de Jesucristo

¹ Yureca, Jesucristo ira bain ba'isi'cuare toyani jo'case'e ba'iji. Baguè ira bain ru'ruña ba'isi'cua yua David, Abraham, ja'ancua bateña.

² Abraham yua Isaac pè'caguè baquèña. Isaac yua Jacob pè'caguè baquèña. Jacob yua Judá, Judá yo'jecua, bacua pè'caguè baquèña. ³ Judá yua Tamarni huejani, Fares, Zara, bacua pè'caguè baquèña. Fares yua Esrom pè'caguè baquèña. Esrom yua Aram pè'caguè baquèña. ⁴ Aram yua Aminadab pè'caguè baquèña. Aminadab yua Naasón pè'caguè baquèña. Naasón yua Salmón pè'caguè baquèña. ⁵ Salmón yua Rahabni huejani, Booz pè'caguè baquèña. Booz yua Rutni huejani, Obed pè'caguè baquèña. Obed yua Isai pè'caguè baquèña. ⁶ Isai yua mai ira taita ba'isi'què David pè'caguè baquèña. Mai ira taita ba'isi'què David, yua Israel bain què'rè ta'yejeiye èjaguè ba'iguèbi yua Urias rënjo hua'jesi'coni huejani, Salomón pè'caguè baquèña.

⁷ Salomón yua Roboam pè'caguè baquèña. Roboam yua Abías pè'caguè baquèña. Abías yua Asa pè'caguè baquèña. ⁸ Asa yua Josafat pè'caguè baquèña. Josafat yua Joram pè'caguè baquèña. Joram yua Uzías pè'caguè baquèña. ⁹ Uzías yua Jotam pè'caguè baquèña. Jotam yua Acaz pè'caguè baquèña. Acaz yua Ezequías pè'caguè baquèña. ¹⁰ Ezequías yua Manasés pè'caguè baquèña. Manasés yua Amón pè'caguè baquèña. Amón yua Josías pè'caguè baquèña. ¹¹ Josías yua Jeconías, Jeconías yo'jecua, bacua pè'caguè baquèña. Ba'iguèna, ja'anrèn yua Israel bain preso zeanni sasirèn baquèña, Babiloniana sasirèn.

¹² Ja'nca preso zeanni sasi'cua ba'ijèna, ja'nrèbi Jeconías yua Salatiel pè'caguè baquèña. Salatiel yua Zorobabel pè'caguè baquèña. ¹³ Zorobabel yua Abiud pè'caguè baquèña. Abiud yua Eliaquim pè'caguè baquèña. Abiud yua Eliaquim pè'caguè baquèña. Eliaquim yua Azor pè'caguè baquèña. ¹⁴ Azor yua Sadoc pè'caguè baquèña. Sadoc yua Aquim pè'caguè baquèña. Aquim yua Eliud pè'caguè baquèña. ¹⁵ Eliud yua Eleazar pè'caguè baquèña. Eleazar yua Matán pè'caguè baquèña. Matán yua Jacob pè'caguè baquèña. ¹⁶ Jacob yua José, María ènjè, baguè pè'caguè baquèña. Maria yua Jesusni tè'ya raco'è, Cristo hue'eguèni.

¹⁷ Ja'nca ba'iguèna, Abraham ba'isirènbi David ba'isirèn tèca, ja'anrènte cuencueto, catorce pè'caguè sanhuè zin jojosi'cua bateña. Ja'nrèbi, David ba'isirènbi Israel bain preso zeanni Babiloniana sasirèn tèca, ja'anrènte cuencueto, catorce pè'caguè sanhuè zin jojosi'cua bateña. Ja'nrèbi, preso zeanni sasirènbi Cristo tè'ya raisirèn tèca, ja'anrènre cuencueto, catorce pè'caguè sanhuè zin jojosi'cua bateña.

Nacimiento de Jesucristo

¹⁸ Yureca Jesucristo tè'ya raise'ere quèato, ñaca baj'i. Baguè pè'cago María yua Joseni huejaja'go baco'è. Yuta huejama'icua ba'ijèna, Riusu Espiritubi bagona ti'anni, Ta'yejeiguè sèani, Riusu zin tè'yajeija'ye re'huabi. Re'huaguèna, bago bainbi masihuè. ¹⁹ Ja'nca masijèna, bago huejaja'guè José hue'eguè, re'o bainguè ba'iguèbi bainni gu'aye caye güeguè, Bagote ro

yahue jo'cani senjoza ro'taguë baji'i. ²⁰ Ja'nca ro'taguë ba'iguëna, Riusu anje hua'guëbi gaje meni, Josebi éoruna canni éñaguëna, baguëni quëani achobi:

—José, David bainguë, Maríani huejaye huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Riusu Espiritubi bagona ti'anni, zin të'yajeiya'ye re'huaguëna, zimbë ba'igo. ²¹ Ja'nca zimbë ba'igobi zinre të'ya raigona, baguë mamire JESUS hue'yojë'ën. Baguë bain gu'a juchana zemosi'cuare tëani, bacua juchare senjoni, bacuani baja'guë sëani, ja'nca baguëte hue'yojë'ën, anjebi guanseguë cabi.

²² Yua Riusu ira coca caní jo'case'e, baguë ira bainguë raosi'quë toyani jo'case'e, ja'anre ro'tani, güina'ru ba'ija'guë caguë, yure ba'iyete cuencueni si'aye re'huabi. Ba coca toyani jo'case'e yua ñaca baji'i:

²³ Romi zingobi zin nëcani, zinre të'ya raija'go'co. Të'ya raigona, baguë mami yua Emanuel hue'yosi'quë ba'ija'guë'bi, toyani jo'case'e baji'i. Ja'an mami yua bain cocabi cato, Riusu yua mai naconi te'e ba'iji, caji.

²⁴ Ja'n'rëbi, Josebi sëta rani, Riusu anje guanseni jo'case'e'ru güina'ru yo'obi. Maríani huejani babi. ²⁵ Ja'nca huejani baguëta'an, bago zin ru'rureba të'ya raisi'quëni të'ya raiye tëca, Josebi María naconi zin cu'emaji'i. Cu'ema'iguëbi, bago zin të'ya raigona, baguëte JESUS hue'yobi.

2

La visita de los sabios de Oriente

¹ Jesús të'ya raisi jobo yua Belén hue'ebi, Judea yija ba'i jobo. Bain ta'yejeiye ëjaguë Herodes hue'ebi ja'anrën. Ja'nca ba'iguëna, ma'choco éñajën ye'yesi'cuabi ënsëguë eta rai ca'ncobi rani, Jerusalenna ti'anni, ² coca senni acha bi'rahuë:

—Judío bain ta'yejeiyereba ëjaguë ba'ija'guë yuara të'ya raisi'quë, ¿jarore ba'iguë'ne baguë? Yëquë'nabi ënsëguë etajei yijare ba'ijën, ba ma'chocote éñani, baguë të'ya raise'ere masihuë. Ja'nca éñani, ma'chocobi saguëna, be'teni ti'anhuë. Ti'anni, baguëna gugurini rëañu cajën ba'iyë yëquëna, senni achajën ba'ë.

³ Senni achajën ba'ijëna, bain ta'yejeiye ëjaguë Herodesbi achani, gue ro'taye beoye ba'iguë, ai quëquëbi. Si'a Jerusalén bain'ga baguë naconi te'e quëquëjën ba'ë. ⁴ Ja'nca quëquëjënna, Herodesbi pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, si'acuani choini, ñë'coni, bacuani si'a jëja senni achabi:

—Ba Cristo ba'ija'guë ¿jarona të'ya raisi'quë ba'ija'guë'ne? senni achabi.

⁵ Senni achaguëna, bacua sehuohuë:

—Belén huë'e jobo, Judea yija ba'i jobo, ja'anruna të'ya raisi'quë ba'ija'guë'bi. Riusu ira bainguë raosi'quëbi ñaca toyani maina jo'cabi:

⁶ Belén huë'e jobo bain, Judea yijare ba'icua, mësacuabi yua ai ta'yejeiyereba ba'icua ba'ija'cua'ë. Judea yija ëja bain ba'ija'cuare ro'tato, te'eguëbi mësacua huë'e jobobi rani, yë'ë bain Israel bain cacuare guanseguë ba'ija'guë'bi, maina toyani jo'cabi, quëani achohuë bacua.

⁷ Quëani achojënna, ja'n'rëbi Herodes yua ba ma'choco éñajën ye'yesi'cuare yahue choini, bacua ma'choco éñasirënbare senni achabi. ⁸ Senni achani, masini, ja'n'rëbi, bacuare Belenna saoguë cabi:

—Mësacua sani, ba zin hua'guë ba'iyete re'oye senni achani cu'ejë'ën. Cu'eni, tinjani, ja'n'rëbi yë'ëna quëa raijë'ën. Yë'ë'ga baguëna sani gugurini rëanza, cabi.

⁹ Ja'nca caguëna, bacua saë'ë. Sani éñato, bacua ma'choco ënsëguë etajei yija éñase'e yua ja'ansirure sëji'i. Ja'nca së'iguë, bacuare sabi. Sani, ba zin hua'guë ba'i huë'ena ti'anni, ja'anruna nëcajaji'i. ¹⁰ Nëcajaguëna, ma'choco

ēñajĕn ye'yesi'cuabi ba ma'chocore ēñajĕn, ai bojoreba bojojĕn baē'ĕ. ¹¹ Ja'nca bojojĕn, ba huē'ena cacani ēñato, ba zin hua'guē yua baguē pĕ'cago María n-
 conĭ bajĭ'i. Ba'iguĕna, bacua yua baguĕna gugurĭni rĕanjĕn, baguē ta'yejeiye
 ba'iyete ro'tajĕn, ai bojohuē baguĕre. Ja'nca bojojĕn, bacua gajonguanre
 a'nqueni, ai ro'i bonsere ĩnni, baguĕna ro ĩnsihuē. ¹² ĩnsĭni, ja'nrĕbi ĕoruna canni ēñato,
 Rĭusu quĕabi: Herodes ba'iruna se'e go'ima'ijĕ'ĕn, canĭ ēñobi. Ĕñoguĕna,
 bacua yua tin ma'abi sani, bacua yĭjana go'imate.

La huida a Egipto

¹³ Ja'nca gotena, Josebi ĕoruna canni ēñato, Rĭusu anjebi ĕoruna cabi:

—Yua huē'ijĕ'ĕn. Ba zin hua'guē, baguē pĕ'cago, bacuare sani, Egipto yĭjana
 gatĭjĕ'ĕn. Baruna ti'anni, yĕ'ĕ quĕaye tĕca bĕani ba'ijĕ'ĕn. Herodes yua ba zin
 hua'guĕte huaza caguē, baguĕte cu'e ganoji, ĕoruna cabi.

¹⁴ Caguĕna, Josĕ yua ja'ansirĕn huĕni, ba zin hua'guē, baguē pĕ'cago,
 bacuare ñamibi sani, Egipto yĭjana gatĭni saē'ĕ. ¹⁵ Sani ti'anni, Herodes junni
 huesĕye tĕca bĕani baē'ĕ. Rĭusu ira bainguē raosi'quĕ canĭ jo'case'e'ru: “Yĕ'ĕ
 Zĭnre Egipto yĭjabi etaye choĕ'ĕ” ja'an canĭ jo'case'e'ru gĭina'ru yo'o gĭesebi
 Rĭusu.

Herodes manda matar a los niños

¹⁶ Yureca Herodes yua ma'choco ēñajĕn ye'yesi'cuare ĕjoni jĕhuabi. Bacua
 yĭjana go'ise'ere achani, Yĕ'ĕre ro coquehuē caguē, ai bĕinreba bĕnĭji'i. Ja'nca
 bĕinguĕbi sĭ'a zin hua'na samu tĕcahuĕan bacua go'ye ba'icuaire, ĕmĕcua,
 Belĕn huē'e jobo ca'nco ba'icua, ja'ancuaire huani senjojĕ'ĕn guanseguĕ cabi.
 Ma'choco ēñajĕn ye'yesi'cua case'ere ro'tani, zin hua'na ba'i tĕcahuĕanre
 cuencueni, ja'nca guanseguĕ cabi. ¹⁷ Ja'nca ba'iguĕna, Rĭusu ira bainguē
 raosi'quĕ Jeremĭas hue'eguē, baguē coca canĭ jo'case'e'ru gĭina'ru bajĭ'i:

¹⁸ Ramá yĭjana achato, ai ba'ĭye ai jĕja ota oiye bajĭ'i. Ira pĕ'cago ba'isi'co
 Raquel baco'ĕ. Bago mamacua junni huesĕsi'cua ba'ijĕnna, ai ota
 oco'ĕ bago. Zin hua'na beogo sĕani, yequĕcuabi bagonĭ bojo gĭeseye
 poremaĕ'ĕ, canĭ jo'cabi Jeremĭas.

¹⁹ Ja'nrĕbi, Herodesbi junni huesĕguĕna, Rĭusu anjebi gaje meni, Josĕ yua
 Egipto yĭjare ba'iguĕna, baguē ĕo cainsiruna ēñoni, baguĕni cabi:

²⁰ —Yua huē'ijĕ'ĕn. Ba zin hua'guē, baguē pĕ'cago, bacuare sani, Israel
 yĭjana go'ijĕ'ĕn. Zin hua'guĕni huani senjoĭne yĕcuabi yua junni huesĕhuē,
 cabi.

²¹ Caguĕna, Josĕ yua ja'ansi'quĕ huĕni, ba zin hua'guē, baguē pĕ'cago,
 bacuare sani, Israel yĭjana goĕ'ĕ. ²² Goni, ti'an bi'rani achato, Arequelao
 hue'eguĕbi yua Judea bainni guanseguĕ bajĭ'i. Baguē pĕ'caguĕ Herodesbi
 junni huesĕguĕna, baguĕbi bĕani, bainni guanseguĕ bajĭ'i. Ja'nca ba'iguĕna,
 Josebi achani, Judeana saiye ai huaji yĕguē bajĭ'i. Ja'nca ba'iguĕbi ĕoruna
 canni ēñato, Rĭusu anjebi baguĕni coca yihuoguĕ cabi. Ja'nca caguĕna, Josebi
 huĕni, ba zin hua'guē, baguē pĕ'cago, bacuare sani, Galilea yĭjana quĕñĕni
 sajĭ'i. ²³ Ja'nca quĕñĕni sani, ti'anni, Nazaret huē'e jobona bĕani bajĭ'i. Rĭusu
 ira bain raosi'cua canĭ jo'case'e: “Nazareno bainguē casi'quĕ ba'ija'guĕ'bi”
 zoe canĭ jo'carena, gĭina'ru bajĭ'i Jesuse.

1 Ja'nrëbi jê'te, Juan Bautizaguëbi Judea yija beo re'otona ti'anni, bainni coca quëani acho bi'rabi:

2 —Riusu ba'i jobo ëñoja'ñe yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'nca sëani, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, mame recoyo re'huani ba'ijë'ën, quëani achoguë baji'i Juan.

3 Juan ba'iyete cato, Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguëbi baguë ba'ija'yete zoe cocare toyani jo'cabi:

Riusu bainguëbi beo re'otona ti'anni, ai jêja coca bainni quëani achoja'guë'bi: “Mai Èjaguë rai ma'a re'huaye'ru re'hujë'ën. Te'e ruin ma'are baguëte yo'ocaijë'ën” quëani achoja'guë'bi, toyani jo'cabi Isaías.

4 Ja'nca toyani jo'caguëna, Juanbi ti'anni güina'ru yo'obi. Baguë cañare ëñato, camello rañabi tëonse'e baji'i. Ga'ni tënme baguë sëri seihuëte tënji'i. Baguë aonre ëñato, ba yija bu'nsu, o'a baya, ja'an baji'i. 5 Ja'nca ba'iguëna, ai jai jubë bainbi, Jerusalén huë'e jobo, Judea yija, Jordán ziaya ca'nco, ja'anruanbi rani, Juanni achañu cajën ra'ë. 6 Ja'nca raicuabi bacua gu'a jucha beoru quëareba quëatoca, Juanbi bacuare Jordán ziyana bautizabi.

7 Ja'nca bautizaguëbi, fariseo bain, saduceo bain, ja'ancuabi bautiza güesejañu cajën rajëna, bacuani bëiñe ëñani cabi:

—¡Mësacua yua ro aña jubë se'ga'ru ro coquejën raisi'cua'è! Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua sëani, ¿queaca jëaye ro'taye'ne? 8 Mësacua yua gu'a juchare senjoni, mësacua recoyo mame re'huani ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. 9 Ro mësacua coca, Yëquëna yua taita Abraham mamacua sëani, Riusubi yëquëni bëinma'iji catoca, ro huacha ro'tayë mësacua. Riusubi ënjo'on ba'i gatabëanbi inni, Abraham mamacua re'huaye yënica, ja'nca re'huaye poreji. 10 Gu'a sunqui cueye'ru yo'oji Riusu. Zu'ubobi inni, re'oye guë'tosibo ba'iguëna, si'a sunquire ëñani, gu'a sunqui ba'itoca, aon quëinma'itoca, yua ba sunqui sita ru'rubi cueni, sunquire taonni, toana ëoji. Ja'nca yo'oye'ru gu'a bainni yo'oye ro'taji Riusu, caguë quëabi Juan. 11 Mësacua gu'a jucha ro'tajën ba'ise'ere beoru jo'cani senjotoca, mësacuare oona bautizayë yë'ë. Ja'nca bautizaguëta'an, yequë, yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi yuara raiye ba'iji. Baguëca yua Riusu Espíritu naconi, toa naconi, mësacuare bautizaja'guë'bi. Quë'rë ta'yejeiye ëjaguëre sëani, yë'ë'ga ro yo'o conguë yo'oye'ru, baguë guëon ju'iyete sacaiye porema'iñë yë'ë. 12 Trigo aonra'carëan tutuna huë'aye'ru yo'oguë rajji. Baguë huëa macabi inni, aonra'carëanre tutuna huë'ani, hui'ya sëohuëan senjoguëna, trigo aon se'ga baguë aon re'huaruna ayani baji. Ja'nrëbi, hui'ya sëohuëanre chiani, toana senjoni ëoji. Ba toare cato, gare yayaye beoye ba'iji. Baguë bain conjën ba'icuaní ja'n cara'ru re'huani baji. Yequëcua conma'icuaní toana senjoni ëoji, quëabi Juan.

Jesús es bautizado

13 Ja'nca bautizaguë ba'iguëna, Jesusbi Galilea yijabi rani, Jordañana ti'anni, Juanni bautiza güeseye ro'taguë rajji'i. 14 Ja'nca ro'taguë raiguëna, Juanbi baguëni ënse ëaye cabi:

—Yë'ë yua ro yo'o conguëre'ru ba'iguëna, më'ë yua yë'ëni bautizare'ahuë. Ja'nca sëani, ¿më'ë guere ro'taguë yë'ëna raiguë'ne? cabi.

15 Caguëna, Jesús sehuobi:

—Re'oji. Yureca Riusu re'oye ro'taguë ba'iyete güina'ru yo'ojën ba'ina'a. Ja'nca sëani, yë'ëre yureca bautizajë'ën, caguë sehuobi.

Ja'nca sehuoguëna, Juanbi baguëte bautizabi. 16 Bautizaguëna, ja'nrëbi Jesús yua ziyabi etabi. Etani, ja'ansirën guënamë re'otore ëñato, pico re'otobi

joni a'nqueguëna, Riusu Espíritubi eta rani, ju'ncubo ba'iyë'ru ëñoni, Jesusna gaje meni tuabi. ¹⁷Tuaguëna, ja'n'rëbi guënamë re'otobi coca achoni raobi:

—Ënquë yua yë'ë Zin ai yësi'quë'bi ba'iji. Baguëni ai bojoyë yë'ë, quëani achoni raobi.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Ja'n'rëbi, Jesús yua Riusu Espíritute baguëna, Espíritubi baguëte beo re'otona sabi. Saguëna, zupai huatibi Jesusni coqueza caguë, baguëte choji'i.

² Jesús yua cuarenta umuguseñare ja'anrute ba'iguë, gare aon aiñe beoye ba'iguëna, ai aon gu'abi baguëre. ³ Aon gu'a ju'inguëna, ja'n'rëbi, zupai huatibi baguëna ti'anni cabi:

—Më'ë yua Riusu Zin bani'ga, ën gatabëanre inni, aonbëan'ru re'huani ainjë'ën, cabi.

⁴ Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Bañë. Riusu coca ñaca toyani jo'case'e ba'iji: “Aon aiñe se'gabi ba'ima'icua'ë bain. Riusu cocarebare cato, si'ayebi recoyo aon sëani, ja'anbi recoyo huajëreba huajëjën ba'iyë bain” caguë sehuobi.

⁵ Sehuoguëna, ja'n'rëbi, zupaibi baguëte sani, Riusu huë'e jobo Jerusalén casi jobona ti'anni, Riusu uja huë'e mi'chiyona mëani, nëconi, ⁶ baguëni cabi:

—Më'ëbi Riusu Zin bani'ga, yijana chajë'ën. Riusu coca yua ñaca caji: Riusu anje sanhuëni më'ëre cuiraye guanseji. Guanseguëna, gatana jun-jama'iñe cajën, më'ëre ëñajën cuirajën, më'ëre tëani bayë, toyani jo'case'e ba'iji, cabi zupai.

⁷ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Yequëru'ga toyani jo'case'e ba'iji ën coca: “Mai E'jaguë Riusuni ro coquejën choima'ijë'ën.” Ja'nca toyani jo'case'e sëani, më'ë case'ere yo'oma'iñë yë'ë, caguë sehuobi.

⁸ Sehuoguëna, ja'n'rëbi zupaibi yua baguëte ëmë cubë na'miñona mëani, si'a ën yija re'otoña, ta'yejeiye ba'i joboan ba'iguëna, te'e jëana baguëni ëñoni,

⁹ baguëni cabi:

—Ai re'otoña si'ayere më'ëna insini, ba re'otoña ëjaguëre më'ëre re'huayë yë'ë. Yë'ëna gugurini rëantoca, ja'an beoru më'ëna insiyë yë'ë, cabi.

¹⁰ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Yë'ë ba'irubi quëñëni saijë'ën, zupai huati. Riusu coca yua ñaca caji: “Mai E'jaguë Riusu se'gana gugurini rëanni, baguë se'gani conjën ba'ijë'ën” toyani jo'case'e sëani, më'ë case'e'ru yo'oma'iñë yë'ë, caguë sehuobi.

¹¹ Ja'nca caguë sehuoguëna, zupai huatibi baguëte jo'cani saji'i. Saiguëna, Riusu anje sanhuëbi rani, Jesusre conjën cuirahuë.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹² Ja'n'rëbi, Jesús yua Juan ba'iyete achato, preso zeansi'quë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, ja'n'rëbi Jesús yua Galilea yijana saji'i. ¹³ Sani, Nazaret huë'e jobore jo'cani, Capernaum huë'e jobona ti'anni, baruna bëani baji'i. Capernaum yua jai zitara yëruhua baji'i. Zabulón, Neftalí, ja'an yija re'oto huë'e jobo baji'i. ¹⁴ Riusu ira baingüë raosi'quë Isaías hue'eguë ba'isi'quëbi coca toyani jo'caguëna, yure güina'ru yo'obi Jesús. Isaías coca toyani jo'case'e yua ñaca baji'i:

¹⁵ Zabulón yija, Neftalí yija, ja'an yijaña yua jai zitara yëruhua ba'i ma'a ca'ncorete ba'iji. Jordaña que ca'ncona ti'anji. Ja'an yija si'aye yua

Galilea casi yija ba'iguëna, judío bain jubë ba'ima'icuabi ja'anruna ti'anjën ba'iyë.

16 Ja'an yija bain yua Riusu ba'iyete ro huesë hua'na ba'ijën, zijei re'oto ba'iyë'ru baë'ë. Ja'nca ba'icuabi, ai mia re'oto ëñoguëna, ai bojojën ëñahuë. Junni huesëse'e'ru ba'icuabi, zijebëte ba'ijën, ai sa'nti hua'na ba'ijënna, mame umuguse ñatani saoye'ru bacuani ëñose'e ba'iji. Ja'nca ëñose'e ba'iguëna, ai bojoye huanoji bacuare, toyani jo'cabi Isaías. Toyani jo'caguëna, Jesús yua baruna yure ti'anbi.

17 Ti'anni, ja'n'rëbi, si'a bainni quëani acho bi'rabi:

—Riusu ba'i jobo ëñoja'ñe yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'nca sëani, mësacua gu'a juchare jo'cani, mësacua ro'tajën ba'ise'e beoru mame re'huani ba'ijë'ën, quëani achoguë cabi.

Jesús llama a cuatro pescadores

18 Ja'n'rëbi, Jesús yua Galilea zitara yëruhuana sani, mejabëbi ganiguë, ëñato, Simón caguëbi, baguë yo'jeguë Andrés hue'eguë naconi ba'ijën, hua'ire yojën baë'ë, hua'i yoye ye'yesi'cua sëani. 19 Hua'ire yojënna, Jesusbi bacuani coca caguë choji'i:

—Mësacua yua yë'ëni te'e conjën raijë'ën. Mësacua yua hua'i yoye ye'yesi'cua ba'ijënna, bainre yoye mësacuani ye'yoyë yë'ë, caguë choji'i.

20 Caguë choiguëna, bacua hua'i yorëanre ja'ansiruna gare jo'cani, baguëni te'e conjën saë'ë.

21 Saijënna, baguëbi se'erë sani ëñato, Zebedeo mamacua samucua, Santiago hue'eguë, baguë yo'jeguë Juan naconi baë'ë. Bacua pë'caguë Zebedeo naconi yogute ba'ijën, bacua hua'i yorëanre ta'nëjën ñuë'të. Ja'nca ñu'ijënna, Jesusbi bacuani choji'i. 22 Choiguëna, bacuabi ja'ansirën bacua pë'caguëte jo'cani saë'ë. Ba yogute gare jo'cani, Jesusni te'e conjën saë'ë.

Jesús enseña a mucha gente

23 Ja'n'rëbi, Jesús yua si'a Galilea yijana saiguë, bain ñë'ca huë'eñana cacani ye'yoguë, Riusu ba'i jobore bojo cocare quëani achoguë, si'a rau bacuare huachoguë ganiguë baji'i. 24 Ja'nca yo'oguë ba'iguëna, si'a bain Siria yijare ba'icuabi achani, bacua bain rauna ju'ncua, ja'si yo'ocua, huati bacua, hue'nhue rau bacua, gara rau bacua, ja'ancuare Jesusna sani ëñoahuë. Sani ëñojënna, bacuare huachobi. 25 Huachoguëna, ja'n'rëbi, yequëcua ai jai jubë bain, Galilea yija, Decápolis yija, Jerusalén huë'e jobo, Judea yija, Jordaña que ca'nco, si'aruan ba'icuabi Jesús naconi te'e conjën saë'ë.

5

El sermón del monte

1 Bain jubëbi raijënna, Jesusbi bacuare ëñani, cubë na'miña quëñëni mëji'i. Mëni ti'anni bëaguëna, baguë bain concuabi baguëna ti'an raë'ë. 2 Raijënna, Jesusbi yihuo cocare bacuani ye'yoguë cabi:

La verdadera dicha del hombre

3 —Ro porema'i hua'nabi Riusu Espíritute cu'etoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Riusu ba'i jobo ëjacua'ru ruinja'cua'ë.

4 Bain gu'a juchare ro'tajën ota oitoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Riusubi bacua oiyete senjoni jo'caga'guë'bi.

5 Riusu yëye se'gare yo'oye cu'ejën ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë. Bacua yua ëja bain ba'iyë cu'ema'iñe cayë. Riusubi si'a yija ëjacuare bacuare re'huaguë ba'ija'guë'bi.

6 Aon gu'ana ju'incua aon cu'eye'ru re'oye yo'oye ai cu'ejèn ba'itoca, ai bojoreba bojojèn ba'iyè. Riusubi yajisi'cuare bacuare re'huaguè ba'ija'guè'bi. Riusubi re'oye yo'oye bacuare conja'guè'bi.

7 Bainni ai oijèn conjèn ba'itoca, ai bojoreba bojojèn ba'iyè. Riusubi bacuare'ga ai oiguè conguè ba'ija'guè'bi.

8 Gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'itoca, ai bojoreba bojojèn ba'iyè. Ja'an ba'icua'bi Riusuni èñajèn ba'ija'cua'è.

9 Bainni sa'ñeña bojo güesejèn ba'itoca, ai bojoreba bojojèn ba'iyè. Bacua yua Riusu mamacua casi'cua ba'ija'cua'è.

10 Yequëcuabi yè'è bain re'oye yo'oyete èñani, bacuani je'o batoca, yè'è bainbi ai bojoreba bojojèn ba'iyè. Riusu ba'i jobo èjacua ruinj'cua'è.

11 Mësacuare'ga je'o bani, mësacuani hui'ya cani, yè'ère concua ba'iyete ai bëinjèn, ro coquejèn, gu'aye cajèn ba'itoca, mësacua'ga bojoreba bojojèn ba'ijè'èn. 12 Riusu ira bain raosi'cuare'ga ai gu'aye yo'ojèn ba'è'è, ja'anrè. Yureca, mësacuare'ga ai je'o bajèn ba'ija'cua'è. Ja'nca ba'ijè'na, mësacua yua Riusu ba'i jobona ti'anni, baguè bayete ro coreba coja'cua sèani, mësacua ai bojoreba bojojèn ba'ijè'èn.

Salý luz del mundo

13 Mësacua yua onhua huanone'ru bainni re'oye èñojèn ba'icua'è. Ja'nca èñojèn, re'oye yo'ojèn ba'ijè'na, bacuabi huaji yèjèn, gu'aye yo'oye yèma'íñe. Ja'nca èñojèn ba'icua'ta'an, onhua huanone'bi carajeitoca, se'e mame re'huaye gare porema'íñe. Gu'a onhua ba'itoca, senjoñe se'ga ba'iji, bain za'nguruna.

14 Mësacua yua mia re'oto èñoñe'ru ba'ijèn, bainni re'oye èñojèn ba'icua'è. Hu'e jobote cubèna yo'otoca, si'a bainbi èñañe poreyè. 15 Majahuète zèonni, guènarobi meñe jaoni ta'pimajèn ba'iyè mai. Si'a hu'e bainbi èñaja'bè cajèn, èmèna reoyè. 16 Ja'nca sèani, mësacua yua mia re'oto èñoñe'ru, bainni re'oye èñojèn ba'ijè'èn. Ja'nca èñojèn ba'itoca, bainbi mësacua re'oye yo'ojèn ba'iyete èñani, mësacua Taita Riusu guènamè re'otore ba'iguète ro'tani, Riusu ta'yejeiye ba'iyete ai re'oye cajèn bojoyè.

Jesús enseña sobre la ley

17 Riusu ira guansesi coca toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, ja'anre cato, gare queñoni senjoguè raima'è yè'è. Ba coca case'e yua Riusu te'e ruiñe ba'i coca ba'iji. Ja'anre bainni masi güeseguè raisi'què'è yè'è. 18 Ja'an cocare cato, guènamè re'oto, yija re'oto carajeiye tèca, te'e cocara'huèrète gue toñe beoye ba'ija'guè'bi. Ru'ru Riusu coca cani jo'case'e'ru si'aye güina'ru yo'ose'e ba'ija'guè'bi. 19 Ja'nca sèani, bainguèbi te'e guansesi coca cani jo'case'e'ru tin yo'oni, yequëcuani tin yo'oye ye'yotoca, ja'anguèbi yua Riusu ba'iruna ti'anni què'rè yo'jereba ba'iguè hue'eguè ba'ija'guè'bi. Bainguèbi si'a guansesi coca cani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni, yequëcuani te'e ruiñe yo'oye ye'yotoca, ja'anguèbi Riusu ba'i jobona ti'anni, què'rè jaiguèreba ba'iguè hue'eguè ba'ija'guè'bi. 20 Mësacuani ganreba yihuoguè cayè yè'è. Ira coca ye'yocua, fariseo bain, bacua re'oye yo'oye'ru què'rè re'oye yo'ojèn ba'ima'itoca, mësacuabi yua Riusu ba'i jobona ti'añe porema'íñe.

Jesús enseña sobre el enojo

21 Mësacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyè. Bainre huani senjoñe beoye ba'ijè'èn, caji. Bainre huani senjotoca, Riusu bënni senjoñe ba'ija'guè'bi. Ja'an coca guanseni jo'case'e ba'iji. 22 Ja'nca ba'iguè'ta'an, yè'èca mësacuani ñaca yihuoguè cayè: Mësacua bainni bëinjèn ba'itoca, bënni senjoñe mësacuare ba'ija'guè'bi. Mësacua bainni gu'aye catoca, èja bain bënni senjoñe

mësacuare ba'ija'guè'bi. Mësacua bainni, Gu'a bainguè'è mè'è, mësacuabi catoca, Riusubi bènni, baguè toana senjoni èoye ba'ija'guè'bi.

²³ Ja'nca ba'iguè sèani, mè'èbi mè'è gue jo'ya ma'carète Riusuna ro insiza caguè, misabèna sani jo'ca bi'rani, ja'nrebi mè'è bainguè bèinguè ba'iyete ro'tatoca, ²⁴ mè'è gue ma'carè bayete Riusuna insima'ijè'èn. Ja'anre ru'ru ca'ncorena jo'cani, ja'nrebi mè'è bainguèna sani, baguèni menajè'èn. Baguè naconi te'e bojoguè ba'ijè'èn. Ja'nca ba'iguè, ja'nrebi yo'je, Riusu misabèna sani, mè'è gue ma'carè bayete Riusuna ro insiye poryè.

²⁵ Yequèbi rani, mè'è gu'aye yo'oye mè'èni cani, mè'ère èja bainna sa èaye yo'otoca, ru'ru baguèni besa ro'ini baguèni menajè'èn. Ja'nca yo'oma'itoca, baguè yua èja bainguè bènni senjoñete mè'ère jo'caji. Jo'caguèna, èja bainguèbi mè'ère soldado èjaguèna insiji. Insiyèna, soldado èjaguèbi mè'ère preso zeanni, ya'o huè'ena guaji. ²⁶ Guaoguèna, mè'è si'a curi ro'iyè tèca gare etaye beoye ba'iyè. Ja'anre si'a jèja yihuoguè cayè yè'è.

Jesús enseña sobre el adulterio

²⁷ Mësacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyè. Romini yahue baye beoye ba'ijè'èn caji. Ja'an coca guanseni jo'case'e ba'iji. ²⁸ Ja'nca ba'iguèta'an, yè'èca mësacuani ñaca yihuoguè cayè: Yeconi yahue ba èaye gu'aye ro'taguè ba'itoca, yua gu'a bainguè ruiñè mè'è. Bagoni yahue basi'què'ru gu'aye yo'osi'què ba'iyè.

²⁹ Mè'è jèja ñacogabi gu'a juchare yo'o èaye ro'tatoca, mè'è ñacogate rutani senjojè'èn. Te'e ñacoga se'gare beoguèbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, què'rè re'oye ba'iji mè'ère. Si'a mè'è ga'nihuè Riusu toana senjoni èose'e ba'itoca, què'rè ai gu'aye ba'iji. ³⁰ Mè'è jèja èntè sarabi gu'a juchare yo'o èaye ro'tatoca, mè'è èntè sarare tèyoni senjojè'èn. Te'e èntè sara se'gare beoguèbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, què'rè re'oye ba'iji mè'ère. Si'a mè'è ga'nihuè Riusu toana senjoni èose'e ba'itoca, què'rè ai gu'aye ba'iji.

Jesús enseña sobre el divorcio

³¹ Ira coca guanseni jo'case'e yua ñaca'ga caji: “Mè'è rënjore jo'cani senjotoca, ru'ru senjo cocare utina toyani, bagona insijè'èn” caji. ³² Ja'nca case'e ba'iguèta'an, yè'èca mësacuani ñaca yihuoguè cayè: Si'a bain rënjore jo'cani senjocua, bagobi yequèni yahue bama'itoca, ja'ancuabi bagoni ai gu'aye yo'oyè. Bagote gu'a romigore re'huayè. Y si'a bain jo'cani senjosi'coni huejani bacua, ja'ancua yua bagoni yahue baye'ru bajèn ba'icua'è, cayè yè'è.

Jesús enseña sobre los juramentos

³³ Mësacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyè. Mësacuabi Riusuni cuencueni ganreba catoca, ro coqueye beoye Riusuni cuencueni ganreba cajèn ba'ijè'èn. Riusuni cuencueni case'e'ru guina'ru yo'ojèn ba'ijè'èn, guanseni jo'case'e ba'iji. ³⁴ Ja'nca ba'iguèta'an, yè'èca mësacuani ñaca yihuoguè quèyè: Mësacua yua ganreba coca canica, Riusuni cuencueye beoye ba'ijè'èn. Guènamè re'oto mamire cuencueye beoye ba'ijè'èn, Riusu jèja ba'i jobo sèani. ³⁵ Yija re'oto mamire'ga cuencueye beoye ba'ijè'èn, mai Ta'yejeiye Riusu jèja guansegüè ba'i jobo sèani. ³⁶ Mësacua sinjobère'ga cuencueye beoye ba'ijè'èn. Mësacua yua te'e raña ju'inse'e re'huaye gare porema'inë. ³⁷ Ja'nca sèani, mësacuabi “Ja'nca ba'iji” cayè yètoca, ja'an se'gare cajè'èn. Mësacuabi “Bañè” cayè yètoca, ja'an se'gare cajè'èn. Què'rè jèja catoca, gu'aye se'ga cayè, yihuoguè cayè yè'è.

Jesús enseña sobre la venganza

³⁸ Mésacua yua ira coca guanseni jo'case'ere achani masiyë. Yequëbi më'ëni ja'si yo'otoca, më'ë ñacogare totaye, o më'ë gunjiñëre hua'huaye, ja'anre yo'otoca, më'ë yua baguëni güina'ru ja'si yo'o güeseye poreyë, guanseni jo'case'e ba'iji. ³⁹ Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ëca mësacuani ñaca yihuoguë quëayë yë'ë: Më'ëni gu'aye yo'oguëni güina'ru baguëni gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Yequëbi më'ë jëja huayohuana huaitoca, yequë huayohuare'ga baguëna bonëni huai güesejë'ën. ⁴⁰ Yequëbi më'ë ëntë sara canre tëatoca, më'ë guayoni se canre'ga baguëna insijë'ën. ⁴¹ Yequëbi baguë carga te'e kilómetro hue'oye më'ëni guansetoca, baguë naconi samu kilómetro hue'oni saiguë bojojë'ën. ⁴² Yequëbi bonsere sentoca, baguëna insijë'ën. Yequëbi më'ë bonsere prestaye sentoca, baguëni ënsyey beoye ba'ijë'ën.

El amor a los enemigos

⁴³ Mésacua yua ira coca guanseni jo'case'ere masiyë. Mésacua gaje bainni ai yëjën ba'ijë'ën. Mésacuare je'o bacuani ai güereba güejën ba'ijë'ën, guanseni jo'case'e ba'iji. ⁴⁴ Ja'nca ba'iguëta'an, yë'ëca mësacuani ñaca yihuoguë quëayë: Mésacuare je'o bacuani quë'rë yëjën ba'ijë'ën. Mésacuani bëinjën ganicuata'an, bacua ba'iyete Riusuni ujjajën ba'ijë'ën. ⁴⁵ Ja'nca re'oye yo'ojën ba'itoca, mësacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi baguë mamacuare mësacuare re'huani baji. Baguë yua gu'a bain re'o bain, si'acuanu te'e cuiraguë conji. Ënsëguëte mia güeseguë, oco güeseguë, si'acuanu jo'caguë, te'e conji. ⁴⁶ Mésacuani ai yëjën ba'icua se'gani ai yëjën ba'itoca, Riusu ro insija'ye ai caraji mësacuare. Impuesto curi tëacua, ja'ancua yua gu'a bain ba'icua'an, bacuabi sa'ñeña ai yëjën ba'iyë. ⁴⁷ Mésacua bain se'gani saludaye cajën ba'itoca, ai caraji mësacuare. Ro ën yija bain yo'oye'ru quë'rë yo'omajën ba'iyë mësacua. Judío bain jubë ba'ima'icua'ga ja'anre yo'ojën ba'iyë. ⁴⁸ Mésacua yua te'e ruiñereba yo'ojën ba'ijë'ën. Mésacua Taita Riusu, guënamë re'oto ba'iguëbi te'e ruiñereba yo'oguë ba'iyë'ru, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën.

6

Jesús enseña sobre las buenas obras

¹ Mésacuabi re'oye yo'oto, bainbi ëñaja'bë gare ro'taye beoye ba'ijën, mësacua re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tajën ba'itoca, mësacua Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi mësacua coja'yete gare insima'ija'guë'bi.

² Ja'nca sëani, mësacua yua bonse beo hua'nana curi insijën, yequëcuani quëayey beoye ba'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën ba'iyë. Yëquëna yua re'o bain'ë cajën, ro coquejën, bain ñë'ca huë'eña, huë'e joboreba ba'iruan, bain ba'iruana sani, yëquëna re'oye yo'oyete ëñani re'oye caja'bë cajën, curi beo hua'nana curi insiyë. Ja'nca yo'ojën, Riusu insija'yete coñu ro'tacuata'an, Riusuna coye beoye ba'ija'cua'ë bacua. Ja'nca ro'tajën yo'oye'ru mësacua yo'oye beoye ba'ijë'ën. ³ Curi beo hua'nana curi insinica, mësacua yua caye beoye ba'ijën, ⁴ ro yahue insijën ba'ijë'ën. Ja'nca insijën ba'itoca, mësacua Taita Riusu se'gabi ëñani, baguë bayete mësacuana insireba insija'guë'bi.

Jesús enseña a orar

⁵ Mésacua yua Riusuni ujato, yequëcuabi yë'ë ujjayete ëñaja'bë ro'taye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën ba'iyë. Yëquëna yua re'o bain'ë cajën, ro coquejën, bain ñë'ca huë'eña, huë'e joboreba ba'iruan, bain ba'iruana nëcani ujjayey ai yëyë bacua. Ja'nca yo'ojën, Riusu insija'yete coñu ro'tacuata'an, Riusuna coye beoye ba'ija'cua'ë bacua. Ja'nca ro'tajën yo'oye'ru mësacua yua yo'oye beoye ba'ijë'ën. ⁶ Mésacuabi Riusuni ujato, mësacua cain sonohüëna

cacani, anto sa'rore ta'pini, ja'nrebi te'e hua'guë ba'iguëbi yua më'ë Taita Riusuni yahuera'rë uja'j'ë'n. Ja'nca uja'j'ë'nna, më'ë Taita se'gabi ëñani, baguë bayete më'ëna insireba insija'guë'bi.

⁷ Riusuni ujato, zoe raijeiyereba uja'ye beoye ba'ij'ë'n. Gu'a bainbi ai zoe raijeiyereba uja cocare caní achotoca, Riusubi quë'rë re'oye achaji ro'tajën, ro ta'yejeiye cajën ba'iyë. ⁸ Mësacua yua bacua uja'j'ën caye'ru caye beoye ba'ij'ë'n. Mësacua Taita Riusuni senni achajë'nna, baguëbi mësacua carayete ru'ru masiji. ⁹ Ja'nca sëani, mësacua yua ñaca uja'j'ën ba'ij'ë'n: Yëquëna Taita, guënamë re'otore ba'iguëna, si'acuabi më'ë ta'yejeiye ba'iyete ruiñereba ro'tajën ba'ija'bë.

¹⁰ Më'ë ba'i jobo yuara yëquë'nana ti'anja'guëta'an ba'ija'guë. Si'acua ën yija ba'icuabi më'ë yëye'ru yo'ojën ba'ija'bë, guënamë re'oto ba'icua yo'ojën ba'iyë'ru.

¹¹ Yëquëna aon aiñe, yure umuguse aiñete insij'ë'n.

¹² Yëquëna gu'aye yo'ose'ere huanë yeni ro'tama'ij'ë'n. Yëquë'nabi yequëcua gu'aye yo'ose'ere huanë yeni ro'tamajën ba'iyë'ru, më'ë'ga ja'nca yo'oj'ë'n.

¹³ Ai guaja ba'iyete yëquë'nani jo'cama'ij'ë'n. Yëquë'nani gu'a ma'a ganiñete quëñoni baj'ë'n. Më'ë se'gabi ta'yejeiyereba pore ëjaguë sëani, më'ëni caraye beoye go'sijei cocare caní tonjën bojojën bañuni. Ja'nca ra'ë.

¹⁴ Mësacuabi Riusuni uja'j'ën, mësacuani gu'aye yo'osi'cua banica, bacua gu'aye yo'ose'ere huanë yeye caj'ë'n. Ja'nca catoca, mësacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi mësacua gu'aye yo'ose'ere'ga huanë yeye caji.

¹⁵ Mësacuabi ja'nca huanë yeye cama'itoca, mësacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi mësacua gu'aye yo'ose'ere gare huanë yema'iji.

Jesús enseña sobre el ayuno

¹⁶ Mësacuabi aon aiñe jo'canica, ro sa'nti hua'na'ru ëñojën ba'ima'ij'ë'n. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën ba'iyë. Yëquëna yua re'o bain'ë cajën, ro coquejën, yëquëna aon aiñe jo'cayete ëñani yëquëna re'oye yo'oyete masija'bë cajën, bacua ziañare sa'nti ziaña ba'iyë'ru ai yo'ojën re'huayë. Ja'nca yo'ojën, Riusu insija'yete coní bañu ro'tacuata'an, Riusuna coye beoye ba'ija'cua'ë bacua. Mësacua yua bacua yo'ojën ba'iyë'ru yo'oye beoye ba'ij'ë'n. ¹⁷⁻¹⁸ Mësacuabi aon aiñe jo'canica, Bainbi masima'ija'bë cajën, mësacua sinjobëte ëcobi so'onni, mësacua ziare zoani, yahue aon aiñe jo'caj'ë'n. Mësacua Taita Riusu se'gabi masija'guë cajë'nna, baguë se'gabi ëñani, baguë bayete mësacuana insija'guë'bi.

Riquezas en el cielo

¹⁹ Ën yija bonse yua ro bu'juni si'aji. Ro pu'nacani si'aji. Jiancuabi ro inni sayë. Ja'nca sëani, ja'an bonsere ro bëyoni baye beoye ba'ij'ë'n. ²⁰ Riusu ba'i jobo baja'yete quë'rë ro'tajën ba'ij'ë'n. Ja'anre cojë'nna, gare bu'juma'íne ba'ija'guë'bi. Gare pu'nacani si'ama'íne ba'ija'guë'bi. Jiancuabi gare inni saye porema'ija'cua'ë. ²¹ Riusu ba'i jobo baja'yete ro'tajën ba'itoca, ai recoyo bojojën ba'iyë mësacua. Ën yija bonsere ro'tajën ba'itoca, ja'an se'gare coní baja'cua'ë mësacua.

La lámpara del cuerpo

²² Mësacua ñaco yua recoyo majahuë'ru ba'iji. Mësacua ñacobi te'e ruiñe yo'oye yëtoca, si'a recoyo yua miañereba miaji. ²³ Mësacua ñacobi gu'aye yo'oye yëtoca, si'a recoyo yua zijepë'ru ruinjí. Ja'nca sëani, mësacua yua ëñare bajën, re'oye ro'tajën ba'ij'ë'n. Yëquë'rë mësacuabi mia recoyo baye ro'tacuata'an, zijiei recoyo se'ga bajën ba'ima'íne!

Dios y el dinero

²⁴ Samu ějacuani sehuoye mėsacua porema'ĩñē. Ja'nca sehuojēn ba'itoca, yequēni ai gu'aye ro'tani, yequēni ai yēreba yēyē. Ru'ru ba'iguēni conreba conni, yequēni ai je'o bayē mėsacua. Ja'nca sēani, Riusuni ai yējēn ba'itoca, bonsere te'e yēye porema'ĩñē mėsacua.

Dios cuida de sus hijos

²⁵ Yureca, mėsacuani yihuoreba yihuoyē yē'ē. Mėsacua bonse carayete oiye beoye ba'ijē'ēn. Mėsacua aon aiñe, gono uncuyc, can ju'iyē, ja'anre oiye beoye ba'ijē'ēn. Riusubi mėsacuare ro aon aincuare re'huamaji'i. Riusubi mėsacua ga'nihuēanre re'huaguē, ro caña ju'iyē se'ga re'huamaji'i. ²⁶ Mėsacua yua bi'an hua'na ba'iyete ěñani ye'yējē'ēn. Ba hua'nabi aon tanma'icua ba'iyē. Aon tēama'icua ba'iyē. Aon aya huē'eña beoyē. Ja'nca ba'icua'reta'an, mėsacua Taita Riusu guēnamē re'otore ba'iguēbi bacua aonre insiji. Ja'nca insiguēbi mėsacuare ro'taguē, bi'an hua'nani bojoye'ru mėsacuani quē'rē ta'yējeiye bojoguē ro'taguē cuiraji. ²⁷ Mėsacua bonse carayete oitoca, gare quē'rē zoe ba'iyē mėsacua porema'ĩñē.

²⁸ ¿Mėsacua queaca ro'tajēn, caña ju'iyete coni baja'ma cajēn oiye'ne? Jo'ya corore irayete ěñani ye'yējē'ēn. Jo'ya coro se'gabi re'o canre tēonma'iji. Riusubi jo'ya coro re'oye ěñoñe jo'cabi. ²⁹ Mai ira bonse ějaguē ba'isi'quē, Salomón hue'eguē ba'isi'quē, baguē caña ju'iguē ba'ise'e yua ai re'o cañara ba'ise'eta'an, jo'ya corobi ta'yējeiye ai re'oye ěñoji. ³⁰ Riusu se'gabi jo'ya corore cuiraji. Yure umuguse jorini, ja'n'rēbi miato gūeanni si'aguē'reta'an, Riusubi jo'ya corore ai re'oye cuiraji. Ja'nca cuiraguēbi mėsacuare'ga quē'rē ta'yējeiye ai re'oye cuiraye masiji. Ja'nca sēani, mėsacua ro ro'tajēn ba'iyete jo'cani, baguēni si'a recoyo ro'tajēn ba'ijē'ēn. ³¹ Riusubi mėsacuani ai re'oye cuiraye masiguē sēani, mėsacua bonse carayete oiye beoye ba'ijē'ēn. "Aonre bani ainja'ma, gonore bani uncuja'ma, cañare bani ju'ija'ma" ja'anre caye beoye ba'ijēn, bonsere oimajēn ba'ijē'ēn. ³² Gu'a bain se'gabi ja'an bonsere cu'ejēn ba'ijēnna, mėsacua bonse caraye si'ayete masiji Riusu. ³³ Ja'nca ba'iguēna, Riusu ba'i jobo ba'iyete ru'ru si'arēn ro'tajēn, baguē re'oye yo'oye'ru re'oye yo'ojēn ba'ijē'ēn. Ja'nca yo'ojēn ba'itoca, mėsacua bonse caraye si'ayete mėsacuana insireba insija'guē'bi Riusu. ³⁴ Mėsacua miato ba'ija'yere'ga oiye beoye ba'ijē'ēn. Miato ti'añe tēca ějoni, ja'n'rēbi ja'an umuguse ba'iyete ro'taye poreyē. Yure umuguse ba'iyē ai yo'ojēn ro'taye se'gare ba'iyē.

7

No juzgar a otros

¹ Yequēcua gu'aye yo'ose'ere cama'ijē'ēn. Ja'nca cama'itoca, Riusubi mėsacua gu'aye yo'ose'ere cama'iji. ² Mėsacuabi yequēcua gu'aye yo'ose'ere bēinjēn cajēnna, Riusubi gūina'ru mėsacua gu'aye yo'ose'ere bēinguē caja'guē'bi. Mėsacua cuencue ro'rohuēbi gūina'ru cuencueni insiguēna, Riusubi ja'ansi ro'rohuēbi cuencueni mėsacuana insija'guē'bi. ³⁻⁴ Mē'ē bainguē ñacogana ěñani, Hui'yara'carēte rutacaza caguē, yua jai hui'ya maca mē'ē ñacogate ba'iguēna, ja'anre ro ro'taguē rutama'itoca, ¿queaca mē'ē bainguē ñaco ba'i macare rutacaguē'ne? ⁵ Mē'ē ñaco ba'i macare rutaye ro'tama'itoca, ro coqueguē yihuoyē mē'ē. Ru'ru mē'ē ñacoga ba'i maca, ja'anre rutani, ja'n'rēbi, ai re'oye ěñañe poreguēbi sani, mē'ē bainguē ñacogana re'oye ěñani, baguē hui'yara'carēte guaja beoye rutacaiye poreyē

më'ë. Më'ë bainguë jucha yo'ose'ere senjoñe yihuoye yënica, ru'ru më'ë gu'a juchare jo'cani senjojë'ën.

⁶Riusu insini jo'case'ere gu'aye yo'ocuaana insima'ijë'ën. Jo'ya yai hua'nana insiye'ru ba'iji. Bacuabi ro coca yo'oni, më'sacuani cuncuyë. Ai re'o gatara'carëan ai ro'ira'carëan cuchi hua'nana insiye'ru ba'iji. Bacuabi ro za'nguni senjoñe.

Pedir, buscar y llamar a la puerta

⁷Mësacua yëyete jo'caye beoye senreba sentoca, Riusubi insiji. Mësacua yëyete jo'caye beoye cu'ereba cu'etoca, më'sacua cu'eyete tinjañë. Huë'ena ti'anni, jo'caye beoye je'njuni achotoca, huë'e ba'icuabi më'sacuana ancoyë.

⁸Riusuni jo'caye beoye sentoca, Riusubi insiji. Riusuni jo'caye beoye cu'etoca, Riusu ba'iyete tinjañë. Riusu anto sa'rona jo'caye beoye je'njuni achotoca, Riusubi ancoji.

⁹Mësacua zin hua'nabi aonbëte më'sacuani sentoca, ¿gatabëte insiye më'sacua? Bañë. ¹⁰Ziaya hua'ire sentoca, ¿añare insiye më'sacua? Bañë. ¹¹Mësacua yua gu'a bain ba'icuabi më'sacua zin hua'nana re'o aon insiye masicuata'an, më'sacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi yua, si'acua baguëni senni achajëna, bacuana quë'rë ta'yejeiye baguë bayete ai re'oye insiye masiji.

¹²Ja'nca ba'iguëna, yequëcuani re'oye yo'oye cato, bacua yua më'sacua yëye'ru më'sacuani re'oye yo'ojëna, më'sacua'ga güina'ru bacuani re'oye yo'ojën ba'ijë'ën.

La puerta angosta

¹³Se'e baguë bainni ye'yoguë yihuobi Jesús. Mësacuabi Riusu ba'i jobona ti'anni carajeiye beoye ba'iyë yënica, rëño sa'robi cacajë'ën. Yequë sa'ro jai sa'ro sëani, ai jai jubë bainbi cacani, jai ma'aja'an guaja beoye ganicuata'an, gare huesëni ñaca ba'iruan carajeiyë. ¹⁴Ba rëño sa'robi cacato, ba ai yo'ojën ba'i ma'aja'an ai guaja ganicuata'an, Riusu ba'i jobona ti'anni carajeiye beoye ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. Rëño jubë bain se'gabi ja'an ma'are tinjani ganini ti'añë.

El árbol se conoce por su fruto

¹⁵Yequëcuabi rani, Riusu coca quëacua'ë yëquëna ro coquejën cajëna, më'sacua ëñare bajë'ën. Bacua yua Riusu bain ba'iyë, oveja hua'na ba'iyë, ja'an ba'iyë'ru ëñocuata'an, airu yai hua'na yo'oye'ru Riusu bain jubëte ro huesoni si'aye ro'tajën raiyë bacua. ¹⁶Bacua yo'o yo'oyete ëñani, bacua ba'iyete masiye poreyë më'sacua. Sunqui quëñite ro'tani, bacua ba'iyete masiye poreyë. Miu sunquiñare ëñato, ëyere tinjama'iñë. Susina ëñato, higo uncure tinjama'iñë. ¹⁷Re'o sunqui banica, re'o uncue quëñji. Gu'a sunqui banica, gu'a uncue quëñji. ¹⁸Re'o sunqui banica, gu'a uncue gare quëñma'iji. Gu'a sunqui banica, re'o uncue gare quëñma'iji. ¹⁹Si'a sunqui yua re'o uncue quëñma'itoca, ro cueni taonni, të'cani, toana senjoni ëose'e ba'ija'guë'bi. ²⁰Ja'nca sëani, güina'ru re'o bain, gu'a bain, bacua ba'iyete masiye yënica, bacua yo'o yo'ojën ba'iyete ëñani masijë'ën.

No todos entrarán en el reino de Dios

²¹Ai jai jubë bainbi yë'ëni, E'jaguë, E'jaguë cajën ba'icuata'an, bacua yua Riusu ba'i jobona gare ti'anma'ija'cua'ë. Yë'ë Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguë, baguë yëye'ru yo'ojën ba'icua, ja'ancua se'gabi baguë ba'i jobona ti'anja'cua'ë. ²²Yë'ë ëñojai umugusebi ti'anguëna, ai jai jubë bainbi yë'ëni cajën ba'ija'cua'ë: "E'jaguë, E'jaguë, yëquëna ai re'oye yo'ojën ba'ise'ere masiyë më'ë. Më'ë ba'iyete ro'tajën, më'ë cocare quëani achojën ba'ë'ë. Më'ë ba'iyete

ro'tajën, huati hua'ire etoni saojën baë'ë. Më'ë ba'iyete ro'tajën, ai ta'yejeiye yo'o yo'ojën, bainni ëñojën baë'ë yëquëna. Ja'nca sëani, më'ëna ti'ansi'cua'ë yëquëna” cajën ba'ija'cua'ë. ²³ Ja'nca cajën ba'ijëna, yë'ëbi bacuani bëinguë sehuoja'guë'ë: “Mësacuare huesëguë'ë yë'ë. Yë'ë ba'iru quëñëni saijë'ën. Ro gu'aye yo'ojën ba'icua'ë mësacua” sehuoja'guë'ë yë'ë.

Las dos bases

²⁴ Ja'nca sëani, yë'ë coca case'ere achani te'e ruiñe yo'ocua ba'iyete cato, gatabana huë'e yo'osi'quë'ru ba'iyë bacua. Masiguëbi ja'nca yo'oji. ²⁵ Ja'nca yo'oguëna, ja'nrëbi ai tēñe ocoquëna, ai co'jeya raiguëna, ai jëja tutuguëna, ba huë'ëbi tainmaji'i. Jai gatabana gui'isi huë'e sëani, ai jëja babi. ²⁶ Yequëcua yë'ë coca case'ere ro achani te'e ruiñe yo'oma'icua ba'iyete cato, mejabëna huë'e yo'osi'cua'ru ba'iyë bacua. Ro ro'tajën ba'i hua'nabi ja'nca yo'oyë. ²⁷ Ja'nca yo'ojëna, ja'nrëbi ai tēñe ocoquëna, jai co'jeya raiguëna, ai jëja tutuguëna, ba huë'ëbi ma'mani gurujaji'i. Ai jëja gurujani meani huesëbi” cabi Jesús.

²⁸ Ja'nca caguë, baguë yihuo cocare cani tējibi. Tējiguëna, si'a bain hua'nabi ai bojojën achahuë. ²⁹ Bacua ira coca ye'yocua ye'yojën ba'ise'e'ru quë'rë ai ta'yejeiyera ye'yoguë bajji'i Jesús.

8

Jesús sana a un leproso

¹ Ja'nrëbi, Jesusbi ba cubëbi gajeguëna, ai jai jubë bainbi baguë naconi saë'ë. ² Saijënna, yureca yequëbi, gu'a ca'nmi rauna ju'inguëbi Jesusna ti'anni, baguëna gugurini rëanni, baguëni cabi:

—Ëjaguë, më'ëbi yë'ëre onica, yë'ë gu'a raure tënöni huachojë'ën, huachoye poreguë sëani, cabi.

³ Caguëna, Jesusbi baguë ëntë sarare mi'nani, baguëni pa'roni cabi:

—Më'ëni oiguë huachoyë yë'ë. Huajë hua'guë ba'ijë'ën, cabi.

Caguëna, ja'ansi'quë baguë gu'a ca'nmi rau yua gare tënosi'quë bajji'i. Huajë rajji'i baguë.

⁴ Huajë raiguëna, Jesusbi baguëni yihuoguë cabi:

—Achajë'ën. Më'ë huajë raise'ere yequëcuanii gare quëaye beoye ba'ijë'ën. Ëñe se'gare yo'ojë'ën. Pairina sani, më'ë huajë raise'ere ëñojë'ën. Ëñöni, Moisés ira coca guansegüë ba'ise'e'ru, jo'ya hua'guë case'ere inni, pairini quëani achöni, misabëna tëöni ëocaija'guë caguë, pairina insijë'ën, më'ë yua huajë raisi'quë sëani. Ja'nca yo'otoca, bain hua'nabi më'ë huajë raise'ere ëñani masiyë, cabi Jesús.

Jesús sana al criado de un capitán romano

⁵ Ja'nca cani, ja'nrëbi sani, Capernaum huë'e jobona ti'anbi. Ti'anguëna, soldado ëjaguëbi baguëna ti'an rani, ⁶ cocare senni achaguë cabi:

—Ëjaguë, yë'ë yo'o conguëbi huë'ere ba'iguë, garasi'quë uinguë, ai yo'oji, cabi.

⁷ Caguëna, Jesusbi:

—Ja'nca ba'ito, baguëni huachoguë saiyë, cabi.

⁸ Caguëna, soldado ëjaguëbi ënsegüë cabi:

—Yë'ë huë'ëna raima'ijë'ën, Ëjaguë. Më'ë yua ai ta'yejeiye ëjaguëte sëani, yë'ë huë'ëna caca güeseye poremã'ñë yë'ë. Si'aye ëñaguë sëani, so'öbi ëñani huachojë'ën. Ja'nca huachoye catoca, yë'ë yo'o conguëbi huajë rajja'guëbi.

⁹ Yë'ë yua ja'nca senni achaguëbi yequëcua yë'ë ëjacuani sehuoye bayë. Yequëcua soldado hua'nani guanseye bayë yë'ë. Te'e soldado hua'guëni,

Saijê'en catoca, baguê saiji. Yequêni, Raijê'en catoca, baguê raiji. Yê'ê yo'o congüêni, Yê'ê case'e'ru yo'ojê'en catoca, güina'ru yo'o'ji baguê. Ja'nca séani, më'ê raima'ijê'en caguê señê yê'ê, cabi.

¹⁰ Ja'nca caguêna, Jesús yua gue ro'taye beoye achaguê, yua bain jubê baguê naconi raisi'cuana bonêni, bacuani yihuoguê cabi:

—Ènquê soldado ëjaguêbi yê'êni ai ta'yejeiye recoyo ro'taji. Si'a Israel bain recoyote ëñato, baguê recoyo ro'taye'ru ai caraji bacuare. ¹¹ Mësacuanî ganreba cayê yê'ê. Ai jai jubêan bain yequêruan bain ti'an raisi'cua yua Riusu ba'i jobona ti'anni, Abraham, Isaac, Jacob, bacua naconi guênamé re'otona ñê'canî onre ainjên bojojên ba'ija'cua'ê. ¹² Ja'nca ba'ijênna, Israel bainreba Riusu cuencuesi'cuata'an, bacuabi ti'ani raisi'cuana bonêni, bacuani yihuoguê cabi:

—Ènquê soldado ëjaguêbi yê'êni ai ta'yejeiye recoyo ro'taji. Si'a Iñe porema'ija'cua'ê. Zijeî re'otoreba ba'iruna bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ê. Ja'nca ba'icuaî ai oijên, zemeñoana cuncujên, ai yo'ojên ba'ija'cua'ê, yihuoguê cabi Jesús.

¹³ Ja'nca canî, ja'n'rêbi soldado ëjaguêna bonêni, baguêni cabi:

—Yua më'ê huê'ena go'ijê'ên. Më'êbi si'a recoyo ro'taguêna, güina'ru yo'ose'e ba'iji, cabi.

Caguêna, baguê yo'o congüêbi te'e jêana huajê rajî'i.

Jesús sana a la suegra de Pedro

¹⁴ Ja'n'rêbi, Jesús yua Pedro huê'ena cacani ëñato, Pedro huagobi rau jayoni unco'ê. ¹⁵ Ja'nca uingona, Jesusbi bago ëntê sarana pa'robi. Pa'roguêna, bago rau jayoye têni saji'i. Têni saquêna, bagobi huajê hua'go huêni, baguêni cuira bi'rago.

Jesús sana a muchos enfermos

¹⁶ Ja'n'rêbi na'iguêna, ai jai jubê bain huati bacuare Jesusna sani ëñoahuê. Èñojênna, baguê yua te'e coca se'ga canî, huati hua'ire etoni saobi. Saonî, si'a rauna ju'incuare'ga huachobi. ¹⁷ Ja'nca huachoguêbi Riusu ira bainguê raosi'quê Isaías canî jo'case'e'ru güina'ru yure yo'oguê baji'i. “Maire pa'npo ëaye ba'iguêna, maire concuba conji. Maibi rauna ju'injênna, maire huachoyereba huachoji” canî jo'case'e ba'iguêna, güina'ru yure yo'oguê baji'i Jesús.

Los que querían seguir a Jesús

¹⁸ Ja'n'rêbi, quê'rê jai jubêan bainbi Jesusre tê'ijeiye nëcäjênna, Jesusbi bacuare ëñani, baguêre concuani: Que tê'huina je'ëñu cabi. ¹⁹ Caguêna, yequêbi ira coca ye'yoguêbi ti'anni, Jesusni cabi:

—Ëjaguê, më'êni congüê saza, si'a më'ê ganijeija'ruan, cabi.

²⁰ Caguêna, Jesús sehuobi:

—Airu hua'i hua'nabi gojeñana caincua'ê. Ca hua'i hua'nabi ziaroan tuijên caincua'ê. Ja'nca ba'iyeta'an, yê'ê, Riusu Raosi'quêreba ba'iguêbi yua umeni cainru gare beoguê'ê yê'ê, sehuobi.

²¹ Sehuoguêna, yequê, baguête congüê ba'iguêbi cabi:

—Ëjaguê, ru'ru yê'ê taita ju'insi'quêni tañe bayê. Tanni tējini, më'ere congüê te'e saiyê, cabi.

²² Caguêna, Jesusbi sehuobi:

—Yê'ena te'e congüê raijê'ên yurera'rê. Yê'ere recoyo bojoma'icua, junni huesêsi'cua'ru ba'ijên, ja'ancua se'gabi bacua bain junni huesêsi'cuare tanja'bê, cabi.

Jesús calma el viento y las olas

²³ Cani, ja'n'rëbi yoguna cacaguëna, baguëre concuabi baguë naconi je'enni saë'ë. ²⁴ Sani, jobo zitara ba'ijëna, ai jëja tutu rabi. Raguëna, ai jai të'a jë'cani, yoguna cacaguëna, oco bu'i bi'rabi. Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua cainsi'quë unji'i. ²⁵ Ja'nca uinguëna, bacuabi sëtoni cahuë:

— ¡Ëjaguë, huëni ëñajë'ën! ¡Maibi huesëni carajeyë! huaji yëjën cahuë.

²⁶ Cajëna, baguë cabi:

— ¿Mësacua guere yo'ojën, yë'ëni si'a recoyo ro'tama'ijën, ro quëquëjën ba'iyë'ne? cabi.

Cani, ja'n'rëbi huëni, Tutu saojë'ën, zitara të'a cuaujajjë'ën caguë guansebi. Guanseguëna, tutu'ga, zitara'ga ja'anse'ebi nëcajaji'i. Gare tutuye beoye bajji'i.

²⁷ Ja'nca ba'iguëna, bacuabi ai ëñajën rëinjën, sa'ñëña senni achajën cahuë:

— ¿Yua gue banguëguë'ne ba hua'guë? Baguëbi guanseguëna, tutu'ga, jai zitara'ga ja'anse'ebi achani, jaë'ë cani guajaji'i, cahuë.

Los endemoniados de Gadara

²⁸ Ja'n'rëbi, que të'huina jenni, Gadara yijana ti'anhuë. Ti'anjëna, samucua huati zemosi'cuabi bain tansi re'ohuëbi etani, Jesusna tëhuo raë'ë. Huati zemosi'cua sëani, ai coca cu'ejën ba'ijëna, yequëcuabi baruna saiye huaji yëhuë. ²⁹ Yureca Jesusna tëhuo rani, ai güijën cahuë:

— ¿Më'ë guere ro'taguë raquë'ne ënjo'on? Më'ë yua Riusu Zin ba'iguë'ë. ¿Yëquënani ai yo'o güeseja'guëbi quë'rë ja'anrë raquë? güijën senni achahuë.

³⁰ Senni achajëna, cuchi jubë ai ba'i jubëbi so'orë ba'ijën, aonre cu'ejën, aonre ainjën baë'ë. ³¹ Ba'ijëna, huati hua'i zemosi'cuabi Jesusni senreba sen'ë:

— Yëquënani etoni saotoca, ba cuchi jubëna saojë'ën. Bacuana cacaye yëyë, senni achajën cahuë.

³² Cajëna,

— Saijë'ën, cabi.

Caguëna, huati hua'ibi bainre jo'cani, etani sani, cuchi jubëna te'e cacahuë. Cacajëna, ja'ansirën si'a jubëbi hue'nhue raguëna, jaba të'ntëbana huë'huëni, rëi zitarana tonni runi huesëhuë.

³³ Runi huesëjëna, cuchi cuiracuabi quëquëni, gatini saë'ë. Huë'e jobona sani, si'aye quëani achomate. Huati zemosi'cua ba'iyere'ga quëani achomate.

³⁴ Quëani achojëna, ja'n'rëbi huë'e jobo bain si'acuabi Jesusni tinjajën raë'ë. Rani, Jesusni ëñani, yëquëna yijabi etani gare saijë'ën sen'ë.

9

Jesús sana a un paralítico

¹ Ja'nca senni achajëna, Jesusbi yua yoguna cacani, baguë huë'e jobona go'i bi'rabi. ² Goni ti'anguëna, ja'n'rëbi, yequëcuabi garasi'quëte camare uinguëna, Jesusna sani ëñohuë. Ëñojëna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua recoyo ro'tayete masini si'ani, garasi'quëni cabi:

— Bojo recoyo bajë'ën, mami. Më'ë gu'a jucha yua gare tënose'e ba'iji, cabi.

³ Caguëna, ja'n'rëbi, ira coca ye'yocuabi sa'ñëña yahue ro'tajën ñuë'ë: “Baguë yua Riusuni gu'aye caji” ro'tajën bën'ë. ⁴ Ro'tajën bëinjëna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua yahue ro'tase'ere masini, bacuani cabi:

— ¿Mësacua guere gu'aye ro'tajën bëiñë'ne? ⁵ Bainbi “Më'ë gu'a jucha yua tënose'e ba'iji” caye porecuata'an, “Huëni ganijë'ën” catoca, bacua huachoye porema iñete masi güeseyë. ⁶ Ja'nca ba'iyeta'an, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi bain gu'a juchare tënoñe poreguë'ë. Ja'anre mësacuani ëñoñë yë'ë, cabi.

Cani, ja'nrëbi garasi'quëni cabi:

—Yureca huëijë'ën. Më'ë camare inni, më'ë huë'ena saijë'ën, cabi.

⁷ Ja'nca caguëna, baguë yua huëni baguë huë'ena saji'i. ⁸ Ja'nca saiguëna, bain hua'nabi quëquë ëaye ro'tajën, Riusuni bojoreba bojojën, ro bainre huachoye poreguë re'huasi'quëre sëani, baguëni ai re'oye cajën baë'ë.

Jesús llama a Mateo

⁹ Ja'nrëbi, Jesusbi se'e sani ëñato, Mateo hue'eguëbi impuesto curi co huë'ere ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, Jesusbi:

—Yë'ëna te'e rani conjë'ën caguë choji'i.

Choiguëna, baguë yua huëni, baguëna te'e conguë saji'i.

¹⁰ Saiguëna, ja'nrëbi jë'të, Jesusbi huë'ere ba'iguë, aon ainguë ñu'iguëna, yequëcua impuesto curi cocua, yequëcua gu'a bain casi'cua, ai jai jubëbi rani, Jesús, baguëre concua naconi aon ainjën te'e bëahuë. ¹¹ Bëajëna, fariseo bainbi ti'anni ëñahuë. Ja'nca ëñacuabi Jesusre concuani bëinjën senni achahuë:

—¿Mësacua ëjaguë guere yo'oguë, impuesto curi cocua, gu'a bain, bacua naconi aon ainguë te'e ñu'iguë'ne? senni achahuë.

¹² Senni achajëna, Jesusbi achani, bacuani sehuobi:

—Huajëjën ba'icuaibi ëco yo'oguëte senma'inë. Rauna ju'incua se'gabi ëco yo'oguëte señë. ¹³ Riusu coca toyani jo'case'e ëñere ye'yëjë'ën: “Bain oijën concuare cu'yë yë'ë. Hua'ire huani misabëna ëocuare cu'ema'inë yë'ë.” Ja'an cocare ye'yëjë'ën. Yë'ë re'o bainguë'ë cajën ba'itoca, bacuare choiguë raimaë'ë yë'ë. Yë'ë gu'a bainguë'ë cajën ba'itoca, ja'ancuare choiguë raisi'quë'ë yë'ë, cabi Jesús.

La cuestión del ayuno

¹⁴ Ja'nrëbi, Juan Bautizaguëre concuabi rani, Jesusni senni achahuë:

—Yëquëna, fariseo bain, yua aon aiñe jo'cajënna, ¿më'ëre concua guere ro'tajën, aon aiñe jo'cama'inë'ne? senni achajën cahué.

¹⁵ Cajënna, Jesús sehuobi:

—Ro huacha ro'tajën ba'iyë mësacua. Huejaja'guëbi yuta ba'iguëna, baguë huejaye concuabi aon aiñe jo'caye gare porema'inë. Ja'nca porema'ijënna, huejaja'guëre preso zeanni quëñoni gare sai umuguse ti'anguëna, ja'anrën bacuabi aon aiñe jo'caja'cua'ë cabi.

¹⁶ Cani, ja'nrëbi bacuani yequë yihuo cocare quëabi:

—Mame canbi ira canna ja'chemajën ba'iyë. Ja'nca ja'chetoca, mame canbi guë'nguëguëna, ira canbi quë'rë se'e ye'reni gu'ajeji. ¹⁷ Bisi ëye jo'cha huajë jo'chare yua ira ga'ni jo'cha corohuëanna ayamajën ba'iyë. Ayatoca, huajë jo'chabi ira ga'ni corohuëanre juejueni jañuni si'aji. Ga'ni corohuëan'ga gu'a corohuëan'ru ruinji. Huajë bisi ëye jo'cha banica, mame ga'ni jo'cha corohuëanna ayajë'ën. Ja'nca ayatoca, bisi ëye jo'cha, ga'ni corohuëan'ga gare huesëye beoye ba'iji, cabi Jesús.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

¹⁸ Ja'an cocare caguë ba'iguëna, yequë bainguë, bain ëjaguë ba'iguëbi caca rani, Jesusna gugurini rëanni, baguëni coca senni achaguë cabi:

—Yë'ë mamacobi yurerarë junco'ë. Ja'nca ba'igoreta'an, rajjë'ën. Më'ë ëntë sarare bagona pa'rotoca, go'ya rajja'go'co, cabi.

¹⁹ Ja'nca caguëna, Jesusbi huëni, baguë naconi saji'i. Baguëre concua'ga te'e conni saë'ë. ²⁰ Ja'nca saijënna, yeco, u'chu rauna ju'ingobi, si'a sara samu tëcahuëan ju'in hua'go ba'igobi baguë yo'jeja'an rani, baguë can yëruhuate

pa'rogo. ²¹ “Baguë can se'gare pa'roni huajëza” cago pa'rogo. ²² Ja'nca pa'rogona, Jesusbi bonëni, bagoni ëñani cabi:

—Bojo recoyo bajj'ën, mami. Më'ëbi yë'ëni si'a recoyo ro'tasi'co sëani, huajë raë'ë më'ë, cabi.

Caguëna, bagobi ja'ansi'ru huajë raco'ë.

²³ Ja'n'rëbi, Jesús yua bain ëjaguë huë'ëna ti'anni ëñato, bain hua'nabi ai ota oijën, ro hui'ya güijën baë'ë. Yequëcuabi músicate sa'ntijën juë'ë. ²⁴ Ja'nca yo'ojëna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mësacua etani saijj'ën. Mamacobi ju'inmaco'ë. Ro canni uingo bago, cabi.

Ja'nca caguëna, baguëni bëinjën, ai jayajën chohuë. ²⁵ Chojëna, yequëcuabi bacuare hue'sena etohuë. Etojëna, Jesusbi cacani, ba romi zin hua'go ëntë sarana zeanguëna, bagobi huëni nëcago. ²⁶ Ja'nca nëcagona, bainbi Jesús huachose'ere ëñani, si'aruanna quëani achohuë.

Jesús sana a dos ciegos

²⁷ Ja'n'rëbi, Jesusbi barubi sani ganiguëna, samucua ñaco ëñama'icuabi baguë yo'jeja'an be'tejën, ai jëja güihuë:

—Taita David bainguë, yëquëna hua'nani oiguë conjë'ën, güijën cahuë.

²⁸ Cajëna, Jesús yua huë'ëna cacani ba'iguëna, ñaco ëñama'icuabi baguëna caca raë'ë. Raijëna, Jesusbi bacuani senni achabi:

—¿Mësacua yë'ë huachoye poreyete si'a recoñoa ro'taye? senni achabi.

Senni achaguëna,

—Ro'tayë, Èjaguë, sehuohuë.

²⁹ Ja'nca sehuojëna, Jesusbi bacua ñacore pa'roni, bacuani cabi:

—Mësacua yë'ëni recoyo ro'tajëna, yë'ë'ga güina'ru mësacuani huachoguë ba'iyë cabi.

³⁰ Caguëna, bacua ñaco yua ja'ansirën sëtani ëñani huajë raisi'cua baë'ë. Ba'ijëna, Jesusbi bacuani si'a jëja yihuoguë cabi:

—Mësacuare huachose'ere yequëcuani gare quëani achoye beoye ba'ijj'ën, cabi.

³¹ Caguëna, ba hua'nabi sani, Jesús re'oye yo'oni conse'ere si'a bainni quëani achojën ganihuë.

Jesús sana a un mudo

³² Ja'nca saijëna, ja'ansirën yequëcuabi yi'o ma'tëbë ba'iguë, gu'a huati baguë, ja'anguëte Jesusna sani ëñohuë. ³³ Eñojëna, Jesusbi baguë gu'a huatire etoni saoguëna, ba bainguëbi coca ca bi'rabi. Ja'nca ca bi'raguëna, bain hua'nabi ai ëñajën rëinjën cahuë:

—Yure yo'ose'e'ru Israel yija bainbi gare ëñama'isi'cua ba'iyë, cahuë.

³⁴ Cajëna, fariseo bainbi ti'an rani, bëinjën cahuë:

—Gu'aye yo'o'ji baguë. Zupai huatibi congüëna, ja'nca huati hua'ire etoni saoye poreji, cajën bën'ë.

Jesús tiene compasión de la gente

³⁵ Ja'n'rëbi, Jesús yua si'a huë'e joboña, si'aruan bain ba'iruanna saiguë, bacua ñë'ca huë'ëñana cacani ye'yoguë, Riusu ba'i jobo cocare quëani achoguë, rauna ju'incua, si'a rau ba'iyë bacuani huachoguë, ja'anre yo'oguë bajji'i. ³⁶ Ja'nca ba'iguëbi bain jubëni ai sa'ntiguë, oireba oiguë ëñabi. Chao hua'na caguë, ro porema'i hua'nabi oveja hua'na cuiraguë beo hua'na'ru ba'iyë ëñoñë bacua, ro'taguë ëñabi Jesús. ³⁷ Ja'nca ëñani, ja'n'rëbi, baguëte concuani cabi:

—Queruna ëñajë'n. Aon tanse'ebi yuara ya'jise'e sëani, yuareba tëaye ba'iji. Riusu ba'i jobo cu'ecuare tëani baye cayë. ³⁸ Ja'nca sëani, mai E'jaguë Riusu yua bainre tëani ba E'jaguë ba'iguëna, baguëni ñaca senreba senni achajën ba'ijë'n: Më'ë bainre tëani baye ro'taguë sëani, më'ëre yo'o concua, më'ë tanse'ere tëacaicua, ja'ancuare cuencueni, më'ë bainre tëaye raojë'n, senni achajën ba'ijë'n, cabi Jesús.

10

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹ Ja'nrëbi, Jesusbi baguëte concua si'a sara samucuaire choiguëna, baguëna ti'an raë'ë. Ti'an rajëna, bacuare gu'a huati hua'ire etoni saoye porecuare re'huabi. Si'a bain ju'incua, si'a rau ju'incua huachoye porecuare bacuare re'huabi. ² Ba cuencueni re'huasi'cua yua ñaca hue'ecua baë'ë: Ru'ru, Simón caguëni Pedro hue'yobi. Yequë, Andrés, Pedro yo'jeguë baji'i. Yequë Santiago, yequë Santiago yo'jeguë Juan, ja'an samucua Zebedeo mamacua baë'ë. ³ Yequë Felipe, yequë Bartolomé, yequë Tomás, yequë Mateo impuesto curi coguë baji'i. Yequë Alfeo zin Santiago, yequë Lebeo, Tadeo'ga hue'eguë baji'i. ⁴ Yequë Simón hue'eguë celote jubë baji'i. Yequë Judas Iscariote, Jesús je'o bacuana insini senjoja'guë baji'i. Ja'an hue'ecuare cuencueni re'huabi Jesús.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁵ Ja'ancua si'a sara samucuaire cuencueni re'huani, bacuani coca guanseguë saobi:

—Judío jubë ba'ima'icuaana saima'ijë'n. Samaria yija huë'e joboñana gare saimajën ba'ijë'n. ⁶ Israel bain se'gana saijë'n. Riusu bain quëñëni saisi'cua, oveja hua'na ro quëñëni huesësi'cua'ru ba'iyë, ja'ancua se'gana sani, ⁷ bacuani ñaca quëani achojë'n: “Riusu ba'i jobo yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji” quëani achojën ba'ijë'n. ⁸ Ja'nca ba'icuabi rau ju'incuaire huachojë'n. Junni huesësi'cuare go'ya rai güesejë'n. Gu'a ca'nmi rau bacuare tënoni huachojë'n. Huati hua'ire etoni saojë'n. Ja'nca yo'oye porecua'ru ro'iyë beoye re'huasi'cua sëani, më'sacua yua bainre conjën, bacua ro'iyë senma'ijë'n.

⁹ Më'sacua yua curire gare saye beoye ba'ijë'n. ¹⁰ Bonse turubëte sama'ijë'n. Te'e ëntë sara can se'ga sajë'n. Guëon ju'iyete sama'ijë'n. Ro'ojën sai tubëte sama'ijë'n. Yo'ore concuani ba'icua aonre ro insiye ba'icua sëani, më'sacua ja'nca saijë'n.

¹¹ Sani, huë'e jobona ti'anto, re'o bain banica, bacuare cu'eni, më'sacua saiye tëca, bacua huë'ena bëani ba'ijë'n. ¹² Ja'an huë'ena ti'anni, baru bainni saludajë'n. ¹³ Re'o bain ba'itoca, më'sacua bojojën saludase'ere bacuana jo'cajë'n. Gu'a bain ba'itoca, jo'cama'ijë'n. Më'sacua saludase'ere go'iyë quëñojë'n. ¹⁴ Yequërë baru bainbi më'sacuani bojomajën, më'sacua coca quëani achoyete achaye güejën ba'itoca, barubi quëñëni saijë'n. Ba huë'e jobobi saijën, ba bainbi ëñajëna, më'sacua guëon ba'i ya'ore cue'nconi tonjë'n. Ja'nca yo'otoca, bacua gu'a jucha yo'ose'ere masiyë. ¹⁵ Më'sacuani ñaca ganreba quëayë. Sodoma, Gomorra, ja'an huë'e jobo bainni bënni senjoja'ñe'ru, bacua yua quë'rë ta'yejeiye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë, Riusu ëñojai umugusebi ti'anguëna.

Persecuciones

¹⁶ Yureca, më'sacuare saoguëna, më'sacua yua oveja hua'na airu yai jubëna ti'anja'cua'ru ba'ijën, më'sacua saiyë. Ja'nca sëani, aña hua'na masiye ro'tareba

ro'taye'ru ai masiye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icua'ta'an, ju'ncubo hua'na gu'aye yo'oye beoye ba'iyë'ru, gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁷ Mësacua ëñare bajë'ën. Yequëcuabi mësacuani bëinjën, mësacuare preso zeanni bacua ëja baina sani nëcoja'cua'ë. ¹⁸ Yequëcuabi mësacuare zeanni, yë'ë bain concuare sëani, mësacuare bain ta'yejeiye ëjacua ba'iruanna sani nëconi ëñoja'cua'ë. Ja'nca ëñojënna, mësacua yua yë'ë ba'iyete gu'a bainni quëani achoye poreyë. ¹⁹ Ja'nca preso zeanni nëcojënna, mësacua sehuoja'yete ru'ru ro'taye beoye ba'ijën, huaji yëmajën ba'ijë'ën. Mësacua sehuoja'rën ti'anguëna, Riusubi mësacua coca sehuoja'yete quëaji. ²⁰ Mësacua se'gabi ba sehucocare ro'tama'ija'cua'ë. Mësacua Taita Riusu Espiritubi quëaguëna, ja'an cocare sehuoja'cua'ë mësacua.

²¹ Ja'anrën ti'anguëna, bainbi ba yo'jecuani preso zeanni huani senjo güeseja'cua'ë. Yequëcua'ga ba mamacuare preso zeanni, huani senjo güeseja'cua'ë. Yequëcua'ga ba pë'caguë sanhuëre preso zeanni, huani senjo güeseja'cua'ë. ²² Mësacua yua yë'ë bainrebare sëani, si'a bainbi mësacuani ai je'o ëñaja'cua'ë. Je'o ëñaja'cuata'an, yë'ëni si'a recoyo jo'caye beoye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tatoca, carajei umuguseña ti'anguëna, Riusubi mësacuani tëani baja'guë'bi. ²³ Mësacuabi te'e huë'e jobona sani, mësacuare je'o batoca, yequë huë'e jobona gatini saijë'ën. Ja'nca saijënna, mësacuani yihuoreba yihuoyë yë'ë: Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi yë'ë gaje rai umuguse ti'anguëna, si'a Israel bain huë'e joboña ëñajën saiye porema'inë mësacua.

²⁴ Ye'yeguëbi yua baguë ye'yoguë'ru quë'rë ta'yejeiye baye porema'iji. Yo'o congüëbi baguë ëjaguë'ru quë'rë ta'yejeiye baye porema'iji. ²⁵ Ye'yecuabi bacua ye'yocua te'e masijën te'e ta'yejeiye ba'iyë'ru ruintoca, re'oji. Yo'o concuabi bacua ëjacua ba'iyë'ru ruintoca, re'oji. Yë'ë yua Riusu ba'i jobo ëjaguë ba'iguëna, bainbi yë'ëni Beelzebú Zupai Huati cahuë. Ja'nca cacuabi quë'rë se'e yë'ë bainrebare gu'aye caja'cua'ë.

A quién se debe tener miedo

²⁶ Ja'nca caja'cua ba'ijënna, bacuani huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Riusubi bacua gu'aye yo'oni yahuese'e beorure ëñoni, si'acuani masi güeseja'guë'bi. ²⁷ Yë'ëbi mësacuani yahue coca caguëna, beoru si'a bainni quëani achojën ba'ijë'ën. Mësacuabi bain yahue coca cayete achato, si'a bainni güijën quëani achojën ba'ijë'ën. ²⁸ Ro ën yija bainni huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Mësacua ëmëje'en ga'nihuë se'gare huani senjoñe poreyë. Riusu se'gani huaji yëjën ba'ijë'ën, bain recoyore gare carajei güeseye poreguëre sëani.

²⁹ Samu bi'an hua'nare te'e curi so'corë naconi coye poreyë. Ja'nca choa ma'carë ro'icua'reta'an, Riusubi ga bi'an hua'guëni ro'taguë, gare huanë yeye beoye ba'iji. Riusubi yëma'itoca, bi'an hua'guë te'eguë se'gabi junni to'inma'iji. ³⁰ Mësacua sinjobë rañare'ga cuencueguë, mësacua ba'iyë si'ayete masiji Riusu. ³¹ Ja'nca sëani, bainni gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Si'a bi'an jubë'ru mësacuani ai re'oye ëñaguë, mësacuani quë'rë ta'yejeiye ai yëguë ba'iji Riusu.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

³² Bain jubëbi achajënna, mësacua yua ñaca cajë'ën: Yëquëna yua Jesucristo baincua'ë cajë'ën. Ja'nca catoca, Yë'ë'ga, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi achaguëna, yë'ë bainreba concua ai re'o hua'na'ë caguë quëayë yë'ë. ³³ Yequëcua, bain jubëbi achajënna, yë'ë ba'iyete gu'a güeye catoca, yë'ë'ga, yua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi achaguëna, bacuare gu'a güeye cayë yë'ë.

Jesús, causa de división

³⁴ Bainni sa'ñeña huaiye beoye ba'iyete jo'caguë raimaë'ë yë'ë. Mësacuabi ja'anre huacha ro'tama'ijë'ën. Bainni sa'ñeña huai güeseguë raë'ë yë'ë.

³⁵ Yequëni baguë pë'caguëte huaiye ro'ta güeseyë yë'ë. Yeconi bago pë'cagote huaiye ro'ta güeseyë yë'ë. Yeconi bago huagote huaiye ro'ta güeseyë yë'ë.

³⁶ Je'o bacuare cu'eto, bain te'e huë'e ba'icua'ë cayë.

³⁷ Pë'caguë sanhuëte yë'ëre'ru quë'rë yëguëbi yë'ë bainguë ba'iyë porema'iji. Mama hua'nare yë'ëre'ru quë'rë yëguëbi yë'ë bainguë ba'iyë porema'iji.

³⁸ Yë'ë naconi te'e yo'o conguë ba'iyë baji. Yë'ë yua ai yo'oye'ru güina'ru ai yo'oye yëma'iguëbi yua yë'ë bainguë ba'iyë porema'iji. ³⁹ Bainbi ro bacua ba'iyë se'gare ro'tatoca, junni si'aye se'ga ba'iji bacuare. Yë'ë ba'iyë ro'ina güeye beoye junni huesëtoca, ja'ancuabi go'ya rani, huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë.

Premios

⁴⁰ Yequëcuabi mësacuani te'e ruiñe ëñajën ba'itoca, yua yë'ëre'ga te'e ruiñe ëñajën ba'iyë. Yë'ëni te'e ruiñe ëñajën ba'itoca, yua yë'ë Taita yë'ëre raosi'quëre'ga te'e ruiñe ëñajën ba'iyë. ⁴¹ Yequëcuabi Riusu bainguë raosi'quëni te'e ruiñe ëñani bojotoca, Riusu bainguë raosi'quë bojoja'ye'ru bojojën ba'ija'cua'ë. Yequëcuabi re'o bainguëni te'e ruiñe ëñani bojotoca, re'o bainguëni bojojën ba'ija'ye'ru bojojën ba'ija'cua'ë. ⁴² Yequëcuabi yë'ë bainguë yë'ëre conguë te'egüë se'gani te'e ruiñe ëñani, quë'rë yo'jereba ba'iyë'ru baguëni oco se'gare uncuatoca, Riusubi baguë ro insija'ye'ro tase'ere baguëni gare jo'caye beoye insija'guë'bi, yihuoguë cabi Jesús.

Los enviados de Juan el Bautista

11

¹ Ja'nre'bi, Jesusbi baguëre concua si'a sara samucuani coca yihuoni tējini, baguëbi sani, bain huë'e joboñana ti'anni, baguë cocare quëani achoni, bainre yë'yoguë baji'i.

² Ba'iguëna, Juanbi, ya'o huë'ere preso guaosi'quëbi Cristo yo'ogüë ba'iyete achani, baguëre concua samucuaré choini, bacua naconi ³ Jesusni coca caguë saobi:

—¿Më'ë yua ba Cristo raija'guë ba'iguë'guë? Ba'ima'itoca, ¿yequë raija'guëni ëjoye baye mai? Jesusni senni achaguë saobi.

⁴ Saoguëna, Juanre concuabi Jesusna ti'anni, senni achahuë. Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacua yua Juanna go'ini, mësacua yure ëñase'e, mësacua yure achase'e, ja'anre baguëni quëajajjë'ën. ⁵ Ñaco ëñama'icuaabi yua ñaco huajëyë. Güëon garasi'cuabi yua ganiñë. Gu'a ca'nmi rau bacuabi tënosi'cua ba'ijën, huajë raiyë. Ganjo achama'icuaabi ganjo achayë. Junni huesësi'cuabi go'ya raiyë. Riusu bojo coca yua bonse beo hua'nani quëani achose'ebi ba'iji. ⁶ Yë'ëni güeye beoye recoyo ro'tajën ba'icuaabi ai ba'iyë ai bojoreba bojojën ba'iyë, sehuoguë cabi Jesús.

⁷ Cani, bacuabi go'ijëna, Jesús yua bain jubëni Juan ba'iyete quëa bi'rabi: —Mësacua yua beo re'otona sani, Juanre ëñañu cajën, ¿neni ëñañe ro'tare'ne? “Ro jëja beo hua'guë, jë'je sahua tutu taonse'ru ba'iyë ëñajaiñu” ja'anre ëñañe gare ro'tamaë'ë mësacua. ⁸ ¿Neni ëñañe ro'tare'ne mësacua? “Ejaguë caña ju'iguëte ëñajaiñu” ja'anre ëñañe gare ro'tamaë'ë mësacua. Eja bain caña ju'icua, yua me'najeiñe ba'icua, ja'ancua yua ta'yejeiye ëja bain huë'eñare ba'iyë. ⁹ ¿Neni ëñañe ro'tare'ne mësacua? “Riusu coca quëaguëte

ēñajaiñu” catoca, mēsacua yua te'e ruiñe ro'tahuē. Aito. Riusu coca quēacua si'acua'ru yua quē'rē ta'yejeiye ējaguēte mēsacua ēñahuē. ¹⁰ Riusu ira coca toyani jo'case'ere ēñato, ēn coca yua Juanre toyani jo'case'e ba'iji: Mē'ere quēaguēte ru'ru saohuē, mē'ē rai ma'are re'huacaiguēte, toyani jo'case'e ba'iji.

¹¹ Ja'nca toyani jo'caguēna, mēsacuani quēareba quēayē yē'ē. Juan Bautizaguēbi yua Riusu coca quēaye raosi'cua si'acua'ru quē'rē ta'yejeiye ējaguēbi ba'iji. Ja'nca ba'iyeta'an, Riusu ba'i jobo ba'icua'e ēñato, baru ba'iguē quē'rē yo'jeguēreba ba'iguēbi yua Juan'ru quē'rē ējaguē'ru ba'iji.

¹² Juan Bautizaguē ba'isirēnbi yurerēn tēca gu'a bainbi Riusu ba'i jobona huañu cajēn, ai je'o ēñajēn ba'iyē. ¹³ Riusu ira bain raosi'cua, ira bainguē ba'isi'quē Moisés naconi, si'acuabi Riusu ba'i jobore quēani achojēn, Juan ba'iyē tēca ja'nca cajēn baē'ē. ¹⁴ Mēsacuabi recoyo ro'taye poretoca, Juan yua Riusu ira bainguē raosi'quē Elías hue'eguē te'e ba'iguē'bi. Ja'anguēbi yua bainna raija'guē baji'i. ¹⁵ Yureca ganjo banica, achani ye'yejē'ēn.

¹⁶ Yureca, bain hua'na yureña ba'icua ¿queaca yo'ojēn ba'iyē'ne? Zin hua'na sa'ñeña huere yo'ocua'ru ba'iyē. Yequēcuabi yua yequēcuani coca cayē. ¹⁷ “Yēquēnabi jurihuēanbi juijēn ba'iyeta'an, mēsacua conjēn pairamaē'ē. Sa'ntiye gantajēn ba'iyeta'an, mēsacua conjēn ota oimaē'ē.” Ja'nca cajēn ba'iyete yureña bain ba'iyē. ¹⁸ Juanbi rani, baguē aon aiñe jo'cani, bisi ēye jo'cha gare uncuye beoye ba'iguēna, mēsacuabi Ro ro'taguē yo'o hua'guē'bi ba'iji, baguēte cajēn baē'ē. ¹⁹ Ja'nrēbi yē'ē, Riusu Raosi'quēreba ba'iguēbi rani, aonre anni, gonore uncuguēna, mēsacuabi yeque cocabi yē'ere cajēn, Aon ain huati'bi. Jo'chana güebe huati'bi. Gu'a bain, impustoe curi cocua, ro bacua gu'a gajeguē ba'ite, yē'ere cajēn, yē'ere jayayē mēsacua. Ja'nca cacuata'an, Riusu masiyete ēñañe yēnica, Riusuni ye'yereba ye'yecua bacua yo'oyete ēñajē'ēn, cabi Jesús.

Los pueblos desobedientes

²⁰ Cani, ja'nrēbi, baguē huē'e joboñana sani ta'yejeiye yo'o yo'oni ēñosiruanre ai bēinguē ca bi'rabi, baruan bainbi bacua gu'a juchare gare jo'caye beoye ba'icua'e sēani:

²¹ —Mēsacua Corazín huē'e jobo bain, ai bēnni senjoñe ba'ija'guē'bi mēsacuare, cayē. Betsaida bainre'ga, ai bēnni senjoja'ñe cani jo'cayē mēsacuare. Riusu ta'yejeiye yo'ose'e, mēsacuana ēñose'e, ja'anre Tiro bain, Sidón bain, bacuani ēñose'e ba'itoca, ai ba'irēn bacua gu'a juchare jo'cani senjore'ahuē. Costal cañare sayani, yē'tēbi bacua sinjobēanna yu'yujēn ba'ire'ahuē, bacua jucha senjose'ere eñojēn ba'icua. ²² Riusu cuencuesi umuguse ti'anguēna, Tiro, Sidón, ja'an bainre bēnni senjoja'ñe'ru mēsacuani quē'rē ta'yejeiye ai jēja bēnni senjosi'cua ba'ija'cua'ē. ²³ Mēsacua Capernaum bainre'ga ai bēnni senjoja'ñe cani jo'cayē yē'ē. ¿Mēsacua yua Riusu ba'i jobona ti'añe ro'taye? Bañē. Ba toana senjoni saoye se'ga ba'ija'guē'bi mēsacuare. Riusu ta'yejeiye yo'o yo'ose'e, mēsacuana ēñose'e, ja'anre yua Sodoma bainni ēñose'e ba'itoca, ja'an huē'e jobobi yureña tēca ba'iguē ba'ire'abi. ²⁴ Riusu cuencuesi umuguse ti'anguēna, Sodoma bainre bēnni senjoja'ñe'ru mēsacuani quē'rē ta'yejeiye jēja bēnni senjosi'cua ba'ija'cua'ē, cabi Jesús.

Vengan a mi y descansen

²⁵ Cani, ja'nrēbi, Jesús yua Taita Riusuni ujaguē cabi:

—Taita, mē'ē yua guēnamē re'oto, yija re'oto, si'a re'oto ta'yejeiye E'jaguē'ē. Yē'ē coca yure quēani achoguēna, bain masi ējacua si'aye ye'yesi'cua'ē cajēn

ba'icuaata'an, ja'an cocare masiye porema'iñë bacua. Bacua masiyete ënsehuë mè'ë. Yequëcua zin hua'na ba'iyë'ru ba'icuabi "Ye'yeye caraji yë'ëre" cajëna, ja'ancuani yë'ë cocare masi güesehuë mè'ë. Ja'nca sëani, mè'ëni ai bojoguë, surupa cayë yë'ë. ²⁶ Më'ë yëse'e se'gare yo'osi'quë sëani, mè'ë bainre ai re'oye conhuë mè'ë, ujaguë cabi.

²⁷ Ujani ja'nrebi bainni yihuoguë cabi:

—Yureca, yë'ë Taitabi yë'ëna si'ayete insini jo'cabi. Yë'ë Taita se'gabi yë'ëre masiji. Yequëcua bañë. Yë'ë se'gabi yë'ë Taitare masiyë. Yequëcua bañë. Yë'ëbi yë'ë Taita ba'iyete yë'ë bain cuencuesi'cuani ëñoguëna, ja'nrebi yë'ë Taitani masiye poreyë bacua. ²⁸ Ai jëja yo'o yo'ojën guajasi'cua, ai rëquëye hue'ojën guajasi'cua, mësacua si'acua yë'ëna rajjë'ën. Raitoca, mësacuani te'e ruiñë bëani huajë güeseyë yë'ë. ²⁹ Yë'ëna rani, yë'ë ba'iyete ye'yeye, ja'an se'gare hue'ojën ba'ijë'ën. Huëjeiye'ru ba'iji. Yë'ë yua jëja guanseye beoye ba'iguë'ë. Ro yo'jereba ba'iguë'ru ëñoguë'ë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ëna rani, te'e ruiñë bëani huajëjë'ën. Mësa'cua yua recoyo re'o huanonë ba'ijë'ën. ³⁰ Ja'nca ba'icuabi yë'ë ba'iyete ye'yejën, rëquëye beoye hue'ojën, yë'ëre guaja beoye conjën ba'ijë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

12

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Ja'nrebi, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesús yua trigo aon zio re'otobi ganiguë, baguë concuare aon gu'aguëna, aon za'zaboanre tëani, aonra'carëanre ain bi'rahuë. ² Ja'nca yo'ojëna, fariseo bainbi ëñani, Jesusni bëinjën cahuë:

—Ëñajë'ën. ¿Më'ëre concua queaca ro'tajën, aonre tëaye'ne? Yo'o yo'oma'i umuguse sëani, mai ira coca toyani jo'case'ere'ru tin yo'oye porema'iñë, bëinjën cahuë.

³ Cajëna, Jesusbi sehuobi:

—Mai ira coca toyani jo'case'ere ëñajën, David yo'ose'ere cato, ¿ja'an quë'rore mësa'cua ëñamate'ne? Baguëre concua naconi ganini, aon gu'aguëna, ⁴ Davidbi Riusu huë'ëna cacani, baru ba'i aonbëan Riusuna jo'case'ere inni ainguë ba'nji. Pairi bain se'gabi aiñe porejëna, yequëcua bi aiñe porema'iñeta'an, Davidbi inni ainguë, baguëte concuare'ga aonguë ba'nji. ⁵ ¿Yequë quë'rore'ga mësa'cua ëñamate'ne? Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, pairi bainbi Riusu huë'e yo'o ma'carëanre yo'ocuata'an, jucha beoyë caji. ⁶ Yureca mësa'cuani quëareba quëayë yë'ë. Riusu huë'e ta'yejeiye ba'iyete cato, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi quë'rë ta'yejeiye ba'iguë'ë. ⁷ Mësa'cua yua ën coca toyani jo'case'ë: "Bainre oijën concuare cu'eyë yë'ë. Hua'ire huani misabëna ëocaicare cu'ema'iñë yë'ë." Ja'an cocare re'oye ye'yejën ba'itoca, mësa'cua yua jucha beo hua'nare ëñajën, Gu'a bain'ë ro'tajën bacuare cama'ire'ahuë. ⁸ Yureca Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi yua yo'o yo'oma'i umuguse ëjaguë'ë yë'ë, cabi Jesús

El hombre de la mano tullida

⁹ Cani, ja'nrebi se'e sani, bacua ñë'ca huë'ëna cacabi. ¹⁰ Cacani ëñato, guë'nguësi sara baguëbi bajji. Ba'iguëna, baru bainbi Jesusni senni achahuë:

—¿Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, bainre huachoye poreyë'ne? Senni achahuë. Ro coquehuë. Baguë sehuoja'yete achafu. Re'oye sehuoma'itoca, Gu'aye cahuë mè'ë cañu ro'tajën, baguëni ja'nca senni achahuë.

¹¹ Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacua jubë ba'iguëbi oveja jo'yare baguë, yo'o yo'oma'i umugusebi gojena to'intoca, baguë ovejare oire bani, baguëte zeanni, huëani etoma'iguë?
 12 Ja'nca oire bani contoca, bainre coñe què'rè ta'yejeiye yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca sëani, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, re'oye yo'oye poreyë mai, cabi.

13 Cani ja'nrëbi guë'nguësi sara baguëni:

—Më'ë èntë sarare mi'najë'ën, cabi.

Caguëna, mi'nabi. Mi'nani, baguë yequë sara ba'iyë'ru huajë sara re'huabi.

14 Ja'nrëbi, fariseo bainbi sani, sa'ñeña coca senni achajën: “¿Queaca yo'oni Jesusre huani senjoñe'ne mai?” senni achajën bën'ë.

Una profecía acerca de Jesús

15 Ja'nca senni achajën ba'ijënna, Jesusbi masini, barubi etani saji'i. Sani, ai jai jubë bainbi rajjënna, si'a rau bacuare huachobi. 16 Huachoni, Yë'ë yo'oguë ba'iyete yequëcuan quëani achoye beoye ba'ijë'ën, caguë yihuobi bacuare.

17 Ja'nca yihuoguë, Riusu ira bainguë raosi'quë Isafas hue'eguë ba'isi'quë, baguë coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'oguë baji'i:

18 Yureca, yë'ë yo'o conguëte cuencueni bainna saoja'guë'ë.

Yë'ë ai yësi'quë'bi ba'iji.

Yë'ë recoyobi baguëni ai bojoguë ba'iyë yë'ë.

Baguëte saoguë, yë'ë Espiritute baguëna jo'caguëna, si'a bain judío bain jubë ba'ima'icua're'ga, si'acuna sani, Riusu ëñojai umuguse ti'anja'ñete bacuani quëani achoguë ba'ija'guë'bi.

19 Bain huai cocare caye beoye ba'ija'guë'bi.

Jëja güiye beoye ba'ija'guë'bi.

Ai jëja coca cani achoma'iguëbi bain huë'e jobona ganini, güiye beoye ba'ija'guëbi.

20 Jëja recoyo beo hua'na banica, bacua recoyo ro'taye conja'guë'bi.

Yequëcua yua ja'ancuare ro jo'cani senjoñe'ru gare yo'oye beoye ba'ija'guë'bi. Riusu ëñojai umuguse ti'añe tëca, ja'nca ba'ija'guë'bi baguë.

21 Ja'nca ba'iguëna, si'a bainbi baguë ba'iyete ro'tajën, baguë conja'ñete ëjojën ba'ija'cua'ë, toyani jo'case'e ba'iji.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

22 Ja'nrëbi, yequëcuabi ñaco ëñama'iguë, yi'o ma'tëbë ba'iguë, huati baguë, ja'anguëte Jesusna rani ëñohuë. Rani ëñojënna, Jesusbi baguëte huachoguëna, ñaco ëñani, coca ca bi'rabi. 23 Ja'nca huachoguëna, si'a bainbi ai ëñajën rëinjën, coca cahuë:

—¿Yureca gue'ne? ¿David mamaquëma'iguë baguë? cahuë.

24 Ja'nca cajënna, fariseo bainbi achani, bëinjën cahuë:

—Gu'a huati ëjaguë Beelzebú hue'eguëbi conguëna, huati hua'ire ja'nca etoni saoye poreji baguë, cahuë.

25 Cajënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua yahue ro'tase'ere masibi. Ja'nca masini, bacuani cabi:

—Te'e jobo bainbi sa'ñeña huatoca, si'acuabi huesëni carajeiyë. Te'e jubë bain, te'e huë'e bain, ja'ancuabi sa'ñeña huatoca, si'acuabi huesëni carajeiyë.

26 Ja'nca ba'iguëna, güina'ru, zupai huati concuabi sa'ñeña huatoca, bacua'ga huesëni carajeiyë. Ro huacha ro'tayë mësacua. Zupaire concuabi ja'nca yo'oma'inë. 27 Mësacuabi cajën, Beelzebú conse'ebi huati hua'ire etoni saoyë yë'ë cajën, ro huacha cayë mësacua. Ja'nca catoca, mësacua bainbi huati hua'ire etoni saojënna, ¿nebi bacuare conguë'ne? ¿Zupai huatibi conma'iguë? Ja'nca etoni saocuabi mësacua gu'aye yo'ose'ere ëñojën ba'ija'cua'ë. 28 Yë'ëbi

huati hua'ire etoni saoguëna, Riusu Espiritu se'gabi yè'ère conji. Ja'nca congüëna, Riusubi baguë ta'yejeiye ba'iyete mësacuana yuara ëñoguë ba'iji.

²⁹ Yequëcuabi jëja baguë huë'ena jian cacaye yëtoca, ru'ru jëja baguëni preso hueña bayë. Baguëte preso huenma'itoca, baguë bonsere jiañe porema'inë. Zupai huati'ga ja'n cara'ru jëja baguëna, yè'ëbi baguëni preso huenja'guë'ë.

³⁰ Yè'ë naconi te'e conma'icuabi yua yè'ëni je'o bayë. Yè'ë naconi te'e yo'o yo'ojën ba'ima'icuabi yua yè'ë bain ñë'cosi'cuare saoni senjoñë.

³¹ Ja'nca sëani, mësacuani yihuoreba yihuoguë cayë yè'ë. Bain gu'a coca ro bëyoni case'e si'ayete Riusubi huanë yeye poreji. Riusu Espirituni gu'a coca ro bëyoni catoca, Riusubi gare huanë yeye beoye ba'iji. ³² Yequëcua, yè'ëni Riusu Raosi'quëreba ba'iguëna, gu'a coca ro bëyoni catoca, Riusubi huanë ye güeseje poreji. Riusu Espirituni gu'a coca ro bëyoni catoca, Riusubi gare huanë yeye beoye ba'iji. Yure ba'irën, Riusu ëñojairën'ga, gare jo'caye beoye huanë yema'iji Riusu.

El árbol se conoce por su fruto

³³ Re'o sunquiñë banica, re'o uncuere quëinji. Gu'a sunquiñë banica, gu'a uncuere quëinji. Ba sunqui uncuere ëñani, si'a sunquiñë ba'iyete masiye poreyë. ³⁴ Mësacua yua aña hua'na ba'iyë'ru ro coquejën, ro gu'aye yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca sëani, mësacua yua re'oye caye gare porema'inë. Bain recoyo ro'tayete masiye yëtoca, baguë yi'obo cayete achani ro'tani masijë'ën.

³⁵ Re'o bainguë banica, baguë recoyo re'oye ro'tani, ai re'oye conji. ³⁶ Mësacuani ganreba yihuoguë cayë yè'ë. Riusu ëñojai umuguse ti'anguëna, Riusubi si'a bain gu'aye cani tonse'ere ro'ta güeseni, bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere senni achaja'guë'bi. ³⁷ Ja'nca sëani, mësacuabi re'o coca cajën ba'itoca, Riusubi re'o bain'ë mësacua, caja'guë'bi. Mësacuabi gu'a coca cajën ba'itoca, Riusubi gu'a bain'ë mësacua, caja'guë'bi, cabi Jesús.

La gente mala pide una señal milagrosa

³⁸ Caguëna, ja'nrebi, ira coca ye'yocua, fariseo bain naconi, bacuabi Jesusna sani, coca senni achahuë:

—Ëjaguë, më'ë ta'yejeiye ba'iyete ëñojë'ën. Ëñañu, cahuë.

³⁹ Cajëna, Jesús sehuobi:

—Yureña bainbi Riusure ro jo'cani senjojën, yè'ëni ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñoñete señë. Ja'nca sencuareta'an, Riusu ira bainguë raosi'quë Jonás hue'eguë ba'isi'quë, baguë ba'ise'e se'gare quëani masi güeseyë yè'ë. ⁴⁰ Jonás yua samute umuguseña na'ijani ñatajani ba jai ziaya hua'ibi réonsi'quë ba'iguë ba'nji. Ja'nca ba'iguëna, yè'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi güina'ru samute umuguseña na'ijani ñatajani yijana tansi'quë ba'ija'guë'ë yè'ë. ⁴¹ Riusu ëñojai umuguse ti'anguëna, Nínive huë'e jobo bainbi huëni, yureña bain gu'aye ba'iyete masi güeseja'cua'ë. Jonás coca quëani achose'ere achani mame recoyo re'huasi'cua sëani, mësacua gu'aye ba'iyete masi güeseyë bacua. Yurera ba'iguëna, Jonás'ru quë'rë ta'yejeiye ye'yoguëbi mësacuana ti'anhuë yè'ë. ⁴² Riusu ëñojai umuguse ti'anguëna, sëribë ca'nco re'oto, baru ba'i ëjago ba'isi'cobi huëni, yureña bain gu'aye ba'iyete ëñoja'go'co. Bago yua Salomón masiye ye'yoyete achaza cago, ai so'ona sani baguë cocare achago ba'nco. Yurera ba'iguëna, Salomón'ru quë'rë ta'yejeiye ye'yoguëbi mësacuana ti'anni yè'ë ta'yejeiye ba'iyete mësacuani ëñohué yè'ë.

El espíritu impuro que regresa

⁴³ Gu'a huatibi bainguëte etani saiguë, beo re'otona ganiguë, bëani huajëye ba'irute cu'ëji. Cu'eni, re'orute tinjama'iguëbi yua ⁴⁴ Yë'ë etasi huë'ena se'e goza caji. Ja'nca cani, baruna go'ini ëñato, yua huati beo huë'e, re'oye re'huanu re'oye yuase'e baji'i, bainguë recoyo. ⁴⁵ Ja'nca ba'iguëna, baguë yua se'e sani, yequëcua huati hua'i, te'e ëntë sara samucuaru cu'ëji. Baguë'ru quë'rë gu'a huati hua'ire cu'eni, bacuare choini, rani, si'a jubëbi ba etasi huë'ena cacani bëayë, bainguë recoyona. Ja'nca bëajëna, ba bainguë yua quë'rë se'e ai ba'iyë ai gu'ajaguë baji'i. Ru'rureba ba'ise'e yua quë'rë re'oye baji'i. Yureña bain'ga ai gu'aye ba'ijën, quë'rë se'e gu'ajeijën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

⁴⁶ Yuta cani tëjima'iguëna, yureca Jesús pë'cago, Jesús yo'jecua, bacuabi ti'an rani, hue'se ca'ncore ëjojën, baguëte choni raohuë. ⁴⁷ Raojënna, bacua raosi'quëbi Jesusni quëabi:

—Më'ë pë'cago, më'ë yo'jecua, bacuabi hue'se ca'ncore ëjojën, më'ëni choiyë, quëabi. ⁴⁸ Quëaguëna, Jesús sehuobi:

—¿Yë'ë pë'cago, yë'ë yo'jecua, jarocua'ne? senni achaguë sehuobi.

⁴⁹ Ja'nca senni, ja'nrëbi baguë concuare ba bainni ëñoni cabi:

—Yë'ë pë'cago, yë'ë yo'jecua yua ënjo'on ba'icua'ë. ⁵⁰ Yë'ë Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguë, baguë yëye'ru yo'ojën ba'icua, ja'ancuabi yua yë'ë yo'jeguë sanhuë, yë'ë yo'jego sanhuë, yë'ë pë'cago sanhuë ba'icua'ë, cabi.

13

La parábola del sembrador

¹ Cani, ja'ansi umuguse, Jesús yua baguë ba'i huë'ebi etani, zitara yëruhuana sani bëabi. ² Bëani, ai jai jubë bainbi ñë'ca raë'ë. Ai jai jubë bain sëani, Jesús yua yoguna cacani bëaguëna, bain jubëbi mejagu yëruhuate achajën nëcahuë. ³ Achajën nëcajënna, ja'nrëbi ye'yo cocabi bacuani ai ba'iyë ai yihuoguë quëani achobi:

—Bainguëbi zio yo'oguë saji'i. ⁴ Sani, yijare re'oye re'huanu tëjini, aonra'carëanre mo'gasi yijana yu'yuguë ganibi. Yu'yuguë ganiguëna, yequëra'carëanbi ma'ana to'inguëna, bi'an hua'nabi chiani uncueni si'ahuë. ⁵ Yequëra'carëanbi gata yijana to'inguëna, ya'obi beanguëna, ai besa ticubi. ⁶ Ja'nca ticuguëna, ja'nrëbi ai ja'suyë ënsëguëna, sita beo sahua sëani, ticubi cueneni junji'i. ⁷ Yequëra'carëanbi miubëna to'inguëna, miubi irani hueanguëna, aonbi quëinmaji'i. ⁸ Yequëra'carëanbi yua re'oye re'huasi yijana to'inguëna, aonbi irani, jorini, re'oye quënji'i. Quëinguëbi yequë sahuañabi cienra'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi sesentara'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi treintara'carëan quënji'i, caguë ye'yobi. ⁹ Ye'yonu ja'nrëbi, Mësacuabi ganjo bainta, achani ye'yëj'ën, cabi.

El porqué de las parábolas

¹⁰ Ja'nca caguëna, ja'nrëbi baguëre conjën ba'icua'bi rani, baguëni coca senni achahuë:

—¿Më'ë guere ja'ancuani ye'yo cocabi yihuoguë caguë'ne? senni achahuë.

¹¹ Senni achajënna, sehuobi:

—Riusubi baguë ba'i jobo ba'iyete mësacuani te'e ruiñe quëani, baru ba'i yahuese'ere mësacuani te'e ruiñe masi güeseji. Ja'ancuareta'an, banji. ¹² Mësacuabi ai ba'iyë ai batoca, quë'rë ai ba'iyë mësacuana insise'e ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi aireba conu baja'cua'ë. Ai ba'iyë

beotoca, mēsacua baye choa ma'carē se'ga batoca, beoru quē'ñeni tēase'e ba'ija'guē'bi. ¹³ Ja'nca ba'iyē sēani, ja'ancuani yihuoguē, ye'yo coca se'gabi bacuani quēayē. Ñaco bacuata'an, ēñañe porema'iñē. Ganjo bacuata'an, achaye porema'iñē. Gue ye'yeye beoye ba'icua'ē. ¹⁴ Riusu ira baingüē raosi'quē, Isaías hue'eguē ba'isi'quēbi coca cani jo'caguēna, ja'ancuabi güina'ru yo'ojēn ba'icua'ē. Ñaca cani jo'cabi Isaías:

Mēsacuabi ganjo bacuata'an, mēsacua achaye güecua'ē.

Ñaco bacuata'an, mēsacua ēñañe güecua'ē.

Ja'anre bacuani quēani achojē'ēn.

¹⁵ Bacuabi ye'ē ro'taye'ru ro'taye güecuare sēani, ja'nca bacuani quēajē'ēn.

Bacua recoñoa bain huanoma'iñe'ru ro'tajēn ba'iyē.

Bacua ganjo gui'ise'e'ru ba'iyē.

Bacua ñaco ta'pise'e'ru ba'iyē.

Ruiñe ēñañe beoye baza cajēn, ruiñe achaye beoye baza cajēn, ruiñe ye'yeye beoye baza cajēn, ye'ēre güecua'ru ruēn'ē bacua.

Ye'ēna bonē rani, huacho güeseye gare güejēn ba'icua'ē, Isaíasni cani jo'cabi Riusu.

¹⁶ Ja'nca ba'icuata'an, mēsacua ñacobi te'e ruiñe ēñacua sēani, bojojēn ba'ijē'ēn. Mēsacua ganjobi te'e ruiñe achacua sēani, bojojēn ba'ijē'ēn.

¹⁷ Mēsacuani yihuoreba yihuoguē cayē. Riusu ira bain ba'isi'cua, yequēcua re'o bain ba'ijēn ba'isi'cua, bacuabi mēsacua yure ēñañete ēñañe ējocuata'an, bacuabi ēñañe poremaē'ē. Mēsacua yure achayete achaye ējocuata'an, bacuabi achaye poremaē'ē.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹⁸ Ja'nca ba'isi'cua ba'ijēnna, mēsacua yureca achajē'ēn. Zio yo'oguē cocare mēsacuani te'e ruiñe quēayē ye'ē. ¹⁹ Bainbi Riusu ba'i jobo cocare achani, ro huesē ēyae achajēn ba'itoca, zupai huatibi rani, bacua coca achase'ere bacua recoyo bayete tēani senjoi. Aonra'carēan ma'ana to'inse'e'ru ba'iyē bacua. ²⁰ Yequēra'carēan gata yijana to'inse'ere ro'tato, ēñere ye'yējē'ēn. Bainbi Riusu cocarebare achani, ja'ansirēn bojojēn ba'ijēn, ba cocare ro'tayē.

²¹ Ja'nca ro'tacuata'an, sita beo sahua ba'iyē'ru ba'ijēn, jēja recoyo beocua'ru zoe ro'tama'iñē. Yequēcua bi'jo' ēñajēn, hui'ya yo'ojēnna, bacua yua Riusu cocareba ro'ire ai yo'ojēn, ba cocare recoyo ro'taye jo'cayē. ²² Yequēra'carēan miübēna to'inse'ere ro'tato, ēñere ye'yējē'ēn. Bainbi Riusu cocarebare achajēn ba'icuata'an, ro'ēn yija ba'iyē se'gare ro'tajēn, coquesi'cua'ru ruiñē. Bonse se'gare bani bojoza cajēn, aonra'carēan hueanni si'ase'e'ru Riusu cocarebare recoyo ro'taye gare jo'cayē. Ja'nca jo'cajēn, re'oye yo'oye gare ēñomajēn ba'iyē. ²³ Yequēra'carēan re'oye re'huasi yijana to'inse'ere ro'tato, ēñere ye'yējē'ēn. Bainbi Riusu cocarebare achani, recoñoa re'huani, re'oye yo'oye ai ba'iyē ai ēñojēn ba'iyē. Ja'nca ba'icuabi yequēcua yua cienra'carēan quēiñe'ru ba'iyē. Yequēcua yua sesentara'carēan quēiñe'ru ba'iyē. Yequēcua yua treintara'carēan quēiñe'ru ba'iyē, yihuoguē quēabi Jesús.

La parábola de la mala hierba entre el trigo

²⁴ Quēani ja'n'rēbi, se'e yeque ye'yo cocare bacuani yihuobi:

—Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yētoca, ēn cocare achani ye'yējē'ēn. Yequē baingüēbi baguē ziore tanguē, aonra'carēan re'ora'carēanre tanbi.

²⁵ Tanguēna, ja'n'rēbi baguē bainbi ñamibi cainjēnna, jo' baguēbi yahue rani, ro tayara'carēanre ba ziona yahue tanni saji'i. ²⁶ Tanni saquēna, ja'n'rēbi re'hue aon sahuañabi irani quēingüēna, ba hui'ya taya'ga ba ziona ca'nquese'e

baji'i. ²⁷ Ba'iguëna, ba zio cuiracuabi yua bacua ëjaguëna sani quëani achohuë: "Ëjaguë, më'ë aonra'carëan tanse'e yua re'ora'carëan ba'itoca, ¿hui'yabi queaca huiguë'ne?" senni achajën cahuë. ²⁸ Cajëna, baguë sehuobi: "Je'oguëbi tanguëna, hui'yabi huiji" sehuobi. Sehuoguëna, bacuabi cahuë: "Ja'nca ba'itoca, hui'ya tayare rutani senjoñu" cahuë. ²⁹ Cajëna, baguëbi cabi: "Bañë. Ja'nca yo'oma'ijë'ën. Hui'ya tayare rutatoca, aon sahuañare'ga yequërë hui'ya naconi huacha rutama'ïne. ³⁰ Si'aye te'e irani, aon tëarën tëca te'e iraja'guë. Ja'nrëbi aon tëarën ti'anguëna, aon tëacuani quëaja'guë'ë yë'ë: Ru'ru mësacua yua hui'ya tayare rutani, jurëanre gueonni ëojaiñu cajën bëyojë'ën. Ja'nca bëyoni ja'nrëbi, aonre tëani, yë'ë aon ayaruna ayajë'ën" caja'guë'ë yë'ë, cabi ba ëjaguë. Ja'an cocare achani, Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yëjë'ën, yihuoguë quëabi Jesús.

La parábola de la semilla de mostaza

³¹ Quëani ja'nrëbi yeque coca, ye'yo cocare bacuani yihuoguë quëabi: —Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, ën cocare achani ye'yëjë'ën: Yeque bainguëbi mostazara'carë te'era'carëte sani, baguë ziona tanbi. ³² Si'ara'carëan'ru quë'rë zinra'carë ba'ito'ga, yijana tanse'ebi irani, yua si'a sunquiñëa'ru quë'rë jai sunquiñëbi iraji. Ja'nca iraguëna, ca hua'i hua'nabi rani, bacua ziaroanre mostaza sunquiñë cabëanna suaye poreyë, yihuoguë quëabi Jesús.

La parábola de la levadura

³³ Quëani ja'nrëbi yeque coca, ye'yo cocare bacuani yihuoguë quëabi: —Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, ën cocare achani ye'yëjë'ën: Romi hua'gobi aonre boza cago, harina samute ro'rohuëanre cuencueni, ja'nrëbi aon huo'co macare inni harinana ayani ja'mego. Ja'nca ja'megona, harinabë si'abëbi huo'cojaji'i, yihuoguë quëabi Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³⁴ Ja'nca yihuoguë, ye'yo coca se'gare bain jubëanni quëani achobi. Ja'an coca se'gabi quëaguë,

³⁵ Riusu ira bainguë ba'isi'quë coca toyani jo'case'ru güina'ru yo'oguë baji'i. Ën coca toyani jo'case'e baji'i: Yë'ë yua bainni yihuoza caguë, ye'yo coca se'gare bacuani yihuoguë quëaja'guë'ë yë'ë.

Ën yija re'huani jo'casirën ba'iguëna, Riusubi ja'an cocare ro'tani, bainni zoe quëamaji'i.

Quëama'iguëna, yurera bainni quëaja'guë'ë yë'ë, toyani jo'case'e ba'iji.

Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo

³⁶ Ja'nrëbi, bain jubëanre yihuoni tëjini, bacuare jo'cani, huë'ena goji'i. Go'iguëna, baguëre concuabi baguëna ti'an rani, coca senni achahuë:

—Më'ë coca quëase'e, gu'a hui'ya taya ziona tanse'e, ja'anre yëquënanani te'ë ruiñë quëajë'ën, baguëni senni achahuë.

³⁷ Senni achajëna, baguëbi sehuobi: —Ba aonra'carëan re'ora'carëanre tansi'quë yua yë'ë'ë. Bainguë'ru Raosi'quëreba'ë. ³⁸ Ba zio yua si'a ën yija re'oto'ë. Ba aonra'carëan re'ora'carëanre ro'tato, yua Riusu bain'ë. Riusu ba'i jobore ba'ija'cua'ë. Ba hui'ya taya tanse'ere ro'tato, gu'a bain'ë. ³⁹ Ba je'o baguë hui'ya tanse'ere ro'tato, ja'anguë yua zupai huati'bi ba'iji. Aon tëarëne ro'tato, ën yija carajeirëne cayë. Aon tëacuare ro'tato, Riusu anje sanhuë'ë cayë. ⁴⁰ Gu'a hui'ya taya rutani gueonni ëoyete ro'tato, ën yija carajeirën ti'anguëna,

ja'nca ba'ija'guë'bi. ⁴¹ Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quërebabi yë'ë anje sanhuëre choini, bain jubëan ñë'casi'cuana saoja'guë'ë yë'ë. Saoguëna, bacuabi gu'a jucha yo'ojën ba'isi'cuare cu'eni, si'a gu'a bainre quë'ñeni, ⁴² baru ba'i toana senjoni saoja'cua'ë. Saojënna, bacuabi ai oijën, ai ja'siye ai yo'ojën, bacuabi bacua zemeñoa cuncujën ba'ija'cua'ë. ⁴³ Ja'nca ba'ijënna, ja'nrebi yequëcua re'oye yo'ojën ba'isi'cuabi Taita Riusu ba'i jobore ba'ijën, ënsëguë miañe'ru ai go'sijeie ba'ija'cua'ë. Yureca, ganjo bacuabi achani ye'yejë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

La parábola del tesoro escondido

⁴⁴ Cani, ja'nrebi se'e ye'yo cocare yihuoguë quëabi:

—Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, ën cocare achani ye'yejë'ën: Bainguëbi yequëcua ba yijana no'ani, a'ta bonse yahue tanni ta'pise'e ba'iguëna, tinjabi. Ja'nca tinjaguëbi ai bojoguë, ba bonsere se'e ta'pini, ja'nrebi baguë baye si'aye bendieni, ba yija ëjaguëna sani, baguë yijare coní babi.

La parábola de la perla de mucho valor

⁴⁵ Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, ën cocare achani ye'yejë'ën: Go'sijeí curi ëjaguëbi re'o curi perlara'carë te'era'carë quë'rë ta'yejeie ai ro'ira'carëte tinjabi. ⁴⁶ Ja'nca tinjaguëbi baguë baye si'aye bendieni, ja'anra'carëte coní babi.

La parábola de la red

⁴⁷ Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, ën cocare'ga achani ye'yejë'ën: Yequëcua huanterëte sani, jai ziayana senjoni, ziaya hua'i hua'na si'a hua'i hua'nare yoni bahuë. ⁴⁸ Ja'nca yoni bacuabi ziaya yëruhuana bëani, ba hua'ire cuencuehuë. Cuencueni, re'o hua'i hua'na ba'itoca, bacua sotoroanna ayani bahuë. Gu'a hua'i hua'na ba'itoca, senjohuë. ⁴⁹ Ën yija carajeirën ti'anguëna, Riusu anje sanhuëbi güina'ru yo'oja'cua'ë. Bain jubëanna sani, gu'a bainre quë'ñeni, re'o bainre re'huani baja'cua'ë. ⁵⁰ Ja'nrebi, gu'a bainre sani, ira toana senjoja'cua'ë. Senjojënna, bacuabi ai oijën ai ja'siye ai yo'ojën, bacua zemeñoa cuncujën ba'ija'cua'ë, yihuoguë quëabi Jesús.

Tesoros nuevos y viejos

⁵¹ Ja'nca yihuoguë quëani, baguëre concuani senni achabi:

¿Mësacua yua yë'ë coca yihuose'e si'aye achare? senni achabi.

Senni achaguëna,

—Ja'ë. Achahuë, Ëjaguë, cajën sehuohuë.

⁵² Sehuojënna, bacuani se'e yihuoguë quëabi Jesús:

—Ja'nca achatoca, mësacua yua Riusu ba'i jobo ba'iyete re'oye ye'yesi'cua ba'ijën, Riusu ira coca ye'yocua'ru si'a bainni ye'yoye porecua'ë. Mësacua ja'anrë masise'e, mësacua yurera mame ye'yese'e, mësacua si'aye masiyete ro'tani, yequëcuaní te'e ruiñe ye'yojën ba'ijë'ën. Jai huë'e ëjaguë baye, ira ma'carëan, mame ma'carëan, ja'anre bani, baguë yo'o yo'oye yëtoca, si'a ma'carëanre ëñani, baguë yësi ma'carëte cuencueni, baguë yo'o yo'oye masiji. Ja'anguë ba'iyë'ru ba'iyë mësacua'ga, yihuoguë quëabi Jesús.

Jesús en Nazaret

⁵³ Ja'nca quëani, baguë ye'yo cocare yihuoni tējini, baguë yua huëni, baguë zinrën ba'isi jobona saji'i. ⁵⁴ Sani ti'anni, bain ñë'ca huë'eña, baru ba'i huë'eñana cacani, bainre ye'yobi. Ye'yoguëna, bain hua'nabi ai achajën reinjën cahuë:

—¿Baguë coca ye'yose'e queaca ja'anre masiguë'ne baguë? ¿Baguë ta'yejeie yo'o yo'oni ëñose'e, queaca yo'oye poreguë'ne baguë? ⁵⁵ Ro bainguë

se'ga ba'iguëbi sunqui te'ntoguë mamaquë ba'iguë'bi. Baguë pë'cago yua María hue'ego. Baguë yo'jecua yua Santiago, José, Simón, Judas, ja'an hue'e hua'na ba'iyë. ⁵⁶ Baguë romi yo'jecua si'acua yua mai naconi ba'iyë. Ja'nca sëani, ro mai hua'na ba'iyë'ru ba'iguëbi ¿queaca ja'an yo'oye poreguë'ne? cajën, ⁵⁷ baguë cocare achaye güejën, baguëte te'e ruiñe ëñamajën baë'ë. Baguëni ëñañe gu'a güejën baë'ë.

Ja'nca ba'ijëna, Jesusbi bacuani cabi:

—Riusu bain raosi'cua banica, si'acuabi bacuani te'e ruiñe ëñajën bojoyë. Bacua te'e jobo bain, bacua te'e huë'e bain, bacua se'gabi bacuani gu'aye ro'tajën, bacuani ëñañe gu'a güejën ba'iyë, cabi Jesús.

⁵⁸ Ja'nca caguë, baru ba'icuabi baguëni recoyo ro'taye güecua sëani, baguë ta'yejeiye masiyete yua bacuani masi güeseye poremaj'i.

14

La muerte de Juan el Bautista

¹ Ja'an umuguseñabi si'a re'oto bainbi Jesús ba'iyete achani masijëna, bain ta'yejeiye ëjaguë Herodesbi achani, ² baguë bain concuani cabi:

—Juan Bautizaguë'bi ba'iji baguë. Junni huesësi'quëbi yua go'ya rajji'i. Ja'nca go'ya raiguëbi ta'yejeiye masiguë ëñoñe poreji, cabi.

³ Herodes yua ja'anrë Juanre preso zeanni, ya'o huë'ena preso gueoñe guansebi. Herodías yua baguë yo'jeguë Felipe rënjo ba'igona, Herodesbi bagote tëani babi. ⁴ Ja'nca tëani baguëna, Juanbi Herodesni bëinguë caguë bajji'i.

—Bagote ja'nca tëani baguëbi ai gu'aye yo'ohuë më'ë, caguë bajji'i. Ja'nca sëani, Baguëre preso zeanjë'ën, caguë guansebi.

⁵ Guanseni, baguëni huani senjoja'ma ro'taguë yo'omajji'i, bain jubëni huaji yëguë sëani. Bacuabi Juanre ëñajën, Riusu raosi'quë'bi ba'iji ro'tajën baë'ë. ⁶ Ja'nrëbi, Herodes të'ya raisi tëcahuë'ru ba'iyë ti'anguëna, baguë bain choisi'cuabi ñë'ca rajjëna, Herodías mamaco romi zingobi cacani pairago. Pairagona, Herodesbi bagoni ëñani bojobi. ⁷ Ja'nca bojoguëbi bagoni cani jo'cabi:

—Më'ëni te'e ruiñe cayë yë'ë. Më'ë gue gu'a ma'carëanre sentoca, më'ëna roreba insiyë yë'ë, cabi. ⁸ Caguëna, ja'nrëbi pë'cagobi yihuogona, ba romi zingobi Herodesni senni achago cago:

—Juan Bautizaguë sinjobëte tëyoni, guëna re'ahuana tëoni, ënjo'ona rani, yë'ëni ëñojë'ën, cago senco'ë bago.

⁹ Cagona, Herodesbi ai sa'nti hua'guë runji'i. Ja'nca ruinguëta'an, baguë cani jo'case'e'ru tin yo'oye yëmajji'i, ba bain gajecuabi achasi'cua sëani. Ja'nrëbi, Juanni huani senjojë'ën caguë, ¹⁰ ya'o huë'ena coca saobi. Saoguëna, bacuabi Juan sinjobëte tëyoni, ¹¹ guëna re'ahuana tëoni raoni, ba romi zingona insihuë. Insijëna, bago pë'cagona sani ëñoço.

¹² Ja'nrëbi, Juanre conjën ba'icuabi rani, baguë ga'nihuëte sani tanhuë. Tanni ja'nrëbi, Jesusna sani quëahuë.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹³ Quëajëna, ja'nrëbi, Jesús yua yoguna cacani, bain beo re'otona quëñëni saji'i. Saiguëna, si'a bain jubëanbi achani, si'a huë'e joboanbi etani, ma'abi saijën, baguëni be'tehuë. ¹⁴ Ja'nrëbi, Jesús yua baguë sairuna ti'anni, jeni, mëni, ai jai jubë bainre ëñabi. Ja'nca ëñani, bacuani ai oire babi. Bacua ju'in

hua'nare huachobi. ¹⁵ Ja'nrëbi na'iguëna, baguëre concuabi ti'anni, baguëni cahuë:

—Yua na'iji. Bain beo re'oto'ë ênjo'on. Ja'nca sëani, bacuare saojë'en. Huë'e jo'borëanna sani bacua aon aiñe coja'bë, cahuë.

¹⁶ Cajëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Ja'nca saoma'ina'a. Mësucua se'gabi bacuani aon cuiraje'en, cabi.

¹⁷ Caguëna, bacua cahuë:

—Yëquëna hua'na yua cinco jo'jo aonbëan, samu ziaya hua'i hua'na, ja'an se'ga bayë ênjo'on, cahuë.

¹⁸ Cajëna:

—Ja'an aonre yë'ëna rani insijë'en, cabi.

¹⁹ Cani ja'nrëbi, si'a bain hua'nani re'o tayahuëanna bëaye guansebi. Guanseni ja'nrëbi, ba cinco jo'jo aonbëan, ba samu ziaya hua'i hua'nare inni, guënamë re'otore mëiñe ëñani, Riusuni surupa cani, aonbëanre jë'yeni, baguëre concuana insibi. Insiquëna, bacuabi yua bain hua'nana insihuë. ²⁰ Insijënna, si'a hua'nabi anni yajihuë. Ja'nrëbi, aon anni jëhuasi mi'chirëanre chiani, doce jë'eña bu'ie ayahuë. ²¹ Ba bain ainsicuare ëmëcua se'gare cuencuejënna, cinco mil baë'ë. Romi hua'nare, zin hua'nare cuencuemaë'ë.

Jesús camina sobre el agua

²² Ja'nrëbi, Jesús yua baguëre concuare choini, yoguna cacani, Të'huina je'enjë'en caguë guansebi. Guanseni, saijënna, baguë yua bain jubëanre quëani saobi. ²³ Saoni tējini, ja'nrëbi, cu re'otona sani, te'e hua'guë ba'iguëbi Riusuni coca ujabi. Ujani na'ijani, te'e hua'guë bajji'i. ²⁴ Ba'iguëna, baguëre concuabi yogute ba'ijën, jobo zitarate huahuajënna, ai jëja tutu raguëna, të'abi ai huëji'i. Huëiguëna, bacuabi ai yo'ojënna, ²⁵ ñata ñamibi Jesusbi zitara canja'an ganiguë, bacuana ti'an rajji'i. ²⁶ Ti'an raiguëna, baguëre concuabi ëñani, ai quëquëreba quëquëjën güihuë:

—¡Huatibi rajji! quëquëjën güihuë.

²⁷ Güijënna, Jesusbi ja'ansi'quë bacuani cabi:

—¡Mësucua jëja recoyo bajë'en! Yë'ë'ë. Quëquëye beoye ba'ijë'en, cabi.

²⁸ Caguëna, Pedrobi baguëni cabi:

—Ëjaguë, më'ë ba'ie te'e ruiñe ba'itoca, yë'ëre'ga zitara canja'an ganiñe guansejë'en. Më'ë ba'iruna ti'anza, cabi.

²⁹ Caguëna, Jesusbi:

—Raijë'en, sehuobi.

Sehuoguëna, Pedro yua yogubi etani, zitara canja'an ganini, Jesús ba'iru tēca saji'i. ³⁰ Sani, ja'nrëbi ba jëja tuture ro'tani, ja'nrëbi huaji yë bi'rani, baguë yua ruca bi'rabi. Ruca bi'rani, ai jëja güibi:

—¡Ëjaguë, yë'ëre zeanni huëajë'en! cabi.

³¹ Caguëna, Jesús yua ja'ansi'quë baguë ëntë sarare mi'nani, Pedrote zeanni, baguëni cabi:

—¿Më'të guere yo'oguë huaji yëguë'ne? ¡Yë'ë ta'yejeiye yo'oye poreyete recoyo ro'taye caraji më'ëre! cabi.

³² Caguëna, ba hua'nabi yoguna cacajënna, tutubi carajaji'i. ³³ Carajeiguëna, yogu ba'icubabi Jesusna gugurini rëanni bojohuë.

—Riusu Zinreba'ë më'ë, cajën yo'ohuë.

Jesús sana a los enfermos en Genesaret

³⁴ Ja'nrëbi, bacuabi je'enni, Genesaret yijana ti'anhuë. ³⁵ Ti'anni mëijënna, baru bainbi baguëni masini, si'a ba re'otona coca saoni, ju'in hua'nare raye

guansehuë. Ja'nca guanseni, ju'in hua'nare rani, Jesusni ëñoni, ³⁶ baguëni cahuë: Më'ë can na'mire pa'roye se'ga yëyë cajën sen'ë. Senni, si'a hua'na baguë canre pa'rocua, ja'ancuabi huajë raë'ë.

15

Lo que hace impuro al hombre

¹ Ja'nrëbi, fariseo bain, ira coca ye'yocua, Jerusalenbi raisi'cuabi Jesusna ti'anni baguëni bëinjën senni achahuë:

² —¿Më'ëre concuabi guere yo'ojën, mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru tin yo'oye'ne? Bacua ëntë abumajën, aonre aincua sëani, ai gu'aye yo'ohuë bacua, bëinjën senni achahuë.

³ Senni achajënna, Jesús sehuoguë cabi:

—¿Mësacua'ga guere yo'ojën, ro mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'oñu cajën, Riusu guanseni jo'case'e'ru tin yo'oye'ne? ⁴ Riusu coca guanseni jo'case'ere ro'tajë'ën: “Më'ë pë'caguëni, më'ë pë'cagoni te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'ën” cani jo'cabi. “Bainguëbi baguë pë'caguë sanhuëni gu'aye catoca, baguëni huani senjojë'ën” cani jo'case'e'ga ba'iji. ⁵ Ja'nca cani jo'case'e ba'iguëta'an, mësacuabi ro tin guansejën ba'iyë: “Mësacuabi mësacua pë'caguë, pë'cago, bacuani: Yë'ë baye si'aye Corbán ba'iji. Riusuna cuencueni jo'case'e'ë cayë. Ja'nca sëani, mësacuana insiye porema'iñë, ja'anre catoca, mësacua pë'caguë sanhuëni conni cuiraye yo'oma'ijë'ën.” Ja'an cocare ro huacha ye'yojën ba'iyë mësacua. ⁶ Ja'nca ye'yojën, mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere ye'yoñu cajën, Riusu coca guanseni jo'case'ere ro huesoni senjojën ba'iyë mësacua. ⁷ Ja'nca sëani, mësacuabi re'o bain ba'iyë ro cajën, ro coqueyë. Riusu ira bainguë ba'isi'quë, Isaías hue'eguë ba'isi'quëbi mësacua yure ba'iyete ai masiye quëabi:

⁸ Judío bainbi Riusuni te'e ruiñe ëñañe'ru ëñojën, ro bacua yi'oboan se'gabi re'oye cajën, ro coqueyë.

Ja'nca cajën, bacua recoñoabi baguëni ro'tamajën ba'iyë.

⁹ Ro coquejën, Riusuni ro gugurini rëanjën ba'iyë.

Ro ën yija bain ro'tase'e se'gare ye'yojën, Riusu cocareba'ë cajën, ro coqueyë, toyani jo'cabi Isaías, cabi Jesús.

¹⁰ Ja'nca cani, ja'nrëbi, bain hua'nare choini, bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua te'e ruiñe achani ye'yejë'ën. ¹¹ Bain aon ainse'ebi gu'ajeiye beoye ba'iyë. Bain recoyo ro'tani case'e se'ga, ja'an se'gabi gu'ajeijën ba'iyë, cabi.

¹² Caguëna, ja'nrëbi, baguëre concuabi baguëna sani quëahuë:

—Më'ëbi yure coca caguëna, fariseo hua'na chao hua'nabi ai oijën, ai yo'ojën achahuë, quëahuë.

¹³⁻¹⁴ Quëajënna, Jesús sehuobi:

—Bacua oijën ba'iyete ro'tama'ijë'ën. Yë'ë Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi si'a sunquire, si'a sahuare ëñani, baguë tanma'ise'e banica, gare rutani senjoja'guë'bi. Ja'nca case'e sëani, bacua coca ye'yoyete achama'ijë'ën. Baimni te'e ruin ma'are ëñoñu cajën ba'icuata'an, ro coqueyë. Ñaco ëñama'icua'ru ba'iyë. Ñaco ëñama'iguëbi yua yequë ñaco ëñama'iguëni ma'are ëñoza caguë, baguëte satoca, ba samucuabi ro yorobëna tonni huesëyë, caguë sehuobi.

¹⁵ Caguëna, ja'nrëbi, Pedrobi baguëni coca senni achabi:

—Më'ë ye'yo coca yure case'e yequënani te'e ruiñe quëajë'ën, senni achabi.

¹⁶ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—¿Mēsacua yua ro huesē äaye achare? ¹⁷ Ja'nca ba'itoca, mēsacua te'e ruiñe achani ye'yej'ën. Bain aon ainse'ebi guëtabē se'gana ti'anni, ja'n'rēbi ro anni saoye se'gabi etani huesēji. ¹⁸ Bain recoyo ro'tani yi'obobi case'e'ga ja'anbi cajën, ro gu'ajeijën ba'iyē. ¹⁹ Bainbi ro recoyo ro'tajën, gu'aye se'gare ro'tani, gu'aye yo'ojën ba'iyē. Bainre huani senjojën, emēcua romicua sa'ñeña ro yahue bajën ro a'ta yo'ojën, bonsere jianjën, ro coquejën bain gu'aye yo'ose'ere tinja cajën, bainre gu'aye cajën, ja'anre gu'aye yo'ojën ganiñe. ²⁰ Ja'nca gu'aye ro'tajën, gu'ajeijën ba'iyē bain hua'na. Ëntē abumajën aon aintoca, bainbi gare gu'ajeiye beoye ba'iyē, cabi Jesús.

Una extranjera que creyó en Jesús

²¹ Ja'n'rēbi, Jesusbi sani, Tiro, Sidón, ja'anruan ba'i yijana etani saji'i. ²² Sani, ti'anguēna, yureca baru ba'i romigo, cananea baingobi Jesusna rani, ai güigo quëago:

—Ējaguē, mai ira taita David banguē, yē'ere oire bani conj'ën. Yē'ë zin hua'gobi huati zemosi'co ai yo'ogo, güigo quëago.

²³ Güigo quëagona, gare sehuoye beoye baji'i baguē. Ba'iguēna, baguēre concuabi baguēni senreba sen'ë:

—Bagote saoj'ën. Yëquēnani ai hui'ya güigo bago, senni achajën cahuē.

²⁴ Cajëna, Jesús sehuobi:

—Israel bain yua Riusu bain quëñëni saisi'cua, oveja hua'na ro quëñëni huesësi'cua'ru ba'ijëna, ja'ancua se'gana raosi'quë'ë yē'ë, sehuobi.

²⁵ Sehuoguēna, ba hua'go yua Jesusna gugurini rëanni cago:

—iĒjaguē, yē'ë hua'goni conj'ën! cago.

²⁶ Cagona, baguē sehuobi:

—Tin bainre ru'ru contoca, gu'aji. Bain zin hua'na aonre tēani, jo'ya yai hua'nana aoñe, ja'ncara'ru yo'otoca, gu'aji sehuobi.

²⁷ Sehuoguēna, bagobi cago:

—Te'e ruiñe cahuē mē'ë, Ējaguē. Ja'nca caguëta'an, jo'ya yai hua'nabi bacua ėjaguē aon zi'nga mesabi to'inse'ere aiñe, cago bago.

²⁸ Ja'nca cagona, Jesusbi sehuobi:

—Mami, yē'ëni ai ta'yejeiye recoyo ro'tago, re'oye sehuohuē mē'ë. Ja'nca sëani, mē'ë yëye'ru ba'iyē, güina'ru yo'ose'e'ë, sehuoguē quëabi.

Ja'nca quëaguēna, bago mamacobi ja'ansi'co huajë raco'ë.

Jesús sana a muchos enfermos

²⁹ Ja'n'rēbi, Jesusbi etani sani, Galilea zitara yëruhuana ti'anni, ja'n'rēbi, cu re'otona mēni, ja'anruna bëani baji'i. ³⁰ Ba'iguēna, ai jai jubëan bainbi baguēna ti'an raë'ë. Bacua bain ëntē saraña guëña garasi'cua, ca'jacua ñaco ëñama'icua, yi'o ma'tëbëan ba'icua, yequëcuare'ga Jesús guëon na'mi tēca rani umeni, baguëni ëñohuē. Ēñojëna, bacuare huachobi baguē. ³¹ Huachoguēna, bain hua'nabi ëñani, yi'o ma'tëbëan ba'isi'cuabi coca cajëna, ëntē saraña guëña garase'e ba'isi'cuabi huajë raijëna, ca'jajën ba'isi'cuabi te'e ruiñe ganijëna, ñaco ëñamajën ba'isi'cuabi ëñajëna, ja'nca huajë raijëna, bain hua'nabi ai ëñajën rëinjën, Israel bain Riusubi ai ta'yejeiye ëñasi'quë'bi ba'iji cajën, baguëni ai ta'yejeiye cajën bojohuē.

Jesús da de comer a cuatro mil hombres

³² Ja'n'rēbi, Jesús yua baguëte concuare choini, bacuani cabi:

—Ën bainbi samute umuguseña yē'ë naconi ba'ijën, aon aiñe beojëna, bacuani ai oire bayë yē'ë. Bacua yua ro aon gu'ana ju'incuabi ma'ana ro pa'npani gurujeima'ñe caguē bacuare saoye yëma'iñe, cabi.

³³ Caguëna, baguëre concuabi sehuojën senni achahuë:

—Yua ën re'oto beo re'oto ba'iguëna, ¿bacua aon aife jaronu cu'eye'ne mai? Ai jai jubë bain sëani, porema'inë, sehuohuë.

³⁴ Sehuojënna, Jesusbi senni achabi:

—¿Mësacua jo'jo aonbëan quejeibëan baye'ne? senji'i. Senni achaguëna:

—Te'e ëntë sara samubëanre bayë. Ziaya hua'ire'ga rëño hua'na, samu hua'nare bayë, sehuohuë.

³⁵ Sehuojënna, Jesusbi bain hua'nani yijana bëa güesebi. ³⁶ Bëa güeseni, ja'nrëbi, jo'jo aonbëan te'e ëntë sara samubëanre, ba ziaya hua'ire inni, Riusuni surupa cani, ja'nrëbi jë'yeni, baguëre concuana insibi. Insiyuëna, bain jubëanna huo'hueni insihuë. ³⁷ Insijënna, si'a hua'nabi anni yajihuë. Yajijënna, aon anni jëhuase'ere chiani, te'e ëntë sara samu jë'eña bu'iyë ayahuë.

³⁸ Ba aon ainsicuare ëmëcua se'gare cuencuejënna, cuatro mil ba'ë. Romi hua'nare, zin hua'nare cuencuema'ë. ³⁹ Ja'nrëbi, Jesús yua bain hua'nare saoni, ja'nrëbi yoguna cacani, Magdala yijana saji'i.

16

Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa

¹ Ja'nrëbi, fariseo bain, saduceo bain, bacuabi Jesusna tëhuo rani, Baguëni huacha sehuo güeseñu cajën, Riusu ta'yejeiye yo'oni ëñoñe baguëni sen'ë.

² Senjënna, baguëbi yua sehuobi:

—Mësacua yua na'ito ba'iguëna, guënamë re'otona ëñani, “Majei pico sëani, re'o ñami ba'ija'guë'bi” cayë. ³ Ja'nrëbi ñataguëna, mësacuabi ëñani, “Majei picobi ëñoguëna, oco ca'ni” mesacua cayë. Mësacuabi: Ai masiye ro'tani quëayë mai, cajën, ro coquejën ba'iyë. Guënamë re'oto ba'iyete masini cacuata'an, yureña ba'ija'yete masini cayë mësacua gare huesëcua'ë. ⁴ Yureña bainbi ai gu'aye yo'ojën yë'ëni ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñoñe señë. Ja'nca sencuareta'an, gare ëñoñe boeye ba'iyë. Riusu ira bainguë raosi'quë Jonás hue'eguë ba'isi'quë, baguë ba'ise'e se'gare quëani masi güeseyë yë'ë, sehuoguë cabi Jesús.

Ja'nca cani, bacuare jo'cani saji'i.

La levadura de los fariseos

⁵ Sani, baguëre concua naconi que të'huina jen'ë. Jenni ti'anni, baguëre concua yua aonre saye huanë yehuë cajën ba'ë. ⁶ Ja'nca cajën ba'ijënna, Jesusbi bacuani yihuoguë cabi.

—Mësacua ëñare bajë'ën. Fariseo bain, saduceo bain, bacua aon huo'coye ro'tamajën ba'ijë'ën, yihuoguë cabi.

⁷ Caguëna, bacuabi sa'ñeña coca ca bi'rahuë:

—Aonre saye huanë yesi'cuare sëani, ja'nca maini yihuoji baguë, cahuë.

⁸ Cajënna, Jesusbi bacua case'ere masini, bacuani bëinguë cabi:

—Yë'ëni recoyo ro'taye mësacuare ai caraji. ¿Mësacua queaca ro'tajën, aon saye huanë yes'e sa'ñeña cayë'ne? ⁹ Mësacuabi ñaco bajën, ¿guere ëñama'inë'ne? Mësacua yua ro huesë ëaye ba'ijën, yuta ye'yemajën ba'iyë. Yë'ëbi te'e ëntë sara jo'jo aonbëan naconi cinco mil bainni aonguëna, ¿mësacua ja'anre huanë yete? ¿Mësacua chiase'e, quejei jë'eña chiase'ere ro'tamajën huanë yete? ¹⁰ Ja'nrëbi, yë'ëbi te'e ëntë sara samu jo'jo aonbëan naconi cuatro mil bainni aonguëna, ¿mësacua ja'anre huanë yete? ¿Mësacua chiase'e, quejei jë'eña chiase'ere ro'tamajën huanë yete? ¹¹ Mësacuabi ja'an ba'ise'ere huanë yema'itoca, yë'ë yure yihuoguë case'ere achani, aon sayete camaë'ë yë'ë. Mësacua yua ja'anre ro'tani masijë'ën. Mësacua yua ëñare bajë'ën. Fariseo

bain, saduceo bain, bacua aon huo'coye ro'tamajën ba'ijë'ën, cahuë yë'ë, cabi.

¹² Caguëna, ja'nrëbi, bacua yua se'e ro'tani, baguë coca yihuose'ere masihuë. Ro aon huo'coyete camaji'i baguë. Fariseo bain, saduceo bain, bacua coca ye'oye, ja'anre ëñare bajën ro'tamajën ba'ijë'ën, cabi baguë.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹³ Ja'nrëbi, Jesús yua Cesarea Filipino casi re'otona ti'anni, baguëre concuani coca senni achabi:

—Bainbi yë'ëre, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëte cajën, ¿gueguëguë'ne yë'ëre caye'ne? senni achabi.

¹⁴ Senni achaguëna, bacua sehuohuë:

—Yequëcuabi më'ëre cajën, Juan Bautizaguë'bi më'ëre cayë. Yequëcuabi, Elías'bi më'ëre cayë. Yequëcuabi, Jeremías'bi, o yequë Riusu ira bainguë raosi'quë'bi më'ëre cayë, sehuohuë.

¹⁵ Sehuojëna, baguëbi senni achabi:

—Mësacua'ga cajën, ¿gueguëguë'ne yë'ëre caye'ne? senni achabi.

¹⁶ Senni achaguëna, Simón Pedrobi sehuobi:

—Më'ë yua Riusu Raosi'quëreba'ë. Ba Cristo ba'iguë'ë më'ë. Mai Taita Riusu huajëreba huajëguë ba'iguë, baguë Zinreba ba'iguë'ë më'ë, sehuoguë quëabi.

¹⁷ Ja'nca quëaguëna, Jesusbi sehuoguë cabi:

—Simón, Jonás mamaquë, ai ta'yejeiye ai re'oye ba'ija'guë'bi më'ëre. Ro ën yija bain hua'nabi ja'an cocare më'ëni quëamaë'ë. Yë'ë Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi ja'anre quëaguëna, më'ëbi achani masihuë. ¹⁸ Yureca, më'ëni ñaca yihuoguë cayë yë'ë. Më'ë yua Pedro hue'eyë. Hue'eguëna, më'ë coca yure quëase'e yua te'e ruiñe quëase'e sëani, jai gatabë jëja baye'ru gare carajeiye beoye ba'ija'guë'ë më'ë. Ja'nca ba'iguëna, yë'ëbi ja'an coca quëase'ere jo'caguë, yë'ë bainreba jubëte ta'yejeiye re'huanu jo'oja'guë'ë yë'ë. Ja'nca yo'oguëna, si'a zupaire concua gu'aye guansejën ba'icuaabi yë'ë bainreba jubëte quëñoni senjoñe gare porema'ija'cua'ë. ¹⁹ Ja'nrëbi, Riusu ba'i jobo caca sa'ro re'hua ëjaguëre më'ëre re'hua'ja'guë'ë yë'ë. Më'ëbi ën yija ënseye guanseguëna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e ënseye caja'guë'bi. Më'ëbi ën yija yo'oye jo'caye guanseguëna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e jo'caye caja'guë'bi, Pedroni yihuoguë cabi Jesús.

²⁰ Cani ja'nrëbi, baguëre concuani si'a jëja yihuoguë, baguë Cristo ba'iye, Riusu Raosi'quëreba ba'iye, ja'anre yequëcuani gare quëama'ijë'ën bacuani yihuoguë baj'i.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Ja'nrëbi, Jesús yua baguëre concuani ñaca yihuoguë quëa bi'rabi:

—Yë'ë yua Jerusalén huë'e jobona sani, ai ta'yejeiye ai ja'siye ai yo'oye bayë. Ira ëja bain, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, ja'ancuabi yë'ëni ai je'o bajën, ai gu'aye yo'ojën, yë'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjocua'eta'an, samute umuguseña bani, go'ya raija'guë'ë yë'ë, caguë, bacuani yihuoguë quëabi.

²² Quëaguëna, Pedro yua baguëte ca'ncona sani, baguëni bënguë ca bi'rabi:

—¡Ejaguë, më'ë case'e'ru gare beoja'guë'bi! ¡Më'ëni gare ja'nca yo'oma'ija'cua'ë! cabi.

²³ Caguëna, Jesusbi Pedrona bonëni cabi:

—¡Quëñëni saijë'ën! Më'ëbi zupai huati caye'ru caguë, yë'ë yo'oja'yete ro gu'aye ënse ëaye yo'oyë më'ë. Ja'nca sëani, Riusu ro'taye'ru tin ro'tayë më'ë. Ro ën yija bain ro'taye'ru te'e ro'tayë më'ë, cabi.

24 Cani, ja'n'rëbi baguëre concuani yihuoguë cabi:

—Bainbi yë'ëni te'e coñe yëtoca, bacua ba'iyete ro'tamajën ba'ija'bë. Yë'ë ai yo'oja'ye'ru ai yo'oye ro'tajën ba'icuabi yë'ë naconi te'e yo'o conjën raija'bë. 25 Ro bacua ba'iyete se'gare ro'tatoca, bacuabi huesëni si'ayë. Ro bacua ba'iyete ro'tamajën, yë'ë yo'ore satoca, bacuabi carajeiye beoye huajëreba huajëja'cua'ë. 26 Bainbi si'a ën yija ba'iyete bani, ja'n'rëbi junni huesëtoca, bacua bonse base'ere coye gare porema'inë. Ro guaja yo'o yo'osi'cua ba'iyë. Bacuabi gare se'e huajë rani bonse baye gare porema'inë. 27 Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi yë'ë guënamë re'oto yo'o concua naconi raiguë, yë'ë Taita Riusu ta'yejeiye go'sijejiye'ru ai ta'yejeiye ai go'sijeiguëbi ti'an raija'guë'ë yë'ë. Ti'an rani, ja'n'rëbi, si'a bain yo'o yo'ojën ba'ise'ere cuencueni, bacua ro'ija'yete insija'guë'ë yë'ë. 28 Yureca, mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacua jubë ba'icua yequëcua ënjo'on nëcacuabi yuta junni huesëma'inë. Ru'ru yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi ai ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë'ru guënamë re'otobi raiguëna, mësacuabi ëñaja'cua'ë, cabi.

17

La transfiguración de Jesús

1 Cani ja'n'rëbi, te'e ëntë sara te'e ba'i umuguse, Jesusbi yua ëmë cubëna mëji'i. Mëni, Pedro, Santiago, yo'jeguë Juan, bacua se'gare ja'anruna mëabi. 2 Mëani, bacuabi ëñajëna, baguë ba'iyë yua tin ëñobi. Baguë zia yua ënsëguë ma'ñoñe'ru ai go'sijeji zia ra runji'i. Baguë caña yua mia re'oto ñatani saoye'ru ai ta'yejeiye ai pojeiyereba ai go'sijeji cañara runji'i. 3 Ja'n'rëbi, Moisés, Elías, bacuabi gaje meni nëcahuë. Jesús naconi coca cajën nëcahuë. 4 Ja'nca nëcajëna, Pedrobi Jesusni cabi:

—Ëjaguë, ¡maibi ënjo'onre ba'ijëna, ai re'oye ba'iji! Ja'nca sëani, më'ëbi yëtoca, samute huë'erëanre yo'ozaniñë. Te'e huë'erë më'ëre yo'ocaiyë. Te'e huë'erë Moisesre yo'ocaiyë. Te'e huë'erë Elíasre yo'ocaiyë yë'ë, cabi.

5 Yureca, Pedrobi yuta coca cani tējima'iguëna, picobë ai miañe ba'ibëbi nëca meni, bacuare na'oguëna, picobë sa'nahuëbi bain cocare achoni raobi:

—Ënquë yua yë'ë Zin ai yësi'quë'bi ba'iji. Baguëni ai ba'iyë ai bojoyë yë'ë. Baguëbi coca caguëna, mësacua achajën ba'ijë'ën, achoni raobi.

6 Ja'nca achoni raoguëna, Jesusre concuabi ai ba'iyë ai achajën ruinjën, yijana tanni umehuë. 7 Tanni umejëna, ja'n'rëbi Jesús yua bacuana pa'roni cabi:

—Mësacua huë'ijë'ën. Huaji yëye beoye gare ba'ijë'ën, cabi.

8 Caguëna, bacuabi mëiñe ëñani cu'eto, Jesús se'gabi bacua naconi baji'i.

9 Ja'n'rëbi, cubëbi gajëjën, Jesusbi bacuani coca guansebi:

—Mësacua guënamë toya yure ëñase'e yua yequëcuanu gare quëaye beoye ba'ijë'ën. Yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi junni tonni go'ya raiye tëca ja'nca quëaye beoye ba'ijë'ën, guansegüë cabi.

10 Caguëna, baguëre concuabi baguëni senni achahuë:

—Ira coca ye'yocuabi, Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji cajën, ¿guere ro'tajën cay'ne? senni achahuë.

11 Senni achajëna, sehuoguë quëabi:

—Te'e ruñe cayë bacua. Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji. Si'aye mame re'huaguë rajji. 12 Yureca, mësacuani ganreba cayë yë'ë. Elíasbi yuara ti'an raisi'quë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, baguëre je'o bacuabi baguëte huesëjën, ro bacua gu'a ëase'ere baguëni gu'aye yo'ojën baë'ë. Ja'nca yo'ojën ba'icuabi

yè'ère'ga, Bainguè'ru Raosi'quèreba ba'iguèna, yè'èni ai gu'aye yo'ojèna, ai ba'ie ai yo'oja'guè'è yè'è, quèabi Jesús.

¹³ Ja'nca quèaguèna, baguère concuabi achani, Juan Bautizaguè ba'iyete quèaguèna, masihuè.

Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio

¹⁴ Ja'n'rèbi, bain jubè ba'iruna ti'anjèna, yequèbi Jesusna ti'an rani, gugurini rèanni cabi:

¹⁵ —Èjaguè, yè'è zinni ai oire bani conjè'èn. Hue'nhue neni, toana tainguè yua zaiyana tonni ruiguè yo'oji. ¹⁶ Ja'nca yo'oguèna, mè'ère concuabi hua'choja'bè caguè, baguète rahuè. Raguèna, bacua poremaè'è, cabi.

¹⁷ Caguèna, Jesusbi bacuani cabi:

—ÿè'èni si'a recoyo ro'taye ai caraji mèsacuare! ÿRo èn yija bain gu'aye ro'taye'ru ro ro'tajèn ba'iyè mèsacua! ¿Mèsacuani yuta quejei zoe ye'yoye baye'ne? ¿Mèsacua ye'yeye quejei zoe yuta èjoye baye'ne yè'è? Ba hua'guère yua yè'èna rajè'èn, cabi.

¹⁸ Cani, baguète rajèna, ba gu'a hue'nhue huatini bëinguè guanseni cabi. Caguèna, huatibi etani saiguèna, zin hua'guèbi ja'ansi'què huajè raji'i.

¹⁹ Ja'n'rèbi jè'te, ba concua se'gabi Jesusna rani senni achahuè:

—¿Yèquèna hua'na guere ba huatire etoni saoye poremate'ne? senni achahuè.

²⁰ Senni achajèna, sehuobi:

—Mèsacuare yè'èni recoyo ro'taye caraguèna, huatire etoni saoye poremaè'è. Mèsacuani ganreba yihuoguè cayè. Mostazara'carè ai zinra'carè ba'iguèna, mèsacuabi ja'an se'gare'ru yè'èni recoyo ro'tatoca, que cubèna, ja'anse'e quèñèni yequèruna saijè'èn guansejèna, ja'anse'ebi quèñèni saiji. Mèsacuabi yè'è poreyete te'e ruiñe recoyo ro'tajèn ba'itoca, si'aye yo'oye poreyè mèsacua. ²¹ Ja'an huati hua'ire etoni saoye yètoca, mèsacuabi aon aiñe jo'cajèn, Riusuni ujareba uajèn ba'ijè'èn, sehuoguè cabi Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

²² Ja'n'rèbi, bacuabi se'e Galilea yijare te'e ba'ijèn ganijèna, Jesusbi bacuani yihuoguè quèabi:

—Yè'è, Bainguè'ru Raosi'quèreba ba'iguèna, yequècuabi yè'ère preso zeanni, gu'a bainna insija'cua'è. ²³ Insijèna, bacuabi yè'èni huani senjoja'cua'è. Huani senjorena, ja'n'rèbi, samute umuguseña bani, yè'èbi go'ya raija'guè'è, quèabi. Ja'nca quèaguèna, bacuabi achani, ai ba'ie ai sa'nti hua'na baè'è.

El pago del impuesto para el templo

²⁴ Ja'n'rèbi, Capernaum huè'e jobona ti'anjèna, Riusu huè'e impuesto curi cocuabi Pedrona sani, baguèni senni achahuè:

—¿Mè'è èjaguè yua ba impuesto curire ro'iguè? senni achahuè.

²⁵ Senni achajèna:

—Jaè'è. Ro'iji, sehuobi.

Ja'nca sehuoni, ja'n'rèbi huè'ena ti'anni, ro'i cocare Jesusni senni achaza caguèna, Jesusbi ru'ru baguèni senni achabi:

—¿Guere ro'taguè'ne, Simón? Èn yija bain ta'yejeiye èjacuabi impuesto curire senni achajèn, ¿jarocuani seña'ne? ¿Bacua te'e bainni, o tincuani ro'ie seña? senni achabi.

²⁶ Senni achaguèna, Pedrobi:

—Tincuani ro'ie seña, sehuobi.

Sehuoguèna, Jesusbi cabi:

—Te'e ruiñe cahuë mè'ë. Ja'nca ba'iguëna, ta'yejeiye ëjacua te'e bain yua gare ro'iyè beoye ba'icua'ë. ²⁷ Ja'nca ba'itoca, impuesto curi senuabi bëinma'ïñe cajën, ba curire roñu. Zitarana sani, huitose'enre senjoni, hua'ïre mauj'ën. Ru'ru mausi'quëre inni, bagueë yi'obote ya'oni ëñato, curi so'cohuare tinjaja'guë'ë mè'ë. Ja'an so'cohuate sani, mai samucua impuesto ro'iyete ba impuesto senuana insij'ën, cabi.

18

¿Quién es el más importante?

¹ Caguëna, ja'nrebi, Jesusre concuabi bagueëna rani, bagueëni senni achahuë: —Riusu ba'i jobona ti'anjën, yëquëna jubë ba'icuaire ba'iguë, çjaroguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'ija'guëguë'ne? senni achahuë.

² Senni achajënna, bagueë yua zin hua'guëre choini, bacua jobona nëconi ëñoni, ³ bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacuani ganreba yihuoguë cayë yë'ë. Mësacua ro'tajën ba'iyete jo'cani, zin hua'na ro'tajën ba'ye'ru ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ima'itoca, Riusu ba'i jobona ti'añe gare porema'ïñë. ⁴ Ën hua'guë zin hua'guë ba'ye'ru ba'itoca, yequëcua ba'ye'ru quë'rë yo'jereba ba'iguë'ë yë'ë ro'taguë ba'itoca, ja'anguëbi Riusu ba'i jobona ti'anni, quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'ija'guë'bi. ⁵ Yë'ë ba'iyete ro'tajën, zin hua'na ënquë'ru ba'icuaani conjën ba'itoca, yë'ëre'ga güina'ru ai conjën ba'iyë.

El peligro de caer en pecado

⁶ Zin hua'na ënquë'ru ba'icuaabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajënna, bacuare gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Bainguëbi yua te'eguëni gu'a jucha yo'o güesetoca, bagueëni ai bëinreba bënni senjoja'guë'bi Riusu. Ru'ru jai gata to'obëbi inni, bagueë ñaje tęcana gueonni, bagueëte jai ziyana senjoni rëotoca, bagueëte quë'rë re'oye ba'ire'abi. ⁷ Bainbi gu'aye yo'ojën, yequëcuani jucha yo'o güesëjën ñu'ñujeima'ïñë. Ja'nca ba'ijënna, bacuani ai bënni senjoñe cani jo'case'e ba'iji.

⁸ Yureca, mè'ë ëntë sarabi, mè'ë guëonbi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, tëyoni senjotoca, quë'rë re'oye ba'ire'abi. Te'e ëntë sara se'ga, o te'e guëon se'ga bagueëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu ëntë saraña, samu guëoña bagueëbi jai toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. ⁹ Më'ë ñacogabi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, mè'ë ñacogate rutani senjotoca, quë'rë re'oye ba'ire'abi. Te'e ñacoga se'ga bagueëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu ñacogaña bagueëbi jai toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'nca sëani, gu'a jucha yo'oye gare jo'cani senjojën ba'ijë'ën.

La parábola de la oveja perdida

¹⁰ Ja'nca sëani, mësacua ëñare bajën, zin hua'na ënquë zin hua'guë ba'ye'ru gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Te'eguëtere'ga gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Mësacuani ganreba yihuoguë quë'ayë. Bacua anje hua'na ëñajën cuiracuabi yë'ë Taita Riusu guënamë re'to ba'iguëte gare jo'caye beoye bagueë naconi te'e ba'ijën ba'iyë. ¹¹ Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi gu'a ma'ana ganijën huesëcuare cu'eni, bacuare tëani baza caguë, ja'an raisi'quë'ë yë'ë.

¹² Mësacua yua ën cocare ro'tani ye'yejë'ën. Jo'ya bagueëbi yua cien oveja hua'na bagueëbi, te'eguëbi quëñëni huesëguëna, çqueaca yo'oguë'ne? Bagueë oveja jubë, noventa y nueve ba'icuaire cu jabana jo'cani, ba quëñëni huesësi'quëni cu'eguë saiji. ¹³ Cu'eni, bagueëte tinjatoca, mësacuani ganreba

quëayë, baguëte ai ta'yejeiye ai bojoji. Baguë oveja jubë noventa y nueve ba'icua quëñëni huesëma'isi'cuare bojoye'ru baguëte quë'rë ta'yejeiye ai bojoji. ¹⁴ Ja'nca ba'iguëna, yë'ë Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi ëncua zin hua'nani ëñaguë, Huesëni si'aye gare beoye ba'ija'bë caguë ëñaji.

Cómo se debe perdonar al hermano

¹⁵ Më'ë te'e bainguëbi më'ëni gu'aye yo'otoca, baguëna sani, baguë juchare quëajë'ën. Quëaguëna, më'ëni achani bojotoca, re'oji. Më'ë bainguë naconi recoyo te'e zi'inni ba'iyë. ¹⁶ Më'ëni achaye güetoca, yeguëcua më'ë baincua, te'eguë o samucuaire choini sani, më'ë te'e bainguë gu'aye yo'osi'quëni coca senni achajë'ën. Senni achaguëna, më'ë bain concuabi baguë sehuose'ere achani, baguë juchare te'e ruiñe masiye poreyë. Riusu ira coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë: Samucuaibi o samutecuabi te'e quëatoca, te'e ruiñe quëayë, toyani jo'case'e ba'iji. ¹⁷ Ja'nca senni achaguëna, ja'nrebi, gu'aye yo'osi'quëbi më'ë bain concua yihuojën cayete yuta achaye güetoca, baguë gu'aye yo'ose'ere si'a hua'na Riusu bainreba jubë ba'icuaní quëajë'ën. Quëaguëna, bacuabi yihuojëna, ja'nrebi yuta achaye güetoca, ro gu'a bainguë ba'iyë'ru baguëni ëñamajën ba'ijë'ën. Më'ë bain jubë ba'ima'iguë, impuesto curi coguë, bacua gu'aye ba'iyete ëñañe'ru, baguëni ëñamajën ba'ijë'ën.

¹⁸ Mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacua ën yija ënseye cajëna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e ënseye caja'guë'bi. Mësacuabi ën yija yo'oye jo'caye cajëna, Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi güina'ru te'e jo'caye caja'guë'bi.

¹⁹ Ñaca'ga mësacuani yihuoguë quëayë. Mësacua jubë ba'icua samucua se'gabi te'e ro'tajën, Riusuni te'e sentoca, yë'ë Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi gare ënseye beoye mësacuare yo'ocaija'guë'bi. ²⁰ Samucua o samutecua, yë'ë ba'iyete recoyo ro'tajën ba'icuabi te'eruna ñë'ca rajjënna, yë'ë'ga bacua naconi te'e ba'iyë yë'ë, yihuoguë cabi Jesús.

²¹ Caguëna, ja'nrebi, Pedrobi rani, Jesusni coca senni achabi:

—Ëjaguë, yë'ë bainguëbi yë'ëni gu'aye yo'oni, ja'nrebi yë'ëni huanë yeye sentoca, yë'ëbi huanë yeye cayë. Ja'nrebi, se'e gu'aye yo'oni se'e huanë yeye sentoca, ¿quejei viaje baguëni huanë yeye cayë baye'ne yë'ë? ¿Siete tëca cayë baye yë'ë? senni achabi.

²² Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'an se'ga catoca, ai caraji më'ëre. Më'ë huanë yeyete senni achaguëna, gare jo'caye beoye baguëni setenta y siete tëca huanë yeye caguë ba'ijë'ën, cayë yë'ë, caguë sehuobi.

La parábola del funcionario que no quiso perdonar

²³ Sehuoni ja'nrebi, bacuani se'e coca yihuoguë quëabi Jesús:

—Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yeye yëtoca, bain ta'yejeiye ëjaguë yo'ose'ere ro'tani ye'yëjë'ën. Baguëre yo'o concua curi debese'ere senni achaza caguë, bacuani te'ena, te'ena, choji'i. ²⁴ Choiguëna, te'eguë, ai ta'yejeiye debe baguë, millón ja'o quë'rë ta'yejeiye debe baguëre ba ëjaguëna nëcohuë. ²⁵ Nëcojënna, baguë debese'ere ro'iyë porema'iguëna, ëjaguëbi baguëte bendiye guansebi. Baguë, baguë rënjo, baguë zin hua'na, si'a jubëte bendieni, curi coní, ja'an curibi baguë debese'ere ro'iyë ba'iji, caguë guansebi. ²⁶ Guansegüna, ba yo'o congüëbi ëjaguëna gugurini rëanni, baguëni senreba senni achabi: “Ëjaguë, yuta bëñe beoye ëjojë'ën. Si'aye bojora'rë ro'iyë yë'ë” senreba senji'i. ²⁷ Ja'nca senni achaguëna, ëjaguëbi baguëni oire bani, baguë debese'e beorure tënoni, si'aye huanë yeye cani, baguëte debema'iguëte re'huani

etobi. ²⁸ Etoguëna, ba yo'o conguëbi etani, yequë baguë gajeguë cien ja'o debese'ere ro'ijë'en cabi. ²⁹ Caguëna, baguë gajeguëbi gugurini rëanni baguëni senreba senni achabi: "Yuta bëñne beoye ëjojë'ën. Si'aye bojora'rë ro'iyë" senreba senji'i. ³⁰ Senguëna, baguë yua ëjoye güeguëbi baguë gajeguëte preso zeañe guansení, Më'ë ro'iyë tëca ya'o huë'ere ba'ijë'en cani jo'cabi. ³¹ Jo'caguëna, yequëcua baguë gaje concuabi baguë yo'ose'ere ëñani, ai oire bajën, bacua ëjaguëna sani, si'aye quëani achohuë. ³² Quëani achojënna, ëjaguëbi baguëte choini, baguëni bënguë cabi: "¡Ai gu'aye yo'ohuë më'ë! Më'ëbi senreba senni achaguëna, më'ë debese'e si'aye tënóni, huanë yeye cahuë yë'ë. ³³ Ja'nca më'ëni oire bani conguëna, më'ë gajeguëni güina'ru oire bani conre'ahuë më'ë" caguë bëñji'i. ³⁴ Ja'nca bënguëbi baguë ya'o huë'e si'nsequare choini, Baguë si'aye ro'iyë tëca baguëni si'nsejën ba'ijë'en, caguë guansebi, quëabi Jesús.

³⁵ Ja'nca quëani, ja'nrebi bacuani ñaca yihuoni tējibi:

—Mësacua'ga më'ë te'e bainni te'e ruñne oire bani, bacua gu'aye yo'ose'ere güina'ru huanë yeye cajë'ën. Ja'nca cama'itoca, yë'ë Taita Riusu, guënamë re'oto ba'iguëbi mësacua ni güina'ru si'nseja'guë'bi, yihuoguë cabi Jesús.

19

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Ja'nrebi, baguë cocare yihuoni tējini, Galilea yijabi sani, Judea yija, Jordán ziaya que ca'nco ba'i re'otona sani baji'i. ² Sani ba'iguëbi, jai jubëan bainbi be'tejënna, bacua ju'in hua'nare huachobi.

³ Huachoguëna, ja'nrebi fariseo bainbi ti'an rani, Baguëni huacha sehua güeseñu cajën, baguëni cocare ro coquejën senni achahuë:

—Bainguëbi baguë rënjore jo'cani senjoñe yëtoca, ¿ro baguë yëse'e'ru bagote jo'cani senjoñe poreguë? senni achahuë.

⁴ Senni achajënna, sehuobi:

—¿Mësacua yua Riusu cocare queaca yo'ojën ye'yemate'ne? Ru'rureba ba'isirën, Riusubi bainre re'huaguë, ëmëguëte, romigote, re'huabi. ⁵ Ja'nca re'huaguë, yua ñaca cani jo'cabi: "Yureca ëmëguëbi baguë pë'caguëte pë'cagote gare jo'cani, baguë rënjoni zi'inni ba'ijë'ën. Ja'nca ba'iguëna, ba samucuabi te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë" cani jo'cabi Riusu. ⁶ Ja'nca cani jo'caguëna, bacua yua samucua ba'iyë'ru ba'ima'ñë. Te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusu re'huani zi'insi'cuare sëani, ro bainbi gare quëñoñe beoye ba'ija'bë, cabi Jesús.

⁷ Caguëna, baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, ¿Moisesbi queaca ro'taguë, tin guansení jo'caguë'ne? Bain rënjore jo'cani senjoñe yëtoca, bagote senjo cocare utina toyani bagona insijë'ën, cani maina jo'cabi, senni achahuë.

⁸ Senni achajënna, sehuobi:

—Mësacua achaye gu'a güecua sëani, Moisesbi mësacua rënjore jo'cani senjoñe ënsemaji'i. Ja'nca ënsema'iguëna, Riusubi ru'rureba ba'isirënbi ja'nca ro'tamaji'i. ⁹ Yë'ë'ga yureca ñaca yihuoguë cayë: Si'a bain rënjore jo'cani senjoni, bagobi yequëni yahue bama'itoca, ja'nrebi yëconi huejatoca, ai gu'aye yo'oyë. Si'a bain yua romigo jo'cani senjosi'coni huejani bacua, ja'ancua'ga ai gu'aye yo'oyë, cabi Jesús.

¹⁰ Caguëna, baguëre concuabi baguëni cahuë.

—Yureca, bainbi bacua rënjo naconi ja'nca bajën ba'itoca, bainbi romi beocua ba'ire'ahuë, cahuë.

¹¹ Cajëna, Jesús sehuobi:

—Si'a bainbi mësacua case'ere achani masiye porema'inë. Riusu cuencuesi'cua se'gabi achani masiye poreyë. ¹² Ja'ancuabi huejaye porema'inë cajën ba'iyë. Yequëcua yua zin cu'eye porema'icua'ru të'ya raisi'cua ba'iyë. Yequëcua yua, bainbi re'huajëna, zin cu'eye porema'icua're'ru re'huasi'cua ba'iyë. Yequëcua yua Riusu yo'ore yo'ozä cajën, ja'an ro'ire romi beocua ba'iyë. Ja'an coca cani jo'case'ere achani masiye porecua se'gabi ja'nca huejamajën ba'ija'bë, cabi Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ja'n'rëbi, yequëcuabi bacua zin hua'nare rani, bacuare Jesusni ëñoni cahuë. Më'ë ëntë sarañabi bacuana pa'roni, uja'jë'ën cajën, ëñohuë. Eñojëna, Jesusre concuabi bacuani bëinjën cani ënsehuë. ¹⁴ Eñsejëna, Jesusbi cabi:

—Zin hua'nabi yë'ëna rajja'bë. Bacuare ënseye beoye ba'ijë'ën. Zin hua'na recoyo ro'taye'ru ba'icua, Quë'rë yo'je bainguë'ë yë'ë cacua, ja'ancuabi Riusu ba'i jobo ba'icua'ë, cabi.

¹⁵ Cani ja'n'rëbi, baguë ëntë sarañabi zin hua'nana pa'roni, re'oye cani jo'cani, ja'n'rëbi saji'i.

Un joven rico habla con Jesús

¹⁶ Saiguëna, ja'n'rëbi yequë bainguëbi Jesusna ti'an rani, baguëni senni achabi:

—Ejaguë, Riusu ba'i jobona sani, carajeiye beoye huajëreba huajëye yëyë. Baruna ti'anto, ¿ru'ru gue re'o yo'o yo'oye baye'ne yë'ë? senni achabi.

¹⁷ Senni achaguëna, sehuobi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, yë'ëni re'oye yo'o cocare senni achaguë'ne? Riusu se'ga re'oguë'bi ba'iji. Baguë ba'i jobona sani, carajeiye beoye huajëreba huajëye yëtoca, baguë coca guanseni jo'case'ere jo'caye beoye yo'oguë ba'ijë'ën, sehuobi.

¹⁸ Sehuoguëna, baguë yua:

—¿Jaro coca? senni achabi.

Senni achaguëna, sehuobi:

—Bainre huani senjoma'ijë'ën. Yeconi yahue bama'ijë'ën. Bonsere jiama'ijë'ën. Coquema'iguë ba'ijë'ën. ¹⁹ Më'ë pë'caguëte, më'ë pë'cagote te'e ruiñe ënaguë ba'ijë'ën. Më'ë ja'ansi'quë yëye ba'iyë'ru, më'ë te'e jubë bainre güina'ru ai yëguë ba'ijë'ën. Ja'an coca guanseni jo'case'ere yo'oguë ba'ijë'ën, cabi Jesús.

²⁰ Caguëna, ba bainguëbi cabi:

—Ja'an si'aye yë'ë zinrënna achani yo'oguë ba'iyë yë'ë. ¿Guere yuta yë'ëre yo'oye caraguë'ne? cabi.

²¹ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ë yua gare re'ojeiye yënica, më'ë bonse si'aye injani bendiejë'ën. Bendieni, ba curi cose'ere curi beo hua'nana ro insijë'ën. Ja'nca insitoca, Riusu bayete ai ta'yejeiye ai coreba coja'guë'ë më'ë. Ja'nca coja'guë sëani, yë'ëre te'e conguë rajjë'ën, sehuobi.

²² Sehuoguëna, ba hua'guëbi achani, ai sa'ntiguë, ro recoyo oiguë saji'i, ai ba'iyë ai bonse baguëbi ro insini jo'caye yëma'iguë sëani.

²³ Ja'nca saiguëna, Jesús yua baguëre concuani yihuoguë cabi:

—Mësacuanu ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Bonse ëjacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yëcuareta'an, ai jëjaji. ²⁴ Ja'anre ai yihuoguë quëayë yë'ë. Bonse

ējacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yëcuareta'an, ai jējaji. Camello hua'guëbi guëna miu gojena cacaye'ru Riusu ba'i jobona ti'añe quë'rë ta'yejeiye ai jējaji bacuare, yihuoguë cabi.

²⁵ Caguëna, baguëre concuabi ai achajën rëinjën, baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, ¿jarocuabi Riusu ba'i jobona ti'añe poreye'ne? Riusu bain tēani baja'cuabi gare beoye, ro'tayë yëquëna, senni achahuë.

²⁶ Senni achaguëna, Jesusbacuanu bëni cabi:

—Bain hua'na ja'ansi'cuabi ti'añe gare porema'icua'ë. Riusu se'gabi bacuare tēani baye poreji. Si'aye yo'oye poreguë ba'iguë'bi, cabi.

²⁷ Caguëna, Pedrobi sehuobi:

—Yëquëni yua yëquëna bonse si'aye gare jo'cani, më'ëni te'e conjën zi'inhüë. Ja'nca sëani, ¿yëquëna guere coja'ye'ne? sehuoguë senji'i.

²⁸ Senguëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuanu ganreba quëni achoyë yë'ë. Riusubi si'aye mame re'huanu jo'caguëna, yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi yë'ë jēja guëna seihuëna bëaguë, ai ta'yejeiye ba'iguëbi bëni ba'ija'guë'ë. Ja'n'rëbi, mësacua'ga, më'ëni te'e conjën zi'incua sëani, mësacua jēja guëna seihuëan si'a sara samuhüëanna bëni ba'ija'cua'ë. Bëni ba'ija'cuabi si'a Israel bain jubëan si'a sara samubëanre ëñani, bacuanu ai jēja guansejën ba'ija'cua'ë. ²⁹ Yureca, banguëbi baguë huë'e, baguë ma'yë sanhuë, baguë yo'je sanhuë, baguë pë'caguë, baguë pë'cago, baguë zin hua'na, baguë ba'i yija, ja'anre yë'ë ba'iye ro'ina gare jo'catoca, baguë yua quë'rë se'e cien viaje'ru ta'yejeiye conu baja'guë'bi. Baguë'ga yua si'arën ba'iguë, gare carajeiye beoye ba'ija'guë'bi. ³⁰ Yequëcua quë'rë ëja bain ba'iye yëcuareta'an, quë'rë yo'je ba'icuaere re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. Yequëcua quë'rë yo'je bain ba'icuaere'ta'an, quë'rë ëja bainre re'huasi'cua ba'ija'cua'ë.

20

La parábola de los trabajadores

¹ Riusu bainbi baguë ba'i jobore ba'ijën, ja'nca ba'i'yë. Zio ëjaguë cocare achani, ja'anre ye'yej'ën. Yo'o concuare cu'eni choza caguë, zijeirën sani, bainre tēhuobi. ² Tēhuoni, “Mësacua si'a umuguse yo'o contoca, te'e denario so'core ro'iyë” caguëna, “Re'oji. Conñu” cajën saë'ë. ³ Satena, ja'n'rëbi rëno nëse ba'iguëna a las nueve'ru ba'iye së'iguëna, ba ëjaguëbi se'e huë'e jobona sani ëñato, yequëcua yo'o cu'ecuabi ro'ëjojën baë'ë. ⁴ Ba'ijëna, ba ëjaguëbi choini cabi: “Mësacua sani yë'ë ëye ziona yo'o conj'ën. Mësacua yo'o yo'oni tējijëna, re'oye ro'iyë” cabi. Caguëna, yo'o conjën saë'ë. ⁵ Ja'n'rëbi, mëñereba së'irën, ja'n'rëbi a las tres'ru ba'iye, ja'anrëan'ga se'e huë'e jobona sani, yequëcua yo'o concuare choini, baguë ziona güina'ru saobi ba ëjaguë. ⁶ Ja'n'rëbi, a las cinco'ru ba'iye se'e sani ëñato, yequëcua yo'o beo hua'na choima'isi'cua baë'ë. Ba'ijëna, ba ëjaguëbi, “Mësacua ¿guere ro'ëjojën nëcaye'ne ënjo'on?” senni achabi. ⁷ Senni achaguëna, “Ëja bainbi yëquëna re'huasi'cua choini, ro'iyë” sehuohuë. Ja'nca sehuojëna, ba ëjaguëbi cabi: “Mësacua'ga yë'ë ziona sani, yë'ë yo'ore conj'ën” cabi. Caguëna, saë'ë. ⁸ Ja'nca sani tonni, ja'n'rëbi na'i si'aguëna, ba ëjaguëbi baguë curi conu cuiraguëte choini, baguëte cabi: “Yua'ë. Yë'ë yo'o consi'cuare choini, bacuare ro'ini saoj'ën. Quë'rë yo'je raisi'cuare ru'ru ro'ini, quë'rë ru'ru raisi'cuare quë'rë yo'je ro'ini saoj'ën” cabi. ⁹ Caguëna, ja'n'rëbi a las cinco choisi'cuabi curi ro'iruna rajjëna, te'e denario so'core ga banguë ba'iye roji'i. ¹⁰ Ja'nca

ro'iguëna, zijeirën choisi'cuabi ëñani, "Què'rë ta'yejeiye maire ro'ija'guë'bi" ro'tahuë. Ja'nca ro'tacuareta'an, bacuare'ga, ga bainguë ba'iyete te'e denario so'core roji'i. ¹¹ Ro'iguëna, bacuabi conijëni, ba ëjaguëni bëinjën ¹² cahuë: "Què'rë yo'je raisi'cuabi te'e hora se'ga yo'o yo'ojënna, yëquënare ro'iyeru te'e so'core roë'ë më'ë. Yëquënabi si'a umuguse yo'o yo'ojën, ai ja'su yajijënna, ai guaja yo'ohuë. Ja'nca sëani, yëquënare ai gu'aye yo'ohuë më'ë" cahuë. ¹³ Cajënna, ba ëjaguëbi sehuobi: "Banhuë. Mësacuani gu'aye yo'omaë'ë yë'ë. Mësacuani yo'o coñe choiguë, te'e denario so'co ro'iyeru cahuë. Mësacuabi ja'anre masijën, ¹⁴⁻¹⁵ mësacua denario so'co ro'ise'ere bani saijë'n. Yë'ë curi sëani, yë'ë yëse'ru ro'iyeru poreguëbi què'rë yo'je raisi'cuana mësacuare ro'ise'ere te'e roë'ë yë'ë. Ja'nca bacuare re'oye ro'iguëna, ¿mësacua guere gu'aye ro'tajën bëinë'ne?" cabi ba ëjaguë. ¹⁶ Yureca ja'an cocare achani, Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yejë'n. Què'rë yo'je ti'ansi'cuabi què'rë jëja ba'icuare re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. Què'rë ru'ru ti'ansi'cuabi què'rë yo'je ba'icuare'ru re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. Riusubi ai jai jubë bainre choiguëta'an, rëño jubë se'gare baguë bainrebare cuencueni re'huaji.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

¹⁷ Ja'nre'bi, Jesusbi Jerusalén huë'e jobona saiguë, baguëre concua si'a sara samucuare yahue sani, yihuoguë quëabi:

¹⁸—Yureca maibi Jerusalén huë'e jobona saiyë. Sani ti'anjënna, yequëcuabi yë'ere Bainguë'ru Raosi'quërebare preso zeanni, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, ja'ancuana yë'ere preso insija'cua'ë. Insijënna, ja'ancuabi yë'ere gu'aye cajën, yë'ere huani senjoñe caja'cua'ë. ¹⁹ Ja'nca cani, judío bain jubë ba'ima'icuana yë'ere insija'cua'ë. Insijënna, bacuabi yë'ere jayajën, yë'ere si'nsejën, yë'ere huani senjoja'cua'ë. Huani senjoja'cuareta'an, samute umuguseña bani, Riusubi yë'ere huajëguëte go'ya rai güeseni jo'caga'guë'bi, yihuoguë quëabi Jesús.

Lo que pidió la madre de Santiago y Juan

²⁰ Ja'nre'bi, Zebedeo mamacua, Santiago, Juan hue'ecua, bacua pë'cago naci'ni Jesusna ti'an rajjënna, pë'cagobi baguëna gugurini rëanni, Më'ëbi yënica, yë'ere re'oye yo'ocaijë'n cago senco'ë. ²¹ Sengona, Jesús yua bagoni senni achabi:

—Më'ë ¿guere senni achago'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bago sehuogo:

—Më'ë ta'yejeiye re'otona ti'anni ba'iguë, yë'ë mamacuare re'oye ëñani, te'eguëni më'ë jëja ca'ncona bëa güesejë'ën. Yequëni më'ë ari ca'ncona bëa güesejë'ën, sehuogo senni achago.

²² Senni achagona, Jesús yua bago mamacuani sehuobi:

—Mësacuabi ro huesë ëaye sen'ë. Yequëcuabi yë'ëni ai ja'si yo'oja'cua'ë. ¿Mësacua güina'ru ai ja'siye ai yo'oye poreja'cua'ne? sehuoguë senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi:

—Ja'nca poreja'cua'ë yëquëna, sehuohuë.

²³ Sehuojënna, yua bacuani cabi:

—Mësacua yua yë'ë ai yo'oye ba'iyeru ai yo'ojën ba'ija'cuata'an, yë'ë jëja ca'ncona, yë'ë ari ca'ncona bëaye, ja'anre cuencueni caye porema'inë yë'ë. Yë'ë Taitabi ja'anre cuencuëjë, baguë se'gabi ja'anruan bëani ba'ija'cuare cuencueni caga'guë'bi, cabi Jesús.

²⁴ Caguëna, baguëre concua yequëcua si'a sara ba'icuabi achani, Santiago, Juan, bacuani bëinjën ëñahuë. ²⁵ Ja'nca ëñajënna, Jesusbi si'acuare choini, yihuoguë cabi:

—Ro ën yija bain ta'yejeiye ëjajuabi bacua bain, bacua yo'je ëjacua, si'acuani ai jëja guansejën ba'iyë. ²⁶ Ja'nca ba'icuata'an, mësacuaca yua ja'nca guansema'ija'cuat'ë. Mësacua jubë ba'iguëbi ëja bainguë ba'iyë yëtoca, më'ë gajecuanì conni cuiraguë ba'ijë'ën. ²⁷ Ru'ru ba'iguë ba'iyë yëtoca, më'ë gajecua yo'o conguë'ru ruinguë, bacuare cuirani conguë ba'ijë'ën. ²⁸ Yë'ë'ga Bainguë'ru Raosi'quërebabi ba'iguë, yë'ëre cuirani conguë cu'eguë raima'ë. Yequëcuani conni cuiraza caguë, bain zemosi'cuare etoye ro'taguë, junni tonguë raisi'quë'ë yë'ë, yihuoguë cabi Jesús.

Jesús sana a dos ciegos

²⁹ Ja'nca canì tonni, Jericó huë'e jobobi saiguëna, ai jai jubë bainbi baguëni conjën saë'ë. ³⁰ Saijënna, yureca ñaco ëñama'icua samucuabi ma'a yëruhuate ñuë'ë. Ñu'icuaabi Jesús raiyete achani, ai jëja güijën cahuë:

—¡Ëjaguë, mai ira taita David mamaquëbi ba'iyë më'ë! ¡Yëquënani oire bani conjë'ën! güijën cahuë.

³¹ Cajënna, bain hua'nabi bacuani bëinjën, Güima'ijë'ën, bacuani cahuë. Ja'nca cayeta'an, bacua yua quë'rë jëja güijën cahuë:

—¡Ëjaguë, mai ira taita David mamaquëbi ba'iyë më'ë! ¡Yëquënani oire bani conjë'ën! güijën cahuë.

³² Güijën cajënna, Jesusbi nëcajani, bacuare choini, bacuani senni achabi:

—Mësacua ¿guere yë'ëre seña'ne? senni achabi.

³³ Senni achaguëna, bacuabi sehuojën sen'ë:

—Ëjaguë, yëquënare ñaco re'huacajjë'ën, sehuojën sen'ë.

³⁴ Ja'nca senni achajënna, Jesusbi bacuani ai oire bani, bacua ñacore pa'robi. Pa'roguëna, bacuabi te'e jëana ñaco ëñani, baguë naconi te'e conni saë'ë.

21

Jesús entra en Jerusalén

¹ Ja'nrëbi, Jesús yua Jerusalén huë'e jobona ti'an bi'rani, Betfagé huë'e jo'borë cueña ba'ijën, Olivo cubë ca'ncorë ba'ijën, Jesusbi baguëre concua samucuar choini, ² bacuani coca cabi:

—Mësacua que huë'e jo'borëna saijë'ën. Burra hua'go, bago zin hua'guë naconi gueonni rëonsi'cuare tinjañë. Tinjani, ba hua'nare jo'chini, yë'ëna rajë'ën. ³ Yequëcuabi mësacuani ënseto ñaca yë'ë case'e'ru sehuojë'ën: Mai Ëjaguëbi bacuare yëji. Jë'te bacuare go'yaji, cajën sehuojë'ën, cabi Jesús.

⁴ Yureca ja'an cocare caguëna, Riusu ira bainguë raosi'quë quëani jo'case'ere ro'tajë'ën. Riusubi baguë canì jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguëna, yureca Jesusbi baguëre concuani burrote inja'ñe guansebi. ⁵ Riusu ira bainguë raosi'quëbi ru'ru ñaca quëani jo'cabi:

Yureca, Jerusalén huë'e jobo bain ba'ija'cuani quëani achojë'ën: Mësacua quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ti'an raiguëna, baguëte ëñajë'ën.

Ëja bain re'oye ëñoñe'ru re'oye ëñoñe beoye ba'iguëbi burrote tuiguë rajji, quëani jo'cabi.

⁶ Ja'nrëbi, Jesusre concuabi baguë guanseni case'ere achani, güina'ru yo'ojën saë'ë. ⁷ Sani, ba burra hua'go, bago mamaquë naconi, ba hua'nare injani rani, bacua cañate ba hua'nana tëojënna, Jesusbi tuabi. ⁸ Tuani saiguëna, ai jai jubë bainbi bacua cañate baguë sai ma'ana uanjënna, yequëcuabi

ju'cahuëanre tēyoni, ma'ana baguë sairuna uanhuë. ⁹ Ai jai jubë bainbi ja'anrëna saijën, yo'jena saijën, ai bojora bojojën güihüë:

—¡Hosana! ¡Ai bojoreba bojojñuni! ¡Mai ira taita ba'isi'quë David mamaquëbi raiguëna, bojojën bañuni! ¡Mai Ta'yejeiyereba Èjaguë Riusubi raoguëna, mai Èjaguëni ai bojoreba bojojën bañuni! ¡Hosana! güijën cahuë.

¹⁰ Ja'nrëbi, Jesús yua Jerusalén huë'e jobona ti'anguëna, si'a bain hua'na baru ba'icuabi huë'huë ganojën, gue ro'taye beoye ëñajën,

—¿Gueguëguë'ne? senni achahuë.

¹¹ Senni achajënna, baguë naconi raicuabi sehuohüë:

—Riusu bainguë raosi'quë'bi ba'iji. Nazaret huë'e jobo, Galilea ba'i jobobi raisi'quë'bi ba'iji, sehuohüë.

Jesús purifica el templo

¹² Ja'nrëbi, Jesús yua Riusu uja huë'ena ti'anni cacabi. Cacani, bonse insicua, bonse cocua ba'ijënna, bacuare etoni saobi. Curi sa'ñecua ba'ijënna, bacua mesañare bonani taonbi. Ju'ncubo insicua ba'ijënna, bacua ñu'i sei-huëanre bonani taonbi. ¹³ Ja'nca yo'oni, bacuani bëinguë cabi:

—Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Yë'ë huë'e yua si'a re'oto bain uja huë'e case'e'ë.” Ja'nca toyani jo'case'eta'an, mësacuabi ro jiancua gati huë'ere yë'ë huë'ere re'huahuë, bëinguë cabi Jesús.

¹⁴ Caguëna, ja'nrëbi ñaco beocua, yequëcua ca'jacua, bacuabi Riusu uja huë'ena cacani Jesusna ti'anjënna, bacuare huachobi. ¹⁵ Ja'nca huachoguëbi ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, pairi ëjacua, a coca ye'yocua, bacuabi ëñani, ai bën'ë. Zin hua'na'ga Riusu uja huë'ere ba'ijën, “Mai ira taita David mamaquëbi raiguëna, ai bojoreba bojojën bañuni” cajën ba'ijënna, bacuabi ai bëinjën, ¹⁶ Jesuni senni achahuë:

—¿Ba zin hua'na coca cajënna, më'ë guere yo'oguë ënsema'iguë'ne? senni achahuë.

Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Bacuare ënsema'inë. ¿Mësacua yua Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ën cocare ëñamate?

Zin hua'na, chuchu hua'na yuta ba'icua'reta'an, Riusuni re'o coca bojojën ca güesehuë më'ë, toyani jo'case'e ba'iji, sehuoguë cabi Jesús.

¹⁷ Ja'nca sehuoni, bacuare jo'cani, jai huë'e jobobi sani, Betania casi jo'borëna ti'anni, baruna canji'i.

Jesús maldice a la higuera sin fruto

¹⁸ Canni ñatani, jai huë'e jobona go'iguëna, ai aon gu'abi baguëre. ¹⁹ Aon gu'aguëna, higo uncuere téani uncuëza caguë, bañëna ti'anni ëñato, higo uncuë gare beobi. Ja'o se'ga bajji'i. Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua bañëna bënni senjoñe cani jo'caguë:

—¡Gare se'e higo uncuere quëiñe beoye ba'ijë'ën, cani jo'cabi.

Cani jo'caguëna, ba higo sunquiñëbi te'e jëana cueneni si'abi.

²⁰ Cueneni si'aguëna, Jesusre concuabi ai ëñajën rëinjën, baguëni senni achahuë:

—¿Bañë queaca yo'oguë cueneni si'aguë'ne? senni achahuë.

²¹ Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacuanu ganreba yihioguë quëayë yë'ë. Mësacua yua huaji yëye beoye ba'ijën, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ë yua higoñëna yure yo'ose'e'ru quë'rë ta'yejeiye yo'oye poreja'cua'ë mësacua. Que cubë're'ga ta'yejeiye yo'oye poreja'cua'ë. Ën cocare cajën, “Ënjo'onbi gare quëñëni, ja'anse'ebi jai ziayana

runi huesëjê'ën" ja'anre guansejënna, Riusubi ba cubète ja'nca quëñoni rëoni huesoji. ²² Mësacuabi Riusuni coca senni achajënna, Riusubi si'aye gare ënseye beoye mësacuana insiji, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, yihuoguë cabi Jesús.

La autoridad de Jesús

²³ Cani, ja'nrëbi Riusu uja huë'ena cacani, bainni ye'yo bi'rabi. Ye'yo bi'raguëna, pairi ëjacua, judío bain iracua, bacuabi ti'an rani, baguëni senni achahuë:

—¿Mê'ë queaca ro'taguë, ënjo'ona rani ëjaguë yo'oye'ru yo'oguë'ne? ¿Nebi më'ëre guanseni raore'ne? senni achahuë.

²⁴ Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Yë'e'ga yua mësacuani coca senni achayë. Senni achaguëna, mësacua yua te'e ruiñe sehuojê'ën. Ja'nca sehuotoca, ja'nrëbi, yë'ë ëjaguë ba'iyete mësacuani quëayë yë'ë. ²⁵ ¿Nebi Juanni bain bautizaye guanseni raore'ne? ¿Riusu raosi'quë o ën yija bain raosi'quë baquë baguë? senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi sa'ñeña yahue ca bi'rahuë:

—Baguë senni achase'ere sehuoye ai jëjaji maire. Riusu raosi'quë baji'i sehuotoca, Jesusbi maini: “¿Mësacua queaca ro'tajën, baguëni recoyo ro'tamate'ne?” cama'iguë. ²⁶ Ja'nca ba'iguëna, “Bain raosi'quë baji'i” caye güeyë mai. Si'a bainbi Juan ba'ise'ere te'e ruiñe ro'tajën, Riusu bainguë raosi'quë baji'i ro'tajën ba'icua sëani, tin caye huaji yëyë mai, sa'ñeña cahuë bacua.

²⁷ Ja'nca cani, ja'nrëbi, Jesusni sehuohuë:

—Juan raose'ere huesëyë yëquëna, sehuohuë.

Ja'nca sehuojënna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mësacua ja'nca sehuotoca, yë'ë ëjaguë ba'iyete, yë'ë raose'ere mësacuani gare quëaye beoye ba'iyë yë'ë, cabi Jesús.

La parábola de los dos hijos

²⁸ Cani ja'nrëbi, yeque coca bacuani yihuoguë cabi:

—Ën cocare achani ro'tani ye'yejê'ën. Yequë bainguëbi samu macuani babi. Ma'yë ba'iguëna sani, “Mami, yure umuguse më'ë sani, ziona yo'o yo'oguë ba'ijê'ën” cabi. ²⁹ Caguëna, “Bañë. Yëma'iñë” sehuobi. Ja'nca sehuoguëbi jê'te “Gu'aye sehuohuë yë'ë” se'e go'iyë ro'tani, ziona sani yo'o yo'obi. ³⁰ Ja'nrëbi, baguë taitabi yequë mamaquë, ba yo'jeguë ba'iguëna sani, güina'ru cabi. Caguëna, baguë yua “Ja'ë. Saiyë, Taita” sehuobi. Ja'nca sehuoguëbi yo'o yo'oguë saimaji'i. ³¹ Ja'nca ba'iguëna, mësacua ro'tani quëajê'ën. ¿Jaroguëbi baguë taita case'ere'ru yo'oguë'ne? ¿Ru'ru ba'iguë o yo'je ba'iguë re'oye yo'oguë'ne? senni achabi Jesús.

Senni achaguëna:

—Ru'ru ba'iguëbi re'oye yo'obi, sehuohuë.

Sehuojënna, Jesús yua bacuani bëinguë cabi:

—Mësacuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Impuesto curi cocua, gu'a romi hua'na, gu'areba gu'ana ba'icuaabi mësacua'ru quë'rë re'o bain'ë. Riusu ba'i jobona ti'anjënna, mësacuaca bañë. ³² Juan bautizaguëbi yua mësacuana ti'an rani, re'o bainguë'ru ëñoguëna, baguë quëani achose'ere gare ro'tamaë'ë mësacua. Ja'nca ro'tama'icuaata'an, impuesto curi cocua, gu'a romi hua'na, bacuabi achani, si'a recoyo ro'tahuë. Ro'tajënna, mësacuabi ëñani, mësacua gu'a juchare senjoñe beoye gare baë'ë. Juan coca case'ere gare ro'taye beoye baë'ë mësacua.

La parábola de los labradores malvados

³³ Yureca yequé cocare achani ro'tani ye'yejé'ën. Yequé bainguébi bisi éye ziore tanbi. Tanni, tu'ahuéte baguè zio të'ijeije yo'oni, éye tumu ro'rohuéte gatabëna te'ntoni, ja'nrëbi emë hué'ere nëcobi, ba zio ëñañete.

Ja'nca yo'oni tëjini, zio cuiracaicare choini, baguè ziore bacuana jo'cani, yequé yijana saji'i. ³⁴ Sani, ja'nrëbi, éye tëarën ti'anguëna, zio ëjaguébi baguère yo'o concuare choini, éye tëase'ere injaijé'ën caguè, baguè zio cuiracuana saobi. ³⁵ Saoguëna, ja'nrëbi ti'anjënna, ba zio cuiracuabi te'e yo'o conguète zeanni huani, ja'nrëbi yequëni huani senjoni, yequëni gatabi senjojën huani senjohuè. ³⁶ Ja'nca yo'ojënna, ba ëjaguébi se'e yequëcua què'rè jai jubè yo'o concuare saobi. Saoguëna, ba zio cuiracuabi bacuani güina'ru gu'aye yo'ohuè.

³⁷ Yo'ojënna, ja'nrëbi yo'je, ba ëjaguébi baguè zinre choiguè, “Yè'è zinre saotoca, baguëni te'e ruiñe ëñañë bacua” ro'taguè, baguè zinre saobi.

³⁸ Saoguëna, zio cuiracuabi baguète ëñani, sa'ñeña coca cahuè: “Èñajé'ën. Mai ëjaguè zinbi rai'te. Baguè taita bayete coni baja'guère sëani, raijé'ën. Baguëni huani senjoñu. Ja'nca yo'otoca, baguè yija baja'yete coni bayè mai” sa'ñeña cahuè. ³⁹ Ja'nca cani, baguète zeanni, baguète huani senjoni, baguè ga'nihuète zio hue'se ca'ncona jo'cani senjohuè, yihuoguè cabi Jesús.

⁴⁰ Cani ja'nrëbi, ba bain achacuani senni achabi:

—Ja'nca huani senjojënna, ba zio ëjaguébi rani, ¿ba cuiracuani guere yo'oja'guè'ne? senni achabi Jesús.

⁴¹ Senni achaguëna, bacuabi sehuohuè:

—Ba zio cuiracuani ai jëja si'nseni, bacuani huani senjoni, ja'nrëbi yequëcua, ba zio tëaja'yete re'oye insicua, ja'ancuana cuiraye jo'caja'guè'bi, sehuohuè.

⁴² Sehuojënna, Jesús yua bacuani cabi:

—Mësacua yua Riusu coca toyani jo'case'ere ëñajën, ¿ën cocare ro'tamate'ne? Ñaca caji:

Riusubi baguè gatabète jo'caguëna, ro'ën yija bain yo'o concua hué'e yo'ocubi ba gatabète ëñani, gu'aji cajën, babëre senjohuè.

Senjocuata'an, ba gatabëbi yua què'rè ze'en gatabé'ru re'huase'e bajji'i.

Mai Èjaguè Riusubi ja'nca re'huaguëna, maibi ai ëñajën rëinjën ba'iyè, caji Riusu coca.

⁴³ Ja'nca case'e sëani, mësacuani ñaca quëareba quëayë. Riusu yua baguè ba'i jobore mësacuana jo'casi'quëbi yurerä mësacuare quëñoni senjoni, yequè bain re'oye cuirani conja'cua, ja'ancuana jo'caja'guè'bi. ⁴⁴ Riusu gatabé jo'case'ere cato, bainguébi ja'an gatabëna gurutoca, hua'huani si'asi'què'ru ruinjji. Ja'an gatabëbi bainguëna to'intoca, ya'obé'ru ruinjji. Bainbi yè'ère senjotoca, gurujani huesëyë. Si'nseni senjosi'cua'ru ruiñë, bacuana bëñe cabi Jesús.

⁴⁵ Caguëna, pairi ëjacua, fariseo bain, bacuabi Jesús coca yihuose'ere achani, “Maire gu'aye cani jo'cabi baguè” cajën, ⁴⁶ baguëni preso zeanja'ma cajën ëñahuè. Bain hua'na si'a jubëbi Jesusre re'oye ëñajën, “Riusu bainguè raosi'què'bi ba'iji” cajën ba'ë. Ja'nca ba'ijënna, bainre huaji yëjën, baguète preso zeanmaë'è.

22

La parábola de la fiesta de bodas

¹ Ja'nrëbi se'e, Jesusbi bainre yihuoguè, bacuani coca cabi:

² —Riusu ba'i jobo ba'iyete masiye yëtoca, hueja fiesta yo'ose'ere achani ye'yejë'ën. Bain ta'yejeiye ëjaguëbi baguë zin huejaja'yete ro'tani, ai re'o aon fiestate yo'ocaji'i. ³ Baguëre yo'o concuare choini, bain choisi'cuara raiye quëajajë'ën caguë saobi. Saoguëna, ba bain choisi'cuabi raima'inë cahuë. ⁴ Cajëna, se'e yequë yo'o concuani cabi: “Ba bain choisi'cuana sani quëajë'ën. Yureca aon fiestate re'huahuë. Huaca hua'na, toro zin hua'na jujusi hua'na, ja'an hua'nare huani, si'a aonre re'huani, mësucua raiyete ëjoyë yë'ë. Ja'anre bacuani quëajë'ën” cani saobi. ⁵ Saoguëna, yo'o concuabi quëajatena, ba choisi'cuabi ro güeye cani, yequëruanna saë'ë. Yequëbi baguë ziona saji'i. Yequëbi baguë bonse insiruna saji'i. ⁶ Yequëcuaca ba ëjaguëre yo'o concua raosi'cuare ro zeanni, ro gu'aye yo'oni, bacuani huani senjohuë. ⁷ Ja'nca yo'ojëna, bain ta'yejeiye ëjaguëbi ai bëinreba bënji'i. Ja'nca bëinguëbi baguë soldado jubëte bacuani huaye saobi. Saoguëna, bain huani senjosi'cuare sëani, bacuani huani senjoni, bacua huë'e jobore ëoni senjohuë. ⁸ Ja'nca yo'ojëna, ba ëjaguëbi se'e baguëre yo'o concuani cabi: “Yua hueja fiesta yo'oyete gare re'huahuë yë'ë. Re'huaguëna, choisi'cuabi gu'aye sehuojëna, bacuani gare ruiñe ëñama'inë yë'ë. ⁹ Ja'nca sëani, mësucua yua huë'e jobo ma'añana sani, si'a bainre cu'ejani, fiestana raiye choijë'ën” cani, bacuare saobi. ¹⁰ Saoguëna, baguëre yo'o concuabi sani, bacua bain tinjasi'cuare choë'ë. Re'o bain, gu'a bain, si'acuare choijëna, bacuabi rani, ba ëjaguë fiesta huë'e bu'ye tëca ti'anhuë.

¹¹ Ti'anjëna, ëjaguëbi cacani ëñato, te'eguëbi yua hueja fiesta can beoguëna, ¹² ëjaguëbi baguëni bëinguë cabi: “¿Më'ë queaca ro'taguë, hueja fiesta canre coma'iguëbi raquë'ne?” caguëna, gare sehuoye beoye baji'i. ¹³ Ja'nca ba'iguëna, ba ëjaguëbi baguë bain concuani cabi: “Baguëni zeanni, baguë guëoñare baguë ëntë sarañare huenni, baguëte quëñoni, hue'se re'oto, zi-jei re'otona senjojë'ën. Ja'anru yua bain ai yo'ojën ba'iru'ë. Bacuabi ai oijën, bacua zemeñoare cuncujën ba'iyë cabi baguë” yihuoguë quëabi Jesús. ¹⁴ Ja'nca yihuoni, ba achacuani se'e cabi: Riusubi ai jai jubë bainre choiguëta'an, reño jubë se'gare baguë bainrebare cuencueni re'huaji, cabi Jesús.

El asunto de los impuestos

¹⁵ Ja'nca caguëna, fariseo bainbi bacua gajecua sana, bacua naconi coca cahuë: “Jesusbï huacha sehuoja'guë cajën, baguëni coquejën senni achañu” cahuë. ¹⁶ Cani ja'nrebi, bacua bain concua Herodes gu'a gajecua naconi, bacuare Jesusna saohuë. Saojëna, bacua yua Jesusna ti'anni, baguëni coca senni achahuë:

—Ejaguë, yëquënbabi më'ë coca masiye ye'yose'ere achani, te'e ruiñereba'ë ro'tajën ba'iyë. Ro ën yija bain ye'yojën ba'iyete achama'iguë, te'e ruiñe ye'yoguë'ë më'ë. Eja bain achacua ba'itoca, më'ëbi gare huaji yëye beoye te'e ruiñe ba'i coca se'gare ye'yoguë'ë. ¹⁷ Ja'nca sëani, më'ëni coca senni achajën raë'ë yëquëna. Bain ta'yejeiye ëjaguëbi impuesto curi ro'iyë senni achaguëna, ¿maibi baguëni ro'iyë baye? senni achahuë.

¹⁸ Senni achajëna, Jesús yua bacua ro coque ëaye case'ere masibi. Ja'nca masini, bacuani sehuoguë cabi:

—¿Mësucua gu'aye ro'tajën, guere yë'ëni ro coquejën, yë'ëni ro zemo cocare senni achaye'ne? ¹⁹ Impuesto curi so'core injajë'ën. Eñaza, cabi.

Caguëna, denario so'cohuate injani rahuë.

²⁰ Rani ëñojëna, bacuani senni achabi:

—¿Jaro bainguë ziabi curi so'cohuate sè'iguë'ne? ¿Gue mami hue'eguëbi sè'iguë'ne? senni achabi.

²¹ Senni achaguëna:

—Bain ta'yejeiye ëjaguë'bi sè'iji, sehuohuë.

Sehuojëna, baguë cabi:

—Bain ta'yejeiye ëjaguë ba ma'carëan ba'itoca, bain ta'yejeiye ëjaguëna go'yani insijën ba'ijë'ën. Riusu ba ma'carëan ba'itoca, Riusuna go'yani insijë'ën, cabi Jesús.

²² Caguëna, bacuabi ai achajën rëinjën quëquësi'cuabi ro jo'cani saë'ë.

La pregunta sobre la resurrección

²³ Ja'nrëbi, yequëcua, saduceo bain hue'ecuabi Jesusna ëñajën saë'ë. Ja'ancua yua, Bain ju'insi'cua yua go'ya raima'icua ba'iyë, ja'anre cajën ye'yojën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi Jesusna sani, baguëni coca senni achajën, ²⁴ baguëni cahüë:

—Ëjaguë, Moisés coca cani jo'case'ere më'ëni senni achajën raë'ë. Maina ñaca toyani jo'cabi baguë: Bainguëbi zin beoguë banica, ja'anguëbi junni huesëtoca, baguë yo'jeguëbi baguë rënjo jo'casi'core huejaye baji. Bagote huejani, baguë ma'yëre zinre cu'ecaiye baji baguë, toyani jo'cabi Moisés. ²⁵ Ja'nca toyani jo'caguëna, yureca yequëcuabi yëquëna jubëte baë'ë. Ma'yëreba ba'iguëbi baguë yo'jecua, te'e ëntë sara te'ecua naconi baë'ë. Ma'yëreba ba'iguëbi baguë rënjoni huejani, zin beoguëbi junni huesëni, baguë rënjore ba yo'jeguëna jo'cabi. ²⁶ Jo'caguëna, ba samu ba'iguëbi ba hua'jegoni huejani, güina'ru junni huesëbi. Ja'nrëbi samute ba'iguë, te'e ëntë sara samu ba'iguë tëca, si'acuabi bagoni huejani, güina'ru zin beocua junni huesëhuë. ²⁷ Junni huesëjënna, ja'nrëbi yo'je, ba hua'jogo'ga junni huesëgo. ²⁸ Ja'nca junni huesësi'cuabi se'e go'ya raitoca, ¿bago yua jaroguë rënjo ba'ija'go'cone? Si'acua te'e ëntë sara samucua bagoni basi'cua sëani, ¿më'ë guere quëaguë'ne? baguëni senni achani, baguë huacha sehuoye ëjojën nëcahuë.

²⁹ Ëjojën nëcajënna, Jesusbi bacuani sehuoguë cabi:

—Mësacua yua ai huacha ro'tajën ba'icua'ë. Riusu cocareba toyani jo'case'ere gare huesëjën ba'icua'ë. Riusu ta'yejeiye yo'o yo'oye poreyete gare huesëjën ba'icua'ë mësacua. ³⁰ Bain junni huesësi'cuabi go'ya raijën, sa'ñëña gare huejama'icua ba'iyë. Riusu anje sanhuë guënamë re'otore ba'icua'ru ba'iyë bacua. ³¹ Yequë cocare'ga mësacuani yihuoye bayë yë'ë. Mësacua yua Moisés toyani jo'casi pëbëte anconi, toa zëinsi sahua quë'rona ëñani, bain ju'insi'cua go'ya raiyete ye'yejë'ën. Riusubi yua Moisesni ñaca quëaguë ba'nji: ³² "Abraham yua yë'ëni Taita Riusu caji. Isaachi yë'ëni Taita Riusu caji. Jacobi yë'ëni Taita Riusu caji" Riusubi quëaguë ba'nji. Ja'nca quëasi'quë sëani, mai Ëjaguë Riusubi bain junni huesësi'cua, bacua Riusu beoguë'bi ba'iji. Bain huajëcua, bacua Riusu se'ga ba'iguë'bi, sehuoguë cabi Jesús.

³³ Ja'nca sehuoguëna, bain hua'nabi achani, baguë coca yihuoguë ye'yose'ere ai achajën rën'ë.

El mandamiento más importante

³⁴ Jesús yua saduceo bainni ja'nca sehuoguëna, gare caye beoye baë'ë. Ja'nca ba'ijënna, fariseo bainbi ja'anre achani, bacuabi ñë'cani baë'ë. ³⁵ Ba'ijënna, bacua jubë ba'iguë, ira coca ai re'oye ye'yesi'quëbi Jesús sehuoja'yete masiza caguë, Jesusna sani coca senni achabi:

³⁶ —Ëjaguë, Riusu coca guanseni jo'case'ere cato, ¿Gue cocabi quë'rë ta'yejeiye ba'i coca ba'iguë'ne? senni achabi.

³⁷ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—“Më'ë Ëjaguë Riusuni ai yëreba yëguë ba'ijë'n. Më'ë recoyo, më'ë yacahuë, më'ë ro'taye, ja'anbi më'ë porese'eru si'a jëja baguëni ai yëreba yëguë ba'ijë'n.” ³⁸ Ja'an coca yua quë'rë ta'yejeiye ba'i coca'ë cayë yë'ë. ³⁹ Yeque coca ai ta'yejeiye ba'i cocare'ga maina guanseni jo'case'e ba'iji. Ñaca caji: “Më'ë te'e bainni ai yëreba yëguë ba'ijë'n. Më'ë ja'ansi'quë yëguë ba'iyë'ru më'ë te'e bainni ai yëreba yëguë ba'ijë'n” guanseni jo'case'e ba'iji. ⁴⁰ Ja'an coca, samu guanseni jo'casi coca yua Riusu coca quë'rë ta'yejeiye ba'i coca ba'iji. Moisés coca toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, si'ayete ëñani masito, ja'an samu coca yure quëase'ebi quë'rë te'e ruiñe ye'yoni ëñosi coca ba'iji, sehuoguë cabi Jesús

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹ Ja'n'rëbi, fariseo bainbi barure ñë'casi'cua ba'ijë'nna, Jesusbi bacuani ⁴² coca senni achabi:

—Mësacua yua ba Cristo Raosi'quëreba ba'iyete ro'tato, ¿ja'an hua'guë, jaroguë zinguë'ne? Quëajë'n yë'ëre, caguë, senni achabi.

Senni achaguëna:

—Mai ira taita ba'isi'quë David, ja'anguë zin ba'iji, sehuohuë.

⁴³ Sehuojë'nna, Jesusbi bacuani senni achabi:

—Ja'nca sehuoto, ëñere ro'tani sehuojë'n. Riusu Espíritubi Davidni ro'ta güesequëna, Davidbi ñaca cani jo'cabi:

⁴⁴ Riusubi yë'ë Ëjaguëni cabi:

“Yë'ë jëja ca'ncona bëani, më'ë je'o carajei ñësebë tëca ba'ijë'n” cani jo'cabi.

⁴⁵ Ja'nca cani jo'caguë, Cristo raosi'quëre David zin cayë poremaji'i, baguëte Ëjaguë casi'quë sëani, sehuoguë cabi Jesús.

⁴⁶ Ja'nca sehuoguëna, si'acuabi ro cayë beoye ba'ijën baë'ë. Ja'an umugusebi baguëni se'e coca senni achaye huaji yëjën baë'ë.

23

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

¹ Ja'n'rëbi Jesús yua bain jubë, baguëre concua, bacuani coca yihuoguë cabi:

² —Ira coca ye'yocua, fariseo bain, bacua yua Moisés coca toyani jo'case'ere ëñajën, bainni ye'yojën quëacua ba'iyë. ³ Ja'nca ba'ijë'nna, bacua quëaye si'aye achani re'oye ro'tajën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'n. Bacua yo'ojën ba'iyete cato, ja'anre güina'ru yo'oye beoye ba'ijë'n. Bacuabi ai coca yihuojën quëacuata'an, bacua quëaye'ru te'e ruiñe yo'oma'icua ba'iyë. ⁴ Bain hua'nani coca guansejën, Te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'n cajë'nna, ai jëja yo'ojën guajayë. Ja'nca guajajë'nna, bacuaca gare coñe beoye ba'icua'ë. ⁵ Bacua yo'oyete cato, bainbi ëñani maire re'oye ro'tajën ba'ija'bë cajën, ja'anre ro'tajën, bacua yo'o ma'carëanre yo'ojën ba'iyë bacua. Riusu coca toyani bacua canna së'quese'ere ai ba'iyë ju'ijën ëñoñu cajën, quë'rë zoa ma'carëan can yëruhuabi re'oye reojën ëñoñu cajën, ja'anre yo'ojën ba'icua'ë. ⁶ Aon fiestana saito, quë'rë ëja bain ba'iruna bëani ba'ijën bojoñu cayë. Riusu coca ye'ye huë'ena saito, quë'rë re'oruanna bëani ba'ijën bojoñu cayë. ⁷ Huë'e joborebana saito, bain saludayete ai bojojën ëjoyë. Bainbi bacuare saludato, Ta'yejeiye ëjaguë catoca, ai bojoyë.

⁸ Ja'nca ba'icuata'an, mësacua yua ja'an saludayete cu'eye beoye ba'ijë'n. Mësacua yua te'e ëjaguë se'gare achaye bayë. Mësacua si'acua yua te'e bain ba'iyë. ⁹ Mësacuabi ën yija bainre saludatoca, Taitareba gare cayë beoye

ba'ijë'ën. Taita Riusu yua guënamë re'otore ba'iguëna, ja'anguë se'gani Taitareba saludajën cajën ba'ijë'ën, gañaguëre sëani. ¹⁰ Bainbi mësuacuanî ëjaguë cayë, ja'anre cu'eye beoye ba'ijë'ën. Cristo se'gabi mësuacua ëjaguë'bi ba'iji, gañaguëre sëani. ¹¹ Mësuacua jubë ba'iguëbi quë'rë ëja bainguë ba'itoca, më'ë gajecuanî conni cuiraguë ba'ijë'ën. ¹² Quë'rë ëja bainguë'ru re'huasi'quë baza catoca, quë'rë yo'je bainguë'ru re'huasi'quë ba'ija'guë'bi. Quë'rë yo'je bainguë'ru, ro yo'o con hua'guë'ru re'huasi'quë baza catoca, ëja bainguë'ru re'huasi'quë ba'ija'guë'bi, yihuoguë cabi Jesús.

¹³ Ja'nca canî, ja'nrebi fariseo bain, ira coca ye'yësi'cua, bacuare ai bënguë canî jo'cabi:

—Mësuacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Riusu ba'i jobona ti'añe yëcuani ënsejënna, ai bënni senjoñe canî jo'case'e ba'iji mësuacua. Mësuacua baruna ti'anma'icua bi ba ti'añe yëcuare ënseyë.

¹⁴ Mësuacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Romi hua'je hua'na huë'eñare tëani, bacuare senjoni ja'nrebi, Re'o bain ba'iyë ëñoñu cajën, uja coca ro zoe senreba sencua sëani, ai bënni senjoñe canî jo'case'e ba'iji mësuacua. Mësuacua yua quë'rë ta'yejeiye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

¹⁵ Mësuacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. So'o bainguëte cu'eni Riusu bainguëre baguëte re'huaza cajën, si'a ën yija re'otona ro ganijën ba'ijën, baguëte cu'eni tinjani, mësuacua cocare ye'yoni tëjjënna, baguë yua mësuacua'ru quë'rë gu'a bainguë re'huasi'quëbi ba'iji. Mësuacua naconi Riusu toana te'e saiji. Ja'nca yo'ocuare sëani, ai bënni senjoñe canî jo'case'e ba'iji mësuacua.

¹⁶ Mësuacua yua Riusu ma'a ëñoña ba'iyë yëquëna cajën, ro ñaco beocua'ru ba'ijën, Riusu ma'a ëñoñe huesëcua'ë. Ja'nca sëani, ai bënni senjoñe canî jo'case'e ba'iji mësuacua. Ën cocare ro huesë ëyae cajën ba'iyë mësuacua: "Bainbi Riusu uja huë'ere ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, bacua ganreba coca cuencueni case'e'ru yo'oye jo'cayë poreyë. Ja'nca porecuabi Riusu uja huë'e zoa curire ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, bacua cuencueni case'e'ru yo'oye bayë" cajën ba'iyë mësuacua. ¹⁷ Ja'nca cacuabi ro ro'tajën, ñaco beocua'ru ba'ijën, gu'aye yo'ojën ba'iyë. Ba zoa curire ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, gare huacha yo'ojën ba'iyë. Riusu uja huë'ere quë'rë ro'tajën ba'ijë'ën. ¹⁸ Ja'nrebi yeque coca mësuacua bi ro ro'tajën guansejën ba'iyë: "Bainbi misabëte ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, bacua cuencueni case'e'ru yo'oye jo'cayë poreyë. Ja'nca porecuabi Riusuna insise'e, misabëna jo'case'e, ja'anre ro'tajën ganreba coca cuencueni catoca, bacua cuencueni case'e'ru yo'oye bayë" cajën ba'iyë mësuacua. ¹⁹ Ja'nca cacuabi ro ro'tajën ñaco beocua'ru ba'ijën, ro huesë hua'na'ru ba'iyë. Riusuna insisi ma'carëte ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, gare huacha yo'ojën ba'iyë. Riusu huë'e misabëte quë'rë ro'tajën ba'ijë'ën. Ba insisi ma'carëte misabëna tëoguëna, re'o maca'ë caji Riusu. ²⁰ Ja'nca ba'iguëna, misabëte ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, babëna tëose'ere'ga ro'tajën, ganreba coca cuencueni cayë. ²¹ Riusu uja huë'ere ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, Riusu yua ba huë'ere ba'iguë, ja'anguëre'ga ganreba coca cuencueni cayë. ²² Guënamë re'otore ro'tajën, ganreba coca cuencueni catoca, Riusu jëja guëna seihuëre'ga ro'tajën ganreba coca cuencueni cayë. Riusure'ga ro'tajën, ganreba coca cuencueni cayë.

²³ Mësuacua, ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Menta, anís, comino, ja'an re'o sën ja'ore ro'tajën,

décima parte ba'iyete quëñoni, ja'anre Riusuna insijën ba'icua'ë. Ja'nca insijën ba'icuaata'an, Riusu jëja coca guanseni jo'case'ere ro ro'tajën, ro yo'omajën ba'iyë mësacua. Re'oye yo'oye, bainni oire bani coñe, Riusuni si'a recoyo ro'taye, ja'anre guanseni jo'case'e ba'iguëna, quë'rë jëja ro'tajën yo'ojën ba'ijë'en mësacua. Ja'nca ro'tamajënna, ai bënni senjoñe cani jo'case'e ba'iji mësacuare. Re'o sën ja'ore Riusuna insijënna, re'oye yo'ohuë. Ja'anre yo'ojën, Riusu jëja coca guanseni jo'case'ere'ga ru'ru quë'rë ta'yejeiye yo'ojën ba'ire'ahuë mësacua. ²⁴ Ja'nca yo'oma'isi'cuabi Riusu ma'are bainni ëñocua ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën, ñaco ëñama'icua'ru ba'iyë mësacua! Mësacua aonre ainjën, taya hui'yare ëñani, rutani senjoñe. Ja'nca senjocuabi camello hua'guë jaiguëte ëñamajën, ja'anguëte ro ro'tajën reoñe mësacua.

²⁵ Mësacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Tasa ro'rohuë, guëna re'ahuë, ja'anre zoajën, guërëbë ca'ncó se'gare zoajën ba'iyë mësacua. Yacahuëte zoaye beoye ba'iyë. Güina'ru, mësacua yua re'oye abujën, re'o bain'ru ëñojën, ro coqueyë. Mësacua recoyo ro'tayete cato, ai gu'aye yo'ocua ba'iyë. Ro coquejën jianjën, yequëcua bayete ro coquejën tëani bayë mësacua. Ja'nca ba'icuaani ai bënni senjoñe cani jo'case'e ba'iji. ²⁶ Mësacua fariseo bain, ro ñaco ëñama'icua'ru huacha yo'ojën, ru'ru guëna re'ahua yacahuëre zoajë'en. Mësacua recoyo ro'taye, si'aye mame re'huani ba'ijë'en. Ja'nca ba'itoca, re'o bainreba ruinjën ba'iyë mësacua.

²⁷ Mësacua, ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë. Mësacua yua bain tansiruan, pojei re'cobi re'oye tënosiruan, ja'anruan'ru ba'iyë mësacua. Ëmëje'en ba'i ca'ncona ëñato, ai re'o hua'na'ru ëñoñe mësacua. Ja'nca ëñocuata'an, ju'insi'cua gu'an tansiruan sa'nahuë ba'iyë ja'anra'ru ai gu'a recoñoa bayë mësacua. Si'si recoyo ro'tajën ba'icua'ë mësacua. Ja'nca ba'icuaere sëani, ai bënni senjoñe cani jo'case'e ba'iji mësacuare. ²⁸ Bain hua'nabi mësacuaani ëñato, re'o hua'na'ru ëñojën ba'iyë mësacua. Ja'nca ëñocuata'an, ro coquejën ëñoñe. Gu'a hua'na se'ga ba'iyë mësacua.

²⁹ Mësacua ira coca ye'yocua, fariseo bain, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën ba'iyë mësacua. Riusu ira bain raosi'cua, si'a re'o bain, junni huesësi'cuare ro'tajën, mësacua yua bacua tansiranre re'oye re'huani ai re'o gatare nëconi jo'cajën, ³⁰ ñaca cayë: "Yëquëñabi ba ira bain ba'isi'cua naconi ba'ijën ba'itoca, bacua naconi Riusu bainni te'e huani senjoma'ire'ahuë, gu'aye yo'ose'e sëani" cayë mësacua. ³¹ Ja'nca cacua sëani, mësacua gu'aye yo'oyete ëñojën ba'iyë. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusu bainni huani senjojënna, mësacua yua bacua mamacua sëani, güina'ru yo'ocua ba'iyë mësacua. ³² Yureca, mësacua ira bain ba'isi'cua, bacua gu'a yo'o, ja'an yo'ore sani, Riusu ta'yejeiyereba raosi'quëni yuareba huani senjoja'cua'ë mësacua.

³³ Mësacua yua aña hua'na'ru ro coquejën, ro gu'aye yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca ba'icuaabi Riusu bënni, ba toana senjoja'ñete gare jëaye beoye ba'iyë mësacua. ³⁴ Ja'nca ba'ijënna, yureca yë'ëbi yua Riusu bain raosi'cua, re'o bain masiye ëñocua, Riusu cocare yihuocua, ja'ancuare mësacua naconi jo'cayë. Saoni jo'caguëna, mësacuaabi yequëcuani crusu sa'cahuëna reoni, huani senjoja'cua'ë. Yequëcuani mësacua coca ye'yo huë'ëñana sani, si'nсени, ja'nrebi si'a huë'e joboñana bi'rajën, bacuaani je'o bajën ba'ija'cua'ë. ³⁵ Ja'nca ba'ijënna, Riusubi si'a baguë re'o bain huani senjosi'cuare ro'tani, mësacua jucha'ë caguë bëinja'guë'bi. Ru'ru Abel, re'o bainguë ba'isi'quë huani senjosi'quë, ja'anguëte ro'tani, ja'nrebi yo'je, Berequias mamaquë Zacarias, Riusu huë'e misabë ca'ncore ba'iguëna huani senjosi'quë, si'acuare ro'tani, Mësacuabi huani senjohuë caguë ba'iji Riusu. ³⁶ Ganreba mësacuaani caguë quëayë

yë'ë. Riusubi bënni senjoñe ro'taguë, yurera güina'ru mësacuaní yo'oye ro'taji baguë.

Jesús llora por Jerusalén

³⁷ Jerusalén bain, Jerusalén bain, mësacuaní coca quëaye bayë yë'ë. Riusu ira bain raosi'cua si'acuaní huani senjohuë mësacua. Riusu coca quëaye raosi'cuaní gatabi senjojën, huani senjohuë mësacua. Mësacua mamacuare ai ta'yejeiye choini jëhuahuë yë'ë. Cura hua'gobi bago zin hua'nare choini, bago ganhua cabëan yijacuana ta'pini cuirago yo'oye'ru mësacua mamacuare güina'ru cuiraye yëhuë yë'ë. Ja'nca yëguëbi choiguëna, mësacua raiye güereba güehuë. ³⁸ Ja'nca sëani, mësacuaní bënni senjoñe caní jo'cayë yë'ë. Mësacua huë'e yua senjosi huë'e'ru ruinjí. ³⁹ Yureca ën coca: “Riusu cuencuesi'quëbi raiguëna, baguëni bojoreba bojojën bañuni” ja'an coca caní jo'case'e ba'ija'ye tēca, mësacua yua yë'ëni gare se'e ëñama'icua ba'iyë, caní, ja'nrebi bacuare jo'caní saji'i Jesús.

24

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Jo'caní saiguë, Riusu uja huë'ere jo'caní saiguëna, baguëte concuabi tēhuo rani, ba uja huë'eña jai huë'eñare Jesusni ëñohuë. ² Ëñojënna, Jesús yua bacuaní quëabi:

—Mësacuabi ën huë'eñare ëñajënna, mësacuaní ganreba quëayë yë'ë. Si'a huë'eña yua ñañoni taonsi huë'eña ba'ija'guë'bi. Gare te'e gatabë tuiye beoye ba'ija'guë'bi, quëaguë cabi Jesús.

Señales antes del fin

³ Ja'nca quëani, ja'nrebi, Olivo casi cubëna mëni bëaguëna, baguëte concua se'gabi tēhuo rani, baguëni yahue senni achahuë:

—¿Riusu huë'e quejeito taonni huesoye'ne? ¿Më'ë se'e raija'ye, ën yija carajeirën yuta ti'anma'iji. ⁷ Bain jubëan yua sa'ñeña ai guerra huani ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Si'aruan yija ñu'cuye, aon gu'ana ju'iñe, ja'anna ai yo'ojënna, ⁸ yuta ai yo'ojën ba'iyë ai caraji.

⁴ Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacua ëñare bajë'ën. Yequëcuabi mësacuaní ro coquema'iñe cajën, mësacua ëñare bajë'ën. ⁵ Bainre coquecua ai ba'icua'bi rani, “Riusu Raosi'quëreba'ë yë'ë. Ba Cristo'ë yë'ë” cajën, ro coquejën ba'ija'cua'ë.

⁶ Mësacua yua si'aruan guerra huayete achajën, quëquëye beoye ba'ijë'ën. Bain guerra huaja'ye yuara cuencuese'e ba'iguëna, ën yija carajeirën yuta ti'anma'iji. ⁷ Bain jubëan yua sa'ñeña ai guerra huani ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Si'aruan yija ñu'cuye, aon gu'ana ju'iñe, ja'anna ai yo'ojënna, ⁸ yuta ai yo'ojën ba'iyë ai caraji.

⁹ Ja'nrebi, yequëcuabi mësacuaní preso zeanni, mësacuaní ai yo'ö güeseja'cua'ë. Mësacua huani senjoja'cua'ë. Mësacua yua yë'ë bainrebare sëani, si'a re'oto bainbi mësacuaní bëinjën, je'ö bajën ba'ija'cua'ë. ¹⁰ Ja'nca ba'iguëna, yequëcua yë'ë bainreba cacua, ai jai jubëbi yë'ë ma'a ëñose'ere gare jo'caní senjoja'cua'ë. Sa'ñeña ro coquejën preso zean güesejën, sa'ñeña je'ö bajën ba'ija'cua'ë. ¹¹ Yequëcua, Riusu bain raosi'cua'ë yëquëna cajën, ro coquejën, ai jai jubë bainni ai gu'aye yo'ö güesejën ganija'cua'ë. ¹² Ja'nrebi, bain hua'nabi ai ta'yejeiye gu'ajëjën, bacua sa'ñeña ai yëjën ba'ise'ere gare jo'caca'cua'ë. Riusute ai yëye jo'cajën ba'ija'cua'ë. ¹³ Ja'nca ba'ija'yeta'an, yë'ëni si'a recoyo jo'caye beoye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tajën ba'itoca, carajeirën ti'anguëna, Riusubi mësacuaní tēani baja'guë'bi.

14 Yureca Riusu ba'i jobo ba'iyé, ja'an cocareba ru'ru si'a ën yija bainna quëani achose'e ba'ija'guë'bi. Si'a re'oto bainbi ja'anre masija'bë caguë, ba cocare si'aruanna quëani achose'e ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'iguëna, ja'nrebi, ën yicabi carajeija'guë'bi.

15 Yureca Riusu bainguë ja'anrë raosi'quë Daniel hue'eguë, ja'anguëbi carajeirën ba'ija'guë, ba gu'aye huesoni si'aja'guë, ja'anguëte cani toyani jo'cabi. Ro ën yija bainbi ja'an gu'aguëni inni sani, Riusu uja huë'ena nëconi baja'cua'ë. Ën coca ëñacuabi te'e ruiñe ye'yeni masija'bë cayë.

16 Ja'nca nëconi bajënna, Judea yija ba'icuabi yua cu re'otona sani gatija'bë.

17 Yequëcua, bacua huë'e ëmëje'en ba'irute banica, bacua huë'e bonsere injën gajema'ija'bë. 18 Yequëcua huë'e jobo ca'ncoña ba'icua banica, bacua cañate injën go'ima'ija'bë. 19 Romi hua'na zimbë ba'icua, zin chuchajën ba'icua, ja'ancua banica, ¡bacuare ai yo'ojën ba'ija'guë'è! ¡Chao hua'na! 20 Bacua sani gatija'rën ti'anguëna, sësërën, yo'o yo'oma'i umuguse, ja'anrën ba'ima'ija'ñe cajën, Riusuni ujajën ba'ijë'ën. 21 Ja'an umuguseña ti'anguëna, bainbi ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bainbi si'a Riusu re'huanu jo'casi umuguseña ai yo'ojën ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. 22 Ja'nca ai yo'ojën ba'ijënna, mai Èjaguë Riusubi zoe ai yo'oma'i güeseji. Ai yo'o güesetoca, si'a bainbi gare huesëni carajeijën ba'ire'ahuë. Riusu bainreba cuencuesi'cuani ai yëguë sëani, bainbi zoe ai yo'ojën ba'ima'ija'cua'ë.

23 Ja'an umuguseña ti'anguëna, yequëcuabi mësacuani coque ëaye yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bacuabi cajën, “Èñajë'ën. Querute ba'iji Cristo” o “Èñajë'ën. Ènjo'onre ba'iji” ja'anre catoca, bacuani achaye beoye ba'ijë'ën. 24 Jai jubë bainbi Cristo'ë yë'ë cacua, Riusu raosi'quë'ë yë'ë cacua, ja'ancuabi rani, bainni ro coquejën, Riusu ta'yejeiye masini ëñoñe'ru ëñojën, Riusu bain cuencuesi'cuare'ga coqueñu cajën ba'ija'cua'ë. 25 Yureca yë'ëbi mësacuani ru'ru quë'aguëna, bacua coquejën case'ere ëñare bajën, achaye beoye ba'ijë'ën.

26 Ja'nca sëani, bacuabi, “Èñajajë'ën. Cristo yua beo re'otore ba'iji” catoca, sani ëñama'ijë'ën. Yequëcuabi, “Huë'e sa'nahuëreba ba'iji Cristo” catoca, bacua cocare ro'tama'ijë'ën. 27 Mëjebi ënsëguë etajei ca'ncobi jue'neni, ënsëguë ruca-jai ca'nco tëca miaguëna, ja'anre ro'tani, yë'ë se'e ti'an raija'yete masijë'ën. Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi te'e jëana gaje raija'guë'ë yë'ë.

28 Ga'nihuëbi pu'ncaguë uinguëna, guëta caro hua'nabi ñë'ca raiyë. Ja'anre ro'tani, ëñe se'ga masijë'ën: Bainbi gare gu'ajajën ba'ijënna, Riusubi yua te'e jëana bënni senjoguë raija'guë'bi.

El regreso del Hijo del hombre

29 Ja'anrën ti'anguëna, bainbi ai yo'oni si'ajënna, ja'nrebi ja'an umuguseña bani, ënsëguëbi gare yayajeija'guë'bi. Ñañaguë'ga gare se'e ëñoma'ija'guë'bi. Ma'choco hua'iga guënamë re'otobi tonni huesëni si'aja'cua'ë. Guënamë re'oto si'a re'otobi ai jëja ñu'cueja'guë'bi. 30 Ja'nrebi bain hua'nabi pico re'otona ëñato, yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi gaje raija'guë'ë yë'ë. Gaje raiguë ba'iguëna, si'a ën yija bain jubëanbi ëñani, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ro'tani, ai ota oijën güija'cua'ë. Yë'ë yua ai ta'yejeiye ba'iguë, ai go'sijeiyë ba'iguë, pico re'otobi gaje raiguëna, yë'ëre ëñaja'cua'ë. 31 Ja'nca gaje meni ëñoja'guëbi yua coneta ai jëja juni, yë'ë guënamë re'oto yo'o concuani coca guanseguë caja'guë'ë yë'ë: “Mësacua si'a yija ca'ncoña, si'a guënamë ca'ncoña, si'aruanna sani, yë'ë bainreba cuencuesi'cuare ñë'cojani rajë'ën” guanseguë cani, yo'o concuare saoja'guë'ë yë'ë.

³² Mésacua yua higo sunquiñe ja'o sariyete eñani ye'yej'ën. Bañebi juinja cabeanbi irani, ja'nrebi ja'o sari bi'raji. Sari bi'raguëna, mésacuabi eñani, Ensëren ti'anji cajën ba'iyë. ³³ Yë'ë coca yure case'ere'ga ro'tajën, ja'an ba'ija'ye ti'anguëna, güina'ru, mésacua yua Carajei umuguseña ti'anbi cajën, ja'anre masijën ba'ijë'ën, te'e jëana ti'anja'ñe sëani. ³⁴ Mésacuani ganreba yihuogüë quëayë yë'ë. Yureña bainbi yuta junni huesëma'ijëna, yë'ë coca case'e'ru si'aye ru'ru ba'ija'guë'bi. ³⁵ Guënamë re'oto, yija re'oto, ja'anbi gare carajeito'ga, yë'ë cocareba cani jo'case'ebi yua carajeiye beoye ba'ija'guë'bi.

³⁶ Ja'an umuguse ba'ija'ye, ja'an hora ba'ija'ye, ja'anre senni achatoca, bainbi gare huesëjën ba'iyë. Riusu guënamë re'oto yo'o concua'ga gare huesëjën ba'iyë. Yë'ë'ga, Riusu Zin ba'iguëca gare huesëguë ba'iyë. Taita Riusu se'gabi masiji.

³⁷ Yë'ë gaje raija'yete masiye yëtoca, ira bainguë ba'isi'quë Noë, baguë ba'isi umuguseña'ru ba'ija'guë'bi. ³⁸ Ja'an umuguseña, co'jeya yuta raimaquëna, bain hua'nabi bacua aon ainjën gono uncujën, yequëcuabi romire huejajën, ja'nca yo'ojën ba'nhuë. Noebi baguë yoguna cacaguëna, ja'an umuguse tëca ja'nca yo'ojën ba'nhuë. ³⁹ Ja'nrebi co'jeyabi rani, bacuani gare huesoni si'aguëna, ba co'jeya raija'yete gare huesëjën ba'nhuë. Ja'nca huesëjën ba'ijëna, yë'ë gaje rairën'ga güinajeiñe ba'ija'guë'bi. ⁴⁰ Ja'anrën ti'anguëna, samucuabi ziore ba'ijën, te'e yo'o yo'ojëna, te'eguëte sayë. Yequëni jo'cayë. ⁴¹ Romi hua'na samucuabi huea toarote te'e ba'ijën, hueare toajëna, te'egote sayë. Yeconi jo'cayë.

⁴² Ja'nca ba'iguëna, mésacuaca eñajën ba'ijën, Riusuni jo'caye beoye uajën ba'ijë'ën. Mésacua E'jaguë ti'anja'rënre huesëcua sëani, ja'nca eñajën ëjojën ba'ijë'ën. ⁴³ Eñe'ga achani masijë'ën. Huë'e ëjaguëbi jianguë raija'yete, ñami gue hora raija'yete masitoca, eñaguë ëjoguë ba'ire'abi. Baguë huë'e bonsere jian güesema'ire'abi. ⁴⁴ Mésacua'ga güina'ru yë'ë gaje raija'yete eñajën ëjojën ba'ijë'ën. Yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi gaje raija'ye cato, mésacuabi ro'tama'ijëna, te'e jëana gaje raija'guë'ë yë'ë.

El criado fiel y el criado infiel

⁴⁵ E'ja bainguëre yo'o concua yo'ose'ere ro'tajë'ën. Te'eguëbi te'e ruiñe recoyo ro'taguëna, baguë ëjaguëbi so'o sai bi'raguë, baguë huë'ere cuiraye guanseni, baguëni cani jo'cabi. "Yë'ëre yo'o concuani bacua yo'o yo'oye guanseguë, bacua aon aiñe insiguë ba'ijë'ën" cani jo'cani saji'i. ⁴⁶ Sani ja'nrebi jë'te, se'e rani eñato, baguëre yo'o conguëbi baguë huë'ere ai re'oye cuiraguë ba'itoca, baguëni ai bojoguë, baguëni ai conguë ba'ija'guë'bi. ⁴⁷ Ja'nca ba'iguë, baguë huë'e, baguë yija, baguë bonse, si'ayete baguëre yo'o conguë re'oye yo'osi'quëna insini, baguë yo'je ëjaguëre re'huaguëna, ai bojoguë ba'ija'guë'bi. ⁴⁸ Ja'nca ba'iguëna, yequë yo'o conguë re'oye yo'oma'iguëna, ja'anguëna güina'ru jo'cani so'ona saitoca, ja'anguëbi gu'aye yo'oji. "Yë'ë ëjaguëbi zoe sani raima'iji" caguë, ⁴⁹ baguë gaje concuani huani, güebe ëaye ba'icua naconi aon anni jo'cha uncuni ba'iguëna, ⁵⁰ baguë ro'taguë ba'ima'i umuguse, baguë huanë yeni ba'iguëna, baguë ëjaguëbi joë ba'irënbi ti'an raija'guë'bi. ⁵¹ Ja'nca ti'an rani eñani, baguëni ai bënni senjoguë, gu'a bain ba'iruna jo'cani senjoguë'bi. Re'o bain'ë yequëna, casi'cuabi ro coquejëna, ja'anruna jo'cani senjosi'cua ba'ijën, ai ta'yejeiye oijën, bacua zemeñare uncujën ba'ija'cua'ë.

25

La parábola de las diez muchachas

¹ Yureca, Riusu ba'i jobo ba'iyete masiye yëtoca, yequëcua romi zincua si'a sara ba'icuaire quëaguëna, achani ye'yejë'ën. Hueja fiestana saicuabi bacua majahuëanre sani, huejaja'guëni ëjoñu cajën saë'ë. ² Bacua jubë ba'icua, te'e ëntë sara ba'icuaabi ro ro'tajën huesë hua'na baë'ë. Yequëcua te'e ëntë sara ba'icuaabi ai masiye ro'tajën baë'ë. ³ Ro huesë hua'nabi saijën, maja ro'rohuëanre samaë'ë, bacua majahuëanna queoyete. ⁴ Masiye yo'ocuaca maja ro'rohuëanre bacua majahuëanre naconi sahuë. ⁵ Ja'nca sani ëjojëna, ba huejaja'guëbi yuta raimaquëna, si'acuabi umeni cainjën ëjohuë. ⁶ Ja'nca ëjojëna, ñami jobo ba'iguëna, bainbi quëani achojën güihüë: "¡Ëñajë'ën! Huejaja'guëbi raiji. Baguëni tëhuojën saiñu" güihüë. ⁷ Güijëna, ba romi zincuabi huëni, bacua majahuëanre re'huahuë. ⁸ Re'huani, ba huesë hua'na te'e ëntë sara ba'icuaabi bacua masi gajecuanu cahuë: "Yëquëna majahuëan yaya bi'raji. Mësacua majare choa ma'carë insijë'ën" cahuë. ⁹ Cajëna, maja bacuabi sehuohuë: "Bañë. Ja'nca yo'otoca, majabi ti'anma'iji. Mësacua yua maja bendiecuana sani conu bajë'ën" sehuohuë. ¹⁰ Ja'nca sehuojëna, cojën saë'ë. Saisi'cua baijëna, ba huejaja'guëbi ti'anbi. Ti'anguëna, yequëcua re'o majahuëan re'huasi'cuabi baguë naconi hueja fiesta huë'ena te'e cacahuë. Cacajëna, anto sa'ro yua ta'pise'e baji'i. ¹¹ Ja'nrebi ba maja cojën saisi'cuabi rani, anto sa'rona choë'ë: "Ëjaguë, ëjaguë, ancojë'ën" cajën choë'ë. ¹² Ja'nca choicua'eta'an, huejaja'guëbi sehuobi: "Mësacuanu ganreba caguë quëayë. Mësacua yua tincuaire sëani, mësacuanu huesëguë'ë ye'ë" sehuobi. ¹³ Ja'nca ba'iguëna, ëñere achani ye'yejë'ën. Mësacua yua Ëjaguë ti'an raiyete ëñajën ëjojën baijë'ën. Baguë rai umuguse, baguë raija'rën, ja'anre gare huesëja'cua'ë mësacua.

La parábola del dinero

¹⁴ Ën cocare achani, Riusu ba'i jobo ba'iyete ye'yejë'ën. Ëja bainguëbi so'o yijana saiza caguë, baguëre yo'o concuare choini, baguë bonsere bacuana jo'ca bi'rabi.

¹⁵ Ru'ru ba'iguëna curi so'co cinco mil so'coña insibi. Yequëna samu mil so'coña insibi. Yequëna te'e mil so'coña insibi. Insini, bacuanu cabi: "Mësacua porese'e'ru negociajajjën, curi jajiei güesejën baijë'ën" caguë, baguë curire huo'hueni jo'cabi. Insini tējini, ja'nrebi saji'i. ¹⁶ Saquëna, cinco mil so'coña cosiquëbi ja'ansi'quë sani, negociajani, se'e yequë cinco milre ganani babi. ¹⁷ Samu mil so'coña cosiquë'ga sani, se'e yequë samu milre güinajeiñe ganani babi. ¹⁸ Te'e mil so'coña cosiquëca sani, yijana no'ani, baguë ëjaguë curire yahueni re'huani babi.

¹⁹ Ja'nca yo'ojëna, ai zoe ba'iguëna, ba ëjaguëbi se'e goni, baguëre yo'o concuare choini, baguë curi insise'ere cuencueza caguë senji'i. ²⁰ Senguëna, cinco mil so'co cosiquë yua se'e yequë cinco milre ganasi'quëbi rani, ëjaguëni quëabi: "Ëjaguë, më'ëbi cinco mil so'coña yë'ëna insiguëna, se'e yequë cinco mil më'ëre ganacaë'ë. Më'ë curi sëani, se'e conu bajë'ën" cabi. ²¹ Ja'nca caguëna, ëjaguëbi sehuobi: "Ai re'oye jajeiñi curi ganahuë më'ë. Yë'ë yua choa ma'carëte insiguëna, yë'ëre jo'cani senjoma'isiquëbi ai re'oye yo'ohuë më'ë. Ja'nca sëani, quë're ta'yejeiye ëjaguëre më'ëre re'huayë yë'ë. Yë'ë naconi te'e bojoguë baijë'ën" cabi. ²² Caguëna, ja'nrebi samu mil so'co cosiquëbi baguë ëjaguëna rani quëabi: "Ëjaguë, më'ëbi samu mil so'coña yë'ëna

insiguëna, yureca se'e samu milre mè'ère ganacaë'è yè'è. Mè'è curi sèani, se'e conì bajè'ën" cabì. ²³ Ja'nca caguëna, èjaguëbi sehuobi: "Ai re'oye jaijeini curi ganahuë mè'è. Yè'è yua choa ma'carète insiguëna, yè'ère jo'cani senjoma'isi'quëbi ai re'oye yo'ohuë mè'è. Ja'nca sèani, què'rè ta'yeyeiye èjaguëre mè'ère re'huayè yè'è. Yè'è naconi te'e bojoguë ba'ijè'ën" cabì. ²⁴ Caguëna, ja'nrèbi te'e mil so'co così'quëbi rani, èjaguëni quëabi: "Èjaguë, mè'è yua ai jèja guanse èjaguë ba'iguëna, masihuë yè'è. Yequëcua yo'o yo'ose'ere tèani baguë'è mè'è. Yequëcua zioña tanse'ere tèani baguë'è mè'è. ²⁵ Ja'nca ba'iguëna, mè'è curire huesoma'ifne caguë, mè'èni hua'ji yèhuë yè'è. Mè'è te'e mil so'coña conì, sanì, yijana no'ani yahueni re'huacaë'è. Ja'nca yahueni re'huase'e ba'iguëna, mè'è curire conì bajè'ën" cabì. ²⁶ Ja'nca caguëna, èjaguëbi bèinguë sehuobi: "Ai gu'aye yo'ohuë mè'è. Ro ñame hua'guë se'ga ba'iyè. ¿Yequëcua yo'o yo'ose'ere tèani baguë'è yè'è, caguë? ¿Yequëcua zioña tanse'ere tèani baguë'è yè'è, caguë? ²⁷ Ja'nca catoca, yè'è curire sanì, curi re'hua huë'ena jo'care'ahuë mè'è. Ja'nca jo'catoca, yè'èbi se'e rani coto, rédito naconi, curi jaijaquëna, conì bare'ahuë yè'è" cabì. ²⁸ Canì, yequëcua, baru nècacuana bonèni cabì: "Baguë te'e mil so'coña tèani, diez mil baguëna insijè'ën. ²⁹ Ai ta'yeyeiye così'quëna què'rè ai ta'yeyeiye insise'e ba'ija'guë'bi. Baguëte carajeyiye beoye ba'ija'guë'bi. Choa ma'carè così'quëni baguë bayete tèase'e ba'ija'guë'bi, cayè. ³⁰ Yureca ba yo'o conguë gu'a ñame hua'guëni zeanni, hue'se ca'ncò, zijei re'otoreba ba'iruna baguëte senjojè'ën. Ja'anru ba'icua'bi ai oijèn, bacua zemeñoare ai cuncujèn ba'ija'cua'è" cabì ba èjaguë.

El juicio de las naciones

³¹ Yureca yè'è, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi, yè'è guënamè re'oto yo'o concua si'a jubè naconi se'e gaje raiguë, yè'è jèja guëna seihuë go'sijei seihuëna bèani, ³² si'a èn yija re'oto bain nè'così'cuani èñaja'guë'è yè'è. Èñani, yequëcuare ca'nacorëna què'ñeni, yequëcuare jo'caja'guë'è yè'è. Jo'ya èjaguë yo'oye'ru, oveja hua'nare chivo jubèbi què'ñe'ne'ru, bainre què'ñeja'guë'è yè'è. ³³ Oveja hua'nare jèja ca'ncona què'ñe'ne. Chivo hua'nare ari ca'ncona què'ñe'ne. Ja'nca què'ñe'ne'ru bainre què'ñeja'guë'è yè'è. ³⁴ Ja'nca què'ñe'ne'ru què'ñeni, ja'nrèbi, yè'è yua Ta'yeyeiye Èjaguë ba'iguëbi jèja ca'ncona què'ñesi'cuani caja'guë'è yè'è: "Mësacua rajè'ën. Yè'è Taitabi mësacuani cuencuani, mësacuani ai re'oye yo'oye ro'tani, baguë ba'i jobore èn yija re'huanì jo'casirèni mësacuare re'huacaiguë bajì. Ja'nca ba'iguëna, ja'an jobona ti'anni, si'arèn ba'ijèn, bojøjèn ba'ijè'ën. ³⁵ Yè'è yua aon gu'a ju'inguë ba'iguëna, yè'ère aon aonhuë mësacua. Oco èa ju'inguë ba'iguëna, yè'ère gono uncahuë. Tinrubi raisi'quëbi ba'iguëna, yè'èni bojøjèn, mësacua huë'ena cacaye choë'è. ³⁶ Can beohuë ba'isi'quë ba'iguëna, yè'èna canre insihuë. Ju'inguë ba'iguëna, yè'ère èña raë'è. Ya'o huë'ena zeansi'quë ba'iguëna, yè'èna rani conhuë." Ja'an cocare bacuani caja'guë'è yè'è. ³⁷ Caguëna, ja'nrèbi ba jubè re'o bainbi yè'èni sehuoja'cua'è: "Èjaguë, mè'è case'ere achama'ifnè yèquëna. ¿Mè'è aon gu'a ju'inguë ba'iguëna, yèquëna quejeito aon aonre'ne? ¿Mè'è oco èa ju'inguë ba'iguëna, yèquëna quejeito gono uncaure'ne? ³⁸ ¿Mè'è tinrubi raisi'quë ba'iguëna, quejeito yèquëna huë'ena chote'ne? ¿Mè'è can beohuë ba'isi'quë ba'iguëna, quejeito mè'ère can insire'ne? ³⁹ ¿Mè'è ju'in hua'guë ba'isirèn, mè'è ya'o huë'ena zeansirèn, ja'anrèan ba'iguëna, quejeito mè'èni èñajèn sate'ne, Èjaguë?" sehuojèn senni achaja'cua'è. ⁴⁰ Senni achajènna, yè'è yua bacuani sehuoja'guë'è: "Mësacuani quèareba quèayè yè'è.

Yë'ë bainreba, quë'rë yo'je ba'icua, ja'ancuani re'oye yo'oni conjën, ja'nca yë'ëni ai re'oye yo'oni conhuë mësacua” sehuoja'guë'ë yë'ë.

⁴¹ Ja'nca sehuoni, ja'n'rëbi ari ca'nco ba'icuaana bonëni, bacuani bëinguë caja'guë'ë yë'ë: “Mësacua bënni senjosi'cua yua yë'ë ba'irubi quë'nëni saijë'n. Ba to'a yayaye beoye ba'iguëna, zupai huati, baguë huati concua, bacua ba'i re'oto re'huani jo'case'e, ja'anruna sani, si'arën ba'ijë'n mësacua. ⁴² Yë'ë yua aon gu'a ju'inguë ba'iguëna, mësacua yua yë'ëre aon aonmaë'ë. Oco ëa ju'inguë ba'iguëna, yë'ëre gono uncuamaë'ë. ⁴³ Tinrubi raisi'quë ba'iguëna, mësacua huë'ena cacaye choimaë'ë. Can beohuë ba'iguëna, yë'ëre can insimaë'ë. Ju'inguë ba'iguëna, ya'o huë'ena zemosi'quë ba'iguëna, mësacuabi gare yë'ëre ëñajaimaë'ë” bacuani bëinguë caja'guë'ë yë'ë. ⁴⁴ Caguëna, bacuabi sehuoja'cua'ë: “Ëjaguë, më'ë case'ere achama'iñë yëquëna. ¿Më'ë aon gu'a ju'inguë ba'isi'quë, më'ë oco ëa ju'inguë ba'isi'quë, më'ë tinrubi raisi'quë, can beohuë ba'isi'quë, ju'inguë ba'isi'quë, ya'o huë'ena zemosi'quë, ja'an ba'iguëna, quejeito më'ëni conmate'ne yëquëna?” sehuojën senni achaja'cua'ë. ⁴⁵ Senni achajëna, yë'ëbi bacuani sehuoja'guë'ë: “Mësacua quëareba quëayë yë'ë. Yë'ë bainreba, quë'rë yo'je ba'icua, ja'ancuare gare conmajën, ja'nca yë'ëre güinajeiñe conmaë'ë mësacua” sehuoja'guë'ë yë'ë. ⁴⁶ Ja'nca sehuoguëna, bacuabi sani, yua gare caraye beoye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. Re'o bainca yua caraye beoye si'arën bojojën ba'ija'cua'ë” cani, baguëre concuani yihuoni tëjibi Jesús.

26

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Ja'nca yihuoni tëjimi, Jesusbi baguëre concuani cabi:

² —Yureca samu umuguseña bani, pascua umugusebi ti'anji. Ja'anre masiyë mësacua. Ja'nca ti'anguëna, judío ëja bainbi yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë, yua yë'ëre preso zeanni, yë'ëni crusu sa'cahuëna reoñu cajën, yë'ëni huani senjo güeseja'cua'ë, cabi.

³ Ja'n'rëbi, pairi ëja bain, bain iracua, ja'ancuabi quë'rë ta'yejeiye pairi ëjaguë, Caifás hue'eguë, baguë huë'ena ñë'cani, ⁴ sa'ñëña coca cajën, Jesusni yahuera'rë preso zeanni, baguëni huani senjoñu cahuë. ⁵ Ja'nca cajën:

—Fiesta ta'yejeiye umuguse ba'itoca, preso zeañe porema'iñë. Zeantoca, bain hua'nabi ai jai jubë ba'ijën, yequëre maini bëinjën maini je'o ëñama'iñe, cahuë.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

⁶ Yureca, Jesusbi Betania huë'e jo'borëte baji'i. Simón hue'eguë, ira ca'mi raure junni huajë raisi'quë, baguë huë'ere baji'i Jesús. ⁷ Ja'nca ba'iguëbi aon ainguë ñu'iguëna, romigobi ti'anni, ma'ña re'co, nardo casi re'co, alabastro gata ro'rohuëna rago. Ai roji'i ba re'co. Ja'anre rani, ba re'core Jesús sinjobëna jañuni tongo. ⁸ Jañuni tongona, Jesusre concuabi ëñani, bagoni bëinjën, sa'ñëña cahuë:

—¿Queaca ro'tago bago, ba re'core ro jañuni tonni huesogo'ne? ⁹ Ba re'core bendietoca, ai curi coní, bonse caracuana ro insiye porere'ahuë, sa'ñëña cajën, bagoni bën'ë.

¹⁰ Bëinjëna, Jesusbi bacuani ëñani cabi:

—Mësacua ¿guere ro'tajën ënseye'ne? Ma'ña re'core yë'ëna jañuni tongo, ai re'oye yo'ogo bago. ¹¹ Bonse caracuare cato, bacua yua mësacua naconi si'arën ba'iyë. Mësacua yëse'era'ru bacuana insiye poreyë. Yë'ëca mësacua naconi zoe ba'ima'iñë ënjo'on. ¹² Yureca bagobi yë'ë junni tanja'ñete ro'tago,

yë'ë ga'nihuëte ma'ña re'cobi ru'ru re'huago. ¹³ Mësaçuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Yë'ë bainbi Riusu cocarebare si'aruanna quëani ahojën, êncó ba'iyete gare huanë yema'ñe cajën, bago yure yo'ose'ere'ga quëani ahojën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Judas traiciona a Jesús

¹⁴ Ja'nrëbi, Judas Iscariote hue'eguë, Jesusre concua jubë si'a sara samucua ba'i jubë, ja'an jubë ba'iguëbi yua pairi ëja baina sani, ¹⁵ bacuani senni achabi:

—Jesusre mësaçuana insitoca, ¿mësaçuana quejeiye yë'ëre ro'iyene? senni achabi.

Senni achaguëna, bacua yua treinta curi so'coña, plata so'coñare baguëna insihuë. ¹⁶ Insijëna, ja'nrëbi, Judas yua Jesusre insini senjoñe ro'ta bi'rabi.

La Cena del Señor

¹⁷ Ja'nrëbi, judío bainbi Aon huo'coma'ise'ere aiñu cajën, ja'an fiesta umuguse ru'ru ba'i umugusebi ti'anguëna, Jesusre concuabi baguëni senni achahuë:

—¿Mai pascua aon ainru jarona sani re'huaye'ne yëquëna? senni achahuë.

¹⁸ Senni achajëna, Jesús yua bacuani cabi:

—Mësaçuana yua huë'e jobona saijë'ën. Sani ti'anni, Ja'anguë hue'ëja'guëni tëhuoni, ñaca quëajë'ën: “Mai Èjaguëbi më'ëni coca senni achaguë raobi: Yë'ë carajeirën ti'anbi. Më'ë huë'ena sani, yë'ëre concua naconi pascua aonre ainzaniñe” quëajë'ën, cani, bacuare saobi. ¹⁹ Saoguëna, bacuabi sani, Jesús quëase'e'ru güina'ru yo'oni, pascua aonre re'huahuë.

²⁰ Re'huajëna, ja'nrëbi, na'i si'aguëna, Jesusbi ti'an rani, baguëre concua si'a sara samucua naconi bëani, aonre ain bi'rabi. ²¹ Ja'nrëbi, ainjëna, Jesús cabi:

—Mësaçuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Mësaçuana jubë ba'iguë, te'eguëbi yë'ëre yequëcuana preso insini senjoja'guë'bi, cabi.

²² Ja'nca caguëna, bacuabi ai sa'ntijën, te'ena, te'ena, baguëni senni achabi'rahuë:

—¿Yë'ë'ye, Èjaguë? senni achabi'rahuë.

²³ Senni achajëna, sehuobi:

—Yë'ë naconi te'e guëna re'ahuana aon ainguë, ja'anguëbi yë'ëre insini senjoja'guë'bi. ²⁴ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi junni toñe ba'iyë quëaji. Ja'nca quëase'eta'an, yë'ëre insini senjoja'guëte ai bënni senjoja'ñe cani jo'case'e ba'iji. ¡Baguë bënni senjoja'ñete ro'tato, chao hua'guë ai yo'oja'guë'bi! Baguë të'ya raise'e beotoca, quë're re'oye ba'ire'abi baguëre, sehuoguë cabi Jesús.

²⁵ Caguëna, ja'nrëbi Judas hue'eguë, baguëte insini senjoja'guëbi Jesusni:

—¿Èjaguë, yë'ë'ye? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesusbi:

—Ja'ë. Më'ë case'e'ru güinajeiñe ba'ija'guë'bi, sehuobi.

²⁶ Ja'nrëbi, aonre ainjëna, Jesusbi ba jo'jo aonbëte inni, Riusuni ujaguë, Surupa cabi. Cani ja'nrëbi, aonbëte jë'yeni, baguëre concuana huo'hueni, bacuani cabi:

—Mësaçuana coní ainjë'ën. Yë'ë ga'nihuë'ë, cabi.

²⁷ Cani ja'nrëbi, uncu ro'rohuëte inni, se'e Riusuni ujaguë, Surupa cani, ja'nrëbi ba uncu ro'rohuëte bacuana insini, bacuani cabi:

—Mësaçuana si'acuabi coní uncuje'ën. ²⁸ Yë'ë zie meni tonse'e'ë. Ai jai jubë bain gu'a juchana zemosi'cuare tëani re'huani baza caguë, bainni mame

coca cani jo'caga'guë'ë cayë yë'ë. Ja'an ro'ire yë'ë zie yua meni tonse' ba'ija'guë'bi. ²⁹ Yureca, mësacua ni quëareba quëayë yë'ë. Bisi ëye gonore gare se'e uncuma'ifñë yë'ë ënjo'on. Yë'ë Taita ba'i jobona ti'anni, ja'n'rëbi ba gono mame re'huase'ere mësacua naconi te'e uncuni ba'ija'guë'ë yë'ë, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³⁰ Caguëna, ja'n'rëbi, Riusuni bojojën gantani, bacuabi Olivo casi cubëna saë'ë. ³¹ Sani, Jesús yua bacuani quëabi:

—Yure ñami, mësacua si'acuabi, yë'ëre güejën, yë'ëre ro jo'cani senjoja'cua'ë. Riusu coca toyani jo'case'ere'ru güina'ru yo'oja'cua'ë mësacua. Ën coca toyani jo'case'ere achajë'ën: “Oveja ëjaguëni huani senjojënna, oveja jo'ya hua'nabi ro bacua yësiruanna gatini saiyë” toyani jo'case'e ba'iji. ³² Ja'nca huani senjojënna, yua go'ya raija'guë'ë yë'ë. Go'ya rani ja'n'rëbi, Galilea yijana mësacua ru'runa sani, mësacuare tēhuoja'guë'ë yë'ë, quëabi Jesús.

³³ Quëaguëna, ja'n'rëbi, Pedrobi baguëni cabi:

—Si'acuabi më'ëre güejën senjocuareta'an, yë'ëca bañë, cabi.

³⁴ Caguëna, Jesús yua baguëni cabi:

—Më'ëni ganreba quëayë yë'ë. Yure ñami, curabi yuta yu'ima'iguëna, më'ëbi samute ba'iyë Jesusre ëñama'iguë'ë yë'ë caga'guë'ë më'ë, cabi.

³⁵ Caguëna, Pedro yua baguëni cabi:

—Ja'nca cama'ija'guë'ë yë'ë. Më'ë naconi te'e junni tonza ru'ru, cabi.

Caguëna, si'acuabi Jesusni güinajeiñë cahuë.

Jesús ora en Getsemaní

³⁶ Cajënna, bacua naconi sani, ja'n'rëbi jo'ya re'ohuë, Getsemaní hue'eruna ti'anni, bacuani cabi:

—Mësacua yua ënjo'ona bëani ëjojë'ën. Yë'ëbi queruna ujaguë saiyë, cabi.

³⁷ Cani ja'n'rëbi, Pedro, Zebedeo mamacua samucua, bacuare quë'rë so'orë sabi. Ja'nca saguëbi recoyo ai sa'ntireba sa'ntiguë, ai yo'oguë baji'i. ³⁸ Ja'nca ba'iguëbi bacuani cabi:

—Ai recoyo sa'ntiye huanoji yë'ëre. Junni tonja'ñë huanoji yë'ëre. Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ënjo'ona bëani, yë'ë naconi te'e ëñajën ëjojën ba'ijë'ën, cabi.

³⁹ Cani ja'n'rëbi, se'erë quëñëni, yijana gugurini umeni, Riusuni senreba senni achabi:

—Yë'ë Taita, më'ëbi si'aye yo'oye poreyë. Yë'ë ai yo'oja'ye yurera ti'anguëna, më'ëbi yë'ëre tēaye poreyë. Ja'nca poreguëta'an, ro yë'ë yëse'e se'gare yo'oma'ijë'ën. Më'ë yëye se'gare yo'ojë'ën, ujaguë cabi.

⁴⁰ Cani ja'n'rëbi, baguëre concua jo'casiruna goni ëñato, cainsi hua'na uën'ë. Ja'nca uinjënna, Jesús yua Pedroni bëinguë cabi:

—¿Mësacua yua te'e hora se'ga yë'ë naconi ëñajën ëjoye poremate'ne?

⁴¹ Zupai huatibi coquema'ija'guë cajën, ëñajën uajjën ba'ijë'ën. Mësacua recoyo jëja bacuata'an, mësacua ga'nihuëte pa'npoye se'ga ba'iji, cabi Jesús.

⁴² Cani ja'n'rëbi, se'e samu ba'iyë quëñëni, se'e Riusuni ujaguë cabi:

—Yë'ë Taita, yë'ë ai yo'oja'ye ba'ima'ija'ma caguëta'an, më'ë yëye'ru ai yo'oye baja'guë'ë yë'ë ujaguë cabi.

⁴³ Cani ja'n'rëbi se'e goni ëñato, baguëre concuabi cainsi'cua uën'ë, ai ëo caiñë bacua sëani. ⁴⁴ Ja'nca uinjënna, baguë yua se'e samute ba'iyë quëñëni, se'e Riusuni ujani, güina'ru coca cabi. ⁴⁵ Cani ja'n'rëbi, se'e baguëre concuana go'ini, bacuani cabi:

—¿Mésacua yua zoe canni huajëye ro'taye? Yureca re'oji. Yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëte preso zeanrën ti'anbi. Yureca yequëcuabi yë'ëre preso zeanni, yë'ëre gu'a bainna insija'cua'ë. ⁴⁶ Ja'nca sëani, huëijj'ën. Saiñu. Yë'ëre ro coqueguë insija'guëbi yuara ti'anji, cabi Jesús.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Ja'nca caguë, baguëre concuani yuta coca caní tējima'iguëna, Judas hue'eguëbi ti'anbi. Jesusre concua si'a sara samucua, bacua naconi ba'iguëbi bajji'i. Ja'anguëbi yua yequëcua naconi, ai jai jubë bain guerra hua hua'tiña, bain huai cabëan, ja'anre bajën, Jesusre zeanjën raë'ë. Pairi ëjacua, judío bain ira ëjacua, bacuabi guansejënna, raë'ë. ⁴⁸ Ja'nca raijënna, Judasbi Jesusre insiza caguë ro'taguë, yua ba bainni ru'ru ën cocare quëasi'quë bajji'i:

—Jesús ba'iruna ti'anni, baguëni muchaguë saludayë yë'ë. Ja'nca saludaguëna, ja'anguëni zeanni bajën, baguëte preso sajë'ën, quëasi'quë bajji'i Judas.

⁴⁹ Ja'nca quëasi'quëbi yureca Jesusna ja'nsi'quë tējuoni:

—¿Ba'iguë më'ë, Eǰaguë? cani, ja'nrëbi baguëni muchabi.

⁵⁰ Muchaguëna, Jesús yua baguëni:

—¿Më'ë gue raquë'ne? Senni achabi.

Senni achaguëna, ja'nrëbi ba bainbi Jesusre tējuoni, baguëni preso zeanni bahuë.

⁵¹ Zeanni bajënna, joë ba'irën, Jesús naconi ba'iguëbi baguë guerra hua hua'tire rutani, pairi ta'yejeiye ëjaguë yo'o conguëni huaguë, baguë ganjorote jue'reni tonbi. ⁵² Tonguëna, Jesús yua ja'anguëni cabi:

—Më'ë guerra hua hua'tire se'e hua'ti re'hua corohuëna jëojë'ën. Se'e yo'oma'ijë'ën. Si'acua ja'an hua'ti naconi huatoca, ja'ansi hua'tibi huani senjosi'cua ba'ija'cua'ë. ⁵³ Aito. ¿Porema'ine yë'ë Taitare ujaguë seña? Yë'ëbi Taita Riusuni ujani sentoca, baguë guënamë re'oto yo'o concua si'a sara samu jubëan jai jubëanre te'e jëana yë'ëna raoni coñe poreji. ⁵⁴ Ja'nca coñe poreguëta'an, yureca ja'nca yë'ëre conma'iji. Ja'nca contoca, baguë cocareba toyani jo'case'e ru güinajeiñe yo'oma'ire'abi. Junni toñe ba'iji yë'ëre toyani jo'case'e sëani yë'ëre jëa güesema'iji cabi Jesús.

⁵⁵ Cani ja'nrëbi, bain jubëanni coca cabi:

—Mésacua yua guerra hua hua'tiñare bajën, bain huai cabëanre bajën, ¿queaca ro'tajën, jianguëre'ru yë'ëre yahue zeanjën rate'ne? Mésacua naconi si'a umuguseña Riusu uja huë'ere baë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi mésacuani coca ye'yoguë ba'iguëna, mésacuabi yë'ëni preso zeañe beoye baë'ë ja'anrë.

⁵⁶ Ja'nca ba'iyeta'an, Riusu ira bain ba'isi'cuabi baguë cocare toyani jo'cajënna, Riusubi bacua case'e'ru ba'ija'guë caguëna, yureña bacua cani jo'case'e'ru güina'ru yo'ose'e ba'iji, cabi Jesús.

Ja'nca caguëna, baguëre concua si'acuabi baguëte jo'cani senjoni, ro gatini saë'ë.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵⁷ Ja'nrëbi, preso zeancuabi Jesusre sani, Caifás hue'eguë, pairi ta'yejeiye ëjaguë, baguë ba'iruna nëcohuë. Ira coca ye'yocua, ira ëjacua, bacuabi ñë'casi'cua baë'ë. ⁵⁸ Pedro'ga Jesusre so'o be'teguë, yua pairi ta'yejeiye ëjaguë huë'e yija tēca ti'anbi. Ti'anni, Jesús carajeyete ëñaza caguë, soldado hua'na naconi bëani bajji'i.

⁵⁹ Ba'iguëna, pairi ëjacua, si'a ëja bain ñë'casi'cua naconi, bacuabi Jesusre huani senjoñe cañu cajën, baguë gu'aye yo'ose'ere tinjañu cajën ba'icuata'an, baguëte gu'aye caye poremaë'ë. ⁶⁰ Yequëcua, ai jai jubë ba'icua, Baguë gu'aye

yo'ose'ere eñahuë yé'ë cajën, ro coquejën quëacuata'an, baguëni huani senjoñe caye yuta poremaë'ë. Ja'n'rëbi gu'aye cacua samucuabi nêca rani ⁶¹cahuë:

—Ënquëbi gu'aye caguëna, yëquënabi achahuë: “Riusu uja huë'e, bain yo'osi huë'ere taonni senjoñe yé'ë. Taonni senjoni, ja'n'rëbi, samute umuguseña bani, ba huë'ere se'e yo'oyé yé'ë” cabi baguë, gu'aye cajën coquehuë.

⁶²Ja'nca cajënna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi nêcani, Jesusni senni achabi:

—¿Gare sehuoye beoye ba'iguë mè'ë? Bacuabi mè'ë gu'aye yo'ose'ere quëajënna, ¿mè'ë guere yo'oguë sehuoma'iguë'ne? senni achabi.

⁶³Senni achaguëna, Jesús gare caye beoye nêcabi. Gare sehuoye beoye baji'i. Ja'nca ba'iguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi baguëni bëinguë cabi:

—Mai huajëguë ba'i Riusubi eñaguëna, cuencie coca cani te'e ruiñe quëajë'ën. ¿Mè'ë yua ba Cristo Raosi'quë'guë? ¿Mai Ëjaguë Riusu Zin'guë mè'ë? Te'e ruiñe sehuojë'ën, bëinguë cabi baguë.

⁶⁴Caguëna, Jesús sehuobi:

—Mè'ë case'e'ru ja'nca ba'iguë'ë yé'ë. Mai Ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi baguë Bainguë Raosi'quëre yé'ëre re'huani raoguëna, baguë jëja ca'ncona bëani ba'ija'guë'ë yé'ë. Bëani ba'iguë, ja'n'rëbi pico re'otobi gaje raiguëna, mësacuabi yé'ëre eñaja'cua'ë.

⁶⁵Ja'nca caguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi bëinreba bëinguë, baguë cañate zeanni ye'reguë cabi:

—Riusuni gu'aye cabi baguë. Yua baguë gu'a jucha quëacuare se'e cu'ema'ina'a. Baguëbi Riusuni gu'aye caguëna, mësacuabi achahuë. ⁶⁶Ja'nca sëani, ¿Queaca yo'o'ja'cua'ne mësacua caye'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi:

—Baguëni huani senjoñe ba'ija'guë'bi, sehuohuë.

⁶⁷Sehuoni, yua baguë ñacona canbi gueonni nêcojënna, yequëcuabi baguë ziana go tutuhuë. Yequëcuabi baguëre jëja huaë'ë. Yequëcuabi bacua ëntë abëbi baguëni huaë'ë. ⁶⁸Ja'nca huaijën, baguëni bëinjën senni achahuë:

—¿Jaroguëbi mè'ëni huaquë'ne? ¿Mè'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iyë caguë sëani, masini quëajë'ën! cahuë.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁹Yureca Pedrobi huë'e yijare ñu'iguëna, romi zingo yo'o congobi baguëni tëhuoni cago:

—Mè'ë'ga Jesús, ba Galilea bainguë, baguë naconi baë'ë, cago.

⁷⁰Cagona, Pedrobi sehuoguë, si'acuabi achajënna, cabi:

—Banhuë. Mè'ë caye achama'iguë'ë yé'ë, cabi.

⁷¹Ja'nca cani, bain caca sa'ro têca quëñëni gatiguëna, yeco romi zingobi baguëte eñani, baru ba'icuanì coca quëago:

—Ënquëbi Jesús Nazareno naconi te'e baji'i, quëago.

⁷²Quëagona, Pedro yua Riusu achayete senni achaguë, bacuani cuencie cocare ganreba cabi:

—Banhuë. Ba bainguëte gare eñama'iguë'ë yé'ë. Baguëte huesëguë'ë yé'ë, cabi.

⁷³Caguëna, ja'n'rëbi jë'te, baru ba'icuanì Pedroni tëhuoni cahuë:

—Aito. Jesusre consi'quë baë'ë mè'ë. Mè'ëbi Galilea bain caye'ru caguëna, masihuë yëquëna, cahuë.

⁷⁴Cajënna, baguë yua ai jëja sehuobi:

—Banhuë. Yé'ëbi te'e ruiñe cama'itoca, Riusubi eñani, yé'ëni huaija'guë. Mësacuabi ba bainguëte cajënna, baguëte gare huesëguë'ë yé'ë, sehuoguë cabi.

Caguëna, ja'ansirën curabi yuji'i. ⁷⁵ Ja'nca yu'iguëna, Pedrobi Jesús coca case'ere ro'tajaji'i: "Curabi yuta yu'ima'iguëna, më'ëbi samute ba'iyë yë'ëre huesëye caju'guë'ë më'ë." Ja'an coca case'ere ro'tani, ja'nrëbi sani, si'a recoyo oireba oji'i.

27

Jesús es entregado a Pilato

¹ Ja'nrëbi ñataguëna, pairi ëjacua, judío bain ira ëjacua, si'a ëja bainbi ñë'cani, sa'ñëña coca cajën, Baguëre sani huani senjo güeseñu cajën, ² baguëte preso zeanni huenni, romano bain ta'yejeiye ëjaguë Pilato hue'eguëna sani nëcohuë.

La muerte de Judas

³ Yureca Judas hue'eguë, Jesusre insini senjosi'quëbi Jesús huani senjoja'ñete ëñani, Baguëni ai gu'aye yo'ohuë yë'ë caguë, baguë treinta so'coña plata so'coñare inni, pairi ëjacua, ira ëja bain, bacuana go'yani ⁴ quëabi:

—Ai gu'aye yo'ohuë yë'ë. Gu'aye yo'oma'iguëni ro zean güesehuë yë'ë, quëabi.

Quëaguëna, bacuabi sehuohuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ja'an cocare yëquënani quëaguë raquë'ne? Më'ë se'ga masijë'ën, sehuohuë.

⁵ Ja'nca sehuojëna, baguë plata so'coña Riusu huë'e ba'iruna ro senjoni jo'cani saji'i. Sani ja'nrëbi, bisimebi baguë ñaje tęcana gueonni, ja'nsi'quëbi huajë gu'ini reani junji'i.

⁶ Ja'nrëbi, pairi ëja bainbi ba plata curi senjose'ere chiani, sa'ñëña cahuë:

—Yureca, ën curi yua bainguëni huani senjoñe ro'ise'ere sëani, Riusu huë'e gajonguna ayaye porema'inë cajën, ⁷ guere yo'oye'ne senni achajën, bacuabi sani, sotoroan re'huacua yija, ja'an casi yijare ba curibi cohuë. Yequë yijaña raisi'cuabi junni huesëtoca, ba yijana bacuare tañu cajën, ba yijare cohuë.

⁸ Ja'nca ro'tani cojën, ja'an yija yua zie yija hue'yohuë. Hue'yojëna, yure umuguseña tęcä ja'nca hue'ëji. ⁹ Yureca Riusu ira bainguë ba'isi'quë Jeremías hue'eguëbi cocare cani jo'caguëna, bacua yo'ose'e yua ëñe'ru güina'ru bajji'i: "Ja'nrëbi ba plata so'coña treinta so'coña Israel bain ro'tani bacua bainguëte ro'iyë, ja'an so'coñabi inni, ¹⁰ soto re'huacua yijare cohuë. Mai ëjaguë Riusu yë'ëni ëñose'ëru güina'ru cohuë" cani jo'case'e bajji'i.

Jesús ante Pilato

¹¹ Yureca Jesusbi romano bain ta'yejeiye ëjaguë ba'irute nëcabi. Nëcaguëna, ba ëjaguëbi coca senni achabi:

—¿Më'ë yua judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesusbi:

—Ja'nca ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

¹² Pairi ëja bainca, ira bainca baguë gu'aye yo'ose'ere cajëna, gare sehuoye beoye bajji'i Jesús. ¹³ Yureca ja'nca sehuoma'iguëna, Pilatobi baguëni jëja senni achabi:

—Bacuabi më'ëre aireba gu'aye cajëna, ¿më'ë guere yo'oguë achama'iguë'ne? cabi.

¹⁴ Caguëna, Jesús yua gare sehuoye beoye nëcabi. Ja'nca nëcaguëna, Pilatobi gue ro'taye beoye ëñabi.

Jesús es sentenciado a muerte

¹⁵ Yua ja'an fiesta umuguseña ba'iguëna, Pilatobi si'a tęcahuëan preso zeansi'quë bain sensi'quë te'eguëte etoguë bajji'i. ¹⁶ Yure tęcahuë, ja'an gu'aye

yo'osi'quë Barrabás hue'eguë yua preso zeansi'quë baji'i. ¹⁷ Ja'nca ba'iguëna, bain ñë'casi'cua ba'ijëna, Pilatobi bacuani senni achabi:

—¿Jaroguëni tijoni etoye seña'ne mësacua? ¿Barrabasre etoye o Jesús, ba Cristo hue'eguëte etoye seña? senni achabi baguë.

¹⁸ Pairi ëjacua yua Jesusre ro bëinjën insijëna, Pilatobi ja'anre masibi. Ja'nca masiguëbi ja'an cocare bainni senni achabi.

¹⁹ Yureca baguë jëja ñu'i seiheuëte ñu'iguëna, baguë rënjobi baguëna cocare quëago raogo:

—Ba re'o bainguëni gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Yure ñami ai gu'a ëo caingo ëñahuë. Baguë ba'iyete ëñami ai yo'ohuë yë'ë, quëago raogo.

²⁰ Ja'nrebi pairi ëjacua, judío bain ira ëjacua, bacuabi bain naconi coca cajën, Barrabasni etoye senjë'ën. Jesusni huani senjoñe senjë'ën, cajën bainni cahuë. ²¹ Cajëna, Pilatobi se'e bacuani senni achabi:

—Ba samucua preso zeansi'cuare ro'tajë'ën. ¿Jaroguëni tijoni etoye'ne yë'ë? senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi:

—Barrabasni tijoni etojë'ën, cajën sehuohuë.

²² Ja'nca sehuojëna, Pilato yua bacuani senni achabi:

—Ja'nca catoca, ¿ba Jesús, yua Cristo casi'quë, ja'anguëte guere yo'oye'ne yë'ë? senni achabi.

Senni achaguëna, si'a jubëbi:

—¡Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën! sehuohuë.

²³ Sehuojëna, Pilatobi se'e senni achabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, ja'nca caye'ne baguëre? ¿Gue gu'a jucha yo'oguë baquë'ne baguë? senni achabi.

Senni achaguëna, bain jubëbi quë'rë se'e ai güijën sehuohuë:

—¡Baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën! güijën sehuohuë.

²⁴ Ja'nca sehuojëna, Pilatobi se'e sehuoye porema'ñe masibi. Guerra huëoye se'ga ba'iguëna, bacuani se'e sehuoye jo'cani, ja'nrebi ocore inni, baguë ëntë sarare zoani tonguë, bainni cabi:

—Mësacuabi ënquë re'o bainguëni huani senjoñe yëtoca, mësacua se'ga yo'ojë'ën. Yë'ëca baguë huani senjoñete sehuoma'ñë, cabi.

²⁵ Caguëna, si'a jubë bainbi sehuohuë:

—Baguëni huani senjoñe guanseguëna, yëquëna, yëquëna zin hua'na yuta raima'icuabi baguëre huani senjoñete Riusuni sehuoja'cua'ë, cajën sehuohuë.

²⁶ Ja'nca sehuojëna, Pilatobi Barrabasni tijoni etoni, ja'nrebi Jesusre si'nseni, huani senjoñe guansebi.

²⁷ Guanseguëna, Pilato soldado hua'nabi Jesusre Pilato huë'e yijana sani, bacua soldado gajecua, si'a jubëre choë'ë. ²⁸ Choijëna, bacuabi sani, baguë cañate rutani, ja'nrebi bajacu can ëja bain canre inni, baguëna sayahuë.

²⁹ Sayani, miu ma ga'huare tëonni, baguë sinjobëna tëohuë. Èja bain guanse tëcabëre'ga inni, baguë jëja ëntë sarana zean güesehuë. Ja'nca yo'oni, ja'nrebi baguëna gugurini, baguëni ai jayajën cahuë:

—¡Carajeiye beoye huajëni ba'ijë'ën, judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë! jayajën cahuë.

³⁰ Ja'nca jayani ja'nrebi, baguëna go tutuni, ja'nrebi baguë jëja tëcabëbi rutani, baguë sinjobëna huaë'ë. ³¹ Ja'nrebi, baguëni jayani tëjini, baguë bajacu canre rutani, baguë cañate baguëna sayani ja'nrebi, Baguëte crusu sa'cahuëna quenni reoñu cajën sahuë.

³² Sani, ja'n'rēbi Cirene bainguē Simón hue'eguēni tēhuoni rantoni, Jesús crusu sa'cahuēte cuanni tēoni sajē'ēn cajēn guansehuē.

³³ Guanseni ja'n'rēbi, Jesusre sani, Gólgota casiru, sinjo gu'anbē casiru, ja'an cubēna ti'anhue. ³⁴ Ti'anni, gu'a jo'cha sēnje naconi ja'mese'ere inni, Jesusni rurajēna, baguē yua ro'neni jo'cabi.

³⁵ Ja'n'rēbi, baguēte crusu sa'cahuēna quenni reoni, soldado hua'nabi, Baguē cañate inni baja'cuare masiñu cajēn, gata toyasira'carēanre sa'ñeña ña'goni tonni ēñahuē. ³⁶ Ja'nca ēñani, ja'n'rēbi bēani, baguē ba'iyete re'oye ēñañu cajēn yo'ohuē. ³⁷ Ja'n'rēbi, baguē gu'a jucha yo'ose'ere ro'tani, ēn cocare toyani, ba crusuna sē'ohuē: “Ēnquē Jesús hue'eguē yua judío bain quē'rē ta'yejeiye ējaguē'bi ba'iji” toyani sē'ohuē.

³⁸ Yequēcuare'ga bain huani bonse jiancua samucuaire, ja'ancuaire'ga Jesús naconi bacua crusu sa'cahuēanna gueonni retohuē. Yequēre Jesús jēja ca'ncona reohuē. Yequēre Jesús ari ca'ncona reohuē. ³⁹ Ja'n'rēbi, bain hua'na ca'ncorē ganijēn saicuabi Jesusni bēinsi ziaña ēñajēn, baguēni bain ēyējēn ⁴⁰ cahuē:

—Mē'ēbi ro ro'tani caguē ba'isi'quē'ē. Riusu uja huē'ere taonni si'ani, ja'n'rēbi samute umuguseña mame huē'e yo'oyē yē'ē casi'quē sēani, yurera'rē ja'ansi'quē jējajē'ēn. Mē'ē yua Riusu Zin ba'itoca, crusu sa'cahuēbi gajejē'ēn, bēinjēn cahuē.

⁴¹ Ja'nca bēinjēna, pairi ējacua'ga, ira coca ye'yocua, ira ēja bain, bacua naconi Jesusni jayajēn, sa'ñeña cahuē:

⁴² —Yequēcuabi ai yo'ojēna, bacua jēayete ēñoguē baji'i baguē. Ja'nca ēñoguēta'an, ja'ansi'quēbi jēaye poremai'te baguē. Baguē yua Israel bain quē'rē ta'yejeiye ējaguē banica, yurera'rē baguē crusu sa'cahuēbi tijini gajejaguē. Tijini gajetoca, baguēni si'a recoyo ro'tayē mai. ⁴³ Baguē yua Riusuni si'a recoyo ro'tayē yē'ē caguēna, Riusubi yurera'rē baguēte tēani conja'guē. Yē'ē yua Riusu Zinreba'ē casi'quē sēani, ja'nca yo'oja'guē Riusu, baguēni ai yēguē ba'itoca, baguēni jayajēn, sa'ñeña cahuē.

⁴⁴ Cajēna, jiancua'ga, baguē naconi retosi'cua, bacua'ga baguēni gūina'ru te'e jayajēn cahuē.

Muerte de Jesús

⁴⁵ Ja'n'rēbi mēñereba sē'iguēna, si'a re'oto beoru na'i si'abi. Samute hora ba'iyē tēca zijei re'oto se'ga baji'i. ⁴⁶ Ba'iguēna, ja'n'rēbi, ēnsēguēbi a las tres'ru sē'iguēna, Jesusbi si'a jēja coca gūini achobi:

—Elí, Elí ¿lama sabactani? gūini achobi. Bain cocabi cato, Taita Riusu, Taita Riusu, ¿mē'ē queaca ro'taguē, yē'ēre jo'cani senjoguē'ne? gūini achobi Jesús.

⁴⁷ Gūini achoguēna, yequēcua baru ba'icuabi achani:

—Mai ira bainguē ba'isi'quē Elíasni choi'te baguē, cahuē.

⁴⁸ Cani, bacua jubē ba'iguēbi besa sani, can sē'ohuēre inni, zoa huansoyo na'miñona huenni, sēnje jo'cha re'cona huahuani saēnni, Jesusbi zu'nzuja'guē caguē, baguē yi'obona nēcoguēna, ⁴⁹ baguē gajecuabi cahuē:

—Yo'oma'ijē'ēn. Yequērē Elíasbi rani, baguēte tijoni gachoma'iguē cajēn, ējoni ēñañu, cahuē.

⁵⁰ Cajēna, ja'n'rēbi Jesús yua se'e ai jēja gūini achoni, ja'n'rēbi junni tonbi.

⁵¹ Junni tonguēna, ja'ansirēn Riusu uja huē'e sa'nahuē retosi canbi samu tē'ntēña ba'iyē ja'anse'e yua jobora ye'reni saji'i. Ēmēje'enbi yijacua tēca ye'reni saji'i. Yija'ga ñu'cuguēna, gatabēanbi joni saji'i. ⁵² Bain tansiruan'ga a'nqueguēna, Riusu bainreba junni tonni tansi'cuani huajē hua'nare etobi

Riusu. ⁵³ Etoguëna, Jesús go'ya rairën ti'anguëna, bacuabi bacua tansiruanbi etani, Jerusalén huë'e jobo Riusu cuencuesi jobona sani ba'ijënna, ai jai jubë bainbi ëñahuë.

⁵⁴ Ja'n'rëbi soldado ëjaguë, baguë naconi ba'ijën Jesusre ëñajën ba'icua, bacuabi yija ñu'cuese'e, yequë yo'oguë ba'ise'ere'ga ëñani, gue ro'taye beoye quëquëni cahuë:

—Aito. Ënquëbi Riusu Zinreba baji'i, cahuë.

⁵⁵ Romi hua'na'ga so'orëbi ëñajën nëcahuë. Jesús naconi Galilea yijabi te'e raijën, baguëni consi'cua baë'ë. ⁵⁶ Ja'nca ba'icua cato, yeco María Magdalena, yeco María, Santiago, José bacua mamá baco'ë. Yeco, Zebedeo mamacua, bacua mamá baco'ë.

Jesús es sepultado

⁵⁷ Ja'n'rëbi, na'i si'aguëna, Arimatea huë'e jobo bainguë José hue'eguë, ai bonse baguë, ja'anguëbi ti'anbi. Baguë'ga Jesús bainguë consiquë baji'i.

⁵⁸ Ja'anguëbi yua Pilatona sani, Jesús ga'nihuëte senji'i. Senguëna, Pilatobi baguëna insini saoye guansebi. ⁵⁹ Guansegüëna, Josebi Jesús ga'nihuëte sani, re'o can pojei canbi ga'nebi. ⁶⁰ Ga'neni ja'n'rëbi. José tanja'ru, gata t'ëntëbana mame no'asi goje, ja'anruna sani, baguëte uanbi. Ja'nca uanni, jai gatabëbi bonani, ba tansi gojere taunni ta'pini jo'cabi. ⁶¹ Ja'nca yo'oguëna, María Magdalena, yeco María naconi baë'ë. Jesús tansiru ca'ncorëte ëñajën ñuë'ë.

La guardia ante el sepulcro de Jesús

⁶² Ja'n'rëbi yequë umuguse, yo'o yo'oma'i umuguse ja'anrë ba'i umuguse si'aguëna, pairi ëjacuabi, fariseo bain naconi Pilatona sani, ⁶³ si'a jubëbi baguëni quëahuë:

—Ëjaguë, ba Cristo ro coqueguë casi'quëbi yua huajëguë ba'i umuguseña ñaca caguë baji'i: “Samute umuguseña bani, go'ya raija'guë'ë yë'ë” caguëna, baguë case'ere yure ro'tahuë yëquëna. ⁶⁴ Ja'nca casi'quë ba'iguëna, yure samute umuguseña teca ba'iguëna, baguë tansirute re'oye ëñajën cuiraye guansej'ën. Yequërë baguëte conjën ba'isi'cuabi baguë ga'nihuëte jianni satoca, “Go'ya raisi'quë'bi” quëani achoma'ñe. Ja'nca ro coquejën yo'otoca, baguë Cristo ba'iyë ro coqueguë case'e'ru quë'rë ai gu'aye coquejën ba'ire'ahuë maire, Pilatoni cahuë.

⁶⁵ Cajënna, Pilatobi sehuobi:

—Mësacua yua soldado jubëte bacua sëani, ja'ancuare baguëre tansiruna sani nëconi, mësacua porese'e ai re'oye ëñajën cuirajën ba'ijë'ën, sehuoguë cabi.

⁶⁶ Ja'nca caguëna, bacua yua baguëre tansiruna sani, ba gatabë ta'pisibëte quëonni së'queni jo'cahuë. Jo'cani, soldado hua'na tansiruna jo'cahuë. Ja'nca yo'ojënna, jiancuabi ti'añe poremaë'ë.

28

La resurrección de Jesús

¹ Ja'n'rëbi, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse si'aguëna, semana ja'anrë ba'i umuguse, domingo umugusebi ñatani, María Magdalenabi, yeco María naconi Jesús tansiruna ëñajën saë'ë. ² Sani ëñato, yija ai jëja ñu'cuebi. Riusu anje congüëbi guënamë re'otobi gaje meni, ba gatabëte bonani quëñoni, babëre bëani ñuji'i. ³ Anje ga'nihuë ba'iyete cato, mëjo jue'neñe'ru ëñobi. Baguë caña yua ai pojeiyereba ai pojei cañara baji'i. ⁴ Ja'nca ba'iguëbi gaje raiguëna, soldado hua'na tansirute ëñacuabi ai quëquëreba quëquëjën to'ntojën, ja'n'rëbi

junni garasi'cua'ru nëcajën ëñohuë. ⁵ Ja'n'rëbi, Riusu anje conguëbi ba romi hua'nani cabi:

—Mësacua huaji yëma'ijë'ën. Mësacua yua Jesús, ba quenni reosi'quë, ja'anguëni cu'ejën raisi'cuare masiyë yë'ë. ⁶ Ënjo'on'ga beoji baguë. Go'ya raji'i. Baguë cani jo'case'e'ru güina'ru ba'iji. Raijë'ën. Baguë uinsirute ëña rani masijë'ën. ⁷ Yureca besa sani, baguëte concuani quëajajjë'ën: Ju'insi'quëbi go'ya raji'i baguë. Go'ya raisi'quëbi yureca Galilea yijana mësacua ru'ru sani, mësacuani ëjaji. Ja'anruna sani, baguëni tëhuoni ëñajë'ën. Ja'anre quëajajjë'ën. Yë'ë case'e'ru yo'ojë'ën, cabi.

⁸ Caguëna, bacuabi ba tansirute jo'cani, besa saë'ë. Huaji yëjën, ja'n'rëbi ai bojoyereba bojojën, Jesusre concuana quëajajjë'ën, huë'huëjën saë'ë.

⁹ Ja'nca saijëna, yureca Jesusbi bacuani tëhuoni saludabi. Saludaguëna, baguë guëoñare gugurini su'ncajën, baguëni ai bojojën baguëni ai yëhuë.

¹⁰ Ja'nca yo'ojëna, Jesús yua bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua huaji yëma'ijë'ën. Yë'ë bainrebana sani quëajjë'ën: “Galilea, yijana saijë'ën. Sani yë'ëre tëhuoni ëñaja'cua'ë” quëajjë'ën, cabi Jesús.

Lo que contaron los soldados

¹¹ Caguëna, romi hua'nabi quëajjën saijëna, ba soldado jubë ba'icubabi huë'e jobona sani, pairi ëjacuani ba yo'oguë ba'ise'e si'aye quëahuë. ¹² Quëajjëna, pairi ëjacuabi si'a ira ëjacua naconi në'cani, sa'ñëña coca cani, ja'n'rëbi soldado hua'nana ai curire insijën, ¹³ bacuani yahue yihuojën guansehuë:

—Mësacua yua bainna sani, ñaca quëajjë'ën: “Yëquëñabi cainjëna, baguëre concuabi ñamibi ti'anni, baguë ga'nihuëte jianni samate” cajën quëajjë'ën.

¹⁴ Ja'nca quëajjëna, Pilatobi achatoca, yëquëñabi baguëni re'o coca cajën, baguëni bojo güeseyë. Ja'n'rëbi mësacuani bëiñe beoye ba'iji, cahuë.

¹⁵ Ja'nca cajëna, soldado hua'nabi bacua curire con, pairi ëja bain guanse-ese'ere'ru coca quëani achohuë. Quëani achojëna, yure umuguseña tëca judío bainbi ja'an cocare sa'ñëña quëani achojën ba'iyë.

El encargo de Jesús a los discípulos

¹⁶ Ja'n'rëbi, Jesusre concua, si'a sara bain te'e bainguë, bacuabi Galilea yijana sani, Jesús quëasi cubëna më'ë. ¹⁷ Mëni, ja'n'rëbi baguëni ëñani, baguëna gugurini rëani, baguëni ai yëjën bojohuë. Bacua jubë ba'icua yequëcuaca baguëni si'a recoyo ro'taye huaji yëhuë. ¹⁸ Ja'nca ba'ijëna, Jesusbi bacuana cueonni quëabi:

—Taita Riusubi cuencueguëna, guënamë re'oto, yija re'oto, si'aye bani, Ta'yejeiyereba Èjaguë ba'iguëbi si'aye baru ba'icuanu guanseguë ba'iguë'ë yë'ë.

¹⁹ Ja'nca sëani, mësacua yua si'a jubëan bainna sani, yë'ë bainreba concuare re'huajjë'ën. Ja'nca re'huajjën, Taita Riusu, baguë Zin, baguë Espiritu, ja'ancua ba'iyete ro'tajën, yë'ë bainrebare oco bautizajën ba'ijë'ën.

²⁰ Ja'nca yo'oni, yë'ë yua mësacuani guanseni jo'case'e'ru si'aye güina'ru ye'yojën ba'ijë'ën, bacua te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'yete. Ja'nca ba'ijëna, yureca, mësacuare gare jo'caye beoye ba'iguë, ën yija carajeirën tëca mësacua naconi te'e conguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

Riusu cocareba SAN MARCOS Toyani jo'case'e

Juan el Bautista en el desierto

¹ Yureca, Riusu cocarebare, baguë Zin Jesucristo ën yijana raise'ere toyani jo'cayë:

² Riusu ira bainguë raosi'quë, Isaías hue'eguëbi Riusu cocare uti pëbëna toyani jo'caguëna, ñaca toyasë'e baji'i:

Achajë'ën, yureca.

Më'ëre quëaja'guëte ru'ru saohuë, më'ë rai ma'are re'huacaiguëte.

³ Saoguëna, ja'anguëbi yua beo re'otona ti'anni, ñaca quëani achoja'guë'bi:

“Mai Ëjaguë rai ma'are re'huaye'ru re'huajë'ën.

Te'e ruin ma'are yo'ocaijë'ën baguëre” toyani jo'case'e ba'iji.

⁴ Ja'nca ba'iguëna, yureca Juan Bautizaguëbi beo re'otona ti'anni, bainna ñaca quëani achobi: “Mësacua ro'tajën ba'ise'e beoru mame re'huani ba'ijën, bautiza güesejë'ën. Riusubi yë'ë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeni ro'tama'ija'guë cajën, ja'nca yo'ojë'ën” quëani achoguë baji'i Juan.

⁵ Ja'nca quëani achoguëna, si'a bainbi baguëni achajaiñu cajën, baguëni tëhuojaë'ë. Judea yija, Jerusalén huë'e jobo, ja'anruanbi etani, baguëni tëhuojaë'ë. Tëhuojani, bacua gu'a jucha beorure Riusuni quëajën, Juanni bautiza güesehuë, Jordán zia yana.

⁶ Yureca, Juanbi yua camello raña canre ju'iguë, ga'ni tainme baguë sëri sei huëte tënji'i. Bu'nsu, o'a baya, baguë aon ja'an baji'i. ⁷ Ja'nca ba'iguëbi yua bainni ñaca quëani achoguë baji'i:

—Yequëbi, yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguëbi yuareba raiye ba'iji. Yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguëte sëani, yë'ë'ga gugurini rëanni, baguëni yo'o coñe gare ti'anma'iguë ba'iyë. Baguë guëon ju'iyete ti'jeye ti'anma'iguë'ë yë'ë, baguëre.

⁸ Yë'ëbi yua mësacuare oona bautizaguë'ë. Baguëca yua Riusu Espiritu naconi mësacuare bautizaja'guë'bi, quëani achoguë baji'i Juan.

Jesús es bautizado

⁹ Quëani achoguë ba'iguëna, ja'an umuguseñabi Jesusbi Nazaret huë'e jobo, Galilea yija ba'i jobo, ja'an jobobi sani, Juanna ti'anjani, Jordán zia yana bautiza güesebi. ¹⁰ Bautiza güeseni, ja'n'rëbi, guënamë re'otobi a'nqueni saoguëna, Riusu Espiritubi eta rani, ju'ncubo ba'iyë'ru ëñoni, Jesusna gaje meni tuabi. ¹¹ Tuaguëna, ja'n'rëbi, guënamë re'otobi ñaca cani achobi:

—Më'ë yua yë'ë Zin ai yësi'quë'ë. Më'ëni ai bojoyë yë'ë, cani achobi.

Jesús es puesto a prueba

¹² Cani achoguëna, ja'ansirën, Riusu Espiritubi Jesusre beo re'otona sabi.

¹³ Saguëna, cuarenta umuguseña barute ba'iguë, airu hua'i hua'na naconi ba'iguëna, zupai huatibi ti'an rani, Yë'ëna rani conjë'ën, coqueguë choji'i. Choquëna, conmaj'i. Conma'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi baguëni cuirahuë.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Ja'n'rëbi jë'te, Juanni preso zeanni guaorena, Jesusbi Galilea yijana sani, Riusu cocarebare bainni quëani acho bi'rabi. ¹⁵ Ñaca quëani achoguë baji'i:

—Yua'ë. Riusu ba'i jobo ëñoja'ñe yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'nca sëani, mësacua ro'tajën ba'ise'e beoru mame re'huani, Riusu cocarebare achani, si'a recoñoa ro'tajën ba'ijë'n, quëani achoguë baji'i.

Jesús llama a cuatro pescadores

¹⁶ Ja'nca ba'iguëbi Galilea zitara yëruhuana sani, mejabëbi ganini ëñato, Simón hue'eguëbi, baguë yo'jeguë Andrés naconi ba'ijën, hua'ire yojën ba'ë, hua'i yoye ye'yesi'cua sëani. ¹⁷ Hua'ire yojëna, Jesusbi bacuani coca caguë choji'i:

—Mësacua yë'ëni te'e conjën raijë'n. Mësacua yua hua'i yoye ye'yesi'cua ba'ijëna, bainre yoye mësacuani ye'yoyë yë'ë, caguë choji'i.

¹⁸ Caguë choiguëna, bacua yua ja'ansirën bacua hua'i yorëanre gare jo'cani, Jesusni te'e conjën saë'ë.

¹⁹ Saijëna, baguëbi se'erë sani ëñato, Zebedeo mamacua, Santiago hue'eguë, baguë yo'jeguë Juan naconi ba'ë. Bacua pë'caguë Zebedeo naconi yogute ba'ijën, bacua hua'i yorëanre ta'nëjën ñuë'ë. ²⁰ Ja'nca ñu'ijëna, Jesusbi bacuani choji'i. Choiguëna, bacuabi yua bacua pë'caguë Zebedeore jo'cani saë'ë. Yo'o concua naconi yoguna jo'cani, Jesusni te'e conjën saë'ë.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

²¹ Sani ja'nrëbi, Capernaum huë'e jobona ti'anhuë. Ti'anrena, ja'nrëbi, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi bain ñë'ca huë'ena cacani, bainni coca ye'yo bi'rabi. ²² Ai ta'yejeiye Ëjaguë masiye ye'yoye'ru bacuani ye'yoguëna, bain hua'nabi ai achajën rën'ë. Bacua ira coca ye'yocua ye'yoye'ru quë'rë ta'yejeiyera ye'yoguë baji'i Jesús. ²³ Ye'yoguë ba'iguëna, yequë bainguë gu'a huati cacasi'quë yua bacua ñë'ca huë'ere baji'i. Ja'nca ba'iguëbi yua te'e jëana güiguë cabi:

²⁴ —¿Yëquëna ba'iru queaca ro'taguë raquë'ne Jesús Nazareno? Yëquënani ro huesoni si'aguë raisi'quë'ë më'ë. Më'ëre masiyë yë'ë. Më'ë yua Riusu Zin Raosi'quëreba ba'iguë'ë, güiguë cabi.

²⁵ Güiguë caguëna, Jesusbi gu'a huatini bëinguë guanseni cabi:

—¡Cama'ijë'n, huati! ¡Ba bainguëte etani saijë'n! cabi.

²⁶ Ja'nca caguëna, huatibi ba bainguëte ai jëja hue'nhue yo'oni, ai jëja güiguë, bainguëte etani jo'cani saji'i. ²⁷ Etani saiguëna, si'a bain hua'nabi quëquësi'cua ba'ijën, sa'ñëna senni achajën cahüë:

—¿Gue'ne, yureca? ¿Guerebare ye'yoguë'ne baguë? ¡Ai masi Ëjaguëbi rani, huati hua'ini coca guansequëna, bacuabi achani yo'oyë! sa'ñëna cajën, ai ëñajën rëinjën ba'ë.

²⁸ Ja'nrëbi, si'a Galilea yija ca'ncoñana Jesús yo'ose'ere ai quëani achohüë.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

²⁹ Ja'nrëbi, ba ñë'ca huë'ebi etajëna, Jesusbi Simón, Andrés, bacua naconi bacua huë'ena sani cacabi. Santiago, Juan, bacuabi conjën saë'ë. ³⁰ Cacani ba'ijëna, Simón huago, baguë rënjo pë'cagobi rau jayogo uingona, Jesusni quëahuë. ³¹ Quëajëna, baguë yua bago uinruna cacani, bago ëntë sarare zeanni, bagote huëabi. Huëaguëna, ja'ansirën rau go'yani huajëgo, yua bacuani cuira bi'rago.

Jesús sana a muchos enfermos

³² Ja'nrëbi na'iguëna, yua ënsëguë ruajaquëna, rau ju'incuare, huati casi'cuare'ga, si'acuare Jesusna sahuë. ³³ Sani, si'a huë'e jobo bainbi ti'anni, baguë anto sa'rore ñë'cani ëjohüë. ³⁴ Ëjojëna, Jesús yua ai jai jubë bain si'a

rau ju'incuani huachobi. Gu'a huati hua'i bain cacasi'cuare'ga guanseni, bacuare etoni saobi. Ja'nca saoni, huati hua'ibi coca caye yějenna, ěnsebi, baguĕte masicuare sĕani.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

³⁵ Ja'n'rĕbi, ĩata ĩamibi, yuta ěnsĕguĕ etama'iguĕna, Jesusbi huĕni, bain beoruna sani, Taita Riusu naconi coca uja bi'rabi. ³⁶ Ujaguĕ ba'iguĕna, Simón, yequĕcua baguĕ naconi ba'icuabi Jesusni cu'ejĕn saĕ'ĕ. ³⁷ Sani, baguĕte tinjani, baguĕni cahuĕ:

—Si'a bainbi mĕ'ĕni cu'eyĕ, cahuĕ.

³⁸ Cajĕnna, Jesusbi sehuobi:

—Cueĕne ba'i huĕ'e joboĕnana saiĕu. Ja'anruan bainre'ga Riusu cocarebare quĕani achoza caguĕ, ja'an raisi'quĕ'ĕ yĕ'ĕ, sehuoguĕ cabi.

³⁹ Ja'nca cani, si'a Galilea yiĕa ca'ncoĕnana ganini, bain ĩĕ'ca huĕ'eĕnana cacani, Riusu cocarebare bainni quĕani achoguĕ, gu'a huati hua'ire etoni bi'rani saoguĕ baji'i.

Jesús sana a un leproso

⁴⁰ Ba'iguĕna, ja'n'rĕbi, gu'a ca'mi rau ju'inguĕbi Jesusna rani, baguĕna gugurini rĕanni, baguĕni senreba senji'i:

—Mĕ'ĕbi yĕnica, yĕ'ĕ gu'a raure tĕnoni huachojĕ'ĕn, huachoye pore Ĕjaguĕ sĕani, senguĕ cabi.

⁴¹ Ja'nca caguĕna, Jesusbi baguĕni oiguĕ bani, baguĕ ĕntĕ sarare mi'nani, baguĕni pa'roguĕ cabi:

—Huachoye yĕyĕ. Mĕ'ĕ yua huajĕ hua'guĕ ba'ijĕ'ĕn, cabi Jesús.

⁴² Caguĕna, ja'ansirĕn gu'a ca'mi rau go'yani, yua huajĕ raji'i. ⁴³ Huajĕ raiguĕna, Jesús yua baguĕte sao bi'rani, baguĕni si'a jĕja coca yihuoguĕ cabi:

⁴⁴—Achajĕ'ĕn. Mĕ'ĕ huajĕ raise'ere yequĕcuani gare quĕaye beoye ba'ijĕ'ĕn. Ĕĕne se'gare yo'ojĕ'ĕn. Mĕ'ĕ pairina sani, mĕ'ĕ huajĕ raise'ere baguĕni ĕĕnojĕ'ĕn. Ĕĕoni, Moisés ira coca guanseguĕ ba'ise'ru, baguĕ casi jo'ya hua'guĕre inni, mĕ'ĕ pairina sani, pairibi huani ĕocaiĕa'guĕ caguĕ, jo'ya hua'guĕre pairina insijĕ'ĕn, mĕ'ĕ yua huajĕ raisi'quĕ sĕani. Ja'nca yo'otoca, bain hua'nabi mĕ'ĕ huajĕ raise'ere ĕĕnani masiyĕ, cabi Jesús.

⁴⁵ Ja'nca cani saoguĕna, ba huajĕ raisi'quĕbi ro achani, baguĕ huajĕ raise'ere si'a bainna quĕani achojaji'i. Ja'nca quĕani achoguĕna, Jesusbi, yua bainbi ĕĕnajĕnna, huĕ'e jobona ti'aĕne poremajĕi. Beo re'otoĕna se'gare ba'iguĕna, si'aruan ba'icuabi baguĕni ĕĕnajĕn saĕ'ĕ.

2

Jesús sana a un paralítico

¹ Ja'n'rĕbi, yequĕ umuguseĕna ba'iguĕna, Jesús yua Capernaum huĕ'e jobona go'ini, baguĕ huĕ'ere ba'iguĕna, bainbi achahuĕ. ² Ja'nca achani, yurera, ai jai jubĕ bainbi baguĕ huĕ'ena ĩĕ'ca rani, huĕ'e bu'iyĕ ba'iyĕ sĕani, anto sa'ro ba'iruna ti'aĕne poremaĕ'ĕ. Ja'nca ba'ijĕnna, Jesusbi Riusu cocarebare bacuani quĕani achobi. ³ Quĕani achoguĕna, yequĕcua gajese'gacuabi garasi'quĕni camare uinguĕna, cuanni rahuĕ. ⁴ Rani, ai jai jubĕ bain ba'ijĕnna, Jesusna cacaye poremajĕn, huĕ'e ĕmĕje'ena mĕani, Jesús ĕmĕje'en ba'irute goĕe otani, garasi'quĕre camare uinguĕna, Jesús ba'iruna meĕne gachohuĕ. ⁵ Gachojĕn, Jesusbi huachoye poreĕi ro'tajĕnna, Jesusbi baguĕ ĩacobi ĕĕnani, bacua recoyo ro'tayete masini, ba garasi'quĕni cabi:

—Mami, mĕ'ĕ gu'a jucha yua gare tĕnose'e ba'iji, cabi.

⁶ Caguëna, ira coca ye'yocuabi achajën ñu'ijën, ja'ansi'cua bëinjën ro'tajën baë'ë: ⁷ “¿Ba hua'guë queaca ro'taguë, ja'an cocare caguë'ne? Riusu se'gabi bain juchare tēnoñe poreji. Yequëcuabi porema'inë. Ja'nca sēani, baguë yua tēno cocare caguë, Riusure ro gu'aye caji” sa'ñeña ro'tajën ñuë'ë. ⁸ Ro'tajën ñu'ijënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua bëinjën ro'tase'ere masini, bacuani cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën, ja'nca ro'tajën bëiñe'ne? ⁹ Bainbi, “Më'ë gu'a jucha yua tēnose'e ba'iji” caye poreyë. Ja'nca caye porecuata'an, “Huëni, më'ë camare inni ganijë'ën” catoca, bacua huachoye porema'inëte ëñoñë. ¹⁰ Ja'nca ba'iyeta'an, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi bain gu'a juchare tēnoñe pore E'jaguë'ë. Ja'anre mësacuani ëñoñë yë'ë, cabi.

Cani, ja'nrebi, garasi'quëni cabi:

¹¹—Yureca, huëijë'ën. Më'ë camare inni, më'ë huë'ena go'ijë'ën, caguë cayë yë'ë, cani achobi Jesús.

¹² Caguëna, baguë yua ja'ansirën huëni, baguë camare inni saji'i. Ja'nca saiguëna, si'a bainbi ai ëñajën rëinjën, Riusuni bojoreba bojojën, re'o cocare baguëni cahuë:

—Yure yo'ose'e'ru maibi gare ëñama'isi'cua'ë, cahuë.

Jesús llama a Leví

¹³ Ja'nrebi jë'te, Jesusbi se'e Galilea zitara yëruhuana saji'i. Sani, si'a bain hua'nabi baguëna ñë'cajënna, bacuare coca yihuobi. ¹⁴ Yihuoni tējini, se'e sani ëñato, Alfeo mamaquë Leví hue'eguëbi impuesto curi co huë'ere ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, baguëni:

—Yë'ëni te'e conguë rajjë'ën, caguë choji'i.

Caguë choiguëna, Levibi huëni, Jesusni te'e conguë saji'i.

¹⁵ Ja'nrebi jë'te, Jesusbi baguë bain concua naconi Leví huë'ere ba'ijën, aonre ainjën ñu'ijënna, gu'a bain impuesto curi cocua naconi ai jai jubëbi Jesusni te'e conjën, aonre aën'ë. Ai jai jubë bainbi baguëni te'e conjën baë'ë.

¹⁶ Ba'ijënna, ira coca ye'yocua, fariseo bain naconi, bacuabi ti'anni, Jesusbi gu'a bain naconi te'e aon ainguëna, ëñahuë. Ja'nca ëñani, Jesús bain concuani bëinjën cahuë:

—¿Mësacua ëjaguë guere yo'oguë, impuesto curi cocua, gu'a bain, bacua naconi aon ainguë'ne? cajën bën'ë.

¹⁷ Bëinjënna, Jesusbi bacua case'ere achani, bacuani coca sehuobi:

—Huajëjën ba'icuabi ëco yo'oguëte senma'inë. Rauna ju'incua se'gabi ëco yo'oguëte señë. Yë'ë re'o bainguë'ë cajën ba'itoca, ja'ancuare choiguë raimaë'ë yë'ë. Yë'ë gu'a bainguë'ë cajën ba'itoca, ja'ancuare choiguë raisi'quë'ë yë'ë, sehuoguë cabi Jesús.

La cuestión del ayuno

¹⁸ Ja'nrebi jë'te, Juanre concua, fariseo bainre concua, bacuabi aon aiñe jo'cajënna, yequëcuabi Jesusna sani, coca senni achahuë:

—Juanre concua, fariseo bainre concua, bacuabi aon aiñe jo'cajënna, ¿më'ëre concua guere yo'ojën aon aiñe jo'cama'inë'ne? senni achahuë.

¹⁹ Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Ro huacha ro'tajën ba'iyë mësacua. Huejaja'guëbi fiestare yo'oguëna, ja'anre ro'tajën ba'ijë'ën. Huejaja'guëbi yuta ba'iguëna, baguë bain choisi'cuabi aon aiñe jo'caye gare porema'inë. ²⁰ Ja'nca porema'ijënna, huejaja'guëre preso zeanni quëñoja'an umuguse ti'anguëna, ja'anrën bacuabi aon aiñe jo'caca'cua'ë, cabi.

²¹ Cani ja'n'rëbi, bacuani yeque ye'yo cocare quëabi:

—Mame canbi ira canna ja'cheye bañë. Ja'nca ja'chetoca, mame canbi guë'nguëguëna, ira canbi quë'rë se'e ye'reni gu'a can'ru ruinjì. ²² Bisi ëye jo'cha huajë jo'chare yua ira ga'ni jo'cha corohuëanna ayaye bañë. Ayatoca, huajë jo'chabi ira ga'ni corohuëanre juejueni jañuni sani si'aji. Ga'ni corohuëan'ga gu'a corohuëan'ru ruinjì. Huajë bisi ëye jo'cha banica, mame ga'ni jo'cha corohuëanna ayaye ba'iji, cabi Jesús.

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

²³ Ja'n'rëbi, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi baguëte concua naconi trigo aon zio re'otobi ganijën, baguëre concuabi aon za'zaboanre tëa bi'rahuë. ²⁴ Tëa bi'rajëna, fariseo bainbi ëñani, Jesusni bëinjën cahuë:

—Ëñajë'ën. ¿Më'ëre concua guere yo'ojën, aonre tëaye'ne? Yo'o yo'oma'i umuguse sëani, mai ira coca guanseni jo'case'e'ru tin yo'oye porema'iñë, bëinjën cahuë.

²⁵ Cajëna, Jesusbi sehuobi:

—Mai ira coca toyani jo'case'ere ëñajën, ¿David yo'ose'ere cato, ja'an quë'rore mësacua ëñamate'ne? Baguëre concua naconi ganini, aon gu'aguëna, ²⁶ pairi ta'yejeiye ëjaguë Abiatar ba'isirën ba'iguëna, Davidbi Riusu huë'ena cacani, baru ba'i jo'jo aonbëan Riusuna jo'case'ere inni ainguë ba'nji. Pairi bain se'gabi aifë porejënna, yequëcuabi aifë porema'iñeta'an, Davidbi inni ainguë, baguëte concuare'ga aonguë ba'nji, sehuoguë cabi Jesús.

²⁷ Cani, bacuani se'e yihuoguë cabi:

—Riusubi ru'ru bainguëte re'huani jo'caguë ba'nji. Ja'n'rëbi yo'je, yo'o yo'oma'i umugusere re'huani jo'caguë ba'nji, bain bëa huajëyete. Yo'o yo'oma'i umugusere re'huaguë, bainni ro guanseye ro'tama'iji Riusu. ²⁸ Ja'nca sëani, yë'ë'ga yua Riusu Raosi'quërebabi yua yo'o yo'oma'i umuguse Ëjaguë'ë, cabi.

3

El hombre de la mano tullida

¹ Ja'n'rëbi se'e, Jesusbi bain në'ca huë'ere ba'iguëna, guë'nguësi sara baguëbi bajì'i. ² Ja'nca ba'iguëna, fariseo bainbi yua Jesús huachoya'ye ëñañu cajën, yahue ro'tajën ëjohuë. Guë'nguësi sara baguëte huachotoca, “Ai gu'aye yo'ohuë më'ë” cañu, ro'tajën ëjohuë, yo'o yo'oma'i umuguse sëani. ³ Ja'nca ro'tajën ëjojënna, Jesusbi guë'nguësi sara baguëni cabi:

—Huëni raijë'ën. Bain joborana nëca raijë'ën, cabi.

⁴ Cani ja'n'rëbi, baguëbi raiguëna, fariseo bain barute ba'icuanì cabi Jesús:

—Mai ira ba'isi coca toyani jo'case'ere ëñato, yo'o yo'oma'i umuguse banica, ¿gue yo'o yo'oye poreye'ne mai? ¿Guere caguë'ne? ¿Bainni coñe o bainni ja'si yo'oye caguë? ¿Rauna ju'inguëte huachoye o baguëni huesoni si'aye caguë? bacuani senni achaguë cabi.

Ja'nca senni achaguëna, bacuabi gare sehuoye beoye baë'ë. ⁵ Ja'nca ba'ijënna, Jesusbi si'acuare bonëjeiñe ëñaguë bënjì'i. Bacua achaye güejënna, ai sa'ntiguë bajì'i. Ja'nca ba'iguëbi guë'nguësi sara baguëni cabi:

—Më'ë ëntë sarare mi'najë'ën, cabi.

Caguëna, baguë yua mi'nani, huajë raji'i. ⁶ Huajë raiguëna, ja'n'rëbi, fariseo bainbi etani, Herodes bainna sani, bacuani coca senni achahuë:

—¿Queaca Jesusre huani senjoñe'ne mai? senni achahuë.

Mucha gente a la orilla del lago

7 Ja'nrēbi, Jesús yua baguēre concua naconi etani, zitarana saē'è. Saijēna, ai jai jubē bain Galileabi raisi'cua yua baguēni achajēn be'tejaē'è. 8 Judea, Jerusalén, Idumea, Jordán ziaya que ca'ncoña, Tiro, Sidón, ja'anruan bain'ga ai jai jubēbi Jesús yo'ose'ere achani, baguēna ñē'ca raē'è. 9 Raijēna, baguēre concuani: “Yogute injani, yē'ere re'huacaijē'ën” cabi. Bain jubēbi baguēni quēon ēaye ba'ijēna, ba yogute re'huacaiye guansebi. 10 Ai bainre huachosi'quē sēani, si'acua rau ju'incuabi ti'anni, baguēni pa'roni huajēñu cajēn, baguēni quēon ēaye yo'o'jēn baē'è. 11 Gu'a huati hua'ibi yua baguēni ēñajēn, baguēni gugurini rēanjēn, baguēni güjēn cahuē:

—¡Riusu Zinreba'è mē'el güjēn cahuē.

12 Ja'nca cajēna, Jesusbi bacuani si'a jēja guanseguē, Yē'è ba'iyete quēani achoma'ijē'ën, cabi.

Jesús escoge a los doce apóstoles

13 Ja'nrēbi yo'je, Jesusbi cubēna mēni ba'iguē, baguē bain jia'noni cuencueja'cuare choji'i. Choiguēna, baguēna mēni ñē'cahuē. 14 Ñē'cajēna, si'a sara samucure, baguē naconi conjēn ba'icure, Riusu cocareba quēani achocure, ja'ancure jia'noni cuencuebi. 15 Cuencueni, ju'incure huacho ējacua, gu'a huati hua'ire etoni sao ējacua, ja'ancure bacuare cuencueni re'huabi. 16 Ba cuencueni re'huasi'cua yua ñaca hue'ecua baē'è: Simón caguēni Pedro hue'yobi. 17 Ja'nrēbi Santiago, ja'nrēbi Santiago yo'jegüē Juan, Zebedeo mama'ca ba'ijēna, jēja bacuare sēani, Boanerges hue'yobi. 18 Ja'nrēbi Andrés, ja'nrēbi Felipe, ja'nrēbi Bartolomé, ja'nrēbi Mateo, ja'nrēbi Tomás, ja'nrēbi Alfeo mamaquē Santiago, ja'nrēbi Tadeo, ja'nrēbi Simón ja'an celote jubē ba'iguē, 19 ja'nrēbi Judas Iscariote, Jesusre je'o bacuana insini senjoja'guē, ja'ancure cuencueni re'huabi Jesús.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

Ja'nrēbi jē'te, Jesusbi baguēre concua naconi yequē huē'ena sani ti'anni, 20 ai jai jubē bainbi ñē'ca raijēna, bacua aon aiñē'ga poremaē'è. 21 Ja'nca porema'ijēna, yequēcuabi, Loco hua'guē'ru ruinguē ba'iji baguē cajēna, Jesús te'e huē'e bainbi achani, Baguēte zeanni rañu cajēn, baguēte zeanjēn saimate.

22 Yequēcua'ga ira coca ye'yocua, Jerusalenbi raisi'cuabi baguēte gu'aye cahuē:

—Baguē yua gu'a huati ējaguē Beelzebú hue'eguē, ja'anguē naconi zemosi'quē'bi ba'iji. Ja'nca sēani, Beelzebubi congüēna, gu'a huati hua'ire etoni saoye poreji, cahuē.

23 Cajēna, ja'nrēbi, Jesús yua bacuare choini, ye'yo cocabi bacuare bënguē yihuoguē quēabi:

—¿Mēsacua yua zupai huatire concua sa'ñeña etoni saoye poreye ro'taye? Ja'nca yo'oma'iñē. 24 Te'e jobo bainbi sa'ñeña huatoca, si'acuabi huesēni carajeyiē. 25 Te'e huē'e bainbi sa'ñeña huatoca, si'acuabi huesēni carajeyiē. 26 Ja'nca carajeyiēna, güina'ru zupai huatire concuabi sa'ñeña huatoca, bacua'ga huesēni carajeyiē. Zupai'ga huesēni carajeyi.

27 Yequēcuabi jēja baguē huē'ena jian cacaye yētoca, ru'ru jēja baguēni preso hueñe bayē. Baguēte preso huenma'itoca, baguē bonsere jiañe porema'iñē. Huentoca, baguē bonsere tēani saye poreyē. Güina'ru, Zupaini huentoca, baguē zeansi'cuare tēani saye poreyē.

28 Mēsacuani ganreba yihuoguē cani achoyē yē'è. Si'a bain gu'a jucha yo'o'jēn ba'ise'e, bacua gu'aye cani tonse'e, ja'anre huanē yeye poreji Riusu.

²⁹ Ja'nca huanë yeye poreto'ga, Riusu Espiritute gu'aye cani tontoca, ja'an gu'a juchare gare huanë yeye beoye ba'iji Riusu. Ja'an gu'a juchare gare tēnoñe beoye ba'iji, cabi Jesús.

³⁰ Bainbi Gu'a huati zemosi'quëbi ba'iji cajëna, ja'nca coca yihuoguë cabi Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

³¹ Ja'n'rëbi jë'te, Jesús pë'cago, baguë yo'jecua, bacuabi ti'an rani, hue'se ca'ncore ëjojën, baguëte choijaijë'en cani raohuë. ³² Raojënna, bain hua'na Jesús të'ijeyie ñu'icuaabi baguëni quëahuë:

—Më'ë mamá, më'ë yo'jecua, bacuabi hue'se ca'ncore ëjojën, më'ëni choiyë, quëahuë.

³³ Quëajënna, Jesús sehuobi:

—¿Yë'ë mamá, yë'ë yo'jecua, jarocua'ne? senni achaguë sehuobi.

³⁴ Ja'nca sehuoni ja'n'rëbi, si'acuani bonëjeiñe ëñani, bacuani se'e cabi:

—Yë'ë mamá, yë'ë yo'jecua yua ënjo'on ba'icua'ë. ³⁵ Riusu yëyete yo'ojën ba'icua, ja'ancuani, Yë'ë yo'jeguë, yë'ë yo'jego, yë'ë mamá, ja'anre bacuani cayë yë'ë, cabi Jesús.

4

La parábola del sembrador

¹ Ja'n'rëbi jë'te, Jesusbi zitara yëruhuate ba'iguë, bainni coca yihuo bi'raguëna, ai jai jubë bainbi ñë'ca raë'ë. Ai jai jubë bain sëani, Jesús yua yoguna cacani bëaguëna, bain jubëbi mejabë yëruhuate achajën ñuë'ë.

² Achajën ñu'ijënna, Jesusbi ye'yo cocabi bacuani ai yihuoguë quëabi:

³ —Mësacua achajë'en. Bainguëbi zio yo'oguë saji'i. ⁴ Sani, yijare re'oye re'huanı tējini, aonra'carëanre mo'gasi yijana yu'yuguë ganıbi. Yu'yuguë ganıguëna, yequëra'carëanbi ma'ana to'inguëna, bi'an hua'nabi chiani un-cueni si'ahuë. ⁵ Yequëra'carëanbi gata yijana to'inguëna, bean yija ba'iguëna, ai besa ticubi. ⁶ Ja'nca ticuguëna, ja'n'rëbi, ai ja'suye ënsëguëna, sita beo sahua sëani, ticubi cueneni junji'i. ⁷ Yequëra'carëanbi miubëna to'inguëna, miubi quë'rë ta'yejeıye irani hueanguëna, aon quëinmaji'i. ⁸ Yequëra'carëanbi yua re'oye re'huasi yijana to'inguëna, aonbi irani, jorini, re'oye quënji'i. Quëinguëbi yequë sahuañabi treintara'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi sesentara'carëan quënji'i. Yequë sahuañabi cienra'carëan quënji'i, caguë yihuobi Jesús.

⁹ Yihuoni ja'n'rëbi, bacuani se'e cabi:

—Mësacuabi ganjo banica, achani ye'yejë'ën, cabi.

El porqué de las parábolas

¹⁰ Ja'n'rëbi jë'te, Jesusbi te'e hua'guë ba'iguëna, baguëre concua si'a sara samucuabi, yequëcua baru ba'icua, bacuabi yua Jesús ye'yo coca te'e ruiñe quëayete senni achahuë. ¹¹ Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Riusubi baguë ba'i jobo ba'iyete mësacuani te'e ruiñe quëani, baru ba'i yahuese'ere mësacuani te'e ruiñe masi güeseji. Yequëcua'eta'an, banji. Baguë bain jubë beocuare sëani, ye'yo coca se'gabi bacuani beoru quëani achoyë, ñaca toyani jo'case'e'ru ba'ija'ye: ¹² Ñaco bacuata'an, ëñani ye'yema'ija'bë caguë, ganjo bacuata'an, achani ye'yema'ija'bë caguë, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e yua mame re'huama'ija'bë caguë, ye'yo coca se'gabi bacuani quëaji Riusu, caguë sehuobi Jesús.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹³ Caguë sehuoni, ja'nrëbi ba ye'yo cocare bacuani te'e ruiñe quëabi:

—¿Mësacua yua ye'ë ye'yo coca case'ere achamate? Ja'nca achama'itoca, ¿mësacua yua si'a ye'yo cocare queaca achaye poreye'ne? ¹⁴ Aonra'carëan yu'yusi'quë yua Riusu cocareba quëani achoguë'ru ba'iji. ¹⁵ Quëani achoguëna, yequëcuabi achajën, aonra'carëan ma'ana to'inse'e'ru ba'iyë. Riusu cocarebare achajënna, ja'nrëbi jë'te, zupai huatibi rani, ba cocareba bacua recoñoana re'huase'ere quë'ñeni si'aji. ¹⁶ Yequëcuabi achajën, aonra'carëan gata yijana to'inse'e'ru ba'iyë. Riusu cocarebare achani bojojën, ¹⁷ sita saima'inë'ru ba'ijën, ja'nji recoñoa bacuabi zoe beoye recoyo ro'tama'inë. Yequëcuabi je'o ëñajën, hui'ya yo'ojënna, bacua yua Riusu cocareba ro'ire ai yo'ojën, ba cocare recoyo ro'taye jo'cayë. ¹⁸ Yequëcuabi achajën, aonra'carëan miubëna to'inse'e'ru ba'iyë. ¹⁹ Riusu cocarebare achajën ba'icuata'an, ën yija bonsere ba ëaye ro'tajën, ro coquesi'cua ruiñë. Bonse se'ga si'ayete bani bojoza ro'tajën, aonra'carëan huenni si'ase'e'ru Riusu cocarebare recoyo ro'taye gare jo'cayë. Ja'nca jo'cajën, re'o yo'o yo'oye ëñomajën ba'iyë. ²⁰ Yequëcuabi achajën, aonra'carëan re'oye re'huasi yijana to'inse'e'ru ba'iyë. Riusu cocarebare achani, recoyona re'huani, re'o yo'o yo'oye ai ta'yejeiye ëñojën ba'iyë. Yequëcua yua treintara'carëan quë'ine'ru ba'iyë. Yequëcua yua sesentara'carëan quë'ine'ru ba'iyë. Yequëcua yua cienra'carëan quë'ine'ru ba'iyë, cabi Jesús.

La parábola de la lámpara

²¹ Cani ja'nrëbi, yeque cocare bacuani yihuoguë cabi:

—Majahuëte zëonto, ¿ro gajongu sa'nahuëna meñe jaoni ta'piye? ¿o cama yijacuana nëcoye? Bañë. Si'aruanna miaja'guë cajën, ëmëna reoyë. ²² Ja'nca ba'iyë'ru ba'iguëna, bainbi bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere yahueye yëcuareta'an, Riusubi si'aye ëñoni, si'acuani masi güeseji. ²³ Mësacua yua ganjo banica, achani ye'yej'ën, yihuoguë cabi.

²⁴ Cani ja'nrëbi, yeque cocare bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua yua ye'yo cocare ëñare bajën, achajën ba'ij'ën. Mësacua yua baina cuencueni insijën ba'iyë'ru, Riusubi güina'ru mësacuana cuencueni insiji. Mësacua yua baguë cocarebare te'e ruiñe achajën ba'itoca, mësacuana quë'rë se'e ai ta'yejeiye insireba insiji Riusu. ²⁵ Mësacuabi ai batoca, quë'rë ta'yejeiye mësacuana insise'e ba'ija'guë'bi. Ai ba'iyë beotoca, mësacua baye choa ma'carë se'ga batoca, beoru quë'ñeni tëase'e ba'ija'guë'bi, yihuoguë cabi Jesús.

La parábola de la semilla que crece

²⁶ Cani ja'nrëbi, yeque cocare bacuani yihuoguë cani achobi:

—¿Riusu ba'i jobo queaca ba'iguë'ne? Aonra'carë yijana tanse'e'ru ba'iji. ²⁷ Bainguëbi yijana tanni, ja'nrëbi yequë umuguseña canni ñataguëna, aonra'carëbi ticuni iraji. ¿Queaca jojoni ticuguë'ne? sento, huesëji. ²⁸ Yijana tanse'e yua ja'anse'ebi jojoni iraji. Ru'ru, ticu se'gabi jojoni irani, ja'nrëbi aon za'abto quëñiji. Quëñni, ja'nrëbi yo'je, za'zabobi yayuni ya'jiji. ²⁹ Ya'jiguëna, aon tëa uminguse ti'anguëna, aonre tējajën saiye, yihuoguë cabi Jesús.

La parábola de la semilla de mostaza

³⁰ Cani ja'nrëbi, yeque cocare bacuani yihuoguë cani achobi:

—¿Riusu ba'i jobo queaca ba'iguë'ne? ¿Que ye'yo cocare quëaye'ne? ³¹ Mostazara'carë ai zinra'carë, ja'an'ru ba'iji. Si'ara'carëan'ru quë'rë zinra'carë ba'iguëta'an, ³² yijana tanse'ebi irani yua si'a sunquiñëa'ru quë'rë

jai sunquiñë irani, jai cabëan quëñquëna, bi'an hua'nabi ba sunquiñë sësëyena ziarioan suani, bëa huajëye poreyë, yihuoguë cabi Jesús.

El uso que Jesús hacía de las parábolas

³³ Ja'nca ye'yoguë, ye'yo coca se'gare ye'yoguë, Riusu cocarebare bainni ye'yoguë, bacua achaye porese'e'ru yihuoguë quëabi. ³⁴ Bainre ye'yoguë, ye'yo coca se'gare quëabi. Baguëre concuare ye'yoguë, si'aye te'e ruñëna quëani yihuobi.

Jesús calma el viento y las olas

³⁵ Yihuoni, ja'nrëbi na'iguëna, baguëre concuani:

—Zitara que të'huina je'eñu, cabi.

³⁶ Caguëna, bacuabi bain jubëte jo'cani, Jesusre, ba yogute ñu'iguëna, sahuë. Yequë bainbi bacua yoguanbi te'e conni saë'ë. ³⁷ Jesusre sajënnna, ja'nrëbi ai jëja tutu raguëna, të'a yua huëni, oco yua yoguna cacaguëna, oco bu'i bi'rabi. ³⁸ Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua yogu sëri seihuëte ba'iguë, sinjo tëobëna tëoni cainguë unji'i. Cainguëna, baguëte sëtoni cahuë:

—jËjaguë! ¿Më'ë guere yo'oguë, mai huesëni si'ayete ëñama'iguë'ne? huaji yëjën cahuë.

³⁹ Cajënnna, Jesusbi sëta rani, huëni, tutu can jëjoni saoni, zitarana guansegüë cabi:

—jJa'anse'e guajë'ën! jJa'anse'e carajëjë'ën! cabi.

Caguëna, tutu'ga, zitara'ga, ja'anse'ebi carajaji'i. Gue tutuye beoye bajji'i.

⁴⁰ Ja'nca ba'iguëna, Jesusbi baguëre concuani cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën, yë'ëni si'a recoyo ro'tamajën, ro quëquëjën ba'iyë'ne? cabi.

⁴¹ Caguëna, ba hua'nabi ai huaji yëjën, ai ëñajën rëinjën, sa'ñëña cahuë:

—¿Yua queaca ba'iguë'ne ba hua'guë? Baguëbi guansegüëna, tutu'ga, jai zitara'ga, ja'anse'ebi achani, Jaë'ë cani carajaji'i, cahuë.

5

El endemoniado de Gerasa

¹ Ja'nrëbi, zitarate je'enni, Gerasa yijana ti'anhuë. ² Ti'anni, Jesusbi mëi bi'raguëna, yua gu'a huati cacasi'quëbi bain tansi re'ohuëbi etani, tëhuo rajji'i. ³ Ja'anguë yua bain tansi re'ohuëte ba'iguëna, yequëcuabi que maca'ga, guëname'ga baguëni preso zeanni tayoñu cajën yo'ocuata'an, jëja beohuë.

⁴ Baguëni preso zeansi'cuabi guënameñabi baguë guëña, baguë ëntë saraña, baguëni ai re'oye huento'ga, baguë yua ro tëteni si'aye se'ga yo'oguë bajji'i. Ja'ansi'quë yua baguë ëntë sarañabi ra'nteni tëteni, ja'nrëbi gatabi hua'huani guënameare jë'yeni si'aguë bajji'i. Ja'nca ba'iguëna, baguëni zeanni hueñe porecuabi beohuë. ⁵ Baguë yua umugusebi, ñamibi bain tansirute ba'iguë, cu re'otore ba'iguë, si'a jëja güiguë, gatabi ja'ansi'quë huaiguë, ja'si yo'oguë bajji'i.

⁶ Ja'nca ba'iguëbi Jesusni, so'orëbi raiguëna, ëñani, baguëna ai jëja huë'huëni tëhuoni, baguëna gugurini rëanni, ⁷ baguëni cabi:

—¿Më'ë guere ro'taguë, yë'ë ba'iruna raquë'ne, Jesús? Më'ë yua ba ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu Zin'ë. Riusubi ëñaguëna, më'ëni senreba señë yë'ë: Yë'ëni ai yo'o güesema'ijë'ën, señë, güiguë cabi baguë.

⁸ Jesús yua ën coca:

—Etani saijë'ën, gu'aye yo'o huati, ja'anre casi'quë sëani, ai jëja güiguë cabi baguë.

⁹ Caguëna, Jesusbi baguëni senni achabi:

—¿Më'ë gue mami hue'eguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Jai Jubë hue'eyë, jai jubë huati hua'i ba'icua sëani, sehuobi baguë.

¹⁰ Sehuoni ja'nrëbi, Jesusni senreba senji'i:

—Yëquëna huati jubëte ën yijabi gare etoni saoma'ijë'ën, senguë bajji'i.

¹¹ Senguë ba'iguëna, cuchi jubë ai jai jubëbi cueñe ba'i cubë jabate ba'ijën, bacua aonre cu'ejën, aonre ainjën baë'ë. ¹² Ba'ijëna, huati hua'ibi Jesusni senni achahuë:

—Ja'an cuchi hua'nana yëquëenate saojë'ën. Ba hua'nana cacaye yëyë, senni achahuë.

¹³ Ja'nca senni achajëna, Jesusbi Saijë'ën cabi. Caguëna, huati hua'ibi ba banguëte jo'cani, cuchi hua'nana sani cacahuë. Cacani ba'ijëna, samu mil cuchi hua'na ba'iyë'ru ba'ijën, ja'ansi'cua yua rëi t'ë'ntëbana huë'huëni, zitarana tonni runi huesëhuë.

¹⁴ Runi huesërena, cuchi ciracuabi ai quëquëni, ja'nrëbi huë'e jobo, huë'e jobo ca'ncoña, ja'anruan bairna sani quëamate. Quëajëna, bainbi ëñajën raë'ë. ¹⁵ Jesús ba'iruna rani ëñato, huati hua'i basi'quë yua caña sayasi'quëbi te'e ruiñe ro'taguë ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, bacuabi ai huaji yëjën ëñahuë.

¹⁶ Eñajëna, baru bain ëñasi'cuabi huati hua'i etosi cocare, cuchi hua'na huesësi cocare quëani achohuë. ¹⁷ Quëani achojëna, Jesusni bacua yijabi gare saiye guansehuë.

¹⁸ Guansejëna, ja'nrëbi, Jesusbi baguë yoguna cacaguëna, huati hua'i etosi'quëbi Jesusni, Më'ë naconi te'e saza caguëna, ¹⁹ Jesusbi ënseni, baguëni yihuoguë cabi:

—Më'ë huë'ëna go'ijë'ën. Më'ë bainni yë'ë conse'e, yë'ë oiguë base'e, ja'anre quëani achojë'ën. Yë'ë ta'yejeiye E'jaguëbi yë'ëni ai re'oye conbi caguë, bacuani quëani achojajjë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

²⁰ Caguëna, baguë yua sani, si'a bain Decapolis huë'e joboña ba'icuaire Jesús conguë ba'ise'e si'aye quëani achobi. Quëani achoguëna, bain hua'na si'acuabi ai achajën rën'ë.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

²¹ Ja'nrëbi, Jesús yua yogubi jenni go'iguëna, ai jai jubë bainbi zitara yëruhuana ti'anni, baguëni tēhuo raë'ë. Tēhuo rajjëna, baguë yua ba yëruhuate ba'iguëna, ²² bain ñë'ca huë'e E'jaguë Jairo hue'eguëbi raji'i. Rani, Jesusni ëñani, baguë guëon hu'a'mina gugurini rëanni, ²³ baguëni senreba senji'i:

—Yë'ë zin hua'gobi ai ju'in hua'go ba'igona, rajjë'ën. Më'ë ëntë sarañare bagona pa'roni huachojë'ën. Huajë rajja'go caguë, bagote conjë'ën, senreba senji'i.

²⁴ Senguëna, Jesusbi baguë naconi saji'i. Saiguëna, ai jai jubë bainbi baguëni be'tejën, ai quëon ëaye yo'ohuë. ²⁵ Ja'nca yo'ojëna, u'chu rau ju'ingobi, si'a sara samu tēcahuëan ju'in hua'go ba'igobi bain jubë naconi ba'igo, Jesusni be'tego baco'ë. ²⁶ Ba hua'go yua ai ëco yo'ocuaana saisi'cobi ai yo'ogo, bago curire bacuana ro'igo si'agoca gare huajë raima'igo, quë'rë ju'in hua'go runco'ë. ²⁷ Ja'nca ba'igobi Jesús ba'iyete achani, Jesusna sani, yurera bain jubë naconi baguë yo'jeja'an sani, baguë canre pa'rogo. ²⁸ Baguë can se'gare pa'roni huajëza cago yo'ogo. ²⁹ Ja'nca pa'rogona, ja'ansirën u'chu rau tēcabi. Tēcaguëna, Yë'ëre rau tēcaye huanoji ro'tago. ³⁰ Ro'tagona, Jesús yua baguë ta'yejeiye poreyebi huachoye huanoguëna, bain jubë ba'iguëbi go'iyë bonëni, bainni ëñani:

—¿Nebi yë'ë can pa'roye'ne? senni achabi.

³¹ Senni achaguëna, baguëre concuabi baguëni cahuë:

—Ĕñajë'ën, Ĕjaguë. Bainbi më'ëna ai quëonjënna, ¿më'ë guere ro'taguë, më'ë can pa'rosi'cuare cu'eguë'ne? cahuë.

³² Cajënna, Jesús yua si'a bainna bonëjeife ñaguë, baguëni pa'rosi'core cu'ebi. ³³ Cu'eguëna, ba hua'go yua ai huaji yëgo to'ntogobi baguëna gugurini rëanni, bago yo'ose'e si'aye quëago. ³⁴ Quëagona, baguë yua bagoni yihuoguë cabi:

—Mami, më'ëbi yë'ëni si'a recoyo ro'tasi'co sëani, huajë raë'ë më'ë. Ja'nca huajë raisi'co yua bojogo saijë'ën. Më'ë raure senjosi'cobi huajë hua'go ba'ijë'ën, yihuoguë cabi.

³⁵ Ja'nrëbi, Jesús yuta coca cani tējima'iguëna, ñë'ca huë'e ĩjaguë quë'robi Jaironi coca quëacuabi ti'anhuë. Ja'nca ti'ancuabi:

—Më'ë zin hua'gobi junni huesëgo. Ja'nca sëani, mai Ĕjaguëte choima'ijë'ën, cahuë.

³⁶ Cajënna, Jesús yua bacua quëase'ere ro achani, ñë'ca huë'e ĩjaguëni yihuoguë cabi:

—Huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Yë'ëni si'a recoyo ro'taye se'ga ba'ijë'ën, cabi.

³⁷ Ja'nca cani, bain jubëbi baguë naconi sai ëaye ba'ijënna, ënsebi Jesús. Pedro, Santiago, Santiago yo'jeguë Juan, bacua se'gare sabi. ³⁸ Sani, ñë'ca huë'e ĩjaguë quë'rona ti'anni ñë'ato, bain hua'nabi ota oijën, hui'ya güijën, ai gu'aye achohuë. ³⁹ Ja'nca yo'ojënna, Jesusbi cacani, bacuani cabi:

—¿Mësacua guere ro'tajën, ro ota oijën güiye'ne? Zin hua'gobi ju'inmaco'ë. Cainsi hua'go se'ga ba'igo, cabi. ⁴⁰ Caguëna, bacuabi baguëni ai jayajën chohuë. Ja'nca chojënna, Jesusbi si'a hua'nare etoni saobi. Saoni ja'nrëbi, ba zin hua'go pë'caguë, pë'cago, baguë naconi raisi'cua, ja'ancua se'gare sani, zin hua'go uinruna cacahuë. ⁴¹ Cacani, baguëbi yua bago ëntë sarare zeanni, bagoni:

—Talita, cumi, cabi. Bain cocabi cato, “Huëijë'ën, mami, cayë” cabi.

⁴² Caguëna, ja'ansirën, zin hua'go si'a sara samu tëcahuëan ba'igobi sëtani huëni, gani bi'rago. Gani bi'ragona, bain hua'nabi ai ññajën rën'ë. ⁴³ Ĕñajën rëinjënna, Jesús yua bacuani si'a jëja guansegüë, Yequëcuanu gare quëaye beoye ba'ijë'ën cabi. Cani ja'nrëbi, bagote aon cuiraye guansebi.

6

Jesús en Nazaret

¹ Ja'nrëbi, Jesús yua barubi sani, baguëre concuabi conjënna, baguë yijana goji'i. ² Go'ini, ti'anni, yo'o yo'oma'i umugusebi bain ñë'ca huë'ena sani, bainni coca yihuo bi'rabi. Yihuo bi'raguëna, ai jai jubë bainbi ai achajën rëinjën, sa'ñëña coca cahuë:

—¿Baguë coca ye'yose'e queaca ye'yeni masiguë'ne baguë? Ai masi ĩjaguëbi ye'yoguëna, ¿nebi baguëni ye'yore'ne? Baguë ta'yejeiye masiguë ññoguëna, ¿nebi baguëte coñe'ne? ³ Ro bainguë se'ga ba'iguëbi ro María mamaquë'bi ba'iji. Baguë yo'jecua Santiago, José, Judas, Simón, baguë romi yo'jecua'ga, si'acuabi ënjo'on bain, mai naconi ba'icua'ë, cahuë.

Ja'nca cajën, baguë cocare achaye güejën, baguëte te'e ruiñe ññamajën baë'ë.

⁴ Ja'nca ba'ijënna, Jesusbi bacuani cabi:

—Riusu bain raosi'cua banica, si'acuabi bacuani te'e ruiñe ññajën bojoyë. Bacua te'e huë'e bain, bacua se'gabi bacuani gu'aye ro'tajën, bacuani te'e ruiñe ññamajën ba'iyë, cabi.

⁵ Ja'nca caguë, yua baguë ta'yejeiye masiye baru bainni masi güeseye gare poremaj'i. Rau ju'in hua'na, te'e hua'na se'gare baguë ëntë sarañabi pa'roni huachobi. ⁶ Baru bainbi yua baguëni recoyo ro'taye güecua sëani, ja'an se'gare yo'oye poreguë, gue ro'taye beoye bacuani ëñabi. Ja'nrebi jë'te, yequë huë'e joboña cueñe ba'iguëna, baguë yua baruanna sani, bainni coca yihuobi.

Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios

⁷ Ja'nrebi, Jesús yua baguëre concuare si'a sara samucuare choini, bacuani cabi:

—Mësacua yua huati hua'ire etoye porecuabi saijë'ën caguë, bacuare samu baincua jubëanre cuencueni, tinruanna saicuare re'huabi. ⁸ Ja'nca re'huani, bacuani coca yihuoguë cabi:

—Mësacua yua bonsere sama'ijë'ën. Bonse turubë, aon, curi, ja'anre sama'ijë'ën. Mësacua ro'ojën sai turubëan se'gare saje'ën. ⁹ Guëon ju'i pe'perëanre ju'ijë'ën. Te'e ëntë sara can ju'ijë'ën. Samu caña sama'ijë'ën.

¹⁰ Mësacua yua huë'e jobona ti'anni, ba huë'e jobobi saiye tëca te'e huë'e se'gare ba'ijë'ën. ¹¹ Yequërë baru bainbi mësacuani bojomajën, mësacua coca quëani achoyete achaye güejën ba'itoca, barubi quëñeni saijë'ën. Saijën, bacuabi ëñajë'na, mësacua guëon ba'i ya'ore cue'nconi tonjë'ën. Ja'nca yo'otoca, bacuabi bacua gu'a jucha yo'ose'ere masiyë. Ja'nca yo'ocua banica, Sodoma, Gomorra, ja'anruan bain bënni senjoja'ñe'ru, bacua yua quë'rë ta'yejeiye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë, yihuoguë cabi Jesús.

¹² Ja'nca caguëna, bacuabi sani, Riusu cocare bainni quëani achohuë:

—Mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere beorure jo'cani, mame recoyo re'huani ba'ijë'ën, quëani achojën saë'ë.

¹³ Ja'nca quëani achojën, gu'a huati hua'ire ai ta'yejeiye etoni saojën, olivo hui'yabebi jañuni tonjën, rau ju'incua ai ta'yejeiye huachojën baë'ë.

La muerte de Juan el Bautista

¹⁴ Ja'nca yo'ojë'na, bain ta'yejeiye ëjaguë Herodes hue'eguëbi achabi. Si'a bainbi Jesús yo'oye porese'ere achani masihuë. Herodesbi ja'anre achani, coca cabi:

—Juan Bautizaguë'bi ba'iji baguë. Junni huesësi'quëta'an, baguë yua go'ya raimaquë. Ja'nca go'ya raiguëbi baguë ta'yejeiye masini ëñoñe poreji, cabi.

¹⁵ Caguëna, yequëcuabi:

—Riusu ira bainguë raosi'quë Elías'bi ba'iji, cahuë.

Cajë'na, yequëcuabi:

—Banji. Yequë'bi. Riusu ira bain raosi'cua ba'icua, te'eguëbi ba'iji, cahuë.

¹⁶ Cajë'na, Herodesbi achani cabi:

—Banji. Juan'bi ba'iji. Baguë sinjobëte tëyoye guansehuë yë'ë. Guanseguëna, yurera go'ya raji'i baguë, cabi.

¹⁷ Herodes yua ru'ru Juanre preso zeanni, ya'o huë'ena guaoye guansebi. Herodías ro'ina ja'nca yo'obi. Ja'ango yua Herodes yo'jeguë Felipe rënjo ba'isi'cobi ba'igona, Herodes yua bagote tëani babi. ¹⁸ Tëani baguëna, Juanbi baguëni bëinguë cabi:

—Mé'ë yo'jeguë rënjore sëani, bagote tëani baye porema'iñë më'ë, cabi.

¹⁹ Caguëna, Herodíasbi yua Juanni bëingo, Baguëni huani senjoza cagoreta'an, Herodesbi ënsebi. ²⁰ Juan ba'iyete ëñani, re'o bainguë, jucha beo hua'guë ba'iguëna, Herodesbi ja'anre masiguë, bagote ënsebi. Juanbi Riusu cocare quëani achoguëna, Herodesbi ro huesë ëaye achaguëta'an, baguëni bojoguë achabi. ²¹ Ja'nca bagote ënseguëna, jë'te ba'iguëna, Herodíasbi Juanni huani senjoñe poreyete ro'tago. Herodes të'ya raisi tëcahuë'ru ba'iyë

ti'anguëna, Fiestare yo'ozu caguë, baguë yo'je ëjacua, baguë soldado ëjacua, Galilea ëjacua, bacuare choini, aon fiestare yo'obi. ²² Ja'nca yo'oguëna, Herodías mamaco, romi zingobi fiesta yo'oruna cacani pairagona, Herodes, baguë choisi'cua naconi, bacuabi bagoni ai ëa ëñani bojohuë. Pairani tējigona, Herodes yua bagoni cabi:

—Më'ëbi gue gu'a ma'carëanre sentoca, më'ëna ro insiyë yë'ë. ²³ Ro co-quema'inë yë'ë. Më'ëbi yëtoca, yë'ë guanse jobore cuencueni, jobo ba'iyë tëca më'ëna ro insiyë yë'ë, cabi.

²⁴ Caguëna, bagobi etani, bago pë'cagoni senni achago:

—Mamá, ¿guere se'ne yë'ë? senni achago.

Senni achagona, Herodíasbi sehuogo:

—Juan Bautizaguë sinjobëte senj'ën, sehuogo.

²⁵ Ja'nca sehuogona, ba romi zingobi ja'ansirën Herodesna go'ini, baguëni sengo quëago:

—Juan Bautizaguë sinjobëte tējyöj'ën. Tējyoni ja'nrebi, guëna re'ahuana tëoni, yurera'rë yë'ëna rani ëñöj'ën, cago sengo bago.

²⁶ Ja'nca sengona, Herodesbi ai sa'nti hua'guë runji'i. Ja'nca ruinguëta'an, baguë ganreba case'e'ru tin yo'oye yëmaji'i, baguë gajecua achasi'cuare sëani. ²⁷ Ja'nca ba'iguëna, Herodes yua ja'ansirën soldadote choini, Juan sinjobëte tējyoni rajë'ën caguë guansebi. ²⁸ Guanseguëna, soldadobi ya'o huë'ena sani, Juan sinjobëte tējyoni, guëna re'ahuana tëoni, Herodesna rani jo'cabi. Jo'caguëna, Herodes yua ba romi zingona insiguëna, bago'ga sani, bago pë'cagona jo'cagoc'ë.

²⁹ Jo'cagona, ja'nrebi, Juanre consi'cuabi baguë huani senjose'ere achani, baguë ga'nihuëte injën raë'ë. Rani, baguë ga'nihuëte sani tanhuë.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

³⁰ Ja'nrebi jë'te, Jesús bain cuencueni saosi'cuabi se'e baguëna në'ca rani, bacua yo'ojën ba'ise'e, bacua ye'yojën ba'ise'e si'aye baguëni quëani achohuë.

³¹ Quëani achöjënna, Jesusbi bacuani cabi:

—Re'oji. Yureca rajjë'ën. Bain beoruna sani, bëani huajëñu, cabi.

Ai jai jubë bainbi ëñajën, rajjën ba'ijënna, Bacuare conñu cajën yo'ojën, bacuabi yuta bacua aon aiñe poremaë'ë. Ja'nca sëani, Jesusbi bëani huajë cocare bacuani cabi. ³² Cani, bacua se'gare sabi. Sani, yoguna cacani, bain beo re'otona saë'ë. ³³ Saijënna, ai jai jubë bainbi bacuare ëñani, Jesusre masini, bacua saija'runa ma'abi ru'ru sani ti'anhuë. Si'a joboña bainbi sani, baruna ti'anni ëjohuë. ³⁴ Ejojënna, ja'nrebi, Jesusbi ti'anni, yogubi etani mëni, ai jai jubë bain raisi'cuani ëñabi. Ja'nca ëñani, bacuare ai oire babi. Oveja hua'na cuiraguë beocua'ru ba'iyë ëñoñë bacua caguë, bacuani ai ba'iyë coca yihuo bi'rabi. ³⁵ Yihuoni na'ijaiguëna, baguëre concuabi rani, baguëni coca cahüë:

—Yua na'iji. Eñ re'oto yua bain beo re'oto sëani, ³⁶ bainre go'i güesejë'ën. Bacua yua cueñë ba'i huë'e jo'borëanna sani, bacua cainruan, bacua aon aiñe, ja'anre cu'ëja'bë caguë, bacuare go'i güesejë'ën. Aon beocua'ë bacua, cahüë.

³⁷ Cajënna, Jesús sehuobi:

—Mësacua se'gabi bacua aonre aonjë'ën, sehuobi.

Sehuoguëna, bacua senni achahuë:

—¿Yua yëquëna sani, samu cien denario so'coña ro'iyë aonre coni rani bacuani aone yëguë më'ë? senni achahuë.

³⁸ Senni achajënna, Jesusbi sehuoguë senni achabi:

—¿Mësacua jo'jo aonbëan quejeibëan baye'ne? Sani ëñajë'ën, cabi.

Caguëna, sani ëñani rani quëahuë:

—Te'e ëntë sarabëanre bayë. Samu ziaya hua'ire'ga bayë yëquëna, quëahuë.

³⁹ Quëajënnä, Jesusbi si'a bainni guansegüë cabi:

—Mësaçua yua jubëan ñë'cani, re'o tayahuëanna bëani huajëj'ë'n, cabi.

⁴⁰ Caguëna, yequëcua cien ba'icua'ru ba'iyë, yequëcua cincuenta ba'icua'ru ba'iyë, jubëan ñë'cani bëahuë. ⁴¹ Bëajënnä, ja'nrëbi, Jesús yua ba te'e ëntë sara jo'jo aonbëanre, ba samu ziaya hua'ire inni, mëiñë ëñani, Riusuni bojoguë, Surupa cabi. Cani, aonbëanre jë'yeni, baguëre concuana insibi, bainni aonnete. Insini, güina'ru, ba samu ziaya hua'ire inni jë'yebi, si'a hua'na aiñete. ⁴² Ja'nca jë'yeni aonni, si'a hua'nabi anni yajihuë. ⁴³ Anni yajirena, ja'nrëbi, Jesusre concuabi ba aon anni jëhuasi mi'chirëanre chiani, ziaya hua'i mi'chirëanre chiani, si'a sara samu jë'eñana bu'iyë ayahuë. ⁴⁴ Ba aon ains'cua, ëmëcua se'gare cuencueto, cinco mil baë'ë.

Jesús camina sobre el agua

⁴⁵ Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi baguëre concuani guansegüë cabi:

—Mësaçua yua yoguna cacani, Betsaida huë'e jobona je'enni, ru'ru saijë'ën. Yë'ëbi yua bainre bacua huë'eñana go'i güeseyë, guansegüë cabi.

⁴⁶ Caguëna, baguëre concuabi saë'ë. Saijënnä, baguë yua bainre go'i güeseni, ja'nrëbi cubëna mëni, Riusu naconi ujabi. ⁴⁷ Ujaguë na'iguëna, ñami ti'anguëna, Jesusbi cubëte te'e hua'guë ba'iguëna, baguëre concuabi jobo zitarate ba'ijën, go'iyë tutuguëna, ai jëja ro'ajën, ro guajahuë. ⁴⁸ Guajajën ñatajajënnä, ñata ñami ba'iguëna, Jesusbi ëñani, bacua ba'iru tëca zitara canja'an ganiguë raji'i. Rani, bacuare tayojeiye saiye'ru ëñoguëna, ⁴⁹ bacuabi ëñani, Huatibi raji ro'tajën, ⁵⁰ ai quëquëreba quëquëjën, ai jëja güihuë. Güijënnä, Jesusbi bacuani cabi:

—¡Mësaçua jëja recoyo bajë'ën! ¡Yë'e'ë! ¡Quëquëye beoye ba'ijë'ën! cabi.

⁵¹ Cani ja'nrëbi, bacua yoguna cacaguëna, tutubi carajaji'i. Carajaguëna, bacuabi gue ro'taye beoye ai ëñajën rën'ë. ⁵² Eñajën rëinjën, Jesús ta'yejeiye yo'oni ëñoguë ba'ise'e, bain jubë aonguë ba'ise'e, ja'anre te'e ruiñë ye'yemaë'ë. Yuta bacua ye'yeni si'a recoyo ro'taye ai carabi bacuare.

Jesús sana a los enfermos de Genesaret

⁵³ Ja'nrëbi, zitarate je'enni, Genesaret yijana ti'anhuë. Ti'anni, yogute gueonni, ⁵⁴ mëijënnä, bain hua'na baru ba'icubi Jesusre ëñani masihuë. ⁵⁵ Masini ja'nrëbi, si'a ca'ncoñabi bacua ju'incuare camañare uinjënnä, Jesús ba'irute quëajënnä, baguëna cuanni rahuë. ⁵⁶ Ja'nca rajënnä, bacuare huachobi. Si'a baru ba'i huë'e joboñana ti'anni, huë'e joboña ca'ncoñana ti'anni ba'iguëna, bacua rau ju'incuare rani, bacua huë'e jobo ma'a yëruhuana uanni ëjoni, Jesusbi raiguëna, Më'ë can na'mi se'gare pa'roni huajëja'bë cajën, Jesusni sen'ë. Senjënnä, si'acua baguëni pa'rocuabi huajë hua'na go'ya raë'ë.

7

Lo que hace impuro al hombre

¹ Ja'nrëbi, fariseo bainbi ira coca ye'yocua naconi, Jerusalenbi rani, ² Jesusre concuare ëñato, yequëcubi bacua ëntë saraña si'si sarañare bajën, bacua aonre ainjën baë'ë. Eñtë abuma'isi'cuare sëani, fariseo bainbi bacuani bëinjën ëñahuë. ³ Fariseo bain, si'a judío bainbi bacua aonre aiñë yëto, ru'ru ai tayejeiye ëntë abuyë. Bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojen ba'ise'e'ru güina'ru yo'ojen ba'iyë. ⁴ Aon coruna sani rani, bacua ëntë yua re'oye

abuma'itoca, bacua aonre ainma'iñë. Ro bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'ojën, bacua gono ro'rohuëamre zoaye, bacua sotoroanre, bacua guënaroanre re'oyera zoaye, ja'anre ai cuirajën yo'oyë. ⁵Ja'nca yo'ojën ba'icua, fariseo bain, ira coca ye'yocua, bacuabi Jesusre tēhuoni, baguëni senni achahuë:

—¿Më'ëre concua queaca yo'ojën, mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru tin yo'oye'ne? Ro si'si ëntë sarañate bajën, bacua aonre ainjën, ai gu'aye yo'oyë, senni achajën bën'ë.

⁶Ja'nca bëinjënna, Jesusbi sehuobi:

—Mësacua re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coqueyë. Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguëbi mësacua ba'iyete ro'tani, ai masiye toyani jo'cabi: Judío bainbi Riusuni te'e ruiñe ëñañe'ru ëñojën, ro bacua yi'oboan se'gabi ro re'oye achoye cajën, ro coqueyë.

Ja'nca cajën, bacua recoñoabi baguëni ro'tamajën ba'iyë.

⁷Ro coquejën, Riusuni ro gugurini rëanjën ba'iyë.

Ro bain ro'tase'e se'gare ye'yojën, Riusu cocareba'ë cajën, ro coqueyë, toyani jo'cabi Isaías.

⁸Mësacua'ga Isaías toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'ojën, ro coquejën ba'iyë. Riusu cocarebare ro jo'cani senjojën, ro bain yo'ojën ba'iyë'ru yo'ojën ba'iyë. Mësacua ocobëan, uncu ro'rohuëan, ja'anre re'oye zoaño cajën, ro mësacua ira bain yo'ojën ba'ise'e'ru güina'ru ro ta'yejeiye yo'ojën ba'iyë. ⁹Mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru güina'ru yo'oñu cajën, Riusu coca guanseni jo'case'ere ro jo'cani senjohuë mësacua. ¹⁰Riusu bainguë Moisesbi coca guanseni jo'cabi: “Më'ë pë'caguë, më'ë pë'cago, bacuare te'e ruiñe ëñaguë ba'ijë'ën. Bainguëbi baguë pë'caguë sanhuëni gu'aye catoca, baguëni huani senjojë'ën” guanseni jo'cabi. ¹¹Ja'nca guanseni jo'caguëta'an, mësacuabi ro tin ye'yojën, bainre ñaca cayë: “Mësacuabi mësacua pë'caguë, pë'cago, bacuani: Yë'ë baye si'aye Corbán ba'iji. Riusuna insise'e'ë cayë. ¹²Ja'nca insise'ere sëani, mësacuana insiye porema'iñë, ja'anre catoca, mësacua pë'caguë sanhuëni conni cuiraye yo'oma'ijë'ën.” Ja'an cocare huacha ye'yojën ba'iyë mësacua. ¹³Ja'nca ye'yojën, Riusu coca guanseni jo'case'ere ro carajëi güesejën, ro mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere ro ye'yojën ba'iyë. Ja'nca yo'ojën, mësacua yequë yo'o ai ta'yejeiye ro yo'oreba yo'ojën ba'iyë, cabi Jesús.

¹⁴Ja'nca cani, ja'nrëbi, bainre se'e choini, bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua si'acua yë'ëre achani ye'yejë'ën. ¹⁵Bain aon ainse'ebi gu'a bain'ru ruiñe beoye ba'iyë. Bain recoyo ro'tani case'e se'ga, ja'an se'gabi gu'ajeijën ba'iyë. ¹⁶Mësacua ganjo banica, achani ye'yejë'ën, cani achobi.

¹⁷Ja'nca cani, ja'nrëbi, bainre jo'cani, baguë huë'ena go'ini cacaguëna, baguëre concuabi baguë ye'yo coca yure case'ere senni achahuë. ¹⁸Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—¿Mësacua'ga ro huesë ëaye achare? Ja'nca ba'itoca, mësacua te'e ruiñe achani ye'yejë'ën. Bain aon ainse'ebi bacuani gu'aye yo'o güesema'iji. ¹⁹Bain aon ainse'ebi bacua recoyona ti'anma'iji. Guëtabë se'gana ti'anni, ja'nrëbi, ro anni saoye se'gabi etani huesëji, sehuobi.

Ja'nca sehuoguë, si'a aon re'o aon ba'iyë cabi. ²⁰Ja'nca cani, bacuani yihuoguë quëabi:

—Bain recoyo ro'tani yi'obobi case'e, ja'anbi cajën, ro gu'ajeijën ba'iyë.

²¹Bainbi ro recoyo ro'tajën, gu'aye se'gare ro'tani gu'aye yo'ojën ba'iyë. Ëmëcua, romicua, sa'ñeña ro yahue bajën, ro a'ta yo'ojën, ²²bonsere ro ëa

ēñajën, bainre gu'aye cajën, bacua se'gare'ru huanofne ro'tajën, ro huesë äaye yo'oreba yo'o'jën ba'iyë. ²³ Ja'nca gu'aye ro'tajën, recoyo se'gabi ro'tani yo'o'jën, gu'ajeijën ba'iyë bain hua'na, yihuoguë quëabi Jesús.

Una extranjera que creyó en Jesús

²⁴ Ja'n'rëbi, Jesusbi sani, Tiro, Sidón, ja'anruan ba'i yijana ti'anbi. Ti'anni, Bainbi yë'ë en'jo'on ba'iyete achama'ija'bë caguë, baru ba'i huë'ena cani, te'eguë ba'iyë ro'tabi. Ja'nca ro'taguëta'an, te'eguë ba'iyë poremaj'i. ²⁵ Yeco romigobi baguë ba'iyete achani, baguëna rani, baguë guëon na'mina gugurini rëango. ²⁶ Judía baingo beogo. Tin baingo, Sirofenicia baingo ba'igona, bago zin hua'gobi gu'a huati cacasi'co baco'ë. Ja'nca ba'igona, pë'cagobi Jesusna rani, bago gu'a huati etoni saoye senco'ë. ²⁷ Sengona, Jesusbi ye'yo cocabi sehuobi:

—Yë'ë bain se'gare cofne bayë ru'ru. Tin bainre ru'ru contoca, gu'aji. Bain zin hua'na aonre tëani, jo'ya yai hua'nana aofne, ja'nca yo'otoca, gu'aji, sehuobi.

²⁸ Sehuoguëna, bagobi cago:

—Te'e ruiñe cahuë më'ë Ējaguë. Ja'nca caguëta'an, zin hua'nabi aonre ainjën, bacua aon zi'ngare mesa yijacuana tonjënna, jo'ya yai hua'nabi chiani aiñë, cago.

²⁹ Ja'nca cagona, Jesusbi bagoni quëabi:

—Ai re'oye sehuohuë më'ë. Ja'nca sëani, më'ë huë'ena go'ijë'ën. Gu'a huatibi më'ë zin hua'gore gare jo'cani saji'i, quëabi.

³⁰ Quëaguëna, bagobi go'ini ëñato, zin hua'gobi camate unco'ë. Gu'a huati gare etani saisi'quëbi baj'i'i.

Jesús sana a un sordomudo

³¹ Ja'n'rëbi, Jesús yua Tirobi sani, ja'n'rëbi Sidonbi sani, Decápolis huë'e joboñabi sani, Galilea zitarana ti'anbi. ³² Ti'anguëna, yequëcuabi bacua bainguëte baguëna sani ëñohuë. Ja'anguë yua ganjo achama'iguë, hue'nhue coca caguë baj'i'i. Ja'nca ba'iguëna, baguëte ëñojën, Jesús ëntë sarabi pa'roni huachoye sen'ë. ³³ Senjënna, Jesusbi baguëte bain ba'irubi quëñoni, ca'ncona sabi. Sani ja'n'rëbi, baguë mëoñoabi yua ba bainguë ganjoroanna guioni, ba bainguë zemeñoa gore tonni tëobi. ³⁴ Ja'nca yo'oni ja'n'rëbi, mëifne ëñani, ba bainguëni oire bani, ja'n'rëbi:

—¡Efata! cabi. Bain cocabi cato, ¡ja'anse'e ti'jija'guë! cabi.

³⁵ Ja'nca caguëna, ba bainguë ganjo, baguë zemeño, yua ja'anse'e ti'jiguëna, baguë yua huajë raj'i'i. Re'oye coca caye porebi. ³⁶ Ja'nca huajë raiguëna, Jesusbi bain hua'nani guansegüë, “Yequëcuani gare quëani achoma'ijë'ën” guansegüë cabi. Cani, quë'rë guanse'eta'an, ba hua'nabi quë'rë cani achohuë. ³⁷ Ja'nca cani achojën, ai ëama'iñereba ëñajën rëinjën, coca cahuë:

—Baguë yo'o yua si'aye ai re'oye yo'oji. Ja'nca yo'oguëna, ganjo achama'icuabi achaye poreyë. Yi'o ma'tëbé ba'icua'ga coca caye poreyë, cajën bojohuë.

8

Jesús da de comer a cuatro mil personas

¹ Ja'n'rëbi, ja'an umuguseña ba'iguëna, ai jai jubë bainbi ñë'ca rajjënna, bacua aon aiñe beobi. Beoguëna, Jesusbi baguëre concuare choini, bacuani cabi:

2 —Ēn bainbi samute umuguseña yë'ë naconi ba'ijën, aon aiñe beojënna, bacuani ai oire bayë yë'ë. ³ Bacua huë'ena go'i güsetoca, bacua yua ro aon gu'ana ju'incuabi ma'ana ro pa'npani gurujaiyë. Yequëcua yua ai so'o raisi'cua ba'iyë, cabi.

⁴ Caguëna, baguëre concuabi sehuoye senni achahuë:

—Yua ën re'oto beo re'oto ba'iguëna, ¿guere bacuani aon aoñe'ne mai? senni achahuë.

⁵ Senni achajënna, Jesusbi bacuani senni achabi:

—¿Mësacua jo'jo aonbëan quejeibëanre baye'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Te'e ëntë sara samubëanre bayë, sehuohuë.

⁶ Sehuojënna, ja'nrëbi, Jesusbi bainre yua yijana bëaye guansebi. Ja'nca guansen, ba aonbëan te'e ëntë sara samubëanre inni, Riusuni Surupa cani, ba aonbëanre jë'yeni, baguëre concuana insibi. Insignuëna, bacuabi yua bain hua'nana huo'hueni insihuë. ⁷ Ziaya hua'ire'ga samu rëño hua'nare bahuë. Ja'an hua'ire Jesusna insijënna, Jesusbi ba hua'ire re'oye cani, bainna huo'hueye guansebi. ⁸ Guanseguëna, si'a hua'nabi aon anni yajihuë. Anni yajirena, ja'nrëbi, aon anni jëhuase'ere chiani, te'e ëntë sara samu jë'eña bu'iyë ayahüë. ⁹ Ba aon ains'cuare cuencueto, cuatro mil ba'icua'ru baë'ë. Ja'nrëbi, Jesus yua bacuare go'i coca cani, ¹⁰ baguëre concua naconi yoguna cacani, Dalmanuta yijana saë'ë.

Los fariseos piden una señal milagrosa

¹¹ Sani ti'anjënna, ja'nrëbi, fariseo bainbi Jesusre tēhuo rani, baguëni coca senni acha bi'rahuë. Baguëni huacha sehua güeseñu cajën, baguëni: “Ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñojë'ën. Guënamë re'otobi etoni ëñojë'ën” senni achahuë. ¹² Senni achajënna, Jesusbi ai sa'niguë, bacuani bëinguë cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñojë'ën yë'ëre caye'ne? Mësacuani ganreba caguë quëayë. Ta'yejeiye yo'o yua mësacuani gare ëñoma'iñë yë'ë, cabi.

¹³ Cani ja'nrëbi, bacuare jo'cani, yoguna se'e cacani, zitara të'huina se'e je'enni saji'i.

La lavadura de los fariseos

¹⁴ Ja'nca saiguëna, baguëre concuabi yogute ba'ijën, aonre saye huanë yehuë. Te'e jo'jo aonbë se'gare bahuë. ¹⁵ Ja'nca bajënna, Jesusbi bacuani guanseguë cabi:

—Mësacua ëñare bajë'ën. Fariseo bain, Herodes bain, bacua aon huo'coye ro'tamajën ba'ijë'ën, guanseguë cabi.

¹⁶ Caguëna, baguëre concuabi sa'ñeña coca ca bi'rahuë:

—Aonre saye huanë yesi'cua sëani, ja'anre maini guanseguë cabi baguë, cahüë.

¹⁷ Cajënna, Jesusbi bacuani bëinguë cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, aonre saye huanë yehuë caye'ne? Mësacua yuta ye'yema'icua ba'iyë. Yuta ro huesë ëaye achajën ba'iyë. Mësacuare recoyo ro'taye ai caraji. ¹⁸ Mësacua ñaco bajën, ¿guere yo'o'jën ëñama'iñe'ne? Mësacua ganjo bajën, ¿guere yo'o'jën achama'iñe'ne? Mësacuabi ro ro'tajën, ro huanë yejën ba'iyë. ¹⁹ Yë'ëbi te'e ëntë sara jo'jo aonbëanre jë'yeni cinco mil bainre aonguëna, mësacuabi aon anni jëhuase'ere chiani, ¿quejei jë'eñara bu'iyë ayare'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Si'a sara samu jë'eña, sehuohuë.

²⁰ Sehuojënna, baguë yua se'e senni achabi:

—Yë'ëbi te'e ëntë sara samu aonbëanre jë'yeni, cuatro mil bainni aonguëna, mësacuabi aon anni jëhuase'ere chiani, ¿quejei jë'eñara bu'ie ayare'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Te'e ëntë sara samu jë'eña, sehuohuë.

²¹ Sehuojënna, baguë yua bacuani:

—¿Yuta achama'ïne mësacua? senni achabi.

Jesús sana a un ciego en Betsaida

²² Ja'n'rëbi jë'te, Betsaidana ti'anhüë. Ti'anjënna, yequëcuabi ñaco ëñama'iguëte Jesusna rani, Baguëte pa'róni huachojë'ën, sen'ë. ²³ Ja'nca senjënna, Jesusbi ñaco ëñama'iguëni ëntë sarana zeanni, huë'e jobo ca'ncona sabi. Sani ja'n'rëbi, baguë ñacona gore tonni tëoni, baguë ëntë sarañabi baguëna pa'róni, ja'n'rëbi, baguëni coca senni achabi:

—¿Më'ë guere ëñaguë'ne? senni achabi.

²⁴ Senni achaguëna, ñaco ëñama'iguëbi sëtani ëñani sehuobi:

—Bainre ëñañë yë'ë. Bain ganicua ba'icureta'an, sunquinëa ba'ie'ru yë'ëre ëñoñë, cabi.

²⁵ Caguëna, ja'n'rëbi, Jesús yua se'e baguë ëntë sarañabi baguë ñacona pa'roguëna, baguëbi se'e sëtani ëñato, si'aye te'e ruiñë ëñaguë baji'i. Gare huajë raisi'quë baji'i. ²⁶ Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua baguëni cabi:

—Ba huë'e jobona se'e saima'ijë'ën. Yë'ë yure huachose'ere yequëcuani gare quëaye beoye ba'ijë'ën caguë, më'ë huë'ena go'ijë'ën guanseni jo'cabi Jesús.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

²⁷ Ja'n'rëbi jë'te, Jesús, baguëre concua naconi, bacuabi yua Cesarea Filipino huë'e joboña tëca saë'ë. Sani, ma'abi ganijënna, Jesusbi baguëre concuani coca senni achabi:

—Bainbi yë'ëre coca cajën, ¿gueguëguë'ne yë'ëre caye'ne? senni achabi.

²⁸ Senni achaguëna, sehuohuë:

—Yequëcuabi më'ëre cajën, Juan Bautizaguë'bi, më'ëre cayë. Yequëcuabi, Elías'bi, më'ëre cayë. Yequëcuabi, Riusu bainguë raosi'quë'bi, më'ëre cayë, sehuohuë.

²⁹ Sehuojënna, bacuani se'e senni achabi Jesús:

—Mësacua'ga cajën, ¿gueguëguë'ne yë'ëre caye'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, ja'n'rëbi, Pedrobi sehuobi:

—Më'ë yua Riusu Raosi'quëreba'ë. Ba Cristo ba'iguë'ë më'ë, sehuobi.

³⁰ Ja'nca sehuoguëna, Jesusbi bacuani guansegüë:

—Mësacua yua ja'anre yequëcuani gare quëaye beoye ba'ijë'ën, cabi.

Jesús anuncia su muerte

³¹ Ja'n'rëbi, baguëre concuare yihuoguë ca bi'rabi:

—Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba sëani, ai ta'yejeiye ja'siye ai yo'oye bayë yë'ë. Israel bain ira ëjacua, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, ja'ancuabi yë'ëre ai je'o bajën, yë'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjocuata'an, samute umuguseña ba'ini, go'ya raija'guë'ë yë'ë caguë, bacuani te'e ruiñera quëabi.

³² Ja'nca quëaguëna, Pedro yua baguëte ca'ncona sani, baguëni ai bëinguë cabi. ³³ Caguëna, Jesusbi yua baguë yequë concuana bonëni, Pedroni bëinguë sehuoguë cabi:

—¡Quëñëni saijë'ën! ¡Zupai huati caye'ru cayë më'ë! Riusu ro'taye'ru tin ro'tayë më'ë. Ro bain ro'taye'ru te'e ro'tayë më'ë, cabi Jesús.

³⁴ Cani ja'nrēbi, baguēre concua, bain hua'na baru ba'icua, bacuare choini, bacuani coca yihuoguē quēabi:

—Bainbi yē'ēni te'e coñe yētoca, bacua ba'iyete ro'tama'ijēn ba'ija'bē. Bainbi crusu sa'cahuēna ju'ñe ro'tani, yē'ē naconi te'e ganijēn raija'bē.

³⁵ Ro bacua ba'ie se'gare ro'tatoca, bacuabi huesēni si'ayē. Yē'ē ba'ie, Riusu cocareba, ja'anre quēani achojēn, ja'an ro'ina junni huesētoca, bacuabi go'ya rani huajēreba huajēja'cua'ē.

³⁶ Bainbi si'a ēn yija ba'iyete coni bani, ja'nrēbi junni huesētoca, bacua bonsere baye gare porema'ñē. Ro guaja yo'o yo'osi'cua ba'iyē.

³⁷ Bacuabi gare se'e go'ya rani bonse baye gare porema'ñē.

³⁸ Yē'ēre gu'a güeni senjoñe ro'tatoca, yē'ē cocareba ye'yose'ere gu'a güeni senjoñe ro'tatoca, yē'ē'ga bacuare güeni senjoja'guē'ē. Ēn yija bainbi ai gu'aye yo'o'jēn, sa'ñeña ro'a'ta yo'o'jēn ba'ijēnna, mēsacuabi bacua naconi te'e conjēn ba'itoca, yē'ē bēnni senjo umuguse ti'anguēna, mēsacuare güeni senjoja'guē'ē yē'ē. Yē'ē yua Riusu Raosi'quēreba ba'iguēbi, yē'ē Taita Riusu naconi, baguē guēnamē re'oto yo'o con hua'na naconi, ai ta'yejeiye ai go'sijeie raiguē, yē'ē bainrebare inguē raija'guē'ē yē'ē, yihuoguē quēabi Jesús.

9

¹ Ja'nca quēani, ja'nrēbi, bacuani se'e yihuoguē cabi:

—Mēsacuani ganreba quēayē yē'ē. Mēsacua jubē ba'icua yequēcua ěnjo'on nēcacuabi yuta junni huesēma'ñē. Ru'ru, Riusubi ěnjo'ona ti'anni, baguē ta'yejeiyereba yo'oye poreyete ěñoguēna, mēsacuabi ěñaja'cua'ē, cabi Jesús.

La transfiguración de Jesús

² Ja'nrēbi, te'e ěntē sara te'e umuguseña ba'ini, Jesusbi yua ai ěmē cubēna mēji'i. Mēni, Pedro, Santiago, Juan, bacua se'gare ja'anruna mēabi. Mēani, bacuabi ěñajēnna, baguē ba'ie yua tin ěñobi.

³ Baguē caña yua ai ta'yejeiye pojeiyereba ai go'sijeie cañara runji'i. Caña zoacua si'acuabi baguē cañate zoatoca, ta'yejeiye pojei caña zoaye gare porema'ñē.

⁴ Ja'nrēbi, Elías, Moisés, bacuabi gaje meni nēcahuē. Jesús naconi coca cajēn nēcahuē.

⁵ Ja'nca nēcajēnna, Pedrobi Jesusni cabi:

—Ējaguē, ĩmaibi ěnjo'onre ba'ijēnna, ai re'oye ba'iji! Ja'nca sēani, samute huē'erēanre yo'oñu. Te'e huē'erē mē'ēna yo'ocaiyē. Te'e huē'erē Moisesna yo'ocaiyē. Te'e huē'erē Elíasna yo'ocaiyē, cabi.

⁶ Jesusre concuabi ai quēquēsi hua'na ba'ijēnna, Pedrobi ro huesē ěaye coca cabi.

⁷ Caguēna, ja'nrēbi, oco picobi nēca meni, si'acuare na'oguēna, picobē sa'nahuēbi bain coca achoni raobi:

—Ēnquē yua yē'ē Zin'bi. Yē'ē ai yēsi'quē'bi. Baguēbi coca caguēna, mēsacua achajēn ba'ijē'ēn, achoni raobi.

⁸ Ja'nca achoni raoguēna, ba hua'nabi bonējeiñe ěñani, Jesús se'gare ěñahuē. Yequēcuabi gare beohuē.

⁹ Ja'nrēbi, cubēbi gajējēn, Jesusbi bacua ěñase'ere yequēcuani quēani achoye beoye ba'ijē'ēn guansegūē cabi. Yē'ē, Bainguē'ru Raosi'quēreba ba'iguēbi junni tonni go'ya raiguēna, ja'nrēbi, yequēcuani quēani achojē'ēn cabi.

¹⁰ Ja'nca caguēna, bacua se'gabi bacua ěñase'ere yahue masijēn, yequēcuani quēani achomaē'ē. Quēani achoma'icua'ga yua sa'ñeña coca senni achajēn, baguē junni tonni go'ya raiye caguē, guere caguē'ne, sa'ñeña senni achajēn ba'ē'ē.

¹¹ Ja'nca senni achajēn, ja'nrēbi Jesusni senni achahuē:

—Ira coca ye'yocuabi, Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji cajēn, ¿guere ro'tajēn caye'ne? senni achahuē.

¹² Senni achajēnna, baguē sehuobi:

—Te'e ruiñe cayë bacua. Elíasbi ru'ru ti'an raiye ba'iji. Si'aye mame re'huaguë raiji. Ja'nca re'huaguë raiguëta'an, Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yë'ë ba'iyyere'ga quëaji. Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi ai ta'yejeiye ja'siye ai yo'oguë ba'iguëna, yequëcuabi yë'ëni je'o ëñajën ba'ija'cua'ë. ¹³ Elías ba'iyyete cato, mëacuani ñaca quëayë yë'ë. Yua ti'an raisi'quë'bi baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Elíasre je'o bacuabi ro bacua gu'a ëase'e'ru baguëni güina'ru gu'aye yo'ojën baë'ë, sehuoguë quëabi Jesús.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

¹⁴ Ja'n'rëbi jë'te, baguë yequë concua ba'iruna ti'anoni ëñato, ai jai jubë bain, ira coca ye'yocua naconi baë'ë. Ira coca ye'yocuabi yua baguëre concua naconi bëin coca cajën baë'ë. ¹⁵ Ja'nca ba'ijën, ja'n'rëbi, Jesusni ëñani, si'a bainbi ai ëñajën rëinjën, baguëna besa sani saludahuë. ¹⁶ Saludajënna, Jesusbi baguëre concuani senni achabi:

—¿Mësacua yua gue coca bacua naconi cajën ba'iye'ne? senni achabi.

¹⁷ Senni achaguëna, yequë bainguë ba jubë bain naconi ba'iguëbi sehuoguë quëabi:

—Ëjaguë, yë'ë zin hua'guëte më'ëni ëñoguë raë'ë. Gu'a huati cacasi'quë sëani, yi'o ma'tëbë ba'iji. ¹⁸ Baguëbi pasiaguë saiguëna, ba huatibi baguëni hue'nhue yo'oni, baguëte yijana ro jëjoni saoni taonguëna, baguë yi'obobi chirir mëani to'inji. Mëani tonni, gunjire ai jëja guëonni, si'a ga'nihuë garani, ai yo'oji. Ja'nca ba'iguëna, më'ëre concuani huati etoye sen'ë yë'ë. Senguëna, bacuabi etoye poremaë'ë, cabi baguë.

¹⁹ Caguëna, Jesusbi ai sa'ntiguë, baguëre concuani cabi:

—¿Yë'ëni si'a recoyo ro'taye ai caraji mëacuare! ¡Ro bain ro'taye'ru ro'tajën ba'iyë mëacu! ¿Mësacua ye'yeyete quejei zoe yuta ëjoye ba'iye'ne yë'ë? Ba hua'guëre yua yë'ëna rajë'ën, cabi.

²⁰ Caguëna, ba zin hua'guëre rajëna, ba gu'a huatibi Jesusni ëñani, zin hua'guëni ai jëja hue'nhue yo'obi. Yo'oguëna, baguë yua yijana tanni, bo'neguë uinguë, baguë yi'obobi chirire mëani tonni, ai yo'obi. ²¹ Ai yo'oguëna, Jesús yua baguë pë'caguëni senni achabi:

—¿Quejei zoe huatire baguë'ne baguë? senni achabi.

Senni achaguëna, pë'caguëbi sehuobi:

—Baguë zinzëna gu'a huatire baji. ²² Gu'a huatibi cue'yonica, baguëni huani senjoza caguë, yua toabo, ziaya, ja'anruanna jëjoni saoni tonji. Ja'nca ba'iguëna, më'ëbi poretoaca, yëquënani oireba oiguë conjë'ën, cabi.

²³ Caguëna, Jesús cabi:

—Më'ëbi yë'ë poreyete si'a recoyo ro'tatoca, baguëni huachoyë yë'ë. Bainbi yë'ë yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi bacuare si'aye yo'ocaiji, cabi.

²⁴ Caguëna, ja'n'rëbi, ba pë'caguëbi si'a jëja güiguë sehuobi:

—¿Më'ëna si'a recoyo ro'tayë yë'ë! ¡Më'ëni si'a recoyo ro'taye caratoca, yë'ëre oireba oiguë conjë'ën! güiguë cabi.

²⁵ Caguëna, ai jai jubë bainbi ñë'ca rajëna, Jesusbi ëñani, ba gu'a huatini bëinguë guansegüë cabi:

—Më'ë gu'a huati, yi'o ma'tëbë huati, ganjo achama'i güese huati, ja'an ba'iguëna, më'ëni si'a jëja guansegüë cayë yë'ë. Ba zin hua'guëre gare etani saijë'ën. Baguëte gare se'e caca raima'iguë ba'ijë'ën, cabi.

²⁶ Caguëna, gu'a huatibi ai jëja güini, zin hua'guëni se'e hue'nhue yo'oni, ju'insi'quë'ru jo'cani, gare etani saji'i. Saiguëna, bain hua'nabi, Yua junji'i

baguë, cahuë. ²⁷ Cajëna, Jesusbi baguë ëntë sarare zeanni, baguëte huëabi. Huëaguëna, zin hua'guëbi huajë rani nëcabi.

²⁸ Ja'nrëbi, Jesús yua baguë huë'ena go'ini ba'iguëna, baguëre concuabi baguëni senni achahuë:

—¿Yëquëna hua'na guere yo'ojën, gu'a huatire etoni saoye poremate'ne? senni achahuë.

²⁹ Senni achajëna, sehuobi:

—Mësacua yua aon aiñe jo'cajën, Riusuni ujureba ujajën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, ja'an huati hua'ire etoni saoye gare porema'iñë, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

³⁰⁻³¹ Ja'nrëbi, bacuabi barubi sani, Galilea ma'aja'an ganijaë'ë. Jesús yua baguëre concuani coca yihuoguë sëani, yequëcuabi baguë ganiñete masima'ija'bë caguë, bacua naconi yahue ganiguë saji'i. Baguëre concuani coca yihuoguë, baguë ba'ija'yete quëabi:

—Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëna, yequëcuabi yë'ëre preso zeanni, gu'a bainna insija'cua'ë. Insijëna, bacuabi yë'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjorena, ja'nrëbi, samute umuguseña ba'ini, yë'ëbi go'ya rajija'guë'ë, quëabi.

³² Quëaguëna, baguëre concuabi ro huesë ëaye achahuë. Baguë coca yihuose'ere senni achaye huaji yëjën baë'ë.

¿Quién es el más importante?

³³ Ja'nrëbi, bacuabi Capernaum huë'e jobona ti'anhuë. Ti'anni, bacua huë'ena cacani ba'ijëna, Jesusbi bacuani senni achabi:

—¿Mësacua gue coca cajën rate'ne? senni achabi.

³⁴ Senni achaguëna, ro sehuoye beoye achahuë. Bacuabi ma'a rajjën, bacua quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'ija'yete sa'ñeña ro'tajën, sa'neña cajën bëinjën raë'ë. ³⁵ Ja'nca sëani, Jesusbi bëani, baguëre concua si'a sara samucuaire choini, bacuani yihuoguë cabi:

—Bainguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë yëtoca, quë'rë yo'je ba'iguë ruiñë baji. Si'a bain yo'o con hua'guë'ë cajën, si'acuani conni cuiraguë ba'ijë'ën, cabi.

³⁶ Cani ja'nrëbi, zin hua'guëre choini, bacua joborana rani nëcobi. Ja'nrëbi, baguëte cuanni, si'nquina ñoni, bacuani yihuoguë cabi:

³⁷ —Bainbi yë'ëni re'oye yo'oni coñe ro'tatoca, zin hua'guë, ënquë ba'iguëre'ru re'oye ro'tani yo'ojën conjë'ën. Ja'nca yo'otoca, yë'ëni te'e ruiñë ëñajën ba'iyë. Yë'ëni te'e ruiñë ëñajën ba'itoca, yë'ë Taitare'ga, yë'ëre raosi'quë, ja'anguëre'ga te'e ruiñë ëñajën ba'iyë, yihuoguë cabi Jesús.

El que no está contra nosotros está a nuestro favor

³⁸ Caguëna, ja'nrëbi, Juanbi baguëni quëabi:

—Ëjaguë, yequë bainguë Më'ëni te'e coñë yë'ë, caguëbi huati hua'ire etoni saoguëna, yëquëbani ëñahuë. Ëñani, mai naconi te'e ba'ima'iguëre sëani, baguëte ënsehuë, cabi.

³⁹ Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Ja'an yo'ocuare ënsema'ijë'ën. Yë'ëni coñe cacuabi ta'yejeiye yo'o yo'oni ëñoni, ja'nrëbi jë'te, yë'ëre gu'aye caye gare porema'iñë. ⁴⁰ Maini gu'aye yo'omajën ba'icubabi maire te'e conjën ba'iyë. ⁴¹ Si'a bainbi, mësacuaire, Cristo bainrebare sëani, Mësacuaire re'oye conñu cajën, oco se'gare mësacuana uncuatoca, Riusubi baguë ta'yejeiye insija'ye ro'tase'ere bacuana jo'caye beoye insija'guë'bi, cabi Jesús.

El peligro de caer en pecado

⁴² Cani ja'nrëbi, bacuani yihuoguë cabi:

—Zin hua'na ênquë'ru ba'icuaabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajëna, ai bojoyë yë'ë. Bainguëbi yua te'e zin hua'guë se'gani gu'a jucha yo'o güesetoca, baguëni ai bënni senjoja'guë'bi Riusu. Ru'ru, jai gata to'obëbi inni, baguë ñaje tëcana gueonni, baguëte jai ziyana senjoni rëotoca, baguëre quë'rë re'oye ba'ire'abi.

⁴³ Më'ë èntë sarabi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, më'ë èntë sarare të'ceni senjojë'ën. Te'e èntë sara se'gare baguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu èntë sarañare baguëbi ba toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'an toare yayoye gare porema'inë. ⁴⁴ Baru ba'i peco hua'nabi gare carajeiye beoye ba'ijëna, baru ba'i toabi gare yayaye beoye ba'iji. ⁴⁵ Më'ë guëonbi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, më'ë guëonre të'ceni senjojë'ën. Te'e guëon se'gare baguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu guëoñare baguëbi ba toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'an toare yayoye gare porema'inë. ⁴⁶ Baru ba'i peco hua'nabi gare carajeiye beoye ba'ijëna, baru ba'i toabi gare yayaye beoye ba'iji. ⁴⁷ Më'ë ñacogabi gu'a juchare yo'o ëaye ro'tatoca, më'ë ñacogate rutani senjojë'ën. Te'e ñacoga se'gare baguëbi Riusu ba'i jobona ti'antoca, quë'rë re'oye ba'iji. Samu ñacogañare baguëbi ba toana senjosi'quë ba'itoca, ai gu'aye ba'iji. Ja'an toare yayoye gare porema'inë. ⁴⁸ Baru ba'i peco hua'nabi gare carajeiye beoye ba'ijëna, baru ba'i toabi gare yayaye beoye ba'iji.

⁴⁹ Jo'ya hua'nare huani, Riusu misabëna uanni, toabi ëoni insito, ru'ru onhuabi so'oñe bayë. Riusu bain hua'na'ga Riusuna insisi'cua sëani, toana ëosi'cua ba'iyë'ru, yë'ë ro'ina ai yo'oye bayë. Ja'nca ai yo'ojën ba'itoca, quë'rë ai re'oye ba'iji. ⁵⁰ Onhuabi so'ontoca, hua'ibi ai hua'i sënguë ba'iji. Gu'a onhua ba'itoca, onhua huanoma'inë ba'itoca, hua'i sënma'iji. Gu'aji. Mësa'cua'ga ëñare bajën, recoyo gu'ajeiye beoye ba'ijë'ën. Sa'ñeña bojojën ba'ijë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

10

Jesús enseña sobre el divorcio

¹ Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi Capernaum huë'e jobobi sani, Judea yija, Jordán ziaya que ca'nco, ênsëguë eta rai ca'nco, ja'anruna saji'i. Sani, bainbi ñë'ca raijëna, baguë yo'oguë ba'ise'e'ru bacuani coca yihuoguë ye'yoguë baji'i.

² Ba'iguëna, fariseo bainbi ti'an rani, Baguëni huacha sehuo güeseñu cajën, baguëni cocare ro coquejën senni achahuë:

—¿Bainguëbi baguë rënjore jo'ceni senjoñe poreguë? senni achahuë.

³ Senni achajëna, Jesús sehuoguë senni achabi:

—Moisesbi coca guanseni jo'caguë, ¿guere mësa'cuani guansegü'ne? senni achabi.

⁴ Senni achaguëna, sehuohuë:

—Moisés coca guanseni jo'case'ere ëñato, bain rënjore jo'ceni senjoñe yëtoca, bagote senjo cocare utina toyani, bagona insijë'ën, cani jo'case'e baji'i, sehuohuë.

⁵ Sehuojëna, Jesús cabi:

—Mësa'cua achaye güecuare sëani, Moisesbi ja'an cocare mësa'cuani guanseni jo'cabi. ⁶ Ja'nca jo'caguëta'an, ru'rureba ba'isirën, Riusubi si'aye re'huani jo'caguë, bainre re'huaguë, ëmëguëte, romigote, re'huani jo'cabi. ⁷ Ja'nca re'huani jo'ceni, ën cocare guanseni jo'cabi: “Èmëguëbi baguë pë'caguëte pë'cagote gare jo'ceni, baguë rënjoni zi'inni ba'ijë'ën. ⁸ Ja'nca ba'iguëna, ba

samucuabi te'e bainguë ba'ie'ru ba'iyë" guanseni jo'cabi Riusu. Ja'nca guanseni jo'caguëna, bacua yua samucua ba'ie'ru ba'ima'inë. Te'e bainguë ba'ie'ru ba'iyë. ⁹ Ja'nca ba'ijëna, Riusu re'huani zi'nzi güesese'e sëani, ro bainbi gare quë'nema'ija'bë, cabi Jesús.

¹⁰ Cani, ja'nrebi huë'ena ti'anni ba'ijëna, baguëre concuabi ba coca guansese'ere ro'tani, baguëni se'e senni achahuë. ¹¹ Senni achajëna, Jesús sehuobi: —Ëmëguëbi baguë rënjore senjoni, yeconi huejatoca, ja'anrë ba'isi'coni ai gu'aye yo'o'ji. ¹² Romigobi bago ënjëre senjoni, yequëni huejatoca, ai gu'aye yo'ogo, cabi Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹³ Ja'nrebi jë'te, yequëcuabi bacua zin hua'nare rani, Jesusbi baguë ëntë sarañabi bacuana pa'roni, bacuare re'oye cani jo'caja'guë cajën, baguëni tēhuohuë. Tēhuojëna, Jesusre concuabi bacuani bëinjën cani ënsehuë.

¹⁴ Ënsejëna, Jesusbi ëñani, baguëre concuani bëinguë cabi:

—Zin hua'nabi yë'ëna raija'bë. Bacuare ënsema'ijë'ën. Zin hua'na recoyo ro'taye'ru ba'icua, ja'ancuabi Riusu ba'i jobo ba'icua'ë. ¹⁵ Mësa'cuani ganreba caguë quëayë yë'ë: Bainbi Riusu ba'i jobona ti'añe yëtoca, zin hua'na recoyo ro'tajën ba'ie'ru yë'ëni si'a recoyo ro'taye bayë. Ja'nca recoyo ro'tama'icua'ë Riusu ba'i jobona gare ti'anma'ija'cua'ë, cabi Jesús.

¹⁶ Cani ja'nrebi, zin hua'nare cuanguë, baguë ëntë sarañabi bacuana pa'roni, bacuare re'o cocare cani jo'cabi.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁷ Ja'nrebi, Jesusbi se'e saiguëna, yequë bainguëbi baguëna huë'huë rani, baguëna gugurini rëanni, coca senni achabi:

—Ëjaguë, më'ë yua re'o bainguëre sëani, më'ëni coca senni achaguë raë'ë. Riusu ba'i jobona sani, carajeiye beoye si'arën huajëguë ba'iyete yëyë yë'ë. Baruna ti'anto, ¿guere ru'ru yo'oye baye'ne yë'ë? caguë senni achabi.

¹⁸ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, yë'ëre re'o bainguë ba'iyete caguë'ne? Riusu se'ga re'oye yo'oguë'bi ba'iji. Yequëcua re'oye yo'ocua beoyë. ¹⁹ Më'ëbi carajeiye beoye huajëguë ba'ie yëtoca, Riusu coca guanseni jo'case'ere yo'oguë ba'ijë'ën. Riusu cocare ëñato, “Yequëni yeconi yahue bani a'ta yo'oma'ijë'ën. Bainre huani senjoma'ijë'ën. Bonsere jianma'ijë'ën. Yequëcua ba'iyete coquemajën ba'ijë'ën. Ro coqueye yo'oma'ijë'ën. Më'ë pë'caguëni pë'cagoni te'e ruiñe ëñaguë ba'ijë'ën” ja'an cocare toyani jo'case'e ba'iguëna, më'ëbi masiyë, sehuobi Jesús.

²⁰ Sehuoguëna, ba bainguëbi cabi:

—Ëjaguë, Riusu coca guansese'ere yë'ë zinrëna achani yo'oguë ba'iyë yë'ë, cabi.

²¹ Caguëna, Jesusbi baguëni oiguë ëñani, baguëni yihuoguë cabi:

—Te'e yo'oye se'ga caraji më'ëre. Më'ë bonse si'ayete injani, bonse beo hua'nana ro insijë'ën. Ja'nca insitoca, Riusu bayete ai ta'yejeiye coreba coja'guë'ë më'ë. Ja'nca coja'guë sëani, yë'ëre te'e conguë, ro junni tonja'guë'ru ba'ie yë'ë naconi te'e conguë raijë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

²² Ja'nca caguëna, ba hua'guëbi achani, ai sa'ntiguë, ro recoyo oiguë, ai ba'iyë bonse baguëbi ro conma'iguë saji'l.

²³ Saiguëna, Jesusbi bonëjeiñe ëñani, baguëre concuani cabi:

—¡Bonse ëjacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yëcuareta'an, ai guaja'ë bacuare! cabi.

²⁴ Ja'nca caguëna, baguëre concuabi baguë cocare achani, ai sa'nti hua'na ruën'ë. Ruinjëna, Jesusbi bacuani se'e yihuoguë cabi:

—Mami sanhuë. ¡Bonse ba ëaye ro'tacuabi Riusu ba'i jobona ti'añe yëcuareta'an, ai guaja'ë bacuare! ²⁵ Camello hua'guëbi guëna miu gojena cacaye yëtoca, ai guaja'ë baguëre. Bonse ëjaguë'ga Riusu ba'i jobona ti'añe yëtoca, quë'rë ai guaja'ë baguëre, cabi.

²⁶ Caguëna, bacuabi ai achajën rëinjën, sa'ñeña senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, ¿jarocuabi Riusu ba'i jobona ti'añe poreye'ne? Riusu bain tëani basi'cua gare beoyë, cahuë.

²⁷ Cajëna, Jesusbi bacuani ëñani cabi:

—Ro bain hua'na ja'ansi'cuabi ti'añe gare porema'iñë. Riusu se'gabi bacuare tëani baye poreji. Si'aye yo'oye poreguë ba'iguë'bi ba'iji baguë, cabi Jesús.

²⁸ Caguëna, Pedrobi Jesusni cabi:

—Ëjaguë, yëquënabi yua yëquëna bonse si'aye gare jo'cani, më'ëni te'e conjën zi'inhuë, cabi.

²⁹ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuani ganreba yihuoguë cayë yë'ë: Bainguëbi baguë bonse, baguë huë'e, baguë ma'yë sanhuë, baguë yo'je sanhuë, baguë pë'caguë, baguë pë'cago, baguë rënjo, baguë zin hua'na, baguë ba'i yija, ja'anre yë'ë ro'ina, yë'ë cocareba quëani achoye ro'ina gare jo'cani, yë'ëni te'e congüë zi'intoca, ³⁰ baguë yua quë'rë se'e yure ba'irënra cien vaje'ru quë'rë coni baja'guë'bi. Huë'ëña, ma'yë sanhuë, yo'je sanhuë, pë'cago sanhuë, zin hua'na, baguë ba'i yijaña, ja'anre ai coreba coni baja'guë'bi. Baguëna, yequëcuabi baguëni je'o bajëna, ai ja'siye aireba yo'oguë baja'guë'bi. Ja'nrëbi, ën yija carajeirën ti'anguëna, baguë yua gare ju'iñe beoye si'arën ba'ija'guë'bi. ³¹ Yureña bain, ai ta'yejeiye ba'icua'bi quë'rë ëja bain ba'iyë yëcuata'an, quë'rë yo'je ba'icua'ru re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. Yure ba'icua quë'rë yo'je bain ba'icua'eta'an, quë'rë ta'yejeiye ëja bain re'huasi'cua ba'ija'cua'ë, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³² Yureca, bacuabi ma'aja'an saijën, Jerusalén huë'e jobona ti'añe ro'tahuë. Jesusbi ru'ru saiguëna, baguëre concuabi quëquësi'cua ba'ijën, baguë yo'jena huaji yëjën be'teni saë'ë. Saijëna, Jesusbi bonëni, baguëre concua si'a sara samucuare choini, yequëcua baguëre gu'aye yo'oja'yete bacuani quëani achoni, ³³ bacuani yihuoguë cabi:

—Yureca, maibi Jerusalenna saijëna, mësacua masiyë. Ja'anruna ti'anjëna, yequëcuabi yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëna, yë'ëre zeanni, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, bacuana preso insija'cua'ë. Insijëna, bacuabi yë'ëre huani senjoñe caní, gu'a bainna insija'cua'ë. ³⁴ Insijëna, gu'a bainbi yë'ëre jayajën, yë'ëni huaijën, yë'ëre go tutujën, ga'ni za'zabobi yë'ëre si'nsejën, ja'nrëbi yë'ëni huani senjoja'cua'ë. Huani senjojëna, ja'nrëbi, samute umuguseña ba'ini, go'ya raija'guë'ë yë'ë, yihuoguë quëabi Jesús.

Santiago y Juan piden un favor

³⁵ Quëaguëna, ja'nrëbi, Santiago, Juan, Zebedeo mamacua ja'an hue'ecua, bacuabi Jesusna sani cahuë:

—Ëjaguë, yëquënabi senjëna, yëquënani re'oye yo'ojë'ën, cahuë.

³⁶ Cajëna, Jesusbi:

—¿Mësacua guere yë'ëni senni achaye'ne? senni achabi.

³⁷ Senni achaguëna, bacua cahuë:

—Yëquënabi mē'ë go'sijei re'otona ti'anni ba'ijëna, yëquënani re'oye ëñani, te'eguëni mē'ë jëja ca'ncona bëa güesejë'ën. Yequëni mē'ë ari ca'ncona bëa güesejë'ën, cahuë.

³⁸ Cajëna, Jesusbi cabi:

—Mësacuabi ro huesë ëaye senni achajën ba'iyë. Yequëcuabi yë'ëni ai ja'si yo'oni, yë'ëre huani senjoja'cua'ë. ¿Mësacua güina'ru ai ja'siye ai yo'oye poreye? caguë senni achabi.

³⁹ Senni achaguëna, bacuabi:

—Ja'nca poreyë yëquëna, sehuohuë.

Sehuojëna, Jesús cabi:

—Mësacua yua yë'ë ai yo'oye ba'iyë'ru ai yo'ojën ba'ija'cuata'an, ⁴⁰ yë'ë jëja ca'ncona, yë'ë ari ca'ncona bëaye, ja'anre cuencueni caye porema'inë yë'ë. Yë'ë Taitabi ja'anre cuencueguë, baguë se'gabi ja'anruan bëani ba'ija'cuare cuencueni caju'guë'bi, cabi Jesús.

⁴¹ Ja'nca caguëna, baguëre concua yequëcua si'a sara ba'icuabi achani, Santiago, Juan, bacuani bëinsi'cua ëñahuë. ⁴² Ja'nca ëñajëna, Jesusbi si'acuare choini, yihuoguë cabi:

—Ro bain ta'yejeiye ëjacuabi bacua bain, bacua yo'je ëjacua, si'acuani ai jëja guansejën ba'iyë. ⁴³ Ja'nca ba'icuata'an, mësacua yua ja'nca guansema'ija'cua'ë. Mësacua jubë ba'iguëbi ëja bainguë ba'iyë yëtoca, mē'ë gajecuanì conni cuiraguë ba'ijë'ën. ⁴⁴ Ru'ru ba'iguë ba'iyë yëtoca, mē'ë gajecua yo'o conguë ruinguë, si'acuare conni cuiraguë ba'ijë'ën. ⁴⁵ Yë'ë'ga Bainguë'ru Raosi'quë'bi ba'iguë, yë'ëre conni cuiracuare cu'eguë raimaë'ë. Yequëcuani cuirani conza caguë, bain zemosi'cua etoye ro'taguë, junni tonguë raisi'quë'ë yë'ë, yihuoguë cabi Jesús.

Jesús sana a Bartimeo el ciego

⁴⁶ Ja'nca canì tonni, Jericó huë'e jobona ti'anni, baguëre concua naconi ganini, ja'an huë'e jobobi saiguëna, ai jai jubë bainbi baguëni conjëna, ñaco ëñama'iguë, Bartimeo hue'eguëbi ma'a yëruhuate ñu'iguë, curi senguë bajì'i. Timeo mamaquë bajì'i. ⁴⁷ Ja'nca ba'iguëbi Jesús Nazareno raiyete achani ai jëja güiguë cabi:

—¡Jesús, mai ira taita David mamaquëbi ba'iguë'ru ba'iyë mē'ë! ¡Yë'ëni oire bani conjë'ën! güiguë cabi.

⁴⁸ Güiguëna, bain hua'nabi baguëni bëinjën, Güima'ijë'ën, baguëni cahuë. Ja'nca cacuareta'an, baguë yua quë'rë se'e jëja güiguë cabi:

—¡David mamaquë, yë'ëni oire bani conjë'ën! güiguë cabi.

⁴⁹ Ja'nca caguëna, Jesusbi nëcapani, bain hua'nani:

—Baguëte choijë'ën, cabi.

Caguëna, bain hua'nabi ñaco ëñama'iguëte choini cahuë:

—Jëja bani huëijë'ën. Èjaguëbi mē'ëre choiji, cahuë.

⁵⁰ Ja'nca cajëna, baguëbi yua baguë se canre tijoni senjoni, ja'nrebi besa huëni cha'caguë, Jesusna saji'i. ⁵¹ Saiguëna, Jesusbi baguëni senni achabi:

—¿Mē'ë guere yë'ëre senguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, ñaco ëñama'iguëbi Jesusni:

—Èjaguë, ñaco ëñañe yëyë yë'ë, sehuobi.

⁵² Sehuoguëna, Jesús cabi:

—Yua huajëguë saijë'ën. Yë'ëni si'a recoyo ro'taguë sëani, huajë raë'ë mē'ë, cabi.

Caguëna, baguë yua te'e jëana ëñani, Jesús naconi ma'aja'an te'e conni saji'i.

11

Jesús entra en Jerusalén

¹ Ja'n'rēbi, Jerusalén huē'e jobona ti'an bi'rani, Betfagé, Betania, ja'an huē'e jo'borēan cueñe ba'ijēn, Olivo cubē ca'n'corē ba'ijēn, Jesusbi baguēre concua samucure choini. ² coca cabi:

—Mēsacua yua que huē'e jo'borēna saijē'ēn. Burro bonsēguē yoni rēonsi'quē, yuta bain tuama'iguē ba'iguēna, ja'an hua'guēre tinjañē mēsacua. Tinjani ja'n'rēbi, baguēte jo'chini rajē'ēn. ³ Yequēcuabi ¿Mēsacua guere yo'ojēn ba burrote jo'chiye'ne? senni achatoca, mēsacua yua bacuani ñaca sehuojē'ēn: Mai Ējaguēbi baguēte yēji. Jē'terē baguēte go'yaji, cajēn sehuojē'ēn, cabi Jesús.

⁴ Caguēna, bacuabi sani ēñato, bain ba'i huē'e ma'a yēruhuete ba'iguēna, burro bonsē hua'guē yoni rēonsi'quē baj'i. Ba'iguēna, bacuabi baguēte jo'chihuē.

⁵ Jo'chijēnna, yequēcua baru ba'icuabi bacuani coca senni achahuē:

—¿Mēsacua guere yo'ojēn, burro hua'guēre jo'chiye'ne? senni achahuē.

⁶ Senni achajēnna, bacua yua Jesús quēase'e'ru gūina'ru bacuani sehuo-huē. Ja'nca sehuoni, bacuare se'e ēnsema'ijēnna, ba burro hua'guēte sahuē.

⁷ Sani ja'n'rēbi, Jesús ba'iruna ti'anni, bacua cañate burrona tēojēnna, Jesusbi baguēna tuabi. ⁸ Tuaguēna, ai jai jubē bainbi bacua cañate baguē sai ma'ana uanjēnna, yequēcuabi ju'cahuēanre tēyoni, ma'ana uanhuē.

⁹ Ai jai jubē bainbi ja'an'rēna saijēn, yo'jena saijēn, ai bojora bojojēn gūihuē:

—¡Ai bojoreba bojoñuni! ¡Mai ta'yejeiyereba Ējaguē Riusu Raosi'quēbi maina ti'an raj'i! ¹⁰ ¡Mai ira taita ba'isi'quē David guansegüē ba'ise'e'ru quē'rē ta'yejeiye maini guansegüē congüē raj'i! baguē! ¡Riusuni ai bojoreba bojojēn bañuni! gūijēn cahuē.

¹¹ Ja'nca gūijēn cajēnna, Jesusbi Jerusalenna ti'anni, Riusu uja huē'ena cacabi. Cacani, si'a ca'ncoña ba'i ma'carēanre ēñani, ja'n'rēbi, na'iguēna, baguēre concua si'a sara samucua naconi Betaniana sani caēn'ē.

Jesús maldice la higuera sin fruto

¹² Canni ñatani, ja'n'rēbi, Betaniabi saijēnna, Jesusre aon gu'abi. ¹³ Aon gu'aguēna, Jesusbi so'ona ēñato, higo sunquiñē ja'o sarisiñē baj'i. Ba'iguēna, bañēna sani uncue cu'eguēna, beobi. Higo ya'jirēn yuta ti'anmaji'i. ¹⁴ Ja'n'rēbi, Jesús yua bañēre bēnguē cabi:

—Bainbi yua mē'ē uncuere gare se'e uncueye beoye ba'ija'bē, cabi.

Ja'nca caguēna, baguēre concuabi achahuē.

Jesús purifica el templo

¹⁵ Ja'n'rēbi sani, bacuabi Jerusalenna ti'anhuē. Ti'anni, Jesusbi Riusu uja huē'ena cacani, bonse insicua, bonse cocua ba'ijēnna, bacuare etoni sao bi'rabi. Curi sa'ñecua ba'ijēnna, bacua mesañare bo'neni tantobi Jesús. Ju'ncubo insicua ba'ijēnna, bacua ñu'i seihuēanre bo'neni tantobi. ¹⁶ Yequēcuabi bacua bonse ma'carēanre Riusu huē'e sa'nahuēbi rē'rējēnna, Jesusbi ēnsebi. ¹⁷ Ja'n'rēbi, Jesusbi bain hua'nare coca yihuo bi'rabi:

—Riusu ira coca toyani jo'case'ere ēñato, ñaca caji: “Yē'ē huē'e yua si'a re'oto bain uja huē'e case'e'ē.” Ja'nca cani jo'case'eta'an, mēsacuabi ro jiancua gati huē'ere yē'ē Taita huē'ere re'huahuē, bēnguē cabi Jesús.

¹⁸ Ja'nca caguēna, pairi ēñacua, ira coca ye'yocua, bacuabi achani, baguēni bēinjēn, Baguēni huani senjoñu cacuata'an, baguēni huani senjoñe huaji yēhuē, ai bain hua'nabi baguē ye'yose'ere ai bojojēn achacuare sēani.

¹⁹ Ja'n'rēbi na'i si'aguēna, Jesusbi ba huē'e jobobi saji'i.

La higuera sin fruto se seca

²⁰ Sani ñataguëna, baguëre concua naconi se'e rani, ma'abi ganini ëñato, higo sunquinië baji'i. Gare güeanni si'a sita ju'insinië baji'i. ²¹ Ja'nca ba'iguëna, Pedrobi yequë umuguse case'ere ro'tani, Jesusni cabi:

—Ëjaguë, ëñajë'ën. Më'ëbi ja'an sunquiniëna bënni senjoni jo'caguëna, yure hueanni ju'insinië ba'iji, cabi.

²² Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Mësacua yua Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. ²³ Mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacua huaji yëye beoye ba'ijën, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Bainbi ja'nca recoyo ro'tajën ba'itoca, bacuabi que cubëna coca guansejën: “Ja'anse'ebi quëñëni, ja'anse'ebi jai ziyana tonni runi huesëjë'ën” ja'an cocare guansejënna, Riusubi ja'nca tonni rëoni huesoji. Bainbi Riusuni te'e ruiñe si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi bacua ujase'e'ru güina'ru yo'oji. ²⁴ Ja'nca sëani, mësacuani ganreba yihuoyë yë'ë. Mësacuabi Riusuni coca senni achajën, Riusubi yë'ë sensi ma'carë si'aye yë'ëna ënseye beoye insiji ro'tajën ba'itoca, Riusubi si'aye gare ënseye beoye mësacuana insiji. ²⁵ Mësacuabi Riusuni uajën, mësacuani gu'aye yo'osi'cua banica, bacua gu'aye yo'ose'ere huanë yeye cajë'ën. Ja'nca catoca, mësacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi mësacua gu'aye yo'ose'e'ga huanë yeye caji. ²⁶ Mësacuabi ja'nca huanë yeye cama'itoca, mësacua Taita Riusu guënamë re'oto ba'iguëbi mësacua gu'aye yo'ose'ere gare huanë yema'iji, cabi Jesús.

La autoridad de Jesús

²⁷ Cani ja'nrebi, baguëre concua naconi Jerusalenna sani ti'anhuë. Ti'anni, Jesusbi Riusu uja huë'ena cacani, si'a ca'ncoña ganiguëna, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, judío bain iracua, bacuabi Jesusna tëhuoni, ²⁸ baguëni coca senni achahuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ënjo'ona rani, ëjaguë yo'oye'ru yo'oguë'ne? ¿Nebi më'ëre raore'ne? senni achahuë.

²⁹ Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Yë'e'ga yua mësacuani coca senni achayë. Senni achaguëna, mësacua te'e ruiñe sehuojë'ën. Ja'nca sehuotoca, ja'nrebi, yë'ë Ëjaguë ba'iyete mësacuani quëayë yë'ë. ³⁰ ¿Nebi Juanni bain bautizaye raore'ne? ¿Riusu raosi'quë, o ro bain raosi'quë baquë baguë? Mësacua te'e ruiñe sehuojë'ën, cabi Jesús.

³¹ Caguëna, bacuabi sa'ñeña yahue senni acha bi'rahuë:

—Baguë senni achase'ere sehuoye ai huaji yaye'ë maire. Riusu raosi'quë baji'i sehuotoca, Jesusbi maini: “¿Mësacua guere yo'ojën, baguëni recoyo ro'tamate'ne?” cama'iguë. ³² Ja'nca ba'iguëna, “Bain raosi'quë baji'i” caye güeyë mai, sa'ñeña senni achajën ba'e'ë.

Bainre huaji yëcua sëani, Bain raosi'quë baji'i caye güehuë bacua. Si'a bainbi Juan ba'ise'ere te'e ruiñe ro'tajën, Riusu bainguë raosi'quë baji'i, ro'tajën ba'e'ë. ³³ Ja'nca ro'tajën ba'ijënna, judío bain ëjacuabi huaji yëjën, Jesusni ñaca sehuohuë:

—Juan raose'ere huesëyë yëquëna, sehuohuë.

Ja'nca sehuojënna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mësacuabi ja'nca sehuotoca, yë'ë Ëjaguë ba'iyete mësacuani gare quëaye beoye ba'iyë yë'ë, cabi Jesús.

¹ Cani ja'n'rëbi, Jesús yua ye'yo cocabi bacuani caguë, ñaca yihuoguë quëabi: —Yequë bainguëbi bisí ëye ziore tanbi. Tanni, tu'ahuëte baguë zio bonëjeife ta'ntani, ëye tumu ro'rohuëte gatabëna te'ntoni, ja'n'rëbi ëmë huë'ere gatabi nëcobi, ba zio ëñañete.

Ja'nca yo'oni tējini, zio cuiracaicare choini, baguë ziore bacuana jo'cani, ja'n'rëbi yequë yijana saji'i. ² Sani, ja'n'rëbi ëye tëarën ti'anguëna, zio ëjaguëbi baguëre yo'o conguëte choini, Ëye tëase'ere injajj'ën caguë, baguë zio cuiracuana saobi. ³ Saoguëna, baguë yua sani ti'anguëna, bacuabi yua baguëte zeanni, huani, ro ëye beo hua'guëre saoni senjohuë. ⁴ Senjojëna, ëjaguëna go'iguëna, ëjaguëbi yequë yo'o conguëte choini, zio cuiracuana saobi. Saoguëna, baguëre'ga ai gu'aye yo'ohuë. Gatabi baguëni senjojën, baguë sinjobëna huaijën, baguëte saoni senjohuë. ⁵ Senjojëna, ëjaguëbi yequëre'ga bacuana saobi. Saoguëna, ba hua'guëre huani senjohuë. Huani senjojëna, ëjaguëbi yequëcuare ga te'enate, te'enate saobi. Saoguëna, zio cuiracuabi yequëcuani gu'aye huaë'ë. Yequëcuani huani senjohuë.

⁶ Ja'nca yo'ojëna, ja'n'rëbi, zio ëjaguëbi baguë zin ai yësi'quëre ro'tani, “Yë'ë zinre bacuana saotoca, baguëni te'e ruiñe ëñañë bacua” caguë, baguë zinre saobi. ⁷ Ja'nca saoguëna, zio cuiracuabi baguëte ëñani, sa'ñëña coca cahuë: “Ëñajj'ën. Mai ëjaguë zinbi rai'te. Baguë taita bayete coní baja'guëre sëani raij'ën. Baguëni huani senjoñu. Ja'nca yo'otoca, baguë yija baja'yete coní baja'cua'ë mai” cahuë sa'ñëña. ⁸ Ja'nca cani, baguëte zeanni, baguëte huani senjoni, baguë ga'nihuëte zio ca'ncona jo'cani senjohuë, yihuoguë quëabi Jesús.

⁹ Quëani ja'n'rëbi, ba bain achacuani senni achabi:

—Ja'nca huani senjojëna, ¿ba zio ëjaguë guere yo'oja'guë'ne? Baguë yua zio cuiracuana sani, bacuare huani senjoni, ja'n'rëbi, baguë ziore yua yequëcuana cuiraye jo'caja'guë'bi.

¹⁰ Mësaqua yua Riusu coca toyani jo'case'ere ëñajën, ¿ën cocare ëñamate'ne? Ñaca caji: Riusubi baguë gatabëte jo'caguëna, ro bain yo'o concua huë'e yo'ocuabi ba gatabëte ëñani, Gu'aji cajën, babëte senjohuë.

Senjocuata'an, ba gatabëbi yua quë'rë ze'en gatabë re'huase'e baji'i.

¹¹ Mai Ëjaguë Riusubi ja'nca re'huaguëna, maibi ai ëñajën rëinjën ba'iyë, caji Riusu coca, bacuani quëabi Jesús.

¹² Ja'nca quëani tonguëna, bacuabi Jesusni ai bëinjën, Baguë ye'yo cocabi yihuoguë, maire gu'aye caji cajën, baguëni preso zean ëaye ba'icuata'an, bainni ro huaji yëjën, baguëni preso zeanmaë'ë. Baguëte ro quëñëni saë'ë.

El asunto de los impuestos

¹³ Ja'n'rëbi jë'te, judío ëja bainbi fariseo bain, Herodes gu'a gajecua, bacuare choini, coca guansehuë:

—Mësaqua yua Jesusna sani, baguëni coquejën, coca senni achajj'ën. Huacha sehuoja'guë cajën, baguëni senni achajj'ën. Huacha sehuoguëna, ja'n'rëbi, baguëni preso zean güeseye poreyë mai, guansejën cahuë.

¹⁴ Cajëna, bacuabi Jesusna sani, baguëni senni achajën cahuë:

—Ëjaguë, yëquëñabi më'ë coca masiye ye'yose'ere achani te'e ruiñereba'ë ro'tajën ba'iyë. Ro bain ye'yojën ba'iyete achama'iguë, te'e ruiñe ye'yoguë'ë më'ë. Ëja bain ye'yose'e ba'ito'ga, më'ëbi bacua ye'yose'ëru güina'ru ye'yoma'iguë'ë. Riusu ma'ana ganiñe se'gare te'e ruiñe ye'yoguë ba'iyë më'ë. Ja'nca sëani, më'ëni coca senni achaye yëyë yëquëna. Bain ta'yejeiye

ējaguēbi impuesto curi ro'iyē senguēna, ¿maibi baguēni ro'iyē baye? ¿Ro'iyē, o ro'ima'iñe'ne? Quējajé'ēn yēquēnate, senni achajēn cahuē.

¹⁵ Senni achajēna, Jesús yua bacua ro coque ēaye case'ere masibi. Ja'nca masini, bacuani sehuoguē cabi:

—¿Mésacua queaca ro'tajēn, yé'ēni ro coquejēn, yé'ēni zemo cocare senni achaye'ne? Curi so'corēte injaijé'ēn. Ēñaza, cabi.

¹⁶ Caguēna, bacuabi inni rani ēñohuē. Ēñojēna, baguē yua bacuani senni achabi:

—¿Gue bainguē ziabi curi so'corēte sē'iguē'ne? ¿Gue mami hue'eguēbi sē'iguē'ne? senni achabi.

Senni achaguēna, bacuabi:

—Bain ta'yejeiye ējaguē'bi sē'iji, sehuohuē.

¹⁷ Ja'nca sehuojēna, Jesusbi bacuani yihuoguē cabi:

—Bain ta'yejeiye ējaguē ba ma'carēan ba'itoca, bain ta'yejeiye ējaguēna go'yaye insijēn ba'ijé'ēn. Riusu ba ma'carēan ba'itoca, Riusuna go'yaye insijé'ēn, cabi.

Ja'nca caguē sehuoguēna, bacuabi ai quēquēsi'cua achahuē.

La pregunta sobre la resurrección

¹⁸ Ja'nrebi, yequēcua, saduceo bain hue'ecuabi Jesusna ēñajēn saē'ē. Ja'ancua yua, Bain ju'insi'cuabi gare go'ya raima'icua ba'iyē, ja'nca ye'yojēn ba'iyē. Ja'nca ba'icuaabi Jesusna sani, baguēni coca senni achajēn cahuē:

¹⁹ —Ējaguē, Moisés ira coca toyani jo'case'ere mē'ēni senni achaye bayē yēquēna. Ēn cocare maina toyani jo'cabi baguē: “Bainguēbi zin beoguē banica, ja'anguēbi junni huesētoaca, baguē yo'jeguēbi baguē rēnjo jo'casi'core huejaye baji. Bagote huejani, baguē ma'yēre zinre cu'ecaiye baji baguē” toyani jo'cabi Moisés. ²⁰ Ja'nca toyani jo'caguēna, yequē bain ba'ise'ere mē'ēni quēaye bayē yēquēna. Ma'yēreba ba'iguēbi baguē yo'jecua, te'e ēntē sara te'ecua ba'ijēn ba'nhuē. Ma'yēreba ba'iguēbi baguē rēnjon huejani, zin beoguēbi junni huesēguē ba'nji. ²¹ Ja'nca junni huesēguēna, baguē yo'jeguē samu ba'iguēbi ba hua'jegoni huejani, baguē'ga güina'ru zin beoguēbi junni huesēguē ba'nji. Junni huesēguēna, samute ba'iguēbi güina'ru bagoni huejani, zin beoguēbi junni huesēguē ba'nji. ²² Si'a hua'na, te'e ēntē sara samucuabi ja'nca bagoni huejani, zin beocuabi junni huesējēn ba'nhuē. Ja'nca junni huesējēna, ja'nrebi, bago'ga junni huesēgo ba'nco. ²³ Ja'nca junni huesēs'cuabi se'e go'ya raitoca, ¿bago yua jaroguē rēnjo ba'ija'go'ne? Si'acua, te'e ēntē sara samucuabi bagoni basi'cua sēani, ¿mē'ē guere quēaguē'ne? baguēni senni achani, baguē huacha sehuoja'yē ējojēn nēcahuē.

²⁴ Ējojēn nēcajēna, Jesusbi bacuani sehuoguē cabi:

—Mésacua yua ai huacha ro'tajēn ba'icua'ē. Riusu cocareba toyani jo'case'ere gare huesējēn ba'icua'ē. Riusu ta'yejeiye yo'o yo'oye poreyete gare huesējēn ba'icua'ē mésacua. ²⁵ Bain junni tonsi'cuabi go'ya raijēn, sa'ñeña gare huejama'icua ba'iyē. Bacua romi zincuare yequēcua huejaye gare jo'cama'icua ba'iyē. Riusu guēnamē re'oto yo'o concua'ru ba'iyē bacua.

²⁶ Yequē cocare'ga mésacuani yihuoye bayē yé'ē. Mésacua yua Moisés toyani jo'casi pēbēte anconi, toa zēinsi sahua quē'rona ēñani, bain ju'insi'cua go'ya raiyete ye'yējé'ēn. Riusubi yua Moisésni ñaca quēabi: “Yé'ē yua quē'rē ta'yejeiyereba Riusu ba'iguē'ē. Mé'ē ira bain ba'isi'cua Abraham, Isaac, Jacob, ja'ancuabi yureña yé'ēni recoyo te'e zi'inni ba'icua'ē” quēabi Riusu.

²⁷ Ja'nca quēasi'quē sēani, bain junni huesēs'cuabi Riusuni recoyo zi'iñe beoye

ba'iyë. Bain huajëcua, junni tonni go'ya raisi'cua, ja'ancuabi Riusuni recoyo te'e zi'inni ba'icua'ë. Ja'nca ba'icua sëani, mësacuabi ai huachareba huacha ro'tajën ba'iyë, cabi Jesús.

El mandamiento más importante

²⁸ Ja'nca caguëna, yequë, ira coca ye'yoguëbi Jesús coca yure ye'yose'ere achani, Ai re'oye masiye sehuobi caguë, Jesusni coca senni achabi:

—Riusu coca guanseni jo'case'ere cato, ¿Gue cocabi quë'rë ta'yejeiye ba'i coca ba'iguë'ne? senni achabi.

²⁹ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Quë'rë ta'yejeiye ba'i coca yua ëñe ba'iji: “Achajë'ën, Israel bain. Mai Èjaguë Riusubi yua gañaguë'bi ba'iji. Yequë Èjaguë beoji. ³⁰ Ja'nca ba'iguëna, më'ë Èjaguë Riusuni ai yëreba yëguë ba'ijë'ën. Më'ë recoyo, më'ë ro'taye, më'ë ba'ie, ja'anbi më'ë porese'e'ru si'a jëja baguëni ai yëreba yëguë ba'ijë'ën” maina guanseni jo'case'e ba'iji. Ja'an coca guanseni jo'case'e yua quë'rë ta'yejeiye ba'i coca'ë cayë yë'ë. ³¹ Yeque coca ai ta'yejeiye ba'i cocare'ga maina guanseni jo'case'e ba'iji. Èñe ba'iji: “Më'ë te'e bainni ai yëreba yëguë ba'ijë'ën. Më'ë ja'ansi'quë yëguë ba'ie'ru më'ë te'e bainni ai yëreba yëguë ba'ijë'ën” guanseni jo'case'e ba'iji. Yeque guanseni jo'casi cocare cu'eto, quë'rë ta'yejeiye ba'i coca beoji, cabi Jesús.

³² Caguëna, ba ira coca ye'yoguëbi Jesusni cabi:

—Ai masiye quëahuë më'ë, Èjaguë. Te'e ruiñereba ba'iji më'ë coca ye'yose'e. Mai Èjaguë Riusu yua gaña Èjaguë'bi ba'iji. Yequë Èjaguë beoji. Ja'anre caguë, te'e ruiñe quëahuë më'ë. ³³ Mai Èjaguë Riusuni ai yëreba yëjën, mai recoyo, mai ro'taye, mai ba'ie, ja'anbi mai porese'e'ru si'a jëja baguëni ai yëreba yëjën bañuni. Mai te'e bainre'ga ja'ansi'cua yëye'ru ai yëreba yëjën bañuni. Ja'nca yëjën ba'itoca, Riusubi si'a mai misabëna ëoni insiye, ja'anna bojoye'ru quë'rë ta'yejeiye bojoguë ëñaji maire, cabi baguë.

³⁴ Caguëna, ja'nrebi, Jesús yua baguë case'ere achani cabi:

—Te'e ruiñe masiye sehuohuë më'ë. Ja'nca yëguë ba'itoca, Riusu ba'i jobona ti'añe ba'ija'guë'ë më'ë, cabi Jesús.

Ja'nca caguëna, ja'nrebi, bain hua'nabi Jesusni se'e coca senni achaye gare huaji yëhuë.

¿De quién desciende el Mesías?

³⁵ Ja'nrebi, Jesusni Riusu uja huë'ere ba'iguë, bainre coca ye'yoguë cabi:

—Ira coca ye'yocuabi Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, Cristo hue'eguëte bainni quëajën, Mai ira taita David, ro baguë mamaquë se'ga ba'iji Cristo, quëajën, ro huacha ro'tajën ba'iyë. ³⁶ Riusu Espiritubi Davidni ro'ta güeseguëna, Davidbi ñaca cani jo'cabi:

Riusubi yë'ë Èjaguëni cabi:

“Yë'ë jëja ca'ncona bëani, më'ë je'o carajei ñësebë tëca ba'ijë'ën” cani jo'cabi.

³⁷ Ja'nca cani jo'caguëna, Cristo raosi'quëre baguë mamaquë caye poremaji'i, baguëte Èjaguë casi'quë sëani, ye'yoguë cabi Jesús.

Ja'nca caguëna, bain hua'na ai jai jubë ba'icuaabi baguëni ai bojojën achahuë.

Jesús acusa a los maestros de la ley

³⁸ Ja'nrebi, Jesusni se'e ye'yoguë, ñaca cabi:

—Ira coca ye'yocuabi coca ye'yojëna, mësacua yua ëñare bajën, bacuare achamajën ba'ijë'ën. Èja bain ba'ie se'ga ëñoñe yëyë bacua. Zoa can re'o

canre sayani, si'aruanna ëño ëaye ba'ijën ganiñë bacua. Bainbi re'oye achoye saludajëna, ai acha ëaji bacuare. ³⁹ Bain ñë'ca huë'eñana sani, ëja bain bëaruan se'gare cu'ejën ba'iyë. Aon fiestana sani, quë'rë re'oruan se'gare cu'eni bëayë bacua. ⁴⁰ Ja'nca ba'icuatana, hua'je hua'nani ro coquejën, bacua huë'eñare ro tëteni bayë. Riusuni zoe coca ujajën, Bain ëñaja'bë caye se'ga ba'ijën, ro coqueyë. Ja'nca yo'ojëna, Riusubi bacuani quë'rë ta'yejeiye bënni senjoja'guë'bi, cabi Jesús.

La ofrenda de la viuda pobre

⁴¹ Ja'n'rëbi jë'te, Jesushi Riusu huë'e curi gajongu ba'iruna sani, ca'n'corëna bëani ëñato, bain hua'nabi bacua curire Riusuna insijën, gajonguna ayajën baë'ë. Yequëcua curi ëjacuabi ai ta'yejeiye ai curire ayajën insihuë. ⁴² Ja'nca insijëna, ja'n'rëbi, hua'je hua'go bonse beo hua'gobi rani, samu curi so'corëan, te'e centavo ro'irëan, ja'an se'gare ayago insigo. ⁴³ Insigona, Jesushi baguëre concuare choini, bacuani cabi:

—Mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Ja'an hua'je hua'go bonse beo hua'gobi bago curire Riusuna insigo, si'a bain insiye'ru quë'rë ta'yejeiye insigo bago. ⁴⁴ Bacuabi a'ta curire bajën, ro bacua jëhuase'e se'gare ayajën insiyë. Bagoca bonse beo hua'gobi bago gaña so'corëanre insini si'ago, cabi Jesús.

13

Jesús anuncia que el templo será destruido

¹ Ja'n'rëbi, Jesushi Riusu huë'ebi eta bi'raguëna, baguëte congüë te'eguëbi baguëni cabi:

—¡Ëjaguë, ëñajë'ën! ¡Ën huë'e ai re'o huë'e bëaji! ¡Ai re'o gatabi re'huase'e ba'iji! bojoguë cabi.

² Caguëna, Jesús sehuoguë cabi:

—Më'ëbi ën huë'eña jai huë'eñare ëñaguë, yë'ë quëayete te'e ruiñe achajë'ën. Si'a huë'eñare ëñaguë, yë'ë quëayete te'e ruiñe achajë'ën. Si'a huë'eña yua ñañoni taonsi huë'eña ba'ija'guë'bi. Gare te'e gatabë tuiye beoye ba'ija'guë'bi, cabi Jesús.

Señales antes del fin

³ Cani ja'n'rëbi, Olivo casi cubë, Riusu huë'e ca'n'corëte ba'iguëna, bacuabi mëni bëahuë. Bëani ja'n'rëbi, Pedro, Santiago, Juan, Andrés, bacuabi Jesushi tëhuo rani, baguëni yahue senni achahuë:

⁴ —¿Riusu huë'e quejeito tanni huesëguë'ne? ¿Më'ë coca yure quëase'e'ru ba'ija'ye queaca masiye poreye'ne yëquëna? senni achahuë.

⁵ Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacua ëñare bajë'ën. Yequëcuabi mësacuani ro coquema'ïne cajën, mësacua ëñare bajë'ën. ⁶ Bainre coquecua ai jai jubë ba'icubi rani, “Riusu Raosi'quëreba'e yë'ë. Ba Cristo'ë yë'ë” cajën, ro coquejën ba'ija'cua'ë.

⁷ Mësacua yua si'aruan guerra huayete achajën, quëquëye beoye ba'ijë'ën. Bain guerra huaja'ye yuara cuencuese'e ba'iguëna, ën yija carajeirën yuta ti'anma'iji. ⁸ Bain jubëan yua sa'ñëña ai guerra huani ai yo'oja'cua'ë. Si'aruan yija ñu'cuyë, aon gu'ana ju'ïñe, ja'anna ai yo'ojën, yuta quë'rë se'e ai yo'ojën ba'ija'cua'ë.

⁹ Mësacuaca ai ëñare bajë'ën. Yequëcuabi mësacuare preso zeanni, ëja bain ñë'casiruanna nëconi, mësacuare gu'aye caja'cua'ë. Mësacuare bain ñë'ca huë'eñana sani, mësacuani gu'aye huaija'cua'ë. Mësacua yua yë'ë cocare quëani achocuare sëani, ëja bain ba'iruan, ta'yejeiye ëjacua ba'iruan, ja'anruanna

mésacuare rërëni sani nëcojënna, mésacuabi nëcani coca sehuojën ba'ija'cua'ë. Ja'nca nëcani sehuojën, yë'ë ba'iyete bacuani te'e ruiñe quëani achoye poreja'cua'ë mésacua. ¹⁰ Ën yija carajeirën ti'anguëna, ru'ru si'a joboña bainbi Riusu cocarebare achaye bayë. ¹¹ Mésacuare preso zeanni nëcojënna, mésacua coca sehuoja'yete ru'ru ro'tamajën, huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Mésacua sehuorën ti'anguëna, Riusubi mésacua coca sehuoja'yete quëaji. Mésacua se'gabi sehuo cocare ro'tama'ija'cua'ë. Riusu Espiritubi mésacuani quëaguëna, ja'an cocare sehuoja'cua'ë mésacua. ¹² Ën yija carajeirën ti'anguëna, bainbi bacua yo'jecuani preso zeanni bacuare huani senjo güeseyë. Pë'caguë sanhuë'ga bacua zin hua'nare preso zeanni huani senjoja'cua'ë. Yequëcua'ga bacua pë'caguë sanhuëre preso zeanni huani senjo güeseja'cua'ë. ¹³ Mésacua yua yë'ë bainrebare sëani, si'a bainbi mésacuani ai je'o ëñaja'cua'ë. Je'o ëñaja'cuata'an, yë'ëni si'a recoyo jo'caye beoye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tatoca, carajeirën ti'anguëna, Riusubi mésacuani tëani baja'guë'bi.

¹⁴ Riusu bainguë ja'anrë raosi'quë Daniel hue'eguë, ja'anguëbi carajeirën ba'ija'guë, ba gu'aye ñu'ñujei güeseni si'aja'guë, ja'anguëte cani toyani jo'cabi. Ro bainbi ja'anguëte inni sani, Riusu bain ñë'ca huë'ena nëconi baja'cua'ë. Ën cocare ëñacuabi te'e ruiñe ye'yeni masija'bë cayë. Ja'nca nëconi bajënna, Judea yija ba'icuabi yua cu re'otona sani gatija'bë. ¹⁵ Yequëcua bacua huë'e ëmëje'en ba'irute banica, bacua huë'e bonsere injën gajema'ija'bë. ¹⁶ Yequëcua huë'e jobo ca'ncoña ba'icua, ziore ba'icua banica, bacua cañate injën go'ima'ija'bë. ¹⁷ Romi hua'na zimbë ba'icua, zin chuchajën ba'icua, ja'ancua banica, j bacuare ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë! ¡Chao hua'na! ¹⁸ Bacua sani gatija'rën ti'anguëna, Sësëren ba'ima'ija'ñe cajën, Riusuni uajën ba'ijë'ën. ¹⁹ Ja'an umuguseña ti'anguëna, bainbi ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bainbi si'a Riusu re'huani jo'casi umuguseña ai yo'ojën ba'ise'e'ru quë'rë ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. ²⁰ Ja'nca ai yo'ojën ba'ijënna, mai E'jaguë Riusubi, Zoe ai yo'oma'iñe caji. Cama'itoca, si'a bainbi gare huesëni si'are'ahuë. Riusu bainreba cuencuesi'cuani ai yëguë sëani, bainbi zoe ai yo'oma'iñe.

²¹ Ja'an umuguseña ti'anguëna, yequëcuabi mésacuani coque ëaye yo'ojën ba'ija'cua'ë. Bacua coca, "Eñajë'ën. Querëte ba'iji" o "Eñajë'ën. Cristobi ënjo'onre ba'iji" ja'anre catoca, bacuani achamajën ba'ijë'ën. ²² Jai jubë bain, Cristo'ë yë'ë, cacua, Riusu raosi'quë'e yë'ë cacua, ja'ancuabi rani, bainni ro coquejën, Riusu ta'yejeiye masini ëñoñe'ru ëñojën, Riusu bain cuencuesi'cuare'ga coquejën ba'ija'cua'ë. ²³ Ja'nca coquejën ba'ija'cuabi rajjënna, yë'ëbi mésacuani ru'ru quëaguëna, bacua coca coqueja'yete ëñare bajën, achamajën ba'ijë'ën.

El regreso del Hijo del hombre

²⁴ Ja'an umuguseña ti'anguëna, bainbi ai yo'ojën carajeijënna, ja'n'rëbi, ënsëguëbi gare na'ini huesëja'guë'bi. Ñañaguë'ga gare se'e miama'ija'guë'bi. ²⁵ Ma'choco hua'i'ga guënamë re'otobi tonni huesëjën ba'ija'cua'ë. Guënamë re'oto si'a re'otobi ai jëja ñu'cueja'guë'bi. ²⁶ Ja'n'rëbi, pico re'otona ëñato, yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëbi ai ta'yejeiye ba'iguë, ai go'sijeie ba'iguë, yijana gaje meni ëñoja'guë'ë yë'ë. ²⁷ Gaje meni ëñoni yua yë'ë guënamë re'oto yo'o con hua'nani coca guansegüë caja'guë'ë: "Mésacua si'a yija ca'ncoña, si'a guënamë ca'ncoña, si'aruanna sani, yë'ë bainreba cuencuesi'cuare ñë'coni rajë'ën" guansegüë caja'guë'ë yë'ë.

²⁸ Mésacua yua higo sunquiñë ja'o sariyete ëñani ye'yejë'ën. Ja'añëbi juinja cabëanbi irani, ja'n'rëbi ja'o sari bi'raji. Sari bi'raguëna, mésacuabi ëñani,

Ĕnsērēnbi ti'anji cajēn ba'iyē. ²⁹ Yē'ē coca yure case'ere'ga ro'tajēn, ja'an ba'ija'yete ti'anguēna, gūina'ru, mēsacua yua, Carajei umuguseña ti'anbi cajēn, ja'anre masijēn ba'ijē'ēn, te'e jēana ti'anja'ñe sēani. ³⁰ Mēsacuani ganreba yihuoguē quēayē yē'ē. Yureña bainbi yuta junni huesēma'ijēnna, yē'ē coca case'ru si'aye ru'ru ba'ija'guē'bi. ³¹ Guēnamē re'oto, yija re'oto, ja'anbi gare carajeguēta'an, yē'ē cocareba cani jo'case'ebi yua carajeiye beoye ba'ija'guē'bi.

³² Ja'an umuguse ba'ija'ye, ja'an hora ba'ija'ye, ja'anre senni achatoca, bainbi gare huesējēn ba'iyē. Riusu guēnamē re'oto yo'o con hua'na'ga gare huesējēn ba'iyē. Yē'ē'ga, Riusu Zin ba'iguēca gare huesēguē ba'iyē. Taita Riusu se'gabi masiji.

³³ Ja'nca ba'iguēna, mēsacuaca ēñajēn ba'ijēn, Riusuni jo'caye beoye ujajēn ba'ijē'ēn. Ba joē ba'irēn ti'anja'ñe huesēcua sēani, ja'nca ēñajēn ējojēn ba'ijē'ēn.

³⁴ Bainguē so'o yijana saiyyete ro'tani ye'yejē'ēn. Ru'ru, baguēre yo'o concuare choini, baguē huē'ere cuiracaiye guanseni, si'acuani bacua yo'ore guanseni, ja'nrebi baguē huē'e anto sa'ro cuiraguēni, Yē'ē raiyyete ai ēñaguē ējoguē ba'ijē'ēn cani, ja'nrebi bacuare jo'cani saiji. ³⁵ Mēsacua'ga gūina'ru ēñajēn ējojēn ba'ijē'ēn. Ba huē'e cuiracuabi bacua ējaguē raija'yete huesēyē. Mēsacua'ga yē'ē ti'an raija'rēnre huesēyē. Ĕnsēguē ruajairēn, ñami jobo, cura yu'irēn, zijeirēn, ¿quejeito ti'an raiguē'ne? cajēn, mēsacuabi huesēyē.

³⁶ Yequērē cainsi hua'nabi yē'ē ti'an raija'rēn ēñamajēn ba'itoca, yē'ēbi te'e jēana ti'an rani, mēsacuare ēñani bojoma'iñē. ³⁷ Mēsacuani yihuoye'ru si'a bainni yihuoreba yihuoguē cayē yē'ē: Yē'ē ti'an raija'rēnre ēñajēn ējojēn ba'ijē'ēn, yihuoguē cani jo'cabi Jesús.

14

Conspiración para arrestar a Jesús

¹ Ja'nrebi, judío bain pascua umuguse, bacua aon huo'coma'ise'e aiñe, ja'an umuguse yuta samu umuguseña carabi. Pairi ēja bain, ira coca ye'yocua naconi ñē'cani, Jesusni yahue preso zeañu cajēn, Baguēni huani senjoñu cajēn baē'ē. ² Ja'nca ba'icuabi sa'ñeña cahuē:

—Fiesta ta'yejei umuguse ba'itoca, baguēni preso zeañe porema'iñē. Zean-toca, bain hua'nabi ai jai jubē ba'ijēn, yequērē maire coca huajēn ēnsema'iñe, cahuē.

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

³ Yureca, Jesusbi Betania huē'e jobore bajji'i. Simón hue'eguē, ira ca'mi rare junni huajē raisi'quē, baguē huē'ere bajji'i Jesús. Ja'nca ba'iguēbi aon ainguē ñu'iguēna, romigobi ti'ango. Ma'ña re'co, nardo casi re'co al-abastro gata ro'rohuēna rago. Ai roji'i ba re'co. Ja'anre rani, ja'nrebi, ro'rohuēte hua'huani, ba re'core Jesús sinjobēna jañuni tongo. ⁴ Jañuni tongona, yequēcua barute ñu'icuabi bēinjēn ēñahuē. Bēinjēn ēñacuabi sa'ñeña coga cahuē:

—¿Queaca ro'tago bago, ba ma'ña re'core ro jañuni tonni huesogo'ne? Ai gu'aye yo'ogo bago. ⁵ Ba re'core bendietoca, samute cien denario so'core coní, bonse beo hua'nana ro insiye porere'ahuē, sa'ñeña cajēn, bagoni bēinjēn ēñahuē.

⁶ Bēinjēn ēñajēnna, Jesusbi cabi:

—Mēsacua yua bago yēse'e yo'ogona, ēnseye cama'ijē'ēn. Ma'ña re'core yē'ēna jañuni tongo, ai re'oye yo'ogo bago. ⁷ Bonse beo hua'nare cato, mēsacua naconi si'arēn ba'ijēnna, mēsacua yēse'e'ru bacuani re'oye yo'oye poreyē.

Yë'ëca mësacua naconi zoe ba'ima'inñë ñnjo'on. ⁸ Ja'nca ba'iguëna, ëncobi bago porese'e'ru yë'ëni re'oye yo'ogo. Yë'ë junni tanja'ñete ro'tago, yë'ë ga'nihuëte ma'ña re'cobi ru'ru re'huago. ⁹ Mësacuani ganreba yihuogüë quëayë yë'ë. Yë'ë bainbi Riusu cocarebare si'aruanna quëani achojën, ëncö ba'iyete gare huanë yema'inñe cajën, bago yure yo'ose'ere'ga quëani achojën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Judas tradiciona a Jesús

¹⁰ Ja'n'rëbi, Judas Iscariote hue'eguë, Jesusre concua jubë ba'iguëbi, yua pairi ëja bainna sani, Jesusre mësacuana preso insijaza caguë, bacua naconi coca senni achabi. ¹¹ Senni achaguëna, bacuabi, Curire më'ëna ro'iyë cajën, baguë senni achase'ere bojohuë. Ja'nca bojojënna, Judasbi sani, Jesusre insini senjoñete re'huajaza caguë baj'i'i.

La Cena del Señor

¹² Ja'n'rëbi, judío bainbi, Aon huo'coma'ise'ere aifü cajën, ja'an fiesta umu-gusebi ti'anguëna, bacua pascua aonre re'hua bi'rahuë. Oveja jo'yare huani, Riusubi yi'eni bojoja'guë cajën, ja'an hua'ire boye ro'tahuë. Ja'nca ro'tajën yo'ojënna, Jesusre concuabi bagueñi senni achahuë:

—¿Mai pascua aon aiñe jaroni sani re'huaye'ne yëquëna? senni achahuë.

¹³ Senni achajënna, baguë yua samucua bagueñe concuare choini, bacuani guansegüë cabi:

—Mësacua yua huë'e jobona saijë'ën. Sani ti'anjënna, ocobë cuanguëbi mësacuani tēhuoja'guë'bi. Tēhuoguëna, baguë naconi saijë'ën. ¹⁴ Baguë ba'i huë'ena cacaguëna, mësacua yua ba huë'e ëjaguëni ñaca quëajë'ën: “Mai Ëjaguëbi më'ëni coca senni achaguë raobi: ¿Jaro sonohuëna cacani, yë'ëre concua naconi pascua aonre aiñe'ne yë'ë?” Ja'an cocare ba huë'e ëjaguëni senni achajë'ën. ¹⁵ Senni achajënna, ja'n'rëbi, baguë yua mësacuare samu ba'i huë'ena mëani, ëmëje'en ba'i sonohuë ja'i sonohuëte mësacuani ëñoja'guë'bi. Ja'nca ëñoguëna, mësacua ja'anruna cacani, mai pascua aonre re'huajë'ën, guansegüë cabi Jesús.

¹⁶ Caguëna, bagueñe concua saosi'cuabi huë'e jobona sani ti'anjënna, Jesús quëase'e'ru güina'ru baj'i'i. Ba'iguëna, ba huë'e sonohuëna cacani, bacua pascua aonre re'huahuë.

¹⁷ Re'huajënna, ja'n'rëbi, na'i si'aguëna, Jesusbi bagueñe concua si'a sara samucua naconi ti'anni, ¹⁸ bëani, ba aonre ain bi'rani, bacuani coca quëa bi'rabi:

—Mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Mësacua jubë ba'iguëbi, yë'ë naconi te'e aonre aingüë ñu'iguëbi, ja'anguëbi yua yë'ëni ro coqueguë, yë'ëre yequëcuana preso insini senjoja'guë'bi, quëabi.

¹⁹ Ja'nca quëaguëna, bacuabi ai sa'ntijën, te'ena, te'ena bagueña cueonni, bagueñi senni acha bi'rahuë:

—¿Yë'ë'ye? ¿Yë'ë'ye? ¿Yë'ëbi ba'ija'guë'ye? bagueñi senni acha bi'rahuë.

²⁰ Senni achajënna, bacuani sehuobi:

—Mësacua jubë si'a sara samucua ba'i jubë ba'iguë, yë'ë naconi te'e guëna re'ahuana aon aingüë, ja'anguëbi yë'ëre insini senjoja'guë'bi. ²¹ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëbi junni toñe ba'ija'ye quëaji. Ja'nca quëase'eta'an, yë'ëre insini senjoja'guëte ai bëñe cani jo'case'e ba'iji. ¡Baguë bënni senjoja'ñete ro'tato, chao hua'guë ai yo'oja'guë'bi! Baguë tē'ya raise'e beonica, quë'rë re'oye ba'ire'abi bagueñe, sehuoguë cabi Jesús.

²² Ja'n'rëbi, bacua aonre ainjënna, Jesusbì ba jo'jo aonbëte inni, Riusuni ujaguë, Surupa cabi. Cani ja'n'rëbi, aonbëte jë'yeni, baguëre concuana hu'o'hueni, bacuani cabi:

—Mësacua conì ainjë'ën. Yë'ë ga'nihuë'ë, cabi.

²³ Cani ja'n'rëbi, baguë uncu ro'rohuëte inni, se'e Riusuni ujaguë, Surupa canì, ja'n'rëbi ba uncu ro'rohuëte bacuana insini, si'acuabi conì uncuhuë.

²⁴ Uncujënna, bacuani cabi:

—Yë'ë zie meni tonse'e'ë. Ai jai jubë bain gu'a juchana zemosi'cuare tëani baza caguë, baimni mame coca jia'noni jo'caja'guë'ë yë'ë. Ja'an ro'ire yë'ë zie yua meni tonse'e ba'ija'guë'bi. ²⁵ Yureca, mësacuanì te'e ruiñe quëayë: Bisi ëye gonore gare se'e uncuma'ññe yë'ë ënjo'on. Riusu ba'i jobona ti'anni, ja'n'rëbi ba mame gono re'huase'ere uncuni bojoja'guë'ë yë'ë, cabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

²⁶ Caguëna, ja'n'rëbi, Riusuni bojojën gantani, bacuabi yua Olivo casi cubëna saë'ë. ²⁷ Sani, Jesusbì bacuani quëabi:

—Yure ñami, mësacua si'acuabi, yë'ëre gu'a güeye ro'tajënna, yë'ëre ro'jo'cani senjoñë. Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'oyë mësacua. Ën coca toyani jo'case'e ba'iguëna, mësacua achajë'ën: “Oveja ëjaguëni huani senjojënna, oveja jo'ya hua'nabi ro'gadini saiyë” toyani jo'case'e ba'iji. ²⁸ Ja'nca huani senjosi'quë ba'ija'guëbi yua go'ya raija'guë'ë yë'ë. Go'ya rani ja'n'rëbi, Galilea yijana mësacua ru'runa sani, mësacuare tëhuoja'guë'ë yë'ë, cabi Jesús.

²⁹ Caguëna, ja'n'rëbi, Pedrobi baguëni cabi:

—Si'acuabi më'ëre gu'a güeni jo'cani senjocuata'an, yë'ëca bañë, cabi.

³⁰ Caguëna, Jesús yua baguëni cabi:

—Më'ëni ganreba quëayë yë'ë. Yure ñami, curabi yuta samu ba'iyë yu'ima'iguëna, më'ëbi samute ba'iyë yë'ëre huesëye caja'guë'ë më'ë, cabi.

³¹ Caguëna, Pedrobi si'a jëja sehuoguë cabi:

—Ja'nca yo'oma'ija'guë'ë yë'ë. Më'ë naconi te'e junni tonza ru'ru, cabi.

Caguëna, si'acuabi Jesúsni güina'ru cahuë.

Jesús ora en Getsemaní

³² Ja'n'rëbi jë'te, jo'ya re'ohuë, Getsemaní casiruna ti'anjënna, Jesusbì baguëre concuani cabi:

—Mësacua yua ënjo'ona bëani ëjojë'ën. Yë'ë ujaguë saiyë, cabi.

³³ Cani ja'n'rëbi, Pedro, Santiago, Juan, bacuare quë'rë so'orë sabi. Ja'nca saguëbi recoyo ai sa'ntireba sa'ntiguë, ai yo'oguë bajji'i. ³⁴ Ja'nca ba'iguëbi bacuani cabi:

—Ai recoyo sa'ntiye huanoji yë'ëre. Junni toñe'ru ba'iji yë'ëre. Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ënjo'ona bëani, ëñajën ëjojën ba'ijë'ën, cabi.

³⁵ Cani ja'n'rëbi, se'erë quëñëni, yijana gugurini rëanni, Riusuni senreba senji'i:

—Taita, më'ëbi porenica, yë'ë ai yo'oni junni tonja'ñe jëayete yë'ëre ëñojë'ën.

³⁶ Yë'ë Taita, më'ëbi si'aye yo'oyë poreyë. Yë'ë ai yo'oja'ye yurera ti'anguëna, më'ëbi yë'ëre tëaye poreyë. Ja'nca poreguëta'an, ro' yë'ë yëse'e se'gare yo'oma'ijë'ën. Më'ë yëse'e yo'ojë'ën, ujaguë senji'i Jesús.

³⁷ Senni ja'n'rëbi, baguë concuare jo'casiruna go'ini ëñato, cainsi hua'na uën'ë. Ja'nca uijënna, Jesusbì Pedroni bëinguë cabi:

—Simón, ¿më'ë guere yo'oguë cainguë'ne? ¿Rëño ñë'serë se'ga huajëguë ëjoye poremaquë? ³⁸ Zupaibi coquema'ija'guë cajën, ëñajën uajën ba'ijë'ën. Mësacua recoyo jëja bacuata'an, mësacua ga'nihuëte pa'npaye se'ga ba'iji, cabi Jesús.

³⁹ Cani ja'nrēbi, se'e ujaza caguē quēñēbi. Quēñēni, baguē ja'anrē ujase'e ru gūina'ru ujabi. ⁴⁰ Ujani, ja'nrēbi se'e go'ini ēñato, baguēre concua ai ēo canni ju'incua sēani, yua se'e cainsi hua'na uēn'ē. Ja'nca uincuabi sētani, Jesusni coca sehuoye ro'tamajēn baē'ē. ⁴¹ Ba'ijēna, Jesusbi se'e ujaguē sani, ja'nrēbi se'e go'ini, bacuani cabi:

—¿Mēsacua yua zoe canni huajēye ro'taye? Yureca, re'oji. Yē'ē, Bainguē'ru Raosi'quēreba ba'iguēte preso zeañe ti'anbi. Yureca, yequēcuabi yē'ēre preso zeanni, yē'ēre gu'a bainna insini senjoja'cua'ē. ⁴² Ja'nca sēani, huēijē'en. Saiñu. Yē'ēre insini senjoja'guēbi yuara ti'anji, cabi Jesús.

Arrestan a Jesús

⁴³ Ja'nca caguē, baguēre concuani yuta coca canni tējima'iguēna, Judas hue'eguēbi ti'anbi. Jesusre concua si'a sara samucua ba'i jubē ba'iguēbi baji'i. Ja'anguēbi yua yequēcu naconi ai jai jubē bain guerra hua hua'tiña, bain huai cabēan, ja'anre bajēn, Jesusni zeanjēn raē'ē. Pairi ējacua, ira coca ye'yocua, judío bain ira ējacua, bacuabi raojēna, raē'ē. ⁴⁴ Ja'nca raijēna, Judasbi Jesusre insini senjoñe ro'taguē, yua ba bainni ru'ru ēn cocare quēasi'quē baji'i:

—Jesús ba'iruna ti'anni, baguēni muchaguē saludayē yē'ē. Ja'nca saludaguēna, ja'anguēni zeanni bajēn, ēñajēn ba'ijēn, baguēte preso sajē'en, quēasi'quē baji'i Judas.

⁴⁵ Ja'nca quēasi'quēbi Jesús ba'iruna ti'anni, Jesusni tēhuoni saludaguē cabi:

—¿Ba'iguē mē'ē, E'jaguē? cani, ja'nrēbi baguēni muchabi.

⁴⁶ Ja'nca muchaguēna, ja'nrēbi, Jesusre preso zeanni sahuē.

⁴⁷ Sajēna, ja'ansirēn, Jesús naconi ba'iguēbi baguē guerra hua hua'tire rutani, pairi ta'yejeiye ējaguē yo'o conguēni huani, baguē ganjorote cue'reni tonbi. ⁴⁸ Ja'nrēbi, Jesús yua baguēte zeancuani cabi:

—Mēsacua yua guerra hua hua'tiñare bajēn, bain huai cabēanre bajēn, ¿queaca ro'tajēn, jiansi'quē ba'iguēreta'an, yē'ēni yahue preso zeanjēn rate'ne?

⁴⁹ Mēsacua naconi si'a umuguseña Riusu uja huē'ere baē'ē yē'ē. Ja'nca ba'iguēbi mēsacuani coca ye'yoguē ba'iguēna, mēsacuabi yē'ēre gare preso zeannajēn baē'ē ja'anrē. Ja'nca ba'ise'eta'an, Riusubi baguē coca toyani jo'case'e'ru yē'ēre preso zeañe ēnsema'iji, cabi Jesús.

⁵⁰ Caguēna, baguēre concuabi baguēte jo'cani senjoni, ro gatini saē'ē.

⁵¹ Ja'nrēbi yequē, bonsēguēbi Jesús naconi te'e saiguēbi baji'i. Ga'ne can se'gare ju'iguēna, Jesús zeansi'cuabi bonsēguēte zeanjēna, ⁵² baguē canre jo'cani senjoni, can beohuē gatini saji'i.

Jesús ante la Junta Suprema

⁵³ Ja'nrēbi, preso zeansi'cuabi Jesusre sani, pairi ta'yejeiye ējaguē ba'iruna nēcohuē. Nēcojēna, pairi ējacua, judío bain ira ējacua, ira coca ye'yocua, bacuabi ñē'cahuē. ⁵⁴ Pedro'ga Jesusre so'orē be'teguē, yua pairi ta'yejeiye ējaguē huē'e yija tēca ti'anbi. Ti'anni, soldado hua'na naconi bēani, bacua toana cuin bi'rabi.

⁵⁵ Cuin bi'raguēna, pairi ējacua, si'a ēja bain ñē'casi'cua naconi, bacuabi Jesusre huani senjoñe cañu cajēn, baguē gu'aye yo'ose'ere cu'ejēn ba'icuatā'an, baguēte gu'aye caye ti'anmaē'ē. ⁵⁶ Yequēcuabi ro coquejēn, baguē gu'aye yo'ose'ere tinja cajēn, bacua yua te'e camaē'ē. ⁵⁷ Yequēcua'ga nēcani, baguē yo'oguē ba'ise'ere coquejēn quēahuē:

⁵⁸ —Baguēbi gu'aye caguēna, yēquēnabi achahuē: “Riusu uja huē'e, bain yo'osi huē'ere taonni senjoja'guē'ē yē'ē. Taonni senjoni ja'nrēbi, samute

umuguseñabi yequë huë'e, bain yo'oma'isi huë'ere yo'oja'guë'ë yë'ë" cabi baguë, coquejën quëahuë.

⁵⁹ Ja'nca quëacua'ga gare te'e quëamaë'ë.

⁶⁰ Ja'n'rëbi, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi bacua jobona nëcani, Jesusni senni achabi:

—¿Gare sehuoye beoye ba'iguë më'ë? Bacuabi më'ë gu'aye yo'ose'ere quëajëna, ¿më'ë guere yo'oguë sehuoma'iguë'ne? senni achabi.

⁶¹ Senni achaguëna, Jesús gare caye beoye nëcabi. Gare sehuoye beoye baji'i. Ja'nca ba'iguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi baguëni se'e senni achabi:

—¿Më'ë yua ba Cristo Raosi'quë'guë? ¿Mai Ëjaguë Riusu Zin'guë më'ë? senni achabi.

⁶² Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca ba'iguë'ë yë'ë. Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi baguë Bainguë'ru Raoja'guëre yë'ëre re'huanu raoguëna, baguë jëja ca'ncona bëani ba'ija'guë'ë yë'ë. Pico re'otobi gaje meni raija'guë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi yë'ëre ëñaja'cua'ë, sehuoguë cabi Jesús.

⁶³ Ja'nca caguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi bëinreba bëinguë, baguë cañate ye'reguë cabi:

—¡Yua baguë gu'a jucha quëacuare se'e cu'ema'ina'a! ⁶⁴ Baguëbi yure gu'aye caguëna, mësacua achahuë. Riusuni gu'aye casi'quëre sëani, ¿mësa'cua gue si'nseyete caye'ne? senni achaguë cabi.

Caguëna, si'a jubëbi baguëni huani senjo güeseñu cahuë.

⁶⁵ Cajëna, yequëcua'bi baguëre go tutuni, ja'n'rëbi, baguë ziare canbi huenni ta'pini, baguëni cuehuë. Ja'nca cuejën, baguëni jayajën cahuë:

—¿Nebi më'ëni cuere'ne? Masiye ëñajë'ën, cahuë.

Soldado hua'na'ga Riusu huë'ere ëñacuabi baguë ziare cuejën hua'ë'ë.

Pedro niega conocer a Jesús

⁶⁶ Ja'n'rëbi, Pedro yua huë'e yijare ba'iguë, toa ba'irute cuinguë ñu'iguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o concua jubë ba'igobi ti'anni, ⁶⁷ baguëni ëñani, coca cago:

—Më'ë'ga Jesús Nazarenote te'e consi'quë baë'ë, cago bago.

⁶⁸ Cagona, Pedrobi sehuobi:

—Banhuë. Baguëte gare huesëguë'ë yë'ë. Më'ëbi coca cagona, baguëre gare ëñama'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

Ja'nca sehuoni, bain coca sa'ro tëca quëñëni gatiguëna, ja'n'rëbi curabi yuji'i.

⁶⁹ Yu'iguëna, ja'n'rëbi, ba yo'o congobi Pedroni se'e ëñani, baru ba'icuanu coca quëa bi'rago:

—Jesús Nazareno te'e consi'quë'bi. Baguëreba'bi, quëago.

⁷⁰ Quëagona, Pedrobi se'e huesëye sehuobi. Ja'n'rëbi jë'te, baru ba'icuabi Pedroni se'e cahuë:

—Aito. Jesús consi'quë baë'ë më'ë. Galilea bain coca caye'ru cayë më'ë, cahuë.

⁷¹ Cajëna, Pedrobi ai jëja sehuobi:

—Banhuë. Yë'ëbi te'e ruiñe cama'itoca, yë'ëre huajë'ën. Mësa'cua'bi ba bainguëte cajëna, baguëte gare huesëguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁷² Sehuoguëna, ja'ansirën curabi samu ba'iyeyuji'i. Yu'iguëna, Pedrobi Jesús coca case'ere ro'tabi: "Curabi yuta samu ba'iyeyuji'i. Yu'ima'iguëna, më'ëbi samute ba'iyeyuji'i yë'ëre huesëye caji'guë'ë." Ja'an coca case'ere ro'tani, si'a recoyo oi bi'rabi.

15

Jesús ante Pilato

¹ Ja'nrëbi ñataguëna, pairi ëjacua, judío bain ira ëjacua, ira coca ye'yocua, si'a ëja bainbi ñë'cani, Jesús yua preso gueonsi'quë ba'iguëna, baguëte bain ta'yejeiye ëjaguë Pilato hue'eguëna sani nëcohuë. ² Nëcojënna, Pilatobi baguëni senni achabi:

—¿Më'ë yua judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ëbi ja'nca caguëna, ja'nca ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

³ Ja'nrëbi, pairi ëja bainbi ai ta'yejeiye Jesusre gu'aye cani jëhuahuë. ⁴ Cani jëhuajënna, Pilatobi baguëni se'e senni achabi:

—Bacuabi më'ëre ai ta'yejeiye gu'aye cajënna, ¿më'ë guere yo'oguë, sehuoma'iguë'ne? senni achabi.

⁵ Senni achaguëna, Jesús yua gare caye beoye sehuomaji'i. Sehuoma'iguëna, Pilatobi gue ro'taye beoye ëñabi.

Jesús es sentenciado a muerte

⁶ Yua ja'an fiesta umuguseña ba'iguëna, Pilatobi si'a tëcahuëan preso zeansi'quë, bain sensi'quë, te'eguëte etoguë bajji'i. ⁷ Yure tëcahuë, guerra huañu caguë, bain huani senjosi'quë Barrabás hue'eguë yua preso zeansi'quë bajji'i. ⁸ Yureca, bain jubëbi Pilatoni, Më'ë yo'oguë ba'ise'e'ru yurera yo'ojë'ën cajën, te'e preso zeansi'quëre tijoni etojë'ën sen'ë. ⁹ Senjënna, Pilatobi bacuani senni achabi:

—¿Judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë, ja'anguëte tijoni etoye seña më'sacua? senni achabi.

¹⁰ Pairi ëjacua yua baguëte ro bëinjën insise'ere masiguëbi bacuani ja'nca senni achabi. ¹¹ Ja'nca senni achaguëna, pairi ëjacuabi bainni tin ro'ta güesejën, Barrabás tijoni etoye señu bainre ca bi'rahuë. ¹² Ca bi'rajënna, Pilatobi bainni senni achabi:

—Ja'nca tijoni etoye sentoca, ¿më'sacua quë'rë ta'yejeiye ëjaguë, judío bain ëjaguë casi'quë, ja'anguëni guere yo'oye'ne yë'ë? senni achabi.

¹³ Senni achaguëna, si'a jëja güijën sehuohuë:

—¡Baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën! sehuohuë.

¹⁴ Sehuojënna, Pilatobi bacuani se'e senni achabi:

—¿Më'sacua queaca ro'tajën baguëre caye'ne? ¿Gue gu'a jucha yo'oguë baquë'ne baguë? senni achabi.

Ja'nca senni achaguëreta'an, bain jubëbi quë'rë jëja güijën sehuohuë:

—Baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën, güijën sehuohuë.

¹⁵ Ja'nca güijën sehuojënna, Pilatobi, Bainbi bëinna'ife caguë, bacua yëse'e'ru yo'obi. Barrabasre tijoni etoni, ja'nrëbi, Jesusre si'nseye guanseni, baguëte quenni reoja'cuana jo'cabi.

¹⁶ Ja'nca jo'caguëna, soldado hua'nabi baguëte güenaro huë'e yijana sani, bacua soldado gaje concua si'acuare choë'ë. ¹⁷ Choini ja'nrëbi, bajacu can, ëja bain canre inni baguëna sayahuë. Sayani, miu ga'hua marote téonni, baguë sinjobëna téohuë. ¹⁸ Ja'nca yo'oni ja'nrëbi, baguëni jayajën saludajën güihuë:

—¡Carajeiye beoye huajëni ba'ijë'ën, judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë! güijën cahuë.

¹⁹ Ja'nca cajën, baguë sinjobëna tëcabëbi huajjën, baguëre go tutujjën, baguëni gugurini réanjën, ai jayajën yo'ohuë. ²⁰ Ja'nca jayani tējini, baguë

bajacu canre rutani, baguë cañate baguëna sayahuë. Sayani ja'nrëbi, baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojën sahuë.

Jesús es crucificado

²¹ Sajënnä, ja'nrëbi, Cirene bainguë Simón hue'eguë, Alejandro, Rufo, bacua taita ba'iguëbi yua zio re'otona saisi'quëbi raji'i. Raiguëna, soldado hua'nabi baguëte tēhuoni rantonni, Jesús crusu sa'cahuëte cuanni sajë'ën guansehuë.

²² Guanseni ja'nrëbi, Jesusre sani, Gólgota casiru, sinjo gu'anbë casiru, ja'an cubëna ti'anhüë. ²³ Ti'anni ja'nrëbi, gu'a jo'cha mirra ma'ña naconi ja'mese'ere inni, Jesusni rurajënnä, uncumaji'i. ²⁴ Ja'nrëbi, baguëte crusu sa'cahuëna quenni reohüë. Reoni, soldado hua'nabi, Baguë cañate coni baja'cuare masiñu cajën, gata toyasira'carëanre sa'ñeña senjojën ëñahuë.

²⁵ Baguëte quenni reosirënnre cato, ënsëguëbi las nueve'ru sëji'i. ²⁶ Quenni reoni, ja'nrëbi, baguë gu'a jucha yo'ose'ere ro'tani, ën cocare toyani, ba crusuna së'ohüë: “Judío bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'bi ba'iji” toyani së'ohüë.

²⁷ Yequëcuare'ga bunsere tētejën huaicua samucuaire Jesús naconi bacua crusu sa'cahuëanna reohüë. Yequëre Jesús jëja ca'ncona reohüë. Yequëre Jesús ari ca'ncona reohüë. ²⁸ Ja'nca reojënnä, Riusu ira coca zoe toyani jo'case'e'ru güina'ru baji'i: “Gu'a bain naconi cuencuesi'quë ba'ija'guë'bi” toyani jo'case'e ba'iguëna, bacuabi Jesusni güina'ru yo'ohüë.

²⁹ Ja'nrëbi, bain hua'na ca'ncorë ganijën saicuaabi Jesusni bëinsi ziaña ëñajën, baguëni bain ëyëjën cahuë:

—¡Ba! Më'ëbi ro ro'taguë casi'quë'ë. Riusu uja huë'ere taonni si'ani, ja'nrëbi samute umuguseña mame huë'e yo'oja'guë'ë yë'ë casi'quë sëani, ³⁰ yurera'rë ja'ansi'quë jëajë'ën. Crusu sa'cahuëbi gajëjë'ën, bëinjën cahuë.

³¹ Cajënnä, pairi ëja bain, ira coca ye'yocua, bacua'ga Jesusni jayajën, sa'ñeña coca cajën baë'ë:

—Yequëcuabi ai yo'ojënnä, bacua jëayete ëñoguë baji'i baguë. Ja'nca ëñoguëta'an, ja'ansi'quëbi jëaye gare porema'iji baguë. ³² Baguë yua Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'eguë, Israel bain quë'rë ta'yejeiye Èjaguë, ja'anguëbi ba'itoca, yurera'rë baguë crusu sa'cahuëbi tijini gajëja'guë. Tijini gajëta, baguëni si'a recoyo ro'tayë mai, sa'ñeña cajën baë'ë.

Cajën ba'ijënnä, baguë ca'ncorëan reosi'cua'ga baguëni te'e jayajën cahuë.

Muerte de Jesús

³³ Ja'nrëbi, mëñera së'iguëna, si'a re'oto beoru na'i si'abi. Samute hora ba'iye tēca zijei re'oto se'ga baji'i. ³⁴ Ba'iguëna, ja'nrëbi, ënsëguëbi las tres'ru së'iguëna, Jesusbi si'a jëja coca güini achobi:

—Eloi, Eloi ¿lama sabactani? güini achobi. Bain cocabi cato: Taita Riusu, Taita Riusu, ¿më'ë queaca ro'taguë, yë'ere jo'cani senjoguë'ne? güini achobi Jesús.

³⁵ Güini achoguëna, yequëcua baru ba'icuabi achani, sa'ñeña cahuë:

—Achajë'ën. Riusu ira bainguë raosi'quë Elías hue'eguëte choiji baguë, cahuë.

³⁶ Cani, bacua jubë ba'iguëbi besa hua'guë sani, sayabëte inni, sënje jo'chana ja'njeni, tēcabëbi jëoni, Jesusna mëani, baguëni rurani, baguë bainni cabi:

—Yua ëjojën bañuni. Yequëre Elíasbi rani, baguëte tijoni gachoma'iguë cajën, ëjoni ëñañu, cabi.

³⁷ Caguëna, ja'nrëbi, Jesusbi ai jëja güini achoni, ja'nrëbi junni reabi. ³⁸ Junni reaguëna, ja'ansirën Riusu uja huë'e sa'nahuë reosi canbi samu tē'ntëña

ba'iyē ja'anse'e yua joboraja'an ye'rebi. Ĕmēje'en ca'ncobi yijacua ca'nco tēca ye'rebi. ³⁹ Jesusbi gūini achoni, junni reaguēna, soldado ējaguēbi nēcaguē ēñani, ja'nrebi coca cabi:

—Riusu Zinreba bajji' i baguē, cabi.

⁴⁰ Romi hua'na'ga so'orebi ēñajēn nēcahuē. Yeco María Magdalena baco'ē. Yeco María, Santiago bē'jeguē, José, bacua mamá baco'ē. Salome'ga baco'ē.

⁴¹ Ja'ncuabi yua Jesús Galilea ba'isirēn baguēte te'e conjēn, cuirajēn baē'ē. Yequē romi hua'na'ga ai jai jubē Jesús naconi Jerusalenna raisi'cuabi baguēni ēñajēn nēcahuē.

Jesús es sepultado

⁴² Ja'nrebi na'iguēna, yo'o yo'oma'i umuguse ja'anrē ba'i umuguse sēani, bain yo'o yo'oma'īne re'huaye bajji'i. ⁴³ Ja'nca ba'iguēna, Arimatea huē'e jobo bainguē José hue'eguēbi Pilatona sani, Jesús ga'nihuēre senji'i. Judío ēja bain jubē ba'iguēbi ba'iguēna, si'a bainbi baguēni ai ruiñe ēñajēn baē'ē. Ja'anguē yua Riusu ba'i jobo ti'an rajia'yete ēñaguē ējoguē ba'iguēbi yua jēja recoyo re'huani, Pilatona sani, Jesús ga'nihuēre senji'i. ⁴⁴ Senguēna, Pilatobi, ¿Yure'ne junquē baguē? senni achani, ja'nrebi, baguē soldado ējaguēte choini, Jesús ju'inse'ere senni achabi. ⁴⁵ Senni achaguēna, soldado ējaguēbi, Yua ju'insi'quē ba'iji baguē, sehuobi. Ja'nca sehuoguēna, Pilatobi Jesús ga'nihuēte Josená insiye guansebi. ⁴⁶ Guansequēna, Josebi re'o can pojei canre coní, Jesús ga'nihuēte gachoni, ba canbi ganobi. Ganoni ja'nrebi, bain tan goje gata tē'ntēbana te'ntose'e ba'iguēna, baguēte sani, ba gojena uanni, ja'nrebi, jai gatabēbi bonani, ba gojere ta'pibi. ⁴⁷ Ja'nca uanni ta'piguēna, María Magdalena, yeco María José mamá, bacuabi ēñahuē.

16

La resurrección de Jesús

¹ Ja'nrebi, yo'o yo'oma'i umuguse si'aguēna, María Magdalena, María Santiago mamá, Salomé, bacuabi, Jesús ga'nihuēte ma'ña so'onjēn saiñu cajēn, ma'ñare cohuē. ² Coni ja'nrebi, semana ja'anrē ba'i umuguse ñataguēna, zijerēn ba'iguēna, bacuabi Jesús tansiruna saē'ē. ³ Saijēn, sa'ñeña cahuē:

—Ba gatabēbi tansi gojena ta'pisibē ba'iguēna, ¿nebi maire bonani otacaija'cua'ne? cahuē.

⁴ Cani ja'nrebi, ti'anni ēñato, ba gatabē ai jai bē ba'iguēreta'an, yua otani quēñose'e bajji'i. ⁵ Ja'nca ba'iguēna, bacuabi ba tansi gojena cacani ēñato, bonsēguēbi jēja ca'ncore ñuji'i. Zoa can pojei canre ju'iguē bajji'i. Ja'nca ba'iguēna, romi hua'nabi gue ro'taye beoye ēñajēn quēquēhuē. ⁶ Quēquējēnna, bonsēguēbi bacuani cabi:

—Mēsacua quēquēma'ijē'ēn. Mēsacuabi Jesús Nazareno crusu sa'cahuēna quenni reosi'quēre cu'ejēnna, ēnjo'on beoji baguē. Yua go'ya rani saji'i. Baguēre uansirute ēñani masijē'ēn. ⁷ Yureca, mēsacua sani, Jesusre con-cua, Pedro sanhuēni quēajajē'ēn: “Jesusbi mēsacua ru'ru, Galilea yijana saji'i. Ja'nca saquēna, mēsacua yua ja'anruna baguēte tēhuojēn saijē'ēn. Mēsacuabi baguē quēase'e'ru, ja'anruna baguēte tēhuoni ēñaja'cua'ē” quēajē'ēn, bonsēguēbi quēani achobi.

⁸ Quēani achoguēna, romi hua'nabi ai quēquēreba quēquējēn, tansi gojebi besa etani sani gatihuē. Huaji yējēn ba'icuabi yequēcuani gue quēaye beoye saē'ē.

Jesús se aparece a María Magdalena

⁹ Yureca, semana ja'anrë umuguse ñataguëna, Jesusbi go'ya rani, María Magdalenana ru'ru gaje meni ëñobi. Ja'ango yua te'e ëntë sara samu gu'a huati hua'i cacasi'co ba'igo ba'ncu. Ja'nca ba'isi'co ba'igona, Jesusbi ba huati hua'ire etoni saoguë ba'nji. Ja'nca ba'iguëbi yureca bagona gaje meni ëñobi. ¹⁰ Eñoguëna, ja'nrëbi, bago yua, baguëre conjën ganisi'cua ai sa'ntijën ota oijën ba'ijënna, bacuana sani quëago. ¹¹ Jesusbi go'ya raji'i. Baguëni ëñahuë yë'ë, quëagona, bacuabi bago cocare achani, Te'e ruiñe cama'iñë më'ë, cahuë.

Jesús se aparece a dos de sus discípulos

¹² Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi baguëre concua samucua zio re'otona ganiijën ba'ijënna, tin re'huasi'quë'ru gaje meni, bacuani ëñobi. ¹³ Eñoguëna, bacuabi sani, yequë bacuare conjën gajecua quëaja'ë. Quëajajjënna, bacua cocare'ga achani Te'e ruiñe cama'iñë më'sacua, cahuë.

El encargo de Jesús a los apóstoles

¹⁴ Ja'nrëbi jë'te, Jesusre concua si'a sara te'ecuabi aon ainjën ñu'ijjënna, Jesusbi bacuana gaje meni ëñobi. Eñoni, baguëni te'e ruiñe ro'tama'isi'cua, recoyo ro'taye güesi'cua, ja'an ba'isi'cuare sëani, bacuani bëinguë cabi. Baguë go'ya raise'ere ëñasi'cuani te'e ruiñe recoyo ro'taye güecuare sëani, bacuani bëinguë cabi. ¹⁵ Ja'nca cani, ja'nrëbi bacua yo'ore guanseni jo'cabi:

—Mësacua yua si'a yija re'otona sani, si'a bainni Riusu cocarebare quëani achojën ba'ijë'ën. ¹⁶ Ba cocarebare si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuare tëani baja'guë'ë yë'ë. Ba cocarebare ro'taye güecuare ai ta'yeyeyë bënni senjoja'guë'ë yë'ë. ¹⁷ Ba cocarebare si'a recoyo ro'tajën ba'icua masiye yëtoca, ën cocare ëñani, bacuare masijë'ën: Yë'ë ta'yeyeyë ba'iyete cajën, gu'a huati hua'ire etoni saoye poreyë. Tin cocare caye yeyema'icua'tan, te'e jëana ba cocare caye poreyë. ¹⁸ Aña hua'nare zeantoca, aña hua'nabi bacuani ja'si yo'oma'iñë. Eore uncutoca, gare ja'siye beoye ba'iyë. Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua ëntë sarañabi rau ju'incua pa'roni huachoye poreyë. Ja'anre ëñani, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua masijë'ën, guanseni jo'cabi Jesús.

Jesús sube al cielo

¹⁹ Ja'nca guanseni jo'cani tējiguëna, Riusubi baguëte guënamë re'otona mëabi. Mëaguëna, Riusu jëja ca'ncona bëani baji'i. ²⁰ Ba'iguëna, ja'nrëbi, bacuabi sani, Riusu cocarebare si'a re'oto bainni quëani achoja'ë. Quëani achojajjënna, mai E'jaguë Jesusbi bacuani congüë baji'i. Bacuabi ba cocarebare quëani achojajjënna, Jesusbi ai ta'yeyeyë yo'ore yo'oni ëñoguë, baguë cocareba te'e ruin cocareba ba'iyete si'a bainni masi güeseguë baji'i. Ja'nca raë'ë. Amén.

Riusu cocareba SAN LUCAS Toyani jo'case'e

Prólogo

¹ Yē'è bainguè Teófilo: Cristobi mai naconi yo'oguè ba'ise'ere quèato, ai bain hua'nabi ja'an cocare toyani jo'cahuè. ² Yequécua, baguè yo'oguè ba'ise'e beoru èñasi'cuabi quèani achojèna, ai bain hua'nabi toyani maina jo'cahuè. ³ Ja'nca jo'cajèna, yē'è'ga bacua quèani toyase'e si'ayereba te'e ruiñe èñani ro'taguè ye'yehuè. Ye'yeni, ja'n'rèbi, baguè yo'oguè ba'ise'ere re'oye toyani jo'caza caguè, èn cocare te'e ruiñe toyani, mè'èna saohuè, èjaguè. ⁴ Bain ye'yose'ere te'e ruiñe masijè'èn, caguè, èn cocare re'oye re'huani, mè'èna saohuè yē'è.

Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista

⁵ Herodes yua Judea yija èjaguè ba'isirèn ba'iguèna, pairi bainguè Zacarías hue'eguè baji'i. Abías jubè bainguè ba'iguèna, baguè rënjo Isabel hue'egobi yua pairi jubè bain romigo baco'è. Bago ira bainguè ba'isi'què Aarón hue'eguè ba'nquèña. ⁶ Ai re'o bain baé'è, ba samucua. Riusubi èñaguèna, gare te'e ruiñereba yo'ojèn baé'è. Riusu guanseni jo'case'e beoru achani, si'aye te'e ruiñe yo'ojèn baé'è. Ja'nca sèani, yequécua bacuare gu'aye cañu ro'tacuata'an, poremaé'è. ⁷ Ja'nca ba'icuabi, bago gare zin beogo baco'è. Zin garasi'co baco'è. Si'a jubè yua ai ahuro hua'na baé'è.

⁸ Ja'n'rèbi, Zacarías yua Riusu huè'e ba'i ma'carèanre èñaguè ba'iguè, baguè yo'o yo'obi, baguè yo'o yo'o umuguse cuencuese'e sèani. ⁹ Ja'an umuguse cuencuesi'què sèani, Riusu huè'ena cacani, baguè ira pairi bain ba'isi'cua yo'ojèn ba'ise'e'ru güina'ru ma'ñare misabèna èoni, Riusuna mèobi. ¹⁰ Ja'nca cacani èoguèna, bain jubèbi hue'sere ujajèn nècahuè, ma'ña èorèn ba'iguèna. ¹¹ Ujajèn nècajèna, ja'n'rèbi, Zacarías yua ma'ñare èoni mèoguèna, Riusu anje hua'guèbi yua misabè jèja ca'ncona gaje mejji'i. ¹² Gaje mequèna, baguè yua ai quèquè huesèsi'quèbi caye beoye èñabi. ¹³ Ja'nca èñaguèna, anje hua'guèbi cabi:

—Zacarías, quèquèma'ijè'èn. Mè'èbi Riusuni senni achaguèna, Riusubi achani conji. Ja'nca congüèna, mè'è rënjo Isabelbi yua mè'è zinre tè'ya raija'go'co. Tè'ya raigona, baguè mami Juan hue'yojè'èn. ¹⁴ Aireba bojoguè ba'ija'guè'è mè'è, zinre baguè sèani. Yequécua'ga ai jai jubè bainbi mè'è naconi te'e bojojèn ba'ija'cua'è. ¹⁵ Riusubi èñaguèna, ai re'o èjaguè ba'ija'guè'bi. Jo'cha gare uncuye beoye ba'ija'guè'bi. Baguè tè'ya rai umugusebi Riusu Espiritu naconi te'e zi'insi'què bojo recoyo baguè ba'ija'guè'bi. ¹⁶ Ja'nca ba'iguèbi Israel bain gu'a ma'a ganicuani cu'eni rani, ba Èjaguè Riusuni recoyo se'e zi'in güeseja'guè'bi. ¹⁷ Riusu bainguè raosi'què ba'ija'guè'bi. Riusu ira raosi'què Elías hue'eguè, baguè jèja recoyo baguè, yua Riusu Espiritu naconi te'e zi'insi'què ba'iguè ba'nji. Ja'nca ba'iguèna, mè'è zin yu güina'ru ba'ija'guè'bi. Yequécua'ba bacua zincua naconi je'o bajèna, yequécua'ba bacua pè'caguè sanhuè naconi je'o bajèna, baguèbi yua sa'ñeña je'o beoye ba'i güeseja'guè'bi bacuare. Achaye yèma'icuani Jaé'è sehuro güeseja'guè'bi. Sa'ñeña bojojèn ba'i güeseja'guè'bi. Ba'i güesejuèna, se'e te'e ruiñe ro'tajèn

ba'ija'cua'ë. Bainbi bacua Ëjaguë Riusuni te'e ruiñe ro'taja'bë caguë, bacua recoyo ro'tayete mame re'huaja'guë'bi baguë, cani jo'cabi Riusu anje hua'guë.

¹⁸ Caguëna, Zacarías yua baguëni senni achabi:

—Më'ëbi coca quëaguëna, ¿queaca masiye'ne ye'ë? Ye'ë, ye'ë rënjo, yëquënabi ai ahuelo hua'na ba'ijëna, huesë ëaji, cabi.

¹⁹ Caguëna, anje sehuobi:

—Ye'ë yua Gabriel hue'eguë, yua Riusu raosi'quë'ë. Baguëbi guansegüëna, më'ëna gaje meni, baguë bojo güese cocare quëahuë ye'ë. ²⁰ Quëaguëna, më'ëbi te'e ruiñe ro'tama'iguë achamaë'ë. Ja'nca achama'isi'quë sëani, yua yi'o ma'tëbë ba'ija'guë'ë më'ë. Më'ë zin të'ya raima'i ñësebë, coca caye gare porema'inë më'ë, ye'ë case'e'ru ba'ija'ye tëca, anjebi sehuobi.

²¹ Ja'nrebi, bain jubë yua hue'se ca'ncore nëcäjën, Zacaríasni ëjojën, ¿Guere yo'oguë baguë, sa'nahuë zoe ba'iguë'ne? cahuë. ²² Cajëna, ja'nrebi baguëbi yua etani, bacuani coca caye porema'i hua'guë baj'i. Ja'nca ba'iguëna, baguë guënamë toya ëñase'ere masihuë. Baguë ëntë sarañabi bacuani ro'ña'queye se'ga quëabi.

²³ Ja'nrebi, baguë cuencuesi umuguseña si'aguëna, Riusu huë'e yo'o ma'carëanre yo'oni tëjini, baguë huë'ena goji'i. ²⁴ Go'iguëna, ja'nrebi yo'je, baguë rënjo Isabelbi yua zin nëcago, te'e ëntë sara ña'ñaguë hua'ire huë'ena bëago, huë'ere etaye beoye baco'ë. ²⁵ Ja'nca ba'igobi ja'ansi'co ro'tago: Ye'ë Ëjaguë Riusubi ye'ëre ai re'oye congüëna, bainbi se'e ye'ë zin të'ya raima'ïñete gu'aye caye beoye ba'ija'cua'ë, ro'tago bojogo.

Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús

²⁶ Ja'nrebi, te'e ëntë sara te'e ña'ñaguë hua'i zimbë ba'igona, Riusubi baguë guënamë re'oto yo'o congüë, Gabrielni guanseni, Galilea yija huë'e jobo, Nazaret huë'e jobo, ja'an jobona baguëte saobi. ²⁷ Ja'anru ba'i romi zingo Maria hue'egoni coca quëaguë saobi Riusu. Bago yua José hue'eguë, ira ëjaguë ba'isi'quë David bainguë, ja'anguëni huejajaza cago ro'tago ba'igona, ²⁸ Riusu anje hua'guëbi bagona ti'anni, bagoni saludaguë cabi:

—Bojogo ba'ijë'ën. Riusubi më'ë naconi ba'iguëna, baguë quë'rë ta'yejeiye consi'co'ë më'ë. Më'ëni ai re'oye ëñaguë sëani, si'a romicua'ru më'ëni quë'rë ai conji Riusu, cabi.

²⁹ Caguëna, Mariabi ai quëquëni huesësi'cobi caye beoye ëñago. ³⁰ Ja'nca ëñagona, anjebi bagoni cabi:

—Quëquëma'ijë'ën, Maria. Riusubi më'ëni re'oye ëñaguë, më'ëni ai re'oye conja'guë'bi. ³¹ Më'ëbi yua zin nëcago, ëmëguëni të'ya raija'go'ë. Të'ya rani, baguë mami Jesusre hue'yojë'ën. ³² Ai ta'yejeiye ëjaguë ba'ija'guë'bi. Mai ta'yejeiyereba Riusu Zin casi'quë ba'ija'guë'bi. Riusubi baguë bain ta'yejeiye ëjaguëre baguëre re'huaye ro'taji, baguë ira ëjaguë ba'isi'quë David ba'ise'e'ru.

³³ Israel bain ëjaguë si'arën ba'ija'guë'bi. Gare carajeiye beoye guansegüë ba'ija'guë'bi, anjebi quëabi.

³⁴ Quëaguëna, Mariabi cago:

—Ëñjere beogo sëani, ¿queaca zin ba'ija'go'ne? cago, senni achago.

³⁵ Senni achagona, anjebi quëabi:

—Riusu Espiritubi më'ëna ti'anni, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi më'ëni guënamë picó naconi gaje meni, më'ëni na'oni baguëna, Riusu Zinre të'ya raija'go'ë më'ë. Të'ya raigna, Riusu Zin casi'quëbi Riusu cuencuesi'quë ba'ija'guë'bi. ³⁶ Më'ë baingo Isabelre'ga ro'tajë'ën. Të'ya raima'igo garasi'co case'eta'an, bago yua te'e ëntë sara te'e ña'ñaguë hua'i zimbë ba'igo. Ai

ahuera hua'go ba'igota'an, ja'nca tē'ya raija'gota'an ba'igo. ³⁷ Bain yo'oye porema'icuata'an, Riusubi si'aye yo'oye poreji, anjebi quēabi.

³⁸ Quēaguēna, Mariabi cago:

—Riusu yo'o con hua'go se'ga ba'i hua'go'ē yē'ē. Mē'ē quēase'e'ru bai'ye yē'ēre yo'o'ja'guē Riusu, cago sehuogo bago.

Cago sehuogona, anjebi quēani tonni huesēbi.

Maria visita a Isabel

³⁹ Ja'n'rēbi, Mariabi huēni, Yē'ē baingo Isabelni ēñajaza cago, cu re'oto huē'e jobo, Judea yija huē'e jobo, ja'anruna besa sacco'ē. ⁴⁰ Sani, Zacarias huē'ena ti'anni, Isabelni saludago. ⁴¹ Saludagona, Isabelbi achagona, Isabel zinbi bago guētabē sa'nahuē yua ñu'cuebi. Ñu'cueguēna, Isabel yua Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni ba'igobi bojo recoyo bago runco'ē. ⁴² Runni, ja'n'rēbi, re'oye achoye Mariani bojogo ai jēja ujago cago:

—Riusubi si'a romicuare ēñaguēta'an, mē'ēre quē'rē ta'yejeiye conguē baji.

Mē'ē zin tē'ya raija'guēre'ga ai conji Riusu. ⁴³ Mē'ēbi, mai Ējaguē pē'cagobi yē'ēni ēña raigona, ai bojoyē yē'ē. Riusubi bojo güeseguē, yē'ē hua'go, ro baingo ba'igote ai re'oye ēñani, Riusu re'huabi.

⁴⁴ Mē'ēbi yē'ēni saludagona, yē'ē zin sa'nahuē ba'iguēbi ja'ansirēn ai bojoguē ñu'cuebi. ⁴⁵ Mē'ēbi Riusu coca quēase'ere achani, ja'nca ba'ija'guē ro'tago, ai bojogo ba'iyē mē'ē, cago Isabel.

⁴⁶ Cagona, Mariabi cago:

Yē'ē recoyo ai bojoyereba bojogo ba'iyē yē'ē.

⁴⁷ Riusu ai ta'yejeiguē'bi ba'iji, cayē yē'ē hua'go, yē'ēre tēani baja'guēre sēani.

⁴⁸ Baguē yo'o con hua'go se'ga ba'igona, yē'ēna re'oye ro'tani, yē'ēre tēani baji yē'ē hua'gore.

Ja'nca sēani, si'a bainbi yē'ēre ēñani, Bagoni ai re'oye ai conji Riusu cajēn bojoja'cua'ē.

⁴⁹ Ta'yejeiyereba Riusubi yē'ēre conreba conguēna, ai bojoreba bojoyē yē'ē, Riusu se'ga re'oye ba'iguē sēani.

⁵⁰ Si'a hua'na baguēna oijēn gugurijēn ba'itoca, bacuani oiguē, bacuani conji Riusu.

Ja'nca conguē, gare carajeiye beoye baguē bainre oiguē conji.

⁵¹ Yequēcua ro bacua se'gare'ru huanoguēna, bacuabi ai huacha ro'tajēna, Riusubi yua bacuare te'e jēana etoni senjobi.

⁵² Yequēcua bain ta'yejeiye ējacua ba'icua'reta'an, Riusubi bacuare etoni saoni, yequēcua ro porema'icua se'gare ēñani, bacuani ēja bain re'huani baji Riusu.

⁵³ Yequēcua aon caracuare ēñani, bacuani ai re'oye conreba conguē insibi. Yequēcua a'ta bonse bacua'reta'an, ro bonse beo hua'nare etoni saobi Riusu.

⁵⁴ Mai ira bain ba'isi'cuani coca cani jo'case'ere ro'tani, güina'ru yo'o'ji Riusu. Baguē bain Israel hue'ecuanu gare huanē yeye beoye conji.

⁵⁵ Abrahamre'ga ro'tani, baguēni ai oiguē ai re'oye conbi Riusu.

Abraham bain ba'ija'cua, yureña ba'icua, yequēcua yuta ba'ima'icua're'ga, si'acuare ro'tani, gare carajeiye beoye conreba conji Riusu, cago María.

⁵⁶ Ja'nca cani, ja'n'rēbi samute ñañaguē hua'i Isabel naconi bēani ba'igo, ja'n'rēbi bani tējini, bago huē'ena goco'ē.

Nacimiento de Juan el Bautista

57 Ja'nrëbi, Isabel të'ya rai umuguse ti'anguëna, ëmëguëni të'ya raco'ë.
 58 Të'ya raigona, bago bain gaje hua'nabi bagona ti'anni ëñajën, bago naconi bojoreba bojohuë, Riusu ai re'oye conse'e sëani. 59 Ja'nrëbi, zin hua'guëbi te'e ëntë sara samute umuguseña baguëna, bainbi baguë go neño ga'nirëte tëyøjën rani, Baguë pë'caguë mami Zacarías hue'eja'guë, cahuë. 60 Cajënna, pë'cagobi: —Banji. Juan hue'eja'guë'bi, cago.

61 Cagona, bacua cahuë:

—¿Më'ë guere cago'ne? Më'ë bain Juan hue'ecua beoyë, cahuë.

62 Ja'nca cani, ja'nrëbi, baguë pë'caguëna bonëni, bacua ëntë saraña se'gabi ro ña'queni, mamaquë mami hue'eja'yete senni achahuë. 63 Senni achajënna, Zacaríasbi uti ja'ore senni, ja'nrëbi, Juan hue'eji, toyani ëñobi. Ja'nca toyani ëñoguëna, bacuabi ai ëñajën rën'ë. 64 Ëñajën rëinjënna, ja'ansirëni, Zacaríasbi, yi'obobi ti'jiguëna, yua Riusuni re'o cocareba bojoguë ca bi'rabi. 65 Ca bi'raguëna, baincuabi ai huaji yëjën, ba huë'ebi sani, si'aye quëajënna, ba yo'ose'e si'a Judea yija cu re'oto ba'iruan'ga quëani achojaise'e bajji'i.

66 Si'acua ja'an cocare achani ro'tani, sa'ñeña senni achahuë:

—¿Gueguë ba'ija'guëguë'ne ba zin hua'guë? senni achahuë.

Riusubi oiguë, baguëre ëñani consi'quëre sëani, si'a bainbi ëñani, ja'anre sa'ñeña senni achahuë.

El canto de Zacarías

67 Ja'nca ba'iguëna, Juan pë'caguë Zacaríasbi Riusu Espíritu naconi zi'inni, bojo recoyo runji'i. Runni, Riusu coca yihuoni raose'ere quëani acho bi'rabi: 68 Israel bain, mai Ta'yejeiye Ëjaguë Riusu, baguë ba'iyete ro'tajën bojojën gantañuni.

Baguë bain jucha zemosi'cuani congüë raisi'quë'bi ba'iji.

Maire huajëreba ba'icuaire etojeiguë raisi'quë'bi ba'iji.

69 Riusu raoja'guë, baguë bainguë David yo'je ba'ija'guë, maire tëani baja'guë, ja'anguëre mai ta'yejeiye ëjaguëre re'huani, maina raobi Riusu.

70 Baguë ira bain raosi'cua naconi quëani jo'case'e ba'iguëna, güina'ru maina quëani jo'cabi Riusu:

71 Yequëcuabi maini je'o bajën, maire hueso ëaye yo'ojënna, Riusubi maire tëani, maini baye cabi.

72 Mai ira bain ba'isi'cuani oiguë, bacuani coca cani jo'case'ere ro'taguë, baguë cani jo'case'e'ru güina'ru yo'obi Riusu.

73 Riusu coca cani jo'case'e, mai ira bainguë ba'isi'quë Abrahamni ganreba cani jo'case'e ën coca bajji'i:

74 Yequëcuabi maini je'o bajënna, maire tëani, maini baye cabi Riusu.

Maini baguë, baguë yo'o con hua'nare re'huani, Mésacua gare huaji yëye beoye yë'ëni conjën ba'ijë'ën, cabi.

75 Si'a mai ba'i umuguseñabi baguë naconi ba'ijën, baguë ai yëreba yësi'cua ba'ijënna, te'e ruiñe yo'ocuare maire re'huani baye cabi Riusu, cabi Zacarías.

Cani ja'nrëbi, baguë zin hua'guëre ëñani, baguëte cabi:

76 Ja'nca sëani, yë'ë mami, më'ë yua mai ta'yejeiyereba Riusu cuencueni raosi'quë'ë.

Baguë coca quëaja'guëre më'ëre re'huabi Riusu.

Më'ëbi ru'ru sani, mai Ëjaguë rai ma'are re'huaye bayë.

77 Baguë bainna sani, bacua gu'a juchare jo'cani senjojënna, Riusubi bacuare tëani bani, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare ro'tama'iñe caja'guë'bi Riusu.

Ja'anre bacuani quëani achoye bayë më'ë.

⁷⁸ Mai Ējaguë Riusubi maini ai oiguë conjí.

Mai hua'nabi ro porema'icua'reta'an, maini ai re'oye cuiraguë oiguë conjí.

Go'sijeí umuguse ñatani saoye'ru maina ti'an rani, bojo recoyo ba hua'nare maire re'huani jo'caji.

⁷⁹ Ja'nca re'huani jo'caguëbi zijeí re'oto ba'icua, gare bënni senjosi'cua ba'ija'cua, ja'ancuani baguë go'sijeí re'otore te'e ruiñe masi güesejeí Riusu.

Mësacua gare huaji yëye beoye yë'ëni te'e zi'inni conjën ba'ijë'ën caguë, maire choiji Riusu, gantaguë cabi Zacarías.

⁸⁰ Caguëna, ja'nrëbi, baguë zin hua'guëbi irani, jëja baguë, te'e ruiñe ba'i recoye re'huani bají'i. Irani tējini, ja'nrëbi, bain beo re'otona sani, bëani bají'i. Israel bainna sani quëa umuguse ti'añe tēca baruna bëani ba'iguë ëjobi Juan.

2

Nacimiento de Jesús

¹ Ja'nrëbi, bain ëjaguëreba, Augusto hue'eguëbi si'a bainni guansegüë, Si'acua mamire ëja bain uti pëbëna toya güesejë'ën caguë guansení jo'cabi.

² Ja'nca guansení jo'caguë, bain cuencuese'e, ru'ru ba'iyë cuencuese'e bají'i. Ja'nca ba'iguëna, Cirenio hue'eguëbi yua Siria yija bain quë'rë ta'yejeiyë

ëjaguë bají'i, ja'anrën. ³ Bainre cuencueye guansegüë, Si'acuabi mësacua tē'ya rai si huë'e jobona go'ini, mësacua mamire ëja bain uti pëbëna toya güesejë'ën,

guansení tonni jo'cabi. ⁴ Ja'nca guansení jo'caguëna, Josebi baguë huë'e jobona sai bi'rabi. Nazaret huë'e jobo, Galilea yija ba'i jobobi sani, Belén huë'e jobo, baguë ira ëjaguë ba'isi'quë David hue'eguë, baguë huë'e jobo,

Judea yija ba'i jobo, ja'anruna sani, baguë mamire toya güesejaji'i. ⁵ Toya güesejaiguë, Maríare'ga sabi, bago naconi huejaye ro'taguë sëani. Yua ira zimbë

ba'igoni sabi. ⁶⁻⁷ Ja'nca sani, Belenna ti'anni, bain cain huë'ena cainru cu'eni jëhuani, cainru beoguëna, jo'ya hua'na be'jerëna sani cacani baë'ë. Ba'ijën,

bago tē'ya rairën ti'anguëna, bago zin ru'ru ba'iguëte tē'ya rani, canbi ganoni, jo'ya hua'na aon aonguna uango.

Los ángeles y los pastores

⁸ Ja'nrëbi, ja'ansi ca'nco jo'ya hua'na cuiracua baë'ë. Cuirajën ba'icuabi bacua oveja jo'ya hua'nare ñamibi ëñajën baë'ë. ⁹ Ja'nca ëñajën ba'ijëna,

Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'guëbi bacuana gaje meni ti'anbi. Ti'anguëna, ai go'sijeí re'otora ti'anguëna, jo'ya ëñacuabi ai quëquësi'cua ëñajën

baë'ë. ¹⁰ Ja'nca ba'ijëna, yo'o con hua'guëbi bacuani quëabi:

—Quëquëma'ijë'ën mësacua. Bojo güese cocare mësacuani quëaguë rai si quë'ë yë'ë. Si'a bainbi achani ai bojoreba bojoye'ë. ¹¹ Yure, ira ëjaguë

David huë'e jobo, Belenre ba'iguë, Riusu raosi'quë tē'ya rai si quë'ëbi ba'iji. Mësacuana ti'an rani, mësacuare Riusu bainrebare re'huani baza caguë rají'i.

Mai ta'yejeiyereba ëjaguë ba'ija'guëbi Cristo hue'eji baguë. ¹² Mësacuabi huë'e jobona sani cu'eto, Riusu Zin raosi'quëre tinjani ëñaja'cua'ë. Canbi

gansi'quëbi jo'ya hua'na aon aongute uinguëna, baguëte ëñani masija'cua'ë, cabi. ¹³ Caguëna, ja'nrëbi, ai jai jubë anje hua'nabi te'e jëana gaje meni ti'anhüë. Ti'anni, si'a jubëbi Riusuni bojoreba bojojën gantahuë:

¹⁴ Mai ta'yejeiyereba Riusubi guënamë re'oto ëjaguëreba'bi ba'iji.

Baguë bain ai yësi'cua, yija re'otore ba'icuani bojoguë, huaji yëye beoye ba'ija'bë caji, Riusure yo'o con hua'nabi gantajën quëahuë.

15 Gantani tonni, yua guënamë re'otona go'ijënnä, jo'ya hua'na cuiracuabi sa'ñëña ca bi'rahuë:

—Belenna saiñu. Riusu raosi'quëre yure quëani achosi'quëni sani ëñajaiñu cahuë.

16 Cani, besa sani ëñato, María, José baë'ë. Zin hua'guëbi jo'ya hua'na aon aongute uingüëna, ëñahuë. 17 Ja'nca ëñani, ba zin hua'guë ba'iyë, anje hua'guë cani jo'case'ere bacuani quëahuë. 18 Ja'nca quëajënnä, si'a hua'nabi ai bojoreba bojojën achahuë. 19 Ja'nca bojojënnä, Mariabi ja'an si'aye ro'tani, bago recoyona re'huani, gare huanë yeyë beoyë baco'ë. 20 Ja'nrëbi, jo'ya hua'na cuiracuabi yua Riusu quëani achose'e beoru achani, Riusu yo'oni jo'case'e beoru ëñani, Riusuni bojoreba bojojën, baguëni gantajën goë'ë. Riusure yo'o congüë quëase'e'ru güina'ru baji'i, cajën bojojën goë'ë.

El niño Jesús es presentado en el templo

21 Ja'nrëbi, te'e ëntë sara samute umuguseña ba'ini, ba zin hua'guë go neño ga'nirëte tëyo güeseni, baguë mami Jesús hue'yohuë. María yuta zin nëcamä'irën, Riusure yo'o congüëbi gajë meni quëaguëna, ja'an mamire yure baguëte hue'yohuë.

22 Hue'yoni ja'nrëbi pë'caguë sanhuë pa'roma'i umuguseña carajeyë tëca ba'ijën, Moisés coca cani jo'case'e'ru yo'ojën, tënosi hua'na runni tonni, ja'nrëbi Zin hua'guëre Riusu huë'ena sani, Riusu conja'guëte re'hua güeseñu cayän, Jerusalén huë'e jobona sani, Riusu huë'ena cacahuë. 23 Moisés coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'ohuë:

Si'a zin hua'na ru'ru të'ya raisi'cua banica,
Riusu conja'cuare re'hua güesej'ën,
cani jo'case'e

sëani, Jesusre sani, Riusu conja'guëte re'hua güesehuë.

24 Ja'nca re'hua güesejën, Moisés coca toyani jo'case'e'ru yo'ojën, jo'ya ca hua'i hua'nare inni, samu jure hua'na, o samu ju'ncubo hua'na, ja'an hua'nare inni, misabëna ëoni Riusuna mëojën, zin hua'guëre Riusu conja'guëte re'hua güesehuë.

25 Ja'nca re'hua güesejënnä, yequë Simeón hue'eguëbi Riusu huë'ena cacani baji'i. Ja'an ba'iguëbi ai re'o bainguë ba'iguë, Riusuni carayë beoyë yo'o congüë te'e ruiñë yo'oyë se'ga baji'i. Israel bain etojeirëne ai rō'taguë, Riusu etojeiyete carayë beoyë ëñaguë ëjoguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Riusu Espiritubi baguë recoyona gajë meni bëani, ba'iguë baji'i. 26 Bëani ba'iguëbi Simeonni masi güesequë baji'i: Më'ë yija yuta ba'iguë, Riusu raoja'guëte ëñaja'guë'ë më'ë, masi güesebi Riusu. Ja'nca masi güesequë sëani, 27 yureca Riusu Espiritubi saguëna, Simeonbi Riusu huë'ena cacani baji'i. Capani ba'iguëbi, Jesús pë'caguë sanhuëbi Riusu coca cani jo'case'e'ru yo'ojënnä, bacuana ti'anbi. 28 Ti'anni, zin hua'guëre inni cuanni ëñaguë, Riusuni ai bojoreba bojoguë cabi:

29 Ah, E'jaguë, më'ë coca cani jo'case'e'ru güina'ru yo'osi'quë sëani, yë'ë hua'guë më'ë yo'o con hua'guë se'ga ba'iguëbi më'ëni ai bojoreba bojoyë yë'ë.

Më'ë raosi'quërebabi ti'anguëna, yurera baguëni ai bojoguë ëñañë yë'ë. Ja'nca ëñaguë, yureca bojo hua'guëbi junni, ën yijare gare jo'cayë poreyë yë'ë, Ja'quë.

30 Më'ë bainrebare re'huani baja'guëre raoguëna, baguëte yure ëñahuë yë'ë.

31 Si'a bainni baguëre ëñani masija'bë caguë raoguëna, yurera ti'an raisi'quë'bi ba'iji baguë.

³² Si'a ën yija bainni go'sijeji re'otorebare ëñoni masi güeseja'guë'bi ti'anguëna, bojoyë yë'ë.

Judio bain jubë ba'ima'icuaire'ga go'sijeiyete te'e ruiñe ëñoni, Israel bainre quë'rë ëja bainre re'huaní jo'caja'guë'bi ba'iji ënquë, bojoguë cabi Simeón.

³³ Ja'nca caguëna, ba zin hua'guë pë'caguë sanhuë, José, María, bacuabi ai bojo re'coya re'huaní baë'ë, bacua zinre case'e sëani. ³⁴ Ba'ijëna, Simeonbi bacuani ai re'oye caguë, ëñani jo'cani, ja'nrëbi Jesús pë'cago Maríani jë'te ba'ija'yete caní achobi:

—Achajë'ën. Riusubi ënquëre cuencueni raoguëna, ai bain Israel ba'icuabi baguë yo'oguë ba'iyete ëñaja'cua'ë. Eñani, yequëcuabi baguëni zi'inni re'oye ba'ija'cua'ë. Yequëcuaca baguëni gu'a güejën, gu'aye ba'ija'cua'ë. Baguëte Riusu raosi'quërebare ro jo'cani senjojën, ³⁵ bacua gu'a recoyo ro'tayete te'e ruiñe masi güesejën ba'ija'cua'ë. Baguëte ro jo'cani senjojën gu'aye yo'ojëna, më'ëbi aireba sa'ntigo, si'a recoyo oireba oigo ba'ija'go'ë, caní jo'cabi Simeón.

³⁶ Caní jo'caguëna, yeco'ga Ana hue'egobi querë baco'ë. Riusu baingobi baguë cocare masini quëago baco'ë. Aser jubë baingo ba'igo, bago taita Fanuel hue'eguëna, ai ahuera hua'go baco'ë. Romi zingo ba'isirën huejani, bago ënjë naconi te'e ëntë sara samu tëcahuëan ba'igona, junni huesëguëña baguë. ³⁷ Junni huesëguëna, bago hua'jeni ba'irën yua ochenta y cuatro tëcahuëan te'e hua'go baco'ë. Ja'nca ba'igobi Riusu huë'e se'gare ba'igo, Riusu yo'o coñe se'ga ba'igo. Aon aiñe jo'cago, Riusuni ujago, jo'caye beoye Riusu yo'o se'gare yo'ogo. ³⁸ Ja'nca ba'igobi ja'ansirën Jesús pë'caguë sanhuëna ti'an rani, Riusu zin hua'guëni ëñani bojogo. Riusuni ai bojoreba bojogo, surupa cago, zin hua'guë ba'ija'yete bago bainni quëani acho bi'rago. Quëani achogona, bacuabi achani, Maire etoja'guëni ëjojën ba'icuaireta'an, yua ti'anbi cajën bojojën achahuë.

El regreso a Nazaret

³⁹ Ja'nrëbi, Jesús pë'caguë sanhuëbi Moisés coca toyani jo'case'e'ru yo'oni tējini, bacua huë'e jobo Nazaretna goë'ë, Galilea yija huë'e jobo. ⁴⁰ Go'ini ti'anni ba'ijëna, zin hua'guëbi irani, ai jëja bani, ai masiye ye'yeguëna, Riusubi baguëni ai re'oye conni cuiraguë bají'i.

El niño Jesús en el templo

⁴¹ Yureca, Jesús pë'caguë sanhuëbi Nazaret huë'e jobore ba'ijën, si'a tëcahuëan Pascua umuguseña ba'iguëna, Riusuni bojojën yo'ojaiñu cajën, Jerusalén huë'e jobona saijën baë'ë. ⁴² Ja'nca ba'ijëna, Jesusbi si'a sara samu tëcahuëanre bani, baguë bain yo'ojën ba'iyë'ru yo'oguë, Pascua umuguseñabi Riusuni bojoñu cajën saijëna, baguë yua te'e congüë saji'i. ⁴³ Sani, Pascua umuguseña yo'oni tējini, baguë bainbi go'ijëna, Jesusbi Jerusalenna bëabi. Bëaguëna, baguë pë'caguë sanhuëbi huesëjën, ⁴⁴ Mai jubë bain naconi ba'ima'iguë baguë cajën, ma'abi go'ijën na'ijaë'ë. Na'ijani, ja'nrëbi bacua bain ba'iruanna baguëre cu'e ganocuata'an, ⁴⁵ gare baguëre tinjamaë'e. Tinjamajën, ja'ansirën Jerusalenna bonëni, baguëni cu'ejën, se'e goë'ë.

⁴⁶ Go'ini, samute umuguseña baguëte cu'eni, ja'nrëbi Riusu uja huë'ena cacani ëñato, Riusu coca masiye ye'yocua naconi ñu'iguë bají'i baguë. Ja'nca ñu'iguëbi bacuani ai coca senni achaguë bají'i. ⁴⁷ Senni achani bacua cocare'ga masiye sehuoguë ba'iguëna, ba hua'nabi ai achajën rëinjën, sa'ñeña cajën, ¿Queaca masiye sehuoye poreguë'ne baguë? ro'tajën cajën, baguëre

ēñahuë. ⁴⁸ Ja'nca cajën ēñajēnna, baguë pē'caguë sanhuë'ga ti'anni, ¿gue'ne? sa'ñeña cajën, pē'cagobi Jesusni cago:

—Mami, ¿mē'ē guere yo'oguë, bēani ba'iguë'ne? Mē'ē taita, yē'ē, yēquēnabi mē'ēni ai cu'ejën ai sa'ntijën baë'ē, cago.

⁴⁹ Cagona, Jesús sehuobi:

—¿Mēsacua queaca ro'tajën, yē'ēni cu'eye'ne? Yē'ē Ja'quë yo'o ma'carēanre yo'oguë bēaguëna, mēsacua ro'tama'ñe? caguë sehuobi.

⁵⁰ Ja'nca sehuoguëna, baguë coca case'ere ro huesë ēaye achahuë.

⁵¹ Ja'n'rēbi, bacua naconi Nazaret huë'e jobona goji'i Jesús. Go'ini ba'iguë, bacua guansemete achani jaë'ē caguë yo'oguë baji'i. Yo'oguë ba'iguëna, baguë pē'cagobi ja'an si'aye ro'tani, bago recoyona re'huanu, gare huanë yeye beoye baco'ë. ⁵² Ja'n'rēbi, Jesusbi irani, ai jēja baguë'ru runni, ai masiye ye'yesi'quë'ru ruinguëna, Riusubi baguëni ēñani bojoguë baji'i. Bain'ga baguëni re'oye ēñajën baë'ē.

3

Juan el Bautista en el desierto

¹ Ja'n'rēbi, bain ta'yejeiye ējaguëreba Tiberio hue'eguëbi bēani, quince tēcahuëan ba'iguëna, ja'an tēcahuë ti'anguëna, Judea bain ējaguë Poncio Pilato baji'i. Herodes'ga Galilea bain ējaguë baji'i. Herodes yo'jeguë Felipe yua Iturea, Traconite, ja'an bain ējaguë baji'i. Lisantias yua Abilinia bain ējaguë baji'i. ² Ja'an tēcahuë, judío bain piri ta'yejeiye ējacua, Anás, Caifás, ja'ancua baë'ë. Ja'nca ba'ijēnna, ja'an tēcahuë, Zacarías mamaquë Juanbi bain beo re'otore ba'iguëna, Riusubi baguëna ti'anni, Ën cocare bainni quëani achojē'ën, caguë guansebi. ³ Caguë guanseguëna, Juanbi si'a Jordán ziaya ba'i re'otobi ganini, Riusu cocare quëani achoguë baji'i:

—Mēsacua gu'aye yo'ojën ba'ise'e beoru jo'cani senjoni, bautiza güesejē'ën. Ja'nca yo'otoca, Riusubi mēsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere huanë yeni, gare mēsacua recoyore mame re'huanu tēnoni baja'guë'bi quëani achoguë baji'i Juan.

⁴ Yua Juanre cuencueni raose'ere ro'tato, Riusubi baguëte ai zoe cuencuebi. Riusu ira bainguë ba'isi'quë Isaíasbi ñaca toyani jo'cabi: Riusu bainguëbi beo re'otona ti'anni, Riusu cocare si'a jēja canu achoja'guë'bi: Mēsacua recoyore mame re'huanu ba'ijē'ën. Mai ējaguë rai ma'are re'huaye'ru re'huanu, te'e ruin ma'are yo'ocaijē'ën baguëre.

⁵ Si'a yorobēan ba'itoca, yua beoru ya'obi pē'npēye ba'iji. Cubēan ba'itoca, yua beoru quëroni ñañoni tonni, senjoñe ba'iji. To'nqueboan ba'i ma'a ba'itoca, yua te'e ruin ma'a ba'ie re'huaye ba'iji. Gu'a ma'a ba'itoca, te'e ruiñe gani güeseye ba'iji.

⁶ Ja'nca re'huanu ba'iguëna, Riusubi baguë bainre tēani, baguë ba'i jobona sani baguëna, si'a bainbi ēñaja'cua'ë, toyani jo'caguë ba'nji Isaías.

⁷ Ja'nca ba'iguëna, ai bainbi Juanna ti'anni, Bautiza güesējañu cajēnna, Juanbi bacuani si'a jēja yihuoguë cabi:

—Mēsacua yua aña hua'na'ru gu'aye ro'tajën raë'ë. Riusu bēnni senjosi'cua yuara ba'ija'cua sēani, ¿mēsacua queaca jēaye ro'taye'ne? ⁸ Mēsacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, mēsacua mame recoyo re'huanu ba'ijē'ën. Te'e ruiñe ro'tajën ba'ijē'ën. Mēsacua sa'ñeña coca cajën ba'ie'ru gare se'e cama'ijē'ën: “Yēquëna yua Abraham re'o bain yo'je ba'icuaere sēani, Riusubi bēnni senjoma'iji” ro huacha ro'tayë mēsacua. Mēsacuani ganreba

cayë. Riusubi Abraham re'o bainre re'huaye yëtoca, ënjo'on ba'i gatabëanre inni, baguë re'o bainre guaja beoye re'huaye poreji. ⁹ Gu'a sunqui cueye'ru yo'oji Riusu. Zu'ubo re'oye guë'tosibobi inni, si'a sunquire ëñani, gu'a sunqui ba'itoca, aon quëinma'ifne ba'itoca, yua si'a sunqui sitare cueni, sunquire taonni, toana senjoni ëoji. Ja'nca yo'oye'ru yo'oye ro'taji Riusu, yihuoguë cabi Juan.

¹⁰ Caguëna, bainbi baguëni senni achahuë:

—Ja'nca yo'oye ro'tatoca, yëquëna ¿queaca yo'oja'cua'ne? senni achahuë.

¹¹ Senni achajëna, bacuani sehuobi Juan:

—Mësacua bainni oijën conjë'ën. Samu ëntë sara cañare banica, te'e canre ëntë sara can beo hua'guëna ro insijë'ën. Mësacua aonre bajën, aon beocuana huo'hueni ro insijë'ën, sehuobi.

¹² Ja'n'rëbi, impuesto curi cocuabi Bautiza güeseñu cajën, Juanna ti'anni, baguëni senni achahuë:

—Yequëna'ga ¿queaca yo'oja'cua'ne, Ëjaguë? senni achahuë.

¹³ Senni achajëna, bacuani yihuoguë cabi:

—Ëja bain guanseni jo'casi cocare ëñani, ja'an coca caye se'gare'ru yo'ojën, impuesto curire conì bajë'ën. Coqueye beoye yo'ojën, quë'rë ta'yejeiye conì bama'ijë'ën, cabi.

¹⁴ Caguëna, ja'n'rëbi soldado hua'nabi Juanna ti'anni, baguëni senni achahuë:

—Yequëna'ga ¿queaca yo'oja'cua'ne? senni achahuë.

Senni achajëna, Juan sehuobi:

—Bain bonsere coqueye beoye tëtema'ijë'ën. Mësacua jubë yequëcuabi gu'aye cajën, Bain bonsere tëtëni baza cajën, bainre ro huai ëaye yo'ojën tëtëyë. Yequëcuabi bainre preso zean ëaye yo'ojën tëtëyë. Ja'an yo'oye'ru yo'omajën ba'ijë'ën. Mësacua ëja bain curi ro'ise'ere conì, ja'an se'gare bani, bojojën ba'ijë'ën, caguë sehuobi Juan.

¹⁵ Ja'nca sehuoguëna, bainbi achani, baguëte re'oye ëñajën, ¿Riusu raosi'quërebama'iguë baguë? sa'neña senni achajën ba'ë. ¹⁶ Ja'nca senni achajën ba'ijëna, Juanbi si'acuanì quëareba quëabi:

—Bañë. Ocona bautizaye se'ga ba'iguë'ë yë'ë. Yequëca yë'ë ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguërebabi yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji. Baguëbi bainre bautizato, Riusu Espiritu naconì, toa naconì, ja'anre gaje me güeseni, bainre bautizaja'guë'bi. Ai ta'yejeiye ëjaguërebare sëani, baguëni yo'o coñe gare ti'anma'iguë'ë yë'ë. Baguë guëon ju'i co'rore ti'jeyë'ga gare ti'anma'iguë'ë yë'ë. ¹⁷ Bain recoyo ro'tayete masiza caguë, baguë ñacobi ëñani, bain re'oye ro'taye, bain gu'aye ro'taye, ja'anre te'e ruiñe masija'guë'bi baguë. Trigo aonra'carëanre tutuna huëaye'ru yo'oguë rajji. Baguë huëa macabi inni aonra'carëanre tutuna huëani, hui'ya sëohuëan senjoguëna, trigo aonra'carëan se'gare baguë aon re'huaruna ayani baji. Ja'nca bani, ja'n'rëbi hui'ya sëohuëanre chiani, toana senjoni ëoji. Ja'an toare cato, gare yayaye beoye ba'iji. Baguë bainrebare re'huani baja'yete quëayë. Yequëcua, baguëte güeni senjocuare toana senjoni ëoja'guë'bi, bainni quëabi Juan.

¹⁸ Ja'nca quëaguë, si'a bainni ai yihuoguë, Riusu bojo güese cocarebare quë'rë ai ba'iyë quëani achoguë bajji. ¹⁹ Ja'nca quëani achoguë, bain ëjaguë Herodesni ai bëinguë cabi: Më'ë yo'jeguë Felipe rënjore ro tëani baguë sëani, ai gu'aye yo'ohuë më'ë, bëinguë cabi. Herodías hue'egote ro tëani baguëre sëani, ai bëinguë cani, yequë baguë gu'aye yo'ose'ere'ga baguëni ro'ta güeseni, Herodesni bëin coca cani jo'cabi Juan. ²⁰ Cani jo'caguëna, Herodes yua

achaye güeguë, què'rë se'e ai gu'aye yo'oguë, Juanni preso zeanni, baguëte ya'o huë'ena guao güeseni babi.

Jesús es bautizado

²¹ Juanre zeanni guao güeserën yuta ti'anma'iguëna, Juan yua bainre bautizaguë ba'iguëna, Jesusbi ti'an raji'l. Ti'an rani, Juanbi baguëte bautizaguëna, Jesusbi Ja'quë Riusu naconi coca ca bi'rabi. Ca bi'rani mëiñe ëñato, guënamë re'otobi ja'anse'e a'nqueni saaguëna, ²² Riusu Espíritubi eta rani, ju'ncubo ba'iyë'ru ëñoni, Jesusna gaje meni tuabi. Tuaguëna, guënamë re'otobi coca caní achobi:

—Më'ë yua yë'ë Zin ai yësi'quë'bi ba'iyë. Më'ëni ai bojoguë ëñañë yë'ë, guënamë re'otobi caní achobi.

Los antepasados de Jesucristo

²³ Jesucristo ën yija ba'iguë ba'iyete cato, baguë bainre con bi'raguë, yua treinta tëcahuëan baye'ru babi. Bainbi ro'tani cato, baguë pë'caguë yua José baquëña. José pë'caguë yua Elí baquëña. ²⁴ Elí pë'caguë yua Matat baquëña. Matat pë'caguë yua Leví baquëña. Leví pë'caguë yua Melqui baquëña. Melqui pë'caguë yua Jana baquëña. Jana pë'caguë yua José baquëña. ²⁵ José pë'caguë yua Matatías baquëña. Matatías pë'caguë yua Amós baquëña. Amós pë'caguë yua Nahum baquëña. Nahum pë'caguë yua Elsi baquëña. Elsi pë'caguë yua Nagai baquëña. ²⁶ Nagai pë'caguë yua Maat baquëña. Maat pë'caguë yua Matatías baquëña. Matatías pë'caguë yua Semei baquëña. Semei pë'caguë yua Josec baquëña. Josec pë'caguë yua Judá baquëña. ²⁷ Judá pë'caguë yua Joanán baquëña. Joanán pë'caguë yua Resa baquëña. Resa pë'caguë yua Zorobabel baquëña. Zorobabel pë'caguë yua Salatiel baquëña. Salatiel pë'caguë yua Neri baquëña. ²⁸ Neri pë'caguë yua Melqui baquëña. Melqui pë'caguë yua Adi baquëña. Adi pë'caguë yua Cosam baquëña. Cosam pë'caguë yua Elmadam baquëña. Elmadam pë'caguë yua Er baquëña. ²⁹ Er pë'caguë yua Jesús baquëña. Jesús pë'caguë yua Eliezer baquëña. Eliezer pë'caguë yua Jorim baquëña. Jorim pë'caguë yua Matat baquëña. ³⁰ Matat pë'caguë yua Leví baquëña. Leví pë'caguë yua Simeón baquëña. Simeón pë'caguë yua Judá baquëña. Judá pë'caguë yua José baquëña. José pë'caguë yua Jonam baquëña. Jonam pë'caguë yua Eliaquim baquëña. ³¹ Eliaquim pë'caguë yua Melea baquëña. Melea pë'caguë yua Mena baquëña. Mena pë'caguë yua Matata baquëña. Matata pë'caguë yua Natán baquëña. ³² Natán pë'caguë yua David baquëña. David pë'caguë yua Isaí baquëña. Isaí pë'caguë yua Obed baquëña. Obed pë'caguë yua Booz baquëña. Booz pë'caguë yua Sala baquëña. Sala pë'caguë yua Naasón baquëña. ³³ Naasón pë'caguë yua Aminadab baquëña. Aminadab pë'caguë yua Admin baquëña. Admin pë'caguë yua Arni baquëña. Arni pë'caguë yua Esrom baquëña. Esrom pë'caguë yua Fares baquëña. Fares pë'caguë yua Judá baquëña. ³⁴ Judá pë'caguë yua Jacob baquëña. Jacob pë'caguë yua Isaac baquëña. Isaac pë'caguë yua Abraham baquëña. Abraham pë'caguë yua Taré baquëña. Taré pë'caguë yua Nacor baquëña. ³⁵ Nacor pë'caguë yua Serug baquëña. Serug pë'caguë yua Ragau baquëña. Ragau pë'caguë yua Peleg baquëña. Peleg pë'caguë yua Heber baquëña. Heber pë'caguë yua Sala baquëña. ³⁶ Sala pë'caguë yua Cainán baquëña. Cainán pë'caguë yua Arfaxad baquëña. Arfaxad pë'caguë yua Sem baquëña. Sem pë'caguë yua Noé baquëña. Noé pë'caguë yua Lamec baquëña. ³⁷ Lamec pë'caguë yua Musalén baquëña. Musalén pë'caguë yua Enoc baquëña.

Enoc pë'caguë yua Jared baquëña. Jared pë'caguë yua Mahalaleel baquëña. Mahalaleel pë'caguë yua Cainán baquëña. ³⁸ Cainán pë'caguë yua Enós baquëña. Enós pë'caguë yua Set baquëña. Set pë'caguë yua Adán baquëña. Adán pë'caguë yua Riusu baquëña.

4

Jesús es puesto a prueba

¹ Yureca, Jesusbi Riusu Espírituna te'e zi'inni, recoyo bojoreba bojoguë, Jordán ziaya re'otore jo'cani saiguëna, Riusu Espíritubi baguëte beo re'otona sabi. ² Saguëna, cuarenta umuguseña ba'iguëna, zupai huatibi ti'an rani, Jesusni gu'aye yo'o güeseza caguë, baguëni coqueguë ca bi'rabi. Ca bi'raguëna, Jesusbi gare aon ainmaquë ba'iguëna, cuarenta umuguseña ba'iguëna, ai aon gu'abi baguëre. ³ Aon gu'aguëna, zupai huatibi Jesusni gu'aye ro'ta güeseza caguë, ti'anni, cabi:

—Më'ëbi Riusu Zin sëani, ën gatabëte inni, jo'jo aonbëte re'huani ainjë'ën, cabi.

⁴ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Bain hua'nabi aon aiñe se'ga yo'ojën ba'itoca, re'oye ba'ima'iñë. Riusu cocareba cani jo'case'ere to'ye ruiñe ye'yëjën ba'itoca, ai re'oyereba ba'ijën ba'ija'cu'ë.” Ja'an coca toyani jo'case'e sëani, më'ë case'ere yo'oma'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁵ Sehuoguëna, ja'n'rëbi zupai huatibi baguëte ëmë cubë na'miñona mëani nëconi, si'a ën yija re'otoñare te'e jëana ëñobi. ⁶ Ëñoni, baguëni cabi:

—Ja'an si'ayete më'ëna insini, si'a ën yija re'otoña ëjaguëre më'ëre re'huayë yë'ë. Yë'ëna insini jo'case'e sëani, yë'ë yëse'e'ru më'ëna insini jo'caye poreyë yë'ë. ⁷ Ja'nca sëani, më'ëbi yë'ëna gugurini rëanni, ujatoca, si'a ëña re'otoña beoru më'ë se'gana ro insini jo'cayë yë'ë, cabi.

⁸ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Yë'ëre gare jo'cani saijë'ën, Zupai. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Mai Ëjaguë Riusu se'gana gugurini rëanni, baguë se'gana uajjën ba'ijë'ën” caji. Ja'nca toyani jo'case'e sëani, më'ë caye'ru yo'oma'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁹ Sehuoguëna, zupaibi baguëte se'e sani, Jerusalén huë'e jobona ti'anni, Riusu huë'e mi'chiyona nëconi, baguëni cabi:

—Më'ëbi Riusu Zin sëani, yijana chajë'ën. ¹⁰ Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: Riusubi guanseguëna, baguë guënamë re'oto yo'o con hua'nabi më'ëre ëñajën cuirayë.

¹¹ Gatana ju'njema'ija'guë cajën, më'ëre ëñajën cuirajën, më'ëre tëani bayë, toyani jo'case'e ba'iji, cabi.

¹² Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Riusu coca yequë ca'nco'ga ñaca caji: “Riusuni gu'aye yo'o güeseza cama'ijë'ën” toyani jo'case'e sëani, më'ë case'ere yo'oma'iguë'ë yë'ë, sehuobi Jesús.

¹³ Sehuoguëna, zupai huatibi baguëni se'e yo'o güeseye ro'taye porema'iguë sëani, baguëte jo'cani sani, se'e zoe raimaji'i.

Jesús comienza su trabajo en Galilea

¹⁴ Ja'n'rëbi, Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni ba'iguëbi ai ta'yëjeiye yo'oguë, Galilea yijana go'iguëna, si'a bain ja'anruan ba'icuabi baguë ba'iyete ai cani achojën baë'ë. ¹⁵ Si'a huë'e joboñana sani ti'anni, bacua ñë'ca huë'eñana

cacani, bainni coca yihuoguëna, si'acuabi bojojën, baguë ta'yejeiye ba'iyete ai re'oye cani achojën baë'ë.

Jesús en Nazaret

16 Ja'nca ba'ijënna, ja'nrebi, Nazaret huë'e jobo, baguë zinzrën ba'isi jobona sani, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, baguë bain yo'ojën ba'ise'e'ru yo'oguë, bain ñë'ca huë'ena cacani baji'i. Ja'nca ba'iguëbi bain jobona nëceni, 17 Riusu coca toyani jo'case'ere cani achoza caguë, Isaías toyani jo'casi pëbëte insijënna, baguebi inni anconi ëñato, ën coca toyasiru baji'i:

18 Riusu cuencueni raosi'quëre sëani, baguë Espirituni yë'ëna gaje meni ba güesequëna, yë'ë yo'ore yo'ojë'n, caguë guansebi yë'ëre.

Yë'ë bojo güese cocare bonse beo hua'nani quëani achojë'n.

Recoyo ai yo'ojën sa'nti hua'nare bojo recoyo bacuare re'huajë'ën.

Jucha zemosicuaana sani, bacua etojeiyete cani achojë'ën.

Ñaco ëñama'icuaare se'e ëña güesejë'ën.

Je'o base'e ro'ire ai yo'ojën ba'icuana sani, bacua etojeiyete masi güesejë'ën.

19 Riusu rani mame re'huaja'yete si'acuani quëani achoguë ba'ijë'ën caguë, yë'ëre cuencueni raobi Riusu, cani achobi Jesús.

20 Cani achoni tējini, uti pëbëte se'e ganoni, uti pëbë re'hua ëjaguëna go'yani, bëabi. Bëaguëna, si'a ñë'ca huë'e bainbi baguëni ai zoe ëñajën baë'ë. 21 Zoe ëñajënna, Jesusbi bacuani coca ca bi'rabi:

—Ja'an coca cani jo'case'e ba'iguëna, yure umuguse Riusubi güina'ru yo'o bi'raguë, baguë Raosi'quërebare mësacuanii ëñobi, cabi Jesús.

22 Caguëna, si'acuabi Jesus ba'iyete ai re'oye cajën, baguë re'o coca cani achose'ere ai bojoreba bojojën baë'ë. Yequëcuaca sa'ñëna senni acha bi'rahuë:

—¿José mamaquëma'iguë baguë? baguëte jayaye'ru cahuë.

23 Cajënna, bacuani sheuobi Jesús:

—Mësacua ira bain coca cani jo'case'ere ro'tajën, yequëre yë'ë ba'iyete güina'ru caye'ne? “Më'ëbi ëco uañe masinica, ja'ansi'quëre huachojë'ën” ja'an cocare ro'tani, yë'ë ba'iyete ro'taye mësacua? Yequë cocare'ga yë'ë ba'iyete ro'tajën, yë'ëre cama'inë'ne? “Më'ëbi Capernaum huë'e jobo ba'iguë yo'ose'e, yëquëna achani masise'e, ja'an'ru güina'ru yëquënanii re'oye yo'ojë'n, më'ë zinzrën ba'iguë ba'isi jobore sëani” ja'an coca yë'ëre cama'inë'ne mësacua?

24 Ja'nca ro'tajën cacuare sëani, mësacua gu'a recoyo ro'tayete masiyë yë'ë. Riusubi baguë bainre coca cani achocuare raoguëna, bacua zinzrën ba'ijën ba'isi jobo bainbi bacuani te'e ruiñe ëñamajën, bacuani bojoma'inë. Ja'nca bojoma'icua sëani, Riusubi tinruan ba'icuaare quë'rë re'oye ëñaguë conjí.

25 Riusu ira bainguë raosi'quë Elíasre ro'tajë'ën. Baguë ba'i umuguseña ba'iguëna, ai romi hua'je hua'na Israel yijare ba'ijën, ai yo'ojën bateña. Samute tëcahuëan jobo ocoma'iguëna, ai aon gu'ana ju'iñe ba'iguëna, Riusubi Elíasni baguë yo'ore guansequëna: 26 Israel romi hua'je hua'nana congüë saima'ijë'ën. Sarepta baingo, Sidón huë'e jobo ca'ncore ba'igona, ja'ango Israel bain jubë ba'ima'igore congüë saijë'ën caguë, baguëte saoguëña Riusu.

27 Riusu ira bainguë raosi'quë Eliseore'ga ro'tajë'ën. Baguë ba'i umuguseña ba'iguëna, ai ira ca'mi rau bacua Israel yijare ba'ijën, ai yo'ojën bateña. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi Eliseoni baguë yo'ore guansequëna: Naamán hue'eguë, Siria yijabi raisi'quë, ja'anguë se'gare congüë, baguë ira ca'mi raure hua-chojë'ën caguë, baguëte saoguëña Riusu, cabi Jesús.

28 Caguëna, si'acua ñë'ca huë'ere ba'icuabi achani, ai bëinreba bën'ë.

29 Ja'nca bëinjën, bacuabi Jesusre zeanni rërëni, huë'e jobo ca'ncona sani,

ja'anru ba'i cubëna mëani, Ëmë të'ntëbana senjoni baguëre tonñu cajën, senjo ëaye yo'ojëna, ³⁰ Jesusbi tijini, bacua joborebabi etajani saji'i.

Un hombre que tenía un espíritu impuro

³¹ Ja'nca sani, yequë Galilea huë'e jobo, Capernaum huë'e jobona ti'anni, yo'o yo'oma'i umugusebi bainbi ñë'cajënna, bacuani coca yihuo bi'rabi.

³² Yihuo bi'raguëna, bain hua'nabi achani, ai bojo recoyo re'huan, Ai masiyereba te'e ruiñe caguë, maire yihuoji baguë, sa ñeña cahuë.

³³ Ja'nrëbi, yihuogüë ba'iguëna, yequëbi gu'a huati recoyo cacasi'quëbi bain jobona nëcani, ai jëja güiguë cabi:

³⁴ —¿Më'ë guere yo'oguë raquë'ne, Jesús Nazareno? Yëquëna jobore jo'cani, gare saijë'ën. Yëquënanani ro carajei güeseguë raiguëna, gare saijë'ën. Më'ë yua Riusu raosi'quëreba ba'iguëna, më'ëni masiyë yë'ë, güiguë cabi baguë.

³⁵ Güiguë caguëna, Jesusbi baguë huati cacasi'quëni ai bëinguë cabi:

—¡Caye beoye ba'ijë'ën, huati! ¡Ba bainguëre jo'cani, etani saijë'ën! bëinguë cabi Jesús.

Caguëna, gu'a huatibi ja'an bainguëte te'e jëana yijana taonni uanni, ja'nrëbi baguëte jo'cani etani saji'i. Baguëte ja'si yo'oye beoye saji'i.

³⁶ Saiguëna, si'a bain hua'nabi ai quëquëjën, sa ñeña senni acha bi'rahuë:

—¿Gue'ne yureca? Ta'yejeiye ëjaguërebabi coca guanseguëna, gu'a huati hua'ibi bainre jo'cani etani saiyë, sa ñeña cajën baë'ë.

³⁷ Ja'nrëbi, Jesus yo'ose'ere cani achojën, si'a ca'ncoña bainbi achani, bojo coca sa'ñeña cahuë.

Jesús sana a la suegra de Simón Pedro

³⁸ Ja'nrëbi, yihuoni tējini, Jesusbi ñë'ca huë'ebi etani sani, Simón huë'ena ti'anbi. Ti'anni bainbi quëajëna achato, Simón rënjo pë'cagobi ai rau jayoni uncoña. ³⁹ Uingona, baguë yua bago uinruna cacani, ja'an rau jayoyete bëin coca cabi. Caguëna, bago rau yua ja'anse'e tëquëna, go'yago. Go'yani, bago yua ja'ansi'co huëni, bain cuira bi'rago.

Jesús sana a muchos enfermos

⁴⁰ Ja'nrëbi ënsëguë ruajaquëna, si'a bainbi bacua rauna ju'incua, si'a rau bacuare Jesusna sani ëñojëna, bacuare huachobi. Baguë ëntë sarañabi pa'roni ga ju'in hua'nani huachoguëna, si'a hua'nabi huajë hua'na saë'ë.

⁴¹ Gu'a huati hua'i cacasi'cuare'ga Jesusna sani ëñojëna, Jesusbi coca guanseguëna, huati hua'ibi ai güijën, bainre jo'cani etani gare saë'ë. Ja'nca güijën,

—Më'ë yua Riusu Zinreba'ë, güijën cajënna, Jesusbi bëin coca caguë, bacua coca güijënna, ënseguë bajji'i. Riusu raosi'quërebare masijënna, Jesús yua bacua coca cayete ënseguë bajji'i.

Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas

⁴² Ja'nca ba'iguëbi canni ñatani, huë'e jobobi sani, bain beojën ba'iruna ti'anni bajji'i. Ti'anni ba'iguëna, bain hua'nabi huëni, ¿Jarona saquë'ne baguë? cajën, baguëni cu'ejaë'ë. Cu'ejani, baguëte tinjani, Yëquëna naconi gare bëani ba'ijë'ën cajën ba'icua'eta'an, ⁴³ bacuani sehuobi Jesús:

—Porema'ñë. Si'a huë'e jobo bainna raosi'quë sëani, Riusu bainrebare mame re'huanu baja'yete yequë huë'e joboña bainni quëani achoguë saiyë yë'ë, cabi.

⁴⁴ Ja'nca cani, si'a Galilea yija huë'e joboñana sani, bain ñë'ca huë'eñana cacani, Riusu cocarebare quëani achoguë bajji'i.

5

La pesca milagrosa

¹ Ja'nca ba'iguëbi yequë umuguse Genesaret zitara yëruhuana ti'anni ba'iguëna, ai ëama'iñereba bain jubëbi baguëna ti'an rani, Riusu cocarebare achañu cajën, si'a ca'ncoñabi baguëni jë'jejën guiojën baë'ë. ² Ba'ijëna, Jesusbi ca'ncore ëñato, samu yoguan mejabëna rërëni tëosiguan bajji'i. Hua'i yocuabi mëani, bacua huanterëanre zoajën saimate. ³ Te'e yogu Simón yogu ba'iguëna, Jesusbi cacani, Simonni, Choa ma'carë quëñëni huahuañu cabi. Cani, ja'nca quëñëni, Jesusbi yogute ñu'iguë, bain hua'nani coca yihuobi. ⁴ Yihuoni tējini, ja'nrëbi Simonni cabi:

—Rëi zitara ba'iruna saiñu. Më'ë huanterëanre senjoni, hua'ire yojë'ën, cabi.

⁵ Caguëna, Simonbi sehuobi:

—Ëjaguë, yëquënabi yure ñami hua'ire yojën ñata hua'nata'an, ro hua'i beo hua'n raë'ë. Ja'nca ba'iyeta'an, më'ëbi guansegüëna, huanterëte se'e senjoni, ëñana'a, cabi.

⁶ Cani, ja'nrëbi huanterëte senjoni, ziaya hua'ire ai ta'yejeiye yohuë. Huanterë ye're ëaye ba'ie ai hua'i yohuë. ⁷ Ja'nca yoni, bacua gajecua yequë yogute ba'ijëna, bacua ëntë sarañabi ba'bojën choë'ë. Choni, bacuabi rajëna, samu yoguan ruca ëaye ba'ie tëca hua'ire bu'ie ayahüë. ⁸ Ayajëna, ja'nrëbi, Simón Pedrobi ba hua'i yose'ere ëñani, Jesusna gugurini rëanni, baguëni cabi:

—Ai gu'a bain hua'guë'ë yë'ë. Ja'nca sëani, Ëjaguë, yë'ëre jo'cani saijë'ën, cabi.

⁹ Ja'nca caguë, Simón, baguë naconi ba'icua, si'acuabi bacua hua'i yo'ose'e ai ba'ie yose'ere ëñajën, ai quëquëhuë. ¹⁰ Simón gajecua Santiago, Juan, ja'an Zebedeo mamacua, bacua'ga güina'ru ai quëquëhuë. Quëquëjëna, Jesusbi Simonni cabi:

—Quëquëma'ijë'ën. Yureca bainrebare yoguë ba'ijë'ën, cabi. Jesús.

¹¹ Caguëna, bacuabi bacua yoguanre rërëni mëani, si'ayete gare jo'cani senjoni, Jesús naconi te'e conjën, gare saë'ë.

Jesús sana a un leproso

¹² Sani, yequë huë'e jobona ti'anjëna, ira ca'mi rauna ju'inguëbi yua Jesusna ti'anni, gugurini rëanni, baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, më'ëbi yënica, yë'ë hua'guëre huachojë'ën. Ta'yejeiye ba'iguë sëani, huachoye poreyë më'ë, cabi.

¹³ Caguëna, Jesusbi baguë ëntë sarare mi'nani, baguëna pa'roguë cabi:

—Aito. Yëyë. Huajë hua'guë ba'ijë'ën, cabi.

Ja'nca caguëna, ja'ansirën, ira ca'mi rau beo hua'guë runji'i. ¹⁴ Ruinguëna, Jesusbi baguëni guansegüë cabi:

—Yequëcuan mi'më'ë huajë raise'ere gare quëamaquë ba'ijë'ën. Pairi se'gana saiguë ba'ijë'ën. Ja'nca ba'iguë, më'ë huajë raise'ere baguëni ëñojë'ën. Ja'nca ëñoni, ja'nrëbi, ba hua'i ëoye, Moisés guanseni jo'case'e ru inni, misabëna tëoni ëoni, Riusuna mëojë'ën. Ja'nca bojoguë yo'oguëna, bainbi më'ë huajë raise'ere masija'cua'ë, cabi.

¹⁵ Ja'nca caguëta'an, Jesús yo'ose'e, baguë ba'ie cato, bain hua'nabi yua quë'rë se'e sa'neña quëajën, si'aruanna quëani ganojaë'ë. Quëani ganojajëna, ai bainbi, Baguë coca yihuoyete achañu cajën, bacua rau huacho

güeseyen ra'e'e. ¹⁶ Raijënna, baguë se'gabi yua bain beo re'otona gatini sani, Taita Riusu naconi ujaguë baji'i.

Jesús sana a un paralítico

¹⁷ Ja'n'rëbi, yequë umuguse ba'iguëna, Jesusbi bainre coca yihuoguëna, yequëcua fariseo bain, yequëcua ira bain toyani jo'casi coca masiye ye'yocua, bacuabi achajën ñuë'e. Si'a huë'e joboñabi raisi'cua baë'e. Galilea huë'e joboña, Judea huë'e joboña, Jerusalén, ja'anruanbi rani, Jesusre achajënna, Ja'quë Riusubi ai ta'yejeiyereba conguëna, Jesusbi rau ju'incuare huachoguë baji'i. ¹⁸ Huachoguë ba'iguëna, yequëcuabi garasi'quëni camare uinguëna, cuanni rahuë. Rani, Jesusna cacani, Enquëre uanjaiñu cajën ba'icuata'an, ¹⁹ ai bain ba'ijënna, garasi'quë naconi cacaye gare poremaë'e. Ja'nca sëani, huë'e ëmëje'ena mëani, huë'e ja'ore otani, goje yo'ohuë. Yo'oni ja'n'rëbi, garasi'quëre cama uinguëna, bain jobona meñe gachoni, Jesús ba'iruna uanhuë. ²⁰ Ja'nca uanni, Jesusbi huachoye poreji cajën, baguëni recoyo ro'tajënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua ro'tase'ere masibi. Ja'nca masini, garasi'quëni cabi:

—Mami, më'ë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'e yua gare huanë yeni tonse'e ba'iji. Më'ë recoyo yua mame re'huani ténose'e ba'iji, cabi Jesús.

²¹ Ja'nca caguëna, bain ye'yocua, fariseo bain naconi, bacuabi achani, ja'ansi'cua ro'tajën, ¿Baguë guere yo'oguë, Riusure gu'aye caguë'ne? Ro bainguë sëani, bain juchare gare huanë yeni toñe ti'anma'iji, ro'tajën ñuë'e.

²² Ro'tajën ñu'ijënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua ro'tase'ere masini, bacuana bonëni cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën ja'nca ro'tajën cajën ñu'iñe'ne? ²³ Si'a bainbi “Më'ë gu'a jucha yua huanë yeni tonse'e ba'iji” caye poreyë. Caye porecuata'an, “Huëni, më'ë camare inni ganijë'ën” catoca, bacua huachoye porema'ñete masi güeseyë. ²⁴ Ja'nca güesecuata'an, yë'ë yua Riusu raosi'quëreba ba'iguë sëani, bain gu'a juchare huanë yeni toñe pore ëjaguë'ë yë'ë. Ja'anre mësacuanu yure ëñoñë cabi.

Cani ja'n'rëni, garasi'quëni cabi:

—Achajë'ën. Më'ë camare inni, më'ë huë'ena go'ijë'ën cabi.

²⁵ Caguëna, si'acuabi ëñajënna, garasi'quëbi yua ja'ansirën huëni, baguë camare inni, Taita Riusuni ai bojo coca caguë, baguë huë'ena goji'i. ²⁶ Go'iguëna, si'a bainbi ai bojoreba bojojen, Riusuni ai re'oye ro'tajën cahuë:

—Riusurebabi ai ta'yejeiyereba ai re'oye yo'oguëna, gare ëñama'icuabi ëñañë mai, cahuë.

Jesús llama a Leví

²⁷ Ja'n'rëbi, Jesusbi etani sani ëñato, impuesto curi coguë, Leví hue'eguëbi baguë curi corute ñuji'i. Ñu'iguëna, Jesús yua baguëni

—Yë'ëre te'e conguë rajjë'ën, caguë choji'i.

²⁸ Choiguëna, Levibi te'e jëana huëni, si'aye gare jo'cani senjoni, Jesusni te'e conni saji'i.

²⁹ Sani ja'n'rëbi jë'te, Jesusni bojoguë, Fiestare yo'ozca caguë, baguë gajecuar baguë huë'ena choji'i. Choiguëna, impuesto curi tétécua, yequëcua naconi, ai bainbi sani, Leví huë'ena ti'anni, Jesús naconi aon ainjën te'e bojojën ñuë'ë. ³⁰ Ñu'ijënna, fariseo bain, bacua gaje ye'yocua naconi ti'anni, Jesusre yo'o concuanu ëñani, bëin coca ca bi'rahuë:

—¿Mësacua guere yo'ojën, gu'a bain naconi te'e ñu'ijën, aon ainjën, gono uncujën conni ba'iyë'ne? Impuesto curi tétécua naconi te'e ñu'ijën, ai gu'aye yo'oyë mësacua, senni achajën bën'ë.

³¹ Ja'nca senni achajëna, Jesusbi bacuani ye'yo coca caye'ru bacuani sehuobi:

—Huajë hua'nabi ëco yo'oguëte senma'iñë. Rauna ju'incua se'gabi ëco yo'oguëte señë. ³² Güina'ru, re'o bain casi'cua ba'itoca, bacuare choiguë raimaë'ë yë'ë. Gu'a bain se'gare choiguë raisi'quë'ë yë'ë, bacua gu'a juchare senjoni mame recoyo re'huacuare, caguë sehuobi Jesús.

La cuestión del ayuno

³³ Sehuoguëna, bacua yua yeque cocare baguëni senni achahuë:

—Juanre yo'o concua, fariseo bainre yo'o concua, bacuabi Riusuni ujaye se'ga yo'oñu cajën bacua aon ainmajëna, ¿më'ëre yo'o concua queaca ro'tajën, güina'ru yo'oma'iñe'ne? Ro aon ainjën, ro gono uncuajën yo'ocua'ë, senni achajën bën'ë.

³⁴ Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacua ¿queaca ro'tajën, bain hueja fiestana choisi'cuani aon ainma'iñe guanseye'ne? Huejaja'guëbi yuta ba'iguëna, aon aiñe gare jo'cama'iñë.

³⁵ Ja'nca jo'camajëna, jë'te yequëcuabi ba huejaja'guëte preso zeanni queñoja'cua'ë. Ja'nca queñojëna, ja'anrën ti'anguëna, yë'ëre yo'o concuabi aon aiñe jo'caja'cua'ë, sehuoguë cabi Jesús.

³⁶ Ja'nca cani, ja'n'rëbi se'e yeque ye'yo cocare bacuani quëa bi'rabi:

—Ira ye'resi canre re'huaye yëtoca, mame ju'i canbi ye'reni, ira canna ja'cheni ta'nëne gare yo'oma'icua'ë. Ja'nca yo'otoca, mame can yua gu'a can'ru ruinguëna, ira can ja'chese'ebi ai si'si ëñoji. ³⁷ Bisi ëye jo'cha huajë jo'cha ba'itoca, ira ga'ni corohuëanna ayaye gare yo'oma'icua'ë. Yo'otoca, huajë jo'chabi huo'coni, ira ga'ni corohuëanre juejueni, jañuni huesëji. Ga'ni corohuëan'ga gu'a corohuëan'ru ruinji. ³⁸ Ja'nca sëani, maibi huajë jo'chare mame ga'ni corohuëanna ayayë. Ja'nca ayajëna, ba jo'cha, ba ga'ni corohuëan re'oye ba'iji. ³⁹ Bisi ëye jo'cha ira jo'cha, ja'anre uncuye ye'yesi'cuabi yua huajë jo'chare uncuye güeyë. “Ira jo'cha yua quë'rë hua'i sëñera ba'iji” cajën, huajë jo'chare güecua'ë.

6

Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo

¹ Ja'n'rëbi yequë umuguse, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi baguëre yo'o concua naconi trigo zio re'otobi ganijën, baguëre concuabi trigo za'zare tëani, bacua ëntë sarañabi bo'teni, trigora'carëanre huajë ainjën saë'ë. ² Ja'nca ainjën saijëna, fariseo bainbi ti'anni, bacuani bënjën, coca senni achahuë:

—¿Mësacua guere yo'ojën, mai ira coca toyani jo'case'e'ru tin yo'oye'ne, yo'o yo'oma'i umuguse sëani? senni achahuë.

³ Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacua yua mai ira coca toyani jo'case'ere ëñajën, ¿David yo'osi cocare ëñamate'ne? Baguëre concua naconi sani, aon gu'aguëna, ⁴ baguë yua Riusu huë'ena cacani, Riusuna jo'casi aonbëan, jo'jo aonbëanre inni anquëña. Ainguë, baguëre concuare'ga aon huo'hueguëña. Riusu pairi bain se'gabi ja'an aonre ainja'bë cani jo'case'eta'an, David yua bain ta'yejeiye ëjaguë sëani, tin yo'oguëña. Ja'an coca toyani jo'case'e ba'iguëna, ⁵ yë'ë'ga Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, yo'o yo'oma'i umuguse ëjaguë'ë yë'ë, cabi.

El hombre de la mano tullida

⁶ Ja'n'rëbi, yequë umuguse yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusbi bain në'ca huë'ena ti'anni, bainre coca yihuoguë baj'i. Yihuoguë ba'iguëna,

yequëbi baguë jëja ëntë sara guë'nguësi sara ba'iguë, ja'anguëbi bajji'.
⁷ Ba'iguëna, fariseo bain, ira coca ye'yocua naconi ba'ijën, Jesusni yahue ëñajën ëjohuë. Ja'an bainguëni huachotoca, baguë gu'aye yo'oyete cani achoñu cajën, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesusre yahue ëñajën ëjohuë.
⁸ Ja'nca ëjojënna, Jesusbi baguë ñacobi ëñani, bacua yahue ro'tase'ere masini, guë'nguësi sara baguëte choiguë cabi:

—Huëni rajijë'n. Bain joborana nëcani ba'ijë'n, caguë choji'i.

Choni, ba bainguëbi huëni raiguëna, ⁹ Jesús yua bain hua'nani cabi:

—Yë'ëbi coca senni achaguëna, mësacua ro'tajë'n. Mai ira coca toyani jo'case'ere ëñato, yo'o yo'oma'i umuguse ba'itoca, ¿gue yo'o yo'oye poreye'ne mai? ¿Guere caguë'ne? ¿Bainni re'oye yo'oye, o bainni gu'aye yo'oye caguë? ¿Rauna ju'inguëte huachoye, o baguëte carajei güeseye caguë? ¿Guere caguë'ne mai ira coca toyani jo'case'e? senni achaguë cabi Jesús.

¹⁰ Ja'nca senni achaguë, si'acuani bonëjeiñe ëñani, ja'nrebi guë'nguësi sara baguëni cabi:

—Më'ë ëntë sarare mi'najë'n, cabi.

Caguëna, ba hua'guë yua baguë ëntë sara mi'nani, ja'ansirën huajë ëntë sara baguë runji'i. ¹¹ Ja'nca ruinguëna, ja'an gu'aye ro'tacuabi ai bëinreba bëinjën, sa'ñeña coca ca bi'rahuë: ¿Queaca yo'oni baguëte carajei güeseja'ye'ne mai? senni achajën, Jesusni bën'ë.

Jesús escoge a los doce apóstoles

¹² Ja'nrebi jë'te, Jesusbi, Taita Riusu naconi uajaza caguë, jai cubëna mëni, si'a ñami ujaguë ñatajaji'i. ¹³ Ñatajani ja'nrebi, baguëre yo'o concuare choini, si'a sara samucuar cuencueni, Yë'ë ta'yejeiye yo'ore yo'ojën ba'ijë'n caguë jo'cabi. ¹⁴ Bacua mami hue'eyete cato, ñaca hue'ecua ba'ë: Simón hue'eguëte yua yequë mami Pedrote hue'yobi. Yequë Andrés, Simón yo'jeguë bajji'i. Yequë Santiago, yequë Juan, yequë Felipe, yequë Bartolomé, ¹⁵ yequë Mateo, yequë Tomás, yequë Alfeo mamaquë Santiago, yequë Simón hue'eguë cananista jubë bajji'i. ¹⁶ Yequë Santiago yo'jeguë Judas, yequë Judas Iscariote hue'eguë, Jesusre preso zean güeseni senjoja'guë, ja'ancuare cuencueni, baguë ta'yejeiye yo'o concuare re'huabi Jesús.

Jesús enseña a mucha gente

¹⁷ Ja'nca re'huani tējini, bacua naconi gajeni, te'e ruin yija ba'iguëna, baguëre yo'o concua naconi ti'anni, bainre yihuo bi'rabi. Ai jai jubë bain ñë'casi'cua ba'ë. Judea yija bain, Jerusalén huë'e jobo bain, Tiro, Sidón, ja'an huë'e joboña bain, ai jai jubëbi ti'an rani, Jesús cocare achañu cajën, Mai raure huacho güeseñu cajën raisi'cua ba'ë. ¹⁸ Ja'nca ba'ijën, gu'a huati cacasi'cua'ga ti'an rajjënna, Jesusbi si'acuare huachobi. ¹⁹ Ja'nca huachoguë ba'iguëna, bain hua'nabi, Baguë ta'yejeiyereba yo'oyete ëñani masiñu cajën, baguëni pa'ro ëaye yo'ojën ba'ë.

La felicidad y la infelicidad

²⁰ Ja'nrebi, Jesusbi baguëre yo'o concuani ëñaguë, yihuo cocare cabi: Mësacua yua yo'jereba ba'i hua'na ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'n. Riusu re'otorebare ba'ijën ai ta'yejeiye coreba cojën ba'ija'cua'ë.

²¹ Mësacua yua Riusu ba'iyete quë'rë se'e masi ëaye ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'n. Riusuni te'e ruinereba masija'cua'ë.

Mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ai oijën ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'n. Jë'te gare oiye beoye chojën bojojën ba'ija'cua'ë.

²² Mësacua yua yë'ë bainreba, Riusu Raosi'quëreba re'huasi'cua ba'ijëna, yequëcuabi ja'an ro'ina mësacuare ai je'o bajën, mësacuare saoni senjojen, mësacuare ro a'ta gu'aye ro'tajën, ai hui'ya cajën, ja'an ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ijëna, mësacuabi ai yo'ojën ba'icuata'an, bojo recoyo re'huani ba'ijë'n.
²³ Ja'an umuguseñabi ai yo'ojën ba'icuata'an, mësacua ai bojoreba bojojen, Riusu guënamë re'oto insija'yete te'e jëana coja'yeta'an ba'iji yë'ëre cajën, ai bojo recoyo re'huani ba'ijë'n. Ja'an gu'a bainbi mësacuani je'o bajën, bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'eru, Riusu bainre gu'aye yo'ojën ba'ise'eru, mësacuani güina'ru gu'aye yo'ojën ba'ija'cua'ë.

²⁴ Yureca mësacua bonse ëjacua ba'ijën, ja'an bonse se'gare bojojen ba'itoca, ai bëiñe cani jo'case'e ba'iji mësacuare. Riusu insija'yete gare coye beoye ba'ija'cua'ë.

²⁵ Mësacua yua ro ën yija ba'iyete bojoreba bojojen ba'itoca, mësacuare ai bëiñe cani jo'case'e ba'iji. Mësacua yua ai aon gu'ana ju'injën ba'ija'cua'ë.

Mësacua yua yureña ba'iyete se'gare ai bojojen, sa'ñeña gue güihuara chojen ba'itoca, ai bëiñe cani jo'case'e ba'iji mësacuare. Mësacua yua si'a recoyo ai sa'ntireba sa'ntijën ai oijën ba'ija'cua'ë.

²⁶ Mësacua bainbi mësacua ba'iyete ai re'oye cajën ba'itoca, Riusu ro'tayete te'e ruiñe masijë'n. Mësacuani bënni senjoja'ñeta'an ba'iji. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi güina'ru yo'ojën bateña. Yequëcuabi ti'anjën, Riusu raosi'quë'ë yë'ë coquejën cajëna, mësacua ira bain ba'isi'cuabi bacua ba'iyete ai re'oye cajën bateña. Mësacua bainbi yureña mësacuare'ga ai re'oye cajëna, Riusu bënni senjoja'ñete masijë'n.

El amor a los enemigos

²⁷ Yureca, mësacua, yë'ë cocare achani Jaë'ë cajën ba'icua, mësacuani ñaca yihuoyë yë'ë: Yequëcuabi mësacuani je'o batoca, bacuare ai oijën conjën, bacuani ai yëreba yëjën ba'ijë'n. Yequëcuabi mësacuani ai bëintoca, bacuare re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'n. ²⁸ Yequëcuabi mësacuani gu'aye catoca, bacuani re'oye cani jo'caye se'ga ba'ijë'n. Yequëcuabi mësacuani ai hui'ya yo'otoca, bacuani oire bajën, Riusuni senni achajën, bacua ba'iyete uajjën ba'ijë'n. ²⁹ Yequëbi më'ë huayohuana huaitoca, më'ë yequë huayohuare'ga baguëni huai güesejë'n. Yequëbi më'ë guayoni se canre tëtëni batoca, më'ë ëntë sara canre'ga baguëna ro insijë'n. ³⁰ Yequëbi më'ë ba ma'carëanre sentoca, ënseye beoye baguëna ro insijë'n. Më'ë bayete ro tëtëni batoca, baguë se'e go'yayete senma'ijë'n. ³¹ Yequëcuani re'oye yo'oye ro'tato, mësacuani re'oye yo'oye, mësacua yëyete ro'tajën, yequëcuare'ga güina'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'n.

³² Mësacuare ai yëca se'gani ai yëjën ba'itoca, mësacuabi re'oye yo'oye ti'anma'icua ba'iyë. Gu'a bainbi güina'ru re'oye yo'oye masiyë. ³³ Mësacuare re'oye yo'ocua se'gani re'oye yo'ojën ba'itoca, mësacuabi re'oye yo'oye ti'anma'icua ba'iyë. Gu'a bainbi güina'ru re'oye yo'oye masiyë. ³⁴ Mësacua bonse go'yajaicua se'gani bonse prestajën ba'itoca, mësacuabi re'oye yo'oye ti'anma'icua baesacua yëyete ro'tajën, yequëcuare'ga güina'ru te'e ruiñe 'iyë. Gu'a bainbi bacua gu'a gajecuanu bacua bonsere prestajën, Bacuabi ja'anre go'yaja'bë cajën ba'iyë. ³⁵ Mësacuaca mësacuani je'o bacuani ai yëjën ba'ijë'n. Bacuani re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'n. Mësacua bonsere prestaye sentoca, ja'anre se'e conu baye ro'tamajën, bacuana insijën ba'ijë'n. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusu ta'yeyeiye insija'yete ai conu baja'cua'ë mësacua. Riusu ta'yeyeyereba ba'iguë sëani, mësacuani caraye beoye ai conreba congüë ba'iji. Baguë yua ro gu'a bain, baguëni surupa gare cama'icua, ja'ancuare ai re'oye congüë sëani, mësacuare'ga quë'rë ta'yeyeiye conreba congüë'bi ba'iji. ³⁶ Ja'nca

sëani, më sacua yua Taita Riusu oiguë bani coñete ro'tajën, më sacua güina'ru bainre oijën conjën ba'ijë'ën.

No juzgar a otros

³⁷ Më sacua yua yequëcua gu'aye yo'oyete bëinjën cama'ijë'ën. Bacuare bënni senjo cocare caye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, Riusu'ga më sacuare bënni senjomai'jaguë'bi. Bacuabi gu'aye yo'ojëna, Më'ë gu'aye yo'oni tonse'ere huanë yeye se'ga ba'iyë yë'ë, bacuani cajë'ën. Ja'nca catoca, Riusubi më sacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere ëñani, më sacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere huanë yeye se'gare caju'guë'bi Riusu. ³⁸ Më sacua bonsere ëñajën, yequëcuana ro insijën ba'ijë'ën. Ja'nca ro insijën ba'itoca, Riusu'ga më sacuana ai insireba insija'guë'bi. Gare ënseye beoye insiguë, më sacua jai turubëna ayani, ña'goni guioni, turubë bu'ye tëca ai ayaye'ru më sacuana ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi Riusu. Më sacua yua, Bonsere bendieza cajën, bonsere cuencueni insijëna, Riusubi ëñani, më sacua cuencuese'e'ru güina'ru cuencueni më sacuana insija'guë'bi.

³⁹ Më sacua yua ën cocare'ga ro'tani ye'yejë'ën. Ñaco ëñama'iguëbi baguë ñaco ëñama'i gajeguëni caguë: Raijë'ën. Saiñu. Ma'are më'ëni ëñoza caguë, ja'nrebi saitoca, ¿queaca ma'are ëñoñe poreguë'ne? Porema'iji. Si'a samucuabi saijën, yorobëna te'e gurujani tonni huesëyë. ⁴⁰ Masiye ye'yoguëna, baguë coca ye'yeguëbi ye'yoguë'ru quë'rë ta'yejeiye masiye ti'anma'iji. Ti'anma'iguë, baguë uti ye'yeni tējini, baguë ye'yoguë ba'iyë'ru te'e ba'ija'guë'bi.

⁴¹ Yureca, më'ë gaje hua'guëbi gu'aye yo'oguëna, baguëni bënni senjo cocare cama'ijë'ën. Baguë ñacogana ëñani, Hui'ya zin'garëte rutaza caguë, yua jai hui'ya maca më'ë ñacogate ba'iguëna, ja'anre ro ro'taguë rutama'itoca, ⁴² ¿queaca më'ë gajeguë ñaco ba'i zin'garëte rutaguë'ne? Më'ë ñacoga ba'i macare rutaye ro'tama'itoca, ro coqueguë yihuoyë më'ë. Ru'ru, më'ë ñacoga ba'i maca, ja'an jai hui'ya macare rutani, ja'nrebi ai re'oye ëñañe poreguëbi sani, më'ë gajeguë ñacogana re'oye ëñani, ja'an hui'ya zin'garëte guaja beoye rutaye poreyë më'ë. Më'ë gajeguëni gu'a jucha yo'ose'ere senjojë'ën yihuoye ro'tatoca, ru'ru më'ë gu'a juchare jo'cani senjojë'ën.

El árbol se conoce por su fruto

⁴³ Bain coca cayete achani, bacua recoyo ba'iyete masijë'ën. Re'o sunquiñë ba'itoca, gu'a uncue gare quëinma'iji. Gu'a sunquiñë ba'itoca, re'o uncue gare quëinma'iji. ⁴⁴ Më sacua yua si'a sunquire ëñajën, ba uncue quëinse'ere ëñajën, ja'an sunquiñë ba'iyete masijë'ën. Miu sunquiñë ba'itoca, higo uncure ja'añëna tëaye porema'inë. Susihuë ba'itoca, ëyere tëaye gare porema'inë. ⁴⁵ Güina'ru, re'o bainguëbi coca catoca, re'oye se'gare caji, re'o recoyo baguë sëani. Gu'a bainguëbi coca catoca, gu'aye se'gare caji, gu'a recoyo baguë sëani. Ja'nca sëani, bain recoyo ba'iyete masiye yëtoca, bacua coca cayete achani masijë'ën.

Las dos bases

⁴⁶ Më sacua jubë ba'icua yequëcuabi yë'ëre cajën, Ëjaguë, Ëjaguë, cajën ba'icuata'an, yë'ë cayete gare yo'oye beoye ba'iyë. ⁴⁷ Yë'ëna ti'an rani, yë'ë cocare te'e ruiñe achani, gare güeye beoye yo'otoca, ⁴⁸ re'o huë'e yo'oguë'ru ba'iyë. Ja'an huë'ere yo'oguë, ai rëiye no'ani, gata yija tëca no'ani, huë'e ture gata naconi guioni, re'oye pë'npëni, re'o huë'ere nëcoji. Nëcoguëna, ja'nrebi, ziaiyabi ai co'jeya rëoni, ai saoya ti'anguëna, baguë huë'e gurujaima'iji, gata naconi guiose'e sëani. ⁴⁹ Yequëbi yë'ëna ti'an rani, yë'ë cocare ro achani, ro yo'oye beoye saitoca, gu'a huë'e yo'oguë'ru ba'iji. Ja'an huë'ere yo'oguë, bean goje no'aguë, huë'e ture re'oye guioma'iguë, huë'ere te'e ruiñe nëcoma'iji.

Ja'nrēbi, ziyabi ai co'jeya rēoni, ai saoya ti'anguēna, baguē huē'e yua te'e jēana gurujani meaji, yihuoguē cabi Jesús.

7

Jesús sana al criado de un oficial romano

¹ Cani, bainre yihuoni tējini, ja'nrēbi Capernaum huē'e jobona sani bajji'í Jesús. ² Ba'iguēna, romano banguē soldado jubē ējaguēbi baguē yo'o conguēbi rau neni ju'inguē ba'iguēna, baguēte ai oire baguē, ³ Jesús ba'iyete achani, Yē'ē yo'o con huaguēni huacho raija'guē caguē, judío ēja bainni caguē guansebi: Jesusni quēajajjē'en: Yē'ē yo'o con hua'guēbi rau neni ju'inguēna, huacho raija'guē caguē guanseni saobi. ⁴ Saoguēna, bacuabi Jesusna sani, baguēni si'a jēja senni achahuē:

—Romano ējaguēbi ai re'oye yo'oguēre sēani, baguēte conj'ēn. ⁵ Yēquēna jubē judío bainni ai re'oye conguē, yēquēna ñē'ca huē'ere yo'oye guanseni, si'aye roji'i. Ja'nca sēani, baguē yo'o conguēte huacho raijē'en, senni achajēn cahuē.

⁶ Ja'nca cajēna, bacua naconi saji'i. Sani, ti'an bi'rani, yuta so'orē ba'iguēna, romano ējaguēbi baguē gaje hua'na naconi Jesusna coca raobi:

—Ējaguē, mē'ēni ro guaja cho'ē yē'ē. Mē'ē yua ai ta'yējeiye ējaguērebare sēani, yē'ē huē'ena cacayete mē'ēni choiye ti'anma'iguē'ē yē'ē. ⁷ Yē'ē'ga sani, mē'ēni choiye ti'anma'iguē'ē yē'ē. Ja'nca ti'anma'iguēre sēani, yē'ē huē'e ti'anma'ijē'en. Mē'ē guanse coca se'gare caguēna, yē'ē yo'o con hua'guēbi huajē raija'guē'bi. Ja'an se'gare yo'ojē'en caguē saoyē yē'ē. ⁸ Ja'nca caguē saoguēbi yequēcua yē'ē ējacuani sehuoye bayē yē'ē. Yequēcua soldado hua'nare guanseye bayē yē'ē. Yequēni, Saijē'en catoca, baguē saiji. Yequēni, Raijē'en catoca, baguē raiji. Yē'ē yo'o con hua'guēre'ga, Yē'ē case'e'ru yo'ojē'en catoca, te'e ruiñe yo'o'ji baguē. Yē'ē case'e'ru te'e yo'ocua sēani, mē'ē raima'iguē huacho coca guanseye se'ga cajē'en, caguē raobi.

⁹ Caguē raoguēna, Jesusbi achani, romano ējaguē case'ere ai bojoguē, bain be'tejēn raicuana bonēni cabi:

—Ja'an soldado ējaguēbi yē'ēni ai recoyo ro'taji. Si'a Israel bain recoyo ro'tayete ēñato, baguē recoyo ro'taye'ru ro'taye ti'anma'iñē si'acua, cabi Jesús.

¹⁰ Caguēna, judío ēja bainbi romano ējaguē huē'ena go'ini ēñato, baguē yo'o con hua'guēbi gare huajē raisi'quē bajji'i.

Jesús resucita al hijo de una viuda

¹¹ Ja'nca ba'iguēna, ja'nrēbi, Jesús yua yequē huē'e jobo, Naín huē'e jobona saji'i, baguēre yo'o conjēn ye'yecua naconi. Ai bain jubē be'tejēn saē'ē. ¹² Sani, huē'e jobo caca sa'rona ti'anni ēñato, bain hua'nabi ju'insi'quēni tanza cajēn, etajēn baē'ē. Ju'insi'quē pē'cago hua'jeni ba'igobi gaña hua'guēni hueansi'co baco'ē. Ai bain jubēbi bagore conjēn saē'ē. ¹³ Ja'nca saijēna, Jesusbi ai oiguē, bagoni cabi:

—Oima'ijē'en cabi Jesús.

¹⁴ Cani ja'nrēbi, baguēre tan ganjoguna ti'anni pa'roguēna, bagu sacuabi nēcajaē'ē. Nēcajajjēna, ja'ansi'quēbi ju'insi'quēni coca cabi:

—Huēijē'en, mami, yē'ēbi cayē mē'ere, cabi Jesús.

¹⁵ Caguēna, ja'nrēbi ba bonsēguē junni uinguēbi huēni bēani, coca ca bi'rabi. Coca ca bi'raguēna, baguēte ba pē'cagoni ēñobi. ¹⁶ Ēñoguēna, si'a bainbi ai ēñajēn rēinjēn, Taita Riusuni ai bojojēn cahuē:

—Riusu Raosi'quë ai ta'yejeiye ëjaguëbi maina ti'an raji'i. Baguë bainna rani, maini ai oiguë conji. Baguë bainrebare re'huani, maire tëani baza caguë raisi'quë'bi, cajën bojohuë bacua.

¹⁷ Cajën bojojëna, ja'nre'bi yequëcuabi achani, baguë yo'ose'ere si'a Judea huë'e joboñana quëani achojaë'ë.

Los enviados de Juan el Bautista

¹⁸ Quëani achojaijëna, Juanre concuabi achani, Juanna sani, si'aye quëahuë. Quëarena, Juan yua baguëre yo'o concuare samucure choini, bacuani guansegüë cabi: ¹⁹ Mësacua yua Jesusni senni achajajë'ën. ¿Më'ë yua Riusu Raoja'guëreba cani jo'casi'quë ba'iguë'guë? Ba'ima'itoca, ¿Riusubi yequëre raoja'guë'guë? Ja'an cocare baguëni senni achani rani quëajë'ën caguë, bacuare saobi. ²⁰ Saoguëna, bacuabi Jesusna sani ti'anni, baguëre senni achahuë:

—Yëquëna yua Juan Bautizaguë raosi'cua'ë. Më'ëni coca senni achaye guansebi: ¿Më'ë yua Riusu Raoja'guëreba cani jo'casi'quë ba'iguë'guë? Ba'ima'itoca, ¿Riusubi yequëre raoja'guë'guë? Jesusni senni achahuë.

²¹ Ja'nca senni achajën ëñato, Jesusbi ai bain hua'nani huachoguë bajji'i. Yequëcuabi rauna ju'injëna, yequëcuabi huati hua'ire bajëna, yequëcuabi ñaco ëñama'ijëna, Jesusbi si'acuaire huachoguë bajji'i. ²² Ja'nca huachoguë, bacuani sehuobi:

—Mësacua yua Juanna go'ini, mësacua ëñase'e, mësacua achase'e, ja'an si'ayete baguëni quëajajë'ën. Ñaco ëñama'icuabi ñaco huajëyë. Ira ca'mi rau bacuabi huajë raiyë. Ganjo achama'icuabi ganjo huajëyë. Guëon garasi'cuabi se'e ganiñë. Junni huesësi'cuabi go'ya raiyë. Bonse beo hua'na'ga Riusu bojo güese cocare te'e ruiñë achaye poreyë. ²³ Ja'nca sëani, yë'ëni jo'caye beoye recoyo ro'tajën ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'ija'cua'ë. Ja'anre Juanna quëajajë'ën caguë, bacuare Juanna saobi.

²⁴ Saoni, gotena, Jesusbi bain jubëni Juan ba'iyete quëa bi'rabi:

—Mësacuabi beo re'otona sani, Juanre ëñañu cajën, ¿neni ëñañe ro'tare'ne? “Ro jëja beo hua'guë, jë'je sahua tutu taonse'e'ru ba'iguëte ëñajaiñu” cacuata'an, ai jëja recoyo babi Juan. ²⁵ ¿Mësacua neni ëñañe ro'tare'ne? “Ëjaguë caña ju'iguëte ëñajaiñu” cacuata'an, ja'nca ju'imaji'i. Ëjaguë caña ju'icua yua me'najeiñe ba'icua, ja'ancua yua ta'yejeiye ëja bain huë'ëña se'gare ba'iyë. ²⁶ ¿Mësacua neni ëñañe ro'tare'ne? “Riusu coca quëani achoguëte ëñajaiñu” catoca, mësacua te'e ruiñe ro'tahuë. Aito. Riusu coca quëani achocua si'acua'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iguëni mësacua ëñahuë. ²⁷ Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñato, yua Juanre ñaca toyani jo'case'e ba'iji: Bain ëjaguë rai ma'are re'huacaija'guë caguë, yë'ë coca quëani achoguëte bainna ru'ru saohuë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

²⁸ Ja'nca cani jo'caguëna, mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Juanbi yua Riusu coca quëaye raosi'cua si'acua'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iji baguë. Ja'nca ba'iguëta'an, Riusu ba'i jobona ëñato, baru ba'iguë quë'rë yo'je ba'i hua'guëbi Juanre quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ba'iji, caguë quëabi Jesús.

²⁹ Ja'nca quëaguëna, bain hua'na, impuesto curi cocua ja'ancua yua Juanna sani bautiza güesesi'cua ba'ijën, ja'ancuabi achani, Riusubi te'e ruiñe yo'oji cajën baë'ë. ³⁰ Ja'nca cajën ba'ijëna, fariseo bain, ira coca ye'yocua naconi, bacuabi yua Juan bautizayete güejën, Riusu insini jo'caja'ye, baguë coñete gare gu'a güejën senjohuë. ³¹ Güejën senjojëna, Mai Ëjaguë Jesusbi bacuani quëabi:

—Yureña bain ba'iyete ¿queaca quëaye'ne yë'ë? ³² Zin hua'na sa'ñeña huere yo'ocua'ru ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, bacua gajecuani güijën cayë: “Yëquenabi jurihuëte juijënna, ¿mësacua guere yo'ojën pairamate'ne? Yëquenabi sa'ntiye gantajënna, ¿mësacua guere yo'ojën oimate'ne?” güijën cayë zin hua'na. ³³ Ja'nca güijën cajënna, yureña bainbi güina'ru yo'ojën ba'iyë. Juan Bautiza-guëbi rani, baguë aon aife jo'caguë, bisi ëye jo'cha uncuye beoye ba'iguëna, mësacuabi Ro hue'nhue huati hua'guë'bi baguëte cajën baë'ë. ³⁴ Ja'n'rëbi yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi rani, aonre anni, gonore uncuguëna, mësacuabi yeque coca yë'ëre cajën, “Aon ain huati'bi. Jo'cha güebe huati'bi. Gu'a bain, impuesto curi cocua, ro bacua gajeguë'ru ba'ite” yë'ëre ja'nca cajën ye'ere gu'a güeyë mësacua. ³⁵ Ja'nca cacuata'an, Riusu masiyete ye'yeye yënica, Riusu bain baguë ba'iyete masicuare ëñani masijë'ën quëabi Jesús.

Jesús en casa de Simón el fariseo

³⁶ Ja'n'rëbi, fariseo bainguë Simón hue'eguëbi Jesusre choiguëna, Jesusbi baguë huë'ena sani, baguë naconi bëani aon anji'i. ³⁷ Aon ainguëna, yeco gu'a romigo ba'igobi ja'ansi huë'e jobore ba'igo yua Jesús ba'iyë, fariseo huë'ere aon ainguë ba'iyë, ja'anre achani, bago yua ma'ña sën re'core inni, alabastro gata ro'rohuëna bu'iyë tëca queoni ayani, ³⁸ fariseo huë'ena saco'ë. Sani ti'anni, Jesús yo'je, baguë guëña ba'iruna rëanni, ai oco'ë. Oni, bago oise'ebi baguë guëñana ai meoni tonni zoago. Zoani, bago rañababi cuenani, baguë guëña ai muchani, bago ma'ña re'core baguë guëñana jañuni zoani tongo. ³⁹ Ja'nca yo'ogona, ja'an fariseo bainguë Simonbi bago yo'ose'ere ëñani ro'tabi: “Ënquë yua Riusureba Raosi'quë banica, bago gu'aye yo'ogo ba'iyete masire'abi. Bagoni ëñani, gu'a romigo ba'iyete masini ënsere'abi” ro'taguë ëñaguë ñuji'i. ⁴⁰ Ro'taguë ñu'iguëna, Jesusbi cabi:

—Simón, më'ëni coca quëaye yëyë yë'ë cabi.

Caguëna,

—Cajë'ën, Ëjaguë sehuobi.

⁴¹ Sehuoguëna, ye'yo cocare baguëni quëabi Jesús:

—Curi presta ëjaguëbi curi prestaguëna, samucuabi baguëni ro'ija'cua baë'ë. Yequëbi quinientos denario so'coña ro'ija'ye baji'i. Yequëbi cincuenta denario so'coña ro'ija'ye baji'i. ⁴² Si'a jubëbi baguëni ro'iyë porema'icua ba'ijënna, ba ëjaguëbi bacua ro'iyete se'e senmaji'i. Mësacua yua gare yë'ëre ro'iyë beoye ba'ijë'ën caguë, bacuani huanë ye cocare cani tonbi. Ja'nca huanë yeye caguëna, ¿jaroguëbi ba ëjaguëni quë'rë ta'yejeiye ai yëguë'ne? senni achabi Jesús.

⁴³ Senni achaguëna, Simón sehuobi:

—Baguëni quë'rë ro'ija'ye ba'isi'quëma'iguë sehuobi.

Sehuoguëna, Jesusbi

—Te'e ruiñe sehuohuë më'ë cabi.

⁴⁴ Cani, ja'n'rëbi ba romigona bonëni ëñani, Simonni se'e cabi:

—Ënconi ëñani ro'tajë'ën. Yë'ëbi më'ë huë'ena caca rani ba'iguëna, më'ëbi yë'ëni bojoguë conmaë'ë. Yë'ë guëñare zoaye ocore gare guansemaë'ë më'ë. Ënco'ga bago oise'e se'gabi yë'ë guëña jo'caye beoye zoani tongo, bago rañababi cuenago, ja'an se'ga yo'ogo. ⁴⁵ Më'ëbi yë'ëni gare oiye beoye ëñani saladaguëna, ënco'ga yë'ë ti'ansirëmbi yë'ëni ai bojogo, yë'ë guëñare muchago gare jo'caye beoye yo'ogo. ⁴⁶ Më'ëbi hui'yabe re'core guansemaë'ë, yë'ë sinjobëna queoni jañuñete. Ënco'ga ma'ña re'core rani, yë'ë guëñana queoni jañuni tongo. ⁴⁷ Ja'nca yo'ogobi yë'ëni ai ta'yejeiye ai yëreba yëgo sëani, bago

ai gu'a jucha huanë yese'ere bainni masi güesego. Yequëcua'ga choa ma'carë se'ga gu'aye yo'oni huanë ye güesejën, yë'ëni ta'yejeiye yëma'icua ba'iyë cabi Jesús.

⁴⁸ Cani ja'nrëbi, ba romigona bonëni cabi:

—Mami, më'ë gu'a jucha yo'ogo ba'ise'e si'ayete huanë yeyë yë'ë cabi.

⁴⁹ Caguëna, yequëcua ba aon aiñete choisi'cuabi yua sa'ñeña bëin coca ca bi'rahuë:

—¿Enquë, bain juchare huanë yeye caguë, gueguëguë'ne? sa'ñeña senni achajën cahuë.

⁵⁰ Cajëna, Jesusbi bagoni cabi:

—Yë'ëni si'a recoyo ro'tani bojogo sëani, Riusu ba'i jobona ti'anni ba'ija'go'ë më'ë. Yureca jucha beogo, bojogo saijë'ën cabi.

8

Mujeres que ayudaban a Jesús

¹ Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi sani, ai huë'e joboña, bain ba'iruanna ti'anni, Riusu bojo güese coca, Riusu bainreba re'huani baja'yete quëani achoguëna, baguëre ta'yejeiye yo'o concua si'a sara samucuabi baguëni te'e conjën saë'ë.

² Conjën saijëna, yequë romi hua'na'ga baguëni conjën saë'ë. Romi hua'na ba'iyete ëñato, yequë romi hua'naca yua huati cacasi'cua baë'ë. Yequë romi hua'naca rauna ju'incua baë'ë. Ja'nca ba'isi'cua ba'ijëna, Jesusbi si'acuani huachoni gare huajë rai güesebi. María hue'ego'ga, Magdalena mami bago, yua te'e ëntë sara samu huati hua'i cacasi'co ba'igona, Jesusbi si'a huati hua'ire etoni saoni senjoguëna, querë huajë raco'ë bago. ³ Juana hue'ego'ga baco'ë. Bago ënjë Cuzabi Herodes meñe yo'je ëjaguë baj'i'i. Yeco Susana, yequëcua romi hua'na naconi ba'ijëna, Jesusbi si'acuani bacua rau base'ere huachobi. Huachoguëna, ba hua'na yua bacua porese'e Jesusni conjën, insijën baë'ë.

La parábola del sembrador

⁴ Ja'nrëbi, ai jai jubëan bainbi si'a huë'e joboñabi etani, Jesusna ti'anni ba'ijëna, bacuani ye'yo coca cani acho bi'rabi:

⁵ —Banguëbi Aonre tanza caguë saji'i. Sani, yijare re'oye re'huani tējini, aonra'carëanre re'oye mo'gasi yijana senjoguë, yequëra'carëanre ma'ana tonguëna, bain za'nguye, bi'an uncueye, ja'anna huesëbi. ⁶ Yequëra'carëanre senjoguë, gata yijana tonguëna, ticubi irani, ja'nrëbi yija yaquima'iguëna, ro güeanbi. ⁷ Yequëra'carëanre senjoguë, miubëna tonguëna, miubi irani huenni huesobi. ⁸ Yequëra'carëanre senjoguë, re'oye re'huasi yijana tonguëna, aon sahuabi irani, aonre quënji'i. Aonra'carëan quëinse'ere cuencueto, cien viaje ba'iyete tëca quë'rë ta'yejeiye quënji'i, cabi Jesús. Ja'an ye'yo cocare cani, bainni si'a jëja cabi:

—Mësacua yua ganjo banica, te'e ruiñe achani ro'tajën ye'yejë'ën cabi.

El porqué de las parábolas

⁹ Ja'nca caguëna, baguëre yo'o concuabi huesë ëaye achajën baguëni senni achahuë:

—¿Gue cocare ye'yoguë caguë'ne, E'jaguë? senni achahuë.

¹⁰ Senni achajëna, baguë sehuobi:

—Riusubi baguë ba'i jobo ba'ija'yete cani achoza caguë, mësacuani si'aye te'e ruiñe masi güeseji. Yequëcuareta'an banji. Bacuani cani achoto, ye'yo coca se'gare bacuani quëaji Riusu. Te'e ruiñe ye'yeye yëma'icua sëani, yë'ë cocare

achani, ro huesë äaye ba'icua'ë. Yë'ë ëñoñere'ga ëñani, ro huesë äaye ëñajën ba'iyë bacua, caguë sehuobi Jesús.

Jesús explica la parábola del sembrador

¹¹ Caguë sehuoni, ja'nrebi zio tanguë cocare bacuani te'e ruiñe quëabi:

—Baguë yua aonra'carëan senjoguëna, yua Riusu coca cani achoye'ru ba'iji. ¹² Ma'ana tonsira'carëanre cato, bain hua'nabi Riusu cocare achani, ja'nrebi ro ro'tajën saiye. Zupai huatibi rani, Riusu bënni senjoja'ñete jëama'ija'bë caguë, bacua coca achase'ere ro tëtëni saoni senjoji. Bacuabi ro recoyo ro'tamajën saiye. ¹³ Gata yijana tonse'ere cato, Riusu coca achacua yequëcua ba'iyë. Riusu cocare achasi'cuata'an, ai bojoye achani, ja'nrebi sani, zoe beoye ba'ijën, ba cocare gare huanë yeni jo'cani senjoñë. Be'su sita ba'iyë'ru ba'iyë bacua. ¹⁴ Miübëna tonsira'carëanre cato, Riusu cocare achacua yequëcua ba'iyë. Riusu cocare achacua'ta'an, ën yija bonsere ba äaye ba'ijën, ja'an se'gare ro'tani, Riusu yëyete gare se'e ro'tamajën, baguëte gare jo'cani senjoñë. Gare aon quëiñe beoye ba'iyë'ru ba'iyë bacua. ¹⁵ Re'oye re'huasi yijana tonse'ere cato, Riusu cocare achacua yequëcua ba'iyë. Bacuabi achani, bacua recoyona re'oye re'huani, Riusu case'ere te'e ruiñe yo'oyë. Aon tëarën ti'añe tëca re'oye yo'o conjën, Riusu yëyete gare caraye beoye yo'ojën ba'iyë.

La parábola de la lámpara

¹⁶ Bainbi majahuëte zëontoca, guënarobi ro meñe jaoni ta'pima'iñë. Cama yijacuana ro yahuema'iñë. Bañë. Huë'ena ti'ancuabi re'oye ëñaja'bë cajën, majahuëte zëonni, ëmëna reoyë. ¹⁷ Ja'nca cani jo'caguëna, ëñere ro'tani ye'yëj'ën. Bain hua'nabi gu'aye yo'oni gatiza cajën yo'ocureta'an, Riusubi si'aye ëñani, bacua yo'ose'ere si'acuani masi güeseja'guë'bi.

¹⁸ Ja'nca sëani, mësacua yua yë'ë cocare achani, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu insise'ere ai coní batoca, quë'rë se'e ai coní baja'cua'ë. Riusu insise'ere choa ma'carë se'gare coní batocá, Riusubi ja'anre gare tëani, ro beo hua'guëre saoni senjoja'guë'bi, quëabi Jesús.

La madre y los hermanos de Jesús

¹⁹ Caguë quëaguëna, Jesús pë'cago, baguë yo'je hua'na naconi, bacuabi ti'an rani, ai jai jubë bain ba'ijënna, baguëna ti'añe porema'ë. ²⁰ Porema'ijënna, yequëbi Jesusni cabi:

—Më'ë pë'cago, më'ë yo'jecua, bacua yua hue'se ca'ncore nëcajën, më'ëni cu'eyë cabi.

²¹ Caguëna, Jesusbi sehuoguë, si'acuani cabi:

—Bacuabi yë'ëre cu'ecuata'an, yë'ë cocare achani te'e ruiñe yo'ojën ba'icua, ja'ancua se'gabi yë'ë bainreba ba'iyë. Yë'ë mamá, yë'ë yo'jecua, ja'anre cayë bacuare, cabi Jesús.

Jesús calma el viento y las olas

²² Ja'nrebi, yequë umuguse, Jesús yua baguëre yo'o concua naconi ba'iguë, yua yoguna cacani, Que të'huina saiñu caguëna, bacuabi conjën saë'ë. ²³ Sani, jobo zitara ba'ijënna, Jesusbi umeni canji'i. Canni ba'iguëna, ai jëja tutu raiguëna, yogu yua oco bu'i bi'rabi. Bu'i bi'raguëna, Rucani huesëma'iñe cajën, ai huaji yëjën, ²⁴ Jesusni sëtoni cahuë:

—Ëjaguë, conjë'ën. Maibi rucani huesëyë cahuë.

Cajënna, Jesusbi huëni, gue tutu, gue zitara të'a, ja'anre bëinguë cani, cuauye guanseguëna, si'aye beoru ja'anse'ebi cuauni carajaji'i.

²⁵ Carajaguëna, Jesús yua baguëre yo'o concuani bëin coca cabi:

—¿Mēsacua guere yo'ojën, yë'ëni recoyo ro'tama'ñe'ne? cabi.

Caguëna, bacuabi ai quëquëjën, sa'ñeña senni achahuë:

—¿Ba hua'guë gue banguëguë'ne? Baguë coca guanseye se'ga caguëna, tutu'ga, zitara të'a'ga ja'anse'ebi achani Jaë'ë cani cuaubi, cahuë.

El endemoniado de Gerasa

²⁶ Cajëna, ja'n'rëbi que të'huina ti'anni ëñato, Gerasa yija baji'i, Galilea je'eñera. ²⁷ Ti'anjënna, Jesusbi mëji'i. Mëiguëna, baru banguë huati zemosi'quëbi baguëna tëhuo raji'i. Tëhuo raiguëbi yua huë'e ba'ye jo'cani senjosi'quë baji'i. Can beohuë ba'iguë, bain tanru se'gare baji'i. ²⁸ Ja'nca ba'iguëbi yua Jesusni ëñani, baguëna ti'anni, gugurini rëanni, baguëni ai jëja huaji yaye achoyereba güiguë cabi:

—Më'ë yua Ta'yejeiyereba E'jaguë Riusu Zin sëani, ¿më'ë queaca ro'taguë raquë'ne, Jesús? Më'ëni senreba señë. Yë'ëni bënni senjoñe beoye ba'ijë'ën, güiguë cabi baguë.

²⁹ Jesusbi baguë huati etaye guansegüë sëani, ja'nca güiguë cabi baguë. Baguë huatibi yua baguëni ai hue'nhue yo'oguë baji'i. Ba'iguëna, baru bainbi guënameanbi inni, baguëni gueonza cani yo'ojënna, baguë ëntë sara gueonse'e, baguë guëon gueonse'e, ja'anre ro tëteni si'aguëna, huati hua'ibi ba banguëre beo re'otona sani bahuë. ³⁰ Ja'nca ba'isi'quë ba'iguëna, Jesús yua baguëni senni achabi:

—¿Më'ë gue mami hue'eguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Yë'ë ai jai jubë hue'eyë sehuobi, ai jai jubë huati hua'i zemosi'quë sëani.

³¹ Sehuoguëna, ja'n'rëbi, huati jubë yua Jesusni senreba senni achahuë:

—Ja'an rëi gojena saoni senjoma'ijë'ën yëquënaire, cajën sen'ë.

³² Senjënna, ja'n'rëbi cubë jabare ëñato, ai jai jubë cuchi hua'na aon ainjën baë'ë. Ba'ijënna, huati hua'ibi, Yëquënaire cuchi jubëna saojë'ën, baguëni senni achajën cahuë. ³³ Cani, Jesusbi bacuare saoguëna, huati hua'ibi ba banguëte jo'cani sani, cuchi hua'nana cacahuë. Cajuëna, cuchi hua'na, si'a jubëbi ro ro'tajën, huë'huëjën sani, të'ntëbana tonni, zitarana chani runi huesëhuë.

³⁴ Runi huesëjënna, cuchi cuiracuabi ëñani, ja'n'rëbi huaji yëjën, besa huë'huëni sani, si'aruan huë'e jobo ti'añe tëca sani, cuchi runi huesëse'ere quëani achojaë'ë. ³⁵ Quëani achojaijënna, bainbi ëñajën raë'ë. Jesusna rani, ëñato, huati etoni saosi'quëbi yua Jesús guëon na'mi ca'ncore ñuji'i. Caña yua ju'iguëbi, yua te'e ruiñereba ro'taguë ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, si'a bainbi ai huaji yëjën ëñahuë. ³⁶ Eñajënna, baguë huajë raise'ere ëñasi'cuabi yua bacuani quëahuë. ³⁷ Quëajënna, si'acua Gerasa yija ba'icuabi ai huaji yëjën, Jesusna ti'anni, Eñjo'onbi gare go'ijë'ën, cajën cahuë. Ja'nca cajënna, Jesús yua yoguna cacani go'i bi'rabi. ³⁸ Go'i bi'raguëna, huati hua'ire saosi'quëbi yua Jesusni, Më'ë naconi saza senni achaguë cabi. Caguëna, Jesusbi baguëte sehuoguë cabi:

³⁹ —Eñjo'ona bëani ba'ijë'ën, mami. Më'ë huë'ena go'ini, Riusu conse'e, më'ëni ai re'oye yo'ose'e, ja'anre coca quëaguë go'ijë'ën, caguë guansebi Jesús.

Caguë guansegüëna, baguë sani, Jesús conni yo'ose'ere si'a bainni quëani achojai'i.

La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús

⁴⁰ Ja'n'rëbi, Jesús yua go'ini, Galileana ti'anguëna, bain jubëbi baguëni zoe ëjocua sëani, baguëni ai bojojën, baguëni saludahuë. ⁴¹ Saludajënna, ñë'ca

huë'e ëjaguë Jairo hue'eguëbi raji'i. Rani, Jesusna gugurini rëanni, baguëni caguë senni achabi:

—Yë'ë huë'ena sani, yë'ë zin hua'gore ëñajajë'ën cabi.

⁴² Baguë zin hua'go gaña hua'go ba'igo, si'a sara samu tëcahuëan bagobi, ai ju'in hua'go baco'ë. Ja'nca caguëna, Jesusbi congüë saji'i. Ma'abi saiguëna, ai bain be'tejën baë'ë. Si'a ca'ncoñabi baguëni jë'jejën saë'ë.

⁴³ Ja'nca saijëna, yecobi u'chu rauna si'a sara samu tëcahuëan ju'ingo baco'ë. Ëco yo'ocuaana ëñogo ba'igobi bago curire bacuana insini si'agota'an, gare huajë raima'igo baco'ë. ⁴⁴ Ja'nca ba'igobi bain jubë naconi saigo, Jesús yo'jena tí'anni, baguë can na'mire pa'rogona, u'chu rau te'e jëana tëcabi.

⁴⁵ Tëcaguëna, Jesús cabi:

—¿Nebi yë'ë can pa'rorre'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, si'acua, Banhuë cajëna, Pedro, baguë gajecua naconi, bacua cahuë:

—Ëjaguë, bain hua'nabi si'a ca'ncoñabi më'ëna jë'jejëna, ¿queaca ro'taguë, Nebi pa'rorre'ne senni achaguë'ne? cahuë.

⁴⁶ Cajëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë huachose'e huanoguëna, yë'ëni pa'rosi'core cu'eyë yë'ë, cabi.

⁴⁷ Caguëna, huajë raisi'cobi yua se'e gatiye porema'igo, yua ai huaji yëgo to'ntogo, Jesús guëon na'mina gugurini rëanni, baguëni pa'rose'e, bago te'e jëana huajë raise'e, ja'anre beoru quëago, si'acua ëñajëna.

⁴⁸ Quëagona, Jesús cabi:

—Yë'ëni si'a recoyo ro'tago sëani, huajë raë'ë më'ë, mami. Ja'nca ba'igo sëani, bojogo saijë'ën, cabi.

⁴⁹ Caguë, yuta cani tëjima'iguëna, ëjaguë Jairo banguëbi coca quëaguë raji'i. Rani, Jaironi cabi:

—Më'ë zin hua'gobi yua junni huesëgo. Ja'nca sëani, yua mai Ëjaguëre se'e cama'ijë'ën, cabi.

⁵⁰ Caguëna, Jesusbi achani, Jaironi cabi:

—Oima'ijë'ën. Më'ë recoyo ro'taye se'ga ba'ijë'ën. Bagobi huajë raija'go'co, cabi.

⁵¹ Ja'nca cani, baguë huë'ena sani tí'anni, yequëcuare cacaye ënsebi. Pedro, Santiago, Juan, ba romi zingo pë'caguë sanhuë, bacua se'gare baguë naconi sa'nahuëna guaobi. ⁵² Guaoni, si'a bainbi ba romi zingote aireba oijën sa'ntiye gantajën yo'ojëna, Jesusbi cabi:

—Mësacua oima'ijë'ën. Romi zingo ju'inmaco'ë. Ro cainsi'cobi uingo bago, cabi.

⁵³ Caguëna, si'acuabi baguëni ai jayajën ai chohuë, bago junni huesëse'ere masicua sëani. ⁵⁴ Ja'nca jayajëna, ja'nrebi, Jesús yua romi zingo ëntë sarana zeanni, bagoni jëja cabi:

—Huëijë'ën, mami, cabi.

⁵⁵ Caguëna, go'ya rani, te'e jëana huëco'ë. Huëigona, Jesusbi bago bainni, Aon aonjë'ën bagore, caguë guansebi. ⁵⁶ Ja'nca ba'iguëna, bago pë'caguë sanhuëbi ai ëñajën rëinjëna, Jesusbi Bago go'ya raise'ere yequëcuani quëama'ijë'ën, caguë cabi.

¹ Ja'n'rēbi, Jesús yua baguēre yo'o concua si'a sara samucuaire choini, huatire etoni saocuare, rau huachocuare, bacuare re'huabi. ² Ja'nca re'huani, bacuani yihuoguē cabi:

—Mēsacua yua Riusu ba'i jobona ti'anni ba'ija'yete quēani achojaijē'ën. Rauna ju'incuare huachojē'ën. ³ Mēsacua sani, bonse, aon, ja'anre sama'ijē'ën. Ro'ojēn sai tubē, turubē, curi, yequē ëntē sara can, ja'anre gare saye ro'tama'ijē'ën. ⁴ Ja'nca sani, mēsacuani bojojēn ba'icua, bacua huē'ena cacani, ba huē'e jobobi saiye tēca, ba huē'ena bēani ba'ijē'ën. ⁵ Yequēcuabi bacua huē'ena cacaye ënsetoca, mēsacuabi ba huē'e jobobi saijēn, ja'anru bainbi ëñajēnna, mēsacua guēon ba'i ya'ore cue'nconi tonjē'ën. Bacua gu'aye yo'ose'ere masija'bē cajēn, ja'nca yo'ojē'ën, cabi Jesús.

⁶ Cani tējini, bacuare saoguēna, bacua saē'ë. Si'a huē'e joboñabi saijēn, Riusu bojo güese cocare quēani achojēn, si'a bain rau bacuare huachojēn baē'ë.

Incertidumbre de Herodes

⁷ Ja'nca yo'ojēnna, Galilea ëjaguē Herodes hue'eguēbi yua Jesús yo'ose'e si'aye achani, ai ro'taguē ëñabi. Bain hua'nabi Jesusre cajēn, yequēcuabi, Juan Bautizaguē'bi junni go'ya raisi'quēma'iguē, cahuē. ⁸ Yequēcuabi, Riusu ira raosi'quē Eliasbi maina se'e gaje mení ba'ima'iguē, cahuē. Yequēcuabi, Mai ira bain ba'isi'cua Riusu coca casi'cua, ja'ancua'ru ba'ima'iguē. Maina gaje mení ba'ima'iguē, cahuē. ⁹ Cajēnna, Herodes'ga cabi:

—Juanni huani senjo güesehuē yē'ë. Baguē sinjobēte tēyoye guansesi'quēta'an, ënquē ¿guc bainguēguē'ne? Bain hua'nabi baguē ta'yejeiye yo'ore cani achojēnna, yē'ëbi achaguē, ¿guere yo'oye'ne yē'ë? senni achaguē cabi.

Cani, baguē yua quē'rē se'e Jesusna ti'an ëaye yo'oguē, Baguēni ëñaja'ma caguēta'an, poremají'i baguē.

Jesús da de comer a cinco mil hombres

¹⁰ Ja'n'rēbi, Jesusre yo'o concua saisi'cuabi raē'ë. Rani, bacua yo'ose'e beoru baguēni quēahuē. Quēajēnna, bacuani cabi:

—Re'oji, mami sanhuē. Raijē'ën. Bain beoruna bēani huajējaiñu, caguē, bacuare Betsaida huē'e jobo cueñe ba'iruna huēoni sabi. ¹¹ Sani ti'anjēnna, bain hua'nabi bacua sairute masini, Jesusna be'tejēn saē'ë. Sani ti'anjēnna, Jesusbi bacuani bojoguē ëñaguē, Riusu ba'i jobona ti'anni ba'ija'yete bacuani quēani achoni, bacua jubē ba'icua rau bacuare huachobi.

¹² Ja'nca yo'oguēna, ënsēguēbi ruajaguēna, baguēre ta'yejeiye concua si'a sara samucua bi baguēni cueonni cahuē:

—Ëjaguē, bain hua'nare go'i güesejē'ën. Bacua aon, bacua cainru, ja'anre bain ba'iruanna sani cu'eni cainja'bē caguē, bacuare cani go'i güesejē'ën. Beo re'oto'ë ënjo'on, cahuē.

¹³ Cajēnna, Jesús yua bacuani sehuobi:

—Mēsacua se'ga aon aonjē'ën bacuare, sehuobi.

Sehuoguēna, bacua sehuojēn quēahuē:

—Te'e ëntē sara jo'jo aonbēan, samu ziaya hua'i, ja'anre se'gare bayē yēquēna. Bacua yua ai jai jubē bain ba'ijēnna, ¿yēquēnabi bacuare cuiraye aon cojani raye yēguē mē'ë? senni achahuē.

¹⁴ Bain jubēre cuencueto, cinco mil ëmēcua ba'iye'ru baē'ë. Ja'nca senni achajēnna, Jesús yua baguēre yo'o concuani cabi:

—Bain hua'nani jurēan bēa güesejē'ën, cincuenta ba'i jurēan'ru, cabi.

¹⁵ Caguēna, ja'nca yo'oni tējijēnna, bainbi jurēan bēahuē. ¹⁶ Bēajēnna, Jesusbi ba cinco jo'jo aonbēan, samu ziaya hua'i hua'nare, ja'anre inni, guēnamēna mēiñe ëñaguē, Riusuni senni surupa cani, aonre jē'yeni, baguēre concuana

insibi, Bainni cuirajë'en caguë. ¹⁷ Ja'nrebi, si'a hua'nabi yajiyë tëca aën'ë. Anni tëjjënna, Jesusre concuabi aon ainjën jêhuase'ere chiani, si'a sara samu jë'eña bu'iyë ayahue.

Pedro declara que Jesús es el Mesías

¹⁸ Ja'nrebi, Jesús yua te'eguë ba'iguë, Riusuni ujaguëna, baguëre yo'o concuabi baguëna raë'ë. Raijënna, bacuani senni achabi:

—Bainbi yë'ëre cajën, ¿güeguëguë'ne yë'ëre, cajën ro'taye'ne bacua? senni achabi.

¹⁹ Senni achaguëna, bacua sehuohuë:

—Yequëcuabi cajën, Juan Bautizaguë'ë më'ë cayë. Yequëcuabi, Elías ba'iguë'ë më'ë cayë. Yequëcuabi, Mai ira bain ba'isi'cua Riusu raosi'cua, ja'ancua ba'iyë'ru ba'iyë më'ë cayë. Junni tonni go'ya raisi'quë'ë më'ë cayë, sehuohuë bacua.

²⁰ Sehuojënna, bacuani se'e senni achabi:

—Mësacua'ga yë'ëre cajën, ¿güeguëguë'ne yë'ëre, cajën ro'taye'ne mësacua? senni achaguë cabi Jesús.

Senni achaguëna, Pedro sehuobi:

—Riusu Raosi'quëreba'ë më'ë. Baguë Cristo'ë më'ë, sehuobi.

Jesús anuncia su muerte

²¹ Ja'nca sehuoguëna, Jesús yua bacuani yihuoreba yihuoguë guansegüë, Yequëcuani yë'ë ba'iyete quëaye beoye ba'ijë'en caguë, ²² yua yequë cocare bacuani quëabi:

—Yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, ai ja'si huanöñe ba'ija'guë'ë yë'ë. Ira bain, pairi ëjacua, ira ba'isi coca ye'yocua, bacuabi yë'ëre ai gu'a güejën, yë'ëni huani senjo güeseja'cua'ë. Huani senjo güesejënna, samute umuguseña ba'iguëna, yë'ëbi go'ya raija'guë'ë, bacuani cabi Jesús.

²³ Cani ja'nrebi, si'a bainni cabi:

—Bainbi yë'ë naconi te'e zi'inni ba'iyë yë'nica, bacua ba'iyete huanë yeni, jo'cani senjoñe bayë. Si'a umuguseña bacuabi crusu sa'cahuëna ju'inë'ru ba'iyë ro'tajën, bacua yëyete gare jo'cani, yë'ë yëye se'gare güeyë beoye yo'ojën, te'e coñe bayë. ²⁴ Ro bacua ba'iyë se'gare ro'tatoca, bacuabi ro huesëni si'ayë. Yë'ë ba'iyë se'gare ro'tatoca, bacuabi huajëreba huajëjën ba'iyë. ²⁵ Bacuabi te'e jëana carajëitoca, ¿queaca ro'tajën, si'a ën yija bayete coni baye ro'taye'ne? ²⁶ Yë'ëre gu'a güeguë senjoñe ro'tatoca, yë'ë coca ye'yose'ere gu'a güeguë senjoñe ro'tatoca, yë'ë'ga Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, yë'ë Taita naconi, Riusu guënamë re'oto yo'o concua naconi, ba in rai umugusebi ënsëgüë ma'ñoñe'ru quë'rë ta'yejeiye rani, bacuare'ga güeguë senjoja'guë'ë yë'ë. ²⁷ Ganreba yihuoguë, mësacuani quëani achoyë. Ënjo'on ba'icuaire ëñato, yequëcuabi Riusu ba'i jobore ëñañe tëca, bacua junni huesëma'inë, cabi Jesús.

La transfiguración de Jesús

²⁸ Ja'nrebi, te'e ëntë sara samute umuguseña ba'ini, Jesús yua Pedro, Santiago, Juan, bacuare choini, Riusu naconi coca ujañu caguë, bacuare ëmë cubë na'miñona mëabi. ²⁹ Mëani, baguë yua ujaguëna, baguë zia yua tin zia ëñoguëna, baguë cañare ëñato, ai pojeiyereba go'sijei cañare ëñobi.

³⁰ Ëñoguëna, ja'ansirën samucua ëmëcuabi gaje meni eta rani, Jesús naconi coca cajën baë'ë. Moisés, Elías, ja'ancua baë'ë. ³¹ Riusu ta'yejeiye go'sijeyereba ba'ijën, bacuabi gaje meni, Jesús naconi coca cajën, baguë junni tonja'ñete cahuë. Riusu re'huase'e sëani, Jerusalén huë'e jobore ba'iguë

junni tonjañete sañeña cahuë. ³² Ja'nca cajënna, Pedro sanhuëbi ai ëo caincuata'an, cainmajën, Jesús go'sijeiyete ëñajën, baguë naconi ba'icuaire'ga ëñajën baë'ë. ³³ Ja'nca ëñajën, ja'an raisi'cuabi go'ijënna, Pedro yua Jesusni cabi:

—Ëjaguë, maibi ënjo'on ba'ijënna, ai re'oye ba'iji. Ja'nca sëani, samute huë'erëanre yo'oñu. Më'ëna te'e huë'erë yo'ocaiyë. Moisesna yequë huë'erë yo'ocaiyë. Elíasna yequë huë'erë yo'ocaiyë, cabi Pedro.

Ro ro'taguë cabi Pedro. ³⁴ Yuta cani tējima'iguëna, oco picobi nëca meni, si'acuare na'oguëna, Jesusre concuabi ai quëquëhuë. ³⁵ Quëquëjënna, picobë sa'nahuëbi bain coca achoni raobi:

—Ënquë yua yë'ë Zin ai yësi'quëreba'bi. Yë'ë cuencueni raosi'quëre sëani, baguëbi coca caguëna, mësacua achajë'ën, cani achobi.

³⁶ Cani tējiguëna, bacuabi ëñato, Jesús yua te'e hua'guë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, bacua yua gare caye beoye ëñahuë. Bacua ëñase'ere ro'tato, yequëcuanu gare quëaye beoye baë'ë.

Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro

³⁷ Ja'nrebi, yequë umuguse ñataguëna, bacua ba'i cubëbi gajehuë. Gajëjënna, ai jai jubë bainbi Jesusni tēhuojën raë'ë. ³⁸ Tēhuojën rajjënna, ba jubë ba'iguë te'eguëbi Jesusni güiguë cabi:

—Ëjaguë, më'ëni senreba señë yë'ë. Yë'ë zin hua'guë gaña hua'guëre ëña rajjë'ën. ³⁹ Gu'a huatibi baguëni hue'nhue yo'oguë, baguëte yijana taonni, yi'obobi chiri mëañe tēca yo'oguë, baguëte ai ja'si güeseye gare jo'cama'iguë ba'iji. ⁴⁰ Ja'nca ba'iguëna, yë'ëbi yua më'ëre yo'o concuana rani, baguë huati etoni saoyete bacuani senni achahuë. Senni achato'ga bacua poremaë'ë, cabi baguë.

⁴¹ Caguëna, Jesusbi bacuani cabi:

—Mësacua yua ro ro'tajën, recoyo gu'aye ro'tajën ba'iyë. ¿Quejei zoe ro ye'yemajën ba'iyë'ne mësacua? Ro guaja ye'yo coca mësacuanu caguë ba'iyë yë'ë, cani, ja'nrebi, ba bainguëni: Më'ë zin hua'guëre yë'ëna rajjë'ën cabi.

⁴² Caguëna, zin hua'guëbi rai bi'raguëna, gu'a huatibi se'e baguëni hue'nhue yo'oni, baguëte yijana jëjoni taonbi. Taonguëna, Jesusbi ja'an huatini bëinguë cabi:

—Zin hua'guëre etani gare saijë'ën caguëna, ja'ansirën etani gare saji'i.

Ja'nca saiguëna, Jesús yua zin hua'guëre huachoni, baguë pë'caguëna sani, huajë hua'guëre baguëna ëñobi. ⁴³ Ja'nca ëñoguëna, bain hua'nabi ai bojoreba bojojën, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ai cani achojën baë'ë.

Jesús anuncia por segunda vez su muerte

Ja'nca ai bojoreba bojojën cajënna, Jesusbi baguëre yo'o concuani coca quëabi:

⁴⁴—Mësacua yua yë'ë cocare achajë'ën. Gare huanë yeye beoye achajë'ën. Yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëna, yequëcuabi yë'ëre gu'a jucha baguëre'ru zeanni, yë'ëre gu'a bainna insini senjojën ba'ija'cua'ë, cabi.

⁴⁵ Caguëna, baguë case'ere ro huesë ëaye achahuë. Riusu coca yuta masi ëama'iñere sëani, achani masiye ti'anmaë'ë bacua. Ja'nca huesë ëaye achacuabi Jesusni Te'e ruiñë quëajë'ën caye huaji yëhuë bacua.

¿Quién es el más importante?

⁴⁶ Ja'nrebi, Jesusre yo'o concuabi sañeña cajën, Mai jubë ba'icua ¿güeguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iguë'ne? cajënna, ⁴⁷ Jesusbi bacuani ëñani, bacua

cayete masibi. Masini ja'nrebi zin hua'guëre choini rani, baguë ca'ncona nëcobi. ⁴⁸Nëconi, bacuani yihuoguë cabi Jesús:

—Yë'ë ba'iyete ro'tajën, ênquë zin hua'guëni conjën ba'itoca, yë'ëre'ga güina'ru conjën ba'iyë. Yë'ëre conjën ba'itoca, Ja'quë Riusu yë'ëre raosi'quë, baguëre'ga güina'ru conjën ba'iyë. Mësacua jubë quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'ija'guë'bi, cabi Jesús.

El que no está contra nosotros, está a nuestro favor

⁴⁹Caguëna, Juanbi baguëni cabi:

—Ëjaguë, yequë bainguëni tëhuohuë yëquëna. Më'ë ta'yejeiye ba'iyete caguë, gu'a huati hua'ire etoni saoguë baji'i. Ja'nca yo'oguëna, mai jubë ba'ima'iguëre sëani, baguëre ênsehuë yëquëna, cabi.

⁵⁰Caguëna, Jesús cabi:

—Baguëre ênsema'ijë'ën. Maini je'o bama'itoca, maini te'e yo'o conjì, cabi Jesús.

Jesús reprende a Santiago y a Juan

⁵¹Ja'nrebi, Jesús guënamë re'otona go'irën ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, baguë yua, Yurera Jerusalén huë'e jobona te'e ruiñe saiza caguë, yo'o bi'rabi.

⁵²Ja'nca yo'oguë, baguë bainre ru'ru saobi. Saoguë, bacuani cabi:

—Yë'ë yure ñami cain huë'ere cu'eni, ja'an bain naconi re'hua coca cajë'ën caguë, bacuare ru'ru saobi.

Saoguëna, bacuabi yua Samaria huë'e jo'borëna sani, cainrute senni achajëna, ⁵³Samaria bainbi ênsehuë. Jerusalenna te'e ruiñe saija'guëre sëani, bacua huë'e jobona choiye yëmaë'ë. ⁵⁴Yëmajëna, Santiago, Juan, bacuabi masini, Samaria bainre bëiñe ro'tajën, Jesusni cahuë:

—Ëjaguë, yëquëna hua'nabi guënamë re'otona guanseni, toare gachoni, ja'an Samaria bainni ëoni si'añu. Riusu ira bainguë raosi'quë yo'ose'e'ru güina'ru yo'oñu cajëna, ¿më'ë queaca ro'taguë'ne? senni achajën cahuë bacua.

⁵⁵Senni achajëna, Jesusbi bacuani ëñani, bëin coca sehuobi:

—Bañë. Ja'nca yo'oma'ijë'ën. Riusu Espiritubi mësacua naconi ba'iguë, ja'anre yo'oye gare güeji. Ja'nca sëani, mësacua ¿queaca ro'tajën bainre ñu'ñujei güeseyeye caye'ne? ⁵⁶Yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi yua bainre ñu'ñujei güeseyeye gare ro'tama'iguë'ë. Bainre mame recoyo re'huaye, ja'an se'gare yo'oye ro'taguë ba'iguë'ë yë'ë cabi Jesús.

Cani ja'nrebi, bacuabi conjën, yequë huë'e jobona saë'ë.

Los que querían seguir a Jesús

⁵⁷Ja'nca sani, ma'aja'an saijën, yequë bainguëni tëhuojëna, baguë yua Jesusni cabi:

—Ëjaguë, si'a më'ë sairuanna te'e congüë saiza cabi.

⁵⁸Caguëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë ën yijare ba'iyë'ru ba'iyë yënica, rajjë'ën. Airu hua'i hua'nabi yija gojeñana caincua'ë. Ca hua'i hua'nabi bacua ziaroanre tuijën caincua'ë. Ja'nca caincuata'an, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë yua umeni cainru gare beo hua'guë'ë yë'ë, sehuoguë cabi.

⁵⁹Cani ja'nrebi, yequë bainguëni choiguë:

—Yë'ëre te'e congüë rajjë'ën, cabi.

Caguëna, baguë sehuobi:

—Ëjaguë, yë'ë taita ju'insi'quëni tanjaza ru'ru, sehuobi.

⁶⁰ Sehuoguëna, Jesús yua baguëni cabi:

—Yë'ëni recoyo bojoye güecua, recoyo ju'insi'cua'ru ba'icua, ja'ancua se'gabi bacua bain junni huesësi'cuare tanja'bë. Më'ëca Riusu bojo güese cocare quëani achoguë raijë'ën, cabi Jesús.

⁶¹ Caguëna, ja'nрэби yequëbi Jesusni cabi:

—Ëjaguë, më'ëre te'e conguë saiza caguë, ru'ru yë'ë bainna sani gare sai cocare bacuani quëajani raiyë cabi.

⁶² Caguëna, Jesús sehuobi:

—Riusu yo'ore coñe porema'iñë më'ë. Yë'ë yo'ore conza cani, ja'nрэби yequë yo'ore yo'oye ro'tatoca, gu'aji, sehuobi Jesús.

10

Jesús envía a los setenta

¹ Ja'nрэби jë'te, Jesusbi yequë bain setentacuare cuencueni, baguë coca quëani achocuare re'huani, samucua ba'i jurëanre quë'ñeni, si'a huë'e jo'borëan baguë ëñaguë saijai joboñana bacuare sao bi'rabi Jesús. Sao bi'raguë, bacuani yihuoguë ² cabi:

—Mësacua yua saijën, ën cocare ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'quë Riusubi ai aonre téani baye'ru téani baye ro'taguëta'an, aon téaja'cua yua choa jubë se'ga ba'iyë. Ja'nca sëani, Riusuni uajjën, Ja'quë, më'ë cocareba quëani achojaicua quë'rë jai jubëre huëoni re'huani raojë'ën. Më'ë aon téani baja'cua ba'iyë'ru më'ë bain ba'ija'cuare ñë'coni re'huaja'bë cajën, Ja'quë Riusuni jo'caye beoye uajjën ba'ijë'ën. ³ Mësacua yua yë'ë cocare quëani achojën, ëñere'ga ro'tajën ba'ijë'ën. Mësacua yua jo'ya hua'na ba'iyë'ru ba'icua'reta'an, airu yai jobona saoye'ru mësacuare saoyë yë'ë. ⁴ Mësacua yua turubë, curi ayabë, guëon jui coro, ja'anre gare sama'ijë'ën. Te'e ruiñe se'ga saijën, ma'ana têhuocuare gare saludamajën, te'e ruiñera saijë'ën. ⁵ Sani, ja'nрэби bain huë'ena ti'anni, bainre saludajën, “Ën huë'e ba'icua yua bojojën ba'ijë'ën” cajë'ën.

⁶ Cajë'enna, mësacuani bojojën sehuotoca, bacuani bojojën ba'ijë'ën. Bojojën sehuoma'itoca, bacuani bojoma'iñe cani, ja'nрэби jo'cani se'e saijë'ën. ⁷ Bojojën sehuocua huë'ena ti'anni, ja'an huë'ena bëani ba'ijë'ën. Bacuabi cuirajë'enna, bacua aon, bacua gono, Riusu insise'ere sëani, con iainjën, bacuani bojojë'ën. Ja'an huë'e jobore ba'ijën, ja'an huë'e se'gare ba'ijë'ën. Yequë huë'eñana cainjën saima'ijë'ën. ⁸ Ja'nca sëani, mësacuabi bain ba'iruna ti'anni, mësacuana bojojën ba'icuana cacani ba'ijën, bacua aonre ainjën, ⁹ bacua rau ju'incuare huachojën, bacuani quëani achojë'ën: Riusu bainrebare re'huani baja'yete cato, yua te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji, quëani achojën ba'ijë'ën. ¹⁰ Ja'nрэби, yequë huë'e jobona ti'anni, mësacuani bojoma'itoca, bacua huë'e joboreba ba'iruna sani, si'acuani bëin coca cajë'ën: ¹¹ Mësacuabi yequë'nani bojoma'icua're sëani, mësacua huë'e jobo ya'o sé'ase'ere yëquëna guëoñabi cue'nconi tonni gare jo'cayë ënjo'on. Ja'nca yo'ojë'enna, mësacua yua ën cocare ro'tajë'ën: Riusu bainrebare re'huani baja'yete cato, yua te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'anre cajën, bacua bënni senjoja'ñete bacuani masi güesëjë'ën. ¹² Ja'an umuguse, Riusu cuencuesi umuguse ti'anguëna, Sodoma bainni bënni senjose'e'ru quë'rë ta'yejeiye bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë bacua, cabi Jesús.

Los pueblos desobedientes

¹³ Cani ja'nрэби, yequë huë'e joboña bainni bënni senjoja'ñete quëa bi'rabi Jesús:

—Corazin huë'e jobo bain, Betsaida huë'e jobo bain, mësacua yua ai yo'ojên ba'ija'cua'ë. Riusu ta'yejeiye yo'ose'e, mësacuani ëñose'e, ja'anre Tiro bain, Sidón bain, ja'ancuani ëñoguë ba'itoca, bacua yua ai zoe ba'irên bacua gu'a juchare gare jo'cani senjore'ahuë. Bacua yua ai sa'ntiye ai oijên, costal cañare sayani, yë'tëbi inni, bacua sinjobëna yu'yujên ba'ire'ahuë. ¹⁴ Ja'nca sëani, Riusu cuencuesi umuguse ti'anguëna, Riusubi mësacuani ëñani, Tiro, Sidón, ja'an huë'e jobo bainni bënni senjoja'ñe'ru mësacuani quë'rë ta'yejeiye ai bënni senjoguë ba'ija'guë'bi. ¹⁵ Mësacua Capernaum bainre'ga ai bënni senjoja'ñete quë'ayë yë'ë. Mësacuabi ro'tajên, Riusu ba'i re'otona ti'anja'cua'ë mai, cajên ba'icua'eta'gan, ja'an jai toa se'gana ti'anja'cua'ë mësacua, cani jo'cabi Jesús.

¹⁶ Ja'n'rëbi baguëre concuare se'e caguë quëabi Jesús:

—Si'a hua'na mësacua cocare te'e ruiñe achacuabi yë'ë cocare'ga te'e ruiñe achayë. Si'a hua'na, mësacuare gu'a güeni senjocuabi yë'ëre'ga gu'a güeni senjoñë. Si'a hua'na, yë'ëre gu'a güeni senjocua'ga Ja'quë Riusu yë'ëre cuencueni raosi'quëre'ga gu'a güeni senjoñë, cabi.

Regreso de los setenta

¹⁷ Ja'nca cani tonni, baguë bain setentacuare saobi. Saoguëna bacuabi sani, baguë case'ere yo'oni, ai bojo hua'na rani, Jesusni quëahuë:

—Ëjaguë, yëquënabi më'ë ta'yejeiye ba'iyete cani achojên, si'a yo'ore ta'yejeiye yo'oye porehuë. Gu'a huati hua'iga yëquëna cocare achajên, yëquëna case'ere achani yo'ohuë, cajên bojohuë.

¹⁸ Cajên bojojënna, Jesusbi quëabi:

—Ja'nca raë'ë. Zupai huati'ga guënamë re'otore ba'iguë, mëjo jue'neñe'ru te'e jëana tonni huesëguëna, ëñahuë yë'ë. ¹⁹ Ja'nca sëani, mësacua achajë'ën. Yë'ëbi mësacuare sao bi'raguë, ai ta'yejeiye ba'icuaire mësacuare re'huahuë. Aña hua'na, buni hua'na, ja'an hua'nana za'nguto, gare ja'si yo'oma'iñë bacua. Zupai huatibi ta'yejeiye je'o baguëna, mësacuabi, baguëni quë'rë ta'yejeiyereba yo'oni, baguëre saoni senjoñe poreyë. Ja'nca porejënna, gare ja'si yo'oye beoye ba'iji mësacuare. ²⁰ Ja'nca porecua ba'ijên, zupaire concuabi mësacuare achani yo'ojënna, ja'anre ro'tajên bojomajên ba'ijë'ën. Mësacua mami yua Riusu uti pëbëna toyani jo'case'e ba'iguëna, ja'an se'gare ro'tajên, ja'an se'gare bojojên ba'ijë'ën, cabi Jesús.

Jesús se alegra

²¹ Ja'nca cani, Riusu Espíritu naconi bojo recoyo re'huani, ai bojoreba bojoguë, Riusuni ujaguë cabi:

—Taita Riusu, më'ëbi guënamë re'oto, yija re'oto, si'aye re'huani baguëna, më'ëni ai bojoreba bojoguë cayë yë'ë. Ro bain cocare ta'yejeiye ye'yeni masicuabi më'ë masi güeseyete masiye yëcua'eta'an, bacuani masi güesemaë'ë më'ë. Zin hua'na ro'taye'ru ro'tacua, bacua se'gani më'ë ba'iyete masi güesehuë më'ë. Aito, Taita. Më'ë yëse'e sëani, ja'nca bacuani masi güesehuë më'ë, ujaguë cabi Jesús.

²² Ja'nca ujani, baguëre concuare quëabi:

—Yë'ë Taita Riusubi si'aye yë'ëna insini jo'cabi. Yë'ë Taita se'gabi yë'ëre, baguë Zinre masiji. Yequëcuabi yë'ëre gare huesëyë. Yë'ë se'gabi yë'ë Taita Riusuni masiyë. Yequëcuabi baguëte gare huesëyë. Yë'ë, baguë Zin sëani, yë'ë yëye'ru yo'oguë, yequëcuani yë'ë Taita ba'iyete masi güeseye poreyë. Ja'nca masi güeseguëna, bacua se'gabi baguëni masiyë, cabi Jesús.

²³ Ja'n'rëbi baguëre yo'o concuare ëñani, bacua se'gani ñaca quëabi Jesús:

—Mësacua yua yë'ëni ëñajên, yë'ë yo'o yo'oyete ëñajên, bojoreba bojojên ba'ijë'ën. ²⁴ Riusu ira bain raosi'cua, bain ta'yejeiye ëjacua, bacua yua yë'ë,

Riusu Raoja'guëreba ba'iguëte ëñani masiye yëcuata'an, yë'ëre ëñamaë'ë. Yë'ë cocare achaye yëcuata'an, yë'ëre achamaë'ë. Mësacuaca yë'ëre ëñani, yë'ëre achani, yë'ëni masicua sëani, ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën, cabi Jesús.

Parábola del buen samaritano

²⁵ Caguëna, ja'nrëbi ira coca toyani jo'case'ere ye'yoguëbi ti'anni, Jesusni huacha sehuo güeseza caguë, baguëni coqueguë senni achabi:

—Ëjaguë, Riusu naconi carajeiye beoye si'arën ba'iye yëyë yë'ë. Ja'an ba'ija'yete baza caguë, ¿gue yo'o yo'oye baye'ne yë'ë? senni achabi.

²⁶ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñaguë, ¿guere ye'yeguë'ne më'ë? ¿Gue coca cani jo'case'e ba'iguë'ne? senni achaguë sehuobi.

²⁷ Sehuoguëna, ba hua'guëbi cabi:

—Ja'an cocare ëñato, ñaca caji: “Më'ë Ëjaguë Riusuni si'a recoyo bojoguë, baguëni ai yëreba yëguë ba'ijë'ën. Më'ë ba'iye, më'ë ro'taye, ja'an naconi si'a jëja ta'yeiye baguëni yëreba yëjën ba'ijë'ën. Më'ë ba'iyyete te'e ro'taguë ba'iye'ru më'ë te'e bain hua'nani ro'oye ro'taguë, bacuare yëreba yëguë ba'ijë'ën.” Ja'anre caji Riusu ira coca toyani jo'case'e, caguë sehuobi baguë.

²⁸ Sehuoguëna, Jesús cabi:

—Te'e ruñera sehuohuë më'ë. Ja'an cani jo'case'e'ru yo'otoca, Riusu naconi carajeiye beoye ba'ija'guë'ë më'ë, cabi Jesús.

²⁹ Caguëna, ira coca ye'yoguëbi ja'ansi'quë ro'taguë. Bain hua'nabi yë'ë cocare achani, yë'ë masiye ro'tayete masija'bë caguë, Jesusni se'e senni achabi:

—Më'ëbi te'e bainre caguëna, ¿jarocua'ne? senni achabi baguë.

³⁰ Senni achaguëna, Jesusbi ye'yo cocare quëaguë, baguëni sehuobi:

—Yequë bainguëbi Jericó huë'e jobona saza caguë, Jerusalemni saiguëna, ja'nrëbi bonse jiancuabi baguëni tëhuo rani, baguëni zeanni, baguë bonse, baguë caña, si'ayete tëteni, baguëni ai ja'si yo'oni, baguëni huani ya'tu güeseni, baguëte ju'in hua'guëre jo'cani senjoni saë'ë. ³¹ Senjoni satena, ja'nrëbi pairi hua'guëbi ja'ansi ma'abi saiguë, ju'in hua'guëna ti'anni ëñaguë, ca'nco quëhuijani saji'i. ³² Saquëna, ja'nrëbi Riusu huë'e yo' conguë Levita bain-guë'ga ti'anni ëñaguë, baguë'ga ro ca'nco quëhuijani saji'i. ³³ Saquëna, ja'nrëbi Samaria bainguë tin jobo bainguëbi ti'anni ëñaguë, baguëca Chao hua'guë caguë, ju'in hua'guëni ai oire baguë, baguëre coñe se'ga ro'tabi. ³⁴ Ja'nca ro'taguë, Baguë ja'si nesiruanre re'huaza caguë, hui'yabe, jo'cha, ja'anbi ja'ñeni, canbi ro'oye huenbi. Huenni, baguë burro hua'guëna tëoni, bain can huë'ena sani, baguëre cuira bi'rabi. ³⁵ Cuirani ñatani, ja'nrëbi samu curi so'corëanre inni, ba huë'e ëjaguëna insini cabi: “Ënquëre re'oye ëñaguë cuirajë'ën. Quë'rë se'e ro'iye banica, yë'ëbi se'e rani, më'ë ro'ise'ere go'yayë” cabi baguë, caguë quëabi Jesús. ³⁶ Quëani, Jesús yua baguëni senni achabi:

—Më'ë yua ëñere ro'tani quëajë'ën. Ya'tu güesesi'quëbi ma'are uinguëna, ¿jaroguëbi baguëni ëñaguë, baguë te'e bainre yo'oye'ru yo'oguë'ne? ¿Queaca ro'taguë'ne më'ë? senni achabi Jesús.

³⁷ Senni achaguëna, ira coca ye'yoguëbi sehuobi:

—Baguëni ai oire baguë consi'quë, ja'anguë baji'i. sehuobi.

Sehuoguëna, Jesús cabi:

—Ja'anguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, më'ë'ga güina'ru sani, bainre güina'ru oire baguë conguë ba'ijë'ën, cabi.

Jesús en la casa de Marta y María

³⁸ Ja'n'rëbi, Jesusbi se'e sani, baguëre concua naconi yequë huë'e jobona ti'anguëna, Marta hue'egobi baguëte choigona, bago huë'ena cacani ëñabi.

³⁹ Cacani ëñaguëna, yeco, María hue'ego, Marta yo'jego ba'igobi Jesús cocare achani ye'yeza cago, baguë guëon na'mi ca'ncona bëani achago baco'ë.

⁴⁰ Achago ba'igona, Martabi bago yo'o ma'carëanre zoe yo'oni ya'jani, Jesusna bonëni cago:

—Ëjaguë, yë'ë yo'jegobi ro cue'yoni, huë'e yo'o ma'carëanre conma'igona, yë'ë se'gabi yo'oye porema'inë. Ja'nca sëani, ¿yë'ëre coñe bagoni guanseye ro'tama'iguë më'ë? cago.

⁴¹ Cagona, Jesús sehuobi:

—Marta, Marta, ai sa'nti hua'go cayë më'ë. ⁴² Yë'ë cocarebare achani ye'yetoca, re'oye ba'iji. Mariaca yë'ë cocare ja'nca te'e ruiñe achani ye'yegona, bagore gare ënsema'iguë ba'iyë yë'ë. Ja'an cocare bojogona, yequëcuabi bagoni gare sa'nti güeseye beoye ba'ija'cua'ë, caguë sehuobi Jesús.

11

Jesús y la oración

¹ Ja'n'rëbi, yequë umuguseña ba'iguëna, Jesusbi sani, Riusuni ujaguë, coca senni tëjiguëna, baguëre yo'o con hua'guëbi baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, yëquënani ujaye ye'yojë'ën. Juanbi baguëre yo'o concuani ujaye ye'yoguëna, yëquënare ga güina'ru ujaye ye'yojë'ën senni achabi.

² Senni achaguëna, Jesús cabi:

—Mësacuabi Taita Riusuni ujanica ñaca ba'iyë cajë'ën: Yëquëna Taita, quënamë re'otore ba'iguëna, si'a bainbi më'ë ta'yejeiyereba ba'iyete te'e ruiñe ro'tajën ba'ija'bë. Më'ë bainreba jobore re'huaguë, yëquënare te'e jëana ëño raijë'ën. Më'ë guënamë re'oto ba'icuabi më'ë yëye'ru yo'ojëna, ën yija bain'ga më'ë yëye'ru güina'ru yo'ojën ba'ija'bë.

³ Yëquëna aon aiñe, yure umuguse aiñe se'gare insijë'ën.

⁴ Yëquëna gu'aye yo'ojën ba'ise'ere huanë yeni ro'tama'ijë'ën.

Yequëcuabi yëquënani gu'aye yo'ojëna, bacua gu'aye yo'ose'ere huanë yeye cani se'e ro'tamaë'ë yëquëna.

Ja'nca ro'tamajëna, më'ë'ga yëquënani güina'ru yëquëna gu'aye yo'ose'ere ro'tama'iguë ba'ijë'ën.

Yëquënani gu'aye yo'oye ro'ta güesema'ijë'ën.

Ja'anre yëquënare etojei güesëjë'ën, cabi.

⁵ Cani, bacuani se'e yeque cocare ye'yo bi'rabi Jesús:

—Yequë bainguë yo'ose'ere ro'tajë'ën. Ñami jobo ba'iguëna, baguë gajeguëbi ëñaguë raiguëna, aon beoguëna, baguëte cuirayete. Ja'nca beoguëbi yequë baguë gajeguë huë'ena sani, baguëni senni achaguëña: “Besa, samute jo'jo aonbëanre prestajë'ën. ⁶ So'o bainguëbi yë'ë huë'ena ti'anguëna, baguëni aon cuiraye beoyë yë'ë” caguë quëaguëña. ⁷ Caguë quëaguëna, baguë gajeguë huë'e sa'nahuë ba'iguëbi sehuoguëña: “Porema'inë. Anto sa'rore ta'pini tëjihue yë'ë. Zin hua'na naconi yua cain umesi'cua sëani, huëni insiye porema'inë yë'ë” sehuoguëña. ⁸ Ja'nca sehuoguëna, hue'se nëcaguëbi jo'caye beoye se'e senni achaguëna, baguë gajeguëbi, Yë'ëre se'e hui'ya senma'ija'guë caguë, baguë yua huëni, baguë yëse'e insiguëña. ⁹ Ja'nca insisi'quë sëani, mësacuare güina'ru quëayë yë'ë. Mësacua yëyete senreba sentoca, Riusubi insija'guë'bi. Jo'caye beoye uajëna, Riusubi ai masiye sehuoja'guë'bi. Riusuni recoyo te'e zi'inni baza catoca, Riusubi baguë ba'iyete mësacuani masireba

masi güeseja'guë'bi. ¹⁰ Ën yija bain senreba seña'ru Riusuni senni achajën ba'ijë'ën. Ën yija bainbi si'a jëja sentoca, bacua bainbi insiyë. Si'a jëja cu'etoca, bacuabi tinjañë. Si'a jëja je'njuni achotoca, bacua bainbi anconi caca güesejë.

¹¹ Mësacua'ga ën cocare achani ye'yejë'ën. Mësacua zin hua'nabi ziaya hua'ire sentoca, ¿añare insiye mësacua? Bañë. ¿Jo'jo aonbëte sentoca, gatabëte insiye mësacua? Bañë. ¹² ¿Cura ziare sentoca, bunire insiye mësacua? Bañë. ¹³ Mësacua yua gu'aye yo'oye ye'yesi'cua ba'ijën, mësacua zin hua'nani re'oye insini cuiraye masijëna, mai Taita Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi quë'rë ta'yejeiye maini conni cuirareba cuiraye masiji. Maibi baguë Espiritu raoyete sentoca, gare ënseye beoye maina raoji Riusu, cabi Jesús.

Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio

¹⁴ Ja'nrëbi jë'te, Jesusbi yi'o ma'tëbë bainguëni tëhuoni, baguë gu'a huatire etoni saoguë baj'i. Etoni tëjiguëna, ja'an bainguëbi coca ca bi'rabi. Coca caguëna, bain hua'nabi ai bojoreba bojojën ëñahuë. ¹⁵ Ëñajëna, yequëcua'ga ai jayajën cahuë:

—Huati hua'i ëjaguë Beelzebú hue'eguë, ja'anguëbi conguëna, Jesusbi huati hua'ire etobi'te, jayajën cahuë.

¹⁶ Cajëna, yequëcua'ga Jesusni huacha sehua güeseña cajën, baguëni ñaca senni achahuë:

—Ta'yejeiyereba yo'ore yo'ojë'ën. Ëñaza, senni achajën cahuë.

¹⁷ Ja'nca gu'aye cajëna, Jesusbi bacua ro'tayete masiguë, bacuani sehuobi: —Te'e yija bainbi si'a jurëanre re'huani sa'ñëña guerra huatoca, si'a jubë gare ñu'ñujeiñë. Te'e huë'e bainbi sa'ñëña je'o batoca, si'acua gare ñu'ñujeiñë. ¹⁸ Ja'nca sëani, zupai jobobi güina'ru sa'ñëña huatoca, güina'ru jëja beoguë carajeiji. Mësacuabi jaya coca cajëna, ja'nca sehuoyë yë'ë. Yureca Beelzebubi ¿queaca yë'ëre conguë'ne? ¹⁹ Mësacua bain'ga huati hua'ire etoni saojëna, ¿jaro ëjaguëbi ta'yejeiye conguë'ne? Bañë. Mësacuabi yë'ëre jayajën cajën, mësacua ro huacha cayete si'acuani masi güesejë. ²⁰ Riusu se'gabi yë'ëre conguëna, huati hua'ire etoni saoyë yë'ë. Ja'nca conguëna, baguë bainrebare re'huani baja'yete ro'tajë'ën. Te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji.

²¹ Ën cocare'ga ro'tani, Riusu ta'yejeiye ba'iyete masijë'ën. Yequë bainguë ai jëja baguëbi baguë hua guëna naconi baguë huë'ere re'oye ëñaguëna, yequëcubi tëani saye porema'iñë. ²² Yequë'ga baguë'ru quë'rë jëja baguëbi baguë huë'ena ti'anni, baguëni quë'rë ta'yejeiye huani saoni senjotoca, baguë huë'ena cacani, baguë hua guëna, baguë bonse beoru tëteni sani, baguë bainna huo'hueni insiji.

²³ Yureca, yë'ëre re'oye ëñama'icua ba'itoca, yë'ëni gu'aye ro'taye se'ga ba'iyë. Yë'ëre yo'o conma'icua ba'itoca, yë'ë re'huase'ere ro ñu'ñu güesejani senjoñë.

El espíritu impuro que regresa

²⁴ Ën cocare'ga ro'tani, bain gu'ajeiyete ye'yejë'ën. Gu'a huatibi bainguëte etani saiguë, beo re'otona ganiguë, ¿Jarona bëani huajëye'ne yë'ë? caguë, cu'eni jëhuani, se'e ro'tani, Yë'ë etasi huë'ena goza cabi. ²⁵ Ja'nca cani, baruna go'ini ëñato, yua re'oye re'huasi huë'e, yua re'oye yuase'e baj'i, bainguë recoyo. ²⁶ Ja'nca ba'iguëna, baguë yua se'e sani, baguë'ru gu'a gajecua te'e ëntë sara samucuaire tëhuoni choji'i. Baguë'ru quë'rë ta'yejeiye gu'aye ba'icuanii choini, rani, si'a jubëbi ba etasi huë'ena cacani bëahuë, bainguë recoyona.

Ja'nca bĕani ba'ijĕnna, ja'an bainguĕ yua quĕ'rĕ ta'yejeiye ai gu'ajeiguĕ bajji'i. Ru'rureba ba'ise'e'ru quĕ'rĕ ta'yejeiye gu'aguĕ bajji'i, ye'yoguĕ cabi Jesús.

La felicidad verdadera

²⁷ Ye'yoguĕ caguĕna, romi hua'go bain jubĕ naconi ba'igobi baguĕni coca güigo cago:

—iMĕ'ĕ pĕ'cagobi mĕ'ĕni tĕ'ya rani, mĕ'ĕni chuchasi'co sĕani, ai bojoreba bojogo ba'ija'go! güigo cago.

²⁸ Güigo cagona, Jesús sehuobi:

—Riusu cocare achani te'e ruiĕne yo'ocua'ga bago bojoye'ru quĕ'rĕ ta'yejeiye ai bojoreba bojojĕn ba'ija'cua'ĕ, caguĕ sehuobi.

La gente mala pide una señal milagrosa

²⁹ Ja'nca sehuoni, bain hua'nabi quĕ'rĕ jai jubĕ ñĕ'cajĕnna, bacuani coca quĕĕa bi'rabi:

—Yureña bainbi ai gu'aye ro'tajĕn, yĕ'ĕni senni achajĕn, Ta'yejeiyereba yo'ore yo'ojĕ'ĕn. Ēñaza, senni achajĕn cajĕnna, Riusu ira raosi'quĕ Jonás hue'eguĕ, baguĕ ba'ise'e se'gare yureña bainni masi güeseyĕ yĕ'ĕ. ³⁰ Jonás yua Nĭnive huĕ'e jobo bainna raosi'quĕ ba'ise'e'ru yĕ'ĕ'ga, Riusu Raosi'quĕreba ba'iguĕ, yureña bainna raosi'quĕ'ĕ yĕ'ĕ. ³¹ Yecore'ga, ira baingo ba'isi'co, sĕribĕ ca'nco bain ta'yejeiye ĕjago ba'isi'core ro'tani, Riusu bĕnni senjoja'ñete masijĕ'ĕn. Bain ta'yejeiye ĕjaguĕ Salomonbi ai masiguĕ yihuoguĕna, bagobi Salomón masiguĕ yihuo cocare achani masijaza cago, ai so'o sani baguĕna ti'anni achagoña. Ja'nca achani masisi'core sĕani, mĕsacua yua bago yo'ogo ba'ise'ere ro'tani, yĕ'ĕ cocareba yureña quĕĕani achose'ere quĕ'rĕ te'e ruiĕne achani ye'yĕjĕn ba'ijĕ'ĕn. Achaye güetoca, yĕ'ĕ yua Salomon'ru quĕ'rĕ ta'yejeiyereba masiguĕ sĕani, Riusubi mĕsacua ni quĕ'rĕ ta'yejeiye bĕnni senjoguĕ ba'ija'guĕ'bi. ³² Riusu cuencuesi umuguse ti'anguĕna, Nĭnive huĕ'e jobo bainre'ga ĕñaja'cua'ĕ mĕsacua. Bacua yua Jonás coca quĕĕani achose'ere achani, bacua gu'a juchare jo'cani senjoreña. Yureña'ga yĕ'ĕbi ti'an rani, Riusu cocarebare quĕĕani achoguĕna, mĕsacua yua achaye güetoca, ai ta'yejeiyereba bĕnni senjosi'cua ba'ija'cua'ĕ mĕsacua, yĕ'ĕ yua Jonas'ru quĕ'rĕ ta'yejeiye ba'iguĕ sĕani.

La lámpara del cuerpo

³³ Mĕsacua yua te'e ruiĕne yo'ocua ba'iyĕ yĕnica, ĕn cocare achani ye'yĕjĕ'ĕn. Bainbi majahuĕte zĕonni, ro'rohuĕbi meĕne jaoni ta'pima'icua ba'iyĕ. Majahuĕte gare yahueye beoye ba'iyĕ. Bain ti'ancuabi, re'oye ĕñaja'bĕ cajĕn, majahuĕte zĕonni ĕmĕna reoyĕ. ³⁴ Mĕsacua ñaco yua mĕsacua recoyo majahuĕ'ru ba'iji. Mĕsacua ñacobi ĕñajĕn, te'e ruiĕne yo'oye ro'tatoca, si'a recoyo miañereba miaji. Gu'aye yo'oye ro'tatoca, si'a recoyo yua zijei recoyo'ru ruinjĭ. ³⁵ Ja'nca sĕani, mĕsacua ĕñare bajĕn, te'e ruiĕne ro'tajĕn ba'ijĕ'ĕn. Ja'nca ro'tama'itoca, gu'a ĕase'e se'gare ro'tatoca, zijeiye se'ga ba'iji mĕsacua recoyore. ³⁶ Si'a recoyoreba te'e ruiĕne ro'tajĕn ba'itoca, gare zijeiye beoye ba'itoca, mĕsacua yua gare jo'caye beoye te'e ruiĕnereba masini re'oye yo'oye se'ga ba'iyĕ. Majahuĕ re'oye miañe'ru te'e ruiĕne ĕñani, te'e ruiĕne masini yo'oye porcua'ru ruiĕne mĕsacua, yihuoguĕ cabi Jesús.

Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley

³⁷ Cani tĕjiguĕna, fariseo bainguĕbi baguĕni choiguĕ, Yĕ'ĕ huĕ'ena sani, yĕ'ĕre aon aiĕne conjĕ'ĕn caguĕ choiguĕna, Jesusbĭ te'e congüĕ saji'i. ³⁸ Sani ti'anni, fariseo bain yo'oye'ru yo'oma'iguĕ, baguĕ ĕntĕ sarañare bacua

zoaye'ru zoamaquëna, baguëre choisi'quëbi gu'aye ro'taguë ëñabi. ³⁹ Ja'nca ëñaguëna, Ëjaguë Jesushi baguëni cabi:

—Mësacua fariseo bainbi guëna ro'rohuëanre zoajën, guërëbë ca'nco se'gare zoacua ba'iyë. Sa'nahuë ca'ncore zoaye ro'tama'icua ba'iyë. Güina'ru, mësacua recoyo gu'a recoyoreba se'ga ba'iyë. Ro gu'aye ro'tajën, bain bayete ro tëteni bajën, ⁴⁰ mësacua ¿queaca ro'tajën, ro huesë ëaye yo'ojën ba'iyëne? Mësacuabi ëmëje'en ca'nco se'gare ëñajën, Yë'ë ga'nihuë Riusu re'huanu jo'case'ere sëani, re'oye zoani re'huaza cajën, mësacua ¿queaca ro'tajën, mësacua recoyo re'oye re'huanu, Riusu yëyete yo'oma'iñe'ne? ⁴¹ Mësacua yua bonse beo hua'nana insijën, Riusu yëye'ru bacuana ro insiñu cajën, ro yo'omajën ba'ijë'ën. Mësacua recoyo oire bajën, Bacuana te'e ruiñe conñu cajën, Riusu yëyete yo'ojën, bacuani te'e ruiñe conjën ba'ijë'ën.

⁴² Mësacua fariseo bain gu'aye yo'ojëna, Riusubi mësacuani ai bënni senjoja'guëbi. Mësacua yua Riusu coca cani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oñu cajën, mësacua ma'ña sëñete inni, décima parte ba'iyete cuencueni, Riusu cani jo'case'e'ru cuencueni, baguëna insiyë mësacua. Ja'nca insicuata'an, Riusu yëye'ru te'e ruiñe yo'omajën, Riusuni gare yëye beoye ba'icua'ë mësacua. Ja'anre quë'rë ta'yejeiye ro'tajën, mësacua cuencueni insiye'ru yo'ojën, quë'rë ta'yejeiye yo'ojën, Riusuni si'a recoyo yëjën ba'ijë'ën.

⁴³ Mësacua fariseo bain gu'aye yo'ojëna, Riusubi mësacuani ai bënni senjoja'guë'bi. Mësacua yua bain nê'ca huë'ena sani, ëja bain ñu'i seihuë se'gana bëaye yëyë. Mësacua yua huë'e joborebana sani, bain saludayete ëjojën, Ëja bainre saludaye'ru yë'ëre saludaja'bë cajën, ëjoyë mësacua.

⁴⁴ Mësacua ira coca cani jo'case'ere ye'yocua, mësacua fariseo bain, si'acuabi re'o bain ba'iyë'ru ro coquejën ëñojëna, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë'bi mësacuare. Bain tansiruan se'ga'ru ba'iyë mësacua. Ro ëmëje'en ca'nco se'gare re'oye ëñocuata'an, ai ënto sëñe se'ga ba'iyë, sa'nahuë ca'ncore. Bain hua'nabi ëmëje'en ca'nco se'gare ëñajën, Bain tansiruan ai re'oye ëñoji cajën, mësacua gu'a recoñoa ba'iyete ro huesë ëaye ëñañë, bënguë cabi Jesús.

⁴⁵ Caguëna, ira coca cani jo'case'ere te'e ruiñe masiguëbi Jesusni cabi:

—Ëjaguë, më'ëbi ja'an cocare caguë, yë'ë, yë'ëre conjën ba'icua're'ga caguë, yëquëna're gu'aye achoye cayë më'ë, cabi.

⁴⁶ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Aito. Mësacua, ira coca cani jo'case'ere te'e ruiñe masicua're'ga ai bënni senjoja'guë'bi Riusu. Mësacua yua bain hua'nani ai guaja yo'o güesecuata'an, mësacuabi güina'ru yo'oye beoye ba'ijën, bacuani gare conmajën ba'icua'ë.

⁴⁷ Mësacuabi ai gu'aye ro'tajën ba'ijëna, Riusubi mësacuani ai bënni senjoñe ba'ija'guë'bi. Riusu ira bain cuencueni raosi'cua tansiruanre re'oye re'huajën, re'oruan ëñoja'guë cajën, bojojën yo'ojëna, Riusubi bënji. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusu bain raosi'cuanu huanu senjosi'cuare sëani, mësacua yua bacua ro'tajën ba'ise'e'ru güina'ru gu'aye ro'tajën ba'iyë. ⁴⁸ Mësacua yua ja'an bain tansiruanre re'oye re'huajën, mësacua ira bain ba'isi'cua huanu senjose'ere re'oye ro'tajën, bacua ro'tajën ba'ise'e'ru te'e ro'tacua'ru ëñoñë mësacua. Bacuabi Riusu bainni huanu senjosi'cua ba'ijëna, mësacua yua Riusu bain tansiruanre re'oye re'huajën, güina'ru gu'aye yo'ocua'ru ëñoñë mësacua.

⁴⁹ Riusubi mësacua yo'ojën ba'ija'yete te'e ruiñe masiguë sëani, ñaca cani jo'cabi: “Yë'ëbi yë'ë coca cani achocua, yë'ë ta'yejeiye yo'ore concu, ja'ancua're re'huanu, bainna saoguëna, bain hua'nabi ro cue'yoni, bacuani ro je'o bajën, yequëcuare ja'si yo'ojën, yequëcuare huanu senjoja'cua'ë” cani jo'cabi Riusu. ⁵⁰ Ja'nca cani jo'casi'quë sëani, baguë bain cuencueni

raosi'cuare ro'taguë, baguë ën yija re'huani jo'casirënbi raosi'cua huani senjosi'cua ba'ijëna, yureña bain gu'aye yo'ose'e ba'iji caguë, mësacuani sehuoye senja'guë'bi Riusu. ⁵¹ Baguë ira bainguë raosi'quë Abel hue'eguë, baguë huani senjose'ere ro'taguë, si'a jë'te raosi'cua huani senjose'ere ro'taguë, baguë bainguë Zacarias ba'isirën tēca raosi'cua, si'acuare huani senjojënna, mësacuani sehuoye senja'guë'bi Riusu. Zacarias hue'eguë ba'isi'quëre cato, baguë yua misabë ca'ncorëte nēcaguëna, mësacua ira bain ba'isi'cuabi baguëni huani senjohuë. Ja'nca sëani, mësacuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Riusu bain raosi'cua huani senjosi'cua si'acuare ro'taguë, yureña bainni sehuoye senji Riusu.

⁵² Mësacua, ira coca te'e ruiñe masicua, ai bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. Riusubi baguë masiye ye'yose'ere bainna jo'caguëna, mësacua se'gabi ro yahue re'huani, bainni gare ye'yomaë'ë. Ye'yomajën, bain hua'nabi ye'yeye yëcuareta'an, gare ënsehuë mësacua. Ja'nca sëani, Riusubi mësacuani ai bënni senjoja'guë'bi, caguë quëabi Jesús.

⁵³ Ja'nca caguë quëaguëna, ira coca te'e ruiñe masicua, fariseo bain, bacuabi ai bëinreba bëinjën, baguëni ai hui'ya senni achajën baë'ë. ⁵⁴ Baguëni huacha sehuo güeseñu cajën, baguëni coque ëaye ro'tajën, baguëni hui'ya senjën, baguë sehuoyete ai achajën baë'ë.

12

Jesús enseña contra la hipocresía

¹ Ja'nca ba'icuata'an, quë'rë jai jubëan bainbi Jesús cocare achañu cajën, sa'ñeña jë'jējën quëonjën, baguëna tí'anhüë. Ja'nca ti'anjënna, Jesusbi baguëre yo'o concuani ro'u yihuoguë cabi:

—Mësacua yua ëñare bajën, fariseo bain aon huo'coye, bacua yo'ojën ba'iyë ja'anre ëñani, gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. Bacua yua ëmëje'en ca'nco se'gare re'huajën, Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, ro coquejën, ro gu'aye yo'ojën ba'iyë. ² Bacuabi ro yahue gu'aye yo'ojënna, Riusubi si'aye ëñani masiji. Si'a bain yahue gu'aye yo'ojënna, Riusubi si'ayereba masini, si'ayete si'a bainni masi güeseja'guë'bi. ³ Ja'nca sëani, mësacua yahue case'e, zijei re'oto cani jo'case'e ba'iguëna, Riusubi si'a bainni te'e ruiñera masi güeseja'guëbi. Si'a bainbi te'e ruiñe achajën ba'ija'cua'ë. Mësacua huë'ena yahue quëajën ba'ise'e ba'itoca, si'a huë'e jobona quëani achose'e ba'ija'guë'bi.

A quién se debe tener miedo

⁴ Mësacua yua yë'ë gaje hua'na ba'ijënna, mësacuani yihuoguë quëayë yë'ë. Yequëcuabi mësacuani huani senjo ëaye yo'otoca, bacuani gue huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Bain ga'nihuë se'gare huani senjoñe porecuabi mësacua recoyo carajei güeseye gare porema'inë. ⁵ Riusu bënni senjoja'ñe se'gare huaji yējën ro'tajën ba'ijë'ën. Gu'a jucha yo'otoca, mësacuabi junni huesëjënna, Riusu yua ja'an toana mësacure senjoni saoye poreji. Ja'nca sëani, Gu'aye yo'oma'inë cajën, Riusuni bëin güeseajën ba'ijë'ën.

⁶ Ën cocare ro'tani, Riusu ta'yejeiye conreba coñete masijë'ën. Bi'an hua'na te'e ëntë sara ba'i hua'nare con misabëna ëoye yëtoca, samu curi so'corëan se'gare ro'iyë bayë mai. Ta'yejeiye ro'ima'inë ba'iguëna, Riusu'ga bi'an ba'iyete gare huanë yema'iji. ⁷ Bi'an hua'na ba'iyete ai ro'taguë, mësacua ba'iyere'ga quë'rë ta'yejeiye ai ro'taguë ba'iji Riusu. Mësacua sinjobë rañare'ga cuencueni, ga rañañë ba'iyë masiji Riusu. Ja'nca sëani, mësacua yua gare huaji yëye beoye Riusu conreba coñete masijë'ën.

Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres

⁸ Ën cocare'ga mësacuani yihuoguë quëayë yë'ë. Bain hua'nabi achajëna, mësacua yua yë'ë ba'iyete quëani achojën ba'ijë'ën. Yë'ë yua Cristo bainguë'ë. Riusu Raosi'quëreba bainguë'ë yë'ë, quëani achojën ba'itoca, yë'ë'ga mësacua ba'iyete ënaguë, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi achajëna, Yë'ë bainreba yo'o concua ai re'o hua'na'ë, cani achoja'guë'ë yë'ë. ⁹ Yequëcua yë'ë ba'iyete ro'tajën, bain hua'nabi achajëna, Cristo bain ba'iyete cani achoye yëma'iñë yë'ë, catoca, yë'ë'ga, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi achajëna, bacua ba'iyete güeni senjoñe caja'guë'ë yë'ë.

¹⁰ Yë'ë ba'iyete gu'aye catoca, ja'nrëbi ja'an gu'aye case'ere huanë yeye senreba sentoca, Riusubi huanë yeni ro'tama'iguë ba'ija'guë'bi. Riusu Espiritu ba'iyete gu'aye catoca, ja'an gu'aye case'ere huanë yeye senreba sento'ga, Riusubi gare huanë yeye beoye ba'ija'guë'bi.

¹¹ Yequëcua mësacuare preso zeanni, huë'e ëjacua, bain ta'yejeiye ëjacua, bacua ba'iruana nëconi gu'aye cajëna, mësacua sehuo coca caja'yete ro'ru ro'tamajën ba'ijë'ën. ¹² Mësacua sehuorën ti'anguëna, Riusu Espiritubi masi güeseguëna, ja'an cocare ëja bainni sehuojë'ën, cabi Jesús.

El peligro de las riquezas

¹³ Caguëna, yequë, bain jubë naconi ba'iguëbi Jesusni cabi:

—Ëjaguë, yë'ë ja'yëbi yëquëna taita bonse jo'case'ere yë'ëna huo'hueni insiye yëma'iguëna, baguëni huo'hueye guansejë'ën, cabi.

¹⁴ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Mësacua bonse huo'hueye cama'iguë'ë yë'ë, cabi.

¹⁵ Ja'nca cani, si'a hua'nani ñaca yihuoguë cabi:

—Mësacua ëñare bajën, bonse ba ëayete ro'tamajën ba'ijë'ën. Bonse se'gare batoca, quë'rë re'oye ba'iyete gare porema'iñë mësacua, cabi.

¹⁶ Ja'nca cani, ye'yo cocare ñaca quëabi:

—Ai ta'yejeiye bonse ëjaguë baquëña. Baguë aon tanse'ere ënaguë, ai aon tëa güeseguëña. ¹⁷ Ja'nca tëa güeseguë, ja'ansi'quë ro'taguëña: “¿Queaca yo'oye'ne yë'ë? Ai aon tëase'e ba'iguëna, çjaron ayanı baye'ne yë'ë? Aon aya huë'eñana ayaye ti'anma'iñe sëani, ¹⁸ yë'ë rëño huë'eñare ñañoni taonni, senjoni, quë'rë jai huë'eñare yo'oz, ro'taguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca yo'oni tëjini, yë'ë aonre ayanı bani, ¹⁹ ja'nrëbi yë'ë se'ga bojoguë caja'guë'ë: Yë'ëre ai re'oye ba'iji. Surupa. Gare se'e aon carajeiye beoye ba'ija'guë'ë yë'ë. Gare se'e gono uncuye carajeiye beoye ba'ija'guë'ë yë'ë. Ja'anna ta'yejeiye bojoguë, re'o recoyo huanone se'ga ba'ija'guë'ë yë'ë” ro'taguëña baguë. ²⁰ Ja'nca ro'taguë ba'iguëna Riusubi baguëni caguëña: “Ro huesë ëaye ba'i hua'guë'ë më'ë. Yure ñami junni huesëja'guëta'an ba'iyë më'ë. Junni huesëguëna, më'ë re'o bonse çjarocuabi bëani baja'cua'ne?” caguëña Riusu. ²¹ Mësacua yua ja'an ye'yo cocare achajën, ñaca ro'tajën ba'ijë'ën. A'ta bonsere bëyoni ta'yejeiye bonse ëjacua'ru ruñu cajën yo'otoca, carajeiye se'ga ba'ija'cua'ë. Riusuni yo'o conmajën, Riusu insija'yete gare coye beoye ba'ija'cua'ë, yihuoguë cabi Jesús.

Dios cuida a sus hijos

²² Ja'nca cani tonni, ja'nrëbi jë'te, baguëre yo'o con hua'nani yihuoguë quëabi:

—Mësacua aon ainja'ñe, mësacua caña ju'ija'ye, ja'anre ta'yejeiye ro'tamajën ba'ijë'ën. ²³ Riusubi mësacuare ro aon aincuare re'huamaji'i. Riusubi mësacua ga'nihuëanre re'huaguë, ro caña ju'iyete se'gare caguë jo'camaji'i.

²⁴ Mésacua yua bi'an hua'na ba'iyete ëñani ye'yejë'ën. Ba hua'nabi gare aon tanma'icuata'an ba'iyë. Aon tëani re'huama'icuata'an ba'iyë. Bain hua'na re'huani baye'ru ba'ima'icua'eta'an, Riusubi bacua aon ainjën ba'iyë insiji. Ja'nca insiguë, mésacua ba'iyete quë'rë ta'yejeiye ro'taguë, mésacuani quë'rë re'oye conreba conni insiye masiji Riusu. ²⁵ Mésacuabi ro'tajën, Quë'rë jëja yo'oni quë'rë zoa hua'guë'ru runza ro'tajën ba'icuata'an, gare porema'inë mésacua. ²⁶ Ja'anre yo'oye poremajën, mésacua ¿queaca ro'tajën mésacua baja'yete ta'yejeiye cu'eye'ne?

²⁷ Jo'ya coro irayete ëñani ye'yejë'ën. Jo'ya coro se'gabi re'o canre tëonni ta'nëne porema'iguëna, Riusu se'gabi jo'ya corore re'oye ëñoñe re'huaye masiji. Bain ta'yejeiye ëjaguë Salomón hue'eguë ba'isi'quëbi ai re'o caña me'najei cañare ju'ini ai re'oye ëñoguëreta'an, Riusu jo'ya coroña yua quë'rë ta'yejeiyereba ai re'oye ëñoji. ²⁸ Jo'ya coroña yua rëño ñësebë se'ga ba'iguë, ja'nrebi te'e jëana junni huesëguëna, Riusubi ja'an coroñare ai re'oye re'huani jo'caji. Ja'nca re'oye re'huani jo'caye masiguëbi mésacuare'ga quë'rë ta'yejeiyereba ai re'oye conreba coñe masiji. ²⁹ Ja'nca masiguë sëani, mésacua yua ¿Queaca aon conni aiñe'ne? ¿Queaca gonore conni uncuye'ne? ja'anre ta'yejeiye ro'tamajën ba'ijë'ën. ³⁰ Ro ën yija bainbi ja'an se'gare ai ro'tajën ba'icuata'an, mésacua Taita Riusu insiyete si'a recoyoreba ro'tajën ba'ijë'ën, mésacua carayete ai masiguë sëani. ³¹ Riusu ba'i jobore ru'ru ro'tajën, Riusu yo'o coñe se'gare ro'tajënna, Riusubi si'a ën yija carayete mésacuana insija'guë'bi.

Riqueza en el cielo

³² Mésacua yua yë'ë bainreba ai yësi'cua sëani, gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Mai Taita Riusubi mésacuani ai bojoguë, baguë ba'i jobo ba'ija'yete mésacuana ai insireba insija'guë'bi. ³³ Ja'nca sëani, mésacua bonsere bendieni, bonse beo hua'nana ro insijë'ën. Ja'nca yo'onica, mésacua yua gare carajeiye beoye quë'rë ta'yejeiye coni baja'cua'é. Riusu naconi guënamë re'otore ba'ijën, baguë insija'yete gare caraye beoye coni baja'cua sëani, ja'an se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anre bajënna, gare huesëni si'aye beoye ba'ija'guë'bi. Gare pu'ncaye beoye ba'ija'guë'bi. Gare jian güeseye beoye ba'ija'guë'bi. ³⁴ Riusu insija'yete coni baja'cua sëani, recoyo bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Ro ën yija bonse se'gare ba'ëaye ro'tatoca, rëño ñësebë se'ga bojojën, Riusu insija'yete gare coye beoye ba'ija'cua'ë mésacua.

Hay que estar preparados

³⁵ Riusu cuencuesi umuguse yua te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iguë sëani, mésacua te'e jëana sani ba'ija'yete re'oye ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Guëon ju'i corore sa'yeni, Majahuëre zëonni saiñu cajën ba'iyë'ru ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. ³⁶ Eja bainguë yo'o concua ëñajën ëjojën ba'iyë'ru ba'ijë'ën. Bacua ëjaguëbi hueja fiestana saisi'quë ba'iguëna, Baguë yua joë ba'irën ti'anma'ija'guë cajën, baguë anto sa'rore ancoja'yete ëjojën bateña. ³⁷ Ja'nca ëjojën ba'icuana ti'anni, bacuani ai bojoguë, bacuani ai re'oye conreba conguëña. Ja'an ëjaguëbi bacuani bëa güeseni, bacuani re'o aon cuiraguëña. ³⁸ Quë'rë ñami jobo ba'iyë'ru ti'anni, baguëre yo'o concua ëjojën ba'icuare ëñani, bacuani ai ta'yejeiye ai insireba insiguë bojoguëña. ³⁹ Mésacua yua jien cocare'ga achaní te'e ruñe ro'taye ye'yejë'ën. Huë'e ëjaguëbi bonse jian-guë rairën masinica, baguë ti'anja'ñete ëñaguë ëjoguë, baguë huë'ere jian güesema'ire'abi. ⁴⁰ Mésacua'ga yë'ë in rai umuguserë ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Yë'ë ti'anja'ñete ta'yejeiye ro'tama'ijënna, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi te'e jëana ti'anja'guëta'an ba'iyë yë'ë, cabi Jesús.

El criado fiel y el criado infiel

⁴¹ Caguëna, ja'n'rëbi Pedrobi baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, ën cocare ye'yoguë caguë, ¿yëquëna hua'na se'gani yihuoguë, o si'a bainni yihuoguë caguë më'ë? senni achabi.

⁴² Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ëja bainguëre yo'o concua yo'ose'ere ro'tani masijë'ën. Baguëre yo'o conguë te'eguëbi te'e ruiñe recoyo ro'taguëna, baguë ëjaguëbi so'o sai bi'raguë, baguë huë'ere baguëna jo'caguë guansegüëña: “Yë'ëre yo'o con hua'nare bacua yo'o yo'oye guansegüë ba'ijë'ën. Bacuare aon cuiraye guansegüë ba'ijë'ën” cani tonni saquëña. ⁴³ Sani, ja'n'rëbi zoe ba'irën se'e rani ëñato, baguëre yo'o con hua'guëbi baguë huë'e ba'iyete ai re'oye cuiraguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, baguëni ai bojoguë, baguëni ai re'oye conguë ëñaguëña. ⁴⁴ Baguë huë'e, baguë yija, baguë bonse, si'ayete baguëna jo'cani, baguë bain ëjaguëre baguëre re'huan, baguëni ai bojoreba bojoguë baquëña. ⁴⁵ Yequë yo'o con hua'guë'ga baquëña. Baguë ëjaguëbi so'o saisi'quë ba'iguëna, yo'o con hua'guëbi ro'taguë, Yë'ë ëjaguëbi zoe raima'iji caguë, baguë gaje yo'o concuani ai je'o baguë, baguë ëjaguë aonre a'ta ainguë, baguë jo'chare uncuni güebeguë, ⁴⁶ Yë'ë ëjaguëbi raima'iji caguëna, baguë ëjaguëbi te'e jëana ti'an rani, baguë gu'aye yo'ose'ere ëñani, baguëni zeanni, baguëni ai ta'yejeiye bënni senjoni, achaye güecua ba'iruna senjoni saoguëña.

⁴⁷ Ja'nca ba'ise'e sëani, mësacua ro'tani masijë'ën. Ëjaguëre yo'o conguëbi baguë ëjaguë guansese'ere achani, baguë yo'o yo'oye masiguë, ja'n'rëbi baguë guansese'ere yo'oma'itoca, ëjaguëbi baguëni ai ta'yejeiye bënni senjoja'guë'bi. ⁴⁸ Yequë yo'o conguëbi baguë ëjaguë guansese'ere huesëguë, ja'n'rëbi baguë yo'o guansese'ere re'oye yo'oma'itoca, ëjaguëbi baguëni ta'yejeiye bënni'ija'guë'bi. Güina'ru, mësacuani ai ta'yejeiye insini, ai ta'yejeiye masi güesetoca, mësacua yua quë'rë ta'yejeiye te'e ruiñe yo'o coñe bayë.

Jesús es causa de división

⁴⁹ Yë'ëbi ën yijana raiguë, bainni ai yo'o güeseguë raë'ë, jai toa zëonse' ba'iyë'ru. Yuta toa zëoñe'ru yo'oma'iguë, te'e jëana zëonni, jai toa re'huaye'ru yo'oye ro'taguë'ë yë'ë. ⁵⁰ Taita Riusubi ja'an toabi yë'ëni bautizaye ro'taguëna, ja'an bautizaja'ye tëca ai recoyo ja'siyereba ja'siguë ba'ija'guë'ë yë'ë. ⁵¹ Mësacua yua yë'ë ba'iyete ro'tajën, ¿Bainni bojo güeseguë raisi'quë'bi ro'tajën ba'ima'iñe mësacua? Gare banhuë. Bainni sa'ñëña hua güeseguë raisi'quë'ë yë'ë. Sa'ñëña bëin güeseguë raisi'quë'ë yë'ë. ⁵² Yureñabi te'e huë'e bain ba'icua, te'e ëntë sara ba'icua ba'ijën, si'a jubëbi sa'ñëña je'o bajën, sa'ñëña huaye se'ga ba'ija'cua'ë. ⁵³ Pë'caguëbi baguë mamaquëni je'o baguëna, mamaquëbi baguë pë'caguëni je'o baja'guë'bi. Pë'cago'ga bago mamaconi je'o bagona, mamacobi bago pë'cagoni je'o baja'go'go. Romi huacua banica, sa'ñëña ai je'o bajën ba'ija'cua'ë. Ja'nca sa'ñëña hua güeseguë raisi'quë'ë yë'ë, cabi Jesús.

Las señales de los tiempos

⁵⁴ Ja'nca cani tonni, ja'n'rëbi, si'a bainni quëani achoguë cabi:

—Mësacua yua ënsëguë ruajai ca'ncona ëñani, oco pico ba'itoca, Oco ca'niji cayë mësacua. Ja'nca cajëna, mësacua case'e'ru oco raji. ⁵⁵ Ja'n'rëbi, sëribë ca'ncobi tutu ratoca, mësacuabi, Ja'su umuguse ba'ija'guë'bi cayë. Cajëna, mësacua case'e'ru ja'su umuguse ruinji. ⁵⁶ Mësacua yua oco raja'ye, ja'su

umuguse ruinj'añe, ja'anre ai masiye quëacuata'an, ¿mësacua queaca ro'tajën, Riusu yureña yo'oja'yete ro huesé ëaye ba'iyene? Mësacua yua re'o bain ëñocuata'an, ro coquejën ba'iyë mësacua.

Procura ponerte en paz con tu enemigo

⁵⁷ ¿Mësacua queaca ro'tajën, te'e ruiñe yo'oyete cani yo'oma'iñe'ne? ⁵⁸ Yequëbi më'ëni preso zeanni ëja bain guanse huë'ena sa bi'ratoca, ru'ru më'ë porese'e'ru baguë naconi ro'i cocare cani tonjë'ën. Ëjaguë ba'iruna yë'ëre rërëni sama'iguë caguë, ja'nca baguëni cani tonjë'ën. Ja'anruna satoca, ëjaguëbi më'ëre ëñani, soldado hua'nana insiguëna, ya'o huë'ena guaoni baja'cua'ë. ⁵⁹ Më'ëre ja'nca guaoni batoca, më'ë curi beoru ro'iyë tëca, ya'o huë'ebi gare etaye porema'ija'guë'ë më'ë, cabi Jesús.

13

Importancia de la conversión

¹ Caguëna, bain jubë ba'icua'bi Jesusni coca quëahuë:

—Ëjaguë, Galilea bainbi Jerusalén huë'e jobona t'anni, Riusuni bojoñu cajën, bacua jo'ya hua'nare huani, misabëna tëoni ëo bi'rahuë. Ëo bi'rajëna, bain ëjaguë Pilatobi bacuare zeanni, bacuani huani senjoni, bacua zie yua bacua jo'ya hua'na zie naconi ja'meni jo'cabi quëahuë bacua.

² Quëajëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca huani senjosi'cua ba'ijëna, ¿Mësacua queaca ro'taye'ne? Mësacua yequëre ro'tajën, Ja'an Galilea bain yua bacua yija ba'icua'ru quë'rë gu'aye yo'ojën ba'isi'cua ba'imate, ro'tama'iñe mësacua? ³ Bañë. Te'e ruiñe ro'tama'iñe mësacua. Mësacua'ga mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoma'itoca, mësacua'ga güina'ru carajeija'cuata'an ba'iyë.

⁴ Yequëcua ëmë huë'e quëonsi'cuare'ga ro'tajë'ën. Ëmë huë'e Siloere ba'iguë, ñañani taonni, ja'an dieciocho bain hua'nana quëonguëna, huajë junni huesëhuë. Ja'nca quëonni huesësi'cua ba'ijëna, mësacua ¿queaca ro'taye'ne? Si'a Jerusalén bain ba'iyë'ru quë'rë gu'aye yo'ojën ba'isi'cua ba'imate, ro'tama'iñe mësacua? ⁵ Gare banhuë. Mësacua'ga mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoma'itoca, mësacua'ga güina'ru carajeija'cuata'an ba'iyë, cabi.

La parábola de la higuera sin fruto

⁶ Ja'nca cani, ja'n'rëbi ye'yo cocare caguë, bainni quëani achobi:

—Ën cocare achani, mësacua gu'a jucha jo'cani senjoñete te'e ruiñe ro'tajë'ën. Yequë ëjaguëbi higo sunquiñëte baguë ziona tanni, samute tëcahuëan ëjoni ëñato, higo uncuere gare quëinma'iñe baquëña. ⁷ Ja'nca quëinma'iguëna, ëjaguëbi baguë zio cuiraguëni cabi: “Ja'an sunquiñë gu'a sunquiñë'ë. Higo uncuere tëani uncueja'ma caguë, ro cu'eni jëhuahuë yë'ë. Cueni taonni senjojë'ën, ro irani ba'iñëre sëani” cabi baguë. ⁸ Caguëna, zio cuiraguëbi sehuobi: “Banji. Cueni senjoma'iñu. Se'e yequë tëcahuë ëjona'a, ëjaguë. Bañë yijare re'oye mo'gani, re'o yijare pë'npëni uanni, re'oye re'huazaniñë yë'ë. ⁹ Ja'nca re'huani ëjoguëna, ja'n'rëbi yequë tëcahuë uncuere quëinma'itoca, cueni senjoñu” cabi baguë.

Jesús sana en día de reposo a una mujer jorobada

¹⁰ Ja'n'rëbi, yequë umuguse yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, Jesús yua bain ñë'ca huë'ena cacani, bainre coca ye'yoguëna, ¹¹ romi hua'gobi me gurubë garani ju'ingo baco'ë. Dieciocho tëcahuëan gu'a huati cacasi'cobi te'e

ruiñe nēcaye porema'i hua'go baco'ë. ¹² Ja'nca ba'igona, Jesusbi ëñani, bagoni choini, ja'nrebi bagoni quëabi:

—Ye'ë baingo, mē'ë rau beo hua'go ba'ijē'ën. Huati beogo, huajē hua'go ba'ijē'ën, caguë quëabi.

¹³ Ja'nca quëani, bague ëntē sarañabi bagona pa'roguëna, ja'ansirën te'e ruiñe nēcani, Riusuni ai bojoreba bojogo ca bi'rago. ¹⁴ Ja'nca huajëni bojogona, ñē'ca huē'e ëjaguëbi bague yo'o yo'oma'i umuguse huachose'ere ëñani, ai bëinreba bëinguë, bainni cabi:

—Te'e ëntē sara te'e umuguseña yo'o yo'o umuguseña ba'iguëna, ja'an umuguseña se'gare rani huacho güesejë'ën. Yo'o yo'oma'i umuguse ba'itoca, huacho güeseje beoye ba'ijē'ën, bëinguë cabi.

¹⁵ Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Mësacua judío ëja bainbi Riusu cocare te'e ruiñe yo'oñu cajën ro coqueyë. Mësacua jo'ya hua'na, toro, burro, ja'an hua'na ba'iyete ëñajē'ën. ¿Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, mësacua yua bacuare jo'chini, oco uncuruna sani, ocore uncu güesema'iñe? Aito. ¹⁶ Ja'nca yo'ojën ba'icua sëani, ¿mësacua guere yo'ojën, bago huachoyete ënseye caye'ne? Ira taita Abraham bain-gorebare sëani, dieciocho tēcahuëan zupai huati cacani ba'iguëna, bagore yo'o yo'oma'i umugusebi huachoye ënsema'ijē'ën, cabi Jesús.

¹⁷ Ja'nca caguëna, Jesusni se'e je'o ëñamajën, ro gati ëaye yo'o bi'rahuë. Bain hua'naca Jesús ta'yejeiye yo'o conse'ere ëñani, ai bojoreba bojojën baë'ë.

La parábola de la semilla de mostaza

¹⁸ Ja'nrebi, Jesús yua ye'yo cocare cabi:

—Mësacua yua Riusu bainreba ba'i jubē re'huani baja'ye, ja'anre ye'yejë'ën caguë, ¿queaca mësacuan quëaye'ne ye'ë? ¹⁹ Mostazara'carē ba'iyete ro'tani ye'yejë'ën. Ai zinra'carē ba'iguëna, yijana tantoca, ai jai sunquinë runni, jai cabëan quënquëna, ca hua'i hua'nabi ja'añëna ti'anni, bacua ziaroanre suayë.

La parábola de la levadura

²⁰ Mësacua yua ën cocare'ga achani, Riusu bain re'huani baja'yete ye'yejë'ën. ²¹ Romi hua'gobi bago jo'jo aonbëanre yo'ogo, aon huo'coyete inni, harinabē naconi ja'mego. Ja'nca ja'megona, si'a harinabëbi ta'yejeiye huo'coni, ai jaibë'ru ruinjì, cabi Jesús.

La puerta angosta

²² Cani tonni, ja'nrebi se'e sani, Jerusalén huē'e jobona ti'añe tēca si'a bain huē'e jo'borëanna bonëni, bainre ye'yoguë bajì'i. ²³ Ye'yoguë ba'iguëna, yeguëbi bagueñi coca senni achabi:

—Ëjaguë, ¿mē'ë bain ba'ija'cua, Riusu bënni senjoñe jëaja'cua, rëño jubē se'ga ba'ija'cua'ne? caguë senni achabi.

²⁴ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Mësacua yua Riusu ba'i jobona ti'añe ro'tanica, ja'an rëño sa'ro se'gabi cacani ba'ijē'ën. Ai jai jubē bainbi ja'an sa'robi cacaye güejën, Riusu ba'i jobona ti'añe gare porema'ija'cua'ë.

²⁵ Riusu cuencuesirën ti'anguëna, Riusubi ja'an sa'rore gare ta'piguëna, ai bain hua'nabi hue'se ca'ncore nēcajën, ja'an sa'rona je'njuni achojën caju'cua'ë: “Ëjaguë, yëquëna hua'nare ancojë'ën. Cacaye yëyë yëquëna” cajëmma, bagueñi senni achaja'guë'bi: “Mësacua çjaro bain'ne?” senni achaguëna, ²⁶ bacua sehuoja'cua'ë: “Mē'ë bain'ne yëquëna. Mē'ëbi yëquëna huē'e jobona ye'yo raiguëna, mē'ë naconi te'e aon ainjën, gono un-cujën baë'ë yëquëna” sehuoja'cua'ë bacua. ²⁷ Ja'nca sehuojëmma, yë'ëbi

bacuani quëaja'guë'ë: “Bañë. Mësacua yua yë'ë bain beojën, ro tin hua'na ba'icua'ë. Yë'ëni gu'aye yo'ojën ba'isi'cua sëani, gare saijë'ën” quëaja'guë'ë yë'ë. ²⁸ Quëaguëna, ba hua'nabi ai oijën, recoyo ai ta'yejeiye sa'ntijën, ai yo'ojën, bacua zemeñoan cuncujën nëc aja'cua'ë. Ja'nca nëc ajën, Riusu bainreba jubëte ëñajën, mësacua ira bain ba'isi'cuare ëñajënna, Abraham, Isaac, Jacob, si'a Riusu bain zoe re'huani raosi'cua ba'ijënna, mësacua yua ro hue'se ca'ncona jo'cani senjosi'cua ba'ija'cua'ë. ²⁹ Ja'n'rëbi mësacuabi se'e ëñato, judío bain jubë ba'ima'icua'ga si'a ca'ncoñabi ti'an rani, Riusu ba'i jobona cacani ba'ija'cua'ë. Cacani, Riusu naconi te'e bëani, baguë guënamë re'oto aonre ainjën bojoja'cua'ë. Ja'nca ba'ijënna, hue'se ca'ncore nëcacuabi ai oireba oijën ëñaja'cua'ë. ³⁰ Ja'nca ëñaja'cua ba'ijënna, ën yija ba'icua quë'rë ta'yejeiye beoye ba'icua ba'ijënna, Riusubi bacuare ëñani, baguë bainre quë'rë ta'yejeiye ëjacuare re'huani baja'guë'bi. Yequëcua ën yijare ba'icua'ga quë'rë ta'yejeiye ba'icua ba'ijënna, Riusubi bacuare ëñani, quë'rë ta'yejeiye beoye ba'i hua'nare bacuare re'huani jo'c aja'guë'bi, caguë quëabi Jesús.

Jesús llora por Jerusalén

³¹ Quëaguëna, ja'ansi umuguse fariseo bainbi ti'an rani, Jesusni quëahuë: —Achajë'ën. Herodesbi më'ëni huani senjojaza caguëna, besa gatini saijë'ën, quëahuë.

³² Quëajënna, Jesús sehuobi:

—Bañë. Mësacua yua ja'an ro ca huatina go'ini quëajajë'ën: “Yë'ëbi yure umuguse, miato, ja'an umuguseñabi huati hua'ire etoni saoguë, bain hua'nare huachoguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Ja'n'rëbi que miato yë'ë yo'ore yo'oni tējija'guë'ë yë'ë” ja'an cocare baguëni quëajajë'ën. ³³ Ja'nca quëajajë'ën caguë, ja'an samute umuguseña yë'ë yo'ore yo'oguë, Jerusalenna ti'an ja'guë'ë yë'ë. Ja'nca ti'anni, Riusu bain raosi'cua yua Jerusalén huë'e jobo se'gare ba'ijën, huani senjosi'cua ba'ijënna, yë'ë'ga ja'an huë'e jobona sani, güina'ru junni tonja'guë'ë yë'ë.

³⁴ Ja'an ba'ija'yete ro'taguë, Jerusalén huë'e jobo bain gu'aye yo'oyete ro'taguë, ai oireba oiyë yë'ë. Riusubi baguë bainre re'huani baguë coca quëani achocuare re'huani raoguëna, Jerusalén bainbi ro cue'yoni, bacuani huani senjoñu cajën, bacua gatabëanre inni, bacuani huani senjojën ba'icua'ë. Ja'nca yo'ojënna, bacuani ai zoe choini jëhuahuë yë'ë. Cura hua'gobi bago zin hua'nare choini, bago ganhua cabëan yijacuana jëoni guëoye'ru, yë'ë'ga ja'an bainni güina'ru cuirani baza caguë choiguëna, bacuabi ro cue'yoni yë'ëre gu'a güejën senjohuë. ³⁵ Ja'nca senjojënna, bacuani ai bëinguë cani jo'cayë yë'ë. “Mësacua jubë si'acuare jo'cani senjoguëna, yë'ë bain ba'iyë gare porema'ija'cua'ë. Yë'ë cuencuesi umuguse ti'añe tëca mësacua gare se'e yë'ëni ëñama'ija'cua'ë. Ja'an umuguse ti'anguëna, mësacuabi yë'ëre se'e ëñajën, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete te'e ruife masijën, yë'ëre c aja'cua'ë: Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ti'an raiguëna, baguëni bojoreba bojojën cani achoja'ma, yë'ëre cajën ëñaja'cua'ë” caguë quëabi Jesús.

14

Jesús sana a un enfermo de hidropeía

¹ Quëani ja'n'rëbi, yequë umuguse yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, fariseo ëja bainguëbi baguëni aon choiguëna, baguë huë'ena sani ëñato, fariseo bain hua'nabi baguë yo'oja'yete ro yahue ëñañu cajën baë'ë. ² Yequë'ga bajji'i. Rauna ju'inguë, ëntë sara ai ri'risi'quë bajji'i. ³ Ja'nca ba'iguëna, Jesusbi ja'an

fariseo bain, ira coca cani jo'case'ere te'e ruiñe masicua, ja'an si'acuani senni achabi:

—Mēsacua ¿queaca ro'taye'ne? ¿Mai ira coca cani jo'case'eru yo'otoca, yo'o yo'oma'i umugusebi bainre huachoye poreye mai? senni achabi Jesús.

⁴ Senni achaguëna, ba hua'na yua ro sehuoye beoye achahuë. Ja'nca sehuomajëmma, Jesús yua ju'in hua'guëna bonëni, baguëte huachoni saobi.

⁵ Saoni ja'nrëbi, fariseo bainni cabi:

—¡Mēsacuabi yë'ë yure yo'ose'ere bëinjën ëñajën, ro gu'aye ro'tayë! Mēsacua jo'ya hua'na, burro, toro, ja'an hua'na ba'iyete ro'tani, yë'ë re'oye yo'ose'ere masiye ro'tajën ba'ijë'ën. Mēsacua jo'ya hua'guëbi yo'o yo'oma'i umugusebi gojana gurujani to'intoca, mēsacua yua ja'ansirën baguëte conjën rutayë, cabi Jesús.

⁶ Caguëna, ba hua'nabi achani, ro sehuoye poremajën, baguëni ro ëñajën nëcahuë.

Los invitados a la fiesta de bodas

⁷ Ja'nrëbi ja'an bain hua'nabi ti'anni, aon ainruna bëa bi'rajën, ëja bain ñu'i seihuëan se'gare ëñani bëahuë. Ja'nca ëñani bëajëmma, Jesusbi bacuani yihuoguë quëabi:

⁸ —Mēsacua yua huejaja'cua aon ainruna choisi'cua banica, quë'rë jëja bain ñu'i seihuëanre cu'ema'ijë'ën. Ja'anruna bëatoca, yequërë më'ë'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ti'anguëna, ⁹ huejaja'guëbi më'ëna ti'anni, më'ëni coca cama'iguë: “Ën ñu'i seihuë, ën ëjaguë ñu'i seihuë'ë” caguë ënsetoca, më'ë yua ro huaji yaye ba'iguëbi quë'rë yo'je ñu'i seihuëna bëaye bayë më'ë. ¹⁰ Ja'anre ro'tajë'ën. Huejaja'cua aon aiñe choisi'quë ba'itoca, quë'rë ta'yejeiye beo hua'na ñu'i seihuëna bëajë'ën. Ja'nca bëasi'quëreta'an, yequërë huejaja'guëbi rani, më'ëni cama'iguë: “Raijë'ën, ja'yë. Quë'rë ta'yejeiye ëja bainguë ñu'i seihuëna bëajë'ën.” Ja'anre catoca, yequëcua baruna choisi'cuabi më'ëni ai re'oye ëñañë. ¹¹ Më'ëbi yua quë'rë ta'yejeiye ëja bainguë runza caguë yo'otoca, ta'yejeiye beo hua'guëre re'huasi'quë ba'ija'guë'ë më'ë. Më'ëbi yua ta'yejeiye beo hua'guë runza caguë yo'otoca, ai ta'yejeiye ëjaguëre re'huasi'quë ba'ija'guë'ë më'ë, cabi Jesús.

¹² Cani ja'nrëbi, ja'an aon choisi'quëna bonëni cabi:

—Më'ëbi aon re'huani bainre choi bi'raguë, më'ë bain hua'na, më'ë gaje hua'na, yequëcua bonse ëjacua, ja'ancuare choima'ijë'ën. Choiguëna, bacua'ga aon re'huani, më'ëre'ga güina'ru aon choija'cua'ë. Ja'nca më'ëre choijën, më'ë aon re'huani choise'ere güina'ru go'yaja'cua'ë. ¹³ Ja'nca sëani, më'ëbi aon re'huani bainre choi bi'raguë, bonse beocua, guëon garasi'cua, ca'jacua, ñaco ëñama'icua, ja'ancuare aon choijë'ën. ¹⁴ Ja'nca choitoca, Riusubi më'ëna ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi. Bacuabi më'ëni sa'ñejën choiye porema'icua sëani, Riusu bainreba go'ya rai umuguse ti'anguëna, më'ëbi bacua naconi Riusu ba'i jobona sani ba'iguëna, Riusubi baguë ba'iyete më'ëna ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi, cabi Jesús.

La parábola de la gran cena

¹⁵ Caguëna, yequëbi mesa ca'ncore ñu'iguëbi Jesusni cabi: Riusu bainreba baguë naconi te'ë zi'inni aon ainjën ba'icua, ja'ancuabi ai bojoreba bojojën ba'ija'cua'ë, cabi.

¹⁶ Caguëna, Jesusbi baguëni cabi:

—Yë'ëbi ye'yo cocare caguëna, achajë'ën. Yequë ëja bainguë baquëña. Ai re'o aonre re'huani, ai jai jubë bainni choquëña. ¹⁷ Choni ja'nrëbi,

aonre re'huani tējini, baguëre yo'o con hua'guëni guanseguëña: “Yë'ë bain choisi'cuana sani quëajajijë'ën. Yua'ë. Mësacua rajjë'ën. Aonre re'huani tējihuë quëajajijë'ën” caguë guanseni saoguëña. ¹⁸ Saoguëna, yo'o con hua'guëbi sani quëaguëna, si'a hua'na te'ena, te'ena, “Aon ainguë saiye porema'inë yë'ë. Yequë umuguse conja'guë'ë yë'ë” ca bi'rareña. Yequëbi “Mame zio yijare yure cohuë yë'ë. Ja'an yijana sani ëñañe bayë. Aon aife conguë saiye porema'inë yë'ë” caguëña. ¹⁹ Yequë'ga “Toro hua'na si'a saracuare yure cohuë yë'ë. Bacua rërëye poreyete masiye bayë yë'ë. Ja'an yo'oja'guë sëani, conguë saiye porema'inë yë'ë” sehuoguëña. ²⁰ Yequë'ga “Yureta'an romi hua'goni huejani bayë yë'ë. Më'ë ëjaguëre aon aife coñe porema'inë” sehuoguëña. ²¹ Ja'nca sehuojëna, yo'o con hua'guëbi go'ini, baguë ëjaguëni quëaguëña. Quëaguëna, ëjaguëbi ai bëinreba bëinguë, baguëre yo'o con hua'guëni caguëña: “Ja'nca raiye güesi'cua sëani, si'a huë'e jobona sani, bonse beo hua'na, guëon garasi hua'na, ca'ja hua'na, ñaco ëñama'i hua'na, ja'an hua'nani choijani rajë'ën” guanseguë caguëña. ²² Caguëna, yo'o con hua'guëbi choijani rani, baguë ëjaguëni quëaguëña: “Bainre choni rahuë, ëjaguë. Bacuare rani bëa güesequëna, yequëcua raitoca, bëani aon aife ti'anji” quëaguëña. ²³ Quëaguëna, ëjaguëbi caguëña: “Ja'nca ba'itoca, huë'e jobo ca'ncoña ma'añaja'an saiguë, si'a hua'na so'o ba'icua ni choijani rajë'ën. Yë'ë aon ain huë'e bu'iyë tëca ja'an bainni bëa güesejë'ën.

²⁴ Yë'ë bain ru'ru choisi'cuabi cue'yoni saisi'cua sëani, yë'ë aonre conni aife gare porema'ija'cua'ë” bëinguë caguëña, cabi Jesús.

Lo que cuesta seguir a Cristo

²⁵ Yureca quë'rë jai jubëan bainbi Jesusni conñu cajën, baguëni be'tejajjënna, Jesusbi bacuana bonëni quëabi:

²⁶ —Mësacua yua yë'ëre yo'o concua ba'iyë yënica, mësacua yo'ojën ba'iyë si'aye gare jo'cajë'ën. Pë'caguë, pë'cago, rënjo hua'go, zin hua'na, ma'yë hua'na, yo'je hua'na, mësacua bain si'acuare ta'yejeiye ëñamajën, yë'ëre con rajjë'ën. Mësacua yëse'e'ga gare se'e yo'oye ro'tamajën, yë'ë yëye se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, yë'ëre yo'o con hua'na ba'iyë gare porema'inë mësacua. ²⁷ Yë'ë ai yo'oguë ba'iyë'ru güina'ru ai yo'oye yëmanica, yë'ëni con raimajijë'ën. ²⁸ Jai huë'ere yo'oja'guëni ro'tani ye'yejë'ën. Jai huë'ere yo'za caguëbi ru'ru ¿Guebi ro'ija'guë'ne yë'ë? caguë, ja'an ro'ija'yete si'aye cuencueni masini, ja'nrëbi huë'ere yo'o bi'raguëña. ²⁹ Ja'an ro'ija'yete cuencuemani'ga huë'ere ro ro'taguë yo'o bi'rani, ja'nrëbi se'nquehuë se'gare yo'oni, curi carajeiguëna, baguë bainbi ti'anni, ja'an huë'e tējima'ise'ere ëñani, baguëre ai jayajën caja'cuayeña: ³⁰ “Ja'anguëbi jai huë'ere yo'oz a casiquëta'an, yo'oni tējije ti'anmajil'i” jayajën caja'cuayeña. ³¹ Bain ta'yejeiye ëjaguë guerra huaja'yete ro'taguëna, mësacua achan ye'yejë'ën. Yequë ëjaguëbi je'o baguë, veinte mil soldado hua'na naconi ti'an rai bi'raguëna, baguë jëja bayete cuencueni ro'taguëña baguë. Baguë soldado hua'na naconi, diez mil ba'icua naconi quë'rë ta'yejeiye guerra huani, je'o baguëni saoni senjoñe porema'itoca, ³² je'o baguëbi yuta so'o ba'iguëna, baguëni coca saoguë, Huaye beoye ba'ina'a. ¿Guere më'ëna insiye'ne yë'ë? senni achaguë saoja'guëña baguë. ³³ Mësacua yua ja'anre ro'tajën, mësacua yo'o conja'ñete re'oye ro'tajë'ën. Yë'ëni yo'o coñe yëtoca, ru'ru mësacua baye si'ayete gare jo'cani, yë'ë yëyete yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oye yëma'itoca, yë'ëni yo'o coñe gare porema'inë.

Cuando la sal deja de estar salada

³⁴ Mésacua yua yé'ë bain ba'iyé yënica, mäsacua onhua ba'iyé'ru ëñani ye'yejë'ën. Re'o onhua ba'iguëna, ai re'o huanoji maire. Re'o huanofne cara-jeitoca, re'o onhua ba'iyé gare se'e re'huaye porema'inë mai. ³⁵ Gu'a onhua ba'itoca, yija tanse'ena pé'npëni, ja'anruna tanni, re'oye iroye porema'inë. Abono pébë naconi ja'metoca, gu'aji. Ja'an gu'a onhuare senjoñe se'ga ba'iji. Mäsacua yua ganjo banica, achani ye'yejë'ën, cabi Jesús.

15

La parábola del pastor que encuentra su oveja

¹ Caguëna, ja'n'rëbi impuesto curi cocua, gu'a bain, ja'an si'acuabi Jesusna ti'anni, Baguë coca caguëna achani masiñu cajënna, ² fariseo bain, ira coca cani jo'case'ere masicuabi Jesusre ai bëinjën cahuë:

—Gu'a bainbi raijënna, baguë yua ro bacuani bojoguë, bacua naconi te'e aon ain'te, bëinjën cahuë.

³ Ja'nca cajënna, Jesusbi ye'yo cocare bacuani quëabi:

⁴—Mäsacua yua oveja jo'ya hua'na cuiraguë yo'ose'ere achani ye'yejë'ën. Cien oveja hua'nare baguëna, te'eguëbi quëñëni sani huesëtoca, ¿guere yo'oja'guë'ne baguë? Mäsacua yua masiyë. Baguë jubë ba'icua, noventa y nueve ba'icuaere bacua aon ain yijana jo'cani, huesësi'quëni oiguë, baguëni cu'ejaquëña. ⁵ Cu'ejani, tinjani ëñani, ai ëama'inëreba bojoguëña. Ja'nca bojoguëbi baguë oveja hua'guëre zeanni, baguë tanta cubëna tëoni, hue'oni, ⁶ baguë huë'ena ti'anni, baguë gaje bainre choini quëaguëña: “Yë'ë naconi te'e bojojën ba'ijë'ën. Yë'ë oveja hua'guëbi sani huesësi'quëreta'an ba'iguëna, baguëre tinjani rahuë yë'ë” caguëña. ⁷ Ja'nca bojoguë caguëna, Riusu guënamë re'oto ba'icuabi gu'a jucha yo'osi'quë mame recoyo re'huase'ere ëñani, güina'ru ai bojojën ba'iyë. Te'e gu'aye yo'osi'quë se'gabi mame recoyo re'huaguëna, bacuabi ja'an hua'guëre ëñani, noventa y nueve re'o bainni bojoye'ru baguëni quë'rë ta'yejeiye ai bojoreba bojojën ba'iyë. Ja'an re'o bain cacuabi “Gu'a jucha yo'oma'isi'quë'ë yë'ë. ¿Queaca yo'oguë, mame recoyo re'huaye'ne yë'ë?” ja'an cacua ba'ijënna, bacuare ta'yejeiye bojoma'inë Riusu guënamë re'oto ba'icua.

La parábola de la mujer que encuentra su moneda

⁸ Romi hua'gobi curi so'corë huesosi'core'ga achani ye'yejë'ën. Ba hua'gobi si'a sara so'corëanre bani, te'e so'corëte huesogofia. ¿Ja'nca huesoni, guere yo'ogo'ne? Mäsacua yua masiyë. Majahuëte zëonni, bago huë'ere yuago, ba so'corë tinjañe tëca si'a ca'ncoña ëñago cu'ego yuagoña. ⁹ Ja'nca yuani tinjani, ai bojo hua'gobi si'a bago gaje bainre choini quëagoña: “Yë'ë naconi te'e bojojën ba'ijë'ën. Yë'ë curi so'corë huesësi'quëreta'an ba'iguëna, tinjani bayë yë'ë” cago bojogofia. ¹⁰ Ja'nca bojogo cagona, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na'ga gu'a jucha yo'osi'quë mame recoyo re'huase'ere ëñani, güina'ru ai bojojën ba'iyë. Te'e gu'aye yo'osi'quë se'gabi mame recoyo re'huaguëna, bacuabi ai ta'yejeiye bojoreba bojojën ba'iyë, caguë quëabi Jesús.

La parábola del padre que perdona a su hijo

¹¹ Ja'an ye'yo cocare cani, ën cocare'ga ye'yoguë cabi Jesús:

—Yequë bainguëbi samu mamacuare baguëña. ¹² Ja'nca baguëna, ba yo'jeguëbi caguëña: “Taita, yë'ëre insija'yete si'aye cuencueni te'e jëana yë'ëna insijë'ën” caguëña. Caguëna, pé'caguëbi si'aye cuencueni, baguë samu mamacua si'acuaña hu'o'hueni insiguëña. ¹³ Insiguëna, yequë umuguseña ba'iguëna, ba yo'jeguëbi baguë baye si'ayete re'huani, ja'n'rëbi so'o yijana saquëña. Sani ba'iguëbi baguë curi carajeiye tëca ro a'ta gu'aye yo'oguë

baquëña. ¹⁴ Ja'nca curi si'aguëna, ja'an yija aon carajei bi'raguëna, ba hua'guë yua aon gu'ana ju'in bi'raguëña. ¹⁵ Ju'in bi'raguëbi ja'an yija ëjaguëna sani, baguëni yo'o yo'oye senquëña. Senguëna, baguë cuchi hua'nare cuiraye saoguëña. ¹⁶ Saoguëna, cuiraguë ba'iguëbi cuchi aon, aon hui'ya ga'ni, ja'anre ain'ja'ma caguëreta'an, ja'anru bainbi baguëna gare insimateña. ¹⁷ Insimateña, ba hua'guë ja'ansi'quë ro'taguëña: "Ai yo'oyë yë'ë hua'guë. Yë'ë taita yo'o con hua'nabi ai aonre anni jëhuajëna, yë'ë hua'guë ro aon gu'ana ju'inë. ¹⁸ Ja'nca ju'inguë, yë'ë taitana go'ini, baguëni caju'guë'ë yë'ë: Taita, Riusure, më'ëre ai gu'aye yo'ohuë yë'ë. ¹⁹ Më'ë zin beoguë'ru huë'ena ti'anhuë yë'ë. Ro më'ë yo'o con hua'guëre re'huani yë'ëni bajë'ën, taitani caju'guë'ë yë'ë" ro'taguë ñuquëña. ²⁰ Ja'nca ro'tani, baguë yua huëni, pë'caguë huë'ena go'i bi'raguëña.

Go'i bi'rani, yuta so'orë raiguëna, pë'caguëbi baguëni ëñaguëña. Ëñani, baguëni recoyo ai oire baguë, yua baguëna huë'huëni tëhuojaquëña. Tëhuojani, baguëre su'ncareba su'ncani muchaguë bojoguëña. ²¹ Ja'nca bojoguëna, mamaquëbi caguëña: "Taita, Riusure, më'ëre, ai gu'aye yo'ohuë yë'ë. Më'ë zin beoguë'ru huë'ena ti'anhuë yë'ë" caguëña. ²² Caguëna, pë'caguëbi baguëre yo'o con hua'nare choini, bacuani guanseguë caguëña: "Besa, re'o canre inni, baguëni sa'yejë'ën. Sutijei ga'huare inni, baguë mëoñona jëojë'ën. Guëon ju'i corore inni, baguëni sa'yejë'ën. ²³ Ja'n'rëbi ja'an toro bonsëguë jujusi'quëre zeanni huajë'ën. Ai re'o aonre re'huani te'e ainjën bojoñuni. ²⁴ Yë'ë mamaquë junni senjose'e'ru ba'iguëbi go'ya raji'i. Sani huesësi'quëbi maina ti'an raji'i" caguë bojoguëña. Ja'n'rëbi si'a hua'nabi aonre re'huani, sa'ñëna bojo bi'rareña.

²⁵ Ja'nca bojojëna, yequë mamaquë ma'yë ba'iguëbi ziona saisi'quëbi huë'ena goquëña. Go'ini, huë'ena ti'anni achato, bain hua'nabi música huajjën, pairajjën bojoreña. ²⁶ Ja'nca yo'ojëna, ba hua'guë yua yo'o con hua'guëre choini, "¿Guere bojoye'ne rajieye?" senni achaguëña. ²⁷ Senni achaguëna, "Më'ë yo'jeguëbi ti'anguëna, ëjaguëbi toro bonsëguëre huani aingü bojo güeseguëña, huajjëguë ti'anse're bojoguë sëani" sehuoguëña. ²⁸ Sehuoguëna, ba ma'yëbi bëinreba bënquëña. Huë'e cacaye güeguëña. Güeguëna, pë'caguëbi etani, baguëni "Cacani bojoguë rani te'e conjë'ën" caguë, baguëni senreba senquëña. ²⁹ Senguëna, sehuoguëña baguë: "Bañë. Ai zoe ba'irën më'ë naconi ai jëja yo'o yo'oguë ba'iguë, më'ë yo'ore guanseguëna, gare go'ye sehuoma'iguë ba'ë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguë, yë'ë gaje hua'na naconi në'cani te'e bojoza caguëreta'an, ro chivo bonsëguë se'gare yë'ëna gue insiye beoye ba'ë'ë më'ë. ³⁰ Ja'an hua'guë'ga, më'ë mamaquë caguë, më'ë baye beoru ro con sani, ro a'ta yo'oni, gu'a romi hua'nana ro insini senjosi'quë'bi. Ja'nca yo'oni se'e raquëna, më'ë yua ja'an toro bonsëguë jujusi'quëre ro huaica'ë'ë baguëre" bëinguë caguëña. ³¹ Caguëna, pë'caguëbi sehuoguëña: "Mami, yë'ë naconi si'aren ba'iyë më'ë. Yë'ë bayere'ga më'ë'ga te'e bayë. ³² Ja'nca masiguëta'an, yureña re'o aonre re'huani sa'ñëna te'e bojoñu cajën, tin yo'oye porema'inë mai. Më'ë yo'jeguë junni senjose'e'ru ba'iguëbi go'ya raji'i. Huesësi'quë ba'iguëbi yua huajë hua'guë maina ti'an raji'i" caguë sehuoguëña. Ja'an ye'yo cocare fariseo bainni quëabi Jesús.

16

La parábola del mayordomo que abusó de la confianza

¹ Ja'n'rëbi, Jesús yua baguëre yo'o con hua'nani ye'yo cocare yihuoguë cabi:

—Yequë ñjaguë ta'yejeiye bonse ñjaguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi yequëre baguë bonse re'huaguëte cuencueni baguëña. Baguëna, baguë bainbi baguëna ti'an rani quëareña: “Më'ë bonse re'huaguëbi më'ë curi carajeiye tëca ro insini senjoji” quëareña. ² Quëarena, ba hua'guëre choini, baguëni bëinguë senni achaguëña: “Më'ë ¿guere yo'oguë, yë'ë bonsere te'e ruiñe re'huama'iguë'ne? Yureca yë'ë bonse re'huase'e, më'ë yo'ose'e beoru cuencueni toyanì, yë'ëna rani ëñojë'ën. Yë'ë bonsere quë'rë se'e re'huaye porema'inë më'ë. Më'ëre gare etoza caguë yo'oyë yë'ë” caguëña. ³ Ja'nca caguëna, ba hua'guëbi ja'ansi'quë ro'taguëña: “Yë'ë ñjaguëbi yë'ëre gare etotoca, ¿yë'ë guere yo'oye'ne? Yijana no'añe, ja'an yo'o yo'oye jëja beoyë yë'ë. Yequëcuanì curi seña huaji yaye'ë yë'ëre. ⁴ Yua yë'ë yo'oja'yete ro'tahuë. Yë'ë ñjaguëni ro'ija'cuare yë'ë gaje hua'nare re'huaza cayë yë'ë. Ja'nca re'huani, ñjaguëbi yë'ëre etoguëna, yë'ë yua bacua hu'ëna ti'anguëna, yë'ëre bëa güeseja'cua'ë” ro'taguëña baguë. ⁵ Ja'nca ro'tani, ja'nrëbi baguë ñjaguëni ro'ija'cuare te'enate, te'enate choi bi'raguëña. Choni, ru'ru ba'iguëbi ti'anguëna, “¿Yë'ë ñjaguëni quejeiye ro'iyë baguë'ne më'ë?” senni achaguëña. ⁶ Senni achaguëna, sehuoguëña: “Olivo hui'yabe cien ro'rohuëanre ro'iyë bayë yë'ë” sehuoguëña. Sehuoguëna, “Më'ë ro'iyë cuencuesi ja'ohuare inni, besa cincuenta ro'rohuëan ro'iyë toyajë'ën” caguëña. ⁷ Cani tonni, ja'nrëbi yequëbi ti'anguëna, “Yë'ë ñjaguëni ¿quejeiye ro'iyë baguë'ne më'ë?” senni achaguëña. Senni achaguëna, “Trigo aon cien ro'rohuëan ro'iyë bayë yë'ë” sehuoguëña. Sehuoguëna, “Më'ë ro'iyë cuencuesi ja'ohuare inni, ochenta ro'rohuëan ro'iyë toyajë'ën” caguëña. Bacua ro'ija'yete gachoguëña. ⁸ Gachoguëna, ja'nrëbi baguë ñjaguëbi ja'an cuencuesi ja'orëanre ëñani ro'tani, ja'ansi'quë caguëña: “Ai masiye coquebi yë'ëre” caguëña. Aito. Ën yijare ba'iyë ye'yesi'cuabi yua Riusu bainreba ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye masiye ro'tani yo'ocua'ë.

⁹ Ja'nca masiye yo'ocua ba'ijëna, bacua ba'iyete ro'tajën, më'sacua'ga ën yija bonsere bajën, ën yija gaje bainre re'huañu cajën, ja'an bonsere bacuana huo'huejën ro insijën ba'ijë'ën. Ja'nca ro insijën ba'icuabi ën yija bonse carajeiyete ëñani, Riusu guënamë re'totona ti'anni ëñato, ai bain gajecuabi më'sacuanì bojojën ba'ija'cua'ë.

¹⁰ Më'sacua'ga rëño bonse ma'carëan se'ga bajën te'e ruiñe yo'ojën banica, ai bonsere bani'ga, güina'ru te'e ruiñe yo'oja'cua'ë. Rëño bonse ma'carëan bajën, coquejën yo'ojën banica, ai bonse bani'ga güina'ru coquejën yo'oja'cua'ë. ¹¹ Më'sacua'ga ën yija bonsere bajën, te'e ruiñe yo'oma'itoca, Riusubi baguë guënamë baye ¿queaca më'sacuana jo'caja'guëguë'ne? ¹² Yequëcua bonsere re'huacajjën, te'e ruiñe yo'oma'itoca, Riusubi baguë guënamë bayete më'sacuana gare jo'caye beoye ba'ija'guë'bi.

¹³ Yo'o con hua'guëbi samu ñjacuani bani, bacuani te'e coñe gare porema'iji. Ja'nca contoca, yequëni je'o baguë, yequëni ai yëreba yëji. Yequëni te'e ruiñe yo'o conguë, yequëni yo'o coñe güëji. Güina'ru, Riusuni yëreba yëjën coñe yënica, më'sacua bonsere te'e yëye gare porema'inë, cabi Jesús.

¹⁴ Caguëna, fariseo bainbi Jesús quëase'e si'aye achanì, bonsere baye ai yëcua sëani, baguëni ai jayajën cahuë. ¹⁵ Jayajën cajëna, Jesús sehuobi:

—Më'sacua yua ëmëje'en ca'nco se'gare re'o bain ba'iyë ro coquejën ëñojëna, bain hua'nabi më'sacuare ro'oye ëñajën bojoyë. Riusu'ga më'sacuare re'oye ëñama'iji. Më'sacua gu'a recoyore ëñani, më'sacua gu'aye yo'ojën ba'iyete masiji. Bain hua'nabi yequëcua ta'yejeiye ba'iyë'ru ba'iyete re'oye ëñani bojojëna, Riusu'ga tin ro'taguë, ja'an bojoma'iji. Gu'aye se'ga ba'iji caji Riusu.

La ley y el reino de Dios

¹⁶ Ru'ru, Moisesbi Riusu ira coca caní jo'case'ere bainna toyani jo'caguëna, ja'nrebi jê'te, Riusu ira bain raosi'cuabi coca toyani jo'cajënna, bain hua'nabi si'aye achani ye'yesi'cua ba'ë. Juan Bautizaguë ba'irën tēca achani ye'yesi'cua ba'ijënna, ja'nrebi Riusubi baguë bojo güese coca, mame recoyo re'huaní baguëna zi'inni bojojën ba'i coca ja'an cocare caní acho bi'raguëna, si'a bainbi Riusuna ti'anni recoyo zi'inni ba'íñu cajën, baguë cocare si'a recoyo achani yo'o bi'rahuë. ¹⁷ Ja'nca ba'icuata'an, Riusu ira coca caní jo'case'ere gare carajei güeseye beoye jo'cabi Riusu. Guënamë re'oto, yija re'oto, ja'anbi ru'ru carajeija'guë'bi.

Jesús enseña sobre el divorcio

¹⁸ Bainguëbi baguë rënjo hua'gore jo'caní senjoni, ja'nrebi yeconi huejani batoca, ro gu'aye yo'oye se'ga rëinji baguëre. Romigo jo'caní senjosi'coni huejani batoca, güina'ru ro gu'aye yo'oye se'ga rëinji.

El rico y Lázaro

¹⁹ Mësacua yua ën cocare achani, Riusu yo'oguë ba'ija'yete masijë'ën. Yequë bonse ëjaguë baquëña. Si'a umuguseña aí re'o caña me'najei cañare sa'yeguë, aí re'o aon se'gare caraye beoye ainguë bojoguë baquëña. ²⁰ Yequë'ga Lázaro hue'eguëbi bonse beo hua'guë si'a ga'nihuë ca'mi bu'isi'quë ba'iguë, yequëcuabi cuanni rajënna, bonse ëjaguë caca sa'ro ca'ncona bëani ëjoguë baquëña. ²¹ Èja bainguë aon zi'nga mesabi to'inguëna, porenica ja'anre coní anza caguë ro'taguë ñu'iguëna, yai hua'na'ga rani, baguë ca'mire ne'nejën bateña. ²² Ja'nca ba'iguëbi aí yo'oguë, yequë umuguse junni huesëguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi gaje meni, baguëte cuanni, Riusu guënamë re'otona mëani, Riusu aon choisiruna bëa güesereña, Taita Abraham ca'ncona. Ja'nrebi bonse ëjaguë'ga junni huesëguëna, baguë bainbi baguëte tanreña. ²³ Tanrena, ba hua'guë yua ja'an gu'aruna ti'anni, aí ja'sireba uguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi mëiñe ëñato, Taita Abraham baquëña. Lázaro'ga baguë ca'ncore ñuquëña. ²⁴ Ja'nca ñu'ijën ba'ijënna, bonse ëjaguëbi güiguë caguëña: “Taita Abraham, yë'ë hua'guëre oire bajë'ën. Ën toare aí ja'sireba uguëna, Lázarote yë'ëna raojë'ën. Baguë mëoñobi yua ocona tanni, yë'ë zemeñona ti'ntini sësaye se'ga yo'oja'guë” güiguë caguëña. ²⁵ Caguëna, Abrahami sehuoguëña: “Më'ë yija ba'iguë ba'ise'ere ro'tajë'ën, mami. Më'ëbi aí re'oye ba'isi'quëbi me'najeiñe se'ga ba'iguëna, Lázarobi aí yo'oguë ba'isi hua'guëbi bají'i. Yureca, Riusubi baguëni oire bani coní bojo güeseguëna, më'ëreca yue se'ga baiji. ²⁶ Mai sa'ñeña ëñañe aí rëi yorobë ba'iguëna, më'ë ba'iruna saiye beoji ënjo'onbi. Güina'ru, më'ë ba'irubi etani ënjo'ona raiye gare porema'iñë” sehuoguëña Abraham. ²⁷ Sehuoguëna, bonse ëjaguë ba'isi'quëbi caguëña: “Ja'nca porema'itoca, ën cocare më'ëni senreba señë yë'ë. Lázarote cuencueni, yë'ë bain huë'ena saojë'ën. ²⁸ Yë'ë yo'je hua'na te'e ëntë sara hua'na ba'ijënna, bacuana sani, bacua gu'a juchare jo'cani senjojë'ën caguë quëaja'guë. Yë'ë aí yo'oguë ba'i re'otona raima'ija'bë caguë, bacuani coca yihuoguëte saojë'ën, taita” caguë senquëña. ²⁹ Senguëna, Abraham sehuoguëña: “Saoye porema'iñë. Më'ë bainbi Riusu coca, Moisés toyani jo'case'e, Riusu ira raosi'cua toyani jo'case'e, ja'an cocare bacua sëani, ja'an cocare ëñajën ye'yeja'bë. Ye'yetoca, bacua gu'a juchare jo'cani senjoma'iñe yequëre” caguë sehuoguëña Abraham. ³⁰ Sehuoguëna, baguë caguëña: “Bañë. Ira coca case'ere achama'iñë, taita. Ju'insi'quëbi etani sani, bacuani quëatoca, bacuabi achani mame recoyo re'huaja'cua'ë” caguëña.

³¹ Caguëna, Abraham sehuoguëña: “Bañë. Moisés coca toyani jo'case'e, Riusu ira raosi'cua toyani jo'case'e, ja'anre ro achajën, te'e ruiñe yo'oye güetoca, ju'insi'quë etani sani quëaye'ga güina'ru ro achajën te'e ruiñe yo'oye güeja'cua'ë bacua” sehuoguë, baguëni coca cani tonguëña Abraham, quëabi Jesús.

17

El peligro de caer en pecado

¹ Ja'nca cani, ja'nrëbi baguëre yo'o con hua'nani yihuoguë cabi:

—Bain hua'nabi yequëcuani gu'a jucha yo'o güesejën, gare carajeiye beoye gu'aye yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca ba'icuabi bënni senjoja'ñe se'ga ba'iji bacuare. ² Ëncua zin hua'nani iracuabi te'eguë se'gani gu'aye yo'oye ye'yoto, bacuare quë'rë ta'yejeiye bënni senjose'e ba'ija'guë'bi. Jai to'obëbi bacua ñaje tēcana gueonni, jai ziyana senjoni rëoto'ga, bacuare bënni senjoñe ti'anma'ija'guë'bi. ³ Ja'nca sëani, mësacua'ga ëñare bajën, gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën.

Yureca më'ë yo'je hua'guëbi më'ëni gu'aye yo'otoca, baguëni bojora'rë bëin coca yihuoguë cajë'ën. Ja'nca caguëna, baguëbi mame recoyo re'huani, baguë gu'a jucha yo'ose'ere jo'cani, më'ë huanë yeni ro'tama'ijete sentoca, baguë gu'a juchare huanë yeni baguëni te'e bojoguë ba'ijë'ën. ⁴ Ja'ansi umuguse te'e ëntë sara samu ba'iyë më'ëni gu'aye yo'oni, ja'nrëbi më'ëni senni achaguë, Gu'aye yo'ohuë yë'ë. Se'e ro'tama'ijë'ën quëani sentoca, baguë gu'a jucha yo'ose'ere caraye beoye huanë yeyete sehuoni re'huani, baguëni bojoguë ba'ijë'ën, yihuoguë cabi Jesús.

El poder de la fe

⁵ Caguëna, ja'nrëbi baguëre ta'yejeiye yo'o concuabi baguëna ti'an rani, baguëni senni achahuë:

—Yëquënani quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'taye conjë'ën, sen'ë.

⁶ Senjënna, sehuobi:

—Recoyo ta'yejeiye ro'taye yëtoca, mostazara'carëte ro'tani masijë'ën. Ai zinra'carëte sëani, ta'yejeiye irani, jai sunquiñë ruinji. Mësacua'ga güina'ru ta'yejeiye recoyo ro'tajën ba'itoca, ai ta'yejeiye yo'oye porëyë mësacua. Ën sunquiñë sicómoroñëna coca cani guanseye poreyë: “Ja'ansi sunquiñë si'a seihuë tëtëni, huëni, jai ziyana sani tonni ruijë'ën” ja'an cocare cani guansetoca, bañë se'gabi achani ja'anse'e yo'oji.

El deber del que sirve

⁷ Mësacua yua yo'o con hua'na yo'oye bayete ro'tani masijë'ën. Ëja bainguëre yo'o con hua'guëbi baguë yo'ore yo'oguë, zio yijare re'huani, oveja jo'yare cuirani, ja'an yo'ore yo'oni na'ijani, ja'nrëbi huë'ena go'ini ba'iguëna, ba ëjaguë ¿gue coca baguëre caguë'ne? “¿Besa rani, më'ë aonre ainjë'ën” caguë? ⁸ Banji. “Besa, yë'ë aonre re'huani, yë'ëre aonjë'ën. Yë'ë aonre ainguë, yë'ë gonore uncuguë ba'iguëna, më'ë yua yë'ë yëyete injani rani insijë'ën. Yë'ë aon anni tējiguëna, ja'nrëbi yo'je, më'ëbi aiñe poreyë” ja'anre guanseguë caji ëja banguë. ⁹ Ëja banguëbi guanseguëna, yo'o con hua'guëbi si'aye te'e ruiñe yo'oni tējiguëna, ëjaguëbi ¿guere caguë'ne? “Surupa. Ai re'oye yo'ohuë më'ë” gare caye beoye ba'iji bain ëjaguë. ¹⁰ Ja'nca ba'iguëna, mësacua'ga Riusu yo'ore yo'o conjën, si'aye yo'oni tējimi, ñaca cajën ba'ijë'ën: “Yëquëna hua'nare yua Riusu yo'o con hua'na se'ga ba'ijën, gare ta'yejeiye beoye ba'icua'ë” cajën ba'ijë'ën, cabi Jesús.

Jesús sana a diez leprosos

11 Ja'n'rëbi Jesusbi se'e sai bi'raguë, Samaria, Galilea, ja'an yijañabi saji'i.
 12 Sani, yequë huë'e jo'borëna ti'anni ëñato, ira ca'mi rauna ju'incua si'a saracuabi baguëna tëhuo raë'ë. Tëhuo rani, so'orëbi ëñajën, 13 baguëni si'a jëja güijën cahuë:

—Ëjaguë Jesús, yëquënani oireba oiguë conjë'ën güijën cahuë.

14 Ja'nca cajënnä, Jesusbi sehuobi:

—Mësacua yua pairi hua'na quë'rona sani, pairini ëñojë'ën, caguë sehuobi Jesús.

Sehuoguëna, bacuabi sai bi'rajën, ma'aja'an saijën, ëñatoca, yua ja'si tënosi'cua baë'ë. 15 Tënosi'cua ba'ijënnä, bacua jubë te'eguëbi Jesusna bonëni raiguë, Riusuni ta'yejeiyereba bojoguë güiguë quëaguë baji'i. 16 Ja'nca quëaguë ba'iguë, Jesús ba'iruna ti'anni, baguë guëon na'mi ca'ncona gugurini, meñe rëanni Jesusni bojoguë, Surupa caguë baji'i. Ja'an ba'iguëbi Samaria yija bainguë baji'i. 17 Ja'nca bojoguë caguëna, Jesús yua bain jubëni cabi:

—Ira ca'mi rauna ju'incua si'a saracua ba'icuanu huachohuë yë'ë.
 ¿Yequëcua nuevecua guere yo'ojën surupa cajën raimate'ne? 18 Ën hua'guë se'ga, tin yija bainguë ba'iguëbi Riusuni surupa caguë, Riusuni bojoguë raji'i. Yequëcua'ga raimaë'ë cabi Jesús.

19 Cani, ja'n'rëbi huachosi'quëni cabi:

—Yua huëni saijë'ën. Më'ëbi yë'ëni si'a recoyo ro'tasi'quë sëani, huajë raisi'quë'ë më'ë, cabi Jesús.

Cómo llegaré el reino de Dios

20 Caguëna, fariseo bainbi baguëna ti'anni, baguëni senni achahuë:

—Riusu bainreba mame re'huani baja'ye ¿quejeito ti'anguë'ne? senni achahuë.

Senni achajënnä, Jesús sehuobi:

—Ja'anrën ti'anguëna, bain hua'nabi ëñañe porema'ija'cua'ë. 21 Ja'anrën ti'anguëna, bain hua'nabi Riusu ba'iyete recoyo huanofne ba'ija'cua'ë. Ja'nca sëani, yequëcuabi ro ro'tajën, “Ënjo'ona ti'anni ba'iji Riusu” cajën, o “Ja'anruna ti'anni ba'iji Riusu” cajën, ja'an cocare caja'cuabi ro huacha caja'cua'ë sehuobi Jesús.

22 Ja'nca sehuoni ja'n'rëbi, baguëre yo'o concuani yihuoguë quëabi:

—Mësacua yua yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, yë'ë gaje rairënnre ëñajën ëjojën, ja'an umuguse raija'yete ai cu'e ëaye ba'ija'cuareta'an, yë'ë ti'an raiye yuta caraguë ba'ija'guë'bi mësacuare. 23 Ja'nca ba'iguëna, yequëcuabi rani, mësacuani coquejën caja'cua'ë: “Riusu Raosi'quëbi ti'anbi. Ënjo'on ba'iji” catoca, o “Ja'anruna sani ëñañu” catoca, mësacua yua gare achamajën, bacua cayete yo'omajën ba'ijë'ën. 24 Yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ti'an rai bi'raguë, te'e jëana gaje raiguëna, si'a bainbi ëñañe poreja'cua'ë. Mëjo jue'neni si'a guënamë re'oto miañete ro'tani, yë'ë ti'an raija'yete masijë'ën. 25 Ja'nca ti'an raija'guë'ga yureca ta'yejeiye ai yo'oguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Yureña bainbi yë'ëre gu'a güejën senjojënnä, ai yo'oguë ba'ija'guë'ë yë'ë. 26 Yureca, yë'ë ti'an rai umuguse yua Noé ba'isi umuguseña'ru güina'ru ba'ija'guë'bi. 27 Bain hua'nabi bacua aonre ainjën, bacua gonore uncujën, romi huejajën, ro bacua yëse'e yo'ojënnä, ja'n'rëbi Noé yoguna cacajën ba'i umuguse te'e jëana ti'anbi. Cacan ba'iguëna, ja'n'rëbi ziaya co'je raguëna, ja'an bain hua'na si'a hua'nabi rucani carajaë'ë. 28 Yë'ë ti'an rai umuguse ba'ija'yete masiye yënica, Lot ba'isi umuguseñare'ga ro'tajë'ën. Ja'anrën bain'ga bacua aonre ainjën, bacua gonore uncujën, bonsere con bajën, bonsere bendiejën, bacua zioñare

tanjën, bacua huë'eñare yo'ojën, ro bacua yëse'e yo'ojën baë'ë. ²⁹ Yo'ojën ba'ijënna, Lotbi Sodoma huë'e jobobi gare saiguëna, ja'ansi umuguse Riusu toabi bacuana joë ba'irënbi tonni ëobi. Toa zi'nga, toa gata, ju'ju seña ba'iguë guënamë re'otobi ai ja'suye tonni, si'a bainre joë ba'irën gare carajei güesebi Riusu. ³⁰ Ja'nca ba'iguëna, yë'ë'ga bainna ti'an rai bi'raguë, güina'ru joë ba'irën ti'anja'guë'ë yë'ë.

³¹ Ja'nca ti'an raiguëna, huë'e hue'se ca'ncore ñu'lijën ba'icua'ga bacua bonsere cacani inma'ija'bë. Ziore ba'icua'ga güina'ru huë'ena go'ima'ija'bë.

³² Lot rënjo yo'ogo ba'ise'ere ro'tani, bago yo'ose'ere yo'oma'ijë'ën. ³³ Mësacua se'gabi re'oye baza cajën ro'tajën ba'icua'ga ro huesëni carajeija'cua'ë. Mësacua ba'iyete ro'tamajën, Riusuni coñe se'gare yo'oza cajën ro'tajën ba'icua'bi gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mësacua.

³⁴ Yë'ë ti'an rai umugusere cato, ja'ansi ñami samucuabi te'e camana cainjën ba'ijënna, te'eguëte in rani saja'guë'ë yë'ë. Yequëre jo'caja'guë'ë.

³⁵ Romi hua'na samucuabi te'erute ba'ijën hueare toajënna, te'egore in rani saja'guë'ë. Yecore jo'caja'guë'ë. ³⁶ Ëmëcua samucuabi ziore ba'ijën te'e yo'ore yo'ojënna, te'eguëre in rani saja'guë'ë. Yequëre jo'caja'guë'ë yë'ë, quëabi Jesús.

³⁷ Quëaguëna, bacuabi achani, baguëni senni achahuë:

—¿Ja'an ba'ija'yete cato jarona ti'anja'guë'ne më'ë, Èjaguë? senni achahuë.

Senni achajënna, sehuobi:

—Huayo hua'na ñë'ca raiye'ru ba'ija'guë'bi. Ga'nihuëbi pu'ncaguë uinguëna, ba hua'nabi ñë'ca raiyë. Güina'ru, gu'a jucha jo'caye beoye yo'ojën ba'icua'ba'ijënna, Riusubi yua te'e jëana bënni senjoguë raija'guë'bi, sehuobi Jesús.

18

La parábola de la viuda y el juez

¹ Sehuoni ja'nre'bi bacuani ye'yo cocare quëabi:

—Mësacua yua Taita Riusuni ujajën, gare jo'caye beoye baguëni senreba senni achajën ba'ijë'ën. Ja'anre te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën caguë, ën cocare quëani achoguëna, achani yo'ojën ba'ijë'ën. ² Yequë huë'e jobo ëjaguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi Riusuni re'oye ëñama'iguë baquëña. Bain hua'nare'ga re'oye ëñama'iguë baquëña. ³ Hua'je hua'go'ga ja'an jobore ba'igobi, yequëbi bagoni ai je'o baguëna, ja'an ëjaguëna sani, baguë coñete senreba senni achago bacoña. ⁴ Jo'caye beoye si'a umuguseña senni achago ba'igona, ëjaguëbi coñe güeguë ba'isi'quëbi bago señete ya'jani, ja'ansi'quë ro'taguëña: “Yë'ë yua Riusuni re'oye ro'tama'iguë, bainre'ga re'oye ëñama'iguëta'an, ⁵ ja'an hua'je hua'gobi yë'ëni ai raijera senni achago raigona, ai ya'jahuë yë'ë. Bago yua se'e hui'ya senni achago raima'ija'go caguë, bago sense'e'ru conja'guë'ë yë'ë” cani conguëña.

⁶ Gu'a ëjaguëbi ja'nca bagoni conguëna, mësacua'ga Riusu coñete ro'tajën ba'ijë'ën. ⁷ Mësacua yua Riusu bainreba cuencuesi'cua ba'ijën, baguëni na'ijani ñatajani senreba senni achajën ba'ijënna, mësacua'ni gare ëjoye beoye conreba conguë ba'ija'guë'bi. ⁸ Aito. Mësacua'ni te'e jëana conja'guë'bi Riusu. Ja'nca conguë ba'ija'guëta'an, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi se'e raiguëna, ¿jarocuabi Riusuni si'a recoyo ro'tajën, baguëni jo'caye beoye coca senni achajën ba'ija'cua'ne? ¿Yequëre yë'ëni recoyo ro'tajën ujacuabi carajeima'ija'cua'ne? cabi.

La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos

⁹ Caguëna, ja'n'rëbi yequëcua re'o bain ba'iyë cacuabi ti'anhuë. Ti'ancuabi yequëcua ba'iyete gu'aye cacua ba'ë. Ja'nca ba'icuaabi ti'anjëna, Jesusbi ye'yo cocare bacuani cani achobi:

¹⁰ —Samu bain hua'na ëmëcuabi Riusu huë'ena cacani, Riusuni ujareña. Te'eguë yua fariseo ba'iguëna, yequë yua impuesto curi ro'iyë coguë baquëña. ¹¹ Ja'an fariseo hua'guëbi cacani nëcaguë, ñaca ujaguëña: “Ah, Taita Riusu, më'ëni ai bojoguë, më'ëni surupa cayë yë'ë. Yequëcua gu'a bain, bonse jiancua, ro coquecua, romicua ëmëcua sa'ñëña ro a'ta yo'o ëaye ba'icua, bacua yo'ojën ba'iyë'ru yo'oma'iguë'ë yë'ë. Ënquë'ga impuesto curi ro'iyë co hua'guë, baguë gu'aye yo'oguë ba'iyë'ru gare gu'aye yo'oma'iguë'ë yë'ë, re'o bainguë sëani. ¹² Yë'ë re'oye yo'oguë ba'iyete cato, ga semana ba'iyë samu umuguseña aon aifë jo'caguë, si'a yë'ë curi con base'ere ëñani, décima parte ñë'serë ba'iyete cuencueni më'ëna ro insiguë yo'oyë yë'ë” ujaguë caguëña fariseo hua'guë.

¹³ Caguëna, impuesto curi ro'iyë coguëbi ca'nco se'gare ba'iguë, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete te'e ruinëreba ro'taguë, yija se'gare ëñaguë, baguë coribana ai sa'ntiguë huaiguë, Riusuni ujaguë caguëña: “Ja'quë Riusu, yë'ë hua'guë ro gu'a hua'guë se'ga ba'iguëreta'an, yë'ëni oire baguë conjë'ën” ujaguë caguëña. ¹⁴ Ja'nca uja'jën cajëna, mësacuani yihuoguë quëayë yë'ë. Ba samucua si'a jubëbi huëni huë'ena go'ijëna, Riusubi ja'an impuesto curi ro'iyë coguë se'gani re'oye ëñaguë bojo güesebi. Fariseo hua'guëca banbi. Si'a bain re'o bain ba'iyë ta'yejeiyë cacua ba'ijëna, Riusubi bacuare ëñani, ta'yejeiyë beo hua'nare bacuare re'huani jo'caji. Si'a bain Ro ta'yejeiyë beo hua'guë'ë yë'ë cajën ba'ijëna, Riusubi bacuare ëñani, baguë ta'yejeiyë re'o bainre bacuare re'huani bajì, quëabi Jesús.

Jesús bendice a los niños

¹⁵ Ja'n'rëbi bain hua'nabi bacua zin hua'nare Jesusna sani, Bacuani re'oye pa'roja'guë cajën, ti'an bi'rajëna, Jesusre yo'o con hua'nabi bainni bëin coca cajën, bacuani ënsehuë. ¹⁶ Ënsejënna, Jesusbi bain hua'na raiye choiguë, baguëre yo'o con hua'nani cabi:

—Zin hua'nabi yë'ëna rajjënna, ënseyë beoye ba'ijë'ën. Riusu ba'i jobo ba'ija'yete ëñato, ëncua zin hua'na ba'iyë'ru si'a jubë ba'ija'cua'ë. ¹⁷ Ja'nca sëani, mësacua re'oye ro'tajën yë'ë bainreba ba'ija'yete masijë'ën. Riusu bainreba ba'iyë yëcuabi zin hua'na ro'tajën ti'anja'ñë'ru güina'ru te'e ruiñë ro'tajën ti'anma'itoca, Riusu ba'i jobona ti'añë gare poremaja'cua'ë, cabi Jesús.

Un hombre rico habla con Jesús

¹⁸ Ja'n'rëbi judío ëja bainguëbi ti'anni, Jesusni senni achabi:

—Ëjaguë, më'ëbi re'o bainguë sëani, yë'ë senni achayete quëajë'ën. Yë'ë'ga Riusu bainguë runni baguë naconi carajeyë beoye ba'ijaza caguë, ¿cua yo'ore yo'oye baye'ne yë'ë? senni achabi.

¹⁹ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, yë'ëre re'o bainguë ba'iyë caguë'ne? Riusu se'gabi re'oguë ba'iguë'bi. Yequëcua bañë. ²⁰ Ja'nca sëani, Riusu coca guanseni jo'case'ere ro'taguë, ja'anre te'e ruiñë yo'oguë ba'ijë'ën: “Romini yahue bani a'ta yo'oma'ifë, bainni huani senjoma'ifë, bonsere jianma'ifë, bain ba'iyete ro coquejën cama'ifë, pë'caguë sanhuëni te'e ruiñë ëñañë” ja'anre te'e ruiñë yo'oguë ba'ijë'ën më'ë'ga, cabi Jesús.

²¹ Caguëna, ba hua'guë sehuobi:

—Ja'anre yë'ë zinrënna caraye beoye yo'oguë ba'iyë yë'ë sehuobi.

²² Sehuoguëna, Jesusbi achani, baguëni cabi:

—Ja'nca yo'oguëta'an, yeque yo'o yo'oye se'ga caraji më'ëre. Më'ë bonse beoru insini, curi coní, bonse beo hua'nana ro insijë'n. Ro insiguëna, Riusubi baguë guënamë re'oto bayete më'ëna ai insireba insija'guë'bi. Më'ë ën yija bonsere ja'nca gare insini jo'cani, ja'nrebi yë'ëni te'e congüë raijë'n, cabi Jesús.

²³ Caguëna, baguëbi achani, ai bonse baguë sëani, ro sa'nti hua'guë runji'i.

²⁴ Ja'nca ringuëna, Jesusbi cabi:

—Yua ai bonse bacuabi Riusu ba'i jobona ti'anni ba'i ëaye yo'ojën, ai guaja yo'ojën ba'iyë. ²⁵ Camello hua'nabi guëna miu gojena cacani etajei ëaye yo'oto, ai guaja yo'oyë. Bonse bacua'ga Riusu ba'i jobona ti'anni ba'i ëaye yo'oto, quë'rë ta'yejeiye guaja yo'oyë bacua, cabi.

²⁶ Caguëna, ja'anre achacuabi baguëni cajën senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, çjarocuabi Riusu ba'i jobona ti'añe poreye'ne? cajën senni achahuë.

²⁷ Senni achajënna, Jesús sehuobi:

—Bain hua'nabi ro yo'ojën, ta'yejeiye yo'oye porema'icuata'an, Riusubi si'aye ai ta'yejeiyereba yo'oye poreji, sehuobi.

²⁸ Caguë sehuoguëna, ja'nrebi Pedrobi cabi:

—Ëjaguë, yëquënabi si'aye gare jo'cani, më'ëni yo'o conjën, recoyo te'e zi'inhüë cabi.

²⁹ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuaní ganreba caguë quëayë yë'ë. Bain hua'nabi Riusu yo'o case'e se'gare yo'ozca cajën, bacua baye si'aye gare jo'cajën, bacua huë'e, pë'caguë sanhuë, ma'yë sanhuë, yo'je hua'na, rënjo hua'go, zin hua'na, ja'an si'ayete gare cu'e ëaye beoye jo'catoca, ³⁰ Riusubi quë'rë ta'yejeiye ai insireba insija'guë'bi. Ën yija baye, guënamë re'oto baja'ye, ja'anre quë'rë ta'yejeiye ai insireba insiguë, bacuani baguë naconi gare carajeiye beoye ba'i güeseja'guë'bi Riusu, cabi Jesús.

Jesús anuncia por tercera vez su muerte

³¹ Ja'nca caní, ja'nrebi baguëre yo'o conquare ca'ncona sani, bacuani quëabi:

—Yureca mai hua'nabi Jerusalén huë'e jobona saiye. Ja'nca sani, ti'anni ba'ijënna, ja'an bain hua'nabi yë'ëni ai yo'o güeseja'cua'ë. Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e si'aye caní jo'case'e'ru güina'ru yo'ojën, yë'ëre Riusu Raosi'quëreba ba'iguëre ai yo'o güeseja'cua'ë. ³² Yë'ëre zeanni, judío bain jubë ba'ima'icuaana insini senjojënna, bacuabi yë'ëni jayajën, yë'ëre ai gu'aye yo'ojën, yë'ëre go tutujën yo'oja'cua'ë. ³³ Ja'nca yo'oni, ja'nrebi ga'ni za'zabobi inni, yë'ëre si'nseni tējini, ja'nrebi yë'ëre huani senjoja'cua'ë. Huani senjojënna, samute umuguseña ba'ini, ja'nrebi go'ya raija'guë'ë yë'ë, cabi.

³⁴ Caguëna, ba hua'nabi ro huesë ëaye achahuë. Tin acho coca caguëre sëani, gare masiye porema'inë mai, sa'ñeña cahuë.

Jesús sana a un ciego en Jericó

³⁵ Ja'nca cajën, Jericó huë'e jobona ti'an bi'rajënna, ñaco ëñama'iguëbi bacua ma'a yëruhuare ba'iguë, bain hua'nani curi so'corëanre senni achaguë ñuji'i.

³⁶ Ja'nca ñu'iguëbi achaguë, ai jai jubë bain saijënna, bacuani çMësacua guere ëñajën saie'ne? senni achaguëna, ³⁷ Jesús Nazarenobi rajji sehuojënna, ³⁸ ba hua'guë yua, ai jëja güiguë cabi:

—Yë'ë bainguë Jesús, David yo'je raisi'quë, yë'ë hua'guëre oireba oiguë conjë'n ai jëja güiguë cabi.

³⁹ Ja'nca güiguëna, Jesús ru'ru saicuabi baguëni bëinjën, Güiye beoye ba'ijë'ën cahuë. Cacuat'a'an, ba hua'guë yua quë'rë ta'yejeiye güiguë cabi:

—David bainguë yo'je raisi'quë, yë'ë hua'guëre oireba oiguë conjë'ën, güiguë cabi.

⁴⁰ Ja'nca güiguë caguëna, Jesusbi nëcajani, Ja'an hua'guëre yë'ëna rajë'ën caguëna, baguëre cuanni rahuë. Rajë'ëna, Jesusbi baguëni senni achabi:

⁴¹ —¿Guere yë'ëre senni achaguë'ne më'ë? senni achabi.

Senni achaguëna, sehuobi:

—Ëjaguë, yë'ëre ñaco ëña ëaji, sehuobi.

⁴² Sehuoguëna, Jesús cabi:

—Më'ë ñaco ënaguë ba'ijë'ën. Yë'ëni si'a recoyo ro'taguë sëani, huajë raë'ë më'ë, cabi.

⁴³ Caguëna, ja'ansirën ñaco sëtani ëñabi. Riusuni ai bojoguë, surupa caguë, Jesusni te'e conguë saji'i. Ja'nca bojoguëna, bain hua'na'ga baguë ñaco sëtase'ere ëñani, Riusuni ai ta'yejeiye bojohuë.

19

Jesús y Zaqueo

¹ Ja'n'rëbi, Jesusbi se'e sani, Jericó huë'e jobona ti'anni, yequë ca'ncobi etani sai bi'raguëna, ² ai bonse ëja bainguë Zaqueo hue'eguëbi baji'i. Impuesto curi ro'iye cocua, bacua ëjaguë baji'i. ³ Ja'nca ba'iguëbi Jesusni ëñani masiza caguë, bë'je hua'guë sëani, bain ñë'casi jubë ba'ijë'ëna, ti'anni ëña'ne gare poremaquë baji'i. ⁴ Ja'nca ëña'ne porema'iguëbi quë'rë ru'ru huë'huëni, sicómoro sunquifë Jesús rai ma'a yëruhua ba'iguëna, tinja mëni ëjobi. ⁵ Ëjoguë tuiguëna, Jesusbi ti'anni, ñaco mëne, Zaqueoni ëñani cabi:

—Zaqueo, besa gajeni, yë'ë naconi rajjë'ën. Yure umuguse më'ë huë'ena bëaye bayë yë'ë, caguë choji'i.

⁶ Caguë choiguëna, Zaqueobi querë gajeni, Jesusni ai bojoguë, baguë huë'ena sabi. ⁷ Ja'nca saguëna, bain hua'nabi ai bëinjën ëñajën, sa'ñeña cahuë:

—Ro gu'a bainguë huë'ena cacani bëaza caguë yo'o'ji baguë, cahuë.

⁸ Ja'n'rëbi, Zaqueobi baguë huë'ere ba'iguë, Jesusni te'e ruiñë ro'taguë cabi:

—Ëjaguë, yë'ë bonse, jobo ba'iye quë'ëni, bonse beo hua'nana ro in-sija'guë'ë yë'ë. Yequëcuare'ga, yë'ë coqueguë tëtësi'cua ba'icua'ere'ga, gajese'ga ba'iye bacua curire quë'rë se'e ba'iye go'yaja'guë'ë yë'ë, cabi.

⁹ Caguëna, Jesusbi quëabi:

—Ënquë yua Taita Abraham bainguërebare sëani, Riusubi baguë recoyo ro'tayete ëñani, baguë bainguëre re'huani babi yure umuguse. ¹⁰ Yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi bain hua'na so'ona sani huesësi'cuani cu'ëza caguë, bacuare tëani baye ro'taguë raisi'quë'ë yë'ë, cabi.

La parábola del dinero

¹¹ Ja'n'rëbi, Jesusbi se'e sani, Jerusalén huë'e jobo tëca sani ti'an bi'raguëna, baguë naconi saicua, Zaqueoni coca case'ere achasi'cuabi ro'tajën, “Riusu ba'i jobo yua te'e jëana ëñaja'ñeta'an ba'iji maire” ro'tajën ba'ijë'ëna, Jesusbi bacuani ye'yo cocare ¹² quëa bi'rabi:

—Yequë bainguë, ta'yejeiye ëja bain jubë ba'iguëbi baquëña. Ja'nca ba'iguëbi ja'ansi'quë ro'taguë, “Quë'rë ta'yejeiye ëja bain huë'e jobona sani, ënjo'on bain ta'yejeiye ëjaguë runni, ja'n'rëbi rani bainni guanse bi'raja'guë'ë yë'ë” caguëna. ¹³ Ja'nca cani, sai bi'raguë, baguëre yo'o concua si'a saracuare

choiguëna, rateña. Ratena, ga banguëna curi so'cohua ai ro'i so'cohua in-sini, bacuani yihuoguë caguëña: “Mësacua curi so'cohua sani, bonsere con bendiejën, Curi so'cohua què'rë jaijeijaguë cajën, yè'ë se'e raiye tèca què'rë beyojën ba'ijë'ën” cani tonni, ja'nrëbi bacuare jo'cani saquëña. ¹⁴ Saquëna, baguë yija bain ai jai jubëbi baguëni gu'a güejën, bacua bain hua'na reño jurëte cuencueni, ëjaguë saijai jobona saojën, ta'yejeiye ëja bainni quëa güesereña: “Ja'an saiguëni gu'a güecua sëani, yëquëna ta'yejeiye ëjaguëte baguëre re'huama'ijë'ën” cajën saoreña. ¹⁵ Ja'nca cajën saocuareta'an, bacua ta'yejeiye ëjaguëre re'huasi'quë ba'iguëna, baguë yijana goquëña. Go'ini, ti'anni, ja'nrëbi baguëre yo'o concuare, baguë curi so'coñare insisi'cuare choiguë, bacua curi jaijeise'ere achani masiza caguë choquëña bacuare. ¹⁶ Choiguëna, ru'ru ba'iguëbi ti'anni quëaguëña: “Ëjaguë, më'ë curi so'cohua naconi bonse cojani bendieni, si'a sara so'coñare se'e con bahuë yè'ë” quëaguëña. ¹⁷ Quëaguëna, ëjaguëbi sehuoguëña: “Ai re'oye yo'oguë, curi jaijei güesehuë më'ë. Yè'ë choa so'cohua se'ga naconi ai jaijei güesesi'quëre sëani, si'a sara huë'e joboñare më'ëna jo'caga'guë'ë yè'ë. Jo'caguëna, ja'an bainni ëñaguë guansegüë ba'ijë'ën” cani, baguëre saoguëña. ¹⁸ Saoguëna, samu ba'iguëbi ti'anni quëaguëña: “Ëjaguë, më'ë curi so'cohua naconi bonse cojani bendieni, te'e ëntë sara so'coñare se'e jaijeini con bahuë yè'ë” quëaguëña. ¹⁹ Quëaguëna, ëjaguëbi sehuoguëña: “Re'oji. Ja'nca jaijei güesesi'quëre sëani, te'e ëntë sara huë'e joboñare më'ëna jo'caga'guë'ë yè'ë. Ja'an bainni ëñaguë guansegüë ba'ijë'ën” caguë, baguëre saoguëña. ²⁰ Saoguëna, ja'nrëbi yequë yo'o con hua'guëbi ti'an rani quëaguëña: “Ëjaguë, më'ë curi so'cohua insise'e, ja'ansi so'cohua con bajë'ën. Can té'tërëna reani gueonni re'huani bac-aë'ë yè'ë. Ja'ansi so'cohua më'ëna go'yayë yè'ë. ²¹ Më'ë yua ai huaji yaguë ëjaguëre sëani, më'ë curi insise'ere jaijei güeseye ai huaji yëguë ba'ë'ë yè'ë. Më'ëbi ai jëja guansegüë sëani, yequëcua yo'o yo'ose'ere tëani bayë më'ë. Yequëcua tanse'ere'ga tëani bayë më'ë” caguëña. ²² Caguëna, ëjaguëbi ai bëinguë sehuoguëña: “Ai gu'aye yo'oguë, yè'ëre re'oye conmaë'ë më'ë. Më'ë coca case'e se'gare achani, më'ëre bënni senjoñe bayë yè'ë. Më'ë yua yè'ë ba'iyete ja'nca masiguë, Ai jëja guansegüë yequëcua yo'o yo'ose'ere tëani bayë yè'ë caguë, ²³ më'ë ¿queaca yo'oguë, yè'ë curi insise'ere curi re'hua huë'ëna jo'camaquë'ne? Jo'catoca, yè'ëbi raiguëna, ja'an curi què'rë jaijeiguëna, con bare'ahuë yè'ë” bëinguë caguëña. ²⁴ Cani, ja'nrëbi baguë bain ja'anrute nëcacuani guansegüëña: “Baguë curi so'cohuate tëani, si'a sara so'coña baguëna insijë'ën” caguë guansegüëña. ²⁵ Guansegüëna, ba hua'nabi sehuojën senni achareña: “Ëjaguë, më'ë ¿queaca ro'taguë, si'a sara so'coña baguëna què'rë ta'yejeiye insiye ro'taguë'ne?” senreña. ²⁶ Senjënna, sehuoguëña: “Mësacua ganreba quëayë yè'ë. Ai jaijeiye re'huani baguëna què'rë se'e ai insise'e ba'ija'guë'bi. Choa ma'carë se'gare baguëna, baguë baye si'ayete tëase'e ba'ija'guë'bi. ²⁷ Yureca yè'ëni gu'a güesi'cuare te'e jëana zeanjani rajë'ën. Bacuabi yè'ëre gu'a güejën, bacua ta'yejeiye ëjaguë ba'ima'ija'guë casi'cuare yè'ë ba'iruna rani, bacuani huani senjojë'ën” caguë guansegüëña, quëabi Jesús.

Jesús entra en Jerusalén

²⁸ Ja'nca quëani, Jerusalén ma'aja'an se'e sani ti'an bi'rabi. ²⁹ Ti'an bi'raguëbi baru so'o ca'ncoñare ëñato, Betfagé, Betania, ja'an huë'e jo'borëan bajji'i. Olivo cubë casirute ba'iguëna, baguëre yo'o concua samucuare choini, ³⁰ bacuani quëabi:

—Mësacua yua ja'an huë'e jo'borëna saiijë'n. Sani ti'anni, burro hua'guë bonsëguë yoni rëonsi'quëni ëñaja'cua'ë. Yuta bain tuama'iguë, ja'anguëni ëñani jo'chini rajë'n. ³¹Ja'nca jo'chi bi'rajëna, yequëcua bi "¿Mësacua guere yo'ojën, baguëte jo'chini saye'ne?" Ja'nca senni achatoca, "Mai Èjaguëbi baguëte yëji" cajën sehuojë'n, cabi Jesús.

³²Caguëna, bacuabi sani ëñato, Jesús quëase'e'ru güina'ru baji'i. ³³Ja'nca ba'iguëna, burro hua'guëre jo'chijëna, ba burro bacuabi senni achahuë:

—¿Mësacua guere yo'ojën, burro hua'guëre jo'chiye'ne? senni achahuë.

³⁴Senni achajëna:

—Mai Èjaguëbi baguëte yëji, sehuohuë.

³⁵Ja'nca sehuoni, burro hua'guëre sani, Jesusna ti'anni insihuë. Insini, bacua guayoni se canre burro guërëbëna téoni, ja'nrebi Jesusni tua güesehuë.

³⁶Tua güeseni, Jesús yua Jerusalén ti'añe cueñe saiguëna, bacua guayoni se cañare baguë ru'ru sai ma'ana jaoni uan bi'rahuë. ³⁷Uan bi'rajëna, ja'nrebi Jerusalenna ti'anni, Olivo cubë jaba ba'irute ba'iguëna, baguëre yo'o con hua'na te'e ai jai jubë ba'icua baguëre concuabi Taita Riusuni ai bojoreba bojojën, Cristo ta'yejeiye yo'oguë ba'ise'ere quëajën, ³⁸si'a jëja güini achohuë:

—Riusubi bojoguë raoguëna, mai ta'yejeiyereba ëjaguëbi maina ti'an raji'i. Ja'nca sëani, güenamë re'oto ba'icua si'acua ai bojoreba bojojën bañuni. Mai ta'yejeiyereba ëjaguë Riusuni ai ëama'iñereba bojojën cañuni, güireba güijën cahuë bacua.

³⁹Cajëna, fariseo hua'na, bain jubë naconi saicuabi Jesusni bëinjën cahuë:

—Èjaguë, më'ëre concuani bëinguë cani, bacua cayete ënsejë'n cahuë.

⁴⁰Cajëna, sehuobi:

—Bañë. Ba hua'nabi caye beoye ba'itoca, ën gatabëan ja'anse'ebi huëni güina'ru te'e güire'abi, sehuobi.

⁴¹Cani, Jerusalén huë'e jobona ti'an bi'rani, si'a jobore ro'tani oji'i. ⁴²Oiguë, ja'an huë'e jobo bainre ro'taguë cabi:

—Yure umuguse yë'ë yua mësacuani ta'yejeiye bojo güesequë raisi'quëreta'an, mësacua achaye güehuë. Riusubi yë'ëre raoguëna, mësacua ñacobi ëñani masiye gare porema'icua baë'ë. ⁴³Ja'nca porema'icua seëni, ai yo'ojën ba'ija'cua'ë mësacua. Mësacua je'o bacuabi ti'an rani si'a huë'e jobo të'ijeije nëcajën, etaye yëcuare ënsejën, mësacua si'a ca'ncoñabi ai ta'yejeiye huajën ba'ija'cua'ë. ⁴⁴Ja'nca ba'icua bi mësacuani gare carajei güesejën, mësacua huë'e jobo tu'ahuëte gare ñañoni taonni, si'ayerebare gare ñu'ñuëi güesejën, mësacuani ai ta'yejeiye huaja'cua'ë. Mësacua yua Riusu ëñaguë raisi umugusere gare ro'tamajën huesëcuare seëni, je'o bacuabi ja'nca carajei güeseja'cua'ë, cani tonbi Jesús.

Jesús purifica el templo

⁴⁵Cani tonni, ja'nrebi Riusu uja huë'ena cacani, bonse bendiecuare gare etoni saobi. ⁴⁶Saoguë, bacuani cabi:

—Mësacua yua Riusu coca toyani jo'case'e ën cocare ro'tajë'n: "Yë'ë huë'e yua bain uja huë'e'ë" toyani jo'case'eta'an, mësacuabi ti'anni, ro gu'a huë'e, jian hua'na gati huë'ere ro re'huani jo'cahuë mësacua, caguë, bacuare etoni saobi.

⁴⁷Ja'nrebi, Jesús yua si'a umuguseña Riusu uja huë'ena cacani, bainni ye'yoguë baji'i. Ye'yoguë ba'iguëna, pairi ëjacua, ira coca ye'yocua, bain ëjacua, bacuabi Jesusni ai je'o bajën, sa'ñeña senni achajën, "¿Queaca baguëni huani senjoñe'ne mai?" cajën ba'icua'ta'an, ⁴⁸bain hua'nabi baguë cocare ai re'oye achajën ba'ijëna, baguëni huani senjoñe porema'ë.

20

La autoridad de Jesús

¹ Ja'nrēbi, yequē umuguse ba'iguēna, Jesús yua Riusu huē'ere ba'iguē, bainbi achajēna, bacuani ye'yoguē, Riusu bainreba mame recoyo re'huani baja'yete quēani achoguēna, pairi ējacua, ira coca ye'yocua, ira bain ējacua, bacuabi ti'anni, ² baguēni senni achahuē:

—¿Mē'ē queaca ro'taguē, ēnjo'ona rani, ējaguē yo'oye'ru yo'oguē'ne? ¿Jaro ējaguēbi mē'ēre ta'yejeiye caye guanseni raoguē'ne? senni achahuē.

³ Senni achajēna, sehuobi:

—Ru'ru, mēsacuani senni achaza. Quēajē'ēn yē'ere. ⁴ ¿Jaro ējaguēbi Juanre bain bautizaguēre re'huani raoguē'ne? ¿Riusu re'huani raosi'quē, o bain re'huani raosi'quē baquē baguē? senni achabi.

⁵ Senni achaguēna, bacua jubē se'ga sa'ñeña senni achajēn, coca cajēn ba'ē: —¿Queaca sehuoye'ne mai? “Riusu raosi'quē baji'i” catoca, baguē yua “¿Mēsacua queaca ro'tajēn, Juan cani jo'case'ere recoyo ro'tamate'ne?” cama'iguē. ⁶ “Bain raosi'quē baji'i” catoca, si'a bain jubēbi huēni, maini gatabi senjojēn huaiyē, bacua yua Riusu raosi'quē ba'ie ro'tacua sēani, sa'ñeña cahuē.

⁷ Ja'nca cani, ja'nrēbi Jesusna bonēni sehuohuē:

—Juan re'huani raosi'quēre huesēyē yēquēna, sehuohuē.

⁸ Sehuojēna, Jesús cabi:

—Mēsacua ja'nca sehuocuare sēani, yē'ere re'huani raosi'quēre mēsacuani gare quēama'iñē yē'ē cabi.

La parábola de los labradores malvados

⁹ Cani ja'nrēbi se'e yeque ye'yo cocare ja'an bainni quēabi:

—Zio ējaguē baquēña. Bisi ēye ziore tanni, ja'nrēbi yequēcua zio cuiracuana jo'cani, yequē so'o yijana sani zoe baquēña. ¹⁰ Sani ba'iguēbi, bisi ēye tēarēn ti'anguēna, baguēre yo'o conguēte choini, zio cuiracuana saoguēña, ēye tēase'ere coni raja'guēte. Saoguēna, ti'anguēna, zio cuiracuabi ba yo'o conguē raosi'quēre zeanni ro ja'si yo'oni ēye beo hua'guēre go'yareña.

¹¹ Go'yarena, baguē ējaguēna ti'anguēna, zio ējaguēbi se'e yequē yo'o con hua'guēre saoguēña. Saoguēna, baguēre'ga güina'ru, gu'aye yo'oni, ro ja'si yo'oni, ēye beo hua'guēre'ga go'yareña. ¹² Go'yarena, se'e yequē yo'o con hua'guēre saoguēna, bacua'ga güina'ru ja'si yo'oni, baguēte ro senjoni go'yareña.

¹³ Ja'nca yo'orena, ējaguēbi ro'tani, ja'ansi'quē caguēña: “¿Queaca yo'oye'ne yē'ē? Yē'ē zin hua'guē ai yēsi'quēre bacuana saotoca, yequērē baguēni te'e ruñe ēñani re'oye yo'oma'iñe bacua” ro'taguēña baguē. ¹⁴ Ja'nca ro'tani, baguē zin hua'guēre saoguēña. Saoguēna, zio cuiracuabi baguēni ēñani, sa'ñeña careña: “Eñajē'ēn. Zio ējaguē bayete coni baja'guē'bi rai'te. Ja'nca sēani, baguēni huani senjoñu. Junni huesēsi'quē ba'iguēna, mai hua'nabi zio ējacua ruñja'cua'ē” cahuē. ¹⁵ Ja'nca cani, baguēni zeanni bani, zio ca'ncona sani, huani senjoreña, cabi.

Ja'nca cani, bain achacuani senni achabi Jesús:

—¿Mēsacua queaca ro'taye'ne? ¿Zio ējaguē queaca yo'o'ja'guēguē'ne? ¹⁶ Ba hua'guē yua te'e jēana sani, zio cuiracuani huani senjoni, ja'nrēbi yequēcuare baguē zio cuiracuare re'huani jo'ca'guē'bi, quēabi Jesús.

Quēaguēna, bain hua'nabi achanī cahuē:

—Ai Riusume. Ja'nca yo'oma'ija'guē cahuē.

¹⁷ Cajēna, Jesús yua bacuani ēñani cabi:

—Mēsacua ja'nca cajën, Riusu coca toyani jo'case'e ën ca'nco toyani jo'case'ere ëñani ye'yejë'ën:

Judío bain ëjacua Riusu bainre ye'yojën ba'icuabi Riusu cuencueni raoja'guëre gu'a güejën senjoja'cuata'an, Riusubi baguë bain quë'rë ta'yejeiye ëjaguëre re'huaaja'guë'bi, toyani jo'case'e ba'iji.

¹⁸ Ja'nca sëani, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ti'an raiguëna, ye'ëre gu'a güeye beoye ëñajë'ën. Ye'ëre gu'a güeni senjotoca, carajeiye se'ga ba'iji mēsacuare. Ja'n'rëbi, ye'ëbi se'e ti'an raiguë, ye'ë güeni senjosi'cuare gare bënni senjo güeseja'guë'ë ye'ë, quëabi.

El asunto de los impuestos

¹⁹ Quëaguëna, pairi ëjacua, ira coca masiye ye'yocua, bacuabi achani, sa'ñëña cahuë:

—Maire gu'aye caguëre te'e jëana zeanni bañu cajën ba'icuata'an, bain jubëni huaji yëjën, Jesusre zeanmaë'ë. ²⁰ Ja'nca yo'omajën, Baguëre zeañe ti'anguëna, ëñajën ëjojën ba'ina'a cajën, bacua gu'a gajecuare choini, bacuani cahuë:

—Mēsacua yua baguëni te'e ruiñe coca senni achaye'ru cajën, baguëni huacha sehuo güesejë'ën bacuani cani saohuë. Huacha sehuotoca, baguëni zeanni, bain ta'yejeiye ëjaguëna insiye ro'tahuë. ²¹ Ja'nca ro'tajën, bacua gu'a gajecuare saojënna, Jesusna ti'anni ñaca senni achahuë:

—Ëjaguë, më'ëbi te'e ruiñe masiye ye'yoguëna, achani bojoyë yëquëna. Më'ë yua bain hua'na ro ëmëje'en yo'oni ëñoñete ro'tama'iguë, yua Riusu te'e ruiñe yo'oye yëyete ye'yoguë ba'iyë më'ë. ²² Ja'nca ba'iguë, yua yëquëñabi coca senni achajënna, te'e ruiñe sehuojë'ën. ¿Romano bain ta'yejeiye ëjaguëni impuesto curi ro'iyë baye yëquëna? ¿Baguëni ro'iyë, o ro'ima'ñe yëquëna? senni achahuë.

²³ Senni achajënna, Jesús yua bacua coquejën senni achase'ere masini, bacuani sehuobi:

—Mēsacua ¿queaca ro'tajën, ro coquejën ye'ëre senni achaye'ne? ²⁴ Curi so'corëte inni, ye'ëni ëñojë'ën cabi.

Caguëna, so'corëte inni rani ëñohuë. Ëñojënna, Jesusbi senni achabi:

—Ën so'co bainguë, baguë mami toyase'e ¿gue bainguëbi së'iguë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Bain ta'yejeiye ëjaguë'bi së'iji, sehuohuë.

²⁵ Sehuojënna, Jesús cabi:

—Ja'nca ba'iguëna, bain ëjaguë re'huani jo'case'ere bain ëjaguëna insijë'ën.

Ëjaguë Riusu re'huani jo'cose'ere Riusuna insijë'ën, caguë sehuobi.

²⁶ Ja'nca sehuoguëna, bain hua'nabi achajënna, baguëni huacha sehuo güeseye poremaë'ë. Ja'nca porema'icuabi baguë coca sehuose'ere ai ta'yejeiye ro'tajën, gare caye beoye baë'ë.

La pregunta sobre la resurrección

²⁷ Ja'n'rëbi, yequëcua, saduceo bainbi Jesusni ëñajën saë'ë. Bacua yua ju'insi'cua se'e go'ya raima'ñë cajën ba'icua'ë. Baguëna sani ti'anni, baguëni senni achahuë:

²⁸ —Ëjaguë, Moisés coca toyani jo'case'ere ro'tajë'ën. Ñaca caji: Bainguëbi zin beo hua'guë junni huesëtoca, baguë yo'jeguëbi baguë jo'casi rënjoni huejani bani, baguë ma'yë ju'insi'quëre zin cu'ecaija'guë, toyani jo'case'e ba'iji. ²⁹ Ja'nca ba'iguëna, yequëbi baguë yo'je hua'na naconi te'e ëntë sara

samu hua'na bateña. Ma'yëbi huejani yuta zin beoguë junni huesëguëña. ³⁰ Junni huesëguëna, samu ba'iguëbi baguë jo'casi rënjoni huejani, baguë'ga zin beoguë junni huesëguëña. ³¹ Junni huesëguëna, yequëcua'ga, te'ena, te'ena, güina'ru bagoni huejani, si'acuabi zin beojën junni huesëreña. ³² Junni huesëjënna, ja'nrebi yo'je, ba hua'go'ga junni huesëgoña. ³³ Ja'nca ba'ini tonjënna, yua go'ya rai umuguse ti'anguëna, ¿jaroguë rënjo ba'ija'gogo'ne? ¿Si'acua, te'e ëntë sara samucuabi bagoni basi'cua sëani, queaca sehuoguë'ne me'ë? senni achahuë.

³⁴ Senni achajënna, Jesusbi sehuobi:

—Ën yija bain, ëmëcua, romicua, bacuabi huejani bajën ba'icuata'an, ju'insi'cua go'ya raija'cua, yë'ë bainreba ba'ija'cua, ³⁵ ja'ancuabi Riusu guënamë re'otona ti'anni, gare huejaye beoye ba'ija'cua'ë. ³⁶ Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na ba'ie'ru ba'ija'cua sëani, gare huejama'icua ba'ija'cua'ë. Ju'insi'cua go'ya raisi'cua sëani, Riusu mamacuareba ba'ija'cua'ë.

³⁷ Ja'an Moises'ga yequë ca'ncore maina toyani jo'cabi. Zëinsi sahua quë'rona toyani jo'caguëna, Mai Ëjaguëreba Riusu, gaña Riusu ba'iguëna, Abraham, Isaac, Jacob, bacuabi baguëni te'e zi'inni uajën ba'icua ba'ë, toyani jo'cabi.

³⁸ Ja'nca toyani jo'caguëna, mai Ëjaguë Riusubi baguë bain huajëcua se'gare conjì. Gare junni huesësi'cuare ro'tama'iji. Riusubi ro'taguëna, baguë bainreba si'acuabi huajë hua'na se'ga ba'iyë, caguë sehuobi Jesús.

³⁹ Ja'nca caguë sehuoguëna, yequëcua, ira coca te'e ruiñe masicuabi cahuë:

—Ai re'oye sehuohuë më'ë, Ëjaguë, cahuë.

⁴⁰ Cani, Jesusni se'e senni achaye huaji yëjën ba'ë.

¿De quién descende el Mesías?

⁴¹ Ja'nrebi, Jesús yua bain hua'nani senni achaguë, ro'ta güesebi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, Cristo raosi'quë yua ira ëjaguë ba'isi'quë David mamaquë ba'iji cajën, huacha ro'taye'ne? ⁴² Mësacua yua Salmo quë'rona ëñajë'ën. Ira ëjaguë ba'isi'quë David'ga ñaca toyani jo'cabi:

Riusubi yë'ë Ëjaguë raija'guëni cabi:

“Yë'ë jëja ca'ncona bëani, quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'ijë'ën,

⁴³ Më'ë je'o bacua carajei ñësebë tëca” cabi.

⁴⁴ Ja'nca toyani jo'caguë Cristo raosi'quëre baguë mamaquë ba'ie caye gare poremajì'i David, baguëre Ëjaguë casi'quë sëani, cabi Jesús.

Jesús acusa a los maestros de la ley

⁴⁵ Cani, si'a bain hua'nabi achajënna, baguëre yo'o concuana bonëni, yi-huoguë quëabi:

⁴⁶ —Ira coca toyani jo'case'ere ai masicua, bacua yo'ojën ba'iyete ëñare bajën, bacua ye'yoni yo'oye'ru yo'omajën ba'ijë'ën. Ro ëja bain ba'ie se'ga ëñoñe yëyë bacua. Zoa can re'o canre sayani, huë'e jobo si'a ca'ncoña ganini, ba huë'e joborebana ti'añë. Ti'anni, ta'yejeiye ëja bain ba'ie ëñojën, bain re'oye ëñajën salu dayete ëjojën, ja'nrebi bain ñë'ca huë'ena cacani, ëja bain ñu'i seihuëanre cu'eni bëayë. Aon choisi'cua ba'ito, quë'rë re'oruan se'gare cu'eni bëayë bacua. ⁴⁷ Ja'nca yo'ocua sëani, hua'je hua'nani ro coquejën, bacua huë'ere ro tëteni bacua'ë. Riusuni ujato, ai zoe uajën, bain ëñajën achaja'bë cajën, Riusuni ro ujacua'ë. Ja'nca yo'ojën ba'ijënna, Riusubi ja'ancuani ëñani, bacuani quë'rë ta'yejeiye bënni senjoguë ba'ija'guë'bi, quëabi Jesús.

21

La ofrenda de la viuda pobre

¹ Quëani ja'nrëbi, bonëni ëñato, curi ëjacuabi bacua curire Riusu huë'e curi gajonguna ayajën, Riusuna insijën ba'éë. ² Insijën ba'ijëna, hua'je hua'go bonse beoreba beogo ba'i hua'gobi ti'anni, samu curi so'corëanre ayago.

³ Ayagona, Jesús cabi:

—Mësacuanu ganreba caguë quëayë yë'ë. Ja'an hua'go, hua'je hua'go bonse beo hua'gota'an, yequëcua ayani insise'e ru quë'rë ta'yejeiye Riusuna insigo bago. ⁴ Ja'ancua yua bacua curi bani jëhuase'e se'gare rani ayani insijëna, bago chao hua'gobi bago aon co curire rani, beoru ayani insigo, Riusure bojogo sëani, cabi.

Jesús anuncia que el templo será destruido

⁵ Caguëna, yequëcuabi Riusu huë'e ba'iyete cajën, Ai re'o gatapi yo'ose'e sëani, ai re'o huë'e bëaji cajën, Riusuna ro insise'ere bojojën cahuë. Cajëna, ja'nrëbi Jesusbi bacuanu cabi:

⁶ —Mësacua yua ën huë'e jai huë'ere ëñajën, re'oye cajëna, yequë umuguseñabi si'aye gare taonni senjose'e ba'ija'guë'bi. Gare te'e gatabë tuye beoye ba'ija'guë'bi, cabi Jesús.

Señales antes del fin

⁷ Caguëna, Bacuabi baguëni senni achahuë:

—Ëjaguë, ¿quejeito ja'an ba'ija'guë'guë'ne? ¿Ja'an ba'ija'ye queaca masija'cua'ne yëquëna? senni achahuë.

⁸ Senni achajëna, Jesús yihuogüë cabi:

—Mësacua ëñare bajën, coquejën cacuare achamajën ba'ijë'ën. Ai bainbi yë'ë ba'iyete coquejën, “Yë'ë yua Riusu raosi'quë'ë” cajëna, yequëcuabi “Carajei umuguse ti'anbi. Yua'ë” cajëna, bacua coquejën case'ere achama'ijë'ën. Bacua naconi te'e saima'ijë'ën. ⁹ Yequëcua'ga guerra huayete cato, ëja bainre etoni senjoñe cato, mësacua yua ja'anre achajën, gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Ja'an si'aye ru'ru ba'iguëna, carajei umuguseña jë'te ti'anja'guë'bi cabi.

¹⁰ Ja'nca cani, ja'nrëbi bacuanu se'e yihuogüë quëabi:

—Te'e yijaña bainbi yequë yijaña bainni guerra huajën, ai yo'o güesejën ba'ija'cua'ë. ¹¹ Yija ñu'cuyë'ga ai raijeija'guë'bi. Bain hua'nabi ja'an ro'ina ai yo'o'jën, aon gu'ana ju'injën, si'a rau neni ju'injën, ja'an ba'ija'cua'ë si'a ën yija bain. Ja'nrëbi, guënamë re'otona bain gare ëñama'ise'ere ëñajën, ai quëquëjën, ai huaji yëjën, ro rënni ganocua se'ga ba'ija'cua'ë.

¹² Ja'nca ba'iguëna, ru'ru, mësacuanu preso zeanni, mësacuanu je'o bajën, bain ñë'caruanna sani, mësacuare si'nseye cajën, ya'o huë'ena guaojën ba'ija'cua'ë. Mësacuabi yë'ë bainrebare sëani, mësacuare zeanni, bain ta'yejeiye ëjacuana nëconi, mësacuanu coca sehuo güeseja'cua'ë. ¹³ Ja'nca yo'o'jëna, mësacuabi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe cani achoye poreja'cua'ë. ¹⁴ Ja'nca cani achoye porejën, mësacua jëa coca sehuoye, ru'ru gare ro'taye beoye ba'ijë'ën. ¹⁵ Yë'ë se'gabi mësacuanu te'e ruiñe masi güese'guëna, mësacuabi ja'anre sehuojëna, mësacua je'o bacuabi achani, ro sehuoye beoye ba'icua'reba ba'ija'cua'ë. ¹⁶ Ja'nrëbi mësacua te'e bainbi mësacuanu gu'aye yo'o'ja'cua'ë. Mësacua pë'caguë sanhuë, yo'je sanhuë, bain hua'na, gaje hua'na, bacuabi mësacuare preso zeanni, yequë bainna insini senjojëna, mësacua jubëre ba'icuanu, te'ecuanu huani senjoja'cua'ë. ¹⁷ Mësacua yë'ë yo'ore yo'ocuare sëani, si'a bainbi mësacuanu je'o bajën mësacuanu ai gu'a güejën ba'ija'cua'ë. ¹⁸ Ja'nca ba'ija'yeta'an, mësacua

yua gare ja'si neñe beoye ba'ija'cua'ë. Huajë hua'na se'gabi etajeijën, gare te'e rañarëte huesoye beoye ba'ija'cua'ë mësacua. ¹⁹ Ja'nca sëani, mësacuabi gare jo'caye beoye si'a jëja recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ë naconi te'e bojojën gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë.

²⁰ Ja'nrebi jai soldado jubëan guerra huajën raisi'cuabi Jerusalén huë'e jobo të'ijeiyë nëcayëna, mësacuabi ëñani, ja'an huë'e jobo taonni carajeija'yeta'an ba'iyete masija'cua'ë. ²¹ Ja'nca carajei güese bi'rajëna, Judea yija ba'icuabi cu re'otona te'e jëana sani gatija'bë. Jerusalén huë'e jobo ba'icua'ga te'e jëana etani saija'bë. Zio re'otore ba'icuabi Jerusalenna go'iyë beoye ba'ija'bë. ²² Ja'an umuguseña ti'anguëna, Riusu bënni senjo umuguseña ba'ija'guë'bi. Baguë coca toyani jo'case'ru ba'iyë, güina'ru ba'ija'guë'bi. ²³ Ja'anrën ti'anguëna, romi hua'na zimbë ba'icua, yequëcua zin chuchacua, ja'ancuabi jëja beocua sëani, ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Riusubi bainre ai bënni senjo bi'raguëna, si'a ën yija bainbi ai ja'sireba ja'siye ba'ijën, ai yo'oreba yo'o'ja'cua'ë. ²⁴ Ai yo'ojën ba'ijëna, je'o bacuabi ti'anni, te'ecuani guerra hua hua'tiñabi huani senjoja'cua'ë. Yequëcuani zeanni, tin yijaña sajëna, tin yijaña gu'a bain'ga ti'anni, Jerusalén huë'e jobore taonni senjojën, si'a bonsere za'nguni si'ajën, ai gu'aye yo'ojën, Riusu etoni saoye ba'irën tëca yo'ojën ba'ija'cua'ë.

El regreso del Hijo del hombre

²⁵ Ja'nrebi, ënsëguë, ñañaguë, ma'choco hua'i, ja'anre ëñato, ai ba'iyë ai huaji yaye yo'ose'e ba'ija'guë'bi. Si'a yijaña bainbi ta'yejeiye ai huaji yëjën, jai ziaya ai achoreba achoye, ziaya të'a ai jai të'a huëiguëna, ba hua'nabi ai quëquëreba quëquëjën ba'ija'cua'ë. ²⁶ Ja'nrebi ën yijare ai huaji yaye ba'ija'yete ro'tajën, bacuabi ai ta'yejeiye ai huaji yëjën, guënamë re'oto'ga ai ta'yejeiye ñu'cuguëna, ai huaji yëjën, quëquëreba quëquëjën ba'ija'cua'ë. ²⁷ Ja'nca ba'irëni guënamë pico re'otona ëñato, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi ai ta'yejeiyereba ñatani saoye'ru gaje meni raija'guë'ë yë'ë. ²⁸ Ja'nca sëani, ën yija bainbi ta'yejeiye ai yo'o bi'rajëna, yë'ë yure case'e si'aye ba'iguëna, ja'anrën ti'anguëna, mësacua yua bojoreba bojojën, Mai ëjaguë yuara ti'an raija'guëta'an ba'iji cajën, mësacua etajeiyete ëñajën ëjojën ba'ijë'ën, quëabi Jesús.

²⁹ Ja'nca quëani, bacuani se'e ye'yo cocare yihuoguë quëabi:

—Mësacua yureca higo sunquinë, yequë sunqui'ga ëñani Riusu ba'i jobo ti'anja'ñete masijë'ën. ³⁰ Sunquinëbi ja'o sari bi'raguëna, mësacuabi ëñani ënsërën ba'iyete masiyë. ³¹ Güina'ru, yë'ë yure case'e, ai huaji yaye yo'o'ja'ye, ja'an ba'iguëna, Riusu ba'i jobo te'e jëana ti'anja'ñete masija'cua'ë.

³² Mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Yureña bainbi yuta junni huesëma'ijëna, yë'ë yure quëase'e si'aye yua ru'ru ba'ija'guë'bi. ³³ Guënamë re'oto, yija re'oto, ja'an si'aye gare carajeija'guëta'an, yë'ë coca cani jo'case'e gare carajeiye beoye ba'ija'guë'bi.

³⁴ Yë'ë ti'anjai umugusere gare huanë yema'iñe cajën, mësacua ëñare bajën, gu'aye yo'omajën ba'ijë'ën. Riusuni gu'a güeni senjoma'iñe cajën, ro a'ta yo'oye, jo'chana güebeye, ën yija ba'iyë, ja'anre recoyo huacha ro'tamajën ba'ijë'ën. Ja'an se'gare ro'tatoca, yë'ëbi te'e jëana ti'an raiguëna, bain hua'nabi gue ro'taye beoye ba'ijën, ro gati ëaye ba'ijën quëquëja'cua'ë. ³⁵ Taongu quëofne'ru ba'ija'guë'bi bacuare, si'a ën yija re'oto bainre. ³⁶ Ja'nca ba'ija'guë sëani, mësacua'ga ëñare bajën, gare jo'caye beoye ujajën ba'ijën, yë'ë in raiye tëca ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Ja'an ba'ija'ye, Riusu bënni senjoja'ñe, ja'anre

jëani, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëni bojojën tëhuojaiñu cajën, gare jo'caye beoye ujañen ba'ijë'ën, quëabi.

³⁷ Ja'nca quëaguë, si'a umuguse bain hua'nabi ñë'ca rajjënna, bacuani ye'yoguë na'ijani, ja'nrebi Olivo cubëna sani bëani ñatajaji'i. Ñatajani, yequë umuguse güina'ru Riusu huë'ena ti'an raiguëna, ³⁸ si'a bain hua'nabi baguëre achajaiñu cajën, zijejërën ti'an bi'rahuë.

22

Conspiración para arrear a Jesús

¹ Yureca, judío bain pascua umuguse, bacua aonbëan huo'coma'ise'ere anni Riusuni bojoñu cajënna, ja'an umuguse ti'añe choa ma'carë se'ga carabi.

² Ja'nca ba'iguëna, pairi ëjacua, ira coca re'oye masicua, bacuabi Jesusni huani senjoja'ma cajën, bain hua'nani huaji yëjën, yuta yo'omaë'ë.

³ Ja'nrebi, zupai huatibi Judas Iscariote hue'eguë, Jesús bainreba jubë, si'a sara samucua ba'i jubë ba'iguëna ti'an rani, baguë recoyona cacani bëani bajji'i. ⁴ Ja'nca bëani ba'iguëbi Judasni ta'nhue güeseguëna, ba hua'guëbi pairi ëjacua, Riusu huë'e ëjacua, bacuana sani, bacua naconi Jesusre insijai cocare cani achobi. ⁵ Ja'nca cani achoguëna, bacuabi ai bojojën, baguëni curi ro'ija'yete cahuë. ⁶ Cajënna, Judasbi Re'oji sehuoni, ja'nrebi Jesusre yahue insini senjoñe ro'ta bi'rabi.

La Cena del Señor

⁷ Ja'nrebi judío bain ta'yejeiye ba'i umuguse ti'anguëna, Aon huo'coma'ise'ere anni Riusuni bojoñu cajën yo'o bi'rahuë. Ja'nca yo'o bi'rajën, ru'ru bacua oveja bonsëguëre huani Riusuna boni mëñe, ja'anre yo'o bi'rahuë. ⁸ Ja'nca yo'o bi'rajënna, Jesusbi Pedro, Juan, bacuare choini, guansegüë cabi:

—Mësacua sani, mai pascua aon ainja'ñete re'hua bi'rajë'ën cabi.

⁹ Caguëna, bacuabi senni achahuë:

—¿Jarona sani re'huaja'ye'ne yëquëna? senni achahuë.

¹⁰ Senni achajënna, sehuobi Jesús:

—Mësacua yua jai huë'e jobona saijë'ën. Sani ti'anni, ja'nrebi ocobë tuiguë saiguëni tëhuoja'cua'ë. Tëhuoni, ja'an hua'guëna be'teni, baguë cacajai huë'ena cacajë'ën. ¹¹ Cacani, ja'an huë'e ëjaguëni senni achajë'ën: “Mai ëjaguëbi më'ëni senni achaguë raobi: ¿Yë'ëre concua naconi pascua aon ainru, jaro sonohuë'ne?” ja'anre ja'an huë'e ëjaguëni senni achajë'ën. ¹² Senni achajënna, ba hua'guëbi mësacuare ëmëje'en ba'iruna mëani, jai sonohuë re'oye re'huase'ere ëñoja'guë'bi. Ja'nca ëñoguëna, ja'anruna cacani, mai pascua aon ainja'ñete re'huajë'ën cabi Jesús.

¹³ Caguëna, ba hua'nabi sani, Jesús case'e'ru güinareba'ru ba'iguëna, bacua pascua aon ainja'ñete re'huahuë.

¹⁴ Re'huajënna, ja'nrebi pascua aon ainrën ti'anguëna, Jesusbi baguëre yo'o concua naconi sani, ja'an ñu'i seihuëanna bëani, ¹⁵ ja'nrebi ba hua'guë yua si'a jubëni quëabi:

—Yë'ë junni tonja'ñe yuara ti'an bi'raguëna, mësacua naconi pascua aon aiñete ai ro'taguë ba'isi'quëbi mësacua naconi aon anni tëjiza caguë quëayë yë'ë. ¹⁶ Ja'nca quëaguëbi Riusu ba'i jobona ti'anni ja'anru aon aiñe tëca, pascua aonre gare se'e ainma'ija'guë'ë yë'ë ëño'on, cabi.

¹⁷ Cani ja'nrebi, baguë uncu ro'rohuëre inni, Riusuni Surupa cani, baguëre concuani ëñani cabi:

—Mésacua yua ën ro'rohuëre coní, sa'ñeña huo'hueni uncuje'ën. ¹⁸ Mésacua achareba achajë'ën. Riusu ba'i jobo ti'añe tēca, ën jo'cha, bisi ëye su'rise'ere se'e uncuje beoye ba'ija'guë'ë yë'ë, cabi.

¹⁹ Cani ja'nrebi, jo'jo aonbēte inni, Riusuni Surupa cani, aonbēte jë'yeni, bacuana insini cabi:

—Yë'ë ga'nihuë'ë. Mésacua gu'a jucha senjoja'ñe ro'ire Riusuna insija'ye'ë. Ja'an aonre jo'caye beoye ainjën, yë'ëre ro'tajën ba'ijë'ën cabi.

²⁰ Cani, aon anni tējijënna, uncu ro'rohuëte inni, bacuana güina'ru insini cabi:

—Mésacua yua ën ro'rohuëte ëñani, Riusu mame cani jo'case'ere ro'tajën ba'ijë'ën. Yë'ë zie, mésacua gu'a jucha senjoja'ñe ro'ire jañuni tonguëna, Riusubi mame cocare cani, mésacuana jo'caja'guë'bi.

²¹ Ja'nca jo'caguëna, yë'ëre insini senjoja'guëbi yurera'rë mai naconi ënjo'onre ñu'iji. ²² Yureca yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi Riusu cuencuese'ru junni tonguë saiye yë'ë. Saiguëta'an, yë'ëre insini senjoja'guëte ai bënni senjoguë ba'ija'guë'bi Riusu, cabi.

²³ Caguëna, ba hua'nabi sa'ñeña senni acha bi'rahuë: “¿Mai jubë ba'icua, jaroguëbi insini senjoja'guëguë'ne?” quëquëni, sa'ñeña senni achajën baë'ë.

Quién es el más importante

²⁴ Ja'nrebi yo'je ba hua'nabi sa'ñeña coca cajën, “Mai jubë ba'iguë ¿jaroguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iguë'ne?” sa'ñeña senni achajënna, ²⁵ Jesusbi bacuani cabi:

—Ën yija bain ta'yejeiye ëjacuabi bacua bainni ai jëja guanseyënna, bain hua'nabi bacuani ëñajën, “Maini conreba concua'ë” bacuare cajën ba'iyë. ²⁶ Ja'nca ba'iyeta'an, mésacuabi bacua jëja guanseye'ru guansemajën ba'ijë'ën. Mésacua jubë quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iguëbi quë'rë ta'yejeiye beo hua'guë'ru ba'ijë'ën. Quë'rë ta'yejeiye guansegüë ba'iguëbi bain hua'nani quë'rë ta'yejeiye conreba conguë ba'ijë'ën. ²⁷ Te'eguëbi aon ainguë ñu'iguëna, yequëbi baguë aonre aonguëna, ja'anre ro'tani, ¿jaroguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguëguë'ne? Aon ainguë ñu'iguëbi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iji, cayë yë'ë. Ja'nca caguëta'an, yë'ë yua mésacua naconi ba'iguë, mésacuani yo'o conguë ba'iyë yë'ë.

²⁸ Yureca, mésacua yua yë'ë naconi jo'caye beoye te'e ba'ijën, yë'ë naconi te'e oijën, ai yo'ojënna, ²⁹ mésacuare ta'yejeiye ëjacuare re'huaja'guë'ë yë'ë. Yë'ë Taita Riusubi yë'ëre ëjaguëre re'huaní jo'caguëna, mésacuare'ga güina'ru ëjacuare re'huaní jo'caja'guë'ë yë'ë. ³⁰ Ja'nca re'huaní jo'caguëna, mésacuabi Riusu ba'i jobona ti'anni, yë'ë naconi te'e ñu'ijën, aon ainjën, gono uncujeñ ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ijën, mésacua yua ëja bain ñu'i seihuëan guëna seihuëan si'a sara samuhuëanre ñu'ijën, Israel bain jubëan si'a sara samubëan bainni guanseyën ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro lo negará

³¹ Ja'nca cani, ja'nrebi Pedroni quëabi:

—Simón, Simón, zupai huatibi Riusuni ai senji: Mésacua si'acuani tēani baza caguë, mésacuani ai yo'o güeseye yëji. Trigo aon jë'jebë suni toñe'ru mésacuare senjo güeseza caji. ³² Ja'nca caguëta'an, yë'ë yua mē'ë ba'iyete ai senreba senni achaguë ba'iyë yë'ë. Mē'ë gare caraye beoye si'a recoyo ro'taguë ba'ija'guë caguë, mē'ë ba'iyete Riusuni senni achaguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca senni achaguëna, mē'ë yua gu'a jucha yo'oja'yete senjoni, ja'nrebi mē'ë

bain concuare oiguë congüë, bacuani jëja recoyo bacuare re'huajë'ën, cabi Jesús.

³³ Caguëna, Simón cabi:

—Ëjaguë, je'o bacuabi më'ëni zeanni, ya'o huë'ena guaoni, më'ëni huani senjotoca, yë'ë'ga më'ë naconi te'e sani, më'ëre te'e congüë junni tonjaza caguë quëabi.

³⁴ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Pedro, më'ëni ganreba quëayë yë'ë. Yure ñami, cura yu'ima'i ñësebë, më'ëbi yua yë'ëre huesëye samute ba'ie caja'guë'ë më'ë, quëabi Jesús.

Se acerca la hora de prueba

³⁵ Quëani, ja'nрэbi si'a hua'nani senni achabi:

—Mëacuare cuencueni bainna saosirëre ro'tajë'ën. Turubëan beo hua'na, curi ayahuë beo hua'na, guëon ju'i coro beo hua'na, ja'nca ba'ijën saisi'cuabi çguere carajën bate'ne mëacuá? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Banhuë. Bonse caraye beoye gare baë'ë yëquëna, sehuohuë.

³⁶ Sehuojëna, baguë cabi:

—Ja'nca ba'isi'cuata'an, yureca tin yo'ojën ba'ijë'ën. Mëacuá yua turubë, curi ayahuë, ja'anre batoca, inni sajë'ën. Guerra hua hua'ti beotoca, mëacuá guayoni se canre bendieni, hua'tire coni sajë'ën. ³⁷ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani, yë'ë ba'ija'yete masijë'ën. “Gu'a bain naconi huani senjosi'quë ba'ija'guë'bi” caguë, yë'ë ba'ija'yete cani jo'case'e sëani, güina'ru huani senjosi'quë ba'ija'guë'ë yë'ë, quëabi.

³⁸ Quëaguëna, bacuabi cahuë:

—Ëñajë'ën, Ëjaguë. Samu hua'tiña ba'iji cahuë.

Cajëna,

—Yua'ë, sehuobi Jesús.

Jesús ora en Getsemaní

³⁹ Sehuoni ja'nрэbi, ja'an huë'ebi etani sani, baguë yo'oguë ba'ise'e'ru yo'oguë, Olivo cubëna mëni bëabi, baguëre yo'o concuabi conjëna. ⁴⁰ Ja'nca ti'anni, bacuani yihuoguë quëabi:

—Mëacuabi gu'aye yo'o ëaye beoye ba'ijë'ën caguë, Riusuni uajën ba'ijë'ën quëabi.

⁴¹ Quëani, ja'nрэbi bacuare jo'cani, so'orë ba'ie sani, gugurini rëanni, Riusuni ujaguë cabi:

⁴² —Taita, më'ëbi yëtoca, yë'ëni ai yo'o güesema'ijë'ën caguëta'an, ro yë'ë yë'se se'gare yo'oma'ijë'ën. Më'ë yëye se'gare yo'ojë'ën cabi.

⁴³ Caguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'guëbi Jesusna gaje meni, baguëni jëja recoyo re'hua güesebi. ⁴⁴ Re'hua güesequëna, Jesús yua ai ta'yejeiye ai yo'oguë, quë'rë si'a jëja ujabi. Ja'nca ujaguëna, baguë të'ribë ja'su yajiye yua zie co'yohuëan jai co'yohuëan'ru ba'ie yijana meni tonji'i.

⁴⁵ Ja'nрэbi, ujani tëjini, baguë yua huëni, baguëre yo'o concua ba'iruna go'ini ëñato, yua cainsi hua'na uën'ë, ai sa'ntijën oijën ba'isi'cua sëani. ⁴⁶ Ja'nca ba'ijëna, bacuani cabi Jesús:

—¿Mëacuá guere yo'ojën, cainsi hua'na uifne'ne? Huëni, gu'aye yo'o ëaye beoye ba'ijë'ën caguë, Riusuni uajën ba'ijë'ën cabi.

Arrestan a Jesús

⁴⁷ Ja'nca caguë, yuta cani tëjima'iguëna, ai jai jubë bainbi raë'ë. Raijëna, Judas, Jesús banguë cuencueni re'huasi'quë, baguë bain si'a sara samucua

naconi te'e ba'isi'quëbi bacua rai ma'are ëñoguë raji'i. Rani, Jesusni muchaguë saludaza casi'quë ba'iguëbi Jesusna ti'anbi. ⁴⁸ Ti'anguëna, Jesús cabi:

—Judas, yë'ëre, Riusu Raosi'quërebare ro coqueguë muchaguë, yë'ëre ro insini senjoza caguë ro'taguë raquë më'ë? senni achabi.

⁴⁹ Senni achaguëna, Jesusre concua baru ba'icubi baguëni zeanja'ñete ëñani, Jesusni cahuë:

—Ëjaguë, guerra hua hua'tiñabi zeanni, bacuani huani saofu cahuë.

⁵⁰ Cajëna, te'eguëbi hua'tibi inni huani, pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o con hua'guëni, baguë jëja ganjorote te'ntoni tonbi. ⁵¹ Te'ntoni tonguëna, Jesús cabi:

—Se'e yo'oma'ijë'ën, cabi.

Cani, baguë ganjorote pa'roni, baguëni huachobi. ⁵² Huachoni ja'nrëbi, pairi ëjacua, Riusu huë'e ëjacua, bain iracua, ja'ancua, baguëni preso zeanjën raisi'cuani cabi Jesús:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, guerra hua hua'tiña, huai cabëan, ja'an naconi rani, jian hua'guëre'ru yë'ëni zeanjën rate'ne? ⁵³ Si'a umuguseña mësacua naconi Riusu huë'ere ba'iguëna, yë'ëre gare zeanna'ë mësacua. Ja'nca yo'oma'isi'cuata'an, yure'ga mësacua yua zizei re'otore ba'ijën zemosi'cua sëani, mësacua gu'aye yo'o yo'oye porecua'ë cabi.

Pedro niega conocer a Jesús

⁵⁴ Caguëna, ja'nrëbi Jesusre zeanni, pairi ta'yejeiye ëjaguë huë'ena sahuë. Sajëna, Pedro yua bacuani so'orëbi be'tebi. ⁵⁵ Be'teni ti'anni, ja'an huë'e quë'ro ba'iruna toa suase'e ba'iguëna, ja'anru bain hua'nabi toa të'jeiye ñu'ijëna, Pedrobi bacua naconi te'e bëani toare cunji'i. ⁵⁶ Cu'inguëna, ja'anru romi zingo yo'o con hua'gobi baguëni ëñareba ëñani, bago gaje bainni cago:

—Ja'anguë'ga Jesús naconi te'e ba'isi'quë'bi cago.

⁵⁷ Cagona, Pedro sehuobi:

—Bañë. Baguëre huesëguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁵⁸ Sehuoguëna, ja'nrëbi jë'te, yequëbi baguëni ëñani cabi:

—Më'ë'ga bacua jubë te'e ba'iguë'ë cabi.

Caguëna, Pedro sehuobi:

—Bañë. Bacua jubë ba'ima'iguë'ë yë'ë, cabi.

⁵⁹ Caguëna, ja'nrëbi, te'e hora ba'iye ba'iguëna, yequëbi ti'anni, ai jëja caguë quëabi:

—Aito. Ën hua'guëbi Jesús naconi te'e ba'isi'quë'bi, Galilea bainguë sëani, cabi.

⁶⁰ Caguëna, Pedro cabi:

—Më'ë coca caye, yë'ë gare huesëguë'ë, cabi.

Caguëna, ja'ansirën, Pedrobi coca cani tëjima'iguëna, cura hua'guëbi yuji'i.

⁶¹ Yu'iguëna, mai ëjaguëbi bonëni, Pedroni ëñaguëna, Pedrobi baguë coca case'ere ro'tabi. “Yure ñami, cura hua'guëbi yuta yu'ima'iguëna, më'ëbi yua yë'ëre huesëyete samute ba'iye caja'guë'ë” ja'an coca quëase'ere ro'tani, ⁶² ba hua'guëbi etani sani, ai sa'ntiguë oji'i.

Se burlan de Jesús

⁶³ Ja'nrëbi, Jesusre zeanni bajën, baguëni ëñajën bacuabi baguëni jayajën hua bi'rahuë. ⁶⁴ Huani, baguë ñacore can të'ntëbi ta'pini gueonni, ja'nrëbi baguë ziana huajën, baguëni senni achahuë:

—¿Nebi më'ëre huate'ne? Më'ë ñacobi ëñani masini quëajë'ën cahuë.

⁶⁵ Ja'nca cajën, baguëni ai hui'ya jayajën, baguëni ai gu'aye yo'ohuë.

Jesús ante la Junta Suprema

⁶⁶ Ja'nca yo'ojëna, ja'n'rëbi ñataguëna, judío bain iracua, pairi ëjacua, ira coca ai masicua, si'a jubëbi ñë'ca rajjën, Jesusre zeanni, bacua ta'yejeiye ëja bain jobona nëconi, baguëni coca senni achahuë:

⁶⁷ —¿Më'ë yua Riusu Raosi'quë'guë? Quëajë'ën yëquënani, cahuë.

Cajëna, baguë sehuobi:

—Yë'ëbi quëatoca, yë'ëre te'e ruiñe achama'inë mësacua. ⁶⁸ Yë'ë yua mësacua're'ga coca senni achatoca, yë'ëre sehuoma'inë. Ja'nca sehuo-majën, yë'ëre etoni saoma'inë mësacua. ⁶⁹ Ja'nca yo'oma'ijëna, yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi yua Ta'yejeiye Ëjaguë Riusuna go'ini, baguë jëja ca'ncona bëani ta'yejeiguë ba'ija'guë'ë yë'ë, quëabi Jesús.

⁷⁰ Caguë quëaguëna, ba hua'nabi baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'ija'guë ba'itoca, ¿më'ë yua Riusu Zin ba'iguë? senni achahuë.

Senni achajëna:

—Ja'nca ba'iguë'ë yë'ë. Mësacua caye'ru ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁷¹ Sehuoguëna, bacuabi bëinjën cahuë:

—Achajë'ën. Baguë se'gabi Riusure gu'aye caguëna, achahuë mai. Ja'nca casi'quëre sëani, baguë gu'aye case'ere achasi'cuani se'e ëjoma'ina'a, cahuë.

23

Jesús ante Pilato

¹ Ja'nca cani, ja'n'rëbi Jesusre se'e zeanni, romano ëjaguë Pilatona sani nëcohuë. ² Nëconi, baguëre gu'aye cahuë:

—Ënquëni ëñajë'ën, ëjaguë. Yëquëna bainni ai hui'ya coqueguë ye'yoguë, yëquëna bainre gu'aye yo'ocuare re'hua bi'rabi. Bain ta'yejeiye ëjaguëni impusto curire ro'ima'ijë'ën quëabi baguë. Riusu Raosi'quëreba ba'iguë'ë yë'ë caguë, Ta'yejeiye ëjaguë runza caguë, maire ai hui'ya ye'yoguë caguëna, yëquënabi baguëni zeanni, më'ëna rahuë, ëjaguë, cahuë bacua.

³ Ja'nca cajëna, Pilatobi Jesusni senni achabi:

—¿Më'ë yua judío bain ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi.

⁴ Ja'nca sehuoguëna, Pilato yua pairi ëjacua, si'a bain hua'na, bacuani cabi:

—Ënquëbi gare gu'aye yo'oma'iguë ba'iji. Si'nseye beoye ba'iji baguëre, cabi.

⁵ Ja'nca caguëna, bacua yua quë'rë jëja achoni quëahuë:

—Banji. Bain hua'nani coqueguë ye'yoguë, bainre gu'aye yo'ocuare re'hua bi'rabi. Galilea yijare ru'ru ye'yoni, si'a Judea yijana ye'yoguë, ja'n'rëbi ënjo'ona ti'anni, ai hui'ya caji, cahuë.

Jesús ante Herodes

⁶ Cajëna, Pilatobi ¿Galilea bainguë'guë? senni achaguëna, ⁷ Ba'iji sehuo-huë bacua. Sehuojëna, Herodes hue'eguë, Galilea yija ëjaguë Jerusalemre yure ba'iguëna, Pilatobi Jesusre baguëna saobi. ⁸ Saoguëna, Herodesbi baguëni ëñani, ai bojoguë ro'tabi. Yequëcubi Jesús ba'iyete ai quëajëna, ai ba'irën baguëni ëña ëaguëna, bojoguë ëñabi. Ja'nca ëñaguë, Ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñojë'ën. Ëñaza cabi. ⁹ Ja'nca caguë baguëni ai zoe senni achaguëreta'an, gare sehuoye beoye nëcabi Jesús. ¹⁰ Nëcaguëna, pairi ëjacua, ira coca ai masicua, bacuabi huëni, Jesusre ai gu'aye cajën, si'a jëja quëahuë.

¹¹ Quëajëna, Herodes, baguë soldado hua'na naconi, bacuabi Jesusni ai

hui'ya jayajën, baguëni ai gu'aye cahuë. Cani ja'n'rëbi, ai re'o caña ëja bain cañare inni baguëni jayaye'ru sa'yeni, baguëte Pilatona se'e go'yahuë. ¹²Ja'nca go'yajënna, Pilato, Herodes, bacua yua sa'ñeña ai je'o basi'cua ba'ijën, ja'ansi umuguse sa'ñeña bojojën, te'e gaje hua'na ruën'ë.

Jesús es sentenciado a muerte

¹³Ja'n'rëbi, Pilatona go'yasi'quëbi ti'anguëna, Pilatobi pairi ëjacua, bain ëjacua, si'a bain hua'nare ñë'coni, ¹⁴bacuani cabi:

—Mësacua yua ënquëre yë'ëna rani, Bainre gu'aye ye'yoguë ba'iji cahuë. Cajënna, yë'ëbi baguëni senni achaguë, baguë ba'iyete masiguë, mësacua gu'aye case'e'ru ba'iyete gare yo'oma'isi'quë'bi cayë yë'ë. ¹⁵Herodes'ga baguëni senni achani baguë ba'iyete masiguë, baguëte go'ya raoguë sëani, gu'aye yo'oma'iguë'bi ba'iji cabi baguë. Ja'nca gu'aye yo'oma'isi'quëre sëani, baguëni huani senjo güeseyë gare porema'iñë mai. ¹⁶Ja'nca porema'icua sëani, ga'ni za'zabobi baguëni si'nse güeseni, baguëni etoja'guë'ë yë'ë, cabi.

¹⁷Yureca pascua umuguseña ba'irën ba'iguëna, Pilato yo'oguë ba'ise'e'ru si'a tēcahuëan preso zeanni basi'quë te'eguëte etoni bainna go'yaguë ba'ise'e'ru yo'oguë baji'i Pilato. Ja'nca yo'oguë ba'isi'quëbi Jesusre etoye caguëna, ¹⁸si'a jubë bainbi ai güireba güijën, te'e cahuë:

—Baguëni huani senjojë'ën. Barrabás hue'eguëte etoni yëquënanı jo'cajë'ën güijën cahuë.

¹⁹Güijën cacuabi Barrabasre senni achajënna, ai gu'a bainguë baji'i. Bain hua'nare huëoguë, Eja bainni huani senjoñu caguë yo'oguëna, baguëni zeanni, ya'o huë'ena guaoni bahuë. ²⁰Guaoni bajënna, Pilatobi Jesusre etojaza caguë, baguë etojaiyete bain jubëni caguëna, ²¹ba hua'nabi quë'rë si'a jëja güireba güijën cahuë:

—Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën. Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën cajën, si'a jëja te'e güijën baë'ë.

²²Güijën ba'ijënna, Pilatobi samute ba'iyete bacuani se'e cabi:

—Gare gu'aye yo'oma'isi'quëre sëani, mësacua ¿guere güiye'ne? Baguëni huani senjoñe porema'iñë mai. Ga'ni za'zabobi huaı güeseni, baguëni etoja'guë'ë yë'ë, cabi.

²³Caguëna, bacua yua quë'rë si'a jëja jo'caye beoye güijën, Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën cajënna, ²⁴Pilatobi se'e caye jo'caguë, bacua sense'e, pairi ëjacuabi sen güesejënna, ja'anre achani yo'o bi'rabi. ²⁵Ja'an gu'a bainguë preso zeansi'quëre senni achajënna, Pilatobi baguëte etoni saobi. Etoni saoni ja'n'rëbi, Jesusre bacuana jo'canı, Mësacua yua ënquëni bajën, mësacua yëse'e'ru baguëre bain be'rujën ba'ijë'ën cabi.

Jesús es crucificado

²⁶Caguëna, ba hua'nabi Jesusre zeanni, Crusu sa'cahuëna quenni reojaiñu cajën, baguëre sahuë. Sani ëñato, Simón hue'eguë, Cirene bainguë, zio re'otona saisi'quëbi huë'e jobona raiguë baji'i. Raiguëna, baguëni tēhuoni zeanni, Jesús crusu sa'cahuëte baguë tanta cubëna tēoni, Jesús yo'je hue'eguë sajë'ën cajënna, ja'nca yo'obi.

²⁷Ja'nca hue'eguëna, ai jai jubë bainbi Jesusni be'tejën saë'ë. Yequëcua romi hua'nabi baguëte ai jëja ota oijën be'tejën saë'ë. ²⁸Be'tejën saijënna, Jesusbi bacuana bonëni cabi:

—Mësacua Jerusalën romicua, yë'ëre oimajën ba'ijë'ën. Mësacua ba'iyete, mësacua zin hua'na ba'iyete, ja'an se'gare ro'tani oijën ba'ijë'ën. ²⁹Mësacua ai yo'ojën ba'ija'yete ro'tajë'ën. Ja'an umuguseña ti'anguëna, bain hua'nabi

mēsacua ai yo'ojèn ba'ija'yete ëñajèn, ñaca caja'cua'ë: “Romi hua'na zin beo hua'na, zin të'ya raima'isi hua'na, zin chuchama'i hua'na, ja'an hua'na ba'itoca, ai bojojèn ba'ija'bë” cajèn ba'ija'cua'ë bain hua'na. ³⁰ Ja'anrèn ti'anguëna, bain hua'nabi cu re'otona gati ëaye yo'ojèn saijèn, ai yo'ojèn, cubëanna caja'cua'ë: “Cubëan ñañani, yëquënani te'e jëana ta'pini pë'npëja'guë” caja'cua'ë. ³¹ Yureñabi juinja sunqui ba'irëni ai gu'aye yo'ojèn ba'itoca, ju'insi sunqui ba'irèn ti'anguëna, quë'rë ta'yejeiye gu'aye yo'ojèn ba'ija'cua'ë bain hua'na. Gu'aye yo'oma'isi'quëni yure gu'aye yo'otoca, yequëcua gu'aye yo'osi'cuani quë'rë ta'yejeiye gu'aye yo'ojèn ba'ija'cua'ë, cabi Jesús.

³² Caguëna, yequëcua samucua gu'aye yo'osi hua'nare zeanni, Jesús naconi huani senjojèn sahuë. ³³ Sani, sinjo gu'anbë casi cubëna ti'anni, Jesusre crusu sa'cahuëna quenni reohuë. Gu'aye yo'osi hua'nare'ga bacua crusu sa'cahuëanre reojèn, te'eguëte Jesús jëja ca'ncona reohuë. Yequëre Jesús ari ca'ncona reohuë. ³⁴ Jesusre quenni reojënna. Jesusbi ujaguë cabi:

—Taita, bacua gu'a juchare huanë yení ro'tama'ijë'ën, bacua gu'aye yo'ose'ere huesëcuare sëani, ujaguë cabi.

Caguëna, soldado hua'nabi, Baguë cañare tëani huo'hueni bañu cajèn, gata toyasira'carëanre sa'ñëña senjajèn ëñahuë. ³⁵ Eñajënna, bain hua'nabi baguëni ëñajèn nëcajënna, judío bain ëjacuabi baguëte ai jayajèn cahuë:

—Yequëcuani jëa güesesi'quëta'an, ja'ansi'quë jëaye porema'iji. Riusu cueneni Raosi'quëreba banica, ja'nca yo'oja'guë, sa'ñëña cahuë.

³⁶ Cajënna, soldado hua'na'ga baguëni jayajèn, sënje jo'chare baguëni uncuani, ³⁷ baguëni cahuë:

—Më'ëbi judío bain ta'yejeiye ëjaguë banica, ja'ansi'quë jëajë'ën cahuë.

³⁸ Ja'nrëbi yequëcuabi cocare toyani, baguë sinjobë ëmëje'en ca'ncona sëohuë. Griego coca, romano coca, hebreo coca, ja'anbi toyahuë: “Eñquëbi judío bain ta'yejeiye ëjaguë ba'iji” toyani sëohuë.

³⁹ Yequë, gu'aye yo'osi'quë cueñe reosi'quëbi baguëni hui'ya cabi:

—Më'ë yua Riusu Raosi'quë, ja'an Cristo banica, ja'ansi'quë jëani, yëquënarë'ga tëani sajë'ën, güiguë rej'i. ⁴⁰ Güiguë reguëna, yequë reosi'quëbi baguë gajeguëni bëinguë sehuobi:

—¿Më'ë guere yo'oguë, Riusu bënni senjoñete huaji yëma'iguë'ne? Mai samutecuabi te'e reoni senjosi'cua ba'icuata'an, ⁴¹ mai samucua se'gare mai gu'aye yo'ose'ere masini, maire reoni senjoñë. Ja'anguë'ga, gare gu'aye yo'oma'isi'quë ba'iji cabi.

⁴² Cani, yua Jesusni ëñani, baguëni senni achabi:

—Jesús, më'ë ba'ijobona ti'anni, yë'ë ba'iyete re'oye ro'taguë ba'ijë'ën, cabi.

⁴³ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Ganreba më'ëni quëayë yë'ë. Yure umugusebi yë'ë naconi Riusu bojo güese re'oto, Riusu jo'ya re'ohuë, ja'anruna ti'anja'guë'ë më'ë, cabi.

Muerte de Jesús

⁴⁴ Ja'nrëbi, mëñereba ba'iguëna, si'a re'oto zijei re'oto'ru runji'i, samute hora ba'i ñësebë tëca. ⁴⁵ Ruinguëna, ënsëguë na'ini huesëguëna, Riusu huë'e tëhuosi can yua jobora ye'reni saise'e baj'i'i. ⁴⁶ Ja'nrëbi, Jesusbi ai jëja güiguë cabi:

—Taita, yë'ë recoyore coní bajë'ën, cabi.

Ja'nca cani, ja'nrëbi junni reabi Jesús.

⁴⁷ Junni reaguëna, romano bainguë soldado ëjaguëbi si'aye ëñani, Riusuni bojoguë cabi:

—Áito. Ja'anguëbi te'e ruiñereba yo'oguë ba'isi'quë'bi, cabi.

48 Caguëna, bain hua'nabi Jesús junni tonse'ere ëñajën raisi'cuabi ai oijën, bacua coribare je'njujën, Ai gu'aye yo'ohuë cajën, bacua huë'eñana sa'ntijën goë'ë. 49 Go'ijjënna, si'acua, Jesusni masijën ba'icua, romi hua'na Galileabi be'tejën raisi'cua naconi, bacuabi so'orëbi ëñajën nëcahuë.

Jesús sepultado

50 Ja'n'rëbi, yequë, re'o bainguë, José hue'eguë, Arimatea huë'e jobo bainguë, baguëbi te'e ruiñe yo'oguë ba'iguëna, bainbi baguëni te'e ruiñe ëñajën baë'ë. Judío bain ta'yejeiye ëjacua jubë bainguë baji'i. 51 Ja'nca ba'iguëbi Riusu bainrebare mame re'hua'j'ete ëñaguë ëjoguë baji'i. Judío ëja bain gajecua ro'tajën ba'ye'ru te'e ro'tama'iguë baji'i. 52 Ja'nca ba'iguëbi yua Pilatona ti'anni, Jesús ga'nihuëre senji'i. 53 Ja'nca senni, Pilatobi insi güeseguëna, Jesús ga'nihuëre gachoni, pojei canbi ga'nebi. Ga'neni ja'n'rëbi, mame tan goje, gata të'ntëbana te'ntosi goje ba'iguëna, ja'anruna sani, re'oye uanni, jai gatabëre bonani, ja'an gojere ta'pibi. 54 Ja'an umuguse sábadó ja'anrë umuguse ba'iguëna, yo'o yo'oma'i umuguse yuara ti'anguë baji'i.

55 Ja'nca uanni ta'piguëna, romi hua'na, Galilea yijabi Jesús naconi raisi'cuabi yua Josena be'teni, ëñahuë. 56 Eñani ja'n'rëbi, huë'ena go'ini, ma'ña sëñete baguë ga'nihuëre so'onja'ñete re'huahuë. Ja'nca re'huan, yequë umuguse yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, ira coca toyani jo'case'e'ru ba'ye bëani hua'jëhuë.

24

La resurrección de Jesús

1 Ja'n'rëbi, semana ja'anrë umuguse ñataguëna, zijeirën ba'ye cato, romi hua'nabi huëni, ma'ña sëñe re'huase'ere inni, Jesusre tansi gojena saë'ë. 2 Sani ti'anni, gatabë goje ta'pisibëbi quëñose'e ba'iguëna, 3 bacua yua ja'an gojena cacani ëñato, E'jaguë Jesús ga'nihuë beobi. 4 Beoguëna, bacua yua huaji yëjën, gue ro'taye beoye ba'ijjënna, samucua go'sijei cañare ju'icubi te'e jëana bacua ca'ncona eta rani nëcahuë. 5 Nëcajënna, bacuabi ai quëquëjën, yijana ëñañe se'ga baë'ë. Ba'ijjënna, bacuabi cahuë:

—Jesuscristobi go'ya raisi'quë ba'iguëna, ¿mësacua guere yo'o'jën ju'insi'cua ba'iruna baguëte cu'eye'ne? 6 Eñjo'onre beoji. Go'ya rani yua saisi'quë'bi. Baguë Galilea yija ba'isirën quëase'ere ro'tajë'ën: 7 “Yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguëte zeanni, gu'a bainna insijënna, yë'ëre crusu sa'cahuëna quenni reoni, huani senjojënna, samute ba'i umuguse go'ya rajja'guë'ë yë'ë” quëabi baguë, cahuë.

8 Cajënna, bacuabi Jesús coca case'ere ro'tahuë. 9 Ro'tani, baguëre tansi gojebi etani, Jesusre conjën ba'isi'cua, ja'an oncecua, bacua ba'iruna go'ini, yequëcua'ga ba'ijjënna, bacuani si'aye beoru quëani achohuë. 10 Ja'an quëacua romi hua'nabi bacua mami hue'ecua yua María Magdalena, Juana, María Santiago pë'cago baë'ë. Yequë romi hua'na'ga bacua naconi baë'ë. 11 Ja'nca quëajënna, Jesusre conjën ba'isi'cuabi ro'achajën, bacua quëase'ere ro'taye güëhuë. “Ro cayë bacua” ro'tahuë.

12 Ja'nca ro'tacuata'an, Pedrobi huëni, Jesusre tansiruna huë'huëguë saji'i. Sani ti'anni, rëanni, cacani ëñato, baguë ga'nihuë ga'nesi caña se'gabi ca'ncorëte unji'i. Ja'nca ëñani, gue ro'taye beoye huëni, baguë ba'i huë'ena bonëni goji'i.

En el camino a Emaús

¹³ Ja'n'rēbi, ja'ansi umuguse, Jesusre conjēn ba'isi jubē ba'icua samucuabi Emaús hu'e jobo tēca ganijēn sa'ē'ē. Jerusalenbi sani, once kilómetro ba'iyē ganiñe ba'ē'ē. ¹⁴ Ja'nca sani, sa'ñeña cajēn, yure umuguseña ba'ise'e si'aye senni achajēn cahuē. ¹⁵ Ja'nca cajēnna, Jesusbi ti'anni, bacua naconi achaguē, te'e gani bi'rabi. ¹⁶ Achaguē congüē ganiguēna, baguēte eñacuata'an, baguēni masimaē'ē. ¹⁷ Masimajēnna, baguē yua bacuani senni achabi:

—¿Mēsacua gue cocare sa'ñeña cajēn ganiñe'ne? ¿Mēsacua guere sa'ntiye'ne? senni achabi.

¹⁸ Senni achaguēna, te'eguē Cleofas hue'eguēbi sehuobi:

—Yure umuguseña ba'ise'ere achamaquē mē'ē? Si'a eñjo'on bainbi ja'anre masiyē, cabi.

¹⁹ Caguēna:

—¿Gue ba'ise'ere caguē'ne mē'ē? senni achabi Jesús.

Senni achaguēna, sehuobi:

—Jesús Nazarenoni gu'aye yo'ojēn ba'ise'ere cayē. Riusu coca quēaguē raosi'quē ba'iguēna, Riusubi baguēni ai bojoguē eñabi. Bain hua'na'ga baguēni ai bojojēn eñajēnna, baguē yua ai ta'yejeiyereba yo'oni, bain gare eñama'ise'ere yo'oni eñoni, te'e ruiñereba quēani achoguēna, ²⁰ yēquēna ēja bainbi pairi ējacua naconi baguēte preso zeanni, baguēni huani senjo güesehuē. Baguēni crusu sa'cahuēna quenni reoni senjohuē. ²¹ Yēquēna hua'nabi ro'tajēn, “Israel bain zemosi'cuare etojani ēja bainre re'huaja'guē” cajēn, baguē ja'an yo'oja'yete eñajēn ējojēn ba'ē'ē. Ejojēn ba'ijēnna, yure umuguse samute umuguseña junni tonse'e ba'iguēna, ²² yēquēna jubē ba'icua romi hua'nabi coca quēajēnna, gue ro'taye beoye achahuē yēquēna. Yure zijerēn bacua yua Jesusre tansiruna sani eñato, ²³ Jesús ga'nihuē beoguēna. Ja'nca eñani, se'e rani, Riusu guēnamē re'oto yo'o concuabi toyare eñojēnna, bacuabi eñani rani quēahuē: “Go'ya raji'i baguē. Riusu toyare eñani masihuē yēquēna” quēajēn ra'ē'ē. ²⁴ Quēajēn rajjēnna, yequēcua yēquēna jubē ba'icuabi baguēre tansiruna sani eñato, romi hua'na quēase'e'ru güina'ru baquēna. Ba'iguēna, Jesusni gare eñamateña, baguēni sehuojēn quēahuē.

²⁵ Quēajēnna, ja'n'rēbi, Jesusbi baguē te'e conni ganicuani sehuobi:

—Jesucristo ba'iyete ye'yeye ai caraji mēsacuare. Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere eñajēn, mēsacua ¿guere yo'ojēn, si'a recoyo ro'tama'iñe'ne? ²⁶ Riusu raosi'quēbi yua ai ja'siye ai yo'oye babi. Baguēna, ja'n'rēbi jē'te, go'ya rajia'guē bajj'i. ¿Ja'an coca toyani jo'case'ere, guere ye'yemate'ne mēsacua? cabi Jesús.

²⁷ Cani ja'n'rēbi, Riusu coca toyani jo'case'ere bacuani eñoni, si'a ca'ncoñare eñoni, baguē ba'ija'ye toyani jo'case'ere te'e ruiñe bacuani masi güesebi. Ru'ru, Moisés coca toyani jo'case'ere eñoni, ja'n'rēbi Riusu ira bain raosi'cua si'acua bacua toyani jo'case'ere eñoni, baguē ba'ija'yete bacuani te'e ruiñe masi güesebi. ²⁸ Ja'an cocare masi güesequēna, ja'n'rēbi bacua sai jobona ti'anjēnna, Jesusbi se'e saiye eñobi. ²⁹ Ja'nca eñoguēna, bacuabi ensejēn, baguēni cho'ē'ē:

—Yēquēna naconi te'e bēani ba'ijē'ēn. Ai na'iji cahuē.

Cajēna, bacua naconi cacani te'e bēabi. ³⁰ Bēani ba'iguēbi bacua naconi bēani aonre ain bi'raguē, bacua jo'jo aonbēanre inni, Riusuni bojoguē cani, aonbēanre jē'yeni, bacuana huo'hueni insibi. ³¹ Insiquēna, ja'ansirēn baguēni eñani masihuē. Masini, ja'n'rēbi baguēni se'e eña bi'rato, gare beobi. Querē huesēbi. ³² Huesēguēna, sa'ñeña coca cahuē:

—Ĕñajë'ën, maire Riusu yo'ose'e, maibi baguë naconi te'e ganijën, baguë yua Riusu cocare quëani achoguëna, maibi achajënna, bojo recoyora ai re'o huanobi maire. Ja'anre ro'tana'a, cahuë bacua.

³³ Cani, bacua yua ja'ansirën huëni, besa sani, Jerusalenna goë'ë. Go'ini ti'anni, Jesusre yo'o conjën ba'isi'cua, baguë bain si'a sara te'ecua naconi ba'icua, ja'ancuare tëhuohuë. ³⁴ Tëhuojënna, bacua ja'ansirën quëani achohuë:

—Mësacua achare bajë'ën. Mai Ĕjaguëbi go'ya raji'i. Simonbi baguëni ëñabi, si'a jëja quëani achohuë.

³⁵ Quëani achojënna, ja'n'rëbi bacua ma'a ganijën tëhuose'ere quëahuë. Ja'n'rëbi baguë yua jo'jo aonbëan jë'yeni huo'hueguëna, ja'n'rëbi bacua mase'ere quëahuë.

Jesús se aparece a los discípulos

³⁶ Ba hua'na yuta sa'ñeña cani tëjima'ijënna, Jesusbi te'e jëana bacua jobo-rana gaje meni ëñobi. Ĕñoni, bacuani saludaguë cabi:

—Mësacua bojo recoyo huanofne ba'ijë'ën cabi.

³⁷ Caguëna, bacuabi na'oñe tëca quëquëjën, Huatibi raiji cajën ro'tahuë.

³⁸ Ro'tajënna, baguë cabi:

—¿Mësacua guere yo'ojën quëquëye'ne? Ro huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën.

³⁹ Yë'ë ëntë saraña, yë'ë guëoña, ja'anre ëñani, yë'ëreba ba'iyete masijë'ën. Yë'ëni pa'röni, yë'ë ba'iyete masijë'ën. Hua'i, gu'an, ja'an bayë yë'ë. Huati banica, ja'anre beore'ahuë, cabi Jesús.

⁴⁰ Cani ja'n'rëbi, baguë ëntë saraña, baguë guëoña, ja'anre bacuani ëñobi.

⁴¹ Ĕñooguëna, ru'ru bojojën, ja'n'rëbi huaji yëjën, yuta baguë ba'iyete recoyo ro'taye poremaë'ë. Poremajënna, baguë yua coca senni achabi:

—¿Mësacua gue aon baye'ne? caguë, senni achabi.

⁴² Senni achaguëna, ziaya hua'i bosu ma'carë, o'a baya, ja'anre inni, rani, baguëna insini ëñato, ⁴³ baguë yua conu, si'aye anji'i. ⁴⁴ Anni ja'n'rëbi bacuani cabi:

—Mësacua naconi ba'isirënbi mësacuanu coca quëaguë ba'nhuë yë'ë. Quëaguë ba'iguëna, si'aye güinareba'ru yë'ëre yo'ose'e baji'i. Riusu coca, Moisés toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, ja'anre ëñato, yë'ë ba'ija'yete canu jo'case'e ba'iji. Ja'nca canu jo'case'e ba'iguëna, si'aye güina'ru baji'i yë'ëre. Salmo coca canu jo'case'ere'ga güina'ru baji'i yë'ëre, Riusu cuencueni jo'case'e sëani, cabi Jesús.

⁴⁵ Ja'nca canu ja'n'rëbi, Riusu coca toyani ja'case'ere bacuani te'e ruiñe masi güeseza caguë yo'oguë, ⁴⁶ bacuani quëani achobi:

—Ñaca toyani jo'cabi Riusu: Baguë Raosi'quë, Cristo hue'eguëbi ai ja'siye ai yo'oguëna, ja'n'rëbi samute umuguseña ba'ini, junni tonsi'quëbi go'ya raija'guë'bi, canu jo'case'e ba'iji. ⁴⁷ Go'ya raiguëna, ja'n'rëbi, baguë bainreba ba'icuabi ru'ru Jerusalén bainna sani, ja'n'rëbi si'a yijaña bainna sani, Riusu cocareba, gu'a jucha jo'canu senjoñe, mame recoyo re'huaye, ja'anre si'a bainni quëani achocua'ë mësacua, canu jo'case'e ba'iji. ⁴⁸ Mësacua yua yë'ë yo'oguë ba'ise'ere ëñani masicua sëani, si'a bainni quëani achocuare mësacua re'huahuë yë'ë. ⁴⁹ Yë'ë Taita canu jo'case'ere ro'tani, baguë Espiritu raoja'yete cato, yë'ë se'gabi Espiritute mësacua t'an güeseni jo'caga'guë'ë yë'ë. Ru'ru, guënamëbi raoni jo'canu, mësacuanu ai ta'yeyiye yo'ore yo'o güeseja'guë'bi. Ja'anrën ti'añe tëca ënjo'on ba'i huë'e jobore ba'ijën ëjojë'ën, quëabi Jesús.

Jesús sube al cielo

⁵⁰ Quëani ja'nrëbi, baguë bain cuencuesi'cuare sani, huë'e jobo ca'ncona sabi, Betaniana ti'añe tēca. Ti'anni, baguë ëntë sarañare mëiñe huëani, bacuani re'o coca canì jo'cabi. ⁵¹ Ja'nca canì jo'caguë, guënamë re'otona huahua mëni saji'i. ⁵² Mëni saiguëna, ba hua'nabi baguëni ai bojojën, baguëni gugurini rëanni, baguëni ai ta'yejeiye coca canì achohuë. Ja'anre yo'oni, ja'nrëbi ai bojo recoyo re'huasi'cuabi Jerusalenna goë'ë. ⁵³ Go'ini ti'anni, ba hua'na yua Riusu huë'ena cacani ba'ijën, Riusuni bojoreba bojojën, Riusuni gugurini rëanjën, baguëni surupa cajën, jo'caye beoye ja'nca yo'ojën baë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

Riusu cocareba SAN JUAN Toyani jo'case'e

La Palabra de Dios hecha hombre

¹ Ru'rureba ba'ijën ba'isirën Riusu cocareba quëani achoguëbi baji'i. Riusu naconi baji'i. Ja'an cocareba quëani achoguë, Jesucristo hue'eguë, ja'ansi'quë yua Riusureba baji'i. ² Ru'rureba ba'isirën, ja'anguëbi yua Riusuni te'ereba conguë baji'i. ³ Ja'nca ba'iguëbi, Riusubi ro'tani ëñoguëna, si'aye beoru re'huani jo'cabi. Yequëcuabi re'huaye beoye baë'ë. Baguë se'gabi si'aye re'huani jo'cabi. ⁴ Re'huani jo'caguë, ta'yejeiyereba huajë güeseguebi, si'a hua'nare huajë hua'nare jo'cabi. Ja'nca jo'caguëbi yua mia re'oto ñatani saoye'ru baguë te'e ruiñe ba'iyete bainni masi güeseni jo'cabi. ⁵ Masi güeseni jo'caguëna, zije re'oto ba'iguëna, zije re'oto ba'iguë, zupai huati caguëbi yua baguë te'e ruiñe ba'iyete quëñoni senjoñe porema'iji. Mia re'oto ñatani saoye'ru ba'iguëna, zije re'oto ëjaguëbi gare yayoye porema'iji.

⁶ Yequë bainguë, Juan hue'eguë, Riusu raosi'quë, baguë yua bainna ti'anbi. ⁷ Ti'anni, mia re'oto ñatani saoye ba'iguëte bainni quëani acho bi'rabi. Ja'an cocarebare quëani achoye raosi'quë baji'i. Bainbi achani, Ja'an ba'iguëni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, mia re'oto ñatani saoyebi ba'iguë, baguë cocarebare quëani achoguë rajl'i. ⁸ Ja'nca raiguë, ja'ansi'quë yua mia porema'iji. Mia re'oto ñatani saoye'ru ba'iguëna, zije re'oto ëjaguëbi gare yayoye porema re'oto ñatani saoye poreguëbi beobi. Baguë ba'ie quëani achoguë se'ga baji'i. ⁹ Ba'iguëna, mia re'oto ñatani saoye poreguë, te'e ruiñereba ba'iguë, ja'anguëbi yuará bainna ti'an rani, baguë ba'ie, baguë cocareba, ja'anre si'acuaní te'e ruiñe masi güeseguë raiguë baji'i.

¹⁰ Ja'nca raiguë yua si'a re'oto re'huani jo'caguëbi ti'anni baji'i. Ba'iguëreta'an, bainbi baguë ba'iyete ëñani, baguëte ro huesëjën baë'ë. ¹¹ Ja'nca ba'ijënna, baguë te'e bain ba'iruna sani ba'iguëna, baguë te'e bainbi baguëte te'e ruiñe ëñamajën, baguëte bojomaë'ë. ¹² Bojomajënna, si'a bain baguëni te'e ruiñe ëñani bojojën ba'icua, baguë ba'iyete si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuaní: Yë'ëna rani, yë'ë naconi te'e ba'ijë'ën caguë, Riusu mamacuare bacuare re'huani babi. ¹³ Ro bain mamacua ba'ie'ru bacuare re'huamaji'i. Ro bain mamacua bayete cato, pë'caguë sanhuëbi, Zinre bañu cajën, zinre cu'ejënna, pë'cagobi zinre nëcaní, zinre të'ya raigo. Riusu mamacua bayete cato, ja'nca ba'ie'ru baguë mamacuare re'huama'iji. Baguë se'gabi mame re'huaguëna, baguë mamacua ruiñë.

¹⁴ Yureca, Riusu cocareba quëani achoguë, baguë ba'iyete cato, baingobi të'ya raigona, bainguë runji'i baguë. Ja'nca ruinguëbi mai naconi ba'iguë, maini ai yëreba yëguë, te'e ruiñe ba'i coca se'gare maini quëani achoreba achoguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, baguë ta'yejeiye ba'iyete ëñani masihuë yëquëna. Eñani masijën, Taita Riusu te'eguë Zin sëani, ai ta'yejeiyereba E'jaguë ba'iji. Ba'iguëna, baguëni ëñajën bojohué. ¹⁵ Ja'nca ba'iguëna, Juan'ga baguëni ëñani, baguë ba'iyete jëja quëani achobi:

—Ja'anguëbi ba'iji. Yë'ëbi coca quëani achoguë, baguë ba'iyete yua quëahuë yë'ë: Yë'ë jë'te raiguëbi yë'ë ba'ie'ru quë'rë ta'yejeiye E'jaguëbi ba'iji, yë'ë'ru quë'rë ru'ru ba'isi'quë sëani, quëani achobi Juan.

16 Ja'an Ējaguë yua maini ai ba'iyë ai yëguë ba'iji. Baguë bayë si'aye cara-jeiye beoyete maina insireba insiji. 17 Riusubi baguë ira coca guansese'ere Moisesni toya güeseni, maina jo'caguë ba'nji. Yureca, Riusubi baguë te'e ruiñe ba'i cocare maina jo'caye yëguë, Jesucristo hue'eguë naconi maina raoni, baguë yëguë ba'iyete maini masi güesebi. 18 Bainbi Riusuni ëñañe yëcuata'an, gare ëñañe porema'iñë. Porema'ijënna, baguë te'eguë Zin, baguë naconi te'e recoyo ba'iguë, ja'anguëbi Riusu ba'iyete maini ye'yoni masi güesebi.

Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo

19 Yureca, Juanbi Riusu cocarebare quëani achoguëna, judío bain Jerusalén huë'e jobo ba'icuaabi Juan ba'iyete senni achaye saofu cajën, bacua pairi bain, levita bain pairite concua, bacuare Juan ba'iruna guanse saohuë. Saojënna, bacuabi sani, baguë ba'iyete senni achajënna, 20 sehuoni, coca bacuani te'e ruiñe quëabi Juan:

—Ba Cristo raija'guë, ja'anguë beoyë yë'ë, caguë sehuobi.

21 Sehuoguëna, bacua yua se'e baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, ¿güeguëguë'ne më'ë? ¿Riusu ira bainguë raosi'quë Elías hue'eguëma'iguë? senni achahuë.

Senni achajënna, Juanbi:

—Bañë, sehuobi.

Sehuoguëna:

—Ja'nca ba'itoca, Riusu coca quëani achocaija'guë, ¿ja'anguë ba'ima'iguë më'ë? senni achahuë.

Senni achajënna,

—Bañë, sehuobi.

22 Ja'nca sehuoguëna, bacuabi senreba senni achahuë:

—Yureca më'ë ba'iyete yëquënani te'e ruiñereba quëajë'ën. Yëquëna ëja bainbi raojënna, bacuana go'ini më'ë ba'iyete quëaye bayë yëquëna. Ja'nca sëani, më'ë ba'iyete quëato, ¿gue coca yëquënani quëaguë'ne? senni achahuë.

23 Senni achajënna, sehuobi:

—Yë'ë yua bain beo re'otona rani, cocare jëja quëani achoguë, ja'an ba'iguë'ë yë'ë. Riusu ira bainguë raosi'quë, Isaías hue'eguë, baguë coca cani jo'case'e'ru ba'iguë'ë yë'ë. “Mai Ējaguë raija'guë sëani, mësacua recoyo ro'tayete mame re'huajë'ën” cani jo'caguë ba'iguëna, ja'an ba'iguë'ë yë'ë, sehuobi Juan.

24 Sehuoguëna, bacuabi, fariseo bain raosi'cua ba'ijën, 25 se'e Juanni senni achahuë:

—Yureca, Cristo, Elías, Riusu coca quëani achocaija'guë, ja'ancua beoyë më'ë. Ja'nca beotoca, ¿më'ë queaca ro'taguë, bainni bautizaguë'ne? senni achahuë.

26 Senni achajënna, Juanbi sehuobi:

—Yë'ëbi oco se'gabi bainni bautizayë. Bautizaguëna, yequëbi mësacua jubë naconi ba'iguëna, baguëni huesëyë mësacua. 27 Yë'ë jë'te raiguëbi yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ējaguë ba'iji. Ro yë'ë hua'guëbi gugurini rëanni, baguë guëon ju'iyete ti'jeye ti'añe porema'iñë, caguë sehuobi Juan.

28 Juanbi Betania casirute bautizaguë ba'iguëna, baguëni senni achajën raë'ë. Jordán ziaya que ca'nco, ënsëguë eta rai ca'nco, ja'anru bajji'i ba huë'e jobo.

²⁹ Ba'iguëna, ja'n'rëbi, yequë umugusebi Juanbi Jesusni ti'an raiguëna, ëñani quëabi:

—Mësacua ja'anguëni ëñajë'ën. Riusu Raosi'quë'bi. Si'a bain gu'a jucha quëñoni senjoñe ro'ire, oveja huani insiye'ru huani senjosi'quë ba'ija'guë'bi baguë. ³⁰ Yë'ëbi baguë ba'iyete ru'ru quëahuë. “Yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë, yë'ë'ru quë'rë ru'ru ba'iguëbi yë'ë yo'je rajji” quëahuë yë'ë. ³¹ Yë'ë se'gabi baguë ba'iyete huesëguë ba'iguëta'an, Israel bainbi baguëni ye'yeni masija'bë caguë, oco bautizaguë raë'ë yë'ë, quëabi Juan.

³² Quëaguë, ja'n'rëbi, se'e yeque coca quëabi:

—Yureca, Riusu Espiritubi ju'ncubo'ru gaje meni, baguëna tua raiguëna, ëñahuë yë'ë. ³³ Yuta baguë ba'iyete huesëguë, Riusu coca quëase'ere ro'tahuë yë'ë. Yë'ëre oco bautizaye raoguë, ñaca yë'ëni quëabi Riusu: “Yë'ë bain-guëte më'ëna saoguëna, yë'ë Espiritubi baguëna gaje meni, baguëna tuani ba'ija'guë'bi. Ja'anre ëñani, yë'ë Espiritu naconi bautizaja'guëte masijë'ën” yë'ëni quëabi Riusu. ³⁴ Quëaguëna, Riusu quëase'e'ru güina'ru ba'iguëna, ëñahuë yë'ë. Ja'nca ëñaguë, yua ñaca te'e ruiñe quëani achoyë yë'ë: Ja'anguëbi Riusu Zin ba'iji caguë quëayë yë'ë, cabi Juan.

Los primeros discípulos de Jesús

³⁵ Ja'nca caguëbi, yua se'e yequë umuguse ba'iguëna, baguë bain concua samucua naconi ba'iguë, ³⁶ yua se'e Jesusni ëñabi Juan. Jesús yua baru cueñe ganiguëna, Juanbi ëñani quëani achobi:

—Ëñajë'ën. Riusu Raosi'quëbi ba'iji. Bain jucha ro'ire oveja misabëna huani boye'ru ba'iyë ba'ija'guë'bi, quëani achobi.

³⁷ Ja'nca quëani achoguëna, Juanre concua ba samucuabi achani, Jesusna be'tehuë. ³⁸ Be'tejënna, Jesusbi go'iyë bonëni ëñani, bacuani senni achabi:

—¿Mësacua guere cu'eye'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bacuabi sehuoni senni achahuë:

—Ëjaguë, ¿më'ë jaro huë'ere ba'iguë'ne? senni achahuë.

³⁹ Senni achajënna,

—Rani ëñajë'ën, sehuobi.

Sehuoguëna, bacuabi baguë naconi sani, baguë ba'i huë'ere ëñani, a las cuatro ba'iyë'ru ba'iguëna, baguë naconi bëani ba'ijën na'ijaë'ë.

⁴⁰ Ja'ancia samucua, Juan quëani achose'ere achani Jesusni be'tesi'cuare cato, te'eguë yua Andrés hue'eguë bajji'i. Simón Pedro yo'jeguë bajji'i. ⁴¹ Ja'nca ba'iguëbi Jesusni ëñani tējini, besa huëni baguë ma'yë Simonni cu'ejaji'i. Cu'ejani, tinjani, baguëni quëabi:

—Cristo hue'eguëte tinjahuë yëquëna, cabi. Bain cocabi cato, Riusu Raosi'quërebare quëabi.

⁴² Quëani ja'n'rëbi, Simonre Jesusna sani ëñobi Andrés. Sani ëñoguëna, Jesusbi baguëni ëñani, baguëni coca cabi:

—Më'ë yua Simón hue'eguë, Juan mamaquë ba'iguëna, më'ëni yua Cefas hue'yoyë yë'ë, cabi. Judío bainbi ja'anre cajënna, yequëcuabi Pedro cayë.

Jesús llama a Felipe y a Natanael

⁴³ Ja'n'rëbi, yequë umuguse ñataguëna, Jesusbi Galilea yijana sani, Felipeni tinjani, cabi:

—Yë'ëni te'e conguë rajjë'ën, caguë choji'i.

⁴⁴ Felipe yua Betsaida huë'e jobo bainguë bajji'i, Andrés, Pedro, bacua ba'i jobo. ⁴⁵ Ja'nca ba'iguëbi Jesusni conguë saji'i. Ja'nca saiguëbi yua Natanaelni tēhuobi. Tēhuoni, baguëni coca quëabi:

—Riusu Raosi'quërebare tinjahuë yëquëna. Moisés, Riusu ira bain raosi'cua, bacuabi baguë ba'iyete toyani jo'cajënna, baguëte tinjahuë yëquëna. Jesús Nazareno hue'eji. José mamaquë'bi baguë, quëabi Felipe.

⁴⁶ Quëaguëna, Natanaelbi sehuoguë cabi:

—Ro huere coca cayë më'ë. Nazaret huë'e jobona cu'eto, re'o bain beoyë, cabi.

Caguëna, Felipe sehuoguë cabi:

—Rani ëñajë'ën, cabi.

⁴⁷ Caguëna, sani ti'anjënna, Natanaelbi ti'an raiguëna, Jesusbi baguëte quëabi:

—Ëñajë'ën. Israel bainguë te'e ruin recoyo baguëbi raiji. Gare coca coqueye beoye ba'iji, cabi Jesús.

⁴⁸ Caguëna, Natanaelbi:

—¿Queaca masiguë'ne më'ë, yë'ë ba'iyete? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ëbi higo sunquiñëte ñu'iguëna, Felipe yuta më'ëre choimaquëna, më'ë recoyona ëñani masihuë yë'ë, sehuobi.

⁴⁹ Sehuoguëna, Natanaelbi baguëni quëabi:

—Ëjaguë, më'ë yua Riusu Mamaquë ba'iguë'ë. Më'ëbi quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iguë sëani, si'a Israel bainbi më'ëni sehuoye bayë, quëabi.

⁵⁰ Quëaguëna, Jesusbi baguëni quëabi:

—Yë'ëbi më'ëni coca quëaguë: Higo sunquiñë ñu'iguëna, më'ëni ëñahuë yë'ë, ja'an cocare më'ëni quëaguëna, ¿yë'ëni si'a recoyo ro'taguë më'ë? Yë'ë ta'yejeiye masise'ere ëñoguëta'an, më'ëbi yuta quë'rë se'e ta'yejeiye yo'ore ëñaja'guë'ë, quëabi.

⁵¹ Quëani, ja'n'rëbi, se'e baguëni coca yihuoguë quëabi:

—Mësacuani ganreba yihuoyë yë'ë: Guënamë re'oto anconi saose'e ba'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o concuabi yë'ëna gajëjën, guënamëna mëijën yo'ojënna, ja'anre mësacuabi ëñajën ba'ija'cua'ë, Bainguë'ru Raosi'quërebare sëani, yihuoguë cabi Jesús.

2

Una boda en Caná de Galilea

¹ Ja'n'rëbi, samute umuguseña ba'iguëna, yequëcuabi huejajënna, Galilea yija bain Caná huë'e jobo ba'icuabi fiestare yo'ojën, Jesús pë'cagote choë'ë. ² Choni, Jesús, baguëre conjën ba'icua naconi, bacuare'ga choë'ë. ³ Choisi'cuabi ti'anni ba'ijënna, bisi ëye jo'cha carajeijaquëna, Jesús pë'cagobi baguëni quëago:

—Jo'cha si'abi, quëago.

⁴ Quëagona, Jesusbi sehuobi:

—Mamá, ¿queaca ro'tago, yë'ëre ja'an cago'ne? Bainre yë'ë masiye ëñojaiñë yuta yë'ëre ti'anma'iji, caguë sehuobi.

⁵ Sehuoguëna, bago yua fiesta aon tëocuani guansego:

—Mësacua yua Jesús guanseyete achani yo'ojë'ën, cago.

⁶ Cagona, ca'n'corë ëñato, gata ocobëan, te'e ëntë sarabëan, yequë sara te'ebë baj'i. Judío bainbi mame tëno güesejën, ja'anbëanbi oco rutani zoacua'ë. Ochenta litro, cien litro, ja'an ba'ibëan baj'i. ⁷ Ba'iguëna, Jesusbi fiesta aon tëocuani guanseguë cabi:

—Que ocobëanna oco buni jo'cajë'ën, cabi.

Caguëna, ai bu'iyé queoni jo'cahuë. ⁸ Jo'cajënna, Jesusbi se'e bacuani guansegüë cabi:

—Yua ocobëan re'core eani, fiesta ëjaguëna sani insijë'n, cabi.

Caguëna, ja'nca eani sani insijënna, ⁹ fiesta ëjaguëbi coní na'guni masibi. Bisi ëyë jo'cha baji'i. Oco se'gabi jo'cha'ru runquëna, huesëbi. Fiesta aon tëocua oco easi'cua sëani, bacua se'gabi masihuë. Ja'nrëbi, fiesta ëjaguëbi ba huejaguëni choini ¹⁰ baguëni cabi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, quë'rë re'o jo'chare yo'je uncuá güeseguë'ne? Fiesta yo'ocuabi ru'ru quë'rë re'o jo'chare uncuayë. Ja'nrëbi, yo'je, bainbi ai jo'chare uncurena, gue gu'a jo'chare uncuayë, cabi.

¹¹ Yureca, Jesusbi ai ta'yejeiye masiye yo'oni ru'ru ëñoguë, Caná huë'e jobo Galilea yija ba'i jobo ba'iguë ëñoguëna, baguëre conjën ba'icuabi baguë ta'yejeiye ba'iyete ëñani, baguëni si'a recoyoreba ro'tahuë.

¹² Ro'tajënna, ja'nrëbi, Jesús yua Capernaum huë'e jobona saji'i. Baguë pë'cago, baguë yo'jecua, baguëre conjën ba'icua, bacuabi conjënna, saji'i. Sani, bëani, rëño ba'i umuguseña barute baë'ë.

Jesús purifica el templo

¹³ Ja'nrëbi, judío bain pascua umuguseña ba'iguëna, Jesusbi Jerusalén huë'e jobona saji'i. ¹⁴ Sani, Riusu huë'ena cacani ëñato, bainbi bonsere negociajën baë'ë. Huaca, oveja, ju'ncubo, ja'anre insijën, curi cojën baë'ë. Curi sa'ñejën cocua'ga baë'ë. ¹⁵ Ja'nca ba'ijënna, Jesusbi bisí za'zabobi re'huani, si'a jubëte si'nseñi, Riusu huë'e hue'sena etobi. Etoni, curi sa'ñecua curi so'coñiare senjoni saoni, bacua mesañare bo'neni tonbi. ¹⁶ Tonni ja'nrëbi, ju'ncubo insicuaní bëinguë cabi:

—Ëñe beoru chiani quë'ñejë'ën. Yë'ë Taita huë'ere ro bonse insi huë'ere re'huaye beoye ba'ijë'ën, cabi.

¹⁷ Ja'nca caguëna, baguë conjën ba'icuabi Riusu coca toyani jo'case'ere ro'tato, ñaca baji'i: “Riusu ba'i huë'ere yua re'o uja huë'ere te'e ruinë ëñaja'bë caguëna, bacuabi yë'ëni ai bëinja'cua'ë.” Ja'an cocare ro'tahuë, Jesusbi gu'ayete etoguëna.

¹⁸ Ja'nrëbi, judío ëja bainbi Jesusna rani, baguëni ai bëinjën, senni achahuë:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, jo'ya hua'na insicuare etoni saoguë'ne? ¿Nebi më'ëre guanse raore'ne? Riusubi guansení raotoca, gue yo'o, më'ë ta'yejeiye yo'ore yo'oni yëquënaní ëñojë'ën. Ëñotoca, më'ë raosi'quë ba'iyete masiyë yëquëna, cahuë.

¹⁹ Cajënna, Jesús sehuobi:

—Mésacuabi ën huë'e Riusu huë'ere taonni senjotoca, samute umuguseñabi mame huë'ere nëcoyë yë'ë, sehuoguë cabi.

²⁰ Caguëna, judío bainbi bëinjën cahuë:

—Ën huë'e Riusu jai huë'e yo'ose'ere ro'tato, cuarenta y seis tëcahuëan ba'iguëna, bainbi yo'oni tëjihüë. Ja'nca yo'orena, ¿më'ë queaca samute umuguseña se'gabi nëcoyë ro'taguë'ne? cajën sehuohüë.

²¹ Sehuojënna, Jesusbi ba gata huë'ere ro'tamaji'i. Baguë ga'nihuëte ro'taguë, Riusu huë'e ba'iyë'ru ro'taguë, bacuani coca cabi. ²² Ja'nca casi'quë sëani, baguë junni tonse'ëbi go'ya raiguëna, ja'anrën ti'anguëna, baguëre conjën ba'icuabi baguë yure case'ere ro'tani, Riusu cocareba, Jesús coca caní jo'case'e, si'a recoyo ro'tahuë.

Jesús conoce a todos

²³ Yureca, Jesusbi Jerusalén huë'e jobore ba'iguë, judío bain naconi pas-cua umuguseña ro'tani fiesta yo'oguëna, ai jai jubë bainbi baguë ta'yejeiye yo'oni ëñose'ere ëñani, baguëni si'a recoyo ro'tahuë. ²⁴ Ja'nca ro'tacuareta'an, Jesusbi baguë recoyo ro'tayete bacuani masi güesemají'i, si'a bainni te'e ruiñe masiguë sëani. ²⁵ Yequëcua bain ba'ie masini quëacuani senni achama'iguë bají'i Jesús. Baguë se'gabi baguë ñacobi ëñani, bain recoyoreba ro'tajën ba'iyete te'e ruiñe masiguë bají'i.

3

Jesús y Nicodemo

¹ Ja'nrebi, fariseo bainguë Nicodemo hue'eguë, judío bain ëjaguë ba'iguë, ² ja'anguëbi huëni, ñamibi Jesusna sani, coca cabi:

—Ëjaguë, Riusubi raoguëna, më'ëbi maini ye'yoguë raisi'quë'ë. Raisi'quëbi yua ai ta'yejeiye yo'oni ëñoñë më'ë. Riusubi conma'itoca, ja'anre yo'oni ëñoñë gare porema'ire'ahuë më'ë. Ja'anre ruiñe masiyë yë'ë, cabi.

³ Caguëna, Jesusbi sehuobi:

—Më'ëni ën cocare ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Bainbi zin hua'na mame të'ya raisi hua'na ba'ie'ru ba'ima'itoca, Riusuni te'e zi'inni ba'ie gare porema'inë, cabi.

⁴ Caguëna, Nicodemobi coca senni achabi:

—Ira hua'guë ba'itoca, ¿queaca se'e mame të'ya raisi hua'guë ruinguë'ne? Baguë mamá guëtabëna se'e cacani, mame të'ya raisi'quë'ru etaye gare porema'iji, cabi.

⁵ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ëni ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Bainbi zin hua'na mame të'ya raisi hua'na ba'ie'ru ba'ie yëtoca, oco zoaye'ru Espiritu gaje meñe, ja'anbi mame re'huasi'cua ba'ie bayë. Ja'nca ba'ima'itoca, Riusuni te'e zi'inni ba'ie porema'inë. ⁶ Bain se'gabi të'ya raitoca, ro bain recoyo ro'taye'ru ro'tajën ba'iyë. Riusu Espiritu gaje meñebi mame të'ya raisi'cua ba'ie'ru ba'itoca, Riusu recoyo ro'taye'ru ro'tajën ba'iyë. ⁷ Ja'nca sëani, yë'ë coca yihuose'e: "Zin hua'na mame të'ya raisi hua'na ba'ie'ru mame të'ya raisi'quë ba'ijë'ën" yihuoguë caguëna, ro huesë ëaye beoye ba'ijë'ën. ⁸ Tutubi raiguë, ja'anse'ebi tutuguëna, më'ëbi ba tutu jubëte achayë. Ja'nca achaguëta'an, ba tutu raisirute huesëyë. Ba tutu saisirure'ga huesëyë më'ë. Ja'nca ba'iguëna, Riusu Espiritu gaje meñebi mame të'ya raisi'cua yua tutu ba'ie'ru güina'ru ba'iyë, Nicodemoni yihuoguë cabi Jesús.

⁹ Caguëna, Nicodemobi se'e senni achabi:

—¿Queaca ja'an ba'ie'ne? senni achabi.

¹⁰ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Më'ë yua Israel bain ta'yejeiye ye'yoguë ba'iguëta'an, yë'ë yure yihuose'ere yua ¿guere ye'yemaquë'ne më'ë? ¹¹ Më'ëni ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Yëquëna achani ye'yese'ere bainni güina'ru quëajën ba'iyë. Yëquëna ëñase'ere bainni güina'ru quëani achoyë. Quëani achojëna, mësacuabi achaye güejën ba'iyë. ¹² Yë'ëbi ën yija re'huani jo'case'e, ja'an ba'iyete mësacuani quëaguëna, mësacuabi yë'ëre ro'tamaë'ë. Ja'nca ro'tama'icua, mësacuani Riusu ba'i jobo ba'iyete quëatoca, quë'rë se'e yë'ëni ro'taye beoye ba'iyë.

¹³ Bainbi yua Riusu ba'i jobore huesëcua'ë. Baruna sani ëñacuare cu'eto, gare beoyë. Yë'ë se'ga masiyë, ba jobore. Bainguë'ru Raosi'quëbi Riusu ba'i jobobi gaje rani, baru ba'iyete quëaye poreyë yë'ë, yë'ë ba'i jobo sëani. ¹⁴ Ira bainguë ba'isi'quë Moisés hue'eguëbi yua beo re'otore ba'iguë, baguë aña

yo'oni te'ntose'ere emë tubëna reoni ëñoguë ba'nji. Ja'nca ëñoguëna, yë'ë'ga Bainguë'ru Raosi'quë yua güina'ru emëna reosi'quë ba'ija'guë'ë. ¹⁵ Ja'nca ba'ija'guëna, si'a bain yë'ëni si'a recoyo ro'tacuabi yua si'arën ba'ijën, gare ju'ñe beoye ba'ija'cua'ë, caguë sehuobi Jesús.

El amor de Dios para el mundo

¹⁶ Yureca, Riusubi si'a bainni ai ba'ie ai yëguë ba'iji. Ja'nca yëguë ba'iguëbi baguë Zin gaña hua'guëre maina raoni jo'cabi. Si'a bain baguë Zinni recoyo ro'tacua, ja'ancuabi huesëni si'ama'ñe caguë, si'arën ba'ijën ju'ñe beoye ba'ija'bë caguë, baguë Zinre ja'nca maina ro'taguë raobi. ¹⁷ Raoni, bainre si'nseguëte baguë Zinre re'huamaji'i Riusu. Baguë bainre tëani baja'guë caguë, baguëte re'huani, maina raobi Riusu.

¹⁸ Riusu Zinni si'a recoyo ro'tatoca, maire bënni senjoñe beoye ba'iji. Ro'tama'itoca, bënni senjoñe se'ga ba'iji, Riusu Zin gaña hua'guëni si'a recoyo ro'tama'icuaire sëani. ¹⁹ Yureca, Riusu cocarebare quëani achoguëbi mia re'oto ñatani saoyë'ru bainna ti'anbi. Ti'anguëna, bainbi mia re'otore ba'ie yëma'ñë. Te'e ruiñe ba'i cocare achaye yëma'ñë. Zije re'otore ba'ie quë'rë cu'eyë, gu'aye yo'ojën ba'icua sëani. Ja'nca miañe ëñotoca, gu'a recoyo ro'tajën ba'icuaire masiye poreyë. ²⁰ Gu'aye yo'ocuabi yua mia re'otona ti'ane güeyë. Bacua yo'ojën ba'ise'ere ëñoñe güejën, gati ëaye se'ga ba'iyë. ²¹ Te'e ruiñe ba'i cocare achani yo'ojën ba'icua'ga yua Riusu conguë yo'ose'e se'ga ba'iji cajën, mia re'otona ti'anni bacua yo'ojën ba'ise'ere masi güeseyë yëyë.

Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús

²² Ja'n'rëbi, ba'iguë ba'iguëna, Jesusbi baguëre conjën ba'icua naconi sani, Judea yijana ti'anni bëahuë. Ja'nca bëajën, bainre bautizajën ba'ë. ²³ Ba'ijënna, Juan'ga Enón casirute ba'iguë, bainbi rajjënna, bacuaire bautizaguë baj'i, ai oco ba'iru, Salim cueñe ba'irute. ²⁴ Yuta Juanni preso guaomatena, ja'nca bautizaguë baj'i.

²⁵ Ja'nca ba'iguëna, baguëre conjën ba'icuabi judío bain naconi bain tëno cocare bëñe cani, ²⁶ yua Juanna sani, baguëni coca bëñe cahuë:

—Më'ë naconi Jordaña que ca'nco ba'isi'quë, ja'an Jesús hue'eguëte ro'tajë'n. Më'ëbi baguë ba'iyete te'e ruiñe quëani achoguëna, baguë yua bainre bautizaguë ba'iji. Si'a bainbi bonëni baguëna sani, bautiza güesejën ba'iyë, cahuë.

²⁷ Cajënna, Juanbi sehuobi:

—Riusubi insima'itoca, bainbi coní baye porema'ñë. ²⁸ Yë'ë quëani achose'ere achani masiyë mësacua. “Ba Cristo rajjaguë, ja'anguë beoyë yë'ë” quëani achoguë ba'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi baguë ru'ru raosi'quë'ë yë'ë. ²⁹ Mësacua yua huejaja'guë ba'iyete ro'tani ye'yejë'n. Baguë se'gabi ba huejaja'coni baji. Baguë gajeguë consi'quëbi banjí. Gajeguëbi yua ca'nco nëceni, huejaja'guë coca bagoni cayete ai bojoguë achaji. Ja'nca ba'iguëna, yë'ë'ga güina'ru ba'iguë, bainbi Jesús naconi saijënna, ai bojoreba bojoyë yë'ë. ³⁰ Baguë se'gabi quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë'ru te'e ruiñe baji. Yë'ëca re'hue ba'iguë'ru ruiñe bayë, sehuoguë cabi Juan.

El que viene de arriba

³¹ Yureca guënamë re'otobi raisi'quëbi quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iji. Yija ba'icuaaca yija ba'ie se'gare masijën, ja'an se'gare coca cajën ba'iyë. Guënamë re'oto ba'iguëca quë'rë ta'yejeiyereba Ëjaguë ba'iji. ³² Ja'nca ba'iguëbi baguë ñacobi ëñase'e, baguë ganjobi achase'e, ja'anre te'e ruiñereba quëani achoji. Quëani achoguëna, si'a bainbi baguë cocare ro achajën ba'iyë. ³³ Baguë

cocarebare achani recoyo ro'tatoca, Riusu yua te'e ruiñe ba'iguë'bi ba'iji cajën, bainni masi güesejën ba'iyë. ³⁴ Yureca, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, Jesús hue'eguë, baguëbi Riusu cocarebare quëani achoji. Riusu Espiritu ta'yejeiye ba'iyete baguë naconi caraye beoye ba'iguë ba'iji. ³⁵ Taita Riusubi baguë Mamaquëni ai yëguë ba'iguë, baguë baye si'ayete baguë Mamaquëna ro insini jo'cabi. ³⁶ Ja'nca sëani, Riusu Zinni recoyo ro'tacuabi si'arën ba'ijën, gare ju'iñe beoye ba'icua'ë. Riusu Zinni achaye güecuabi Riusu naconi si'arën ba'iyë gare porema'iñe. Riusu bënni senjose'e se'ga ba'iji bacuare.

4

Jesús y la mujer de Samaria

¹ Ja'nre'bi re'hue, fariseo bainbi achato, Jesusre concua yua Juanre concua ru quë'rë jai jubëte re'huaní babil. Jesusbi yua Juan bautizaye'ru quë'rë jai jubë concuani bautizabi. Ja'anre case'e ba'iguëna, fariseo bainbi achahuë.

² Jesusbi bainre bautizamaji'i. Baguëre concua se'gabi bainre bautizajën baë'ë. ³ Fariseo bainbi ja'an case'ere achajëna, Jesusbi masibi. Masini, Judea yijabi sani, Galilea yija sai ma'aja'an ganijaji'i. ⁴ Ja'nca ganijani, Samaria yijabi saiye babil. ⁵ Ja'nca saiguë, ja'nre'bi, Samaria yija hue'e jobo, Sicar casi jobona ti'anbi. Mai ira bainguë ba'isi'quë Jacob hue'esi'quë, baguë yija baguë zin Josena insise'e, ja'an ba'isi yija yua cueñe bajji'i. ⁶ Ti'anni ëñato, ba oco uncu goje Jacob no'ani jo'casi goje bajji'i. Ba'iguëna, Jesusbi ganiguë guajabi. Ënsëguë mëñera së'irën ba'iguëna, ba goje yëruhuana bëabi. ⁷⁻⁸ Bëaguëna, baguëre concuabi huë'e jobona aon cojën saisi'cua ba'ijëna, joë ba'irënbil Samaria baingobi oco eago raco'ë. Raigona, Jesusbi:

—Oco uncuajë'ën yë'ëre, senji'i.

⁹ Senguëna, sehuogo senni achago:

—Më'ë judío bainguë sëani, ¿queaca ro'taguë, yë'ë, Samaria baingote oco senguë'ne? cago sehuogo.

Judío bainbi Samaria bainni güecuare sëani, ja'nca senni achago bago.

¹⁰ Senni achagona, Jesús sehuobi:

—Më'ëbi Riusu re'huaní raosi'quërebare masitoca, yë'ëre, oco senguëte masitoca, më'ëbi güina'ru yë'ëni senre'ahuë. Sentoca, bain huajë ocore më'ëna uncuare'ahuë yë'ë, caguë sehuobi.

¹¹ Sehuoguëna, bago cago:

—Më'ëbi oco ea maca beoyë. Ai rëi goje sëani, ¿më'ë bain huajë ocore jarona eaguë'ne? ¹² Mai ira bainguë ba'isi'quë Jacobi ën gojere no'ani, yëquëna jo'caguë ba'nquëña. Baguë, baguë mamacua, baguë jo'ya hua'na, si'acuabi ën gojebi eani uncuajën ba'ñeña. ¿Ja'nca ba'iguë'ru quë'rë ta'yejeiguë ba'iguë më'ë? cago sehuogo bago.

¹³ Cagona, Jesús sehuobi:

—Ën gojena eani uncuuabi se'e oco ëaye ba'iyë. ¹⁴ Yë'ë oco uncuayete coní uncuuabi gare se'e oco ëaye beoye ba'iyë. Yë'ë oco uncuayete coní uncutoca, bacua sanjeiñe yacahuë ba'iyë re'huaji bacuare. Bain huajë oco sëani, oco carajeiye beoye ba'iyë'ru ba'iguëna, si'arën ba'ijën, ju'iñe beoye ba'iyë bacua, caguë sehuobi.

¹⁵ Sehuoguëna, bagobi cago:

—Ja'nca ba'itoca, më'ë oco cayere yë'ëna uncuajë'ën. Uncuza. Se'e oco ëama'iñe cago, se'e ën gojena ea raimaco ba'iyë, cago.

¹⁶ Cagona, Jesusbi:

—Ru'ru, më'ë ënjëre choijani raigo rajë'ën, cabi.

17 Caguëna:

—Ëmë beogo'ë yë'ë, sehuogo.

Ja'nca sehuogona, Jesús cabi:

—Te'e ruiñe quëahuë më'ë, Ëmë beogo'ë casi'co sëani. 18 Më'ë yua te'e ëntë sara ënjë sanhuëni basi'co ba'igona, më'ë yure ëmëguë baguë yua më'ë ënjëre'ru ro'tama'ijë'ën. Ja'nca sëani, te'e ruiñe quëahuë më'ë, cabi.

19 Caguëna, bagobi quëquëni achago rëingo sehuogo:

—Më'ëbi Riusu coca masini quëacaiye'ru ba'iyë yë'ëre ëñoñë. 20 Yëquëna ira bain ba'isi'cuabi yua ën cubëna mëni, Riusuni gugurini rëanjën ba'nhuë. Më'ë bainbi, Riusuni gugurini rëañe yëtoca, Jerusalén huë'e jobo se'gana saiye poreyë, cayë, cago bago.

21 Cagona, Jesús yua bagoni yihuoguë cabi:

—Yë'ëbi coca yihuoguëna, ro'tago ba'ijë'ën. Yurera, bainbi Taita Riusuni gugurini rëañe yëjën, ën cubëna mëima'inë. Jerusalenna saima'inë. 22 Më'ë bainbi gugurini rëanjën, bacuabi Riusuni ro'taye huesëyë. Yë'ë bainca Riusuni ro'taye masiyë. Riusubi judío bainre cuencueni, baguë tëani baja'guëre bacua jubë ba'iguëte cuencueni re'huabi. Ja'nca sëani, judío bainbi Riusuni te'e ruiñe ro'taye masiyë. 23 Ja'nca ba'iyeta'an, yurera, bainbi Taita Riusuni gugurini rëañe yëtoca, gugurini rëanrute cu'ema'inë. Baguëni si'a recoyo ro'tajën, baguëni te'e ruiñe recoyo bojojën ba'iyë bayë. Ja'nca baguëni ro'tajën bojocuare cu'ëji Riusu. 24 Riusubi yua ro bain ga'nihuë beoguëna, baguëni ëñañe porema'inë mai. Ja'nca sëani, baguëni bojojën catoca, baguëni si'a recoyo ro'tajën, baguëni te'e ruiñe recoyo bojojën ba'iyë bayë, caguë yihuobi Jesús.

25 Yihuoguëna, bagobi cago:

—Riusu Raosi'quëreba, Cristo hue'eguë, ja'anguëbi maina raiye ba'iji. Ja'anre masiyë yë'ë. Ja'nca rani, maini si'ayete masi güeseja'guë'bi, cago sehuogo.

26 Sehuogona, Jesusbi quëabi:

—Yë'ë yua ba Cristo ba'iguë'ë. Më'ë naconi coca caguëbi ja'nca hue'eyë yë'ë, quëabi Jesús.

27 Quëaguëna, ja'ansirën Jesusre concuabi raë'ë. Rani, romigo naconi coca caguëna, bacuabi ëñajën rën'ë. Ëñajën rëincuabi bacuani coca senni achaye huaji yëhuë. Bagoni, ¿më'ë gue raco'ne? senmaë'ë. Baguëni, ¿gue coca bago naconi caguë'ne më'ë? senmaë'ë. 28 Ja'nca cama'ijëna, bago yua bago ocoëte ro jo'cani senjoni ñoni, huë'e jobona goco'ë. Go'ini, baru bainni quëago:

29 —Raijë'ën. Saiñu. Masi Ëjaguëte ëñajaiñu. Yë'ë yo'ogo ba'ise'e si'ayete masini, yë'ëni te'e ruiñe quëabi. Ja'nca ba'iguëbi ¿Riusu Raosi'quëma'iguë yequëre? cago quëago.

30 Cago quëagona, huë'e jobo bainbi Jesusni ëñajën sai bi'rahuë. 31 Ja'nrebi, Jesusre concuabi baguëni coca guansejën baë'ë:

—Aonre inni ainjë'ën, Ëjaguë, cahuë.

32 Cajëna, baguëbi sehuobi:

—Yeque aon bayë yë'ë. Më'sacuabi ja'an aonre huesëyë, caguë sehuobi.

33 Sehuoguëna, sa'ñëña senni acha bi'rahuë:

—¿Queaca? ¿Yequecubi rani, aon insimate baguëna? sa'ñëña senni achahuë.

34 Senni achajëna, Jesusbi coca quëabi:

—Banhuë. Riusu aonre cayë. Baguë yëye'ru yo'oye yë'ëre raobi. Raoguëna, baguë yo'o guansese'ere beoru yo'oguë, ai ba'iyë ai recoyo bojojë yë'ë. Ja'nca

sëani, aon anni yajiye'ru ba'iji yë'ë recoyote. ³⁵ Yureca, mësacua bain coca caní jo'case'ere ro'tato, ñaca cajën ba'iyë: "Gajese'ga ñañaguëan bani, aon tëarëmbi ti'anji" cajën ba'iyë. Cajën ba'ijënna, yë'ëca yeque cocare yihuoguë quëayë: Mësacua yua querue eñajë'ën. Queru aon tanse'ebi yuara ya'jise'ë sëani, yua tëaye ba'iji. Riusu ba'í jobo cu'ecuare tëani bayë cayë. ³⁶ Zio ëjaguëte tëacaicuabi baguë ro'ise'ere coní bayë. Güina'ru, yë'ëre concuabi, bainbi si'arën ba'ijën, ju'iñe beoye ba'ija'bë cajën, bainni yë'ë ba'í jobore cu'e güesejënna, yë'ëre concuani premiote ro'iyë yë'ë. Ja'nca si'arën ba'ijënna, yë'ë aon tansi'cua, yë'ë aon tëasi'cua, yë'ëre conjën ba'icua caguë, si'acuabi ñë'cani, yë'ë ba'í jobona ti'ansi'cuare eñani, te'e bojojën ba'ija'cua'ë. ³⁷ Ja'nca sëani, te'e ruiñe caní jo'case'e ba'iji: "Yequëbi aonre tanguëna, yequëbi tëaji" caní jo'case'e ba'iji. ³⁸ Mësacuabi bainni ru'ru ye'yoma'isi'cuata'an, bain recoyo ro'tayete ru'ru conjën ba'iyë mësacua, caguë yihuobi Jesús.

³⁹ Ja'nrëbi, Samaria baingobi bago bainni coca quëani achogo: "Yë'ë yo'ogo ba'ise'e si'ayete masini yë'ëni te'e ruiñe quëabi" ja'anre quëani achogona, ai jai jubë bain ba Samaria huë'e jobo ba'icuabi Jesusni si'a recoyo ro'tahuë. ⁴⁰ Ja'nca ro'tajën, baguëna sani, Yëquëna naconi bëani ba'ijë'ën, cajën choë'ë. Chojjënna, samu umuguseña bacua naconi bëani bají'i Jesús. ⁴¹ Ja'nca ba'iguëbi baguë cocarebare quëani achoguëna, yequëcua'ga ai jai jubëbi achani baguëni si'a recoyo ro'tahuë. ⁴² Ja'nca ro'tajën, ba romigoni cahüë:

—Yua baguëni si'a recoyo ro'tajën bojoyë yëquëna. Më'ë cocare achani baguëni si'a recoyo ro'tasi'cuata'an, yureca ja'ansi'quëbi baguë cocarebare quëani achoguëna, yëquëñabi achajën, baguëni si'a recoyo ro'tajën, quë'rë ai ta'yejeiye bojojën ba'iyë. Baguë ba'iyete ai bojojën ba'iyë. Baguë ba'iyete masini, Bain tëani baguëreba ba'iji cajën, bojojën ba'iyë yëquëna, cahüë.

Jesús sana al hijo de un oficial del rey

⁴³ Ja'nrëbi, samu umuguseña ba'ini, Jesusbi Galilea yijana saji'i. ⁴⁴ Riusu raosi'cuabi bacua bain quë'rona saitoca, bacua bainbi bacuani te'e ruiñe eñama'iñë, case'e bají'i. Jesús yua ja'ansi'quëbi ja'an cocare caguë bají'i. Ja'nca sëani, Galilea yijana saji'i. ⁴⁵ Sani ti'anguëna, Galilea bainbi baguëni ai bojohuë, Jerusalén huë'e jobo fiesta yo'ojën saisi'cua sëani, Jesús yo'oguë ba'ise'ere, ja'anrute ba'ijën, eñani bojohuë.

⁴⁶ Ja'nrëbi, se'e sani, Caná huë'e jobona ti'anbi, Galilea yija huë'e jobo. Oco se'gabi bisí ëye jo'chare re'huabi ja'anru. Ti'anni ba'iguëna, yequë huë'e jobo banguë, Capernaum casiru, baru ba'í ëjaguëbi bají'i. Ja'nca ba'iguëbi, baguë mamaquëbi rau neni ju'inguëna, ⁴⁷ Jesús ti'anni ba'iyete achabi. Judea yijabi rani, Galileana ti'anni ba'iyete achani, yua Jesusni eñaguë saji'i. Sani, baguë zinre rani huachoye senji'i, ai ju'in hua'guëre sëani. ⁴⁸ Senguëna, Jesusbi baguëni sehuobi:

—Yë'ëbi ta'yejeiye yo'oni eñoma'itoca, mësacuabi yë'ëni te'e ruiñe recoyo ro'tama'iñë, sehuobi.

⁴⁹ Sehuoguëna, ba ëjaguëbi jëja senji'i:

—Besa rani conjë'ën, E'jaguë. Yë'ë zinbi yuara junni huesëguë ba'iji, caguë senji'i.

⁵⁰ Senguëna, Jesús yua baguëni quëabi:

—Yua më'ë huë'ëna go'ijë'ën. Më'ë zinbi huajëji, caguë quëabi.

Quëaguëna, baguëbi achani, Jesús coca quëase'ere recoyo ro'tani goji'i.

⁵¹ Go'ini ti'anguëna, baguëre yo'o concuabi baguëni tëhuojën raë'ë. Rani:

—Më'ë zinbi huajë rají'i, cajën quëahuë.

⁵² Quëajënnä, baguë hora huajë bi'räse'ere senni achabi. Senni achaguëna, sehuohuë:

—Na'itë, mëñera ënsëguë së'irën ba'iguë, se'e te'e hora cuencuejënna, baguë rau jayoye tëji'i, sehuohuë.

⁵³ Ja'nca sehuojënna, ëjaguëbi ba horate ro'tani, Jesús quëase'e: “Më'ë zinbi huajëji” ja'an coca ja'ansi hora Jesús quëase'e sëani, ai ro'tani bojobi baguë. Ja'nca ba'iguëna, baguë, baguë huë'e bain, si'acuabi Jesusni si'a recoyo ro'tajën baë'ë.

⁵⁴ Ja'nca baguëte huachobi Jesús. Judeabi sani Galileana rani ba'iguëbi ta'yejiye yo'ore yo'oni ëñoguë, ba huachose'e yua baguë samu ba'i yo'o baji'i.

5

Jesús sana al paralítico de Betzata

¹ Ja'nrëbi, jë'te, judío bainbi se'e fiesta yo'ojënna, Jesusbi Jerusalenna saji'i.

² Yua Jerusalén huë'e jobo anto sa'ro, Oveja casi sa'arobi cacani ëñato, oco goje, bain abu goje ba'iji. Hebreo cocabi cato, Betzata casiru ba'iji. Te'e ëntë sara huë'erëan ba goje yëruhua të'ijeie nëcosi huë'erëan ba'iji. ³ Ja'nca ba'iguëna, ai jai jubë bain rauna ju'incuabi ba huë'erëanne uinjën baë'ë. Yequëcuabi ñaco ëñama'icua baë'ë. Yequëcuabi ca'jacua baë'ë. Yequëcuabi guë'nguë rauna ju'injën baë'ë. Ja'nca ba'icuabi oco somoja'ñete ëñajën ëjohuë.

⁴ Riusu anjebi somo güeseguëña. Anje yësirënbi gajeni, oco somo güeseguëña. Somo güeseguëna, oco gojena ru'rureba cacaguëbi yua baguë gue gu'a rau tëcani huajë raiguëña. ⁵ Ja'nca ba'iguëna, yequë bainguë treinta y ocho tëcahuëan ju'inguë ba'i hua'guëbi barute ëjobi.

⁶ E'joguëna, Jesusbi ti'anni, baguëte ëñabi. Eñani, Chao hua'guë ai zoe ju'inguëbi uinji caguë, baguëni coca senni achabi:

—¿Huajëguë ruiñe yëguë më'ë? senni achabi.

⁷ Senni achaguëna, ju'inguëbi sehuobi:

—Oco gojena besa cacaye porema'inë yë'ë hua'guë. Oco bi somoguëna, yë'ëre cacaye congüëbi beoji. Beoguëna, caca ëaye ba'iguëta'an, yequëbi ru'ru ti'anni cacaji, sehuobi.

⁸ Sehuoguëna, Jesusbi coca guansebi:

—Yua huëni nëcäjë'ën. Më'ë camabëte inni saijë'ën, guanseguë cabi.

⁹ Caguëna, ja'ansirën huajë raji'i baguë. Huajë rani, baguë camabëte inni huëni saji'i. Judío bain yo'o yo'oma'i umuguse baji'i. ¹⁰ Saiguëna, judío ëja bainbi huajë raisi'quëni tëhuoni, baguëni bëin coca cahüë:

—Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, më'ë camabëte cuanma'ijë'ën, ira coca ënseye case'e sëani, cahüë.

¹¹ Cajënna, sehuobi:

—Yequë bainguëbi yë'ëre huachoni, “Më'ë camabëte inni saijë'ën” caguë guanseguëna, raiyë yë'ë, sehuobi baguë.

¹² Sehuoguëna, baguëni senni achahuë:

—¿Jaro bainguëbi më'ëni ja'nca guanseguë'ne? senni achahuë.

¹³ Senni achajënna, sehuoye poremaji'i. Baguë rau huachosi'quëre huesëbi. Ai jai jubë bain ba'ijënna, Jesusbi yequëruna quëñëni saisi'quë baji'i.

¹⁴ Saisi'quëbi jë'te rani, Riusu huë'ena cacani, ba huajë raisi'quëni tëhuobi. Tëhuoni, baguëni coca yihuoguë cabi:

—Yua huajë raisi'quë ba'iyë më'ë. Ja'nca ba'iguë, yua se'e gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Gu'aye yo'otoca, yequëre ru'ru ba'ise'e'ru quë'rë ai ja'si yo'oguë'ru ruinma'inë, cabi Jesús.

¹⁵ Caguëna, baguë yua judío ëja bainna sani quëajaji'i. Jesús hue'ëji baguë, yë'ëre huachosi'quë, quëabi. ¹⁶ Ja'nca quëaguëna, judío ëja bainbi bëinjën, Yo'o yo'oma'i umugusebi baguë yo'o yo'oguëna, baguëni je'o ba bi'rahuë. ¹⁷ Je'o ba bi'rajëna, Jesusbi bacuani coca quëabi:

—Yë'ë Taitabi yurerën tëca baguë yo'ore yo'oguë ba'iji. Güina'ru yë'ë'ga yë'ë yo'ore yo'oguë ba'iyë, quëabi.

¹⁸ Ja'nca quëaguëna, judío ëja bainbi quë'rë bëinjën, baguëni huani senjo ëayete quë'rë yëhuë. Bacua yo'o yo'oma'i umugusebi yo'oye porema'ïñete tin yo'oguëna, baguëni ai je'o bahuë. Baguë coca case'ere'ga achani, quë'rë se'e baguëni je'o bahuë. Baguë yua Riusubi yë'ë Taita ba'iji caguëna, bacuabi bëinjën, Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iyë catoca, ai gu'aye caji baguë, ro'tajën achani bën'ë.

La autoridad del Hijo de Dios

¹⁹ Bëinjënna, Jesusbi bacuani sehuoguë quëabi:

—Mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Yë'ë yua Riusu Zin ba'iguëbi ro yë'ë yëse'e yo'oma'iguë'ë. Yë'ë Taitabi yo'o yo'oguëna, ja'anre ëñani, ja'an yo'o se'gare yo'oyë yë'ë. Baguë Zin sëani, baguë yo'o yo'oye güina'ru yo'oguë ba'iyë yë'ë. ²⁰ Baguë Zinre sëani, yë'ë Taitabi yë'ëni ai yëguë, yë'ëni bojoguë, baguë yo'o yo'oye si'ayete yë'ëni ëñoji. Ja'nca ëñoni, yë'ëbi ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoquëna, baguë yua quë'rë se'e quë'rë ta'yejeiye yo'ore yë'ëni ëñoji. Mësacuabi jai ñacobi ëñajën rëinjën ba'ijë'ën caguë, ja'nca yë'ëni ëñoji baguë. ²¹ Yë'ë Taitabi bain junni huesësi'cuare huajëcuare mame re'huaguë sëani, yë'ë'ga yë'ë yëye'ru bainre güina'ru huajëcuare mame re'huaye poreyë yë'ë. ²² Yë'ë Taita se'gabi bain gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere bacuani sehuo güesema'iji. Ja'an sehuo güeseyë si'aye yë'ëna jo'cabi, yë'ë yua baguë Zinre sëani. ²³ Si'a bainbi yë'ë Zinni te'e ruiñe ëñajën ba'ija'bë caguë jo'cabi baguë. Taitani te'e ruiñe ëñajën ba'iyë'ru, yë'ë Zinni güina'ru te'e ruiñe ëñajën ba'ija'bë caji. Yë'ëni te'e ruiñe ëñama'itoca, yë'ë Taitani güina'ru te'e ruiñe ëñamajën ba'iyë.

²⁴ Mësacuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Yë'ë cocarebare achani yë'ëre raosi'quë ba'iyete ro'tacua, ja'ancuabi si'arën ba'ijën, gare ju'ñe beoye ba'iyë. Gare bënni senjoñe beoye ba'iji bacuare. Riusu naconi ba'ijën, carajeiye beoye huajëcua se'ga ba'ija'cua'ë. ²⁵ Mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Yë'ë bain choirënbi yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ja'nca choiguë, Bainguë'ru Raosi'quëre sëani, bainbi recoyo ju'inse'ru ba'icuata'an, yë'ë choiyete achayë. Achatoca, recoyo mame huajë rani ba'iyë. ²⁶ Yë'ë Taita ja'ansi'quëbi si'arën ba'iguë, bain si'arën ba'iyë re'huaye masiji. Yë'ë'ga baguë Zin sëani, si'arën ba'iguë, bain si'arën ba'iyë re'huaye masiyë yë'ë. ²⁷ Ja'nca ba'iguë yë'ë Taitabi cuencueni raoguëna, yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëbi bain juchare ëñani, bacuani sehuoye senja'guë'ë yë'ë. ²⁸ Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua yë'ë cocare achajën rëinma'ijë'ën. Yurera bain ju'insi'cua tan gojëfana tansi'cua, ja'ancuani choiguëna, bacuabi rani, yë'ëni achajën ba'ija'cua'ë. ²⁹ Achani, yë'ëna rani nëcaja'cua'ë. Re'oye yo'ojën ba'isi'cuabi go'ya rani, se'e ju'ñe beoye ba'ijën, Riusu naconi si'arën ba'ija'cua'ë. Gu'aye yo'ojën ba'isi'cuabi go'ya rani, Riusu bënni senjoruna sani, ai yo'ojën, ja'anrute si'arën ba'ija'cua'ë.

Pruebas de la autoridad de Jesús

³⁰ Yë'ë se'gabi guanseza catoca, guanseye gare porema'ïñë yë'ë. Yë'ë Taitabi guansegüëna, baguë cocare achani baguë cuencuesë'ru güina'ru bainni masi güeseyë. Ja'nca masi güeseguë, bain juchare te'e ruiñe masini

bacuare bēnni senjojañete te'e ruiñe cayē yē'ē. Yē'ē yēye se'ga yo'oye ro'tama'ñē. Yē'ē Taitabi yē'ēre raosi'quē sēani, baguē yēye se'gare yo'oye ro'tayē yē'ē. Ja'nca sēani, bainre bēnni senjojañete te'e ruiñe cayē yē'ē. ³¹ Yē'ē se'gabi yē'ē ba'iyete quēani achotoca, yē'ē guanseye poreyete te'e ruiñe masi güesema'ñē. ³² Yequē'ga yē'ē ba'iyete quēani achoji. Ja'an quēani achoguēbi, yē'ē guanseye poreyete yē'ēre te'e ruiñe masi güeseji. Ja'anguēbi yua yē'ē Taita ba'iji. ³³ Mēsacua yua Juanna coca saoni senni achajēna, baguē yua te'e ruñ cocare masini, te'e ruiñe quēani achoguē sehuobi. ³⁴ Ja'nca sehuoguēna, ro bain quēani achose'e se'gare ro'tama'ñē yē'ē. Ro'tama'iguēta'an, mēsacua mame recoyo re'huasi'cua ba'ijē'ēn caguē, Juan quēani achose'ere mēsacua ni yihuoguē quēayē yē'ē. ³⁵ Juan yua majahuē re'oye miañe'ru, mēsacua te'e ruiñe sai ma'are ññoguēna, baguē ññose'ere ññajēn, rēño ba'irēn bojojēn achahuē mēsacua. ³⁶ Bojojēn achajēna, yē'ē ta'yejeiye yo'oni ññoguē, Juan coca case'ebi ññone'ru yē'ē ba'iyete quē'rē te'e ruiñe ññoni, yē'ē guanseye poreyete masi güeseyē yē'ē. Yē'ē ta'yejeiye yo'oni ññoguē, yē'ē Taitabi yo'o güeseguēna, ja'nca yo'oni ññone' yē'ē. Ja'nca yo'oni ññoguēna, bainbi yē'ē Taita Raosi'quērebare yē'ēre masiye poreyē. ³⁷ Yē'ē Taita'ga yē'ēre raoni, yē'ē ba'iyete te'e ruiñereba ññoguē baj'i. Baguēbi coca quēani achoguēna, mēsacuabi baguēte gare achama'ñcua'ē. Baguē ba'iyete gare ññama'icua'ē. ³⁸ Yē'ē yua Riusu Raosi'quē ba'iguēna, yē'ē cocare recoyo ro'tamajēn ba'icua'ē mēsacua. Ja'nca sēani, baguē cocarebare yua mēsacua recoñoa re'huaye beoye ba'icua'ē. ³⁹ Baguē cocareba toyani jo'case'ere bojora'rē ññajēn, Riusu naconi si'arēn ba'ñu cajēn, ba coca se'gare ba'iyē ai ye'yeyē mēsacua. Ye'yecuata'an, yē'ē ba'iyete baru te'e ruiñe ññose'ere gare ye'yema'ñē mēsacua. ⁴⁰ Yē'ē ba'iyete ye'yeye porecuata'an, yē'ēna rani recoyo ro'taye gu'a güeyē mēsacua. Rani recoyo ro'tatoca, Riusu naconi si'arēn ba'ire'ahuē.

⁴¹ Re'o coca yē'ēre quēani achocua, ja'ancuani yēma'ñē yē'ē. ⁴² Mēsacua recoyo ro'tayete masiyē yē'ē. Masiguēna, mēsacua se'gabi Riusuni ai yēmajēn ba'iyē. ⁴³ Yē'ē Taitabi yē'ēre cuencueni raoguēna, yē'ēni te'e ruiñe ññamajēn, bojomajēn ba'iyē mēsacua. Ro yequē se'gabi rani, mēsacua ta'yejeiye ejaguē'ē yē'ē catoca, ja'anguēni te'e ruiñe ññajēn bojojēn ba'iyē mēsacua. ⁴⁴ Mēsacua sa'ñeña se'ga te'e ruiñe ññajēn bojocuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyete cu'eye beoye ba'iyē. Ja'nca sēani, yē'ēni recoyo ro'taye beoye ba'iyē. ⁴⁵ ¿Mēsacua guere ro'taye'ne? ¿Yē'ēbi Taita Riusu naconi coca caguē, mēsacua gu'aye yo'oyete quēani, mēsacuare bēnni senjojañe, Riusuni seña, ja'anre ro'taye mēsacua? Bañē. Mēsacuabi ñaca cacua'ē, Ira taita ba'isi'quē Moisés, baguē coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ocua sēani, Riusu naconi si'arēn ba'ija'cua'ē cayē mēsacua. Ja'nca cacuata'an, Moisés se'gabi mēsacua gu'aye yo'oyete Riusuni quēani, mēsacuare bēnni senjojañe senji. ⁴⁶ Mēsacua yua Moisés coca toyani jo'case'ere ññajēn, te'e ruiñe ye'yema'ē. Te'e ruiñe ye'yeni, baguē quēani jo'case'ere recoyo ro'tanica, yē'ē coca te'e ruiñe quēani achose'ere ro'tajēn ba'ire'ahuē, yē'ē ba'iyete quēasi'quē sēani. ⁴⁷ Moisés coca toyani jo'case'ere ro'achani recoyo ro'tama'icua sēani, yē'ē coca yure quēani achoguēna, ja'an cocare quē'rē ai ba'iyē recoyo ro'tama'ñē mēsacua, bacuani yihuoguē quēabi Jesús.

6

¹ Ja'nrëbi, Galilea zitara, Tiberias zitara'ga hue'eguëna, ja'anruna saisi'quë ba'iguë, yua que të'huina jenni saji'i Jesús. ² Saiguëna, ai jai jubë bainbi, Jesús ta'yejeiye yo'oni ëñose'e, rau ju'incuare huachose'e, ja'anre ëñasi'cua sëani, Jesusni be'tejaë'ë. ³ Be'tejaijënna, Jesús yua baguëre conjën ba'icua naconi cu re'otona saisi'quëbi bacua naconi baruna bëani baji'i. ⁴ Judío bain pascua umuguseña fiesta yo'oye baji'i. ⁵ Bëani ba'iguë, so'ona ëñato, bain jubëbi raë'ë. Raijënna, Jesús yua Felipeni coca senni achabi:

—¿Queaca aon coní, ja'an bain jubëni aon aoñe'ne mai? senni achabi.

⁶ Senni achaguë, ¿Felipe queaca sehuoja'guë'ne baguë? caguë, ja'an cocare senni achabi Jesús. Baguë yo'oja'yete yua ro'tasi'quë baji'i. ⁷ Senni achaguëna, Felipe sehuobi:

—Aon coní aoñe ti'anma'iji maire. Curi so'co samu cien ro'iyë coní huo'huetoca, ga bainguëbi choa zi'nga se'gare coji, sehuobi.

⁸ Sehuoguëna, ja'nrëbi, Andrés hue'eguëbi baji'i. Jesusni congüë ba'iguë yua Simón Pedro yo'jeguë baji'i. Ja'anguëbi coca quëabi:

⁹ —Ënjo'on ba'iji zin hua'guë. Te'e ëntë sara jo'jo aonbëan cebadabëan, samu ziaya hua'i, ja'anre baji baguë. Ja'nca ba'iguëta'an, ¿queaca ja'an se'gabi si'a jai jubëre aon aoñe'ne? senji'i.

¹⁰ Senguëna, Jesusbi:

—Bainni bëa güesejë'ën, cabi.

Caguëna, taya re'oto ai ba'iyë sëani, bëa güesejëna, si'acuabi bëahuë. Ëmëcua se'gare cuencueto, cinco mil ba'icua'ru baë'ë. ¹¹ Bëajënna, ja'nrëbi, Jesús yua ba cebadabëan inni, Riusuni surupa caní, baguëre concuaa insiguëna, bainna huo'huehuë. Ziaya hua'ire'ga inni güina'ru huo'hue güeseğuëna, bacua yëse'e aën'ë. ¹² Anni yajijënna, Jesús yua baguëre concuani coca guansebi:

—Aon anni jëhuase'ere chiani re'huajë'ën. Jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'ën, guanseguë cabi.

¹³ Caguëna, cebada aon anni jëhuasi mi'chirëanre chiani, doce jë'ëña bu'iyë ayahüë. ¹⁴ Ja'nca ayajënna, bainbi Jesús ta'yejeiye yo'oni ëñose'ere ai ëñajën rëinjën, sa'ñëña cahuë:

—Riusu bainguë maina raoja'ye caní jo'case'e ba'iguëna, yureca maina ti'ansi'quë ba'iji, cajën ëñajën rën'ë.

¹⁵ Ëñajën rëinjën, sa'ñëña coca cajën, baguëni zeanni saní, mai ta'yejeiye ëjaguëre baguëte re'huani bañu cajënna, Jesusbi masini, cu re'otona quëñëni, te'e hua'guë ba'iguëbi ganini saji'i.

Jesús camina sobre el agua

¹⁶ Saiguëna, ja'nrëbi, ënsëguë ruajairën ba'iguëna, Jesusre concuabi zitara yëruhuana gajehuë. ¹⁷ Gajeni, Jesús yuta raimaguëna, Capernaum huë'e jobona go'iñu cajën, yoguna cacani, zitara je'en bi'rahuë, ñamibi. ¹⁸ Je'en bi'rajënna, ja'nrëbi, ai jëja tutuni, të'a huëji'i. ¹⁹ Huëiguëna, cinco o seis kilómetro ba'iyë ro'ani ëñato, Jesusbi zitara canja'an ganiguë raji'i. Ja'nca raiguëna, ai quëquëni huesëni ëñahuë. ²⁰ Huesëni ëñajënna, baguë cabi:

—Mësacua quëquëma'ijë'ën. Yë'ë yua Jesus'ë, cabi.

²¹ Caguëna, ja'nrëbi, bacuabi ai bojojën, baguëni yua yoguna guaoni bahuë. Guaoni bajënna, ja'ansirën bacua yija sairuna ti'ansi'cua baë'ë.

La gente busca a Jesús

²²⁻²³ Ja'nca ba'ijënna, yequë umuguse ñataguëna, bain jubëbi yuta que të'huí baë'ë. Jesús aon aonsiru, surupa caní aon huo'huesiru, ja'anrute baë'ë. Ba'ijën, zitara yëruhuana gajeni ëñato, Jesusre concua yua bacua yogubi

saisi'cua baë'ë. Bacua se'gabi saijëna, Jesusbi bacua naconi saimaji'i cajën, gue ro'taye beoye baë'ë. Ba'ijëna, yequë bain Tiberias huë'e jobobi rani ba'ijëna, ²⁴ Jesús, baguëre concua, bacua yua beoyë cajën, ba bain naconi yobi saë'ë. Capernaum huë'e jobona jenni, Jesusre cu'ejäë'ë.

Jesús, el pan de la vida

²⁵ Cu'ejani, je'ensi'quëre tinjahuë. Tinjani, baguëni senni achahuë:

—Ëjaguë, ¿quejeito më'ë raquë'ne? senni achahuë.

²⁶ Senni achajëna, sehuobi:

—Mësacuanì ganreba quëayë. Yë'ë ta'yejeiye yo'oni ëñose'ere ro'taye beoye ba'iyë mësacua. Ro mësacua aon anni yajise'e se'gare ro'tani, yë'ëre cu'ehuë.

²⁷ Mësacua aon coye ro'ire jëja yo'o yo'oye beoye ba'ijë'n, besa carajeiye sëani. Yë'ë aon insiye, ja'anre ro'tani, yo'o yo'oni cojë'n. Coni aintoca, si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'iyë mësacua. Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quërebare sëani, Taita Riusubi yë'ë ta'yejeiye yo'oye conji, caguë sehuobi Jesús.

²⁸ Sehuoguëna, baguëni senni achahuë:

—Riusu yo'o guansese'ere yo'oye yëtoca, ¿queaca yo'oye'ne yëquëna? senni achahuë.

²⁹ Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Riusu yo'o guansese'e yua ëñe ba'iji. Yë'ë yua baguë raosi'quërebare sëani, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'n, sehuobi.

³⁰ Sehuoguëna, baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, më'ë ta'yejeiye yo'ore yo'oni, yëquënani ëñojë'n. Më'ë poreyete ëñañu cayë. Ëñani, ja'nrebi, më'ëni recoyo ro'tayë yëquëna. ¿Gue yo'ore yo'oni ëñoguë'ne? ³¹ Mai ira bain ba'isi'cuabi beo re'otore ba'ijën, ba maná aonre ainjën ba'ñëña. Riusu coca toyani jo'case'e'ru ba'iyë: Guënamë re'otobi aon tonni, bacuanì aon aonguë baji'i Riusu, case'e sëani, më'ë'ga ¿gue yo'ore yo'oni ëñoguë'ne? senni achahuë.

³² Senni achajëna, Jesusbi bacuanì yihuoguë quëabi:

—Mësacuanì ganreba yihuoguë quëayë yë'ë. Moisés aon guënamëbi to'inse'ere aintoca, bainbi huajëreba huajëmaë'ë. Yë'ë Taita se'gabi te'e ruiñe ba'i aonre insiji. ³³ Yë'ë Taitabi baguë aonre guënamë re'otobi raoni jo'cabi. Raoni jo'caguëna, bainbi conì aintoca, huajëreba huajëyë bacua, yihuoguë quëabi.

³⁴ Quëaguëna, bacua senni achahuë:

—Ëjaguë, ja'an aonre yëquënana jo'caye beoye insireba insijë'n, senni achahuë.

³⁵ Senni achajëna, sehuobi:

—Yë'ëbi yua ja'an aon ba'iyë. Yë'ëna rani aintoca, aon gu'aye beoye ba'iyë'ru ba'iyë. Yë'ëni si'a recoyo ro'tatoca, oco ëaye beoye ba'iyë'ru ba'iyë.

³⁶ Yureca, mësacuanì ëñere quëahuë. Yë'ëni ëñasi'cuata'an, yë'ëni recoyo ro'tama'inë mësacua. ³⁷ Yë'ë Taita bain cuencusi'cuare si'acuare yë'ëna raoguëna, si'acuabi yë'ëna raiyë. Raijëna, yë'ëbi bacuanì bani, bacuare gare senjoñe beoye ba'iyë. ³⁸ Yë'ë yua guënamë re'otobi raiguë, yë'ë yëye se'ga yo'ozä camaë'ë. Yë'ëre raosi'quë, baguë yëye se'gare yo'ozä caguë raë'ë yë'ë.

³⁹ Yë'ëre raosi'quë, baguë yëyete cato, ëñe ba'iji: Baguë bain cuencusi'cuare yë'ëna raoguëna, te'e bain huaguëreta'an gare huesoye beoye ba'iyë. Ja'nca ba'iguëbi, ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, si'acua ju'insi'cuare mame go'ya rai güeseja'guë'ë yë'ë. ⁴⁰ Yë'ë Taita yëyete cato, ëñe ba'iji: Yë'ëbi baguë Zin sëani, si'a bain yë'ëni recoyo ro'tajën ba'icuabi si'arën ba'ijën, ai huajëreba

huajëjën ba'ija'cua'ë. Ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, bacuare mame go'ya rai güeseja'guë'ë yë'ë, caguë sehuobi Jesús.

⁴¹ Caguë sehuoguëna, judío ëja bainbi baguë coca case'e: "Yë'ë yua guënamë re'otobi raisi'quë'ë. Si'a bain aon ba'iyë yë'ë" ja'an case'ere achani, baguëte sa'ñëña ai ⁴² bëinjën cahuë:

—¿Queaca ro'taguë caguë'ne baguë? Ba hua'guë Jesús hue'eguë yua José mamaquë se'ga ba'iji. Baguë taita, baguë mamá, bacuare masiyë mai. Ja'nca sëani, ¿queaca ro'taguë, Guënamë re'otobi raisi'quë'ë yë'ë caguë'ne? bëinjën cahuë.

⁴³ Cajëna, Jesusbi cabi:

—Mësacua sa'ñëña cajën, yë'ëre bëin coca caye jo'cajë'ën. ⁴⁴ Ro bain se'gabi yë'ëna rani recoyo ro'taye porema'inë. Yë'ë Taitabi yë'ë ba'iyete ëñoguëna, bainbi yë'ëna raiye poreyë. Raijënna, yua ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, yë'ëbi yë'ë bainrebare mame go'ya rai güeseja'guë'ë. ⁴⁵ Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere ro'tajë'ën. "Riusubi si'a bainni cocare ye'yoji." Ja'nca toyani jo'case'e sëani, si'acua Riusu ye'yose'ere achani ye'yecuabi yë'ëna raiyë. Raijënna, yë'ë bainrebare re'huani ba'iyë.

⁴⁶ Bainbi Taita Riusure gare ëñama'isi'cua ba'iyë. Yë'ë se'ga baguë ba'irubi raisi'quëbi yë'ë Taitare ëñasi'quë'ë. ⁴⁷ Ganreba caguë, mësacua quëayë yë'ë. Yë'ëni recoyo ro'tacua, ja'ancuabi yë'ë naconi si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. ⁴⁸ Yë'ë yua bain aon ba'iguëbi bacuani huajëreba huajë güeseyë. ⁴⁹ Mësacua ira bain ba'isi'cuabi beo re'otore ba'ijën, maná aonre ainjën ba'ë'ë. Ba'icuabi ja'an aonre ainsicuata'an, yurera junni huesësi'cua ba'iyë. ⁵⁰ Yequë aonre cayë yë'ë. Ja'an aonre guënamë re'oto raose'e ba'iguëna, bainbi aintoca, ju'inë beoye ba'iyë. ⁵¹ Yë'ë yua ja'an aon ba'iyë. Huajëreba huajë güeseyë yë'ë. Bainbi ja'an aonre aintoca, si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'ija'bë caguë, yë'ë ga'nihuëte insini jo'cayë yë'ë, yihuoguë cabi Jesús.

⁵² Caguëna, judío ëja bainbi bëinjën, sa'ñëña coca senni achahuë:

—¿Baguë ga'nihuë mai aon aoñe caguë, queaca maina insiye poreguë'ne? senni achahuë.

⁵³ Senni achajëna, Jesús yua se'e bacuani quëabi:

—Ganreba mësacuani yihuoguë quëayë yë'ë. Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quë ba'iguëna, yë'ë ga'nihuëte ainjën ba'ijë'ën. Yë'ë ziere uncuajën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, mësacua recoyo huajëye beoye ba'iyë. ⁵⁴ Yë'ë ga'nihuë aiñe, yë'ë zie uncuye, ja'anre yo'ocuabi si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'iyë. Ba'ijënna, ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, bacuare go'ya rai güeseja'guë'ë yë'ë. ⁵⁵ Yë'ë ga'nihuë yua bain aonreba re'huase'e ba'iji. Yë'ë zie yua bain gonoreba re'huase'e ba'iji. ⁵⁶ Yë'ë ga'nihuë aiñe, yë'ë zie uncuye, ja'anre yo'ocuabi yë'ë naconi te'e recoyo ba'icua'ru bojojën ba'iyë. Yë'ë'ga bacua naconi te'e recoyo ba'iguë'ru bojoguë ba'iyë. ⁵⁷ Yë'ë Taita huajëreba huajëguëbi yë'ëre raosi'quë sëani, yë'ë'ga güina'ru huajëreba huajëyë. Ja'nca ba'iguë, yë'ëna aincuani huajëreba huajë güeseyë. ⁵⁸ Riusu aon guënamë re'otobi raose'e, ja'an aonre cayë yë'ë. Ira bain ba'isi'cua ainse'ere cama'inë, ju'insi'cuare sëani. Yë'ëna aincuabi si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'iyë, yihuoguë quëabi.

⁵⁹ Ja'nca coca yihuoguë, judío bain ñë'ca huë'e Capernaum huë'e jobore ye'yoguë baji'i Jesús.

Palabras de vida eterna

⁶⁰Ja'an cocare quëani achoguëna, baguëre concuabi achani, yequëcuabi gue ro'taye beoye ba'ijëna, bacuabi ja'anre sa'ñeña cahuë:

—Ja'an coca ro'taye ai jëjaji. Achaye porema'inë, cahuë.

⁶¹Cajëna, Jesusbi baguëre concua cayete masini, bacuani yihuoguë cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, yë'ë coca case'ere bëinjën achaye'ne? ⁶²Yë'ë yua Bainguë'ru Raosi'quë ba'iguëbi yë'ë quë'ro raisiruna se'e mëiguë go'iguëna, ja'anre ëñatoca, ¿mësacua queaca ro'tajën ba'ija'cua'ne? ⁶³Riusu Espiritu se'gabi bainni huajë güeseji. Recoyo beotoca, bain ga'nihuë se'gabi huajëye porema'iji. Yë'ë coca mësacuani quëani achoguë, bain recoyo huajë coca, ja'anre quëani achoguë, te'e ruiñereba ba'i coca'ë, caguë quëayë yë'ë.

⁶⁴Ja'nca quëani achoguëna, yequëcua mësacua naconi ba'icuabi yë'ëni recoyo ro'tama'inë, cabi Jesús.

Jesús yua baguëni recoyo ro'tama'icuaire si'arën masiguë baji'i. Baguëni insini senjoja'guëre'ga masiguë baji'i. Ja'nca masiguëbi baguë yure case'ere quëabi. ⁶⁵Quëani ja'n'rëbi, se'e coca cabi:

—Ja'nca ro'tama'icua ba'ijëna, yë'ë coca quëase'e: Yë'ë Taitabi yë'ë ba'iyete ëñoma'itoca, bainbi yë'ëna ti'añe porema'inë mësacuani quëahuë yë'ë, cabi.

⁶⁶Ja'nca caguëna, baguëte conjën ba'icua ai jai jubëbi baguëni coñe jo'cani quëñëhuë. Baguë naconi se'e saima'ë'ë. ⁶⁷Saima'ijëna, baguëre concua, si'a sara samucua ba'icuani senni achabi:

—¿Mësacua'ga yë'ëre jo'cani saiye ro'taye? senni achabi.

⁶⁸Senni achaguëna, Simón Pedrobi sehuobi:

—Bañë. Yëquë'nabi sani, yequëni ye'yetoca, bain huajë cocare ye'yoguëbi beoji. Më'ë se'gabi ja'an cocare ye'yoguëna, yëquë'nabi ye'yeni si'arën ba'ijën, huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. ⁶⁹Ja'nca sëani, më'ëni si'a recoyo ro'tahuë yëquëna. Më'ë yua mai Ta'yejeiyereba E'jaguë Riusu Zin, ba Cristo ba'iguëna, yëquë'nabi më'ë ba'iyete ye'yeni masihuë, sehuoguë cabi.

⁷⁰Caguëna, Jesusbi bacuani quëabi:

—Mësacua si'a sara samucuaire cuencueni yë'ëre conjën ba'icuaire re'huahuë. Ja'nca re'huaguëta'an, mësacua jubë ba'iguë, te'eguë yua huati bainguë ba'iji, quëabi.

⁷¹Judas Iscariote, Simón mamaquë, ja'anguëte quëabi Jesús. Baguëte conjën ba'icua, si'a sara samu ba'icua, bacua naconi cuencuesi'quëta'an, Jesusre insini senjoja'guëta'an ba'iji.

7

Los hermanos de Jesús no creían en él

¹Ja'nca ba'iguëna, Jesús yua Galilea yija se'gare baji'i. Judío ëja bainbi baguëte huani senjoñe yëjëna, Judea yijana saimaji'i. ²Saima'iguëna, ja'n'rëbi judío bain aon téase'ere bojojën, fiesta yo'oye baë'ë. ³Ja'nca ba'ijëna, baguë yo'jecuabi baguëni coca yihuo bi'rahuë:

—Ënjo'onbi sani, Judeana saijë'ën. Sani, më'ë ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, më'ëre concua baru ba'icuabi ëñañe poreyë. ⁴Më'ë yua ënjo'onre ba'iguë, më'ë yo'ore ro yahuera'rë yo'oguë ba'iyë. Ta'yejeiye yo'oni ëñocuabi ja'nca yo'oma'inë. Si'a bainbi ëñani masija'bë cajën, bain jubëan ba'iruanna sani, bacua yo'o yo'oni ëñoñë. Ja'nca sëani, më'ë'ga më'ë ta'yejeiye yo'oyete si'a bainni ëñojajë'ën, yihuojën cahuë.

⁵Ja'nca cajën, bacua'ga baguëni recoyo ro'tamajën baë'ë. ⁶Ba'ijëna, Jesusbi bacuani sehuoguë cabi:

—Yë'ë fiesta sairën yuta ti'anma'iji. Mësacua fiestana saiye yëjën, mësacua yësirën saiye poreyë. ⁷ Bainbi mësacuani je'o baye beoye ba'iyë. Yë'ëca bain gu'a juchare masi güeseguë sëani, yë'ëni je'o bajën ba'iyë. ⁸ Mësacua se'ga yua fiestana sani ba'ijë'ën. Yë'ëca bañë. Yë'ë fiesta sairën yuta ti'anma'iji, cabi Jesús.

⁹ Ja'nca caguë, yua Galilea yijana bëani baji'i.

Jesús en la fiesta de Enramadas

¹⁰ Ba'iguëna, baguë yo'jecuabi fiestana sa'ë. Satena, Jesus'ga yahuera'rë saji'i. Bainni ëñoma'iguë saji'i. ¹¹ Sani ti'anguëna, judío ëja bainbi baguëni cu'eni ganøjën, sa'ñëña senni achajën ba'ë'ë:

—¿Jarote ba'iguë'ne baguë? senni achahuë.

¹² Bain hua'na'ga baguë ba'iyete sa'ñëña coca cajën ba'ë'ë. Yequëcuabi: “Re'o bainguë'bi” cajënnna, yequëcuabi: “Banji. Bainni ro coqueguë yihuo'te” cajën ba'ë'ë.

¹³ Yahue caye se'ga ba'ë'ë. Judío ëja bainni huaji yëhuë.

¹⁴ Fiesta yo'ojëna, jobo ba'i umuguseña ba'iguëna, Jesusbi Riusu huë'ena cacani, bainni ye'yo bi'rabi. ¹⁵ Ye'yo bi'raguëna, judío bainbi achajën rëinjën, sa'ñëña coca cahuë:

—Aiguë yua uti ye'yema'isi'quëta'an, ¿queaca baguë masiyera masiguë'ne? senni achahuë.

¹⁶ Senni achajënnna, bacuani sehuobi Jesús:

—Yë'ë masiye se'gare ye'yoma'inë yë'ë. Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguëna, baguë masiye se'gare ye'yoguë ba'iyë yë'ë. ¹⁷ Yë'ë Taita yëye'ru yo'oye ro'tacuabi yë'ë ye'yoyete achani masiyë. Yë'ë Taita coca ba'itoca, masiyë. Yë'ë coca se'ga ba'itoca, masiyë bacua. ¹⁸ Yequëcuabi ro bacua coca se'gare quëani achotoca, ro bacua ta'yejeiye ba'iyete yëyë. Yë'ëca bañë. Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguëna, baguë ta'yejeiye ba'iyete se'gare yëyë yë'ë. Ja'nca yëguëbi te'e ruiñe ye'yoguë ba'iyë. Yë'ë Taitabi coqueye beoye ba'iji.

¹⁹ Moisesbi Riusu ira coca guansese'ere toyani, mësacuana jo'caguë ba'nji. Ja'anre mësacua masiyë. Masicuata'an, ba coca guanseni jo'case'ere yo'oye ro gu'a güeyë mësacua. Ja'nca yo'oye güecuabi ¿queaca ro'tajën, yë'ëni huani senjoñe ro'taye'ne? cabi Jesús.

²⁰ Caguëna, bainbi sehuohuë:

—Bañë. Më'ëni huani senjoñe ro'tama'icua'ë yëquëna. Gu'a huati baguë sëani, güebe nesi'quë'ru caguë cayë më'ë, sehuohuë.

²¹ Sehuojënnna, Jesús cabi:

—Yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, yë'ëbi ta'yejeiye yo'o, te'e yo'o se'gare yo'oni ëñoguëna, mësacua si'acuabi ëñajën rën'ë. ²² Moisés yua bain go neño ga'nihuë tëyoye, ja'anre ye'yoni jo'caguë ba'nji, Moisesbi ye'yoni jo'caguëta'an, baguë ira bain ba'isi'cua, bacuabi ru'ru bacua zin hua'nani go neño ga'nihuëte tëyojën ba'nhuë. Ja'nca ye'yoni jo'caguëna, yureñabi mësacuabi yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëta'an, zin hua'guëni go neño ga'nire tëyoyë. ²³ Moisés coca guanseni jo'case'ere'ru güina'ru yo'oñu cajën, baguë go neño ga'nire tëyoyë. Ja'nca ba'iyeta'an, yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, yë'ë yua bain raure huachoye ro'taguë, si'a ga'nihuë huajë ga'nihuëte mame re'huaguëna, ¿mësacua queaca ro'tajën yë'ëni bëñe'ne? ²⁴ Mësacuabi bain gu'aye yo'ose'ere caye ro'tatoca, ru'ru bacua gu'aye yo'ose'ere te'e ruiñe masini, te'e ruiñe cuencueni gu'aye cajë'ën. Bain yo'ose'ere ro besa ëñani, gu'aye yo'ose'e'ë catoca, ro gu'aye cayë mësacua, cabi Jesús.

Jesús habla de su origen

²⁵ Ja'nca caguëna, yequëcua Jerusalén ba'icuabi sa'ñeña ca bi'rahuë:

—¿Judío ëja bain yua aiguëni huani senjoñe ro'taye? ²⁶ Ja'nca ro'tacuata'an, si'a bain naconi ba'iguë, bacuani caraye beoye ye'yoguë ba'iji. Ba'iguëna, judío ëja bainbi ënsema'iñë. ¿Yequerë ëja bainbi baguë Cristo ba'iyete masima'iñë? ¿Riusu Raosi'quë'bi cama'iñë? ²⁷ Ja'nca ba'iyeta'an, baguë quë'ro raisirute masiyë mai. Ba Cristo Raosi'quë'bi maini ëñoguëna, baguë quë'ro raisirute masiye porema'iñë mai, sa'ñeña cahuë.

²⁸ Cajëna, Jesusbi Riusu huë'ere ba'iguë, bainre ye'yoguë, si'a jëja ñaca quëani achobi:

—¿Yë'ë ba'iyë, yë'ë quë'ro raisirute ja'anre masiye ro'taye mësucua? Yë'ë se'gabi ro ro'taguë raimaë'ë. Yequë, te'e ruiñe ba'iguëbi yë'ëre raobi. Ja'anguëni huesëyë mësucua. ²⁹ Yë'ë'ga baguëre masiyë, baguë naconi te'e ba'iguë sëani. Baguëbi yë'ëre raoguëna, yë'ë raisi'quë'ë, quëani achobi.

³⁰ Quëani achoguëna, baguëni preso zean ëaye ba'ë. Ba'icuata'an, baguëte zeanjai umuguse ti'anma'iñë sëani, baguëte zeanmaë'ë. ³¹ Yequëcuaca ai jai jubëbi baguëni si'a recoyo ro'tani, sa'ñeña cahuë:

—Baguë se'gabi ba Cristo, ba Riusu Raosi'quë'eba ba'iji. Baguë ta'yejeiye yo'oni ëñose'ere ro'tato, quë'rë ta'yejeiye yo'oni ëñoguëte cu'eto, yequëbi beoji, sa'ñeña cahuë.

Los fariseos intentan arrestar a Jesús

³² Ja'nca sa'ñeña cajëna, fariseo bainbi achani, pairi ëjacua naconi ñë'cani, Jesusre preso zeanjaij'ën, soldado ëjacuani guanseni saomate. ³³ Saojëna, Jesusna ti'anjëna, Jesusbi bacuani quëabi:

—Mësucua naconi yuta reño ñësebë se'ga ba'iyë. Ba'ini, ja'nrebi, yë'ëre raosi'quëna go'ija'guë'ë. ³⁴ Go'iguëna, mësucubi yë'ëre cu'ëja'cua'ë. Cu'ëja'cuata'an, yë'ëre tinjañe porema'ija'cua'ë. Yë'ë quë'ro ba'ija'runa ti'añe porema'ija'cua'ë mësucua, quëabi.

³⁵ Quëaguëna, judío ëja bainbi sa'ñeña ca bi'rahuë:

—¿Jarona saiye ro'taguë'ne baguë? Baguëni tinjañe porema'iñë caguë, ¿gue quë'rore caguë'ne? Yequerë mai te'e jubë bain saoni senjosiruan, ja'anruan griego bain ba'iruana sani, ba griego bainni ye'yoye ro'taguë cama'iguë baguë. ³⁶ Baguë coca case'ere achama'iñë mai. “Mësucubi yë'ëre cu'ëcuata'an, yë'ëre tinjañe porema'ija'cua'ë. Yë'ë quë'rona go'iguëna, më'ë sacubi ti'añe porema'ija'cua'ë” caguëna, maibi achama'iñë, cahuë.

Ríos de agua viva

³⁷ Ja'nrebi, fiesta umuguseña si'a bi'raguëna, quë'rë ta'yejei umuguse ba'iguëna, Jesusbi nëcni, bainni si'a jëja quëani achoguë cabi:

—Mësucua yua huajë oco ëaye ba'itoca, yë'ëna rani, yë'ëna coní uncuye'ru yë'ë ba'iyete ye'yëj'ën. ³⁸ Yë'ëni recoyo ro'tatoca, Riusu coca toyani jo'case'e'ru ba'iyë mësucua güina'ru mame re'huaja'guë'ë yë'ë. Mësucua recoñoa ai bojo huanofne'ru ba'iguëna, bain huajë oco yua carajeiye beoye ba'iyë'ru mësucua re'huaja'guë'ë yë'ë. Re'huaguëna, mësucubi ai jai jubë bainni huajë güeseyete ëñoja'cua'ë, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, quëani achobi Jesús.

³⁹ Ja'nca quëani achoguë, Riusu Espiritu huanofnete cabi. Baguëni recoyo ro'tacuani Espiritu gaje meni ba'ija'ye, ja'anre quëabi. Jesús yuta junni tonni go'ya raima'iguë sëani, Espiritu gaje meni, baguë bainni baja'ye carabi.

División entre la gente

⁴⁰ Ja'nca quëani achoguëna, bainbi baguë cocare achani, yequëcubi cahuë:

—Riusu coca quëani achocaiguë, Moisés quëasi'quë, ja'anguë ba'iji baguë. Riusubi baguë raija'yete zoe quëaguëna, yua maina ti'anni ba'iji baguë, cahuë.

⁴¹ Cajëna, yequëcuabi:

—Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'eguë ba'iji, cahuë.

Cajëna, yequëcuabi sehuohuë:

—Banji. Ba Cristo hue'eguëbi Galilea yijabi raima'iguë ba'iji. ⁴² Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ba Cristo yua ira ëjaguë ba'isi'quë David bainguë, Belén huë'e jobo bainguë, ja'an ba'iji, David huë'e jobo sëani. Ja'anre quëaji Riusu coca, cahuë.

⁴³ Ja'nca cacua sëani, Jesús ba'iyete ro'tato, bainbi te'e ro'tamaë'ë.

⁴⁴ Yequëcuabi baguëni preso zeañe yëcuata'an, baguëni zeanmaë'ë.

Las autoridades no creían en Jesús

⁴⁵ Ja'nrëbi, soldado ëjacuabi baguëni preso zeanmajën, pairi ëjacua, fariseo bain, ja'ancuana goë'ë. Go'ijëna, bacuabi bëinjën, coca senni achahuë:

—¿Mësacua guere yo'ojën, baguëte zeanni ramate'ne? senni achahuë.

⁴⁶ Senni achajëna, soldado ëjacuabi sehuohuë:

—Baguë ta'yejeiye ye'yose'ere quëani achoto, yequëcua coca ye'yocuabi ja'nca'ru masiye ye'yoye beocua ba'iyë, sehuohuë.

⁴⁷ Sehuojëna, fariseo bainbi bëinjën cahuë:

—Mësacua'ga ro coque güesehuë. ⁴⁸ Eja bain, fariseo bain, ja'ancuare cu'etoca, baguëni recoyo ro'tacua gare beoyë. ⁴⁹ Bain jubëca Riusu coca huesëcuabi yua baguë cocare achajëna, Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua se'ga ba'iyë, bëinjën cahuë.

⁵⁰ Cajëna, Nicodemo hue'eguë, bacua jubë ba'iguë, Jesusni ja'anrë ñamibi ëñaguë saisi'quë, baguë yua bacuani cabi:

⁵¹ —Riusu coca maina jo'case'ere ëñato, bainguë gu'aye yo'ose'ere case'e bani'ga, Baguëni te'e jëana si'nsema'ijë'ën caji. Ru'ru, baguë coca sehuoni quëayete te'e ruiñe achani masiye bayë caji, cabi baguë.

⁵² Caguëna, fariseo bainbi sehuohuë:

—Më'ë'ga ro Galilea bainguë'ru huesëguë cayë. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani masijë'ën. Riusu bain raoja'cua yua Galilea yijabi raicua beoyë caji. Ja'anre ëñani masijë'ën, sehuohuë.

La mujer adúltera

⁵³ Ja'nca cajëna, ja'nrëbi, si'acuabi bacua huë'ena go'imate.

8

¹ Go'ijëna, Jesusbi Olivo casi cubëna sani mëji'i. ² Mëni, ja'nrëbi ñataguëna, Riusu huë'ena goji'i. Goni, si'a bainbi baguëna raijëna, baguë yua bëani, bacuani coca ye'yoguë yihuobi. ³ Yihuoguëna, ja'nrëbi, Riusu ira coca ye'yocua, fariseo bain bacuabi romigote rani bacua jobona nëconi, Jesusni ëñohuë. Gu'a romigo yequëni yahue bago ba'igoni, zeanni rahuë. ⁴ Ja'nca rani, Jesusni quëahuë:

—Ejaguë, ëncobi yequë naconi yahue ba'igo, gu'aye yo'ogo ba'igona, bagote preso zeanni rahuë. ⁵ Moisés coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca guansegüë ba'nji: Ja'nca gu'aye yo'otoca, gatibi inni huani senjojë'ën, guansegüë ba'nji. Ja'nca guansegüë ba'iguëna, ¿më'ë'ga guere bagote caguë'ne? senni achahuë.

⁶ Baguë sehuoyete masiñu cajën, ja'nca Jesusni senni achahuë. Gu'aye sehuotoca, baguëni preso zeañu cajën, ja'nca baguëni senni achahuë. Senni achajëna, Jesús yua rëanni, baguë mëoñobi yijana coca toyabi. ⁷ Toyaguëna,

bacuabi yua quë'rë se'e ja'an cocare baguëni senni jëhuahuë. Senni jëhuajëna, baguë yua nëcani, bacuani cabi:

—Mësacua jubë ba'iguë, gu'a jucha yo'oye beoye ba'iguë ba'itoca, ja'anguëbi bagoni gata ru'ru senjoja'guë. Ja'nрэbi, yequëcuabi gata senjoñe poreyë, cabi.

⁸ Cani ja'nрэbi, se'e rëanni, yijana toyabi. ⁹ Toyaguëna, bacuabi baguë cocare achani, gu'a recoyo huanofne'ru baë'ë. Ja'nca ba'icua, te'ena, te'ena quë'ñeni saë'ë. Quë'rë iracuabi ru'ru saë'ë. Saijënna, Jesusbi nëcani ëñato, ba romigo se'gabi te'e hua'go nëcago baco'ë. ¹⁰ Ba'igona, yequëcuabi quë'ñesi'cua ba'ijënna, Jesusbi bagoni ëñani bagoni senni achabi:

—¿Më'ëre gu'aye cacua jarona sate'ne? ¿Më'ëni bënni senjoja'cua beoye? senni achabi.

¹¹ Senni achaguëna, sehuogo:

—Beoyë, E'jaguë, sehuogo.

Sehuogona, Jesús cabi:

—Yë'ëga më'ëni si'nseye beoye ba'iyë. Se'e gu'aye yo'oma'igo saijë'ën, cabi.

Jesús, la luz del mundo

¹² Ja'anрэbi, jë'te, Jesús yua bain nëcasi'cuani se'e coca quëani achobi:

—Yë'ë yua si'a bain recoñoa miaguë, yë'ë cocare ye'yoguë masi güeseyë. Ja'nca masi güeseguëna, yë'ëni recoyo ro'tacuabi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe ye'yeni, mia re'oto ñatani saoye ba'iruna ganijën ba'iyë. Gu'aye yo'oye gare jo'cajën, zijei re'otona gare se'e ganiñe beoye ba'iyë, quëani achoguë cabi.

¹³ Caguëna, fariseo bainbi cahuë:

—Ro më'ë ba'iyë se'gare quëani achoyë më'ë. Ja'nca sëani, te'e ruiñe quëama'iguë, ro coqueguë ba'iyë më'ë, cahuë.

¹⁴ Cajënna, sehuobi:

—Bañë. Te'e ruiñe quëayë yë'ë. Yë'ë ba'iyete quëani achoguëta'an, te'e ruiñe caye se'ga ba'iyë yë'ë. Yë'ë quë'ro raise'ere masiyë. Baruna go'iyëga masiyë yë'ë. Mësacuaca ja'anre huesëcua'ë. ¹⁵ Mësacua yua ro bain ro'taye'ru ro'tajën, bainre gu'aye cajën ba'iyë. Yë'ëca bainre ja'nca cama'inë. ¹⁶ Bain ba'iyete masini caguë, te'e ruiñe se'ga cayë yë'ë. Yë'ë se'gabi bain ba'iyete masini cama'inë. Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguë, ja'an masini cayete yë'ëni ëñoji. ¹⁷ Mësacua ira coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: Samucuabi te'e quëatoca, te'e ruiñe quëayë bacua, caji. ¹⁸ Ja'nca caguëna, yë'ë ba'iyete quëacua yua samucua ba'iyë. Yë'ëbi yë'ë ba'iyete quëani achoyë. Yë'ë Taita yë'ëre raosi'quë, baguë'ga yë'ë ba'iyete quëani achoji. Ja'nca sëani, te'e ruiñe quëase'le ba'iji, sehuoguë cabi.

¹⁹ Caguëna, bacuabi baguëni senni achahuë:

—¿Më'ë Taita jarote ba'iguë'ne? senni achahuë.

Senni achajënna, sehuobi:

—Mësacua yua yë'ëre huesëcua'ë. Yë'ë Taitare'ga huesëcua'ë. Yë'ëre masinica, yë'ë Taitare'ga masijën ba'ire'ahuë, sehuobi.

²⁰ Ja'an sehuoguë, Riusu huë'e curi gajongu ba'irute ba'iguë, bainni ye'yoguë baji'i. Ja'nca ye'yoguëna, baguëni preso zeañe beoye baë'ë, baguëte zeanjairën yuta ti'anma'ise'e sëani.

“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”

²¹ Ja'nрэbi, Jesús yua se'e bacuani quëabi:

—Eñjo'onbi gare saiyë yë'ë. Saiguëna, mësacuabi yë'ëre cu'eni, yë'ëre tinjama'ija'cua'ë. Ro gu'a jucha tënoma'isi'cuabi junni huesëye se'ga ba'iyë. Yë'ë go'ija'runa go'iguëna, mësacuabi be'teni saiyë porema'inë, quëabi.

²² Quëaguëna, judío bainbi sa'ñeña cahuë:

—Ja'ansi'quere huani huese äaye caji. Ja'nca säani, baguë go'ija'runa saiye porema'inë mai caji, jayaye'ru cahuë bacua.

²³ Cajëna, bacuani quëabi:

—Mësacuabi ro bain ro'taye'ru ro ro'tajën ba'iyë. Yë'ëca Riusu ro'taye'ru ro'taguë ba'iyë. Mësacuabi ën re'oto ba'icua se'ga ba'iyë. Yë'ëca bañë.

²⁴ Mësacua ro gu'a jucha tënoma'isi'cuabi junni hueseyë se'ga ba'iyë, quëani achohuë yë'ë. Yë'ë, Riusu Raosi'quëreba ba'iguë, ja'an ba'iyete recoyo ro'tama'itoca, ja'nca junni hueseyë mësacua, quëabi.

²⁵ Quëaguëna, bacuabi baguëni senni achahuë:

—¿Gueguëguë'ne më'ë? senni achahuë.

Senni achajëna, sehuobi:

—Yua yë'ë ba'iyete mësacuani ai quëani jëhuahuë yë'ë. ²⁶ Mësacua ba'ijën yo'ose'ere quëaguë, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere masijë'ën caguë, ja'anre caye ai ba'iyë caraji yë'ëre. Yë'ë raosi'quë yua te'e ruiñe ba'iguëbi yë'ëni te'e ruiñe quëaguëna, yë'ëbi si'ayete bainni quëani achoguë ba'iyë yë'ë, caguë sehuobi.

²⁷ Taita Riusure cabi Jesús. Ja'nca caguëna, bacuabi ro huese äaye achahuë.

²⁸ Ja'nca huesëjënna, bacuani quëabi:

—Mësacuabi yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguëte ëmëna reoni senjoja'cua'ë. Senjoni, ja'nrebi, yë'ë ba'iyete te'e ruiñe masija'cua'ë. Yë'ë case'ëru ba'iyë masija'cua'ë. Yë'ë se'gabi ro yë'ë cocare quëani achoye beoye ba'iguë, yë'ë Taita ye'yoni ënose'e se'gare quëani achoyë. Ja'anre ëñani masija'cua'ë mësacua. ²⁹ Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguë, yua yë'ë naconi te'e ba'iji. Yë'ëre te'e hua'guëre jo'cama'iji. Jo'cama'iguëna, yë'ëbi baguë yëyete jo'caye beoye yo'oguëna, yë'ëni bojopi baguë, caguë quëabi Jesús.

³⁰ Ja'nca quëaguëna, ai jai jubë bainbi achani, baguëni si'a recoyo ro'tahuë.

Los hijos de Dios y los esclavos del pecado

³¹ Ja'nca recoyo ro'tajënna, Jesusbi bacua, judío bain ba'icuani yihuoguë cabi:

—Yë'ë cocarebare achani, jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ë bainreba ruiñë mësacua. ³² Ja'nca ruinjën, si'ayete te'e ruiñe masiyereba masiyë. Ja'nca masijën, mësacua yua gu'a juchana zemoni basi'cua ba'ijënna, mësacuani etoyë yë'ë, cabi.

³³ Caguëna, bacuabi sehuohuë:

—Yëquëna yua ira taita ba'isi'quë Abraham, baguë mamacua säani, yequëcuabi yëquënanani zemomaë'ë. ¿Më'ë guere ro'taguë, yëquënare etoyete caguë'ne? sehuohuë.

³⁴ Sehuojënna, Jesús cabi:

—Mësacuani ganreba quëayë yë'ë. Gu'a jucha yo'ocuabi yua gu'a juchana zemosi'cua'ru ba'iyë. ³⁵ Gu'a jucha zemosi'cuabi si'arën ba'ima'inë. Riusu bainreba se'gabi si'arën ba'iyë. ³⁶ Yë'ë yua Riusu Zin säani, mësacua zemosi'cuare etoye poreyë. Ja'nca etotoca, gare se'e zemosi'cua ruiñe beoye ba'iyë. ³⁷ Mësacua yua Abraham mamacua ba'iyete masiyë yë'ë. Ja'nca ba'icuata'an, yë'ë cocarebare achayë gu'a güecua säani, yë'ëni huani senjoñe yëyë mësacua. ³⁸ Yë'ë Taita naconi ba'iguë, baguë ëñoñete quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Mësacua taita zupai huatibi guanseguëna, mësacuabi achajën yo'ojën ba'iyë, cabi.

³⁹ Caguëna, baguëni sehuohuë:

—Abraham yua yëquëna taita ba'iji. Yëquëna yua Israel bain säani, re'o bain ba'iyë, cahuë.

Cajëna, Jesús cabi:

—Mésacua yua Abraham mamacuareba ba'itoca, Abraham yo'oguë ba'ise'eru güina'ru yo'ojën ba'ire'ahuë. ⁴⁰ Yureca yë'ëni huani senjo ëaye ba'iji mésacuare. Yë'ëbi Riusu te'e ruiñe ba'i cocarebare achani, mésacuani güina'ru quëani achoguëna, yë'ëni huani senjoñe yëyë. ¡Ja'nca yo'oma'iguë baji' Abraham! ⁴¹ Ro mésacua taita yu'oye'ru yo'ojën ba'iyë, cabi.

Caguëna, bacua yua baguëni bëinjën cahuë:

—Yëquëna yua huacha zinma'icua'ë. Riusu se'gabi yëquëna Taita ba'iji, cahuë.

⁴² Cajëna, Jesús cabi:

—Riusubi mésacua Taita banica, yë'ëni ai yëjën ba'ire'ahuë mésacua. Yë'ë yua yua bairute ba'iguëbi raë'ë. Yë'ë se'gabi raiye ro'tamaë'ë. Baguëbi yë'ëre raoguëna, raisi'quë'ë yë'ë. ⁴³ ¿Mésacua queaca ro'tajën, yë'ë coca quëayete achama'inë'ne? Yë'ëbi coca quëani achoguëna, mésacuabi achaye gu'a güejën ba'iyë. ⁴⁴ Mésacua taita yua zupai huati se'ga ba'iji. Ja'nca sëani, zupai yëye se'gare yo'oye ro'tajën ba'iyë mésacua. Ru'rureba ba'isirënbi bainni huani senjoñe yo'oguë ba'iji. Te'e ruiñe ba'i cocare achaye beoye ba'iji, te'e ruiñe ba'iyete ro'tama'iguë sëani. Baguë ro'tayete cato, coqueye se'ga ba'iji. Coque huati sëani, si'acuani coque güeseji baguë. ⁴⁵ Yureca, yë'ëbi mésacuani te'e ruiñe quëaguëna, yë'ëni achaye gu'a güeyë mésacua. ⁴⁶ Mésacua jubë ba'icua, ¿queguëbi yë'ë juchare ëñoñe poreguë'ne? Beoji. Mésacuani te'e ruiñete quëaguëna, ¿queaca ro'tajën, yë'ë cocare ro'tama'inë'ne? ⁴⁷ Riusu bainbi Riusu naconi te'e ba'ijën, baguë cocarebare achayë. Mésacua yua Riusu bain beocua sëani, baguë cocarebare achaye gu'a güejën ba'iyë, cabi.

Cristo existe desde antes de Abraham

⁴⁸ Caguëna, judío bainbi sehuohuë:

—Yua më'ë ba'iyete masini, te'e ruiñe quëayë yëquëna. Ro gu'a bainguë, Samaria yija bainguë'ë më'ë. Gu'a huati re'osi'quë'ë më'ë, sehuojën cahuë.

⁴⁹ Cajëna, Jesús cabi:

—Bañë. Huati re'oma'isi'quë'ë yë'ë. Yë'ëbi yë'ë Taitani te'e ruiñe ëñaguëna, mésacua yua yë'ëni te'e ruiñe ëñamajën, yë'ëni gu'aye cayë. ⁵⁰ Ja'nca ba'icua'tan, bain te'e ruiñe ëñañete cu'ema'inë yë'ë. Bain recoyo ro'tayete masiguë, ja'anguëbi Taita Riusu sëani, yë'ëre te'e ruiñe ëñañete cu'ëji. Ja'anguëbi bain juchare masini ëñoji. ⁵¹ Mésacuani ganreba quëayë yë'ë. Yë'ë cocarebare achani yo'ocua, ja'ancuabi gare junni huesëye beoye ba'iyë, cabi.

⁵² Caguëna, judío bainbi sehuohuë:

—Yua më'ë gu'a huati re'osi'quë ba'iyete te'e ruiñe masiyë yëquëna. Abraham yua junni huesësi'quë ba'iji. Riusu ira bain raosi'cua si'acuabi junni huesësi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'icua sëani, më'ë coca achani yo'ocua'gare junni huesëye beoye ba'iyë caguë, ro huacha ro'taguë cayë më'ë. ⁵³ Yëquëna taita Abraham ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë catoca, ro coqueyë më'ë. Baguë yua ju'insi'quë ba'iji. Riusu ira bain raosi'cua'ga ju'insi'cua ba'iyë. Më'ë ba'iyete caguë, ¿queacara ro'taguë quëaguë'ne? Jayaye'ru senni achahuë.

⁵⁴ Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë se'gabi yë'ë ta'yejeiye ba'iyete ëñotoca, ta'yejeiye beoye ba'ire'ahuë yë'ë. Yë'ë Taita se'gabi yë'ë ta'yejeiyete ëñoguë ba'iji. Mésacuaca baguëte cajën, yëquëna Riusu ba'iji quëayë. ⁵⁵ Ja'nca quëacuata'an, mésacua yua baguëni huesëcu'a'ë. Yë'ëca baguëni masiyë. Yë'ëbi baguëni huesëye catoca, mésacua ro coqueyë'ru, coqueguë ba'ire'ahuë yë'ë. Yë'ëbi baguëni masiguë, baguë cocarebare achani yo'oguë ba'iyë yë'ë. ⁵⁶ Mésacua taita Abrahami yë'ë rajia'yete masini, yë'ëni ai bojoreba bojoguë baji'i, sehuobi Jesús.

⁵⁷ Sehuoguëna, judío bainbi cahué:

—Më'ë yuta cincuenta têcahuëan beoyë. ¿Queaca Abrahamni ëñañe poreguë'ne më'ë? senni achahuë.

⁵⁸ Senni achajëнна, Jesusbi sehuobi:

—Mësacuanî ganreba quëaguë'ë yë'ë. Abraham ba'ise'e'ru quë'rë ru'ru ba'iyë yë'ë, sehuoguë cabi.

⁵⁹ Caguëna, bacuabi yua gatare chiani, baguëni senjoni huai ëaye yo'ohuë. Yo'ojëнна, Jesusbi gatini, Riusu huë'ebi etani, bain jubëna huesoni saji'i.

9

Jesús da la vista a un hombre que nació ciego

¹ Ja'nca sani, ja'n'rëbi, ñaco ëñama'iguëni ëñabi Jesús. Baguë zinrëнна ñaco beora'bërë të'ya raisi'quë baji'i. ² Ja'nca ba'iguëna, Jesusre conjën ba'icuabi Jesusni senni achahuë:

—Ëjaguë, ¿baguë gue jucha ro'ire ñaco ëñama'iguë të'ya raisi'quë ba'iguë'ne? ¿Baguë jucha ro'ire o baguë pë'caguë sanhuë jucha ro'ire ñaco beoguë'ne? senni achahuë.

³ Senni achajëнна, Jesús sehuobi:

—Banbi. Baguë jucha, baguë pë'caguë sanhuë jucha, ja'an ro'ire beobi. Riusu ta'yejeiye yo'oni ëñoñe, ja'anna ñaco ëñama'iguë ba'iji baguë.

⁴ Umuguse carajeiye tëca bainbi bacua yo'o yo'oye poreyë. Nami ti'anguëna, yo'o yo'oye gare porema'inë. Yë'ë Taitabi yë'ere raoguëna, baguë yo'o guansese'e yureña yo'oye bayë mai. Yë'ë yo'o yo'oye poreye ba'irënbî carajëguëna, yë'ë Taita yo'o guansese'ere yo'oye porema'inë. ⁵ Ja'anrën carajeiye tëca, yë'ë yua umuguse ñatani saoye'ru bain recoñoa miañe ëñoguë'ë, sehuoguë cabi.

⁶ Cani ja'n'rëbi, gore raroni, yijana tonni, ya'ora'bërëte re'huanî, ñaco ëñama'iguëna sani, ja'an ya'obi baguë ñacona së'quëbi. ⁷ Së'quëni ja'n'rëbi, baguëni guansegüë cabi:

—Më'ë yua Siloé casiru, ba oco goje ba'iruna sani, më'ë ñacore zoajë'ën, canî saobi. Bain cocabi cato, Oco Raose'e hue'eji.

Ja'nca canî saoguëna, ñaco ëñama'iguëbi sanî, ñacore zoani, ñaco ëñaguëbi raji'i.

⁸ Raiguëna, baru bain baguëni ja'anrë masicuabi yua baguëni ëñani, sa'ñeña coca senhuë. Yequëcuabi:

—¿Aiguë yua curi senguë ñu'iguë ba'isi'quëma'iguë? senni achahuë.

⁹ Yequëcuabi:

—Baguë'bi, sehuohuë.

Yequëcuaca:

—Banji. Tinguëta'an, baguëra'ru ëñoji, sehuohuë.

Sehuojëнна, baguëca:

—Baguë'ë yë'ë, sehuobi.

¹⁰ Quëaguëna, bacuabi baguëni senni achahuë:

—Ja'nca ba'itoca, ¿queaca më'ë ñaco sëtani ëñaguë'ne? senni achahuë.

¹¹ Senni achajëнна, sehuobi:

—Ba bainguë Jesús hue'eguëbi ya'obi re'huanî, yë'ë ñacona së'queni, yë'ëni coca guansebi: “Siloena sani, ñaco zoajë'ën” caguë saobi. Ja'nca canî saoguëna, yë'ëbi sanî, ñaco zoani, ñaco sëtani ëñahuë, sehuoguë quëabi.

¹² Quëaguëna, bacuabi senni achahuë:

—¿Ja'an bainguë jarona saquë'ne? senni achahuë.

Senni achajëнна:

—Huesëyë, sehuobi.

Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado

¹³Sehuoguëna, bacuabi baguëte sani, fariseo bainni nëconi ëñohuë. ¹⁴Ja'an umuguse, Jesusbi ya'o së'queni ñaco ëñama'iguëte huachoguëna, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse baji'i. ¹⁵Ja'nca ba'iguëna, fariseo bainbi ñaco sëtasi'quëni baguë ñaco ëñase'ere senni achahuë. Senni achajëna, baguë sehuobi:

—Baguë yua ya'obi re'huani, yë'ë ñacona së'queguëna, zoajani ñaco ëñahuë yë'ë, sehuoguë quëabi.

¹⁶Quëaguëna, fariseo jubë ba'icua yequëcuabi cahuë:

—Ba bainguë Jesús hue'eguë, baguë ba'iyete cato, Riusubi baguëte rao-maji'i. Yo'o yo'oma'i umugusebi yo'o yo'oguë, mai ira coca guanseni jo'case'e'ru tin yo'oji baguë, bëinjën cahuë.

Cajëna, yequëcuabi sehuohuë:

—Banji. Gu'a bainguë beoji. Gu'a bainguë ba'itoca, baguë ta'yejeiye yo'oni ëñoñe porema'ire'abi, sehuohuë.

Sa'ñëña bëiñe cajën sehuojën baë'ë. ¹⁷Ja'nca cajën, ñaco beosi'quëni se'e senni achahuë:

—Më'ë'ga baguë ba'iyete ro'taguë, ¿guere caguë'ne? senni achahuë.

Senni achajëna:

—Riusubi baguë coca quëacaguëte re'huani baguëte raobi, sehuobi.

¹⁸Ja'nca ba'iguëna, judío bainbi ba ñaco sëtasi'quëni ëñani, baguë ñaco ëñama'ise'e, baguë ñaco huachose'e, ja'anre ro'taye güehuë. Ja'nca ro'taye güecuabi baguë pë'caguë sanhuëni choë'ë. ¹⁹Choni, bacuani senni achahuë:

—¿Enquë yua mësacua zin'guë? ¿Baguë të'ya raisirënbi ñaco beoguë baquë? Ja'nca ba'itoca, ¿queaca yo'oguë ñaco ëñaguë ba'iguë'ne? senni achahuë.

²⁰Senni achajëna, pë'caguë sanhuëbi sehuohuë:

—Yëquëna zin hua'guë'bi ba'iji. Baguë të'ya raisirënbi ñaco ëñama'iguë'bi baji'i. Ja'anre masiyë yëquëna. ²¹Ja'nca masicuata'an, baguë ñaco yure ëñaguë ba'iyete huesëyë. Baguëni ñaco huachosi'quëre'ga huesëyë yëquëna. Yëquëna zinni senni achajë'ën. Ira hua'guë sëani, baguë se'gabi sehuoye masiji, sehuohuë.

²²Judío ëja bainni huaji yëcua sëani, ja'nca bacuani sehuohuë. Judío ëja bain yua ën cocare te'e cajën baë'ë: Jesús yua Riusu Raosi'quëreba ba'iyete quëacua, ja'anre quëacua ba'itoca, bacuare mai ba'i jubëbi quëñoni senjoñu cajën baë'ë.

²³Ja'nca sëani, baguë pë'caguë sanhuëbi, “Yëquëna zinni senni achajë'ën, ira hua'guë sëani” sehuohuë.

²⁴Sehuojëna, ja'nrebi, judío ëja bainbi ñaco ëñama'iguë ba'isi'quëre se'e choni, se'e cahuë:

—Riusuni te'e ruiñe ëñani, coqueye beoye quëajë'ën. Baguë gu'a jucha yo'oguë ba'iyete masiyë yëquëna, cahuë.

²⁵Cajëna, baguë sehuobi:

—Gu'a jucha yo'oyete huesëyë yë'ë. Eñe se'gare masiyë yë'ë. Yë'ëbi ja'anrë ñaco ëñama'iguë ba'isi'quëta'an, yure ñaco ëñañe poreyë yë'ë, sehuobi.

²⁶Sehuoguëna, baguëni se'e senni achahuë:

—¿Guere më'ëni yo'oguë'ne baguë? ¿Queaca më'ë ñacore sëtoguë'ne baguë? Quëajë'ën yëquënani, senreba sen'ë.

²⁷Senjëna, sehuobi:

—Mēsacuani yuara quēahuē yē'ē. Quēaguēna, mēsacuabi achaye güehuē. ¿Mēsacua queaca ro'tajēn, ba cocare se'e achaye yēye'ne? ¿Mēsacua'ga baguēre conjēn ba'icua ruiñe yēye? senni achabi.

²⁸ Ja'nca senni achaguēna, baguēni ai bēinreba bēinjēn sehuohuē:

—Bañē. Mē'ē se'gabi baguēre conguē ba'iguē ruēn'ē. Yēquēnabi Moisesni conjēn ba'iyē. ²⁹ Riusubi Moisesni coca guanseni jo'caguēna, yēquēnabi masiyē. Ja'anguēta'an, gu'aye se'ga ba'iji. Baguē raosi'quēre huesēyē yēquēna, sehuohuē.

³⁰ Sehuojēna, ñaco sētasi'quēbi cabi:

—¿Mēsacua yua baguē raosi'quēre huesēye caye? ¿Mēsacua ro huesē ēaye caye? Ja'anre huesēcuata'an, baguēbi yē'ē ñacore huachoni sētobi. ³¹ Riusubi gu'a bain ujayete achama'iji. Ja'an coca yua te'e ruin coca ba'iyete masiyē mai. Riusuni recoyo te'e ruiñe bojocua, bacua ujayete achaji. Baguēni te'e ruiñe ro'tajēn, baguēni gugurini rēinjēn, baguē yēye'ru yo'ojēn ba'icua sēani, bacua ujayete achani conji Riusu. ³² Ñaco ēñama'iguē, baguē tē'ya raisirēn ñaco beoguē ba'itoca, ¿jarocuabi baguēni huachore'ne? Ja'an yo'oye porecua gare beocua ba'iyē. Ja'anguē se'gabi porebi, Riusu raosi'quē sēani. ³³ Riusubi raoma'itoca, huachoye beoye ba'ire'abi, cabi.

³⁴ Caguēna, baguēni bēinjēn sehuohuē:

—¿Mē'ē queaca ro'taguē, yēquēnani coca ye'yoguē'ne? Mē'ē zinrēna gu'a juchana gare zemosi'quē'ē mē'ē, cahuē. Cani, bacua ba'i jubēbi baguēte quēnoni senjohuē.

Ciegos espirituales

³⁵ Quēñoni senjorena, Jesusbi achani, baguēte cu'ejani, baguēte tinjani, baguēni coca senni achabi:

—¿Bainguē'ru Raosi'quēreba ba'iguēni si'a recoyo ro'taguē mē'ē? senni achabi.

³⁶ Senni achaguēna, sehuoye senji'i baguē:

—¿Jaroguē'ne baguē? Yē'ēni quēajē'ēn. Baguēni si'a recoyo ro'taza, cabi.

³⁷ Caguēna, Jesusbi quēabi:

—Mē'ē yua baguēni ēñahuē. Yē'ēbi yua Bainguē'ru Raosi'quēreba ba'iguē'ē. Mē'ē naconi coca caguēbi yua ba Cristo ba'iguē'ē yē'ē, quēabi Jesús.

³⁸ Quēaguēna, cabi:

—Ējaguē, mē'ēni si'a recoyo ro'tayē yē'ē, caguē, Jesusni gugurini rēanbi.

³⁹ Gugurini rēanguēna, ja'n'rēbi Jesusbi quēabi:

—Gu'a bain ba'iyē, re'o bain ba'iyē, ja'anre masiza caguē, ēn yijana raē'ē yē'ē. Bainbi, Riusuni ye'yeye caraji yē'ēre, catoca, ja'anre cacua, ñaco beocua ba'icua sēani, bacua ñaco sētoni huachoye'ru yo'oguē, bacua ye'yeyete coñē yē'ē. Yequēcua, Riusuni ye'yēsi'quē'ē yē'ē cajēna, yē'ēbi, ja'ancua yua yē'ē ba'iyete ye'yema'ija'bē caguē, ñaco ēñama'icua're'ru bacuare re'huayē yē'ē, caguē quēabi Jesús.

⁴⁰ Quēaguēna, yequēcua fariseo bain jubē ba'icuabi ca'ncore achajēn nēcajēn, Jesusni senni achahuē:

—Yēquēna'ga ¿ñaco ēñama'icua ba'iyē caguē mē'ē? senni achahuē.

⁴¹ Senni achajēna, Jesús sehuobi:

—Mēsacuabi: ñaco beocua'ē catoca, jucha beoye ba'ire'ahuē. Ñaco ēñañe poreyē cacua sēani, gu'a jucha yuta bayē mēsacua, sehuobi Jesús.

1 Ja'nca sehuoni, ja'n'rëbi, bacuani ye'yo coca quëabi:

—Ganreba mësacuani quëayë yë'ë. Oveja jiancuare ro'tani ye'yejë'n. Bacuabi oveja guaosiruna cacaye yëtoca, anto sa'robi cacama'inë. Yo'je ca'ncoabi yahue mëni cacayë, bacua yua oveja hua'nare jian ëaye ro'tacua sëani. 2 Ovejani ba ëjaguëca banji. Ja'anguëbi anto sa'arobi cacaji. 3 Anto sa'rona choiguëna, oveja cuiracaiguëbi baguëna ancoji. Ancoguëna, jo'ya ba ëjaguëbi baguë oveja jo'ya hua'nare, ga mami hue'eguëte choiguëna, oveja hua'nabi achani, baguë naconi hue'se ca'ncona saiye. 4 Bacua ëjaguë cayete achani masicuabi baguëna së'ajën, baguëni te'e conjën saiye. Saijënna, bacua ru'runa saiguë, baguë jo'ya jubë si'acuare etoni saji. 5 Yequëbi choitoca, ja'anguë cayete huesë ëaye achajën, baguëna së'ama'inë. Baguë choiyete achani, quëñëni gatiyë, quëabi Jesús.

6 Ye'yo cocabi quëaguëna, bacuabi ro huesë ëaye se'ga achahuë.

Jesús, el buen pastor

7 Huesë ëaye achajënna, Jesusbi bacuani se'e yihuoguë quëabi:

—Ganreba mësacuani quëayë yë'ë. Yë'ë yua oveja guaosiru anto sa'ro ba'iyë'ru ba'iyë yë'ë. Oveja hua'nabi ba anto sa'ro se'gabi etani cacayë. Güina'ru, bainbi Riusu ba'i jobona ti'añe yëtoca, yë'ë se'gani si'a recoyo ro'taye bayë. 8 Yequëcua, yë'ë ja'anrë raisi'cua, bainni coquejën ye'yocua ba'ijën, oveja jiancuaru baë'ë. Bacuabi coqueye ye'yojënna, yë'ë bainbi bacua choisere huesëjën, bacuana së'amaë'ë. 9 Oveja guaosiru anto sa'ro ba'iyë'ru ba'iyë yë'ë. Bainbi yë'ëni si'a recoyo ro'tatoca, bacuani tëani bayë yë'ë. Tëani baguëna, bacuabi bojojën, huaji yëye beoye ba'ijën, yë'ë bayete ai coreba cojën ba'iyë. 10 Oveja jiancuabi oveja hua'nare jianni, huani si'aye, ja'an se'gare ro'tajën raiyë. Ye'yo cocare coquejën quëacuabi güina'ru ro'tajën ba'iyë. Yë'ëca huajëreba huajë güeseguë raisi'quë'ë. Huajë güeseguëna, bainbi bojo huanofë se'ga huajëreba huajëjën ba'iyë. 11 Jo'ya ëjaguë bani cuiraye'ru, yë'ë bainrebare bani, bacuani conreba coñe yë'ë. Bacuabi carajeima'ine caguë, bacua ro'ire junni tonza ro'taguë raisi'quë'ë yë'ë. 12-13 Jo'ya ëjaguëbi yo'o congüë naconi jo'yare jo'catoca, ja'nca'ru bacuani conni cuirama'iji. Airu yaibi zeanguë raiguëna, yo'o congüë yua baguë ëjaguë oiye'ru jo'yani oiye beoguëbi ro huaji yëguë gatini saji. Gatini saiguëna, airu yaibi oveja jubëna ti'anni, bacuani zeanni saoni senjoji.

14 Jo'ya ëjaguë oiguë baye'ru, yë'ë bainrebani oiye bayë yë'ë. Bacuani te'e ruiñe masiyë yë'ë. Masiguëna, bacuabi yë'ëre te'e ruiñe masiyë. 15 Güina'ru, yë'ë Taitabi yë'ëni te'e ruiñe masiguëna, yë'ëbi baguëni te'e ruiñe masiyë yë'ë. Ja'nca masiguëbi yë'ë bainrebani oiguë bani, bacua ro'ire junni tonza caguë raisi'quë'ë yë'ë. 16 Yequë jubë bain, Israel bain jubë ba'ima'icua, ja'ancuare'ga bayë yë'ë. Bacuare'ga choiguëna, bacuabi yë'ë cocare achani, ñë'cajën rajja'cua'ë. Ñë'cajën rajjënna, si'acuani te'e jubëni baja'guë'ë yë'ë. Bacua ëjaguë te'e ëjaguë ba'ija'guë'ë yë'ë.

17 Yë'ë bain ro'ire junni tonni, ja'n'rëbi se'e go'ya rajja'guë'ë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ë Taitabi yë'ëni ai yëguë ba'iji. 18 Yë'ëbi Jaë'ë cama'itoca, yequëcuabi yë'ëni huani senjoñe porema'inë. Yë'ë se'gabi bain ro'ire junni toñe poreguë'ë. Junni tonni, yë'ë se'gabi se'e go'ya raiye poreguë'ë. Yë'ë Taitabi yë'ëre cuencueni raoguëna, ja'anre yo'oye poreguë'ë yë'ë, yihuoguë quëabi Jesús.

19 Yihuoguë quëaguëna, judío bainbi achani, sa'ñëña coca bëinjën cajën, te'e ro'tamaë'ë. 20 Yequëcuabi ñaca cajën baë'ë:

—Huati re'osi'quëbi ba'iji baguë. Ja'nca sëani, güebe nesi'quë'ru ro caguëna, baguë cocare achaye beoye bañu, cajën bën'ë.

²¹ Bëinjëna, yequëcuabi ñaca sehuojën baë'ë:

—Banji. Huati re'osi'quë ba'itoca, baguë cocareba case'e'ru ro'tani caye porema'ire'abi. Huati hua'ibi ñaco ëñama'icuan huachoni sëtöyë gare porema'icua'ë, sehuohüë.

Los judíos rechazan a Jesús

²² Ja'nrëbi jë'te, judío bain fiesta umuguseña, Riusu huë'e mame re'huase'ere ro'tañu cajën, fiestare yo'ojëna, Jesusbi Riusu huë'ere bajji'i.

²³ Sësë ocoyë ba'irën ba'iguëna, Jesusbi huë'e tubëan ba'iru Salomón casirute ganiguë bajji'i. ²⁴ Ba'iguëna, judío bainbi baguëna tëhuoni, baguë bonëjeiñë ñë'cani, baguëni senni achahuë:

—¿Më'ë quejeito më'ë ba'iyete yëquënani te'e ruiñë masi güeseyë ro'taguë'ne? Më'ëbi Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'eguë ba'itoca, yurera'rë yëquënani te'e ruiñë quëajë'ën. Ja'anre achaye ai ëjoni jëhuahuë yëquëna, senni achahuë.

²⁵ Senni achajëna, Jesús sehuobi:

—Mësacuani yë'ë ba'iyete yua ai quëani jëhuahuë yë'ë. Quëani jëhuaguëna, mësacuabi yë'ëni recoyo ro'tamaë'ë. Yë'ë Taitabi yë'ëre cuencueni raoguëna, baguë ta'yejeiye yo'oni ëñoguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca yo'oni ëñoguëna, yë'ë ba'iyete masiye poreyë mësacua. ²⁶ Ja'nca masiye porecuata'an, mësacuabi yë'ë bainreba beocua sëani, yë'ëni recoyo ro'tama'icua ba'iyë. ²⁷ Yë'ë bainreba ba'icuaabi yua yë'ë cocare achani, yë'ëna te'e conni zi'inë. Bacuani te'e ruiñë masiguë sëani, ²⁸ bacuani huajëreba huajë güeseyë yë'ë. Huajë güeseguëna, bacuabi carajeiye beoye ba'ijën, yë'ë naconi si'arën ba'ijën, gare jünni huesëyë beoye ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, bacuani senjoñë beoye ba'iguë, bacuani bayë yë'ë. Baguëna, yequëcuabi bacuani tëani bayë porema'inë.

²⁹ Yë'ë Taita yua quë'rë Ta'yejeiyereba E'jaguë ba'iguëbi bacuare yë'ëna insini jo'cabi. Insini jo'caguëna, yequëcuabi baguë bainrebare tëani bayë gare porema'inë. ³⁰ Yë'ë Taita ba'iyë'ru, yë'ë'ga güina'ru te'e ba'iyë, sehuoguë cabi Jesús.

³¹ Sehuoguë caguëna, judío bainbi bëinjën, se'e gatare chiani, Jesusni senjoni huai ëaye ro'tahuë. ³² Ja'nca ro'tajëna, Jesusbi bacuani coca senni achabi:

—Yë'ë Taitabi cuencueni raoguëna, baguë ta'yejeiye yo'o, re'o yo'ore ai ta'yejeiye yo'oni ëñohuë yë'ë. Ja'nca ëñoguëna, ¿mësacua gue re'o yo'ose'ere ro'tajën, yë'ëni gata senjoni huaiye'ne? senni achabi.

³³ Senni achaguëna, bacuabi sehuohüë:

—Më'ë re'o yo'ose'ere ro'ire më'ëni gata senjoma'inë yëquëna. Riusuni ai gu'aye casi'quëre sëani, më'ëni gata senjoni huaiyë. Ro bainguë ba'iguëbi Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iyë, cahuë më'ë. Ja'nca casi'quë sëani, ai gu'aye yo'oyë më'ë, sehuohüë.

³⁴ Sehuojëna, Jesusbi bacuani quëabi:

—Mësacuabi ira coca toyani jo'case'e, mësacua ai yëse'e, ja'anre ëñatoca, ñaca caji: “Mësacua yua riusu sanhuë'ru te'e ba'iyë” cani jo'case'e ba'iji.

³⁵ Riusureba coca sëani, yequëcuabi quëñoni senjoñë porema'inë. Baguë bain cuencuesi'cua, baguë cocarebare achani re'huasi'cua, ja'ancuare ja'nca quëani jo'casi'quë sëani, ³⁶ ¿mësacua guere ro'tajën, yë'ë, Riusu cuencueni raosi'quë ba'iguëte Riusuni gu'aye caguë ba'iyete caye'ne? Yë'ëbi yua Riusu Zin ba'iyë caguëna, yë'ëre gu'aye cahuë mësacua. ³⁷ Mësacuabi yë'ë Taita

yo'ore yo'oma'iñë yë'ë, ro'tatoca, yua yë'ë cocarebare ro'tama'ijë'ën. ³⁸Ja'nca ro'tama'icuaabi yë'ë yo'o yo'oni ëñose'e se'gare ro'tani, ñaca ye'yejë'ën: Yë'ë Taita yua yë'ë naconi te'e ba'iguëna, baguë naconi te'e ba'iyë yë'ë. Ja'anre ye'eni masijë'ën, quëabi Jesús.

³⁹Quëaguëna, bacuabi se'e baguëni preso zean ëaye yo'ojëna, baguëbi ro quëñëni saji'i.

⁴⁰Sani ja'nrebi, Jordaña que ca'nco, ënsëguë etajei ca'ncona sani bëabi. Juan ru'ru bautizaguë ba'isiru ba'iguëna, bëani baji'i. ⁴¹Ba'iguëna, ai jai jubë bainbi baguëni ëñajën saë'ë. Sani, ëñani, sa'ñëña coca cahuë:

—Juan yua ta'yejeiye yo'oni ëñoma'iguëbi te'e ruiñë quëani achoguë baji'i. Ënquë ba'iyë, ja'anre quëani achoguëna, te'e ruiñë se'ga baji'i baguë coca, sa'ñëña cahuë.

⁴²Ja'nrebi, bainbi ja'anrute ba'ijën, ai jai jubëbi Jesusni si'a recoyo ro'tahuë.

11

Muerte de Lázaro

¹Ja'nrebi, yequë bainguë Lázaro hue'eguë, Betania huë'e jobo ba'iguëbi yua rau neni ju'inguë baji'i. María, Marta, bacua ma'yë ba'iguëbi bacua naconi te'e baji'i. ²Ja'an María hue'egobi ma'ña re'cobi jañuni, mai Ëjaguë guëonna tonni zoani, bago rañababi cuenago ba'ija'go baco'ë. Ja'nca ba'igo, yurera bago ma'yë Lázarobi rau neni ju'inguë baji'i. ³Ja'nca ba'iguëna, baguë romi yo'jecuabi cocare Jesusna saoni quëahuë:

—Ëjaguë, më'ë gajeguë ai yësi'quëbi ju'inji, cocare cani saohuë.

⁴Saojëna, Jesusbi bacua cocare achani, baguë naconi ba'icuaani cabi:

—Ja'nca ju'inguë ba'iguëta'an, gare junni huesëma'iji. Go'ya raija'guëta'an ba'iji baguë. Go'ya raiguëna, bainbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete ëñani masija'cua'ë. Yë'ë, Riusu Zin ba'iguëbi, Lázarobi go'ya raija'guëna, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete bainni masi güeseyë yë'ë, cabi Jesús.

⁵Ja'nca caguëbi yua Marta, María, Lázaro, ja'ancuaani ai yëguë baji'i. ⁶Ja'nca ba'iguëbi baguë ju'iñete achani, yuta se'e samu umuguseña baguë ba'irute ba'iguë ëjobi. ⁷Ja'nca ëjoni ja'nrebi, baguëre concuaani cabi:

—Raijë'ën. Judea yijana go'ñu, cabi.

⁸Caguëna, bacuabi sehuohuë:

—Ëjaguë, ¿më'ë queaca ro'taguë, ja'anruna go'iguë'ne? Yurera judío bain ja'anru ba'icuaabi më'ëni gatabi huani senjo ëaye yo'ohuë, sehuohuë.

⁹Sehuojëna, bacuaani ye'yo cocabi yihuoguë quëabi:

—Huaji yëma'ijë'ën. Umugusebi ënsëguë yua si'a sara samu hora miaji. Mia re'oto ba'iguëna, maibi ma'aja'an ganijën, gurujaiye beoye ba'iyë, re'oye ëñañe porecua sëani. ¹⁰Ñamibi ganito'ga, gurujani taiñe se'ga ba'iyë, mia re'oto carajaise'e sëani, yihuoguë quëabi.

¹¹Jesús junni tonjairën yuta ti'anma'iguë sëani, ja'an cocare bacuaani quëani achobi. Ja'nrebi, se'e bacuaani quëabi:

—Mai gajeguë Lázaro yua cainsi'quë ba'iguëna, baguëni sëtojaza, caguë quëabi.

¹²Quëaguëna, baguëre concuabi cahuë:

—Ëjaguë, cainsi'quë ba'itoca, re'oji. Huajë raiye ba'iji, cahuë.

¹³Ja'nca cajën, huacha achasi'cua baë'ë. Jesusbi Lázaro junni huesëse'ere quëaguëna, baguë canni huajëye ro'tahuë. ¹⁴Ja'nca ro'tajëna, Jesusbi bacuaani te'e ruiñë quëabi:

—Lázaro yua ju'insi'quë ba'iji. ¹⁵ Mësacua yua yë'ëni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, Lázaro ba'iruna yuta saimaë'ë. Ja'nca saima'iguëbi mësacua recoyo ro'taja'yete bojoguë, yuara baguëna saiñu, cabi Jesús.

¹⁶ Caguëna, Tomás hue'eguëbi yequë baguëre concuani cabi:

—Mai'ga saiñu. Mai Ëjaguë naconi te'e junni huesëjaiñu, cabi. Ja'nca caguëbi yequë mami Te'e Të'ya Raisi Hua'na hue'eguë baji'i, yequë naconi te'e të'ya raisi'quë sëani.

Jesús, la resurrección y la vida

¹⁷ Ja'nrëbi, Jesús yua Lázaro ba'iruna sani ti'anni ëñato, gajese'ga umuguseña yua ju'insi'quëni tansi'quë baji'i, ¹⁸ Betania huë'e jobore, Jerusalén cueñe jai jobore. Samu kilómetro jobo ba'iyë saito, ti'añë. ¹⁹ Cueñe ba'iguëna, judío bain ai jai jubëbi Marta, María, bacua ma'yë junni huesëse'ere oijën, bacuani conjën raisi'cua baë'ë. ²⁰ Ja'nrëbi, Martabi yua Jesús ti'anse'ere achani, baguëna tëhuojaco'ë, Maríabi huë'ere ba'igona. ²¹ Tëhuojani, baguëni cago:

—Ëjaguë, më'ëbi ënjo'onre ba'isi'quë ba'itoca, yë'ë ja'yëbi junni huesëma'ire'abi. ²² Ja'nca ba'iguëta'an, yurera ëñere masiyë yë'ë. Më'ëbi Riusuni sentoca, Riusubi më'ëna si'aye insini conjì, cago.

²³ Cagona, Jesús quëabi:

—Më'ë ja'yëbi go'ya raija'guëta'an ba'iji, cabi.

²⁴ Caguëna, bago sehuogo:

—Aito. Ja'nca go'ya raija'guë'bi. Carajei umuguse ti'anguëna, ju'insi'cuabi go'ya rani huajëja'cua'ë, sehuogo.

²⁵ Ja'nca sehuogona, Jesusbi bagoni quëabi:

—Yë'ëbi yua bain ju'insi'cuare mamë go'ya rai güeseye poreguë ba'iguë'ë. Huajëreba huajë güeseguë ba'iguë'ë yë'ë. Yë'ëni si'a recoyo ro'tacua, junni huesëye ba'icuata'an, ja'ancuabi huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. ²⁶ Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'icuabi yua yë'ë naconi si'arën ba'ijën, gare junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë. ¿Më'ë yua ja'anre si'a recoyo ro'tago? caguë senni achabi.

²⁷ Senni achaguëna, sehuogo:

—Aito. Ro'tani, Ëjaguë. Më'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguë'ë. Riusu Zin ba'iguë'ë më'ë. Më'ë raija'yete ai zoe quëani achose'e ba'iguëna, yurera bainna raë'ë më'ë, sehuogo.

Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro

²⁸ Ja'nca sehuogo, ja'nrëbi, bago yo'jego Maríana go'ini, bagote choini, yahue quëago:

—Mai Ëjaguëbi ti'anbi. Më'ëni choiji, quëago.

²⁹ Quëagona, ja'ansirën huëni, etani, Jesús ëjoguë ba'iruna besa ëñago saco'ë.

³⁰ Jesús yuta huë'e jobona ti'anmaji'i. Marta tëhuogo ba'isuru se'gare ëjoguë baji'i. ³¹ Ja'nca etani saigona, judío bainbi bagote oijën conjën, bago etase'ere ëñani, Yequërë tansiruna oigo saigo cajën, bagoni yo'je be'tehuë.

³² Ja'nrëbi, María yua Jesusna sani ti'anni, baguë guëon na'mina gugurini, baguëni cago:

—Ëjaguë, më'ëbi ënjo'onre ba'isi'quë ba'itoca yë'ë ja'yëbi junni huesëma'ire'abi, cago oco'ë.

³³ Ja'nca oigona, judío bain concua'ga be'teni oijëna, Jesusbi ëñani, baguë recoyo oiguë, ai sa'ntiguë baji'i. ³⁴ Ja'nca ba'iguë, bacuani senni achabi:

—¿Mësacua jarona baguëte tanre'ne? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Ējaguë, rani ëñajë'ën, sehuohuë.

³⁵ Sehuojëna, Jesusbi oji'i. ³⁶ Ja'nca oiguëna, judío bainbi ëñani cahuë:

—Lázaroni ai ba'iyë ai oiguë, ai yëguë ba'iji, cahuë.

³⁷ Cajëna, yequëcua bacua jubë ba'icua bi cahuë:

—Baguë yua ñaco ëñama'icua huachosi'quë sëani, ¿queaca ro'taguë, Lázaroni huachomaquë'ne baguë? cahuë.

Resurrección de Lázaro

³⁸ Cajëna, Jesusbi se'e recoyo ai sa'ntiguë oji'i. Oiguë, Lázaro tansiruna saji'i. Gata té'ntëba te'ntosi goje ba'iguë, gatabëbi ta'pini quëonse'e bajji'i.

³⁹ Ba'iguëna, Jesusbi:

—Gatabëte otani quëñojë'ën, cabi.

Caguëna, ja'nrëbi, Marta, ba ju'insi'quë yo'jegobi Jesusni cago:

—Ējaguë, gajese'ga umuguseña ju'insi'quë sëani, otatoca, ai ëto sëñe ba'iji, cago.

⁴⁰ Cagona, Jesusbi sehuobi:

—Marta, yë'ë quëase'ere ro'tajë'ën. Më'ëbi yë'ëni si'a recoyo ro'tatoca, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ëñañë më'ë, quëahuë yë'ë, sehuobi.

⁴¹ Sehuoguëna, gatabëte otani quëñojuë. Quëñojëna, Jesusbi mëiñe ëñani, Riusuni coca cani achobi:

—Taita, më'ëbi yë'ë cocare achaguëna, më'ëni ai bojoguë, surupa cayë yë'ë.

⁴² Më'ëbi yë'ë cocare jo'caye beoye achaguëna, yë'ëbi masini bojoyë. Yureca, enjo'on bain nëcacuare ro'taguë, yë'ë cocare më'ëni caguë ba'iyë yë'ë. Më'ëbi yua yë'ëre cuencueni raose'e, ja'anre si'a recoyo ro'taja'bë caguë, më'ëni ën cocare caguë ba'iyë yë'ë, cani achobi Jesús.

⁴³ Cani achoni ja'nrëbi, ai jëja güiguë cabi:

—¡Lázaro, huëni rajjë'ën! caguë choji'i.

⁴⁴ Choiguëna, ju'insi'quëbi huajëni, huëni rajji'i. Ja'nca raiguë, baguë ëntë sara, baguë guëon, baguë zia yua canbi re'o jobë huensi'quë bajji'i. Ba'iguëna, Jesusbi guansegre jo'cabi:

—Baguë canre jo'chijë'ën, cabi.

Conspiración para arrestar a Jesús

⁴⁵ Ja'nca yo'oguëna, judío bain María naconi rani baguë yo'ose'ere ëñasi'cua, ai jai jubëbi baguëni si'a recoyo ro'tahuë. ⁴⁶ Yequëcuata'an, Jesusni recoyo ro'tamaë'ë. Ro'tama'icua bi yua fariseo bainna sani Jesús yo'ose'ere quëahuë.

⁴⁷ Ja'nca quëajëna, pairi ëja bain, fariseo bain, bacua bi ñë'cani sa'ñeña coca cahuë:

—Baguë yua ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, ¿queaca baguëni ënseye'ne mai?

⁴⁸ Ënsema'itoca, quë'rë ai jai jubë bainbi baguëni recoyo ro'tayë. Ja'nca ro'tani bacua ëjaguëre baguëte re'huajëna, romano ëja bainbi rani, mai uja huë'e, Riusu huë'ere taonni senjoñë. Maini ai huajëna, maibi carajeiyë, sa'ñeña cahuë.

⁴⁹ Cajëna, yequë bacua jubë ba'iguë, Caifás hue'eguë, yua ja'an tëcahuë pairi ta'yejeiye ëjaguë bajji'i. Ja'nca ba'iguëbi bacua ni coca cabi:

—Mësacua yua ro huesë ëaye cayë. ⁵⁰ Si'a jubë bainbi carajeima'iñe cajën, te'eguë se'gabi junni huesëja'guë cayë mai. Ja'an ba'ija'ye yua quë'rë re'oye ba'iyë ba'iji maire. Ja'anre caguë mësacua huesë ëaye cacuare quëani achoyë yë'ë, cabi.

⁵¹ Caifás se'gabi ja'an cocare ro'tamaji'i. Ja'an tēcahuē pairi ta'yejeiye ējaguēte sēani, Riusubi ja'an cocare baguēni ro'ta güeseguēna, Riusu ēñose'e yuta ti'anma'iguēna, quēani achobi baguē. Jesús junni huesēja'ye, Israel bain ro'ire junni huesēja'ye baji'i, quēani achobi baguē. ⁵² Israel bain ro'i se'gare Jesusni cuencuemaji'i Riusu. Si'a re'oto bain saoni senjosi'cua, Riusu mamacua ba'icuaire cu'eni, te'e jai jubēna choini nē'coye ro'tabi Riusu. Ja'nca sēani, si'a bain ro'ire Jesús junni huesēja'yete cuencueni, Caifasni ro'ta güesebi Riusu, ⁵³ Ja'nca sēani, judío ēja bainbi ja'an umugusebi Jesusni huani senjoñe ro'tajēn, sa'ñeña coca cajēn baē'ē.

⁵⁴ Ja'nca cajēn ba'ijēna, Jesusbi judío bain jubēan naconi se'e ganimaji'i. Yequēru, beo re'oto ba'iguēna, ja'anruna sani, Efraín casi jobona ti'anni, baguēre concua naconi bēani baji'i.

⁵⁵ Ja'n'rēbi, judío bain pascua umuguseñabi ti'añe ba'iguēna, ai jai jubē bainbi Jerusalenna sai bi'rahuē. Riusubi maini te'e ruiñe ēñani bojoja'guē cajēn, Riusu huē'ena cacani, bacua ira bain ba'isi'cua yo'ojēn ba'ise'e ru tēno güesehuē. Ja'n'rēbi, pascuabi ti'anguēna, fiestare yo'oye ro'tahuē. ⁵⁶ Riusu huē'ere ba'icuaibi yua Jesusni cu'ejēn, sa'ñeña senni acha bi'rahuē:

—¿Mēsacua guere ro'taye'ne? ¿Fiestana raima'iguē baguē? senni achahuē.

⁵⁷ Fariseo bain, pairi ēja bain, bacuabi yua guanse cocare toyani jo'cajēn cahuē: Jesús ba'iyete masitoca, yēquēnani quēani achojē'n. Quēani achojēna, baguēni preso zeañe yēquēna, guansejēn cahuē bacua.

12

Una mujer derrama perfume sobre Jesús

¹ Ja'n'rēbi, pascua umuguseña ti'añe, te'e ēntē sara te'e umuguseña caraguēna, Jesusbi Betania huē'e jobona saji'i. Lázaro yua junni huesēni go'ya raisi'quē ba'iguēna, baguēna ēñaguē saji'i Jesús. ² Sani ti'anguēna, baru bainbi baguēni bojojēn, aonre re'huacā'ē. Martabi aon cuiragona, Lázarobi baguē naconi aon aingüē ñuji'i, yequēcuabi conjēna. ³ Ja'nca aon ainjēna, Mariabi ma'ña re'co jobo litro ba'iyete inni rago. Nardo casi ma'ña se'gabi re'huase'e sēani, ai ba'iyē ai roji'i. Ja'an re'core rani, Jesús guēonna jañuni tonni zoago. Zoani, bago rañababi cuenagona, si'a huē'e ca'ncona ma'ña sēn re'otora runji'i. ⁴ Ja'nca ruinguēna, ja'n'rēbi, Judas Iscariote hue'eguē, Jesusre concua jubē ba'iguē, Jesusre insini senjoja'guē, ja'anguēbi bēin coca cabi.

⁵ —¿Queaca ro'tago, ma'ñare jañuni senjogo'ne? Bonse cocuana insitoca, samute cien denario so'core coní, bonse beo hua'nana insiye porere'ahuē mai, bēinguē cabi.

⁶ Bonse beo hua'nani gare oiye beoye baji'i baguē. Jian huati sēani, ja'nca cabi. Bacua curi re'huacai ējaguē ba'iguē, ba curire yua yahue insi'quē baji'i.

⁷ Caguēna, ja'n'rēbi, Jesusbi sehuobi:

—Bagote ēnsema'ijē'n. Yē'ere tanjai umugusere ro'tago yo'ogo. ⁸ Bonse beo hua'nabi si'arēn mēsacua naconi ba'icuata'an, yē'ēca banguē'ē, caguē sehuobi.

Conspiración contra Lázaro

⁹ Ja'n'rēbi, judío bain ai jai jubēbi, Jesusbi Betania ba'iguēna, achani, ēñajēn saē'ē. Jesús se'gare ēñañe ro'tamaē'ē. Lázarore'ga ēñañe ro'tahuē, junni huesēni go'ya raisi'quēre sēani. ¹⁰⁻¹¹ Ja'nca ēñañe ro'tajēn, ai jai jubē judío bainbi Lázaroni ēñani, Jesusni si'a recoyo ro'tajēn, bacua pairi coca ye'yose'ere jo'cani senjo bi'rahuē. Ja'nca sēani, pairi ēja bainbi Lázarore'ga huani senjoñe ro'tahuē.

Jesús entra en Jerusalén

¹² Ja'n'rëbi, yequë umuguse ñataguëna, ai jai jubë bainbi Jerusalenna fiesta yo'ojën ti'anjën, Jesús raiyete achahuë. ¹³ Ja'nca achani, ju'care tëyoni, Jesusni tëhuojaë'ë. Tëhuojajjën, baguëni bojojën, ai jëja cani achohuë:

—¡Riusubi ai Ta'yejeiye Ëjaguërebabi ba'iji! ¡Baguë cuencueni raosi'quëbi maina ti'anguëna, baguëni bojoreba bojojën bañuni! ¡Israel bain ta'yejeiye ëjaguëre sëani, baguëni bojojën bañuni! jëja cajën baë'ë bain jubë.

¹⁴ Ja'n'rëbi, Jesús yua burro hua'guë bonsëguëte tinjani tuabi. Riusu ira coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'obi, ën coca jo'case'ere'ru:

¹⁵ Mësacua Jerusalén huë'e jobore ba'icua yua huaji yëye beoye ba'ijë'ën.

Mësacua Ëjaguë raiyete ëñani, baguëni masijë'ën.

Burro hua'guë bonsëguëte tuiguë raiji, cani jo'case'e ba'iji.

¹⁶ Ja'nca ba'iguëna, Jesusre concuabi ja'an cocare ru'ru achaye huesëhuë. Ja'n'rëbi yo'je, Jesús ta'yejeiye ëño umugusebi ti'anguëna, bacuabi yua Riusu coca toyani jo'case'ere ro'tani, ja'an cocabi Jesús yo'oja'yete quëani jo'case'e ba'iguëna, ro'tani masihuë.

¹⁷ Ja'n'rëbi, yequëcua Lázaro go'ya raise'ere ëñasi'cua baë'ë. Jesusbi Lázaroni raiye choni, baguëni go'ya raiye huëaguëna, bacuabi ëñani, yurera si'a bainni quëani achojën baë'ë. ¹⁸ Ja'nca quëani achojënna, bainbi achani, si'a jubëbi baguë ta'yejeiye yo'oni ëñose'ere masini, ja'anre ro'tani, baguëna tëhuojën saë'ë. ¹⁹ Tëhuojën saijënna, fariseo bainbi sa'ñëna cahuë:

—Yua si'a bainbi baguëni conjën saiyë. Ja'nca sëani, mësacuabi ënseye beoye ba'iyë, cahuë.

Unos griegos buscan a Jesús

²⁰ Yureca, yequëru bain, Jerusalenna fiesta yo'ojën saisi'cua, griego bain baë'ë. Riusuni gugurini rëañu cajën saisi'cua baë'ë. ²¹ Ja'nca ba'icuaabi Felipe hue'eguë, Betsaida huë'e jobo bainguë, Galilea yijabi raisi'quë, ja'anguëna sani, baguëni coca senni achahuë:

—Jesus naconi coca caye yëyë yëquëna, cahuë.

²² Cajënna, Felipebi Andresna sani quëabi. Quëaguëna, ba samucuabi jubë sani Jesusni quëahuë. ²³ Quëajënna, Jesusbi sehuobi:

—Yë'ë yua si'a bainna Raosi'quëreba sëani, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete ëñojairën yuara ti'añe ba'iji. ²⁴ Ganreba mësacuanu yihuoguë quëayë yë'ë. Aonra'carëte yijana tanni pu'ncani si'ara'carëte jo'cama'itoca, aon sahuabi irama'iji. Ai ba'iyë ai aon quëinma'iji. ²⁵ Ja'nca ba'iguëna, bain ba'iyete ro'tato, güina'ru ba'iyë. Ro bacua ba'iyë se'gare'ru huanotoca, ro huesëni carajeyë. Bacua yure ba'iyete jo'cani senjotoca, Riusu ba'i jobona ti'anni, huajëreba huajëjën, gare carajeyë beoye ba'ija'cua'ë. ²⁶ Yë'ë yo'ore coñe yëtoca, yë'ë cocarebare te'e ruiñe achani caraye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. Yë'ë yo'ore te'e contoca, yë'ë naconi Riusu ba'i jobore te'ereba ba'ija'cua'ë. Yë'ë yo'ore te'e ruiñe concua, ja'ancuare te'e ruiñe ëñani bojoi yë'ë Taitabi, sehuoguë cabi Jesús.

Jesús anuncia su muerte

²⁷ Cani ja'n'rëbi, baguë junni huesëja'yete quëabi:

—Yureca, si'a recoyo ai sa'tiguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguë, ¿gue cocare caye'ne yë'ë? “¿Taita, yë'ë ai yo'oguë junni huesëyete yë'ëre jo'cama'ijë'ën” caguë? Bañë. Junni huesëguë raisi'quë'ë yë'ë, ën yijana. ²⁸ Taita, më'ë ta'yejeiye ba'iyete yurera ëñojë'ën, ujaguë cabi.

Caguëna, ja'n'rëbi, guënamë re'otobi coca cani achobi:

—Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete yuareba bainre masi güesehuë yë'ë. Ja'nca masi güeseni, se'e masi güeseja'guë'ë yë'ë, cani achobi.

²⁹ Cani achoguëna, bain jubëbi barute nëcäjën achahuë. Achani, yequëcuabi mëjo guruye'ru achoye quëahuë. Yequëcuabi:

—Anje hua'guëbi baguëni coca cabi, cahuë.

³⁰ Cajëna, Jesusbì quëabi:

—Riusubi yuara mësacua achaye se'gare ba'ijë'ën caguë, guënamë re'otobi coca canì achobi. Yë'ë se'ga achaye ro'tamaji'i. ³¹ Yureca Riusu bënni senjorën yua ti'anja'ñeta'an ba'iji. Gu'a bainni bënni senjoñe ba'iji. Zupai huati'ga bain recoyo ëjaguë ba'iguëna, Riusubi ja'anguëta saoni senjoñe ba'iji.

³² Ja'nrëbi, gu'a bainbi yë'ëni crusu sa'cahuëna reojëna, yë'ëbi yua yë'ë bainreba si'acuani choni në'coni bayë, caguë quëabi.

³³ Ja'nca quëaguë, baguë crusu sa'cahuë junni tonja'ñete masi güesebi.

³⁴ Masi güesequëna, bain jubë ba'icuabi sehuohuë:

—Yëquënabi Riusu coca toyani jo'case'ere ëñajën, Cristo carajeiye beoye ba'iyë ye'yehuë. Ja'nca sëani, huacha cahuë më'ë. ¿Queaca ro'taguë më'ë, bainna Raosi'quërebabi crusu sa'cahuëna junni toñe ba'iji caguë'ne? ¿Bainna Raosi'quëreba hue'eguë, jaroguëguë'ne? sehuojën senni achahuë.

³⁵ Senni achajëna, Jesusbì quëabi:

—Mësacua recoñoana miaguë, yuta rëño nësebë ba'irëmbi yë'ë cocare mësacua ye'yoguë masi güeseye ba'iyë yë'ë. Ja'nca ye'yoguë masi güesequëna, mësacua te'e ruinë ye'yëjën, re'o ma'ana ganijën ba'ijë'ën. Zijeì re'otona ganima'iñe cajën, re'o ma'aja'an ganijën ba'ijë'ën. Zijeì re'otona ganicuabi ro huesëjën, bacua carajeiyete ëñama'iñe. ³⁶ Ja'nca sëani, mësacuabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Yë'ë yua bain recoñoana miañe ëño cocare recoñoa re'huani bajën, yë'ë bainreba ruinjë'ën, yihuoguë quëabi Jesús.

Quëani tējini, ja'nrëbi, bain jubë ba'irubi quëñeni gatibi.

Por que los judíos no creían en Jesús

³⁷ Yuara Jesusbì ai ba'iyë ai ta'yejeiye yo'oni, bainni ëñoguëta'an, baguëni recoyo ro'taye gu'a güehuë bacua. ³⁸ Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguë, baguë coca canì jo'case'ru güina'ru yo'ohuë. Riusu zoe ba'irën quëani jo'case'e'ru güina'ru yo'ohuë bacua:

Ëjaguë, mai cocareba te'e ruinë

quëani achose'eta'an, recoyo quëani achose'eta'an, recoyo ro'tacuabi beoyë. Riusu ta'yejeiye yo'oni ëñose'eta'an, ëñañe güecua se'ga ba'iyë, canì jo'cabi Isaías.

³⁹ Ja'nca canì jo'case'e sëani, yureña bain'ga recoyo ro'taye beoye ba'iyë. Ja'nrëbi, Isaías yua se'e yeque cocare canì jo'caguë ba'nji:

⁴⁰ Riusubi coca caguëna, recoyo ro'taye gu'a güecua'ru sa'ë'ë bacua.

Ñaco ëñama'icua ba'iyë'ru ye'yeye beocua sa'ë'ë bacua.

Bacua ñacobi ëñañe güejën, bacua recoñoabi ro'tani yë'ëni ye'yeye gu'a güecua, ja'an'ru ba'icua sëani, yë'ëna bonëni huajë raiye beoyë bacua, canì jo'cabi Riusu.

⁴¹ Isaíasbi yua Riusu Raoja'guëreba ba'iguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete ëñasi'quë sëani, ja'an coca Jesús ba'ija'yete canì, maina jo'caguë ba'nji.

⁴² Ja'an bainbi Jesusni recoyo ro'taye güecuata'an, yequëcuabi Jesusni si'a recoyo ro'tahuë. Ëja bain'ga choa jurë baguëni recoyo ro'tahuë. Recoyo ro'tacuata'an, fariseo bainni huaji yëjën, bacua recoyo ro'tayete quëani achomaë'ë. Fariseo bainbi bacuani bacua jubë në'caye ënsema'iñe cajën, bacuabi huaji yëjën, bainre quëani achomaë'ë. ⁴³ Ja'nca quëani

achoma'icubabi Riusu te'e ruiñe eñañete cu'eye ro'tajën ba'icuaata'an, ro bain ruiñe eñañete què'rè cu'ehuè.

Las palabras de Jesús juzgarán a la gente

⁴⁴ Ja'n'rèbi, Jesusbi bainni si'a jèja cani achobi:

—Yè'è yua yè'è Taita cuencueni raosi'quère si'a recoyo ro'tacuabi yua yè'è Taitare'ga si'a recoyo ro'tayè. ⁴⁵ Yè'èni eñani masicuabi yua yè'è Taitare'ga, yè'ère cuencueni raosi'quère eñani masiyè. ⁴⁶ Ja'nca yè'ère raoguèna, si'a baina yè'ère cuencueni raosi'quère eñoguè raisi'què'è yè'è. Mia re'oto ñatani saoye'ru bain recoñoana eñoguè raisi'què'è yè'è. Yè'èni si'a recoyo ro'tacuabi zijeï re'otona ro huesè hua'na'ru ganimajabè caguè, bainni eñoguè raisi'què'è yè'è. ⁴⁷ Bainbi yè'è cocarebare ro achani, yè'èni recoyo ro'taye güetoca, yè'èbi bacua bènni senjoja'ñete cani jo'cama'iñè. Bainre bènni senjoja'ñete cani jo'caguè raimaè'è yè'è. Bain zemosi'cuare tèani baza caguè raisi'què'è. ⁴⁸ Bainbi yè'è cocarebare ro achani, yè'èni recoyo ro'taye güetoca, yequèbi bacuare bènni senjoja'ñete bacuani masi güeseji. Ja'nca masi güesequèbi yè'è cocarebare cani jo'case'ere bacuani ro'ta güesequèna, bacua bènni senjoja'ñete masiyè bacua, carajeï umugusebi ti'anguèna. ⁴⁹ Yè'è se'gabi ja'an cocare ro'tani quèama'iñè yè'è. Yè'è Taita, yè'ère cuencueni raosi'què, yè'èansi'quèbi yè'è coca te'e ruiñe caye, ja'anre guanseni, yè'èna jo'cabi. ⁵⁰ Yè'è Taitabi coca guanseguèna, te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ijè'ën. Ja'nca yo'otoca, baguè naconi te'e ba'ijën, gare junni hueséye beoye ba'iyè. Ja'nca sèani, yè'è Taitabi guanseguèna, baguè coca se'gare'ru güina'ru quèani achoguè ba'iyè yè'è, cabi Jesús.

13

Jesús lava los pies de sus discípulos

¹ Ja'n'rèbi, pascua aon fiesta ja'anrè ba'i umuguse ti'anguèna, Jesusbi baguè Taitana yuara go'iyè ro'taguè, èn yijare gare jo'cani go'iyè, ja'anre masibi. Ja'nca masiguèbi baguè bainreba èn yijare ba'icuanì ai oiguè bani, bacuani caraye beoye què'rè ai yèguè bajì'i.

² Ja'n'rèbi, pascua aon fiesta ba'iguèna, Jesús yua baguère concua naconi, bacuabi aon ainjën ñuè'è. Ñu'ijèna, zupai huatibi Judas Iscariote hue'eguè, Simón mamaquè casi'què, ja'anguèni yuara gu'aye yo'oye ro'ta güesebi. Jesusre insini senjoñe baguèni ro'ta güesebi zupai. ³ Ja'nca ba'iguèna, Jesusbi baguè Taita baye si'aye baguè Taitana cosi'què bajì'i. Baguè Taita cuencueni raosi'quèbi yua baguè Taitana go'iyè bajì'i. Ja'anre masibi Jesús. ⁴ Ja'nca masiguèbi yua huèni nècani, baguè ju'i canre rutani, toallare inni tèanbi. ⁵ Tèanni ja'n'rèbi, ocobi guèna ro'rohuèna queoni, baguère concua guèonre zoani, baguè toalla tèinbèbi cuenabi.

⁶ Ja'nca zoaguèbi yua Simón Pedro ba'iruna ti'anguèna, baguèbi yua coca senni achabi:

—Èjaguè, ¿Yè'è guèoñare zoaye ro'taguè mè'è? senni achabi.

⁷ Senni achaguèna, Jesús sehuobi:

—Mè'è guèoñare zoaguèna, mè'èbi yureña ro huesè èaye eñañè. Jè'te, mè'èbi ro'tani masiyè, sehuoguè quèabi.

⁸ Quèaguèna, Pedro yua ènseye cabi:

—Yè'è guèoñare gare zoama'ijè'ën, cabi.

Caguèna, Jesús cabi:

—Mè'è guèoñare zoama'itoca, yè'è naconi te'e ba'iyè gare porema'iñè mè'è, cabi.

⁹ Caguëna, Simón Pedrobi sehuobi:

—Ējaguë, ja'nca ba'itoca, yë'ë guëoña, yë'ë ëntë saraña, yë'ë sinjobë, si'aye zoajë'ën, sehuoguë cabi.

¹⁰ Caguëna, Jesusbi yihuoguë quëabi:

—Abusi'cuabi yua si'a ga'nihuë tënosi'cua sëani, se'e zoaye bañë. Guëoña se'gare zoaye bayë. Mësacua yua recoyo tënosi'cua ba'iyë. Te'eguë se'ga gu'a recoyo baguëbi ba'iji, quëabi.

¹¹ Baguë insini senjoja'guëte masiguë sëani, “Te'eguë se'ga gu'a recoyo baguëbi ba'iji” cabi.

¹² Ja'nrebi, bacua guëoñare zoani tējini, baguë ju'i canre se'e sayani, se'e ñu'i seihuëna bëani, bacuani yihuoguë cabi:

—Yureca, mësacua guëoña zoase'ere ro'tani ye'yejë'ën. ¹³ Mësacuabi Masiguë, Ējaguë, ja'anre yë'ëni cajën, te'e ruiñe cayë, mësacua Ējaguëte sëani.

¹⁴ Mësacua Ējaguë ba'iguëbi mësacua guëoñare zoasi'quë sëani, mësacua'ga sa'ñeña guëoña zoajën ba'ijë'ën. ¹⁵ Yë'ë zoase'ere ro'tani ye'yejë'ën. Ro yo'o concua yo'oye'ru mësacuan gūina'ru yo'ohuë yë'ë. Mësacua'ga gūina'ru sa'ñeña yo'ožen ba'ijë'ën. ¹⁶ Mësacuan ganreba quëani achoyë yë'ë. Yo'o concuabi bacua ëjacua'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë. Gūina'ru, mësacua yua yë'ë yo'o coñe raosi'cua sëani, yë'ë'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë mësacua. ¹⁷ Mësacuabi ja'anre ye'yeni masitoca, ja'anre te'e ruiñe yo'ožen ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, ai bojoreba bojojën ba'iyë mësacua.

¹⁸ Mësacuan yihuoguë, mësacua jubë ba'iguë te'eguëni ja'nca yihuoma'inë yë'ë. Ja'anguëte masiye cuencueni re'huahuë yë'ë. Riusu coca toyani jo'case'e'ru: “Yë'ë naconi te'e aon ainguëbi yë'ëni je'o ëñabi” ja'an coca toyani jo'case'e'ru, gūina'ru ba'ija'guë caguë, baguëte cuencuehuë yë'ë. ¹⁹ Ja'an ba'iyë yuta ti'anma'iguëna, mësacuan quëahuë yë'ë. Ja'an ba'iyë ti'anguëna, mësacuabi ëñani, yë'ë yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëte te'e ruiñe masiyë. Ja'nca sëani, yureña mësacuan quëahuë yë'ë. ²⁰ Mësacuan ganreba quëani achoyë yë'ë. Yë'ë cuencueni raosi'cuani te'e ruiñe ëñacuabi yë'ë'ga te'e ruiñe ëñacua ba'iyë. Yë'ëni te'e ruiñe ëñacuabi gūina'ru yë'ëre raosi'quëni te'e ruiñe ëñacua ba'iyë, yihuoguë quëabi Jesús.

Jesús anuncia que Judas lo traicionará

²¹ Ja'nca quëani ja'nrebi, Jesús yua recoyo ai sa'ntiguë, ai oiguë quëabi:

—Mësacuan ganreba quëayë yë'ë. Mësacua jubë ba'iguë, te'eguëbi yë'ëre coqueguë, yë'ëre insini senjoja'guë'bi, caguë cabi.

²² Caguëna, ja'nrebi, bacuabi sa'ñeña ëñajën, baguë casi'quëre huesë ëaye cu'ehuë. ²³ Ja'nca cu'ejënna, yequë bacua jubë ba'iguë Jesús ai yësi'quë, ja'anguëbi Jesús ca'ncore cueñe ñu'iguëna, ²⁴ Simón Pedrobi baguë ëntë sarabi ña'queni, Baguë casi'quëre senni achani, yëquënani quëajë'ën, senni achabi.

²⁵ Senni achaguëna, Jesús ai yësi'quëbi yua Jesús ca'ncore cueñe ñu'iguë, Jesusni senni achabi:

—Ējaguë, zjaroguëbi më'ëre insini senjoja'guëguë'ne? senni achabi.

²⁶ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Yureca ën aon ma'carëte yë'ë aon ro'rohuëna tanni, yequëna insiyë yë'ë. Insiquëna, ja'an coguëbi yë'ëre insini senjoja'guë'bi ba'iji, quëabi.

Quëani, ba aon ma'carëte baguë ro'rohuëna tanni, ja'nrebi Judas, Simón Iscariote mamaquë, ja'anguëna insibi Jesús. ²⁷ Insiquëna, Judasbi coguëna, ja'nrebi, zupai huatibi baguë recoyona cacani bëasi'quë baji'i. Ba'iguëna, Jesús yua Judasni cabi:

—Më'ë yo'o cuencuese'e yua besa sani yo'o'ajijë'ën, cabi.

²⁸ Caguëna, yequëcua aon ainjën ñu'icubi baguë cocare ro huesë ëaye achahuë. ²⁹ Judas yua bacua curi re'huacaiguë sëani, yequëcubi Jesús case'ere ro'tajën, Fiesta yo'o ma'carëanre cojaij'ën cabi baguë, ro'tajën achahuë. Yequëcubi, Bonse beo hua'nana curi insij'ën cabi baguë, ro'tajën achahuë. ³⁰ Ja'nrëbi, Judas yua Jesús aon ma'carëte cosi'quëbi ja'ansirën, ñami ba'iguëna, etani saji'.

El nuevo mandamiento

³¹ Ja'nca saquëna, Jesusbi coca yihuo bi'rabi:

—Yureca, yë'ë, Bainguë'ru Raosi'quëreba ba'iguë, yë'ë ta'yejeiyereba ba'iyete yurera bainni ëñoja'ñe ba'iji. Ja'nca ba'iguë, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyere'ga bainni ëñoñë yë'ë. ³² Yë'ë yua Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete bainni ëñoguëna, Riusu'ga güina'ru yë'ë ta'yejeiyereba ba'iyete bainni ëñoji. Yurera ja'ansirën ja'nca ëñoji Riusu. ³³ Yureca, mami sanhuë, yuta rëño ñësebë se'ga mësacua naconi ba'iguë, ja'nrëbi, gare saiye yë'ë. Saiguëna, mësacuabi yë'ëre cu'ejën ba'ija'cua'ë. Judio bainni quëase'e'ru mësacuani güina'ru quëayë yë'ë: Yë'ë saija'runa ti'añe porema'iñë mësacua, quëayë. ³⁴ Ja'nca sëani, mame guanse cocare mësacuani cani jo'cayë yë'ë. Sa'ñeña ai yëjën ba'ij'ë. Yë'ë yua mësacuani ai yëguë ba'ise'e'ru, güina'ru sa'ñeña ai yëjën ba'ij'ë. ³⁵ Ja'nca sa'ñeña ai yëjën ba'itoca, si'a bainbi ëñani, yë'ë bainreba concua ba'iyete masiyë, yihuoguë quëabi Jesús.

Jesús anuncia que Pedro le negará

³⁶ Quëaguëna, ja'nrëbi, Simón Pedrobi baguëni cabi:

—Ëjaguë, ¿jarona saiye ro'taguë'ne? caguë senni achabi.

Senni achaguëna, sehuobi:

—Yë'ë saija'runa yure conguë saiye porema'iñë më'ë. Jë'te, më'ëbi conguë saiye poreyë, sehuoguë cabi.

³⁷ Caguëna, Pedrobi baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, ¿më'ë queaca ro'taguë, yure më'ëre conguë saiye porema'iñë caguë'ne? Më'ëbi junni huesëye ba'itoca, yë'ë'ga më'ë naconi te'e ju'injaza, caguë cayë yë'ë, cabi.

³⁸ Caguëna, Jesús sehuobi:

—¿Yë'ë ro'ire ju'iñe ro'taguë më'ë? Më'ëni ganreba caguë quëayë yë'ë. Cura yu'irën yuta ti'anma'iguëna, më'ëbi samute ba'iyë yë'ëre ëñama'iñe caguë coqueja'guë'ë më'ë, sehuobi Jesús.

14

Jesús, el camino al Padre

¹ Sehuoni, ja'nrëbi, se'e bacuani coca yihuobi:

—Mësacua recoyo sa'ntiye beoye ba'ij'ë. Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'ij'ë. Güina'ru, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'ij'ë. ² Yë'ë Taita ba'i jobore quëato, ai jai jobo ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, mësacuani te'e ruiñe quëahuë. Coqueye beoye quëaguë, mësacua ba'ija'rute re'huacaiguë saiye quëahuë yë'ë.

³ Mësacua ba'ija'rute re'huacani, ja'nrëbi, mësacuare se'e inguë raiyë yë'ë. Mësacua'ga yë'ë naconi te'e ba'ij'ë caguë, mësacuare inguë raiyë yë'ë. ⁴ Yë'ë sai ma'are yuareba masiyë mësacua, yihuoguë quëabi.

⁵ Quëaguëna, Tomasbi baguëni senni achabi:

—Ëjaguë, më'ë saija'rute huesëyë yëquëna. Ja'nca huesëcua sëani, ¿queaca ba ma'are masiye poreyë'ne? senni achabi.

⁶ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Riusu ba'i jobona saiye yëtoca, yë'ë ba'iyë se'gare ye'yeni, ba ma'a masijë'ën. Te'e ruiñe ba'iyete masiye yëtoca, yë'ë ba'iyë se'gare ye'yejë'ën. Huajëreba huajëye yëtoca, yë'ë se'gabi bainni huajë güeseyë. Riusuna ti'añe yëjënna, yë'ë se'gabi ba ma'are ëñoñë. Yequëcua ba ma'a ëñocua beoyë.
 7 Mësacuabi yë'ëni masijën ba'isi'cua ba'ijënna, mësacua yua yë'ë Taitare'ga masijën ba'iyë. Yë'ë Taitare yure ëñani masihuë mësacua, sehuoguë quëabi Jesús.

8 Quëaguëna, Felipebi baguëni cabi:

—Ëjaguë, Taita Riusure yëquënani ëñojë'ën. Ëñoguëna, yëquënabi ëñani, bojoye se'ga ba'iyë, cabi.

9 Caguëna, Jesús sehuobi:

—Felipe, yë'ë yua më'ë naconi zoe ba'iguëna, çmë'ë queaca ro'taguë, yë'ëni masima'iguë'ne? Yë'ëni ëñani masicuabi Taita Riusure'ga ëñani masicua ba'iyë. Ja'nca sëani, çmë'ë queaca ro'taguë, Taita Riusure yëquënani ëñojë'ën caguë'ne? 10 Yë'ë yua Taita Riusu naconi te'e ba'iyë. Taita Riusu'ga yë'ë naconi te'e ba'iji. Çja'anre recoyo ro'tama'iñe mësacua? Yë'ëbi coca yihuoguë, ro'yë'ë se'gabi ba'yhuo cocare ro'tama'iñe. Yë'ë Taita yë'ë naconi te'e ba'iguë, baguëbi yë'ëni yihuo cocare ro'ta güeseji. Baguëbi baguë yo'ore yë'ëni yo'o güeseji. 11 Yë'ë yua Taita Riusu naconi te'e ba'iguë, ja'anre quëaguëna, mësacua yua ja'anre si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anre ro'tama'itoca, yë'ë Taita yo'o yo'oni ëñose'e se'gare ëñani, si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. 12 Mësacuani ganreba caguë quëayë yë'ë. Yë'ëni recoyo te'e ruiñe ro'tajën ba'icuabi yë'ë yo'o yo'oye poreye'ru güina'ru yo'oye poreyë. Ja'nrebi, yë'ëbi Taita Riusuna go'iguë sëani, quë'rë ta'yejeiye yo'o yo'oye poreja'cua'ë mësacua. 13 Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, yë'ë yo'oyete yë'ëni senni achajën ba'ijë'ën. Ja'nca senni achatoca, mësacua señete si'aye yo'oyë yë'ë. Ja'nca yo'oguë, Taita Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete bainni ëñoñë yë'ë. 14 Yë'ëni si'a recoyo ro'tajën sentoca, si'aye yo'oguë ba'iyë yë'ë.

Jesús promete enviar el Espíritu Santo

15 Mësacuabi yë'ëni ai yëjën ba'itoca, yë'ë coca guanseni jo'case'ere yo'ojën ba'iyë mësacua. 16 Ja'nca yo'ojën ba'itoca, yë'ëbi yë'ë Taitani ujaguë, yequë yihuoguë congüete mësacuana raoye señe, mësacua naconi jo'caye beoye congüete. 17 Ja'anguëbi yua Riusu Espíritu sëani, Riusu te'e ruiñe ba'iyete mësacuani masi güeseji. Ro bain hua'nabi baguëte huesëjën, baguëni baye porema'iñe. Baguëni ëñani masiye gare porema'iñe. Mësacua recoñoare ba'ija'guë sëani, mësacuabi baguëni masijënna, mësacuare jo'caye beoye conreba conji baguë. 18 Mësacuare yëhui hua'nare'ru ro jo'cani senjoñe beoye ba'iyë yë'ë. Jë'te, mësacuare congüë raiyë yë'ë. 19 Yua reño ñësebë ba'iguëna, ro bain hua'na yë'ëni recoyo ro'tama'icuabi yë'ëni se'e ëñama'iñe. Mësacuaca yë'ëni ëñaja'cua'ë. Yë'ëbi huajëguë ba'ija'guë sëani, mësacua'ga huajëreba huajëjën ba'ija'cua'ë. 20 Riusu Espíritu rai umuguse ti'anguëna, yë'ë yua yë'ë Taita naconi te'e ba'ija'guë'ë. Güina'ru mësacuabi yë'ë naconi te'e ba'ijënna, yë'ë yua mësacua naconi te'e ba'ija'guë'ë. Ja'anre te'e ruiñe masija'cua'ë mësacua. 21 Yë'ë coca guanseni jo'case'ere achani yo'ocua, ja'ancuabi yë'ëni ai yëjën ba'iyë. Yë'ëni ai yëcua, ja'ancuani yë'ë Taitabi ai yëguë ba'iji. Yë'ë'ga ja'ancuani ai yëguë ba'iguë, yë'ë ba'iyete bacua recoñoa huanofne'ru bacuani ëñoñë yë'ë, yihuoguë quëabi Jesús.

22 Quëaguëna, yequë Judas, Iscariote hue'ema'iguë, baguëbi coca senni achabi:

—Ējaguë, mē'ëbi yēquēnani ēñoguë, ro bain mē'ëni recoyo ro'tama'icuanì ēñoma'iñe cahuë mē'ë. ¿Mē'ë guere ja'an yo'oguë'ne? senni achabi.

²³ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Yē'ëni ai yējēn ba'icua, yē'ë cocarebare achani yo'ojēn ba'icua, ja'ancuanì ēñoja'guë'ë yē'ë. Yē'ë Taitabi bacuanì ai yēguë ba'iji. Ja'nrēbi, yēquëna samucubi bacuana ti'anni, bacua recoñoare te'e ba'ijēn, bacuare gare jo'caye beoye ba'ija'cua'ë yēquëna. ²⁴ Yequëcua yē'ëni yēma'icua, ja'ancuabi yē'ë cocarebare ro achajēn, ro yo'omajēn ba'iyē. Ro yē'ë se'gabi ba cocarebare ro'tama'iñē. Yē'ë Taita yē'ë cuencueni raosi'quēbi yē'ëni ro'ta güeseguëna, ba cocarebare mēsacuani quēani achoyē yē'ë.

²⁵ Yē'ëbi mēsacua naconi yuta ba'iguë, yua ja'an cocare mēsacuani yihuoguë quēahuë. ²⁶ Riusu Espirituca yua mēsacuana ti'anni, si'aye mēsacuani ye'yoni masi güeseji. Yē'ëbi caguëna, Taita Riusubi baguë Espiritute mēsacuana raoji. Raoguëna, Espiritubi yua mēsacuani jo'caye beoye yihuoguë, te'e congüë ba'iji. Ba'iguë, yua yē'ë cocareba quēase'e si'ayete mēsacuani ro'ta güeseji.

²⁷ Yureca, mēsacuare jo'cani saiguë, mēsacua recoñoa bojo huano güeseyē yē'ë. Yē'ë se'gabi ja'nca bojo güeseyē poreyē. Ro bain se'gabi bojo güeseyē porema'iñē. Ja'nca sēani, recoyo sa'ntiye beoye ba'ijē'ën. Recoyo huaji yēye beoye ba'ijē'ën. ²⁸ Yua yē'ë coca ja'anrē quēase'ere achahuë mēsacua: Yē'ëbi gare go'iyē. Go'ini, ja'nrēbi jē'te, mēsacuani ēñaguë raija'guë'ë. Ja'nca quēaguëna, achahuë mēsacua. Mēsacuabi yē'ëni ai yējēn ba'itoca, mēsacua yua yē'ë Taitana go'iyete achani, ai bojojēn ba'ire'ahuë, yē'ë Taita yua yē'ë'ru quē'rē ta'yejeiye Ējaguë sēani. ²⁹ Yureca, yē'ë go'irēn yuta ti'anma'iguëna, mēsacuani quēahuë. Mēsacuabi yē'ë coca quēase'ere ro'tani, yē'ëbi goquëna, yē'ëni si'a recoyo ro'tajēn ba'ijē'ën caguë, ja'nca yure quēahuë yē'ë.

³⁰ Gu'a bain ējaguë, zupai huati, ja'anguëbi raiguëna, yua rēño ñēsebē se'ga mēsacua naconi coca caguë ba'iyē yē'ë. Zupaibi yua yē'ëni ēnseyē porema'iguë ba'iji. ³¹ Yē'ë Taita guansese'e se'ga'ru güina'ru yo'oguë ba'iyē. Yē'ë Taitani ai yēguë ba'iguëna, si'a bainbi ēñani yē'ë Taita ai yēguë ba'iyete masija'bē caguë, baguë guansese'e'ru yo'oguë ba'iyē yē'ë. Yureca raijē'ën. Saiñu, cabi Jesús.

15

La vid verdadera

¹ Cani ja'nrēbi, ye'yo cocare yihuoguë quēabi:

—Bisi ēye sahua, te'e ruiñe ba'i sahua'ru ba'iyē yē'ë. Ba'iguëna, yē'ë Taitabi, ēye zio ējaguë'ru ba'iguë, yē'ëre conni cuiraguë ba'iji. ² Yē'ë bain cuencuesi'cua yua ēye sahua cabēan'ru ba'iyē. Gue cabēbi ēyere quēinma'iguëna, yē'ë Taitabi ēñani, Gu'aji caguë, ba cabēte tē'ntani senjoji. Gue cabēbi ēyere quēinguëna, yē'ë Taitabi ēñani, Quē'rē se'e quēinja'guë caguë, ba cabēte re'oye tē'cani cuiraji. Zio ējaguëbi baguë ēye sahuaña tē'cani cuiraye'ru, yē'ë'ga yē'ë bainrebare conni cuiraguë, quē'rē re'oye yo'o yo'oye concuare bacuare re'huayē yē'ë. ³ Mēsacuaca yua yē'ë cocareba quēani achose'ere ye'yeni, si'a recoñoa tēnosi'cua ba'iyē. ⁴ Ja'nca sēani, yē'ëre zi'inni ba'ijēn, yē'ë naconi recoyo te'e ba'ijē'ën. Yē'ë'ga mēsacua naconi recoyo te'e ba'iyē. Ja'nca ba'ima'itoca, mēsacuabi yē'ë Taita yēye'ru yo'oye gare porema'iñē. Ēye cabēbi ēye sahuate zi'inni ba'ima'itoca, ja'anse'ebi ēyere quēiñe porema'iji. Ja'nca quēiñe porema'iguëna, güina'ru mēsacuabi yē'ëre zi'inni ba'ima'itoca, mēsacua ja'ansi'cuabi yē'ë Taita yēye'ru yo'oye gare porema'iñē.

⁵ Bisi ëye sahua ba'iyeru ba'iyë yë'ë. Mësacua yua ëye cabëan'ru ba'iyë. Ëye cabëanbi ëye sahuate zi'ïñe'ru güina'ru yë'ëre zi'injën, yë'ë naconi recoyo te'e ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijën, yë'ë'ga mësacua naconi recoyo te'e ba'iguëna, mësacuabi yë'ë Taita yëye'ru ai ba'iyë yo'oye poreyë. Ai ba'iyë ai ëye quëiñe'ru ba'iji mësacuare. ⁶ Bainbi yë'ëna zi'inma'itoca, quëñoni senjoñe se'ga ba'iji bacuare. Ëye cabëan quëinma'ïñe'ru ba'iyë. Ba cabëan yua gu'a cabëan sëani, zio ëjaguëbi tën'toni senjoi. Senjoni, ja'n'rëbi cueneguëna, chiani toana senjoni ëoji.

⁷ Ja'nca sëani, yë'ëna zi'inni ba'ijë'ën. Yë'ë naconi recoyo te'e ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijën, yë'ë cocareba quëani achose'ere ro'tani, recoñoa re'huaní batoca, mësacua yëye'ru senni achajën ujajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijënna, mësacua señe si'aye mësacuare re'huacaise'e ba'ija'guë'bi. ⁸ Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ai ba'iyë ëye quëiñe'ru Taita Riusu yo'ore yo'oreba yo'o'jën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijënna, si'acuabi Taita Riusu ta'yejeiye ba'iyete ëñani masiye poreyë. Ja'nca ëñajën, Cristoni te'e ruiñe conjën ba'iyë, mësacuare cayë. ⁹ Yë'ë Taita yua yë'ëni ai yëguë ba'iyeru, güina'ru mësacuani ai yëguë ba'iyë yë'ë. Yëguë ba'iguëna, yë'ë naconi recoyo te'e bojojën ba'ijë'ën. ¹⁰ Yë'ë'ga yë'ë Taita guanse cocare yo'oguë, baguë yëguë ba'iyete masiguë bojoguë ba'iyë. Güina'ru mësacuabi yë'ë guanse coca cani jo'case'ere yo'o'jën ba'itoca, yë'ë yëguë ba'iyete masijën bojojën ba'iyë.

¹¹ Yë'ëbi bojo güeseguëna, mësacua yua ai ba'iyë ai bojojën ba'ijë'ën caguë, ja'an cocare mësacuani ja'nca yihuoguë quëahuë yë'ë. ¹² Yë'ë guanse cocare cato, yua ñaca ba'iji: Mësacua yua sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën. Yë'ëbi mësacuani yëse'e'ru güina'ru sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën. ¹³ Bainguëbi baguë gajecua ro'ire junni tontoca, bacuani ai ba'iyë ai yëguë ba'iji. Quë'rë ta'yejeiye yëguë ba'iyë beoji. ¹⁴ Mësacua yua yë'ë guanse cocare te'e ruiñe yo'otoca, yë'ë gajecua'ë cayë. ¹⁵ Yë'ëre yo'o conjën ba'icua mësacuare se'e cama'ïñë. Yo'o conguëbi baguë ëjaguë yo'o yo'oyete huesëji. Yë'ëca yë'ë Taita cocareba masi güesese'e si'aye mësacuani quëahuë. Ja'nca sëani, mësacua yë'ë gajecua'ë cayë. ¹⁶ Mësacua yua yë'ëna zi'inni ba'iyë ro'tamaë'ë. Yë'ëbi mësacuani cu'ejani cuencueni, yë'ë bainrebare re'huaní bahuë. Mësacua yua yë'ë re'o yo'ore te'e ruiñe yo'oreba yo'o'jë'ën caguë, yua mësacuare cuencueni jo'cahuë. Ai ba'iyë ëye quëiñe'ru mësacuabi yë'ë re'o yo'o yo'oreba yo'otoca, mësacuabi guajaye beoye yo'o'jën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, mësacua yëyete yë'ë Taitani senjë'ën. Senjënna, si'aye mësacuana ënseye beoye insiji. ¹⁷ Yë'ë coca guansese'e: mësacua yua sa'ñeña ai yëjën ba'ijë'ën, ja'anre ro'tani yo'o'jën ba'ijë'ën.

El mundo odia a Jesús y a los suyos

¹⁸ Ro bainbi yua mësacuani je'o batoca, sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. Yë'ëni ru'ru je'o base'ere ro'tajë'ën. ¹⁹ Mësacua yua ro bain jubë ba'icua ba'itoca, ro bainbi mësacuani ai yëjën ba'ire'ahuë. Ro bain jubë beocua, yë'ë bainreba cuencuesi'cua, ja'an ba'icuare sëani, ro bainbi mësacuani je'o bayë. ²⁰ Yë'ë coca quëase'e: "Yo'o concuabi bacua ëjacua'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë" ja'an cocare ro'tajë'ën. Ro bainbi yë'ëni ai gu'aye huaitoca, güina'ru mësacuare'ga ai gu'aye huaiyë. Yë'ë coca quëani achose'ere achani yo'otoca, güina'ru mësacua coca quëani achoyete achani yo'oyë. ²¹ Mësacua yua yë'ë bainrebare sëani, bacuabi yë'ë Taita yë'ëre cuencueni raosi'quëre ro huesëjën, mësacuani gu'aye yo'o'jën ba'iyë.

²² Yë'ëbi bacuani coca quëani achoguë raima'itoca, bacua gu'a juchare huesëjën ba'ire'ahuë. Yua bacuani quëani achoguë raisi'quë sëani, bacua gu'a juchare masijën, yua sehuo cocare caye porema'inë. ²³ Yë'ëni je'o bacuabi yë'ë Taitare'ga je'o bayë. ²⁴ Yë'ëbi yua ta'yejeiye yo'o, yequëcua yo'oye porema'ine yo'o, ja'anre yo'oni bacuani ëñoma'itoca, bacua gu'a juchare sehuoye senma'ire'ahuë yë'ë. Ja'an yo'ore ëñasi'cuata'an, bacuabi yua yë'ë, yë'ë Taita, yëquëna samucuanu je'o bahuë. ²⁵ Bacua ira coca toyani jo'case'e: "Ro ro'tajën, yë'ëni ro je'o bahuë" ja'an coca toyani jo'case'e'ru güinareba'ru yure yo'ohuë bacua.

²⁶ Yureca, yë'ë Taitana go'iguë, baguë Espiritu, ba te'e ruiñe quëani masi güesequë, ja'anguëte mësacuanu yihuoguë conreba conguë, yë'ë ba'iyete te'e ruiñe quëani masi güeseji. ²⁷ Mësacua'ga yë'ë naconi si'arën ba'isi'cuabi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe quëani achojën ba'ijë'ën.

16

¹ Mësacuabi yë'ëre jo'cani senjoma'ine caguë, ja'an cocare mësacuanu yihuoguë quëahuë. ² Mësacua yua yë'ë bainreba sëani, yua bacua jubëanna ñë'cajënna, mësacuanu saoni senjoñë. Yurera bacua gu'aye yo'ojairënbi ti'anji. Riusu yo'ore conjën ba'ifnu cajën, mësacuanu huani senjo ëaye yo'oyë. ³ Yë'ë, yë'ë Taita, yëquënanu gare huesëcua sëani, ja'nca yo'oni jëhuajën ba'iyë bacua. ⁴ Yureca, ja'nca mësacuanu quëani achohuë yë'ë. Bacua gu'aye yo'ojairënbi ti'anguëna, bacua gu'aye yo'oyete ëñani, yë'ë güina'ru quëase'ere ro'tajë'ën.

Lo que hace el Espíritu Santo

Yurera, ja'an cocare mësacuanu quëahuë yë'ë. Mësacua yë'ë naconi ba'icuarë sëani, ja'anrë mësacuanu quëamaë'ë yë'ë. ⁵ Yurera, yë'ë raosi'quëna go'iguëbi ja'an cocare mësacuanu quëahuë yë'ë. Go'iguëna, mësacuabi ¿Jarona saiguë'ne më'ë? yë'ëni senma'inë. ⁶ Ja'an cocare mësacuanu quëaguëna, mësacua yua recoñoa ai sa'ntijën ai oiyë. ⁷ Oicua'reta'an, yë'ë yua mësacuanu te'e ruiñe coca quëaguëbi gare saiguëna, ai re'oye ba'iji mësacuarë. Saima'itoca, Riusu Espiritubi mësacuanu yihuoguë conguë raima'iji. Saiguëca baguëte mësacuana raoyë yë'ë. ⁸ Raoguëna, baguëbi rani si'a bain gu'a jucha, bacua re'oye yo'oye caraye, Riusu bënni senjoja'ñe, ja'anre bainni ëñoni masi güeseji. ⁹ Yë'ëni recoyo ro'taye güecua sëani, bacua gu'a juchare ëñoni masi güeseji. ¹⁰ Yë'ë yua se'e ëñoma'iguëbi yë'ë Taitana go'iguë sëani, re'oye ba'iyete bainni ëñoni masi güeseji baguë. ¹¹ Zupai huati ro gu'a bain ëjaguë bënni senjosi'quë ba'ija'guë sëani, Riusu bënni senjoja'ñete bainni ëñoni masi güeseji Riusu Espiritu.

¹² Yuta mësacuanu coca yihuoguë quëaye ai caraguëna, yë'ëbi mësacuanu yure quëama'inë, mësacua te'e ruiñe achajairën yuta ti'anma'iguë sëani. ¹³ Riusu Espiritu rairën ti'anguëna, baguëbi yua Riusu te'e ruiñe ba'i cocare mësacuanu caraye beoye ëñoni masi güeseji. ¹⁴ Ja'nca quëani achoguë, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete ai ba'iyë ai ëñoji baguë. Bainbi yë'ëni gugurini rëanni bojoja'bë caguë ëñoji. Yë'ë te'e ruiñe ba'iyete mësacuanu ëñoni masi güeseji baguë. ¹⁵ Yë'ë Taita ba'iyë'ru güinareba'ru ba'iyë yë'ë'ga. Ja'nca sëani, Riusu Espiritubi yë'ë te'e ruiñe ba'iyete mësacuanu ëñoni masi güeseje, ja'anre mësacuanu quëahuë yë'ë.

La tristeza se cambiará en alegría

¹⁶ Yureca, rëño ñëserë ba'iguëna, mësacuabi yë'ëre ëñañe beoye ba'iyë. Ja'nca ba'ini, ja'nrebi se'e rëño ñëserë ba'iguëna, yë'ëre se'e ëñañë, quëabi Jesús.

¹⁷ Quëaguëna, baguëre conjën ba'icua yequëcuabi sa'ñeña coca senni achahuë:

—¿Baguë queaca ro'taguë, ja'an cocare quëaguë'ne? Rëño ñëserë ba'iguëna, yë'ëre ëñañe beoye ba'iyë. Ja'n'rëbi se'e rëño ñëserë ba'iguëna, yë'ëre se'e ëñañe, caji baguë. Cani, Yë'ë Taitana go'iguë sëani, ja'an case'ere'ga quëabi. ¹⁸ Rëño ñëserë caguëna, maibi baguë cocare ro huesë ëaye achayë, sa'ñeña senni achahuë.

¹⁹ Senni achajëna, Jesusbi bacua cocare masiguë, baguëni senni achaye yëyete masiguë baji'i. Ja'n'ca sëani, Jesusbi bacuani coca senni achabi:

—Yë'ëbi coca caguë: Rëño ñëserë ba'iguëna, yë'ëre ëñañe beoye ba'iyë. Ja'n'rëbi, se'e rëño ñëserë ba'iguëna yë'ëre se'e ëñañe, ja'an cocare caguëna, mësacuabi ro huesë ëaye achajën, ¿ja'anre sa'ñeña senni achaye mësacua?

²⁰ Yureca, mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë: Mësacuabi ai oijën ai sa'ntireba sa'ntijëna, gu'a bain si'acuabi bojora bojojën ba'ija'cua'ë. Ja'n'ca ba'iyeta'an, mësacua yua sa'nti hua'na ba'icuabi yuara ai bojoreba bojojën ba'ija'cua'ë. ²¹ Romigobi zinre të'ya rai bi'ragona, ai ba'iyë ai ja'sina ju'ingobi sa'nti hua'go se'ga ba'igo, bago të'ya rairën ti'anse'e sëani. Ja'n'rëbi të'ya rani tëjimi, bago zinni ëñani ai bojoreba bojogo. Bago sa'ntise'ere ro'tama'igo bojogo. ²² Güina'ru, mësacuabi yureña ai sa'nti hua'na ba'iyë. Ja'n'ca ba'icuata'an, yë'ëbi se'e mësacuani ëñaguë raiguëna, mësacuabi recoñoa ai bojoreba bojoja'cua'ë. Ja'n'ca bojojëna, yequëcuabi mësacuani se'e sa'nti güeseyë gare prema'inë.

²³ Ja'anrën ti'anguëna, mësacua si'aye te'e ruiñe masijën, yua yë'ëni coca senni achaye beoye ba'ija'cua'ë. Ganreba mësacuani yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacuabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, Taita Riusuni baguë bayete sentoca, mësacuani caraye beoye insireba insise'e ba'ija'guë'bi. ²⁴ Yure tëca mësacuabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, yë'ë bayete gare seña beoye ba'icu'a'ë. Yureca, yë'ë bayete Taita Riusuni senjë'ën. Ja'n'ca sentoca, mësacuabi ai ta'yejeiye coreba cöjën, ai recoyo bojojën ba'ija'cua'ë.

Jesucristo, vencedor del mundo

²⁵ Yureca, mësacuani coca yihuoguë, ye'yo coca se'gabi quëahuë yë'ë. Ja'n'ca quëaguë, mësacuani Taita Riusu ba'iyete ai ruiñe quëajairën ti'anji. Mësacuani ye'yo cocabi se'e quëaye beoye ba'iyë. ²⁶ Ja'anrën ti'anguëna, mësacua yëye'ru senni achaguëna, yë'ëbi Taita Riusuni mësacuare sencaiye beoye ba'iyë.

²⁷ Taita Riusubi mësacuani, yë'ëni ai yëjën ba'icua sëani, mësacuani ai yëguë ba'iji. Mësacuabi yua yë'ë Taita raosi'quë ba'iyete si'a recoyo ro'tajën, yë'ëni ai yëjën ba'iyë. ²⁸ Yë'ë Taitabi yë'ëre raoguëna, bainna ëñaguë raisi'quë'ë yë'ë. Ja'n'ca raisi'quëbi yuara bainre jo'cani, yë'ë Taitana go'iyë, yihuoguë quëabi Jesús.

²⁹ Quëaguëna, baguëre concuabi cahuë:

—Yurera më'ëbi yëquënani ro ye'yo cocabi quëama'inë. Te'e ruiñe ba'i cocabi quëaguëna, achayë yëquëna. ³⁰ Më'ëbi yua si'aye te'e ruiñe masiguëna, yëquënabi ro huesë ëaye beoye achayë. Ja'n'ca masiguëna, yëquënabi më'ëre, Riusu Raosi'quë ba'iyete si'a recoyo ro'tayë, cahuë.

³¹ Cajëna, Jesusbi sehuobi:

—¿Mësacuabi yë'ë ba'iyete si'a recoyo ro'taye caye? ³² Yurera ba'iguëna, yequëcuabi saoni senjojëna, mësacua si'a jubëbi yë'ëre jo'cani senjoni, mësacua huë'ëñana gare go'iyë. Ja'n'ca go'ijën, yë'ëre te'e hua'guëre jo'cani senjoñë mësacua. Ja'n'ca jo'cani senjocuata'an, yë'ë yua te'e hua'guë beoyë, yë'ë Taitabi coñe sëani. ³³ Yureca, mësacuabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajën, recoyo bojo huanoñe ba'ijë'ën caguë, ja'an cocare mësacuani quëahuë yë'ë. Mësacuabi ën yijare ba'ijëna, zupaire concuabi mësacuani ai je'o baja'cua'ë.

Ja'nca bacuata'an, mäsacua yua recoñoa bojoye se'gare re'huaní ba'ijë'ën. Yë'ëbi zupaire concuare ënseye poreguë sëani, recoyo bojoye se'ga ba'ijë'ën, yihuoguë quëabi Jesús.

17

Jesús ora por sus discípulos

¹ Ja'nca yihuoguë quëani tëjini, Jesushi mëñe ëñani, Riusuni ujaguë ca bi'rabi:

—Taita, yureca më'ë casirën ti'anbi. Ja'nca ti'anguëna, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete bainni ëñojë'ën. Eñoguëna, yë'ë'ga më'ë ta'yejeiye ba'iyete bainni ëñoñë. ² Më'ëbi yë'ëre si'a bain E'jaguëre re'huaguëna, yë'ëbi më'ë cuencueni raosi'cuare bani, bacuare si'arën huajëreba huajëcuare re'huayë yë'ë. ³ Më'ëbi te'e ruiñereba ba'iguë'ë. Yequë riusu beoji. Yë'ë'ga Jesucristo hue'eguëbi më'ë raosi'quëreba ba'iguë'ë. Ja'nca ba'iyë mai. Ja'nca ba'ijëna, maini si'a recoyo ro'tacuaní si'arën huajëreba huajëcua ba'iyë.

⁴ Yë'ëbi ën yijana rani, më'ë yo'o case'ere yo'oni tëjihue. Ja'nca yo'oguë, më'ë ta'yejeiye ba'iyete bainni ëñoñue yë'ë. ⁵ Ja'nca ëñosi'quëbi më'ëna go'iyë yë'ë. Go'iguëna, yë'ëre më'ë naconi ta'yejeiye E'jaguëre se'e re'huaní, yë'ëre bajë'ën. Eñ yija re'huaní jo'casirën, quë'rë ja'anrë ëjaguë ba'ise'e'ru se'e yë'ëre re'huaní bajë'ën, Taita.

⁶ Yua më'ë ta'yejeiye ba'iyete më'ë bainreba cuencueni raosi'cuani ëñoñue yë'ë. Më'ëbi si'a bainre ëñani, më'ë bainreba se'gani tëani bani, yë'ëna raoni jo'caguëna, më'ë bainreba sëani, yë'ëbi bacuaní bani, më'ë cocarebare bacuaní te'e ruiñe quëani achohue yë'ë. Quëani achoguëna, bacuabi achani si'a recoyo ro'tahuë. ⁷ Ja'nca recoyo ro'tajën, yë'ë cocarebare achajën, si'aye më'ë cocareba ba'iyë masijën, Te'e ruiñe caji Riusu cajën ba'iyë. ⁸ Yë'ëbi më'ë coca quëani achose'ere bacuaní te'e ruiñe caní achoguëna, bacuabi te'e ruiñe achani, yë'ë yua më'ë raosi'quë ba'iyete te'e ruiñe masini, ja'anre te'e ruiñe recoyo ro'tahuë. ⁹ Ja'nca sëani, bacua ba'iyete ro'taguë, më'ëni ujaguë ba'iyë yë'ë. Si'a bainre ro'tama'inë yë'ë. Bacua se'gare më'ë bainreba ba'ijëna, yë'ëna raosi'cuare sëani, bacuare ro'taguë, më'ëni ujayë, Taita. ¹⁰ Më'ë bainrebare yë'ëna raoguëna, yë'ëbi bacuaní bani bojoguëna, yë'ëni si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tajëna, bainbi bacua ba'iyete ëñani, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete re'oye cajën ba'ija'cua'ë.

¹¹ Yureca, yë'ëbi ën yijana se'e bëama'inë. Bacua se'ga bëayë. Bëajëna, yë'ëbi më'ëna go'iyë. Go'iguëna, më'ë yua jucha beoguë, më'ë ta'yejeiye yo'oni ëñoñue, bacuaní conguë ba'ijë'ën, Taita. Bacuare yë'ëna raoni jo'caguë, yua mai recoyo te'e zi'inni ba'iyë'ru bacua, bacuare'ga recoyo te'e zi'inni ba'icua re'huajë'ën. ¹² Yë'ëbi bacua naconi ba'iguë, më'ë raosi'cuare sëani, më'ëbi ta'yejeiye yo'oni conguëna, bacuare conni re'huaní bahuë yë'ë. Ja'nca conni baguëna, gu'a juchana bonëne beoye baë'ë. Te'eguë se'ga, gu'a juchana bonëni huesëja'guë, ja'anguë se'gabi gu'a juchana tonni huesëjaji'i. Më'ë cocareba toyani jo'case'ru güina'ru ba'ija'ye caguë, më'ë cuencueni jo'case'ru güina'ru bají'i baguëre.

¹³ Yureca, më'ëna go'iyë yë'ë. Ja'nca go'iyë ro'taguë, bacua yua yë'ë recoyo bojoye'ru güina'ru caraye beoye bojoreba bojoja'bë caguë, yë'ë coca yure ujaguë cayë yë'ë. ¹⁴ Yua më'ë cocarebare bacuaní quëani achoni jo'cahuë ujayë. Ro bain ba'iyë'ru tin ba'icua sëani, ro bain ba'icua bi bacuaní je'o bayë. Yë'ë yua ro bain ba'iyë'ru tin ba'iguëna, bacua'ga güina'ru ba'iyë.

¹⁵ Bacua ba'iyete ro'taguë, më'ëni ujayë yë'ë. Ro bain ba'irubi quëñoni bajë'ën

senma'iñë yë'ë. Zupai huatibi bacuani coquemai'ija'guë caguë, bacuani ëñaguë conguë ba'ijë'ën. Ja'anre ujaguë señë yë'ë, Taita. ¹⁶ Bacuabi yua ro bain ba'iyë'ru tin ba'iyë. Yë'ë yua ro bain ba'iyë'ru tin ba'iguëna, bacua'ga güina'ru ba'iyë. ¹⁷ Te'e ruiñë ba'i recoñoa bacuare re'huanì bajë'ën. Më'ë cocareba yua te'e ruiñë ba'i coca sëani, ja'anbi bacuare te'e ruiñë ba'i recoñoa bacuare re'huanì bajë'ën. ¹⁸ Më'ë yua yë'ëre bainna raoguëna, yë'ëbi güina'ru bacuare bainna saohuë yë'ë. ¹⁹ Bacua yua më'ë cuencueni ëñose'e'ru më'ë yo'ore sani te'e ruiñë yo'ojën ba'ija'bë caguë, yë'ë'ga më'ë cuencuese'e'ru junni tonguë saiyë, Taita.

²⁰ Yureca, bacuare ujaguëna, yequëcuabi bacua cocare achani yë'ëni si'a recoyo ro'tajëna, ja'ancuare'ga ujaguë ba'iyë yë'ë. ²¹ Si'a jubëbi recoyo te'e ro'tajën ba'ija'bë caguë ujayë yë'ë. Më'ë yua yë'ë naconi te'e recoyo ba'iguëna, yë'ë'ga më'ë naconi te'e recoyo ba'iyë. Bacua'ga güina'ru mai naconi te'e recoyo ba'ija'bë caguë ujayë, Taita. Ja'nca te'e recoyo ba'ijëna, si'a bainbi ëñani, yë'ë yua më'ë raosi'quë ba'iyete si'a recoyo ro'taja'bë caguë ujayë yë'ë. ²² Më'ëbi yua më'ë ta'yejeiye ba'iyete yë'ëna jo'caguëna, yë'ë'ga më'ë ta'yejeiye ba'iyete bacuana jo'cahuë. Mai ba'iyë'ru recoyo te'e ba'ija'bë caguë, ja'nca jo'cahuë yë'ë. ²³ Yë'ë yua bacua naconi recoyo te'e ba'iguëna, më'ëbi yë'ë naconi recoyo te'e ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, bacua yua mai te'e ruiñë ba'iyë'ru recoyo te'e ba'ija'bë cayë. Ja'nca ba'ijëna, si'a bainbi bacua ba'iyete ëñani, yë'ë yua më'ë raosi'quë ba'iyë, ja'anre masija'bë cayë. Më'ë yua yë'ëni ai yëguë, bacuare'ga güina'ru ai yëguë ba'iyë më'ë. Si'a bainbi bacua ba'iyete ëñani, ja'anre masija'bë cayë.

²⁴ Taita, ru'rureba ba'isirën, ën yijare yuta re'huama'irën, më'ë ta'yejeiye ba'iyete yë'ëna jo'cahuë më'ë. Ja'nca jo'caguëna, yë'ëbi më'ëni ëñere señë: Bacua'ga yë'ë go'ija'runa saiyë señë. Sani, yë'ë ta'yejeiye ba'iyë, më'ë jo'case're ëñani masija'bë cayë. ²⁵ Yë'ë Taita, më'ë se'gabi recoyo re'oye ro'tani conguëna, më'ë ba'iyete masini bojoyë yë'ë. Bacua'ga yë'ë ba'iyë, më'ë raosi'quë ba'iyë, ja'anre masini bojoyë. Ro ba'icuaca më'ë ba'iyete huesëcua'ë. ²⁶ Më'ëbi yë'ëni ai yëguëna, më'ë bain cuencuesi'cuabi güina'ru yequëcuani ai yëjën ba'ija'bë caguë, më'ë ta'yejeiye ba'iyete bacuani ëñohuë yë'ë. Ja'nca ëñoguë, bacuani quë'rë se'e ëñoguë ba'ija'guë'ë yë'ë, ujaguë cani tonbi Jesús.

18

Arrestan a Jesús

¹ Ja'nca ujani tonni, baguëre conjën ba'icua naconi huëni, Cedrón casi yorobëte je'enni, jo'ya re'ohuëna ti'anni, baguëre concua naconi bëahuë. ² Ja'an bëani ba'irute masibi Judas, Jesusre insini senjosi'quë hue'eguë. Jesús yua baguëre concua naconi bëani coca caguë ba'isiru sëani, ³ Judasbi masini, pairi ëjacua, fariseo bain, ja'ancuana sani, soldado jubë, bacua coñete senji'i. Senguëna, baguëni coñe saohuë. Saojënna, majahuëan, sunqui cabëan toa zëinse'e, guerra hua cabëan, ja'anre inni, Judas naconi sani, Jesús ba'iruna ti'anhuë. ⁴ Ti'anjënna, Jesusbi bacua preso zeanja'ñete masiguë, bacuana tëhuoni senni achabi:

—¿Mësacua gueguëni cu'ejën rate'ne? senni achabi.

⁵ Senni achaguëna, bacuabi sehuohuë:

—Jesús Nazarenoni cu'ejën raë'ë, sehuohuë.

Senhuojënna:

—Yë'ë'ë, quëabi.

Quëaguëna, Judas hue'eguë, Jesusre insini senjoguëbi bacua naconi tinja nëcaguë ëñabi. ⁶ Nëcaguë ëñaguëna, Jesusbi, “Yë'ë'ë” caguëna, bacuabi yo'jena go'iyë taën'ë. ⁷ Tantenä, Jesús yua bacuani se'e senni achabi:

—¿Mësacua gueguëni cu'ejën rate'ne? senni achabi.

Senni achaguëna,

—Jesús Nazarenoni cu'ejën raë'ë, sehuohuë.

⁸ Sehuojëna, Jesusbi cabi:

—Yë'ë'ë. Mësacua cu'eguë'ë, cahuë yë'ë. Yë'ëni cu'ejën raitoca, yë'ë bain concuare zeanma'ijë'ën. Bacuabi quëñëja'bë cayë, cabi.

⁹ Jesús coca ja'anrë case'e: “Më'ë bain yë'ëna raosi'cua, bacua gare huesoye beoye re'huani bahuë” ja'an coca case'e ru güina'ru ba'ija'guë caguë, Bacuabi quëñëja'bë cabi. ¹⁰ Caguëna, ja'nrëbi, Simón Pedro yua guerra hua hua'tire baguëbi yua ja'an hua'tibi rutani, pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o conguëni huani, baguë jëja ganjorote cue'reni tonbi. Malco hue'ebi ba yo'o conguë.

¹¹ Cue'reni tonguëna, Jesusbi Pedroni cabi:

—Yo'oma'ijë'ën. Më'ë hua'tire hua'ti aya corohuëna jëojë'ën. Yë'ë Taitabi cuencueni guanseguëna, baguë yo'ore ai yo'oguë saiye bayë yë'ë, cabi.

Jesús ante Anás

¹² Ja'nrëbi, soldado jubë, bacua ëjaguë, judío ëja bain naconi, bacuabi Jesusre preso zeanni, guënameanbi huenhuë. ¹³ Huenni, ru'ru baguëte Anás hue'eguëna sani ëñohuë. Anás yua Caifás huaguë ba'iguëna, Caifás yua ja'an tëcahuë pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë baji'i. ¹⁴ Caifás yua judío ëjacuani yihuoguë: “Te'eguë se'gabi bain ro'ire junni huesëtoca, quë'rë re'oye ba'iyë ba'iji” ja'anre ja'anrë yihuosi'quë baji'i baguë.

Pedro niega conocer a Jesús

¹⁵ Ja'nrëbi, Simón Pedrobi, yua yequë Jesusre conguë naconi, Jesusre be'tebi. Be'teguëna, ba yequë conguë yua pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë Caifasre masiguëbi, Caifás huë'ena cacabi. Jesusre be'teguë cacaguë, ¹⁶ Pedrote, hue'se ca'nco nëcaguëna, jo'cabi. Ja'nca jo'cani, Caifasbi ba yequë conguëte masiguë sëani, ba yequë conguëbi anto sa'ro cuirago naconi coca can, anto sa'rore anconi, Pedroni caca güesebi. ¹⁷ Caca güesequëna, anto sa'ro cuirago, ba huë'e yo'o congobi Pedroni cago:

—¿Më'ë yua ba bainguë Jesús, baguëte consi'quëma'iguë? senni achago.

Senni achagona, Pedrobi:

—Bañë, sehuobi.

¹⁸ Yureca, ai sësëguëna, ba huë'e yo'o concua, soldado ëjacua naconi, bacuabi neo tëcabi toare zëonni, të'ijeiyë nëcäjën cuin'ë. Pedro'ga bacua naconi te'e toa cunji'i.

El sumo sacerdote interroga a Jesús

¹⁹ Ja'nrëbi, Jesusre pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguë ba'iruna nëcojëna, pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi baguëni coca senni achabi. Baguëre concua ba'iyë, baguë coca ye'yoye, ja'anre senni achaguëna, ²⁰ Jesús sehuobi:

—Si'a bainbi yë'ë coca ye'yoyete achani masija'bë caguë, bain ñë'ca huë'eña, Riusu huë'e judío bain ñë'cani ye'yo coca achajën ba'iruan, ja'anruanna sani, yë'ë cocare ye'yoguë baë'ë yë'ë. Gare yahueye beoye te'e ruinë ye'yoguë baë'ë yë'ë. ²¹ Ja'nca sëani, ¿mësacua queaca ro'tajën, yë'ëni ja'an coca senni achayë'ne? Yë'ë achasi'cuana sani, bacuani senni achajë'ën. Bacuabi yë'ë coca ye'yose'ere masiyë, sehuoguë cabi.

²² Ja'nca caguëna, soldado ëjaguë Jesús ca'ncore nëcaguëbi yua baguë ëntë abëbi Jesús ziana cueni, baguëni bëinguë cabi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, pairi quë'rë ta'yejeiye ëjaguëni ja'an cocabi sehuoguë'ne? cabi.

²³ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë yua gu'a cocabi sehuotoca, ¿gue gu'a cocare caye'ne yë'ë? Re'o cocabi sehuotoca, ¿më'ë queaca ro'taguë, yë'ëni cueguë'ne? sehuoguë cabi.

²⁴ Caguëna, Anasbi Jesusre preso huensi'quëre ta'yejeiye ëjaguë Caifasna saobi.

Pedro niega otra vez a Jesús

²⁵ Ja'ansirëmbi, Pedro yua hue'se ca'ncore cinguë nëcaguëna, yequëcuabi baguëni senni achahuë:

—¿Më'ë yua ba bainguë consi'quëma'iguë? senni achahuë.

Senni achajëna, Pedrobi ëñama'iñe caguë:

—Bañë, sehuobi.

²⁶ Sehuoguëna, yequë pairi ta'yejeiye ëjaguëre yo'o conguëbi coca cabi. Pedro yua yequë bainguë ganjoro cue'reni tonsi'quë, ja'anguë yua ënquë te'ba'isi'quë bají'i. Ja'nca ba'iguëbi Pedroni coca cabi:

—Më'ë yua Jesús naconi jo'ya re'ohuëte ba'ë. Ja'nca ba'iguëna, më'ëni ëñahuë yë'ë, cabi.

²⁷ Caguëna, Pedrobi se'e Bañë sehuobi. Ja'nca sehuoguëna, ja'ansirën curabi yuji'i.

Jesús ante Pilato

²⁸ Ja'nrëbi, Jesusre zeanni, zijeirën ba'iguëna, Caifás huë'ebi bain ta'yejeiye ëjaguë huë'ena sahuë. Bacua yua judío bain sëani, Gu'ana pa'roma'iñu cajën, bain ta'yejeiye ëjaguëna cacamaë'ë. Bacua pascua aonre aiñe yëcuabi gu'ana pa'roye poremaë'ë. ²⁹ Ja'nca sëani, bain ta'yejeiye ëjaguë, Pilato hue'eguëbi bacuana etani, coca senni achabi:

—¿Ënquë gue juchare yo'oguëna, më'sacua caye'ne? senni achabi.

³⁰ Senni achaguëna, sehuohuë:

—Gu'aye yo'osi'quë ba'ima'itoca, baguëte më'ëna insima'ire'ahuë yëquëna, sehuohuë.

³¹ Sehuojëna, Pilato cabi:

—Më'sacua se'gabi baguëte sani, më'sacua ira bain coca toyani jo'case'e caye'ru, baguëni si'nsejë'ën, cabi.

Caguëna, judío bainbi cahuë:

—Yëquëna ira bain coca toyani jo'case'ere ëñato, yua Bainni huani senjoma'ijë'ën caguëna, baguëni te'e ruiñe si'nseñe porema'iñë yëquëna, cahuë.

³² Ja'nca cahuë. Jesús coca ja'anrë caguë ba'ise'e, baguë crusu sa'cahuëna junni huesëja'ye, ja'an coca case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguëna, ja'nca cahuë bacua. ³³ Cajëna, Pilatobi baguë huë'ena go'iye cacani, Jesusre choni, baguëni coca senni achabi:

—¿Më'ë yua judío bain ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

³⁴ Senni achaguëna, Jesusbi sehuobi:

—¿Më'ë se'gabi ja'anre ro'tani yë'ëni senni achaguë? ¿yequëcuabi ja'anre më'ëni quëare? sehuoguë senni achabi.

³⁵ Senni achaguëna, Pilatobi sehuobi:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ja'an senni achaguë'ne? Yë'ë yua judío bainguë ba'ima'iñë. Më'ë bain, judío bain pairi ëjacuabi më'ëre preso zeanni, yë'ëna rani nëcohuë. ¿Më'ë gue gu'aye yo'osi'quëguë'ne? senni achabi.

³⁶ Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Yë'ë yua ta'yejeiye ëjaguëta'an, ën yija bainre guansema'inë yë'ë. Ja'nca guanseguë ba'itoca, yë'ëre concuabi yure guerra huajën, judío bain yë'ëre preso zeañe ënsejën ba'ire'ahuë. Yequë jobo E'jaguë sëani, yë'ëre concuabi guerra huama'inë, sehuoguë quëabi.

³⁷ Quëaguëna, Pilatobi senni achabi:

—Ja'nca ba'itoca, ¿më'ë yua bain ta'yejeiye ëjaguë'guë? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesús sehuobi:

—Ja'nca ba'iyë yë'ë. Ja'anna të'ya raisi'quë baë'ë yë'ë. Te'e ruiñe ba' cocare quëani achoguë raisi'quë'ë ën yijana. Te'e ruiñe ba'iyë ye'yeye yëcua, si'acuabi yë'ë cocare achayë, sehuoguë quëabi.

³⁸ Quëaguëna, Pilatobi:

—¿Te'e ruiñe ba'iyete queaca masiye'ne? senni achabi.

Jesús es sentenciado a muerte

Ja'nca senni achani ja'n'rëbi, se'e judío bainna etani, bacuani cabi:

—Baguë yua gu'aye yo'osi'quë ba'iyë huanoma'iji yë'ëre. ³⁹ Ja'nca ba'iguëna, mësacua ira bain senni achajën ba'ise'e'ru yure tëcahuë'ga güina'ru yo'oye ro'tayë yë'ë. Mësacua pascua umuguseña sëani, ¿mësacua jaro bainguë preso zeansi'quëre etoye seña'ne? ¿Ënquë, mësacua ta'yejeiye ëjaguëte etoye yëye? senni achaguë cabi.

⁴⁰ Caguëna, bacuabi yua si'a jëja cani achojën baë'ë:

—¡Bañë! ¡Yequë, Barrabás hue'eguë, ja'anguëni etojë'ën! güijën cahuë.

Ja'an Barrabás hue'eguë yua bainre huani jian huati bají'i.

19

¹ Ja'nca cajëna, Pilatobi Jesusre sani, baguëte ga'ni za'zabobi si'nseye guansebi. ² Ja'n'rëbi, soldado hua'nabi miu ma ga'huare baguëte tëonni, baguë sinjobëna téohuë. Ja'n'rëbi, bajacu can ëjaguë canre inni, baguëna sayani, ³ ja'n'rëbi, baguëna ñë'ca rani jayajën cahuë:

—¡Ai zoe ba'irën huajëni ba'ijë'ën, judío bain ta'yejeiye ëjaguë! cahuë.

Ja'nca cajën, bacua ëntë abëanbi baguëna cahuë.

⁴ Ja'n'rëbi, Pilato yua se'e etani, judío bainni cabi:

—Ëñajë'ën. Baguëte mësacuaní ëñoguë rahuë. Gu'aye yo'osi'quë ba'iyë huanoma'iji yë'ëre. Ja'anre achani masijë'ën, cabi.

⁵ Caguëna, Jesús yua miu ma ga'hua, bajacu can, ja'anre sayasi'quëbi etani nëcabi. Etani nëcaguëna, Pilatobi bacuani quëabi:

—Yureca ëñajë'ën. Bainguëbi nëcaji, quëabi.

⁶ Quëaguëna, pairi ëjacua, soldado ëjacua, bacuabi ëñani, si'a jëja achoye cahuë:

—¡Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën! ¡Crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën! güijën cahuë.

Cajëna, Pilatobi cabi:

—Mësacua se'gabi baguëte crusu sa'cahuëna quenni reojë'ën. Gu'aye yo'osi'quë ba'iyë gare huanoma'iji yë'ëre, cabi.

⁷ Caguëna, judío bainbi sehuohuë:

—Riusu guansení jo'case'ere ëñato, Riusuni jayajën cacuare huani senjojë'ën guansení jo'cabi Riusu. Ja'nca sëani, baguë yua Riusu Zin ba'iyë caguëna, baguëni huani senjoñe bayë, sehuohuë.

⁸ Ja'nca sehuojëna, Pilatobi achani, quë'rë ai huaji yëguë bají'i. ⁹ Ja'n'rëbi, baguë huë'ena go'iyë cacani, Jesusni se'e senni achabi:

—¿Mè'è jarobi raquë'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, Jesusbi ro caye beoye nëcabi.

¹⁰ Nëcaguëna, Pilato cabi:

—¿Mè'è guere yo'oguë sehuoma'iguë'ne? Yè'è yua bain ëjaguë sëani, më'ëni etoye poreyë yè'è. Mè'ëni crusu sa'cahuëna quenni reoye'ga poreyë yè'è. ¿Ja'anre masima'iguë mè'è? cabi.

¹¹ Caguëna, Jesús sehuobi:

—Taita Riusu, guënamë re'oto ba'iguëbi më'ère bain ëjaguëre re'huama'itoca, yè'ère guanseye gare porema'ire'ahuë mè'è. Ja'nca sëani, yè'ère preso zeanni më'ëna insisi'quë, ja'anguëbi quë'rë ai ba'iyë jucha baji, sehuobi.

¹² Ja'nca sehuoguëna, Pilatobi Jesusre etoye coca caguë baji'i. Ba'iguëna, judío bainbi si'a jëja güihuë:

—¡Baguëte etotoca, më'è ta'yejeiye ëjaguëbi bëinji! ¡Bain ta'yejeiye ëjaguë casi'quë sëani, romano bain ta'yejeiye ëjaguëni gu'aye casi'quë ba'iji! güijën cahuë.

¹³ Ja'nca cajëna, Pilatobi achani, Jesusre huë'ebi etoni, bainni baguëte ëñobi. Ëñoni ja'n'rëbi, baguë jëja ñu'i seihuë, gata pë'npësiru, hebreo cocabi Gabata casiru, ja'anruna bëani, Justicia yo'ozca caguë baji'i. ¹⁴ Ja'an umuguse yua judío bain pascua aon ain umuguse ja'anrë ba'i umuguse ba'iguëna, ja'an aonre re'huaye bahuë. Mëñera së'irën ba'iguëna, Pilatobi judío bainni cabi:

—¡Yureca, mësacua ta'yejeiye ëjaguëte ëñajë'ën! cabi.

¹⁵ Caguëna, bacuabi si'a jëja güihuë:

—¡Baguëni huani senjojë'ën! ¡Baguëni huani senjojë'ën! ¡Baguëte crusu sa'cahuëna quenni reoni senjojë'ën! güijën cahuë.

Cajëna, Pilatobi coca senni achabi:

—Mësacua ta'yejeiye ëjaguëte sëani, ¿baguëni crusu sa'cahuëna reoye caye? senni achabi.

Senni achaguëna, pairi ëjacuabi sehuohuë:

—Yëquëna ta'yejeiye ëjaguë beoji baguë. Romano bain ta'yejeiye ëjaguë se'gabi yëquëna ëjaguëreba ba'iji, sehuohuë.

¹⁶ Ja'nca sehuojëna, Pilatobi baguëte crusu sa'cahuëna quenni reoye soldado hua'nana insibi. Insiuguëna, Jesusre sahuë.

Jesús es crucificado

¹⁷ Ja'nca sajën, crusu sa'cahuëna reoru, sinjo gu'an casiru, hebreo cocabi Gólgota casiru, ja'anruna Jesusre sahuë. Baguë crusu sa'cahuëte baguëni cuan güesehuë. ¹⁸ Sani ti'anni, baguëte crusu sa'cahuëna reohuë. Yequëcuare'ga, samucuarë baguë naconi te'e reohuë. Te'eguëte baguë jëja ca'ncona reohuë. Te'eguëte baguë ari ca'ncona reohuë. Baguëte yua bacua joborana reohuë. ¹⁹ Reojëna, Pilatobi baguë gu'aye yo'ose'ere ro'tani, “Jesús Nazareno, judío bain ta'yejeiye ëjaguë'bi baji'i” ja'anre toyani, Jesús crusana sëoye guansebi. ²⁰ Sëoye guanseguëna, judío bain ai ba'i jubëbi ja'an coca toyani sëose'ere ëñahuë, huë'e jobo cueñe ba'iruna reosi'quëre sëani. Hebreo coca, latín coca, griego coca, ja'an cocabi toyani sëose'e baji'i. ²¹ Ba'iguëna, ja'n'rëbi, judío bain pairi ëjacuabi Pilatona sani, baguëni coca cahuë:

—¿Mè'è queaca ro'taguë, “Judío bain ta'yejeiye ëjaguë'bi ba'iji” toyaguë'ne? Ja'anre tënoni, “Judío bain ta'yejeiye ëjaguëguëna” ja'anre toyani sëojë'ën, cahuë.

²² Cajëna, Pilatobi sehuobi:

—Bañë. Yè'è coca toyani sëose'ere gare tënoñe beoye ba'iyë yè'è, sehuobi.

²³ Ja'n'rëbi, soldado hua'nabi baguëte quenni reojën, baguë cañare inni bahuë. Gajese'gacua sëani, ga soldado hua'guëbi te'e canre babi. Jesús ju'i can se'gabi jëhuabi. Ta'nësiruan beoguë, ëmëje'en ca'nocobi yijacua ca'nco tëca, si'a can yua te'e jai can ganosi can bajji'i. ²⁴ Ja'nca ba'iguëna, soldado hua'nabi sa'ñëña cahuë:

—Ën canre ye'rema'iñu. Te'eguë se'gabi baja'guë cajën, Gata toyasira'carëanre senjoni ëñani, can coja'guëte masiñu, cahuë.

Ja'nca yo'o'jënna, Riusu coca toyani jo'case'e: “Yë'ë cañate sa'ñëña huo'huejën, gata toyasira'carëanre senjoni ëñajën cohuë” ja'an coca toyani jo'case'e'ru güina'ru bajji'i. Ja'nca yo'ohuë ba soldado hua'na.

²⁵ Yureca, romi hua'nabi Jesús reosirute ëñajën nëcahuë. Jesús pë'cago, yeco bago yo'jego, yeco María'ga hue'ego Cleofas rënjo, yeco María Magdalena, ja'an hue'ecuabi ëñajën nëcahuë. ²⁶ Ja'nca nëcajënna, Jesusbi baguë pë'cagoni ëñani, ja'n'rëbi baguëre congüë ai yësi'quëre'ga ëñani, baguë yua baguë pë'cagoni cabi:

—Mamá, yë'ë congüëte sani, më'ë zinrebare baguëte re'huani bajë'ën, cabi.

²⁷ Cani ja'n'rëbi, baguëre congüëni cabi:

—Yë'ë pë'cagote sani, më'ë pë'cagore bagote re'huani bajë'ën, cabi.

Ja'nca caguëna, ja'n'rëbi, ba congüëbi Jesús pë'cagote baguë huë'ena sani, baguë pë'cagore re'huani bani cuiraguë bajji'i.

Muerte de Jesús

²⁸ Ja'n'rëbi, Jesús yua baguë yo'o yo'oni tējise'ere masiguë, Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguë, ñaca cani achobi:

—Oco ëaji, cani achobi.

²⁹ Cani achoguëna, vino jo'cha sënje jo'cha ba'iguëna, baru ba'icuabi sayabëbi inni, tëcabëna jëoni, sënje jo'cha ro'rohuëna ayani, baguë yi'obona mëani rurahuë. ³⁰ Rurajënna, Jesusbi uncuni, ja'n'rëbi ñaca cani achobi:

—Yua yë'ë yo'o yo'oni tējise'e ba'iji.

Cani achoni, ja'n'rëbi, baguë sinjobëte meñe reani junni tonbi.

Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús

³¹ Junni tonguëna, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse ja'anrë ba'i umuguse ba'iguëna, judío bainbi ju'insi'cua ga'nihuëanre crusu sa'cahuëanna jo'caye güehuë. Yo'o yo'oma'i umuguse yua ai ta'yejeiye ba'i umuguse sëani, ja'nca jo'caye güejën, Pilatona sani, ba reosi'cua guëoñare hua'huani, bacuare sani tañe sen'ë. ³² Ja'nca senni achajënna, soldado hua'nabi sani, Jesús naconi reosi'cua, bacua guëoñare ru'ru cueni jë'yehuë. ³³ Cueni jë'yeni ja'n'rëbi, Jesusre ëñani, yua ju'insi'quëre sëani, baguë guëoñare cueni jë'yemaë'ë.

³⁴ Cueni je'yema'ijënna, te'e soldado hua'guëbi Jesús coribana baguë cuain perebëbi totabi. Totaguëna, ja'ansirën zie, oco, ja'anbi etabi. ³⁵ Etaguëna, yë'ë yua ën cocare toyaguëbi ja'anre ëñahuë. Ja'anre ëñasi'quëbi masini, yua te'e ruiñe quëaye se'ga ba'iyë. Mësacuabi achani, Jesusni si'a recoyo ro'tajë'ën caguë, ja'anre ëñani, te'e ruiñe toyani jo'cahuë yë'ë. ³⁶ Riusu coca toyani jo'case'e: “Baguë gu'anre gare cueni jë'yeye beoye ba'ija'cua'ë” ja'an coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguë, ja'nca bajji'i. ³⁷ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, yequë quë'ro'ga ñaca caji: “Bacua totasi'quëni ëñaja'cua'ë” toyani jo'case'e ba'iji.

Jesús es sepultado

³⁸ Ja'n'rëbi, Jesusbi junni huesëguëna, yequë Jesusre congüë, José hue'eguë, Arimatea huë'e jobo bainguë, ja'anguë yua judío ëja bainni huaji yëguë,

Jesusni yahue congüë se'ga bajji'i. Ja'nca ba'iguëbi Pilatona sani, Jesús ga'nihuëte sani tañe senji'i. Senguëna, Pilatobi Jaë'ë cabi. Caguëna, Jesús ga'nihuëte inni sabi. ³⁹ Saguëna, Nicodemo hue'eguë, ñamibi Jesusni ëñaguë saisi'quë, ja'anguëbi Josëni conbi. Ja'nca congüë, ma'ña, mirra, áloes, ja'an ma'ña ja'mese'e, treinta kilo ba'iyete inni rabi. ⁴⁰ Raguëna, bacuabi Jesús ga'nihuëte ba ma'ña naconi yu'yujën, canbi ganoni tunahuë. Judío bainbi ja'nca bainre re'huani tañe. ⁴¹ Ja'nrebi, jo'ya re'ohuë yua baguë crusu reosiru cueñe bajji'i. Ja'anruna ëñato, bain tan goje yurera gata të'ntëbana te'ntose'e bajji'i. Yuta bain tanma'i goje bajji'i. ⁴² Ja'nca cueñe ba'iguëna, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse yuara ti'añe sëani, ja'an gojena ayani ta'pini tanhuë.

20

La resurrección de Jesús

¹ Ja'nrebi, semana ja'anrë ba'i umuguse ti'anguëna, María Magdalenabi ñata ñamibi huëni, Jesús tansiruna saco'ë. Yuta zizei re'oto se'ga bajji'i. Sani ëñato, yua gata ta'pisibë yua tansi gojebi otani saose'e bajji'i. ² Ja'nca ba'iguëna, bagobi huë'huëni saco'ë. Simón Pedro, yequë Jesusre congüë ai yësi'quë, bacua ba'iruna huë'huëni quëajaco'ë:

—Yequëcuabi mai Ëjaguë tansi gojere otani baguëte samate. Sarena, bacua sasirute huesëyë mai, quëago.

³ Quëagona, Pedro yua ba yequë congüë naconi, bacuabi ba tansi goje tëca ëñajën saë'ë. ⁴ Jëja huë'huëjën saë'ë. Ja'nca saijëna, ba yequë congüëbi Pedro'ru quë'rë jëja huë'huëni, tan gojena ru'ru ti'anbi. ⁵ Ti'anni ja'nrebi, rëanni, sa'nahuëna ëñato, Jesús can ganoni tunase'ebi unji'i. Ja'anre ëñaguë, sa'nahuëna cacamaji'i. ⁶ Ja'nrebi, Simón Pedrobi baguë yo'jena ti'an rani, tansi gojena cacabi. Capani ëñato, Jesús can ganoni tunase'ebi unji'i. ⁷ Baguë sinjo ba'isi can'ga yequë can naconi bajji'i. Ja'an can se'gabi re'oye re'huase'e ba'iguë, yua ca'ncorëte unji'i. ⁸ Ja'nca ba'iguëna, ba yequë congüë ru'ru ti'ansi'quëbi tan gojena cacani, ja'anre ëñani, Jesús go'ya raise'ere si'a recoyo ro'tabi. ⁹ Riusu coca toyani jo'case'e, Jesús go'ya raija'ye, ja'an cocare yuta huesëjën, yurera Jesús go'ya raise'ere si'a recoyo ro'tahuë. ¹⁰ Ja'nrebi, ja'anre ëñani tëjini, bacua huë'ena goë'ë.

Jesús se aparece a María Magdalena

¹¹ Go'ijëna, María Magdalenabi tansi goje hue'se ca'ncore nëcago oco'ë. Ja'nca oigobi rëanni, tansi goje sa'nahuëna ëñato, ¹² anje sanhuë samucua, pojei caña ju'icuabi yua Jesús ga'nihuë uinsirute ñuë'ë. Yequëbi guëoña ba'isirute ñuji'i. Yequëbi sinjobë ba'isirute ñuji'i. ¹³ Ja'nca ñu'icuabi Mariani:

—¿Më'ë guere oigo'ne? senni achahuë.

Senni achajëna, sehuogo:

—Yequëcuabi yë'ë Ëjaguëte sarena, baguë sasirute huesëyë yë'ë, sehuogo.

¹⁴ Sehuoni, ja'nrebi bonëni ëñato, Jesusbi nëcabi. Nëcaguëna, baguëte huesëgo. ¹⁵ Huesëgona, Jesús yua bagoni senni achabi:

—¿Më'ë guere oigo'ne? ¿Neni cu'ego'ne? senni achabi.

Senni achaguëna, bago yua jo'ya re'ohuë cuiraguë ba'iyete ro'tago, baguëni sehuogo:

—Më'ëbi baguë ga'nihuëte yequëruna sani jo'catoca, baguë jo'casirute quëajë'ën. Baguëte injaza, cago sehuogo.

¹⁶ Sehuogona, ja'nrebi, Jesusbi:

—¡María! cabi.

Caguëna, bago yua bonëni, hebreo cocabi baguëni:

—¡Rabuni! cago. Bain cocabi, Ye'yoguë, cago.

17 Cagona, Jesús cabi:

—Yë'ëre su'ncamajj'ë'n. Yuta yë'ë Taitare mëni go'imaë'ë yë'ë. Yë'ë bainrebana sani, ñaca quëajj'ë'n: Yë'ë Taita Riusu yua mësacua Taita Riusu ba'iguëna, baguëna se'e go'iyë bayë. Ja'anre bacuani quëajajj'ë'n, cabi.

18 Caguëna, María Magdalenabi Jesusre conjën ba'icuaana sani, “Mai Ëjaguëni ëñahuë yë'ë” cago quëago. Baguë coca case'ere bacuani quëago.

Jesús se aparece a los discípulos

19 Ja'nрэbi, ja'an umuguse semana ja'anрэ umugusebi na'iguëna, Jesusre concuabi, judío ëja bainni huaji yëcua sëani, bacua huë'ere ñë'cani, anto sa'roña ta'pini baë'ë. Ba'ijëna, Jesusbi bacua jobona joë ba'irubi eta rani nëcabi. Nëcabi cabi:

—Mësacua bojo recoyo huanofë ba'ijj'ë'n, saludaguë cabi.

20 Ja'nca saludani ja'nрэbi, baguë ëntë saraña, baguë coriba, ja'anre bacuani ëñobi. Ëñoguëna, bacua Ëjaguë ba'iyete ëñani, ai bojohuë. **21** Bojojëna, Jesusbi se'e cabi:

—Mësacua bojo recoyo huanofë ba'ijj'ë'n. Yë'ë Taitabi yë'ëre cuencueni raoguëna, güina'ru mësacuare cuencueni, bainna saoyë yë'ë, cabi.

22 Ja'nca cani ja'nрэbi, bacuani sëconi saoguë cabi:

—Mësacua yua Riusu Espiritute coni bajj'ë'n. **23** Yequëcuabi bacua gu'a juchare jo'cani senjotoca, mësacua yua bacua juchare huanë yeye cajj'ë'n. Catoca, ja'ancuabi yua gu'a jucha beoyë. Yequëcuabi bacua gu'a juchare jo'cani senjoma'itoca, mësacuabi yua bacua juchare huanë yema'inë cajj'ë'n. Catoca, ja'ancuabi yua gu'a jucha bayë, caguë quëani saji'i.

Tomás ve al Señor resucitado

24 Yureca, Jesusre conguë Tomás hue'eguë, yequë mami Te'e Jubë Hua'guë casi'quë bajj'i, yequë naconi jubë të'ya raisi'quë sëani. Ja'anguëbi, Jesús eta raisirën, bacua naconi beobi. **25** Beoguëna, Jesusre concuabi jë'te baguëni:

—Mai Ëjaguëni yua ëñahuë yëquëna, quëahuë.

Quëajëna, baguë sehuobi:

—Baguë go'ya raise'ere ro'tama'inë yë'ë. Ru'ru baguë ëntë saraña quensiruanre ëñaza. Baguë ëntë saraña quensiruan, baguë coriba totasiru, ja'anre pa'roye porenica, baguë go'ya raise'ere ro'tayë yë'ë. Pa'roye poremanica, ro'tama'inë yë'ë, caguë sehuobi.

26 Ja'nрэbi, ocho umuguseña ba'iguëna, Jesusre concua yua Tomás naconi ba huë'ere ñë'casi'cua ba'ijëna, anto sa'roña yua ta'pise'e bajj'i. Ja'nрэbi, Jesús yua bacua jobona eta rani nëcabi:

—Mësacua bojo recoyo huanofë ba'ijj'ë'n, saludaguë cabi.

27 Cani ja'nрэbi, Tomasni cabi:

—Yë'ë ëntë sarañare ëñajj'ë'n. Më'ë ëntë sara mëoñoare mi'nani, më'ë mëoñobi yë'ë ëntë sarañare pa'rojë'ë'n. Ja'nрэbi, më'ë ëntë sara mëoñoare mi'nani, yë'ë coriba totasi gojena sa'nsuni ëñajj'ë'n. Se'e ro'tama'inë beoye ba'ijj'ë'n. Yë'ëni si'a recoyo ro'tajj'ë'n.

28 Caguëna, Tomasbi baguëni ëñani cabi:

—Yë'ë Ëjaguë, yë'ë Riusureba ba'iyë më'ë, caguë quëabi.

29 Quëaguëna, Jesús cabi:

—Më'ë yua yë'ëni ëñani, yë'ëni si'a recoyo ro'tahuë. Yequëcua yë'ëre ëñama'icua'ta'an, yë'ëni si'a recoyo ro'tajjën, yua ai ta'yejeiye recoyo bojojën ba'ija'cua'ë, cabi.

El porqué de este libro

³⁰ Yureca, Jesús yua baguëre concua naconi ba'iguë, ai ba'iyë ai ta'yejeiye yo'oni ëñobi. Si'aye ën pëbëna toyani jo'caye carabi. ³¹ Ën pëbë toyase'e se'gare mësuacuana jo'cahuë yë'ë. Mësacua yua Jesús, ba Cristo ba'iyë, Riusu Zin Raosi'quëreba ba'iyë, ja'anre recoyo ro'tajë'ën caguë, ën pëbëte toyani jo'cahuë. Baguëbi concuëna, huajëreba huajëjën ba'ijën ba'ijë'ën cajën, Jesusni si'a recoyo ro'tajë'ën.

21

Jesús se aparece a siete de sus discípulos

¹ Ja'nrëbi jë'te, Jesusre concuabi Tiberio zitara yëruhuate ba'ijëna, Jesusbi bacuani ñaca'ru ëñobi. ² Simón Pedro, yequë Tomás, Te'e Ju Hua'guë casi'quë, yequë Nataniel, Caná huë'e jobo Galilea yiya huë'e jobo bainguë, yequëcua Zebedeo mamacua, yequëcua samucua, ja'ancua yua ñë'cani baë'ë.

³ Ba'ijëna, Simón Pedrobi:

—Hua'ire yojaza, cabi.

Caguëna, ba yequëcuabi:

—Yëquëna'ga më'ë naconi te'e saiyë, cahuë.

Ja'nrëbi, yogubi cacani sani, hua'ire yojën ñatajaicuata'an, hua'i tinjama'icua baë'ë. ⁴ Ja'nrëbi, ñata bi'raguëna, Jesusbi zitara yëruhuate nëcaguëna, baguëre concuabi baguëte huesëhuë. ⁵ Huesëjëna, bacuani caguë senni achabi:

—Mami sanhuë, ¿mësacua hua'i yore? senni achabi.

Senni achaguëna:

—Banhuë, sehuohuë.

⁶ Sehuojëna, bacuani cabi:

—Mësacua huanterëte jëja ca'ncona senjojë'ën. Ja'nca senjotoca, hua'i yoyë, cabi.

Caguëna, ja'nca senjohuë. Senjoni ja'nrëbi, ai ba'iyë ai hua'i yojën, huanterë rëquëguëna mëañe poremaë'ë. ⁷ Ja'nrëbi, Jesusre congüë ai yësi'quëbi Pedroni:

—Mai Ëjaguëbi querë ba'iji, cabi.

Ja'nca caguëna, Simón Pedrobi achani, baguë caña yo'o yo'oguë rutase'ere besa sayani, zitarana chani, yëruhuana yi'huaguë saji'i. ⁸ Saiguëna, ba yequë concuabi yogote ba'ijën, ba huanterë hua'i bu'isirëte rëreni sani je'ë. Zitara yëruhua yua so'o ba'imaji'i. Cien metro ba'iyë cueñe'ru baji'i. ⁹ Jeni, ja'nrëbi ëñato, toa yua neo tëca zëinse'e baji'i. Zëinse'e ba'iguëna, ziaya hua'i hua'guë te'eguë, aonbëan naconi, ja'anbi boguëna, ëñahuë. ¹⁰ Ëñajëna, Jesús cabi:

—Ba hua'i yose'e, samu hua'nare injaijë'ën. Boni aiñu, cabi.

¹¹ Caguëna, Simón Pedrobi yoguna cacani, huanterëte zeanni, yëruhuana rëreni mëabi. Mëani, ai ba'iyë ai ziaya hua'i, jaina ba'ijëna, huanterëte ai bu'iguëna, cuencueni ëñato, ciento cincuenta y tres baë'ë. Ai ba'iyë ai ba'icuata'an, huanterëbi ye'remaji'i. ¹² Ja'nrëbi, Jesusbi:

—Raijë'ën. Desayunote aiñu, cabi.

Caguëna, bacuabi yua baguë ba'iyete senni achaye huaji yëhuë. Mai Ëjaguë ba'iyete masihuë. ¹³ Ja'nrëbi, Jesús yua ba aonbëan bose'ere inni, bacuana huo'hueni insibi. Ziaya hua'ire'ga güina'ru inni insibi.

¹⁴ Ja'nca bacuani ëñobi Jesús. Baguë go'ya raisirëmbi bacuani ëñoguë, yureca baguë samute viaje eta rani ëñobi.

Jesús habla con Simón Pedro

15 Ja'nrēbi, desayunote anni tējihuē. Tējini, Jesús yua Simón Pedroni senni achabi:

—Simón, Juan mamaquē, mē'ēbi ēñere ai yēguē, ¿yē'ēni quē'rē yēguē? senni achabi.

Senni achaguēna, sehuobi:

—Aito, Ējaguē. Mē'ēni ai yēguē ba'iyē yē'ē. Ja'anre masiyē mē'ē, sehuobi.

Sehuoguēna, Jesusbi baguēni cabi:

—Ja'nca ba'itoca, oveja zin hua'nani aon cuiraye'ru, yē'ē bainni yē'ē cocarebare ye'yoguē ba'ijē'ēn, cabi.

16 Cani ja'nrēbi, baguēni samu ba'iyē senni achabi:

—Simón, Juan mamaquē, ¿yē'ēni ai yēguē mē'ē? senni achabi.

Senni achaguēna, sehuobi:

—Aito, Ējaguē, Mē'ēni ai yēguē ba'iyē yē'ē. Ja'anre masiyē mē'ē, sehuobi.

Sehuoguēna, Jesusbi baguēni cabi:

—Ja'nca ba'itoca, jo'ya baguēbi baguē oveja hua'nani cuiraye'ru, mē'ē yua yē'ē bainre cuirani conguē ba'ijē'ēn, cabi.

17 Cani ja'nrēbi, baguēni samute ba'iyē senni achabi:

—Simón, Juan mamaquē, ¿yē'ēni ai yēguē mē'ē? senni achabi.

Ja'nca samute ba'iyē senni achaguē, “¿yē'ēni ai yēguē mē'ē?” senni achaguēna, Pedrobi sa'nti hua'guē runni, baguēni sehuobi:

—Ējaguē, mē'ēbi si'aye masiguē sēani, yē'ē yēguē ba'iyete masiyē mē'ē, sehuobi.

Sehuoguēna, Jesusbi baguēni cabi:

—Ja'nca ba'itoca, jo'ya baguēbi baguē oveja hua'nani cuiraye'ru, mē'ē yua yē'ē bainre cuirani conguē ba'ijē'ēn. 18 Mē'ēni ganreba yihuoguē quē'ayē yē'ē. Mē'ē bonsēguē ba'isirēnbi mē'ēbi mē'ē cañate sayani, mē'ē yēsiruanna saiguē ba'nhuē. Ja'nca ba'iguēta'an, mē'ēbi ira hua'guē ruinguēna, yequēbi mē'ē entē saraña mi'nañe guanseni, mē'ē cañate mē'ēna sayani, mē'ē yēma'iruna mē'ēre saja'guē'bi, cabi.

19 Ja'nca caguē, Pedro junni huesēja'yete quēani achobi Cristo. Riusu ta'yejeiye ba'iyete bainni masi gūeseguē, ja'nca junni huesēja'guē'bi. Ja'nrēbi jē'te, Jesusbi Pedroni:

—Mē'ē yua yē'ēni te'e conguē raijē'ēn, cabi.

El discípulo a quien Jesús quería mucho

20 Caguēna, Pedrobi bonēni ēñato, ba conguē Jesús ai yēsi'quēbi be'teguē raji'i. Ja'an raiguēbi yua pascua aon ainsirēnbi Jesús ca'ncore te'e ñu'isi'quē baji'i. “Ējaguē, ¿gueguēbi mē'ēre insini senjoja'guē'ne?” ja'anre senni achasi'quē baji'i. 21 Ja'an ba'iguēbi raiguēna, Pedrobi baguēte ēñani, Jesusni senni achabi:

—Ējaguē, ¿ja'anguē ba'iyete mē'ē guere caguē'ne? senni achabi:

22 Senni achaguēna, Jesús sehuobi:

—Yē'ē in rai umuguse tēca ba'ija'guē catoca, ja'anre ro'ta ēaye beoye ba'ijē'ēn. Mē'ē yua yē'ēni te'e conguē raiye ro'taguē yo'ojē'ēn, cabi.

23 Ja'nca caguēna, ja'nrēbi, Jesusre conjēn ba'i jubēbi, Ja'an conguēbi junni huesēma'ija'guē'bi, sa'ñeña cani achohuē. Jesús yua baguē junni huesēma'ija'ñete camaji'i. “Yē'ē in rai umuguse tēca ba'ija'guē catoca, ja'anre ro'ta ēaye beoye ba'ijē'ēn” ja'an se'gare cani jo'cabi Jesús.

24 Ja'an conguē yua yē'ē'ē. Yē'ē yua ēn pēbē toyase'ere ēñasi'quē sēani, mēsacuanu toyani jo'cahuē yē'ē. Te'e ruiñe ba'i coca se'gare toyani jo'cahuē yē'ē. Ja'anre masiyē mai.

²⁵ Jesusbi yeque yo'o ai ba'ie yo'oni ëñoguëna, ën pëbëna toyaye carabi. Si'ayete toyani jo'catoca, ja'an uti pëbëan toyani jo'case'e ai ba'ie sëani, ën yijana jo'caye ti'anma'iji, ro'tayë yë'ë.

Riusu ta'yejeiye yo'o conjën ba'isi'cua, Bacua yo'ojën ba'ise'e

La promesa del Espíritu Santo

¹ Yè'è banguè Teófilo, yè'è ja'anrè toyani saose'e, Jesucristo ën yija ba'iguè yo'ose'e beoru toyani jo'caguè, mè'ëni quèahuè yé'è. Baguè yo'oguè ba'ise'e, baguè coca ye'yoni jo'case'e, si'aye, ² baguè guënamè re'oto go'isirën tèca yo'oni jo'case'e mè'ère quèani jo'cahuè yé'è, ëjaguè. Ja'nca yo'oni jo'casi'quèbi yuta go'ima'iguè, ru'ru baguère ta'yejeiye yo'ore concuani cuencueni jo'caguèña. Cuencueni jo'caguè, Riusu Espiritubi masi güeseguèna, bacuani yihuo coca quèani jo'caguèña, bacua yo'ojën ba'ija'yete. ³ Quèani jo'cani, ja'nrèbi junni tonni, go'ya rani, bacuani se'e ëñoguèña. Eñoni, cuarenta umuguseña bacua naconi te'e ba'iguè, baguè huajè rani ba'iyete bacuani te'e ruiñe masi güeseguè, Riusu ta'yejeiye ba'i jobore bacuani quèaguè baquèña.

⁴ Ja'nca ba'iguèbi baguère ta'yejeiye yo'o concuani si'a jèja yihuoguè quèani jo'caguè baquèña:

—Mésacua yua Jerusalén huè'e jobona bëani ba'ijë'ën. Yè'è Taita Riusu cani jo'case'e ru ba'ija'ye tèca ëjojën ba'ijë'ën. Yè'è'ga mësacuani cani jo'cahuè.

⁵ Juanbi bainre oco naconi bautizaguè ba'isi'quèta'an, Riusu mame bautizaja'yeta'an te'e jèana ba'ija'guè'bi mësacuare. Yureña ba'i umuguseñabi Riusu Espiritubi mësacuana gaje meni baja'guè'bi, quèani jo'caguèña Jesucristo.

Jesús asciende al cielo

⁶ Cani jo'caguèna, ja'nrèbi ba hua'nabi baguè naconi te'e ba'ijën, baguèni senni achareña:

—Ëjaguè, Israel bain ba'i yija tèani quèñose'e, ¿ja'an yijare bacuana go'ya güeseye ro'taguè mè'è, yureña? senni achareña.

⁷ Senni achajënna, sehuoguèña baguè:

—Mai Taita Riusu yo'oja'yete mësacuani gare masi güesema'iji. Baguè se'gabi baguè yo'oja'rènre masiji. ⁸ Baguè Espirituca mësacuana gaje meni baguèna, mësacuabi ai ta'yejeiyereba yo'oye poreja'cua'è. Ja'nca porecuabi yé'è ba'iyete si'a bainni te'e ruiñe quèani achoja'cua'è. Ru'ru, Jerusalén bain, ja'nrèbi Judea yija bain, Samaria yija bain, ja'nrèbi si'a ën yija re'oto bain so'o ba'icuaani yé'è junni tonni go'ya raise'ere te'e ruiñe quèani achojën ba'ija'cua'è mësacua, sehuoguèña Jesucristo.

⁹ Sehuoni tèjini, bacuabi ëñajënna, guënamè re'otona huahua mëiguè, pico re'otona huesèguèna, ba hua'nabi gue ro'taye beoye ëñareña. ¹⁰ Ja'nca mëiñe ëñajën nëcäjënna, yequécua, samucua, pojei canre ju'icuaabi bacuana ti'an rani, ¹¹ bacuani senni achareña:

—Mésacua Galilea yija bain, ¿guere ro'tajën guënamè re'otona ro mëiñe ëñajën nëcaye'ne? Ja'an mëni saisi'què, Jesús hue'eguèbi baguè sani huesè'e'ru güina'ru se'e gaje meni raija'guè'bi. Mësacua yure ëñase'e'ru baguèni se'e ëñaja'cua'è, quèani, ja'nrèbi sateña.

Se escoge a Matías para reemplazar a Judas

¹² Satena, ja'nrèbi, Cristore concuabi yua Olivo casi cubète ba'ijën, Jerusalén huè'e jobona te'e jèana goteña. Cueñe ba'iruna go'ijën, yo'o yo'oma'i umuguse ganiñe poreye'ru, te'e kilómetro ba'iyè ganini ti'anreña. ¹³ Ti'anni,

bacua ba'i hué'ena cacani, émēje'en ba'i sonohuēna mēni bateña. Ja'nca ba'icua ba'icua bateña: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Alfeo mamaquē Santiago, Simón hue'eguē cananista jubē ba'iguē, Santiago bainguē Judas hue'eguē, ja'an hue'ecua bateña. ¹⁴Ja'ancua si'a jubēbi Riusuni ujañu cajēn, Jesús yo'jecua, Jesús pē'cago María, yequēcua romi hua'na, bacua naconi nē'cani, si'a umuguseña Riusuni ujañēn bateña. ¹⁵Ja'nca ujañēn nē'cajēn, ja'an umuguseñabi Pedrobi baguē bainre coca cana achoza caguē, ja'an jubē ciento veinte ba'icua, bacua jobona nēcani, coca ca bi'raguēña:

¹⁶—Yo'je sanhuē, Riusu Espíritubi cana jo'ca güeseguēna, mai ira bainguē ba'isi'quē David hue'eguē ba'isi'quēbi toyani jo'caguēna, yureña Riusu cocarebana toyani jo'case'e ba'iji. Ja'an coca toyani jo'case'ere ro'tato, Riusubi yureñabi mai jobona te'e ruiñe yo'o güesebi. Davidbi cana jo'caguēna, ¹⁷mai jubē bainguē ba'isi'quē Judas hue'eguēbi güina'ru yureña yo'obi. Yequēcuabi Jesusre preso zeanni bañu cajēna, Judasbi Jesús ba'irute bacuare ēñoni conbi. Mai jubēre ba'iguē, Jesusre yo'o conguē ba'isi'quēta'an, Jesusre je'o bacuani ro yahue conbi. ¹⁸Conguēna, ba hua'nabi baguēni ro'ijēna, baguē gu'a curi naconi inni, yijare coni babi. Ja'nca cona baguēbi huajē junni, baguē sinjobēna tonquēna, baguē guētabēbi juejueguēna, baguē guēta tu'u beoru runi tonni saji'i. ¹⁹Ja'nca huajē junquēna, si'a Jerusalén bainbi achani, ba yijare bacua cocabi Acéldama hue'yohuē. Zie yija hue'yosiru bajji'i. ²⁰Judas gu'aye yo'ose'ere quē'rē te'e ruiñe masiye yētoca, Salmo casi uti pēbēna ēñani masijē'ēn. Naca caji:

Baguē huē'e yua bain senjosi huē'e'ru ruinja'guē.

Bain beo huē'e ba'ija'guē.

Se'e yequē quē'rona ēñani, ēn cocare masijē'ēn:

Yequēbi baguē yo'ore yo'oye cuencuesi'quē ba'ija'guē.

²¹Ja'nca toyani jo'case'e sēani, Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'ona'a. Mai jubē ba'icua re'cto, si'a Jesucristo ēn yija ba'iguē ba'ise'ere ēñasi'cua ba'iyē. ²²Juan bautiza güesesirēnbi guēnamē re'otona mēni saisirēn tēca baguē naconi te'e conjēn ba'isi'cuare sēani, te'eguēte cuencueni, mai naconi te'e yo'o con güeseñu. Jesucristo go'ya rani huahua mēise'ere ēñasi'quēre cuencueni, ja'an ēñase'ere quēani achoja'guē cajēn, mai jubē naconi te'e ba'igüeseñu, cana tonguēña Pedro.

²³Cana tonguēna, ja'n'rēbi si'a jubēre ēñani, samucuare cuencueni nēcureña. Te'eguē, José hue'eguē, yequē mami Barsabás hue'eguē, Justo'ga hue'eguē, ja'anguēte cuencueni nēcureña. Yequēre'ga Matías hue'eguēre cuencueni nēcureña. ²⁴Ja'nca cuencueni nēcuni, Riusuni senni achareña:

—Ējaguē Riusu, mē'ēbi si'a bain recoyo ro'tayete masiguē sēani, ēncua samucua, yēquēna cuencueni nēcosi'cuare ēñani, ¿Jaroguēni mē'ē ta'yejeiye yo'ore yo'oye re'huani jo'caguē'ne? ²⁵Judas yo'ore jo'cana senjose'ere ro'taguē, ¿jaroguēni mame re'huani jo'caga'guē'ne? Judasbi gu'aye yo'oni, baguē gu'a jucha ro'ire junni tonni, baguē bēnni senjoja'runa saosi'quē sēani, yēquēna bain cuencueni nēcosi'cuare ēñani, te'eguēni ja'an yo'ore yo'o güesejē'ēn, Ējaguē, cajēn, Riusuni senni achareña bacua.

²⁶Senni achani tējini, ja'n'rēbi yahueni toyasi gatagate uanreña. Uanni ēñato, Matías yua Riusu ta'yejeiye yo'o cuencuesi'quē baquēña. Yequēcua oncecua naconi te'e zi'inni baquēña.

2

La venida del Espíritu Santo

¹ Ja'nrebi Riusu jêja umuguse Pentecostés casi umuguse, judío bain ru'ru tēasi aon umugusebi ti'anguēna, Riusu bain si'acuabi te'eruna ñē'cani bateña. ² Ba'ijēna, te'e jēana guēnamē re'otobi ai jêja achoguēna. Ai jêja tutu raye'ru achoni, bacua ñu'ijēn ba'i hu'e'e beoru ai achoreba achoguēna. ³ Ja'nca achoguēna, ba hua'nabi mēiñe ēñato, toa zemeñoa ba'iyē'ru huahua meni tonquēna. Ga bainguēna huo'hueni te'e toa zemeño tuaguēna. ⁴ Tua mequēna, Riusu bain si'acua yua Riusu Espirituni si'a recoyoreba bani, bojo hua'na re'huan, ja'nrebi Riusu Espiritubi ca güeseguēna, tin bain cocare ca bi'rareña.

⁵ Ja'ansi umuguseñabi judío bain, Riusuni ai yējēn bojocua, si'a ēn yija re'otobi raisi'cuabi yua Jerusalén huē'e jobona ti'an raisi'cua bateña. ⁶ Ja'nca ba'icuabi Riusu bain tin coca cayete achani, ai jai jubē bainbi ñē'cani, gue ro'taye beoye achareña. Ga bainguēbi baguē cocare achani, Yē'ē cocare queaca masiye cayē'ne cajēn, ai bojojēn achareña. ⁷ Gue ro'taye beoye achajēn, sa'ñeña bojojēn, sa'ñeña ca bi'rareña:

—Ja'an hua'na si'a hua'na ro Galilea bain ye'yema'isi'cua sēani, ¿queaca yē'ē cocare cayē poreyē'ne? ⁸ Yē'ē yija bain coca ¿queaca cayē masiye'ne bacua? sa'ñeña senni achajēn, gue ro'taye beoye nēcareña si'acua.

⁹ Ja'an bain achacure ēñato, si'a hua'nabi tin yijañabi raisi'cua bateña. Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰ Frigia, Panfilia, Egipto, Cirene que ca'ncoña yijaruan, Africa ba'iruan, ja'anruan bainbi raisi'cua bateña. Romabi rani ba'icua'ga bateña. Yequēcuabi judío bainreba bateña. Yequēcuabi tin yijañabi rani, judío bain ujayete ye'yesi'cua bateña. ¹¹ Yequēcua'ga Creta, Arabia, ja'an yijañabi raisi'cua ba'ijēn, ga bainguē baguē yija cocare achato, Riusu bainbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete cani achojēn bateña.

¹² Ja'nca cani achojēna, ja'an bain ñē'casi'cuabi gue ro'taye beoye achajēn, sa'ñeña senni achajēn bateña:

—¿Gue'ne yureca? ¿Queaca maire yo'oguē'ne Riusu? senni achareña.

¹³ Senni achajēna, yequēcua'ga Jesucristore yo'o concuani ēñajēn, bacuare ro jayajēn careña:

—Ro güebe neni, ro coca cayē bacua, careña.

Discurso de Pedro

¹⁴ Cajēna, Pedro yua Riusu ta'yejeiye yo'o concua oncecua naconi ba'iguēbi nēcani, bainni si'a jêja coca ca bi'raguēna:

—Mēsacua judío bain, si'a Jerusalén huē'e jobo ba'icua, yē'ēbi coca caguēna, te'e ruiñe achajē'ēn. ¹⁵ Ēncua yē'ē bain concuabi güebema'iñē. Ēnsēguē yuta zijeirēn sē'iguē sēani, mēsacua yua huacha ro'tahuē. ¹⁶ Riusu yo'oja'yete cani jo'case'e'ru yureña maini yo'oni jo'caji baguē. Riusu ira bainguē cuencuesi'quē Joel hue'eguēbi toyani jo'caguēna, mēsacua achani masijē'ēn:

¹⁷ Ēn yija carajei umuguseña ti'anguēna, ēn yo'ore yo'oja'guē'ē yē'ē, caji Riusu. Yē'ē Espiritute si'a bainna gacho meni tonguēna, ai recoyo bojojēn ba'ija'cua'ē bacua.

Ja'nca bojojēn, mēsacua mamacua, emēcua, romi zincua, si'acuabi yē'ē cocare masini cani achoja'cua'ē.

Mēsacua bain bonsēcuabi Riusu guēnamē toyare ēñani masija'cua'ē.

Mēsacua bain iracuabi Riusu ēo cainruna ēñani masija'cua'ē.

18 Ja'an umuguseñabi ti'anguëna, yë'ë Espiritute gacho meni, yë'ë bain yë'ëre yo'o concuani tonni baja'guë'ë yë'ë.

Ja'nca tonni baguëna, yë'ë ba'iyete bainna quëani achoja'cua'ë bacua.

19 Ja'ansi umuguseñabi yë'ë yua ai ta'yejeiye yo'oni, guënamë re'otona ëñoja'guë'ë.

Yija re'oto'ga ëñoja'guë'ë yë'ë.

Zie, toa, ai rëiye toa pico, ja'anre ëñoja'guë'ë yë'ë.

20 Ja'an umuguse Riusu ta'yejeiye ba'i umuguse, Jesucristo ti'an rai umuguse yuta ti'anma'iguëna, ënsëguëbi zijei re'oto na'ini huesëja'guë'ë bi.

Ña'aguë'ë ga yua zie'ru majequë ruinja'guë'ë bi.

21 Ja'nca ba'iguëna, bain hua'nabi Riusu ba'i jobona ti'anni si'arën ba'iyë yënica, Jesucristo ta'yejeiye coñete te'e ruiñe senreba senjë'en, cani jo'cabi Riusu.

22 Ja'nca toyani jo'case'e sëani, mësacua Israel bain, yë'ëbi yëhuo cocare mësacuani quëani achoguëna, te'e ruiñe achani masijë'en: Riusubi baguë Zin Jesucristore cuencueni, mësacuana raoguëna, ai ta'yejeiyereba yo'oni mësacuani ëñoguëna, mësacuabi ëñani, baguë ta'yejeiye ba'iyete masihuë.

23 Ja'nca masicuata'an, mësacua yua Riusu cuencueni jo'case'ru yo'ojën, Jesucristore preso zeanni, gu'a bain naconi crusu sa'cahuëna te'e reoni, baguëni ro huani senjohuë. 24 Huani senjosi'quëreta'an, Riusubi ai ta'yejeiye Ëjaguë sëani, baguëte go'ya rai güesebi. Mai ta'yejeiye Ëjaguëre sëani, ju'insi'quëre gare jo'cani senjoñe poremaj'i. 25 Mai ira Ëjaguë ba'isi'quë David'ga Jesús ba'ija'yete toyani jo'caguëña. Ën cocare toyani maina jo'caguëña:

Yë'ë ëjaguëbi yë'ë naconi te'e ba'iguëna, gare jo'caye beoye baguëni ëñañe poreyë yë'ë.

Yë'ë yua ña'ñaja'runa to'inma'iñe caguë, yë'ë jëja ca'ncona nëcani, yë'ëre baji.

26 Ja'nca sëani, yë'ë yua ai bojo recoyo re'huani baguëni ai bojoreba bojoguë cani achoyë yë'ë.

Baguëbi yë'ëni masi güeseguëna, yë'ë junni tonja'rën ti'anguëna, yë'ë ga'nihuëbi gare pu'ncaye beoye ba'ija'guë'ë bi.

27 Yë'ë recoyote gare jo'cani senjoma'ija'guë sëani, yë'ë yua më'ëre yo'o con hua'guë ba'iguëna, yë'ë ga'nihuëte gare pu'nca güeseye beoye ba'ija'guë'ë më'ë.

28 Yë'ë yua se'e go'ya raija'guëre sëani, më'ëbi yë'ëni ja'anre masi güeseguëna, yë'ëbi më'ëni ëñani, ai ta'yejeiyereba bojoguë ba'ija'guë'ë yë'ë, toyani jo'caguëña David.

29 Ja'nca sëani, yo'je sanhuë, David coca toyani jo'case'ere ro'tani ye'yejë'en. Mai ira ëjaguë ba'isi'quë Davidbi ja'an cocare toyani jo'cani, ja'nrebi junni tonguëna, baguë bainbi baguëte tanni jo'careña. Jo'carena, baguë ga'nihuëbi pu'ncani carajaquëña. Baguë tansiru yuta mai naconi ba'iguëna, ëñani masijë'en. 30 Ja'nca pu'ncani huesësi'quëta'an, Riusu ta'yejeiye yo'oja'yete quëaguë ba'nquëña. Riusubi ën cocare quëani jo'caguëna, te'e ruiñe ro'taguëña baguë: Te'e ruiñereba quëani jo'cayë yë'ë. Më'ë bainguë jë'te raija'guëre cuencueni raoguëna, më'ë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iyë'ru ai ta'yejeiye Ëjaguë ba'ija'guë'ë bi, quëani jo'caguëña Riusu, baguë Zin Jesucristore. 31 Ja'nca quëani jo'caguëna, mai ira ëjaguë ba'isi'quë Davidbi achani, te'e ruiñe recoyo ro'tani, Cristo raija'yete masiguëña. Masini, Cristo junni tonni go'ya raija'yete toyani jo'caguëña. Yë'ë recoyote gare jo'cani senjoma'ija'guë caguë, Yë'ë ga'nihuëte gare pu'nca güeseye beoye ba'ija'guë caguë, Jesucristo

ba'ija'yete toyani jo'caguëña. ³² Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, Riusubi baguë Zin raosi'quëre, ja'ansi'quëre go'ya rai güesebi. Go'ya rai güesequëna, yëquëna hua'nabi ëñasi'cua ba'iyë. ³³ Ja'nca go'ya rai güeseni, baguë jëja ca'ncona mëani baji. Ja'nca bani, baguë Espiritute baguëna jo'cani, baguë ta'yejeyereba conguëte re'huani baji. Riusu ru'ruña quëani jo'case'e ru te'e ruñe yo'obi. Ja'nca yo'oguëna, mësacua'ga yure umuguse Riusu ta'yejeiye yo'ose'ere achani ëñahuë. ³⁴ Ja'nca sëani, Davidbi guënamë re'otona go'ya rani mëimaquëña. Baguëbi ën coca se'gare toyani jo'caguëña:

Riusubi yë'ë Ëjaguëni cabi:

“Yë'ë jëja ca'ncona bëani ba'ijë'ën,

³⁵ më'e je'o bacuani më'e guëon na'mina ti'anni carajei güeseye tëca” toyani jo'caguëña David.

³⁶ Ja'nca toyani jo'case'e sëani, Israel bain si'acuabi te'e ruiñereba achani masijë'ën: Mësuacuabi ja'an Jesucristorebare crusu sa'cahuëna reoni, huani senjosi'cuata'an, Riusubi ta'yejeyereba yo'oni, baguëni go'ya rai güeseni, baguë ta'yejeyereba conguëte re'huani, mai Ëjaguërebare maire ëñobi, cani achoguëña Pedro.

³⁷ Cani achoguëna, bain hua'nabi achani, ai recoyo oijën, Pedroni, yequëcua Riusure ta'yejeiye yo'o concua, si'acuani senni achareña:

—Ja'yë sanhuë, ¿iqueaca yo'o'ja'cua'ne yëquëna? senni achareña.

³⁸ Senni acharena, Pedrobi sehuoguëña:

—Mësuacua yua Riusuna ti'anni quëajë'ën. Mësuacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e beorur gare jo'cani, Yë'ë gu'a juchare gare se'e ro'tama'ijë'ën cajën, Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete si'a recoyo ro'tajën, ocona bautiza güesejën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'onica, Riusubi baguë Espiritute mësuacuana gacho meni ton güeseja'guë'bi. ³⁹ Ja'nca cani jo'casi'quë sëani, mësuacua, mësuacua mamacua raija'cua, so'o yijañare ba'icua, si'acua baguë bain cuencuesi'cuani baguë Espiritute insini, si'acuani baguë bainre re'huani baja'guë'bi Riusu, sehuoguë quëaguëña Pedro.

⁴⁰ Ja'nca quëani, se'e yeque cocare yihuoguë cani achoguëña:

—Ën yija bain gu'ayereba yo'ojën ba'icuabi gare huesëni carajei'cua sëani, bacua jobobi gare quëñëni, Riusuni recoyo te'e zi'nzini, baguë bainreba ba'ijë'ën, cani achoguëña.

⁴¹ Ja'nca cani achoguëna, bain hua'nabi te'e ruiñe achani, baguë case'e ru yo'o bi'rareña. Jesucristoni recoyo te'e zi'nzini ocona bautiza güesereña. Ja'nca yo'ojën, ja'ansi umuguse samute mil bainbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tareña. ⁴² Ja'nca ro'tani, Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi ye'yojënna, te'e ruiñe achani, gare jo'caye beoye Riusu yëye'ru yo'ojën bateña. Si'a jubëbi sa'ñëña recoyo te'e zi'nzini, sa'ñëña bojojën, Riusuni te'e uajën, Riusu naconi te'e zi'nzini aon huo'huejën, te'e ainjën bateña.

La vida de los primeros cristianos

⁴³ Ja'nca ba'ijën, Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi ai ta'yejeiye yo'ore yo'oni jo'cajënna, bain hua'nabi te'e ruiñe ëñajën, ai ro'tajën, Riusu yëye'ru te'e ruiñe yo'oñu cajën yo'o bi'rareña. ⁴⁴ Si'acua, Jesucristo naconi recoyo te'e zi'nzini ba'icuabi bacua bonsere inni, sa'ñëña huo'huejën, ro insijën bateña.

⁴⁵ Bacua jubë ba'icua yequëcua ai bonsere bajën, bacua bonsere insini curi coní, Cristo bain bonse carajën ba'icuana ro insijën bateña. ⁴⁶ Si'a umuguseña bacuabi Riusu uja huë'ena ñë'cani ujani, ja'nrëbi jurëanbi bain huë'eñana ñë'cani, Riusu naconi te'e aonre ainjën, Riusuni Surupa cajën, recoyo te'e bojoreba bojojën bateña. ⁴⁷ Riusuni cajën, Ai ta'yejeyereba Ëjaguë

ba'iguë'ë më'ë, cajëna, si'a bainbi bacuani te'e ruiñe ëñajën bateña. Riusu bainbi ja'nca ai bojojën ba'ijëna, Riusubi se'e yequë bainre si'a umuguseña cuencueni, bacuani mame recoyo re'huani, baguë bain jubëna ñë'ca güeseqüe baquëña.

3

Un cojo es sanado

¹ Ja'nrëbi, yequë umuguse, ënsëguëbi a las tres ba'iyë'ru së'iguëna, Riusu bain uajjën ñë'cajairën sëani, Pedro, Juan, bacuabi Riusu uja huë'ëna mëi bi'rareña. ² Mëi bi'rani ëñato, garasi guëoña baguëbi caca sarote tinja ñuquëña. Ganiñe porema'i hua'guëre sëani, baguë bainbi si'a umuguseña baguëre cuanni sani, Re'oyereba caca sa'rona jo'careña. Jo'cajëna, ba hua'guëbi ga bain hua'na ti'anja'cuani curi ma'carëte senguë ñuquëña.

³ Ja'nca ñu'i hua'guëbi Pedro, Juan, bacuani curi ma'carëte senquëña.

⁴ Senguëna, bacuabi baguëni ëñareña. Eñani, Pedrobi baguëni caguëña:

—Yëquënanani ëñajë'ën, caguëña.

⁵ Caguëna, ba hua'guëbi Curi ma'carëte coni baza caguë ëñaguëña.

⁶ Eñaguëna, Pedrobi caguëña:

—Yë'ë yua curi ma'carëte gare beo hua'guëta'an, yë'ë bayete më'ëna insini jo'caye yëyë yë'ë. Mai ta'yejeiyereba E'jaguë Jesucristo, Nazareno bainguë ba'isi'quëbi yo'o güeseqüena, nëca mëni ganijë'ën, caguë cayë yë'ë, caguëña.

⁷ Cani ja'nrëbi, baguë jëja ëntë sarare zeanni huëaguëna, ba hua'guëbi jëja ba guëoñare re'huani, jëja jëo betogañare'ga re'huani, nëca mëquëña. ⁸ Ja'nca nëca mëni, jëja cha'cani, ja'nrëbi te'e ruiñe gani bi'raguëña. Gani bi'rani, bacua naconi Riusu uja huë'ëna cacani, Riusuni ai bojoreba bojoguë, baguë se'gabi cha'caguë ganiguë baquëña. ⁹ Ja'nca ba'iguëna, si'a bain hua'nabi ëñani, Riusuni bojoreba bojojën careña. ¹⁰ Ja'nca cajën, gue ro'taye beoye ëñajën, ¿Gue'ne yureca? sa'ñeña cajën, ba bainguëre masicuabi sañeña careña:

—Guëon garaguë ba'isi hua'guëbi Re'oyereba caca sa'rore ñu'iguë, curi so'corëanre senguë ba'isi'quëta'an, ¿queaca huajë raquë'ne? sa'ñeña senni achajën, quëquëjën ëñareña.

Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón

¹¹ Yureca guëon garaguë ba'isi'quëbi huajë rani bojoguë, Pedro, Juan, bacuani su'ncaguë zeanguë ba'iguëna, si'a jubë bainbi bacua ba'iruna huë'huëjën rateña, huë'e tubëan ba'iru, Salomón casiru. ¹² Ja'nca huë'huë rajjënna, Pedrobi bainni ëñani, bacuani coca cani acho bi'raguëña:

—Mësacua Israel bain ¿queaca ro'tajën, ai yo'ojën ëñañe'ne? Yëquëna hua'na se'gabi guëon garasi'quëni huachomaë'ë. Yequërë mëacuabi ro'tajën, Riusu bainbi ta'yejeiye yo'oye masini huachomate, o Riusu bainbi Riusuni recoyo zi'nzini ba'ijën baguëni huachomate cajën, mëscua ai huacha ro'tacua'ë. Yëquëna hua'nabi ro bain sëani, yëquëna se'gabi ta'yejeiye yo'oye gare porema'icua'ë. ¹³ Riusu se'gabi ënquëni ta'yeyeiye yo'oni te'e ruiñe huachobi.

Ja'an Riusu yua mai ta'yejeiyereba E'jaguë Riusureba'bi ba'iji. Mai ira bain ba'isi'cua, Abraham, Isaac, Jacob, bacuabi mai E'jaguë Riusuni ai recoyo bojojën bateña. Ja'an Riusubi baguë Zin Jesucristoni ai bojoguë, baguë ta'yeyeiye ba'iyete bainni masi güeseqüena, mëacuabi baguëre ro preso zean güeseni, ëja bainna insihuë. Insini, Pilatobi etoye yëguëna, mëacuabi ai ënseye cahuë. ¹⁴ Gu'a bain hua'guëre etojë'ën cahuë. Ja'nca cani, Riusu raosi'quëre, maire re'oye yo'osi'quëre, Riusu ta'yejeiyereba cuencuesi'quëre, ja'anguëre

roreba huani senjo güesehuë mësacua. ¹⁵ Maire huajëreba huajë güesequëni ro jo'cani, baguëni huani senjo güesesi'cuata'an, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oni, baguëni go'ya rai güeseni babi. Ja'nca go'ya rai güesequëna, yëquënabi ëñani masihuë. ¹⁶ Ja'nca ëñani masini, baguë ta'yejeiye ba'iyete si'a recoyo ro'tani, ënquë guëoña garasi'quë'ga si'a recoyo ro'tani Cristoni recoyo zi'inguëna, Cristobi baguëni huachoni, huajë guëoña baguëre re'huabi, mësacua te'e bainguëre. Ja'nca sëani, mësacua ëñajë'ën. Ënquëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'taguëna, Jesucristobi baguëni huachoreba huachobi.

¹⁷ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacua, mësacua ëja bain gu'aye yo'ose'ere cato, ro huesë ëaye yo'ojën, Jesucristoni huani senjo güesehuë mësacua. Ja'nca ro huesë ëaye yo'osi'cuata'an, ¹⁸ Riusu ru'rureba ro'taguë yo'oja'yete ro'tani masijë'ën. Baguë ira bain raosi'cuabi baguë cocare toyani jo'cajënna, mësacua ëñani masijë'ën: Riusu Raoja'guërebabi ai yo'oguë ba'ija'guë'bi, toyani jo'cajënna, mësacua ëñani masijë'ën. ¹⁹ Ja'anre te'e ruiñe masinica, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, Riusuni si'a recoyo te'e zi'nzini bajë'ën. Ja'nca banica, Riusubi mësacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'iguë ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'iguëbi mësacuae mame recoyo ba'icuaire re'huani, mësacuaní bojoreba bojo güeseja'guë'bi. ²⁰ Baguë Zin Jesucristo, baguë ru'rureba raoja'ye ro'tasi'quë, baguëre cuencueni, mësacuana raoguëna, mësacua yua ai bojoreba bojocua ruin'ja'cua'ë. ²¹ Ja'nca bojo hua'na ruin'ja'cua ba'ijënna, yureca Riusu cuencueja'rën ti'añe tëca Jesucristobi guënamë re'otore ba'iguë ëjoji. Riusu ira bain raosi'cuabi ja'nca maina toyani jo'careña. ²² Moises'ga mai ira bain ba'isi'cuani toyani jo'caguëna, mësacua ëñani masijë'ën: “Mai Ëjaguë Riusubi mësacua bain jë'te ba'ija'cuare ëñani, baguë cocare quëaguëte yo'je cuencueni raoja'guë'bi. Yë'ëre cuencueni raose'e'ru baguëte cuencueni raoja'guë'bi. Ja'nca raoguëna, baguëbi coca caní achoguëna, mësacua te'e ruiñe achani, yo'ojën ba'ijë'ën. ²³ Te'e ruiñe achani yo'omanica, Riusu bain ba'iyete gare porema'ija'cua'ë. Riusubi mësacuaní gare caraje güeseja'guë'bi” toyani jo'cabi Moises'.

²⁴ Si'a Riusu ira bain raosi'cua, Samuel, yequëcua jë'te raisi'cua'ga güina'ru toyani jo'cajën, Riusu cuencuesi'quërebabi ti'an raija'guë'bi cajënna, yure umuguseña ti'an raisi'quë bají'i. ²⁵ Riusubi ja'nca toyani jo'ca güesequë, mësacua, baguë bain ba'ija'cuana baguë caní jo'case'e'ru yo'oni jo'ca güeseye ro'tabi. Mësacua ba'ija'yete ro'taguë, mai ira bain ba'isi'cua naconi caní jo'caguë, Taita Abrahamni te'e ruiñe caní jo'caguëña: “Më'ë yua yë'ë cocare si'a recoyo ro'taguëna, si'a re'oto bain jubëanni bojo güeseja'guë'ë yë'ë” caní jo'caguëña Riusu. ²⁶ Ja'nca caní jo'casi'quëbi yureña baguë Zinni go'ya rai güeseni, mësacuaní ru'ru raoni ëño güesebi. Mësacuaní re'oye yo'oni bojo güeseza caguë, baguë Zinre mësacuaní ëñoguëna, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'caní senjoni, baguëna ti'anni, recoyo te'e zi'nzini ba'ijë'ën, caguë yihuoguëña Pedro.

4

Pedro y Juan ante las autoridades

¹ Pedro, Juan, bacuabi yuta bain hua'na naconi ja'nca cajën yihuojënna, pairi ëja bain, Riusu huë'ë ëjaguë, Saduceo bain, ja'ancuabi ti'an rateña. ² Jesucristo go'ya raise'ere quëani acojën ba'icuaire sëani, ja'ancuabi ti'an rani, bacuaní bëinjën, ³ bacuaní preso zeanni, na'i si'aye sëani, bacuaire ya'o huë'ena guaoni ta'pini, Miato tëca ba'ija'bë cajën gotëña. ⁴ Ja'nca preso guaosi'cua ba'ijënna, bacua coca achasi'cua ai jai jubëbi Jesucristoni si'a

recoyo ro'tareña. Ja'nca recoyo ro'tajën, emëcua se'gare cuencueto, cinco mil bain ba'iyë'ru bateña.

⁵ Ja'n'rëbi yequë umuguse ñataguëna, si'a judío ëja bain, Jerusalén huë'e jobo ba'ïcua, bain iracua, ira coca masiye yo'yocua, ja'an si'acuabi ñë'ca rani, Pedro, Juan, bacuare coca senni achañu cajën, bacua ñë'caruna ti'anreña. ⁶ Bacua pairi ta'yejeiye ëjaguë Anás hue'eguë, baguë te'e bain hua'na Caifás, Juan, Alejandro, bacua'ga ti'anni bateña. ⁷ Ti'anni ba'ïcuabi guansejën, Pedro, Juan, ja'ancuare rani mai joborana nëcoj'ën caní, ja'n'rëbi rani nëcojënna, bacuani coca senni achareña:

—¿Mësacua guere yo'ojën, ëjacua yo'oye'ru coca caní achojën rate'ne? ¿Gue ëjaguëbi mësacua yo'oyete guanseguë'ne? cajën, bacuani bëinjën senni achareña.

⁸ Senni acharena, Pedrobi, Riusu Espíritubi te'e ruiñe ca güeseguëna, bacuani sehuo bi'raguëña:

—Mësacua Israel ëja bain, judío ira ëja bain, mësacua si'acua achaj'ën. ⁹ Guëoña garasi'quë huajë raise'e, ja'an re'oye yo'ose'ere yëquëni senni achatoca, mësacuani te'e ruiñe quëayë yëquëna. ¹⁰ Ja'nca quëajënna, mësacua Israel bain si'acuabi achani masij'ën. Mësacua yua ënquë, guëoña garasi'quë huajë raisi'quëre ëñaj'ën. Baguëbi Jesucristo ja'an Nazareno bainguëni si'a recoyo ro'taguëna, Jesucristobi baguëni te'e ruiñe huajë rai güesebi. Ja'an Jesucristore ro'taj'ën. Mësacuabi baguëni huani senjo güesejënna, Riusubi ta'yejeiye yo'oni, baguëni go'ya rai güesebi. ¹¹ Ja'an Jesucristo yua mai ta'yejeiyereba Èjaguë cuencuesi'quëreta'an, mësacua Israel ëja bain, Riusu cocare te'e ruiñe ye'yoye cuencuesi'cuabi baguëte ro gu'a güeni senjohuë. Güeni senjosi'cuata'an, Riusu quë'rë ta'yejeiye Èja bainguë re'huasi'quë baji'i baguë. ¹² Ja'nca re'huasi'quë sëani, baguë se'gabi bainre mame re'huani bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere senjoni, bain recoyo tënoñe poreji baguë. Yequëcua ja'nca tënoñe porecuare cu'eto, gare beoyë. Jesucristo se'gabi maire mame recoyo re'huani Riusu bainre re'huaye poreji, sehuoguë quëaguëña Pedro.

¹³ Ja'nca quëaguë, gare huaji yëye beoye quëaguëna, judío ëja bainbi gue ro'taye beoye achajën, ja'an hua'nabi ai masiye sehuoye poreyë careña. Ro uti ye'yema'isi'cuata'an, ¿queaca ta'yejeiye masiye'ne bacua? sa'ñeña senni achareña. Jesucristo bainreba cuencuesi'cua gare ba'iyë bacua careña. ¹⁴ Ja'nca cajën, gue ro'taye beoye ëñajën, guëoña garasi'quë huajë raise'ere te'e ruiñe masijën, bacuani gu'aye caye gare poremateña. ¹⁵ Ja'n'rëbi sa'ñeña se'ga coca senni achajën ba'ïñu cajën, ba hua'nare hue'se ca'ncona eto güeseni, ¹⁶ bacua ba'ija'yete sa'ñeña coca senni acha bi'rareña:

—¿Mai hua'na queaca bacuani si'nseye'ne? Guëoña garasi'quë huajë raise'ere gu'aye caye porema'inë mai, Riusu ta'yejeiguë huachose'e sëani. ¹⁷ Si'nseye porema'icuata'an, bacua coca yua si'a bain naconi jaijeima'ija'ñe cajën, ëncuani si'a jëja yihuofu careña. Mësacua yua Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete gare se'e quëani achoma'ij'ën guanseñu careña. Mësacuabi quëani achotoca, ai jëja si'nseyë yëquëna cañu careña, sa'ñeña.

¹⁸ Ja'nca sa'ñeña senni achani tëjini, ba huana etosi'cuare se'e choni, bacuani si'a jëja guansereña:

—Mësacua yua Jesucristo ba'iyete gare se'e quëani achoye beoye ba'ij'ën careña.

¹⁹ Carena, Pedro, Juan, bacuabi sehuoreña:

—Riusubi yëquëni ta'yejeiye guansení jo'casi'quë ba'iguëna, ¿queaca mësacua guanse cocare achani yo'oye poreye'ne yëquëna? Mësacua se'ga

ja'anre ro'tajë'n. ²⁰ Riusu ta'yejeiye yo'oni jo'case'e, yëquëna te'e ruiñe ëñani masise'e, ja'anre gare jo'caye beoye quëani achoye bayë yëquëna, sehuoreña bacua.

²¹ Ja'nca sehuorena, judío ëja bainbi ro si'nsejei cocare cajën, bacuare etoni saoreña. Si'a bain hua'nabi ba bainguë huajë raise'ere ëñani, Riusuni ai bojoreba bojojën cajënna, ëja bainbi si'nse güeseyë gare poremateña.

²² Guëoña garasi'quëni ëñani, quë'rë cuarenta tëcahuëan baguëte masini, Pedro sanhuëni ro etoni saoreña.

Los creyentes piden confianza y valor

²³ Etoni saorena, bacuabi ja'ansirën sani, bacua gaje concuana ti'anni, ëja bain case'ere bacuani quëareña. ²⁴ Quëani tējijëna, si'a jubëbi te'e uajjën, Riusuni careña:

—Mai Ëjaguë Riusu, më'ëbi si'a ën yija re'oto, si'a guënamë re'oto, si'ayete re'huani jo'cahuë më'ë. ²⁵ Më'ë coca cani jo'case'e'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë bain hua'na. Më'ë Espiritubi mai ira bainguë ba'isi'quë Davidni cani jo'ca güeseguëna, Davidbi maini toyani jo'caguëña:

Riusuni ro'tama'icubi ¿guere yo'ojën, ro bëin coca cajën, ro gu'aye yo'oye se'ga sa'ñeña ro'tajën ba'iyë'ne?

²⁶ Ën yija bain ta'yejeiye ëjacuabi huëni, je'o bajën, si'acuabi ñë'cani, Riusuni gu'a güejën, baguë Cristo raosi'quërebani gu'a güejën, baguë bainreba cuencuesi'cuani gu'a güejën, ro yo'oyë bacua, toyani jo'caguëña David.

²⁷ Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, më'ëbi yureña güina'ru yo'o güesehuë, Ëjaguë. Herodes, Poncio Pilato, romano bain hua'na, Israel bain hua'nabi ën huë'e jobore ñë'casi'cua ba'ijën, më'ë Zin Jesucristo te'e ruiñe cuencueni raosi'quë, ja'anguëni ai gu'aye yo'ohuë bacua. ²⁸ Ja'nca gu'aye yo'ocuabi më'ë ru'rureba ro'tani yo'o güesese'e se'gare yo'ohuë bacua. ²⁹ Ja'nca yo'osi'cuabi yëquëñani yureña gu'aye cajënna, Ëjaguë achajë'ën. Achani, yëquëna hua'nani conjë'ën. Më'ëre yo'o concuare sëani, gare huaji yëye beoye ba'i hua'nare re'huani, më'ë cocareba te'e ruiñe quëani achocuare si'a jëja re'huani yo'o güesejë'ën. ³⁰ Më'ë Zin Jesucristoni te'e ruiñe masija'bë caguë, më'ë ta'yejeiye yo'ore yo'oni, rau bacuare huachoni bainre ëñojë'ën. Ja'an cocare Riusuni uajjën, te'e careña.

³¹ Cani tējirena, bacua ñë'cani ba'i yijare ëñato, ai jëja ñu'cuguë baquëña. Ñu'cuguë ba'iguëna, Riusu Espiritubi ja'ansirën gaje meni, si'a baguë bain baru ba'icuani baguëña. Ja'nca baguëna, bacuabi ai bojo recoyo re'huani, gare huaji yëye beoye Riusu cocarebare quëani acho bi'rareña.

Todas las cosas eran de todos

³² Ja'nca quëani acho bi'rajënna, ai jai jubë bainbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, si'a jubëbi recoyo te'e zi'nzini, sañeña te'e oireba oijën bojojën, bacua bonsere ëñajën, Yë'ë bonse se'ga beoji cajën, sañeña huo'huejën conjën bateña. ³³ Ja'nca ba'ijënna, Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi bainni ai ta'yejeiye ye'yojën yihuojën bateña. Jesucristobi go'ya raiguëna, te'e ruiñe ëñahuë yëquëna quëani achojënna, Riusubi baguë bainrebani ai re'oye yo'oguë baquëña. ³⁴ Ja'nca sa'ñeña bojojën, bonse carajën ba'icua gare beoreña. Bacua jubë ba'icua yijañare bacua, huë'ëñare bacua, ja'ancuabi yequëcuana insini, curire coní, ³⁵ Riusure ta'yejeiye yo'o concuana ro insireña. Ro insijënna, bacuabi si'a ba jubë bain carajën ba'icuana huo'hueni insireña. ³⁶ Bacua jubë bainguë José hue'eguëbi ja'nca yo'oguëña. Ja'an hua'guë yua levita bainguë ba'iguëbi Chipre jubobi raisi'quë ba'iguëna, Riusu

ta'yejeiye yo'o concuabi baguë oireba oiguë conse'ere ëñani, baguëni Bernabé hue'yoreña, te'e ruiñe oiguë, bainre conguëre sëani. ³⁷ Ja'anguëbi yijare bani, yequëcuana insini, curire coní, Riusure ta'yejeiye yo'o concuana ro insiguëña.

5

El pecado de Ananías y Safira

¹ Yequëca Ananías hue'eguëbi, baguë rënjo Safira naconi yijare bani, ja'an yijare insini curi coreña. ² Ja'nca coní, Jobo se'gare yahue re'huaní bañu caguë, jobo ba'iyete Riusure ta'yejeiye yo'o concuana saní, Mai yija insisi curi si'ayete Riusuna ro insiyë yëquëna caguë jo'caguëna, ³ Pedrobi sehuoguëña:

—Ai gu'aye ro'taguë yo'ohuë më'ë, Ananías. Zupai huatibi më'ëni ro coquesi'quë sëani, Riusu Espirituni ai coqueguë cahuë më'ë. ¿Më'ë queaca ro'taguë, më'ë yijare insini, curire coní, jobo ba'iyete yahue re'huaní bani, ja'nrebi jobo ba'iyete Riusuna ro insini, Yë'ë curi cose'e si'ayete ro insiyë yë'ë coqueguë quëaguë'ne më'ë? ⁴ Më'ë yija sëani, më'ë se'gabi insini curi coní, më'ë yëse'e insiyë porere'ahuë. Ja'nca poreguëbi ¿guere yo'oguë, ro coqueguë raguë'ne? Bainni ro coqueye ro'taguëta'an, Riusurebani ro coquehuë më'ë, caguë quëaguëña Pedro.

⁵ Quëaguëna, Ananíasbi achani, ja'ansirën huajë junni tanquëña. Junni tanni, yijana tanquëna, bain hua'nabi achani masini, ai huaji yëjën bateña.

⁶ Ja'nca junni tanguëna, bonsë hua'nabi ti'an rani, baguë ga'nihuëte canbi reani re'huaní saní tanreña.

⁷ Ja'nrebi samute hora ba'ini, Safirabi ti'anni, bago ënjë junni tanse'ere huesëgona, ⁸ Pedrobi bagoni senni achaguëña:

—Më'ë, më'ë ënjë, më'sacua yija insini curi cose'e, ën curi ro insise'e ¿më'sacua si'aye cose'e ba'iguë? Quëajë'ën yë'ëre, senni achaguëña Pedro.

Senni achaguëna, bagobi sehuogoña:

—Ja'an curi'ë. Si'aye'ë, sehuogoña.

⁹ Sehuogona, Pedrobi bagoni bëinguë caguëña:

—¿Më'sacua guere yo'ojën, Riusu Espiritute ro coquejën care'ne? Yureca achajë'ën. Më'ë ënjëre tanjën saisi'cuabi yuara raiyé. Ja'nca rajjën, më'ëre'ga tanja'cua'ë, caguëña Pedro.

¹⁰ Caguëna, ja'ansirën huajë junni, Pedro ca'ncona tancoña. Tancona, bonsë hua'nabi cacani, ju'insi'coní ëñani, bagote inni, saní, bago ënjë ca'ncona tanreña. ¹¹ Ja'nca ju'insi'cua ba'ijënna, si'a Riusu bainbi masini, ai huaji yëjën bateña.

Muchos milagros y señales

¹² Ja'nrebi, Riusubi conguëna, baguëre ta'yejeiye yo'o concuabi ai ta'yejeiye yo'oni ëñojën, bain gare ëñama'ise'ere yo'oni ëñojën bateña. Ja'nca ba'icuabi, Bain hua'nani coca ye'yoñu cajën, bacuani Riusu huë'ena ti'an güeseni, Salomón casi tubëan ba'iruna ñë'coní Riusu cocare ye'yojën bateña. ¹³ Ba'ijënna, yequë bainbi so'orëbi ëñajën, bacua jubëna zi'nziye huaji yëjën ba'icuata'an, Riusu bainni ai ruiñe ëñajën bateña. ¹⁴ Yequëcua'ga ai jai jubëbi mai Èjaguëni si'a recoyo ro'tajën, ëmëcua'ga, romicua'ga, Cristo bain runteña.

¹⁵ Yequëcua'ga bacua ju'in hua'nare cuanni saní, Pedrobi ti'anni huachojaguë cajën, bacua camana uanni, huë'e jobo sai ma'ana jo'caní ëjoreña. Yequëre Pedrobi bacua uinruanbi ro saitoca, baguë hue'eguë se'gabi bacuana pa'rotoca, huajëja'bë cajën ëjoreña. ¹⁶ Yequëcua'ga tin huë'e joboña

cueñe ba'iruanbi ti'an rajjën, bacua bain ju'incuare cuanjën, gu'a huatire bacuare rajjën, Riusu bainni bacuare ëñoñu cajën, Jerusalén huë'e jobona ti'anjënna, si'a hua'nare huachoreña.

Pedro y Juan perseguidos

¹⁷ Ja'n'rëbi pairi ta'yejeiye ëjaguë, Saduceo bain'ga baguë naconi ba'icua, ja'ancuabi Riusu bain ta'yejeiye yo'o conse'ere ai ëa ëñani bëntefa. ¹⁸ Ja'nca bëinjën, Riusure ta'yejeiye yo'o concuani preso zeanni, jai ya'o huë'ena guaoreña. ¹⁹ Guaorena, ja'n'rëbi Riusu guënamë re'oto yo'o conguëbi ñamibi gaje meni ti'anni, ya'o huë'e anto sa'rore a'nqueni, bacuare hue'se ca'ncona sani, bacuani quëaguëña:

²⁰ —Mësacua yua Riusu huë'ena sani cacani, Riusu cocareba, bain recoyo mame re'hua cocare bain hua'nana gare jo'caye beoye quëani achojën ba'ijë'ën, quëaguëña.

²¹ Quëaguëña, Riusu bainbi baguë cocare achani, ñatani, Riusu huë'ena cacani, bainni ye'yo bi'rareña.

Ye'yo bi'rajënna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi baguë gaje ëjacua, Israel bain ira ëjacua, ja'ancuare ñë'coni tëjini, ja'n'rëbi ya'o huë'ena saoni, Ja'ancuare rani nëcojë'ën guansegüë caguëña. ²² Guansegüë caguëna, soldado ëjacuabi sani ëñato, preso zeansi'cuabi yua ya'o huë'e beoreña. Beojënna, pairi ta'yejeiye ëjaguëna go'ini ²³ quëareña:

—Ya'o huë'e yua re'oye guaosi huë'e ba'iguëta'an, mai ëñajën cuiracuabi re'oye ëñajën nëcajën ba'icuata'an, yëquënabi anconi ëñato, preso zeansi'cua gare beohuë, quëareña.

²⁴ Quëajënna, pairi ta'yejeiye ëjaguë, baguë gaje ëjacua naconi, Riusu huë'e ëjaguë'ga, si'acuabi ja'an cocare achani, gue ro'taye beoye ba'ijën, sa'ñeña senni acha bi'rareña:

—¿Gue'ne yureca? ¿Quejeito ta'yejeiye yo'oni tëjiye'ne bacua? sa'ñeña senni achareña.

²⁵ Ja'n'rëbi yequë banguëbi ti'anni quëaguëña:

—Mësacua preso guaosi'cuabi yua Riusu huë'ere ba'ijën, bain hua'nani ye'yojën ba'iyë, quëaguëña.

²⁶ Quëaguëna, soldado ëjaguëbi baguë soldado hua'nare choini, Riusu huë'ena sani, Bacuani preso zeañu cajën, bain hua'nani ai huaji yëjën se'e zeandreña. Bain hua'nabi yequërë gatere inni, maire senjoni huaima'ñe cajën, soldado hua'nabi ëñajën, bacuare zeanni rareña. ²⁷ Zeanni rani, ëja bain jubëna nëcojënna, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi caguëña:

²⁸ —Mësacua queaca ro'tajën, yëquëna ënsesi cocare ro achajën tin yo'ore'ne? Yëquënabi ënsese cajënna, mësacuabi Jesucristo ba'iyete gare jo'caye beoye quëani achojën, yëquëna ro'ina junni tonsi'quë'bi cajën, si'a Jerusalén bain masiye tëca quëani achojën ba'iyë mësacua, caguë bënquëña baguë.

²⁹ Caguë bëinguëna, Pedrobi, baguë gaje concua naconi, baguëni sehuoreña: —Riusu guansese'e se'gare achani yo'ocua'ë yëquëna. Bainbi tin guansetoca, yo'omajën ba'icua'ë yëquëna. ³⁰ Mai Taita Riusu, mai ira bain ba'isi'cuani consi'quë, ja'an Riusubi Jesusre maina raoguëna, mësacuabi gu'a bainre huani senjoñe'ru baguëni crusu sa'cahuëna reoni, huani senjohuë. Huani senjorena, Riusubi baguëni go'ya rai güesebi. ³¹ Go'ya rai güeseni, baguë quë'rë ta'yejeiyereba conguëte re'huani, baguë jëja ca'ncona bëa güesebi. Ja'nca re'huasi'quë ba'iguëna, si'a Israel bainbi baguëna ti'anni, Riusu bainreba re'huasi'cua ba'iyë poreyë. Si'a hua'nabi bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, baguë ta'yejeiye tënoñete te'e ruiñe sentoca,

bacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'iguë, bacuare mame recoyo tēnoni ba'icua re'huaní baja'guë'bi baguë. ³² Ja'an si'ayete te'e ruiñe quëayë yëquëna, baguë ta'yejeiye yo'ose'ere ëñajën ba'isi'cua sëani. Riusu Espiritu'ga ja'an si'ayete masiguë, baguë cocare te'e ruiñe achani yo'ocuaní gaje meni baji, sehujjën quëareña Pedro sanhuë.

³³ Quëajënna, judío ëja bainbi ai bëinreba bëinjën, Bacuani huani senjoñu cajën ëñareña. ³⁴ Cajën ëñajënna, yequë, bacua jubë ba'iguë, Gamaliel hue'eguëbi baquëña. Fariseo bainguë, Riusu coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe masiguë ba'iguëna, bain hua'nabi baguëni ai te'e ruiñe ëñajën bateña. Ja'anguëbi nëcani, Riusure concuare hue'sena etoni bayete guansequëña. Guanseni, soldado hua'nabi etorena, ³⁵ ba hua'guëbi si'a ëja bainni quëaguëña:

—Mësacua Israel bain, achajë'ën. Mësacuabi ëncuani huani senjoñe ro'tajën, mësacua gu'aye yo'oma'iñe cajën, mësacua ëñajën ro'tajën ba'ijë'ën. ³⁶ Ja'an bainguë ba'isi'quë Teudas yo'oguë ba'ise'ere ro'tajë'ën. Yë'ë yua ëja bainguë runza caguë, cuatro cientos gajecuare huëoni, ta'yejeiye yo'o bi'raguëna, ëja bainbi baguëni preso zeanni huani senjojën ba'nhuë. Huani senjorena, baguë gajecuabi ro gatini sani carajejën ba'nhuë. ³⁷ Ja'nrëbi jë'te, bainre cuencueni toya umuguseña ba'iguëna, yequë, Galilea bainguë Judas hue'eguëbi ta'yejeiye yo'oni, ai jai jubë gajecuare huëoguëna, baguëre'ga huani senjojën ba'nhuë. Huani senjorena, baguë gajecuaga gatini sani huesejën ba'nhuë. ³⁸ Ja'nca carajei'si'cua ba'ijënna, mësacua yua ëncuare gu'aye yo'oma'ijë'ën. Ba hua'nabi ro bain yo'oye'ru yo'ojën ba'itoca, ja'ansi'cuabi gare carajei'cua'ë. ³⁹ Riusubi yo'o güsetoca, mësacuabi bacua yo'ore carajei güseye gare porema'icua'ë. Ja'nca sëani, mësacua ëñare bajën, bacuani je'o bama'ijë'ën. Je'o batoca, yequërë Riusu cuencuese'ere gu'aye yo'oma'iñe mësacua, caguë yihuoguëña Gamaliel. ⁴⁰ Caguë yihuoguëna, si'a jubëbi achani, Ja'ë'ë caní yo'o bi'rareña. Riusure yo'o concuani choini, bacuani ga'ni za'zabobi si'nse güeseni, ja'nrëbi bacuani guansejën careña:

—Mësacua gare se'e Jesucristo ba'iyete caní achoma'ijë'ën, caní, bacuare etoreña.

⁴¹ Etorena, Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi sani, bacua je'o bacuani ai yo'ojën ba'ise'ere ro'tani bojojën, Riusu ai yo'o güesese'e sëani, ai jëja recoyo re'huaní ba'ihñu cajën sateña. ⁴² Sani, Jesucristo ba'iyete quë'rë ta'yejeiye bainni quëani acho bi'rareña. Riusu huë'ena cacani, bain huë'eñana cacani, si'a umuguseña gare jo'caye beoye Jesucristo cocare quëani ahojën bateña.

6

Se nombra a siete ayudantes

¹ Ja'nca quëani ahojën ba'ijënna, Cristo bain jubëbi quë'rë se'e ai jaijei-jateña. Jaijei'jënna, ja'nrëbi bacua jubë ba'icua griego cocare cacuabi yequë Cristo bain judío cocare cacuaní gu'aye ca bi'rareña:

—Yëquëna romi hua'na ira hua'je hua'nabi si'a umuguseña curi insiruna ti'anni, ëja bainbi huo'huejënna, choa ma'carë se'ga coyë. Mësacua hua'je hua'naca quë'rë ta'yejeiye coyë, ca bi'rareña.

² Ca bi'rajënna, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, ba docecuabi si'a jubë Cristo bainre ñë'coni, bacuani quëani achoreña:

—Bainni aon huo'hueye se'gare yo'otoca, ai gu'aye ba'iji yëquëmare. Riusu cocarebare quëani achoye jo'caní, ja'an yo'ore yo'otoca, gu'aji. ³ Ja'nca sëani, yo'je sanhuë, mësacua te'e ruiñe ro'tani, mësacua bainre te'e ëntë sara samucua cuencueni rani ëñojë'ën, bonse caracuana huo'hueja'cuare.

Ja'ancuare cuencueto, re'o bain te'e ruiñe ro'tajën yo'ocua se'ga ba'ija'bë. Riusu Espirituni re'oye zi'nzisi'cua ba'ija'bë. Te'e ruiñe masiye concua ba'ija'bë. Ja'nca ba'ijënna, mësacuabi cuencueni rani ëñojë'ën. Ja'an yo'o yo'oja'cuare re'huanì jo'caja'cua'ë yëquëna. ⁴ Ja'nca re'huanì jo'cajënna, yëquë'nabi Riusuni uja'jën, Riusu cocarebare quë'ani achojën, ja'an se'gare te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'cua'ë yëquëna, quë'ani achoreña.

⁵ Quë'ani tëjjjënna, si'a hua'nabi achani, Ja'ë'ë, ja'nca yo'oñu cajën sehuoreña. Cajën sehuoni, ja'n'rëbi bacua jubë bainre ëñani, te'e ëntë sara samucuanì cuencueni rareña. Ru'ru, Estebanre cuencuereña. Riusu Espirituni re'oye zi'nnsi'quëbi Cristoni si'a recoyoreba ro'taguëña. Ja'n'rëbi Felipe, ja'n'rëbi Prócoro, ja'n'rëbi Nicanor, ja'n'rëbi Timón, ja'n'rëbi Parmenas, ja'n'rëbi Nicolás Antioquía bainguë judío bain ujayete ye'yesi'quë, ⁶ ja'ancuare cuencueni, Riusure ta'yejeiye yo'o concuana sanì ëñoreña. Eñorena, Riusure concuabi Riusuni ujanì tëjini, bacua ëntë sarañare ja'an cuencuesi'cuana pa'roni, Mësacua yua Riusure yo'o concua cuencuesi'cua'ë, canì jo'careña.

⁷ Canì jo'carena, si'a hua'na Cristo bainbi baguë cocarebare si'a Jerusalén bainna quë'ani achojënna, quë'rë ai jai jubë bainbi achani, Cristona recoyo te'e zi'nzini, quë'rë se'e jaijeijateña. Judío bain pairi hua'na'ga te'e hua'nabi Cristo cocare achani, Cristo bain runteña.

Arrestan a Esteban

⁸ Ja'nca jaijeijënna, bacua cuencuesi'quë Esteban hue'eguëbi Riusu Espirituna te'e ruiñe zi'nsi'quë yua ai ta'yejeiyereba yo'onì ëñoni, bain hua'nani ai re'oye conreba conguëbaquëña. ⁹ Ja'nca yo'onì, bainre conguëna, yequëcua judío bain ujayete ye'yesi'cuabi ai je'o bareña. Bacua uja huë'ere cato, Mai yëse'e se'gare yo'ocua'ë, ja'an hue'ecua bateña. Yequëcua'ga Cirene bain, yequëcua Alejandría bain, yequëcua Cilicia bain Asia yija ba'icua, ja'ancuabi Estebanna ti'anni, baguëni bëin coca cajën, Ai huacha cayë më'ë, ca bi'rareña. ¹⁰ Ja'nca ca bi'racuareta'an, Estebanbi Riusu Espiritubi masiye sehuo güeseguëna, bacua caye'ru quë'rë ta'yejeiye ai masiye sehuoguëña. Ja'nca sehuoguëna, bacuabi se'e caye beoye achaca bateña. ¹¹ Ja'nca ba'icuabi ro bonëni sanì, bacua gu'a gajecua ti'anni, bacuani yahue ro'ijën careña. Carena, bacuabi Esteban ba'iyete coquejën quëareña:

—Baguëbi coca cato, Moisés coca toyani jo'case'ere ai gu'aye caji. Riusure'ga ai gu'aye caji, coquejën quëareña.

¹² Ja'nca coquejën quëajën, bain hua'na, judío bain ëjacua, ja'ancuani gue'rireña. Gue'rirena, bacuabi Estebanni ai bëinjën, baguëni preso zeanni, bacua ëja bain jubëna rërëni sanì nëcoreña. ¹³ Nëcorena, ja'an coquejën cacuabi nëcanì quëareña:

—Ba hua'guëbi Riusu huë'e, Riusu coca toyani jo'case'e, ja'anre gare jo'caye beoye gu'aye canì achoguë ba'i'te. ¹⁴ Baguë ñaca canì achoguëna, yëquë'nabi achahuë: Ba Nazareno bainguë Jesusbi te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ti'anni, Riusu huë'ere gare carajei güeseni, Moisés coca ye'yoguë ba'ise'ere senjoni huesoja'guë'bi, canì achoguë ba'i'te baguë, quëareña bacua.

¹⁵ Quëajënna, si'a jubë ëja bainbi achani, Estebanni jëja zia ëñañe'ru ëñato, baguë zia yua guënamë re'oto yo'o conguë zia'ru baquëña. Bojo recoyo baguë'ru ëñoguëña.

7

Defensa de Esteban

¹ Ja'n'rëbi pairi ta'yejeiye ëjaguëbi Estebanni senni achaguëña:

—Më'ëbi bacua quëase'ere achaguëna, ¿te'e ruiñe caye bacua? senni achaguëña.

² Senni achaguëna, Estebanbi sehuoguëña:

—Yë'ë bain hua'na, yë'ë ja'yë sanhuë, si'a hua'na achajë'ën. Mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ere quëaguë, mësaquani sehuoyë yë'ë. Mai ta'yejeiyereba Riusubi mai ira bainguë ba'isi'cuë Abraham Harán yijana yuta saima'iguë Mesopotamia yijare ba'iguëna, ³ baguëni ëñoni, guansegüë caguëña Riusu: “Yua huëijë'ën. Më'ë yijare, më'ë bain ba'irute gare jo'cani raijë'ën. Yequë yijare, më'ë ba'ijai yijare më'ëni ëñoja'guë'ë yë'ë. Ja'an yijana bëani gare ba'ijë'ën” caguëña Riusu. ⁴ Caguëna, baguë yija, Caldea bain ba'i yijare gare jo'cani, Siria yijana ti'anni, Harán huë'e jobona bëani, baguë taita junni toñe tëca baquëña. Ba'iguëna, Riusubi baguëni se'e choiguëna, ën yija Israel bain yijana ti'anni baquëña. ⁵ Ja'nca bëani ba'iguëreta'an, Riusubi baguëni quëaguëña: “Ën yijare më'ëna insija'guë'ë yë'ëbi. Më'ë yija ba'ija'guë'bi. Më'ë bain yo'je ba'ija'cua'ga ën yijare baja'cua'ë. Yureña gare insiye beoguëbi jë'te insini jo'caga'guë'ë yë'ë” quëaguëña Riusu. Abraham yuta zin beo hua'guë ba'iguëreta'an, Riusubi ja'nca cani jo'caguëña. ⁶ Cani jo'cani, ja'nrebi Abrahamni se'e yeque coca quëaguëña: “Më'ë bain yo'je ba'ija'cuabi tin yijana sani, tin bain naconi bëani ba'ijëna, ja'an bainbi bacuani preso zeanni bacua yo'ore ai jëja yo'o güesejën ba'ija'cua'ë, cuatro cientos tëcahuëan ba'iyë tëca. ⁷ Ja'nca ba'ijëna, ja'an tin bainni ai jëja si'nsegüë ba'ija'guë'ë yë'ë. Si'nseni, ja'nrebi më'ë bain ba'ija'cuabi bacua yijabi etani, yë'ëbi raguëna, ën yijana ti'anni, yë'ëni te'e ruiñe yo'o conjën ba'ija'cua'ë ënjo'onre” quëaguë, Abrahamni cani jo'caguëña Riusu, quëaguëña Esteban. ⁸ Cani jo'cani, Riusubi guanseni, Abraham bain go neño ga'nire tëyoni senjoñe guanseni jo'caguëña. “Yë'ë bainbi yë'ë yo'oni insija'yete gare jo'caye beoye ro'tajën ba'ija'bë” caguë, ja'an yo'oyete guanseni jo'caguëña Riusu. Ja'nca guanseni jo'caguëna, Abrahambi baguë zin Isaac hue'eguëni bani, te'e ëntë sara samute umuguseña baguëna, baguë go neño ga'nire tëyoni senjoguëña. Ja'nrebi jë'te, Isaacbi irani baguë zin Jacobni bani, baguëre'ga baguë go neño ga'nire tëyoni senjoguëña. Jacob'ga güina'ru baguë zincua si'a sara samucua, mai ira taita ba'isi'cua, bacua go neño ga'nire tëyoni senjoguëña.

⁹ Ja'an si'a sara samucua, Israel bain jubëan quë'rë ta'yejeiye ëjacua, ja'ancuabi bacua yo'jeguë José re'oye ba'iyete ëa ëñani gu'a güejën, baguëni ai bëinjën, baguëni zeanni tin bainna insini curi con, baguëre senjorena, Egipto yijana sani yequëcuana insireña. Insirena, Riusubi ai ta'yejeiye congüë, ¹⁰ José ai zoe ai yo'oguëna, Riusubi baguëte etoni, baguëte ëjaguë Faraonni ëñoni, baguëni José ba'iyete bojo güesequëña Riusu. Bojo güesequëna, Faraonbi José masiye yo'oyete ëñani, baguë yija Egipto yija, baguë baye, si'ayete Josena jo'cani, Si'aye bani guansecajë'ën cani jo'caguëña.

¹¹ Jo'caguëna, ja'nrebi jë'te, si'a Egipto yija, si'a Israel bain yija Canaan hue'e yija, si'a re'otore cato, ai aon gu'ana ju'in bi'rareña bain hua'na. Ju'in bi'rajëna, mai ira taita ba'isi'cuabi ai yo'ojën, aon beo hua'na bateña. ¹² Aon beo hua'na ba'ijëna, so'o bainbi ti'an rani, Trigo aon ba'iji Egipto yijare, quëajëna, taita Jacobi baguë mamacuare guanseni, Aon cojaijë'ën caguë saoguëña. ¹³ Saoguëna, bacuabi sani con rani ba'ijëna, ja'nrebi jë'te, se'e bacuare saoguëña. Saoguëna, Egipto yijana se'e ti'anni aon senni achajëna, Josebi baguë ma'yë hua'nani “Yë'ëbi Jose'ë. Mësaqua yo'jeguë'ë yë'ë” quëaguë ëñoguëña. Quëaguë ëñoni, bacuare Faraonna sani ëñoguëña. ¹⁴ Ëñoni, ja'nrebi

baguë taita Jacobni coca saoni choquëña: “Më'ë, më'ë bain si'acua naconi gare raijë'ën. Ën yijana gare bëani ba'ijë'ën” caguë choquëña. Choquëna, si'a jubë Israel bain setenta y cinco ba'icuabi ¹⁵ Egipto yijana ti'anni, gare bëani bateña. Bëani ba'ini, Jacobi junni tonguëna, ¹⁶ baguëre sani, Abraham tansi yijana tanreña. Abraham yija, Hamor bainna cosi yija, Siquiem casi yija, ja'anruna sani baguëre tanreña. Jë'te, mai ira bain ba'isi'cua'ga, ja'an si'a sara samucuabi junni tonjënna, bacuare güina'ru sani tanreña.

¹⁷ Ja'nrebi, mai ira bain ba'isi'cuabi Egipto yijare ba'icuabi quë'rë se'e jaijeijënna, Riusu cani jo'case'e'ru yo'oja'yë yuara ti'anja'ñeta'an baquëña, Abrahamni cani jo'case'e'ru. ¹⁸ Ba'ijënna, ja'nrebi yequë ëjaguë Faraón, Joseni ëñama'isi'quëbi Egipto yijare guanse bi'raguëña. ¹⁹ Guanse bi'rani, mai ira bain ba'is'cuani je'o bani, bacuani ai coqueguë gu'aye yo'oguë baquëña. Se'e jaijeima'ija'bë caguë, bacua ëmë zin hua'na chuchu hua'nare hue'sena jo'cani senjo güeseguëña. ²⁰ Ja'nca senjo güeseguëna, ja'an umuguseñabi mai ira bainguë ba'isi'quë Moisés hue'eguëbi të'ya raisi'quë baquëña. Riusubi ëñaguëna, ai zin re'o hua'guë baquëña. Ba'iguëna, baguë pë'caguë sanhuëbi samute ñañaguë hua'i bacua huë'ere baguëni bani cuirani, ²¹ ja'nrebi se'e yahue baye poremajën, baguëre hue'sena jo'cäjënna, Faraón romi zingobi baguëte inni bani, bago zinre'ru cuirago irogoña. ²² Ja'nca irogoña, Egipto bain masiye yo'oye'ru ai masiye ye'yeni, ai ta'yejeiye yo'oni coca caguë runquëña Moisés.

²³ Ja'nca runni ba'iguëbi cuarenta tëcahuëanre baguë, Yë'ë bain Israel jubë hue'ecuaní ëñajaza caguë saquëña. ²⁴ Sani ëñato, Egipto bainguëbi baguë bainguë te'eguëni ro hui'ya huaiguë baquëña. Huaiguë ba'iguëna, Moisesbi baguë bainguëni oiguë, Egipto bainguëni zeanni ja'ansirën baguëni huani senjoguëña. ²⁵ Huani senjoguë, ja'ansi'quë ro'taguëña: “Yë'ë bain hua'na Israel jubë hue'ecuabi yë'ë huani senjoguë conse'ere ëñani, Riusu cuencueni raosi'quëbi maire tëani etoguë raisi'quë ba'iji, yë'ëre cama'iñe bacua” ro'taguëña. Ja'nca ro'taguëreta'an, baguë bainbi baguë cuencueni raose'ere ro'tamateña. ²⁶ Ja'nrebi, yequë umuguse ñataguëna, Moisesbi se'e ëñaguë saiguë, Israel bain samucuabi sa'ñeña huajën bateña. Huajën ba'ijënna, bacuana ti'anni caguëña: “Mësacua ¿guere yo'ojën, sa'ñeña huaye'ne? Te'e bain sëani, huamajën ba'ijë'ën” caguëña. ²⁷ Caguëna, gu'aye yo'oguëbi yua Moisesre ca'ncona jëjoni saoni, baguëni bëinguë caguëña: “Më'ë ¿guere yo'oguë, yëquëna jubë Israel bainni guanseguë'ne? ¿Nëbi më'ëre raoni, yëquëna ëjaguëte re'huare'ne? ²⁸ Më'ë yua Egipto bainguëte na'itë huani senjose'e'ru yë'ëre'ga güina'ru huani senjoñe ro'taguë më'ë?” bëinguë senquëña. ²⁹ Ja'nca senquëna, Moisesbi huaji yëguë, yua Egipto yijabi etani, Madián yijana gatini saquëña. Baru bain naconi tinguë'ru baquëña. Bacua quë'ro bain romi zingoni huejani, samu zin hua'na ëmëcuaní baguëña.

³⁰ Ja'nca ba'iguëbi se'e cuarenta tëcahuëan barure ba'ini, beo re'oto cueñe ba'iruna saisi'quëbi Sinai cubëna ti'anni ëñato, ja'anru ba'i sahua yua toa zëinse'e baquëña. ³¹ Ba'iguëna, Moisesbi gue ro'taye beoye ëñaguë, Quë'rë se'e cueonni ëñaza caguë cueonguëna, Riusu guënamë re'otobi raosi'quëbi Riusu cocare cani achoguëña: ³² “Yë'ë yua Riusureba ba'iyë. Më'ë ira bain ba'isi'cua Abraham, Isaac, Jacob, bacuabi yë'ëre yo'o concua ba'iyë” cani achoguëña. Cani achoguëna, Moisesbi ai quëquëguë to'ntoguë, Riusuni ëñañe ti'anma'iguë'të yë'ë caguë, baguë ñacore ta'piguëña. ³³ Ta'pini ëñama'iguëna, Riusubi baguëni guanseguë caguëña: “Më'ë nëcaru yua yë'ë ba'irureba sëani, më'ë guëon ju'i co'rore ru'tejë'ën” caguëña. ³⁴ “Yureca achajë'ën, Yë'ë bain

Israel hue'ecua yua Egipto yijare ba'ijën, ai yo'ojën, ai oijën yë'ëni senni achajëna, achahuë yë'ë. Yurera bacuare etoni sani baza caguë, më'ëni ëñaguë raë'ë. Yureca rajjë'n. Egipto yijana saiñu. Yë'ë bainre etoja'guëre më'ëre re'huayë yë'ë" caguëña Riusu, Estebanbi quëaguëña, judío ëja bain jubëni.

³⁵ —Yureca, mësacua yua Israel bain bëinjën case'ere ro'tajë'n. Moisesni bëinjën, baguëni je'o bajën, baguëni careña: “¿Më'ë guere yo'oguë, yëquëna jubë Israel bainni guansegü'ne? ¿Nebi më'ëre raoni, yëquëna ëjaguëte re'huare'ne?” careña. Casi'cuareta'an, Riusubi bacua etoja'guëre baguëte re'huani raoguëña. Baguë guënamë re'otobi raosi'quë naconi zëinsi sahua cocare cani jo'caguëna, Israel bain ta'yejeiye ëjaguë runquëña Moisés.

³⁶ Ja'nca ruinsi'quëbi Israel bainre tëani, Egipto yijabi etoni, bacuare Riusuni ëñoguëña. Riusubi ta'yejeiye conguëna, Moisesbi ai ta'yejeiye yo'oni Egipto bainni ëñoni, Ma Zitara je'encuani ëñoni, beo re'oto ba'i tëcahuëan cuarenta tëcahuëan ba'icuanu ta'yejeiye yo'oni ëñoguëña. Ja'nca yo'oni ëñosi'quë sëani, Riusu ta'yejeiye cuencueni raosi'quëreba baguëña. ³⁷ Ja'anguëbi Riusu coca cani jo'case'ere Israel bainni quëaguëña: “Riusubi mësacua te'e bain jubë ba'iguë te'eguëte cuencueni, yë'ëre cuencueni raose'e'ru mësacuana raoja'guë'bi. Ja'nca raoguëna, baguë cocare te'e ruiñe achani, yo'ojën ba'ijë'ën” quëaguëña Moisés. ³⁸ Ja'nca coca quëani jo'casi'quëbi yua Israel bain naconi ba'iguë, beo re'otore conguë ba'isi'quë baquëña. Riusu guënamë re'otobi raosi'quëbi Sinai cubëna gaje rani, mai ira bain ba'isi'cua beo re'otore ba'icua gaje rani, Riusu cocare cani jo'caguëna, ja'an Moisés hue'eguëbi Riusu coca, bain recoyo huajë güese cocare achani, maina toyani jo'caguëña.

³⁹ Ja'nca ba'iguëreta'an, mai ira bain ba'isi'cuabi baguëni achaye güereña. “Egipto yijana goñu” cajën, baguëte gu'a güejën senjoreña. ⁴⁰ Ja'nca gu'a güejën senjoni, Aaronni careña: “Ja'an Moisés hue'eguë, maire Egipto yijabi etosi'quë, ja'anguëbi ro sani huesësi'quëre ro ëjoni jëhuahuë yëquëna. Ja'nca sëani, yequë riusu hua'na mai ma'are ëño hua'nare re'huacajjë'n. Ja'an riusu hua'nabi maire sajëna, Egipto yijana goñu” careña. ⁴¹ Cani ja'nre'bi, zoa curi riusu huacha riusure re'huareña. Toro bonsëguë ba'iyë'ru re'huani rëonni, bacua jo'ya hua'nare huani, Mai toro riusuna ëoni insiñu cajën, sa'ñëña bojojën yo'o bi'rareña. ⁴² Yo'o bi'rarena, Riusubi ëñani, bacuare gare jo'cani senjoguëña. Ro bacua huacha riusu hua'i, ma'choco hua'ire'ga ujajën ba'ija'bë caguë, bacuare gare jo'cani senjoguëña Riusu. Bacua gu'aye yo'ose'ere ro'tato, Riusu coca cani achocua uti pëbëre'ga ëñani masijë'ën. Ñaca toyani jo'case'e ba'iji:

Mësacua, Israel bain, yë'ëre ai gu'aye yo'ohuë.

Mësacua yua cuarenta tëcahuëan beo re'otore ba'ijën, jo'ya hua'nare huajjën, picore mëojën, Riusuni bojojën conñu cajën ba'icuata'an, yë'ëre coñe gare ro'taye beoye baë'ë mësacua.

⁴³ Tin riusu hua'i se'gare coñe ro'tahuë mësacua.

Moloc hue'eguë, ja'an huacha riusuni zi'nzini, baguë yo'o se'gare ro yo'o conjën baë'ë mësacua.

Ro baguë uja huë'ere beo re'otobi sacaë'ë mësacua.

Mësacua huacha riusu Renfán hue'eguëre'ga conjën baë'ë mësacua.

Baguë ma'choco te'ntose'e se'gare baguëte ro sacaë'ë mësacua.

Ja'an huacha riusu hua'i ro mësacua te'ntoni nëcose'e se'ga ba'iguëna, mësacuabi ro bani ujajën baë'ë.

Ja'nca ujajën concuare sëani, mësacua yijare etoni, mësacuare so'o yijana, Babilonia que ca'ncona saoni senjoja'guë'ë yë'ë, toyani jo'case'e ba'iji.

44 Riusu uja hué'e, beo re'oto ba'icuani re'hua güesese'ere cato, mai ira bain ba'isi'cuabi bajën, Riusuni uja jën bateña. Riusubi baguë guanse cocare gata tontoñana toyani jo'caguëna, bacuabi ba uja hué'ena re'huani bareña. Ja'an hué'ere yo'o bi'rajën, Riusu guanseni jo'case'ru, Moisesna guanseni jo'case'ru, ja'an ba'ie masi güesese'ru Israel bain hua'nabi güinareba'ru Riusu uja hué'ere yo'oreña. 45 Ja'an hué'e yua Riusu insini jo'casi hué'ere sëani, mai ira bain ba'isi'cuabi rë'rëni sajën, Riusu insijai yijana ti'anjën, Josué naconi tin bain jubëanni guerra huajën, Riusubi ja'an tin bainre etoni senjoguëna, mai ira bain ba'isi'cuabi ja'an yijana ti'anni bëani bateña. Bëani ba'ijën, Riusu uja hué'ere bajën, mai ira taita David guanserën tëca bateña. 46 Ja'nca ba'ijëna, Davidbi ai re'oye yo'oguë, Riusubi bojoguë ëñaguëna, Riusu ba'i hué'e quë'rë re'o hué'ere yo'ocaza caguëreta'an, Riusubi ënseguëña. 47 Ënseguëna, David mamaquë Salomón guanserën ti'anguëna, Salomonbi Riusu hué'ere yo'ocaguëña, caguëña Esteban.

48 —Ja'nca yo'ocaisi'quëta'an, mësacua ën cocare achani ro'tajën ba'ijë'n. Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi ¿queaca bain yo'osi hué'e se'gare ba'iguë'ne? Riusu ira bainguë raosi'quëbi Riusu cocare toyani jo'caguëna, mësacua ro'tajë'n:

49-50 Yë'ëbi yua guënamë re'oto, yija re'oto, si'ayete re'huani jo'casi'quë sëani, mësacua yo'osi hué'e se'gare ¿queaca bëani ba'ie'ne yë'ë?

Si'a guënamë re'oto, si'a yija re'oto, si'aruanre caraye beoye ba'iguëre sëani, yë'ë ba'i hué'ere ¿queaca re'huacaiye ro'taye'ne mësacua? toyani jo'caguëña.

Ja'nca cani achoguë sehuoguëña Esteban, judío ëja bainni.

51 Ja'nca sehuoni tējini, si'a jubëni bëinguë caguëña:

—Mësacua yua ja'an cocare achani ro'tajën ba'ijë'n. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusuni achaye gu'a güejëna, mësacua'ga yua güina'ru achaye gu'a güejën ba'icua'ë. Mësacuabi ro ro'tajën, Riusu cocare ro achajën, Riusuni gare jo'caye beoye gu'a güejën, Riusu Espiritu masi güeseyete ro jo'cani senjojën, ro tin yo'ojën ba'icua'ë mësacua. 52 Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusu ira bain cuencuesi'cua cocare ro achajën, cue'yojën, bacuani jo'caye beoye huani senjoreña. Riusu bainbi Riusu ta'yejeiye cuencueni raoja'guë ti'anja'ñete quëani achojëna, mësacua ira bain ba'isi'cuabi ro bëinjën, bacuani ro je'o bajën bateña. Yureñabi Riusu Raosi'quëbi ti'an raiguëna, mësacuabi ro cue'yoni, baguëni ro huani senjohuë. 53 Ja'nca sëani, Riusu guënamë re'oto yo'o concuabi baguë cocare mësacuana masi güeseni jo'cajëna, mësacuabi ro achajën, ro jo'cani senjohuë, bëinguë caguëña Esteban.

Muerte de Esteban

54 Bëinguë caguëna, judío ëja bainbi baguëni ai ëama'iñereba bëinjën, ai je'o bajën ëñareña. 55 Ëñajëna, Estebanbi Riusu Espiritu naconi ai bojoreba bojoguë, guënamë re'otona mëiñe ëñato, Riusu ta'yejeiye ba'iguëbi baquëña. Jesucristo yua Riusu ëja ca'ncore nëcaguë baquëña. 56 Ja'nca ba'iguëna, baguëbi ai bojoguë cani achoguëna:

—Mësacua ëñajë'n. Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi Riusu jëja ca'ncore nëcaguë, guënamë re'otore ba'iji, cani achoguëña.

57 Cani achoguëna, ba hua'nabi baguë cocare achaye gu'a güejën, bacua ganjore guioni, ai jëja güijën, si'a jubëbi Estebanni zeanni bareña. 58 Zeanni bani, baguëre rë'rëni, hué'e jobo ca'ncona sani, gatabi inni, Baguëni huani senjoñu cajën, yo'o bi'rareña. Ru'ru, bacua guayoni se canre rutani, bonsé

hua'guë Saulo hue'eguë, baguëna jo'cani, Estebanni huani senjo bi'rareña.

⁵⁹ Ja'nca huani senjo bi'rajëna, Estebanbi Riusuni ujaguë caguëña:

—Ëjaguë Jesús, yë'ëbi junni tonguëna, yë'ë recoyore conì bajë'ën, caguëña.

⁶⁰ Ja'nca canì, ja'nrëbi gugurini rëanni, si'a jëja güiguë caguëña:

—Ëjaguë, bacuabi gu'aye yo'ojën, yë'ëre huani senjojëna, bacuare bënni senjoma'ijë'ën. Ja'anre gare huanë yeni ro'tama'ijë'ën, senni achaguë caguëña.

Senni tëjini, junni huesësi'quëta'an, cainsi'quë'ru unquëña.

8

Saulo persigue a la iglesia

¹ Junni huesëguëna, Saulobi baguëre huani senjocua naconi te'e conguëña.

Ja'nca te'e conguë, Si'a Cristo bainni je'o baza caguë, baguë gaje jubë jai jubëre ñë'coguëna, Cristo bainbi ai yo'o bi'rareña. Si'a hua'nabi Judea yija, Samaria yija, si'a yija ca'ncoñana gatini sani bateña. Riusure ta'yejeiye yo'o concua se'gabi Jerusalenna bëareña. ² Ja'nrëbi Cristo bain, baguëni ai yëcuabi Estebanni ai ota oijën, baguëre sani tanreña. ³ Tanrena, Saulobi Cristo bain jubëni ai je'o bani, Bacuare zeanni ya'o huë'ena guaoza caguë, bacua huë'eñana cacani, ëmëcua, romicua, si'acuare zeanni rërëni guao güeseguë baquëña.

Anuncio del evangelio en Samaria

⁴ Ja'nca ba'iguëna, Cristo bain gatini saisi'cuabi Cristo zi'nzini ba'iyete si'a bainni quëani achojën sateña. ⁵ Ja'nca saijën, Felipe'ga Samaria huë'e jobona ti'anni, ja'an bain si'acuani Cristo ba'iyete quëani achoguëña. ⁶ Quëani achoguëna, si'a bain hua'nabi Te'e ruiñe achañu cajën ñë'cajëna, Felipebi ai ta'yejeiye yo'oni bacuani conguëña. ⁷ Conguëna, ai bain gu'a huati basi'cuabi ti'anni huajë rateña. Felipebi ta'yejeiye yo'oguëna, gu'a huati hua'ibi ai ëama'iñereba güijën etani sateña. Yequëcua ga'nihuë garasi'cua, guëon ca'jacua, ja'ancua'ga ti'anni, huajë rateña si'a hua'na. ⁸ Ja'nca ta'yejeiye yo'oni huachoguëna, ja'an huë'e jobo bain si'acuabi ai bojoreba bojojën bateña.

⁹ Yequë bainguë Simón hue'eguëbi ja'an jobore baquëña. Yai bain-guë yo'oye'ru yo'oguëbi ja'an bain Samaria yijare ba'icua ni ta'yejeiye ai gue'riguë, ai gu'aye ro'taguë coqueguë, Ai ta'yejeiye pore ëjaguë'ë yë'ë caguë quëaguë baquëña. ¹⁰ Quëaguë ba'iguëna, si'a hua'na ëja bain, ta'yejeiye beo hua'na'ga baguëni te'e ruiñe achani, Jaë'ë canì yo'oni, sa'ñëña cajën bateña:

—Riusu ta'yejeiye yo'ore ai masiyereba yo'oye poreji baguë, cajën bateña.

¹¹ Ja'nca cajën ba'ijëna, ba hua'guëbi yai bainguë yo'oye'ru si'a bainni gue'riguë, ai zoe coqueguëna, bain hua'nabi baguëni te'e ruiñe achani yo'ojën bateña. ¹² Ja'nca yo'ojën ba'icua ni Felipe coca quëani achose'e, Riusu bain jubë re'huaja'ye, Jesucristo ta'yejeiye ba'iye, ja'anre achani, si'a hua'na, ëmë hua'na, romi hua'na, ja'an huë'e jobo bainbi te'e ruiñe achani recoyo bojojën, bautiza güesereña. ¹³ Simon'ga Felipe cocare achani, si'a recoyo ro'tani, bautiza güeseni, Felipe ni zi'inni conni, Felipebi ai ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguëna, Simonbi gue ro'taye beoye ëñaguë baguëña.

¹⁴ Yureca, Samaria bainbi Riusu cocarebare te'e ruiñe achani yo'o bi'rajëna, Riusu ta'yejeiye yo'ore concua Jerusalenre ba'icua ni achani, Pedro, Juan, bacuare cuencueni, Samariana saoreña. ¹⁵ Saorena, bacuabi sani ti'anni, bacuani careña: Mëscua yua Riusu Espiritute conì bajë'ën cajën, Riusuni senreña. ¹⁶ Espiritute yuta conì bama'isi'cuare sëani, ja'nca senreña.

Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, bautiza güesey se'ga bateña. ¹⁷ Pedro, Juan, bacuabi bacua ëntë sarañare ja'an bainna pa'roni, Riusuni senni achajëna, bain hua'nabi ja'ansirën Riusu Espiritute conì, recoyona re'huani bareña.

¹⁸ Conì bajëna, Simonbi Riusu bain ta'yejeiye yo'o concua pa'roni sense'ere ëñani, Espiritu gaje meni base'ere ëñani, Riusure concua ti'anni, curire ro'iguë ¹⁹ caguëña:

—Yë'ë'ga yë'ë' ëntë sarañare bain hua'nana pa'roni, Riusu Espiritute gaje me güeseza caguë, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreguëte yë'ëre re'huajë'ën. Curire ro'iyë yë'ë, caguëña.

²⁰ Caguëna, Pedrobi sehuoguëña:

—Bañë. Më'ë curi yua më'ë naconi gare huesëni carajeija'guë. Më'ëbi Riusu insise'ere curi naconi conì baye ro'taguë, ai gu'aye ro'tahuë më'ë.

²¹ Riusubi ëñaguëna, më'ë recoyo yua gu'a recoyore baguëbi yëquëna yo'ore coñe gare porema'inë më'ë. ²² Ja'nca sëani, më'ë gu'a recoyo ro'tayete gare jo'cani senjoni, Riusu mame re'huayete senjë'ën. Te'e ruiñe sentoca, yequërë Riusubi më'ë gu'a recoyote mame tënoni, më'ë gu'a juchare gare se'e ro'tama'ija'guë. ²³ Më'ë yua gu'a recoyote baye ëñoguëna, ëñani masihuë yë'ë. Më'ëbi ai gu'a juchareba zemosi'quë ba'iguëna, më'ë gu'aye ro'taguë ba'iyete ëñani masihuë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ë yure yihuose'ere yo'oguë ba'ijë'ën, caguë sehuoguëña Pedro.

²⁴ Caguë sehuoguëna, Simonbi bacuani senni achaguë caguëña:

—Mésacua yure case'e yë'ëna gare ti'añe beoye ba'ija'guë cajën, yë'ë ba'iyete Riusuni sencaijë'ën, senni achaguë caguëña.

²⁵ Ja'nrebi, Riusu ta'yejeiye yo'ore concuabi Jesucristo naconi ba'ijën ëñase'ere quëajën, Riusu cocarebare quëani achojën, Jerusalenna go'ifnu cajën sai bi'rareña. Ja'nca go'ijën, yequë huë'e jo'borëanna ti'anni, ja'an bainre'ga Riusu bain mame recoyo re'huayete quëani achojën goteña.

Felipe y el funcionario etiope

²⁶ Gotena, ja'nrebi Felipebi yuta Samariate ba'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o congüëbi gaje meni baguëni guanseguëña:

—Achajë'ën. Yurera'rë huëni, sëribë ca'nco ba'i ma'abi saijë'ën. Jerusalenbi saiguë, Gaza ma'a, beo re'oto ba'i ma'a, ja'an ma'abi saijë'ën, guanseguëña.

²⁷ Guanseguëna, Felipebi ja'ansirën huëni saguëña. Sani beo re'otona ti'anni ëñato, Etiopía ëja bainguëbi baguë yijana go'iguë baquëña. Baguë yija yogute ñu'iguë, caballo hua'nabi rërëni sajëna, go'iguë baquëña. Baguë ta'yejeiye ëjago Candace hue'egobi baguëte cuencueni re'huagona, si'a bago curi re'hua ëjaguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi Riusuni bojoguë ujaza caguë, ²⁸ Jerusalenna saisiquëbi baguë yijana go'iguë, yua Riusu ira coca, Isaías toyani jo'casi pëbëte ëñaguë, baguë yija yogute go'iguë ñuquëña. ²⁹ Ja'nca ñu'iguëna, Riusu Espiritubi Felipebi guanseguë caguëña:

—Ja'an bainguë yija yoguna ti'anajijë'ën, caguëña.

³⁰ Caguëna, Felipebi ja'ansirën huë'huëni ti'anjani achato, ëjaguëbi Isaías uti pëbëte ëñani, canì achoguë ñuquëña. Ja'nca ñu'iguëna, Felipebi baguëni senni achaguëña:

—Më'ë cocare canì achoguë, ¿te'e ruiñe ro'taguë achaguë më'ë? senni achaguëña.

³¹ Senni achaguëna, ëjaguëbi sehuoguëña:

—Te'e ruiñe achama'iguë'ë yë'ë. Yequëbi ye'yoma'itoca, ¿queaca achani masiye'ne yë'ë? sehuoni, ja'nrebi Felipebi baguë ca'ncona mëni bëaye choquëña. Choiguëna, mëni bëaguëña.

³² Mëni bëani, baguë coca canì achoyete achani, ën cocare masiguëña: Riusu Raoja'guërebare huani senjoñu cajën, oveja bonsëguëni huaiye'ru baguëni huani senjojën saja'cua'ë.

Oveja bonsëguëni raña të'cajën sajëna, oveja bonsëguëbi gare oiye beoye ba'iji. Baguë'ga junni tonguë saiguëbi gare caye beoye nëcaja'guë'bi.

³³ Ta'yejeiye ëjaguë ba'iguëreta'an, bain hua'nabi baguëni te'e ruiñe ëñamajën, baguëni gu'aye yo'oja'cua'ë.

Baguëni ro coquejën huani senjo güeseja'cua'ë.

Junni tonja'guëre sëani, baguë bain yo'je ba'ija'cuare cu'eto, gare beoja'cua'ë.

³⁴ Ja'an cocare canì achoni, Felipeni senni achaguëña baguë:

—Riusu ira bainguë cuencueni raosì'quë yua ¿jaroguëni caguë'ne? ¿Ja'ansi'quëni caguë, o yequëni caguë? senni achaguëña.

³⁵ Senni achaguëna, Felipe yua ja'ansi coca toyani jo'case'ere baguëni ye'yo bi'rani, si'a Jeruscristo ba'iyete masi güesequëña. ³⁶ Ja'nrebi oco ba'iruna ti'anni, ba ëjaguëbi caguëña:

—Oco ba'irute ëñajë'ën. ¿Yurera'rë bautiza güeseye poreye yë'ë? senni achaguë caguëña.

³⁷ Caguëna, Felipebi sehuoguëña:

—Më'ë yua Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, bautiza güeseye poreyë më'ë, sehuoguëña.

Sehuoguëna,

—Jesucristo yua Riusu Zinreba'bi ba'iji ro'tayë yë'ë, sehuoguëña ëja bain-guë.

³⁸ Sehuoni, ja'nrebi yija yogu nëcajaiye guansequëna, bacuabi gajeni, oco ba'iruna cacani ba'ijëna, Felipebi baguëni bautizaguëña. ³⁹ Bautizani tëjiguëna, oco ba'irubi etani mëijëna, Riusu Espiritubi Felipete in rani, Espiritu se'gabi baguëni na'oni saguëña. Saguëna, ëja bainguëbi baguëte gare se'e ëñamaquëña. Ja'nca ëñama'iguëbi baguë yija yoguna cacani, se'e baguë go'i ma'aja'an baguë yijana goquëña. Go'iguë, Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni ba'iguëbi ai bojoreba bojoguëña. ⁴⁰ Ja'nca bojoguëna, Felipe yua ja'ansirën Azoto yijare nëcaguë ëñoquëña. Si'a ba yija ba'i huë'e joboñana sani, Riusu cocarebare quëani achoguë, Cesarea huë'e jobona ti'añe tëca Riusu cocare caguëña.

9

Conversión de Saulo

¹ Yureca Saulobi Cristo bainni yuta je'o baguë, Bacuare huani senjoza caguë, ai gu'aye ro'taguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi pairi ta'yejeiye ëjaguëna sani, ² Damasco huë'e jobo pairi bainna utire toyacaijë'ën yë'ëre, caguë senquëña. Jesucristo cocare ye'yesi'cuare, ëmëcuare, romicuaire, si'acuare cu'ejani rani, ya'o huë'ena guaojaza caguë senquëña. Ja'nca senni, pairi ta'yejeiye ëjaguëbi toyacani insiguëna, Saulobi conì saquëña. ³ Sani, Damasco huë'e jobona yuta ti'anmaquëna, mia re'oto ñatani saoye'ru guënamë re'otobi ai ma'ñoñereba miaguë, Saulona gaje meguëña, ⁴ Ja'nca gaje meguëna, ba hua'guëbi yua yijana tanni umeguëña. Tanni umeguëna, guënamë re'otobi baguëni coca canì achoguëña:

—Saulo, Saulo, ¿Më'ë queaca ro'taguë je'o baguë yë'ëre be'teguë'ne? guënamë re'otobi canì achoguëña.

⁵ Achoguëna, Saulobi:

—¿Queguëbi yë'ëni caguë'ne më'ë, Èjaguë? senni achaguëña.

Senni achaguëna:

—Yë'ëbi Jesus'ë. Më'ëbi ai je'o baguë, yë'ëre ai hui'ya yo'oguë be'teyë më'ë, sehuoguëña.

⁶ Sehuoguëna, Saulobi ai huaji yëguë to'ntoguë, baguëni caguëña:

—Yë'ë Ëjaguë, ja'nca ba'ito, ¿queaca yo'oja'guë'ne yë'ë? senni achaguëña.

Senni achaguëna, Ëjaguëbi caguëña:

—Yua huëijë'ën. Ba huë'e jobona saijë'ën. Sani ti'anguëna, më'ë yo'oja'yete quëa güeseja'guë'ë yë'ë, caguëña.

⁷ Caguëna, yequëcua Saulo naconi raicuabi ro caye beoye achani quëquëjën bateña. Coca cayete achacuata'an, ba coca caguëte ëñañe gare poremateña.

⁸ Ja'nrëbi, Saulobi huëni, baguë sai ma'are ëña ëaye ba'iguëreta'an ñaco gare ëñomaquëña. Gare ëñoma'iguëna, baguë gaje bainbi baguë ëntë sarana zeanni, Damasco huë'e jobona sareña. ⁹ Sani ti'anrena, yua samute umuguseña ba'iguë, gare ñaco ëñama'iguë, gare aon ainmaquë, gare oco re'corë'ga uncumaquë baquëña.

¹⁰ Ja'nca ba'iguëna, yequë bainguë Ananías hue'eguëbi Damasco huë'e jobore baquëña. Jesucristoni recoyo te'e zi'inni ba'iguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, Ëjaguë Jesucristo yua guënamë toyare baguëna ëñoni, baguëni caguëña:

—¡Ananías! caguë choquëña.

Choiguëna:

—Yë'ëbi ba'iyë, Ëjaguë, sehuoguëña.

¹¹ Sehuoguëna, Ëjaguë Jesucristobi caguëña:

—Achajë'ën. Yurera'rë ja'an Te'e Ruiñe hue'e ma'ana sani, Judas hue'eguë, baguë huë'ena cacajë'ën. Cacani, Tarso bainguë Saulo hue'eguëte senjë'ën. Baguë yua yë'ë naconi coca ujaguë senji. ¹² Ja'nca senni achaguëbi më'ëre, Ananías hue'eguëte guënamë toyana ëñaji baguë. Më'ëbi baguëna cacajani, baguë ñaco ëñaja'guë caguë, më'ë ëntë sarañare baguëna pa'roni ujaja'guë'ë më'ë. Ja'anre yua guëname toyana ëñaji baguë, caguëña Jesucristo.

¹³ Caguëna, Ananíasbi sehuoguëña:

—Ëjaguë, ai bainbi Saulote quëajëmma, baguë ba'iyete masiyë yë'ë. Më'ë bain Jerusalemre ba'icuanu ai gu'aye yo'oguë ba'isi'quë'bi. ¹⁴ Yureña pairi ëjacuabi baguëre ën huë'e jobona raojëna, Jesucristoni si'a recoyo ro'tacuare presu zeanni, Jerusalemna rëreni sani, ya'o huë'ena guaoye ro'taguë ba'iji. Bacua uti ja'o toyani guansese'eru yo'oguë raisi'quë ba'iji baguë, caguë sehuoguëña Ananías.

¹⁵ Caguë sehuoguëna, Ëjaguë Jesucristobi caguëña:

—Yë'ë quëase'ere sani yo'ojë'ën. Baguë yua yë'ë bainguë cuencusi'quë'bi ba'iji. Baguë yua si'a ën yija bain, yequë bain jubëan yë'ëre ye'yema'isi'cuana sani, bain ëjacuana sani, Israel bainre'ga, si'acuanu yë'ë ta'yejeiye ba'iyete quëani achoja'guë'bi baguë. ¹⁶ Ja'nca ba'ija'guëbi yë'ë guansese'ere yo'oguë, ai ja'siyereba ai yo'oguë ba'ija'guë'bi. Ja'an ba'ija'yete baguëni masi güeseja'guë'ë yë'ë, caguëña.

¹⁷ Caguëna, Ananíasbi huëni, Saulo ba'i huë'ena ti'anni, cacani, baguë ëntë sarañare Saulona pa'roni, baguëni caguëña:

—Yë'ë yo'jegüë Saulo, mai Ëjaguë Jesucristobi yë'ëre raoguëna, më'ëna ti'an rani, baguë cocare më'ëni quëayë yë'ë. Më'ëbi ënjo'ona ti'an raiguëna, Jesucristobi guënamë re'otobi ëñoguëña. Ja'nca ëñoguëbi yë'ëni coca guanseguëna, baguë case'eru yo'oguë raë'ë yë'ë. Më'ë yua ñaco se'e ëñani, Riusu Espirituni

recoyo te'e zi'inreba zi'inni ba'ijë'ën caguë, Cristo case'ere yo'ogüë raë'ë yë'ë, caguëña Ananías.

¹⁸ Caguëna, ja'ansirën hua'i so'co ba'ie'ru yua baguë ñacobi otoni to'inguëna, Saulo yua ñaco ëñaguëña. Ñaco ëñani, ja'nrebi huëni, bautiza güeseaguëña. ¹⁹ Ja'nrebi aon anni, huajë rani baquëña. Ja'nca ba'iguëbi se'e yequë umuguseña Cristo bain Damascora ba'icua naconi baquëña.

Saulo predica en Damasco

²⁰ Ja'nca ba'iguë, judío bain ñë'ca huë'eñana cacani, ja'anru bainni ye'yoguë, Jesucristo ba'iyete te'e ruiñe quëani acho bi'raguëña. Riusu Zinreba ba'iji quëani achoguëna, ²¹ ja'an bain si'acuabi achani, gue ro'taye beoye achajën, sa'ñëña ca bi'rareña:

—¿Gue'ne yureca? ¿Cristo bainni je'o baguë ba'ima'iguë baguë? ¿Cristo bain Jerusalem ba'icuan je'o bani, ja'nrebi ënjo'on ba'icua Cristo bainre preso zeanguë raisi'quëma'iguë baguë? Bacuare preso zeanni pairi ëjacuana rëreni saza caguë ba'isi'quëta'an, ¿yureca queaca ro'taguë Cristo cocare si'a jëja quëani achoguë'ne? sa'ñëña careña bacua.

²² Ja'nca cacuareta'an, Saulobi quë'rë se'e jëja recoyo re'huani, quë'rë se'e Cristo ba'iyete quëani achoguë baquëña. Riusu Raosi'quëreba maina ti'an raji'i baguë, caguëna, judío bain Damascora ba'icuabi gue ro'taye beoye ba'ijën, baguëni sehuoye beoye bateña.

Saulo escapa de los judíos

²³ Ja'nca ba'icuabi se'e yequë umuguseña ba'ijën achajën, Sauloni bëinjën, Baguëni huani senjoñu cajën yo'o bi'rajëna, ²⁴ Saulobi masini gatiguëña. Ja'nrebi bacuabi ja'an huë'e jobo anto sa'roñare jo'caye beoye ëjojën nëcajën, Eta bi'ratoca, baguëni huani senjoñu cajën ëjocuareta'an, Saulobi ëñomaquëña.

²⁵ ¿Queaca yahue saie'ne yë'ë? caguëna, Riusu bainbi jai jë'ebi inni, Saulote ayani ta'pini, ñamibi huë'e jobo tu'ahuë hue'se ca'ncona gachoreña. Ja'nca gachorena, gatini saquëña baguë.

Saulo en Jerusalén

²⁶ Ja'nca sani, ja'nrebi Jerusalem ti'anni, Cristo bain ënjo'on ba'icua naconi te'e zi'inni baza caguë yo'o bi'raguëreta'an, baguëni ai huaji yëjën, baguëte coye yëmateña. Gu'a bainguë'bi cajën, baguëni güereña. ²⁷ Ja'nca güejëna, Bernabebi baguëte tëhuoni, Riusure ta'yejeiye yo'o concuana sani, baguëte ëñoguë quëaguëña:

—Ënquë yua Jesucristo bainguë ruinsi'quë ba'iji. Baguë yua ma'abi saiguëna, Jesucristobi baguëni tëhuo rani, baguëni ta'yejeiye coca caguëna, mame recoyo re'huasi'quë baquëña. Re'huasi'quë ba'iguëna, baguë yua Damascona ti'anni, jëja recoyo re'huani, Jesucristo ba'iyete si'a Damasco bainni quëani achoguë baquëña, quëaguëña Bernabé.

²⁸ Quëaguëna, bacuabi se'e ro'tani, baguëte bojoni, bacua jobona coreña. Corena, bacua naconi te'e ba'iguë, Riusu yo'ore congüë, ²⁹ Jesucristo ba'iyete jo'caye beoye si'a bainni quëani achoguë, judío bain griego coca cacua naconi ai ta'yejeiye cani achoguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, bacuabi ai bëinjën, baguëni huani senjo ëaye bateña. ³⁰ Ja'nca ba'ijëna, Cristo bainbi masini, Saulote inni, baguëte yahue sareña. Sani, Cesarea huë'e jobona ti'anni, baguëte Tarso huë'e jobona saoreña. Saorena, ja'anruna gatini sani baquëña.

³¹ Ja'nrebi Cristo bain jubëan si'a ca'ncoña ba'icuabi, judío bain je'o base'e beoguëna, gare se'e ai yo'omajën bateña. Judea yijare ba'icua, Galilea yijare ba'icua, Samaria yijare ba'icua, si'acuabi se'e jëja recoyo re'huani, Cristoni

quë'rë se'e ye'yeñu cajën, Riusu Espiritubi ta'yejeiye conguëna, bacua jubëan yua quë'rë se'e jaijeiateña.

Curación de Eneas

³² Ja'n'rëbi, jaijeijën ba'ijëna, Pedrobi si'a huë'e joboña Cristo bainre ëñaguë saiguë ganiguë, yua Lida huë'e jobo ba'icuana ti'anguëña. ³³ Ti'anni ëñato, bacua jubë bainguë Eneas hue'eguëbi ju'in hua'guë unquëña. Guë'nguë rauna ju'inguëbi te'e ëntë sara samute tëcahuëan cama se'gare uinguë baquëña. ³⁴ Ja'nca ba'iguëna, Pedrobi caguëña:

—Eneas, Jesucristobi më'ëre yurera huachoja'guëbi. Huachoguëna, më'e yua huëni, më'e camate re'huani jo'cajë'ën, caguëña.

Caguëna, Eneasbi ja'ansi'quë huajë rani huëquëña. ³⁵ Ja'nca huëquëna, Lida huë'e jobo bain, Sarón huë'e jobo bain, si'acuabi baguëni ëñani, Riusuni bojoreña. Ja'nca bojoni, bacua ja'anrë ro'tajën ba'ise'e beoru gare jo'cani, Jesucristoni si'a recoyo te'e zi'nzini bateña.

Resurrección de Dorcas

³⁶ Ja'n'rëbi yequë huë'e jobo Jope huë'e jobore yeco Cristo baingo bacoña. Tabita hue'ego yua bago mamire griego cocare cato, Dorcas hue'ego bacoña. Ai re'oye se'gare yo'ogo, bain carajën ba'iyete jo'caye beoye congo bacoña. ³⁷ Ja'nca ba'igobi ja'an umuguseña rau neni juncoña. Ju'insi'co ba'igona, bago bainbi bago ga'nihuëte zoani, ëmëje'en ba'i sonohuëna uanreña. ³⁸ Ja'nca uanni, Pedro yua Lida huë'e jobo cueñe ba'i jobore ba'iguëna, Baguëni choijañu cajën, bacua bain ëmëcua samucuar cuencueni, bacua naconi Pedroni coca saoreña:

—Besa con raijë'ën, cajën saoreña.

³⁹ Saorena, ja'n'rëbi Pedrobi baguëna ti'ansi'cua naconi Jopena raquëña. Rani, bago ga'nihuë uinruna mëani ëñojëna, ba hua'guëbi cacani ëñato, si'a hua'je hua'na bago consi hua'nabi baguëna ti'an raijën oijën bateña. Bacua canrëan, Dorcas ta'nëcani ro insise'ere ëñojën, Bago huajë ba'isi umuguseña yo'oni insise'e'ë cajën oteña. ⁴⁰ Ja'nca oijëna, Pedro yua si'a hua'nani hue'sena etoni, ja'n'rëbi Riusuna gugurini rëanni, ujaguë senquëña. Senni tējini, ju'insi hua'goni ëñani, bagoni caguëña:

—Tabita, huëijë'ën, caguëña.

Caguëna, bago yua ñaco sëtani, Pedroni ëñani, ja'n'rëbi huëni bëagoña. ⁴¹ Bëagona, Pedro yua bago ëntë sarare zeanni, bagote huëani nëcoguëña. Huëani nëconi, ja'n'rëbi si'a Cristo bain, hua'je hua'nare'ga choini, huajë hua'gore bacuani ëñoguëña. ⁴² Eñoguëna, si'a Jope huë'e jobo bainbi bago go'ya raise'ere masini, ai jai jubëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, baguëni recoyo te'e zi'inni bateña. ⁴³ Ba'ijëna, Pedro yua bacua naconi se'e yequë umuguseña bëani baquëña. Simón hue'eguë ga'ni coro re'huaye masiguë, ja'anguë huë'ena bëani baquëña.

10

Pedro y Cornelio

¹ Ja'n'rëbi yequë bainguë Cornelio hue'eguëbi baquëña. Cesarea huë'e jobo, cueñe ba'i jobore ba'iguëbi soldado jubë ëjaguë baquëña. Italiano casi jubë, romano ta'yejeiye ëjaguë ba'i jubë, ja'an jubëre guansegüë baguëña baguë. ² Ja'nca ba'iguëbi baguë te'e huë'e bain naconi Riusuni ai yëguë, Riusu yo'ore te'e ruiñe conguë baza caguë, Riusuni jo'caye beoye conguë baquëña. Judío bain bonse carajën ba'icuani ai curi insini conguë, Riusuni jo'caye beoye ujaguë baquëña. ³ Ja'nca ba'iguëbi yequë umuguse, ënsëguëbi a las tres

ba'iyeru sē'iguēna, baguē yua Riusuni ujaguē ba'iguē, Riusu guēnamē toyare te'e ruiñe ñaguēña. Riusu guēnamē re'oto yo'o conguēbi baguēna gaje meni caguēña:

—¡Cornelio! caguē choquēña.

⁴ Choiguēna, Corneliobi gue ro'taye beoye quēquēni ñaguēña. Ja'nca ñaguē, baguēni senni achaguēña:

—¿Mē'ē guere yē'ēni caguē'ne, Ējaguē? senni achaguēña.

Senni achaguēna, Riusure yo'o conguēbi sehuoguēña:

—Mē'ēbi Riusuni jo'caye beoye ujaguē, bonse carajēn ba'icuaana ro insini conguē ba'iguēna, Riusubi mē'ēni bojoguē ññaji. ⁵ Ja'nca sēani, mē'ēni re'oye yo'oye ro'taji. Yureca mē'ē bairre cuencueni, Jope huē'e jobona saoni, yē'ē bainguē Simón Pedroni choijē'ēn. ⁶ Yequē Simón hue'eguē naconi, jai ziaya ca'ncoreba, baguē huē'ere ba'iji. Ja'nca ba'iguēbi rani, mē'ē yo'oja'yete quēaja'guē'bi, Cornelioni sehuoguē quēaguēña.

⁷ Quēani tējini saquēña. Saquēna, Cornelio yua baguē huē'ere ba'ijēn baguēre yo'o concuani choquēña. Yequēre'ga, soldado hua'guē Riusuni te'e ruiñe ro'taguē re'oye yo'oguē, ja'anguēre'ga choni, ⁸ Riusu masi güesese'e si'ayete bacuana quēani, ja'nrēbi bacuare Jope huē'e jobona saoguēña, Simón Pedroni choija'yete.

⁹ Saoguēna, bacuabi sani, ja'nrēbi yequē umuguse Jopena ti'an bi'rajēna, mēñera sē'irēn ba'iguēna, Pedro yua baguē ba'i huē'e émēje'en ca'nco bēani huajēruna mēni, Riusuni uja bi'raguēña. ¹⁰ Ujaguē ba'iguēna, ai ta'yejeiye ai aon gu'aguēña. Ja'nrēbi aonre guanseni, baguēre cua'cucaijēna, baguē yua se'e ujaguē, Riusu guēnamē toyare ñaguēña. ¹¹ Guēnamē re'otona ññato, Riusu can jai can yua yijana gachose'e baquēña. Ba can gajese'ga na'miñoa ta'nēni ziunsi can ba'iguē, guēnamē re'otobi Pedro ba'iruna gaje mequēña. ¹² Gaje meguēna, can sa'nahuēna ññato, si'a airu hua'i hua'na, aña hua'na, can hua'i hua'na, ja'an bateña. ¹³ Ba'ijēna, guēnamē re'otobi coca can achoguēña:

—Pedro, huē'ijē'ēn. Hua'ire huani ainjē'ēn, cani achoguēña.

¹⁴ Cani achoguēna, Pedro sehuoguēña:

—Bañē, Ējaguē. Si'si hua'i hua'na banica, gu'a hua'i sēani, ro chiani aiñe beoye ba'iguē'ē yē'ē, sehuoguēña.

¹⁵ Sehuoguēna, guēnamēbi se'e cani achoguēña:

—Yureca Riusubi ja'an hua'ire tēnoni, Aiñe re'oye'ē canica, ja'an hua'ire gu'aye cama'ijē'ēn, cani achoguēña.

¹⁶ Cani achoguē, samute ba'iyegachoni, ja'an cocare cani achoni, ja'nrēbi ja'an canre se'e guēnamē re'otona mēoguēna, Pedro yua toyare ññani tējiguēña.

¹⁷ Ēñani tējini, ¿Riusu guere yē'ēni quēaguē'ne? caguē ro'taguēna, Cornelio bainbi ti'an rani, Simón huē'e ba'irute senni achajēn rateña. ¹⁸ Rani, ja'nrēbi Simón huē'ena ti'anni, Simón Pedro ba'iyete senni achajēn, baguēte choteña. ¹⁹ Chojjēna, Pedro yua Riusu toya ññase'ere yuta ro'taguē ññu'iguēna, Riusu Espiritubi Pedroni quēaguēña:

—Ēñajē'ēn. Samutecuabi mē'ēni choijēn raē'ē. ²⁰ Yē'ē raosi'cuare sēani, bacuana gajeni, gue huaji yēye beoye bacua naconi saijē'ēn, quēaguēña.

²¹ Quēaguēna, Pedro yua bacuana gajeni tēhuoni caguēña:

—Mēsacuabi yē'ēni cu'eto, ba'iyē yē'ē. ¿Mēsacua gue rate'ne? caguēña.

²² Caguēna, bacua sehuoreña:

—Yēquēna hua'na yua ējaguē Cornelio bain raosi'cua'ē. Baguē yua soldado ējaguē te'e ruiñe re'oye yo'oguē ba'iguē'bi. Riusuni ai yēguē, baguē yo'ore

jo'caye beoye yo'oguëna, si'a judío bainbi baguëte ai te'e ruiñe ëñajën, baguëni ai yëjën ba'iyë. Yureca baguë yua baguë huë'ere ba'iguëna, Riusu guënamë re'oto yo'o conguëbi baguëna gaje meni quëaguëña: Pedroni choijani rajë'ën. Baguë coca cani achoguëna, achajë'ën, quëaguëña baguë. Ja'nca quëaguëna, Cornelioyi yëquënare cuencueni, më'ere choijajë'ën caguë raobi, quëareña bacua.

²³ Quëajëna, Pedrobi bacuani: Cacani, bëani huajëjë'ën cani, ja'nrebi yequë umuguse ñatani, bacua naconi Corneliona saquëña. Cristo bain Jope ba'icua'ga reño jubëbi baguëni te'e conjën sateña.

²⁴ Sani, ganijën ba'ijën, yequë umuguse Cesarea huë'e jobona ti'anreña. Ti'anni ëñato, Cornelio yua baguë te'e bain, baguë gaje hua'na choni ñë'cosi'quë baquëña. ²⁵ Pedroni ëjojën ba'icuabi baguë ti'an raise'ere ëñani bojoreña. Bojojëna, Cornelioyi baguëni tëhuojani, baguëni ai ta'yejeiye ai te'e ruiñe ëñaguë, baguëna gugurini rëanguëña. ²⁶ Gugurini rëanguëna, Pedro yua baguëni huëani caguëña:

—Huëni necajë'ën. Riusu beoguë'e yë'ë. Më'eru te'e bainguë'e yë'ë, caguëña.

²⁷ Cani, baguëre saludani tëjini, baguë huë'ena cacani ëñato, ai jai jubë bain ñë'casi'cua bateña. ²⁸ Ba'ijëna, Pedrobi bacuani caguëña:

—Yë'ëbi judío bainguë sëani, tin bainna ti'anni, bacua naconi te'e ñë'cani ba'iyë gare porema'iguë'e yë'ë, judío ira bain guanseni jo'case'e'ru yo'otoca. Mëacuabi ja'anre re'oye masiyë. Ja'nca yo'oye ënsese'e ba'iguëna, Riusubi yureña yë'ëni tin masi güesebi. Si'a jubëan bainre te'e ëñani, bacuare gu'a coca caye beoye ba'ijë'ën, yë'ere cani jo'cabi Riusu. ²⁹ Ja'nca cani jo'caguëna, mëacuabi choijëna, gare güeye beoye raë'ë yë'ë. Ja'nca raisi'quëbi mëacuani ëñaguë, ¿Queacara ro'tajën, yë'ere chote'ne? mëacuani senni achaguë ba'iyë yë'ë, caguëña Pedro.

³⁰ Caguëna, Cornelioyi sehuoguëña:

—Yua gajese'ga umuguseña ba'iguë, yë'ëbi, na'ito ujarën ba'iguëna, yë'ë huë'ere ñu'iguë, Riusuni ujaguë baë'ë yë'ë. Aonre aiñe jo'cani, Riusuni ujaguë, ja'nrebi mëiñe ëñato, ai go'sijeï caña ju'iguëbi yë'ëna gaje meni necabi.

³¹ Necani, yë'ëni coca cabi: “Cornelio, më'ëbi jo'caye beoye ujani, bonse caracuanu conguëna, Riusubi ai bojoguë ëñaji. ³² Ja'nca sëani, më'ë bainre cuencueni, Jope huë'e jobona saoni, Pedroni choijajë'ën. Yequë Simón hue'eguë, jai ziaya ca'ncoreba ba'iguë, ja'anguë huë'ere ba'iji Pedro. Ja'nca ba'iguëbi më'ëna ti'an rani, yë'ë cocare quëaja'guë'bi” cabi baguë. ³³ Caguëna, yë'ë yua ja'ansirën më'ëni choijaiguëna, më'ëbi ai re'oye yo'oguë ti'anhuë. Ti'anguëna, Riusubi mai naconi te'e ba'iguëna, yëquëna hua'na si'acuabi Baguë cani jo'case'ere achafu cajën, më'ë coca Riusu cocare achaye ëjojën ba'iyë, caguë sehuoguëña Cornelio.

Discurso de Pedro en casa de Cornelio

³⁴ Ja'nca sehuoguëna, Pedrobi bacuani coca ca bi'raguëña:

—Yureca ro'tani yo'oyete se'e ye'yehuë yë'ë. Si'a bain jubëanre ëñaguë, Si'acua yua te'e ba'icua'ë caji Riusu. Quë'rë ta'yejeiye jubëan beoyë caji.

³⁵ Si'a jubëan bainre ëñaguë, baguëni ai yëjën te'e ruiñe yo'ojën ba'icua ba'itoca, ja'ancuare baguë bainrebare re'huani baji Riusu. ³⁶ Baguë ira bain cuencueni raosi'cuani coca cani jo'caguë, Jesucristo mame recoñoa re'huaja'yete ru'ru quëaguëna, baguë bainbi toyani, Israel bainna jo'careña. Ja'an Jesucristobi yua bainna ti'an rani ëñoguë, si'a bain ta'yejeiyereba Èjaguë ba'iji. ³⁷ Mëacuana yua Jesucristo ën yijana rani ba'ise'ere masiyë.

Ja'anguëbi Galilea yijana ti'an rani, Juan yua Riusu cocare quëani achoni, bainre bautizasi'quë ba'iguëna, ³⁸ Riusu yua baguë Espiritute raoni, Jesús Nazarenoni zi'in güesequëna, baguë yua si'a judío bain ba'iruanna sani, bainre re'oye yo'oni, zupai huati zemosi'cuare huachoni, ta'yejeiye yo'oguë baji'i, Riusubi conguëna. ³⁹ Ja'nca yo'oguëna, yëquëna hua'na baguëre yo'o concuabi ëñahuë. Baguë naconi te'e saijën, Judea yija ca'ncoña, Jerusalén huë'e jobo, ja'anruanna ti'anni bainre conguëna, yëquënabi ëñahuë. Ja'nrëbi judío bainbi baguëni preso zeanni, crusu sa'cahuëna quenni reo güeseni, baguëni huani senjohuë. ⁴⁰ Huani senjojënna, samute umuguseña ba'ini, Riusubi baguëni go'ya rai güesebi. Go'ya rai güeseni, baguëte yëquënani ëñobi. ⁴¹ Yëquëna jubë se'gani ëñoguëna, si'a bainbi baguëni ëñamaë'ë. Baguë cocare quëani achoye cuencuesi'cuare sëani, baguëte yëquënani ëñobi Riusu. Eñoguëna, yëquënabi baguë naconi te'e ba'ijën, baguë naconi aon ainjën, gono uncuajën ba'e'ë, go'ya rani ëñosi'quëre. ⁴² Ja'nca ba'ijënna, baguëbi yëquënani guanseni jo'cabi: Yë'ë ba'iyete ëñasi'cua sëani, si'a bainna sani, yë'ë ta'yejeiye E'jaguë ba'iyete quëani achojën ba'ijë'ën. Si'a bain huajëjën ba'icua, junni tonsi'cua si'acua gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'ere masini, bacua si'arën ba'ija'yete caja'guë'bi ba'iyë yë'ë. Riusubi yë'ëre ja'anna cuencueni re'huabi. Ja'an cocare bainna quëani achojën ba'ijë'ën, guanseni jo'cabi yëquënani. ⁴³ Riusu ira bain cuencueni raosi'cuabi güina'ru toyani jo'cajënna, mësacua ëñani masijë'ën. Riusu Raoja'guërebabi ti'an raiguëna, baguëni si'a recoyo ro'tajë'ën. Ja'nca ro'tatoca, Riusubi mësacua gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'ere gare tënoni, gare se'e ro'tama'ija'guë'bi, cani jo'careña Riusu ira bain raosi'cua, caguëña Pedro.

Los no judíos reciben el Espíritu Santo

⁴⁴ Yuta coca cani tējima'iguëna, Riusu Espiritubi gaje meni, si'acua Pedro cocare achacuani recoyo te'e zi'nzini baguëña. ⁴⁵ Ja'nca ba'iguëna, judío bain Cristoni ro'tacua, Pedro naconi raisi'cua, bacuabi yua gue ro'taye beoye ëñareña. ¿Riusu Espiritu queaca tin bainna ti'anni bacua recoyona zi'nziguë'ne? cajën, ro huesë ëyae ëñareña. ⁴⁶ Espiritubi gaje meni, ja'an bainni baguëna, bacuabi tin bain coca gare ye'yema'isi cocare cani achojën, Riusu ta'yejeiye ba'iyete ai bojojën cajënna, ja'an judío bainbi gue ro'taye beoye achareña. ⁴⁷ Ja'nrëbi Pedro se'e ca bi'raguëña:

—Ëncuabi, yëquëna Espiritu zi'nzise'e'ru güina'ru zi'nzisi'cuare sëani, oona bautiza güesenica, ¿jarocuabi ënseye'ne? caguëña.

⁴⁸ Ja'nca cani, Cristo bain mame re'huasi'cuare ëñani, Cristo ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe masi güeseni, bacuani bautiza güesequëña. Ja'nrëbi, ja'anru bain hua'nabi Pedroni se'e choni, Quë'rë se'e yequë umuguseña yëquëna naconi bëani ba'ijë'ën cajën choijënna, ba hua'guë bëani baquëña.

11

Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén

¹ Ja'nrëbi, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, si'a Cristo bain Jerusalén huë'e jobore ba'icuabi Cesarea cocare achani, Judío bain jubë ba'ima'icuabi Riusu cocare achani Cristoni recoyo te'e zi'nzini ba'iyë, ja'an cocare achani masini, Pedro raiyete ëjoreña. ² E'joni, Pedrobi ti'an raiguëna, judío bain Cristoni recoyo ro'tacuabi baguëni tëhuoni, ³ baguëni si'a jëja ca bi'rareña:

—¿Më'ë guere yo'oguë, judío bain ba'ima'icua naconi te'e ñë'cani bacua naconi te'e aon anquë'ne? senni achajën bënteña.

4 Senni achajëna, Pedrobi Riusu yo'ose'e si'ayete bacuani te'e ruiñe quëani achoguëña:

5 —Yë'ëbi Jope huë'e jobore ba'iguë, Riusuni ujaguë, Riusu guënamë toyare ëñahuë yë'ë. Riusu can jai canbi yë'ëna gaje rajji'i. Gajese'ga na'miñoabi ta'nëni ziunsi can ba'iguëna, 6 ja'an can sa'nahuëna ëñato, si'a airu hua'i hua'na, aña hua'na, ca hua'i hua'na, ja'an baë'ë. 7 Ba'ijëna, ja'nrëbi yë'ëni guënamë re'otobi coca cani achobi: “Pedro, huëni, hua'ire huani ainjë'ën” cani achobi. 8 Cani achoguëna, sehuohuë yë'ë: “Bañë, Ëjaguë. Si'si hua'i hua'na banica, gu'a hua'i sëani, ro chiani aiñe beoye ba'iguë'ë yë'ë” sehuohuë. 9 Sehuoguëna, guënamë re'otobi yë'ëni se'e cani achobi: “Yureca Riusubi ja'an hua'ire tënoni, aiñe re'oye'ë canica, ja'an hua'ire gu'aye cama'ijë'ën” cani, 10 samute ba'iyë gachoni, ja'an cocare cani achoni, ja'nrëbi si'a can yua guënamë re'otona mëase'e baji'i. 11 Ja'an toyare ëñani ro'taguëna, ja'ansirën samute bancia emëcua Cesarea huë'e jobobi raosi'cuabi yë'ë ba'i huë'ena ti'an rani, yë'ëre choë'ë. 12 Chojjëna, Riusu Espiritubi yë'ëni caguë: “Bacua naconi gare huaji yëye beoye saijë'ën” caguë guansequëna, saë'ë. Ëncua'ga Cristo bain te'e ëntë sara te'e ba'icua yë'ë naconi saë'ë. Sani, ja'an bainguë huë'ena ti'anni, baguë cocare achahuë. 13 “Riusu guënamë re'oto yo'o congüëbi yë'ë huë'ena gaje meni, yë'ëni ëñoguë nëcaguë cabi: Më'ë bainre Jope huë'e jobona saoni, Simón Pedroni choijaijë'ën. 14 Baguëbi rani, më'ëni Riusu mame recoyo re'huani bayete quëani, më'ë te'e huë'e bainre'ga ja'an cocare quëani achoja'guë'bi, nëcaguë cabi baguë” quëaguëna, achahuë yë'ë. 15 Ja'nca achani, baguë bain në'casi'cuani cocare quëani acho bi'raguëna, Riusu Espiritubi gaje meni, maini ru'rureba yo'ose'e ru'ru bacuani güina'ru te'e zi'nzini babi. 16 Ja'nca baguëna, ja'nrëbi mai Ëjaguë Jesús cani jo'casi cocare ro'tahuë yë'ë: “Juan yua oco se'ga naconi bainre bautisasi'quë ba'iguëna, Riusubi baguë Espiritu naconi mësacuani recoyo tënoni baja'guë'bi” ja'an cocare ro'tahuë yë'ë. 17 Ja'nca ro'taguë, Riusu Espiritu gaje meni bacuani zi'nzini base'ere ëñaguë, ja'ansi'quë ro'tahuë yë'ë: Mai hua'na Jesucristoni si'a recoyo ro'tacuani zi'nzini, ja'nrëbi bacuani güina'ru zi'nziguëna, çyë'ë hua'guë queaca Riusuni ënseye'ne? bacuani quëaguë sehuoguëña Pedro.

18 Ja'nca sehuoguëna, Cristo bain Jerusalén huë'e jobore ba'icua'ga gare se'e caye beoye nëcäjën, Riusuni bojojën careña:

—Riusubi ai ta'yejeiye masiye yo'obi. Tin bain jubëanre'ga choni, baguë bainre re'huani baji. Bacua gu'a juchare gare jo'cani, Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'itoca, gare carajeiye beoye Riusu naconi te'e ba'ija'cua'ë, cajën bojohuë bacua.

La iglesia de Antioquía

19 Yureca Estebanni huani senjorën ba'iguëna, Cristo bainni je'o bani gu'aye yo'ojëna, Cristo bain Jerusalén ba'icua'bi so'o yijaña tin yijañana gatini sateña. Sani, yequëcuabi Fenicia, yequëcuabi Chipre, yequëcuabi Antioquía, ja'an yijaña gatini sateña. Ja'nca gatini sani, ja'anruan bain judío bain se'gani Riusu cocarebare quëani achojën bateña. Tin bainni quëani achomateña. 20 Ja'nrëbi, yequëcua Cristoni recoyo zi'nzini ba'icua, Chipre, Cirene, ja'an yijaña ba'icua'bi Antioquía huë'e jobona ti'anni, si'a bain, judío bain jubë ba'ima'icua're'ga Cristo cocarebare quëani achoreña: Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, mësacua gu'a juchare mame tëno güesejë'ën, cani achojëna, 21 Cristobi ai ta'yejeiyereba congüëna, ai bainbi bacua ira coca yeyese'ere gare jo'cani, Cristoni recoyo te'e zi'nzini bateña.

²² Ja'nca ba'ijëña, Cristo bain jubë Jerusalén huë'e jobo ba'icuabi bacua yo'ose'ere masini, Bernabere cuencueni, baguëte Antioquíana saoreña.

²³ Saorena, baguëbi ti'anni ëñato, Riusubi ai ta'yejeiye bacuani bojo güsesi'quë baguëña. Ja'nca ëñani, ai bojoguëbi ja'an bainni re'oye yihuoguë bëaguëña. "Mësacua yua quë'rë jëja recoyo re'huani, Cristoni gare jo'caye beoye yo'o conjën ba'ijë'ën" caguë, bacuani bojora'rë yihuoguë baquëña.

²⁴ Ja'an Bernabé ba'iyete cato, ai re'o hua'guë, Riusu Espirituni ai ta'yejeiye zi'inni ba'iguëbi Riusu yo'oja'yete si'a recoyoreba ro'taguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, bain hua'nabi baguëni ëñajën, baguë cocare achajën, ai jai jubëbi Cristo bain runteña.

²⁵ Ja'n'rëbi jë'te, Bernabebi Tarso huë'e jobona sani, Sauloni cu'ejani, tinjani, Antioquíana raguëña. ²⁶ Raguëna, baguë naconi ye'yoguë conguëna, ja'an huë'e jobo bain ai jai jubë ba'ijëña, ba hua'nabi te'e tēcahuë bacuare ye'yoni yihuojën bateña. Ja'nca ba'ijëña, Antioquíana jubë ba'icua yua Cristo bain ru'rureba hue'ecua bateña.

²⁷ Ja'n'rëbi, Riusu yo'oja'ye masiye quëacua, Riusu cocare masiye quëacua, Jerusalemre ba'icuabi Antioquíana huë'e jobona sani, coca quëajën bateña.

²⁸ Ja'an quëacua jubë ba'iguë te'eguë, Agabo hue'eguëbi Antioquíana ti'anni ba'iguë, Riusu Espiritubi coca masi güseguëna, Cristo bain jobona nēcani, Riusu yo'oja'yete quëani achoguëña: Si'a yija bainbi ai aon gu'ana ju'inja'cua'ë, quëani achoguëna, yequë tēcahuëan ba'ini, bain ta'yejeiye ëjaguë Claudio guansegüë ba'irën ti'anguëna, Agabo coca quëani achose'e'ru baquëña. ²⁹ Ja'nca quëani achoguëna, Cristo bain Antioquíana jubë ba'icuabi bacua gaje concua Judea yijare ba'icuan oijën, Bacuare coñu cajën, ga banguëbi baguë porese'ru curire insini si'a curire re'huani Judea bainna saoreña. ³⁰ Bernabé, Saulo, bacuare cuencueni, bacua curi sacaicuare re'huani, Judea yija Cristo bain jubëan bainna saojën, ba samucua naconi ja'an curire ro insini saoreña.

12

Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro

¹ Ja'n'rëbi, ja'an umuguseña ba'iguëna, bain ta'yejeiye ëjaguë Herodes hue'eguëbi Cristo bain jubë ba'icua te'ecuaní jo'o ba bi'raguëña. ² Ru'ru Santiago hue'eguë, Juan ma'yë ba'iguëni guerra hua hua'ti naconi huani senjoguëña. ³ Ja'nca huani senjoni, judío bainbi ai bojojëña, Pedrorre'ga preso zeanni, ya'o huë'ena guaoguëña. Judío bain aon huo'coma'ise'e ain umuguseña sëani, ⁴ Herodesbi ro'taguë, Ja'an umuguseña pascua umuguseña si'aguëna, Pedrote judío ëja bain ba'iruna nēcoza caguë ëjoguëña. Ja'nca ëjoguëbi Pedrote guaoni, soldado jurëan gajese'ga jurëan baguëre sa'ñejën ëñacuare re'huani, baguë guaosiruna jo'caguëña. ⁵ Jo'caguëna, soldado hua'nabi baguëte re'oye ëñajën, gare etaye beoye ba'ija'guë cajën bateña. Ja'nca guaosi'quë ba'iguëna, Cristo bain jubë ba'icuabi Riusuni si'a jëja uajën, Riusuni jo'caye beoye senni achajën bateña.

Dios libra de la carcel a Pedro

⁶ Ja'n'rëbi, Herodes nēcojai umuguse ja'anrë ba'i umuguse si'ani, ñami ba'iguëna, Pedro yua ya'o huë'ere ba'iguë, samu soldado hua'na baguëre cuiracua joborare cainguë unquëña. Samu guënameñabi, cadenameñabi preso tayosi'quë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, ya'o huë'e cuiracuabi yua anto sa'rore ba'ijën, hue'se ca'ncona ëñajën nēcareña. ⁷ Eñajën nēcäjëña, Riusu guënamë re'oto yo'o conguëbi te'e jëana gaje meni, preso zeansi'quëna ti'anni,

ya'o huë'e sa'nahuë yua ai go'sijeiguëra miaguë ñoguëña. Ñõni, ja'nrebi Pedroni baguë ca'ncona puni sètoni caguëña:

—Besa huëijë'ën, caguëña.

Caguëna, guënameña'ga ja'anse'ebi ro tijini, baguë ëntë sarañabi tonquëña.

⁸To'inguëna, Riusure yo'o conguëbi Pedroni guansequëña:

—Më'ë tëimmete tëanni, më'ë guëon ju'iyete sa'yeni gueonjë'ën, caguëña.

Caguëna, Pedrobi ja'nca yo'oguëña. Yo'oguëna, Riusu yo'o conguëbi:

—Më'ë canre seoni, yë'ë naconi rajjë'ën. Saiñu, caguëña.

⁹Caguëna, Pedro yua baguëni be'teguë saquëña. Sani, etani, ro huesëguë ganiguë, ja'ansi'quë ro'taguëña: “Èoru ññañe se'ga huanoji yë'ëre” ro'taguëña.

¹⁰Ja'nrebi, soldado nëcaruan samuruanre tayojeiye sani, soldado hua'nabi ënsema'ijëna, ja'nrebi guëna anto sa'ro ta'pisiru, huë'e jobona etaru, ja'anruna ti'anreña. Ti'anni ññato, guëna anto sa'ro yua ja'anse'e anconi saoguëña. Anconi saoguëna, hue'sena etareña. Etani ja'nrebi, huë'e jobo ma'a te'e ma'abi saijëna, Riusu yo'o con hua'guëbi Pedrote jo'cani, huesëni saquëña. ¹¹Huesëni saquëna, Pedro yua sèta rani, ja'ansi'quë caguëña:

—Aito, Riusubi ai ta'yejeiyereba yo'obi. Baguë yo'o con hua'guëre raoni, yë'ëre, ya'o huë'ena guaosi'quëre eto güesebi. Yë'ë hua'guë yua Herodes preso zeansi'quëreta'an, judío ëja bain huani senjoja'guëreta'an, Riusubi ta'yejeiye yo'oni, yë'ëre tëani etobi, caguë ro'taguëña.

¹²Ja'nca ro'tani, ja'nrebi, María hue'ego, Juan Marcos pë'cago, bago huë'ena saquëña. Sani ti'anni ññato, ai jai jubë bain sa'nahuëre ba'ijën, Riusuni ujañen bateña. ¹³Ujañen ba'icuanu je'njuni achoguëna, romi zingo Rode hue'egobi anto sa'rona rani, ¿Gueguë'ne më'ë? senni achani, Pedrobi sehuoguëna, baguëni masigoña. ¹⁴Masigo, yua ai bojo hua'goreba huë'huëni, anto sa'rore ancoma'igo, bago bain sa'nahuë ba'icuanu huë'huëni quëagoña:

—Pedro'bi. Anto sa'rona rani nëcaji baguë, quëagoña.

¹⁵Quëagona, bain hua'nabi careña:

—Banji. Më'ëbi ro hue'nhue hua'go'ru ro ro'tago cayë, careña.

Cajëna, bagoca:

—Aito. Baguëreba'bi, sehuogoña.

Sehuogona:

—Baguë recoyo se'ga raimaquë, careña.

¹⁶Ja'nca cajëna, Pedro yuta anto sa'rore je'njuguë nëcaguëña. Je'njuguë nëcaguëna, ba hua'nabi anconi, Pedroni gue ro'taye beoye ññareña. ¹⁷Ja'nca ëñajëna, Pedro yua baguë ëntë sarabi huëani rëonni, Caye beoye ba'ijë'ën caguë, ja'nrebi baguë ya'o huë'ebi etoni raose'e, Riusu ta'yejeiye yo'oni conse'e, si'aye quëani achoguëña. Quëani achoni tējini, bacuani caguëña:

—Ja'an coca si'ayete mai jubë bain hua'na, Santiago sanhuë, ja'ancuani quëajajë'ën, caguëña.

Cani ja'nrebi bacuare jo'cani, yequëruna gatini saquëña.

¹⁸Ja'nrebi ñataguëna, soldado hua'nabi gue ro'taye beoye ba'ijën, sa'ñeña senni achajën, ¿Jaronu saquë'ne baguë? cajën, si'aruan huë'huëni ganojën, baguëni cu'e ganojën, ai yo'ojën bateña. ¹⁹Herodes'ga bacuani ai bëingüë, Yureca baguëni cu'ejaijë'ën guanseni, baguëte tinjamajëna, ja'nrebi ya'o huë'e cuiracuare choini, bacuani si'a jëja senni achaguëña. Senni achani, re'oye sehuomajëna, bacuare huani senjoñe guansequëña. Ja'nca guanseni tējini, ja'nrebi Judea yijabi sani, Cesarea huë'e jobona ti'anni baquëña Herodes.

La muerte de Herodes

²⁰ Ti'anni ba'iguë, yua Tiro bain, Sidón bain, bacuani ai bëinguë, bacuani te'e ruiñe ëñama'iguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, bacuabi sa'ñeña senni achajën, Maire je'o bama'ija'guë cajën, baguë huë'e ëjaguë Blasto hue'eguëni re'oye senni achani, baguëni bojo güesereña. Bojo güeseni, Herodesna ti'anni, Je'o beoye ba'ina'a, baguëni senni achareña. ²¹ Senni achani, Herodesbi bain ñe'cajai umuguse caguëna, bacuabi baguë ëja guëna seihuëna ti'anreña. Ti'anjënna, Herodes yua baguë ëjaguë cañare sayani, bacuana etani bëani, Ja'an bainni bojo güeseza caguë, bacuani zoe coca ca bi'raguëña. ²² Caguë ba'iguëna, si'a jubë bainbi ai bojojën güireña:

—Ai ta'yejeiyereba cayë më'ë, Riusureba'ru ba'iguë sëani. Ro bain ëjaguë cayë'ru quë'rë ta'yejeiyereba cayë më'ë, te'e cajën güireña.

²³ Cajën güijënna, ja'nrebi pecobi baguëni anni hueanjënna, pecosi'quëbi junquëña baguë, Riusuni te'e ruiñe yëma'isi'quëre sëani.

²⁴ Ja'nrebi, Riusu bainbi baguë cocarebare quë'rë ta'yejeiye quëani achojënna, si'aruan bainbi achani ro'ta bi'rareña.

²⁵ Ja'nrebi, Bernabé, Saulo, bacuabi Jerusalén huë'e jobore ba'ijën, bacua curire insini tējini, yua Antioquíana go'ijën, Juan Marcos hue'eguëte sani goteña.

13

Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero

¹ Yureca Cristo bain jubë Antioquíana huë'e jobore ba'icuaire ëñato, Riusu coca masiye quë'acua, bainre ye'yocua bateña. Bacua mami hue'ejën ba'ise'ere cato, yequë Bernabé, yequë Simón Zijequë. yequë Cirene bainguë Lucio, yequë Manaén baguë zinrënbi Galilea ëjaguë Herodes naconi te'e irasi'quë, yequë Saulo, ja'ancuabi bain ye'yocua bateña. ² Ja'nca ba'icuaibi yequë umuguse te'e jubë zi'nzini, Riusu yo'ore te'e conjën, aon aiñe jo'ca umuguseña ba'iguëna, Riusu Espiritubi bacuani guansegueña:

—Yureca Bernabé, Saulo, bacuare choini, yë'ë yo'o cani jo'case'ere yo'oja'cuare saojë'ën, guansegue caguëña.

³ Caguëna, ja'nrebi si'a jubëbi ñe'cani, Riusuni uajën, aonre aiñe jo'cajën ba'ijën, ja'nrebi bacua ëntë sarañare ba samucuaana pa'roni, Riusu yo'oja'cuare cuencueni, bacuare saoreña.

Los apóstoles en Chipre

⁴ Ja'nca saojënna, Riusu Espiritubi bacuare cuencueni saguëna, ba hua'nabi Seleucia huë'e jobona sani, jai yoguna cacani, Chipre jubona je'enni ti'anreña. ⁵ Ti'anni, Salamina huë'e jobona ti'anni, ja'nrebi judío bain ñe'ca huë'eñana cacani, Riusu cocarebare quëani acho bi'rareña. Ja'nca quëani achojën, Juan Marcos'ga bacuare te'e yo'o congüë baquëña.

⁶ Ja'nca quëani achojën, si'a jubo yija ca'ncoñana ganini, ja'nrebi Pafos huë'e jobona ti'anreña. Ti'anni, judío yai bainguë Barjesús hue'eguëte tēhuoreña. Ba hua'guë yua ro coqueguë, Riusu coca masi güesese'ere quëani achoguë'ë yë'ë, caguëña baguë. ⁷ Ja'nca caguëbi yua yequë bainguë, ja'an yija bain ëjaguë, baguë naconi baquëña, Sergio Paulo hue'eguë naconi. Ja'an Sergio Paulobi ai masi ëjaguë ba'iguëbi, Riusu cocarebare achaza caguë, Bernabé, Saulo, bacuare choquëña. ⁸ Choiguëna, ba samucuabi Sergio Paulona ti'anjënna, ja'an yai bainguë, Elimas'ga hue'eguëbi, E'jaguëbi ja'an cocare achani ro'tama'ija'guë caguë, bacua quëani achoyete ënse ëaye yo'oguëña. ⁹ Ja'nca ënse ëaye yo'oguëna, Saulo, Pablo'ga hue'eguëbi Riusu Espirituni ai

ta'yejeiye zi'inni ba'iguë, yai bainguëni si'a jëja ëñaguë, ¹⁰ baguëni bëinguë caguëña:

—Më'ë yua ro coque huati sëani, ai gu'aye yo'oguë, si'a re'oye yo'ocuanì je'o bayë më'ë. Riusu coca ye'yoni jo'case'ere gare caraye beoye huacha ca güeseguë'ë më'ë. ¹¹ Ja'nca yo'oguëre sëani, yureca Riusubi më'ëbi ai yo'o güeseza caguë, më'ë ñacore pa'roji. Pa'roguëna, zoe ba'irëmbi ñaco ëñama'iguë, ënsëguë miañete ëñañe beoye ba'iyë më'ë, canì jo'caguëña Pablo.

Cani jo'caguëna, ja'ansirën yua zijeì picobi baguë ñacona na'oguëna, ba hua'guë yua ro rënni ganoguë, baguë ëntë sarare zeanni saguëte cu'eguëña. ¹² Ja'nca cu'eguëna, bain ëjaguëbi si'aye ëñani, Jesucristo ba'iyë ye'yose'ere ai bojoguë achanì, Jesucristoni si'a ro'taguëna.

Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia

¹³ Ja'nrëbi Pablo sanhuëbi Panfilia yija huë'e jobo Perge huë'e jobona saiñu cajën, Pafos yo sa'rona gajeni, jai yoguna cacani sateña. Sani ti'anni, Juan Marcosbi Pablo sanhuë naconi se'e conguë saimaquëña. Bacuare jo'cani, Jerusalén huë'e jobona goquëña. ¹⁴ Go'iguëna, ja'nrëbi Pablo, Bernabé, bacuabi Perge huë'e jobobi saiñën, Antioquía huë'e jobo Pisidia yijare ba'iguëna, ja'anruna sani ti'anreña. Ti'anni, judío bain yo'o yo'oma'i umuguse ba'iguëna, bacua ñë'ca huë'ena cacani bëareña. ¹⁵ Bëani achajëna, ñë'ca huë'e bainbi Riusu coca Moisés toyani jo'case'e, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e, ja'an cocare ëñani canì achoreña. Canì achoni tëjini, ñë'ca huë'e ëjacuabi Pablo sanhuëna quëani saoni choteña:

—Mësacua yua yihuo cocare bain hua'nani quëani achoye ro'tanica, rani quëani achojë'ën, cajën choteña.

¹⁶ Chojëna, Pablobi nëcani, baguë ëntë sarabi huëani rëonni, bain achayete ëjoni, bacuani coca quëa bi'raguëña:

—Mësacua Israel bain, Israel bain coca ye'yeni Riusuni yo'o concua, mësacua si'acua yë'ë cocare achajë'ën. ¹⁷ Mai ta'yejeiye Riusubi baguë bain Israel bainre conni cuirase'ere achajë'ën. Mai ira bain ba'isi'cuabi Egipto yijare ba'ijën, tin yijabi rani ba'isi'cua ba'ijën, Riusubi conguëna, ai jai jubë jaijeijateña. Jaijeijatena, ja'nrëbi Riusubi ai ta'yejeiye yo'oguë, bacuare Egipto yijabi etoni sani baguëña. ¹⁸ Ja'nca sani baguëbi cuarenta tëcahuëan beo re'otore bacuare cuiraguë, bacua cue'yoni gu'aye yo'ojën ba'ise'ere oigüë ëñaguë, bacuani conguë saguëña. ¹⁹ Sani, Canaan yijare ba'icua te'e ëntë sara samu jubëan bain, ja'an gu'aye yo'ojën ba'icuanì saoni senjoni, bacua yijare mai ira bain ba'isi'cuana insini jo'caguëña Riusu. ²⁰ Insini jo'cani, ja'nrëbi se'e cuatro cientos cincuenta tëcahuëan bacuani conni cuiraguë, bacua ëja bainre cuencueni bainre guanse güeseguëna, baguë cuencueni jo'casi'quë Samuel hue'eguë ba'irën tëca ja'an bain ëjacuabi guansejën bateña. ²¹ Ja'nrëbi bain hua'nabi Riusuni senni achajën, Bain ta'yejeiye ëjaguëte re'huani, yëquënanì guanseni cuira güesejë'ën cajën cue'yojën senni achajëna, Riusubi Benjamín jubë bainre ëñani, Cis mamaquë Saúl hue'eguëte cuencueni, Israel bain ta'yejeiye ëjaguëre re'huani jo'caguëna, cuarenta tëcahuëan bainre guanseguë baquëña baguë. ²² Ja'nca guanseguë ba'iguëna, Riusubi baguëte quënoni saoni, ja'nrëbi yequë bainguë David hue'eguëte cuencueni, Israel bain ba'iyë ëjaguëte re'huani jo'caguë caguëña: “Ënquë, David hue'eguë, Isai mamaquë, baguëni ai te'e ruiñe ëñaguë ba'iyë yë'ë. Baguë yua si'aye yë'ë yëyete jo'caye beoye yo'oguë ba'ija'guë'bi” canì jo'caguëña Riusu. ²³ Ja'nca canì jo'casi'quëbi yua zoe ba'irën ëjoni, yua David bainguë yo'je ba'irën ba'isi'quë, Jesucristo hue'eguë, ja'anguëte cuencueni, maina raoni, Israel

bain gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e beoru gare tënoni, Yë'ë bainre mame re'huani baza caguë, mai ta'yejeiye ëjaguëte re'huani jo'caguëña Riusu. Aito. Riusu zoe cani jo'case'e'ru güina'ru yo'obi yure. ²⁴ Jesucristobi yuta raimaguëña, Juan Bautizaguëbi ti'an rani, si'a Israel bainni quëani acho bi'raguëña: "Mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, mame recoyo re'huani, ocona bautiza güesejë'ën" quëani achoguë baquëña. ²⁵ Ja'nca ba'iguëbi, baguë junni ton umuguseña ti'an bi'raguëña, bain hua'nani caguëña: "Mësacuabi yë'ë ba'iyete ro'tajën, Riusu ta'yejeiye conni cuiraguëte yë'ëre ro'tajëña, ja'anguë beoyë yë'ë. Yequë raoja'guë, yë'ë'ru quë'rë ai ta'yejeiye ëjaguë, ja'anguëbi yuara ti'an raija'guëta'an ba'iji. Baguëni yo'o coñe gare ti'anma'iguë'ë yë'ë, ta'yejeiye beo hua'guë sëani" caguëña Juan.

²⁶ Yureca, yë'ë bain sanhuë, Juan yua Riusu ta'yejeiye raoja'guëre quëaguëña, ja'an ta'yejeiyereba raosi'quëbi maina ti'anbi. Mai gu'a juchare tënoni, baguë bainrebare maire re'huani baza caguë, junni tonguë raji'i. Ja'nca raisi'quëre si'a recoyo ro'tajë'ën, yë'ë bain sanhuë. Mësacua yua judío bainreba, taita Abraham bain yo'je raisi'cua, yequëcua, judío bain ujayete ye'yesi'cua, mësacua si'acua Jesucristo congüë raise'ere ro'tajën ba'ijë'ën. ²⁷ Ja'nca raisi'quë ba'iguëreta'an, si'a judío bain Jerusalén ba'icua, bacua ëja bain naconi, bacuabi baguëte ëñani, Riusu raosi'quë ba'iguëte gare huesëhuë. Riusu cocare achajën, si'a yo'o yo'oma'i umuguseña bacua në'ca huë'ëñana sani, Riusu ira coca cani jo'case'ere achajën ba'icuata'an, Jesucristobi ti'an raiguëña, baguëni ro huesëjën ëñahuë. Ja'nca ba'icuabi Jesusni huani senjo güeseni, Riusu ira bain raosi'cua cani jo'case'e'ru güinareba'ru yo'ohuë. ²⁸ Gare gu'aye yo'oye beoye ba'isi'quëreta'an, baguë gu'aye yo'ose'ere ro tinja quëani, romano ëjaguë Pilatona sani, baguëre huani senjoñete sen'ë. ²⁹ Ja'nca senni achajëña, Pilatobi baguëni huani senjo güeseguëña, Riusu coca cani jo'case'e, Jesús ba'ija'yete toyani jo'case'e si'aye'ru güina'ru yo'ose'e baji'i. Ja'nca ba'iguëña, crusu sa'cahuëña junni tonguëña, baguë ga'nihuëte gachoni, baguëre tanhuë. ³⁰ Ja'nca junni tonsi'quëreta'an, Riusubi baguëte se'e go'ya rai güesebi. ³¹ Go'ya rai güeseguëña, Jesusbi se'e baguë bain concuani ëñoni, zoe ba'i umuguseña bacua naconi baji'i. Baguë bain concua yua baguë naconi Galileabi raijën, Jerusalenna ti'anjën, ja'an ba'isi'cua ba'e'ë. Ja'nca ba'icuabi yureca Jesús ta'yejeiye ba'iyete si'a bainni quëani achojën ganiñë.

³² Yëquëña hua'na'ga güina'ru mësacuani baguë ba'iyete quëani achojën ba'iyë. Riusubi mai ira bain ba'isi'cuani cani jo'caguë, baguë raoja'guë maina ti'an raija'yete cani jo'caguëña, yëquëña hua'nabi ja'an cocare, baguë ti'an raisi cocare mësacuani quëani achojën ba'iyë. ³³ Baguë ira bain ba'isi'cuani ja'nca cani jo'caguë, mai hua'nare'ga, bacua bain yo'je ba'icuare güina'ru cani jo'cani, güina'ru yo'obi Riusu. Jesucristo go'ya raisi cocare zoe toyani jo'cabi Riusu. Salmo coca, samu ba'i coca, ja'an cocare ëñani masijë'ën: "Më'ë yua yë'ë zinreba ba'iyë. Yure umuguse më'ëre yë'ë zin ba'iguëte re'huani, më'ëni ai te'e ruiñë ëñañë yë'ë" cani jo'caguëña Riusu. ³⁴ Ja'nrebi Riusubi se'e baguë cani jo'case'ere te'e ruiñë yo'oye ro'taguë, Jesús ga'nihuëbi pu'ncaye beoye ba'ija'guë caguë, baguëni go'ya rai güeseja'yete cani jo'caguëña. Ën cocare ëñani masijë'ën: "Yë'ë bainguë Davidni cani jo'case'e'ru mësacuani güina'ru yo'oja'guë'ë" cani jo'caguëña Riusu. ³⁵ Ja'nrebi yequë quë'ro Salmo cocare ëñajë'ën: "Më'ë bainguë ai yësi'quëni oiguë, baguë ga'nihuëte gare pu'nca güeseyë beoye ba'ija'guë'ë më'ë" cani jo'caguëña Riusu. ³⁶ Ja'nca cani jo'casi'quëbi David ba'ise'ere camaquëña. Ja'an bainguë Davidbi baguë junni huesëye tëca, Riusu case'e'ru güina'ru yo'oni, ja'nrebi junni tonni, baguë ira bain ba'isi'cua naconi tanrena, baguë ga'nihuëbi pu'ncani si'aguëña.

³⁷ Ja'nca pu'ncani si'aguëna, Riusu Raosi'quërebabi maina ti'an rani, junni tonguëna, baguë ga'nihuë yua gare pu'ncaye beoye baj'i, Riusu go'ya rai güesesi'quë sëani. ³⁸ Ja'nca ta'yejeiye yo'ose'e sëani, mësacua te'e ruiñe achani ro'tajën ba'ijë'ën. Jesús junni tonni go'ya raisi'quëre sëani, mësacua gu'a jucha yo'ojen ba'ise'ere baguëni gare quëajë'ën. Quëani, baguëni sentoca, mësacua recoyore gare tënoni, baguë bainrebare mësacuare re'huaja'guë'bi Jesús. ³⁹ Ja'anguëni si'a recoyo ro'tajëna, mësacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'ija'guë'bi. Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu bain ruiñu cacuata'an, Riusu bain ruiñe gare ti'anma'icua ba'iyë mësacua. ⁴⁰ Mësacua yua ëñare bajën, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere te'e ruiñe ro'tajën, Riusu bënni senjoja'ñe cani jo'case'ere jëañu cajën, baguë yo'oja'yete gare güeye beoye ba'ijë'ën. Ën coca toyani jo'case'ere ëñajë'ën:

⁴¹ Mësacua yua yë'ëni ro jayani gu'a güecua ba'ijën, yë'ë cocare achani ro'tajën ba'ijë'ën.

Yë'ëbi mësacuani bënni senjoguëna, mësacuabi gare carajiejën ba'ija'cua'ë. Yë'ë yua Riusu sëani, mësacua ën yija ba'i umuguseñabi ai ta'yejeiyereba yo'ore yo'oni mësacuani ëñoja'guë'ë.

Ëñojuëna, mësacuabi ai ëama'iñereba ëñacuata'an yë'ë yo'oja'yete gare ro'tama'ija'cua'ë.

Yequëcuabi ru'ru quëani achocualeta'an, yë'ë yo'oja'yete gare ro'tama'ija'cua'ë mësacua.

Ja'an cocare mai ira bain ba'isi'cuani cani jo'caguëña Riusu, judío bain ñë'ca huë'e ba'icuanu quëani achoguëña Pablo.

⁴² Quëani achoni tējini, bacua naconi etani sai bi'raguëna, judío bain jubë ba'ima'icua ja'anru ñë'casi'cuabi Pablo sanhuëni senni achareña:

—Mësacua yua se'e yequë yo'o yo'oma'i umuguse se'e rani, ja'an cocare maini se'e yihuoni ye'yojë'ën, senni achajën choteña.

⁴³ Chojëna, Pablo sanhuëbi sai bi'rajëna, ai jai jubë bain judío bain, yequëcua judío bain jubë ba'ima'icua, judío ujaye ye'yesi'cua, ai bainbi bacuani te'e conjën, te'e zi'nzini ba'ijëna, Pablo, Bernabé, bacuabi bacuani si'a jëja yihuojën, Riusubi mësacuani ai yëguëre sëani, baguëni gare jo'caye beoye recoyo te'e zi'nzini ba'ijë'ën yihuojën careña.

⁴⁴ Ja'nrebi yequë yo'o yo'oma'i umuguse ti'anguëna, si'a huë'e jobo bainbi Riusu cocarebare achañu cajën, bacua ñë'ca huë'ena ti'an rateña. ⁴⁵ Ti'an rajëna, judío bainbi ëñani, Mai ye'yoje'ru quë'rë ta'yejeiye ye'yoji baguë cajën, Pablóni bënjën, baguëni jayajën, baguë coca quëani achose'ere gu'aye ca bi'rareña. ⁴⁶ Ja'nca gu'aye cajëna, Pablo, Bernabé, bacuabi jëja recoyo re'huani, bacuani si'a jëja careña:

—Mësacua yua judío bain Riusu cuencuesi'cuare sëani, mësacuani baguë cocarebare ru'ru quëani achohuë. Quëani achocualeta'an, mësacuabi ro gu'a güejën senjoni, Riusu naconi carajeiye beoye si'arën ba'iyë gare yëma'icua ba'iyë mësacua. Ja'nca yëma'icua sëani, mësacuare jo'cani senjoni, judío bain jubë ba'ima'icua se'gani Riusu cocare quëani achoja'cua'ë yëquëna. ⁴⁷ Riusu guanseni jo'case'ere sëani, ja'nca yo'oja'cua'ë yëquëna. Baguë coca toyani jo'case'ere achajë'ën:

Më'ëre cuecuëni raoguëna, si'a ën yijaña bainna sani, yë'ë tëani baja'yete te'e ruiñe quëani, mia re'oto ëñoñe'ru bacuani masi güesejë'ën.

Si'a bain, judío jubë ba'ima'icuana quëani achoguë, si'a ën yija ca'ncoñana saijë'ën.

Ja'an coca toyani jo'case'ere achani ro'tajë'ën, careña Pablo sanhuë.

⁴⁸ Cajëna, judío bain jubë ba'ima'icuabi achani, ai bojo recoyo re'huani, Riusu cocareba ai re'oye achoye cayë mësacua cajën, Riusu cuencuesi'cua ja'an jubë ba'icuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Cristo naconi gare cara-jeiye beoye ba'ija'cuabi ai bojoreba bojoreña. ⁴⁹ Ja'nca bojojën, Riusu coca Jesucristo go'ya raisi cocare yequëcuani quëani achojaiñu cajën, ja'nca yo'o bi'rajëna, ja'an yija bain si'acuabi achareña. ⁵⁰ Ja'nca yo'ose'e ba'iguëna, judío bainbi quë'rë se'e bëinjën, bacua ëja romi hua'na Riusu bain casi'cua, yequëcua ja'an huë'e jobo ëjacua, bacuana sani, Pablo sanhuëni saoni senjoñu cajën, si'a jubëbi Pablo, Bernabé, bacuani ai je'o bajën, bacua yijabi etoni saoreña. ⁵¹ Etoni saojëna, Pablo sanhuëbi Bacua gu'a juchare bacuani masi güesëñu cajën, bacua güeoña ba'i ya'ore bacuana cue'nconi tonreña. Cue'nconi tonni, ja'nrebi bacua huë'e jobore jo'cani, Iconio huë'e jobona sateña. ⁵² Saijëna, Antioquía huë'e jobo bain Cristo bainbi bëani, Riusu Espírituni recoyo te'e zi'nzcua sëani, ai bojoreba bojojën bateña.

14

Pablo y Bernabé en Iconio

¹ Iconio huë'e jobona sani ti'anni, ja'nrebi judío bain ñë'ca huë'ena cacani, Riusu cocarebare bain hua'nani ai ta'yejeiye quëani achojëna, ai jai jubë bain judío bain, tin bain'ga Jesucristoni si'a recoyo ro'tareña. ² Ja'nca ro'tajëna, yequëcua judío bain Cristoni ro'tama'icuabi bëinjën, yequë bain tin bainna sani, ja'an raisi'cuabi ai gu'aye cacua'ë cajën, je'o ba güesereña. ³ Je'o ba güesejëna, Pablo sanhuëbi ja'anruna quë'rë zoe bëani ba'ijën, quë'rë jëja recoyo re'huani, Cristobi maire jo'caye beoye conre baji cajën, Cristo ba'iyete jo'caye beoye quëani achojën bateña. Ja'nca ba'ijën, Riusu oiguë coñete bainni masi güesejëna, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oni, bacuani conguë, bacua cocare te'e ruiñe ba'i cocare ba'iye bainni masi güeseguëña. Ja'nca masi güeseguëbi Pablo sanhuëni conguëna, bacuabi yua ai ta'yejeiye yo'o yo'ojën bainni ëama'iñereba ëñojën bateña. ⁴ Ja'nca ba'ijën yihuocua'reta'an, ja'an huë'e jobo bainbi te'e ro'tamateña. Jobo ba'icuabi judío bain naconi te'e ro'tajën, Riusu cocare achaye güereña. Jobo ba'icua'ga yua Riusure ta'yejeiye yo'o concua naconi te'e ro'tajën, bacua cocare achajën, Riusu cocareba'ë cajën bojojën bateña. ⁵ Ja'nca ba'ijëna, ja'an ro'taye güecua judío bain, tin bain naconi, ja'ancuabi huë'e jobo ëja bainna sani, Pablo sanhuëre zeanjani, gatabi inni, Bacuani huani senjoñu cajëna, ëja bainbi bacuare conjën yo'o bi'rareña. ⁶ Ja'nca yo'o bi'rajëna, Pablo, Bernabé, bacuabi bacua yo'ojayete masini, Licaonia yija ba'i joboñana gatini sateña. Ru'ru Lистра, ja'nrebi Derbe, ja'an huë'e joboñana gatini sateña. ⁷ Gatini sani, ja'an bainre'ga Cristo tëani ba cocare quëani achoreña.

Apedrean a Pablo en Lистра

⁸ Lистра huë'e jobona ti'anni ëñato, ja'anru bainguë güëon güë'nguësi'quë baquëña. Baguë të'ya raisi umugusebi güëon güë'nguësi'quëbi gare ganiñe beoye ba'isi'quëbi yua ja'anrute ñuquëña. ⁹ Ja'nca ñu'iguëbi Pablo cocare te'e ruiñe achaguëna, Pablobi baguëni ëñani, baguë recoyo ro'tayete masini, Cristobi baguëni huachoja'guë caguë, ¹⁰ ja'an bainguëni si'a jëja guanseguëña: —Yua huëni nëcajë'ën, guanseguëña.

Ja'nca guanseguëna, ba bainguëbi ja'ansirën nëca mëni, cha'cani, ja'ansi'quë gani bi'raguëña. ¹¹ Gani bi'raguëna, bain hua'nabi Pablo huachose'ere ëñajën, bacua coca Licaonia coca cajën, si'a jëja güi bi'rareña:

—Mai riusu hua'nabi bain hua'na runni, maina gaje meni ëñohuë, cajën güi bi'rareña.

¹² Ja'nca cajën, Bernabeni ëñajën, bacua riusu Júpiter baguë mamire hue'yoreña. Ja'nrëbi Pablóni ëñani, coca quëani achoguëre sëani, bacua riusu mami Mercurio hue'yoreña. ¹³ Ja'nca hue'yoni, bacua pairi hua'guë, Júpiter uja huë'e ëjaguëbi Mai riusu hua'nani ro'tajën, jo'ya hua'nare huani hua'ire ëjojaiñu caguëña. Baguë uja huë'e yua huë'e jobo anto sa'ro ca'ncore ba'iguëna, baguë yua toro hua'na jo'ya coro ga'huaña, ja'anre inni rani, si'a bain naconi Pablo sanhuëna gugurini rëanni, bacua toro jo'ya hua'nani huai bi'rareña. ¹⁴ Ja'nca yo'o bi'rarena, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, Pablo, Bernabé, bacuabi ëñani, Ja'nca gu'aye yo'oma'ija'bë cajën, bacua cañare ye'rejën oijën, bain jobona güijën careña:

¹⁵ —Mësacua ja'anre yo'oye beoye ba'ijë'ën. Yëquë'nabi bain hua'na mësacua ba'iyë'ru ba'i hua'na se'ga ba'ijën, yëquë'nani ja'nca yo'omajën ba'ijë'ën. Riusu cocarebare quëani achocua se'ga ba'iyë yëquëna. Mësacua ti'anni, Mësacua huacha riusu hua'ire ro'tajën yo'oyete gare jo'cani senjojë'ën cajën, mai ta'yejeiyereba Riusu ba'iyete, baguë cocarebare, ja'anre mësacua quëani achojën raë'ë yëquëna. Ja'an ta'yejeiye Ëjaguë Riusubi guënamë re'oto, yija re'oto, jai ziaya re'oto, si'aye ja'anruan ba'iyete re'huani jo'casi'quëre sëani, ja'anguëni recoyo te'e zi'nzini ba'ijë'ën. ¹⁶ Ja'an Riusubi si'a bainre ëñani, bacuabi cue'yojënna, Ro bacua yëse'e se'ga yo'ojën ba'ija'bë caguë, bacuani oiguë ëñaguëta'an, ¹⁷ Yë'ë re'oye ba'iyete masija'bë caguë, bacuani gare jo'caye beoye re'oye yo'oni, bainna jo'caguë ba'iji Riusu. Ba hua'guëbi maina oco güeseni, mai aonre ira güeseni, mai aonre caraye beoye maina ro insini jo'caguëna, bojo recoyo re'huani ba'iyë mai, bain hua'nani si'a jëja careña Pablo sanhuë.

¹⁸ Ja'nca cajën, bain hua'nabi jo'ya hua'nare huani, bacuana insini bojoñu cajën ba'icua'reta'an, Pablo sanhuëbi ai yo'ojën, bacuani ai ënse cocare zoe cajënna, bacua yo'oja'yete jo'cama'ire'ahuë.

¹⁹ Ja'nrëbi, bacua huacha yo'oja'yete jo'cajënna, judío bainbi ti'an rateña. Antioquia huë'e jobo, Iconio huë'e jobo, ja'anruanbi rani, Listra bainni gue'rini, Pablo sanhuëni huani senjoñu cajënna, ba hua'nabi gatabi inni, Pablona senjoni, Yua junji'i baguë cajën, baguëte rërëni, huë'e jobo ca'ncona sani jo'cani uanreña. ²⁰ Uanrena, ja'an huë'e jobo bain Cristoni zi'nzini ba'icua'bi Pablona ti'anni, baguëre të'ijeiye nëcani, baguë ba'iyete uajënna, baguë yua huajë hua'guë nëcani, ja'nrëbi se'e ba huë'e jobona cacani baquëña. Ba'iguë, yequë umuguse ñataguëna, Bernabé naconi Dérbena saquëña.

²¹ Sani, Dérbena ti'anni, ja'anru bainni Cristo tëani ba cocare quëani achojënna, ai bainbi Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'nzini ba'ijë'nna, Pablo sanhuëbi se'e Listra huë'e jobona goteña. Goni, ja'nrëbi Iconio, ja'nrëbi Antioquia, ja'anruanna se'e saijën, ²² Cristoni recoyo zi'nzini ba'icua'ni se'e yihuojën, bacuani si'a jëja quëareña:

—Cristo yëye se'gare si'a recoyo ro'tajën yo'ojën ba'ijë'ën. Gare jo'caye beoye baguë yo'ore conjën ba'ijë'ën. Riusu guënamë re'oto bain ba'iyë yënica, gare caraye beoye ai yo'ojën ba'iyë mai, quëareña.

²³ Quëani, ja'nrëbi bacua jubëan ëja bainre cuencueni re'huani jo'careña. Ja'nca yo'oni tējini, bacua naconi aonre aife jo'cajën Riusuni uajën, Mësacua yua Cristoni te'e zi'nzisi'cua sëani, baguë cocare te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ijë'ën cani, bacuare jo'cani goteña.

²⁴ Ja'nca go'ijën, Pisidia yijabi saijën, ja'n'rëbi Panfilia yijana ti'anreña. ²⁵ Ti'anni, Perge huë'e jobona cacani, Riusu cocarebare quëani achoni, ja'n'rëbi Ataliana sateña. ²⁶ Sani, ja'an huë'e jobo yo sa'rona gajeni, yoguna cacani, bacua huë'e jobo Antioquía huë'e jobona go'ini ti'anreña. Bacua cuencuesi yo'ore yo'oni tējini, Riusubi oigué congüé cuiraguëna, bacua bain saosi'cuana ti'anni, ²⁷ si'a Riusu bain jubëre ñë'coni, Riusu conni cuiraguë ta'yejeiye yo'oguë ba'ise'e beorure bacuani quëani achoreña: Riusubi baguë bain ba'ija'cua judío bain jubë ba'ima'icua, bacuare yëquënani ëñoni, Cristoni si'a recoyo ro'tani baguëni zi'nzini ba'ija'bë caguë, yëquënani congüë, bacuani baguë cocare quëani acho güesebi. ²⁸ Ja'nca quëani, ja'n'rëbi ja'an jubë bain Cristo bain naconi ai zoe bateña.

15

La reunión en Jerusalén

¹ Ja'n'rëbi yequëcua Riusu bain cacua, judío bainbi Judea yijabi sani, Antioquía huë'e jobona ti'anni, Cristo bain ja'anru ba'icua ni coca ye'yoni yihuo bi'rareña:

—Mësacua go neño ga'nire tēyoni senjoma'itoca, Riusu guënamë re'otona ti'añe gare porema'iñë. Ja'nca sëani, Moisés guanseni jo'case'e'ru yo'o'jën ba'ijë'ën, yihuo'jën bateña bacua.

² Ja'nca yihuo'jënna, Pablo, Bernabé, bacuabi si'a jëja cajën, Mësacuabi huacha cacua'ë cajën, ënse cocare ai zoe cani jëhuareña. Cani jëhuarena, Cristo bain Antioquía ba'icuabi, Jerusalén ëja bain naconi ja'an cocare cani acho güeseñu cajën, Pablo, Bernabé, ja'an bairre cuencueni, Jerusalenna saoreña.

³ Ja'nca saojënna, bacuabi Fenicia, Samaria, ja'an yijañabi sani, ja'an bainre quëareña:

—Judío bain jubë ba'ima'icuabi bacua ja'anrë ro'tajën ba'ise'ere gare jo'cani, Riusuni recoyo te'e zi'nzini ba'iyë, quëajënna, si'a Cristo bainbi achani, ai bojo recoyo re'huareña.

⁴ Ja'n'rëbi, Pablo, Bernabé, bacuabi Jerusalenna ti'anni, si'a Cristo bain jubë, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, Cristo bain ira ëjacua, ja'ancuana ti'anni saludajënna, bacuabi ai bojojën saludareña. Saludajënna, ja'n'rëbi Riusu yo'o yo'ose'e, Riusure conjën ba'ise'e beoru bacuani quëareña. ⁵ Quëajënna, ja'anru ba'icua fariseo bain ba'isi'cua Jesucristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'nzisi'cua, bacuabi nēcani, si'a jëja careña:

—Judío bain jubë ba'ima'icuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajënna, bacua go neño ga'nire tēyo güeseni, Moisés coca cani jo'case'e'ru bacuani yo'o güesey bayë mai, careña.

⁶ Carena, ja'n'rëbi Riusure ta'yejeiye yo'o concuabi Cristo bain jubë ira ëjacua naconi ñë'ceni, Ja'an case'ere ëñani ro'tani masiñu cajën, ⁷ sa'ñëña ai zoe senni achajën, si'a jëja cajën bateña. Ja'nca cani, ja'n'rëbi Pedrobi huëni, bacuani caguëña:

—Yo'je sanhuë, Riusubi yë'ere cuencueni, judío bain jubë ba'ima'icuana saoguëna, yë'ëbi ja'an cocare quëaguëna, achajë'ën. Judío bain jubë ba'ima'icuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani baguëni zi'nzini ba'ija'bë caguë, yë'ere cuencueni, bacuana saoguëna, baguë cocare quëani achohuë yë'ë.

⁸ Quëani achoguëna, bacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani zi'nzijënna, Riusubi bacuani ai bojoguë ëñani, baguë Espiritute bacuana gaje meni ba güesebi, si'a bain recoyote te'e ruiñe masiguë sëani. Maini ru'ru gaje meni base'e'ru bacuani güina'ru zi'nzini babi. ⁹ Riusubi mai hua'nare ëñaguë, ba hua'nare'ga

ëñaguë, Si'a jubë yua te'e bain ba'icua'ë caguë, bacuabi si'a recoyo ro'tajëna, bacuani ënseye beoye bacua recoyore mame re'huanì tënoni, bacuani babi. ¹⁰ Ja'nca sëani, Riusu yo'ose'e sëani, ¿mësacua queaca ro'tajën, Riusu ta'yejeiye yo'ose'ere ro'tama'iñe'ne? Mësacua yua ja'an Cristo bainni ai yo'o güesema'ijë'ën. Mai ira bain ba'isi'cua'ga Moisés guanseni jo'case'ere yo'oye poremajën, mai hua'na'ga güina'ru yo'oye porema'icua'ë. ¹¹ Ja'nca porema'icubi Jesucristona ti'anni, baguëni recoyo zi'nzini banica, ¹² ai yo'o güeseye beoye baguë bainreba re'huasi'cua ba'iyë mai. Ja'nca ba'ijëna, Riusubi bacuare'ga güina'ru baguë bain mame re'huasi'cuare baji, Pedrobi caguëña.

¹² Caguëna, si'a jubëbi caye beoye ba'ijën, Bernabé, Pablo, bacua cocare'ga achareña. Ba hua'nabi quëajën, Riusu ta'yejeiyereba yo'oni judío bain jubë ba'ima'icua'na saose'ere quëareña. ¹³ Quëani tējijëna, Santiagobi caguëña:

—Yë'ë bain sanhuë, achajë'ën. ¹⁴ Mësacua yua Simón Pedro coca quëase'ere achahuë. Riusubi judío jubë bain ba'ima'icua'ni bojoguë ëñani, baguë bainreba ru'ru ba'icua're bacua jubë ba'icua're cuencueni re'huanì babi quëabi Pedro. ¹⁵ Ja'nca quëaguëna, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere ëñato, güina'ru canì jo'careña bacua:

¹⁶ Yë'ë canì jo'case'e'ru ba'iyë yo'oja'guë'ë yë'ë.

Yë'ë ira bainguë ba'isi'quë Davidre cuencueni, yë'ë bain ta'yeje ëjaguëre re'huanì jo'caguëna, baguë bain yo'je raisi'cuabi yë'ë bainre guanse bi'rajëna, zoe ba'irën carajei bi'rahuë.

Ja'nca carajei bi'rajëna, yë'ë bainre se'e mame re'huanì baja'guë'ë yë'ë.

¹⁷ Si'a bainbi yë'ëre cu'eni, yë'ëni recoyo zi'nzini ba'ija'bë caguë, bacua jubëre se'e mame re'huaja'guë'ë.

Ja'nca re'huanì, si'a bain, judío bain jubë ba'ima'icua'ga yë'ë ta'yejeiye ba'iyete masini, yë'ëni cu'eni baja'bë.

¹⁸ Ja'nca canì jo'cabi mai Èjaguë Riusu.

Baguë yo'oja'yete ru'rureba ba'isirën ro'tani, gare tin yo'oma'iguë ba'iji.

Ja'nca ba'iguëbi baguë yo'oja'yete maini masi güeseji.

Ja'an cocare toyani jo'ca güesebi Riusu.

¹⁹ Ja'nca toyani jo'case'e sëani, judío bain jubë ba'ima'icua'ni ai yo'o güeseye beoye Cristonì zi'nzini ba'iyete yihuojën bañuni. Bacua ja'anrë ro'tajën ba'ise'ere gare jo'canì senjoni, Cristonì si'a recoyo ro'tajën ba'icua're sëani, ²⁰ ën yihuo coca se'gare bacuani toyani saofu: "Mësacua bainbi jo'ya hua'nare huani huacha riusu hua'ina insini jo'catoca, ja'an hua'ire aiñe beoye ba'ijë'ën. Mësacua bain yo'ojën ba'iyë'ru tin romigoni, tin ëmëguëni gare yahue bama'ijë'ën. Huejasi'cua se'gabi te'e ba'ijë'ën. Mësacua bainbi jo'ya hua'nare ñajemona guioni huaitoca, ba hua'ire ainmajën ba'ijë'ën. Ba zie'ga uncumajën ba'ijë'ën." Ja'an coca se'gare bacuani yihuoni saofu. ²¹ Si'a bain huë'e joboñana cu'eto, judío bain ñë'ca huë'eña ba'iji. Si'a yo'o yo'oma'i umuguseña ja'an huë'eñana cacani achato, Moisés guanseni jo'casi cocare ëñani canì achoyë. Ja'nca ai zoe canì achose'e ba'iguëna, Cristo bain si'aruan ba'icubi cacani achayë poreyë. Ja'nca sëani, yë'ë casì coca se'gare bacuani yihuoni saofu, Santiagobi canì yihuoguëña.

La carta a los no judíos

²² Ja'nca yihuoguëna, Riusure ta'yejeiye yo'o concua, Cristo jubë ëjacua, si'a jubë naconi, sa'ñëna senni achani, mai jubë bain samucua're cuencueni, Pablo, Bernabé, bacua naconi, Antioquíana saofu. Saojëna, mai cocare ja'an bainna quëaja'cua'ë, sa'ñëna careña. Ja'nca canì, bacua bainguë Judas

Barsabás, yequère'ga Silas, bacuare cuencueni, Cristo bain jubè ai yèsi'cuare sèani, Antioquíana saoreña. ²³ Saojèn, èn cocare toyani, bacua naconi saoreña: “Yèquèna hua'na Riusu ta'yejeiye yo'ore concua, Cristo bain jubè ira èjacua, si'a Cristo bain naconi, mèsacuani bojojèn saludayè yèquèna. Mèsacua yua judío bain jubè ba'ima'icua, Antioquía, Siria, Cilicia, ja'anruane ba'ijèna, mèsacuani yihuo cocare toyani saoyè yèquèna. ²⁴ Yequècua ènjo'on ba'icuabi, yèquènabi cuencuema'ijèna, mèsacuana sani, mèsacuani ai yo'o güesejèn, yihuoni ye'yojèn, tin ro'ta güesejèna, yèquènabi achahuè. Moisés guanseni jo'casi cocare jo'caye beoye yo'ojèn, Mèsacua go neño ga'nire tèyo güesejè'èn cajèn yihuojèna, yèquènabi bacuare saomaè'è. ²⁵ Ja'nca saoma'icuabi yureña sa'ñeña senni achani, te'e ro'tajèn, mèsacuani te'e ruiñe quèani saon' cajèn, yèquèna bain cuencuesi'cua naconi coca saoyè yèquèna. Mai gajecua ai yèsi'cua Bernabé, Pablo, bacua naconi saija'bè cajèn, ²⁶⁻²⁷ yèquèna bain hua'na Judas, Silas, ja'an hue'ecuare mèsacuana saoyè yèquèna. Ja'ancuabi mai Èjaguè Jesucristoni ai re'oye yo'o conjèn ba'icuabi huajè ju'inre'ahuè. Ja'nca ba'icuabi mèsacuana sani, yèquèna coca yihuoni saoyete si'ayete mèsacuani re'oye quèaja'cua'è. ²⁸ Yureca Riusu Espíritubi yèquènani ro'ta güesequèna, yèquènabi te'e ruiñe ro'tajèn, mèsacuani ai yo'o güeseye beoye guansejèn, èn coca se'gare mèsacuani guanseni jo'cayè yèquèna: ²⁹ Mèsacua bainbi jo'ya hua'nare huani huacha riusu hua'ini insini jo'catoca, ja'an hua'ire aiñe beoye ba'ijè'èn. Mèsacuabi jo'ya hua'ire huani ainto, ba ziere gare uncumajèn ba'ijè'èn. Mèsacua bainbi jo'ya hua'nare ñajemona guioni huaitoca, ja'an hua'ire ainma'ijè'èn. Mèsacua bain yo'ojèn ba'iyè'ru tin romigoni, tin èmèguèni gare yahue bamajèn ba'ijè'èn. Huejasi'cua se'gabi te'e zi'inni ba'ijè'èn. Ja'an coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojèn banica, ai re'oye ba'ija'guè'bi mèsacuare. Riusubi mèsacuani conja'guè. Gañañe'è.” Ja'an cocare yihuojèn, Antioquía jubè bainna saoreña.

³⁰ Ja'nca saojèna, si'a jubè bain cuencuesi'cuabi Antioquíana sateña. Sani, ti'anni, si'a Cristo bain jubèrè ñè'coni, èja bain yihuoni toyasi cocare bacuana insireña. ³¹ Insijèna, bacuabi èñani cani achoni tējini, Riusubi maire ai re'oye recoyo huano güesebi cajèn, ai bojoreba bojoreña. ³² Bojojèna, Judas, Silas, bacuabi Riusu cocare ai masiye quèani achoye cuencuesi'cua ba'ijèn, ja'anru Cristo bainni Riusu cocare quèani achojèn, bacua recoyo ai re'o huano güesejèna, què'rè se'e jèja recoyo re'huani bateña. ³³ Ja'nca ba'ijèna, Riusu bain raosi'cuabi bacua naconi zoe ba'irèn bèani ba'ijèn, ja'nrebi, Jerusalenna goñu cajèn, Antioquía jubè bainni ai bojo güese cocare cani jo'cani goteña. ³⁴⁻³⁵ Go'ijèna, Pablo, Bernabé bacuabi Antioquía huè'e jobona bèani, yequècua naconi bainre ye'yojèn, Riusu cocarebare quèani achojèn bateña.

Pablo comienza su segundo viaje misionero

³⁶ Riusu yo'ore ja'nca yo'ojèn ba'ijèn, jè'te, Pablobi Bernabeni caguèna: —Mai ru'ru bain èñasi hua'nani èñajaiñu. Bacuani Riusu cocarebare quèani achoni rani, yureca se'e sani, bacua yo'ojèn ba'iyete èñajaiñu, caguèna.

³⁷ Caguèna, Bernabebi sehuoguèna:

—Ja'nca ba'ito, ja'nca èñajaiñu. Juan Marcosre'ga sañu. Maire conja'guè, sehuoguèna.

³⁸ Ja'nca sehuoguèna, Pablobi ro'tani, Maire jo'cani senjosi'què, Panfilia huè'e jobobi saisi'què, maire se'e yo'o conma'isi'quère sèani, baguète se'e choima'ina'a caguèna. ³⁹ Ja'nca sa'ñeña coca cajèn, te'e ro'tamajèn, sa'ñeña conjèn saimateña. Bernabé se'gabi Juan Marcosre cuencueni, Chipre jubona

saiñu cajën, jai ziaya yoguna cacani sateña. ⁴⁰ Saijënna, Pablo'ga Silas hue'eguëte choini, Siria, Cilicia, ja'an yijañana saiñu caguëna, si'a Cristo bain jubëbi bacuare saojën, Riusubi mësuacuanu ta'yejeiye oiguë congüë ba'ija'guë cajën, bacuani bojojën saoreña. ⁴¹ Saorena, ba hua'nabi ja'an yijañana saijën, ja'anruan bain Cristo bain jubëanna ti'anni, bacuani quë'rë bojo recoyo ba hua'nare re'huajën, yihuojën bateña.

16

Timoteo acompaña a Pablo y a Silas

¹ Ja'nca ba'icuabi Derbe, Lистра, ja'an huë'e joboñana ti'anreña. Ti'anni, ja'anru bainguë Timoteo hue'eguëni tēhuoreña. Cristo bainguë ba'iguëna, baguë pē'cago yua judía baingo Cristoni te'e zi'inni ba'igo bacoña. Baguë pē'caguëca griego bainguë baquëña. ² Ja'an Timoteo hue'eguëte tēhuoni, baguë ba'iyete achato, Lистра, Iconio, ja'an huë'e jobo bain Cristoni ro'tacuabi baguëte ai re'oye cacua bateña. ³ Ja'nca ba'ijënna, Pablobi baguëni ai re'oye ëñaguë, Yēquëñani te'e conni raijē'ën. Saiñu caguë choquëña. Choni, ja'n'rëbi baguë go neño ga'nire tēyo güeseguëña. Ëñjo'on bain judío bainbi baguë taita griego hua'guëre masicua sëani, yē'ëni gu'aye ro'tama'ija'bë caguë, Timoteoni go neño ga'nire tēyo güeseni, baguëte saguëña. ⁴ Sani, bacuabi yequë huë'e joboñana ti'anni, si'a bain Riusu cocareba achasi'cua, ja'ancuare ñë'coni, Jerusalén ëja bain yihuo cocare guanseni toyani jo'case'ere bacuani cani achoreña. ⁵ Cani achoguëna, Cristo bain jubëan, si'aruan ba'icuabi achani, quë'rë se'e jëja recoyo re'huani, Cristoni quë'rë se'e jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, si'a umuguseña quë'rë jai jubë jaijeijën bateña.

La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia

⁶ Ja'n'rëbi, Pablo sanhuëbi se'e sani, Riusu Espiritubi ai ta'yejeiye congüëna, Asia yijabi saijën, Riusu cocarebare quëani achoreña. Ja'n'rëbi se'e saijën, Frigia, Galacia, ja'an yijañabi yē'ñajën ganini saijën, ⁷ Misia ca'ncona ti'anreña. Ja'anruna ti'anni, Bitinia yijana saiñu cacuareta'an, Jesuscristo Espiritubi ënseguëña. ⁸ Ënseguëna, Misia yijabi te'e ruiñe saijën, Troas huë'e jobona ti'anreña. ⁹ Ti'anni, Pablobi ñamibi umeni cainguë, ëo cainruna ëñato, Macedonia yija bainguëbi coca güiguë nēcaguëña: "Macedonia yijana raijē'ën. Yēquëñani con raijē'ën" güiguë choquëña. ¹⁰ Ja'nca ëo cainruna ëñani sëtani, yēquëna hua'nani quëaguëna, si'a hua'nabi achani, Riusubi maire ja'an yijana choiji. Baguë cocarebare ja'an bainni yurera'rë quëani achojën saiñu te'e cahüë yēquëna. Cani, ja'ansirën huëni, re'huani saë'ë.

Pablo y Silas en Filipos

¹¹ Sani, Troas yo sa'rona gajeni, jai yoguna cacani, Samotracia jobona je'enni saë'ë. Sani ti'anni, yequë umuguse ñataguëna, Neápolis huë'e jobona ti'anhuë. ¹² Ti'anni, ja'n'rëbi Filipos huë'e jobona ti'anhuë. Romano bain huë'e jobo mame re'huasi jobo yua ja'an Macedonia yija quë'rë ta'yejeiye huë'e jobo ba'i'i. Ja'anruna ti'anni, zoe baë'ë yēquëna. ¹³ Ja'nca ba'icuabi yo'o yo'oma'i umugusebi Riusu bain naconi ujañaiñu cajën, huë'e jobo ca'ncorena sani, ziaya yēruhuana ti'anni, Riusu bain naconi bëahuë. Bëani, romi hua'nabi ñë'cani ba'ijënna, Riusu cocarebare bacuani quëani achohuë. ¹⁴ Quëani achojënna, te'ego Lidia hue'egobi achago ñuco'ë. Tiatira huë'e jobo baingobi bago re'o can bajacu canre insini curi cogo raisi'co baco'ë. Ja'an baingobi Riusuni ai ro'tago, Ai ta'yejeiguë ba'iji cago ba'igobi Pablo cocare te'e ruiñe achago ñuco'ë. Achago ñu'igona, Riusubi baguë ba'iyete bagoni quë'rë te'e

ruiñe recoyo masi güesequëna, Riusu cocare achani te'e ruiñe yo'oz a cago, ¹⁵ bago te'e huë'e bain si'acua naconi bautiza güesehuë. Bautiza güeseni tējini, yëquëna hua'nani si'a jëja choigo cago:

—Mësacua yua yë'ëre ëñajën, Cristo baingo ba'iyete te'e ruiñe ro'tanica, yë'ë huë'ena bëani ba'ijë'ën cago, si'a jëja choigona, bago huë'ena bëani baë'ë yëquëna. ¹⁶ Ja'n'rëbi, yequë umuguse, Riusuni ujaruna sai bi'rajën, yeco romi zingoni tēhuohuë yëquëna. Huati bago sëani, bago ñacobi ëñani, bain yo'oja'yete masini quëaye porego. Ja'nca poregona, bago bainbi bagoni preso zeanni bani, bago masini quëase'ere bainni ai ro'iyete senni achajën, ai curi conihuë. ¹⁷ Ja'nca conihuë, ba hua'gobi yëquëna yo'je be'tego, bainni ai jëja güigo raco'ë:

—Ja'ncuabi yua ta'yejeiye E'jaguë Riusu bain baguëni yo'o conjën raisi'cua'ë. Riusuni recoyo zi'nzini ba'iyete mësacuanihuë quëani achajën raisi'cua'ë, güigo raco'ë.

¹⁸ Ja'nca güigo raigo, si'a umuguseña jo'caye beoye güigona, Pablobi achani ya'jani, bagona bonëni, bago huatini cabi:

—Jesucristobi ta'yejeiye yo'oguëna, ba hua'gore gare jo'cani etani saijë'ën, huati, guansequë cayë yë'ë, si'a jëja cabi baguë.

Caguëna, huatibi ja'ansirën bagote gare jo'cani etani saji'i.

¹⁹ Etani saquëna, bago ëjacuabi ëñani, ¿Queaca se'e curi conihuë baye'ne mai? cajën, Pablo, Silas, bacuare zeanni, rërëni, bacua huë'e jobo ëja bain ba'iruna sani nëconi, ²⁰ ëja bainni cahuë:

—Eñcua, judío bainbi mai huë'e jobona ti'anni, ai hui'ya cajën ba'iyë. ²¹ Mai hua'na romano bain hua'na ba'ijën, mai ye'yese'ere yo'ojëna, ba hua'nabi tin ye'yojën, ai gu'aye yo'oyë maire. Bacua ye'yoye'ru yo'oye porema'icua'ë mai, cahuë.

²² Cajëna, si'a huë'e jobo bainbi achani, Pablo sanhuëni je'o bajën gu'a güejëna, ëja bainbi bacuana bonëni, bacua cañare rutani, ja'n'rëbi soldado hua'nani, Mësacua si'nseñoabi inni, bacuani si'nsejë'ën cajën guansequëna, ²³ zoe si'nsehuë. Si'nseñi tējini, ya'o huë'ena guaoni, ya'o huë'e ëjaguëni, Bacuare ai re'oye ëñaguë re'huani bajë'ën canihuë jo'cahuë. ²⁴ Ja'nca jo'cani saijëna, ja'an ëjaguëbi bacuare zeanni, sa'nahuëreba ba'i sonohuëna sani, sepu tontoñabi bacua guëoñare jëoni tayo güesequëña.

²⁵ Jëoni tayosi'cuabi yua ñami jobo ba'irëni Riusuni uajën, baguëni ta'yejeiye gantajëna, yequëcua preso zeansi'cuabi achareña. ²⁶ Achajëna, ja'n'rëbi yijabi te'e jëana ñu'cua bi'raguëña. Si'a ya'o huë'e cato, ñu'cuyey se'ga ba'iguëna, ya'o huë'e anto sa'roña beoru a'nqueni saoguëña. Preso zeansi'cua guënameña gueonse'e gare ti'jini tonquëña. ²⁷ Riusubi ja'nca ta'yejeiye yo'oguëna, ya'o huë'e ëjaguë cainsi'quëbi sëtani rani, anto sa'roña a'nquese'ere ëñani, Preso zeansi'cuabi yua'ne gatini saimate caguë, baguë hua'tibi rutani, Yë'ë ja'ansi'quë juani junza caguë yo'o bi'raguëna, ²⁸ Pablobi baguëni güiguë caguëña:

—Gare yo'oma'iguë ba'ijë'ën. Yëquëna hua'na si'a hua'na ënjo'onre ba'iyë, güiguë caguëña.

²⁹ Caguëna, ba ëjaguëbi majahuë zëonni raye guanseni, Pablo, Silas, bacua ba'iruna huë'huëni cacajani, ai huati guaonguë to'ntoguë, bacua guëon na'mina gugurini reanguëña. ³⁰ Ja'n'rëbi, bacuare sani, huë'sena ti'anni, bacuani caguëña:

—Mësacua yua yë'ëni quëajë'ën. Yë'ë gu'aye ba'iyete jo'cani Riusu bainguë runza canica, ¿queaca yo'oye'ne yë'ë? senni achaguë caguëña.

³¹ Caguëna, bacuabi sehuoreña:

—Ëjaguë Jesucristoni si'a recoyo ro'tani zi'innica, më'ë, më'ë te'e huë'e bain naconi, si'a jubëbi yua Riusu bain runni, gare carajeiye beoye bojojën ba'ija'cua'ë, sehuoreña.

³² Ja'nca sehuoni, Cristo cocarebare quëani achojënna, baguë, baguë te'e huë'e bain, si'acuabi achareña. ³³ Achani, bojo recoyo re'huani, yuta ñami ba'iguëna, ya'o huë'e ëjaguëbi bacua ja'si nesiruanre zoani, si'a baguë bain naconi bautiza güesereña. ³⁴ Ja'nrebi bacuare sani, baguë huë'ena caca güeseni, bacuani aon aonguëña. Si'a baguë bainbi yua baguë naconi Riusuni si'a recoyo ro'tasi'cua sëani, ai recoyo bojoreba bojojën bateña.

³⁵ Ja'nrebi ñataguëna, huë'e jobo ëja bainbi soldado hua'na naconi Pablo sanhuëre etojë'ën cajën raoreña. ³⁶ Ja'nca raoni quëajënna, ya'o huë'e ëjaguëbi Pablóni quëaguëña:

—Ëja bainbi guanseni raojënna, mësacuaire etoni saoye poreyë yë'ë. Ja'nca sëani, bojo hua'na saijë'ën, quëaguëña.

³⁷ Quëaguëna, Pablo yua ja'an soldado hua'nani choini, quëaguëña:

—Mësacua ¿queaca ro'tajën, yëquëna hua'nare ro yahue etoye'ne? Mësacua ëja bainbi yëquënaire zeanni, bacua si'nseñoabi si'nse güeseni, ja'nrebi ya'o huë'ena guaohuë. Yëquëna hua'na romano bain ba'ijënna, mësacua gu'aye yo'ojën, te'e ruiñe yo'omaë'ë. Ja'nca sëani, ëja bain se'gabi rani, yëquëenate etoja'yete quëaja'bë, quëaguëña Pablo.

³⁸ Quëaguëna, soldado hua'nabi bacua ëja bainni quëajateña. Quëajatena, bacuabi ai quëquëjën, Romano baincua'ne, cayë cajën, ³⁹ ja'ansi'cua huëni, Pablo sanhuëna sani senreña: Yëquënabi ai gu'aye yo'ose'ere ro'tama'ijë'ën senjën, bacuaire etoni sani quëareña: Mësacua yua ën huë'e jobobi gare saijë'ën cajën, huaji yëjën, bacuaire saoreña. ⁴⁰ Saojënna, bacuabi Lidia huë'ena sani, Cristo bain jubëte ëñani, Mësacua yua Cristoni gare jo'caye beoye yo'o conjën ba'ijë'ën cajën, bacuaire yihuoni tējini, bacuaire jo'cani sateña.

17

El alboroto en Tesalónica

¹ Ja'nca sani, Pablo, Silas, bacuabi Anfípolis, Apolonia, ja'an huë'e joboña tayojani, ja'nrebi Tesalónica huë'e jobona ti'anreña. Judío bain ñë'ca huë'e yua ja'anrute ba'iguëna, ² Pablo yo'oguë ba'ise'e'ru yo'oguë, ja'an huë'ena yo'o yo'oma'i umuguse cacani, ja'an bain naconi coca caní, senni achaguë samute semana baquëña. ³ Ja'nca ba'iguëbi Riusu coca toyani jo'case'ere bacuani masi güeseguë, bacuani quëani achoguë caguëña:

—Riusu Raosi'quë Cristo hue'eguëbi ai yo'oye babi. Ai yo'oni, junni tonni, ja'nrebi samute umuguseñabi go'ya raji'i. Riusu Raosi'quëre sëani, mësacuani te'e ruiñe quëani achohuë yë'ë. Ja'an raosi'quë yua Jesús hue'ëji baguë, caguëña Pablo.

⁴ Caguëna, ja'nrebi judío bain hua'na rëño jubëbi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Pablo sanhuëni te'e zi'inni bateña. Griego hua'na'ga Riusuni ujaye ye'yési'cuabi, romi hua'na'ga ta'yeyeiye ba'icuabi, ja'ancuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'nzireña. ⁵ Judío bain hua'na yequëcuaca Cristoni ro'tamateña. Ro'tama'icuabi Pablo sanhuë yo'o güesese'ere ëa ëñani bëinjën, huë'e jobo ma'aña ba'icua gu'a bainre choteña. Choni, Mësacua yua Pablo sanhuëni je'o bajën, bacuaire gu'aye cajë'ën, caní saoreña. Saojënna, ja'an gu'a bainbi si'a huë'e jobobi ganini, gu'a cocare güini, Pablo, Silas, bacuaire zeanni ëja bain ba'iruna nëcoñu cajën cu'ecuata'an, Pablo sahuëre tinjamateña.

6 Jasón hué'ena cacani, bacuare tinjamajën, Jasón, baguë Cristo bain, bacuare rërëni sani, ëja bain ba'iruna nëconi, bacuani güijën careña:

—Eñajé'ën. Eñcuabi si'a re'oto bainni je'o bani gu'aye ro'ta güeseni, ja'n'rëbi ënjo'ona ro gu'aye yo'ojën raë'ë. 7 Raijënna, Jasonbi bacuare choiguë, baguë hué'ena bëa güesebi. Ja'nca yo'ocuabi mai ta'yejeiye Eñaguë Cesarni je'o bajën, baguë coca guanseni jo'case'ere achamajën, tin ye'yojën ba'iyë. Yequë ta'yejeiye Eñaguë Jesucristo hue'eguëbi maina ti'anbi cajën, mai hua'na romano bainni ai je'o bayë bacua, cajën güireña bacua.

8 Ja'nca cajën güijënna, si'a hué'e jobo bain, bacua ëja bain naconi, ja'an cocare achani, ai bëinreba bëinjën, ai hui'ya güi bi'rareña. 9 Ja'n'rëbi ëja bainbi Jasón sanhuëni ai curi ro'iyë senni, ja'n'rëbi ro'ijënna, bacuare etoni saoreña.

Pablo y Silas en Berea

10 Saorena, Cristo bain hua'na ja'anru ba'icuabi Pablo, Silas, bacuare tëhuoni, ja'ansirën, ñami ba'iguëna, Berea hué'e jobona saoreña. Saorena, bacuabi sani ti'anni, judío bain ñë'ca hué'ena te'e ruiñe sateña. 11 Sani, ja'an judío bain naconi ba'ijën yihuojënna, ai re'oye achareña. Yequë judío bain Tesalónica ba'icua'ru quë'rë te'e ruiñe achani ye'ye bi'rareña. Si'a umuguseña Pablo coca quëani achose'ere achani, Te'e ruiñe cama'iguë baguë cajën, Riusu coca toyani jo'casi pëbëna cu'ejani, baguë coca case'ere tinjani, te'e ruiñe masireña. 12 Ja'nca cu'ejani masicua sëani, ai jai jubë bain, judío bain, griego bain, bacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'nzireña. Eëmëcua se'gabi ba'imateña. Romi hua'naga ai ta'yejeiye ba'i hua'naga Cristoni si'a recoyo ro'tani zi'nzireña. 13 Ro'tani zi'nzijënna, judío bain Tesalónica hué'e jobo ba'icuabi achani masini, Berea hué'e jobona sani, ja'an bainre'ga Pablo sanhuëni je'o ba güesereña. 14 Ja'nca yo'ojënna, Cristo bain hua'na ja'anru ba'icuabi Pabloni tëhuoni, Yurera'rë jai ziaya ca'ncona gatini saijë'n cajën saojënna, Silas, Timoteo, bacuabi Bereana bëareña. 15 Bëajënna, Pablobi sani, baguëre concuabi baguë ma'are eñojënna, Atenas hué'e jobona ti'anguëña. Ti'anni ja'n'rëbi, Silas, Timoteo, bacuani cocare saoguë, baguëre conjën raisi'cua naconi coca cani saoguëña: Mësacua porese'eru besa raijë'n guanseni saoguëna, ba hua'nabi Bereana goteña.

Pablo en Atenas

16 Go'ijënna, Pablo yua baguë bainre ëjoguë, Atenas hué'e jobore ba'iguë, ganini eñato, huacha riusu hua'i te'ntoni nëcose'e ai ba'iyë ai baquëña. Ja'nca ba'iguëna, Pablobi ai oiguë eñaguë baquëña. 17 Ja'nca oiguë eñaguëbi ja'an hué'e jobo bain naconi Riusu cocarebare ai cani achoguë baquëña. Judío bain ñë'ca hué'ena ti'anni, judío bain, yequëcua Riusuni ai yëcua, bacua naconi coca cani, ja'n'rëbi si'a umuguseña aon insiruna sani, baguëte tëhuocuani coca caguëña. 18 Caguëna, ja'n'rëbi yequëcua, epicúreo bain quëase'ere ye'yesi'cua, yequëcua estoico bain quëase'ere ye'yesi'cua, bain ba'iyete ai ro'tajën ba'icua, ja'ancuabi Pablote tëhuoni, baguë ye'yoyete ai senni achareña. Senni achani, te'ecuabi sa'ñeña cajën:

—¿Ba hua'guë yua gue cocare ro'tani, huesë hua'guë'ru ye'yoguë'ne? sa'ñeña senni achajën careña.

Senni achajënna, yequëcuabi sehuojën:

—Tin riusu hua'i ba'iyete quëani acho'te baguë, ro'tayë mai, sehuoreña.

Pablo yua Jesucristo ba'iyete quëani achoguë, baguë go'ya raise'ere quëani achosi'quë sëani, bacuabi ro ro'tajën, sa'ñeña senni achajën sehuoreña.

19 Ja'nca senni achajën ba'icuabi Pablote choijën, bacua ëja bain ñë'caru Areópago casiruna sareña. Sani ti'anni, baguëni senni achareña:

—Mè'è coca ye'yoguè ba'iyete què'rè te'e ruiñe quèani achojè'èn. Gare achama'isi'cua sèani, mè'èbi quèaguèna, achaza cayè yèquèna. ²⁰ Tin cocare caguèna, achani masifü cayè, senni achareña.

²¹ Si'a Atenas bain, so'o yijabi raisi'cua'ga baru ba'icua naconi, si'acuabi yua gue gu'a mame ye'yose'e se'gare senni achajèn, ja'an se'gare caraye beoye quèajèn, senni achajèn bataña.

²² Ja'nca baguère senni achajèna, Pablo yua Areópago huè'ere ba'iguè, bacua jobona nècani, coca ca bi'raguèña:

—Mésacua Atenas baincua, mésacua riusu hua'nani ai ro'tacua ba'iyete yè'ere èñoñè. ²³ Yè'è yua mésacua huè'e jobo ca'ncoñare ganiguè, mésacua riusu hua'na te'ntoni nècose'ere èñaguè, te'e te'ntoni nècosirute èñato, ñaca toyani jo'case'e baji'i: “Èn riusuni gare huesècuata'an, baguè ba'iyete te'ntoni nècohuè yèquèna” toyani jo'case'e ba'iguèna, ja'an Riusu ba'iyete mésacuan quèani achoja'guè'è yè'è yureña.

²⁴ Ja'an Riusu yua mai ta'yejeiyereba Riusu sèani, si'a èn yija re'otore, si'a ènjo'on ba'iyete beoru re'huani jo'casi'què'bi ba'iji. Ja'nca re'huani jo'casi'què'bi si'a guènamè re'oto, si'a yija re'oto, ja'anre baji baguè. Ja'nca baguè sèani, ro bain re'huasi huè'erèanre bèani ba'ima'iguè'bi baguè. ²⁵ Bain hua'na bonse caraye'ru gare caraye beoye ba'iguè'bi. Bain hua'na carayete si'ayete maina ro insini jo'cabi. Bain huajèjèn ba'iyete, bain yí'èjèn ba'iyete, ja'an si'ayete maina ro insini jo'cabi Riusu.

²⁶ Si'a èn re'oto bainre re'huani jo'casi'què'bi si'a jubèan bain tin ba'icua re'huasi'cuare'tan, si'a hua'na yua te'e bain yo'je raisi'cua ba'iyè. Re'huani jo'cani, ja'n'rèbi, Si'a èn yija re'otona sani bèani jajèjèn ba'ijè'èn caguè, ga jubète cuencueni saoni, bacua ba'iruan, bacua umuguseña ba'iyete, ja'an si'ayete cuencueni jo'cabi Riusu. ²⁷ Ja'nca re'huani jo'caguè, Si'a bainbi yè'è ba'iyete te'e ruiñe ye'eni masijè'èn cani jo'caguèna, baguèni gare guaja beoye cu'eni tinjani baye poreyè mai, maire te'e ba'iguère sèani. ²⁸ Mai recoyorebana gaje meni baja'guè canica, maina ti'anni, mai recoyona te'e zi'nzireba zi'nzini, si'a mai ba'iyete mame re'huani, maini bojoreba bojo güeseji Riusu. Mésacua ira bain ba'isi'cuabi yihuo cocare masiye ro'tani toyani jo'cajèn, te'eguèbi toyani jo'caguè: “Mai hua'na yua Riusu te'e huè'e bainreba'ru ba'icua'è” toyani jo'caguèna baguè. ²⁹ Ja'nca toyani jo'caguèna, ja'an cocare ro'tajèn ba'ijè'èn. Riusu te'e huè'e bainreba'ru ba'icua sèani, Riusu ta'yejeiye ba'iyete huacha ro'taye beoye ba'ijè'èn, Mésacua yua zoa curi, plata, gata, ja'anbi inni, ro mésacua ro'tase'ere cuencueni, te'ntoni, Yè'è riusureba'è cajèn nèconi banica, ai huacha yo'oyè mésacua. ³⁰ Mai ta'yejeiyereba Riusubi bain cue'yoni yo'ose'e, ja'anrè yo'ojèn ba'ise'ere èñani, Chao hua'nabi ro huesè èaye yo'ojèn, yè'è ba'iyete yuta ye'yema'icuaire sèani, bacuani bènni senjoma'inë yè'è caguè ba'isi'què'ta'an, yureñabi si'a èn yija bainni quèani acho bi'raji Riusu: “Mésacua ja'anrè gu'a jucha yo'ojèn ba'ise'ere gare jo'cani mésacua mame recoyo tèno güesejè'èn” cani acho bi'raji yureña. ³¹ Ja'nca cani acho bi'raguè, baguè cuencuesi umuguse yuara ti'anja'guè'ta'an ba'iji. Baguè bainguè cuencuesi'quèrebabi yuara maina ti'an raija'guè'ta'an ba'iji. Ti'an raiguèna, si'a bain yo'ojèn ba'ise'ere èñani, re'oye yo'ojèn ba'isi'cuare tèani baja'guè'bi. Gu'aye yo'ojèn ba'isi'cuare gare bènni senjoja'guè'bi. Baguè bainguè cuencueni raoguèna, maina ti'anni, mai ro'ire junni tonni, ja'n'rèbi go'ya raji'i baguè. Ja'nca go'ya raisi'quère sèani, baguè umuguse ti'anja'ñete te'e ruiñe masiyè mai, Atenas bainni quèani achoguèña Pablo.

³² “Junni tonni go'ya raji'i baguè” caguèna, ja'an bain jubè jobo ba'icua'bi ro jayareña. Yequècuaca baguèni careña:

—Më'ëbi se'e yequë umuguse ja'an cocare quëani achoguë rajj'ën. Achañu, careña.

³³ Carena, Pablobi bacuare jo'ca bi'raguëna, ³⁴ bacua jubë ba'icua te'ecuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, baguëni te'e zi'nzireña. Dionisio hue'eguë, Areópago ñë'ca huë'e ëjaguë, romi hua'go Dámaris hue'ego, yequëcua, ja'an ba'icuabi Pablóni te'e zi'nzini bateña.

18

Pablo en Corinto

¹ Ba'ijëna, ja'nrëbi jë'te, Pablobi Atenas huë'e jobore jo'cani sani, Corinto huë'e jobona ti'anni baquëña. ² Ti'anni ba'iguëbi ja'an judío bain Riusu bainre tëhuoni, bacuani te'e zi'inni baquëña. Ba judío bainguë Aquila hue'eguë, baguë rënjo Priscila naconi, ja'ancuare tëhuoni zi'inni baquëña. Italia yijabi raisi'cua bateña. Bain ta'yejeiye ëjaguë Claudio hue'eguëbi si'a judío bainre ëñaguë, Roma bain yijabi gare saij'ën caguë guanseguëna, ba samucuabi Corinto huë'e jobona ti'anni bateña. Ti'anni ba'ijëna, ³ Pablobi bacuani tëhuoni, bacua ba'iyete masini, bacua naconi te'e ba'iguë, te'e yo'o congüë baquëña, si'acua yua jo'ya hua'na ga'nibi huë'ëña yo'oye masicua sëani. ⁴ Ja'nca te'e yo'o congüë yo'o yo'oma'i umuguse ti'anguëna, judío bain ñë'ca huë'ëna cacani, Riusu cocarebare quëani achoguë ba'iguëna, judío bain, tin bain, ja'an ñë'casi'cua jobo ba'icuabi te'e ruiñe achani, Cristoni si'a recoyo ro'tani recoyo te'e zi'inni bateña.

⁵ Ja'nca ba'ijëna, ja'nrëbi Silas, Timoteo, bacuabi Macedonia yijabi ti'anni Pablo yo'ore con bi'rajëna, Pablobi se'e ro'taguë, Yë'ë yo'o, jo'ya hua'na ga'nibi huë'ëñare yo'oye ja'anre jo'cani, Riusu cocare quëani achoye se'gare yo'ozu caguë, si'a judío bainni te'e ruiñe quëani achoguë, “Jesuscristo yua Riusu Raosi'quëreba ba'iguëbi maina ti'an raji'i. Baguëre zoe ëjojën ba'icuan ti'an rani, maini coñe yëji baguë” quëani achoguëña. ⁶ Quëani achoguëna, judío bainni cue'yoni, Pablóni je'o bani, ai gu'a coca ca bi'rareña. Ja'nca ca bi'rajëna, Pablo yua baguë caña ba'i ya'ore cue'nconi tonni, bacuani caguëña:

—Mësacuabi cue'yoni, Cristore ro gu'a güeni senjojëna, Riusubi mësacuani ai bënni senjoguë ba'ija'guë'bi. Bënni senjoguëna, mësacua carajeija'yete ro'tajë'ën. Ro mësacua cue'yoni carajei güesese'ë sëani, Riusuni jucha beo hua'guëbi te'e ruiñe baguëni sehuoguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Yureca judío bain jubë ba'ima'icua bonëni, Riusu cocarebare ja'ancuani quëani achoyë yë'ë, caní, bacuare jo'cani saquëña Pablo.

⁷ Sani, yequë bainguë Justo hue'eguë, Riusuni ai yëguë, ja'anguë huë'ëna ti'anni, bainre coca quëani acho bi'raguëña. Baguë huë'e yua judío bain ñë'ca huë'e ca'nore baquëña. ⁸ Quëani acho bi'raguëna, yequë bainguë Crispo hue'eguë, judío bain ñë'ca huë'e ëjaguëbi achani, Cristóni si'a recoyo ro'tani te'e zi'inni baquëña, baguë te'e huë'e bain si'a jubë naconi. Yequëcua'ga Corinto bain hua'na'ga Riusu cocarebare achani, si'a recoyo ro'tani, Cristóni recoyo te'e zi'inni bateña. Ja'nca ba'icuabi oona bautiza güesereña. ⁹ Ja'nca ba'ijëna, ja'nrëbi yequë umugusebi na'ijaquëna, Pablobi umeni cainguë, ëo canni ëñaguëna, Cristobi baguëni ëñoni, baguëni bojo güeseguë quëaguëña:

—Gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Yë'ë cocarebare gare jo'caye beoye quëani achoguë ba'ijë'ën. ¹⁰ Më'ë naconi te'e zi'inni ba'iguëre sëani, yë'ë yo'ore yo'o congüë ba'ijë'ën. Ja'nca ba'iguëna, je'o bacuabi më'ëni ënseye gare porema'ija'cua'ë. Ën huë'e jobo bain ai jai jubëbi yë'ë bainreba ruinja'cuare

sëani, yë'ë cocarebare te'e ruiñe quëani achoguë ba'ijë'ën, cani jo'caguëña Cristo.

¹¹ Ja'nca cani jo'caguëna, Pablobi ja'anre ëo canni ëñasi'quë, Corinto huë'e jobona bëani ba'iguë, te'e tëcahuë jobo ba'iguë, Riusu cocarebare bain hua'nani quëani achoguë baquëña.

¹² Ja'nca ba'iguëna, ja'nrëbi Galiön hue'eguëbi Acaya bain ta'yejeiye ëjaguë runni ba'iguëna, judío bainbi sa'ñeña cajën, Pablóni preso zeanjaiñu cajën, baguëre zeanreña. Ja'nca zeanni, baguëte rërëni saní, bain ëjaguë ba'iruna nëconi, ¹³ baguëni careña:

—Ënquëbi Riusu ba'iyete ye'yoguë, yëquëna ira bain guanseni jo'case'e'ru tin ye'yoguëna, baguë ye'yoye'ru yo'oye porema'inë yëquëna, cajën, Pablóni bëinjën bateña.

¹⁴ Ja'nca cajëna, Pablobi bacuani sehúo ëaye yo'oguëta'an, ëjaguë Galionbi ja'an judío bainni sehuoguë caguëña:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, ro bëinjën caye'ne? Ënquëbi gu'aye yo'otoca, o bainni je'ó batoca, mësacua judío bainni te'e ruiñe achani conre'ahuë yë'ë.

¹⁵ Mësacua ira bain ba'isi'cua coca cani jo'case'e'ru tin yo'osi'quëre sëani, baguëni si'nseye porema'iguë'ë yë'ë. Mësacua se'gabi baguëni senni achani, baguëni si'nseja'yete ro'tani si'nsejë'ën, caguë sehuoguëña.

¹⁶ Ja'nca sehuoni, bacuare bi'rani saoguëña.

¹⁷ Ja'nrëbi yequëcua, griego bainbi judío bain ñë'ca huë'e ëjaguë Sóstenes hue'eguëni zeanni, Galiön ba'iruna ti'anni, Sóstenesni ai jëja huateña, bain ëjaguëbi ëñaguëna. Ja'nca huaijënna, Galionbi bacua huaise'ere ro ëñama'iguë'ru baquëña.

Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero

¹⁸ Ja'nrëbi Pablobi yuta zoe ba'i umuguseña Corinto huë'e jobona bëani baquëña. Ja'nrëbi jë'te, Priscila, Aquila, bacuani choni, Yoguna cacani saiñu cani, ja'nrëbi Cristo bain jubëte su'ncani jo'cani, ziaiyabi saní, Siria yija tëca sai bi'rareña. Sai bi'rani, ru'ru, Cencrea huë'e jobore yuta ba'iguëbi baguë sinjo rañare quëroguë, Yë'ë yua Riusuni cani jo'case'e sëani, baguë yëye'ru te'e ruiñe yo'ozca caguë quëroguëña. ¹⁹ Quëroni saní, Efeso huë'e jobona ti'anni, Priscila, Aquila, bacuare ja'anruna jo'caza caguë, ja'anru judío bain ñë'ca huë'ena cacani, bain ñë'casi'cuani Riusu cocare quëani achoguëña. ²⁰ Quëani achoguëna, ba hua'nabi achani bojojën, Yëquëna naconi quë'rë zoe bëani ba'ijë'ën cajën choicua'reta'an, bëamaquëña. ²¹ Ja'nca bëama'iguëbi bacuare jo'ca bi'raguë, bacuani sai cocare caguëña:

—Riusu bojo umuguseña yurera ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, Jerusalenna ru'ru ti'anjaza cayë yë'ë. Jë'te, mësacuani se'e ëñaguë raiyë yë'ë, Riusubi contoca, cani, bacuare jo'cani saquëña.

Efeso yo sa'rona gajeni, jai ziaya yoguna cacani saquëña. ²² Sani, ja'nrëbi Cesarea huë'e jobona jeni, Jerusalén huë'e jobona saní, Cristo bain jubë ba'icuani saludaguëña. Saludani ba'ini, ja'nrëbi Antioquía huë'e jobona saquëña. ²³ Sani ti'anni, ja'anru bain naconi zoe ba'ini, ja'nrëbi se'e saní, Galacia, Frigia, ja'an yijañana ti'anni, Cristo bainni yihuoguë, bacuani quë'rë se'e jëja recoyo ba hua'nare re'huani jo'caguëña.

Apolos predica en Efeso

²⁴ Yureca ja'ansi umuguseña yequë judío bainguë Apolos hue'eguëbi Efesona ti'anni baquëña. Alejandría huë'e jobobi raisi'quë yua Riusu coca toyani jo'case'ere ai ta'yejeiye ye'yeni, bainni te'e ruiñe quëani achoye masiguë baquëña. ²⁵ Jesucristo ye'yose'ere ai masiye yihuoguë, ai bojoreba bojoguë

ye'yoguë, Jesús ba'ise'ere te'e ruiñe quëaguëca, Juan bautizaye, ocona bautizaye, ja'an se'gare masiguë, bainre ye'yoguë baquëña. Riusu Espiritu gaje meni bayete huesëguëña. ²⁶ Ja'nca ba'iguëbi Efesona ti'anni, judío bain ñë'ca huë'ena cacani, jëja recoyo re'huani, bainni ye'yoguëna, Priscila, Aquila, bacuabi achaní, Huacha ro'tama'ija'guë cajën, baguëte ca'ncona sani, Riusu ye'yoguë ba'ise'ere quë'rë te'e ruiñereba'ru baguëni caní achojën, yihuojën bateña. ²⁷ Yihuoni tējijëña, Apolosbi Acaya yijana saiza caguë sai bi'raguëna, Cristo bain ja'anru ba'icuabi baguëni bojojën, bacua bain Acaya yijare ba'icua, ja'ancuani utire toyani, Ápolos te'e ruiñe conguë ba'iyete quëani, baguë naconi saoreña. Saojëña, baguëbi sani ti'anni, Riusubi ta'yejeiye yo'oni conguëna, ai jai jubëan bainbi Ápolos cocare achaní Cristoni si'a recoyo ro'tajëña, bacuani ai bojoguë conguëña baguë. ²⁸ Judío bainbi huacha ye'yojëña, Apolosbi quë'rë ta'yejeiye masiye ye'yoguëna, judío bainbi ro sehuoye beoye achareña. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani ye'yej'ën caguë, Riusu Raoja'guë ba'iyete te'e ruiñe bacuani masi güeseguë baquëña. Ja'anguëbi Jesús hue'eguë, mësucua zoe ëñajën ëjojën ba'ijëña, mësucua ti'an raji'i baguë caguë, bacuani te'e ruiñe masi güeseguë baquëña.

19

Pablo en Efeso

¹ Ja'nrëbi, Apolosbi Corinto huë'e jobona saisi'quë ba'iguëna, Pablobi yequë ca'ncobi raiguë, cu re'oto huë'e joboñabi raiguë, ja'nrëbi Efeso huë'e jobona ti'anguëña. Ti'anni ëñato, Cristo bain jubë ba'icua bateña. ² Ja'nca ba'ijëña, bacuani senni achaguëña:

—Mësucua yua Cristoni si'a recoyo ro'tajën, ¿Riusu Espirituni recoyo te'e zi'inni bate? senni achaguëña.

Senni achaguëna, bacua sehuoreña:

—Banhuë. Riusu Espiritu ba'iyete gare huesëyë yëquëna, sehuoreña.

³ Sehuorena, Pablobi senni achaguëña:

—Ja'nca ba'ito, ¿mësucua bautiza güesejën, guena bautizare'ne?

Ja'nca senni achaguëna, bacuabi:

—Juan bautizani ye'yose'e se'ga'ru ocona bautiza güesehuë yëquëna, sehuoreña.

⁴ Ja'nca sehuorena, Pablobi bacuani yihuoguë quëaguëña:

—Juan Bautizaguëbi bainre bautiza bi'raguë, bacuani ñaca yihuoguë baquëña: “Mësucua yo'ojën ba'ise'e si'aye gare jo'cani, mame recoyo re'huani, ocona bautiza güesej'ën. Ja'nca bautiza güesejën, Jesucristo ba'ija'yete si'a recoyo ro'tajën ba'ij'ën. Ja'anguëbi yuara yë'ë yo'je raija'guëta'an ba'iji, Riusu ta'yejeiye raoja'guëreba séani” yihuoguë baquëña Juan, quëaguëña Pablo.

⁵ Quëaguëna, bacuabi te'e ruiñe achaní, Jesucristoni si'a recoyo ro'tani zi'inni, te'e ruiñe bautiza güesereña. ⁶ Bautiza güesejëña, Pablobi baguë ëntë sarañare bacuana pa'roni ujaguëna, Riusu Espiritubi gaje meni bacuana zi'inni baguëna, bacuabi ta'yejeiye coca cajën, tin coca ye'yema'ise'ebi Riusu cocarebare quëani acho bi'rareña. ⁷ Ja'an quëani achocua yua si'a sara samucua ba'icua'ru bateña.

⁸ Ja'nrëbi Pablo yua Efeso huë'e jobona bëani, se'e samute ñañaguë hua'i ba'iguë, judío bain ñë'ca huë'ena cacani, Riusu cocarebare quëani achoguë, jëja recoyo re'huani, Riusu bainreba mame re'huani bayete si'a jëja yihuoguë quëani achoguë baquëña. ⁹ Ja'nca quëani achoguë ba'iguëna, judío bain jobo ba'icuabi cue'yoni, Riusu cocare achaye güejën, ro gu'a cocare bain

hua'nani careña. Ja'nca cajëna, Pabloi ja'anru Cristo bainre choiguë, Gu'a bainre gare jo'cani saiñu caguë, bacuare saguëña. Sani Tirano hue'eguë, baguë uti ye'ye huë'ena ti'anni, cacani, Cristo bainre ñë'coni, si'a umuguseña bacuare ye'yoguë baquëña. ¹⁰Ja'nca ba'iguë, samu tēcahuëan bainre ye'yoguë ba'iguëña, si'a Asia ca'ncoña bainbi Riusu cocarebare achajën, Jesucristo ba'iyete ye'yereña. Judío bain, tin bain'ga, si'acuabi Cristo ba'iyete ye'yereña. ¹¹Ye'yejëna, Pabloi ai ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguëña, ¹²bain hua'nabi ai bojojën, baguë caña ja'su yajise'ere inni, bacua rauna ju'incuana uanreña. Ja'nca uanrena, ja'ansirën huajë rateña. Gu'a huati hua'i'ga bacuare jo'cani gare sateña.

¹³Ja'nrëbi yequëcua, judío yai bain si'a ca'ncoña ganini, Gu'a huati hua'ire etoni saozca cajën, Cristo bain ta'yejeiye yo'ojën ba'ise'ere ëñani, ja'nrëbi huati bacuana sani, Jesucristo mamire juinja cajën, huati hua'ire etoni saozca cajën yo'o bi'rareña:

—Jesucristo mami, Pabloi quëani achoguëña, ja'an ro'ina cani tonguëña, mësacua huati hua'i'ga etani saijë'ën, juinja careña.

¹⁴Ja'nca juinja cajën, bacua jubë ba'iguë Esceva hue'eguë'ga güina'ru juinja ca bi'raguëña. Ja'an hua'guë yua judío bain ta'yejeiye yai bainguë casi'quëbi baguë mamacua te'e ëntë sara samucua naconi sani, yequë bainguë huati basi'quëni ai juinja ca bi'rareña. ¹⁵Juinja ca bi'rajëna, ja'an gu'a huatibi sehuoguëña:

—Mësuacuabi juinja cajën, Jesucristo, Pablo, ja'ancuare juinja cajëna, bacuare masiyë ye'ë. Mësuacuaca ¿gue ta'yejeiye bain ba'icua'ne? huatibi senni achaguëña.

¹⁶Senni achaguë, ja'an huatibi baguë bainguëni ta'yejeiye yo'o güeseguëña, ba hua'guë yua chani huëni, ja'an judío yai bain si'a jubëre zeanni, ai jëja huaiguëña, bacua yua gatini saiñu cajën, ai yo'ojën, ai ja'si nesi'cuabi ro can beohuëan etani hue'sena huë'huëreña. ¹⁷Ja'nca ai yo'ojëna, si'a Efeso bain judío bain, tin bain, si'acuabi achani masini, ai quëquëreba quëquëjën, mai ëjaguë Jesucristo ba'iyete ai ta'yejeiye cani achojën, Ai jaiguë'bi ba'iji Jesucristo, cajën bateña.

¹⁸Ja'nrëbi Cristo bain ba'ie cacua ai jai jubë juinja cajën ba'isi'cuabi ti'anni, bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere bainni quëajën, Riusuni oijën bateña. ¹⁹Yequëcua'ga judío yai bain juinja cajën ba'isi'cuabi bacua uti pëbëan, bacua ëco uan pëbëan, ja'an si'ayete huë'e joborebana sani bëyoni, si'a bainbi ëñajëna, toare zëonni, beoru ëoni senjoreña. Ja'an uti pëbëan ro'ise'ere cuencueto, cincuenta mil so'coña ai ro'i so'coña baquëña.

²⁰⁻²¹Ja'nca ëoni senjoni, mame recoyo tëno güeseni Riusu bain re'huasi'cua ba'ijëna, Pablo yua Yequë huë'e joboña bainni ëñajaza caguë, baguë ma'a saija'yete ro'taguëña. Macedonia, Acaya, ja'an yijaña bainre ëñani, ja'nrëbi Jerusalén huë'e jobona se'e saija'guë'ë ye'ë. Sani, ja'anru bainre ëñani tējini, ja'nrëbi Roma huë'e jobona saija'guë'ë ye'ë, ro'taguë baquëña. ²²Ja'nca saiye ro'taguëbi baguëre concua samucua, Timoteo, Erasto, bacuare Macedonia yijana ru'ru saoguëña. Ja'nca saoni, ja'nrëbi se'e rëño ñësebë Asia yijana yuta bëani baquëña.

Alboroto en Efeso

²³Bëani ba'iguëña, ja'an umuguseña ba'iguëña, yequëcuabi Cristo bainni ai bëinjën, ai je'o bajën, si'a huë'e jobona cu'e ganojën güi bi'rareña. ²⁴Bacua ëjaguë Demetrio hue'eguëbi si'a jëja coca yihuoguëña, ai yo'ojën güi bi'rareña. Ja'an bainguë yua plata guëna re'huaye masiguë, ja'an plata guënabi yo'oni,

ja'an bain huacha riusu hua'go Diana hue'ego, bago uja huë'erëanre re'huani, bainna insini, baguë, baguë gaje concua naconi, yua ai a'ta curi conì bareña. ²⁵ Ja'anguëbi baguë gaje concua si'acuare choini, bacuani quëaguëña:

—Yë'ë bain sanhuë, mësacuabi mai yo'o yo'ojën ba'iyete ro'tajë'ën. Ja'nca yo'ojën, bain hua'nabi ai re'oye ro'ijë'na, ai sanjeiñe ba'ijën, bonse gare caraye beoye ba'icua'ë mai. ²⁶ Ja'nca ba'icuabi ja'an Pablo hue'eguë, baguë gu'a cocare achajë'ën. Si'a Efeso huë'e jobobi ganini, quëani achoguë, mai Diana uja huë'erëan yo'ose'ere caguë, Ro bain riusu hua'i te'ntoni nëcose'e yua huacha riusu hua'i se'ga ba'iyë caji baguë. Ja'nca caguëna, ai jai jubë bainbi achani, si'a Asia bain'ga achani, mai riusu hua'go Dianani ro'taye gare jo'cani senjo bi'rahüë. ²⁷ Ba hua'gore ja'nca jo'cani senjotoca, mai curi çjarona conì baye'ne mai? Ba hua'go yua ai ta'yejeiye ba'i hua'go sëani, gare carajeiye beoye ba'ija'go cajën, Pablo bainni ënseñu cayë yë'ë. Ënsema'itoca, yequërë si'a Asia bain, si'a ën yija bain ta'yejeiye riusu hua'gore gare gu'aye yo'oni, bagote ro jo'cani senjomaiñe. Ja'nca sëani, Pablo bainni ënsejaiñu, caguëña Demetrio.

²⁸ Ja'nca caguëna, bain hua'na si'a jubëbi ai bëinreba bëinjën, ai jëja güi bi'rareña:

—Mai riusu hua'go Diana hue'egobi si'a Efeso bainni ai ta'yejeiye conreba congo ba'igo, güi bi'rareña.

²⁹ Ja'nca güi bi'rajën, si'a huë'e jobobi ganijën, quë'rë jai jubë bainre huë'ojën, Pablöre yo'o concua Cayo, Aristarco, ja'ancua Macedonia baincuare zeanni, rë'rëni sani, bacua huë'e jobo ñë'ca huë'ena cacani bateña. ³⁰ Ja'nca ba'ijë'na, Pablobi masini, Ja'an bainni coca cajaza caguëretan, Cristo bainbi ënsereña. ³¹ Pablo gajecua'ga, Asia yija ëja bainbi Pabloni coca yihuojën raoreña: Ja'an bain ñë'caruna gare cacaye beoye ba'ijë'ën. Ai huaji yaru'ë cajën raoreña. ³² Ja'n'rëbi bain hua'na ñë'casi'cuabi ai jëja güijën, te'e ro'tama'icuabi tin güijën, ro huesë ëaye yo'ojën, ro ro'tajën, ro güijën bateña. ³³ Ja'nca ba'ijë'na, judío bainbi bacua bainguë Alejandro hue'eguëni cuencueni, bain jobona nëcojë'na, ba hua'guë yua nëcani, Bainre cuao güeseza caguë, baguë ëntë sarare huë'eni rëonni ca ëaye yo'oguëna, ³⁴ bain hua'nabi baguëni ëñajën, Gu'a judío bainguë'bi cajën, quë'rë se'e samu hora ba'iyë gare jo'caye beoye güijën bateña:

—Mai riusu hua'go Diana hue'egobi si'a Efeso bainni ai ta'yejeiye conreba congo ba'igo, güijën bateña si'a jubë.

³⁵ Güijën ba'ijë'na, yequë, ja'an huë'e jobo ëjaguëbi nëcani, bain hua'nabi ja'an güiye jo'cajë'na, bacuani caguëña:

—Mësacua Efeso bain, mai ta'yejeiye riusu hua'go Diana, bago ba'i huë'e yua ënjo'on Efeso bain cuirasi huë'e ba'iguëna, si'a ën yija bainbi masiyë. Bago ba'iyë cuencuese'e yua guënamë re'otobi gaje meni to'inse'ere sëani, si'a bainbi masiyë. ³⁶ Ja'nca ba'iguëna, bain hua'nabi bagore gare gu'aye cayë porema'icua sëani, mësacua yua bëiñe beoye ba'ijë'ën. Gare hui'ya yo'omajën, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. ³⁷ Ëncua, mësacua rë'rëni rasi'cua, bacuabi mai riusu hua'goni gare gu'aye yo'omateña. Bago huë'ere gare gu'aye cayë beoye bateña bacua. ³⁸ Ja'nca sëani, Demetrio, baguë gaje yo'o concua, bacuabi gu'aye cayë banica, ëja bainna sani, te'e ruiñe ca güeseye bacuani senja'bë. ³⁹ Senni, ja'n'rëbi quë'rë se'e ta'yejeiye yo'oye señe yë'nica, ëja bain ñë'ca umuguse tëca ëjoni, si'a jubëni senja'bë. ⁴⁰ Yure umuguse mësacuabi ai hui'ya güijën ro rënni ganojën, ro guaja yo'ohuë. Ja'nca yo'ojë'na, romano ëja bainbi

achatoca, mai si'acuani ai jëja senni achare'ahuë bacua. Senni achatoca, ¿queaca sehuoye'ne mai? huë'e jobo ëjaguëbi caguëña.

⁴¹ Ja'nca cani tējini, bain hua'na ñë'casi'cuare bacua huë'ena go'i güesequëña.

20

Viaje de Pablo a Macedonia y a Grecia

¹ Bain hua'nabi bacua güiyete jo'cani saijëna, Pablobi Cristo bain jubëte choini, bacuani yihuo coca cani, ja'nrëbi Saiyë cani, ba hua'nani su'ncani, bacuare jo'cani, Macedonia yijana saquëña. ² Sani ti'anni, ja'an yija bain Cristo bain jubëanre ëñajani, bacuani yihuoni bojo güeseni, bacuani jëja recoyo ba hua'nare re'huani, Grecia yijana ti'añe tëca bain jubëanre ëñaguë saiguë baquëña. ³ Greciana ti'anni, samute ñañaguë hua'i ja'anru bain Cristo bain jubëan naconi ba'ini, ja'nrëbi Siria yijana goza caguë, jai ziaya yoguna cacani go'ye ro'taguëna, judío bainbi Pablóni huani senjoñu cajën, gatini ëjoreña. Gatini ëjojëna, Pablobi masini, se'e ro'tani, yija ma'abi goza caguë, Macedonia yijabi go'i bi'raguëña. ⁴ Ja'nca saiguëna, baguëre concua rëño jubëbi ru'ru saë'ë. Sópater Berea bainguë, yequë Aristarco, yequë Segundo, Tesalónica bain ba'icua, yequë Cayo Derbe bainguë, yequë Timoteo, yequë Tíquico, yequë Trófimo, Asia bain ba'icua, ja'an ba'icuabi ⁵ ru'ru sani, Troas huë'e jobo tëca sani, bëani, yëquënare ëjojën baë'ë. ⁶ Ëjojën ba'ijëna, yëquëna hua'nabi judío bain ta'yejeiye umuguseña, bacua huo'coma'ise'e aon ain umuguseña Riusuni bojojën, sa'ñëña conjën, Riusuni te'e ruiñe yo'oni tējini, Felipos huë'e jobo yo sa'rona gajeni, jai ziaya yoguna cacani, sani, ja'nrëbi te'e ëntë sara ba'i umuguseña Troas huë'e jobona ti'anhuë. Ti'anni ja'nrëbi, se'e te'e ëntë sara samu umuguseña ja'anrute baë'ë yëquëna.

Visita de Pablo a Troas

⁷ Ja'nca ba'icuabi semana ja'anrë umuguse, Cristo bain yo'o yo'oma'i umuguse si'a jubë Cristo bainbi ñë'cani, Mai jo'jo aonre sa'ñëña huo'hueni aiñu cajën yo'o bi'rajën, sa'ñëña recoyo te'e zi'nzini bojojëna, Pablobi Riusu cocarebare ye'yobi. Ja'nca ye'yoguë, ñatani saiza caguë, yua ñami jobo ba'ie tëca, coca quëani achoguë baji'i. ⁸ Ai ëmë ba'i huë'ere ñë'casi'cuabi majahuëan ai ba'ie zë'nquese'e ba'ijën, Pablo cocare achajën ñu'ijën, ⁹ bacua jubë bainguë Eutico hu'e'eguë bonsë hua'guëbi yua ati gojere achaguë ñuji'i. Ja'nca ñu'iguë, Pablo yua quë'rë zoe cani achoguëna, bonsë hua'guëte ëo cainguëna, cainsi hua'guëbi hue'se ca'ncona samute sonohuëan ba'irubi yijana bonëni tonji'i. To'inguëna, bain hua'nabi gajeni ëñato, ju'insi'quë unji'i. ¹⁰ Ja'nrëbi Pablo'ga gajeni, baguëna rëanni su'ncani achani, ja'nrëbi bain hua'nani quëabi:

—Mësacua huaji yëye beoye ëñajë'ën. Huajëji baguë, quëabi.

¹¹ Quëani, ja'nrëbi bacua sonohuëna se'e mëni, bacua jo'jo aonbëanre jë'yeni, bainna huo'hueni, si'a hua'nabi sa'ñëña bojojën ainjëna, ja'nrëbi Pablobi se'e yihuo bi'rani, Riusu cocare quëani achoguë ñatajaji'i. ¹² Ja'nrëbi Euticobi se'e huajë raiguëna, si'a hua'nabi baguëni ëñani, ai bojoreba bojo recoyo re'huani saë'ë.

Viaje desde Troas a Mileto

¹³ Saijëna, Pablo'ga te'e hua'guëbi yija ma'aja'an saji'i. Saiguëna, yëquëna hua'nabi jai ziaya yoguna cacani saijën, Asón tëca saijën, Pablo case'eru baguëni tëhuoni guaonü cajën saijën, ¹⁴ ja'nrëbi Asón huë'e jobona ti'anni, Pablóni tëhuoni guaohuë. Guaoni, ja'nrëbi se'e sani, ja'nrëbi Mitilene huë'e

jobona ti'anhuë. ¹⁵ Ti'anni, se'e sani, yequë umuguse Quío je'eñerabi tay-
ojeiye sani, yequë umuguse Samosna ti'anni je'ë. Jeni, ja'nrebi se'e sani,
Trogilionna ti'anni, ja'anruna bëani huajëni, ja'nrebi yequë umuguse Mileto
huë'e jobona sani ti'anhuë. ¹⁶ Pablo yua Asia yijana ro guaja jema'ïnu caguë,
Efeso huë'e jobore ro tayojeiye sani, Mileto huë'e jobona je'ë. Pablo yua besa
sani ti'añu. Porenica, Pentecostés umugusebi Jerusalén huë'e jobona ti'anni
ba'ija'guë'ë yë'ë caguëna, Efesona jemaë'ë yëquëna.

Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso

¹⁷ Mileto huë'e jobona jeni, Pablo yua Cristo bain Efeso huë'e jobore
ba'icua, bacua ira ëja bainre choijani rajë'ën caguë, ma'aja'an saoguëna,
¹⁸ bacuabi ti'an raë'ë. Ti'an rajë'ënna, Pablobi bacuani yihuoguë cabi:

—Mësacua yua yë'ë yo'oguë ba'ise'ere ëñajën, si'a yë'ë Asia yijare ba'iguë
yo'ose'ere te'e ruiñe masiyë mësacua. ¹⁹ Ja'nca masijë'ënna, mësacua naconi
ba'iguëbi yë'ë Ëjaguë Jesucristoni gare ya'jaye beoye baguë yo'ore conguë
baë'ë yë'ë. Ro yë'ë ba'iyete ro'tama'iguë, yë'ë yua ro ta'yejeiye beo hua'guë'ë
caguë, yë'ë Ëjaguëni yo'o conguë, judío bainbi ai je'o bajë'ënna, ai yo'oguë,
Bain hua'nani conni cuiraza caguë, ai oiguë conguë baë'ë yë'ë. ²⁰ Mësacua
naconi te'e ba'iguë, Riusu cocarebare mësacuani gare jo'caye beoye quëani
achoni, Mësacua yua re'oye jaijeijën ba'ijë'ën caguë, mësacua si'a jubëni
ye'yoguë, mësacua huë'eñana ti'anni yihuoguë baë'ë yë'ë. ²¹ Si'a hua'nani
yihuoguë, judío bain, tin bain, si'a hua'nani si'a jëja caguë, gare jo'caye
beoye quëani achoguë baë'ë yë'ë: Mësacua yua, Riusubi ëñaguëna, ro'tajën
ba'ijë'ën. Mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, mai Ëjaguë Jesu-
cristoni si'a recoyo ro'tani recoyo te'e zi'inni ba'ijë'ën, quëani achoguë baë'ë
yë'ë. ²² Yureca, Riusu Espiritubi yë'ëre saguëna, Jerusalén huë'e jobona
saiyë yë'ë. Ja'nca saiguëbi ¿Ja'an huë'e jobo bainbi guere yë'ëni yo'oja'ye'ne?
ro'taguë, ²³ yë'ë ai yo'oguë ba'ija'ye se'gare masiyë. Yë'ëbi yureña si'a huë'e
juboñabi saiguëna, Riusu Espiritubi yë'ëni masi güeseji. Jerusalén bainbi yë'ëre
preso zeanni, yë'ëni ai yo'o güeseja'cua'ë caguë, yë'ëni masi güesejuëna, ²⁴ gare
huaji yëye beo hua'guëbi ja'an jobona saiyë yë'ë. Yë'ë Ëjaguë Jesucristobi
yë'ëni guansequëna, yë'ë huajëguë ba'iyete gare ro'tama'iguë'ë yë'ë. Baguëni
ai bojoreba bojoguë, baguë yo'o guanseni jo'case'e se'gare te'e ruiñe yo'oni,
Si'aye tëjiye tëca gare jo'caye beoye baguëni re'oye yo'o conza caguë ba'iyë
yë'ë. Si'a bainni quëani achoguë, Riusubi mësacuani ai yëguë, baguë oiguë
conse'ere mësacuani masi güesebi, caguë ba'iyë yë'ë.

²⁵ Mësacuare'ga ja'an cocare quëani achoguëna, yureñabi yë'ëre gare se'e
ëñama'ija'cua'ë. Ja'nca te'e ruiñe caguë, mësacuani jo'cayë. ²⁶ Riusu cocarebare
mësacuana te'e ruiñe quëani achosi'quë sëani, mësacua yua Riusu yëye beoru
masiyë. ²⁷ Riusu ta'yejeiye yo'oni jo'case'ere gare yahueye beoye mësacuani
ye'yosi'quëre sëani, Riusubi yë'ëni gare bënni senjoñe beoye ba'ija'guë'bi.
²⁸ Ja'nca te'e ruiñe ye'yesi'cua sëani, mësacua yua ëñare bajën, mësacua ba'iyete
ro'tajën, gare huacha yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu Espiritubi Cristo bain
jubëanre mësacuana jo'caguëna, mësacua yua ëñare bajën, bacuare re'oye
yo'ore conni cuirajën, bacuani te'e ruiñe ye'yojën yihuojën ba'ijë'ën. Jesu-
cristobi ja'an bain ro'ire junni tonguëna, mësacua yua bacua ëjacua ruinsi'cua
sëani, bacuare re'oye ëñajën conjën ba'ijë'ën. ²⁹ Yureca yë'ëbi gare saiguëna,
yequëcua gu'aye yo'ocubabi mësacua jubë'ënna ti'anni, airu yai hua'nana saoni
senjoñe'ru mësacua jubëan bainre saoni senjo ëaye yo'oja'cua'ë. ³⁰ Mësacua
jubëan bain'ga güina'ru yo'ojën, bainni ro coquejën, Yë'ë coca ye'yoyete te'e

ruiñe ro'tani yë'ëni conjë'ën cajën, te'e ruiñe camajën ba'ija'cua'ë. ³¹ Ja'nca ba'ija'cuare sëani, mësacua ëñare bajën, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Yë'ëbi mësacua naconi samute tëcahuëan ba'iguë, gare jo'caye beoye mësacuani ye'yoguë, mësacuani ai oire baguë, Cristo ba'iyete te'e ruiñe quëani achoguë yihuoguë baë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, mësacua gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën.

³² Yureca, yë'ë yo'je sanhuë, mësacuare ai ro'taguë, Riusuni senreba señe yë'ë. Mësacuare ai oire baguë conjë'ën caguë señe yë'ë. Ja'nca senni achaguëna, mësacua'ga baguë cocareba cani jo'case're gare jo'caye beoye te'e ruiñe ro'tajën, baguë oiguë coñete gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Mai ta'yejeiyereba Èjaguë Riusubi mësacuani ai jëja recoyo bacuare re'huanu baye masiji. Ja'nca masiguëbi mësacuare cuencueni sani, baguë bainreba jubë naconi, baguë baye si'ayete mësacuana insini jo'caga'guë'bi. ³³ Yë'ë'ga mësacua naconi ba'iguë, Riusu yo'ore congüë, mësacua curi, mësacua caña, ja'an bonsere mësacuani gare senmaquë baë'ë yë'ë. ³⁴ Yë'ëbi yo'ore yo'oni, curire coní, yë'ë bonse, yë'ë gaje concua bonse, ja'anre coní huo'hueguë baë'ë yë'ë. Mësacuabi ja'anre ëñani, yë'ë ba'iyete ye'yehuë. ³⁵ Ja'nca ye'yeni, mësacua'ga yo'o yo'oni, curi coní, bonse carajën ba'icuaní jo'caye beoye ro insini jo'ca bi'rahuë. Mai Èjaguë Jesucristo'ga güina'ru ye'yoni jo'caguëna, baguë cocare te'e ruiñe ro'tani yo'oye ye'yehuë mësacua: "Mësacuabi bonsere coní baye ro'tanica, ru'ru yequëcuana ro insijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, quë'rë ta'yejeiye ai bojojën ba'ija'cua'ë mësacua." Ja'an coca ye'yese're quë'rë se'e ro'tajën ba'ijë'ën, yihuoguë cabi Pablo.

³⁶ Ja'nca yihuoni tējini, si'a jubë naconi gugurini rëanni, Riusuni coca senni, bacua ba'iyete ujaguë bají'i. ³⁷ Ujani tējiguëna, si'a hua'nabi Pablóni ai oijën, baguëni su'ncareba su'ncajën, baguëte saohuë. ³⁸ Yë'ëre gare se'e ëñama'ija'cua'ë casi'quëre sëani, bacuabi ai sa'ttijën oire bajën baë'ë. Ja'nca ba'icuaní baguë naconi yo sa'ro tëca sani, baguëre gare ëñani tējini saohuë.

21

Viaje de Pablo a Jerusalén

¹ Ja'nca saojënná, yëquëna hua'nabi yoguna cacani, Cos huë'e jobona te'e ruiñe sani ti'anhuë. Ti'anni, ja'n'rëbi ñataguëna, se'e sani, Rodasna ti'anni, ja'n'rëbi se'e sani, Pátarana ti'anhuë. ² Pátarana ti'anni, yequë yogubi Feniciána sai bi'raguëna, ja'anguna cacani saë'ë. ³ Sani, ja'n'rëbi Chipre jubote ëñani, sëribë ca'ncoja'an tayojeiye sani, ja'n'rëbi Siria yija can'cna ti'anhuë. Ti'anni, ja'an yogu ayase're Tiro huë'e jobona jo'caya'ye sëani, ja'an jobona jeni baë'ë yequëna. ⁴ Ja'nca ba'icuaní Cristo bain hua'nare tëhuoni, bacua naconi bëani, te'e ëntë sara samu umuguseña baë'ë. Ja'nca ba'ijënná, Riusu Espíritubi masí güeseguëna, bacuabi Pablóni quëahuë. Jerusalén huë'e jobona gare ti'anma'ijë'ën quëahuë. ⁵ Ja'n'rëbi ja'an umuguseña si'aguëna, yëquë'nabi saë'ë. Ja'nca saijën, ja'anru Cristo bainbi conjën, huë'e jobobi etani, romi hua'na, zin hua'na, si'acuabi conjën, yo sa'rona ti'anni, si'a jubëbi gugurini rëanni, Riusuni senni achajën uajën baë'ë. ⁶ Ujani tējini, sa'ñeña oijën, su'ncajën sai bi'rahuë. Yëquëna hua'nabi yoguna cacajënná, ba hua'na yua bacua huë'ena goë'ë.

⁷ Ja'n'rëbi Tirote jo'caní, Tolemaida huë'e jobona ti'anni, ja'an jobo bain Cristo bainre tëhuoni, bacuaní bojojën saludani, te'e umuguse bëani ba'ijën ñatani saë'ë. ⁸ Ñatani sani, Pablo naconi Cesarea huë'e jobona ti'anhuë. Ti'anni, Felipe hue'eguë naconi te'e bëani baë'ë. Ja'anguë yua ru'ru aon

huo'hueni insisi'cua te'e ëntë sara samucua, bacua naconi cuencuesi'quëbi yureca Riusu cocarebare quëani achoguë baji'i. ⁹Ja'nca ba'iguëbi romi zincua gajese'gacuanu baguëna, bacuabi Riusu yo'oja'yete te'e ruiñe masini bainni quëacua baë'ë. Gare huejama'icua baë'ë. ¹⁰Ja'an huë'ere ba'ijën, yequë umuguseña yo'ijënna, yequë bainguë Agabo hue'eguëbi Judea yijabi ti'an raji'i. Riusu yo'oja'yete te'e ruiñe masini bainni quëaguë'bi baji'i. ¹¹Mësacuanu ëñaguë raë'ë yë'ë caguë, ja'nrebi Pablo tainmebi jo'chini, ja'ansi'quëre huenni, baguë guëña, baguë ëntë saraña, ja'anre huenni, ja'nrebi yëquëenate quëabi:

—Riusu Espiritubi coca caguëna, mësacua achajë'ën. Judío bain Jerusalén ba'icuabi ën tainme baguëte zeanni, preso sani, ja'nrebi yequë bainna baguëre insini jo'caja'cua'ë caji Riusu, quëabi Agabo.

¹²Quëaguëna, yëquëna hua'na, yua Cesarea jubë bain naconi Pabluni ai senreba senni achajën, Jerusalenna gare saiye ro'tama'ijë'ën cajënna, ¹³baguë sehuobi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, yë'ere oijën, yë'ëni ro sa'nti güeseyene? Riusu cuencuese'e sëani, yë'ere ënsema'ijë'ën. Yë'ere preso zeanni huenja'ñeta'an, Jerusalenna saiye yë'ë. Yë'ere huani senjoja'ñeta'an, Jesucristoni te'e yo'o congüë saiye yë'ë, caguë sehuobi baguë.

¹⁴Ja'nca sehuoguëna, gare ënseye poremajën, sa'ñeña cahuë:

—Mai E'jaguë Riusubi baguë yëye'ru yo'oja'guë, canu, se'e camaë'ë.

¹⁵Ja'nrebi, yëquëna bonsere re'huani, hue'oni, Jerusalén huë'e jobona saë'ë. ¹⁶Ja'nca saijën Cristo bain Cesarea ba'icuabi conhuë. Bacua jubë ba'iguë, Mnasón hue'eguë'ga congüë saji'i. Chipre bainguëbi ai zoe Cristoni recoyo te'e zi'inni baji'i. Ja'anguë naconi baguë huë'ena bëani ba'ija'cua baë'ë yëquëna.

Pablo visita a Santiago

¹⁷Ja'nca sani, Jerusalenna ti'anni, Cristo bainre tējuojënna, yëquënanu ai bojoreba bojojën, bacua jubëna te'e zi'in güesehuë. ¹⁸Ja'nca bojo hua'na ba'ijën, yequë umuguse ba'iguëna, Pablo yua Santiagoni ëñajaiñu caguëna, si'a jubëbi conjën saë'ë. Sani ti'anni Santiagoni tējuoni, si'a Cristo bain ira ëjacuare'ga ëñani saludahuë. ¹⁹Saludani tējini, Pablubi Riusure ta'yejeiye yo'o congüë ba'ise'e si'aye bacuanu quëabi. Riusubi ai ta'yejeiyereba congüëna, judío bain jubë ba'ima'icuanu sani, ai ta'yejeiye yo'o congüëna, ai bainbi Cristoni si'a recoyo ro'tani te'e zi'inni baë'ë quëabi baguë. ²⁰Quëani tējiguëna, bacuabi achani, Riusuni ai bojojën, baguëni ai ta'yejeiye cocare cajën baë'ë. Ja'nrebi Pabluni quëahuë:

—Ai re'oye quëahuë më'ë. Quëaguëna, yëquënanu bojoyë. Yureca ën cocare achani ro'tajë'ën. Ai jai jubë judío bainbi Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'ijën, bainni si'a jëja yihuojën, Moisés coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën cayë bacua. ²¹Ja'nca cacuabi më'ëni bëinjën, më'ë yo'oguë ba'ise'ere achani më'ë ba'iyete ñaca quëayë bacua; Pablubi ai huacha ye'yoji cahuë. Judío bain hua'na yequë yijañare ba'icua, ja'ancuanu ye'yoguë, Moisés coca toyani jo'case'ere yo'omajën ba'ijë'ën cayë më'ë, quëahuë bacua. Mësacua zin hua'na go neño ga'nire tëyo güesema'ijë'ën cayë më'ë, quëahuë. Mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'omajën ba'ijë'ën cayë më'ë, cajën quëahuë bacua. ²²Ja'nca quëacuabi më'ë ti'an raise'ere achani, si'a jubëbi më'ëni ai bëinjën, më'ëni yo'oja'yete sa'ñeña senni achañu cajën ñë'caja'cua'ë. ²³Ja'nca sëani, yë'ëbi coca yihuoguëna, achani güina'ru yo'ojë'ën: Gajese'gacuabi Riusuni canu jo'case'e'ru Riusuni te'e ruiñe yo'o bi'rajën, mai naconi ba'iyë yureña. ²⁴Ja'nca ba'ijënna, më'ë yua bacuare sani, bacua naconi Riusu

hué'ena ti'anni, bacua naconi te'e mame tēno güesejè'ën. Tēno güeseni tējini, bacua ro'ija'yete ro'ijè'ën. Ja'n'rēbi bacuabi bacua rañare quēro güeseye poreyè. Ja'nca yo'oguēna, si'a bainbi masini, mè'ère bēin coca case'ere ro'tama'ija'cua'è. Gare huacha yo'oma'iji baguè, mè'ère cajèn, mè'è te'e ruiñe Riusuni yo'o conguè ba'iyete ro'tajèn, mè'èni te'e ruiñe èñajèn ba'ija'cua'è bain hua'na. ²⁵ Yēquēna hua'nabi mè'è ro'taye'ru ro'tajèn, judío bain jubè ba'ima'icua Cristoni recoyo zi'inni ba'icuanu yihuojèn, Moisés cocare ta'yejeiye yo'oma'ijè'ën bacuani toyani saohuè yēquēna. Èñe se'gare te'e ruiñe yo'ojèn ba'ijè'ën: Mēsacua bainbi jo'ya hua'nare huani huacha riusu hua'ina insini jo'catoca, ja'an hua'ire aiñe beoye ba'ijè'ën. Mēsacuabi jo'ya hua'nare huani ainto, ba ziere gare uncumajèn ba'ijè'ën. Mēsacua bainbi jo'ya hua'guère ñajemona guioni huaitoca, ba hua'ire ainma'ijè'ën. Mēsacua bain yo'ojèn ba'iyete'ru tin romigoni, tin èmēguèni gare yahue bama'ijè'ën. Huejasi'cua se'gabi te'e ba'ijè'ën. Ja'an coca se'gare yihuojèn bacuana saohuè yēquēna, quèabi Santiago.

Arrestan a Pablo en el templo

²⁶ Ja'nca quēaguēna, Pabloli Jaè'è cani, ba gajese'gacuare sani, yequè umuguse bacua naconi Riusu hué'ena ti'anni, Mame tēnoñu cajèn, ba hué'e èjacuani bacua tēnoni tējijai umugusere quēareña, bacua jo'ya hua'nare huani insijai umugusere.

²⁷ Quèani ja'n'rēbi, te'e èntè sara samu umuguseña ba'ijèn, mame tēno güeseni tēji bi'rajèñna, yequécua judío bainbi ti'anni Pabloli èñareña. Asia yijabi rani, Pabloli èñani, bain jubète choini, Pabloli zeanni, ²⁸ ai jēja güijèn careña:

—Israel bain, yēquēnani con raijè'ën. Ènquè ai gu'aye ye'yosi'quère sēani, yureta zeanre bañu. Si'a bain jubèanna saiguè, Moisés coca, èn hué'e Riusu uja hué'e, si'ayete ai gu'aye ca ganosi'què'bi. Griego bainre'ga ènjo'ona rani, èn hué'ena caca güeseni, gu'a hué'e re'hua güesebi, Riusu ta'yejeiye ba'i hué'ere, güijèn, ai bēinjèn careña bacua.

²⁹ Tróximo, ja'an Efeso bainguè yua Pablo naconi hué'e jobore ba'iguēna, bacuabi èñani, Pablote ro'tajèn, Riusu uja hué'ena guaomaquè, baguère cajèn, yureca bacua bēin cocare güireña. ³⁰ Ja'nca ai hui'ya güijèñna, si'a hué'e jobo bainbi rēnni ganojèn, Riusu hué'ena hué'huèjèn raè'è. Ja'n'rēbi Pabloli zeanni, hae'se ca'ncona rērèni sani, ja'n'rēbi Riusu hué'e anto sa'roñare ta'pini, Pabloli huai bi'rareña. ³¹ Baguèni huani senjoñu cajèn huaijèñna, soldado jubè èjaguèbi achani, Ai yo'oye'ne bain hua'na caguè, ³² baguè soldado hua'na jai jubète choini, Riusu hué'ena hué'huèni ti'anjèñna, judío bainbi èñani, Pabloli huaiye jo'careña. ³³ Jo'cajèñna, soldado èjaguèbi ti'anni, Pabloli preso zeanni, Samu guènameñabi baguète huenjè'ën caguè, ja'n'rēbi baguè ba'iyete, baguè gu'aye yo'ose'ere ja'anre bainni senni achaguèña. ³⁴ Senni achaguēna, bain hua'nabi baguèni te'e ro'tamajèn sehuoreña. Yequécuaabi yeque cocare quēareña. Yequécuaabi se'e yeque cocare baguèni quēareña. Ja'nca quèajèn, ai jēja güijèn ba'ijèñna, soldado èjaguèbi baguè gu'aye yo'ose'e, bain güijèn ba'iyete te'e ruiñe masiye gare poremaquèña. Ja'nca porema'iguèbi Mai jai hué'ena sani baguère guaoni bajè'ën guansegüè caguèña. ³⁵ Ja'nca caguēna, soldado hua'nabi baguète sani, bacua jai hué'e mèi se'nquehuēna ti'anni, bain hua'nabi baguère ai je'o èñajèn güijèn zean èaye yo'ojèñna, baguère cuanni sani mèa bi'rareña. ³⁶ Ja'nca mèa bi'rajèñna, bain jubèbi güireña:

—Ja'anguète huani senjojè'ën cajèn güireña.

Pablo se defiende delante de la gente

³⁷ Ja'n'rēbi Pablote mēani, bacua jai huē'ena guao bi'rajēna, Pablobi bacua ējaguēni senni achaguēña:

—¿Mē'ēre coca caye poreye yē'ē? senni achaguēña.

Senni achaguēña, ējaguēbi sehuoguēña:

—¿Mē'ē yua griego cocare caye masiguē? ³⁸ ¿Gue'ne yureca? ¿Mē'ē yua ja'an egipcio bainguē gu'aye yo'osi'quē ba'iguēma'iguē? ¿Zoe ba'irēn ai je'o baguē coca casi'quē ba'iguēma'iguē? cuatro mil gu'a gaje concuare huēoni, beo re'otona gatini sani, ēja bainre huani senjoñu cajēn ējojēn bateña. ¿Ja'an yo'osi'quēma'iguē mē'ē? senni achaguēña.

³⁹ Senni achaguēña, Pablobi quēaguēña:

—Bañē. Judío bainguē'ē yē'ē. Tarso huē'e jobo, ta'yejeiye ba'i jobobi raisi'quē'ē yē'ē. Ja'nca ba'iguēre sēani, bain jubēni coca caye jo'cajē'n yē'ēre, quēaguē, senni achaguēña.

⁴⁰ Ja'nca senni achaguēña, soldado ējaguēbi Jaē'ē caguēña, Pablobi bonēni, mēi se'nquehuē emē ca'ncona nēcani, baguē entē sarare huēani rēonni coca caza caguē, bain cuaoyete ējoguēña. Ējoni, ja'n'rēbi güiye jo'cajēna, Pablobi hebreo coca, ja'an yua bacua cocare ca bi'raguēña:

22

¹—Yē'ē bain hua'na, mēsacuani ai te'e ruiñe ēñaguē, mēsacuani coca sehuoye yēyē yē'ē, caguēña.

² Caguēña, bacua cocare achani, bacuabi caye beoye nēcani acha bi'rareña. Acha bi'rajēna, Pablobi coca caguēña:

³—Yē'ē yua judío bainguē'ē. Tarso huē'e jobo, Cilicia yija huē'e jobo, ja'an jobobi bonsēni rani, ēnjo'ona ti'anni, Gamalielbi ye'yoguēña, mai ira bain ba'isi'cua coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe ye'yeguē ba'nhuē yē'ē. Riusuni si'a recoyo ro'taguē, Baguē yēye se'gare yo'oja caguē, mēsacua yureña yo'ojēn ba'iyē'ru yē'ē'ga güina'ru yo'o bi'raguē ba'nhuē. ⁴ Ja'nca ba'iguēbi Cristo bainni ai je'o bani, Bacuani huani senjoza caguē yo'oni, bacua bain emēcua, romicua, ai bainre preso zeanni, ya'o huē'ena guaoguē ba'nhuē yē'ē. ⁵ Ja'nca yo'oguēña, mai pairi ta'yejeiye ējaguē, si'a judío bain ira ējacua naconi, bacuabi yē'ē yo'oguē ba'ise'ere ēñani, yureña tēca masiyē bacua. Ja'nca masicubi utire toyani, Mai jubē bain Damasco huē'e jobo ba'icua saofñu cajēn, yē'ē naconi saojēn ba'nhuē bacua. Ja'nca saojēna, yē'ēbi bacua uti toyase'ere sani, Ja'an jobo ba'icua Cristo bainre zeanni rani si'nse güeseza caguē, Damasco ēja bainna sani bacua uti toyase'ere insiye ro'taguē ba'nhuē yē'ē.

Pablo cuenta su conversión

⁶ Ja'nca ro'taguē, Damasco ma'aja'an saiguē, mēñera ba'iguēña, Damascona ti'an bi'raguēña, joē ba'irēnbi mia re'oto ñatani saoyē'ru ai ma'ñoñereba miaguē, yē'ē tē'iyeiye ba'iruna gaje meguē ba'nji. ⁷ Ja'nca ba'iguēña, yijana tainguē ba'nhuē yē'ē. Tainguēña, guēnamē re'otobi yē'ēni cani achoguē ba'nji: “Saulo, Saulo, ¿mē'ē queaca ro'taguē, yē'ēre je'o baguē be'teguē'ne?” cani achoguē ba'nji. ⁸ Cani achoguēña, senni achaguē ba'nhuē yē'ē: “¿Gueguēbi yē'ēni senni achaguē'ne, Ējaguē?” senni achaguēña, “Yē'ē yua Jesucristo Nazareno hue'eguē'ē. Yē'ēni ai je'o bayē mē'ē” sehuoguē ba'nji. ⁹ Ja'nca sehuoguēña, yē'ē gaje concuabi miañe ēñose'ere ēñani quēquēcuata'an, yē'ēni coca caguēte achamajēn ba'nhuē. ¹⁰ Ja'n'rēbi yē'ē Ējaguēni se'e senni achaguē ba'nhuē yē'ē: “Ējaguē, ¿guere yo'oja'guē'ne yē'ē?” senni achaguēña, Ējaguēbi sehuoguē ba'nji: “Huēni, Damasco huē'e jobona saijē'n. Sani ti'anni

ba'iguëna, yequëcuabi mē'ë yo'oja'yete quëaja'cua'ë" sehuoguë ba'nji baguë. ¹¹ Sehuoguëna, ja'an ma'ñose'ebi ñaco ëñañe gare porema'iguë ba'nhuë yē'ë. Ja'nca porema'iguëna, yē'ë gaje bainbi yē'ë ëntë sarare zeanni sajën, Damasco huë'e jobona ti'anjën ba'nhuë.

¹² Ti'anni ba'iguëna, yequë bainguë Ananías hue'eguëbi ba'iguë ba'nji. Moisés coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe yo'oguëna, judío bain Damasco ba'icuabi baguëni ai te'e ruiñe ëñajën, baguëte re'oye cajën ba'nhuë. ¹³ Ja'an Ananías hue'eguëbi yē'ëni ëñaguë rani, yē'ëni caguë ba'nji: "Yē'ë bainguë Saulo, ñaco sëtani ëñajë'ën" caguë ba'nji baguë. Caguëna, ja'ansi'quë ñaco sëtani ëñaguë ba'nhuë yē'ë. ¹⁴ Ja'nca ëñañe poreguëna, baguëbi yē'ëni se'e caguë ba'nji: "Mai ta'yeyeyereba E'jaguë Riusu, mai ira bain ba'isi'cuani conni cuiraguë ba'iguë, ba'anguëbi mē'ëre cuencueni, baguëre yo'o conguëte re'huabi. Baguë cuencuyete ai zoe ro'taguëbi yureña mē'ëna coca raoguëna, quëayë yē'ë. Mē'ë yua Riusu yëyete te'e ruiñe masija'guë'ë. Baguë bainguë cuencueni raosi'quëreba ba'iguëte ëñani masija'guë'ë mē'ë. Baguëbi coca caguëna, mē'ëbi achaja'guë'ë. ¹⁵ Ja'nca baguëni masini, ja'nrëbi si'a bainna sani, baguë ëñose'e, baguë quëani achose'e, si'ayete bainni quëani achoja'guë'ë mē'ë. ¹⁶ Ja'nca ba'ija'guë sëani, yureca huë'ijë'ën. Besa hua'guë sani, bautiza güesejë'ën. Mai E'jaguëni si'a recoyo ro'tani te'e zi'inni ba'iguë sëani, mē'ë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere gare jo'cani senjoni, mē'ë recoyo mame tëno güesejë'ën" yē'ëre caguë ba'nji Ananías. Ja'nca caguëna, güina'ru yo'oguë ba'nhuë yē'ë.

Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos

¹⁷ Ja'nca yo'oni, ja'nrëbi Jerusalenna rani, Riusu uja huë'ena cacani uja bi'raguë, Riusu guënamë toyare ëñaguë ba'nhuë yē'ë. ¹⁸ Ja'nca ëñaguëna, E'jaguë Jesucristobi gaje meni, yē'ëni coca quëaguë ba'nji: "Yureca besa hua'guë Jerusalén huë'e jobore gare jo'cani saijë'ën. Yē'ë ba'iyete ënjo'on bainni quëani achoguëna, bacuabi ro cue'yoni, yē'ë cocare ro gu'a güeni senjoja'cua'ë" quëaguë ba'nji. ¹⁹ Quëaguëna, sehuoguë ba'nhuë yē'ë: "E'jaguë, yē'ë yo'oguë ba'ise'e, mē'ë bainni je'o base'e, ja'anre masiyë bacua. Yē'ë yua si'a bain nē'ca huë'eñana sani, ja'an bainre preso zeanni, ya'o huë'ena guaoni, ai jëja huai güesequë ba'nhuë yē'ë. ²⁰ Mē'ë bainguë Estebanre'ga ro'tajë'ën. Mē'ëni yo'o conguëbi mē'ë cocarebare te'e ruiñe quëani achoguëna, judío ëja bainbi baguëni huani senjohuë. Huani senjojëna, yē'ë'ga bacua naconi te'e ëñaguë nëcaguë ba'nhuë yē'ë. Bacua guayoni se canre rutani jo'cajënna, yē'ë'ga ëñaguë cuiraguë ba'nhuë yē'ë. Ja'nca sëani, mē'ë cocare bacuani quëani achoza" caguë ba'nhuë yē'ë. ²¹ Caguëna, yē'ë E'jaguëbi sehuoguë ba'nji: "Ja'nca quëani achoma'ijë'ën. E'n huë'e jobore gare jo'cani saijë'ën. Mē'ëre saoguëna, judío bain jubë ba'ima'icuaana sani, yē'ë cocare ye'yojë'ën" caguë sehuoguë ba'nji, quëaguëna, Pablo.

Pablo en manos del comandante

²² Quëaguëna, judío bain jubëbi ja'an coca caye tëca achareña. Achani, ja'an tin bainre caguëna, bacuabi quë'rë se'e bëinjën coca güi bi'rareña:

—Ja'an hua'guëni huani senjojë'ën. Gu'a bainguëre sëani, ju'insi'quë ba'ija'guë, güi bi'rareña.

²³ Ja'nca güijën, bacua cañare ye'rejën, ya'o picore huëojën, ëmëna senjoni tonjën, ai yo'oreña bacua. ²⁴ Ja'nca yo'ojënna, soldado ëjaguëbi Pablote guaoni huenjë'ën caguë guanseguëna. Bain hua'nabi baguëni je'o bajën

güijëna, Baguë gu'aye yo'ose'ere masiza caguë, Baguëni ga'ni za'zabobi si'nseye guansegüëña. Ja'nca si'nsetoca, yequërë maini quëama'iguë baguë, ro'taguëña ëjaguë. ²⁵ Ja'nca guansegüëna, bacuabi huenni, za'zabobi inni, Baguëni huañu cajëna, yequë ëjaguëbi nëcaguë ëñaguëna, Pablobi baguëni caguëña:

—Yë'ë yua romano bainguëre sëani, ¿mësacua queaca ro'tajën, yë'ëni re'oye senni achamajën, yë'ëre si'nseye'ne? caguëña.

²⁶ Caguëna, ja'an ëjaguëbi gue ro'taye beoye achani, soldado ta'yejeiye ëjaguëna sani quëaguëña:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, ja'an bainguëni huenni si'nsegüë'ne? Romano bainguëre sëani, yo'oma'ijë'n, quëaguëña.

²⁷ Quëaguëna, ba hua'guë yua Pablona ti'anni, baguëni senni achaguëña:

—Te'e ruiñe quëajë'n. ¿Më'ë yua romano bainguë'guë? senni achaguëña.

Senni achaguëna,

—Ja'ë, sehuoguëña.

²⁸ Sehuoguëna, baguë caguëña:

—Yë'ë'ga ai curire ro'ini, romano bainguë ruën'ë yë'ë, caguëña.

Caguëna, Pablobi:

—Yë'ë të'ya raisirëmbi romano bainguë ba'iguë'ë yë'ë, caguëña.

²⁹ Ja'nca caguëna, ga'ni za'zabobi si'nseye ro'tacuabi ai quëquëni, gatini sateña. Soldado ta'yejeiye ëjaguë'ga ai huaji yëguë, baguëni huense'ere ro'taguë, Yë'ëre yequërë si'nse güesema'ija'guë caguë, romano bainguëni ja'nca yo'omazani caguë ro'taguëña.

Pablo ante la Junta Suprema de los judíos

³⁰ Ja'n'rëbi, yequë umuguse ñataguëna, soldado ta'yejeiye ëjaguëbi Pablo gu'aye yo'ose'ere te'e ruiñe masiza caguë, baguë guënameña huense'ere ti'jeni, Judío ëja bain jubëre ñë'ca güesëjë'n caguë, ja'n'rëbi Pablote bacua ñë'casiruna sani nëcoguëña.

23

¹ Ti'anni ëñato, pairi ëjacua, si'a judío ëja bain jubë bateña. Ba'ijëna, Pablobi ba jubëni ëñani, bacuani caguëña:

—Yë'ë bain sanhuë Riusubi ëñaguëna, yë'ëbi te'e ruiñereba ro'taguë, si'a yë'ë ba'i umuguseña re'oye yo'oguë ba'iyë yë'ë, caguëña.

² Caguëna, pairi ta'yejeiye ëjaguë Ananías hue'eguëbi yua Pablo ca'ncore nëcacuani, Baguë yi'obona ëntë abëbi huaijë'n guansegüëña. ³ Guansegüëna, baguëni huaijëna, Pablobi sehuoguëña:

—Më'ë yua ro re'o bainguë'ru ëmëje'en ca'nco se'gare ëñoguëta'an, ro coqueguë, yë'ëni huaiye guansehuë më'ë. Ja'nca sëani, Riusubi më'ëre huani tonja'guë'bi. Më'ë yua Moisés coca toyani jo'case'ere ëñaguë, yë'ëre si'nseja'yete guanseza caguë ba'iyë më'ë. Ja'nca ba'iguëna, Moisés coca yua ja'anre yo'oma'ine caguëta'an, ¿më'ë queaca ro'taguë, yë'ëre huaiye guansegüë'ne? caguëña.

⁴ Ja'nca caguëna, ja'anru nëcacuabi baguëni bëinjën, baguëni senni achareña:

—¿Më'ë queaca ro'taguë, Riusu pairi ëjaguëni gu'aye sehuoguë'ne? senni achareña.

⁵ Senni achajëna, Pablo sehuoguëña:

—Baguë pairi ëjaguë ba'iyete huesëhuë yë'ë. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, Mësacua ëja bainni gu'aye cama'ijë'n toyani jo'case'e sëani, huacha yo'ohuë yë'ë, sehuoguëña.

⁶ Sehuoni, ja'n'rëbi si'a ëja bain jubëre ëñato, jobo ba'icuaabi saduceo bain bateña. Jobo ba'icuaabi fariseo bain bateña. Ja'nca ba'ijëna, Pablobi si'a jëja güigüë caguëña:

—Yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi fariseo bainguë'ë. Yë'ë pë'caguë sanhuë'ga fariseo bain ba'ë. Riusubi bain ju'insi'cuare ëñani, bacuare go'ya rai güeseja'guë'bi. Ja'nca yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëna, mësa'uabi yë'ëre gu'a bainguëre'ru ëñajën, yë'ëre ënjo'ona senni achajën choë'ë, caguëña.

⁷ Ja'nca caguëna, fariseo bain, saduceo bain, ja'anru ba'icuaabi sa'ñëña bëin coca cajën, te'e ro'tamateña. ⁸ Saduceo bainbi cajën, ju'insi'cuabi go'ya raima'icua ba'iyë. Riusu guënamë re'oto yo'o concua beoyë. Huati hua'iga beoyë. Ja'anre cacuata'an, fariseo bainbi tin cacua ba'iyëña. ⁹ Ja'nca bëin coca cajën, sa'ñëña güijën, bacua jubë ba'icua Riusu ira coca masiye ye'yocua, bacuabi fariseo bain ro'taye'ru ro'tajën, bain jobona nëcani careña:

—Ënquë Pablo hue'eguë gare gu'aye yo'omaquë ba'iji. Yequërë Riusu Espiritubi baguëni coca casi'quë ba'ima'iguë. Yequërë Riusu guënamë re'oto yo'o concuabi baguëna gaje meni coca casi'cua ba'ima'inë. Ja'nca ba'itoca, Riusu cani jo'case'ru tin cama'ina'a, careña bacua.

¹⁰ Ja'nca sa'ñëña cajën, quë'rë ta'yejeiye bëinjën, Pabloni ai yo'o güesejëna, soldado ëjaguëbi ëñani, Pablobi ja'si huahuoma'ija'guë caguë, baguë soldado hua'nana bonëni, Baguëte zeanni, mai jai huë'ena sani guaoni bajë'ën caguë guanseguëna, bacuabi ja'nca yo'oreña.

¹¹ Yo'orena, ja'n'rëbi na'i si'aguëna, Pablobi umeni cainguë, ëoruna ëñato, ëjaguë Jesucristobi baguëni coca caguë baquëña:

—Bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën, Pablo. Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete Jerusalén bainni te'e ruiñe quëani achosi'quë sëani, më'ë'ga Roma huë'e jobona sani, yë'ë ba'iyete güina'ru quëani achoja'guë'ë, caguëña.

Planes para matar a Pablo

¹² Ja'n'rëbi, yequë umuguse ñataguëna, yequëcua judío bainbi sa'ñëña cajën, Pabloni huani senjoñu cajën, bacua coca cani jo'careña: “Maibi baguëni huani senjoñe tëca gare aon ainmajën, oco re'co uncumajën ba'ina'a. Baguëni huani senjoma'itoca, Riusubi maire huani senjoja'guë” sa'ñëña coca cani jo'careña. ¹³ Ja'nca cani jo'cajën, bacua jubë ba'icuaare cuencueto, quë'rë cuarenta ëmëcua ba'iyë'ru bateña. ¹⁴ Ja'nca ba'icuaabi pairi ëjacua, judío ira ëja bain, bacuana sani quëareña:

—Yëquëna hua'nabi sa'ñëña coca cani jo'cahuë. Yëquë'nabi Pabloni huani senjoma'itoca, Riusubi güina'ru yëquë'nani huani senjoja'guë cani jo'cahuë yëquëna. Baguëni huani senjoñe tëca, gare aon ainmajën ba'ija'cua'ë yëquëna. ¹⁵ Ja'nca yo'oja'cua sëani, mësa'ua ëja bainni coca señë yëquëna. Soldado ta'yejeiye ëjaguëni coca saoni senjë'ën: “Baguë yo'oguë ba'ise'ere quë'rë se'e te'e ruiñe senni achani masiñu cajën, më'ë yua miato baguëte sani, yëquëna jobona nëcojë'ën.” Ja'an cocare ba ëjaguëna saoni senjë'ën. Ja'nca saoni senjë'nna, baguëte ra bi'raguëna, yëquëna hua'nabi ma'a ca'ncore gatini ëjojën ba'ija'cua'ë, quëareña bacua.

¹⁶ Ja'nca quëajëna, Pablo jontaguëbi achani masini, soldado jai huë'ena sani, Pabloni quëajaguëña. ¹⁷ Quëani tëjiguëna, Pablo yua soldado ëjaguë ja'anrute ba'iguëni choini quëaguëña:

—Ën hua'guëre soldado ta'yejeiye ëjaguëna sani ëñojë'ën. Baguëni coca quëaja'guë'bi, quëaguëna Pablo.

¹⁸ Quëaguëna, soldado ëjaguëbi baguëte sani, ta'yejeiye ëjaguëni quëaguëña:

—Ja'an preso zeansi'quë Pablo hue'eguëbi yë'ëni quëabi. Ën hua'guëre më'ëna sajë'ën, më'ëni coca caja'guëre, quëaguëña.

¹⁹ Quëaguëna, ta'yejeiye ëjaguëbi bonsë hua'guëre ca'nco'rena sani, baguëni senni achaguëña:

—¿Më'ë guere quëaguë'ne? caguë senni achaguëña.

²⁰ Senni achaguëna, bonsë hua'guëbi sehuoguëña:

—Judío bainbi sa'ñeña coca cajën, Pablóni quë'rë se'e te'e ruiñe senni achani baguë yo'ose'ere masiñu cajën, bacua jubëna miato sani nëcoyete më'ëni señë. ²¹ Ja'nca sencuareta'an baguëre saoma'ijë'ën. Bacua jubë ba'icua quë'rë cuarenta ëmëcua ba'iyë'ru ba'icua, Baguëni huani senjoñu cajën, baguë sai ma'a ca'ncona gatini ëjoja'cua'ë. Ja'ancuabi sa'ñeña coca cani jo'careña. Pablóni huani senjoma'itoca, Riusubi güina'ru maini huani senjoja'guë cani jo'careña. Baguëni huani senjoñe tëca gare aon ainmajën, gare oco re'co uncumajën ba'ija'cua'ë mai, cani jo'careña. Ja'nca cani jo'cacuabi më'ëni coca senjënna, më'ë sehuoja'yete ëjoyë bacua, bonsë hua'guëbi quëaguëña.

²² Quëaguëna, soldado ta'yejeiye ëjaguëbi bonsë hua'guëni caguë, Yë'ëni quëase'ere yequëcuanì gare quëaye beoye ba'ijë'ën caguë, baguëte yihuoni saoguëña.

Envían a Pablo ante Félix el gobernador

²³ Ja'nca saoni, ja'nrebi baguë yo'je ëjacua samucuanì choinì guansegüë caguëña:

—Soldado hua'na samu cien hua'na, caballona tuicua setentacua, hui pere sacua samu cien hua'na, ja'an hua'nare re'huajë'ën. Yure ñami a las nueve ba'iyë'ru Cesarea huë'e jobona saija'cua'ë. ²⁴ Yequë caballo hua'nare'ga Pablo tuaja'cuare re'huajë'ën. Baguëte Cesarea huë'e jobona sani, re'oye ëñare bajën re'huajën, baguëte bain ta'yejeiye ëjaguë Félixna jo'cajaijë'ën, guansegüë caguëña baguë.

²⁵ Cani ja'nrebi, Uti ja'ore toyani bacua naconi saozä caguë, ñaca toyaguëña:

²⁶ “Yë'ë yua Claudio Lisias hue'eguëbi yë'ë ta'yejeiye ëjaguë Félixni uti ja'ore toyani, më'ëni saoni saludayë yë'ë. ²⁷ Judío bainbi ën hua'guëni preso zeanni, huani senjo bi'rajë'ënna, yë'ëbi achani, baguë romano bainguë ba'iyete masini, yë'ë soldado hua'na naconi sani tëhuoni, baguëte etohuë. ²⁸ Etoni, Baguë ba'iyete ¿guere gu'aye caye'ne? caguë, bacua ëja bain jubëna sani nëcohuë yë'ë. ²⁹ Nëconi achato, ro bacua ira coca guansenì jo'case'e se'gare ëñajën, Riusuni ai gu'aye yo'ohuë më'ë cajën, baguëni huani senjoñe ro'tahuë. Ja'nca ro'tacuareta'an, ja'nca baguëni yo'o güeseyë porema'iñë yë'ë. Baguëni preso zeanni baye'ga porema'iñë yë'ë. ³⁰ Ja'nca porema'iguëbi judío bain yo'oja'yete achahuë. Ba hua'nabi gatini baguëni huani senjoñe ëjojë'ënna, yureña baguëte më'ëna saohuë yë'ë. Saoguë, baguë gu'aye yo'ose'e cacuanì quëahuë: Ëjaguë Félixna sani, Pablo ba'iyete quëajë'ën, bacuanì quëahuë yë'ë. Gañañe quëahuë yë'ë. Ëñaguë ba'ijë'ën.” Ja'an utire toyani saoguëña.

³¹ Saoguëna, soldado hua'nabi bacua ëjaguë guansese'ru yo'oni, Pablote innì, ñamibi etoni sani, Antípatris huë'e jobona ti'anni ñatajateña. ³² Ti'anni ñatani soldado hua'na guëoña ganicua se'gabi bacua jai huë'ena gotëña. Go'ijë'ënna, caballore tuicua Pablote se'e sani, Cesareana ti'anreña.

³³ Ti'anni, bacua uti ja'o toyani raose'ere bain ta'yejeiye ëjaguëna insini, Pablote baguëni ëñoreña. ³⁴ Ëñorena, ba ëjaguëbi uti ja'ore ëñani tëjini, ¿Jaro yija bainguëguë'ne baguë? senni achaguëna, Cilicia yija bainguë'bi sehuoreña.

³⁵ Sehuojë'ënna, ëjaguëbi Pablona bonëni quëaguëña:

—Më'ère gu'aye cacuabi ti'an rajjënna, më'è coca sehuoja'yete te'e ruiñe achani masija'guë'è yë'è, quëaguëña.

Ja'nca quëani, Herodes ta'yejeiye ba'isi huë'ena sani, baguëte guaoni, baguëni ëñare bajën re'huani bajë'ën guanseni jo'caguëña.

24

Defensa de Pablo ante Félix

¹ Ja'n'rëbi, te'e ëntë sara ba'i umuguseñabi judío ëja bainbi ti'an rateña. Ananías hue'eguë, pairi ta'yejeiye ëjaguë, judío bain ira ëja bain hua'na naconi ti'an rateña. Yequëre'ga bacua coca cani achocaiguë Tértulo hue'eguë, ja'anguëre'ga rani bareña. Ja'ancuabi bain ta'yejeiye ëjaguëna ti'anni, Pablo gu'aye yo'ose'ere quëajën raë'è careña. ² Cani, ja'n'rëbi Pablote rani nëcorena, Tértulobi Pablote gu'aye caguë, Félixni quëa bi'raguëña:

—Më'è yua ai ta'yejeiye ëjaguëreba ba'iguë, ai re'oye yo'o congüëna, guerra huaye beoye ba'iji maire. Si'a gu'aye yo'oye yua gare carajeise'e ba'iji mai yijare. ³ Ja'nca sëani, yëquënabi si'a ca'ncoña ganini ëñato, ai bojojën ba'ijën, më'ëni recoyo ro'tajën, Surupa cajën, më'è ta'yejeiyereba ëjaguë ba'iyete bojojën ro'tajën ba'iyë yëquëna. ⁴ Yureca më'ëni zoe gu'aja güesema'inë caguë, yë'è samu coca ma'carëan se'gare caguëna, re'oye ro'taguë achajë'ën.

⁵ Ënquë Pablo hue'eguë, baguë yo'ose'e, baguë ba'iyete cato, gare jo'caye beoye gu'ayereba yo'oguë'bi ba'iji. Si'a judío bain ba'iruanna sani, je'o coca se'gare cani, bainni sa'ñeña bëin güeseji baguë. Nazareno jubë ëjaguë ba'iguë, ja'an gu'a gajecuarë ñë'coni, bacuani gu'aye yo'oye guanseji baguë. ⁶ Ja'nca gu'aye yo'oguëbi Riusu uja huë'ena cacani, Gu'a huë'ere re'huaza caguë yo'o bi'raguëna, yëquëna hua'nabi baguëte preso zeanni, yëquëna ira bain ba'isi'cua guanseni jo'case'ere ëñani, baguë gu'aye yo'ose'ere masini, ja'an coca cani jo'case'ru baguëni si'nseye ro'tahuë. ⁷ Si'nseye ro'tacuareta'an, ja'an soldado ta'yejeiye ëjaguë Lisias hue'eguëbi ti'anni, ro jëjoni saoni, yëquëna preso zeansi'quëre ro tëani sabi. ⁸ Sani, baguëte më'ëna raoni, ja'n'rëbi yëquënani quëabi: “Pablóni si'nseye señe yëtoca, Félixna sani senjë'ën” cabi baguë. Yureca baguë gu'aye yo'ose'ere baguëni senni achani ro'tajë'ën më'è'ga. Yëquëna te'e ruiñe case'ere masija'guë'è më'è, caguë quëabi Tértulo.

⁹ Quëaguëna, judío bainbi achani, “Ja'nca raë'è. Te'e ruiñera quëahuë më'è” careña. ¹⁰ Cajënna, ja'n'rëbi bain ëjaguë Félixbi Pablona bonëni, baguë ëntë sarabi baguëni ba'boguë, Më'è coca caguë sehuojë'ën caguëna, Pablóbi coca ca bi'raguëña:

—Më'ëbi ën yija bainre zoe tëcahuëan guanseye masiguëre sëani, më'ëni bojoguë, yë'è cocare më'ëni sehuoguë quëayë yë'è, ëjaguë. ¹¹ Yureca yë'è Jerusalen huë'e jobona saise'e, Riusuni u'jaguë saise'e ja'anre cato, si'a sara samu umuguseña se'ga baji'i yë'è ja'an jobona ti'anni ba'ise'e. Ja'nca ba'iguëna, më'ëbi te'e ruiñe masiye poreyë. ¹² Ja'nca sani, Riusu huë'ena ti'anni ba'iguë, judío bainbi ëñajënna, gu'a cocare gare camaquë baë'è yë'è. Gare je'o baye beoye baë'è yë'è. Yë'è'ga bain ñë'ca huë'ëñare ba'iguë, judío bainbi ëñajënna, bacua yure case'ru gare gu'aye yo'omaquë baë'è yë'è.

¹³ Yureca, ëncuabi yë'è ba'iyete gu'aye cajën, më'ëni te'e ruiñe masi güeseyë gare porema'inë. ¹⁴ Yë'è ba'iyete cato, ën cocare më'ëni te'e ruiñe quëayë yë'è. Jesucristo bain zi'nczua naconi te'e yo'o congüë ba'iyë yë'è. Ëncuabi ja'an bain jubëte ëñajën, Gu'a jubë'è cacuata'an, ja'an bain jubë naconi recoyo te'e zi'nczini, yë'è ta'yejeiye Riusu, yë'è ira bain ba'isi'cuani yo'o consi'quë, ja'an Riusuni gare jo'caye beoye yo'o congüë ba'iyë yë'è. Yë'è ira bain coca

guanseni jo'case'e, Moisés coca, Riusu ira bain raosi'cua coca, ja'an cocare ëñaguë, si'aye güina'ru te'e ruiñe yo'oguë ba'iyë yë'ë. ¹⁵ Ja'nca ba'iguëbi Riusu ta'yejeiye ye yo'o conja'ñete jo'caye beoye ëñaguë ëjoguë ba'iguëna, ëncua'ga güina'ru ëñajën ëjojën ba'iyë. Riusu ta'yejeiye umugusebi ti'anguëna, bain junni tonsi'cua, re'oye yo'ojën ba'isi'cua, gu'aye yo'ojën ba'isi'cua, si'acuabi go'ya raija'cua'ë. ¹⁶ Ja'nca go'ya raija'cua sëani, yë'ë'ga yë'ë porese'e'ru yo'oguë, gare huacha yo'oye beoye ba'iguë, re'oye recoyo ro'taye se'ga ba'iyë yë'ë yë'ë. Riusubi ëñaguëna, bain'ga ëñajënna, gare gu'aye yo'oye beoye ba'iguë, gare jo'caye beoye re'oye yo'oye se'gare yë'ë yë'ë.

¹⁷ Yureña ba'i tëcahuëan so'o yijañana saisiquëbi yure umuguseña yë'ë yijana go'iguë, yë'ë bainre oiguë, yë'ë curi cose'ere bacuana ro'insini jo'caza caguë, ja'nca yo'oguë baë'ë yë'ë. Ja'nca yo'oni, Riusu uja huë'ena cacani, Riusuni bojoguë insiye ro'tahuë yë'ë. ¹⁸ Ja'nca yo'oye ro'taguëna, yequëcua judío bainbi Asia yijabi ti'an rani, yë'ëre tëhuohuë. Ja'nca tëhuojënna, yë'ë ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru recoyo tëno güeseni tëjihue yë'ë. Yë'ë gaje bain naconi rëño jubë se'ga ba'ijënna, ja'nca yo'ohuë yë'ë. Bain naconi gare je'o bama'ë yë'ë. Gue hui'ya güiye beoye baë'ë yë'ë. ¹⁹ Ja'an judío bainbi ënjo'ona rani, bacua ëñase'ere më'ëni quëare'ahuë. Yë'ë gu'aye yo'ose'ere ëñama'isi'cua sëani, raima'ë'ë. ²⁰ Ëncua'ga yë'ë yo'oguë ba'ise'ere ëñasi'cua ba'ijën, ¿gue gu'aye yo'ose'ere te'e ruiñe quëaye poreye'ne? Yë'ë yua judío ëja bain jubë naconi ba'iguë, gare gu'aye caye beoye baë'ë yë'ë. ²¹ Ën coca se'gare si'a jëja cani achohuë yë'ë: "Bain junni tonsi'cuabi go'ya raija'cua sëani, Riusu ta'yejeiye yo'oja'yete si'a recoyo ro'tayë yë'ë" cani achohuë yë'ë, quëaguëña Pablo.

²² Ja'nca quëaguëna, ëjaguë Félix yua Cristo bain yo'ojën ba'iyete te'e ruiñe masiguë sëani, Pablore gu'aye case'ere yuta sehuoye yëmaquëña. Ja'nca yëma'iguëbi si'a hua'na ñe'casi'cuani caguëña:

—Re'oji. Soldado ta'yejeiye ëjaguë Liasabi ti'an raiguëna, baguëni quë'rë se'e senni achani, ja'n'rëbi mësacua sense'ere ro'tani sehuoja'guë'ë yë'ë, caguë sehuoguëña.

²³ Ja'nca sehuoni, baguë soldado ëjaguëte choini guanseguëña:

—Baguëte se'e guaoni bani, baguëni ai yo'o güesemajën, baguë bain rani cuirato, ënsema'ijë'ën, guanseguë caguëña.

²⁴ Ja'nca cani jo'cani, ja'n'rëbi se'e yequë umuguseña ba'iguëna, Félix yua baguë rënjo Drusila naconi Pablóni ëñaguë saquëña. Judía baingo bacoña baguë rënjo. Ja'nca ëñaguë saiguë, Pablóni senni achaguë, Jesucristoni recoyo zi'inni ba'iyete quëajë'ën caguëna, ²⁵ Pablóbi sehuoguë, te'e ruiñe yo'oguë ba'iyë, jëja ba recoyo re'huaye, Riusu bënni senjoja'ñe, ja'an cocare baguëni quëani achoguëña. Ja'nca quëani achoguëna, Félixbi achani, ai quëquëni, baguëni caguëña:

—Yua më'ë soldado hua'na ëñacuana go'ijë'ën. Jë'te, më'ëni se'e senni achaye yënica, më'ëni se'e choija'guë'ë yë'ë, cani saoguëña.

²⁶ Ja'nca saoguëbi ja'ansi'quë ro'taguëña: "Baguëte eto curire yë'ëna insija'guë" ro'taguë, baguëni quë'rë se'e choni senni achaguë baquëña. ²⁷ Ja'n'rëbi, samu tëcahuëan ba'ini, Félixbi baguë ëjaguë ba'iyete gare jo'cani saiguëna, yequë Porcio Festo hue'eguëbi bëani guanse bi'raguëña. Félixbi ja'nca jo'cani saiguë, Judío bainni re'oye ro'ta güeseza caguë, Pablote preso zeansi'quëre jo'caguëña.

25

Pablo delante de Festo

¹ Ja'nrēbi Festo hue'eguēbi bain ējaguē runni, Cesareana ti'anni, bēani, ja'nrēbi samute umuguseña ba'ini, Jerusalén huē'e jobona saquēña. ² Sani ti'anguēna, pairi ta'yejeiye ējacua, si'a judío ēja bain naconi, baguēni tēhuoni, Pablōni bēnni senjoñe senreña:

³—Baguēte ēnjo'ona raoye guansejē'ēn. Baguē yo'oguē ba'ise'ere te'e ruiñe senni achañu, senreña.

Ja'nca senjēn, ro coquereña. Ma'aja'an raija'guēni huani senjoñe ro'tareña.

⁴ Ja'nca senjēna, Festobi sehuoguēña:

—Yua Cesarea huē'e jobore guaosi'quēre sēani, ja'anruna sani, baguē gu'aye yo'ose'ere quēajē'ēn. Yē'ē'ga yure umuguseña saiguēna, ⁵ mēsacua ēja bainbi yē'ere conjēn saijē'ēn. Sani ti'anni, baguē gu'aye yo'oguē ba'ise'ere ro'tani, ja'anruna quēajē'ēn, caguē sehuoguēña.

⁶ Ja'nca sehuoni, ja'nrēbi se'e si'a sara ba'i umuguseñabi judío ēja bain naconi Cesarea huē'e jobona sateña. Sani ti'anni, ñatani, Pablo rayete guansequēña. ⁷ Guansequēna, Pablōbi caca raiguēna, ja'an judío bain Jerusalenbi raisi'cuabi Pablo ba'iyete ai gu'aye cajēn quēacuata'an, bacua quēase'ere te'e ruiñe masi gūeseye gare poremateña. ⁸ Ja'nca gu'aye cajēna, Pablōbi nēcani bacuani sehuo bi'raguēña:

—Yē'ē ba'iyete gu'aye cajēna, gare te'e ruiñe se'ga yo'oguē ba'iyē yē'ē. Judío bain ira coca toyani jo'case'e'ru gare tin yo'oma'iguē'ē yē'ē. Riusu uja huē'ere gare si'si yo'omaquē ba'iguē'ē yē'ē. Romano bain ta'yejeiye ējaguēni gare gu'aye yo'oma'iguē'ē yē'ē, sehuoguēña.

⁹ Sehuoguēna, Festobi ro'taguē, Judío bainni re'oye achoye caza caguē, Pablōni senni achaguēña:

—¿Mē'ē yure sehuoye'ru Jerusalenna sani gūina'ru yē'ēni sehuoye yēguē mē'ē? senni achaguēña.

¹⁰ Senni achaguēna, Pablōbi sehuoguēña:

—Bañe. Romano ēja bainbi yē'ē ba'ise'ere cani jo'caja'bē. Judío bainni gare gu'aye yo'oma'isi'quēre masiyē mē'ē. Ja'nca masiguē, yē'ē ba'ijayete cajē'ēn.

¹¹ Bainni ai gu'aye yo'oguē ba'isi'quē banica, junni tonni jo'cama'ire'ahuē yē'ē. Ba hua'na'ga yē'ere gu'aye cajēn, te'e ruiñe masi gūeseye gare porema'ñē. Ja'nca sēani, si'a ēja bainbi yē'ere bacuana insiye porema'ñē. Ja'nca sēani, mē'ēni yure señe. Romano bain ta'yejeiye ējaguēna yē'ere saojē'ēn. Baguē yua yē'ē yo'oguē ba'ise'ere masini caja'guē, caguē sehuoguēña Pablo.

¹² Ja'nca sehuoguēna, Festobi baguē gaje concuani yihuo cocare senni, yihuoni tējjjēna, Pablōni quēaguēña:

—Mē'ē yua romano bain ta'yejeiye ējaguē masini caja'yete senguēna, mē'ere baguēna saoja'guē'ē yē'ē, quēani jo'caguēña.

Pablo ante el rey Agripa

¹³ Ja'nrēbi yequē umuguseña ba'iguēna ja'an yija bain ta'yejeiye ējaguē Agripa hue'eguēbi Festoni bojoguē saludajaza caguē, baguē yo'jego Berenice naconi ti'anni bateña. ¹⁴ Ja'nca ba'ijēna, coca cajēn ba'ijēna, Festobi quēaguēña:

—Félix preso guaoni jo'casi'quē Pablo hue'eguēbi ēnjo'onre ba'iguēna, baguē ba'iyete achajē'ēn. ¹⁵ Yē'ēbi yureña Jerusalén huē'e jobore ba'iguēna, judío ēja bainbi yē'ēni tēhuo rani, Pablōni huani senjoñe sen'ē. ¹⁶ Ja'nca

senjënna, yë'ë'ga sehuohuë: “Romano ëja bainbi gu'aye casi'quëni huani senjoñe senjënna, ro yo'oye beoye ba'icua'ë. Ru'ru, baguëni gu'aye cacuabi quëäjënna, ja'n'rëbi baguëbi sehuoye poreji” sehuohuë yë'ë. ¹⁷ Ja'nca sehuoguëna, bacuabi ti'an raë'ë. Ti'an rajjënna, te'e jëana yë'ë ëja guëna sei-huëna bëani, baguëte choini, nëconi, baguë sehuo cocare achahuë. ¹⁸ Si'a bacua gu'a cocare quëäjën, yë'ë ro'taguë ba'ise'eru baguëni camaë'ë. ¹⁹ Ro bacua uja coca pëbëre ëñani, baguë huacha ye'yose'e se'gare baguëni gu'aye cahuë bacua. Ja'an Jesucristo hue'eguëte cajën, Junni tonsi'quë'bi cajënna, Pablobi Banji. Go'ya raji'i baguë, sehuobi. ²⁰ Ja'an se'gare sa'ñeña cajënna, yë'ë'ga ¿queaca senni achani caye'ne yë'ë? caguë, ro huesë ëaye ro'taguë ñuë'ë. Ja'nca ñu'iguë, yureca Pabloni coca senni achahuë yë'ë: “¿Jerusalenna sani güina'ru yë'ëni sehuoye yëguë më'ë?” senni achahuë yë'ë. ²¹ Ja'nca senni achaguëna, baguë sehuobi: “Bañë. Romano bain ta'yejeiye ëjaguëbi yë'ë yo'oguë ba'ise'ere masini caja'guë” sehuobi baguë. Sehuoguëna, mai ta'yejeiye ëjaguë Augustona saoye tëca baguëni guaoni bahuë yë'ë, quëaguëña Festo.

²² Quëaguëna, Agripabi caguëña:

—Yë'ë'ga baguë sehuo cocare achaza caguëña.

Caguëna, Festobi:

—Miato baguëni achaye bayë më'ë, sehuoguëña.

²³ Ja'nca sehuoni, soldado ëjacua, ja'an huë'e jobo ëja bain, jai jubëte choiguëna, yequë umuguse ti'an rani ñë'careña. Ja'nca ñë'cajënna, bain ta'yejeiye ëjaguë Agripa, baguë yo'jego Berenice naconi ai re'o mare tuijën, ai re'oye ëñojën, ja'an ëja bain huë'ena ti'anreña. Ti'anni ba'ijënna, ja'n'rëbi Festobi Pablote choini, nëconi, ²⁴ ja'n'rëbi coca ca bi'raguëña:

—Yë'ë ta'yejeiye ëjaguë Agripa, si'a ëja bain ñë'casi'cua, mësacua yua ënquëni ëñajë'ën. Judío ëja bainbi Jerusalén huë'e jobore ba'ijën, ja'n'rëbi ënjo'ona rajjën, baguë ba'iyete yë'ëni ai gu'aye cajën, Baguëni huani senjojë'ën cajën, gare jo'caye beoye yë'ëni senjën ba'iyë bacua. ²⁵ Ja'nca sencuata'an, yë'ëbi achato, gu'aye yo'oma'iguë ëñoji baguë. Baguëni huani senjoñe porema'iñë. Baguë gu'aye cacuani re'oye sehuoguë, mai ta'yejeiye ëjaguë Augusto masini caja'yete sensi'quëre sëani, baguëte Augustona saoye ro'tayë yë'ë. ²⁶ Ja'nca ro'taguë, yë'ë ta'yejeiye ëjaguëna saoto, ¿Pablo ba'iyete queaca coca quëani saoye'ne yë'ë? caguë, ro huesë ëaye ba'iji yë'ëre. Ja'nca ba'iguëbi baguëte choini nëconi, mësacuaani ëño huë yë'ë. Ëñoguëna, më'ëbi baguëni senni achani, yë'ë ëjaguëni toyajai cocare masini yihuojë'ën, yë'ë ëjaguë Agripa. ²⁷ Preso zeansi'quëre saoni, baguë gu'aye yo'ose'ere te'e ruiñe quëama'itoca, ai huacha yo'ore'ahuë ro'tayë yë'ë, caguëña Festo.

26

Pablo presenta su caso ante el rey Agripa

¹ Caguëna, ja'n'rëbi ëjaguë Agripabi Pabloni coca caguëña:

—Yureca më'ë sehuo cocare caye poreyë më'ë, caguëña.

Caguëna, Pablobi nëcani, baguë ëntë sarabi huëani rëonni, bainbi acha bi'rajënna, sehuo cocare ca bi'raguëña:

² —Yë'ë ta'yejeiye ëjaguë Agripa, yë'ë sehuo cocare më'ëni bojoguë quëayë yë'ë. Judío bainbi yë'ëre ai gu'aye cajënna, te'e ruiñe sehuoguë bojoyë yë'ë. ³ aMë'ëbi judío bain yo'ojën ba'iyë, judío bain coca sa'ñeña cajën ba'iyë, ja'an si'ayete te'e ruiñe masiguëre sëani, më'ëni te'e ruiñe sehuoguëna, bojora'rë achani ro'taguë ba'ijë'ën.

La vida de Pablo antes de su conversión

⁴ Yé'e yua judío bainguë sëani, si'a judío bain yijare ba'iguë, Jerusalén huë'e jobo tëca saisi'quë ba'iguë, judío bain yo'ojën ba'iyë'ru güina'ru yo'oguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, judío bain si'acuabi yë'ë zinrënbi yë'ëni ëñani masijën ba'iyë. ⁵ Ja'nca ba'iguëbi bonsë hua'guë runni, fariseo bain yo'ojën ba'iyete ye'eni, te'e yo'o zi'inni ba'iguë ba'nhuë yë'ë. Fariseo bain ba'iyete cato, si'a judío bain jubëan yo'oye'ru Riusu ira cocare quë'rë te'e ruiñereba ëñajën yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca ba'iguëna, si'a judío bainbi yë'ë yo'oguë ba'ise'ere masini, yureña quëaye yënica, te'e ruiñe quëaye poreyë. ⁶ Yureca, fariseo bain ro'taye'ru ro'taguë, bain junni tonsi'cuabi go'ya rani Riusu naconi ba'ija'cua'ë. Riusubi ja'an cocare yëquëna ira bain ba'isi'cuani cani jo'caguëna, yë'ë yua si'a recoyo ro'tani, yë'ë go'ya raija'yete ëñaguë ëjoguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ro'taguë ba'iguëna, judío bainbi yë'ëni bëinjën, yë'ëni preso zeän güesehuë. ⁷ Si'a judío bain jubëan, si'a sara samu jubëanbi Riusu coca cani jo'case'ere ro'tajën, Junni tonsi'cuabi go'ya raija'cua'ë mai cajën, Riusu yo'oja'yete ëñajën ëjojën, baguëni gare jo'caye beoye yo'o conjën ba'iyë. Yë'ë'ga güina'ru ëñaguë ëjoguë ba'iguëna, judío bain hua'nabi yë'ëni bëinjën, yë'ë ba'iyete gu'aye cajën ba'iyë, ëjaguë. ⁸ ¿Mësacua'ga guere recoyo ro'taye'ne? ¿Bain go'ya raija'yete si'a recoyo ro'taye mësacua'?

Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos

⁹ Yé'e yua fariseo bain yo'ojën ba'iyë ye'yesi'quë sëani, Cristo bainni je'o baye ro'taguë ba'nhuë. Jesús Nazareno bainguëni ai gu'a güeguë, baguë bain concuani ai yo'o güeseguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁰ Ja'nca yo'oguë, ja'an jubë bain Jerusalenre ba'ijëna, bacuani je'o bani, pairi ëja bainbi conjëna, bacuare preso zeanni, ya'o huë'ena guaoni, yequëcuani huani senjo güeseguë ba'nhuë yë'ë. ¹¹ Yequëcuare'ga zeanni, Jesucristoni zi'inni ba'iyë gare jo'cani senjojë'ën caguë, bacuani ai jëja huaiguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca huaiguë, si'a judío bain ñë'ca huë'eñana cacani, bacuani ai je'o bani, Cristo bainre zeanni rërëni ai yo'o güeseni, so'o huë'e joboña tëca Cristo bainni be'teni tuni zeanjaë'ë yë'ë.

Pablo cuenta otra vez su conversión

¹² Ja'nca tuni zeañe ro'taguë, pairi ëja bainbi utire toyani yë'ëna in-sijëna, Damasco huë'e jobona sani, Cristo bainre zeanni guaoza caguë saiguë ba'nhuë yë'ë. ¹³ Ja'nca saiguë, mëñera së'irën ba'iguëna, ai ta'yejeiye ma'ñoñereba miaguëna, ëñaguë ba'nhuë yë'ë. Ënsëguë miañe'ru quë'rë ta'yejeiye miani, yë'ë té'ijejeiye ba'iruan si'aruanna ma'ñoñe gaje meguë ba'nji. ¹⁴ Ja'nca ma'ñoñuëna, yë'ë, yë'ë gaje concua naconi si'acuabi yijana tanni umejën ba'nhuë. Ja'nca umejën ba'ijëna, guënamë re'otobi hebreo coca ai jëja cani achoguëna, achahuë yë'ë: "Saulo, Saulo, ¿më'ë queaca ro'taguë yë'ëni je'o baguë be'teguë'ne? Yë'ë yëyete gare yo'oye güeguë sëani, më'ëbi ai ja'siye ai yo'oguë ba'iyë më'ë cani achoguë ba'nji. ¹⁵ Cani achoguëna, sehuoguë senguë ba'nhuë yë'ë: "¿Gueguëbi yë'ëni caguë'ne më'ë, Ëjaguë?" senni achaguëna, Ëjaguëbi: "Yë'ë yua Jesucristo'ë" sehuoguë ba'nji. "Yë'ëni ai je'o baguë, ai yo'oyë më'ë. ¹⁶ Yureca huëni nëcajë'ën. Më'ëre yë'ë bainguë congüete re'huani baza caguë, më'ëna gaje meni ëñohuë yë'ë. Yë'ëre ja'nca yo'o congüë, yë'ë ba'iyete ëñani masini, si'a bainna sani quëani achoguë ba'ijë'ën. ¹⁷ Judío bainbi më'ëni je'o bajëna, judío bain jubë ba'ima'icua'ga më'ëni je'o bajëna, yë'ëbi më'ëni congüë, më'ëni etoni baja'guë'ë yë'ë. Ja'nca etoni baguëna, ja'ansi hua'nana sani yë'ë cocarebare te'e ruiñe masi güesëjë'ën. ¹⁸ Bacuana

sani, ro huesë ëaye ba'i hua'nani yë'ë conguë ba'iyete masi güesejë'ën. Bacua yua zizei re'oto ba'iyere'ru ba'ijënna, yë'ë mia re'otore bacuani ëñojë'ën. Zupai huatibi bacuani ai ta'yejeiye zeanni baguëna, bacuare etoni, Riusu ba'iyete ye'yoni, Riusuni recoyo te'e zi'in güesejë'ën. Yë'ëni si'a recoyo ro'tayete masi güesejë'ën. Ja'nca si'a recoyo ro'tajën banica, yë'ëbi bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë, Riusu bainrebare bacuare re'huani baguë, yë'ë bayete carajeiye beoye bacuana ro'insini jo'caja'guë'ë yë'ë." Ja'an cocare cani achoguëna, yë'ëbi achani, Jesucristo ba'iyete te'e ruiñe masiguë ba'nhuë yë'ë.

Pablo obedece la visión

¹⁹ Yureca, yë'ë ëjaguë, guënamë re'otobi coca guanseni jo'caguëna, yë'ë yua gare güeye beoye te'e ruiñe achani yo'ohuë. ²⁰ Damasco huë'e jobona sani, ja'an bainni Cristo cocarebare ru'ru quëani achohuë yë'ë. Ja'nrebi Jerusalenna sani, ja'nrebi si'a Judea yijana sani, ja'nrebi judío bain jubë ba'ima'icuaana sani, Cristo cocarebare quëani achoguë baë'ë yë'ë. "Mëscacia gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, Riusuna bonëni, baguëni recoyo te'e zi'nzini ba'ijën, baguë yëye se'gare te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën" quëani achoguë ganiguë baë'ë yë'ë. ²¹ Ja'nca yo'ogüë ba'iguëna, judío bainbi yë'ëni bëinjën, Riusu uja huë'ena cacani yë'ëre zeanni, yë'ëre huani senjo ëaye yo'ohuë. ²² Ja'nca yo'oye ro'tacuareta'an, Riusubi yë'ëre conni tëaguëna, yureña tëca huajë hua'guë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi baguë cocarebare si'a bain, ta'yejeiye beo hua'na, ta'yejeiye ëja hua'na, si'acuan quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Moisés coca toyani jo'case'ere ëñaguë, Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'e'ga ëñaguë, ja'an coca cani jo'case'e'ru ba'iyë, Riusu yo'oja'yete masini quëani achoguë ba'iyë yë'ë. ²³ Riusu Raosi'quëbi ai yo'oye ba'ija'guë'bi cani jo'caguëna, ja'an cocare quëani achoyë yë'ë. Mai ro'ire ai yo'oni, ja'nrebi junni tonni, go'ya rani, ru'rureba go'ya raisi'quë ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'ija'guëbi si'a judío bain, si'a judío bain jubë ba'ima'icuaare'ga baguë ba'iyete te'e ruiñe masi güeseja'guë'bi baguë. Ja'an coca yua Riusu coca toyani jo'case'e' sëani, si'a bainni quëani achoguë ba'iyë yë'ë, sehuoguë caguëña Pablo.

Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano

²⁴ Ja'nca sehuo coca caguëna, Festobi ai jëja güiguë caguëña:
—Pablo, më'ë yua ai coca baguë ruën'ë. Ai ta'yejeiye uti ye'yeni, loco hua'guë ruën'ë më'ë, güiguë caguëña. ²⁵ Caguëna, Pablo sehuoguëña:
—Bañë. Loco hua'guë ruinmaë'ë yë'ë, ta'yejeiye ëjaguë Festo. Te'e ruiñe se'ga cayë yë'ë. Bainni re'oye ye'yoni, te'e ruiñe masi güeseza caguë ba'iyë yë'ë. ²⁶ Mai ta'yejeiye ëjaguë Agripabi ënjo'on ba'iguëbi ja'an si'ayete masiji. Ja'nca masiguëre sëani, yë'ë recoyo ro'taguë ba'iyete gare huaji yëye beoye baguëni quëani achoyë yë'ë. Aito. Baguëbi si'aye yë'ë case'ere achani, te'e ruiñe ro'taji, si'a bainbi Riusu ba'iyete masicua sëani. ²⁷ Ja'nca sëani, yë'ë ta'yejeiye ëjaguë, ¿Riusu ira bain raosi'cua toyani jo'case'ere si'a recoyo ro'taguë më'ë? Aito. Më'ëbi si'ayete achani, si'a recoyo ro'tayë më'ë, caguë sehuoguëña Pablo.

²⁸ Sehuoguë caguëna, Agripabi sehuoguëña:

—Më'ëbi se'e choa ma'carë yë'ëni coca yihuoguë, ¿yë'ëre Cristo bainguëte re'huaye ro'taguë më'ë? senni achaguëña.

²⁹ Senni achaguëna, Pablo sehuoguëña:

—Choa ma'carë se'ga yihuoguë, o ai zoe coca yihuoguëna, më'ë, si'a hua'na ënjo'on ba'icua naconi, si'a jubëbi yë'ë ba'iyere'ru te'e ba'ija'bë cayë yë'ë. Yë'ëru

guënamea huense'e'ru beoja'bë. Ja'anre Riusuni senreba señe yë'ë, caguë sehuoguëña.

³⁰ Ja'nca caguëna, ta'yejeiye ëjaguë Agripabi huëni nëceni etaguëña. Etaguëna, ëjaguë Festo, Berenice, bacua conjën ñu'icua, si'acuabi etareña.

³¹ Etani, bacua se'gabi sa'ñeña coca senni achajën bateña:

—Gare gu'aye yo'oma'is'i'quëre sëani, baguëni huani senjoñe porema'iñë mai, careña.

³² Cajëna, Agripabi yua Festoni caguëña:

—Baguë yua mai ta'yejeiye ëjaguë Augusto cani jo'caja'yete senma'itoca, baguëte etoni saoye porere'ahuë mai, caguëña.

27

Pablo enviado a Roma

¹ Ja'nrëbi, ëja bainbi ro'tani guanserena, Italia yijana sai bi'rahuë yëquëna. Soldado hua'nabi Pablote, yequëcua preso zeansi'cuare, bacuare ñë'coni, soldado jubë ëjaguë Julio hue'e hua'guëna sani te'e jai jubëre insihuë. Julio yua soldado jubë ëjaguë Augusto hue'e jubë baji'i baguë. ² Ja'nca insini jo'carena, Saiñu cajëna, jai ziaya yogu, Adramitio yijabi ti'anni jeguëna, ja'an yoguna cacahuë. Yëquëna bain jubë ba'iguë Aristarco hue'eguë, Tesalónica hue'e jobo, Macedonia yija hue'e jobobi raisi'quë yua yëquëna naconi te'e saiguë baji'i. Ja'nrëbi jo'chini saiñën, Asia ca'nco hue'e joboñana jejën saiija'cua baë'ë. ³ Sani, ja'nrëbi ñatani, Sidón yo sa'rona ti'anhuë. Ti'anni, ëjaguë Juliobi Pabloni ai re'oye yo'oguë cabi: “Më'ë gaje bain ënjo'on ba'icuaana sani, bacua naconi bëani huajëni raijë'ën” caguëna, Pablo ja'nca yo'obi. ⁴ Ja'nrëbi se'e sani, Chipre jubona ti'anni, tutu tëhuo ca'ncobi saë'ë, go'iyë tutuye sëani. ⁵ Sani, jai ziyare je'enni, ja'nrëbi Cilicia, Panfilia, ja'an yijañare tayojeiye sani, ja'nrëbi Mira huë'e jobo, Licia yija hue'e jobo, ja'anruna je'ë.

⁶ Jejëna, soldado ëjaguë Juliobi se'e yequë yogute cu'ejani tinjani, yëquëate sani guaobi. Alejandria yogu yua Italia yijana saiguë baji'i.

⁷ Guaoguëna, ja'nrëbi se'e sani, zoe ba'i umuguseña bojora'rë ganini, yo'oñën ba'ijën Gnido yija ca'ncona ti'anhuë. Go'iyë tutuye sëani, ja'an ca'ncona se'e saiye poremajën, ari ca'ncona bonëni, Creta jubo tëca saë'ë. Sani ti'anni, ja'nrëbi Salmón na'miñote tayojeiye sani, tutu tëhuo ca'ncobi bojora'rë ganihuë. ⁸ Ja'nca ganijën ba'ijën, zoe ba'i umuguseña Re'o Yo Sa'ro hue'eruna saiñën ba'ijën ti'anhuë. Lasea huë'e jobo yua cueñe baji'i.

⁹ Besa ganima'isi'cua sëani, ocorën ti'anguëna, se'e ganiñe ai huaji yëjën baë'ë. Ja'nca ba'iguëna, Pablobi ai jëja yihuoguë, ¹⁰ yogu ëja bainni quëabi:

—Se'e sanica, ai yo'oñën ba'ija'cua'ë mai. Aireba bonsere huesoni si'aja'cua'ë mai. Yogu ayase'ere huesoni mai jubë ba'icua'ga te'e hua'nabi carajeija'cua'ë, yihuoguë cabi.

¹¹ Caguëna, soldado ëjaguëbi ta'yejeiye ro'tamaji'i. Ro'tama'iguë, yogu ba ëjaguë, baguë tayo ëjaguë, bacuabi Saiñu cajëna, bacua caye'ru yo'oñu caguë ro'tabi. ¹² Ja'nrëbi, si'a jubëbi sa'ñeña cajën, jobo ba'icuaabi cahuë: “Gu'a yo sa'ro sëani, quë'rë se'e saiñu. Si'a ocorën ënjo'ona bëani banica, ai ya'jayë mai. Porenica, Fenice yo sa'rona ti'añu. Creta jubo tutu tëhuo ca'ncoreba ba'iguëna, ocorën bëani ëjojën, re'oye ba'ija'cua'ë mai” cahuë bacua.

La tempestad en el mar

¹³ Cajëna, ja'nrëbi re'o tutu raiguëna, yo'je ca'ncobi raiguëna, bain hua'nabi Saiñu cajën, jo'chini saiñën, jubo yëruhuaja'an sai bi'rahuë. ¹⁴ Saijën ba'ijëna, ja'nrëbi jubo ca'ncobi Noroeste hue'e tutubi ai jëja rani, yogute ai jëja sa

bi'rabi. ¹⁵ Ja'nca saguëna, yëquëna hua'nabi ai yo'ojën, tayoye'ga poremajën, ro guaja yo'ojënna, tutu se'gabi yëquëna yogute jaiya ca'ncona ai jëja sabi. ¹⁶ Saguëna, yequë jubo, Clauda jubo, rëño jubo ba'iguëna, Ja'an jubo que ca'ncona gatiñu cajën yo'ojënna, tutubi yëquënare ta'yejeiye seamaji'i. Ja'nrëbi si'a hua'nabi ai jëja yo'o yo'ojën, yo'je reosi yora'curëte mëani ayahué. ¹⁷ Ayani tējini, ja'nrëbi guënameabi inni, jai yogu guërebëna bonëjeiñe huenhuë. Ja'nrëbi, Sirte yëruhuana tuama'iñe cajën, ëmëje'en ba'i tutu zean cañare gachohuë. Gachoni, ja'nrëbi ro tutu saoruja'an saë'ë. ¹⁸ Sani ñatani, tutubi yuta ai jëja seaguëna, yogu ayase'e si'ayete ziayana senjohuë. ¹⁹ Senjoni, ja'nrëbi samute ba'i umugusebi tutubi quë'rë se'e jëja seaguëna, si'a yogu ba'i ma'carëan guëna ma'carëan, tutu can huëa ma'carëan, si'ayete ziayana senjohuë. ²⁰ Senjoni, zoe ba'i umuguseña ro huahuajën, ai jëja tutuguëna, zije picobëbi ënsëguë, ma'choco hua'i, ja'anre gare ëñamajën, huajë hua'na etaye, ja'anre ro'taye gare jo'cahuë.

²¹ Gare aon ainmajën ba'ijënna, Pablobi nëcani, cabi:

—¿Mësacua queaca ro'tajën, yë'ë yihuoguë case'ere achamate'ne? Creta jubobi etama'itoca, yure ai yo'ojën ba'iyë bonse carajeise'e, gare ëñama'ire'ahuë. ²² Ja'nca ai yo'ojën ba'icua'eta'an, yë'ë yihuo cocare achajë'ën. Mësacua yua jëja recoyo re'huani, huajë hua'na ba'ija'yete ro'tajë'ën. Yogu se'gabi carajeija'guëna, mësacua si'acuabi huajë hua'na etaja'cua'ë. ²³ Riusu masi güesese'e sëani, yure achani bojojën ba'ijë'ën. Yure ñami Riusu guënamë re'oto yo'o conguëbi yë'ëna gaje meni quëaguëna, masihuë yë'ë. Yë'ë yua Riusure yo'o conguëre sëani, ²⁴ Riusubi yë'ëni ën cocare raobi: “Gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën, Pablo. Më'ë yua romano bain ta'yejeiye ëjaguëna sani sehujaja'guë sëani, më'ë gaje concua si'acuare huajë hua'nare re'huaja'guë'ë yë'ë” caguë raobi Riusu. ²⁵ Ja'nca caguëna, yë'ë gajecua, mësacua yua bojo recoyo re'huani jëja bajë'ën. Riusubi cani jo'caguëna, baguë yo'oja'yete si'a recoyo ro'tareba ro'tayë yë'ë. Riusubi maini cani jo'casi'quë sëani, güina'ru yo'oguë ba'ija'guë'bi baguë. ²⁶ Ja'nca yo'oja'guëbi mai yogute tutu naconi saguëna, jubo yëruhuana tuaja'cua'ë mai, cabi baguë.

²⁷ Ja'nrëbi, catorce ba'i umuguse ti'anguëna, ja'an ñami Adria ziayare ba'ijën, tutubi ai jëja ju'a raiguëna, ñami jobo ba'irënbï yogu yo'o concuabi “¿Gue yijana ti'anja'cua'ne mai?” cajën, ²⁸ ziaya rëirure cu'ejënna, veinte abrazada rëji'i. Ja'nrëbi, se'e rëño zoe huahuajën, se'e rëirure cu'ejënna, quince abrazada se'ga rëji'i. ²⁹ Ja'nca rëiguëna, Gata yëruhuana tuama'iñe cajën, ancla guëna se'nquehuëan gajese'gahuëanre sëri seihuëbi gachoni tonni, ja'nrëbi ñataye tëca ëjohuë. ³⁰ Ja'nca ëjojën ñu'ijënna, yogu yo'o concuabi sa'ñeña yahue coca cajën, Mai hua'na se'gabi etani saiñu cajën, yëquënanu quëahuë:

—Se'e yequë ancla guëna se'nquehuëanre cohuëbi gachoni toñe bayë yëquëna, cani, yo'o bi'rahuë.

³¹ Yo'o bi'rani, rëño yora'curëte paëhuabi gachoni ziayana ton bi'rahuë. Ton bi'rajënna, Pablobi soldado ëjaguë Julio baguë soldado hua'na, bacuani quëabi:

—Yogu yo'o concuabi jai yoguna bëama'itoca, mësacuabi huajë hua'na etaye gare porema'iñë quëabi.

³² Ja'nca quëaguëana, soldado hua'nabi yora'curë yëimea gueonni gachomeare tëyojënna, yora'curëbi ziayana tonni meani huesëbi.

³³ Ja'nrëbi ñata bi'raguëna, Pablobi si'a bainni yihuoguë cabi:

—Mēsacua si'acua ainjē'en. Catorce umuguseñabi mēsacuabi gare cainmajēn, gare aon ainmajēn ba'icua sēani, ³⁴ yurera'rē mēsacua aon inni ainjē'en. Ainma'itoca, ¿queaca jēja bani huajē hua'na etaye'ne? Mai hua'na si'a hua'nabi gare ja'si neñe beoye huajē hua'na etaja'cua'ē, yihuoguē cabi Pablo.

³⁵ Ja'nca cani, jo'jo aonra'pērēte inni, Riusuni Surupa cani, si'acuabi ēñajēnna, ja'n'rēbi aonbēte jē'yeni, anji'i baguē. ³⁶ Ja'nca ainguēna, si'a hua'nabi bojo recoyo re'huani, gūina'ru aonre inni aēn'ē. ³⁷ Si'a jubēre cuencueto, doscientos setenta y seis bain hua'na ba'ē'ē yēquēna. ³⁸ Ja'n'rēbi aonre anni yajini, Yogubi quē'rē huēijeija'guē cajēn, mai trigo aon, bultoña ayase'e'ga hue'oni ziyana senjohuē.

Se hunde el barco

³⁹ Ja'n'rēbi ñatani tējiguēna, yogu yo'o concuabi ¿Gue jubo'ne? cajēn, huesē ēaye ēñajēn, gue meja yēruhua re'o huahuē ba'iguēna, Ja'anruna jeni tuajaiñu cajēn yo'o bi'rahuē. ⁴⁰ Ancla guēna se'nquehuēanre tijoni, ziyana tonni senjohuē. Ja'n'rēbi, yogu tayo hua'tiña gueonsimere tijoni, cohuē ba'i tutu zean canre huēani, yēruhua tēca sai bi'rahuē. ⁴¹ Sai bi'rajēnna, ja'n'rēbi sao ziaya ba'iruan samuruan ba'iguēna, beanruna tuaja'ē. Cohuē se'gabi jēja tuaguēna, sēri seiuhuēbi huahuabi. Ja'nca huahuani, ziaya tē'a yua yo sēri sei-huē ai jēja cue raquēna, sēri seiuhuēbi hua'huani si'abi. ⁴² Hua'huani si'aguēna, soldado hua'nabi quēquējēn, Preso zeansi hua'nabi gatini saima'iñe cajēn, bacuare huani senjoñe ro'tahuē. ⁴³ Ja'nca ro'tacuareta'an, bacua ējaguē Juliobi ēñesebi. Pabloni huajē hua'guēre re'huaye yēbi. Ja'nca yēguēbi si'acuani cabi:

—Mēsacuabi yi'huaye masitoca, ziyana chani yēruhuana ru'ru saijē'en, caguēna, jobo ba'icuabi ja'nca yo'ohuē.

⁴⁴ Ja'nca yo'ojēnna, yequēcuabi ba yogu tontoña hua'huase'ere zeanni, huahuajēn sa'ē. Ja'nca saijēn, si'a hua'na yua huajē hua'nabi jubo yēruhuana ti'anhue.

28

Pablo en la isla de Malta

¹ Ja'nca ti'anni ba'ijēn, ja'an jubo mami hue'eyete senni achato, Malta jubo baji'i. ² Ba'iguēna, ja'anru bainbi yēquēnani conjēn, ai sēsēye ocoquēna, toare suaca'ē. Suacani, Mēsacua cuin raijē'en choijēnna, ja'nca yo'ohuē. ³ Ja'nca cuinjēn ba'ijēn, Pablo yua enca cuenesere chiani, toana uanguēna, aña hua'guēbi, guēojeiguēna, huajēni, Pablo ēntē sarana cunni reabi. ⁴ Cunni reaguēna, ja'an jubo bain hua'nabi ēñani, sa'ñeña cahuē:

—Ēñajē'en. Bainre huani senjoguēbi maina ti'anbi. Ziaya tutu sease'ebi huajēguē etasi'quēreta'an, mai ējago riusubi aña hua'guēre raoni, baguēni huani senjogo, sa'ñeña cahuē.

⁵ Ja'nca cacuata'an, Pabloli aña hua'guēre cue'nconi, toana tonni, gare ja'si achaye beoye baji'i. ⁶ Ba'iguēna, ja'an bainbi baguēni zoe ēñajēn, ¿Queaca yo'oguē ri'rima'iguē'ne? ¿Queaca yo'oguē huajē junni tainma'iguē'ne? cajēn ējojēn ēñacuata'an, huajē hua'guē se'ga nēcaguē baji'i. Ja'nca ba'iguēna, bacuabi se'e ro'tani, riusu hua'guē'bi ba'iji baguē, ca bi'rahuē.

⁷ Ja'n'rēbi toana cuinjēn, ja'an bainni senni achato, ja'an jubo ta'yejeiye ējaguē, baguē yija yua cueñe baji'i. Publio hue'eguēna, baguēni ēñajēn saijēnna, baguē yua yēquēna hua'nare bojoguē, re'oye conni cuiraguē, samute umuguseña baguē huē'ena bēa gūeseni babi. ⁸ Ja'nca yo'oguēna, Publio

pë'caguëni ëñato, rau jayoguë, guëtaro neni ju'inguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Pablo yua baguëna cacani, Riusuni senni, ja'nrëbi baguëntë saraña ju'in hua'guëna pa'anaroni, baguëre huachobi. ⁹ Huachoguëna, ja'an jubo bain rauna ju'incua si'acuabi Pablona ti'an rani, gare huajë hua'na goë'ë. ¹⁰ Ja'nca huajë rani, yëquënani ai bojojën, re'oye ëñajën, ai re'oye yo'o conjën cuirahuë. Bacua bonsere yëquënana ro insijën, yëquëna se'e saye yëse'e si'ayete yëquëna mame yoguna ayacaë'ë.

Pablo llega a Roma

¹¹ Samute ñañaguë hua'i ja'an jubote ëjojën baë'ë yëquëna. Ja'nca ba'ini, ja'nrëbi yequë yoguna cacani sai bi'rahuë. Ja'an yogu yua Alejandria huë'e jobobi ti'an rani, oco ñañaguë hua'i si'aye tëca jeni gueonni baji'i. Samu riusu hua'na, Cástor, Pólux hue'ecua, jubë të'ya raisi'cua, bacua sinjobëanre yogu cohuëna te'ntoni bahuë ja'an yogu bain. ¹² Ja'an yoguna cacani, sani, Siracusa yo sa'rona ru'ru ti'anhue. Ti'anni, samute umuguseña ba'ini, ¹³ ja'nrëbi se'e sani, yequë yijana ti'anni, yëruhua ca'ncoja'an sani, ja'nrëbi Regio huë'e jobona ti'anhue. Ti'anni, ñatani, sërribë ca'ncobi ai re'oye tutuguëna, se'e sani, ja'nrëbi yequë umuguse Puteoli huë'e jobona ti'anhue. ¹⁴ Ti'anni ëñato, Cristo bain hua'na baë'ë. Ja'nca ba'icuaabi yëquënare choijëna, bacua naconi bëani, te'e ëntë sara samu umuguseña baë'ë. Ba'ini, ja'nrëbi se'e sani, Roma ma'abi ganijën saë'ë. ¹⁵ Saijëna, Cristo bain hua'na Roma huë'e jobore ba'icuaabi yëquëna ti'anja'ñete masini, yëquënani tinja raë'ë. Te'e jubëbi Apio Foro tëca tinja raë'ë. Yequë jubëbi Samute Huë'eña tëca tinja raë'ë. Ja'nca tinja raijëna, Pablobi bacuani ai bojoguë ëñani, ai bojo recoyo re'huan, Riusuni ai Surupa caguë baji'i. ¹⁶ Ja'nrëbi, Roma huë'e jobona ti'anjëna, mai soldado ëjaguëbi preso zeansi'cua si'acure sani, ja'anru soldado ëjaguëna jo'cabi. Jo'caguëna, Pablo se'gare ca'ncona sani, yequë huë'ena guaoni, te'e soldado hua'guëbi baguëni ëñaguë baguëna, te'e hua'guë bëani baji'i.

Pablo en Roma

¹⁷ Bëani ba'iguë, samute umuguseña bëani huajëni, ja'nrëbi judío ëja bain Romare baijëna, Bacuare choijë'ën caguëna, bacuabi ti'an raë'ë. Ti'an raijëna, Pablobi bacuani coca quëabi:

—Yë'ë ënjo'ona raise'ere quëaguëna, achajë'ën. Mai ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'eru te'e ruiñe yo'oguë ba'iyë yë'ë. Judío bain Jerusalén huë'e jobore ba'icuan, gare gu'aye yo'oma'isi'quëreta'an, yë'ere preso zeanni, romano ëja bainna jo'cani, yë'ëni huani senjoja'ñete sen'ë. ¹⁸ Senjëna, romano ëja bainbi yë'ëni zoe senni achani, sa'ñeña cahuë: “Pablo yua gare gu'aye yo'oma'isi'quëre sëani, baguëte gare huani senjomajën, baguëte etoni saofnu” cahuë. ¹⁹ Ja'nca cajëna, judío bainbi ai bëinjën, ai je'o bajën, yë'ere huani senjo güese ëaye yo'ojëna, yë'ë'ga ëjaguëni senhuë: “Romano bain ta'yejeiyereba ëjaguëna yë'ere saojë'ën. Baguë yua yë'ë yo'oguë ba'ise'ere te'e ruiñe masini, yë'ë ba'ija'yete coca quëani jo'caga'guë” caguë sen'ë yë'ë. Yë'ë bain jubë judío bainni gare gu'aye caye beoguëta'an, ja'nca sen'ë yë'ë. ²⁰ Ja'nca senguëna, romano ëja bainbi yë'ere preso zeansi'quëre ënjo'ona raohuë. Ja'nca raojëna, Rómata ti'anni ba'iyë yë'ë. Judío bain bënni senjose'e ro'ina ti'an raisi'quë sëani, mësucuan, ëñani coca caza caguë choë'ë yë'ë. Mai hua'na si'a Israel bainbi Riusu yo'oja'ye can, jo'case'ere te'e ruiñe masini, baguë cuencueni raoja'guërebare ëñajën ëjojën baijëna, yë'ë'ga baguë ti'an rani ëñose'ere ëñas'quëre sëani, yë'ere preso huenni raohuë, quëabi Pablo.

²¹ Quëaguëna, bacuabi sehuohuë:

—Yëquënabi më'ë ti'an raija'yete gare huesëhuë. Judío bain Judea yijare ba'icuabi më'ë ba'iyete gare toyani raomaë'ë. Yëquëna jubë judío bain ja'an yijabi raisi'cua'ga më'ë ba'iyete gare gu'aye camaë'ë. ²² Si'a yijaña bainbi Cristo bain jubëte ai gu'aye cani achajëna, achahuë yëquëna. Ja'an se'gare achajëna, më'ë'ga ja'an bain yo'ojën ba'iyete quëajë'ën. Achani masiye yëyë yëquëna, seuoni, baguëni senni achahuë. ²³ Senni achajëna, baguë quëa umuguse cuencueni cajëna, ai jai jubë bainbi baguë ba'i huë'ena ti'an raë'ë. Ti'an raijëna, Pabloi Riusu bainreba mame re'huani bayete quëani achoguë na'ijaji'i. Moisés coca, Riusu ira bain raosi'cua coca, ja'an coca cani jo'case'ere quëaguë, Riusu Raoja'guëreba ti'an raija'yete quëani achoguë, Jesucristo ti'an raise'ere quëaguë, Ja'anguë yua mai gu'a juchare recoyo tënoguë raji'i baguë, caguë quëaguëna, ²⁴ judío bain jubë jobo ba'icuabi si'a recoyo ro'tani Cristoni te'e zi'inhüë. Yequëcuaca banhuë. ²⁵ Pablo cocare achajën, sa'ñëña te'e ro'tamajën, te'e bëinjën bonëni saë'ë. Ja'nca sai bi'rajëna, Pabloi bacuani si'a jëja cabi:

—Mai ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguëbi Riusu coca toyani jo'caguëna, achajë'ën. Riusu Espiritubi Isaíasni coca ca güeseguëna, mai ira bain ba'isi'cuani re'oye quëaguë ba'nquëña:

²⁶ Ja'an bainna sani quëajajjë'ën:

Mësacua yua ganjo bacuata'an, yë'ë cocare achaye güeja'cua'ë.

Mësacua yua ñaco bacuata'an, yë'ë yo'oja'yete ëñajën ro'tama'ija'cua'ë.

²⁷ Bacuabi yë'ë ro'taye'ru ro'taye güecua sëani, ja'an cocare bacuani quëajajjë'ën.

Yë'ë cocare te'e ruiñe achaye güecua sëani, bacua ganjo gui'ise'e'ru ba'iyë.

Yë'ë yo'oja'yete ëñani recoyo ro'taye güecua sëani, bacua ñaco ëñama'icua ruë'ë.

Ja'nca ruinsi'cuabi Riusu ba'iyete ëñani masiza cajën,

Riusu cocare achani ye'yeza cajën ba'icuata'an, bacua yua yë'ë ba'iyete masiye porema'ija'cua'ë. Bacua gu'a juchare yë'ëni tëno güeseye gare porema'ija'cua'ë.

²⁸ Riusubi ja'an cocare cani jo'casi'quëre sëani, mësacua yua te'e ruiñe achani ro'tani masijë'ën. Mësacuabi Jesucristo recoyo tënoni mame re'huayete ro gu'a güeni senjojëna, Riusubi yequë bain judío jubë ba'ima'icuana bonëni, bacuare baguë bainreba ba'iyë choiji. Choiguëna, bacuabi te'e ruiñe achani, baguëni recoyo te'e zi'inni ba'ija'cua'ë, cabi Pablo.

²⁹ Ja'nca caguëna, si'a judío bainbi sa'ñëña senni achajën, Pablo coca case'ere cajën saë'ë.

³⁰ Yureca Pabloi ja'nca quëani achoguë bajji'i. Samu tëcahuëan baguë huë'ere ba'iguë ro'iguëna, ai bain hua'nabi baguëni ëñajën raë'ë. Eñajën raijëna, bacuani bojoguë, ³¹ Riusu cocarebare gare jo'caye beoye quëani achoguë bajji'i. Bainbi baguëni gare ënsema'ijëna, Riusu bainreba mame re'huani baye, mai Eñaguë Jesucristo recoyo tënoñe, ja'an si'ayete bainni te'e ruiñe ye'yoguë, Riusu cocarebare gare jo'caye beoye quëani achoguë bajji'i.

San Pablobi ROMANO Bainni utire toyani saobi

Saludo

¹ Yë'ë, Pablo, Jesucristo ta'yejeiye yo'o congüë, Riusu cuencueni raosi'quë sëani, Riusu cocarebare quëani achoguë ba'iyë yë'ë. ² Riusu ira bain cuencueni ai ba'irëña raosi'cuabi baguë te'e ruiñe ba'i cocarebare toyani jo'cajën, ³ Riusu Zin, mai Eǰaguë Jesucristo, baguë raija'yete quëani jo'cajën ba'nhuë. Baguë bainguë'ru ba'iyë cato, mai ira taita ba'isi'quë David hue'eguë, baguë bainguë yo'je raija'guë baji'i. ⁴ Ja'nca ba'iguëta'an, Riusubi si'a jëja baguë ta'yejeiyete yo'oni ëñoguë, baguë Zinrebare baguëte re'huani go'ya rai güeseni, maire ëñobi. ⁵ Ja'nca ëñoguë, maire conreba congüë, baguë cocareba quëani achocuare maire re'huani raobi. Si'a bainbi achani, Cristoni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, Cristo ba'iyete quëani achocuare maire raobi. ⁶ Ja'nca raoguë, güina'ru mësacuare'ga Jesucristo bainre cuencueni re'huaye ro'taji Riusu. ⁷ Ja'nca sëani, mësacua Roma huë'e jobo ba'icua, Riusu yësi'cua, Cristo bain te'e ruiñe ba'icua'ru cuencueni re'huasi'cua, mësacuani ën cocare toyani saoyë yë'ë. Mai Taita Riusu, mai Eǰaguë Jesucristo naconi, bacuabi mësacuani ai ta'yejeiye conreba conja'bë, cayë. Mësacuani bojo recoñoa huanonë ba'icuare re'huaja'bë cayë. Mësacua recoyo bojojën ba'ijë'ën, cayë.

Pablo quiere visitar Roma

⁸ Ru'ru, ëñere quëayë yë'ë. Si'a ën yija bainbi mësacua Jesucristoni recoyo ro'tayete achajënna, mësacua si'acuare oiye ro'taguë, yë'ë Taita Riusuni ai bojoguë, mësacua ba'iyete Riusuni Surupa cayë yë'ë, Jesucristobi yë'ëre quëaguëna. ⁹ Te'e ruiñe cayë yë'ë. Ja'nca caguëna, Riusubi ja'anre güina'ru masi güeseye poreji. Ja'anguëni si'a recoyobi si'a jëja congüë ba'iyë yë'ë, baguë Espiritubi congüëna. Ja'nca congüë, baguë Zin ba'iyë, baguë cocareba ja'anre si'a bainni quëani achoyë yë'ë. Quëani achoguë, mësacua ba'iyete Riusuni sencaiguëna, Riusubi yë'ë ujayete achaji. ¹⁰ Ja'nca ujaguë yurera mësacuana ëñaguë saiyete yë'ëre re'huacaijët'ën, Riusuni señë yë'ë. Baguë yëye'ru yo'oja'guë cayë. ¹¹ Mësacuani ai ba'iyë ai cu'e ëaji. Mësacuani ëñani, Quë'rë jëja recoñoa re'huasi'cua'ru ruinjët'ën caguë, Riusu Espiritu yë'ëna insire'ere mësacuana insireba insiye ro'tayë yë'ë. ¹² Mai recoyo ro'tajën ba'iyete sa'ñeña bojojën, sa'ñeña quë'rë jëja recoñoa re'huajën bañuni cayë yë'ë.

¹³ Yë'ë bain ai yësi'cua, ëñere mësacuani quëani achoyë yëyë yë'ë. Ai ba'iyë mësacuana ëñaguë saza caguëta'an, poremai'huë yë'ë. Mësacua jubëna sani, si'a ën yija yo'oguë ba'ise'e'ru, Riusu yo'ore yo'oni bojoza caguë, ba saiyete ëjoyë. ¹⁴ Riusu cuencuesi'quë sëani, si'a bain judío jubë ba'ima'icuaana sani, Riusu cocarebare quëani achoyë bayë yë'ë. Uti ye'yësi'cua, yequëcua airu ye'yësi'cua, yequëcua masijën cacua, yequëcua ro ro'tajën cacua, si'a bainna saiyë bayë yë'ë. ¹⁵ Ja'nca sëani, mësacua Roma bainre'ga cu'e ëaguëna, Cristo cocarebare mësacuani quëani achoyë yëyë yë'ë.

El poder del evangelio

¹⁶ Yë'ë'ga yua gare huaji yëye beoye Riusu cocarebare quëani achoyë, Riusu ta'yejeiyereba ba'i cocare sëani. Si'a bainbi ba cocare si'a recoyo ro'tajën

ba'itoca, Riusubi ai ta'yejeiyereba yo'oni, bacuare tēani re'huani baji. Ru'ru, judío bain, ja'n'rēbi judío bain jubē ba'ima'icua, si'acuani baguē tēani re'huani bayete masi güeseji. ¹⁷ Riusu cocarebare ēñato, Riusu re'oye ba'iyete masiye poreyē mai. Maibi Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi maini ēñani, re'o bain ba'iyē maire caji. Ja'nca caji Riusu coca toyani jo'case'e: "Cristoni si'a recoyo ro'taguē, ja'anguē yua Riusu re'o bainguē case'e ba'iguēbi te'e ruiñera huajē recoyore baguē, si'arēn ba'ija'guē'bi" toyani jo'case'e ba'iji.

La culpa de la humanidad

¹⁸ Yureca, Riusubi bain gu'aye yo'oye, Riusuni gu'a güeye, ja'an si'ayete bēinguē ro'taguē ēñaji. Baguē bēnni senjoja'ñete guēnamē re'otobi masi güeseji. Baguē te'e ruiñe ba'i cocare cani achoguēna, bacuabi ba coca ye'yo'cuare ēnsejēn, gu'aye yo'o'jēn ba'iyē. ¹⁹ Gu'aye yo'o'jēn ba'ijēnna, Riusubi bacuani bēnni senjoji, baguē ba'iyē yua te'e ruiñe masi güesese'e sēani. ²⁰ Bain ñacobi baguē ba'iyete ēñama'icua'ta'an, Riusu ēn re'oto re'huani jo'case'ere ēñajēn, baguē ba'iyē, baguē ta'yejeiye carajeima'ñe, ja'anre te'e ruiñe masiye poreyē. Ja'nca masiye porecuabi baguē ēn re'oto re'huani jo'case'ere ēñani, Riusu ba'iyete ye'yeye poreyē. Ja'nca porecuabi Riusuni tin ro'taye porema'ñē. ²¹ Riusu ba'iyete masicua'ta'an, baguēni te'e ruiñe ēñamajēn ba'iyē bacua. Baguēni Surupa caye beoye ba'ijēn, baguēni bojoma'ñē. Ja'nca yo'o'jēn, ro bacua ēase'e se'gare ro'tajēn, ro quē'rē gu'aye yo'o'jēn ro'tajēn ba'iyē. Zijej re'otore ganijēn ba'iyē'ru ba'iyē. ²² "Te'e ruiñe ye'yesi'quē'ē yē'ē" cacua'ta'an, ro ro'tajēn ba'icua ruēn'ē. ²³ Mai Riusu carajeima'iguēte ro jo'cani senjoni, bain carajeicua, ca hua'i hua'na, yequē hua'i hua'na, aña hua'na, ja'ancia ba'iyē'ru imageña ro te'ntoni nēconi, ja'anna ro gugurijēn bojohuē.

²⁴ Te'e ruiñe ro'tamajēn ba'icua ruinsi'cua sēani, Riusubi caji: "Ro mēsacua gu'a ēase'e se'gare ro'tani, ja'anna bonēni saijē'ñ" caguē, bacuare jo'cani senjoji. Gu'aye se'ga yo'o'jēn, sa'ñeña si'si ro'tajēn, bacua gu'a ga'nihuēanbi sa'ñeña ro a'ta yo'o'jēn, sa'ñeña gue ēase'e yo'o'jēn ba'iyē. ²⁵ Ja'nca ba'icua bi Riusu cocarebare ēñani, Gu'a coca'ē cajēn, ro coqueye se'gare ro'tajēn bojoyē. Riusu re'huani jo'case'ere ēñani, ja'an se'gare bojojēn cuarajēn, ja'an se'gana gugurijēn ba'iyē. Riusurebare ro'tamajēn, baguēte senjoñē. Senjocuata'an, ja'anguēni caraye beoye bojo cocare quēani achojēn ba'ire'ahuē. Ja'nca raē'ē.

²⁶ Riusure jo'cani senjocua sēani, Riusubi bacua a'ta yo'oyete ēñaguē, Siso gu'aji caguē, ro bacua gue gu'a ēase'ena jo'cani senjoji. Romi hua'na'ga bacua gu'a ga'nihuēanbi sa'ñeña a'ta yo'o'jēn, sa'ñeña gu'aye sē'ajēn, Riusu re'huani jo'case'ere ro'taye beoye ba'ijēn, ro bacua si'si ēase'e se'gare cu'ejēn ba'iyē. ²⁷ Güina'ru, emēcuabi Riusu re'huani jo'case'ere ro'taye beoye ba'ijēn, romire cu'eyete güejēn, sa'ñeña ro gu'aye sē'ajēn, ja'ncara'ru ro bojojēn ba'iyē. Ja'nca yo'o'jēnna, Riusure siso gu'aguēna, bacua se'ga Riusu bēnni senjosi'cua ba'ija'cua'ē.

²⁸ Riusu te'e ruiñe ba'iyete ye'yeye güejēnna, Riusubi ro gu'aye yo'o'jēn ba'ija'bē caguē, bacuare si'si recoñoa ro'tacuare senjobi. ²⁹ Bacua'ga si'a gu'ayete caraye beoye yo'oreba yo'oyē. Sa'ñeña ro a'ta sē'ajēn ba'iyē. Bonse ba ēaye rēinji. Bacua se'ga ba'iyē'ru huanoñe ba'iyē. Gue ēase'e se'gare cu'ereba cu'ejēn ba'iyē. Bainre huani senjoñē. Sa'ñeña huayē. Ro coqueyē. Gu'a coca cayē. Yequēcua ba'iyete hui'ya achoyē. ³⁰ Sa'ñeña gu'aye cayē. Riusuni je'o bayē. Yequēcuabi coca yihuojēnna, achaye güeyē. Ro bacua ba'iyē se'gare re'oye cayē. Gu'aye yo'oyete caraye beoye ro'tayē. Pē'caguē sanhuēbi guansejēnna, ro achajēn, tin yo'oyē. ³¹ Re'oye yo'oye gare huesēyē. Bacuani

fiatoca, ro'ima'iñë. Recoyo re'o huanofne beoyë. Yequëcuani oijën conma'iñë.
 32 Riusubi yihuoni jo'caguëna, bacuabi ba cocare masiyë. "Ja'ncara'ru yo'otoca, huesëni si'aye ba'iji" yihuoni jo'caguëna, bacua gu'ayete yua gue jo'caye beoye yo'ojën ba'iyë. Yequëcua güina'ru yo'ojën ba'icua're'ga te'e ruiñë ëñajën bojoyë.

2

Dios juzga conforme a la verdad

1 Yureca si'a bainni coca yihuoguëna, achajën ba'ijë'ën. Mësacuabi yequëcua yo'ojën ba'iyete si'nse ëaye ëñatoca, Riusubi mësacuare'ga si'nseye caji. Mësacua güina'ru yo'ojën ba'ise'ere mësacuani ro'ta güeseguëna, sehuoye beoye ba'iyë mësacua. 2 Riusubi ja'anrë gu'aye yo'ojën ba'icua're'ga si'nseguë, te'e ruiñë ro'taguë yo'oji. Ja'anre masiyë mai. 3 Ja'nca yo'oguëna, yë'ë bain ai yësi'cua, mësacua'ga güina'ru gu'aye yo'ojën ba'iyë. Yequëcua yo'ojën ba'iyete si'nse ëaye ëñatoca, Riusu bënni senjoja'rën ti'anguëna, ¿mësacua jarona jëaja'cua'ne? 4 Riusubi ai ta'yejeiye conguë ba'iguë, bain sehuoyete bojora'rë ëjoguë, baguë bënni senjoja'ñete yuta cama'iguëna, ¿mësacua guere yo'ojën te'e ruiñë ro'tama'iñë'ne? Riusubi mësacuare ai conguë, mësacua gu'a jucha senjoñete mësacuani masi güeseguë, baguë yëyete masi güeseguëna, ¿guere yo'ojën te'e ruiñë ro'tama'iñë'ne mësacua? 5 Riusubi baguë yëyete masi güeseguëna, mësacuare acha ëama'iji, recoyo ro'tajën ba'ima'icua're sëani. Ja'nca sëani, Riusu bënni senjo umuguse, baguë te'e ruiñë ba'iyete ëño umuguse, ja'an umugusebi ti'anguëna, mësacua se'gabi mësacuare bënni senjoguë ba'ija'yete quë'rë ai ta'yejeiye bënni senjo'si'cua ba'ija'cua'ë mësacua. 6 Si'acuanu bacua yo'ojën ba'ise'ere ëñani, bacua bënni senjoja'ñete re'huani insiji Riusu. 7 Yureca, yequëcuabi jo'caye beoye re'oye yo'ojën, Riusu ta'yejeiye ba'iyete baguë carajeiye beoye ba'iyete, ja'anre ai ta'yejeiye cu'e ëaye ba'ijënna, Riusubi bacua're tëani re'huani baguë, si'arën ba'ija'yete bacuana insireba insiji. 8 Yequëcuabi bacua se'ga ba'iyë'ru huanofne ba'ijën, Riusu te'e ruiñë ba'iyete gu'a güejën, gu'aye yo'oyete ro'tajënna, Riusubi bacuani ai bëinreba bëinguë, bacuani bënni senjoreba senjoji. 9 Gu'aye yo'ocua're cato, si'acuabi ai ja'siye ba'ijën, caraye beoye ai yo'oreba yo'oyë. Riusubi ru'ru judío bainni bënni senjoji. Ja'n'rëbi yo'je, judío jubë ba'ima'icua're'ga bënni senjoji. 10 Ja'nca ba'iguëna, re'oye yo'ocua're cato, Riusu ta'yejeiye ba'iyete, bojo recoyo huanofne, ja'anre coreba coyë, Riusubi insiguëna. Ru'ru, judío baina insini, ja'n'rëbi yo'je, judío bain jubë ba'ima'icua'na insiji Riusu. 11 Riusubi si'a bainre te'e ëñaguë sëani, yequëcuare quë'rë re'oye ëñama'iji. 12 Moisés coca toyani jo'case'ere beocuabi gu'aye yo'ojënna, Riusubi bacua gu'aye yo'ose'ere ëñani, Moisés coca toyani jo'case'ere ëñoma'iguëbi baguë bënni senjoñete caji. Moisés coca toyani jo'case'ere bacuabi yua ba cocare ye'yëjënna, Riusubi bacua tin yo'ojën ba'ise'ere bacuani masi güeseni, bacua bënni senjoja'ñete insiji. 13 Bainbi Moisés coca toyani jo'case'ere achani yo'oma'itoca, ba'icua'bi te'e ruin recoyo ba'iyë ti'anma'iñë. Ba cocare achani yo'ojën ba'icua' ja'ancuani Riusubi ëñani, re'o bain ba'iyë caji. 14 Judío bain jubë ba'ima'icua'bi yua Moisés coca toyani jo'case'ere beoyë. Ja'nca beojënna, Riusubi bacua recoyo ro'tajën yo'o yo'oyete ëñani, Moisés coca toyani jo'case'ere'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë bacua, caji. 15 Ja'nca yo'ojën, Moisés coca cani jo'case'ere'ru, güina'ru yo'ojën, bacua recoñoareba ja'nca ro'tajën ba'icua're ëñoñë. Riusu re'huani jo'case'e sëani, bacuabi gu'aye ro'tato, sa'nti recoyo huanoji. Re'oye ro'tato, recoyo re'o huanoji. 16 Ja'nca ba'ijën, Riusu bënni senjo umuguse ti'anguëna,

güina'ru recoyo huanofne ba'iyë. Ja'an umugusebi Riusubi yua Jesucristote ëñoni, si'a bain yahue ro'tajën ba'ise'ere ëñani, ja'anre cuencueni, bacua bënni senjoñete huo'hueni insiji. Yë'ëbi Riusu cani jo'casi cocare quëani achoguëna, güina'ru ba'ija'guë'bi.

Los judíos y la ley de Moisés

¹⁷ Mësacuabi ja'ansi'cua cajën, “Yë'ë yua judío banguë sëani, re'o banguë'ë yë'ë. Moisés coca toyani jo'case'ere ye'yesi'quëbi yua Riusu banguë'ë yë'ë.”
¹⁸ Moisés coca ye'yesi'quë sëani, Riusu yëyete masiguë, ai re'oye yo'oye masiguë ba'iyë yë'ë” cayë mësacua. ¹⁹ Ja'nca cajën, “Yequëcua ba coca huesëcuani ye'yoye masiyë yë'ë” cayë. “Ñaco ëñama'icua'ru ba'ijëna, bacua gani ma'are ëñoñe masiyë yë'ë” cayë. “Zijeï re'oto'ru ba'ijëna, bacuani miañe ëñoñe masiyë yë'ë” cayë mësacua. ²⁰ “Te'e ruiñe ro'tamajëna, te'e ruiñe ye'yoye masiyë yë'ë. Zin hua'na ba'icua'ru ba'ijëna, te'e ruiñe yi-huoye masiyë yë'ë. Moisés coca ye'yesi'quë sëani, te'e ruiñe ba'iyete ai masireba masiyë yë'ë” ja'anre cajën ba'iyë mësacua. ²¹ Ja'nca cajën, ro huacha ro'tajën ba'iyë mësacua. Yequëcuani ye'yoye ro'tajën, ¿mësacua guere yo'o'jën, mësacua ye'yoyën ba'iyë'ru yo'oma'inë'ne? “Bonse jianma'ijë'ën” cajën, ¿mësacua guere yo'o'jën, bonse jiañe'ne? ²² “Tin romigoni yahue bama'ijë'ën” cajën, ¿mësacua guere yo'o'jën, tin romigoni yahue baye'ne? Huacha riusu hua'i te'ntoni nëcose'ere güeyereba güeye cacuata'an, ¿mësacua guere yo'o'jën, ba uja huë'ëñare jian cacaye'ne? ²³ “Riusu coca ye'yesi'quë'ë yë'ë” cajën, ¿mësacua guere yo'o'jën, baguë cani jo'case'ere yo'oma'inë'ne? Ja'nca yo'omajën, baguëte ro jayaye'ru yo'oyë mësacua. ²⁴ Riusu coca uti pëbëna ëñato, “Judío bain jubë ba'ima'icubi mësacua judío bain ro'ina Riusu ba'iyete gu'aye cayë” caji. Ja'nca case'e sëani, mësacua ba'iyete ro'tajën ba'ijë'ën. ²⁵ Mësacua go neño ga'nihuë tÿyose'ere ro'tato, re'oye ba'iji, Moisés coca guansenï jo'case'ru yo'otoca. Yo'oma'itoca, ja'nca tÿyosi'cua ba'ijën, ro ba'iyë. Riusubi ja'anre ëñama'iji. ²⁶ Judío bain jubë ba'ima'iguë, go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'quë, ja'anguëbi Moisés coca guansese'ru yo'otoca, Riusubi re'oye yo'oguë ba'iguë're'ru baguëte ëñaji. “Go neño ga'nihuë tÿyosi'quë'ru te'e ba'iji” caji Riusu. ²⁷ Ja'nca ba'iguëna, judío bain jubë ba'ima'icubi yua mësacua judío bain gu'aye yo'o'jën ba'ise'ere ëñani, mësacuani gu'aye canï jo'cayë. Mësacuaca yua Moisés coca toyani jo'case'ere bajën, go neño ga'nihuëte tÿyo güesesi'cuata'an, Riusu coca guansese'ere ro ro'tajën, tin yo'o'jën ba'iyë. Judío bain jubë ba'ima'icuaca yua go neño ga'nihuëte tÿyo güesema'isi'cuata'an, Riusu coca guansese'ru yo'o'jën ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, mësacuabi bacua re'oye yo'o'jën ba'iyete ëñani, mësacua gu'a juchare masiyë. ²⁸ Yureca, Riusu bainreba ba'icua're cu'eto ¿jarocua'ne? ¿Judío bain go neño ga'nihuë tÿyosi'cua se'ga ba'iyë'ne? Bañë. ²⁹ Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuabi yua Riusu bainreba ba'iyë. Riusu coca ye'yese'e se'gabi Riusuni recoyo ro'taye ti'anma'inë. Riusu Espiritubi ro'ta güeseguëna, te'e ruiñe Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, “Bainbi yë'ëre re'oye ëñajën ba'ija'bë” ro'taye beoye ba'iyë. Riusu re'oye ëñañe se'gare ëjojën ba'iyë bacua.

3

¹ Ja'nca ba'iguëna, judío bain bacua bani'ga, ¿gue re'oye ba'iyë'ne? ² Ai ba'iyë ai re'oye ba'iji. Ru'ru cato, Riusubi baguë coca canï jo'case'ere judío bainna insini jo'cabi. ³ Yequëcua bacua jubë ba'icubi recoyo te'e ruiñe ro'tama'isi'cuata'an, Riusubi baguë canï jo'case'ru tin yo'oma'iji. ⁴ Gare

banji. Riusu yua te'e ruiñereba yo'oguë ba'iji. Si'a bainbi ro coquejën ba'ito'ga, te'e ruiñe se'ga ba'iji Riusu. Baguë coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: Yequëcuabi më'ere gu'aye cajënna, bacua justicia yo'oye carajën ba'ija'bë caguë, te'e ruïn cocabi re'oye sehuoni, bacua'ru quë'rë ta'yejeiye caguë ba'ijë'ën.

⁵ Yureca gu'a bain hua'na yequëcuabi ñaca sehuojën cayë: "Maibi gu'aye yo'ojënna, bainbi Riusu re'oye yo'oyete quë'rë te'e ruiñe masiye poreyë. Ja'nca porejënna, Riusubi maini bënni senjotoca, ai gu'aye yo'oji" cajën ba'iyë bacua. ⁶ Ja'nca cajën, ai huacha cacua ba'iyë. Bacua caye yua te'e ruiñe ba'itoca, bain gu'a jucha yo'ocuanı bënni senjoñe huacha yo'oguë ba'ire'abi Riusu.

⁷ Ja'nca sehuoguëta'an, ba gu'a bainbi achamajën, maini cayë: "Yureca, maibi ro coquejën ba'ijënna, bainbi Riusu te'e ruiñe ba'iyete quë'rë ai re'oye masini, baguëni ai ba'iyë ai ta'yejeiye cocare cayë. Ja'nca yo'otoca, Riusubi mai gu'aye yo'oyete ëñani, maini bënni senjoñe beoye gare ba'ire'abi" cayë bacua. ⁸ Ja'nca cajën, maini jayaye yëjën, yequëcuabi ja'nca cajën ba'iyë. Yë'ë ye'yo cocare'ga cajën, Güina'ru ye'yoguë cayë yë'ë cajënna, ja'nca ye'yoye beoye gare ba'iyë yë'ë. Te'e ruiñe gare caye beoye ba'iyë bacua. Riusubi ai re'oye yo'oguë, bacuani bënni senjoñe caji.

Todos somos culpables

⁹ Yureca, mai hua'na judío bain ba'ijën, ¿yequëcu'ru quë'rë re'oye ba'iyey? Gare bañë. Si'a bain, judío bain, tin bain, si'acuabi gu'a juchana zemosi'cua ba'iyë. ¹⁰ Yë'ë case'e'ru Riusu cocabi güina'ru quëaji:

Re'o bain te'e ruiñe ba'icua' cu'eto, gue tinjañe beoye ba'iji.

¹¹ Riusu ba'iyete ye'yesi'cua, Riusure cu'ejën ba'icua, ja'ancua' cu'etoca, gare beoyë.

¹² Si'a bain beoru yua tin ma'ana bonëni ganijaijën ba'iyë.

Riusure jo'cani senjojën, gu'aye se'ga yo'ojën ba'iyë.

Re'oye yo'oye beoye ba'iyë.

Re'oye yo'ocua' cu'eto, gue tinjañe beoye ba'iji.

¹³ Bacua yi'oboanre ancoto, bain tansi gojeña otase'e'ru ba'iyë.

Bacua yi'o case'e yua ro coqueye se'ga ba'iji.

Aña hua'na eo baye'ru ba'iyë.

¹⁴ Bacua yi'obobi ai gu'aye careba cani jo'cayë.

Si'si se'gare cayë.

¹⁵ Bainni je'o bajën, huani senjoñu cajën, ja'anre te'e jëana yo'o ëaye ba'iyë.

¹⁶ Ai gu'aye yo'ojën, huesoni si'ajën, ja'anre ai yo'oreba yo'ojën ganiñë.

¹⁷ Recoyo bojo huanofete gare huesëjën ba'iyë.

¹⁸ Riusuni te'e ruiñe ëñañe, ja'anre ye'yeye aireba caraji bacua'ere.

¹⁹ Yureca, Riusu ira coca toyani jo'case'ere bacuabi yua Riusu guanse'e'ru güina'ru yo'oye bayë. Si'a bainbi bacua gu'a juchare ëñani masija'bë caguëna, bain gu'aye yo'ose'ere ro'tajën, Riusuni sehuoye beoye ba'iyë. Riusubi bënni senjoguëna, gare jëaye beoji. ²⁰ Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñani, güina'ru yo'otoca, ja'an yo'oye se'gabi bain re'ojeiye ti'anma'ñë mai. Ja'an cocare ëñani, mai gu'a jucha ba'iyete te'e ruiñera masiyë mai.

La salvación es por medio de la fe

²¹ Bain hua'nabi Riusu re'o bain ba'iñu cajën, Moisés ira coca cani jo'case'ere güina'ru yo'o ëaye ba'isi'cuata'an, ja'an yo'oye ti'anmaë'ë. Ti'anmatena, yurereba Riusubi tin yo'oye bainni masi güeseji. Moisés, Riusu ira bain raosi'cua, bacuabi ja'an yo'oye ru'ru quëani masi güesejënna, Riusubi yurereba bainni quëani masi güeseji. ²² Riusu re'o bain ba'iyë yëtoca,

Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, si'acuare ëñani, Riusubi bacuare re'o bain ba'iyë caguë, baguë bainrebare re'huani baja'guë'bi. Ja'an yo'oye si'a bainni te'e masi güeseji Riusu. ²³ Si'a bain yua gu'aye yo'ojën ba'icuaare sëani, Riusu ta'yejei re'otona ti'añe caraji si'acuare. ²⁴ Ja'nca carayeta'an, Cristo Jesubi mai jucha ro'ire junni tonguëna, Riusubi maire conreba congüë, baguë re'o bainre maire re'huaji. Re'o bain ba'iyë'ru maire ëñaji. Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusu bain ruiñë mai. ²⁵ Riusubi bain gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ëñaguë, Yuta bënni senjoma'inë caguë, yure tëca ëjoguë baji'i. Eñoni ja'nre'bi, yurereba, Si'a bain ëñaja'bë caguë, Cristote ëñoni, bainre junni tonjaguëte re'huani, maina jo'cabi. Ja'nca jo'cani, mai gu'a jucha ro'ire junni tonguëna, mai'bi Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, mai gu'a juchare huanë yeni, maire mame recoyo re'huani baji. ²⁶ Yurereba Riusubi baguë re'oye ba'iyete bainni masi güesejuë, baguë tëani re'huani bayete bacuani masi güeseji. Masi güesejuë, Jesusni si'a recoyo ro'tacua, si'acuani ëñani, Re'o bain'ë caguë, bacuare baguë bainre re'huani baji.

²⁷ "Yë'ë yo'o yo'ose'e se'gabi re'ojani ba'iyë yë'ë" catoca, Riusuna ti'añe beoye ba'iyë. Bain yo'o yo'oyete ëñama'iji Riusu. Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi conreba congüë, maire re'o bainre re'huani baji. ²⁸ Ja'nca sëani, Moisés coca toyani jo'case'e ye'yeye se'gabi Riusu bain ruiñë beoye ba'iyë. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, ja an se ga yo'ojëna, Riusubi baguë bainrebare maire re'huani baji.

²⁹ ¿Mësacua guere ro'taye'ne? ¿Judío bain se'gabi Riusu bain ba'iyë ro'taye? Bañë. Tin bain'ga Riusu bain ba'iyë poreyë, ³⁰ gañaguë Riusu ba'iyë sëani. Ja'nca sëani, judío bain go neño ga'nihuë tëyosi'cua ba'ijën, bacua ye'yese'ebi Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi baguë bainre bacuare re'huani baji. Tin bain'ga go neño ga'nihuë tëyoma'isi'cua ba'ijën, Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, güina'ru baguë bainre bacuare re'huani baji Riusu. ³¹ Ja'nca si'a recoyo ro'tajëna, ¿Riusu ira cocabi carajeija'guëguë? Banji. Quë'rë ta'yejeiye te'e ruin coca'ru ba'iji.

4

El ejemplo de Abraham

¹ Yureca, mai ira taita Abraham ba'iguë ba'ise'ere ro'tani, baguë re'oye ba'iguë ba'ise'ere ye'yëjë'ën, ² Baguë re'oye yo'o yo'ose'ebi judío bain ro'taye'ru re'ojeisi'que ba'itoca, "Yë'ëta'an re'oye yo'ogüë ba'iyë yë'ë" caye porere'abi. Ja'nca cato'ga, Riusubi, Guaye ro'taji, caguë ëñare'abi. ³ Abraham ba'iguë ba'ise'ere masiye yënica, Riusu ira coca toyani jo'case'ere ëñani masijë'ën. Naca caji: "Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëni ëñani, Re'o bainguë ba'iji" caguë, baguë bainguëre baguëre re'huani babi. Ja'nca caji Riusu coca. ⁴ Yureca, mësacua ëñere'ga masiyë. Yo'o yo'ogüëbi baguë yo'ore yo'oni tëjini, baguë sueldo curire coji. Ro insise'e beoji. Baguë yo'o yo'ose'ebi coni baji. ⁵ Ja'nca ba'iyeta'an, Riusubi bain ba'iyete ëñani, bacua re'oye yo'ose'e ro'ire bacua premiote insima'iguë ba'iji. Ro gu'a bain ba'icua'eta'an, baguë premiote bacuana ro insiye yëji Riusu. Baguëni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi bacuani ëñani, baguë bainrebare bacuare re'huani, Re'o bain ba'iyë caguë, bacuare re'huani baji. ⁶ Mai ira taita David ba'isi'quë'ga güina'ru bain ba'iyete quë'abi. Riusubi bacua yo'o yo'ojën ba'ise'ere ro'tama'iguë, baguë se'gabi bainre re'huaguëna, ai ta'yejeiye bojoreba bojoyë. Ja'anre ro'taguë, ⁷ ñaca cani jo'cabi David:

Riusubi bacua gu'a juchare huanë yeni, baguë bainre re'huatoca, ai bojojën ba'ija'bë.

⁸ Riusubi bacua gu'a juchare se'e ro'tama'itoca, ai bojojën ba'ija'bë. Ja'an cocare cani jo'cabi David.

⁹ Ja'nca cani jo'caguëna, judío bainbi, “Yëquëna se'gabi, go neño ga'nihuë tÿyosi'cua sëani, Riusu bain ba'iyë” cacuata'an, ai huacha cayë. Tin bain'ga, go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'cuareta'an, Riusubi baguë bainre re'huani, bacuani bojo güeseji. Mai case'e'ru ba'iji: “Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëni ëñani, re'o bainguë ba'iji” caguë, baguë bainguëre baguëre re'huani babi. ¹⁰ Ja'anre yo'oguë, ¿queaca baguëre re'huani baguë'ne Riusu? Abrahambi go neño ga'nihuë tÿyoni tÿjiguëna, ¿ja'nrëbi yo'je, baguë re'o bainguëte re'huani baguë? Banbi. Riusubi ru'ru re'huani babi. ¹¹ Ru'ru, Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguë re'o bainguëte re'huani babi. Bani, ja'nrëbi yo'je, go neño ga'nihuë tÿyoye guanseni jo'cabi, si'a recoyo ro'tasi'quëre sëani. Ja'nca ba'iguëna, si'a bain, Riusuni si'a recoyo ro'tacua go neño ga'nihuë tÿyoma'isi'cuata'an, Riusu bainreba ruiñë, Abraham ba'ise'e'ru baguë re'o bainre bacuare re'huani baji Riusu, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icuaire sëani. ¹² Ja'nca ba'iguëna, Abraham mamacuare cuencueto, go neño ga'nihuë tÿyosi'cua ba'icuaata'an, si'acua yua taita Abraham si'a recoyo ro'taguë ba'ise'e'ru güina'ru ro'tatoca, bacuabi Riusu bainreba ruiñë. Abraham ba'ise'e'ru güina'ru ba'iyë bacua.

La promesa se cumple por medio de la fe

¹³ Riusubi yua Abraham, baguë bain ba'ija'cua, bacuare insijai cocare cani jo'caguë, “Si'a ën yija re'otore baja'guë'ë më'ë” cabi. Ja'nca caguë, Moisés coca case'e'ru yo'ojë'n camaji'i. Abraham, baguë bain ba'ija'cua, bacuabi yë'ëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, bacuare yë'ë bainre re'huani, yë'ë bayete bacuana insija'guë'ë, cabi Riusu. ¹⁴ Moisés coca bacua se'gabi Riusu insija'yete cotoca, ¿guere si'a recoyo ro'taye'ne? Ja'nca ba'itoca, Riusubi ro coqueji. ¹⁵ Banji. Moisés cocare ye'yetoca, Riusu bënni jo'caja'yete ye'yeyë. Ja'an coca beotoca, ¿gue gu'aye yo'oye ba'iyë'ne?

¹⁶ Ja'nca sëani, Riusubi bain recoyo ro'taye se'gare ëñaguë, baguë insijai cocare cani jo'cabi, ro insija'ye ro'taguëbi. Ja'nca cani jo'caguë, Moisés cocare bacua se'gana insiye ro'tamaji'i. Si'a bain, yë'ëni si'a recoyo ro'tacua, Abraham ro'taye'ru ro'tajën ba'icua, Abraham bain ba'ija'cua sëani, ja'ancuana ro insini jo'caye ro'tabi Riusu. Ja'nca sëani, mai hua'na si'acuabi Abraham recoyo ro'taguë ba'ise'e'ru te'e ro'tajën bañuni. ¹⁷ Riusu ira cocare ëñato, “Më'ë'ga ai jai jubë, si'a yijaña bain ba'ija'cua, bacua taitare më'ëre re'huahuë” Abrahamni cabi Riusu. Ja'nca re'huaguëna, Abraham'ga baguëni si'a recoyo ro'tabi. Ja'an Riusu, ju'insi'cuare huajëcuare re'huaguë, coca guansesë'e se'gabi si'a ën yija re'otore re'huani jo'caguë, ja'anguëni si'a recoyo ro'tabi Abraham.

¹⁸ Ja'nca ro'taguëbi Riusu insija'yete ëñaguë ëjobi. Ro bain ñaco se'gabi ëñato, gare ëjoye beoye ba'ire'abi. Riusu re'huaye poreyete recoyo ro'taguë sëani, “ai jai jubëan bain taita” runji'i. Riusu coca cani jo'case'e'ru güinareba'ru baji'i. “Më'ë bain ba'ija'cuabi ai jai jubë jaijeija'cua'ë” caguëna, ja'nca baë'ë. ¹⁹ Abraham yua cien tÿcahuëan ba'iyë'ru ba'iguë, Riusu insija'yete caraye beoye ëjogüë baji'i. Baguë pa'npo ëaguëna, Sarabi zin tÿ'ya raima'igo garasi'co ba'igona, ja'anre ro'tamaji'i. Baguë ga'nihuë gare jëja beo ga'nihuë ba'iguëta'an, ²⁰ jëja recoyo huajëguëbi Riusu case'ere jo'caye beoye ro'tabi. Si'a jëja recoyo ro'taguëbi Riusuni ai ta'yejeiye cocare cani bojoguë ëjobi. ²¹ “Riusu cani jo'case'e sëani, caraye beoye te'e ruiñë yo'oreba yo'oja'guë'bi”

ro'tabi Abraham. ²² Ja'nca si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëni ëñani, Re'o bainguë ba'iji caguë, baguë bainguëre baguëte re' huani babi.

²³ Ja'nca re'huani baguë, Abraham se'gare ëñamaji'i. ²⁴ Maire'ga ëñani, ja'an cocare toyani, maina jo'cabi. Riusubi mai E'jaguë Jesús ju'insi'quëni huajëguëre go'ya rai güesebi. Ja'anguëni si'a recoyo ro'tatoca, maire baguë re'o bainre re'huani baji. ²⁵ Ja'nca yo'obi Riusu. Baguë Zinre mai gu'a jucha ro'ina insibi. Jucha beo hua'na ba'ija'bë caguë, mai ro'ire junni tonbi. Yë're'o bain ba'ija'bë caguë, baguë go'ya raise'ebi maini masi güesebi.

5

Libres de culpa

¹ Yureca, Riusubi maire mame recoyo re'huaguëna, recoyo bojocua ba'ijën, Riusuni je'o bamajën ba'iyë mai. Mai E'jaguë Jesucristobi mai ro'ire junni tonguëna, ja'nca ba'iyë mai, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca. ² Ja'nca junni tonguë, maire Riusu ba'iruna nëcoguëna, Riusubi maire ai conreba conji. Ja'nca conguëna, aireba bojojën, Riusu naconi bojoñu cajën, Riusu ta'yejeiye ëño umugusere ëñajën ëjoyë mai. ³ Ja'nca bojojën, ai yo'ojën ba'icuaata'an, quë'rë ta'yejeiye ai bojoyë. Ai yo'ojën ba'itoca, quë'rë jëja recoyo bacua ruiñë. Ja'anre masiyë mai. ⁴ Jëja recoyo batoca, Riusuni ye'yesi'cuareba, ja'nji recoyo beocuareba ruiñë mai. Ja'nca ruintoca mai'ga quë'rë bojojën, Cristo ëñojai umuguse quë'rë ai ba'iyë ëñajën ëjojën ba'iyë mai. ⁵ Gare jo'caye beoye Cristo raiyete ëñajën ëjojën, baguëni si'a recoyo ro'tayete senjoñe beoye ba'iyë mai, Riusu Espiritubi conguëna. Riusubi baguë ai yëguë ba'iyete maini masi güeseye yëguë, baguë Espiritute mai recoyona ai insini jo'cabi.

⁶ Mai hua'nabi ro porema'icua ba'ijënna, Cristo cuencuesirën ti'anguëna, Cristobi gu'a bainre oiguë, bacua ro'ina junni tonbi. ⁷ Mësa'cuaca, Re'o bainguëni tëaza cajën ¿baguë ro'ina junni tonja'cuaye mësa'cuaca? Ai re'o bainguë ba'itoca, yequë'cuca samucua se'gabi baguë ro'ina junni tonma'ife. ⁸ Ja'nca ba'iyeta'an, Riusubi baguë ai ta'yejeiye yëguë ba'iyete maini masi güesebi. Yuta maibi gu'a bain se'ga ba'ijënna, Cristobi mai ro'ina junni tonbi. ⁹ Ja'nca junni tonguëna, mai gu'a jucha yua tënoni senjose'e ba'iji. Riusubi Cristo zie tonse'ebi baguë re'o bainre maire re'huani baji. Ja'nca re'huani baguëna, Riusu bënni senjo umuguse ti'anguëna, quë'rë se'e Cristo ro'ina jëaye poreyë mai. ¹⁰ Maibi Riusuni je'o bajën ba'isi'cuareta'an, baguë Zin junni tonse'ebi ro'iguë, Riusu bainrebare maire re'huani babi. Re'huani bani, ja'anrëbi go'ya raiguë, quë'rë se'e ai conni cuiraji maire. Riusu bënni senjorën ti'anguëna, maire bënni senjoñe beoye ba'iguë'bi. ¹¹ Ja'nca ba'iguëna, mai hua'na recoyo huanofne cato, mai E'jaguë Jesucristo yo'oni conse'ere ro'tajën, quë'rë ta'yejeiye bojojën, Riusuni ai bojoreba bojojën ba'iyë mai.

Adán y Cristo

¹² Yureca, Adanbi gu'a jucha yo'oguë, baguë gu'a juchare si'a bainna jo'cabi. Ja'nca jo'cani, junni huesëguëna, si'a bainbi güina'ru junni huesëyë, bacua gu'a jucha yo'ose'e sëani. ¹³ Ru'ru, bain gu'a jucha ën re'otore ba'iguëna, ja'nrëbi, Moisés coca guanseni jo'case'e bají'i. Ja'an coca beotoca, bain gu'a juchare maini masi güesema'ire'abi Riusu. ¹⁴ Ja'nca masi güesema'iguëta'an, Adán ba'isirënbí Moisés raisirën tëca, bain gu'a jucha yo'ose'ebi junni huesëjën ba'nhuë. Adán se'gabi Riusu guansese'ere ro achani, tin yo'oguëna, yequë bain yo'je raisi'cuabi güina'ru gu'aye yo'omajën, Adán ju'ife'ru junni

huesëjën ba'nhuë. Adán ba'iyete ëñato, Riusu cuencueni raoja'guë, ba Cristo raija'ye baguë ba'iyete ye'yeye poreyë mai.

¹⁵ Ye'yeye porecuata'an, ba samucuabi tincua ba'iyë. Adanbi gu'aye yo'oguëna, ai bainbi Adán ro'ina junni huesëhuë. Junni huesëcuata'an, Riusubi ai bainre conguë, Jesucristote raoguë, baguë go'ya raiyete quë'rë ta'yejeiye ba'ye'ru maina ro insireba insiji. ¹⁶ Ja'nca insini, gu'a jucha yo'oguë ba'isi'quë'ru yo'omaji'i. Adán se'gabi te'e gu'a jucha se'gare yo'oguëna, si'a re'oto bainna junni huesëyete jo'cabi Riusu. Jo'caguëna, Riusubi si'a bain gu'a jucha yo'ose'ere oiguë ëñani, Jesucristote raoni, junni ton güeseni, ja'an ro'ina maire baguë re'o bainre re'huaní baji. ¹⁷ Bainbi Adán gu'aye yo'ose'e ro'ina junni huesëtoca, güina'ru Jesucristo junni tonse'e ro'ina yua Riusu re'o bain ruiñë. Riusubi mai gu'a juchare tënoni senjoëguëna, Jesucristo naconi Riusu ëja bain ba'ijën, baguë naconi si'arën ta'yejeiye ba'icua ba'ija'cua'ë mai.

¹⁸ Ja'nca sëani, Riusubi te'e bainguë Adán hue'eguë, baguë gu'a jucha yo'ose'e se'gare ëñani, si'a bainna bënni senjoñe caní jo'catoca, güina'ru te'e bainguë Jesucristo hue'eguë, baguë re'oye yo'ose'e se'gare ëñani, si'a bain jëayete masireba masi güeseji Riusu. ¹⁹ Adán se'gabi Riusu guansese'ere ro achani yo'oma'iguëna, ai bainbi gu'ajaë'ë. Güina'ru Jesucristo se'gabi te'e ruiñe achani yo'oguëna, ai bain Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'ija'cua'ë.

²⁰ Riusubi baguë ira coca Moisés naconi jo'caguëna, bain gu'a jucha quë'rë masi güesese'e baji'i. Ja'nca ba'iguëta'an, bainre quë'rë ta'yejeiye ai conji Riusu. ²¹ Bainbi gu'a jucha yo'oni gare junni huesëjënna, yureca, Riusubi maire conza caguë, mai E'jaguë Jesucristo junni tonse'e ro'ina baguë re'o bainre maire re'huaní baguëna, gare carajeiye beoye huajëjën ba'ija'cua'ë mai.

6

Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo

¹ Ja'nca ba'ija'cua ba'itoca, yequëcuabi huacha cajën, Riusubi maire quë'rë conja'guë cajën, mai gu'a juchare senjoñe beoye yo'oñuni cayë. ² Ja'nca cajën, ai huacha cayë. Maibi gu'a jucha jo'caní senjosi'cua sëani, gare se'e gu'aye yo'oye porema'icua ruën'ë mai. ³ Mësuacuabi ëñere ye'yemanica, ye'yej'ën. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën bautiza güesejën, baguë ai yo'oni junni tonse'ere ro'tajën, mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cajën, baguë yëye se'gare yo'ojën bañuni cayë. ⁴ Ja'nca sëani, mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'e'ru gare se'e yo'omajën, Cristo junni tonse'ere ro'tajën, ro mai yëyete gare se'e yo'omajën ba'iyë mai. Mai Taita Riusubi baguë ta'yejeiye ba'iyete masi güesequë, Cristo ju'insi'quëre huajëguëte go'ya rai güesebi. Go'ya rai güesequëna, mai'ga mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icuabi mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'caní senjoni, Cristo naconi jucha beocua te'e zi'inni ba'ijën, baguë yëye'ru te'e yo'ojën bañuni.

⁵ Ja'nca sëani baguë junni tonse'ere ro'tajën, mai ja'anrë ba'ise'ere gare jo'caní senjoñu cajën ba'iyë mai. Ja'nca ba'ijën baguë go'ya raise'e'ru mame go'ya rajjën, baguë naconi te'e zi'inni ba'ijën, mame recoyo re'huasi'cua ba'iyë mai. ⁶ Baguë crusu sa'cahuëna ju'inguë, mai gu'aye yo'ojën ba'ise'ere'ga tonni senjobi. Mai ja'anrë yo'ojën ba'ise'e'ru gare se'e yo'oye beoye bañuni cajën, Cristo naconi te'e zi'inni ba'iyë. Mai gu'a jucha yo'o ëayete yua gare se'e huanofne beoye ba'iyë mai. ⁷ Bainguëbi junni huesëtoca, baguë gu'a jucha yua se'e yo'oye beoye ba'iji. ⁸ Güina'ru maibi Cristo naconi te'e

zi'inni ba'ijën, gu'a jucha beocua ba'itoca, te'e ju'insi'cua'ru ba'itoca, baguë naconi te'e go'ya raija'cua'ë, ro'tayë mai. ⁹ Cristo go'ya raisi'quëbi yua gare se'e junni toñe beoye ba'iji. Huajëguë se'gabi gare carajeiye beoye ba'iji. ¹⁰ Bain jucha ro'ire junni tonguë, gare se'e junni toñe beoye ba'iji. Go'ya raisi'quëbi Riusuni cu'eguë, Riusu naconi si'arën huajëguë ba'iji. ¹¹ Ja'nca yo'osi'quë sëani, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'isi'cuabi gare se'e yo'oye beoye ba'icua'ë. Gare se'e gu'aye yo'oye ro'tama'icua ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi mai Èjaguë Cristo Jesusre ro'tajën, mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, Riusu ta'yejeiye ba'iyete senjën, baguë yëye se'gare yo'ojën, gare huajë hua'na'ru ba'iyë mai.

¹² Gu'a jucha zemoni yo'ojën ba'ise'ere se'e ro'taye beoye ba'ijë'ën. Gue ëase'ere yo'oye beoye bañuni cajën, gu'aye yo'oye gare se'e ro'tama'ijë'ën. ¹³ Mësacua ga'nihuëan gu'a jucha yo'oye beoye cuencuesi'cua sëani, gu'aye yo'oye gare se'e ro'taye beoye ba'ijë'ën. Mësacua yua si'a jëja Riusuni ro'tajën ba'ijë'ën, mame recoyo re'huasi'cua sëani. Mësacua ba'iyë si'aye beoru Riusuna cuencueni jo'cajë'ën. Mësacua ga'nihuëanbi Riusu yo'o coñe se'ga yo'ojën ba'ijë'ën, re'oye ba'iyë sëani. ¹⁴ Gu'a jucha zemomajën ba'icua sëani, ira coca guansese'ere sehuoma'icua ba'iyë mësacua. Riusu coñete ye'yeni ba'iyë mësacua.

Un ejemplo tomado de la esclavitud

¹⁵ Ira coca guansese'ere sehuoma'icua, Riusu coñete ye'yecua, ja'an ba'icua sëani, ¿gu'a juchare yo'oñu cacuaye mai? Gare bañë. ¹⁶ Èjaguëni yo'o concua ruintoca, ba èjaguë yëse'e se'gare yo'oye bayë mësacua. Baguëbi guanseguëna, güina'ru yo'oye bayë mësacua. Gu'a jucha yo'o contoca, gu'a juchana junni huesëyë. Te'e ruiñe achajën, Riusu yo'o contoca, Riusubi mësacuare re'oye ëñani, baguë re'o bainre re'huani baji. ¹⁷ Riusuni bojojën, baguëni surupa cajën bañuni, cayë. Mësacua gu'a jucha yo'o conjën ba'isi'cuata'an, yurera Riusu cocarebare achani, si'a recoyo ye'yëjën, te'e ruiñe ba'i coca case'e'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë mësacua. ¹⁸ Riusubi mësacua gu'a jucha yo'o conjën ba'isi'cuare tëani, baguë yo'o conjën, yua te'e ruiñe yo'ojën ba'icua re'huabi. ¹⁹ Yureca, mësacua ro bain hua'nabi Riusu ba'iyete ye'yeye carajënna, ro bain ganjo achaye, ja'an coca se'gabi mësacuani yihuoyë yë'ë. Mësacua gu'a jucha ba'ijën, si'si recoyobi ro'tajën, ro yo'ojën ba'nhuë. Yureta'an, Riusu te'e ruiñe yo'o concua ruinjë'ën. Baguë yo'o se'gare conjën, mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën.

²⁰ Mësacua gu'a jucha zemojën ba'isi'cua ba'ijën, Riusu re'oye ba'iyë, baguë bain ba'iyë, ja'anre gare ro'taye beoye baë'ë. ²¹ Ja'nca ba'ijën, mësacua gu'aye yo'ojën, ¿guere core'ne? Gu'ana sëani, mai gati ëaye sëani, junni huesëye se'ga core'ahuë mësacua. ²² Yureta'an, Riusubi mësacua gu'a jucha zemosi'cuare tëani, baguë bain concuare mësacuare re'huani baji. Ja'nca baguëna, baguë yo'ore si'a jëja yo'ojën, si'a recoyo bojojën, gare jucha beocua re'huasi'cuabi Riusu naconi te'e zi'inni ba'ija'cua'ë. Ba'ijënna, Riusu insi umuguse ti'anguëna, si'arën ba'iyete mësacuana ro insiji. ²³ Gu'a jucha yo'o conjën ba'itoca, junni huesëye se'ga ba'iji. Riusu bain re'huasi'cua, mai Èjaguë Jesucristo naconi te'e zi'inni ba'itoca, Riusubi maire gare carajeiye beoye ba'i hua'nare re'hua güeseji.

7

Un ejemplo tomado del matrimonio

¹ Yureca, yè'è bain ai yèsi'cua ãñere quëaguëna, mësacuabi re'oye achayë, Riusu ira coca ye'yesi'cua sëani. Ja'an coca guanseni jo'case'e yua ën yija ba'i umuguseña se'gabi achaye bayë. ² Güina'ru, romigobi bago ënjë ba'i umuguseña se'gabi yequëni huejaye porema'igo. Baguëbi junni huesëtoca, yequëni huejaye porego. ³ Bago ënjë ba'iguëna, yequë naconi ba'itoca, gu'a romigo casi'co ba'igo. Bago ënjëbi junni huesëguëna, ënjëni sehuoma'igobi yequëni huejatoca, gu'aye yo'oma'igo ba'igo. Ru'ru basi'quëni hueansi'co sëani, yequëni huejaye porego.

⁴ Yè'è bain ai yèsi'cua, mësacua'ga güina'ru Cristo naconi te'e recoyo ba'iyë. Mësacua yua ira coca ye'yesi'cuabi yua ja'an cocana se'e sehuoye beoye ba'iyë. Cristobi junni tonni go'ya raiguëna, mësacuabi ira coca guansese'ere yo'oye gare jo'cani, baguëna ti'anhüë. Ja'nca ti'anjën, Riusu bain ruinjën, baguë yo'o yo'ojën, baguëni te'e conjën ba'iyë. ⁵ Ru'ru, mai ba'iyë se'gare ro'tajën, ira coca guansese'ere ëñajën, gu'a jucha yo'oyete quë'rë se'e ro'tajën baë'ë, ba coca ëñose'e sëani. Ja'nca ro'tajën, gue ëase'ere yo'oñu cajën, ga'nihuëan gu'ajani, recoyo ju'in hua'na ba'iyë'ru ruën'ë. ⁶ Yureta'an, ba coca guansese'ena sehuoye beoye ba'iyë mai. Riusubi maire tëani baguë sëani, ju'insi'cua sehuoma'iñe'ru ba coca guansese'ena se'e sehuoye beoye ba'iyë mai. Mai ja'anrë ba'ise'ebi ba coca te'e ruiñe yo'oye se'ga yo'ocuata'an, yurera se'e yo'oma'iñë. Mame re'huasi'cua sëani, Riusu Espiritubi congüëna, Espiritu naconi ganini, Riusuni bojojën conjën ba'iyë mai.

El pecado que está en mí

⁷ Ja'nca sëani, ¿guere caye'ne mai? ¿Ira coca guansese'ebi gu'aji cacuaye mai? Gare bañë. Ba coca guanseni toyase'ere ëñani, gu'a jucha ba'iyete masihuë yè'ë. Ba cocare ëñato, "Yequëcua bonsere ba ëayete ro'tama'ijë'ën" caguëna, ba gu'ayete masihuë yè'ë. Ba ira cocabi quëama'itoca, huesëre'ahuë yè'ë. ⁸ Ja'nca masiguëna, gu'a jucha yo'oye si'a recoyo huanobi yè'ëre. Yequëcua bonsere ëa ëñañe bani ai ro'tahuë. Ira coca guansese'ere masimánica, gu'a jucha huanofne beoye ba'ire'ahuë. ⁹ Ira coca yuta ye'yema'iguëna, huajë recoyo huanofne baji'i yè'ëre. Ba'iguëna, ja'nrebi, ba cocare ye'yeni, gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere masini, Ro baë'ë yè'ë, caguë ro'tahuë. ¹⁰ Riusu bënni senjoñe se'ga ba'iji yè'ëre. Ba cocabi re'o ma'a ganiñete ëñose'eta'an, yè'ë huesësi recoyo baye huanofne masihuë. ¹¹ Ira coca guansese'ebi gu'a juchare ëñoguëna, masihuë yè'ë. Masini, gu'a juchare yo'ozä caguë, coque güeseguëna, Riusu bënni senjoñete jëama'ire'ahuë yè'ë.

¹² Ira coca guansese'e se'gare ëñato, re'o coca ba'iji. Riusu jo'case'e sëani, gu'aye yo'oye gare ënsegüë, te'e ruiñe ba'iyë se'gare ye'yoji. ¹³ Re'o coca ba'itoca, ¿queaca yè'ë bënni senjoja'ñete caguë'ne? Ba coca se'gabi yo'omaji'i. Gu'a jucha se'gare ro'tani yo'oguë, yè'ë bënni senjoja'ñete ro'tahuë. Re'o cocare ëñani masini, ba gu'a jucha yo'oye ro'ta bi'rahuë. Ja'nca ba'iguëbi bënni senjosi'quë ruën'ë yè'ë. Ja'nca ruinguëbi, Riusuni gu'a güeyete ye'yeni, yè'ë ai gu'aye yo'oguë ba'ise'ere masihuë.

¹⁴ Ira coca guansese'e yua Riusu insise'e sëani, Riusu yëye'ru mai yo'ojën ba'iyete maini ye'yoji. Ja'anre masiyë mai. Ja'nca ye'yoguë ba'iguëta'an, yè'ë yua ro bainguë ba'iguëbi gu'a jucha yo'oye se'gare ye'yesi'quë ba'iyë. ¹⁵ Yè'ë yo'oguë ba'iyë ¿queaca ba'iguë'ne? Huesë ëaji yè'ëre. Yè'ëbi re'oye yo'oye ro'taguëta'an, ja'nca yo'oye yëma'iñe, gu'aye yo'oye caguë, ja'an se'ga yo'oguë ba'iyë yè'ë. ¹⁶ Yè'ë yo'oye yëma'iñete yo'oguë, ira coca guansese'e, yua ja'an re'oye ba'iyete ro'tani, ira coca guansese'ere yo'oja'ma cayë. ¹⁷ Ja'nca sëani, yè'ë se'gabi gu'aye yo'oma'iñë. Gu'a jucha yè'ë recoyo ba'iyë,

ja'anbi yë'ëni gu'aye yo'o güeseji. ¹⁸ Yë'ë recoyo ba'iyete ro'tato, re'o recoyo baye huanoma'iji yë'ëre, ro bain hua'guëre sëani. Re'oye yo'oye ba'ija'ma ro'taguëta'an, re'oye yo'oye gare porema'inë yë'ë. ¹⁹ Re'oye yo'oye yëguëta'an, re'oye yo'oma'iguë'ë yë'ë. Gu'aye yo'oye yëma'iguëta'an, ja'an se'gare yo'oguë ba'iyë yë'ë. ²⁰ Yë'ë yo'oye güeyete yo'otoca, yë'ë se'gabi yo'oma'inë. Gu'a jucha yo'oye ye'yësi'quë sëani, gu'aye yo'oye gare jo'caye porema'inë.

²¹ Ja'nca ba'iguëna, gu'aye se'ga ba'iji yë'ëre. Re'oye yo'oye yëto'ga, gu'aye yo'oye se'ga ba'iji yë'ëre. ²² Yë'ë recoyobi ro'tato, Riusu coca guanseni jo'case'ere achani bojoreba bojoyë yë'ë. ²³ Bojoguëta'an, yë'ë ga'nihuëte huanoto, tin ba'iji. Gu'a jucha yo'o ëaye se'ga huanoguëna, re'oye yo'oye yëguëta'an, gu'a jucha zemosi'quë'ru ba'iyë yë'ë. ²⁴ Ja'nca ba'iguëna, jai bënni senjose'e ba'iji yë'ëre! Yë'ë gu'a ga'nihuë junni huesëja'ye ba'iguëna, ¿queaca jëaye'ne yë'ë? ²⁵ Mai E'jaguë Jesucristo se'gabi tëani re'huani baguëna, Riusuni surupa caguë bojoyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, yë'ëbi recoyo ro'taguë, Riusu coca guansese'ere yo'oya caguë ba'iyë. Ja'nca caguëta'an, yë'ë se'gabi Riusu coca guansese'ere yo'oye gare porema'inë. Gu'aye se'gare yo'o ëaye ba'iji.

8

La vida conforme al Espíritu de Dios

¹ Yureca Cristo Jesús naconi te'e zi'inni ba'icua, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, bacuare cato, Riusubi bacuani gare bënni senjoñe beoye ba'iji. ² Yë'ë'ga Cristo Jesús naconi te'e zi'inni ba'iguë, Espiritu ba'iyete ye'yehuë. Ye'yeguë, gu'a jucha ba'iyë, junni huesëye ba'iyë, ja'anre zi'inë beoye gare jo'cani senjohuë, Espiritubi conguëna. ³ Mai ga'nihuëbi jëja beoguëna, maibi ira coca guansese'ëru yo'oye poremajën, mai se'gabi Riusu bënni senjoja'ñete jëaye poremaë'ë. Porema'icua'reta'an, Riusubi maire tëani re'huani bayete masi güesebi. Baguë Zinreba ba'iguëte maina raoguëna, ro bain ga'nihuë baguëbi maina ti'anni masi güesebi. Ja'nca masi güeseni, bain gu'a jucha senjoñete masi güesebi. ⁴ "Ira coca cani jo'case'ëru ba'iyë, Riusu ba'iyë'ru re'oye ba'ijë'ën" caguë, ja'nca maini masi güesebi. Espiritu ba'iyete yëjën banica, gu'a ga'nihuë yo'o ëaye beoye banica, Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'iyë mai.

⁵ Gu'a ga'nihuë yo'o ëaye se'gare ba'itoca, gu'a ga'nihuë ba'iyë se'gare ro'tajën ba'iyë. Espiritu yëye se'gare ba'itoca, Espiritu ba'iyë se'gare ro'tajën ba'iyë. ⁶ Ro bain gu'a ga'nihuë yo'o ëayete ro'tatoca, junni huesëye se'ga ba'iyë. Espiritu yëyete ro'tatoca, junni huesëye beoye ba'iyë. Bojo recoyo huanonë, huajjën ba'iyë, ja'an se'ga ba'iji maire. ⁷ Gu'a ga'nihuë yo'o ëayete ro'tatoca, Riusuni si'arën je'o baye'ru ba'iyë. Ja'nca ba'itoca, yua Riusu guanseni jo'case'ere yo'oye yëma'inë. Riusu yëye'ru yo'oye porema'inë. ⁸ Gu'a ga'nihuë yo'o ëaye ba'icubabi Riusuni bojo güeseyë yëcuata'an, ja'anre yo'oye gare porema'inë.

⁹ Mësacuaca gu'a ga'nihuë re'huani baye ro'tamajën ba'iyë. Espiritu yëye se'gare ro'tajën ba'iyë, Riusu Espiritu recoyo bacua sëani. Ja'an Espiritu beocuabi Cristo bain beoyë. ¹⁰ Cristobi mësacua recoyote ba'itoca, mësacua gu'a ga'nihuëbi jucha ro'ina junni huesëye ba'ija'yeta'an, mësacua yua Riusu re'o bain re'huasi'cua sëani, huajjë recoyo ba'iyë mësacua. ¹¹ Riusu Espiritubi Cristo Jesús junni tonsi'quëre huajjëguëte go'ya rai güeseguë, ja'anguëbi mësacua recoyote ba'iguëna, mësacua gu'a ga'nihuë

ba'isi'cuareta'an, mäsacuare huajë recoyo ba'icuare re'huaji, baguë Espiritu yua mäsacua recoyo ba'iguë säni.

¹² Yureca, yë'ë bain sanhuë, maibi Riusu Espiritu ba'iyë'ru te'e zi'inni bañuni. Gu'a ëase'ere cato, gue zi'ïñe beoye bañuni. ¹³ Mäsacua gu'a ëase'ere te'e zi'inni ba'itoca, junni huesëye se'ga ba'iyë. Mäsacuabi Riusu Espiritu naconi te'e zi'inni, gu'a ga'nihuë yo'o ëayete senjoni si'atoca, huajë recoyo se'ga ba'iyë.

¹⁴ Ja'nca ba'ijën, Riusu Espiritu ye'yoyete achajën concua, si'acuabi Riusu mamacua'ru ba'iyë. ¹⁵ Mäsacuabi Riusu Espiritute conì bajën, ru'rureba ai huaji yëjën ba'isi'cuabi yureña gare se'e huaji yëye beoye ba'iyë. Huaji yëyete jo'cani senjoni, Riusu mamacua runni, Riusuni bojojën, “¡Taita, yë'ë Taita!” bojojën güiyë. ¹⁶ Ja'nca bojojën güijënna, Riusu Espiritu ja'ansi'quëbi mai recoyona ti'anni, Riusu mamacua ba'iyete maini te'e ruiñe quëani achoji. ¹⁷ Maibi baguë mamacua ba'itoca, baguë bainna insija'yete conì baja'cua'ë mai. Cristo naconi te'e conì baja'cua'ë mai. Cristo ai ja'si yo'ose'e'ru ai yo'ojën, baguë naconi te'e jaya güesesi'cua bani'ga, Cristo ta'yejeiyete baguë naconi te'e conì baja'cua'ë mai.

La gloria que ha de venir

¹⁸ Riusubi maini naci güeseguëna, carajeiye beoye ta'yejei re'otore ba'ija'cua'ë mai. Ja'nca säni, yurera ën yija re'oto ja'si yo'oyete cuencueto, rëño ñësebë se'ga ba'iyë ba'iji maire ënjo'on. ¹⁹ Ën yija re'oto Riusu re'huani jo'case'ere ba'ijën, maibi Riusu mamacua ba'icua'ga ai guajajën, Baguë ti'an raiye besa ti'anja'guë cajën ëjojën ba'iyë mai. Ja'anrën ti'anguëna, mai yua te'e ruiñe re'oye ba'icuare re'huasi'cua ba'ija'cua'ë mai. ²⁰ Riusubi bënni jo'caguëna, ën re'otobi ai ja'siye yo'o güese re'oto'ë. Ja'anse'ebi ai ja'siye yo'o güeseye beoji. Riusubi bënni jo'caguëna, ai ja'siye yo'o güeseji. Ai ja'siye yo'o güeseguëta'an, Riusu mame re'huaja'yete yuta ëjojën ba'iyë. ²¹ Ro pu'ncani si'aye se'ga ba'iguëreta'an, Riusubi ën re'otore mame re'huaye ro'taji. Mame re'huaguëna, ta'yejeiye re'oto ruinguë, Riusu baincuabi bojojënna, gare se'e ai ja'siye yo'o güeseye beoye ba'ija'guë'ë. ²² Yure tëca si'a ën re'otobi zin të'ya raiye ai ja'si yo'oye'ru ja'anse'ebi ai ja'siye ai yo'o güeseji maire. ²³ Ai yo'o güeseguëna, mai hua'na'ga Espiritute ja'anrë conì bajën, Riusu ta'yejeiye ba'iyë'ru re'huasi'cua ba'ija'cuata'an, mai ga'nihuëanbi ai yo'oyë. Riusubi mai ga'nihuëanre mame re'huaye ro'taguëna, yureta'an ai yo'ojën, baguë mame re'huaja'yete ro'tajën ëjoyë. ²⁴ Ja'nca ro'tajën ëjojënna, Riusubi maire tëani re'huani baji. Mai ñacobi ëñani masitoca, Riusu yo'oja'yete ro'tajën ëjoma'ire'ahuë. Ñacobi ëñatoca, ¿mai queaca ro'tajën ëjoye'ne? ²⁵ Ro mai ñacobi ëñamajën ba'icuata'an, Riusu yo'oja'yete jo'caye beoye rotajën ëjojën ba'iyë mai.

²⁶ Ja'nca ba'ijënna, Riusu Espiritubi maire ai oiguë conji. Maire pa'npa ëaguëna, Espiritubi conji. Maibi ro'tajën, “Riusuni ujaye huesëyë” cajënna, Riusu Espiritubi mai ujase'ere achani, Riusuni ai oiguë, mai ro'taye porema'i ëayete Riusuni quëacajji. ²⁷ Quëacaguëna, Riusubi bain recoñoa ro'tayete ëñaguë, Espiritu ro'tayete masiji. Masiguëna, Espiritubi Riusu yëye se'garu baguë bain ujayete Riusuni ai oiguë sencaiji.

Más que victoriosos

²⁸ Yureca ëñere masiyë mai: Riusubi si'a ën re'oto ba'iyete cuencuëguë, “Yë'ë bain yësi'cuabi bojoja'bë” caguë, si'ayete re'oye re'huani jo'caguë ba'iji. Riusuni ai yëjën, maibi Riusu naconi ta'yejeiye ba'icua te'e ba'iyë. Ja'an

se'gare ro'taguë, ja'nca jo'caguë ba'iji Riusu. ²⁹ Riusu bain cuencuesi'cuare cato, Riusubi si'acuani ru'rureba ro'tani, baguë Zin ba'iyeru bacuare re'huani, bacuani baye ro'tabi. Yë'ë Zinbi si'a yë'ë bain cuencuesi'cua bacua ma'yëreba ba'ija'guë caguë, ja'nca bacuare re'huabi Riusu. ³⁰ Riusubi, Yë'ë re'o bainni baza caguë, maire choji'i. Ja'an choisi'cuare yua quë'rë ru'ru masini cuencuebi. Baguë re'o bainrebare maire re'huani babi. Re'huani bani, baguë ta'yejeiye ba'i jobona nê'coni, baguë ëjacuare maire re'huani baba'guë'bi.

³¹ Ja'nca maire re'huaguëna, ¿guere caye'ne mai? Riusubi maini con-toca, yequëcuabi maini je'o baye gare porema'inë. ³² Riusubi baguë Zin gaña hua'guëni junni toñete ënsemaji'i. Ro mai gu'a jucha ro'ire baguëte insini jo'cabi. Ja'nca insiguë, maire'ga ro'tani, si'aye maina insireba insiyete ro'taji. ³³ Yequëcuabi Riusu bain cuencuesi'cuare gu'aye catoca, Riusu re'o bain re'huasi'cuare sëani, maini conguë, maini je'o bacuare gare ëseji. ³⁴ Yequëcuabi maire si'nsejeiruna senjoñe yëtoca, bacuabi porema'inë. Cristobi mai jucha ro'ire junni tonguë, mai gu'a juchare senjobi. Sen-joni, go'ya rani, Riusu jëja ca'ncore nêcaji. Ja'nca nêcaguëbi mai ba'iyete Riusuni ujacaiguë ba'iji. ³⁵ Ja'nca ba'iguë, maini ai yëreba yëguë ba'iji. Yëguë ba'iguëna, ¿güecuabi maire tëani senjoñe poreye'ne? Maire tëani senjocua beoyë. Ai yo'ojën ba'icuareta'an, huaji yejën ba'icuareta'an, je'o bajënna ai yo'ojën ba'icuareta'an, aon gu'a ju'inë ba'icuareta'an, guëoji caña beocuareta'an, carajejën ba'icuareta'an, junni huesëjën ba'icuareta'an, Cristobi maini gare jo'caye beoye ai yëguë, maini gare senjoñe beoye ba'iguë, baguë bainre re'huani maini baji. ³⁶ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca queaji:

Më'ëni yo'o conjën ba'icuare sëani, yequëcuabi jo'caye beoye maire huani senjo ëaye ba'iyë.

Maire ëñajën, "Oveja hua'na huaiye'ru huani senjoñu" maire ai ba'iyë careba cayë,
toyani jo'case'e ba'iji.

³⁷ Ja'nca maini yo'ocuata'an, maire tëani senjoñe gare porema'inë. Cristobi maini ai yëguë, maire senjo güesema'iji. Ja'nca sëani, jëja recoyo re'huasi'cuareba ba'ijën ba'iyë mai. ³⁸ Aito. Cristobi maini ai yëguëna, maire tëani senjocua gare beoyë. Maibi junni huesëcuata'an, huajëjën ba'icuata'an, Riusu anje sanhuë, huati hua'i, ja'ancuabi ënse ëaye yo'ocuata'an, yureña ba'iyë, yuta ti'anma'ija'ñe, ja'an ba'iyebi ai yo'oye jo'cacuata'an, guënamë re'oto ba'icuabi jëja ënsecuata'an, ³⁹ ëmëreba ba'icua, ruirureba ba'icua, ja'ancuabi ënsecuata'an, si'a ën re'oto re'huasiru ba'icuabi maire tëani senjo ëaye yo'ocuata'an, Riusubi maini jo'caye beoye ai yëguë baji. Mai Èjaguë Cristo Jesusbi mai ro'ire junni tonsi'quë sëani, maini tëani senjoñe yëcuabi ro yo'ojën, maini pa'roye gare porema'icua ba'iyë.

9

Dios ha escogido a Israel

¹ Yureca, yë'ëbi Cristoni recoyo te'e ro'taguë, te'e ruiñe ba'i cocare quëaguë, ro coquema'inë. Riusu Espiritubi masi güeseguëna, yë'ë bain jubë Israel jubë casi'cua, bacuare ro'taguë, ² bacuare recoyo ai ba'iyë ai oiguë, ai sa'ntiguë, ai yo'oguë ba'iyë yë'ë. ³ Yë'ë bain yësi'cuare Riusuni ujaguë, bacuare ai oiguë señe yë'ë. Cristo bain runni ba'ija'bë caguë, Riusuni señe. Poretoca, yë'ë'ga Cristo bainguë ba'iguëta'an, bacua mame recoyo re'huani ba'ija'ye

ro'ire bënni senjosi'quë runni ba'ija'ma, cayë yë'ë. ⁴ Yë'ë bain jubë, Israel jubë hue'ecuarë ro'tato, Riusubi baguë bainrebare bacuare cuencueguë ba'nji. Baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bacuani masi güeseguë ba'nji. Baguë ira jia'noni case'e, Moisés coca guansese'e, Riusu huë'e yo'o coñe, baguë cani jo'case'e re yo'oja'ye, ja'anre bacuana jo'caguë ba'nji Riusu. ⁵ Riusubi bacua ira ëja taita sanhuëte cuencueguë, baguë bainrebare jaijeiye re'huaguëna, yure ba'iyë. Ba'ijëna, Riusu Raosi'quëreba, Cristo hue'eguë'ga bacua bain ru'rubi ti'anbi. Si'a re'oto Ëjaguëbi ti'anguëna, Riusuni ai bojojën, caraye beoye baguëte re'oyereba cajën bañuni, cayë.

⁶ Ja'nca ba'iguëna, Israel bainbi Cristoni gu'a güecuata'an, Riusu ira coca cani jo'case'ebi ñu'ñujeima'iji. Israel bainre ëñato, si'acuabi Riusu bainreba ruinmaë'ë. ⁷ Abraham macuare ëñato, Riusubi si'acueni cuencueni baguë bainre re'huama'iguë ba'iji. "Isaac macuara se'gare yë'ë bainre re'huahuë" caguëna Riusu. ⁸ Ja'nca caguëna, ro bain se'gabi Riusu macuara ruiñe beoye ba'iyë. Riusu case'ere ro'tato, Abrahamni ñaca cani jo'caguëna Riusu; "Yë'ë se'e raiye ti'anguëna, Sarabi zin hua'guëre të'ya raija'go" caguë jo'caguëna. ¹⁰ Ja'nca jo'caguë, Rebeca macuare'ga coca cani jo'caguëna. Mai ira taita Isaac naconi ba'igo, zin nëcago. ¹¹⁻¹² Yuta të'ya raima'igona, Riusubi ba samucua, ju ba'icuarë ëñani, bagoni quëani achoguëna: "Ba yo'jeguëbi baguë ma'yëni guansení, quë'rë ta'yejeiye ëjaguë'ru ba'ija'guëbi" caguë cuencueni jo'caguëna. Yuta re'oye yo'oye o gu'aye yo'oye beoye ba'icuarëta'an, Riusubi cuencueni jo'caguëna. Ja'nca jo'caguëbi baguë yëye se'ga'ru baguë bainrebare cuencueni baji. Bacua yo'o yo'oni re'ojeiyete ëñama'iji. Baguë se'gabi cuencueni, baguë bainrebare re'huani baji. ¹³ Riusu coca toyase'ere ëñani, yequë quë'rorë'ga ëñato, ëñere toyani jo'case'e ba'iji: "Jacobni ai yëreba yëguë, ja'nrebi Esaúni güeguë senjohuë yë'ë" cani jo'cabi Riusu.

¹⁴ Ja'nca cani jo'caguëna, ¿mai queaca cayë'ne? ¿Riusubi huacha ro'taguë, baguë bainre re'oye cuencuema'iji cacuaye? Gare bañë. ¹⁵ Riusubi Moisés naconi coca cani jo'caguë, ñaca cani jo'caguëna: "Yë'ë bainni oiguë conguë, yë'ë bainni yëreba yëguë, yë'ë se'gabi bacuani cuencueni bayë" cani jo'caguëna. ¹⁶ Ja'nca sëani, ro bain yo'o yo'oni re'ojeiyete ëñama'iji Riusu. Baguë bainrebare cuencueguë, baguë se'gabi bacuare oiguë conni, bacuare re'huani baji. ¹⁷ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, Faraonni ñaca quëaguëna: "Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete bainni masi güeseni, yë'ë ba'iyete si'a re'otona masi güeseza caguë, ja'an se'gare ro'taguë, gu'a ta'yejeiye ëjaguëre më'ëre re'huahuë yë'ë" quëaguëna Riusu. ¹⁸ Ja'nca sëani, Riusubi yequëni oiguë bani coñe yënica, ja'nca conji. Yequëre recoyo güeguëre re'huaye yënica, ja'nca baguëte re'huani jo'caji. Baguë yëye se'gare yo'oji.

¹⁹ Yureca, yequëbi yequëre ñaca senni achama'iguë: "Ja'nca ba'itoca, ¿Riusu queaca ro'taguë, bain juchare cu'eni masi güeseguë'ne? Yë'ë yëye'ru yo'ozca caguëna, bainbi gare jëamajën ba'iyë" senni achama'iguë. ²⁰ Ja'nca senni achatoca, yë'ëbi sehuoyë: Më'ëbi Riusuni ro gu'aye ro'taguë cayë. Ro bainguë sëani, ja'anre cayë beoye ba'ijë'ën. Soto re'huaguëbi sotoro re'huayete ro'tani ye'yejë'ën. Sotorote re'huaguëna, ja'an sotoro ja'anse'ebi ba ëjaguëni: "Yë'ëre ai gu'aye re'huahuë më'ë" gare cama'iji. ²¹ Soto re'huaguëbi yënica, te'e sotobëte inni, samu sotoroanre re'huaye poreji. Te'e sotoro re'o ma'carëan ayayete re'huani, yequë sotoro si'si hui'ya ayayete re'huaji. Ja'nca yo'oguëna, Riusuni gu'aye sehuoye beoye ba'ijë'ën. ²² Riusu ba'iyete ëñato, ¿guere cayë'ne mai? Yequëcuabi gu'aye yo'ojëna, baguë ta'yejeiye jëja bayete te'e

jëana masi güeseni bënni senjoñe yëguëta'an, ja'anre yuta yo'omaji'i. ²³ Ru'ru baguë bainreba ba'ija'cua zoe cuencuesi'cuare ro'taguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete, baguë yëguë ba'iyete bacuani masi güeseye tëca zoe ëjoji. Ja'nca masi güeseni tējini, gu'aye yo'ocuare bënni senjoni tonji. ²⁴ Ja'nca ba'iguëbi maini cuencueni choji'i. Judío bain jubë ba'icuaire, judío bain jubë ba'ima'icuaire, si'a bain ba'icuaire choji'i. ²⁵ Baguë ira bainguë raosi'quë Oseas hue'esi'quë, baguë toyani jo'case'e'ru ba'iji. Naca toyani jo'caguëña:

Riusu coca case'e'ë.

Yequëcua yë'ë bainreba beocua case'eta'an, yë'ë bainrebare bacuare re'huaja'guë'ë yë'ë.

Yequëcua jo'cani senjosi'cua ba'icuaireta'an, ja'ancuare tëani, yë'ë yësi'cuare re'huani baja'guë'ë yë'ë, caguë ba'nji.

²⁶ Mësa'cua yua Riusu bainreba beoyë case'eta'an, ja'ansiruna ti'anni, mësa'cuare yë'ë mamacuare re'huani baja'guë'ë yë'ë, gare cara-jeima'iguë sëani, toyani jo'caguëña Riusu.

²⁷ Israel bainre cato, Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguë, baguëbi ñaca yihuoreba yihuoni jo'caguëña: "Ziaya yëruhuana sani mejara'carëanre cuencueni masiye poreto'ca, Israel bainbi quë'rë ai jai jubë bain jai-jeija'cuareta'an, rëño jurë se'gare tëani baja'guë'bi Riusu. ²⁸ Riusubi yua baguë coca cani jo'case'e'ru güina'ru te'e jëana te'e ruiñe yo'oguë ba'ija'guë'bi."

²⁹ Isaías'ga yequë quë'rore'ga ñaca toyani jo'caguëña:

Mai ta'yejeiyereba Èjaguë Riusubi mai hua'na ba'i jubëte huesoni si'aguë, mai zin hua'na rëño jurëte jo'cama'itoca, Sodoma bain, Gomorra bain, ja'ancua'ru huesëni carajëisi'cua ruinre'ahuë mai hua'na, toyani jo'caguëña.

Los judíos y el evangelio

³⁰ Ja'nca ba'iguëna, ¿Mai guere caye'ne? Judío bain jubë ba'ima'icuaibi Riusu bain ba'iyë ro'tama'icuaireta'an, Riusubi bacuare baguë re'o bainre re'huabi, Cristoni si'a recoyo ro'tacuare sëani. ³¹ Ja'nca re'huaguëta'an, Israel bainbi Riusu re'o bain bañuni cajën, Moisés ira coca cani jo'case'e'ru güina'ru yo'o ëaye ba'icuaata'an, Riusu bain ba'iyë ti'anmaë'ë. ³² Ro bacua yo'o yo'oye se'gabi Riusu bain ba'iyë ro'tacuata'an, poremaë'ë. Riusuni si'a recoyo ro'tayete yëma'icua sëani, Riusu re'o bain ba'iyë ti'anmaë'ë. Ja'nca ti'anmajën, Riusu Raosi'quëreba, ba Cristo hue'eguëni ëñani, gatabëna guru-jaiye'ru Cristoni recoyo ro'taye yëma'icuaibi ro tin ma'ana saë'ë. ³³ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

Yureca yë'ë cuencuesi'quëre re'huani, judío bain jobona saoja'guë'ë yë'ë.

Jesucristo hue'eji.

Ja'anguëte saoguëna, bainbi baguëni ëñani, ro tin ma'ana quëñëhuë.

Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, jëja recoyo re'huajëna, baguë bënni sen-jorën ti'anguëna, gare gati ëaye beoye huanaja'guë'bi maire.

10

¹ Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, Israel bainre si'a recoyo oiguë, bacuare Riusuni ujaye se'ga yo'oyë. Riusu bain re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, bacuare si'a jëja Riusuni oiguë señë yë'ë. ² Bacuabi Riusuni coñu cajën, ai re'oye yo'o yo'ojën bañuni cajën ba'icuaata'an, Riusuni te'e ruiñe ro'tama'icua ba'iyë bacua. ³ Riusu re'o bain ba'iyë huesëjën, bacuabi ro ro'tajën, Mai se'gabi si'a jëja yo'o yo'ojën re'ojeiñu cajën ba'iyë. Riusubi baguë Raosi'quëreba ba'iguëte bacuani ëñoguëna, baguëna te'e zi'ñe gu'a güejën baë'ë bacua. ⁴ Yurera

Riusubi Cristote maina raoni ëñobi. Ëñoguëna, Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusu re'o bain re'huasi'cua ba'iyë mai. Moisés ira coca cani jo'case'ere yo'oni re'ojeïnu gare se'e caye beoye ba'ijë'en cabi Riusu.

⁵ Moisés coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Riusu coca toyani jo'case'e si'ayete te'e ruiñe yo'ojën ba'itoca, Riusu naconi si'arën ba'ija'cua'ë” caji. ⁶ Ja'nca caguëna, yureña quë'rë ta'yejeiye ba'i cocare maina cani jo'cabi Riusu: “Riusuni si'a recoyo ro'tatoca, baguë se'gabi maini re'oye yo'oye ro'taguë, mai gu'a juchare gare tënoni senjoja'guë'bi” yureña cani jo'cabi Riusu. Bain hua'nabi yuta baguë quë'rë ta'yejeiye ba'i cocare ye'yema'icua ba'ijën, ñaca cajën baë'ë: “Si'arën ba'iyë gare ti'añe porema'iñë mai. ¿Jaroguëbi guënamë re'otona saiye poreguë'ne? ⁷ ¿Jaroguëbi bain junni huesësi'cua ba'iruna sani huajë raiye poreguë'ne? Saiye porecuabi beoyë” cajën baë'ë. Ja'nca cajën ba'icuata'an, Cristobi ën yijana ëñaguë rani, bacua yo'oye porema'iñe case'e'ru ta'yejeiye yo'oni güina'ru yo'obi baguë. Ja'nca ta'yejeiye yo'osi'quë sëani, mësacua yua si'arën ba'iyë porema'iñe gare caye beoye ba'ijë'en. ⁸ Riusu coca toyani jo'case'e, yequë quë'rore'ga ëñani, ëñere ye'yeni masijë'en: “Riusu naconi si'arën ba'iyë yënica, guaja beoye ti'añe poreyë mësacua. Te'e ruiñe recoyo ro'tajën, mësacua yi'oboanbi Riusu Raosi'quërebani si'a recoyo ro'ta cocare cajë'en.” Ja'an cocare mësacuani quëani achoyë yëquëna. ⁹ Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ën cocare cajën, Jesubi yë'ë Ëjaguëreba ba'iji cajën, si'a bainni quëajën ba'ijë'en. Jesús junni tonsi'quëre huajëguëte go'ya rai güesebi Riusu, ja'anre si'a recoyo ro'tajë'en. Ja'anre cani, si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi mësacuare tëani, baguë bainre mësacuare re'huani baji. ¹⁰ Maibi Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'iyë. Mai yi'obobi Jesucristo ba'iyete yequëcuani quëani achojëna, Riusubi maire tëani re'huani baji.

¹¹ Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, ñaca caji maire: “Riusu Raosi'quëni si'a recoyo ro'tatoca, baguë bënni senjoñe ti'anguëna, gare gati ëaye beoye huanoji maire” caji. ¹² Riusubi si'a bainre te'e ëñaguë ba'iji. Judío bainbi judío jubë ba'ima'icua'ru quë'rë re'o bain beoyë. Si'a bain te'e Ëjaguë ba'iguë'bi Riusu. Baguë ta'yejeiye Ëjaguë ba'iyete ro'tacua, si'acuani ënseye beoye baguë ba'iruna te'e choiji. ¹³ Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Cristo ta'yejeiye ba'iyete ro'tacua, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuare tëani, baguë bainre re'huani baji Riusu” caji Riusu coca. ¹⁴ Ja'nca caguëna, Cristoni si'a recoyo ro'tama'icua ba'itoca, ¿Queaca baguë ba'iyete ro'taye'ne? Baguë ba'iyete achama'icua ba'itoca, ¿Queaca baguëni si'a recoyo ro'taye'ne? Riusu coca quëani achoguëbi bacuana saima'itoca, ¿Queaca baguë ba'iyete achaye'ne? ¹⁵ Riusubi baguë bain quëani achocuare cuencueni saoma'itoca, ¿queaca baguë cocare quëani achoye'ne? Riusubi baguë bain quëani achocuare cuencueni saoye masiji. Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Riusu re'o coca quëani achocuabi ti'anjënna, bainbi bacuani ai bojojën saludayë” caji.

¹⁶ Ja'nca ba'iyeta'an, yequëcuabi Riusu bojo coca quëase'ere achaye yëmaë'ë. Riusu ira bainguë raosi'quë Isaías hue'eguë, baguë cani jo'case'e'ru ba'iyë. Ñaca cani jo'caguëña: “Ëjaguë, yë'ëbi më'ë cocare quëani achoguëna, ba bainbi ro'achajën, më'ëre recoyo ro'tama'iñë” cani jo'caguëña. ¹⁷ Ja'nca sëani, Cristo ba'iyete quëani achosë'e ba'itoca, bainbi achaye poreyë. Achatoca, Cristoni si'a recoyo ro'taye poreyë.

¹⁸ Ja'nca ba'iyeta'an, yeque cocare seña bayë yë'ë: ¿Israel bain yequëre Riusu coca achama'imate? Aito. Achahuë. Riusu coca cani jo'case'e'ru ba'iji:

Riusu bainbi quëani achoreba achojëna, si'a re'oto bainbi achani masihuë, caji.

19 Ja'nca case'e ba'iyeta'an, se'e yeque cocare seña bayë yë'ë. ¿Israel bainbi Riusu cocare achacuata'an, yequërë te'e ruiñe ye'yema'imate? Aito. Ye'yehuë. Ye'yecuata'an, recoyo ro'taye yëmaë'ë. Ja'nca yëmajëna, Riusubi tin bainre cu'eni, Ja'ancuare yë'ë bainre re'huanibaza cabi. Moisés coca canijocase'ere ëñato, ñaca caji:

Yë'ëbi yequë bain, gu'a bain cacuare cu'eni, yë'ë bainrebare bacuare re'huayë.

Ro huesë hua'na ëñocuare cu'eni yë'ë bainre re'huaguëna, mësacua Israel bainbi bacuani ëñani, bacuani bëinjën ba'iyë, caji.

20 Caguëna, Isaías'ga jëja recoyo re'huanib, judío bain jubë ba'ima'icuaire ro'taguë, Riusubi quëaguëna, ñaca canijocaguëna:

Yequëcuabi yë'ëre cu'eye beoye ba'icuata'an, yë'ëna ti'anni masihuë.

Yë'ëre choima'icuaireta'an, yë'ëbi yë'ë ba'iyete bacuani masi güesehuë canijocaguëna.

21 Ja'nca canijocaguëta'an, Israel bainre ro'taguë, Riusubi quëaguëna, Isaíasbi ñaca quëani jocaguëna: "Ja'an bainre oiguë, yë'ëna raijë'ën choireba choiguëna, bacuabi ro achajën, ro gu'a coca cajën, yë'ëna raiye yëmaë'ë" quëani jocaguëna Isaias.

11

El Israel escogido

1 Yureca, se'e yeque cocare seña bayë yë'ë: ¿Riusubi yequërë baguë bain Israel hue'ecuare jocani senjoma'imaquë? Banbi. Yë'ë'ga Israel bainguë ba'iyë. Abrahamre cato, yë'ë ira taita ba'isi'quë bajji'i. Benjamín jubë bainguë'ë yë'ë. 2 Riusubi ai ba'irën ro'tani, Abrahamni quëaguë: Yë'ë bain Israel hue'ecuare yë'ë bainrebare re'huanibaza caguë, yurera bacuare jocani senjomaji'i. Riusu coca canijocase'ere ëñato, baguë ira raosi'quë Elías hue'eguë, baguë coca caguë ba'ise'ere ro'tajë'ën mësacua. Riusuni ai oiguë ujaguë, Israel bainre gu'aye quëaguëna: 3 "Ëjaguë, më'ë coca quëani achocuare huani senjohuë bacua. Më'ë bain misabë ba'iruanre taonni senjohuë bacua. Riusuni se'e ro'taye beoye bañu cajën, ja'nca yo'ohuë. Ja'nca yo'ojëna, yë'ë se'gabi më'ëni yo'o conguë ba'iyë. Ba'iguëna, yë'ëre'ga huani senjo ëaye huanoguëna bacuare" quëaguëna Elías. 4 Quëaguëna, Riusubi baguëni re'oye sehuoguëna: "Oiyë beoye ba'ijë'ën. Yequëcua yë'ë bain re'huasi'cuare cuencueto, yuta siete mil bainre bayë yë'ë. Ja'ancuabi huacha riusu Baal caguë, ja'an huacha riusu te'ntoni nëcose'ere gare ro'taye beoye ba'iyë bacua" sehuoguëna Riusu. 5 Ja'nca ba'iguëna, yure'ga Israel bain rëño jurëbi Riusuni si'a recoyo ro'tacua ba'iyë. Riusubi oiguë ëñaguë, baguë yësi'cua se'gare cuencueni, baguë bainre re'huanibaji. 6 Ja'nca re'huanibaguëbi, bacua yo'oyojën re'ojeiyete ëñamaji'i Riusu. Bainbi yo'oyojën re'ojeiñu cacuareta'an, Riusubi ëñamaji'i. Bacua yo'oyojën re'ojeiyete ëñani bojotoca, bacuare re'huanibama'ire'abi. Bacua yo'oyoye se'gabi re'ojeire'ahuë.

7 Ja'nca ba'iguëna, ëñere achajën ba'ijë'ën. Israel bain jubëbi yo'oyojën re'ojeiñu cacuata'an, Riusubi baguë bainre bacuare re'huamaji'i. Riusu cuencuesi'cua ja'ancua se'gare baguë bainre re'huanibabi. Yequëcuare banbi, baguë cocare achaye yëma'icuaire sëani. 8 Ja'nca yëmajëna, Riusu coca canijocase'eru güina'ru baë'ë. Ñaca caji: "Ja'nca achaye yëmajën, Riusubi re'huaguëna, ëo caiñe huanofne ba'icuabi saë'ë. Ja'nca saijën, bacua ñaco bacuata'an, te'e ruiñe ëñañe yëma'icua baë'ë. Bacua ganjo bacuata'an, te'e

ruiñe achaye yëma'icua baë'ë. Yure tëca ja'nca ba'iyë bacua" caji Riusu coca.

⁹ Ira taita ba'isi'quë David hue'eguë'ga ñaca cani jo'caguëña:

Bacuabi re'o aon re'huani Riusuni cuencuejën, Riusubi ëñani bojoja'guë cajën, ro yo'oyë bacua.

Riusu bënni senjoñe se'gabi bacuana te'e jëana tonguëna, gare jëaye beoye ba'iji bacuare.

Airu hua'i hua'nabi yija gojena tonni zemo güeseyë'ru, Riusubi ba bainni güina'ru te'e jëana zeanni bënni senjoja'guëbi.

¹⁰ Bacua ñaco ëñamajën, zijei re'oto ba'icua ruinja'bë, te'e ruiñe ëñani masiye yëma'icua sëani.

Bacua gu'a juchare jo'cani senjoñe yëma'icua sëani, bacua guërëbë gan gu'rurë ba'icua ruinjën, te'e ruiñe nëcani ganiñe beoye ba'ija'bë.

Riusubi bacua gu'a juchare gare huanë yema'ija'guë cayë yë'ë, cani jo'caguëña David.

La salvación de los no judíos

¹¹ Yureca, se'e yequë cocare quëaye bayë yë'ë. Israel bainbi ba Cristoni recoyo ro'taye yëma'icua'eta'an, Riusubi gare jo'cani senjoñe beoji. Ja'nca ro'taye yëmajëna, Riusubi tin bainre cu'eni, baguë bainre re'huani baguëna, yequërë Israel bainbi bacua bojoyete ëñani, Riusuni se'e ro'tama'iñe.

¹² Yureca, Israel bainbi Cristoni recoyo ro'taye yëmajëna, tin bainbi Cristo ba'iyete ye'yeni, Riusu bainrebare re'huasi'cua baë'ë. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijëna, judío bainbi Riusuni se'e ro'tani, se'e baguë bainre re'huasi'cua banica, si'a re'oto bainbi bacuare aireba bojojen ba'ija'cuä. ¹³ Yureca, mësacua judío bain jubë ba'ima'icua, mësacua coca yihuoguë quëayë yë'ë. Riusubi yë'ëre cuencueni, judío bain jubë ba'ima'icua raosi'quë sëani, mësacuana ti'anni, Riusu cocarebare mësacuana quëani achoguë ai ta'yejeiye ba'i yo'ore yo'oguë, Riusuni congüë ba'iyë yë'ë. ¹⁴ Ja'nca yo'oguë, yë'ë bain judío jubë ba'icua yua Riusuni se'e recoyo ro'taja'bë cayë. Tin bainbi Riusu naconi te'e bojojen ba'ijëna, Israel bainbi Riusuni se'e ro'tani baguë bainre re'huasi'cua ba'ija'bë, cayë yë'ë. ¹⁵ Yureca, Israel bain jo'cani senjosi'cua ba'ijëna, yequë bainbi Riusu yësi'cuare re'huasi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'iyeta'an, Riusubi se'e Israel bainre baguë bainre re'huaguë, ja'anrën ti'anguëna, ju'insi'cua go'ya rani huajë hua'nare bacuare mame recoyo bacuare re'huani baja'guë'bi Riusu. ¹⁶ Israel bain ira taita hua'na ba'isi'cua yua Riusu bainreba re'huasi'cua sëani, Israel bain yo'je raicuabi Riusu bainreba ba'i jubë ba'iyë. Harinabë ba'iyete Riusuna insija'yete ro'tani, ye'yeye poreyë mai. Ru'ru tëyoni insisi macabi re'o maca ba'itoca, si'abëbi re'oye ba'iji, caji Riusu. Olivo sunquiñë ba'iyere'ga ro'tani Israel bain jubë ba'iyete ye'yeye poreyë mai. Sunquiñë sitabi re'oye ba'itoca, si'a sunquiñë'ga re'oye ba'iji, caji Riusu. ¹⁷ Ja'nca ba'iyë Israel bain jubë. Bacua jubë ba'icua yequëcuabi gu'ajëjëna, Riusubi quënoni senjobi. Gu'a sunqui cabëan tëyoni senjosi'cua'ru baë'ë. Ba'ijëna, mësacua tin bain ba'icua yua ro airu sunqui cabëan ba'iyë'ru ba'ijën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën, ba tëyosi parobëanna sëoni mame sacasi'cua ruën'ë mësacua. Re'o sunqui cabëan mame re'huase'e ba'iyë'ru Riusubi mësacuare baguë bainre mame re'huani, baguë ba'i jobo ba'iyete mësacuana insiguë baji'i. ¹⁸ Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ëñare bajën, Israel bain quënoni senjosi'cua'ru quë'rë re'o bain'ë mai, cayë beoye ba'ijë'n. Yëquëna se'gabi re'o bain ba'iyë ca ëaye ba'itoca, ñaca ro'tani ye'yëjë'n: Sunqui cabëan se'gabi huajë cabëan ba'iyë porema'iñë. Sunqui sitabi huajë sita ba'iguëna, sunqui cabëan'ga huajëji.

19 Ja'anre ro'tajën, mäsacuabi yequerë ñaca yë'ëni sehuoma'ïñe: "Më'ëbi te'e ruiñe caguëta'an, Riusubi tin bainre baza caguë, Cristoni recoyo ro'taye yëma'icuaire quë'ñeni senjobi. Tin cabëanre mame sëoye ro'taguë, gu'a cabëanre tÿyoni senjoñe'ru yo'obi Riusu. Ja'nca yo'oguëna yëquëna se'gabi re'o bain ba'iyë." 20 Ja'anre catoca, mäsacuabi te'e ruiñe quëahuë. Israel bainbi Cristoni recoyo ro'taye yëma'icuaire sëani, Riusubi bacuare quë'ñeni, gu'a cabëan tÿyoni senjose'e'ru bacuare senjobi. Quë'ñeni senjosi'cua ba'iyeta'an, mäsacua yua Cristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, ja'an se'ga'ru ba'ijë'ën. Riusu yo'ose'ere ro'tani, Yëquëna se'gabi re'o bain ba'iyë caye beoye ba'ijën, ëñare bajë'ën. 21 Riusu bain ru'ru ba'isi'cuare quë'ñeni senjose'e sëani, mäsacuabi Cristoni recoyo ro'tama'itoca, mäsacuare'ga quë'ñeni senjosi Riusu. 22 Yureca, Riusu ba'iyete ro'tani ye'yejë'ën. Yequëcuare ëñaguë, ai bojoguë coñe poreji. Yequëcua Cristoni recoyo ro'taye yëma'icuaire ai jëja bënni senjoñe poreji Riusu. Israel bainbi Cristoni recoyo ro'taye yëmajënna, bacuare ai jëja bënni senjosi. Bënni senjoni, mäsacuare ëñaguë, mäsacuare cuencueni consi'quë bajl'i. Ja'nca ba'iguëna, mäsacua'ga Cristoni recoyo ro'taye gare jo'cama'ijë'ën. Ja'nca jo'catoca, Riusubi mäsacuare'ga quë'ñeni senjosi. Gu'a cabëan tÿyoni senjose'e'ru, mäsacuare'ga quë'ñeni senjosi. 23 Ja'nrebi, Israel bain Cristoni recoyo ro'taye yëma'icuaire yequerë se'e bonëni, Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi se'e baguë bainre bacuare mame re'huani baji. Gu'a cabëan tÿyoni senjose'ere inni, mame sëoni, mame saca güesey'e'ru güina'ru baguë bain senjosi'cuare se'e mame re'huani baye poreji, ai pore Ejäguë sëani. 24 Ja'nca ba'iguëna, mäsacua judío bain jubë ba'ima'icua yua ëñere ro'tani ye'yejë'ën. Mäsacua yua tin jubë bain ba'ijënna, Riusubi mäsacuare baguë bainreba ba'icuaire re'huani baji. Ja'nca re'huani baye poreguëta'an, judío bain Riusu bain ru'ru ba'isi'cua quë'ñeni senjosi'cua ba'ijën, ja'nrebi Cristoni si'a recoyo ro'tatoca, bacuare'ga quë'rë ta'yejeiye'ru baguë bainrebare se'e mame re'huani baye poreji Riusu. Airu sunqui cabëanre jo'ya sunquiñëna saca güesetoca, jo'ya sunqui cabëan tÿyose'ere quë'rë ta'yejeiye ja'ansi sunquiñëna saca güesey masiji Riusu.

La salvación final de los de Israel

25 Mäsacua Ai ye'yesi'cua'ë yëquëna, ro'tamajën ba'ijë'ën caguë, ëñere, bain ja'anrën huesëse'ere, mäsacuani yihuoni jo'cayë yë'ë. Israel bain jubë jobo ba'icuaire Cristoni recoyo ro'taye yëmajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi judío bain jubë ba'ima'icuaire choini, baguë jai jubë bainrebare bacuare re'huani baye ro'taji. 26 Ja'ancuare re'huani tÿjiguëna, ja'nrebi Israel bainbi Cristoni si'a recoyo ro'taja'cua'ë. Ja'nca ro'tajënna, Riusubi baguë bainrebare bacuare tÿani, mame re'huani baja'guë'bi. Ira coca toyani jo'case'ere ëñani, ja'an ba'ija'yete masiye poreyë mai:

Judío bain jubë Israel hue'ejën ba'icuaire ba'iguë, te'eguë, Riusu cuencueni raoja'guë, ja'anguëbi ti'anni, bacuare tÿani baja'guë'bi.

27 Riusu ru'ru ba'isirën cani jo'case'e'ru yo'oguë, bacua gu'a juchare gare senjoni, bacuare tÿani baja'guë'bi.

Ja'an cocare cani jo'cabi Riusu.

28 Ja'nca cani jo'caguëna, yureta'an, Israel bainbi Riusu cocarebare achaye yëmajën, Cristoni jo' bajën ba'iyë. Ja'nca ba'icuaire sëani, Riusubi bacuani ëñaguë, baguë bain ba'iyë ëñeseji. Eñseguëna, mäsacua judío bain jubë ba'ima'icua yua Cristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu bain ba'iyë poreyë. Israel bain yua Riusu bain ba'iyë ëñsesi'cuareta'an, Riusubi bacuare ai yëji. Bacua ira bain ba'isi'cuani: Mäsacua yua yë'ë bainreba ba'i jubë'ë cani jo'casi'quë sëani, Riusubi baguë cuencuesi'cuare ai yëguë, bacuani tÿani baja'ye gare huanë

yema'iji. ²⁹ Riusubi baguë bainre cuencueni choini, baguë naconi si'arën baye cani jo'casi'quëbi gare tin yo'oye beoye ba'iji. ³⁰ Quë'rë ru'ru ba'isirën ba'iguëna, Riusubi judío bainre cuencueni, baguë bainre bacuare re'huaní baguëna, mësacua tin bainbi Riusu coca quëani achose'ere ro huesëjën, baguëni recoyo ro'tamaë'ë. Yureta'an, judío bainbi Riusu cocare ro'taye gu'a güecua sëani, Riusubi mësacuani oiguë ëñani, baguë bainre mësacuare re'huabi. ³¹ Ja'nca re'huaguëna, judío bainbi ëñani, mësacuani oiguë coñete ëñani, bacuabi se'e ro'tani, Riusu cocare si'a recoyo ro'taja'cua'ë. Ja'nca ro'tajënna, Riusubi baguë bainre bacuare re'huaní baja'guë'bi. ³² Yureca, Riusubi si'a bainni bacua ro achajën ba'iyete masi güeseji. Ja'nca masi güesequëna, bacuabi, "Ai gu'aye yo'ohuë yë'ë. Riusu coca guansení jo'case'ere achani yo'oye yëma'isi'quëbi yure yo'ozá" catoca, Riusubi bacuani oiguë ëñani, baguë naconi te'e zi'inni bacuare baji.

³³ Yureca, mai Taita Riusu yua maire ai ro'taguë, baguë bayete maina ai ba'iyë ai insireba insiji. Ai ba'iyë ai masireba masiguë'bi ba'iji baguë. Baguë ñacobi ëñani, si'aye beoru masiji. Yureca maibi baguë ro'tani cuencuese'ere, baguë yo'o yo'ose'ere, ja'anre ëñani, mai gare ro'taye porema'icuata'an, baguë se'gabi ta'yejeiye re'huaní, re'oye ro'tani yo'obi cayë mai. ³⁴ Baguë coca cani jo'case'e'ru ba'iyë güina'ru ba'iji baguëre. Baguë recoyo ro'tayete masiye yëtoca, ro mai ñacobi ëñani masiye ai caraji maire. Baguëni yihuocuare cu'etoca, gare tinjama'inë. ³⁵ Bainbi bacua bayete Riusuna ro insini, ja'nrebi coca cajën, "Riusuna ro insiguëna, baguë yua yë'ëna go'iyë ro'iyë baji" ja'anre catoca, ai huacha cajën ba'icua'ë bacua. ³⁶ Yureca, ën re'oto si'a re'otore ëñato, Riusubi si'aye re'huaní jo'cabi. Baguë se'gabi coca guansequëna, si'a ën re'oto re'huaní jo'case'e' ba'iji. Baguë se'gabi si'ayete caraye beoye baji. Baguë yërën ti'anguëna, baguë se'gabi si'aye ñu'ñujei güeseje masiji. Ja'nca sëani, baguëni re'o coca cajën, "Riusu yua ai ta'yejeiyereba ba'iguë'bi ba'iji, maire" ja'anre jo'caye beoye cajën bañuni. Ja'nca raë'ë.

12

La vida consagrada a Dios

¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani ñaca yihuoreba yihuoyë yë'ë. Riusubi mësacuani ai oiguë conni, baguë re'o bainre mësacuare re'huaní baji. Ja'nca baguëna, mësacua'ga mësacua ba'iyë si'ayete Riusuna insini jo'cajë'ën. Ja'nca insini jo'cajën, Riusu yëye'ru baguëni jo'caye beoye ai yëjën, baguëre yo'o concua gare ba'ijë'ën. ² Ja'nca ba'ijën, ro ën yija bain yo'ojën ba'iyë'ru gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu bainre mame re'huasi'cua sëani, Riusu yëye se'gare ro'tani, ja'an se'gare te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijën, Riusu yëye yua re'oye se'ga ba'iguëna, Riusubi mësacua yo'o coñete re'oye ëñaguë, mësacuani bojoji.

³ Ja'nrebi, Riusubi baguë yo'ore yë'ëna oiguë ëñoguëna, mësacuare yihuo cocare quëani achoyë yë'ë. Si'acuabi ro mësacua ba'iyete ro'tajën, Yë'ë se'gabi ai re'oye yo'ohuë yë'ë, ro'taye beoye ba'ijë'ën. Mësacua yo'o case'ere te'e ruiñe masini re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Riusubi mësacua recoyo ro'tayete masini, baguë yo'o yo'oyete ëñotoca, ja'anre te'e ruiñe ro'tani, Riusubi yë'ëni, re'oye guansequë ba'iji cajën, Riusuni conjën ba'ijë'ën. ⁴ Yureca, mai ga'nihuëbi, mai ëntë sara, guëon, ñaco, ganjo, ja'anre bajën, ga bayebi tin yo'o yo'ojën ba'iyë. ⁵ Mai hua'na'ga ai jai jubë bain ba'ijën, Cristo naconi te'e ba'ijën, baguë yo'o yo'ojën, ga bainguëbi tin yo'o yo'ojën, Cristona zi'injën, si'a jubëbi sa'ñeña conjën, te'e yo'o yo'ojën ba'iyë mai.

⁶ Ja'nca ba'ijëna, Riusubi baguë bayete maina ro insiguë, ga bainguëte tin yo'o yo'oye porecuare re'huaguëna, baguë re'huase'e'ru ba'iyë baguë yo'ore conjën bañuni. Baguë coca masi güesese'e quëacua'ru re'huasi'cua banica, mësacua Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'iyë'ru baguë coca quëani achose'ere masini quëajën ba'ijë'ën. ⁷ Yequëcuani yo'o concua re'huasi'cua banica, bainre yo'o conjën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Bainre ye'yocua re'huasi'cua banica, te'e ruiñe yo'o yo'ojën, bainre ye'yojën ba'ijë'ën. ⁸ Bainre bojoye yihuocua re'huasi'cua banica, re'oye yihuojën, Cristoni quë'rë re'oye masijë'ën cajën, bacuani bojo güesejën ba'ijë'ën. Yequëcuani bonsere ro insicua re'huasi'cua banica, bonsere ëa ëñañe beoye ba'ijën, bainna ro insijën ba'ijë'ën. Bain ëjacua re'huasi'cua banica, te'e ruiñe ëñajën re'oye guansejën ba'ijë'ën. Bain ai yo'ojën ba'icua re'huasi'cua banica, güeye beoye bojojën, bacuare conjën ba'ijë'ën.

Deberes de la vida cristiana

⁹ Si'a jubëbi te'e ruiñe ba'i recoyobi sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Si'a gu'ayete güereba güejën ba'ijë'ën. Re'oye ba'iyete ro'tani, ja'anre jo'caye beoye bojojën ba'ijë'ën. ¹⁰ Mësacua te'e bainre yëreba yëye'ru sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Ja'ansi'cua ba'iyete ro'tamajën, yequëcuani quë'rë ta'yejeiye te'e ruiñe ëñajën, re'oye cajën ba'ijë'ën.

¹¹ Riusubi yo'o caguëna, si'a jëja yo'o yo'ojën, ñame ro'tamajën, mësacua yo'o conjën ba'ijë'ën. Riusu Espiritu bacua sëani, si'a recoyobi yo'o yo'ojën, Riusure conreba conjën ba'ijë'ën.

¹² Cristo in rai umuguse ti'anja'ñete ro'tajën ëjojën, bojojën ba'ijë'ën. Ai yo'ojën ba'icuata'an, jo'caye beoye Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu naconi coca cajën, caraye beoye baguëni uajën ba'ijë'ën.

¹³ Cristo bain bonse carajën ba'itoca, bacuare conjën, mësacua bonsere ro insijën ba'ijë'ën. Mësacua huë'ena ti'ancuare bojojën, re'oye saludajën, bacuare re'oye cuirareba cuirajën ba'ijë'ën.

¹⁴ Yequëcuabi mësacuare gu'aye yo'otoca, bacuare re'oye cajën ba'ijë'ën. Bacuani gu'aye caye beoye ba'ijën, bacuare re'oye coñe Riusuni uajën ba'ijë'ën.

¹⁵ Bojojën ba'icua ba'itoca, bacua naconi te'e bojojën ba'ijë'ën. Ai yo'ojën oicua ba'itoca, bacua naconi te'e oijën ba'ijë'ën.

¹⁶ Mësacua sa'ñeña bojojën, sa'ñeña coca cajën, te'e recoyo ro'tajën bojojën ba'ijë'ën. Yë'ë se'gabi më'ë masiye'ru quë'rë masiyë, ja'anre caye beoye ba'ijë'ën. Ro yo'o con hua'na naconi ba'ijën, bacuani bojojën, bacuani coñe gare güeye beoye ba'ijë'ën.

¹⁷ Yequëcuabi mësacuani gu'aye yo'otoca, bacua gu'aye yo'ose'ere'ru bacua se'ë gu'aye yo'oma'ijë'ën. Si'a bainre te'e ruiñe conjën, sa'ñeña re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁸ Si'a bain naconi te'e bojojën bañuni cajën, mësacua porese'e'ru bacuani re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁹ Yë'ë bain ai yësi'cua, yequëcuabi mësacuani gu'aye yo'ojëna, bacuare ga güina'ru gu'aye yo'omajën ba'ijë'ën. Riusu bënni senjoja'ñete ro'tajën bacuani gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: "Yë'ë se'gabi bain gu'aye yo'ocuanii bënni senjoñe" caguë yihuobi Riusu. ²⁰ Yequë quë'rore ëñato, ñaca caji: "Më'ë je'oguëte aon gu'ana ju'intoca, baguëni aon cuiraguë ba'ijë'ën. Oco ëatoca baguëni ocore uncajajë'ën. Ja'nca re'oye yo'otoca, baguëbi ai huaji yëguë, baguë gu'aye yo'ose'ere ro'tani, gati ëaye ro'taguë ba'iji" caguë yihuobi Riusu. ²¹ Ja'nca sëani, mësacuabi gu'aye yo'o ëaye ro'tatoca, gu'aye yo'oma'ijë'ën. Re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'ën. Ja'nca ta'yejeiye ba'ijëna, mësacua je'ocuai ro jëja beojën quëñeni saiye.

13

¹ Bain ëjacuabi guansejënna, si'acuabi achani, Jaë'ë cajën, bacua case'e'ru yo'o'jën ba'ijë'ën. Riusu cuencueni re'huasi'cuare sëani, ja'nca yo'o'jën ba'ijë'ën. Ëja bain si'acuare gato, Riusu se'gabi bacuare cuencueni re'huani jo'cabi. ² Ja'nca jo'caguëna, mësacuabi ëja bain guansese'ere yo'oye yëma'itoca, Riusu cuencueni jo'case'ere gu'aye sehuoyë. Ja'nca yo'otoca, mësacuare bëñfe se'ga ba'iji. ³ Re'oye yo'ocuare si'nseyete ëja bainre re'huamaji'i Riusu. Gu'aye yo'ocuare si'nseyete bacuare re'huani jo'cabi. Ja'nca sëani, mësacuabi re'oye yo'otoca, ëja bainbi mësacuare te'e ruiñe ëñajën, mësacuare si'nsemajën ba'iyë. ⁴ Riusure concua sëani, mësacuare'ga coñe poreyë. Ja'nca ba'ijënna, mësacuabi gu'aye yo'otoca, bacuare huaji yëjën ba'ijë'ën. Mësuacuan si'nseye poreyë. Riusu cuencueni re'huasi'cua sëani, gu'aye yo'ocua si'acuare si'nseye bayë. ⁵ Ja'nca re'huani jo'case'e sëani, ëja bain guansese'ere achani yo'o'jën ba'ijë'ën. Riusubi yë'ëre bënni senjoja'ñe ja'an se'gare ro'tama'ijë'ën. Mësuacua quë'rë se'e recoyo te'e ruiñe ro'tajën, re'oye yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. ⁶ Güina'ru, ëja bainbi impuesto curire senni achajënna, mësuacua ro'ijën ba'ijë'ën. Impuesto ëjacuabi yua Riusuni conjën, impuesto curi ro'iyete guansejey bayë. ⁷ Ëja bain impuesto curire ro'iyete guansejënna, mësuacua ro'ijën ba'ijë'ën. Yequë ëjacuabi yequë curire ro'iyete guansejënna, mësuacua ro'ijën ba'ijë'ën. Bacua guansese'e si'aye achani, re'oye sehuojën ba'ijë'ën. Bacuani te'e ruiñe ëñajën, bacuani re'oye coca cajën ba'ijë'ën. ⁸ Yequëcuani gare debeye beoye ba'ijë'ën. Sa'ñeña ai yëjën, sa'ñeña ai conreba conjën ba'ijë'ën. Mësuacua yequëcuani ai yëreba yëjën ba'itoca, Riusu guanseni jo'case'e si'aye yo'osi'cua ba'iyë mësuacua. ⁹ Riusu guanseni jo'ca cocare ro'tato, ñaca ba'iji: "Yequëre, yecore yahue yëye beoye ba'ijë'ën. Bainre huani senjoñe beoye ba'ijë'ën. Gue jiañe beoye ba'ijë'ën. Yequë banguë yo'ose'ere ro coqueguë camaquë ba'ijë'ën. Yequë banguë bayete ro ëa ëñañe beoye ba'ijë'ën." Ja'an coca guanseni jo'case'ere ro'tato, se'e yequë coca guanseni jo'case'e "Ja'ansi'quë yëguë ba'iyë'ru, yequë bainre güina'ru ai yëguë ai oire bajë'ën" ja'an cocare achani yo'otoca, si'a guansesi coca yo'oye'ru quë'rë te'e ruiñe yo'o'jën ba'iyë mësuacua. ¹⁰ Mësuacua yequë bainni ai yëjën, ai oijën ba'itoca, bacuani gu'aye yo'oye beoye ba'iyë. Ja'nca sëani, mësuacua bainni te'e ruiñe yëjën ba'icuaabi Riusu coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe achani yo'o'jën ba'iyë.

¹¹ Yureca, canni sëtaye'ru ëñani ro'tajën ba'ijë'ën. Ñame ëama'ñe bañuni. Riusu yo'o guansese'ere quë'rë ta'yejeiye yo'o'jën bañuni. Maire in rai umugusebi ai besa ti'anja'ñeta'an ba'iji. Cristoni si'a recoyo ro'tasi umugusere ro'tato, baguë in rayete ta'yejeiye ro'tamatena, yureta'an zoe ëjoye beoye ba'iyë mai. ¹² Baguë bain ëjojën ba'icuaare yuara in rajji. Ja'nca sëani, mai ja'anrë ba'isi yo'o, gu'aye yo'ose'e gato, ja'anre gare jo'cani senjojën bañuni. Baguë bainreba yo'o'jën ba'iyë'ru ba'ijën, Cristo ba'iyete si'a bainni masi güesejën, re'oye yo'o'jën bañuni. ¹³ Ja'nca ba'ijën, baguë ta'yejeiye ba'iyë'ru ba'ijën, re'oye yo'o'jën, gu'a juchare gare yo'oye beoye bañuni. Ro a'ta fiesta yo'oni jo'chana güebeye, yequëni yeconi yahue yëni a'ta yo'oye, sa'ñeña gu'aye yo'oye, sa'ñeña bënjën huaiye, yequëcua ba'iyete ëa ëñani bacua'ru quë'rë ta'yejeiye ba'iyë yëye, ja'anre gare yo'oye beoye bañuni. ¹⁴ Mai Ëjaguë Jesucristo naconi te'e zi'inni, baguë ta'yejeiye ba'iyebi jëja recoyo re'huani ba'ijë'ën. Maibi Riusu bainreba sëani, gu'a ëaye yo'oye'ru ro'taye beoye ba'ijën, ja'anna bojo ëaye beoye bañuni, cayë yë'ë.

14

No critiques a tu hermano

¹ Ja'nrëbi, yequëcua, Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icuabi yua Cristo bainreba mame re'huasi'cua ba'ijën, Cristo ye'yose'eru te'e ruiñe ye'yeye carajën banica, mësuacuabi bacuare bojojën, mësuacua jubëna choijën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën, bacua yo'ojën ba'iyë, bacua ro'tajën ba'iyë, yua tin ba'itoca, mësuacua yua bacuare hui'ya senni achaye beoye ba'ijë'ën. ² Yequëcuabi ro'tajën, si'a aon, si'a hua'i, ja'anre aiñe poreyë cajëna, yequëcuabi, Ja'an hua'ire gare ainma'iguë'ë yë'ë cayë. Yequëcua'ne huacha riusu hua'ina insini jo'cas'icua sëani, yurera hua'ire güejën, hua'ire ainma'icua ba'iyë. ³ Ja'nca cajëna, si'a aon aincuabi yua ja'an ro'tacuare "Riusu bain ro'taye'ru tin ro'tayë mësuacua" catoca, ai huacha cayë mësuacua. Hua'ire ainma'icua'ga yua si'a aon aincuani gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Riusu mame re'huase'ere ro'tajë'ën. Si'acua Cristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuare baguë bainrebare re'huani baji Riusu. ⁴ Ja'nca sëani, Cristo bainbi mësuacua ro'tajën yo'oye'ru tin yo'ojëna, bacuani gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Riusu se'gabi baguë bain bëñete cayë poreji. Baguëbi ga bainguëni ëñani, Re'o bainguë ba'iji canica, çmësuacua queaca tin cayë masiye'ne? Mai Ëjaguëbi baguëte re'o bainguëte re'huani baguë, baguëte gare senjoñe beoye ba'ija'guë'bi.

⁵ Ja'nrëbi, yequëcua Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi "Yequë umuguseña Riusu quë'rë jëja umuguseña'ë" cayë. Yequëcua tin ro'tacuabi "Si'a umuguseña te'e ba'iji" cayë. Cristo bain jubë ba'icuabi tin ro'tajën, jëja umuguseña ba'iyete tin catoca, sa'ñeña gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Ga bainguë se'gabi Riusu yëyete ro'tani, masini yo'ojën ba'ijë'ën. ⁶ Yequëcuabi, Te'e umuguseña Riusu jëja umuguseña'ë cajën, ja'an umuguseña ba'iyete bojojën ro'tayë, Riusuni ai yëreba yëcua sëani. Yequëcuabi ja'nca ro'tamajën, Si'a umuguseña yua te'e re'oye ba'iji ro'tayë. Bacua'ga Riusuni ai yëreba yëcua ba'iyë. Yequëcua si'a aon aincuabi Riusuni te'e ruiñe ro'tajën, bacua hua'ire ainjën bojoyë, Riusuni Surupa cacua sëani. Yequëcua hua'ire ainma'icuabi Riusuni ai yëreba yëjën, bacua aonre bojoyë, Riusuni Surupa cacua sëani.

⁷ Yureca, si'a bain Cristoni si'a recoyo ro'tacua yua Riusu bain re'huasi'cuare sëani, yë'ë yua mësuacuani ja'nca yihuogüë cayë yë'ë. Mai ba'iyete ro'tato, Ro mai yëse'e se'gare yo'ojën bañuni cayë beoye ba'iyë. Mai junni huesëyete ro'tato, Ro mai yëse'e se'ga'ru junni huesëyete poreyë mai cayë beoye ba'iyë. ⁸ Mai Ëjaguë cuencueni re'huase'e sëani, baguë se'gabi mai ba'iyete baji. Maibi huajëjën ba'ijëna, mai Ëjaguë yëye yo'oyete maini baji. Mai junni tonrën ti'anguëna, mai Ëjaguë cuencueni re'huase'e ba'iji. Ja'nca sëani, huajëjën ba'itoca, mai Ëjaguëbi maini baji. Junni tontoca, mai Ëjaguëbi maini baji. Ja'nca sëani, ro mai yëse'ere gare yo'oye beoye bañuni. ⁹ Cristobi ja'an ro'ire junni tonni, ja'nrëbi go'ya raj'i. Huajëjën ba'icua, junni tons'icua, si'acua Cristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuani baguë bainre re'huani baye ro'taguë, ja'nca yo'obi.

¹⁰ Ja'nca ba'iguëna, mësuacuabi mësuacua bain Cristoni ro'tacuani gu'aye cayë beoye ba'ijë'ën. Mësuacuabi ën cocare cajën, "Bacuabi tin yo'oye ro'tajën, re'oye yo'oye ti'anma'iñë. Yë'ë se'gabi re'oye yo'oyë" ja'anre gare cayë beoye ba'ijë'ën. Ën yija carajeirën ti'anguëna, mai si'acuabi mai yo'ojën ba'ise'e, gu'aye yo'ose'e, re'oye yo'ose'e, si'ayete ro'tani, Riusuni sehuoye bayë. ¹¹ Riusu coca toyani jo'case'e, ñaca ro'tajën ba'ijë'ën: Mësuacuani te'e ruiñereba caguë quëayë, caji Riusu. Si'a bainbi yë'ëna rani, yë'ëna gugini réañe bayë.

Si'a bainbi yë'ëni cajën, "Quë'rë ta'yejeiye Ējaguë ba'iyë më'ë" yë'ëni te' caja'cua'ë.

¹² Ja'nca toyani jo'case'e sëani, mai si'acuabi te'ena, te'ena, Riusuna ti'anni, mai ro'tajën ba'ise'e, mai yo'ojën ba'ise'e, Riusubi ro'ta güeseguëna, si'ayete Riusuni sehuoye bayë.

No hagaz tropezar a tu hermano

¹³ Ja'nca sëani, yureña, se'e sa'ñeña gu'aye caye beoye bañuni. Riusu bainrebani Cristote jo'ca güesema'iñe cajën, "Ja'ancuabi re'oye yo'oye ti'anma'iñë" caye beoye bañuni. ¹⁴ Mai Ējaguë Jesús masi güesese'e sëani, si'a aon aiñe re'oye ba'iji. Ja'nca masiguëta'an, yequëbi "Huacha riusuna insisi hua'ire aiñe gu'aji" catoca, aiñe beoye ba'ija'guë. ¹⁵ Ja'nca caguëbi më'ë hua'i aiñete ëñani, recoyo gu'ajeitoca, më'ëbi baguëni oiye beoye ba'iyë. Më'ë ai yëguë ba'iyete baguëni ëñoma'iñë më'ë. Cristobi baguë gu'a jucha ro'ire junni tonsi'quë sëani, më'ë hua'i aiñete ro'tani, baguëbi ëñani gu'aye ro'tatoca, aiñe beoye ba'ijë'ën. ¹⁶ Yë'ë ta'yejeiye ba'iyete gu'aye cama'ija'guë cajën, më'sacua ëñajën ba'ijën, re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'ën. ¹⁷ Riusubi baguë bain cuencuesi'cua naconi te'e ba'iguëna, maibi aon aiñe, gono uncuye, ja'anre ta'yejeiye ro'tama'iñë. Te'e ruiñe ba'i recoyo ro'taye, sa'ñeña bojojën ba'iyë, Riusu Espiritu naconi te'e ba'iyë, ja'anre ai ta'yejeiye ro'tajën ba'iyë mai. ¹⁸ Cristo yo'o guansese'ere ja'nca yo'ojën, Cristo bain mai naconi te'e ba'icuaire ro'tajën bañuni. Bacuabi mai ba'iyete ëñani, Cristoni quë'rë re'oye ye'yeja'bë cajën, ëñajën ba'ijën, re'oye yo'ojën bañuni. Ja'nca ba'itoca, Riusubi maire bojoi. Bain'ga maire te'e ruiñe ëñajën ba'iyë.

¹⁹ Sa'ñeña te'e bojojën bañuni cajën, Cristo ba'iyete quë'rë ye'yeni quë'rë jëja recoyo re'huaye, ja'anre sa'ñeña conjën bañuni cayë. ²⁰ Ja'nca sëani, më'sacua yëse'ere yo'ojën, yequëcua më'sacuaire ëñacuani huacha yo'o güesetoca, ai gu'aye yo'oyë më'sacua. Si'a hua'i yua aiñe re'oye ba'iyeta'an, yequëcuabi më'sacua hua'i aiñete ëñani, Huacha riusu hua'ini insisi hua'ire aiñe re'oji ro'tatoca, më'sacuabi ro gu'aye yo'oyë. ²¹ Më'sacua hua'i aiñe, jo'cha uncuye, ja'ncara'ru yo'oni, më'sacua bainni Cristote recoyo ro'taye jo'ca güesetoca, ja'anre ainmajën uncumajën ba'ijë'ën. ²² Më'sacua Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi yequëcua Cristo bainni cajën, "Si'a hua'ire ainjë'ën" hui'ya caye beoye ba'ijë'ën. Më'sacua hua'ire aiñe re'oji masijën ba'icuata'an, më'sacua ëñajën ba'ijën, Riusuni yo'o conjën, baguë naconi te'e bojojën ba'ijë'ën. ²³ Yequëcuabi cajën, "Huacha riusuna insisi hua'ire aintoca gu'aji" cani, ja'nrebi ja'an hua'ire aintoca, gu'aye yo'ohuë bacua, caji Riusu. Mai hua'na, Cristo bainbi ja'ansi'cuabi ro'tajën, "Ën hua'ire aintoca, gu'aye yo'oyë yë'ë" ro'tani, ja'anrebi ja'an hua'ire aintoca, Riusubi mai ba'iyete ëñani, Gu'aye yo'ohuë më'ë caji.

15

Agrada a tu prójimo, no a ti mismo

¹ Yureca, maibi Cristo naconi ta'yejeiye ye'yesi'cuabi yua yequëcua Cristo naconi ta'yejeiye ye'yema'icuaani oijën, Cristoni quë'rë jëja recoyo ro'tayete bacuare conjën bañuni, cayë. Ro mai yëse'e se'gare yo'oye beoye bañuni, cayë.

² Ja'an ye'yema'icuaire ro'tani, Cristoni quë'rë re'oye conjën ba'ija'bë cajën, Cristo naconi ta'yejeiye yo'oye bacuani ye'yojën bañuni. ³ Cristote ro'tato, ro baguë yëse'e se'gare yo'oye beoye baj'i. Riusu yëse'e se'gare yo'oguë, ai ja'siye ai yo'oye babi. Riusu coca toyani jo'case'e ru'naca baj'i: "Bainbi më'ëni je'o coca cani jëhuajën, güina'ru yë'ëre'ga je'o cani jëhuahuë" toyani jo'case'e

sëani, ja'nca baji'i. ⁴ Riusu ira coca toyani jo'case'ere masiye poreyë mai. Riusu bain ja'anrë ba'isi'cuabi ai yo'ojëna, Riusubi bacuani ai congüë baji'i. Ja'nca congüë ba'iguëna, mai'ga ai yo'ocuata'an, quë'rë jëja recoñoa re'huayë. Riusu conja'ñete jo'caye beoye ëjojën, bagüë naconi si'arën ba'ija'ye bojojën ro'tayë mai. ⁵ Aito. Mai Ëjaguë Riusubi maini ai ta'yejeiye coñe masiji. Ai jëja recoñoa bacuare maire re'huaji. Ja'nca re'huaguëbi mëacuare'ga congüë, quë'rë jëja recoñoa bacuare mëacuare re'huaja'guë. Sa'ñeña te'e recoyo ai bojo huanoñe ba'icuaire mëacuare re'huaja'guë. Mai Ëjaguë Cristo Jesús masi güeseguë ba'ise'e'ru güina'ru sa'ñeña recoyo te'e bojojën ba'ijë'ën. ⁶ Ja'nca ba'ijën, mai Taita Riusuni cajën, "Ai ta'yejeiguë'bi ba'iyë më'ë" jo'caye beoye jëja cani achojën ba'ijë'ën. Mai ta'yejeiye Ëjaguë Jesucristo, bagüë Taitare sëani, ja'nca cani achojën ba'ijë'ën.

El evangelio es anunciado a los no judíos

⁷ Ja'nca ba'ijën, sa'ñeña te'e recoyo bojojën, mësacua si'a Cristo bain ba'i jubëna ñë'cani ba'ijë'ën. Cristobi mëacuare ñë'coni baye'ru, mësacua güina'ru sa'ñeña ñë'cani ba'ijë'ën. Ja'nca ñë'cani ba'ijën, Riusu ta'yejeiyete aireba masi güeseyë mësacua. ⁸ Cristo ba'iyete cato, ëñere mësacuanu quëayë yë'ë. Judío bainna ti'anni, Riusu jia'noni case'e bacua ira ëja taita sanhuë ba'isi'cuani cani jo'case'e, ja'an cani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë caguë baji'i. Riusubi guanseguëna, Cristobi achanu, judío bainni ai re'oye yo'obi. ⁹ Ja'nca yo'oguë, judío bain jubë ba'ima'icua'ga Riusu oiguë coñete ye'yeni Riusuni bojojën, Riusu ta'yejeiyete masi güesejën ba'ija'bë caguë, judío bainna ti'anbi Jesucristo. Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru baji'i Jesusre. Ëñere ëñani masijë'ën:

Yureca, më'ë ba'iyete judío bain jubë ba'ima'icuanu masi güeseni, më'ë ta'yejeiyete bojoguë, bacuani quëani achoguë gantayë yë'ë.

¹⁰ Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, yequë quë'rona ëñato, Riusubi ñaca cani jo'caguëna:

Mësacua judío bain jubë ba'ima'icua yua Riusu bainreba naconi ñë'cani, bagüë ba'iyete te'e bojojën ba'ijë'ën.

¹¹ Ja'nca cani jo'caguë, se'e ñaca cani jo'case'e ba'iji:

Mësacua judío bain jubë ba'ima'icua yua mësacua Ëjaguërebare bojojën, bagüë ta'yejeiyete quëani achojën ba'ijë'ën.

Si'a bainbi baguëte güina'ru quëani achojën bojojën ba'ija'bë, cani jo'case'e ba'iji.

¹² Ja'n'rëbi, se'e Isaías toyasi pëbëna ëñato, ñaca caji:

Mai ta'yejeiye Ëjaguë ira taita ba'isi'quë Isaí hue'eguë bagüë mamaquë yo'je raija'guëbi maina ti'anja'guë'bi.

Ti'anni si'a re'otoña bain Ëjaguë ruinguëna, judío bain jubë ba'ima'icuanu baguëni si'a recoyo ro'tani, bagüë tëani bayete ëjojën ba'ija'cua'ë, caji Riusu coca.

¹³ Yureca mai Taita Riusuën.

Si'a bainbi baguëte güina'ru quëani achojën bojojëbi maire, se'e ju'iñe beoye ba'icuaire, bagüë naconi te'e ba'icuaire maire re'huaja'guëre sëani, jo'caye beoye ëjoye poreyë mai. Mëacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajëna, Riusubi mëacuare güina'ru re'huaja'ye caguë, caraye beoye recoyo bojojën ba'icuaire mëacuare re'huani baja'guë. Ja'nca re'huani baguëna, bagüë Espíritu ta'yejeiye ba'iyete bajën, bagüë re'oye yo'oja'ye cani jo'case'ere bojojën ëjoye poreyë mësacua.

¹⁴ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacua jëja recoyo bayete ro'taguë, mësacua te'e ruiñe ro'tajën ruinjaë'ë cayë. Ai masiye ye'yesi'cuabi yua sa'ñeña ye'yoni yihuoye poreyë. ¹⁵ Ja'nca ba'ijëna, yë'ëbi yua Mësacua huanë yeye beoye ba'ijë'ën caguë, yë'ë yihuoya coca ma'carëanre mësacuana te'e ruiñereba toyani saohuë. Riusubi yë'ëni ai ba'iyë ai congüëna, ja'nca yo'ohuë yë'ë. ¹⁶ Judío bain jubë ba'ima'icua saiguëna, Jesucristobi yo'o caguë, bacuare congüë ba'ijë'ën caguë, Yë'ë cocarebare bacuana quëani achoguë ba'ijë'ën caguë, yë'ëre cuencueni re'huabi. Re'huaguëna, Riusu tëani bayete judío bain jubë ba'ima'icua quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Riusubi, Bacuani bani bojoza caguë, baguë Espiritute bacuana meni tonni, baguë bainrebare bacuare re'huaye ro'taji.

¹⁷ Riusubi yë'ëre cuencuesi'quë sëani, yë'ëbi Jesucristoni yo'ore congüë, Ai re'o yo'o ba'iji caguë, baguë yo'ore yo'oguë bojoyë yë'ë. ¹⁸ Cristo se'gabi ai ta'yejeiye yo'oguëna, baguë yo'ore yo'oye porehuë yë'ë. Cristobi yo'o caguëna, ja'anre yo'oni, judío bain jubë ba'ima'icua Riusuni achani, Cristoni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, baguë cocarebare quëani achoyë yë'ë. Ja'nca quëani achoguë, Cristo yo'ore yo'oguë, ¹⁹ Riusu Espiritubi ta'yejeiye congüëna, Riusu ta'yejeiye yo'ore si'a jëja yo'oni, bainni masi güesehuë yë'ë. Masi güesequë, Te'e ruiñe ba'i coca'ë caguë, Jerusalemi sani, Ilírico ba'i re'otona ti'añe tëca, Cristo mame re'huani baja'ye, ja'an cocare quëani achoni tējihuë yë'ë. ²⁰ Ja'nca quëani achoguëna, Cristo ba'iyete achama'isi'cuabi Cristo mame re'huani bayete achajën baë'ë. Yequëcua yua Riusu cocarebare ru'ru quëani achojën ba'itoca, yë'ëbi ja'anruanna güina'ru quëani achoma'ñe caguë baë'ë. ²¹ Riusu coca toyani jo'case'ru güina'ru ba'ija'ye ba'iji. Tin bainbi baguë cocarebare achani masija'cua'ë caji. Ja'nca sëani, ën cocare achani ro'tajë'ën: Baguë ba'iyete huesëcuabi yurera achani, baguëte ye'yeni, baguëte te'e ruiñe masija'cua'ë, toyani jo'cabi Riusu.

Pablo piensa ir a Roma

²² Ja'nca quëani achoguë ganiguë, yua mësacuani ëñaguë saza casi'quëta'an, porema'iguë baë'ë. Saiye yësi'quëta'an, yurera tëca saiye poremaë'ë yë'ë. ²³ Yureca, ënjo'on ba'i re'otona ganiguë, Riusu yo'ore yo'oni tējihuë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi mësacuare ëñajaza zoe tëcahuëan ba'iyë casi'quë mësacuana yureca saiye ro'tayë yë'ë. ²⁴ España yijana saiguë, ja'an ma'abi ganiguë, mësacuana yureca ti'anni ëñaguë bojoja'guë'ë. Eñaguë bojoguëna, yequëre mësacuabi yë'ëre, España saiguëte bojojën, baruna conjën saoma'ñe. ²⁵ Ru'ru, yë'ëbi Cristo bain jubë Jerusalén ba'icua bonsere sani insijaza caguë ba'iyë. ²⁶ Macedonia, Acaya, ja'an Cristo bainbi judío bain jubë ba'ima'icua, Cristo bain bonse beo hua'na Jerusalén ba'icua coñu cajën, bacua bain bonsere bëyoni, ja'anruna saoye ro'tahuë. Ja'an bonsere sani insija'guë'ë yë'ë. ²⁷ Judío jubë bain ba'ima'icua bacuare coñe yëtoca, re'oye ba'iji ro'tahuë bacua. Judío bain Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi yua Cristo ta'yejeiye ba'iyete bacuani bojojën masi güesejënna, bacuabi bacua bonsere bëyoni, bacuana go'iyë insiye'ru ro'insiye bayë. ²⁸ Ja'an bonsere yuara inni, Jerusalemi sani, insicaiyë yë'ë. Ja'nca yo'oni tējini, ja'nrebi Española saiguëbi mësacua naconi choa ma'carë bëani huajëni bojoguë, se'e España yijana ganiguë saiye. ²⁹ Ja'nca ti'anni bëaguë, Cristo cocarebare mësacuani quëani achoguëna, Cristobi ta'yejeiye congüëna, maibi sa'ñeña te'e bojojën, sa'ñeña quë'rë jëja recoñoa re'huajën ba'ija'cua'ë.

³⁰ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacua yua mai Eñaguë Jesucristo bain re'huasi'cuabi sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'iyë. Riusu Espiritute bacua sëani,

sa'ñeña recoyo te'e bojojën, yë'ère Riusu cocarebare si'aruanna quëani achoguë ganiguëte ro'tajën, mësacua si'a jëja Riusuni yë'ère uajën ba'ijë'ën. ³¹ Judea bain Cristoni recoyo ro'tama'icua bi yë'ère gu'aye yo'oma'ija'bë cajën, Riusuni uajën ba'ijë'ën. Ja'n'rëbi, Jerusalén ba'icua Cristo bainreba, bacuare'ga uajën ba'ijë'ën. Yë'ë bonse sani insija'yete ai bojojën coja'bë cajën, Riusuni uajën ba'ijë'ën. ³² Riusubi ja'nca contoca, mësacuana re'oye ti'anni bojoye poreyë yë'ë. Ja'nca ti'anni, mësacua jubë naconi te'e recoyo ba'iguë, Huajë recoyo ba'iguë runza caguë ëjoyë yë'ë. ³³ Yureca, mai Taita Riusubi mësacua naconi ba'iguë, yua mësacua recoyo re'o huanone ba'icua re'huani baja'guë, caguë ujayë yë'ë. Ja'nca yo'oja'guë.

16

Saludos personales

¹ Yureca yëquëna jubë baingo Febe hue'egote mësacuana saoguëna, bagoni bojojën, bagote conjën ba'ijë'ën. Cristo bain Cencrea huë'e jobo ba'icua ai re'oye consi'core sëani, ² bagoni bojojën, bagote re'oye cuirajën bajë'ën. Mësacua yua Riusu bainreba ba'ijën, bagoni te'e bojojën te'e ruiñe conjën ba'ijë'ën. Ai jai jubë bainre congo, yë'ère'ga congo ba'isi'cobi yequërë bonse caratoca, bagore carayete bagona ro insijën, bagoni bojojën ba'ijë'ën. ³ Prisca, Aquila, ja'an hua'nabi yë'ë naconi Cristo yo'o conjënna, bacua saludajë'ën. ⁴ Ba samucuabi yë'ère oijën ba'ijën, yequëcuabi yë'ère huani senjoma'ine cajën, yë'ë ro'ina huani senjosi'cua'ru ba'ire'ahuë. Yë'ëbi bacuare ro'taguë, Riusuni Surupa caguëna, judío jubë bain ba'ima'icua, si'a Cristo bain ba'i jubë ba'icua'ga ba samucua ro'tajën, ai bojojën, Riusuni Surupa cajën ba'iyë. ⁵ Ba samucua ba'i huë'e ñë'cajën ba'icua, Cristoni uajën gantajën ñë'casi'cua, ja'ancuare'ga saludajë'ën. Yë'ë bainguë ai yësi'quë Epeneto hue'eguëre'ga saludajë'ën. Asia yija bainguëbi Cristoni si'a recoyo ru'rureba ro'taguë ba'isi'quëbi ba'iji. ⁶ Maria hue'egore'ga saludajë'ën. Mësacua naconi ba'igobi ai re'oye te'e yo'o consi'co ba'igo. ⁷ Andrónico, Junias, bacuare'ga saludajë'ën. Yë'ë te'e jubë bain ba'ijën, yë'ë naconi te'e ya'o huë'e ñu'isi'cua ba'ë. Cristo cuencueni raosi'cua ba'i jubëbi bacuare quëato, ai re'oye yo'o conjën ba'iyë, quëayë. Yë'ëbi Cristoni recoyo ro'taguë ba'isirënre ro'tato, bacuabi ru'ru Cristoni si'a recoyo ro'tahuë.

⁸ Ampliato hue'eguëre'ga saludajë'ën, yë'ë naconi mai E'jaguëni te'e bojoguë ba'iguëre. ⁹ Urbano hue'eguëre'ga saludajë'ën. Mai naconi te'e jubë ba'iguë, Cristoni te'e conguë ba'iji. Mai bainguë ai yësi'quë Estaquis hue'eguëre'ga saludajë'ën. ¹⁰ Apelles'ga saludajë'ën. Si'acuabi baguëni ëñajën, Cristo yo'ore te'e ruiñereba conguë'bi ba'iji cayë. Aristóbulo hue'eguë, baguë te'e huë'e bainre'ga saludajë'ën. ¹¹ Yë'ë bainguë Herodiön hue'eguëte saludajë'ën. Narciso hue'eguë, baguë te'e huë'e bain, mai E'jaguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, bacuare saludajë'ën. ¹² Mai E'jaguëre yo'o concua, Trifena, Trifosa, ja'ancuare saludajë'ën. Mai baingo ai yësi'co Pérsida hue'egore'ga saludajë'ën. Mai E'jaguë yo'ore congobi ai jëja yo'o yo'ogo ba'igo. ¹³ Rufo hue'eguë, mai E'jaguëni si'a recoyo te'e ruiñe ro'taguë, ja'anguëre'ga saludajë'ën. Baguë pë'cagore'ga saludajë'ën. Yë'ë'ga bagote ro'taguë, bagoni Mamá cayë. ¹⁴ Asincrito, Flegonte, Hermas, Patrobas, Hermes, bacuare saludani, mai jubë bain Cristoni si'a recoyo ro'tacua, bacua naconi ba'icua'ga saludajë'ën. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, Nereo yo'jego, Olimpas, bacua jubë Cristo bain ba'icua'ga saludajë'ën.

16 Mēsacua yua sa'ñeña te'e bojojën, sa'ñeña su'ncajën saludajën ba'ijë'ën. Cristo bain jubëan si'a re'otoña ba'icua bi mēsacuare saludaye cahuë.

17 Yureca, yë'ë bain sanhuë, yequëcuabi mēsacua jubëna ti'anni, Bëin cocare bëyoñu cajën, Riusu ma'a ganiñete ënse bi'ratoca, bacuare masini, bacuare zi'ñe beoye ba'ijë'ën. Bacuabi mēsacua Cristo coca te'e ruiñe ye'yese'ere yëma'ijën, tin ye'yojën ba'icua sëani, ja'nca te'e zi'inmajën ba'ijë'ën. 18 Mai Ëjaguë Jesucristo yo'ore coñe beoye ba'iyë bacua. Ro bacua gue ëaye yo'oye se'gare ro'tajën ba'iyë. Curire tëani bañu cajën, te'e ruiñe sehuoye huesëcuana sani, Bacuani re'oye achoye cañu cajën, bojora'rë coqueyë. 19 Yureca, mēsacua ba'iyete cato, mēsacuabi Riusu cocare te'e ruiñe achani yo'ojën ba'iyë. Si'a bainbi ja'anre masiyë. Ja'nca sëani, mēsacuare ai bojoye ro'taguë, mēsacuani ñaca yihuoyë yë'ë. Re'oye yo'oyete ai masiye ye'yëjën ba'ijë'ën. Gu'aye yo'oyete ëñanica, gare coque güesema'ijë'ën. Gue gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. 20 Ja'nca ba'iguëna, zupai huatibi mēsacua jobona yo'o yo'oguëna, mai ta'yejeiye Riusu bojo recono re'huaguëbi zupai yo'ore ënseni quë'rë ta'yejeiye yo'oja'guë'bi. Baguë cocare añani cani jo'caguëna, ro'tani cayë yë'ë: “Eva mamaquë yo'je raija'guëbi ta'yejeiye yo'oni më'ë sinjobëna quëonni si'aja'guë'bi, baguë guëonbi” cani jo'caguëna Riusu.

21 Yureca, Timoteo hue'eguë, yë'ë naconi Cristo yo'ore congüë, baguëbi mēsacuare saludaye saoji. Yequëcua yë'ë baincua, Lucio, Jason, Sosipater, bacua'ga mēsacuare saludajë'ën cahuë.

22 Yë'ë'ga Tercio hue'eguë Pablo cocare toyacaguëbi mai Ëjaguëni si'a recoyo ro'taguë, mēsacuare saludayë yë'ë.

23 Cayo hue'eguë'ga mēsacuare saludaye cabi. Baguë huë'ere ba'iyë yë'ë, Cristo bain ñë'ca huë'ere. Bacuabi ënjo'ona rani, si'a jubëbi Riusuni ujajën gantajën bojoyë yëquëna. Erasto hue'eguë, ën huë'e jobo curi re'hua ëjaguë, baguë'ga mēsacuare saludaye saoji. Cuarto hue'eguë, mai jubë bainguë yua mēsacuare saludajë'ën cabi.

24 Mai Ëjaguë Jesucristobi mēsacua jubë si'acuare ai ta'yejeiye congüë ba'ija'guë. Baguë bayete mēsacuana caraye beoye ro insireba insiguë ba'ija'guë. Ja'nca ba'ija'guë, cayë.

Alabanza final

25 Yureca, mai Ta'yejeiye Ëjaguë Riusuni bojojën, ta'yejeiye baguëni caraye beoye cajën bañuni cayë. Baguë se'gabi mēsacuare quë'rë jëja recoyo ro'tacuare re'huaye masiji. Bainre tëani re'huani baye, Jesucristo ba'iyete ye'yose'e, yë'ë coca quëani achose'e, ja'anre ro'tani, Riusu coñete mēsacua masiyë. Riusubi ru'rureba ba'isirëmbi ja'anre ro'tani, bainni zoe te'e ruiñe masi güesema'iguë baji'i. 26 Ja'nca ba'iguëbi baguë ira bain raosi'cuabi baguë cocare toyani jo'cajënna, baguë tëani re'huani bayete maini yurera quëani achoni jo'cabi. Carajeiye beoye ba'iguë sëani, mai Taita Riusubi ja'anre guansegüëna, maina jo'case'e baji'i. Baguëbi ru'ru ba cocare te'e ruiñe achoma'iguë, yurera si'a re'otoña bainni baguë cocarebare te'e ruiñereba quëani achobi. Yë'ë cocare te'e ruiñe achani, Cristoni si'a recono ro'tajën ba'ijë'ën caguë, si'a jubë bainni masi güesebi.

27 Mai ta'yejeiye Ëjaguë Riusu se'gabi si'aye te'e ruiñe masiji. Jesucristobi baguë ba'iyete maini masi güeseguë raiguëna, baguëna bojojën, baguëni ta'yejeiye cocare caraye beoye careba cajën bañuni. Ja'nca ba'ija'guë.

San Pablobi CORINTO

Bainni utire toyaguë, ru'ru ba'i cocare Toyani saobi

Saludo

¹ Yë'ë, Pablobi hue'eguëbi yua Riusu raoni jo'casi'quë'ë. Riusubi yë'ëni ëñani, Yë'ë coca quëacaguëre baguëte re'huani jo'caza caguë, Jesucristo ba'iyete quëani achoguëte yë'ëre re'huani raobi. Ja'nca raoguëna, yë'ë yua mai te'e bainguë Sóstenes hue'eguë naconi ba'iguëbi ² utire toyani, mësacua, Riusu bainreba, Corinto huë'e jobore ba'ijëna, utire toyani saoyë yë'ë. Mësacua yua Riusu bainreba ba'ijën, si'a Riusu bain naconi te'e recoyo ba'ijën, si'a jubë si'aruan ba'icuabi Jesucristoni bojojën, si'acuabi Ëjaguë baguëni cajën ba'iyë mai. ³ Ja'nca ba'ijëna, mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo naconi mësacuani caraye beoye bojo recoñoa re'huajën, conreba conjën ba'ija'bë cayë yë'ë.

Bendiciones por medio de Cristo

⁴ Mësacuabi Cristo Jesús naconi te'e ba'ijëna, Riusubi caraye beoye mësacuani cuirani congüë ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, mësacua ba'iyete si'arën ro'taguë, Taita Riusuni caraye beoye surupa caguë bojoguë ba'iyë yë'ë. ⁵ Riusubi mësacuani ja'nca cuirani congüë, baguë cayë si'aye mësacuana insireba insiji. Insignuëna, mësacuabi baguë cuirani conse'ere masireba masini, si'a bainni quëani achoyë poreyë. ⁶ Quëani achojëna, yequëcuabi Jesucristo te'e ruiñe yo'ose'ere achani masiyë. Jesucristo cuirani consi'cuare sëani, ⁷ Riusubi baguë ta'yejeiye baye si'ayete mësacuana ro'insini jo'cabi. Ja'nca jo'caguëna, mësacuabi Riusu insise'ere gare caraye beoye ba'ijën, mai Ëjaguë Jesucristo ti'an raija'yete ro'tajën ëjojën ba'iyë. ⁸ Ja'anrën ba'ija'ye tëca, Jesucristobi congüëna, mësacuabi gare jëja recoñoa bajën, gare jucha beocua re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. ⁹ Riusubi cuencueni jo'caguëna, mësacua yua baguë Zin Jesucristo naconi te'e recoyo re'huasi'cua ba'iyë. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijëna, Riusubi tin re'huaye gare beoye ba'ija'guë'bi.

Divisiones en la iglesia

¹⁰ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi sa'ñeña je'o bajën ja'nca yo'oye beoye gare ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Jesucristo cayëru te'e caguë, mësacuani si'a jëja guanseyë yë'ë. Mësacua je'o baye gare jo'cani, te'e recoyo ro'tajën, te'e recoyoreba bojojën ba'iyë re'huani ba'ijë'ën. Mësacua te'e ruin yo'o yo'ojën, te'e cajën ba'ijë'ën. ¹¹ Cloë bainbi yë'ëni quëajëna, mësacua je'o bajën ba'iyete masihuë yë'ë. ¹² Mësacua jubë ba'icua yequëcuabi, Pabloni yo'o congüë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi, Apolosni yo'o congüë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi, Pedroni yo'o congüë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi, Cristoni yo'o congüë'ë yë'ë cayë. ¹³ Ja'nca cajën ba'itoca, ¿mësacua yua Cristo bain jubëan tin jubëan ba'iyë ro'taye? ¿Pablobi hue'eguëbi mësacua jucha ro'ire crusu sa'cahuëna junni tonsi'quë ro'taye? ¿Yequëre Pabloni si'a recoyo ro'tani bautiza güesere mësacua? ¡Banhuë! ¹⁴ Mësacua jubë ba'icua cato, Crispo, Cayo, bacua se'gare bautizahuë yë'ë. Yequëcuani gare bautizama'ë yë'ë. Ja'nca bautizama'isi'quë sëani, Riusuni surupa cayë yë'ë. ¹⁵ Mësacuabi Pabloni si'a recoyo ro'tahuë cayë beoye ba'ija'bë caguë, mësacuani bautizaye beoye ba'ë yë'ë. ¹⁶ Estéfnas te'e huë'e bain ja'ancuare'ga bautizahuë. Yequëcua yë'ë

bautizasi'cuare ro'taye porema'iñë. ¹⁷ Cristobi yë'ère cuencueni raoguë, bain bautizaye yë'ère guansemaji'i. Baguë cocarebare quëani achoye se'ga yë'ère raobi. Ja'nca cuencueni raoguë ai masi ëja bain cani achoye ru yë'ë cocarebare cani achoma'ijë'ën caguë raobi. Ja'nca quëani achotoca, Cristo junni tonsi cocare ta'yejeiye beoye quëani achotoca, ja'an cocare ro huesoni si'are'abi.

Cristo, poder y sabiduría de Dios

¹⁸ Cristo junni tonsi cocare cato, ro bain huesëni carajeicuabi achani, ro huesë ëaye cayë cajën, ro jayajën sehuocua ba'iyë. Riusu bain cuencueni tēja'cuaca achani, Riusu ta'yejeiyereba coca'ë cajën ro'tajën ba'iyë mai. ¹⁹ Ën coca baguë toyani jo'casi coca ñaca caji.

Ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cua, bacua masini cayete ñu'ñu güeseni senjoja'guë'ë yë'ë.

Bacua masiye ye'yese'ere ëñani, Ro ye'yehuë bacua, caguë senjoja'guë'ë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

²⁰ Yureca ën yija ba'iyë masiye ye'yesi'cua, ira coca ye'yocua, masiye coca cajën sehuocua, ja'ancuare cu'eto, gare tinjañe beoye ba'iyë. Ro ën yija bainbi masi coca caye ro'tacuareta'an, Riusubi ro huesë ëaye case'e'ë caji, Riusubi ta'nhueji. ²¹ Riusubi si'aye masiye re'huanu jo'caguëna, ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cuabi ëñani, ro bacua masiye porejën, Riusu ba'iyete gare ye'yema'ë. Ja'nca ye'yemajëna, Riusubi mai hua'na baguë bainrebare cuencueni raoguë, baguë quëani achoye guansequëna, ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cuabi achani, ro huesë ëaye caji cajën, ro jayaye sehuojën ba'iyë. Ja'nca ba'icuata'an, yequëcuabi achani Jesucristoni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi bacuana bojoguë, bacuare tëani re'huanu baji.

²² Yureca judío bainbi Riusu ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñojë'ën cajën ëjoyë. Griego bain'ga bain ba'iyë si'a masiye ye'yeñu cajën ëjoyë. ²³ Ja'nca ëjocuata'an, yëquëñabi Cristo ba'iyë se'gare, quëani achojën ba'iyë. Riusu Raosi'quërebabi crusu sa'cahuëna junni tonbi cajën quëani achojën ba'iyë.

Ja'nca quëani achojënna, judío bainbi achani, Gu'a coca se'gare cayë cajën ro bëinjën carajeiyë. Judío bain jubë ba'ima'icuabi achani, Ro huesë ëaye cayë cajën, yëquëñani ro jayajën sehuoyë. ²⁴ Ja'nca sehuocuata'an, Riusu bain chois'i'cua judío bain ba'itoca judío bain beotoca, bacuabi Cristo ba'iyete achani Riusu ta'yejeiyereba ba'i coca'ë cajën, Riusu coca masireba case'e'ë cajën, bojojën ba'iyë. ²⁵ Ro ën yija ba'iyë ye'yesi'cuabi mai E'jaguë Jesucristo junni tonsi cocare achani, Jëja beocuabi ro huesë ëaye cayë cajën jayacuata'an, Riusubi ai ba'iyë ai masiguëbi ai ta'yejeiyereba yo'oni ëñoñe poreguëbi ba'iji. ²⁶ Yureca yë'ë bain sanhuë, Riusubi mësaquare cuencueni re'huaguëna, ja'anre ro'tajë'ën. Bainbi mësaquare ëñato, bain masiye'ru masicua, jëja bacua, quë're ta'yejeiye ëja bain ba'icua, ja'ancua'ru beohuë mësaqua. Choa jubë se'gabi ja'nca ba'ë.

²⁷ Ja'nca ba'icuabi ro huesë ëaye ba'ijënna, Riusubi ëñani bain masicuanu jayaza caguë, mësaquare cuencueni re'huani baji. Jëja beocuanu ëñani, bain jëja bacuanu jayaza caguë, mësaquare cuencueni re'huani baji. ²⁸ Riusubi bonse beo hua'na, etoni senjosi hua'na ja'ancuare ëñani, ëja bain re'oye achoye cacuanu jayaza caguë, bacuare cuencueni re'huani baji. ²⁹ Bainbi ën cocare cajënna, bacuare ënseji: "Yë'ë se'gabi yë'ë ba'iyete re'huaye poreyë" Ja'an cocare cama'iñe caguë, baguë bain cuencuesi'cuare jëja ba hua'nare re'huani, bainni ëñoji Riusu.

³⁰ Yureca, mësaquare Jesucristo naconi te'e recoyo ba'ijënna, Riusu se'gabi ja'an ba'iyete re'huacaji'i. Riusubi re'huani jo'caguëna, Jesucristobi mai gu'a jucha ro'ire junni tonguë, maire masicuaru re'huabi. Baguë ba'iyë'ru gu'aye

beo hua'nare maire re'huabi. Gare carajeima'icuaire maire re'huabi baguë.
³¹ Ja'nca re'huaguëna, baguë coca cani jo'case'e'ru yo'ojën bañuni. Ën Coca: "Yo'oye pore coca caye yëtoca, mai Ëjaguë Riusu se'gabi yë'ë ba'iyete re'huaye poreji, cajën bañuni" cani jo'case'e ba'iji.

2

El mensaje de Cristo crucificado

¹ Yë'ë'ga Riusu cocarebare quëani achoguëbi mësacua jubëna ti'anhuë, yo'je sanhuë. Ja'nca ti'anguëbi ëja bain masi cocabi mësacuani yihuomaë'ë yë'ë.
² Jesucristo ba'ie, baguë crusu sa'cahuëna junni tonse'e, ja'an se'gare quëani achoza caguë, mësacuana ti'anhuë yë'ë. ³ Ja'nca ti'anni, mësacua naconi ba'iguë, yë'ë se'gabi ro ëja beo hua'guë baë'ë. Riusu yo'o guansese'ere huacha yo'oma'ïne caguë, ai huaji yëhuë yë'ë. ⁴ Ja'nca ba'iguëbi ëja bain masi coca caye'ru mësacuani coca camaë'ë yë'ë. Riusu Espiritubi ta'yejeiye yo'o güesequëna, Riusu cocarebare mësacuani quëani achohuë yë'ë. Ja'nca quëani achoguëna, mësacuabi Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete masihuë. ⁵ Riusu cocarebare quëani achoguë, ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiye caye'ru catoca, mësacuabi Cristoni si'a recoyo te'e ruiñe ro'tama'ire'ahuë. Ja'nca sëani, mësacua yua Cristoni te'e ruiñe si'a recoyo ro'taja'bë caguë, Riusu ta'yejeiyereba ba'ie'ru baguë cocarebare mësacuani quëani achohuë yë'ë.

Dios se da a conocer por medio de su Espíritu

⁶ Yureca masi cocare ye'yoye yëtoca, Cristo ba'iyete ye'yesi'cuani quëayë mai. Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiye caye'ru cama'inë. Ëja bain masiye cayere'ga quëama'inë. Ja'ancuabi carajeija'cua ba'iyë. ⁷ Mai masi cocare cato, tin ba'iji. Riusubi ru'rureba ba'ija'yete ro'tani, yequëcuani zoe quëama'iguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi yureña se'ga maini quëaji Riusu. ⁸ Yureña bain ëjacuaca ja'anre gare masimaë'ë. Masitoca, mai ta'yejeiyereba Ëjaguëte crusu sa'cahuëna huani senjoma'ire'ahuë. ⁹ Ja'nca ba'iguëna, mai masi cocare cajën, Riusu coca toyani jo'case'e'ru cayë mai: Riusubi baguë bain concua, baguëni ai yëjën bojocua, ja'ancuani ro'tani, ai ta'yejeiyereba ba'ija'yete bacuare re'huacaji'i.

Baguë ai ta'yejeiyereba ba'ija'yete cato, masiye gare porema'inë. Bain ñacobi ëñato, bain ganjobi achato, bain recoyobi ro'tato, ja'anre masiye gare porema'icua'ë bain hua'na, toyani jo'case'e ba'iji.

¹⁰ Ja'an cocare toyani jo'casi'quëbi mai ta'yejeiyereba ba'ija'ye re'huase'ere maini masi güesebi. Baguë Espiritubi maina gaje meni bani, maini masi güesebi. Riusu Espiritute cato, si'aye masiji. Riusu ta'yejeiyereba yahue masise'e si'aye masiji.

¹¹ Bain hua'na'ga yahue ro'tajëna, yequëcuabi bacua yahue ro'tase'ere masiye gare porema'inë. Ba ro'tacua se'gabi masiyë. Güina'ru Riusubi yahue ro'taguëna, yequëcuabi baguë yahue ro'tase'ere masiye gare porema'inë. Riusu Espiritu se'gabi masiye poreji. ¹² Ja'nca masiye poreguëbi maina gaje meni, maini baji. Ën yija ba'iyete ye'yesi'cuabi masi güesese'ere ye'yemaë'ë mai. Riusu Espiritu masi güesese'ere ye'yehuë. Ja'nca ye'yëjënna, Riusubi baguë ta'yejeiye baye si'ayete maina ro insini jo'caji. ¹³ Insini jo'caguëna, maibi Riusu Espiritu masi cocare ye'yeni, bainre quëajën ye'yoyë. Ën yija ba'ie ye'yesi'cua masi cocare ye'yeni quëama'inë. Riusu Espiritu masi coca se'gare ye'yeni quëajën, Riusu Espiritu bacua se'gani ye'yoyë mai, Riusu Espiritu se'ga masise'ere sëani.

14 Riusu Espiritu beocuare cato, Riusu ta'yejeiye bayete coni baye gare porema'inë. Riusu Espiritu se'ga masise'ere sèani, Riusu Espiritu beocuabi ye'yeye gare porema'inë. Bacuani quèatoca, bacuabi ro achajèn, ro jayaye sehuojèn ba'iyë. 15 Riusu Espiritu bacuaca si'a bain ye'yose'ere te'e ruiñe masiye poreyë. Ja'nca porejënna, yequëcuabi bacua ba'iyete masini, bacuani ye'yoye gare porema'inë. 16 Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'iji. Ën coca: "Riusu ro'tayete cato, yequëcuabi masiye gare porema'inë. Mai Ëjaguëni coca ye'yoye gare porema'inë." Ja'an coca toyani jo'case'e' ba'iguëna, yëquëna hua'naca Jesucristo naconi te'e recoyo zi'inni ba'icuabi baguë ro'taye'ru te'e ro'tajèn ba'iyë.

3

Compañeros de trabajo al servicio de Dios

1 Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani coca ye'yoto, Riusu Espiritu beocuani ye'yoye'ru ye'yoye bahuë yë'ë. Ro bain ro'taye'ru ro'tajèn baë'ë mësacua. Cristoni ye'yeye ai carabi mësacuare. 2-3 Ja'nca ba'ijënna, mësacuani ta'yejeiye ye'yomaë'ë. Zin hua'na chuchucuabi jëja aonre aiñe porema'inë'ru mësacua baë'ë. Ja'nca porema'icua'ru ba'ijën, Riusu ta'yejeiye masi cocare ye'yeye poremaë'ë mësacua. Yuta ye'yeye carabi mësacuare. Ja'nca ba'ijën, yure'ga ro bain ro'taye'ru ro'tajënna, ye'yeye caraji mësacuare. Mësacuabi sa'ñeña ba'iyete ro ëa ëñañe ba'ijën, sa'ñeña ro je'o bajën, ro bain ro'tajèn yo'oye'ru ro yo'ojën ba'iyë mësacua. 4 Ja'nca yo'ojën, yequëcuabi Pablóni yo'o conguë'ë yë'ë cayë. Yequëcuabi Apolosni yo'o conguë'ë yë'ë, cayë. Ja'nca cajën ba'icuabi ro bain ro'taye'ru ro'tajèn, cue'yojën yo'oyë mësacua.

5 Yureca, mësacuabi Apolos ba'iyë, Pablo ba'iyë, ja'anre te'e ruiñe ye'yemaë'ë. Mai Ëjaguë guansesi yo'o concua se'ga ba'iyë yëquëna. Ja'nca ba'icuabi Riusu cocarebare quëani achojënna, mësacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tahuë. Riusubi baguë bainre ëñani, ga bainguëni baguë yo'ore caguëna, yëquëna se'gabi ba yo'ore yo'oyë. Ja'nca yo'ojën, mësacuani Riusu cocarebare quëani achojën yihuohuë. 6 Ja'nca yo'o yo'ojën, yë'ëbi aon tañe'ru Riusu cocarebare mësacua recoñoana jo'cahuë. Apoloca oco jañuñe'ru mësacuani recoyo ro'taye conguë baj'i. Ja'nca yo'o yo'ocuata'an, Riusu se'ga si'a aon iroye masiguëbi quë'rë jëja recoyo bacuare mësacuare re'huabi. 7 Ja'nca sèani, Riusu bain concua, aon tancua, oco jañucua, ja'ancuabi Riusu guansesi yo'o se'ga yo'ojën ba'iyë. Ta'yejeiye masicua beoyë. Riusu se'ga aon iroye masiguëbi quë'rë jëja recoyo bacuare baguë bainre re'huaye masiji. 8 Aon tancua, oco jañucua, ja'ancuabi te'e yo'o yo'ojën, Riusuni te'e yo'o conjën ba'iyë. Ba'ijënna, Riusubi ëñani, maire ro'iji. 9 Yëquëñabi ja'nca yo'o yo'ojën, Riusure yo'o concua se'ga ba'iyë. Riusubi guansegüëna, baguë yo'ore te'e yo'ojën concua se'ga ba'ijën, baguë cocarebare mësacuani te'e ruiñe ye'yojën ba'iyë.

Ja'nca ba'ijënna, Riusubi mësacua jubëni ëñaguë, "Yë'ë bainreba'ë" mësacure caji. "Yë'ë cocarebare te'e ruiñe ye'ye bi'rajën, yë'ë ba'iyë'ru bojora'rë ruïn bi'rayë" mësacure caguë bojoji Riusu. 10-11 Yureca, Riusubi yë'ëre guanseni conguëna, mësacua jubëna ru'ru ti'anni, baguë cocarebare mësacuani te'e ruiñe ye'yoni masi güeseguë baë'ë yë'ë. "Jesucristo yua Riusu Raosi'quërebare sèani, baguëni si'a recoyo ro'tani, Riusu bain ba'iyë poreyë" caguë, baguë cocarebare mësacuani ye'yoguë baë'ë yë'ë. Tin ye'yotoca, Riusu bain ba'iyë gare porema'inë. Ja'nca te'e ruiñe ye'yoguëna, yequëcua'ga Riusu cocare mësacuani ye'yojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, te'e ruiñe ëñajën ye'yoja'bë caguë yihuoyë yë'ë. 12 Te'e ruiñe ëñajën, Riusu cocarebare te'e

ruiñe ye'yojën ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'e yua gare carajeiye beoye ba'iji. Te'e ruiñe ëñamajën, Riusu cocarebare huacha ye'yojën ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'e yua gare carajeiji. ¹³⁻¹⁴ Ën yija carajei umuguse ti'anguëna, Riusu toare zëonni, si'a ën yija ba'iyete ëoni si'ani, ba ye'yocua yo'o yo'ose'ere ëñani, te'e ruiñe ye'yose'e ba'itoca, gare carajeiye beoye ba'iguëna, Riusu bayete ba ye'yocua re'oye insija'guë'bi. Jesucristo ba'iyete te'e ruiñe ye'yoni jo'casi'cua sëani, Riusu insija'yete coni baja'cua'ë. ¹⁵ Yequëcua, Riusu cocarebare te'e ruiñe ëñamajën, huacha ye'yojën ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'e yua gare carajeiguëna, Riusubi baguë bayete bacuana ta'yejeiye insima'ija'guë'bi. Baguë bainre bacuare re'huani baja'guëta'an, Riusu toabi jëaye cato, bacuabi jëaye porema'ijëna, Riusubi bacuare bojora'rë tëani baja'guë'bi.

¹⁶ Yureca, yë'ëbi ye'yo coca caguëna, mësacua achajë'ën. Mësacua jubë yua Riusu ba'iru'ë caguëna, Riusu Espiritubi mësacua jubëbare ba'iguë ba'iji. ¿Mësacua guere yo'ojën, ja'anre ye'yemate'ne? ¹⁷ Riusu ba'iru cuencuësi'cuare sëani, yequëcuabi ti'anni, bacua si'si ye'yoyebi huesoni si'ama'ija'bë. Huesoni si'atoca, Riusu'ga bacuare'ga huesoni si'aja'guë'bi. Riusu ba'irute cato, mësacua recoñoa jucha beoye ba'iji.

¹⁸ Yureca, mësacua ba'iyete gare huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën. Mësacua jubë ba'icua, yequëcuabi, Bain masiye'ru quë'rë masi ëjaguë'ë yë'ë ro'tajën ba'itoca, ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiyete jo'cani senjojë'ën. Ro huesë hua'nara'ru ruinjë'ën. Ja'nca ruintoca, Riusubi mësacuare te'e ruiñe masi ëjacuare re'huaji. ¹⁹ Riusubi ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masiyete cato, gare huesë hua'na se'ga ba'iyë. Baguë coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: “Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua, masi ëjacuabi ro coquejën, si'aye ba ëaye ro'tato'ga, Riusubi baguë ñacobi ëñani, bacuare ënseji” toyani jo'case'e ba'iji. ²⁰ Yequë coca'ga toyani jo'case'e ba'iji: “Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua masi ëjacuabi ëa ëñani ro'tajëna, Riusubi masini, Ro ro'tajën, ro yo'oyë bacua, caji.” ²¹ Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, ro bain hua'na masi ëjacua ba'iyë catoca, bacua masiyete ta'yejeiye caye beoye ba'ijë'ën. Riusubi baguë coca ye'yocua re'huacueni, mësacuana saoguëna, mësacuabi Riusu ba'iyete quë'rë ye'yejën ba'ijë'ën. ²² Yë'ë, Pablo hue'eguë, Apolos, Pedro, yëquë'nabi ëja bain ba'iyë ëñocuata'an, mësacuani yo'o conjën raisi'cua se'ga ba'iyë yëquëna. Ja'nca ba'ijëna, mësacua yua yëquë'nani coni bajë'ën. Si'a ën yija re'otore'ga, mësacua ba'i umuguseña, mësacua junni tanjairën, yurera, jë'te raija'rën, si'aye Riusubi re'huacani jo'caguëna, mësacua coni bajë'ën. ²³ Coni bajëna, Cristobi mësacuani coni baji. Coni baguëna, Riusu'ga Cristoni coni baguë sëani, mësacua yua gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë.

4

El trabajo de los apóstoles

¹ Yureca, yëquëna hua'na ba'iyete cato, Cristore yo'o concua se'ga ba'iyë yëquëna. Riusubi baguë cocarebare yëquë'nani masi güeseguëna, baguë bainrebani güina'ru masi güesejën, Riusure conjën ba'iyë. ² Riusure yo'o concua ba'ijën, baguë yëye'ru jo'caye beoye yo'ojën ba'iyë bayë. ³ Yë'ë'ga ja'nca yo'oguë ba'iguëna, yequëcuabi yë'ë yo'oguë ba'iyete ëñani, Huacha yo'o'ji catoca, ja'an cayete ta'yejeiye ro'tama'inë yë'ë. Mësacua, yequëcua Justicia yo'oñu cacua, si'a bainbi yë'ëre cajën, Huacha yo'o'ji cajën ba'ito'ga, ja'an case'ere gare ro'tama'inë yë'ë. Yë'ë'ga ja'ansi'quëre ro'taguë, ja'anre caye ro'tama'inë. ⁴ Yë'ë ba'iyete ëñato, gare gu'aye caye porema'inë yë'ë'ga. Ja'nca caye porema'iguëta'an, re'o banguë ba'iyë caye porema'inë. Yë'ë

Ējaguē Jesucristo se'gabi yē'ē ba'iyete ēñani masiji. ⁵ Ja'nca masiguēna, bain ba'iyete ēñani, te'e jēana gu'aye caye beoye ba'ijē'ēn. Mai Ējaguē ēñojai umuguse ti'anguēna, si'a bain yahuereba ro'tajēn ba'iyete ēñani, si'acuani masi gūseja'guē'bi. Baguē ñacobi ēñani, si'acua ba'iyete masini ēñaguēna, ga bainguēbi ti'anni, Riusu ro'ija'yete coní baja'guē'bi.

⁶ Yureca, yē'ē bain sanhuē, ja'an cocare yihuoguē, yē'ē ba'iyete, Apolos ba'iyete quēaguēna, mēsacua yua yequēcua, Riusu cocareba te'e ruiñe masicua, bacua ba'iyete gūina'ru ēñajēn ba'ijē'ēn. Riusu coca toyani jo'case'ere ēñani ye'yeni, yēquēna ba'iyete ro'tani, Riusu coca case'ere ye'yeni, gūina'ru yo'o'jēn ba'ijē'ēn. Ja'nca yo'o'jēn ba'ijēn, Ja'an ējaguē coca se'gare achani ye'yeza, caye beoye ba'ijēn, sa'ñeña ro coca huēoye beoye ba'ijē'ēn. ⁷ Mēsacua jubē ba'icua, ga bainguēni si'a jēja yihuoguē cayē yē'ē: ¿Mē'ē guere ro'taguē, ēja bainguē runza caguē'ne? Riusubi mē'ere ēja bainguēre re'huama'itoca, ro ro'taguē cayē mē'ē. Riusubi ja'nca re'huatoca, ro mē'ē ēja bainguē ba'iyete ta'yejeiye beoye ba'ijē'ēn.

⁸ Yureca, mēsacuabi ro yo'o'jēn ba'iyē. Ai re'oye ye'yesi'cua'ē cajēn, Riusu ba'iyete aireba masicua'ē ro'tajēn, ro yo'o'jēn ba'iyē. Ēja bain ruñu cajēn, ro mēsacua ba'iyē se'gare ro ro'tajēn, yēquēna coñete roga bainguēni si'a jēja yihuoguē cayē yē'ē: ¿Mē'ē guere ro'taguē, ēja bainguē runza caguē'ne? Riusubi mē'ere ēja bainguēre re'huama'itoca, ro ro'taguē cayē mē'ē. Riusubi ja'nca re'huatoca, ro mē'ē ēja bainguē ba'iyete ta'yejeiye jo'cani senjojēn ba'iyē. Mēsacua yua ēja bain ba'itoca, ai bojojēn ba'iyē yēquēna. Mēsacua yua ēja bain ba'itoca, yēquēnabi mēsacua naconi te'e conjēn ba'ire'ahuē. ⁹ Ja'nca ba'imajēn ba'ito'ga, Riusu yo'o coñe cuencuesi'cuareba ba'iyē yēquēna. Riusubi yēquēnate cuencueni jo'caguē, ēn yija bainni yēquēnate ēñoguē, yequēre quē'rē ta'yejeiye beo hua'nare yēquēnate re'huani jo'cabi, ro'tayē yē'ē. Ja'nca re'huani jo'caguēna, ro ēn yija ba'iyete ye'yesi'cuabi yēquēnani ēñani, Gu'a bain sēani, bacuare huani senjo gūseñu cayē. Si'a ēn yija bain, si'a tin re'oto ba'icua, si'acuabi yēquēnani ēñani, yēquēnani ro jaya ēaye ēñajēn ba'iyē bacua. ¹⁰ Yēquēnabi Cristo ba'iyete quēani achojēna, bacuabi yēquēnani ēñani, Ro husesjēn cayē bacua, cayē. Mēsacuaca, Ai masi ējacua ba'iyē yēquēna, cajēna, bainbi jaya coca mēsacuare cama'iñē. Ja'ancuabi yēquēnani ēñani, Ro porema'i hua'na'ē, cajēna, mēsacuaca, Ai re'oye yo'oye porecua'ē yēquēna, cayē. Ja'nca cacua ba'ijēna, si'a bainbi re'oye achajēn, mēsacuani bojojēn, Ai masi ējacua'ē mēsacuare cajēn, mēsacuani gugurini rēanjēn ba'iyē. Ja'nca ba'icuabi yēquēnani te'e ruiñe ēñamajēn, Ro gu'a hua'na'ē, yēquēnate cajēn, yēquēnani ro jayajēn senjoñē. ¹¹ Ja'nca yo'o'jēna, yēquēnabi gare yure tēca aon gu'ana ju'incua ba'iyē. Oco éana ai yo'oyē. Caña carajeicua'ga ba'iyē. Bainbi yēquēnani ēñani, ro gu'aye cani, yēquēnate ro saoni senjoñē. Huē'e beocua'ē yēquēna. ¹² Ai jēja yo'o yo'oye'ru, ai guajaye tēca yo'o yo'o'jēn ba'iyē. Yequēcuabi yēquēnani gu'aye cajēn jayatoca, yēquēna'ga bacuani gūina'ru gu'aye cajēn jayama'iñē. Bacuani re'oye yo'oyē. Yequēcuabi yēquēnani je'o batoca, yēquēnabi bēiñe beoye ba'ijēn, ai yo'o'jēn, gu'aye sehuomajēn ba'iyē. ¹³ Yequēcuabi yēquēnani si'si coca gu'aye catoca, bacuani gūina'ru si'si sehuoma'iñē. Bojo coca se'ga cajēn, bacuani re'oye sehuoyē yēquēna. Si'a ēn yija bainbi yēquēnani ēñani, yēquēnani ro hui'ya jayajēn, yēquēnani ro saoni senjoñē, yure tēca ja'nca yo'o'jēn ba'iyē.

¹⁴ Yureca, yē'ē bain sanhuē, ēn cocare mēsacuani toyani saoguē, mēsacuani ro bēiñe caye ro'tama'iñē yē'ē. Yē'ē mami sanhuē ai yēs'i'cuare sēani, mēsacuani si'a jēja yihuoguē caye ro'tayē yē'ē. ¹⁵ Ai jai jubē bainbi mēsacuani conjēn, Cristo cocare bojora'rē yihuocuata'an, yē'ē se'gabi mēsacua taita'ru ba'iyē.

Jesucristo cocarebare quëani achoguë ye'yoguëna, mësacuabi achani Jesucristoni si'a recoyo ro'tahuë mësacua. Ja'nca ro'tajën, mame të'ya raisi'cua ruinjën, Riusu recoyo ro'taye'ru te'e ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, mësacua taita ruën'ë yë'ë. ¹⁶ Ja'nca ruinsi'quëbi mësacuanani si'a jëja yihuoguë cayë yë'ë. Yë'ë ba'iyete ëñani, güina'ru ba'ijë'ën.

¹⁷ Mësacuabi ja'nca ba'ija'ye caguë, yë'ë te'e bainguë Timoteore mësacuana saohuë. Yë'ë mami ai yësi'quë, mai Ëjaguëni si'a recoyo ro'taguë, ja'anguëte cuencueni, Yë'ë Cristo bainguë ba'iyete mësacuani se'e quëajë'ën caguë, baguëte mësacuana saohuë yë'ë. Yë'ë ye'yoye'ru ye'yoguë, si'a Cristo bain jubëanna ye'yoguë ganiñe'ru, güina'ru mësacuani ye'yoguë ba'ija'guë caguë, baguëte mësacuana saohuë yë'ë. ¹⁸ Ja'nca saoguëna, mësacua jubë ba'icua, yequëcua, Ëja bain ruñu cajën ba'icuabi ro coca huëojën, Pablobi raima'iji cajën ba'iyëña. ¹⁹ Cajën ba'icua'reta'an, yurera mësacuana ëñaguë saiyë yë'ë, Riusubi yëtoca. Ja'nca saiguëbi ba ëja bain cacuare masija'guë'ë yë'ë. Bacua coca cayete achani, ja'nrebi quë'rë se'e, Bacua caye'ru yo'oja'bë caguë ëñaja'guë'ë yë'ë. ²⁰ Riusubi baguë bain naconi ba'iguë, coca cayë se'ga yo'oma'iji. Baguë coca case'e'ru si'a jëja poreguëbi güina'ru yo'o'ji, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë sëani. ²¹ ¿Yureca, mësacua guere yëye'ne? Mësacuana ëñaguë saiguë, ¿mësacuani si'nseyete yëye? o ¿mësacuani si'a recoyo ai yëguë, bojora'rë coñete yëye?

5

Juicio sobre un caso de inmoralidad

¹ Yequëcuabi te'e ruñie quëajënna, mësacua gu'aye yo'oyete achani masihuë yë'ë. Ro gu'a bain'ga ja'nca gu'aye yo'oma'ijënna, mësacua gu'aye yo'oyete jo'camajën ba'iyë. Mësacua jubë ba'iguëbi baguë taita samu ba'i rënjoni ro yahue baguëna, mësacuabi ënsema'iñë. ² Ja'nca ënsema'icuabi baguë gu'aye yo'oyete ëñamajën, Re'o bain ba'iyë mami cajën, ro ro'tajën yo'ojën ba'iyë mësacua. ¡Ja'nca yo'oma'ijë'ën! ¡Mësacua jubë ba'iguëbi ja'nca gu'aye yo'oguëna, etoni senjojë'ën! ¡Baguëte ota oijën, mësacua jubëbi etoni saojë'ën! ³ Yë'ë'ga mësacua naconi beoguëta'an, mësacua naconi ba'iyë'ru ba'iguëbi ba gu'aye yo'oguëte yuara justiciate ro'tahuë yë'ë. ⁴ Ja'nca sëani, mësacua yua jubë ñë'cajën, mai Ëjaguë Jesucristo ba'iyete ro'tajë'ën. Yë'ë'ga mësacua jubë naconi ba'iyë'ru ba'iguëna, yë'ë ro'taye'ru ro'tajën, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Jesús coñete ro'tajën, ba gu'aye yo'oguëte baguë si'nseyete cajë'ën. ⁵ Mësacua jubëbi baguëte etoni saojë'ën. Ja'nca etoni saojënna, zupai huatibi baguëni baja'guë. Ja'nca baguëbi ba bainguëni ai jëja ai yo'o güeseguëna, mai Ëjaguë Jesús rai umugusebi ti'anguë, yequërë ba bainguë mame recoyo re'huaguëna, Riusubi baguë recoyote tëani re'huani baja'guë'bi.

⁶ Mësacuabi Re'o bain ba'iyë yëquëna cajën, gu'aye ro'tajën ba'iyë. Te'e bainguë gu'aye yo'oye se'gare ëñama'icua sëani, si'a jubëbi ro gu'ajeijën ba'iyë mësacua. ¿Mësacua guere yo'ojën, ën coca, ira bain masi cocare ro'tamate'ne? "Aon huo'co maca choa ma'carë se'gare harinabëna ayatoca, si'a harinabëte huo'coji." ⁷ Ja'an cocare ro'tama'icua sëani, mësacua ira yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjojë'ën. Si'a jubëbi mame re'huani tënosi'cua'ru ba'ijën, gu'a jucha beocua gare ba'ijë'ën. Cristo yua oveja huani insise'e'ru mai gu'a jucha ro'ire huani senjosi'quë sëani, mësacua gu'ayete gare jo'cani senjojë'ën. ⁸ Ja'nca jo'cani senjocuabi Cristo yëye'ru jo'caye beoye yo'ojën, mai gu'aye ro'tajën jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjojën, gare recoyo tënosi

hua'na ro'tajën bojojën bañuni. Israel bain ira ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e, aon huo'co maca gare quëñoni senjose'e ru mai gu'a juchare gare jo'cani senjoñu. Gare coqueye beoye ba'ijën, te'e ruiñe coca cajën bañuni.

⁹ Yë'ë yequë utire toyani mësacuaana saoguë, mësacuaní ñaca yihuohuë yë'ë: Gu'a bain naconi te'e coñe beoye ba'ijë'ën cahuë yë'ë. ¹⁰ Ro gu'a bain si'a ën yija ba'icuaare camaë'ë yë'ë. Ja'ancua, bonse ëa ëñajën ba'icua, bonse jiancua, huacha riusu hua'ina gugurini rëancua, si'a gu'aye yo'ocuare catoca, bacua ba'irute quëñëne gare porema'inë. ¹¹ Cristo bain ro coquejën cacua, ja'ancuaare cahuë yë'ë. Cristo bainguë ba'iyë yë'ë, cani, ja'nrëbi romigoni yahue baguë, bonsere ëa ëñaguë, huacha riusu hua'ina gugurini rëanguë, yequëcuani gu'aye caguë, jo'chana güebeguë, bonsere jiangüë, ja'anre yo'oguë ba'itoca, baguëte quëñëni saijën, baguë naconi gare ba'ima'ijë'ën. ¹² Cristo bain jubë ba'ima'icuaare cato, bacua gu'aye yo'oyete gare cama'inë yë'ë. Mësacua jubë ba'icua, Cristo bain ba'iyë cacua, ja'ancua gu'aye yo'oyete cani, mësacua jubëbi etoni saojë'ën, cayë yë'ë. ¹³ Riusu se'gabi Cristo bain jubë ba'ima'icua, bacua gu'aye yo'oyete bëiñe ëñani caji. Ja'nca sëani, yë'ë case'e ru yo'ojë'ën: Mësacua jubë ba'iguë, gu'aye yo'oguë ba'iguë, ja'anguëte mësacua jubëbi gare etoni saojë'ën, cayë yë'ë.

6

Pleitos ante jueces no creyentes

¹ Yureca, mësacuaní se'e gu'aye caye bayë yë'ë. Mësacua jubë bainguë gu'aye yo'ose'ere bëinjën, ¿mësacua guere yo'ojën, baguëte sani, ëja bain-guë Cristoni huesëguë, ja'anguëni si'nseye caye seña'ne? Cristo bain jubë ba'icuaní si'nseye caye senjë'ën. ² Cristo bain jubë ba'icua, bacua si'nseye caya'yete ro'tajë'ën. Si'a ën yija bain si'nseyete guansejën ba'ija'cua'ë. Ja'anre masiyë mësacua. Mësacuabi ja'nca guansejën ba'ija'cua sëani, ¿mësacua guere yo'ojën, mësacua bain masiyë porema'inë caye'ne? ³ Mësacua si'a ën yija bainni guansejën ba'ija'rëmbi Riusu anje hua'nare'ga güina'ru guansejën ba'ija'cua'ë. ¿Ja'nca ba'ija'cuabi guere yo'ojën, ro ën yija juma jucha se'gare masiyë porema'inë caye'ne? ⁴ Mësacua bainbi choa ma'carë gu'aye yo'otoca, ¿mësacua guere yo'ojën mësacua jubë ba'icua, ta'yejeiye beocua, ja'ancuaní si'nseye caye seña'ne? ⁵ Mësacuaní ai bëiñe cayë yë'ë. ¿Mësacua jubë ba'icuaare cu'eto, masi ëjaguëbi mësacuaní justicia caya'guë, te'eguë se'gare tinjañe porema'inë? ⁶ Mësacuabi beoyë cajën, ro bain justicia cacuaare cu'ejën, Cristo bain ba'ima'icuaabi ëñajëna, mësacua bain gu'aye yo'ose'ere quëajën, baguë si'nseyete señë.

⁷ Mësacua bain gu'aye yo'ose'ere quëani, bacua si'nseye sentoca, ro guaja yo'ojën, ro gu'ajëjën ba'iyë. Mësacua bain gu'aye yo'ose'ere ro'tama'itoca, quë'rë re'oye ba'iji. Gare justicia yo'oma'ise'e ba'itoca, quë'rë re'oye ba'iji.

⁸ Mësacua te'e jubë bain Cristoni ro'tacua ba'icuaata'an, bacuaní go'iyë gu'aye yo'ojën bacua bonsere jianjën, ai gu'aye yo'ojën ba'iyë mësacua.

⁹ Gu'a bainbi Riusu ba'i jobona ti'añe gare porema'icua sëani, bacua gu'aye yo'oye'ru gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Gare huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën. Romi hua'nani yahue bajën gu'aye yo'ocua, huacha riusu hua'ina gugurini rëancua, yequëcua rënjo hua'nani yahue bajën gu'aye yo'ocua, gaje ëmëcua sa'ñeña yahue ba'ijën gu'aye yo'ocua, ¹⁰ bonse jiancua, bonsere ba'ëye ëñacua, jo'chana güebecua, yequëcuani gu'aye cacua, yequëcua bonsere tëtëjën hua'icua, ja'ancuabi Riusu ba'i jobona gare ti'añe beoye ba'iyë.

¹¹ Mësacua jubë ba'icua yequëcua'ga ja'nca ba'isi'cuareta'an, Riusubi mësacua gu'a juchare senjoni, mësacua recoñoa mame tënoni, baguë bainrebare

re'huani, mēsacuare re'o bain ba'iyē cabi. Mai Ējaguē Jesús ba'iyete ro'tani, baguē Espíritute ta'yejeiyereba mēsacuana insini jo'cabi Riusu.

La santidad del cuerpo

¹² Yureca, mēsacuabi ěn coca cajěn: “Riusubi ěnsema'itoca, huacha yo'oye beoye ba'iguēbi si'aye yo'oye poreyě yě'ě” cajěn, te'e ruiñe cayě mēsacua. Te'e ruiñe cacuata'an, yequě yo'ore yo'otoca, re'oye yo'oma'iñě. “Si'aye yo'oye poreyě yě'ě” cacuata'an, ro yě'ě ro'taguě yo'oyete jo'caye porema'itoca, gu'aji. Riusu yěye se'gare yo'oguě baza cayě. ¹³ Yequěcuabi ěn coca: “Aon aiñebi re'o'ji. Guětaběte re'o huanoji” ja'an cocare cacuareta'an, yě'ě'ga ñaca sehuoyě: Bain aon, bain guětabě, ja'anbi si'arěn ba'ima'iji. Riusubi huesoni si'aja'guě'bi. Riusubi bain ga'nihuěte re'huani jo'caguě, ěměcua, romicua, sa'ñeña yahue baye beoye gare ba'ijě'ěn cabi. Bainbi bacua ga'nihuěbi yo'o yo'ojěn, Riusuni coñe bayě. Riusu'ga mai ga'nihuěna gaje meni baguěna, mai recoyote re'o huanoji. ¹⁴ Riusu yua mai aon aiñe, mai guětabě, ja'anre huesoni si'aja'guěta'an, mai Ējaguě junni tonsi'quěre huajěguěte go'ya rai gũesebi. Ja'nca go'ya rai gũesesi'quěbi maire'ga junni tansi'cuareta'an, ai ta'yejeiyereba pore Ējaguěbi maire huajěcuare go'ya rai gũeseja'guě'bi.

¹⁵ ¿Yureca, mēsacua guere ěn cocare ye'yemate'ne? Mēsacua yua Cristo bain te'e juběreba ba'icuabi mēsacua ga'nihuěbi Cristoni si'a jěja yo'o conjěn ba'iyě. Ja'nca ba'icuabi mēsacua ga'nihuěbi gu'a romigo naconi gu'aye yo'otoca, ai gu'aye yo'oyě. Ja'anre gare yo'oye beoye ba'ijě'ěn. ¹⁶ ¿Mēsacua guere ěn cocare ye'yemate'ne? Mēsacua yua Cristo bain te'e juběreba ba'icuabi měscare ye'yemate'ne? Gu'a romigona zi'intoca, bago naconi te'e ga'nihuě ba'iyē'ru ba'iji. Riusubi ěn cocare toyani jo'caguě: “Ba samucuabi te'e bainguě ba'iyē'ru ba'iyě” caguěna, gu'a romigona zi'iñe beoye gare ba'ijě'ěn. ¹⁷ Ja'nca ba'iguěbi mai Ējaguě naconi te'e zi'inni, baguě naconi te'e recoyo ba'iyē'ru ba'iji.

¹⁸ Yureca, mēsacuabi romigoni yahue baye ro'tatoca, gare yo'oye beoye ba'ijě'ěn. Ja'nca ro'taye beoye gare ba'ijě'ěn. Bain gu'a jucha yo'oye ro'tato, romigoni yahue baye, ja'anre yo'otoca, baguě ga'nihuě Riusu re'huani jo'case'ere gu'aye yo'oji. Yequě gu'a jucha yo'otoca, banjě. Ro gu'aye yo'oji. Ja'nca sěani, romigoni yahue baye beoye gare ba'ijě'ěn. ¹⁹ ¿Mēsacua guere ěn cocare ye'yemate'ne? ¿Mēsacua ga'nihuě yua Riusu Espěritu ba'i huě'e ba'iyē ro'tamate? Riusu Espěritu yua mēsacuana gaje meni baguěbi mēsacua recoyote ba'iji. Ro mēsacua yěye se'gare yo'oye porema'iñěoye gare ba'ijě'ěn. Bain gu'a jucha yo'oye ro'tato, romigoni. ²⁰ Jesucristobi mēsacua ba'iyete baguě zie jañuni tonse'ebi ro'iguěna, mēsacua yua Riusu bainreba ruěn'ě. Ja'nca sěani, mēsacuabi yo'o yo'ojěn, mēsacua ga'nihuěbi gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'ijěn, Riusuni bojojěn, Riusu ba'iyete si'a bainni masi gũesejěn ba'ijě'ěn.

7

Consejos sobre el matrimonio

¹ Yureca, mēsacuabi yě'ěni coca senni achajěn toyajěnna, mēsacuani yihuoguě sehuoyě yě'ě. Mēsacuabi romigoni baza cajěnna, ñaca yihuoguě cayě yě'ě. Romigoni zi'inma'iñe ba'itoca, quě'rě re'oye ba'iji. ² Ja'nca ba'iguěta'an, gu'a jucha yo'o ěaye ba'itoca, ga bainguěbi baguě rěnjoně baja'guě. Ga romigo'ga bago ěnjěni baja'go. ³ Romigobi bago ěnjě ga'nihuěte te'e zi'iñe yěgona, ěnseye beoye ba'ija'guě. ěměguě'ga baguě rěnjo ga'nihuěte te'e zi'iñe yěguěna, ěnseye beoye ba'ija'go. ⁴ ěnjě hua'na, rěnjo hua'na, bacuabi cajěn,

“Yë'ë ga'nihuëte pa'roma'ijë'en” bacua huejasi'cuani cayë beoye ba'ijë'en. ⁵ Ja'nca ba'ijën, mësacuabi sa'ñeña cajën, “Zoe ba'i umuguseña Riusuni ujaye se'ga yo'oñu” cajën ba'itoca, sa'ñeña cu'eye jo'cajë'en. Ja'nca jo'cajën, ja'nrebi ujani tējini, se'e sa'ñeña te'e cu'ejën ba'ijë'en. Sa'ñeña zoe ënsetoca, mësacuabi sa'ñeña jo'caye jëja beojëna, yequërë zupai huatibi mësacuani gu'a juchare yo'o güesema'iguë.

⁶ Mësacuani ja'an cocare yihuoguë, Mësacua huejajën ba'ijë'en caguë, gare guanseye beoye ba'iyë yë'ë. Mësacuabi yëtoca, huejaye poreyë. Ja'an se'ga cayë yë'ë. ⁷ Yë'ë yëyete cato, si'a bainbi yë'ë ba'iyë'ru ba'iyë poretoaca, romi beocua ba'itoca, ai re'oye ba'iji. Ja'nca yëto'ga, Riusubi bainre re'huani jo'caguë, ga banguëte tin yo'oye poreguëte re'huabi. Yequëcuabi yequë yo'o yo'oye porecua ba'iyë. Yequëcuabi yequë yo'o yo'oye porecua ba'iyë.

⁸ Yureca, huejama'isi'cua, o hua'jecua ba'ijëna, ja'ancuani yihuoguë, yë'ë ba'iyë'ru ba'ijën gare huejama'itoca, ai re'oye ba'iji, cayë yë'ë. ⁹ Ja'nca caguëta'an, bacuabi romi huëiye, o ëmë huëiye, ja'anre jo'caye jëja beotoca, huejajë'en cayë, bacuani. Bacua ëase'ere jo'caye porema'itoca, huejajë'en cayë. Bacua ëase'ena zemosi'cua ba'itoca, gu'aji. Ja'ancuabi huejatoca, quë'rë re'oye ba'iji.

¹⁰⁻¹¹ Yureca, Cristo bainrebabi huejasi'cua ba'ijëna, yë'ë yihuo coca se'gare cama'inë. Mai Èjaguë Jesucristo guanseni jo'casi cocare quëayë. Romicuabi bacua ënjë sanhuëni jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'en. Èmëcua'ga bacua rënjo sanhuëni jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'en, quëayë yë'ë. Ja'nca quëaguëta'an, jo'cani senjotoca, yequëni yeconi huejama'ijë'en. Senjosi'quë naconi se'e te'e ba'iyë porema'itoca, yequëni gare huejaye beoye ba'ijë'en.

¹² Yureca, yequëcua huejasi'cua ba'ijëna, yë'ë se'gabi bacuare yihuoyë. Mai Èjaguëbi guansema'iguëna, bacuani ñaca yihuoyë yë'ë. Cristo bainguëbi yua Cristoni ro'tama'igoni batoca, “Maibi bañuni” cagona, bagote jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'en. ¹³ Güina'ru, Cristo baingobi yua Cristoni ro'tama'iguëni batoca, “Maibi bañuni” caguëna, baguëte jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'en. ¹⁴ Cristoni ro'tama'icuani huejasi'cua ba'itoca, Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi bacua ënjë sanhuë o bacua rënjo sanhuë ba'iyete ëñato, Cristo bainni huejasi'cua ba'ijën, Cristo bain mame tënose'ebi mame tënosi'cua'ru ba'iyë. Ja'nca ba'ima'itoca, bacua zin hua'na yua jucha bacua ba'ire'ahuë. Cristoni ro'tama'icuabi ja'nca tënosi'cua ba'ijëna, bacua zin hua'nabi güina'ru tënosi'cua ba'iyë. ¹⁵ Yureca, Cristoni ro'tama'icuabi bacua ënjëre o bacua rënjore jo'cani senjoñe yëtoca, Cristo bainbi bacua rënjore o bacua ënjëre ënsema'ijë'en. Ja'nca jo'cani senjotoca, Cristo bainbi bacua ënjë o bacua rënjo, Cristoni ro'tama'icua, bacua ba'iyete Riusuni sehuoma'icua ba'iyë. Cristo bain ba'iyete cato, recoyo bojojën ba'ijën, jo'cani senjocua ro guaja sa'ntiye beoye ba'ijë'en. ¹⁶ Ja'nca ba'ijën, mësacua ënjëbi, o mësacua rënjobi Cristoni recoyo ro'tama'iguëna, mësacuabi bacuare Riusuni bainre re'huaye concuata'an, bacua recoyo ro'taja'yete gare huesëyë mësacua. Ja'nca sëani, bacua ba'iyete sa'ntiye beoye ba'ijën, Cristoni recoyo bojoye se'ga ba'ijë'en.

¹⁷ Cristo bain si'acuani ñaca yihuoguë cayë yë'ë. Cristobi mësacuare baguë bainre re'huani baguëna, mësacua ba'iyete ro'tani, baguë re'huani cuencuese'ba'iyë'ru ba'ijë'en. Tin ba'iyë'ru ro'taye beoye ba'ijë'en. Cristo bain jubëan si'aruan ba'icuani ja'nca guanseguë cayë yë'ë. ¹⁸ Yequëcuabi Go neño ga'nihuë tëyosi'cua ba'ijën, ja'nrebi Cristo bainre re'huasi'cua ba'ijën, go neño ga'nihuë tëyoma'isi'quë ba'ija'ma ro'taye beoye ba'ijë'en. Yequëcuabi go neño ga'nihuë tëyoma'isi'cua ba'ijën, Cristo bainre re'huasi'cua ba'ijën, mësacua

go neño ga'nihuète tÿyo güesey ro'tamajën ba'ijë'ën. ¹⁹ Mësacua go neño ga'nihuè tÿyoye o tÿyoma'iñe, ja'anre ro'tama'ijë'ën. Riusubi baguè bainni coca guansenì jo'caguèna, ja'an cocare ro'tajën, ja'an se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. ²⁰ Cristobi mësacuare baguè bainre cuencueguèna, ja'anrën ba'iyë'ru ba'ijë'ën. Tin ba'iyë'ru ba'iyë ro'tama'ijë'ën. Cristo re'huani cuencuese'e ba'iyë'ru ro'tajën, mësacua tin ba'iyë'ru ba'iyë ro'tama'ijë'ën. ²¹ Yequècua, yo'o concua zeansi'cua banica, tin ba'iyë ro'tama'ijë'ën. Mësacua èjacuabi etoye yètoca, etani saijën, bacua yo'o yo'ocua zeansi'cua ba'iyë jo'cajë'ën. ²² Yureca, yo'o concua zeansi'cuabi Cristo bainre re'huasi'cua ba'itoca, yequècua yo'o concua ba'icuata'an, Cristo naconi te'e ba'ijën, ro guaja beoye ba'ijën, bacua èjacuani rèquëye beoye yo'o conjën ba'iyë, Cristoni concua sèani. Yequècua, yo'o concua zeanma'isi'cua banica, mësacua ñaca ro'tajë'ën. Yureca, Cristo bain re'huasi'cua ba'ijën, baguère yo'o concua zeansi'cua mësacua ruën'è. Ro mësacua yëye se'gare yo'oye porema'iñë. ²³ Cristo yua mësacua ro'ire junni tonsi'quëbi baguè bainre mësacuare re'huani baji. Ja'nca sèani, Cristona te'e z'i'inni, bain èjacua gu'aye guanseye'ru yo'oye gare ro'tamajën, gu'a juchana gare zemo güesema'ijë'ën. ²⁴ Ja'nca sèani, Riusu re'huani cuencuese'e ba'iyë'ru ro'tajën, ja'an ba'iyë'ru Riusu naconi te'e z'i'inni ba'ijën, Riusuni bojojën, baguèni conjën ba'ijë'ën.

²⁵ Yureca, Cristo bain huejama'isi'cua ba'ijënna, Cristo guansesi coca beoguèbi mësacuabi yë'è ro'tasi cocare yihuoguè cayë yë'è. Mai Èjaguèbi conguèna, mësacuani re'oye yihuoguè ro'tayë yë'è. ²⁶ Yureca, je'o bacuabi Cristo bainni ai gu'aye yo'ojënna, mësacua ja'anre ro'tajën, romi huejaye ro'tama'ijë'ën. ²⁷ Huejasi'cua banica, bagote jo'cani senjoñe ro'tama'ijë'ën. Romi beocua banica, romini huejaye ro'tama'ijë'ën. ²⁸ Ja'nca yihuoguèta'an, mësacuabi huejatoca, gu'aye yo'oma'iñë. Yureña huejato, ai guaja yo'ojën, ai yo'ojën ba'ija'cua'è. Ja'an mësacuare ba'ima'ija'guè cayë yë'è.

²⁹ Yë'è bain sanhuè, mësacuani ñaca yihuoguè quëayë. Mai èn yija ba'i umuguseña te'e jëana carajeija'yeta'an ba'iguèna, mësacua yure rënjo bacuabi rënjo beojën ba'ija'yete ro'tajë'ën. ³⁰ Mësacua yure ota oicuabi ota oima'ija'ñete ro'tajë'ën. Mësacua yure bojojën ba'icuabi bojoma'ija'ñete ro'tajë'ën. Mësacua yure bonse conì bacuabi bonse beoja'yete ro'tajë'ën. ³¹ Ja'nca ro'tajën, èn yija ba'iyebi gare carajeija'guè sèani, mësacua èn yija ba'i ma'carëan yure bajën, ja'anre beoja'yete ro'tajë'ën. Riusu ba'i re'oto ba'ija'yete ro'tajën ba'ijë'ën.

³² Mësacua yua èn yija ba'iyete ai guaja ro'tamajën ba'ijë'ën caguè, ja'nca mësacuani yihuoguè cayë yë'è. Ja'nca caguèbi bain huejacua ba'iyete quëayë. Cristo bainbi huejama'itoca, Cristo yo'o yo'ojën coñe se'gare ro'tajën, Cristo yëye'ru yo'ozca cajën ba'iyë. ³³ Romini huejatoca, èn yija ba'iyete ai ro'tajën, Yë'è rënjo yëyete ro'taguè, bagote conza cajën ba'iyë. ³⁴ Romi hua'na'ga güina'ru ba'iyë. Romi zincua, èmè beocua ba'ijën, Cristo yo'o yo'ojën coñe se'gare yëjën, bacua ga'nihuèanre, bacua reconoare ro'tajën, Cristo baingo sèani, Gare jucha yo'oye beoye baza cajën, Cristote cu'ejën ba'iyë. Romi huejasi'cuaca èn yija ba'iyete ai ro'tajën, Yë'è ènjë yëyete ro'tago, baguète conza cajën ba'iyë.

³⁵ Mësacuani ja'nca yihuoguè, mësacuani huejaye ènseye yëma'iñë. Mësacua yua Cristo bain cuencuesi'cua sèani, mai Èjaguèni jo'caye beoye conjën, te'e ruife yo'ojën, re'oye ba'ijë'ën, cayë yë'è.

³⁶ Yequècua, taita sanhuèbi romi zingoni bajën, bago huejarën tayojeiguèna, bago huejaye yëyete se'e ènsema'iñë catoca, bagoni gu'aye yo'oye yëma'iñë. Ja'nca huejaye yètoca, mësacua yëse'e yo'ojë'ën. Bago huejaja'guèna insinica,

gu'aye yo'oma'iñë. ³⁷ Yequëcua, romi zingoni bacuabi bagote yequëna insiye yëma'itoca, bacua'ga gu'aye yo'oma'iñë. Te'e ruiñe ro'tajën, Bagote yequëna insima'iñë cajën ba'itoca, re'oye yo'oyë. ³⁸ Ja'nca sëani, mësa'cua romi zingote huejaja'guëna insinica, re'oye yo'oyë. Insimanica, quë'rë re'oye yo'oyë.

³⁹ Yureca, romi huejasi'cuabi si'a bacua ënjë ba'i umuguseña baguëni yo'ocofe bayë. Ënjëbi junni huesëguëna, ja'n'rëbi yequëni, mai Ëjaguë bainguëreba se'gani bacua yëye'ru huejaye poreyë. ⁴⁰ Ja'nca porecua ba'itoga, yë'ëbi ro'taguë, romi hua'jecuani ñaca yihuoyë. Se'e huejama'itoca, quë'rë bojocua ba'iyë. Ja'nca yihuoguë, Riusu Espirituni baguë sëani, yequëcuabi tin ro'tacuata'an, mësa'cuani te'e ruiñe yihuoye masiyë yë'ë.

8

Los alimentos consagrados a los ídolos

¹ Yureca, bainbi huacha riusuñana aonre insini jo'cajënna, mësa'cuabi ja'an gu'ayete ro'tajën, yë'ëni senni achajënna, mësa'cuani yihuo cocare cayë yë'ë. Mësa'cua si'acuabi ja'an aon ba'iyete ro'tajën, ga bainguëbi cajën, Yë'ë se'gabi ja'an aon ba'iyete bainni yihuoye masiyë cayë. Ja'nca catoca, ro mësa'cua masiye huanofe se'gare ro quëayë. Bainni te'e ruiñe yëjën ba'itoca, bacuani re'oye yihuoye poreyë mësa'cua. Ja'nca yihuotoca, Cristo bainbi recoyo jaijeyë. ² Ro mësa'cua masiyete ro'tatoca, mësa'cuabi ta'yejeiye masima'iñë. Ai caraji mësa'cuare. ³ Ru'ru, Riusuni te'e ruiñe yëjën ba'ijë'ën. Riusubi baguëni te'e ruiñe yëjën ba'icuan i ëñaguë, baguë bainreba ba'iyete bojoi.

⁴ Yureca, huacha riusuñana insisi aonre yë'ëni senni achayë mësa'cua. Ja'nca senni achajën, Huacha riusu yua riusu beoji cajën, Mai Ëjaguë yua gaña Riusu'bi ba'iji cajën, te'e ruiñe cayë mësa'cua. ⁵ Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cuabi guënamë re'oto, yija re'oto, si'aruanna ëñajën, ai ba'i jubë riusu hua'na ba'iyero ro'tajën cayë. ⁶ Ja'nca cacuata'an, maibi mai gañaguë Riusure ro'tajën, Taita baguëni cayë. Si'a ën re'oto ba'iyete re'huaye guansesi'quëbi maini baji. Mai Ëjaguë Jesucristo'ga si'a ën re'oto ba'iyete re'huani jo'casi'quëbi maire tëani mame re'huani baji. Yequë tëani baye poreguëte cu'eto, gare beoji. Ja'anre te'e ruiñe masiyë mai.

⁷ Ja'nca masijënna, yequëcua, huacha riusuñare ye'yëjën ba'isi'cuabi mai masiye'ru ta'yejeiye masima'iñë. Cristo bainre re'huasi'cua ba'icuata'an, huacha riusuna insisi aonre ëñani, Aintoca gu'aji, cajën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi mësa'cua aiñete ëñani, güina'ru anni, ja'n'rëbi, Gu'aye yo'ohuë yë'ë cajën, Cristo cofe'ru ta'yejeiye masimajën, recoyo gu'ajeyë. ⁸ Maibi ja'an aonre aintoca, Riusubi maini quë'rë re'oye ëñama'iji. Ainma'itoca, maini güina'ru ëñaji. Mai aon aiñebi Riusuni bojo güesema'iñë. ⁹ Ja'nca sëani, mësa'cua si'a aon aiñe porecuabi ro mësa'cua yëye'ru ëñajën ainjën ba'ijë'ën. Cristo bain ta'yejeiye masima'icuaabi mësa'cua aonre aiñete ëñani, yequë'rë Cristoni ro'taye jo'cani gu'ajeima'iñë. ¹⁰ Mësa'cua yua Cristo bain ta'yejeiye masicuabi huacha riusu huë'ena cacani, ba aon huacha riusuna insini jo'case'ere ainguëna, yequëbi mësa'cua aiñete ëñatoca, baguë yequë'rë, Yë'ë'ga ja'an hua'ire anza cama'iguë. ¹¹ Ja'nca ainguëbi Cristoni ta'yejeiye ye'yema'isi'quë ba'itoca, yequë'rë Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjoma'iguë. Ja'nca senjotoca, mësa'cua Cristo te'e bainguëni ro gu'ajei güeseyë. Cristobi baguë ro'ina junni tonguëna, ¹² mësa'cuabi ro yo'ojën, ro mësa'cua yëye se'gare'ru aon ainjën, mësa'cua te'e bainni huacha ro'ta güesejën, ai gu'aye yo'oyë. Cristoni ta'yejeiye masima'icuaabi ja'nca Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjotoca, mësa'cuabi Cristoni ai gu'aye yo'oyë. ¹³ Bainbi ja'nca jo'cani senjoni gu'ajeitoca, ja'an

aon huacha riusuñana insini jo'case'ere gare se'e aiñe beoye bañuni. Yë'ë te'e bain, Cristo bainbi yë'ë aon, huacha aonre ainguëna, ëñani, Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjotoca, ja'an aonre gare se'e ainma'ija'guë'ë yë'ë.

9

Los derechos de un apóstol

¹ Yureca, yë'ë yëye'ru yo'oye poreguëna, yequëcuabi yë'ë ba'iyete gu'aye cajën ba'iyë. Cristobi yë'ëre cuencueni raomaji'i cacuata'an, mësacuabi yë'ë cuencueni raose'ere masiyë. Mai Ëjaguë Jesucristoni ëñasi'quë sëani, baguë cuencueni raose'ere te'e ruiñereba masiyë yë'ë. Ja'nca yë'ëre cuencueni raoguëna, mësacuani Cristo cocarebare quëani achoguë, jo'caye beoye mësacuani yo'o conguëna, mësacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajën, Cristo bainre re'huasi'cua baë'ë. ² Yequëcuabi cajën, Cristobi yë'ëre cuencueni raomaji'i cacuata'an, mësacuabi yë'ëre cuencueni raose'ere te'e ruiñe masijën, yë'ëni re'oye ëñajën ba'iyë. Mësacua yua Cristo bainre re'huasi'cua ba'ijënna, yequëcuabi ëñani, yë'ëre cuencueni raose'ere masiye poreyë.

³ Yë'ë cuencueni raose'ere ro'tama'icua, ja'ancuabi gu'aye senni achajënna, ën cocare sehuoyë yë'ë. ⁴ Cristo bain cuencueni raosi'cuabi Cristo bain jubëanna sani, bacua aon, bacua gono, ja'anre señe poreyë yëquëna. ⁵ Yëquëna yua Cristo baingo, rënjo hua'goni batoca, bagore'ga sani, bago aonre güina'ru señe poreyë yëquëna. Yequë Cristo bain cuencueni raosi'cuabi ja'nca yo'oyë. Mai Ëjaguë Jesucristo yo'jecua, Pedro hue'eguë, bacua'ga ja'nca yo'oyë. ⁶ Cristo bain jubëanna ganijani, Riusu cocare bacuani ye'yojën, bacua aonre ainjënna, mësacua yua yë'ë, yë'ë bainguë Bernabé, çyëquëenate ro'tajën, yëquëna se'gana aonre ro'insiye beoye ro'taye? çBacua yua yo'o yo'ojën, bacua curibi aon ro'ija'bë, yëquëenate cama'inë? Bañë. Yëquënabi yëtoca, Cristo bain aonre ro'coni aiñe poreyë. ⁷ Ën cocare'ga ro'tani ye'yëj'ën: Soldado hua'nabi servicio prestajën, bacua aonre gare ro'ima'inë. Zio ëjacuabi aonre tanjën, ba aon tëase'ere aiñe yëto, çjarocuabi ënseye'ne? Yequëcuabi jo'ya hua'nare cuirajën, ba ojere uncuye yëto, çjarocuabi ënseye'ne? Yëquëna'ga mësacuani Riusu cocare quëani achojën ye'yojën ba'icuabi mësacua aon cuirayete ro'coye poreyë. ⁸ Ro ën yija ba'iyete ye'yesi'cua ro'taye'ru gare ro'tani cama'inë yë'ë. Riusu cocare ëñato, yë'ë case'e'ru güina'ru cani jo'case'e ba'iji. ⁹ Moisés coca toyani jo'case'ere achani ye'yëj'ën: "Toro hua'guëni aon yo'ore yo'o güesejën, baguë yi'obote gueonma'ij'ën. Ja'an aonre ainja'guë" toyani jo'case'e ba'iji. Riusubi ja'an cocare cani jo'caguë, toro hua'na se'gare oiye ro'tamaji'i. ¹⁰ Cristo bain cuencueni raosi'cuare oiye ro'taguë, yëquënani cuiraye, ja'anre ro'taguë, ja'an cocare cani jo'cabi Riusu. Aito. Riusubi zio yo'ocua, aon tēja'cua, ja'ancuare ëñaguë, aon tēja'yete ainjën bojoj'ën, cani jo'cabi. Ja'nca cani jo'caguëbi güina'ru baguëre yo'o concua cuencuesi'cuare ëñaguë, Yë'ë cocareba quëani achocua, yë'ë bain ba'iyë yihuojën cacua, ja'ancua'ga bacua aon, bacua bonse, ba bainna con baj'ën cani jo'cabi Riusu. ¹¹ Yëquëna'ga mësacuana ti'anni, Riusu cocarebare mësacuani quëani achojën, Riusure yo'o conjën baë'ë. Ja'nca ba'icuabi yëquëna bonse, ja'anre mësacuani sentoca, mësacua yua bojo recoyo re'huani, yëquënani cuirani conjën, Ta'yejeiye ro'ima'iji maire cajën, ya'jaye beoye cuirani conjën ba'ire'ahuë mësacua. ¹² Yequëcuabi mësacuana sani, ja'an insiyete sentoca, yëquëna'ga quë'rë ta'yejeiye mësacuana señe poreyë.

Ja'nca porecuata'an, ja'an bonse carayete bainni gare senma'isi'cua baë'ë yëquëna. Riusu cocarebare quëani achojën ganijën, Cristo bainre re'huayete

quëñëni senjoma'iñe cajën, yëquëna carayete ba bainni gare senma'isi'cua baë'ë. ¹³ Riusu uja huë'e yo'o concua ba'iyere'ga ro'tani ye'yejë'ën. Ja'an huë'e yo'o ma'carëanre yo'o conjën, Riusuna insisi aonre coní ainë. Misabère cuiracua'ga Riusuna insisi aonre coní ainë. ¹⁴ Ja'nca coní ainjënna, mai Èjaguëbi baguë coca quëani achocuare ëñani, ba coca achani bojocuabi bacua bonse carayete bacuana insini cuiraja'bë, guansegüë cabi.

¹⁵ Ja'nca guansegüë caguëna, yë'ë yua yë'ë aon, yë'ë bonse, ja'anre carato'ga, Cristo bainni gare señe beoye ba'iyë. Ën cocare toyani mësacuana saoguë, ja'an bonsere gare señe beoye toyayë yë'ë. Yë'ë se'gabi yë'ë aon ro'iyete caní achoguëna, yequëcuabi yë'ëre gu'aye caye porema'iñë. Mësaçuani aon señe, bonse señe, ja'anre señe gare yëma'iguë'ë yë'ë. Aon gu'ana ju'iñëa coca achani bojocuabi bacua bonse carayete bacuana insini cuiraja'bë, guansegüë cabi, ru'ru.

¹⁶ Riusu cocarebare quëani achoguëbi "Ai re'oye yo'ohuë yë'ë" catoca, ro care'ahuë yë'ë. Riusubi yë'ëre cuencueni raoguëna, ja'nca quëani achoye bayë yë'ë. Baguë cocarebare quëani achoma'itoca, yë'ëre ai gu'aye caní jo'case'e ba'ire'abi. ¹⁷ Ja'an cocarebare quëani achojaijë'ën caguëna, yë'ë yua Jaë'ë. Bojoguë yo'ozu sehuotoca, Riusubi baguë bayete caraye beoye yë'ëna insija'guë'bi. Ja'nca bojoguë sehuoma'itoca, Riusu guan sese'ere jo'caye beoye yo'oye bayë yë'ë. ¹⁸ Yureca, Riusu insija'yete cato, ñaca ba'iji. Riusu cocarebare quëani achoguë, mësaçu ro'iyete gare señe beoye ba'iyë yë'ë. Yë'ë bonse carayete mësaçuani señe poreguë, yë'ë se'gabi ro'iguë, Riusu cocarebare mësaçuani quëani achoguë bojoyë yë'ë.

¹⁹ Ja'nca senma'iguëbi Riusu cocarebare bain ro'ire quëani achoma'iñë. Si'a bainni te'e ruiñe yo'o coñe poreyë. Quë'rë jai jubë bainbi Riusu bainre re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, si'a bainni ja'nca coñe yë'ë. ²⁰ Judío bain jobona sani, judío bain yo'ojën ba'iyë'ru te'e yo'oguë ba'iyë yë'ë. Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, ja'nca yo'oguë ba'iyë yë'ë. Bacua ira coca guansení jo'case'ere ëñaguë, bacua yo'ojën ba'iyë'ru te'e yo'oguë ba'iyë yë'ë. Bacua ira coca guansení jo'case'e'ru Riusuni sehuoma'iguëbi bacuani ëñaguë, Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, bacua ira coca guansení jo'case'e'ru bacuani te'e oiguë coñe yë'ë. ²¹ Judío bain jubë ba'ima'icua, ira coca guansení jo'case'e' beocuana sani, Jesucristo yo'o congüëbi Riusu yëyete cu'eguë, ba bain yo'ojën ba'iyë'ru te'e yo'oguë ba'iyë yë'ë. Ira coca guansení jo'case'e'ru tin yo'ocuabi Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ija'bë caguë, bacua yo'ojën ba'iyë'ru bacuani te'e oiguë coñe yë'ë. ²² Cristo bain Cristoni ta'yejeiye ye'yema'icua, bacua naconi ba'itoca, bacua ba'iyete ëñaguë, bacuani oiguë coñe yë'ë. Cristoni quë'rë ta'yejeiye ye'yeni, quë'rë jëja ba recoñoa re'huani ba'ija'bë caguë, bacuani oiguë, bacuani bojora'rë yihuoguë coñe yë'ë. Yë'ë porese'ru yo'oguë, si'a bainni oiguë, bacuana sani, Cristo bain ruiñe coñe yë'ë. Ja'nca yo'oguë, Riusubi ta'yejeiye congüëna, yequëcuabi Riusu bainre re'huasi'cua ba'iyë. ²³ Ja'nca re'huasi'cua ba'ijënna, yë'ë yua ai bojoguëbi Riusu cocarebare quë'rë ta'yejeiye quëani achoguë ba'iyë yë'ë.

²⁴ Mësaçu'ga Cristoni quë'rë ta'yejeiye ye'yejë'n, baguëni quë'rë ta'yejeiye yo'o conjën ba'ijë'ën. Carrera huë'huëcua si'a jëja huë'huëye'ru Cristoni ye'yejë'n, baguëni conjën ba'ijë'ën. Ai jai jubëbi huë'huëjën ba'ijënna, te'eguë se'gabi ba premiote coji. Mësaçu'ga Riusu insija'yete coza cajën, si'a jëja Cristoni ye'yejë'n, baguëni conjën ba'ijë'ën. ²⁵ Ba carrera huë'huëcuabi ba premiote coza cajën, bacua porese'ru si'a jëja yo'ojën, ba carrera huë'huëyete te'e ruiñereba ye'yeyë. Ja'nca ye'yecuabi ba premiote coto, premio yua

sunqui ja'obi re'huase'e ba'iguë, rëño ñëserë se'ga ba'ini, ja'nrëbi ro huenni si'ají. Riusu premio insija'ye yua gare carajeiye beoye ba'iguëna, maibi bojorjën coyë. ²⁶⁻²⁷ Yë'ë'ga Riusu premio insija'yete coní baza caguë, ro yë'ë gu'a ga'nihuë ëase'ere gare jo'cani senjoñe ro'tayë yë'ë. Riusu yëye se'gare yo'oye ro'tayë yë'ë. Ja'nca sëani, Cristo ba'iyete ta'yejeiyereba ye'yeye ro'tayë. Si'a jëja yo'o yo'oguë, Cristo yo'ore quë'rë ta'yejeiyereba coñe yë'yë yë'ë. Ro yo'oye beoye ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi Riusu cocarebare bainni quëani achoguë, huacha yo'oma'inë caguë, quëani achoyë. Huacha yo'otoca, Riusu ba'i jobo insija'yete yequërë coma'inë yë'ë.

10

Consejos contra la idolatría

¹ Mësacua'ga huacha yo'oma'ijë'ën caguë, ira Israel bain ba'isi'cua ganiñen ba'ise'ere ro'tani ye'yëjë'ën. Si'a jubëbi Riusu ba'i picobëte ëñajën be'tejëna, Riusubi Ma Ziayate tëhuoni bacuare je'eñe sani, bacuani baguëña. ² Riusu bainguë cuencuesi'quë Moisés hue'eguëbi guanseguëna, si'a jubë bainbi ba picobëte, ba ziyate ba'ijën, bacua ëjaguë Moisés guanseye'ru te'e yo'oñu cajën, ba beo re'otobi te'e ganiñen sateña. ³ Ja'nca sani, Riusubi ta'yejeiye yo'oguëna, Riusu aon insini jo'case'ere te'e ainjën bateña. ⁴ Riusu oco insini jo'case'ere'ga te'e uncujën bateña. Riusubi ta'yejeiye yo'oni, gata peñababi ziaya etoguëna, si'a jubëbi bain huajë ocore uncujën bateña. Ba gata peñabare cato, mai ta'yejeiye Ëjaguë Jesucristo ba'iyete ro'tayë mai. Israel bain naconi te'e saiguëbi bain recoyo huajëyete cacuani masi güeseguë baquëña. ⁵ Ja'nca ganiñen ba'icuat'an, bacua jubë ba'icua, ai jai jubëbi cue'yoni gu'aye yo'ojëna, Riusubi bënni, bacuani huani senjoni, bacua ga'nihuëanre beo re'otona ro jo'caguëña.

⁶ Ja'nca bënni senjoguë, Si'a bain raija'cuabi ye'yëjë'ën caguë, gu'aye yo'oyete yëye beoye ba'ijë'ën, maina caní jo'cabi Riusu. ⁷ Bacua yua huacha riusuña cu'ecua ba'ijëna, mësacua güina'ru yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani, bacua huacha riusu yëjën ba'ise'ere masijë'ën: “Riusu bainbi fiestare yo'ojën, aonre ainjën, jo'chare uncujën, pairajën, bacua huacha riusuni gue güihuara bojohuë” toyani jo'case'e ba'iji. ⁸ Bacuabi romini ro yahue bani a'ta yo'ojëna, ja'anre'ga ro'tani, bacua yo'ose'e'ru mësacua yo'oma'ijë'ën. Ja'nca gu'aye yo'ojën, veintitres mil ba'icuabi ja'ansi umuguse rau neni te'e junni huesëreña. ⁹ Bacua jubë ba'icua yequëcua'ga Riusu bëñete ro ro'tamajën, Riusu cuirayete ro ëjoni jëhuahuë yë'ë cajëna, aña hua'nabi si'a jubëni cuncujën rateña. Cuncujëna, junni huesëreña. Ja'nca sëani, mësacua'ga Riusu ba'iyete gu'aye ro'tayë beoye ba'ijë'ën. ¹⁰ Bacua jubë ba'icua yequëcua'ga bacua ëja bainre bëñe cajëna, Riusubi baguë anje, bain huani senjoguë, ja'an hue'eguëte raoguëna, bacuabi te'e junni huesëreña. Mësacua'ga mësacua ëja bainre bëñe caye beoye ba'ijë'ën.

¹¹ Ja'nca gu'aye yo'ojëna, Riusubi baguë bënni senjoñete masi güesebi. Ja'nca masi güeseguëbi bacua ba'ise'ere toyani jo'caguëna, maibi ëñani ye'yeye poreyë. Riusu ëñoja'rëmbi yurera ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, maibi bacua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'oye beoye bañuni cajën, ¹² mësacua ba'iyete ëñajën ro'tajën, coque güesema'ijë'ën. “Gu'aye yo'oma'iguë'ë yë'ë” cajën ba'itoca, Riusubi yequërë mësacua gu'a juchare mësacuaní ëñoni, mësacuaní si'nсени senjoma'iguë. ¹³ Mësacuaní gue gu'a ëase'ere yo'oye yëmajën, “Ai jëjaji. Jo'caye porema'inë” cajën ba'itoca, Riusu coñete senjë'ën. Riusu caní jo'case'e'ru mësacuare te'e ruiñe conji. Bainre re'huani jo'casi'quë sëani, bain gu'a ëayete

jo'caye porema'ĩnete masiji. Mėsacua poreye'ru què'rè ai yo'o güesema'iji. Què'rè jèja recoyo bajè'èn caguè, gu'aye yo'oma'ĩne porecuare mėsacuare re'huani, mėsacua jèayete èñoji.

14 Yureca, yè'è bain sanhuè, yè'è yua mėsacuani ja'nca yihuoguèna, huacha riusuñani gare yèye beoye ba'ijè'èn. Huacha riusuñani fiestate yo'ojèna, mėsacua gare coñe beoye ba'ijè'èn. 15 Mėsacua yua re'oye ro'taye masicua ba'ijèn, yè'è yihuo cocare achani, re'oye yo'oyete masini, mėsacua yo'ojèn ba'ijè'èn. 16 Maibi Cristo junni tonse'ere ro'tajèn, jubè ñè'cani, ba bisi èye jo'chare te'e uncujèn, Riusuni surupa te'e cajèn ba'iyè. Ja'nca te'e ba'ijèn, Cristo zie jañuni tonse'ere te'e ro'tajèn, Cristo bain gu'a jucha senjosi'cuabi baguèni te'e ro'tajèn, sa'ñeña bojojèn ba'iyè. Mėsacua yua ja'anre te'e ruiñe masiyè. Ba jo'jo aonbè're ga sa'ñeña huo'huejèn, te'e ainjèn, Cristo junni tonni go'ya raise'ere te'e ro'tajèn, Cristo naconi te'e jubè ba'iyè cajèn, sa'ñeña te'e bojojèn ba'iyè mai. 17 Te'e jo'jo aonbè ba'iguèna, mai hua'na'ga ai ba'i jubè bain ba'icuabi Cristo naconi te'e jubè ñè'casi'cua ba'ijèn, te'e jo'jo aonbète ainjèn, sa'ñeña te'e bojojèn ba'iyè mai.

18 Israel bain jubè ba'iyere'ga ro'tani, bacua sa'ñeña te'e ba'iyete masijè'èn. Riusuni bojoñu cajèn, bacua aonre misabèna sani, Riusuna insini, ja'nrebi sa'ñeña te'e ainjèn bojoyè. 19 Yureca, ja'nca yihuoguèbi huacha riusuñana, huacha riusuñana aon insise'e, ¿ja'anre ai ta'yejeiye ro'tajè'èn caguè? 20 Bañè. Èñe se'gare cayè yè'è. Riusuni ro'tama'icuabi bacua aonre sani, Mai riusuna insini bojoñu cajèn, ro ro'tajèn yo'oyè. Huati hua'i se'gana bojojèn yo'oyè bacua. Ja'nca yo'ojèna, mėsacua yua huati hua'i naconi te'e bojoye beoye ba'ijè'èn. 21 Huati hua'i naconi te'e bojojèn, bacua gonore uncutoca, mai Èjaguè bainna ñè'cani ba èye gonore uncuni, mai Èjaguè jubè naconi te'e bojoye gare porema'ĩnè mėsacua. Huati hua'i bain naconi bacua aonre anni te'e bojotoca, mai Èjaguè bain jubè naconi ñè'cani ba jo'jo aonbète anni, bacua naconi te'e bojoye gare porema'ĩnè mėsacua. Mėsacua yua Cristo bain ba'itoca, huati hua'ini recoyo ro'taye gare porema'ĩnè. 22 Ja'nca yo'otoca, Riusubi ai ba'iyè ai bènji. Ja'nca bènguèna, maibi jèaye gare porema'ĩnè. Riusubi ta'yejeiye ba'iguèna, jèja beoyè mai.

La libertad y el amor cristiano

23 Cristo bainbi cajèn, Riusubi ènsema'itoca, yè'è yèye'ru yo'oye poreyè yè'è cacuata'an, yequè yo'ore yo'ojèn, bainni conma'ĩnè. Yequè yo'o yo'ojèna, bainbi què'rè jèja ba recoyo re'huama'ĩnè. 24 Ja'nca sèani, mėsacua Cristo bainbi yo'o yo'ojèn, ro mėsacua yèye se'gare ro'tama'ijè'èn. Yequè bainni conjèn, re'oye yo'ojèn ba'ijè'èn.

25 Mėsacuabi aonre ain bi'rajèn, si'a hua'i bendiese'ere ainjèn, gare gu'aye ro'taye beoye ba'ijè'èn. Mėsacua aon insicucani huacha hua'i ba'iyete senni achama'ijè'èn. 26 Riusu coca canì jo'case'ere ro'tani masijè'èn: "Si'a èn yija re'oto, si'a èn yija ba'iyè yua mai Èjaguè Riusu re'huani jo'case'e'è" ja'anre ro'tani masijè'èn.

27 Yureca, Cristoni recoyo ro'tama'iguèbi mėsacuani aon aiñe choiguèna, mėsacuabi saiye yètoca, baguè aon aonse'e si'aye anni bojojè'èn. Huacha hua'i ba'iyete gare senni achaye beoye ainjè'èn. Senni achatoca, huacha hua'i ba'ise'ebi recoyo gu'a huanoji. 28 Ja'nca ain bi'raguèna, yequèbi cato, "Huacha riusuna insisi hua'i'è" quèatoca, ba hua'ire ainma'ijè'èn. Ba coca quèasi'quèni oiye bani, baguè recoyo huanonete èñajèn ba'ijèn, 29 baguèni gu'aye yo'oma'ijè'èn.

Mësacua jubë ba'icua yequëcuabi ja'an hua'ire aiñe yëjën, baru bain recoyo gu'a huanofete ro'tama'ijën, "Yë'ë yua Cristo bainguë sëani, yequëbi yë'ë hua'i aiñete bëiñe catoca, gu'aji" ja'anre ro'taye beoye ba'ijë'ën. ³⁰ Yequëcuabi cajën, "Riusuni Surupa cani, ja'nrebi ba hua'ire ainguë, gu'aye yo'oma'iñë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ëre bëiñe cacuabi ro gu'aye cayë" ja'anre ro'taye beoye ba'ijë'ën. ³¹ Mësacuabi aon ainjën, gonore uncuajën, si'a mësacua yo'o yo'ojën ba'iyë caguë, Riusu ta'yejeiye ba'iyë se'gare bainni masi güesejën, mësacua yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. ³² Judío bain, tin bain, ja'ancuabi mësacua yo'o yo'ojën ba'iyete ëñani, Cristona zi'iñe yëma'itoca, ai gu'aji. Cristo bain'ga mësacua yo'o yo'ojën ba'iyete ëñani, Cristona zi'iñe jo'cani senjotoca, ai gu'aji. ³³ Si'a bainbi Cristona zi'inni ba'ija'bë cajën, ro mësacua yëye'ru yo'oye ro'taye beoye ba'ijë'ën. Yequëcua recoyo huanofete ro'tajën, mësacua yo'o yo'ojën, bain recoyo re'o huanofete conjën ba'ijë'ën. Yë'ë yo'o yo'ogüë ba'iyë'ru yo'o yo'ojën ba'ijë'ën.

11

¹ Yë'ë yua Cristo ba'iyë'ru ba'iyë yëguëna, mësacua'ga güina'ru baguë ba'iyete yëjën ba'ijë'ën.

Las mujeres en el culto

² Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi yë'ë ba'iyete ro'tajën, yë'ë coca cani jo'case'e'ru te'e ruiñe yo'ojënna, mësacuabi ai re'oye yo'ohuë, cayë yë'ë. ³ Ëñe se'gare mësacuan ro'ta güeseye bayë. Si'a ëmëcuabi Cristoni ëñajën, Ëjaguë, baguëni cayë bayë. Romicua'ga bacua ënjë sanhuëni ëñajën, Ëjaguë, bacuani cayë bayë. Taita Riusu'ga Cristo Ëjaguë'bi ba'iji. Ja'anre ro'tani, te'e ruiñe masijë'ën. ⁴ Ja'nca ba'iguëna, romicua se'gabi bacua sinjobëte canbi ta'piye bayë. Ëmëcuaca bañë. Ëmëcuabi Riusuni ujato, Riusu cocare masini quëani achoto, bacua sinjobëte ta'piye beoye ba'ijë'ën. Ëmëguëbi ta'pitoca, gu'aye yo'oji. Baguë rënjoni re'oye guansema'iñe ëñoji. ⁵ Romicua'ga Riusuni ujato, Riusu cocare masini quëani achoto, bacua sinjobëte canbi ta'pijë'ën. Romigobi ta'pima'itoca, gu'aye yo'ogo. Bago ënjë ëjaguë ba'iyete güeye ëñogo. Ja'nca yo'otoca, bago ënjëni re'oye sehuoma'igo sëani, bago raña gare beañe tëasi'co'ru ba'ija'co. ⁶ Ja'nca tëasi'co'ru ba'itoca, ai gu'aye ëñogo. Gu'aye ëñogota'an, bago sinjobëte ta'piye yëma'itoca, bago rañare beañe tëani si'ajë'ën. Ja'nca sëani, bago sinjobëte canbi ta'pija'go. ⁷ Ëmëcuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyë'ru re'huasi'cua ba'ijën, bacua sinjobëte gare ta'piye beoye ba'iyë. Romicuaca bacua ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñocua ba'ijën, bacua sinjobëte canbi ta'pini ba'iyë. ⁸ Ëñere'ga ro'tajë'ën. Riusubi bainre re'huani jo'ca bi'raguë, ëmëguëte quë'rë ta'yejeiguëte re'huani, ja'nrebi romigote re'huaguë, ëmëguë coriyobi re'huabi. ⁹ Ëmëguëbi guanseguëna, romigobi achani baguëni conni ba'ija'go cani jo'cabi Riusu. Romigote quë'rë ta'yejeigote re'huamaji'i Riusu. ¹⁰ Ja'nca re'huasi'cobi Riusuni ujato, Riusu cocare masini quëani achoto, bago sinjobëte canbi ta'pini, bago ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñoñe ba'igo. Ba'igona, Riusu anje sanhuëbi ëñani, bago re'oye yo'oyete masiyë. ¹¹⁻¹² Ja'nca ba'iguëta'an, ëñere'ga ro'tani masijë'ën. Ëmëcuabi romicuan gu'aye ëñañe beoye ba'ijë'ën. Romigo yua ëmëguë coriyo re'huasi'cobi ëmëguëni re'oye sehuoye ba'igota'an, bago'ga ëmëguëni të'ya raigo ba'igo. Riusubi re'huani jo'caguëna, ëmëcua, romicua, bacuabi te'e ba'ijën, mai Ëjaguë Cristoni te'e conjën ba'iyë.

13 Yureca, mäsacua se'gabi masini, Riusu yëye'ru yo'ojë'n. Romigobi Riusuni ujato, ¿bago sinjobëte ta'pima'itoca, gu'aye ba'igo? 14 Riusu re'huanu jo'case'ere ëñani masijë'n. Ëmëguëbi zoa rañabate setoca, baguë ta'yejeiye beoyete ëñoguë, gu'aye yo'oji. 15 Romigoca zoa rañabate setoca, bago ënjë ta'yejeiyete ëñogo, ai re'oye yo'ogo bojogo. Bago zoa rañaba yua sinjo ta'pi can'ru ba'iji. 16 Mäsacua jubë ba'icua, yequëcuabi yë'ë yure case'e'ru yo'oye yëma'itoca, ëñere achani masijë'n: Cristo bain jubë ba'icuaibi tin yo'otoca, yë'ëbi bacuani ëñama'iguë ba'iyë. Cristo bain jubëan si'aruan ba'icuaibi güina'ru cayë.

Abusos en la Cena del Señor

17 Yureca, mäsacuabi jubë ñë'cajën, re'oye yo'oma'inë. Gu'aye se'ga ba'iji mäsacuare, cayë yë'ë. 18 Yequëcuabi quëajëna, mäsacuabi jubë ñë'cajën, Cristoni bojojën ro'tayete ëñoñu cajën, ro bëin cocare sa'ñeña cayë. Ja'nca quëajëna, choa ma'carë te'e ruinë cayë, ro'tayë yë'ë. 19 ¿Cristoni te'e ruinë ro'tacuabi quë'rë ta'yejeiye ba'iñu cajën, sa'ñeña bëiñe ro'taye mäsacua? Ja'nca ro'tatoca, gu'aye ba'iji mäsacuare. 20 Ja'nca bëiñe cajën, mai Ëjaguëni ro'tajën, Ba aonre aiñu cajën ñë'cajën, mäsacua yua mai Ëjaguëni gare ro'tamajën ba'iyë. 21 Mäsacua jubë ba'icua, yequëcuabi a'ta aonre inni aiñë. Ja'nca aincuabi yequëcua ainja'cuare ro'tamajëna, yequëcuabi aonre comajën, ro aon gu'a hua'na ba'iyë. Yequëcua'ga a'ta jo'chare uncuni güebeyë. 22 Ja'nca yo'ojën, ai gu'aye yo'oyë mäsacua. Cristo bain jubëte ro gu'aye ro'tajën, aon beocuanu ro sa'nti güesejën, ro mäsacua huanoñe se'gare ro'tajën, Cristo aonre gu'aye aiñë. Mäsacua huë'eñare ba'ijën, mäsacua aonre anni, mäsacua gonore uncuni, ja'nrebi Cristo bain ba'iruna ñë'cani, bacua naconi Cristo aonre te'e ainjë'n. Mäsacuabi ja'nca gu'aye yo'ojëna, mäsacuani ai bëinguë cayë yë'ë.

La Cena del Señor

23 Yureca, mai Ëjaguëbi yë'ëni quëaguëna, yë'ë'ga güina'ru mäsacuani quëani achohuë. Mai Ëjaguë Jesús insini senjorën ti'anguëna, ja'an ñami baguë yua baguë bainre ñë'coni, baguë aonre huo'huebi. 24 Ba jo'jo aonbëte jë'yeni, baguë bainni cabi: “Mäsacua conu ainjë'n. Yë'ë ga'nihuë'ë. Junni tonguëna, mäsacua jucha senjose'e'ë. Yë'ëre ro'tajën, ro'caye beoye güina'ru ainjën ba'ijë'n” cabi. 25 Ja'nrebi, bacua aonre anni tëjini, Jesús yua ba uncu ro'rohuëte inni, güina'ru yo'obi. Ja'nca yo'oni, baguë bainni cabi: “Mäsacua conu uncujë'n. Yë'ë zie meoni tonse'e'ë. Bainni mame cocare jia'noni jo'caza caguë, bain jucha zemosi'cuare tëani re'huanu bayë yë'ë. Mäsacua yua yë'ëre ro'tajën, jo'caye beoye güina'ru uncujën ba'ijë'n” cabi Jesucristo. 26 Ja'nca canu jo'caguëna, mäsacua yua sa'ñeña te'e ba'ijën, ba aonre güina'ru ainjën, ba gonore güina'ru uncujën ba'ijë'n. Mai Ëjaguë in rairën ti'añe tëca ja'nca yo'ojën, mai Ëjaguë junni tonse'ere si'a bainni masi güesejën ba'ijë'n.

Cómo se debe tomar la Cena del Señor

27 Mai Ëjaguëbi ja'nca canu jo'caguëna, baguë aon, baguë gono, ja'anre gu'aye ro'taye beoye ainjën ba'ijë'n. Gu'aye aintoca, mai Ëjaguë junni tonse'e, baguë ga'nihuë, baguë zie, ja'anre'ga gu'aye ro'tayë. Gu'aye ro'tajëna, Riusubi bënni senjoja'guë'bi. 28 Ja'nca sëani, mäsacuabi Cristo bain naconi baguë aonre te'e aiñe ro'tato, ru'ru mäsacua ba'iyë, mäsacua recoyo ro'taye si'ayete ro'tani, si'si beoye banica, Cristo aonre te'e ainjën, Cristo gonore te'e uncujën, baguëni te'e bojojën ba'ijë'n. 29 Si'si banica, Cristo bain naconi anni uncuma'ijë'n. Ja'nca aintoca, Riusubi baguë bëiñete

ẽñoja'guë'bi. ³⁰ Ja'nca ẽñoja'guëbi mësacua jubë ba'icua yequëcuana pa'npõ raure yuara jo'cabi. Yequëcuani bëinguë yo'oguëna, yua junni huesëhuë. ³¹ Ja'nca sëani, mai ba'iyë, mai recoyo ro'taye si'ayete ro'tani, si'si ba'iyete te'e ruiñe masiñu. Ja'nca masitoca, mai Ëjaguë aonre te'e ainjën baguëni bojoyë. Maini bëinma'iji. ³² Maibi te'e ruiñe ro'tama'itoca, mai Ëjaguëbi mai ba'iyete ëñani, Yë'ë ba'iyë'ru te'e ba'ijë'ën caguë, maini si'nseji. Si'nsema'itoca, maibi ye'yema'ijën, gu'a bain naconi bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

³³ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi Cristo aonre ainjën ñë'cato, si'a jubëbi ñë'caye tëca ëjojën, si'a jubëbi te'e ainjë'ën. ³⁴ Aon gu'aye beoye ba'ifnu cajën, mësacua huë'eñana ru'ru guëta aonre ainjë'ën. Ro guëta aonre ro'tacuabi ñë'ca raitoca, ro si'si ro'tajënna, Riusu si'nseye se'ga ba'iji mësacuare. Yureca, mësacua yeque cocare senjënna, yë'ëbi mësacuana ti'anni, yihuo cocare caja'guë'ë.

12

Los dones espirituales

¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani coca quëaguëna, achajë'ën. Riusu Espíritubi ta'yejeiye conguëna, Cristo bainbi tin yo'o conjën, ta'yejeiye yo'oye poreyë.

² Mësacua ja'anrë ba'ise'e, gu'a bain ba'ijën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Ja'nca ba'ijën, zupai huatibi coqueguë ẽñoaguëna, ro huacha riusuña bainre coñe porema'i riusuña, ja'an riusuñana ro mësacua yëse'e'ru cu'e ganøjën ba'nhuë.

³ Ja'an ba'ise'ere ro'tani, ën coca yihuoguëna, mësacua achani masijë'ën. Riusu Espiritu bacuabi coca cajën, "Jesusbi gu'aguë'bi" gare caye beoye ba'iyë. Riusu Espiritu beocua'ga coca cajën, "Jesusbi yë'ë ta'yejeiye Ëjaguë'bi ba'iji" ja'anre caye gare porema'inë.

⁴ Yureca, Riusu Espíritubi ta'yejeiye conguë, Cristo bain jubë ba'icua, ga bainguë yua tin yo'o coñe porecuare re'huani jo'caji. Si'a bainbi tin yo'o coñe porejënna, Espiritu se'gabi si'acuani ja'nca re'huani jo'caji. ⁵ Ja'nca re'huani jo'caguëna, si'a bainbi Espiritu re'huase'e'ru sa'ñeña tin conjën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, si'acuabi gaña Ëjaguëni yo'o coñë. ⁶ Si'a bainbi mai Ëjaguë yo'ore ta'yejeiye yo'ojën, tin conjënna, mai Ëjaguë se'gabi mai si'acuani yo'o yo'o güeseji. ⁷ Ja'nca yo'o güesequë, Yë'ë bainreba ba'i jubëbi quë'rë jëja recoyo re'huani, quë'rë re'ojeija'bë caguë, si'acuana baguë Espiritute insini, ga bainguë yo'o coñe poreguëte re'huaji. ⁸ Espíritubi ta'yejeiye conguëna, yequëbi Riusu yahue masiyete masini, bainni quëani achoye poreji. Espíritubi güina'ru conguëna, yequëbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete masini, bainni quëani achoye poreji. ⁹ Ja'an Espíritubi güina'ru conguëna, yequëbi Riusu yo'oye poreyete te'e ruiñereba si'a recoyo ro'taye poreji. Yequëbi bain raure huachoye poreji. ¹⁰ Yequëbi Riusu ta'yejeiye yo'o yo'oye poreji. Yequëbi Riusu cocare masiye quëaguëna, bainbi Riusu mame re'huayete quë'rë te'e ruiñe masiyë. Yequëbi si'a bain ta'yejeiye poreyete ëñani, huati coqueguë conse'e banica, o Riusu Espiritu re'oye conse'e banica, ja'anre masiye poreyë. Espíritubi ca güesequëna, yequëbi tin coca caye poreji. Yequëbi ba tin coca case'ere masini quëyete poreji. ¹¹ Ja'nca ta'yejeiye yo'oye porejënna, Riusu Espiritu se'gabi ga bainguëni ta'yejeiye conni, baguë yëye'ru ga bainguëni ta'yejeiye yo'o güeseji.

Todos pertenecemos a un solo cuerpo

¹² Ga bainguëbi tin yo'ore ta'yejeiye yo'oguëna, si'a jubë Cristo bainbi te'e conjën, te'e zi'nzini ba'iyë. Mai ga'nihuëte ëñani, ja'anre masijë'ën. Maibi

ñaco, ganjo, ëntë sara, mëoñoa, ja'anre ai ba'iyë bajën, ba ba'iyëbi tin yo'o yo'o'jën, si'a ga'nihuëna zi'inse'e ba'iguëna, te'e ga'nihuëte bayë mai. Cristo bain jubë'ga güina'ru te'e zi'inni ba'iyë mai. ¹³ Mai ja'anrë ba'ise'ere cato, yequëcuabi judío bain baë'ë. Yequëcuabi judío bain jubë ba'ima'icua baë'ë. Yequëcuabi yo'o yo'oye zemosi'cua baë'ë. Yequëcuabi mai yëse'e'ru yo'o yo'o'jën baë'ë. Ja'nca ba'ijën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën, bautiza güesejënna, Riusu Espíritubi mai recoyona gaje meni babi. Gaje meni baguëna, maibi sa'ñeña recoyo te'e zi'inni, te'e jubë ba'ijën, bain huajë oco uncuye'ru te'e Espiritu huanoñete coní bayë mai.

¹⁴ Ja'nca sëani, mësacua yua sa'ñeña te'e jubë zi'inni ba'ijën, ga bainguëbi tin yo'ore ta'yejeiye yo'oye poreguë, yua mësacua gaje bain yo'oye poreyete ëa ëñani, güina'ru yo'oye poreye ro'tama'ijë'ën. Mësacua ta'yejeiye yo'oye poreyete ro'tajën, ja'an yo'ore ta'yejeiye yo'oye ro'tajën, bain jubë ba'icuaare conjën bojojën ba'ijë'ën. Mai ga'nihuë ba'iyete ro'tajë'ën. Ñaco, ganjo, ëntë sara, guëon, ja'anre ai bajënna, te'e ga'nihuëna zi'inse'e ba'iji. Ga bainguë'ga Cristo bain jubëna te'e zi'inni ba'iyë mai. ¹⁵ Guëon se'gabi bëin coca catoca, "Yë'ë yua ëntë sara ba'ima'iguë sëani, bain ga'nihuëna zi'inma'inë" catoca, ga'nihuëte jo'caye gare porema'iji. ¹⁶ Ganjoro se'gabi bëin coca catoca, "Yë'ë yua ñacoga ba'ima'iguë sëani, bain ga'nihuëna zi'inma'inë" catoca, ga'nihuëte jo'caye gare porema'iji. ¹⁷ Si'a ga'nihuë yua ñacoga se'ga ba'itoca, ¿queaca achaye poreguë'ne? Si'a ga'nihuë yua ganjoro se'ga ba'itoca, ¿queaca yi'eye poreguë'ne? ¹⁸ Riusu se'gabi bain ga'nihuëte re'huani jo'caguë, ñaco, ganjo, ëntë sara, guëon, ga ba'iyete re'huani, baguë yëse'e'ru bain ga'nihuëna zi'in güeseni jo'cabi. ¹⁹ Te'e ba'iyë se'gare re'huani jo'catoca, si'a ga'nihuë gare beoguë ba'ire'abi. ²⁰ Ja'nca ai ba'iyë re'huasi'quëbi te'e ga'nihuëna zi'in güeseni jo'cabi Riusu. Güina'ru ai ba'ijubë bainbi tin yo'o yo'oye porecuata'an, si'a jubëbi Cristona te'e zi'inni ba'iyë mai.

²¹ Mai gaje bainbi tin yo'o yo'oye porejënna, mësacuabi bacua yo'je poreyete gare ëñama'inë beoye ba'ijë'ën. Ñacoga se'gabi ëntë sarana bëiñe catoca, "Më'ë yo'o coñete yëma'inë yë'ë" catoca, ai huacha caguë ba'ire'abi. Sinjobë se'gabi guëoñana bëiñe catoca, "Mësacua yo'o coñete yëma'inë yë'ë" catoca, ai huacha caguë ba'ire'abi. ²² Bañë. Yo'je porecuabi ta'yejeiye ba'iyë ëñoma'icuaata'an, quë'rë yësi'cua ba'iyë re'huani jo'cabi Riusu. ²³ Mai ga'nihuë zi'inse'e ba'iyete ëñato, Yequëruanre yahueye bañu cajën, cambi ta'piyë mai. Ta'pima'itoca, gu'aye ëñoji ro'tayë mai. Yequëruanca re'oruan'ë cajën, ²⁴ cambi ta'piye ro'tama'inë. Ja'nca ro'tacuata'an, Riusubi baguë zi'inni, mai ga'nihuëna jo'case'ere ëñani, ja'nca ro'tama'iji. Maibi yahueni ta'pitoca, Riusubi caguë, Quë'rë yo'je ba'iru case'eta'an, quë'rë ta'yejeiye ba'iru'ë cayë yë'ë caji. Ja'nca caguëbi Cristo bain jubëte ëñani, quë'rë yo'je ba'iguë casi'quë ba'itoca, quë'rë ta'yejeiye ba'iguëte ëñaji Riusu. ²⁵ Ja'nca ëñaguëbi bain jubë ba'icua sa'ñeña je'o cayete yëma'iji. Si'acuabi sa'ñeña te'e ëñajën, sa'ñeña te'e conjën ba'ijë'ën caji Riusu. ²⁶ Mai ga'nihuëte ro'tato, te'e ja'si nesiru ba'itoca, si'a ga'nihuëbi ja'siji. Güina'ru, te'e bainguë se'gabi ai yo'oguë ba'itoca, si'a jubë bainbi baguë naconi ai yo'o'jën, baguëni te'e conjë'ën. Yequëbi ta'yejeiye ëñoguë ba'itoca, si'a jubë bainbi baguë naconi te'e bojojën ba'ijë'ën.

²⁷ Yureca, mësacua si'a jubë yua Cristo jubë ba'ijën, ga bainguëbi Cristoni bajën, baguëni te'e zi'inni ba'iyë mësacua. ²⁸ Ja'nca zi'inni ba'ijënna, Riusubi baguë bainreba jubëte re'huani, ru'ru baguë cuenueni raosi'cua quë'rë ta'yejeiye ba'icuaare re'huani jo'cabi. Ja'nrëbi, baguë coca masini quëacuicare re'huabi. Ja'nrëbi, bainni yihuoni ye'yocua, ja'nrëbi, ta'yejeiye yo'o yo'oye porecua, ja'nrëbi rau huachocua, ja'nrëbi bain carayete concua, ja'nrëbi bain

jubê ëjacua, ja'n'rêbi tin coca caye porecua, si'acua tin yo'o yo'oye porecuare re'huanî jo'cabi Riusu. ²⁹ Te'e yo'o yo'oye porecuare gare re'huamaji'i. Si'acuare baguê quê'rê ta'yejeiye yo'o yo'oye porecuare cuencuenî rao-maji'i. Si'acuare baguê coca masinî quê'acaiacuare re'huamaji'i. Si'acuabi bainnî ye'yoma'îñê. Si'acuabi Riusu ta'yejeiye yo'o yo'oye porema'îñê. ³⁰ Si'acuabi bain raure huachoye porema'îñê. Si'acuabi tin coca caye porema'îñê. Si'acuabi ba tin coca case'ere masinî quê'aye porema'îñê. ³¹ Ja'nca porema'icuatata'an, mësacua yua si'a jêja yo'ojên, Cristo bain jubête ta'yejeiye coñe, ja'anre ro'tajên yo'ojên ba'ijê'ên. Ja'nca ba'ijênna, yê'êbi yequê ma'a, quê'rê ta'yejeiye ba'î ma'are mësacuanî yurera yihuoguê, mësacuanî masî güeseyê yê'ê.

13

El amor

¹ Bainnî ta'yejeiye ai yêjên ba'ijê'ên caguê, ja'an ma'are mësacuanî masî güeseguê, mësacuanî yihuoyê yê'ê. Bain coca, Riusu anje sanhuê coca, ja'an tin coca quê'rê ta'yejeiye caye poreguêbi bainnî ta'yejeiye yêma'itoca, ro guêna macana huaiye'ru, ro hui'ya achoye tin coca caguê ba'iyê yê'ê. ² Ja'n'rêbi, Riusu cocare ta'yejeiye masinî quê'aye poreguê, si'a Riusu yahue masiyete ta'yejeiye masiye poreguê, Riusu yo'oye poreyete te'e ruiñereba si'a recoyo ro'tani jai cubêanre quêñoñe'ru ta'yejeiye yo'oye poreguê, ja'an poreguêreba poreguêbi bainnî ta'yejeiye yêma'itoca, ro yo'oyê yê'ê. ³ Yê'ê bonse si'ayete carajên ba'icuanî ro hu'o'huenî insiguê, Riusu yo'ore conza caguê, yê'ê ga'nihuêre'ga êonî si'a güeseguê, ja'an yo'oguêbi bainnî ta'yejeiye yêma'itoca, yê'êre re'oye gare beoji.

⁴ Bainnî ta'yejeiye yêjên ba'icuanî gu'aye yo'ocuanî bêñe beoye ba'ijên, bainnî re'oye conjên ba'iyê. Yequêcua ba'iyete êa êñañe beoye ba'iyê. Quê'rê ta'yejeiguê'ê, gare caye beoye ba'iyê. ⁵ Bacua se'gare'ru huanñoñe beoye ba'iyê. Yequêcuanî hui'ya yo'oma'îñê. Yê'ê se'gabi re'oye yo'oye poreyê cama'îñê. Yequêcuanî gu'aye yo'ojênna, bêñma'îñê. Yequêcua gu'aye yo'ose'ere ro'tama'îñê. ⁶ Gu'aye yo'ose'ere êñani bojoye beoye ba'iyê. Re'oye yo'ose'ere êñani bojoyê. ⁷ Bainnî ta'yejeiye yêjên, bacua porema'îñete ro'tamajên, quê'rê ta'yejeicua ruiñê cajên, bacua re'ojeyete jo'caye beoye êñajên êjojên ba'iyê. Ai yo'ojên ba'ito'ga, jêja recoyo re'huajê'ên cajên, bacuanî bojora'rê conjên ba'iyê.

⁸ Ên yija re'otobi carajeiguêta'an, bainnî ta'yejeiye yêjên ba'icuanî bainnî yêye gare jo'cama'îñê. Riusu coca masinî quê'ase'eta'an, bainbi huanê yeja'cua'ê. Tin coca case'eta'an, bainbi jê'te cama'ija'cua'ê. Bain ta'yejeiye masise'eta'an, jê'te ro'taye beoye ba'ija'cua'ê. ⁹ Riusu coca masinî quê'ayete cato, Riusu masiye'ru ta'yejeiye masiye porema'îñê mai. Riusu quê'aye'ru ta'yejeiye quê'aye porema'îñê mai. ¹⁰ Ja'nca porema'icuatata'an, Riusubi ta'yejeiye porecuare maire re'huaja'guê'bi. Ja'nca re'huaguêna, mai yure masinî quê'ayete gare jo'canî senjoja'cua'ê.

¹¹ Zin hua'na ba'iyê'ru yureña ba'iyê mai. Yê'ê zinrên ba'iguêbi zin caye'ru coca caguê ba'nhuê. Zin ro'taye'ru ro'taguê ba'nhuê. Zin ta'yejeiye yo'oye ro'taye'ru ro'taguê ba'nhuê. Ja'n'rêbi, irani têjini, êmêguê ba'iguêbi yê'ê zin ba'ise'ere jo'canî senjohuê yê'ê. ¹² Yureñabi, Riusu masiye'ru ta'yejeiye masija'ma cajên, te'e ruiñe masiye porema'îñê. Si'si êña re'ahuana êñañe'ru ba'iyê mai. Riusu ba'iyete yureña te'e ruiñe êñañe caraguêta'an, baguê êñorên ti'anguêna, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye poreja'cua'ê. Yureña, Riusu ba'iyete ta'yejeiye masima'iguêbi, ja'anrên ti'anguêna, baguê ba'iyete te'e

ruiñerebara masija'guë'ë yë'ë. Riusubi yë'ëre masiguë'ru güina'ru baguëni te'e ruiñe masija'guë'ë yë'ë. ¹³ Ja'nca ba'iguëna, maibi ën re'otore ba'ijën, Riusu ëñoja'ñete jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën bañuni. Riusu naconi te'e ba'ija'yete jo'caye beoye ëñajën ëjojën bañuni. Bainni ta'yejeiye ai yëjën bañuni. Ën yija gare carajeija'guëta'an, maibi si'arën ja'nca yo'o'jën ba'ija'cua'ë. Si'a yequë yo'o yo'o'jën ba'iyete gare jo'cani senjoja'cua'ë. Ja'n'rëbi, Riusu naconi gare ju'iñe beoye ba'ijën, maibi quë'rë ta'yejeiye bainni ai yëreba yëjën ba'ija'cua'ë.

14

El hablar en lenguas

¹ Ja'nca ba'ija'cua sëani, ru'ru bainni ta'yejeiye yëye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'n'rëbi yo'je, Riusu Espiritubi ta'yejeiye conguëna, ën re'oto ta'yejeiye yo'o yo'oye poreyete ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu coca masini quëaye poreyete quë'rë senjën ba'ijë'ën. Ja'nca masini quëaye porecuabi Cristo bain jubëte re'oye yihuojënna, bacuabi quë'rë jëja recoñoa re'huani quë'rë se'e jaijeijën ba'iyë.

² Tin coca caye porecuaca bainre yihuoma'iñë. Tin coca sëani, bainbi achama'iñë. Riusu se'gabi achaguëna, Espiritu yahue masise'ere bojojën cayë. ³ Ja'nca sëani, Riusu coca masini quëaye quë'rë senjën ba'ijë'ën. Ja'nca quëajënna, Cristo bain jubëbi achani Cristo ba'iyete quë'rë masini, ai yo'o'jën ba'icuata'an, Cristo coñete ro'tajën bojoyë. ⁴ Tin coca cacuabi Espiritu naconi cajën, bacua se'gabi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo re'huayë. Riusu coca masini quëacuaca si'a Cristo jubë bainni yihuojënna, si'a jubëbi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo re'huayë.

⁵ Yureca, mësuca si'acuabi tin coca caye poreyete sentoca, mësuabi re'oye señë, cayë yë'ë. Ja'nca caguëca Riusu coca masini quëaye poreyete quë'rë senjën ba'ijë'ën, cayë. Riusu coca masini quëacuabi tin coca cacua'ru Cristo bainni quë'rë re'oye coñë. Tin cocabi Cristo bainni catoca, Cristo bainbi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo re'huaja'bë cajën, ba tin coca case'ere masini quëaguëte cu'ejë'ën. ⁶ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësuaca achani ye'yejë'ën. Yë'ë yua mësuacana ye'yoguë saiguëbi tin cocabi catoca, mësuabi ro achajën ñu'iñë. Riusubi yahue masiyete masini quëani yihuotoca, ja'n'rëbi mësuabi achani, quë'rë re'oye ye'yeye poreyë.

⁷ Tin coca case'ere huesëtoca, ro gue gu'a achose'e se'ga ba'iji. Jurihuë, arpa, ja'an músicabëanre te'e ruiñe huaima'itoca, ba achacuabi ba músicate hueseyë. ⁸ Soldado hua'naga guerra huaiye ëjojënna, trompeta juiguëbi huacha juitoca, soldado hua'nabi ro achajën, jubëan ñë'cama'iñë. ⁹ Mësuca'ga güina'ru ba'iyë. Mësuabi tin coca, bain huesë cocare quëani achotoca, ¿ba achacuabi queaca achani ye'yeye poreyëne? Ja'nca quëani achocuabi ro cajënna, bainbi ro achajën ñu'iñë. ¹⁰ Si'a ën re'oto bainbi tin coca cacua ai ba'iyë tin cajënna, mësuaca masiyë. Ja'nca tin cajënna, si'a coca achacuabi bacua coca case'ere masiyë. ¹¹ Ja'nca masijënna, yë'ëca ba cocare huesëtoca, ba tin coca caguëte ro achayë yë'ë. Baguë'ga yë'ëni ro caji. ¹² Mësuca'ga güina'ru ba'iyë. Riusu Espiritu ta'yejeiye coñete senjën, Baguë ta'yejeiye yo'o yo'oye porecuaca bañu cajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, Cristo bain jubëte quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'tacure re'huayë mësuaca.

¹³ Ja'nca re'huaye yëjën, tin cocare caye porecuabi Riusuni senjën, ba cocare masiyë yë'ëre conjë'ën. Bainni quëani achoza cajën, ja'an poreyete senjën ba'ijë'ën. ¹⁴ Yë'ë'ga Riusuni tin cocabi ujaguë, yë'ë recoyobi bojoguë, Riusuni yë'ë yi'obobi caguëta'an, ba cocare ro huesëguë, yë'ë case'ere ro'taye

porema'inë yë'ë. ¹⁵ Ja'nca porema'iguëbi çyë'ë guere yo'oguë'ne? Riusuni ujato, yë'ë tin cocare masini ujazaniñë yë'ë. Riusuni gantato, yë'ë tin cocare masini gantazaniñë yë'ë. Mësacua'ga güina'ru yo'oye senjën ba'ijë'ën. Yequëcuabi mësacua ujani gantayete achani bojoja'bë. ¹⁶ Mësacuabi tin coca cajën, Riusuni ta'yejei coca ujañën, Surupa cajën bojocuata'an, yequëcua tin coca achaye huesëcuabi ti'anjën, mësacua tin cocare ro achajën, mësacuani ujaye coñe gare porema'inë. ¹⁷ Mësacuabi Riusuni tin cocabi te'e ruiñe ujacuata'an, yequë bainbi ro achajën, Huesë ëaji cajën, quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'tacua re'huama'inë bacua. ¹⁸ Mësacua si'acuabi tin coca caye porejënna, yë'ëca tin cocare quë'rë ta'yejeiye caye poreyë. Ja'nca poreguëbi Riusuni surupa caguë bojoyë. ¹⁹ Ja'nca ba'iguëta'an, Cristo bain jubëna ñë'cani, bacuani yihuoni, quë'rë ta'yejeiye ye'yesi'cuare re'huaye ai yëyë yë'ë. Ja'nca sëani, tin cocare ro cani jëhuatoca, gu'aji. Choa ma'carë se'gare te'e ruiñe achoye catoca, ai re'oye ba'iji.

²⁰ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuani tin coca cayete yihuoguë, ro mësacua bojo huanofete ro'taye beoye ba'ijë'ën, cayë yë'ë. Ja'nca ba'itoca, ro zin hua'na ye'yema'isi'cua'ru ye'yema'isi'cua ba'iyë mësacua. Gu'aye yo'oye se'gare ye'yema'isi'cua ba'ijë'ën. Mësacua tin coca cayete yihuoguë, te'e ruiñe ro'taye ye'yesi'cua ba'ijë'ën, cayë yë'ë. ²¹ Riusu ira coca toyani jo'case'ere'ga ëñani, tin coca caye ba'iyete ye'yejë'ën: "Yureca, tin bainre cuenueni, Israel bainna saoja'guë'ë yë'ë. Bacuabi tin cocare cani achojënna, Israel bainbi yë'ë cocare achaye gare güeja'cua'ë, cabi mai Èjaguë" toyani jo'case'e ba'iji. ²² Ja'nca cani jo'case'e ba'iguëna, Riusubi tin coca caye ba'iyete maini masi güeseji. Tin coca cacuabi Riusu cocare quëani achojënna, Cristoni recoyo ro'taye yëma'icua se'gabi bëñë. Si'a recoyo ro'tacuaca bañë. Riusu cocare masini quëacuabi quëani achojënna, Cristoni si'a recoyo ro'tacua se'gabi bojojën achayë. Ro'taye yëma'icua bañë. Riusu cocare masiye porema'inë. ²³ Ja'nca sëani, Cristo bain jubëbi ñë'cani, si'acuabi tin cocare catoca, ja'nrëbi yequëcua Cristoni recoyo ro'tama'icua ti'anni achato, Ro güebe neni cayë, mësacuare cayë bacua. ²⁴ Pero Cristo bainbi ñë'cani, si'acuabi Riusu cocare masini quëatoca, yequë bainguë Cristoni recoyo ro'tama'iguëbi ti'anni achato, Riusu cocareba ba'iyë yë'ëre huanoji caguë, baguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'e si'ayete ro'tani, Riusuni, Ai gu'aye yo'osi'quë'ë yë'ë caguë, ²⁵ baguë recoyo yahue ro'taguë ba'ise'e si'ayete gare jo'cani, Riusu Èjaguë ba'iyete te'e ruiñe masini, ja'nrëbi Riusuni gugurini umeni, Riusu yua ta'yejeiyereba Èjaguë'bi ba'iji caguë, Riusuni ai ta'yejeiye yëguëbi ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi mësacua jubëte caguë, Riusubi mësacua naconi gare te'e ba'iguëreba ba'iji caguë ba'iji baguë.

Háganlo todo decentemente y con orden

²⁶ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi ñë'cajën, Riusu cocare quëani achoye yëjën, ñaca quëani achojën ba'ijë'ën. Mësacua jubë ba'icuaabi Riusu Espiritubi conguëna, Riusu cocare masijën, yequëcuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyete gantajën bojoñu cajën, yequëcuabi Riusu coca ën cocare ye'yoñu cajën, yequëcuabi Riusubi guënamë toya ëñoquëna, quëani achoñu cajën, yequëcuabi tin cocabi Riusu ba'iyete quëañu cajën, yequëcuabi Ba tin cocare masini quëaye poreyë yëquëna cajën ba'iyë. Ja'nca caye yëcuabi ru'ru Cristo bain quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'taja'yete cu'ejën ba'ijë'ën. ²⁷ Ja'nca cu'ejën ba'icuaabi ñaca yo'ojën ba'ijë'ën. Tin coca cacua banica, samucuabi caja'bë. Samutecuabi catoca, yequëcuabi se'e cama'ija'bë. Tin coca cacuabi te'ena, te'ena bainni coca cajënna, yequëbi ba cocare masini te'e ruiñe quëani achoja'guë. ²⁸ Tin coca

masini quëaguëbi beotoca, tin coca cacuabi Riusu bain jubëni caye beoye ba'ija'bë. Bacua se'gabi Riusu se'ga naconi te'e cajën ba'ija'bë. ²⁹ Ja'nrëbi, Riusu coca masini quëacua, samucua o samutecuabi Riusu cocarebare quëani achojëna, yequëcuabi achani, bacua coca te'e ruiñe ba'iyete, o huacha ba'iyete masini caja'bë. ³⁰ Te'eguë se'gabi Riusu cocarebare masini quëani achoguëna, Riusu Espiritubi baguë masi cocare yequëni masi güesetoca, ru'ru quëaguëbi cani tējija'guë. Cani tējiguëna, yequëbi baguë cocare quëani achoga'guë. ³¹ Yureca, mësacuabi Riusu Espiritu coca masi güesese'ere quëani achoye yējën, si'acua yua te'ena, te'ena, bainni quëani achoj'ëñ. Ja'nca quëani achojëna, si'a bainbi achani, re'oye ye'yeni, quë'rë ta'yejeiye recoyo ro'tacua ruiñë. ³² Riusu Espiritubi baguë cocare masi güeseguëna, Riusu bain masini quëacuabi Espiritu yëye'ru yo'ojën, ro bacua ca ëayete gare jo'cayë. ³³ Riusubi ro huesë ëaye beoye yo'oguëbi baguë bain jubë coca quëani achoyete re'oye cuencueye masiji.

Yureca, Cristo bain jubëan, si'aruan ba'icua yo'oye'ru mësacua'ga ëñere güina'ru yo'ojën ba'ij'ëñ. ³⁴ Cristo bainbi ñë'cajëna, romicuabi nëcani masi coca caye yëtoca, bacuare ëñsej'ëñ. Riusu ira coca cani jo'case'ere ëñani, güina'ru yo'ojën ba'ij'ëñ. Bacua ëñjëbi guansegüëna, baguëni te'e ruiñe achani yo'oye ba'ijën, Cristo bain jubëni masi coca caye beoye ba'iyë. ³⁵ Yequëcua casi cocare huesëtoca, bacua hu'ëna ti'anni bacua ëñjëni senni achaja'bë. Cristo bain ñë'casi'cuani senni achama'ija'bë. Romicuabi nëcani Cristo bain ñë'casi'cuani catoca, ai huacha yo'oyë.

³⁶ Mësacuabi yequëcua Cristo bain jubëan yo'oye'ru güina'ru yo'oye yëma'itoca, mësacuan i ëñama'ija'gu'ë yë'ë. Mësacuabi cajën, Riusu cocarebare masicua gañacua'ë yëquëna cajëna, mësacuan ai bëiñe cayë yë'ë. ³⁷ Mësacua Riusu Espiritu cocare masini quëacua ba'iyë, ja'anre ro'tajën, yë'ë coca yure toyani guansegüëna, te'e ruiñe achani güina'ru yo'ojën ba'ij'ëñ. Mai Eǵaguëbi guansegüëna, mësacuan güina'ru toyani guansehüë yë'ë. ³⁸ Te'e ruiñe achani yo'oye yëma'icua banica, bacuan i ëñamajën ba'ij'ëñ.

³⁹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuan i ñaca yihuoni tējijyë yë'ë. Riusu cocare masini quëaye ru'ru senjën ba'ij'ëñ. Ja'nca ba'icua bi tin coca caye yëcuare ëñsema'ij'ëñ. ⁴⁰ Cristo bainbi ñë'cani, Riusu Espiritubi baguë cocare masi güeseguëna, ba masicua bi te'ena, te'ena, quëani achojën ba'ij'ëñ. Ro huesë ëaye beoye yo'ojën ba'ij'ëñ.

15

La resurrección de Cristo

¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi Cristo cocarebare mësacuan i quëani achoguë ba'iguëna, mësacua ro'tajën ba'ij'ëñ. Mësacuabi ja'an cocare achani, si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tani, yureña ba coca caye'ru güina'ru yo'ojën, quë'rë ta'yejeiye ba'icua ruinjën, ² Riusu ba'i jobona ti'anja'cuare re'huasi'cua ba'iyë mësacua. Ja'an cocare quë'rë se'e achajën, gare jo'cayë beoye yo'ojën ba'ij'ëñ. Mësacuabi yequë'rë ba cocare ro achajën ba'isi'cua ba'itoca, ba coca caye'ru te'e ruiñe yo'oye mësacua huanoma'iji.

³ Yë'ë yua ba cocare mësacuan i quëani achoguë, yë'ë ye'yese'ru güinareba'ru mësacuan i quëani achoni yihuoguë baë'ë. Ëñ coca yua quë'rë ta'yejeiye ba'i coca'ë: Riusu coca toyani jo'case'ru ba'iguëna, Cristobi mai gu'a jucha ro'ina güina'ru junni tonbi. ⁴ Ja'nca junni tonguëna, baguë bainbi baguëte tanhuë. Tanjënna, ja'nrëbi samute ba'i umugusebi go'ya rajji'i. Riusu coca toyani jo'case'ru güinareba'ru go'ya rajji'i baguë. ⁵ Ja'nca go'ya

rani, ja'nrebi, Pedroni eñobi. Ja'angueni eñoni, ja'nrebi baguë bain concua si'a jubë docecuani eñobi. ⁶ Ja'nca eñoni, ja'nrebi yequëcua baguë bainni eñobi. Eñoguëna, quë'rë quinientos ba'i jubëbi te'erute ba'ijën, baguëni eñahuë. Ja'anre eñasi'cua yequëcuabi yureña junni tonsi'cua ba'iyë. Yequëcua quë'rë jobo ba'icuabi yuta huajëyë. ⁷ Ja'nca eñajënna, ja'nrebi Cristobi Santiagoni eñobi. Eñoni, ja'nrebi baguë ëja bain cuencuesi'cua si'acuani eñobi. ⁸ Ja'nrebi, yo'jereba ba'irën ti'anguëna, yë'ëni eñobi. Yequëcuabi yë'ëre cajën, Riusu cue'yosi'quë'bi ba'iji, yë'ëre cahüë. ⁹ Yë'ë yua si'a Cristo ëja bain cuencuesi'cuare eñato, yë'ë yua bacua'ru quë'rë yo'jereba ba'iguë'bi ba'iyë, Riusu bain jubëni je'o basi'quë sëani. ¹⁰ Ja'nca ba'isi'quëreta'an, Riusubi yë'ëni re'oye eñaguë, yë'ëni conguë, yë'ë yure ba'iyë'ru yë'ëre re'huanijocabi. Ja'nca re'huanijocaguëbi ro guaja yo'omajji'i. Yë'ëre ja'nca re'huanijocaguëna, baguë ëja bain cuencuesi'cua yo'o conse'ru quë'rë si'a jëja Riusuni yo'o conguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi ro yë'ë se'gabi yo'omaë'ë. Riusubi yë'ëni re'oye eñani, yë'ëni conguëna, ja'nca si'a jëja baguëni yo'o coñe poreguë ba'iyë yë'ë. ¹¹ Ja'nca sëani, Cristo cocarebare achani si'a recoyo ro'tahuë mësacua. Yë'ëbi quëani achoguëna, yequëcua Riusu ëja bain cuencuesi'cuabi quëani achojën, te'e quëani achohüë bacua. Quëani achojënna, mësacuabi achani si'a recoyo ro'tahuë.

La resurrección de los muertos

¹² Ja'an cocare quëani achojënna, ¿guere cayë'ne? Eñ coca: Cristobi junni tonsi'quëbi gare go'ya rajji'i, cani achojën si'a jubë Riusu bainbi cayë. Ja'nca cajënna, mësacua jubë ba'icua yequëcuabi cajën, junni huesësi'cuabi gare go'ya raiye beoye ba'iyë cajën, ai huachareba cayë bacua. ¹³ Mësacuabi te'e ruiñe cajën ba'itoca, yëquëñabi Cristo go'ya raise'ere quëajën, ro coquejën ba'ire'ahuë. ¹⁴ Cristobi go'ya raima'isi'quë ba'itoca, Riusu cocareba si'aye ro coquejën ro quëani achojën ba'ire'ahuë. Mësacua'ga achajën, si'a recoyo ro'tajën, ro guaja yo'ojën ba'ire'ahuë. ¹⁵ Yëquëñabi baguë cocare quëani achojën, Cristobi go'ya rajji'i cajën, te'e ruiñe cayë cajën, ro coquejën ba'ire'ahuë. ¹⁶ Bain junni huesësi'cuabi go'ya raiye beoye ba'itoca, Cristobi go'ya raisi'quë ba'ima'ire'abi. ¹⁷ Ja'nca ba'ima'iguë ba'itoca, mësacuabi baguëni si'a recoyo ro'tajën, ro yo'ojën ba'ire'ahuë. Mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e gare jo'cani senjoma'ise'e ba'ire'ahuë. ¹⁸ Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, ja'nrebi junni huesëni, gare carajësi'cua ba'ire'ahuë. Ba toarona gare sani huesësi'cua ba'ire'ahuë. ¹⁹ Mësacuabi cajën, Cristoni recoyo ro'tacuabi yure ba'i umuguseña se'ga Riusu insiyete coye poreyë cajën, mësacuabi te'e ruiñe cajën ba'itoca, mai jubë Cristo bainbi si'a ën yija bain'ru quë'rë gu'ajani senjosi'cua ba'ire'ahuë.

²⁰ Ja'nca ba'iyeta'an, mësacuabi ro huacha cajën ba'iyë. Cristobi junni tonsi'quëbi gare go'ya raisi'quë ba'iji. Baguë yua ru'ru go'ya rani, ja'nrebi si'a baguë bain junni huesësi'cuabi baguë go'ya raise'ëru güina'ru go'ya raijën ba'ija'cua'ë. ²¹⁻²² Adán ba'ise'ere ro'tani ye'yej'ën. Riusu guansenijocase'ru te'e ruiñe yo'oma'isi'quëbi junni huesëguëna, si'a bain yo'je raicuabi güina'ru junni huesëye bahuë. Cristoca Riusu guansenijocase'ru te'e ruiñe yo'osi'quëbi yua junni tonni go'ya rajji'i. Ja'nca sëani, si'a bain Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuabi junni huesëni, gare go'ya rani, si'arën ba'ija'cua'ë. ²³ Ja'ncareba go'ya raijën ba'ija'cua'ë. Riusu cuencuesë'ru güina'ru ba'ija'cua'ë. Cristobi ru'ru go'ya rajji'i. Ja'nrebi yo'je, maire in rai umuguse ti'anguëna, si'a baguë bain, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icuabi güina'ru go'ya rani, baguë naconi si'arën te'e ba'ijën

ba'ija'cua'ë. ²⁴ Ja'n'rëbi, yo'jereba ba'irën, baguë cuencuese'e si'aye yo'oni tējini, Cristo yua baguë Taita Riusuni quëaja'guë'bi: "Taita, zupai huatini gare ñu'ñujei güesesi'quëbi më'ë ta'yejeiye ba'i re'otore më'ëna jo'cayë yë'ë. Ja'nca jo'caguëna, si'aye coni bajë'ën" quëaja'guë'bi Jesucristo. Ja'nca quëaja'guëta'an, baguë cuencuese'ere yuta yo'oye caraji. Ru'ru, baguëre je'o bacua si'acuare huesoni si'aja'guë'bi. Bacuabi yuta cue'yoni ta'yejeiye guansejënna, bainbi Jaë'ë cajën, bacua ta'yejeiye éjacuare'ru ëñajën, bacuani sehuojën ba'iyë. ²⁵ Ja'nca ba'ijënna, Cristore je'o bacua si'acuani gare huesoni si'aye tëca, Cristobi si'aye guanseguë ba'ija'guë'bi. ²⁶ Ja'nca huesoni si'ani, ja'n'rëbi yo'je, zupai huatini gare huesoni si'aja'guë'bi. Ba huati yua bainni junni huesë güeseguëbi gare huesoni si'asi'quë ba'ija'guëna, bainbi gare se'e junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë. ²⁷ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: "Cristobi si'ayereba guanse Éjaguë ba'ija'guë'bi." Ja'nca caguëta'an, Taita Riusuni guansema'ija'guë'bi, Riusu yua Cristoni guanse güeseguë sëani. ²⁸ Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, Riusu Zin Jesucristobi si'ayereba guanse Éjaguë ba'ija'guë ba'ini, ja'n'rëbi baguë Taita Riusuna bonëni caja'guë'bi: "Taita, më'ëbi yë'ëre si'ayereba guanse Éjaguëre re'huaguëna, si'ayereba më'ë guëon na'mina jo'cayë yë'ë. Yë'ëre'ga bani guanseguë ba'ijë'ën" caja'guë'bi. Ja'nca caguëna, si'a re'oto bainbi Riusuni ëñani, Baguë se'gabi si'ayereba ta'yejeiyereba Éjaguë'bi ba'iji cajën ba'ija'cua'ë.

²⁹ Yureca, bain junni huesësi'cuabi gare go'ya raiye beoye ba'itoca, Cristo bainbi ro huesë ëaye yo'ojën ba'ire'ahuë. Yë'ë bain junni huesësi'cuani se'e ëñajaza cajën, bautiza güesejën, ro huesë ëaye yo'ojën ba'ire'ahuë. ³⁰ Yëquëna'ga Cristoni yo'o conjën, jo'cayë beoye ai yo'ojën, yequërë junni huesëyena ñañani tonjën, Cristoni yo'o conjën, ro huesë ëaye yo'ojën ba'ire'ahuë. ³¹ Mësacuani ai yëreba yëguë ba'iyë yë'ë. Mësacua naconi Cristoni te'e zi'inguëbi mësacuani ai yëguë, yë'ë je'o bacua yë'ëre huani senjoñete gare ro'tama'iguëbi mësacuani congüë ba'iyë yë'ë. ³² Énjo'on, Efeso huë'e jobore ba'iguëbi yë'ë je'o bacuani ai huaji yaye ëñaguëna, airu hua'i hua'na yë'ëre coca neni huani senjoñe'ru ba'iyë bacua. Ja'nca ba'ijënna, bainbi go'ya raiye beoye ba'itoca, ro huesë ëaye yo'o congüë ba'ire'ahuë yë'ë. Ira bain coca caní jo'case'ru güina'ru yo'oguë ba'ire'ahuë mai: "Míato junni huesëja'cua sëani, yure umuguse aon anni, jo'cha uncuni, sa'ñeña bojojën ba'ñuni" caní jo'cajënna, güina'ru yo'ojën ba'ire'ahuë mai. ³³ Ja'nca yihuojën yo'ocuata'an, mësacuabi achaye beoye ba'ijën, ro coque güesema'ijë'ën. Mësacuabi gu'a bain naconi te'e ganijën ba'itoca, mësacuabi re'oye yo'oyete jo'cani, gu'ajejën, ñañani toñë. ³⁴ Ja'nca sëani, mësacua yua te'e ruinë ëñajën ro'tajën ba'ijë'ën. Mësacua gu'aye yo'ojën ba'iyete gare jo'cani, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Mësacua jubë ba'icua yequëcuabi Riusuni gare huesëjën, gu'aye yo'ojënna, ¿mësacua guere yo'ojën bacuani cuencueni etoni saoma'íne'ne? Mësacua yua huaji yëjën ba'ire'ahuë.

Cómo resucitarán los muertos

³⁵ Yureca, yequëcuabi senni achajën, "¿Junni huesësi'cua queaca go'ya raiye'ne? ¿Queaca ëñe'ne?" ja'an cocare cajën, ³⁶ ro huesë ëaye ro'tajën, ja'anre senni achayë. Aito. Tin ga'nihuëanre bajën go'ya raija'cua'ë. Aonra'carëan yijana tanse'ere ëñani ye'yejë'ën. Aon sahuabi ticuto, ru'ru aonra'carëbi ju'inji. ³⁷ Ju'inguëna, ba aon ticu'ga tinreba ëñoji. Aonra'carë'ru gare ba'ima'iji. Ro trigora'carë ba'iguë, o yequëra'carë, ja'an se'ga ba'iji. ³⁸ Ja'nca ba'iguëbi, Riusu cuencueni jo'case'ru ba'iyë gue sahuabi ticuni

iraji. Tinra'carë ba'itoca, tin sahuabi ticuni iraji. ³⁹ Huajë gani hua'na'ga Riusu re'huani jo'casi hua'na yua tin ënocua ba'iyë. Bain hua'na, airu hua'i hua'na, ca hua'i hua'na, ziaya hua'i hua'na, si'a hua'na yua tin ënocua ba'iyë.

⁴⁰ Ja'nrëbi, guënamë re'otona ëñato, Riusu re'huani jo'casi ma'carëanbi re'oye ëñoguë, tin ëñoguë ba'iji. ⁴¹ Ënsëguë, ña'ñaguë, ma'choco hua'i, ja'anbi tin go'sijeije ba'iyë, ga ma'choco ba'iyë yua tin go'sijeije ba'iji.

⁴² Ja'nca ba'iguëna, bain ju'insi'cua go'ya raiye ba'ija'yete ye'yejë'ën. Bacua ru'ru ba'i ga'nihuë'ru tin ga'nihuë bayë. Bacua ru'ru ba'isi ga'nihuëbi junni huesëguë ba'iguëta'an, bacua go'ya rairën ti'anguëna, tin ga'nihuë bacuabi gare ju'inë beoye ba'ija'cua'ë. ⁴³ Ru'ru ba'i ga'nihuë, carajei ga'nihuë ba'iguëna, go'ya raisi ga'nihuë aireba re'o ga'nihuë ba'iji. Ru'ru ba'i ga'nihuë ro pa'npo ëaguëna, go'ya raisi ga'nihuë ai ta'yejeiyereba ba'i ga'nihuë ba'ija'guë'bi. ⁴⁴ Ro ën yija ga'nihuëbi si'aguëna, Riusu ba'i re'oto ga'nihuë tin ga'nihuëre baja'cua'ë mai. Ja'an ga'nihuëre bajën, Riusu naconi si'arën ba'ijën, gare carajeije beoye ba'ija'cua'ë mai. ⁴⁵ Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani, Adán ba'ise'ere masijë'ën: "Ru'rureba raisi'quë yua bain ga'nihuëte baguëbi huajëguë nëcabi." Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, Jesucristobi jë'te raiguë, ai ta'yejeiyereba Èjaguë, bain recoyo huajë güese Èjaguë baji'i.

⁴⁶ Ja'nca ba'iguëbi ru'rureba raimaji'i. Bain ga'nihuë baguëbi ru'ru raiguëna, bain recoyo huajë güeseaguëbi yo'je raji'i. ⁴⁷ Ru'rureba raisi'quë ya'obi re'huasi'quëbi carajeija'guë se'ga baji'i. Yo'je raisi'quëca Riusu ba'i jobobi raisi'quëbi gare carajeije beoye ba'iji. ⁴⁸⁻⁴⁹ Ja'nca ba'iguëna, maibi yureca ën yijare ba'ijën, mai ga'nihuë yua Adán ga'nihuëre'ru bajën, ya'obi re'huasi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'icuata'an, maibi Riusu ba'i re'otona ti'anni ba'ijën, tin ga'nihuëte baja'cua'ë. Jesucristo go'ya raisi ga'nihuëre'ru baja'cua'ë mai.

⁵⁰ Ja'nca ba'ijënna, yë'ë bain sanhuë, mësacuanu yihuoreba yihuoyë yë'ë. Riusu ba'i re'otona ti'anto, ro ën yija ga'nihuë gare beocua ba'ija'cua'ë. Ja'an ga'nihuë carajeija'guë sëani, ja'an ga'nihuë naconi Riusu ba'i jobo, si'arën ba'i jobona ti'añe gare porema'inë. ⁵¹ Yë'ë yua mësacuanu yihuoguë, mësacuanu ñaca yahue quëayë yë'ë. Mai hua'na si'a jubëbi junni huesëma'inë. Mai jubë ba'icua yequëcuabi huajë mëni, Riusuna saija'cua'ë. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi mai si'acuanu mai ga'nihuëte mame re'huaja'guë'bi. ⁵² Te'e jëana mame re'huaguë ba'ija'guë'bi. Mai ñacoga ma'niñe'ru quë'rë te'e jëana ja'nca yo'oguë, coneta juiye quë'rë yo'jereba jui güeseguë, ba mame re'huayete masi güeseji. Ja'nca jui güeseguëbi baguë bainreba junni huesësi'cuanu go'ya raiye choija'guë'bi. Ja'nca choiguë, mai hua'na si'acua, junni huesësi'cua o huajëjën ba'icua, si'acuanu tin ga'nihuë bacuare maire mame re'huaja'guë'bi.

⁵³ Ja'nca mame re'huaguëna, mai yure ba'i ga'nihuë jëja beo ga'nihuë gare carajeise'e ba'ija'cua'ë. Ba'ijën, tin ga'nihuë gare carajeije beoye ba'i ga'nihuëte coni baja'cua'ë mai. Ja'nca ba'icuabi gare se'e junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë mai. ⁵⁴ Ja'nca mame re'huasi'cua ba'ijënna, Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë'bi: "Riusubi yua zupai huatini ñu'ñu güeseni si'aja'guë'bi. Ja'nca yo'oguëna, baguë bainbi gare se'e ju'inë beoye ba'ija'cua'ë. ⁵⁵ Zupai huati ñu'ñujeisi'quë ba'iguëna, maibi gare se'e ju'inë beoye ba'ija'cua'ë. Jai buni hua'guë totayo rutase'e ba'iguë'ru ba'iji. Maini ja'si yo'oye gare porema'iji." Ja'nca caji Riusu coca toyani jo'case'e. ⁵⁶ Ja'an totayote cato, bain gu'a jucha yo'ojën ba'iyete caji. Bain hua'nabi Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'oye porema'icua sëani, bacuabi gu'a juchare bayë. Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'ozca cacuata'an, bain hua'nabi yo'oye porema'icuabi Riusu bënni senjoja'ñete ja'ansi'cua jëaye gare porema'icua ba'iyë. ⁵⁷ Ja'nca yo'oye porema'icuata'an, mai Èjaguë

Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua ja'ancuabi Riusu bënni senjoja'ñete jëaye ba'iyë. Jëaye ba'ijën, si'arën huajë hua'na ba'ijën ba'ija'cua'ë mai.

⁵⁸ Ja'nca sëani, yë'ë bain sanhuë, jëja recoyo bacua ba'ijë'ën. Si'a coca bain tin yihuoni ye'yoyete ro'taye beoye ba'ijë'ën. Riusu yihuoni ye'yoye se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu in rairën ti'anja'ñete jo'caye beoye ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Maire in raija'guëbi maini tin ga'nihuë mame re'huani, maini baguë ba'i jobona bëa güeseja'guë'bi. Ja'nca sëani, mësacuabi ja'an ba'ija'yete ëñajën ëjojën, si'a mai Ëjaguë yo'o cayete si'a jëja quë'rë re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Riusu yo'o cayete yo'ojën banica, gare guaja yo'oye beoye ba'ija'cua'ë. Si'a baguë yo'o guansequëna, ai ta'yejeiye ba'iyë baguëni yo'oye conjën ba'iyë mai.

16

La colecta para los hermanos

¹ Yureca, mësacuabi Riusu bain bonse caracua, Jerusalén huë'e jobo ba'icuaire ro'tajën, Curire huëoni bacuana ro insini saofu cajëna, mësacuani ñaca yihuoguë quëayë yë'ë. Riusu bain jubëan Galacia yija ba'icuaani guanse'e'ru güina'ru yo'ojë'ën mësacua. ² Si'a semana, Riusu ta'yejeiye ba'i umuguse ba'iguëna, mësacua curi con baye, Riusu insise'e caguë, ja'anre cuencueni, mësacua insiye poreye'ru ca'ncona re'huani, yë'ë ti'añe tëca bani ëjojë'ën. Ja'nca bani ëjotoca, mësacua curi insija'yete ja'ansirën saoye poreja'cua'ë. Ja'an curire huëoni re'huama'itoca, yë'ëbi ti'anguëna, si'a curire te'e jëana huëoye ai jëjaji. ³ Ja'nca sëani, mësacuabi ba curire bojora'rë huëoni re'huajëna, yë'ëbi ti'anni, ba curire mësacua bain cuencuesi'cuana jo'cani, Jerusalenna saocaija'guë'ë. Mësacuabi cajëna, Jerusalén bainni utire toyani insiguëna, bacuare saocaija'guë'ë yë'ë. ⁴ Ja'an curire insini saojën, yë'ëre'ga saoye yëtoca, yë'ë'ga mësacua bain saija'cua naconi te'e saija'guë'ë yë'ë.

Planes de viaje de Pablo

⁵ Yureca, mësacuani ëñaguë saija'yete cato, ru'ru Macedonia yijana gani-jani, ja'nrëbi yo'je, mësacuani ëñaguë saija'guë'ë yë'ë. ⁶ Ja'nca ëñaguë saiguëbi porenica mësacua naconi zoe ba'iyë yëyë. Yequërë ocorën carajeiye tëca mësacua naconi ba'ija'guë'ë yë'ë. Ba'ini, ja'nrëbi se'e sai bi'raguëna, mësacuabi yë'ëre bojojën, yë'ëre re'oye despidejën saojë'ën. ⁷ Yurera, choa umuguseña se'ga mësacua naconi ba'iyë yëma'iguëbi yureña mësacua ëñaguë saima'inë. Quë'rë zoe ba'iyë yëguëbi jë'te saiyë, Riusubi ënsema'itoca. ⁸ Yureca, Efeso huë'e jobore ba'iguë, Pentecostés fiesta umuguseña tëca ba'ija'guë'ë yë'ë. ⁹ Riusu yo'ore ai re'oye yo'oye poreguëbi yureña yo'oni tējiza caguë, ënjo'ona bëayë. Riusu yo'ore yo'oguëna, ai bainbi yë'ëni je'o bani, yë'ëre ënse ëaye yo'ojën ba'iyë.

¹⁰ Ja'nca bëaguëna, yë'ë gajeguë Timoteobi mësacuana ti'antoca, baguëni bojojën, baguëni re'oye cuirajën ba'ijë'ën. Baguë yua yë'ë yo'oye'ru Riusu yo'ore güina'ru yo'oguë ba'iji. ¹¹ Ja'nca sëani, mësacua jubë ba'icuaabi baguëni ëñama'inë ëñotoca, bacuare bëine yihuojë'ën. Mësacua si'acuabi baguëte re'oye conjën, baguë ganija'ñete ro'ijën, baguëni bojojën, yë'ëna go'yaye baguëte raojë'ën. Baguë, baguë gajecua naconi raiye ëjoguëbi mësacuani ja'nca raoye señë yë'ë.

¹² Mai te'e gajeguë Apolos hue'eguëte cato, baguëni coca cahüë yë'ë. Më'ë, më'ë gajecua naconi Corinto bainni ëñaguë saijë'ën caguëta'an, mësacuani ëñaguë saiyë yureña gare poremaj'i. Riusubi yequë yo'ore guansequëna,

ja'an yo'ore yo'oye bajì. Ja'nca baguëbi baguë poreye'ru mësacuanì jè'te èñaguë saiyë, cabì baguë.

Saludos finales

¹³ Yureca, mainì je'o baguë Satanás hue'eguëbi mainì ai gu'aye yo'oye ro'taguëna, mësacua èñajèn ba'ijè'èn. Cristonì què'rè si'a jèja recoyo ro'tajèn, baguë tèani baja'ye canì jo'case'ere gare huanë yeye beoye ba'ijè'èn. Què'rè jèja recoyo re'huajèn, Cristo coñete ro'tajèn, zupai huati saonì senjoñe porecua ba'ijè'èn. ¹⁴ Si'a mësacua yo'o ma'carëan yo'oto, yequëcuani oijèn coñe se'gare ro'tajèn, mësacua yo'o ma'carëanre yo'ojèn ba'ijè'èn.

¹⁵ Yureca, yè'è bain sanhuë, Estéfanás hue'eguëte cato, baguë, baguë te'e bain naconì Jesucristonì si'a recoyo ro'tajèn, si'a Acaya yija bain ro'taye'ru què'rè ja'anrè ro'tajèn ba'è. Ja'nca si'a recoyo ro'tajèn, Cristo bainreba ba'icuanì yo'o coñe se'gare baza cajèn, ja'nca jo'caye beoye yo'o conjèn ba'iyë bacua. ¹⁶ Ja'nca ba'ijèn, Estéfanás, yequëcua Jesucristonì yo'o coñe'ru ba'icua, ja'ancuabi yo'o cajënna, mësacua'ga Ja'è'è cajèn, bacua caye'ru güina'ru yo'o conjèn ba'ijè'èn. ¹⁷ Yureca, Estéfanás, Fortunato, Acaico, bacuabi yè'èni èñajèn rajënna, ai bojoguë ba'iyë yè'è. Yè'è yua mësacuanì zoe èñama'iguëbi bacuanì èñani bojoguë, mësacuanì cu'e èayete se'e oimaè'è yè'è. ¹⁸ Bacua yua mësacuanì recoyo bojo güeseyè'ru yè'ère'ga ai recoyo bojo güesejèn ra'è'è. Mësacua yua ja'ancuanì, yequëcua güina'ru ba'icuanì re'oye èñajèn ba'ijè'èn.

¹⁹ Yureca, Cristo bainreba jubëan Asia yijare ba'ijèn, mësacuanì saludaye cahuë. Aquila, Prisca, ba Cristo bainreba jubë, bacua huë'ena ñè'cacua, si'acuabi mësacuanì saludajèn, mai Èjaguëni te'e bojojèn ba'ijè'èn canì, mësacuana saoyë bacua. ²⁰ Jesucristo bainreba ba'icua si'acuabi mësacuanì te'e saludaye cahuë. Ja'nca sèani, mësacua yua Jesucristonì te'e recoyo ro'tajèn, sañeña su'ncajèn saludajèn ba'ijè'èn.

²¹ Yè'è, Pablo hue'eguëbi mësacuanì utire toyaguë, yè'è saludayete te'e ruiñe toyani saoyë yè'è. ²² Bain hua'nabi mai Èjaguëni yèye beoye ba'itoca, Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'bë. Yureca, mai Èjaguë te'e jèana ti'anja'guë cayë.

²³ Mai Èjaguë Jesucristobi mësacuanì re'oye èñani, conreba conja'guë cayë. ²⁴ Mësacua si'acuanì bojoguë ro'taguë, mësacuanì ai yèreba yèguë ba'iyë yè'è caguë, mësacuanì coca canì saoyë yè'è. Ja'nca ra'è'è. Amén.

San Pablobi CORINTO

Bainni utire toyaguë, samu ba'i cocare Toyani saobi

Saludo

¹ Yë'ë, Pablo hue'eguëbi yua Riusu raoni jo'casi'quë'ë. Riusubi yë'ëni ëñani, Yë'ë coca quëacaiguëte baguëte re'huani jo'caza caguë, Jesucristo ba'iyete quëani achoye yë'ëre re'huani raobi. Ja'nca raoguëna, yë'ë yua mai te'e bainguë Timoteo hue'eguë naconi ba'iguëbi utire toyani, mësacua Riusu bainreba Corinto huë'e jobore ba'ijëna, utire toyani saoyë yë'ë. Ja'nca toyani saoguë, si'a Riusu bainreba baguë bain mame re'huasi'cua si'a Acaya yijare ba'ijëna, ja'ancuare'ga utire toyani saoyë yë'ë. ² Yë'ë bain sanhuë, Riusu conreba coñete mësacua naconi caraye beoye ba'ija'guë cayë. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi mësacuani re'oye cuirajëna, recoyo re'o huanofne se'ga ba'ijë'ën.

Sufrimientos de Pablo

³ Yureca, mai Taita Riusure ro'tato, mai Ëjaguë Jesucristo Ja'quë ba'iguëna, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojoreba bojojën cañuni. Maini ai oireba oiyë baji baguë. Maibi ai yo'ojën ba'icuat'a'n, mai recoyo re'o huano güeseye masiji mai Taita Riusu. ⁴ Mai recoyo ai sa'ntijën ai yo'ojën ba'ijëna, mai Ëjaguëbi maini oire bani, sa'ntiye beoye ba'icuaire maire re'huaji. Ja'nca re'huaguë, maini bojora'rë yihuoguë caji: Mësacuabi yë'ë oiguë coñete ye'yëjën, recoyo re'o huanofne ba'ijën, yequëcua, recoyo sa'nticuaire'ga güina'ru oire bani, bojo recoyo huano güesejën ba'ijë'ën. Ja'nca re'huaguëna, yequëcuani oire bani coñe porecua ruiñë mai. ⁵ Ja'nca ba'iji maire. Cristo ai yo'oguë ba'ise'eru güina'ru ai yo'ojën ba'ijën, baguë oire bani coñere'ga ye'yëjën, recoyo jëja bajën, recoyo bojo huanofne ba'icuaire re'huasi'cua ba'iyë mai. ⁶ Yureca, yë'ë bain sanhuë, yëquë'nabi recoyo ai sa'ntiye ai yo'ojën ba'itoca, mësacuani bojo recoyo huano güeseye poreyë yëquëna. Ja'nca bojo recoyo huanofne ba'ijën, mësacua yua Riusu tëani bani coñete ye'yeyë poreyë. Yëquëna'ga Riusu oiyereba coñete ye'yëjën, mësacuaire'ga oire bani, recoyo bojo huano güeseye poreyë. Mësacua'ga yëquëna ai yo'oye'ru ai yo'ojëna, Riusubi mësacuaire jëja recoyo bacuaire re'huaji. Re'huaguëna, Riusu oiyereba coñete ye'yereba ye'yëjën recoyo bojo huanofne ba'icua ruiñë mësacua. ⁷ Aito. Mësacua ja'nca ba'icua ruinja'cua'ë. Riusu re'huayete masiyë yëquëna. Mësacuabi yëquëna recoyo ai rëquëye ai yo'ojën ba'iyë'ru ai yo'ojën, Riusu oiyereba coñere'ga güina'ru ye'yëjën, güina'ru recoyo bojo huanofne ba'icua ruiñë mësacua.

⁸ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacuabi ja'an cocare quë'rë re'oye ye'yëjë'ën cajën, yëquëna yure Asia yijare ba'ijën, yëquëna ai ba'iyë ai yo'ojën ba'ise'ere mësacuani quëaye yëyë. Ai ta'yejeiye ai yo'ojën, jëja beo hua'na ba'ijën, Junni huesëye se'ga ba'iji maire cajën baë'ë. ⁹ Preso zeansi'cuani huani senjoja'ñe huanofne baji'i yëquë'nare. Ja'nca ba'icuaireta'an, Riusubi yëquë'nani congüë baji'i. Ro yëquëna jëja bani poreyete ro'tamaë'ë. Riusu coñe se'gare ro'taye bahuë. Ju'insi'cua go'ya rai güeseye poreguë sëani, baguë coñe se'gare ro'tajëna, ¹⁰ yëquë'nani ai re'oye conbi baguë. Junni huesëja'ye se'ga ba'ijën, ai huaji yëjën ba'ijëna, Riusubi yëquë'nani tëani, huajë hua'nare babi. Yëquë'nani gare jo'cani senjoma'isi'quëbi gare se'e yëquëna jo'cani senjoma'ija'guë'bi

ba'iji. Ja'anre ai masiyë yëquëna. ¹¹ Ja'nca ba'iguëna, mësacua'ga yëquëna ba'iyete ujañen, Riusu coñete jo'caye beoye senreba senni achajën ba'ijë'ën. Ja'nca senni achajën, ai jai jubë Riusu bainbi senni achajënna, Riusubi achani, yëquëñani ai re'oye conreba conji. Ja'nca conguëna, ai jai jubë bainbi Riusu ta'yejeiyë ba'iyete careba cajën bojoja'cua'ë.

Por qué no fue Pablo a Corinto

¹² Yureca, ëñere mësacuaní quëajën, masiyereba masijën quëaye poreyë yëquëna. Yëquëna re'oye yo'oyete cato, si'a bainbi ëñajën, mësacua'ga ëñajënna, ro yëquëna yëyete gare yo'oye beoye baë'ë. Ro bain masiye ro'tayete gare ro'taye beoye baë'ë. Riusu yëye se'gare yo'oñu cajën, Riusu coñe se'gare yo'oye ro'tajën ba'iyë yëquëna. ¹³ Ja'nca ba'ijën, mësacuaní utire toyani saojën, Riusu caní jo'case'e'ru gare tin toyamaë'ë yëquëna. Te'e ruiñe se'gare coca toyani, mësacuaní saohuë yëquëna. Ja'nca sëani, yëquëna coca toyani saoyete te'e ruiñe ye'yeni masijë'ën. ¹⁴ Yureca, mësacuabi yëquëñani re'oye masima'ijënna, mësacuaní ñaca masi güeseye yëyë yë'ë: Mai Èjaguë Jesucristo in rairën ti'anguëna, mësacuabi yëquëñate ai bojojën ba'iyë poreja'cua'ë.

¹⁵ Ja'anre te'e ruiñe masiguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca masiguëbi mësacuaní samu viaje ëñaguë saijaza caguë, mësacua naconí te'e bojoye ro'tahuë yë'ë. ¹⁶ Ja'nca ro'taguëbi Macedonia yijana saiguë, mësacua naconí bëaye ro'tahuë. Ja'nrëni, Macedonia sani rani, se'e mësacua naconí bëaye ro'tahuë yë'ë. Ja'nca bëani, ja'nrëbi, Judea yijana sai bi'raguëna, mësacuabi yë'ëre re'oye saoye poreye ro'tahuë yë'ë. ¹⁷ Ja'nca ro'taguëta'an, mësacuaní ëñaguë saiye porema'iguëbi mësacuaní quëahuë yë'ë. Quëaguëna, yequërë mësacuabi yë'ëre ro'tajën, Ro cue'yoni raima'iji ro'tamate. Banhuë. Ro bain ro'tani yo'oye'ru yo'omaë'ë yë'ë. Ro yë'ë ba'iyete ro'tama'iguë baë'ë yë'ë. Ro cue'yoni yë'ë case'e'ru tin yo'oye beoye gare ba'iguë'ë yë'ë. ¹⁸ Riusubi caní jo'caní te'e ruiñe yo'oguëbi cue'yo cocare gare yëquëñani ca güesema'iji. ¹⁹ Mai Èjaguë Jesucristo, Riusu Zin ba'iguë, ja'anguë ba'iyete cato, Silvano, Timoteo, yë'ë, yëquëñabi mësacuaní quëani achojënna, mësacuabi baguë ba'iyete masihuë. Gare cue'yoye beoye ba'iguëbi baguë caní jo'case'e'ru te'e ruiñe yo'oye se'ga ba'iji baguëre. ²⁰ Si'a Riusu coca caní jo'case'ere ëñato, Jesucristo yo'oja'ye se'ga ba'ija'guë'bi. Ja'nca sëani, maibi Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ro'tajën, baguë caní jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'guë cajën, Amén caní achocua ba'iyë mai. ²¹ Mai Èjaguë Riusubi yëquëñate cuencueguë, baguë coca quëacuare re'huani, mësacuana saobi. Ja'nca sëani, mësacua naconí Jesucristoní te'e zi'nzini, gare te'e ruiñe caye re'huasi'cua'ë yëquëna. ²² Ja'nca re'huasi'cuabi Riusu Espiritute coní bajënna, yëquëñabi baguë ba'iyete te'e ruiñe quëani acho ëjacua ruën'ë.

²³ Yureca, Riusubi yë'ë recoyo ro'tayete masiguëbi yë'ë te'e ruiñe cayete mësacuaní masi güeseja'guë. Mësacuaní bëñereba cama'ija'guë caguë, Corinto huë'e jobona saimaë'ë yë'ë. ²⁴ Mësacuaní bojo güeseye se'gare yo'oye ro'tayë. Mësacua yua Riusuni si'a recoyo ro'taye ye'yesi'cuare sëani, mësacua recoyo ro'taye gare guanseye yëma'ifñe yëquëna.

2

¹ Ja'nca sëani, mësacuaní bëin coca caye se'gare ro'tatoca, mësacuaní ëñaguë saiye banguë baë'ë yë'ë. ² Bëin coca se'gare caguë saitoca, mësacua naconí ba'iguëbi bojo huanofñe beoye ba'ire'ahuë yë'ë. Yë'ë bëin coca casi'quë'ga ai sa'tiguëna, ¿cuaëca bojoye'ne yë'ë? ³ Bëin coca se'ga ba'iguë, mësacuaní ëñaguë saiye yëmaë'ë yë'ë. Mësacuaní ëñaguë saito, mësacua naconí bojoye se'ga ba'iyë yëyë yë'ë. Yë'ë yua recoyo ai bojoguëbi mësacuaní güina'ru bojo

güeseye ro'tahuë yë'ë. ⁴ Ja'nca sëani, mësacuani ja'an utire toyani saoguë, recoyo ai yo'ohuë yë'ë. Mësacuani ai bëiñe cama'ija'ma caguë, mësacuani ai jëja oiguë, mësacuani bëin coca toyani saohuë yë'ë. Mësacuani sa'ntiye oi güeseye yëmaë'ë. Mësacuani ai yëreba yëyete masi güeseye ai ro'tahuë yë'ë.

Perdón para el que había ofendido a Pablo

⁵ Yureca mësacua jubë ba'iguëbi gu'a jucha yo'oguëna, yë'ë se'gabi sa'ntiguë oimaë'ë. Mësacua si'acuabi baguë gu'a juchare ro'tajën, ai sa'ntijën oë'ë. Ja'nca sëani, mësacua si'acuani ai bëin coca caye yëma'iñë yë'ë. ⁶ Sa'ntijën oicuabi ñë'cani bainguë si'nseyete ro'tani yo'ojënna, se'e si'nsema'ijë'ën cayë yë'ë. ⁷ Ai si'nsesi'quë ba'iguëna, yureca mësacua baguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye cajë'ën. Baguë sa'ntise'ebi ai oireba oima'ija'guë cajën, baguëni oire bani conjën, baguëni recoyo bojo huanofne ba'i güesejë'ën. ⁸ Ja'nca sëani, mësacuani si'a jëja señë yë'ë. Baguëni bëin coca caye jo'cani, baguëni ai yëreba yëyete se'e ëñojën ba'ijë'ën. ⁹ Mësacuani ja'anrë toyani saoguë, mësacua achani te'e ruiñe yo'oyete masiza caguë, mësacuani coca guanseguë toyahuë yë'ë. ¹⁰ Mësacuabi bainguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye catoca, yë'ë'ga baguë yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye cayë. Mësacua masini cayete ro'tato, mësacua te'e ruiñe masicua'ë cayë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ë yua bainguë gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere huanë yeye caguë, Cristo huanë yeye cayerë'ga señë. Cristobi huanë yeye caguë, mësacua jubë si'acuani re'oye congüë ba'ija'guë cayë yë'ë. ¹¹ Gu'a jucha yo'oguë ba'isi'quëni huanë yeye cama'itoca, baguë yua baguë sa'ntise'ebi ai oireba oiguëna, zupai huatibi mësacua jubëni ta'yejeiye gu'aye yo'oye poreji. Zupai coqueguë yo'oyete masicua'bi baguë yo'oyete ëñare bajën bañuni.

Intranquilidad de Pablo en Troas

¹² Yureca, Troas huë'e jobona sani, Cristo mame recoyo re'hua cocare quëani achoguëna, mai E'jaguëbi ai jai jubë achacuare yë'ëni ëñobi. ¹³ Ja'nca ëñoguëta'an, yë'ë bainguë Tito hue'eguëbi ti'anmaquëna, yë'ë recoyo ai gu'a huanofne baë'ë. Ja'nca ba'iguëbi baru bain achacuani despidiëni, ja'ansirën Macedonia yijana sani, Titoni cu'ejae'ë yë'ë.

Victoriosos en Cristo

¹⁴ Ja'nca recoyo gu'a huanofne ba'isi'quëta'an, mai E'jaguë Riusubi caraye beoye ta'yejeiye yo'ocuare maire re'huaji. Ja'nca sëani, baguëni bojayën, jo'caye beoye surupa cajën bañuni. Cristobi congüëna, maire si'aruanna sani, si'a bainni mai ba'iyete ëñoji. Eñoguëna, bainbi maini ëñani, Cristoni masicua'bi ai re'oye yo'ojën bojoyë cajën ba'iyë. ¹⁵ Maibi Cristo naconi te'e ba'ijën, baguë ba'iyë'ru ba'ijënna, Riusubi ëñani maini bojaji. Maibi ja'nca ba'ijënna, bainbi ëñajën, ¹⁶ yequëcuabi ai re'oye ro'tajën, bojojën. Cristo bainguë runza cajënna, Cristo yua baguë bainre bacuare re'huani si'arën baji. Yequëcuabi gu'aye ro'tajën, maire gu'a güeni senjojënna, Riusu bënni senjoja'ñe se'gare ba'iji bacuare. Ro mai hua'na se'gabi Cristo re'oye ba'iyete ëñoñe gare porema'icua ba'iyë. ¹⁷ Riusubi maire cuencueni raoguëna, ja'an ba'iyete ëñoñe poreyë. Yequëcuabi bonsere ganañu cajën, Riusu cocare quëani achocua'ru ro coquejën ëñojënna, ja'ancua'ru ba'ima'iñë yëquëna. Yëquëna'bi te'e ruiñe cajën, Cristo mame recoyo re'huayete quëani achojën, Riusu cuirani coñete ëñani masiyë yëquëna.

3

¹ Yureca, yëquënabi mësacuana ti'anjën, yequëcua yo'oye'ru, yëquëna ëja bain ba'iyë gare ëñomajën ba'iyë. Yequëcuabi Riusu coca quëani achocua'ru ro coquejën ëñocuabi bain re'oye cani toyasi cocare sani, mësacuani ëñoni, bacua re'oye ba'iyete mësacuani ro'ta güeseyë. Ja'n'rëbi, se'e sai bi'rajën, mësacua uti toyayete, bacua re'oye ba'iyete mësacuani señë. Ja'nca yo'ojëna, yëquënabi ja'anre gare seña beoye ba'iyë. ² Bain hua'nabi yëquëna re'oye ba'iyete masiye yëtoca, mësacua Cristo bain re'huasi'cuare ëñani, yëquëna re'oye yo'ose'ere masiye poreyë si'a hua'na. ³ Cristobi conni raoguëna, yëquënabi mësacua jobona ti'anni, Cristo mame recoyo re'huayete mësacuani quëani achojëna, mësacuabi Cristoni bojojën, baguëni si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tajëna, Riusu Espiritubi mësacuana gaje meni bani, recoyo huajë hua'nare mësacua mame re'huabi. Ja'nca re'huaguëna, si'a bainbi mësacua re'oye ba'iyete ëñani, yëquëna te'e ruiñe yo'oni conse'ere masiye poreyë. Ja'nca sëani, bain re'oye cani toyasi cocare senma'inë yëquëna.

⁴ Riusu se'gabi maire cuencueni raoguëna, Cristobi conguëna, baguë yo'o guansese'ere te'e ruiñe yo'oye porecua ba'iyë yëquëna. ⁵ Yëquëna se'gabi ja'an yo'oye gare porema'inë. Riusubi yo'oye porecuare yëquëna re'huaguëna, yëquëna yo'oye poreyete quëayë. ⁶ Ja'nca re'huaguëbi baguë bainreba re'huaye concuare maire cuencueni re'huabi. Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi yë'ë bainreba re'huasi'cua ba'ija'cua'ë caguë, yëquëna choini, baguë re'huaye concuare yëquëna re'huabi. Moisés coca cani jo'case'ru yo'oni, yë'ë bain bajë'ën camaji'i Riusu. Ja'an cocare ëñani, bain bënni senjoñe se'gare masiyë. Riusubi baguë Espiritute raoguëna, bainbi con, recoyo huajëreba huajëcua ba'iyë.

⁷ Moisés coca toyani jo'case'ere cato, Riusubi Moisesni quëani achoguë, gata tontoñana toyani jo'caguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete Israel bainni ai ba'iyë ai ëñoguëna. Eñoguëna, Moisés zia ai go'sijeji zia ma'ñoguëna, Israel bainbi baguë ziare ëñañe gare poremateña. ⁸ Ja'nca poremajëna, baguë zia go'sijejiye carajeija'ye ba'iguëta'an, Riusu Espiritu raorën yureña ti'anguëna, Riusu ta'yejeiye ba'iyë yua quë'rë ai ba'iyë maini ëñoguë ba'iji. ⁹ Moisés coca toyani jo'case'e, bainni bënni senjoñe cani achose'e, ja'anre ta'yejeiye masi güesesi'quëbi baguë yureña bain recoyo mame re'huani baguë, quë'rë ai ba'iyë maini ta'yejeiye masi güeseji Riusu. ¹⁰⁻¹¹ Ja'nca quë'rë ai ta'yejeiye masi güesequëna, Moisés coca toyani jo'case'e yua ja'anrë ai ta'yejeiye beoye ba'iji. Carajeija'ye ba'ise'e sëani, ta'yejeiye beoye ba'iguëna, Riusu yureña mame ëñoni jo'case'e yua quë'rë ai ba'iyë ai ta'yejeiye ëñoni, maini masi güeseni, gare ñu'ñojeñe beoye ba'iji.

¹² Ja'nca masi güesequëna, Riusu yo'oja'yete jo'caye beoye ëñajën ëjojën ba'iyë mai. Ja'nca ëjojën ba'ijën, si'a jëja recoyo bani, Riusu yo'oja'yete quëani achojën ba'iyë. ¹³ Moisés yo'oguë ba'ise'e'ru gare yo'oma'icua ba'iyë. Israel bainbi yë'ë zia go'sijejiye carajeiguëna, ëñani masima'ija'bë caguë, baguë ziare canbi reani yahueguë bajji'i. ¹⁴ Mai hua'na yua Riusu ba'iyete yahueye beoye quëani achocuata'an, Israel bainbi Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye beoye ba'ë. Ja'nca ba'icuabi yureña tëca Moisés coca toyani jo'case'ere ëñajën, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye gare porema'icua ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, Cristo yua Riusu Raosi'quëreba ba'iji cani si'a recoyo ro'tatoca, ja'n'rëbi ba cocare ëñani, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye poreyë bacua. ¹⁵ Ja'nca porecuabi Cristoni si'a recoyo ro'tamajën ba'iyë. Moisés coca toyani jo'case'ere achajën, te'e ruiñe masiye beoye ba'icuabi ro achajën ba'iyë. ¹⁶ Ja'nca ba'icuata'an, bainbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, ba coca gare yahueye beoye ba'iguëna, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiye poreyë. ¹⁷ Mai

Ējaguē ba'iyete cato, baguē Espiritute mai recoyo huanofne ba'ijēn, baguē ba'iyete masiye poreyē mai. ¹⁸ Moisés yo'oguē ba'ise'e'ru mai ziare gare yahueye beoye ba'ijēn, mai si'acuabi Riusu ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe ēñani masijēn, mai Ējaguē Espiritubi conguēna, Riusu ta'yejeiye ba'iyē'ru ai ba'iyē ai ta'yejeiye ba'icua re'huasi'cua ba'iyē mai.

4

¹ Yureca, Riusubi yēquēnani oire bani ēñaguē, baguē yo'ore yēquēnani guanseguēna, baguēni te'e zi'inni bojocua sēani, baguē yo'ore jo'caye beoye si'a jēja yo'ojēn ba'iyē yēquēna. ² Ja'nca ba'icuabi bain ro coquejēn yahue yo'oye'ru gare yo'oye beoye ba'ijēn, gu'aye yo'oye beoye bañuni cajēn, ja'anre gare quē'neñe yēquēna. Yequēcuabi Riusu cocare yahuera'rē sa'ñejēn bañu cajēna, gare yo'oye beoye gūejēn sehuoyē yēquēna. Riusubi yēquēna ba'iyete ēñaguēna, yēquēnabi Riusu cocare te'e ruiñe se'ga quēani ahojēn, si'a bainni te'e ruiñe yo'ojēn ba'icua ēñojēn ba'iyē yēquēna. ³ Ja'nca quēani ahojēna, yequēcua Riusu bēnni senjosi'cua ba'ija'cua se'gabi te'e ruiñe achaye yēmajēn, ro ñu'ñujeiñe se'ga ba'ija'cua'ē. ⁴ Zupai huatibi bain recoyo ro'tayete ēnseca caguē, ēn yija ba'iyē se'gare bacuani ēñoji. Ja'nca ēñoguēna, bacuabi ñaco beocua'ru ba'ijēn, Riusu cocareba te'e ruiñe achaye poremajēn, Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete, Riusu ba'iyē'ru ba'iyete gare masiye beoye ba'icua ba'iyē. ⁵ Yēquēna hua'nabi Riusu cocarebare quēani ahojēn, ro yēquēna ba'iyete camajēn, Jesucristo ta'yejeiyereba Ējaguē ba'iyē se'gare quēani ahojēn ba'iyē. Yēquēna ba'iyete cato, Jesusre yo'o concua se'ga ba'ijēn mēsacuanī coñe se'ga yēyē yēquēna. ⁶ Mai Taita Riusubi ru'rureba ba'isirēn ēn yija zijei re'otore ēñani, guanse coca se'ga caguē, Mijaja'guē caguēna, mia re'oto runji'i. Ja'nca ruin gūeseguēbi mai ba'iyete ēñani, yē'ē ba'iyete te'e ruiñe masijē'ēn caguē, maibi baguē ta'yejeiye ba'iyē te'e ruiñe masihuē. Ja'n'rēbi Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete ru'ru ēñani masini, ja'n'rēbi Riusu ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe masiye porehuē mai.

El vivir por la fe

⁷ Ja'nca masiye porecuabi ro ya'o se'gabi re'huasi'cua ba'icuata'an, ai ta'yejeiye yo'o yo'oni ēñoñe poreyē mai. Ja'nca porejēna, yequēcuabi ēñani, ¿queaca yo'oye poreyē'ne? cato, Riusu ta'yejeiyereba conguēna, yo'oye poreyē masija'bē. Riusu se'gabi ta'yejeiye yo'oye pore ējaguē'bi ba'iji cajēn, bainni quēani ahojēn ba'iyē mai. ⁸⁻¹⁰ Ja'nca quēani ahojēn ba'ijēn, Jesucristo ai yo'oguē junni tonse'e'ru gūina'ru maire ba'iguēna, ba ai yo'oye jēayete ro'tama'iñu cayē. Maibi ai ba'iyē ai yo'ojēn ba'icuata'an, Riusu yo'o yo'oye yuta poreyē. Gue yo'oye ro'taye beoye ba'icuata'an, gare huesē hua'na ruiñe beoye ba'iyē. Yequēcuabi maini ai je'o bacuata'an, Riusubi maire gare jo'cani senjoñe beoye ba'iji. Mai je'o bacuabi maire huani senjoni tējiñu cacuareta'an, Riusubi ēnseji. Jesucristoni gu'aye yo'ose'e'ru maini gūina'ru yo'ojēna, yequērē huani senjosi'cua ba'icuabi Cristo yure huajēguē ba'iyete bainni ēñojēna, mai ba'iyete ēñani, ja'anre masiye poreyē bacua. ¹¹ Yureca maibi ēn yijare ba'ijēn, Jesucristoni yo'o conjēna, maire je'o bacuabi Jesucristoni huani senjoñe yēse'e'ru gūina'ru maire huani senjoñe yēyē. Ja'nca yējēna, maibi ai yo'ojēn, Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete bacuani masi gūeseyē. ¹² Yureca yēquēna hua'nabi Riusu yo'o yo'oye ro'ire junni tónto'ga, mēsacuabi Cristo ba'iyete ye'yeni, recoyo huajēcua ruiñē.

¹³ Riusu Espiritubi conguēna, maibi Cristoni si'a recoyo ro'taye poreyē. Riusu ira bainguē raosi'quē cani jo'case'e'ru gūina'ru cayē mai. "Riusuni

si'a recoyo ro'tasi'quë sëani, baguë ba'iyete yequëcuani quëani achoye poreyë yë'ë" caguëna, mai'ga güina'ru recoyo ro'tani quëani achoyë. ¹⁴ Ja'nca quëani achocuabi ëñere masiyë: Mai Ëjaguë Riusubi Jesucristo junni tonsi'quëni go'ya rai güeseja'guë'bi. Güesequëna, yëquë'nabi Jesucristo naconi te'e ba'ijën, mësacua naconi te'e ñë'casi'cua ba'ija'cua'ë. ¹⁵ Ja'nca ba'ija'cuabi yureña ai yo'ojën ba'ito'ga, mësacua Cristo bain jubë quë'rë jaijeicua ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, quë'rë jai jubë bainbi Cristo oire bani coñete masijën, quë'rë ai jai jubë bainbi Riusuni bojojën surupa cajën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete quë'rë se'e masi güeseye poreyë.

¹⁶ Ja'nca ba'iguëna, maibi ai yo'ojën ba'ito'ga, Cristoni yo'o coñete gare jo'caye beoye ba'iyë. Mai ën yija ba'i ga'nihuëbi ñu'ñu'jeiguëta'an, Riusubi mai recoyote mame re'huaguë, si'a umuguseña quë'rë jëja ba recoyo ba'icuaire maire re'huaji. ¹⁷ Maibi reño ñësebë se'ga ai yo'ojënna, Riusubi baguë naconi si'arën ba'ija'yete maini re'huani, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete maini ai masi güeseye ro'taji. ¹⁸ Ja'nca sëani, ro ën yija ba'iyete gare ro'taye beoye ba'iyë mai. Ro ën yija ba'iyete ro'tatoca, carajeiye se'ga ba'iji. Riusu jobo ba'iyete ro'tatoca, gare carajeiye beoye ba'iji.

5

¹ Ja'nca sëani, Riusu naconi si'arën te'e ba'ija'cua ba'iyë masiyë mai. Ro ën yija ba'i ga'nihuëbi gare carajeiguëta'an, Riusubi baguë naconi ba'ija'rute maire re'huani baji. Ja'anruna ti'anni, gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mai. ² Yureca, ën yijare ba'ijën, ai yo'ojën cuarujënna, mai ba'ija'runa ti'añe ai cu'e ëaji maire. ³ Ja'anruna ti'anto, Cristobi maire re'oye ëñaguëna, gare jucha beocua ba'ija'cua'ë mai. ⁴ Yureca, ën yija ga'nihuë gu'a huanofne ba'ijën, Ai guaja'ë cajën, ya'jajën ba'iyë. Junni huesëye ro'tama'ñë mai. Quë'rë ai ba'iyë ai huajëjën ba'ija'ye, ja'anre ro'tajën ba'iyë mai. Ja'nca ro'tacuabi Riusu re'huacaisiruna ti'anni ta'yejeiye si'arën ba'ijën, gare se'e ai yo'oye beoye ba'ijën gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mai. ⁵ Riusurebabi maire ja'nca re'huaja'ye ro'taguë, yua yë'ë cani jo'case'e'ru güina'ru ba'ija'yete masijë'ën caguë, baguë Espiritute maina raoguëna, mai recoyote ba'iguë maire conji.

⁶ Ja'nca sëani, maibi jëja recoyo re'huani, Riusuni jo'caye beoye bojojën ba'iyë. Ën yija ga'nihuëte yuta bajën, Riusu naconi ba'ija'yete so'obi ëñajën, te'e ruiñereba masiye porema'icua'ta'an, baruna ti'anja'ñete masiyë mai. ⁷ Ro mai ñaco se'gabi ëñato, barute ëñañe porema'ñë. Riusu cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tato, barute masiye poreyë. ⁸ Ja'nca sëani, maibi jëja recoyo re'huani, Riusu naconi jo'caye beoye bojojën ba'iyë. Ën yija ga'nihuëte gare jo'cañu cajën, Riusu jobore ba'iyë ro'tajën ba'iyë mai. ⁹ Ja'nca ro'tacuabi ën yijare yuta ba'ijën, mai Ëjaguë yëye'ru yo'oye yëyë mai. Baguë jobona sani ba'ijën, baguë yëyere'ga yo'oye yëjën ba'ija'cua'ë mai. ¹⁰ Yureca mai jubë ba'icua si'acuabi Cristo jëja guëna seiñuë ba'iruna necaya baja'cua'ë. Ja'nca necajënna, Cristobi mai ën yija ba'ijën yo'ose'e si'ayete ëñani masiji. Re'oye yo'ose'e ba'itoca, maire insija'yete coja'cua'ë. Gu'aye yo'ose'e ba'itoca, maire si'nseja'yete coja'cua'ë.

El mensaje de la paz

¹¹ Ja'nca coja'cuabi mai Ëjaguë si'nseja'yete huaji yëjën, re'oye yo'oye se'gare ro'tajën, bain hua'nare ai jëja yihuojën ganiñë yëquëna. Ja'nca ganijënna, Riusubi yëquëna ba'iyete ëñaguë, yëquëna te'e ruiñe ganijën ba'iyete masiji. Yequëcuabi yëquë'nani gu'aye cacuata'an, mësacua yua yëquëna

te'e ruiñe ganijën ba'iyete masijë'ën. ¹² Ro bain caye'ru yëquëna re'oye yo'ojën ba'iyete mësacuani quëani achoma'ifñë yëquëna. Yëquënabi Riusu yo'o coñe yëcua se'ga ba'iyë cajën, mësacuani quëani achoyë. Ja'nca quëani achojënna, mësacuabi yëquëna ba'iyete bojoye ro'tajën, ro bain ro'taye'ru ro'tacuani masiye sehuoye poreyë. Ja'an ro'tacuabi bain re'oye ëñañe se'gare yëyë. Recoyo mame re'huaye gare güeye ba'iyë. ¹³ Yëquënabi Riusu cocarebare ai jëja quëani achojënna, yequëcuabi Ro güebe coca cajën ba'iyë, yëquëenate cayë. Ja'nca cacuata'an, Riusu ta'yejeiye ba'iyete masi güeseyë yëquëna. Yëquënabi te'e ruiñe caye ëñojënna, mësacuabi Riusu ba'iyete quë'rë re'oye masiye poreyë. ¹⁴ Yëquëna yo'ojën ba'iyë si'ayete cato, Cristo ai oire bani coñete ro'tani, yëquëna yo'ore yo'oyë. Ëñere te'e ruiñe masiyë yëquëna. Cristobi si'a baguë bainni oire bani junni tonguëna, si'acuabi ro bacua ba'iyete ro'taye beoye ba'ijën, baguë yëye yo'oye se'gare ro'taye bayë. ¹⁵ Cristo junni tonsi'quëbi mai ba'iyete ëñaguë, Mësacua yëye se'gare ro'taye beoye ba'ijën, yë'ë yëyete yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën, maini caji. Ja'nca sëani, mai Ëjaguë Jesucristobi mai ro'ire junni tonni go'ya raiguëna, baguë ba'iyete jo'caye beoye ro'tajën bañuni. ¹⁶ Ja'nca sëani, si'a bainni ëñajën, ro bain ro'taye'ru bacua ba'iyete ro'taye beoye ba'ijë'ën. Ja'anrë maibi Cristote ja'nca ro'tajën ba'isi'cuata'an, gare se'e baguëte ja'nca ro'taye beoye ba'iyë mai. Riusu ro'taye'ru Cristo ba'iyete ro'tajën ba'iyë mai. ¹⁷ Ja'nca sëani, bainbi Cristoni te'e zi'inni batoca, mame recoyo re'huasi'cua ba'iyë. Bacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare se'e yo'oma'icua ba'iyë. Tin ba'iyë'ru ba'ijën, mame recoyo re'huasi'cua ba'iyë.

¹⁸ Riusubi maire ja'nca mame re'huaye ro'taguë, baguë Zin Jesucristo junni tonse'ebi mai gu'a juchare quë'ñeni, Yë'ëni gare se'e je'o bama'ijë'ën caguë, baguë bainreba be baguëte ja'nca ro'taye beoye ba'iyë mai. Riusu ro'taye'ru Cristo ba'iyete ro'tajëna'iyë maire choiji. Ja'nca choiguë, maire cuencueni, baguë mame recoyo re'hua coca quëani achocuare maire re'huani, bainna saoji. ¹⁹ Baguë Zin Jesucristobi maina raiguëna, Riusubi baguë naconi te'e zi'insi'quë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi si'a bain gu'a juchare gare se'e ro'tama'ifñe yëguë, mësacua je'o bayete gare jo'cani, Yë'ëna te'e zi'injñe raijë'ën caguë choiji. Ja'nca choiguëbi yëquëenate cuencueni, ja'an cocare quëani achocuare yëquëenate reye'ru Cristo ba'iyete ro'tajën'huabi. ²⁰ Ja'nca re'huaguëna, yëquënabi Cristo coca quëacuabi mësacuana ti'añë. Ti'anni quëajën, Riusu case'e'ru güina'ru mësacuani Cristo cocare quëani achoyë. Riusuni je'o bayete gare jo'cani, baguëni te'e zi'ifñe ro'tajën ba'ijë'ën cayë. ²¹ Riusubi baguë Zin jucha beoguëte cuencueni, mai gu'a jucha ro'ina baguëni junni ton güesebi. Ja'nca junni tonguëna, yureca maibi Riusuna ti'anni, baguë re'o bain ba'iyë poreyë. Ja'nca ti'anni yo'otoca, Riusubi maini bani, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë ba'iji.

6

¹ Yureca, yëquënabi Riusu yo'ore baguë naconi te'e conjën ba'ijën, mësacuani si'a jëja yihuojën cayë: Riusubi mësacuani ai yëreba yëguë, baguë naconi te'e zi'ifñete choiji. Ja'nca choiguëna, mësacua yua ro güeye beoye Riusuni ja'ë'ë cajën sehuojë'ën. ² Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji Riusu:

Re'oye ba'irën ti'anguëna, më'ëni achayë yë'ë.

Yë'ë tèani ba umuguse ti'anguëna, më'ëni oire bani coñë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

Cani jo'caguëna, yurera baguë re'oye ba'irën ti'anbi.

Yure umuguse yua Riusu maire tèani ba umuguse ti'anse'e ba'iji.

³ Ja'nca ti'anse'e ba'iguëna, yëquëna hua'nabi Riusure yo'o concua ba'ijën, Riusuna ti'an ma'are bainni gare huacha ëñoñe beoye ba'ïñu cajën, mësucuani Riusu bainreba ba'ïye yurera choiyë. Huacha ëñoñoma'itoca, yëquëcuabi yëquëñate gu'aye caye gare porema'inë. ⁴ Gu'aye cacuata'an, yëquëñabi mësucuana ti'anjën, Riusure yo'o concua ba'ïye mësucuani ëñoreba ëñojën, ñaca ba'icua ba'ïyë: Ai jëja yo'o yo'oye bacuata'an, Riusuni yo'o coñe gare jo'cama'inë. Ai ba'ïye ai yo'ojën, yëquëna yo'oye porema'inë tëca Riusuni conjën, huesëni si'aye'ru ba'ijën, Riusu yo'o conjën ba'ïyë. ⁵ Yëquëcuabi hui'ya huaijën, yëquëñani preso zëanjën, ai je'o ëñajënna, Riusu coñete ai yëjën ba'ïyë. Yëquëna aireba guajaye tëca yo'o yo'ojën, na'ijajjën ñatajajjën ba'ijën, aon gu'ana ju'in hua'na'ru ba'ïyë. ⁶ Gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijën, Riusu ba'ïyete quë'rë ta'yejeiye ye'yëjën, yëquëcuani bëinma'inë cajën, bacuani re'oye yo'o conjën, Riusu Espiritubi congüëna, si'a bainni ai oire bani ai yëjën ba'ïyë. ⁷ Bainni te'e ruiñe se'ga cajën, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete ëñojën, yëquëna re'oye yo'ojën ba'iyebi zupai huatini te'e jëana senjoñe poreyë. ⁸ Yëquëcuabi yëquëñate re'oye ëñajënna, yëquëcuabi yëquëñate ai hui'ya jayayë. Yëquëcuabi yëquëñate ai re'oye cajënna, yëquëcuabi yëquëñate ai gu'aye cayë. Yëquëcuabi yëquëñate cajën, ro coqueye se'ga yo'ojën ba'ïyë cajënna, te'e ruiñe yo'oye se'ga ba'ïyë yëquëna. ⁹ Yëquëcuabi yëquëñani ëñani, Ro gu'a bain ba'ijënna, bacuare huesëyë mai cayë. Yëquëcuaca yëquëñani ëñani, Te'e ruiñe yo'ojënna, si'aruan bainbi bacuare masiyë cayë. Yëquëcuabi yëquëñani huani senjoñe yëcuata'an, yuta huajë hua'na ba'ïyë yëquëna. Yëquëñabi ai jëja si'nses'icua ba'icuaata'an, huani senjosi'cua beoye ba'ïyë yëquëna. ¹⁰ Ai oijën sa'nticua ba'icuaata'an, Cristoni caraye beoye bojojën ba'ïyë yëquëna. Bonse beocua se'ga ba'icuaata'an, Riusu caraye beoye insija'yete ai jai jubë bainni ba güeseyë yëquëna. Gare bonse beo hua'na ba'icuaata'an, Riusu insiyete gare caraye beoye coní bayë yëquëna.

¹¹ Yë'ë bain sanhuë, Corinto huë'e jobo ba'icua, mësucuani coca cajën, gare yahueye beoye te'e ruiñe caní tonhuë yëquëna. Mësucuani ai bojojën, mësucuani ai ta'yejeiye yëreba yëyë yëquëna. ¹² Mësucuani ai yëreba yëyë jo'cama'inë yëquëna. Mësucuaca yëquëñani yëyë jo'caye ëñoñë. ¹³ Yë'ëbi mësucuani yihuogüë caguë, taita hua'guë baguë zin hua'nani yihuoye'ru mësucuani yihuoyë yë'ë. Yëquëñare'ga ai ba'ïye ai bojojën, ai yëreba yëjën ba'ijë'ën.

Somos templo del Dios viviente

¹⁴ Mësucua yua Cristoni recoyo ro'taye gu'a güecuani te'e zi'inë beoye ba'ijë'ën. Riusu re'o bain te'e ruiñe yo'ojën ba'icuaabi gu'a bain naconi te'e bojoye gare porema'inë. Riusu miañete ganicuabi zijei re'oto ganicua naconi te'e ganiñe gare porema'inë. ¹⁵ Cristo'ga zupai huati naconi gare te'e ro'taye beoye ba'iji. Tin ba'icua sëani, Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi baguëni ro'taye gu'a güecua naconi sa'ñeña te'e conni ba'ïye gare beoyë. ¹⁶ Huacha riusu hua'ire Riusu huë'ena jo'catoca, ai gu'aye ba'ire'abi. Riusu huë'ere cato, mai recoyore ba'iji mai ta'yejeiye huajëguë ba'i Riusu. Riusu coca caní jo'case'ere ëñato, ñaca caji:

Yë'ë ba'i huë'ere cato, yë'ë bainreba recoyore ba'ija'guë'ë yë'ë.

Bacua naconi te'e ganiguëbi bacua Riusureba ba'iguëna, bacua yua yë'ë bainreba jubë hue'aja'cua'ë.

¹⁷ Ja'nca sëani, mai Èjaguëbi ëñere'ga caji: Gu'a bain ba'irute gare jo'cani, gare quëñëni ba'ijë'ën.

Bacua si'si ma'carëanre gare pa'roye beoye ba'ijë'ën.

Ja'nca ba'ijënna, mäsacuani yë'ë jobona coni bojoni, mäsacua taita ba'ija'guë'ë yë'ë.

¹⁸ Ja'nca ba'iguëbi yë'ë emë zin hua'nare, yë'ë romi zin hua'nare mäsacuare re'huani baja'guë'ë yë'ë.

Ja'an cocare cani jo'cabi mai ta'yeyeyereba Eĵaguë Riusu.

7

¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, Riusubi maini ja'nca cani jo'caguëna, gu'a jucha beoye gare ba'ijën bañuni. Mai ga'nihuë, mai yacahuë, mai achoyo, si'aye gare ténosi'cua ba'ijën bañuni. Riusu ténoreba ténofete senni achajën, Riusu yo'o guanseye se'gare te'e ruinë yo'ojën bañuni.

La conversión de los corintios

² Yureca, ¿mäsacua guere yëquënani ai ba'iyë ai bojomajën, yëquënani ai yëreba yëjën ba'ima'iñe'ne? Yëquëna hua'nabi mäsacuani gare gu'aye yo'omajën, gare si'si yo'omajën, gare coqueye beoye baë'ë. ³ Yë'ëbi ja'an cocare mäsacuani caguë, mäsacuani gu'aye caye ro'tama'iñë. Yë'ë ja'anre casë'e'ru güina'ru ñaca cayë: Mäsacuani ai yëreba yëguë, mäsacua naconi jo'caye beoye si'arën bojoguë ba'iyë yë'ë. ⁴ Ja'nca bojoguë, mäsacuani huaji yëye beoye si'a jëja coca caye poreyë yë'ë. Mäsacua ba'iyete yequëcuani bojoguë caye poreyë yë'ë. Ai sa'nti hua'guë ba'isi'quëbi ba'iguëna, yureca Riusubi yë'ëni oire bani congüë, sa'ntiye beoye ba'iguëre yë'ëre re'huabi. Ai guajaye ai yo'oguë ba'isi'quëta'an, yureca ai ba'iyë mäsacuare ai bojoreba bojoyë yë'ë.

⁵ Yëquëna hua'na Macedonia huë'e jobona saise'ere cato, ai guajasi hua'na ti'anjën, ai yo'oye se'ga ba'ijën, bëani huajëye gare poremajën baë'ë. Yequëcuabi yë'ëni je'o bajën yëquënare huaiye yëjënna, yequëcuabi Cristoni jo'cani senjoñe yëjënna, ai yo'ohuë yëquëna. ⁶ Ja'nca ai yo'ojënna, mai Eĵaguë Riusubi ai re'oye conbi. Si'a bain se'e yo'oye porema'icuan ai coñe masiguëbi yëquënani congüë, Titote yëquëna raobi. ⁷ Ja'nca raoguëna, Titobi mäsacua yë'ëre cu'e ëyë, mäsacua oire baye, yë'ëre ai yëreba yëye, ja'anre yë'ëni quëaguëna, yë'ëbi gare se'e recoyo sa'ntiye beoye ba'iguëbi mäsacuani quë'rë ai ba'iyë bojo recoyo re'huahuë.

⁸ Yë'ë yua mäsacuani bëin cocare toyani saosi'quëbi ai sa'ntiguë baë'ë. Ja'nca ba'isi'quëbi yureca sa'ntima'iñë yë'ë. Mäsacuabi yë'ë bëin cocare ëñani ro'tani, recoyo ai oijën, rëño ñësebë se'ga sa'nti hua'na baë'ë. ⁹ Ja'nca ba'ijën, mäsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ro'tani, mai gu'ayete jo'cani senjoñu cajën, Riusu coñete senni achajën oijënna, yë'ëbi masini bojohuë. Mäsacua quë'rë re'o recoyo re'huajënna, ai bojohuë yë'ë. ¹⁰ Bainbi Riusu coñete senni achajën, ai yo'ojën ai oitoca, Riusubi bacua recoyote mame re'huani, bacuani sa'ntiye beo hua'na ba' güeseji. Bainbi Riusu coñete senmajën, ai yo'ojën ai oitoca, quë'rë sa'nti hua'na ruinjën, recoyo gu'ajeyë. Ja'nca gu'ajeyënna, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë'bi bacuare. ¹¹ Mäsacua ai sa'ntijën ba'ise'ere cato, Riusubi congüëna, quë'rë ai ba'iyë recoyo jëja ba hua'na mäsacua ruën'ë. Mäsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere ro'tajën, mai gu'ayete oijën, te'e jëana jo'cani senjoñu cajën, Riusu coñete aireba ëjojën baë'ë mäsacua. Riusuni gu'aye yo'ojën, Pablora'ga gu'aye yo'ojën baë'ë yëquëna cajën, ai oireba oijën, mäsacua jubë ba'iguë gu'aye yo'osi'quëni si'nse coca cajën, gare jo'caye beoye re'oye yo'oye se'gare ro'tajën baë'ë mäsacua. ¹² Yureca, yë'ëbi mäsacuani bëin cocare ja'anre toyani saoguë, gu'aye yo'osi'quëni si'nseye ro'tamaë'ë. Yequë, gu'aye yo'ose'ere ai sa'ntiye ai yo'osi'quëni coñe ro'tamaë'ë. Mäsacuani ro'tahuë yë'ë. Riusubi yo'o güesequëna, yëquënani se'e ai bojojën, yëquënani ai yëreba yëja'bë caguë, mäsacuani bëin cocare toyani saohuë yë'ë. ¹³ Ja'nca

toyani saoguë, mësacua recoyo bojoyete achani, yureca yëquëna'ga ai ba'iyë ai bojo recoyo re'huani, se'e sa'ntiye beoye ba'iyë.

Mësacua bojojën ba'iyete Titoni quëani achojënna, baguë'ga bojo recoyo re'huani, yëquënani quëaguëna, yëquëna'ga quë'rë se'e ai bojo recoyo re'huahuë. ¹⁴ Quë'rë ja'anrë mësacua ba'iyete Titoni re'oye cahuë yë'ë. Ja'nca caguëna, Titobi mësacua ba'iruna ti'anni, mësacua re'oye ba'iyete ëñani bojobi. Ja'nca sëani, mësacua ba'iyete Titoni gare huacha caye beoye baë'ë yë'ë. Te'e ruiñe caye se'ga baë'ë yë'ë. Mësacuani coca cajën, Titoni coca cajën ba'ijënna, Riusubi yë'ë ja'an case'ere te'e ruin coca ba'i güesebi. ¹⁵ Titobi mësacua ba'iyete ro'taguë, mësacuani ai bojoguë, mësacuani quë'rë ai ba'iyë ai yëreba yëji. Mësacuabi te'e ruiñe yo'ojën, baguëni ai oire bani conjënna, baguëbi ja'anre ro'tani quëaguë, ai bojopi. ¹⁶ Bojoguëna, yë'ë'ga mësacua te'e ruiñereba yo'oyete ro'tani bojoyë.

8

Generosidad en las ofrendas

¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, Riusubi baguë bainreba Macedonia yija ba'i jubëanni ai ba'iyë ai conguëna, mësacuani quëaye yëyë yë'ë. ² Bacuare ai bonse caraguëna, bacua porema'ñe tëca ai yo'ojën ba'icuaata'an, Riusuni ai ba'iyë ai bojoreba bojojën, Riusu bain bonse caracuani coñu cajën, bacua bonserëanre cuencuehuë. ³ Ja'nca cuencueni, bacua porese'ru insiye yëjën, quë'rë ai ba'iyë ai insijënna, yë'ëbi ëñani masihuë. ⁴ Yëquënabi bacua curire tëaye yëmajënna, bacuabi yëquënani quë'rë ai ba'iyë ai senni achajën, Riusu bainreba bonse caracuana ro insini coñe yëyë cajën, ⁵ yëquëna ro'tama'ise'ru ai ba'iyë ai curire bëyoni ro insihuë. Ru'ru, Riusu bainguë'ë yë'ë cajën, Riusuna insini jo'cahuë. Ja'nrebi, Riusu yëye'ru yo'ojën, yëquënana insini jo'cahuë. ⁶ Ja'nca insini jo'cajënna, Titoni cahuë yëquëna: Më'ëbi ën yo'o Riusu yo'o conse'ere ënjo'ona yo'o bi'rasi'quëbi yureca Corinto bainna sani, güina'ru Riusuni yo'o conguë ba'ijë'ën cahuë. ⁷ Ja'nca cajënna, baguë yua mësacua jobona saiguëna, mësacuani ñaca yihuoguë cayë yë'ë. Mësacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajën, baguë cocarebare ai re'oye masijën, yequëcuani ai re'oye quëani achojën, si'a jëja yo'o conjën, yëquënani ai ba'iyë ai yëreba yëjën, ja'an ba'icua sëani, mësacua yua Riusu bainreba bonse caracuana ro insiyere'ga güina'ru ai ba'iyë ai bojojën, Riusubi conguëna, ja'an yo'ore yo'ojën ba'ijë'ën.

⁸ Ja'an yo'ore yo'oye mësacuani guansema'ñe yë'ë. Mësacuani yihuoye se'ga ba'iyë. Mësacuabi coñe yëtoca, Riusu coñete ro'tajën, Macedonia bain bojojën yo'ose'ru güina'ru yo'o conjën ba'ijë'ën. Riusu bainreba caracuani ai yëreba yëjën ba'itoca, mësacua yo'oyete ëñani masiyë. ⁹ Mai E'jaguë Jesucristo yo'o conguë ba'ise'ere ro'tani ye'yëjë'ën. Taita Riusu naconi ba'iguë, ai ba'iyë caraye beoye baguëta'an, mësacua ba'iyete ro'tani, mësacuani oireba oiguë, bonse beo hua'guë runji'i. Mësacuabi güina'ru Taita Riusu naconi ba'ijën, yë'ë caraye beoye base'e'ru con bajë'ën caguë, ja'nca bonse beo hua'guë runji'i baguë.

¹⁰ Yureca, ën cocare mësacuani yihuoguë cayë yë'ë. Mësacua yequë tëcahuë yo'oye yëse'e, mësacua curi insiye ro'tase'ere caguë, ja'an yo'ore yureña yo'oni tëjitoca, mësacuare re'oye ba'iji. ¹¹ Mësacua yo'o coñe yëse'e'ru güina'ru yo'ojën, mësacua bonse bayete cuencueni, ja'anbi inni, Riusu bainreba caracuana ro insini saojë'ën cayë yë'ë. ¹² Riusubi baguë bain bonse insiye yëyete ëñaguë, ja'anre bojopi. Bacua insiye poreyete masiguë, bacua insiye porema'ñete senma'iji Riusu.

¹³ Ja'nca sĕani, mĕsacua bonse carajeiye tĕca insiye senma'iñĕ yĕ'ĕ. Yequĕcuana insini jĕhuani, ja'n'rĕbi mĕsacua carase'ebi ai yo'o'jĕn ba'itoca, gu'aji. ¹⁴ Mĕsacua yureña ai bonsere bajĕn, bonse caracuaana insiye bayĕ. Jĕ'te yequĕrĕ mĕsacuabi bonse caracua ba'ijĕnna, bacua'ga gũina'ru mĕsacuaana ro insiye poreyĕ. Ja'nca ba'iguĕna, Riusu bainrebabi sa'ñĕña te'e yo'o conjĕn ba'iyĕ. ¹⁵ Riusu coca toyani jo'case'ere ĕñani ye'yĕjĕ'ĕn: "Riusu insini jo'case'e chiani bacuare cato, ai ba'iyĕ chiasi'cuabi huo'hueni tĕjini, jĕhuaye beoye bateña. Choa ma'carĕ chiasi'cuabi yequĕcua huo'huese'ere conĭ, gare caraye beoye bateña." Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguĕna, si'a Riusu bainbi bacua bonsere sa'ñĕña huo'hueni insiye bayĕ.

Tito y sus compaÑeros

¹⁶ Yureca, Riusubi Titore choini, mĕsacuana saoguĕna, ai bojoyĕ yĕ'ĕ. Yĕ'ĕ yua mĕsacuani ai ba'iyĕ ai oire bani conja'ma caguĕna, Tito'ga yĕ'ĕ ro'taye'ru gũina'ru mĕsacua ba'iyete ro'taguĕna, ¹⁷ yĕquĕna sense'e, mĕsacuani congüĕ saijĕ'ĕn cajĕn senni achajĕnna, baguĕ yua jaĕ'ĕ cani, baguĕ sani coñe yĕse'e'ru mĕsacuana te'e jĕana sani conji.

¹⁸ Ja'nca saiguĕna, yequĕ Cristo bainguĕ, Riusu cocarebare quĕani achoye ai re'oye masiguĕ, ja'anguĕte Tito naconi mĕsacuana saoyĕ yĕquĕna. Baguĕ yua Cristo bain jubĕan ai jai jubĕanna sani quĕani achoguĕna, si'a bainbi achani, baguĕ quĕani achoye poreyete bojojĕn, ¹⁹ Yĕquĕna naconi yo'o yo'oguĕ ganijĕ'ĕn baguĕni cahuĕ. Cajĕnna, yĕquĕna naconi ganiguĕbi Riusu bain bonse caracuana insini conjĕ'ĕn, si'acuanĭ quĕani achoguĕ, yĕquĕnani re'oye congüĕ ganiji baguĕ. Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete, yĕquĕna re'oye yo'oye yĕyete bainni masi güeseñu cajĕnna, baguĕ yua yĕquĕnani congüĕ ganiji. ²⁰ Congüĕ ganiguĕna, yĕquĕnabi ai ba'iyĕ ai curire huĕoni, Riusu bainreba caracuana ro insijĕn, yequĕna yĕquĕna yo'oyete gu'aye cama'iñĕ cajĕn, Riusu ta'yejeiye ba'iyĕ ĕñoñe se'gare ro'tajĕn yo'oyĕ. ²¹ Ja'nca yo'o'jĕn, gare coqueye beoye re'oye se'gare yo'o'jĕn ba'iyĕ. Riusubi ĕñato, bain'ga ĕñato, re'oye se'ga yo'oye ro'tayĕ yĕquĕna.

²² Yureca, ba bainre mĕsacuana saoguĕ, yequĕ Cristo bainguĕre'ga bacua naconi saoyĕ yĕ'ĕ. Baguĕ yua ai te'e ruñe yo'oye masiguĕ, mĕsacua te'e ruñe yo'o'jĕn ba'ise'ere ĕñani, mĕsacuani quĕ'rĕ ai ba'iyĕ mĕsacuani coñe yĕji. ²³ Tito ba'iyete cato, yĕ'ĕ gajeguĕreba'bi. Yĕ'ĕ naconi recoyo te'e zi'insi'quĕbi yĕ'ĕ yo'o coñe'ru mĕsacuani yo'o congüĕ saiji. Yequĕ Cristo bain mĕsacuani yo'o conja'cuare cato, si'a Cristo bain jubĕanbi bacuare cuencueni saojĕnna, bacuabi Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete bainni masi güeseyĕ yĕjĕn, mĕsacuani yo'o conjĕn saiyĕ. ²⁴ Ja'nca sani ti'anjĕnna, bacuani ai bojoreba bojojĕn, mĕsacua jubĕna conĭ, bacuani recoyo te'e zi'injĕn ba'ijĕ'ĕn. Yĕquĕnabi mĕsacua ja'nca yo'o'ja'yete Cristo bain jubĕanni quĕ'ajĕnna, bacua'ga mĕsacua bainni ai yĕreba yĕyete masiyĕ.

9

La colecta para los hermanos

¹ Yure Riusu bain bonse caracuana curi insiyete toyato, mĕsacuani ai re'oye yihuoni tĕjihüĕ yĕ'ĕ. ² Mĕsacua ja'an curire yuara huĕoni tĕjini, te'e jĕana insiye poreyĕ ro'tayĕ yĕ'ĕ. Ja'nca ro'taguĕbi Cristo bain Macedonia yijare ba'ijĕnna, bacuana sani ñaca quĕahuĕ: Acaya bainbi bacua insi curire huĕoni tĕjini, te'e tĕcahuĕ bani ĕjoyĕ quĕahuĕ. Ja'nca quĕaguĕna, bacuabi cajĕn, Acaya bainbi re'oye yo'o'jĕnna, mai'ga bacua yo'ose'e'ru quĕ'rĕ ai ba'iyĕ Riusuni yo'o conjĕn, mai porese'e'ru curire huĕoni ro insiñu cahuĕ. ³ Yureca, mĕsacua case'e'ru gũina'ru yo'o'jĕ'ĕn cajĕn, Cristo bainre mĕsacuana saoyĕ.

Mésacua re'oye yo'ose'ere quëasi'cuabi mésacua curi huëose'ere masiñu cajën, Cristo bainni mésacuana saoni ëñañe guansehuë. Mésacua curi huëose'ere ëñama'itoca, ro guaja re'oye quëaguë ba'ire'ahuë yë'ë. ⁴ Yë'ë'ga Macedonia bain naconi yo'je sani, yequërë mésacua case'e'ru curire huëoma'itoca, Macedonia bainbi mésacuare gu'aye ro'tama'iñe. Yëquëna, mésacua, si'a jubëbi gue ro'taye beoye ro nëcäjën sa'ñeña ëñajën ba'ire'ahuë. ⁵ Ja'anre ro'taguë sëani, Cristo bainre mésacuana ru'ru saoyë yë'ë. Ja'nca saoguë, bacuani cahuë: Bacua curi insija'yete huëojënna, bacua yë'ëni case'e'ru huëoye conjën ba'ijë'ën cahuë yë'ë. Ja'nca cani, ja'nrebi mésacuana yo'je sani ëñato, mésacua curi insija'ye yua huëoni bani ëjoyë. Ja'nca ëjojën, ro yë'ë guansese'e'ru huëoni bama'iñe caguë, mésacua bojojën, caracuani coñe se'ga ro'tajën curire huëojë'ën cayë yë'ë.

⁶ Yureca, mésacuabi ja'an curire huëoni insiye ro'tajën, ën cocare ro'tani ye'yejë'ën: Zio yo'oguëbi ai aonra'carëanre tanma'itoca, ai aonre tëaye porema'iji. Ai ba'ie ai aonra'carëanre tantoca, ai ba'ie ai aonre tëani baja'guë'bi. ⁷ Ja'an cocare achani, mésacua curi huëoni insija'yete ro'tajë'ën. Si'a bain bacua curi insiye ro'tase'e'ru güina'ru yo'oye bayë. Yequëcuabi ai jëja guansejënna, curi insiye ta'yejeiye yëma'itoca, Riusubi bojoma'iji. Bainbi yë'ë curire bojoguë insiza cajën yo'ojënna, Riusubi ëñani, bacuani ai bojoi. ⁸ Ja'nca bojojën insijënna, Riusubi mésacuani quë'rë se'e ai conreba coñe masiji. Ja'nca congüëbi si'aye quë'rë ai ba'ie mésacuana go'yaguëna, mésacuabi bonsere bani jëhuajën, si'a Riusure re'o yo'o concuana ai ba'ie ro insiye poreyë. ⁹ Mésacuabi ja'nca yo'ojën ba'itoca, ñaca toyani jo'case'e'ru ba'iyë mésacua:

Bonse beo hua'nana jo'caye beoye ai ba'ie ai bonsere ro insiguë ganitoca, mésacua re'oye yo'ojën conse'ere gare huanë yeye beoye ba'iji Riusu.

¹⁰ Riusubi ja'nca cani jo'caguë, yua aon tanra'carëanre zio yo'ocua insiye masiguë, bain aon aiñete caraye beoye jo'caye masiguë, ja'anguëbi quë'rë ai ta'yejeiye mésacuana insiguëna, mésacua ta'yejeiye bajën, quë'rë se'e bonse caracuana ai ta'yejeiye ro huo'hueni insijën, Riusuni re'oye yo'o coñe poreyë.

¹¹ Ja'nca jo'caye beoye ai ta'yejeiye ro huo'hueni insijënna, Riusubi quë'rë ai ta'yejeiye ba'ejacuare mésacuare re'huaji. Ja'nca re'huaguëna, yëquëñabi Riusu oire bani conse'ere ro'tajën, mésacua ta'yejeiye bojojën huo'hueni insiyete ëñajën, Riusuni quë'rë ai ba'ie ai bojojën, surupa cajën ba'iyë.

¹² Mésacua yua Riusu bain bonse caracuana ro insini contoca, bacuabi bacua bonse carase'ere se'e bajënna, ai jai jubë Riusu bainbi Riusuni ai ba'ie ai ta'yejeiye bojojën, jo'caye beoye Riusuni surupa cajën ba'iyë. ¹³ Mésacuabi mésacua yo'oja'ye case'e'ru ai re'oye yo'ojën, mésacua curire huëoni, Riusu bain bonse caracuana ro insitoca, Riusu bainbi ëñani, Cristo cocarebare ai re'oye achani yo'oyë bacua cajën, mésacua ai curire ta'yejeiye huëojën, bacuana ai bojojën ro insijënna, bacuabi ja'anre ro'tajën, Riusuni ai ta'yejeiye ai bojoye cajën ba'iyë. ¹⁴ Ja'nca ba'icuabi mésacuani bojojën, mésacuare cu'e ëaye ba'ijën, mésacua ba'iyete Riusuni ujajën ba'iyë. Riusubi mésacuani ai ta'yejeiyereba congüëna, mésacuani ja'nca bojojën ba'iyë.

¹⁵ Yureca, Riusubi baguë Zin gañaguëte cuencueni maina ro insiguë raoguëna, Riusuni ai ba'ie ai bojojën surupa cajën ba'ñuni.

10

La autoridad de Pablo como apóstol

¹ Yureca, yë'ë, Pablo hue'eguëbi, mésacuani bëñe beoye ba'iguë, mésacuani conza caguë, Cristo yihuoye'ru mésacuani coca yihuoreba yihuoyë. Yequëcua

mēsacua ba'iru ba'icuabi yē'ère coca cajën, “Huaji yēguē sēani, mai naconi ba'iguēbi maini si'a jēja coca yihuoma'ite baguē. Baguē uti toyani raoguē ba'irēan se'ga maini si'a jēja coca yihuoguē toya'te.” Ja'an cocare cajënna, ² mēsacuani si'a jēja te'e ruiñe cayē yē'è: Yē'ēbi mēsacua jubēna ti'anguēna, ja'an coca caye'ru yē'ère gare caye beoye ba'ijē'ën. Catoca, yē'è si'a jēja coca yihuoye poreguēte mēsacuani ēñoñē yē'è. Mēsacua jubē ba'icuabi yē'ère cajën, “Ro ēja beoye ba'iguēbi ro ěn yija bain caye'ru ca'te” cajënna, ³ mēsacuani si'a jēja ñaca sehuoyē yē'è: “Yēquēnabi ěn yija bain naconi ba'icuata'an, ro ěn yija bain ro'tani sehuoye'ru yēquēnare je'o bacuani sehuoma'ĩñē. ⁴ Ro ěn yija bainbi ro bacua ba'iyē se'gare ro'tajën, je'o bacuani sehuojën, ro bacua poreye'ru guerra huani jēhuajën ba'iyē. Yēquēnabi ja'nca sehuomajën, Riusu ta'yejeiyereba poreyete ējojën, Riusubi congüēna, bain ai ba'iyē masiye ro'taye gu'aye ro'tayete ēñoni ñu'ñojeiñē. ⁵ Riusuni ujajën, Riusu masiyete senjën, Riusu ba'iyete ro'taye gu'a güecuani ta'yejeiye beoye ba'i güesejën, Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete masi güesejën, Cristoni si'a recoyo ro'tajē'ën cayē yēquēna. ⁶ Mēsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, ja'è'è cajën ba'ijënna, mēsacua jubē ba'icua Cristoni te'e ruiñe achaye gu'a güecuani saoni senjoñe ro'tayē yē'è.

⁷ Yēquēnate gu'aye cacua ba'iyete re'oye ro'tani, re'oye masijē'ën. Bacuabi cajën, Cristo ēja bain re'huani raosi'cua'ē yēquēna cajënna, yē'è yua bacuani ñaca yihuoguē cayē: Mēsacua yua Cristo ēja bain re'huasi'cua ba'iyē cajënna, yēquēnabi güina'ru Cristo ēja bain re'huasi'cua ba'iyē cayē yē'è. ⁸ Ja'an ba'iyete ai catoga, mai Ējaguēbi yē'ère re'huani raoguēna, yē'è caye'ru güina'ru yo'oye poreyē. Riusure yo'o congüē ro'tayejeiye re'huasi'quēbi mēsacuare ta'yejeiye jēja recoyo bacuare re'huaye coñē yē'è. Mēsacuare ta'yejeiye beocuare re'huama'ĩñē yē'è. Ja'nca re'huaguē, yequēcuabi yē'ère gu'aye cajënna, gare huaji yēye beoye ba'ija'guē'è yē'è. ⁹ Mēsacuani si'a jēja coca toyani saoguēta'an, mēsacua ba'iru ba'icua caye'ru mēsacuani quēcoye ro'tama'ĩñē yē'è. ¹⁰ Bacuabi yē'ère ñaca cajën ba'iyē: “Pablobi utire toyani raoguē, si'a jēja coca ai bēiñe caguē toyaji. Ja'nca toyaguēta'an, mai naconi ba'iguē, ro ta'yejeiye beoye ba'iguē, yihuo coca te'e ruiñe caye porema'ite baguē” yē'ère cajën ba'iyē. ¹¹ Ja'nca cacuani ñaca cayē yē'è: Yēquēnabi mēsacua jubēna ti'anni cocare cato, yēquēna utire toyani saoye'ru güina'ru yo'ojën ba'iyē yēquēna.

¹² Mēsacua jubē ba'icua ro coquecuabi ja'ancua ba'iyete re'oye cajën, Ja'ancua ba'iyerü quē'rē re'oye ba'iyē mai cajën, ro huesē hua'na cajën ba'iyē. Yēquēnabi ja'nca caye'ru gare caye beoye ba'ijën, ¹³ Riusu yo'o guanseni congüēna, ja'an yo'o re'oye yo'ose'e se'gare re'oye cajën ba'iyē yēquēna. Riusubi baguē yo'ore guanseni congüēna, yēquēnabi mēsacuana sani, Riusu bainre mēsacuare re'huaye conjën, ja'an yo'o yo'ose'ere re'oye cajën ba'iyē yēquēna. ¹⁴ Mēsacua jubēre ba'ijën ja'an yo'ore yo'ojën, Riusu yo'o guanseni jo'case'e se'gare yo'ohuē. Yequēcua Riusu yo'o yo'oye concuare etoni saoma'ē'è. Yēquēnabi mēsacuana ti'anni, yequēcua Riusure yo'o concua beojënna, Cristo cocarebare mēsacuani quēani achohuē. ¹⁵ Yequēcua bi'itoca, bacuare gare etoni saomajën ba'iyē. Yēquēna se'gabi ja'an yo'o yo'ohuē camajën ba'iyē. Yēquēna se'gabi mēsacua naconi ba'ijën, Cristo cocarebare quēani achojënna, mēsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tahuē. Ja'nca ro'tajënna, mēsacua quē'rē ta'yejeiye jēja recoyo re'huaja'yete conjën ējoyē. Mēsacua yua ta'yejeiye jēja recoyo re'oye re'huani, ja'nrebi yēquēnani quē'rē ro'oye conjënna, ¹⁶ yequē bain joboanna sani güina'ru quēani achoni conja'cua'è. Yequēcua Riusure yo'o yo'oye concua ba'itoca, bacua yo'o yo'ose'ere ēñani, Yēquēna se'gabi ja'an yo'ore yo'ohuē, gare camajën ba'iyē.

17 Bainbi bacua yo'o yo'ose'ere re'oye caye yëtoca, Riusu coca toyani jo'case'e'ru güina'ru cajën, mai Ējaguë Riusu ta'yejeiye yo'ose'e'ë cajë'n. 18 Ja'nca sëani, bainbi ja'ansi'cua yo'o yo'ose'ere re'oye cajëna, Riusubi bacua ba'iyete re'oye ëñama'iji. Riusubi baguë bain ba'iyete re'oye ëñaguëna, ja'ancia se'gabi re'oye yo'o yo'ocua ba'iyë.

11

Pablo y los falsos apóstoles

1 Mësacua jubë ba'icuabi yë'ëre cajën, Ro huesë ëaye se'ga coca yihuo'te baguë cajën, ja'nca yë'ëre cacuata'an, yë'ëbi coca yihuoguëna, mësacua güeye beoye achajë'n. 2 Mësacua huacha riusure recoyo ro'tama'inë caguë, Riusu oire baye'ru mësacuanu ai oire bayë yë'ë. Yë'ë yua Cristo bainre mësacuare re'huaye congüë, mësacuare Cristoni te'e zi'inhüë. 3 Ja'nca zi'inguëta'an, yureca mësacua ba'iyete ai oiguë, huacha riusu hua'ire recoyo ro'tama'inë caguë, mësacuanu yureca coca yihuoyë yë'ë. Ira baingo ba'isi'co Eva hue'egobi aña re'o coca case'ebi coque güesegona, yequërë mësacuabi coquejën cacuanu achani, güina'ru yo'oni, Cristoni te'e ruiñe recoyo ro'taye jo'cama'inë. 4 Yëquëna mësacuanu Cristo cocarebare quëani achojën, Jesucristo ba'iyete mësacuanu masi güesëjënna, mësacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu Espiritute conu bahuë. Ja'nca yo'ocuata'an, yequëcuabi yëquëna ye'yose'e'ru tin ye'yojën, Riusu yo'o yo'oye ta'yejeiye concua ba'iyë ro coquejën ëñojën, coqueye se'ga cajëna, mësacuabi te'e jëana achani bojojën, yëquëna quëani achose'ere ro'taye jo'cahuë. 5 Ja'an ro coqueye ye'yocuabi mësacua jobona ti'anni, Riusu yo'o ta'yejequëna mësacuanu Cristo cocarebare quëani achojën, Jesucristo ba'iyete mësacuanu masi güesëjënna, mësacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu Espiritute conu bahuë. Ja'nca yo'ocuata'an, yequëcuabi yëquëna ye'yose'e'ru tin ye'yojën, Riuiye conjën ba'iyë ro coquejën cajën, yë'ë ba'iyete gu'aye cajëna, bacua ba'iyë'ru quë'rë ta'yejeiye Riusuni yo'o congüë ba'iyë yë'ë. 6 Bacuabi yë'ëre cajën, Coca quëani achoye porema'iguëbi gu'aye achoye ca'te cajëna, bacua yequërë te'e ruiñe cayë. Te'e ruiñe cato'ga, yë'ë yua Cristo ba'iyete ai masiguë, bacua masiye'ru quë'rë ai ba'iyë masiguë, mësacuanu te'e ruiñe ye'yojën, si'a Cristo cocarebare mësacuanu ai re'oye masi güesehye'yose'e'ru tin ye'yojën, Riuuë yë'ë.

7 Ja'nca masi güesëguëbi Riusu cocarebare mësacuanu quëani achoguë, mësacuanu curi ro'iyë senma'iguë, ro bonse beo hua'guë'ru ëñoguëna, mësacua yua yë'ëre gu'aye yo'oguë ba'iyë ro'taye? 8 Banhuë. Mësacuanu re'oye yo'o conza caguë, Cristo bain yequë jubëan ba'icua, bacua curire conu, mësacua naci baë'ë yë'ë. 9 Ja'nrebi yo'je, mësacua naconi ba'iguë, bonse carajeiguëna, mësacuanu curire gare senmaë'ë. Senma'iguëna, Cristo bain Macedoniabi raisi'cuabi yë'ë caraguë ba'ise'ere ëñani, yë'ëna ro insini conhuë. Riusubi ja'nca yë'ëre congüëna, mësacuanu curi señe gare ro'taye beoye ba'iyë yë'ë. 10 Mësacuanu te'e ruiñereba coca caguë ba'iyë yë'ë. Jesucristo cocarebare quëani achoguë, yë'ëre achacuanu curi ro'iyë gare señe beoye ba'iyë yë'ë cayë. Ja'nca caguë, si'a Acaya yijare ganiguë caguëna, yequëcuabi yë'ëre ënseye gare porema'inë. 11 Mësacuanu yure caye'ru caguëna, ¿Mësacuabi yequërë yë'ëre ro'tajën, Maire gare yëma'iji baguë cajën ba'ima'inë? Bañë. Mësacuanu ai ba'iyë ai yëreba yëguëna, Riusubi masiji.

12 Yureca, yë'ë yure yo'oguë ba'iyë'ru gare jo'caye beoye yo'oguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, ba bain, Riusure yo'o concua ba'iyë ro coquejën ëñocuabi mësacuanu ti'anni, yë'ë curi coye'ru güina'ru cojën Riusu yo'ore yo'oyë cajën, ja'an caye gare porema'inë. 13 Bacuabi mësacuanu ti'anni,

Riusubi yëquënate cuencueni raobi cajën, ro coquejën, ro bacua yëye'ru yo'o yo'ojën, Cristore yo'o concua ba'iyë'ru ro coquejën ëñoñë. ¹⁴ Zupai huati yo'oye'ru yo'oye masiyë bacua. Zijeï re'oto ba'iguëbi Riusu bainna ti'anni, mia re'otona masiye ganiguë ba'iyë'ru ëñoni, Riusu bainre coqueye masiji. ¹⁵ Ja'nca masiguëna, zupaïre concua'ga Riusu bain re'oye yo'ocua ba'iyë'ru ëñojën, maina ti'añë. Ja'nca ti'anjënna, bacua yo'oye masiyete gue ro'taye beoye ëñama'ijë'ën. Riusu bënni senjojeï umuguse ti'anguëna, Riusubi bacua ro ëmëje'en ba'iyete ëñama'iji. Bacua yo'o yo'ose'e se'gare ëñani, bacua bënni senjoja'ñete bacuana jo'caji.

Sufrimientos de Pablo como apóstol

¹⁶ Yureca mësacuani se'e coca yihuoguë cayë yë'ë. Yequëcuabi yë'ë ba'iyete cajën, Ro huesë ëaye se'ga coca yihuo'te baguë, cajënna, mësacua yua bacua ro'taye'ru ro'tama'ijë'ën. Mësacuabi bacua ro'taye'ru ro'taye yëcuata'an, yë'ë coca yihuoyete achajë'ën. Yë'ë ba'iyete choa ma'carë canï achoye yëyë yë'ë. ¹⁷ Ja'nca canï achoguëbi ro bain re'oye cayete ëjoma'iñë yë'ë. Mai Èjaguë Riusubi ro bain re'oye cayete ëjoma'iguëna, yë'ë'ga ja'nca ëjoma'iñë yë'ë. Ja'nca sëani, yë'ë yua ro huesë ëaye se'ga coca yihuoye ëñoto'ga, yë'ë cocare achajë'ën. ¹⁸ Ba bain hua'na mësacuana coquejën ti'ansi'cuabi ro bacua gu'a ëayete ro'tajën, bacua ba'iyete re'oye canï achoyë. Ja'nca canï achojënna, yë'ë yua yë'ë ba'iyete re'oye canï achoguë, Riusu ta'yëjeïye ba'iyë se'gare ro'tayë yë'ë. Mësacuabi ja'anre re'oye masiyë. ¹⁹ Ba coquecuabi bacua re'oye ba'iyete cajën, ro huesë ëaye se'ga canï achojënna, mësacuabi Bacua cocare te'e ruiñe ye'yëñu cajën, bacua cocare bojojën achayë. Ja'nca achacuabi yë'ë coca yihuoyere'ga achajë'ën. ²⁰ Bacuabi re'o coca canï achojënna, mësacuabi achani, Cristo ba'iyete jo'cani, zupai huati zemosi'cua te'e jëana ruiñë. Bacuabi re'o coca canï achoni, ja'nre'bi mësacua curire tëani bayë. Mësacuare'ga tëani bani, bacua gu'a concuare mësacuare re'huayë. Riusu coca quëani acho ëjacua ba'iyë yëquëna cajën, mësacuani huaijën si'nseyë. Ja'nca gu'aye yo'ojënna, mësacuabi gare ënsemajën, bacuare gare gu'aye cayë beoye ba'iyë. ²¹ Mësacua coquejën ye'yocuabi ai re'oye guanseye masiyë, cayë mësacua. Ja'nca cacuata'an, yë'ëca bacua guanseye'ru guanseye porema'iñë. Bacua yo'oye'ru yo'oye ti'anma'iñë yë'ë, cayë bacua.

Ja'nca cacuata'an, bacua ba'iyë'ru quë'rë re'o ëjaguë ba'iyë yë'ë. Yë'ëbi, Ja'ansi'cua ba'iyete cayë'ru catoca, ñaca canï achoye poreyë yë'ë. ²² Bacuabi ja'ansi'cua ba'iyete cajën, Yë'ë yua hebreo bainguë sëani, Riusu bainguë'ë yë'ë. Yua Israel bainguë sëani, Riusu te'e bainguë'ë. Yë'ë yua Taita Abraham bainguë sëani, Riusu te'e bainguë'reba'ë yë'ë, ja'anre cajënna, yë'ë'ga güina'ru ba'iguë, Riusu te'e bainguë'reba ba'iguë'ë. ²³ Bacua'ga cajën, Yë'ë yua Cristore yo'o congüë'ë cajënna, yë'ëbi Cristoni quë'rë re'oye congüë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi yë'ë ba'iyete canï achoguëna, bacuabi achani, yequërë yë'ëre cajën, Ro güebe coca ca'te baguë cajën ba'ima'iñë. Ja'nca cajën ba'icuat'an, yë'ë quë'rë jëja recoyo re'huani, ñaca canï achoyë yë'ë: Bacua yo'o coñe'ru quë'rë ai guajaye tëca ai yo'o congüë ba'iyë yë'ë. Ja'nca yo'o congüë ba'iguëna, yë'ë jë'o bacuabi yë'ëni ai ba'iyë preso zëanjën, yë'ëni tëcabëbi ai ba'iyë huaijënna, junni huesë ëaye baji'i yë'ëre. ²⁴ Judío ëja bain'ga yë'ëre cinco viaje zeanni, ga'ni za'zabobi treinta y nueve huaise'bi yë'ëre si'nsehuë. ²⁵ Romano ëja bain'ga samute viaje yë'ëre zeanni, bacua huaiñoabi yë'ëre huaë'ë. Yequëcua'ga te'e viaje gatabi yë'ëni senjojën huaë'ë. Samute viaje jai ziaya yogubi saiguë, yogubi rucaguëna, ai yo'ohuë yë'ë. Jai ziyate na'ijani ñatajani huahuaguëna, ruca ëaye baji'i yë'ëre. ²⁶ Cristobi yo'ore caguëna, si'a

re'otoñana ai ba'iyé ganiguébi ai huaji yégué saè'è yé'è. Ziayañabi co'jeguèna, tonni rucare'ahué yé'è. Jiancua'ga yé'ère zeanre'ahué. Yé'è bain jubé ba'icua judío bain cacua, ja'ancua'ga yé'èni ai je'o bani, yé'èni ai gu'aye yo'ohué. Yé'è yua hué'e joboñabi ganiguèna, baru bainbi yé'èni je'o bahué. Bain beo re'otoñabi ganiguèna, airu hua'i hua'nabi yé'ère zeanni ainre'ahué. Jai ziyabi ganiguèna, yé'è ai huaji yégué baè'è. ²⁷ Ja'nca ba'igué bajji'i yé'ère. Cristo yo'ore yo'ogué, ai guajaye tēca ai yo'ohué. Ja'an yo'ore yo'ogué na'ijani ñatajaigué, ai baè'è. Aon gu'ana ju'ingué, oco éana ju'ingué, caña caraguébi sēsēna ju'ingué, aon aiñe jo'cani Riusuni ujagué ai baè'è yé'è.

²⁸ Ja'nca ai yo'oguébi què'rè se'e ai yo'ogué baè'è yé'è. Ja'nca ba'iguèna, Cristo bain jubēan'ga yé'è coñete éjōjēn, si'a umuguseña yé'è cuirayete ai senni achajēnna, ai yo'ogué, bacuani coñe bayé yé'è. ²⁹ Cristo bainbi recoyo jēja beojēn gu'a juchana to'injēnna, yé'è'ga bacua jēja beoyete ro'tagué, bacua ba'iyete ai oiyé yé'è. Gu'a jucha yo'ocuabi coquejēnna, Cristo bain gu'a juchana to'injēnna, yé'èbi bacuani ai oire bagué, bacua gu'a juchare què'ñeni senjo'a'ma cagué, bacua ba'iyete ai oiyé yé'è. ³⁰ Yureca, ja'an coqueuabi mēsacua jubēna ti'anni, bacua ba'iyete re'o coca cani achojēnna, yé'ēca yé'è ba'iyete cani achoto, yé'è ai yo'ogué ba'igué, yé'è porema'igué ba'iguèna, Riusubi yé'ère congué bajji'i. Ja'an se'gare cani achoyé yé'è. ³¹ Ja'nca cani achoguébi gare coqueye beoye ba'iyé. Mai Éjagué Riusu, mai Éjagué Jesucristo Taita ba'iguébi yé'è ba'iyete éñani, yé'è te'e ruiñe cayete masiji. ³² Yé'è'ga Damasco hué'e jobore ba'isiren ai yo'ohué. Ba bain éjagué, Rey Aretas hue'eguébi ba hué'e jobo éjaguèni guansegueña, soldado hua'nabi yé'èni preso zeañe ro'tajēn, ba tu'ahué anto sa'roñare éñajēn, yé'ère éjohué. ³³ Ja'nca éjocuata'an, yé'è gajecuabi yé'ère jai jé'ena ayani, tu'ahué gojebi etoni, hue'se ca'ncona gachohué. Gachojēnna, yé'èni preso zeañe poremaè'è.

12

Visiones y revelaciones

¹ Yé'è ba'iyete ja'nca cani achogué, yequécuabi yé'ère re'oye ro'tama'icuatā'an, se'e yeque cocare mēsacuan cani achoyé yé'è. Mai Éjaguébi yé'èni guēnamé toya éñogué ba'ise'ere quéayé. ²⁻³ Ja'an toya éñosirēnbi cuencueto, catorce tēcahuēan baè'è. Yé'è yua Cristoni te'e zi'inni ba'iguèna, Riusu Espiritubi yé'ère te'e jēana guēnamé re'otona sani éñobi. Yé'è recoyo se'gabi sani éñato, hueseyé yé'è. Yé'è ga'nihuère'ga sani éñato, hueseyé yé'è. Riusubi masiji. Éñe se'gare te'e ruiñe masiyé yé'è. Riusu ba'i joborebana ti'anni baè'è yé'è. Ai re'orureba ba'iguébi bajji'i. ⁴ Ja'nca ti'anni ba'iguèna, Riusubi bagué ta'yejeiye ba'iyete yahue quèani achoguèna, achahué yé'è. Ja'nca achagué, uēan baè'è. Yé'è yua Cristoni te'e zi'inni ba'iguèna, Riubainni quéaye gare porema'ñé yé'è. ⁵ Riusu toyare ja'nca éñagué, Riusu yahue cocare ja'nca achagué ba'iguèna, mēsacuabi yé'è ba'iyete ai re'oye cajēn bojojēn ba'iyé poreyé. Yé'ēca Riusu ta'yejeiyereba yo'ogué ba'ise'e se'gare cani achogué, ro yé'è re'oye ba'iyete gare cani achoma'igué yé'è. Yé'è ba'iyete cani achoto, yé'è jēja beoye ba'iyé se'gare cani achoyé yé'è. ⁶ Yureca yé'èbi ba coquecua, bacua ba'iyé cani achoye'ru yoni te'e zi'inni ba'iguèna, Riu'è ba'iyete cani achoto'ga, bacuabi yé'ère cajēn, Ro güebe coca se'gare ca'te cajēn, ai huacha cayé. Te'e ruiñereba cayé se'ga ba'iyé yé'è. Ja'nca ba'iguèta'an, yé'è ba'iyete se'e cani achoma'ñé yé'è. Bainbi yé'ère éñajēn, Ai ta'yejeiye éjagué ba'iji camajēn ba'ija'bé cagué, yé'è te'e ruiñe ganiñe, yé'è te'e ruiñe coca quèani achoye, ja'an se'gare ro'tajēn ba'ija'bé cayé.

⁷ Ja'nrēbi, Riusubi yē'ē ba'iyete ēñani, Yequerē baguē guēnamē toya ēñase'ebi baguē se'gare'ru ai huanoma'iguē caguē, zupai huatibi yē'ē ga'nihuēte ja'si yo'oguēna, Riusubi ēnsemaji'i. Ja'nca ja'si yo'oguēna, gare cuaoma'iji. ⁸ Ja'nca cuaoma'iguēna, samute viaje Riusuni senni achaguē, ba ja'si yo'oyete cuaojē'en caguē sen'ē. ⁹ Senguēna, yē'ēni caguē sehuobi Riusu: "Bañē. Yē'ē Espiritu coñe se'ga ba'iji mē'ere. Bainbi yē'ēni cajēn, Gare jēja beoyē yē'ē cajēna, yē'ē ta'yejeiyereba yo'oye poreyete masi güesequē, jēja beo hua'nani re'oye coñē yē'ē" yē'ēni sehuoni jo'cabi Riusu. Ja'nca sehuoni jo'caguēna, yē'ē jēja beoyete quē'rē se'e cani achoguē, bojoyē yē'ē. Ja'nca caguēna, Cristobi yē'ēni caraye beoye ta'yejeiye yo'o güeseji. ¹⁰ Ja'nca sēani, yē'ē hua'guēbi ro jēja beoguē ba'itoca, ai bojoyē yē'ē. Yequēcuabi yē'ē, Cristore yo'o conguēte ēñajēn, yē'ere jayajēn, je'o bajēna, quē'rē bojo recoyo re'huaguē ba'iyē. Yē'ē guajaye tēca ai jēja yo'oguē, gare porema'īne tēca Cristoni conguē bojoyē yē'ē. Ro jēja beo hua'guē ba'itoca, Cristobi yē'ēni jēja ba güeseji.

Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto

¹¹ Yureca, yē'ēbi ja'an cocare cani achoguēna, yequēcuabi yē'ere cajēn, Ro güebe coca se'gare ca'te caye poreyē. Mēsacuabi yē'ē ba'iyete re'oye cama'ijēna, ja'an cocare cani achoye bahuē yē'ē. Mēsacuabi yē'ē ba'iyete re'oye casi'cua ba'itoca, ja'an cocare cani achoye banre'ahuē yē'ē. Ja'nca sama'ijēna, ba coquecuabi mēsacuana ti'anni, bacua ba'iyete re'oye cani achojēn, Cristo bain cuencuesi'cua'ē yēquēna. Baguēre quē'rē ta'yejeiye concua'ē cajēna, yē'ē yua ro jēja beo hua'guē ba'iguēta'an, ba coquecua yo'o coñe'ru quē'rē ta'yejeiye Cristoni conguē'ē yē'ē. ¹² Yē'ē yua mēsacua naconi ba'iguē, mēsacuani jo'caye beoye yo'o conguēna, Riusubi baguē ta'yejeiye yo'ore yo'oni ēñoguē, yē'ēni ta'yejeiye yo'ore yo'o güeseni, yē'ē yua Riusure yo'o conguē ba'iyete mēsacuani masi güesebi. ¹³ Riusubi yē'ere ja'nca conguē, si'a Cristo bain jubēan coñe'ru mēsacuani quē'rē ai re'oye conguē baji'i. Eñe se'gare mēsacuani re'oye yo'o güesemaē'ē yē'ē. Yē'ē bonse carase'ere mēsacuani ro'i güesemaē'ē. Ja'nca ro'i güesema'isi'quēbi mēsacuani gu'aye yo'otoca, yē'ē gu'aye yo'ose'ere se'e ro'tama'ijē'en.

¹⁴ Yureca mēsacuani ēñaguē sai bi'raguē, samute ēñaguē saiye ba'iyē. Mēsacuana sani ti'anni, yē'ē carayete ro'iyē mēsacuani gare senma'īnē yē'ē. Mēsacua bonserere cu'ema'īnē. Mēsacua yua Cristoni si'a recoyo ro'tani bojoye, ja'an se'gare cu'eyē yē'ē. Yē'ē yua mēsacua taita'ru ba'iguēbi yē'ē mamacua bonserere ro'tēani baye beoye ba'iguē'ē yē'ē. Zin hua'nabi bacua taita sanhuēni cuirani iroma'īnē. Taita sanhuēbi bacua zin hua'nani cuirani iroye bayē. ¹⁵ Ja'nca sēani, mēsacuani Cristona recoyo te'e zi'in güeseye ro'taguē, yē'ē baye si'ayete ro'iguē, yē'ē poreye'ru si'a jēja yo'o yo'oguē, mēsacuani cuirani conni bojoza caguē ba'iyē yē'ē. Ja'nca ba'iguēbi mēsacuani quē'rē recoyo ai yēreba yēto'ga, mēsacuabi yē'ēni ta'yejeiye yēma'īnē.

¹⁶ Yē'ē carayete ro'iyē mēsacuani gare senma'iguēna, ¿mēsacuabi yequerē yē'ē ba'iyete ro'tajēn, Coque huati sēani, mai bayete yahuera'rē ro coqueguē tēabi'te cama'īne? ¹⁷ Gare banhuē. Yē'ē gaje bain mēsacuana saosi'cuabi mēsacua bayete gare tēamaē'ē. Ja'anre yē'ēna gare raomaē'ē. ¹⁸ Yē'ē gaje bainguē Titoni guanseni mēsacuana saoguē, yequē yē'ē bainguēte baguē naconi saohuē. Saoguēna, bacuabi mēsacuana ti'anni, mēsacua bayete gare tēaye beoye baē'ē. Tito yua yē'ē naconi recoyo te'e zi'insi'quēbi yē'ē yo'o coñe'ru mēsacuani güina'ru yo'o conguē baji'i.

¹⁹ Yureca mēsacuabi yē'ē toyani saosi cocare ēñajēn, yēquēna ba'iyete ro'tajēn, ¿Gu'aye yo'osi'cuabi bacua ba'iyete cani achojēn, maini ro re'o cocare cayē cama'īne mēsacua? Banhuē. Riusubi achaguēna, yēquēnabi mēsacuani

coñe se'ga ro'tajën, yure toyasi cocare mësacuana saoyë. Yë'ë bain sanhuë ai yësi'cua, mësacua recoyo jëja baye se'gare ro'tajën, mësacuani yure yihuojën coca toyani saoyë yëquëna. ²⁰ Ja'nca toyani saoguëta'an, yequërë mësacuana sani ëñato, mësacuabi gu'aye yo'ojën ba'ima'inë. Ja'nca ba'itoca, yë'ëbi mësacuani ai bëiñe ëñaguëna, ¿mësacuabi bojoma'inë? ¿Yequërë mësacuabi sa'ñeña bëinjën cajën ba'ima'inë? ¿Sa'ñeña coca cu'ejën ba'ima'inë? ¿Mësacua ba'iyë se'gare'ru huanoma'iguë? ¿Sa'ñeña ro yi'o coca cajën ba'ima'inë? ¿Sa'ñeña gu'a coca cajën ba'ima'inë? ¿Ro mësacua ba'iyë se'gare re'oye cani achojën ba'ima'inë? ¿Yequërë mësacua jubë yua sa'ñeña huajën gu'ajëjën ba'ima'inë? ²¹ Yë'ë yua mësacuana se'e sani ëñaguë, yequërë mësacuabi yë'ë re'oye ro'tase'e'ru te'e ruiñe yo'oma'ijënna, mësacua ba'iyete sa'ntiguë ruinguë, mësacua jubë ba'icua jobo ba'icua'bi gu'a jucha yo'ojënna, ¿mësacuare ai ba'iyë ai oiguë ba'ima'inë yë'ë? Ja'nca sëani, mësacua ai ba'irën cue'yoni, sa'ñeña ro a'ta yo'ojën, sa'ñeña ro yahue bajën, si'si yo'ojën ba'itoca, te'e jëana mësacua gu'a juchare gare jo'cani gare se'e yo'omajën, Cristo ba'iyete cu'ejën ba'ijë'ën.

13

Advertencias y saludos finales

¹ Yureca, mësacuani ëñaguë sai bi'raguë, samute ëñaguë saiye ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi si'nse cocare cayë batoca, ba si'nseja'guëte yë'ëna rani, samutecua baguë gu'aye yo'ose'ere ëñasi'cuare'ga rajë'ën. Bacuabi ba bainguë gu'aye yo'ose'ere te'e catoca, si'nse güeseyë. Te'e cama'itoca, bañë. Riusu cani jo'case'e'ru güina'ru yo'oyë. ² Yë'ë samu ëñaguë saise'e ba'iguëna, mësacua jubë ba'icua yequëcuabi gu'a jucha yo'ojënna, bacuani ënse cocare ganreba caguë yihuohuë yë'ë. Yureña'ga, mësacua naconi beoguëbi si'acuanü güina'ru yihuoyë yë'ë. Mësacuana se'e ëñaguë saiguë, bacua gu'a juchare gare jo'cajën ba'ima'itoca, bacuani ai jëja si'nse güeseyë yë'ë. Gare jëaye beoye ba'iji bacuare, cayë. ³ Mësacuabi yua Cristo coca quëacaguë ba'iyete yë'ëre ro'taye güejënna, mësacuani ai jëja si'nse güeseyë yë'ë. Cristo ba'iyete cato, ro jëja beoji catoca, ai huacha cayë mësacua. Ta'yejeiyereba ba'iguëbi mësacuani si'nseye masiji. Baguë ta'yejeiyereba yo'oguë ba'ise'e, mësacua jobo yo'oguë ba'ise'ere ro'tani, baguë poreyete masijë'ën. ⁴ Baguë crusu sa'cahuëna quense'ere ro'tato, ro jëja beo hua'guë'ru ëñoni, ja'anrën junni tonbi baguë. Ja'nca junni tonguëna, Riusubi ta'yejeiyereba jëja yo'oni, baguëte huajëguëte re'huaguëna, yureca ai jëja baguëbi huajëguë ba'iji. Yëquëna'ga Cristoni te'e zi'inni ba'ijën, ro jëja beo hua'na'ru ëñocuata'an, mësacuana ti'anni, Riusu cayë'ru mësacua naconi yo'ojën, Riusubi ta'yejeiyereba yëquënani te'e congüëna, ai jëja ba hua'na'ru ëñoñë yëquëna.

⁵ Yureca, mësacua ja'ansi'cua ba'iyete te'e ruiñe ëñani, Cristoni si'a recoyo ro'taye yë'ëre carama'iguë cajën, mësacua ba'iyete te'e ruiñe ro'tani masijë'ën. Yequërë Cristo te'e zi'ñete huesëma'inë mësacua. Baguë ta'yejeiye yo'oni cofete jo'cani senjotoca, yureca Cristo recoyo zi'ñete huesëcua'ë mësacua. ⁶ Yureca, mësacua ba'iyete te'e ruiñe masijën ba'itoca, yëquëna Cristo ëja bain ba'iyere'ga masija'cua'ë. Ja'an masija'yete yëyë yë'ë. ⁷ Yëquëna hua'nabi Riusuni ujajën, mësacua ba'iyete senni achajën, ñaca cayë: Gu'aye yo'oye beoye gare ba'ija'bë mësacuare cajën, Riusuni señë yëquëna. Yëquënabi Cristo ëja bain ba'iyete te'e ruiñe ëñoñë ro'tama'inë. Yequëcuabi yëquëna ba'iyete ro gu'aye ëñacuata'an, mësacua te'e ruiñe yo'ojën ba'iyete yëyë yëquëna. ⁸ Riusu te'e ruiñe ba'i cocare'ru tin yo'oye gare porema'inë yëquëna. Yequëcuabi te'e ruiñe yo'oma'itoca, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare re'oye masi güeseyë bayë

yëquëna. ⁹ Mësaçuabi te'e ruiñe yo'ojën, jëja ba recoyo re'huajën ba'itoca, bojoyë yëquëna. Yëquënabi jëja bani mësaçuani si'nse cocare caye porema'iñë. Yëquënabi Riusuni ujjajën, mësaçuana quë'rë te'e ruiñe re'huani ba'iyete senni achajën ba'iyë. ¹⁰ Yureca, mësaçuana yuta saima'iguëbi mësaçuani si'a jëja yihuoguë toyahuë yë'ë. Yë'ëbi mësaçuana ti'anni, mësaçuani bënni si'nseye yëma'iguë sëani, mësaçuajajën, mësaçuana ba'iyete sennicuani ja'nca toyani ru'ru saoyë. Mai Èjaguë Jesucristobi baguë coca quëani acho èjaguëre yë'ëre re'huani, mësaçuana saoguëna, mësaçuani si'nseye caye poreyë yë'ë. Ja'nca caye poreguëta'an, mësaçuani carajei güeseyë yëma'iñë. Quë'rë te'e ruiñe ba'icuaire mësaçuare re'huaye yëyë yë'ë.

¹¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësaçuani coca toyani tëjini, mësaçuani despideyë yë'ë. Te'e ruiñe yo'oye se'ga bajë'ën. Yë'ë yihuoreba yihuoni toyase'ere te'e ruiñe ro'tani yo'ojën ba'ijë'ën. Sa'ñeña te'e recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Sa'ñeña huamajën, bojoye se'ga ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, mai Èjaguë Riusubi maini sa'ñeña oire bani bojo güeseguë, ja'anguëbi mësaçuana naconi recoyo te'e ba'iji. ¹² Mësaçuabi sa'ñeña ñë'cato, sa'ñeña su'ncajën saludajë'ën. ¹³ Si'a Cristo bainreba ènjo'on ba'icua'ga mësaçuani saludaye guansehuë.

¹⁴ Yureca, mësaçuani despideguë, mai Èjaguë Jesucristo ta'yejeiyereba coñe, mai Taita Riusu oire bani yëye, Riusu Espíritu recoyo te'e ba'iyë, ja'an yua mësaçuana si'acua naconi ba'ija'guë cayë yë'ë.

San Pablobi GALACIA Bainni utire toyani saobi

Saludo

¹ Yè'è, Pablo hue'eguèbi Riusu ta'yejeiye yo'o conguè ba'iguè'è. Ja'nca ba'iguèna, bainbi yè'ère gare cuencueni raomaè'è. Bainbi yè'èni coca gare ye'yomaè'è. Mai Èjaguè Jesucristo, mai Taita Riusu, bacuabi yè'ère cuencueni raoni, yè'èni coca ye'yohuè. Jesucristobi junni tonguèna, Taita Riusubi baguète huajèguète re'huabi. Ja'nca re'huaguèbi yè'ère cuencueni raoni, baguè ta'yejeiye yo'o conguère yè'ère re'huabi. ² Yureca, yè'è, yè'è gaje bain Cristo bain naconi, yèquènabi ènjo'onre ba'ijèn, mèsacua Cristo bain Galacia yijare ba'i jubèan si'acuani utire toyani saoyè yèquèna. ³ Mai Taita Riusu, mai Èjaguè Jesucristobi mèsacuani ai oire bani conjèn, mèsacuani ai recoyo bojo güeseye masiyè. ⁴ Mai Taita Riusubi cuencueni raoguèna, Jesucristobi mai gu'a jucha zemosi'ajèguète re'huabi. Ja'nca re'huaguèbi yè'ère cuencueni raocuana ti'anni, Riusubi si'nsema'ija'guè caguè, mai jèayete èñobi. Mai gu'a jucha ro'ire junni tonguèna, Riusu bainreba si'arèn ba'iyè poreyè mai. ⁵ Ja'an ta'yejeiye Èjaguè Riusu ba'iyete gare caraye beoye bojo cocare cajèn bañuni.

No hay otro mensaje de salvación

⁶ Riusubi mèsacuani ai oire baguè conza caguè, Cristo ba'iyete mèsacuani èñoni, Cristo bain ba'iyè mèsacuare choiguèna, mèsacuabi achahuè. Ja'nca achani ba'icuabi yureca teuaguèbi yè'ère cuencueni rao'e jèana baguète jo'cani senjoèna, gue ro'taye beoye sa'ntiyè yè'è. Yequècuabi tin ma'are ro coquejèn èñojèna, mèsacuabi ja'an ma'aja'an ganini, Riusu bain ruiñu cajèn, bacua coca quèani achose'ere te'e jèana achani yo'ohuè. ⁷ Riusu bain ba'iyè yètoca, tin ma'abi sani ti'añe gare porema'iñè. Cristoni si'a recoyo ro'taye se'gabi Riusu bain ba'iyè poreyè mai. Yequècuabi mèsacuana ti'anni, tin cocare ro hui'ya yihuojèn, tin ma'are èñojèn, ro coqueye se'ga ba'iyè bacua. ⁸ Yèquènabi mèsacuana ti'anni, Riusu cocarebare mèsacuani quèani achojèn, Riusu bain ba'iyè te'e ruiñe cani achohuè. Yequècuabi mèsacuana ti'anni, Yèquèna jubè bain ba'iyè cajèn, o Riusu coca cacua ba'iyè cajèn, tin quèani achotoca, Riusu bènni senjoñe se'ga ba'iji bacuare. ⁹ Ganreba caguè, ai bëiñe si'a jèja yihuoguè, mèsacuani se'e quèayè yè'è. Yequècuabi mèsacuana ti'anni, yèquèna quèani achose'e'ru tin cocare quèani achotoca, Riusu bènni senjoñe se'ga ba'ija'guè bacuare, cayè yè'è. ¹⁰ Ja'nca caguèbi yequècua case'e'ru yo'oma'iguè, ro bain re'oye èñañe gare ro'taye beoye ba'iyè yè'è. Riusu re'oye èñañe se'gare èjoguè, baguè yo'o case'ere yo'oguè ba'iyè yè'è. Ro bain re'oye èñañete ro'tatoca, Cristoni yo'o conguè gare beore'ahuè yè'è.

Cómo llegó Pablo a ser apóstol

¹¹ Yureca, yè'è bain sanhuè, èn cocare mèsacuani quèani achoguèna, mèsacua achani ye'yèjè'èn. Yè'è yua Riusu cocarebare quèani acho bi'raguèna, ro bain ye'yose'e gare beobi. ¹² Ja'an cocare ye'yeto, ro bain yihuoni ye'yoyete gare senmaè'è yè'è. Riusu ye'yoye se'gare senguèna, Jesucristobi baguè cocarebare yè'èni masi güeseguè, guènamèbi na'onì yè'èni cuencueni èñobi.

¹³ Yè'è ja'anrè yo'oguè ba'ise'e, judío bain naconi bacua Riusu cocare ye'yeguè ba'iguèna, mèsacua masiyè. Cristo bain jubèanre gare huesoni

si'aza caguë, bacua ñë'casiruanna ti'anni, ai coca neni, bacuani ai je'o baguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁴ Judío ira bain ba'isi cocare ye'yeni masito, yë'ë gaje bain ye'yeyeru quë'rë ai ba'iyë ye'yeni masiguë ba'nhuë yë'ë. Yë'ë ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'ru te'e ruiñereba yo'ozä caguë, ba cocare ai ye'yeni masiguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁵ Ja'nca ba'iguëreta'an, Riusubi yë'ë t'ë'ya raisirën quë'rë ja'anrën yë'ëre cuencueni, yë'ëni ai yëreba yë'ëguë, baguë yo'o conguë ba'ija'guëre yë'ëre re'huabi. ¹⁶ Ja'nca re'huani, ba'iguë ba'iguë, baguë Zin Jesucristote yë'ëni bojoguë ëñobi. Judío bain jubë ba'ima'icuaana saní, Cristo ba'iyete bacuana quë'ani achojë'ën caguë, Jesucristote yë'ëni ëñobi. Ja'nca ëñoguëna, bain masicuani yihuo cocare senmaë'ë yë'ë. ¹⁷ Cristo ta'yejeiye yo'ore concua, yë'ë re'huase'ru quë'rë ja'anrë re'huasi'cua, Jerusalén huë'e jobo ba'icua, ja'ancua yihuo cocare senni achaguë saimaë'ë yë'ë. Ja'nca saima'iguëbi Arabia yija re'otona saní, ja'anruna bë'ani, Riusu naconi te'e caguë baë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguë, ja'nrëbi jë'te, Damasco huë'e jobona se' goë'ë yë'ë.

¹⁸ Goni, ja'nrëbi samute tëcahuëan bani, Jerusalenna saní, Pedroni ëñajaë'ë. Eñajani, baguë naconi quince umuguseña se'ga bë'ani baë'ë. ¹⁹ Ja'nca ba'iguë, Pedro, yequë Santiago, mai Eñaguë Jesucristo yo'jeguë, ja'an samucua se'gani ëñahuë yë'ë. Yequëcua Cristore ta'yejeiye yo'o concuani ëñamaë'ë yë'ë. ²⁰ Riusubi yë'ë recoyote ëñaguëna, më'sacuani gare coquemaiñë yë'ë. Te'e ruiñe se'gare më'sacuani toyani saoyë. ²¹ Bacuare ëñani tējini, ja'nrëbi Siria, Cilicia, ja'an yija re'otoñana saë'ë yë'ë. ²² Cristo bain Judea yijare ba'ijën, yuta yë'ëre huesejën baë'ë. Yë'ë ba'iyete achaye se'ga ba'ijën baë'ë. ²³ Yequëcuabi yë'ëre quëajën: "Ja'anguëbi maini ai je'o bani, Cristoni recoyo ro'taye gare jo'cani senjojë'ën casi'quë, ja'anguëbi yureña Cristoni si'a recoyo ro'ta cocare bainni quë'ani achoguë ganiji" ja'anre quëajënna, ²⁴ Cristo bain Judea yija ba'icua yë'ë ba'iyë mame re'huase'ere ro'tajën, Riusu ta'yejeiye ba'iguëni ai bojojën cahuë.

2

Los otros apóstoles aceptan a Pablo

¹ Cristore ta'yejeiye yo'o concuani ëñani tējini, ja'nrëbi catorce tëcahuëan bani, Jerusalén huë'e jobona se'e saë'ë. Bernabé naconi saiguë, Titore'ga sahuë yë'ë. ² Riusubi yë'ëre saiye guansegüëna, Jerusalenna saë'ë yë'ë. Sani ti'anni, ru'ru Cristo bain ëjacua naconi yahuera'rë ñë'cani, Riusu cocareba quë'ani achoye, ja'anre bacuani te'e ruiñe quëahuë yë'ë. Yequëre bacuabi yë'ë quë'ani achoguë ganise'ere gu'aye ro'tatoca, yë'ëbi judío bain jubë ba'ima'icua Riusu cocarebare quë'ani achoguëna, yë'ëni ënsema'iñe caguë, ja'an ganiguë quë'ani achoguë ba'iyete ëja bainni te'e ruiñe quëahuë yë'ë. ³ Ja'nca quëaguëna, bacuabi yë'ë yo'o yo'ogüë ganiñete re'oye ëñani bojohuë. Bacuabi Titore ëñajën, baguë griego baingüë ba'iyete masicuata'an, baguëni go neño ga'nire tëyoye guansemaë'ë. ⁴ Ja'an se'gare guansetoca, gare güeyë beoye yo'ore'ahuë. Yequëcuaca yëquëna ñë'casirute ba'ijën, go neño ga'nire tëyoye guansejën, si'a Moisés coca toyani jo'case'ere'ga bacua yo'oye'ru güina'ru yo'oye guansehuë. Ja'nca guansejënna, Titoni go neño ga'ni tëyoye gare yo'omaë'ë yëquëna. Ja'an guansecuabi ro coquejën ro yahue cacasi'cua baë'ë. Më'sacua ro'taye'ru Cristoni si'a recoyo ro'tayë yëquëna cajën, yëquëna jubëna ti'anhüë. Ti'anni, maibi Cristoni recoyo te'e zi'inni bojojënna, bacuabi ro ëña rani, ¿Queaca Moisés coca toyani jo'case'ere bacuani yo'o güeseyë'ne? cajën, maini ai rëquëye yo'o güeseyete ro'tahuë. ⁵ Ja'nca ro'tajënna,

bacua guansese'ere gare yo'oye beoye baë'ë yëquëna. Yo'otoca, mësacua'ga ba coca guanseye'ru güina'ru yo'oye ba'ire'ahuë. Yëquë'nabi mësacuana sani, Cristo ba'iyete quë'ani achojën, Cristoni si'a recoyo ro'tani Cristo bain ba'ijë'ën quë'ani achojën ba'isi'cuabi mësacua tin yo'oye gare yëmaë'ë yëquëna.

⁶ Bacua guansese'ere yo'omajëna, Cristo bain ëjacua cuencusi'cuabi achani, yëquëna yo'oye yëse'e'ru tin yo'oye guansemaë'ë. Guansetoca, bainbi bacuani re'oye ëñani yo'ore'ahuë, Cristo bain ëjacua sëani. Cristo bain ëjacuabi Riusu yëye'ru tin guansetoca, yë'ë'ga re'oye ëñama'ire'ahuë, Riusubi ro bain ta'yejeiye ba'iyete ëñama'iguë sëani. ⁷ Bacua yua yëquëna case'ere achajën, yëquë'nani tin yo'oye guansemaë'ë. Bacuabi yë'ë ba'iyete ëñajën, yë'ë yo'o yo'oyete re'oye cahuë: "Riusubi më'ëni cuencueni re'huaguëna, judío bain jubëna sani Cristo ba'iyete quë'ani achoye guanseni saobi" cahuë. ⁸ Ja'nca saoguë, mai ta'yejeiyereba Riusubi Pedroni ta'yejeiye yo'o güeseye masiguë, yë'ëre'ga re'huani, judío bain jubë ba'ima'icuaana saoni, yë'ëre'ga güina'ru ta'yejeiye yo'o güeseye masiji.

⁹ Ja'nca masiguëbi yë'ëni ai ta'yejeiye conni, yë'ëni ai re'oye yo'o güeseguëna, Cristo bain ëjacua casi'cua, Santiago, Pedro, Juan hue'ecua, ja'ancuabi yë'ëre ëñani, Riusu cuencuese'ere masini, yë'ëni recoyo te'e bojojën, yë'ëni re'oye cahuë: "Maibi yua Cristoni te'e conjën ba'icua'ë. Më'ëbi judío bain jubë ba'ima'icuaana sani congüëna, yëquë'nabi judío bainna sani conjëna, maibi Cristoni te'e conjën ba'icua'ë" cajën, yë'ëre, Bernabëre re'oye ëñajën, yëquë'nani recoyo te'e bojohuë. ¹⁰ Ja'nca cani tonni, ñaca'ga yihuohuë: "Si'a Cristo bain bonse beo hua'na ba'ijëna, bacuani conreba conjën ba'ijë'ën" cahuë bacua. Ja'nca cajën yihuojëna, yë'ëbi Jaë'ë. Ja'nca jo'caye beoye yo'ojën bañuni caguë sehuohuë yë'ë.

Pablo reprende a Pedro en Antioquía

¹¹ Ja'nca te'e bojojën ba'icuata'an, jë'te, Pedrobi Antioquía huë'e jobona ti'an rani gu'aye yo'oguëna, baguëni bëin coca caye bahuë yë'ë. ¹² Judío bain jubë ba'ima'icuaana ti'an rani, bacua naconi te'e aingüë ñu'iguë bajji' baguë. Ja'nca ba'iguëbi, ja'nrebi Santiagore concuabi Jerusalëni raijëna, Pedro yua judío bain jubë ba'ima'icua naconi aon aiñe jo'cani, bacua ainruna se'e ñë'camaji'i. Judío bain ëñani yë'ëni bëinma'iñe caguë, ja'nca yo'obi Pedro. ¹³ Ja'nca yo'oguëna, yequëcua judío bain baru ba'icuabi Pedro yo'ose'ere ëñani, güina'ru Santiagore concuani huaji yëjën, Pedro yo'ose'e'ru güina'ru quëñëhuë. Ja'nca huaji yëjën yo'ojëna, Bernabe'ga güina'ru huaji yë ëyae bajji'i. ¹⁴ Ja'nca yo'ojëna, yë'ëbi ti'an rani ëñato, Cristo cocareba ye'yese'e'ru te'e ruiñe yo'omajën baë'ë bacua. Ja'nca ba'ijëna, yë'ë yua Pedrona bonëni, si'acua achajëna, bëin coca baguëni cahuë yë'ë: "Më'ë yua judío baingüë ba'iguëbi judío bain yo'ojën ba'ise'ere jo'cani, tin bain yo'ojën ba'iyë'ru yo'oni, ja'nrebi te'e jëana bonëni bacua yo'oye'ru yo'oye jo'cani, judío bain yo'oye'ru se'e yo'o bi'rahuë më'ë. Ja'nca bonëni yo'oguë, gu'aye yo'ohuë më'ë. Ja'nca yo'oguëna, judío bain jubë ba'ima'icuaabi më'ë yo'ose'ere ëñani, judío bain yo'oye'ru yo'o bi'ratoca, coque güeseyë bacua" Pedroni caguë bën'ë yë'ë.

Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por la fe

¹⁵ Yureca, mai jubë bain judío bainreba cacuabi Riusu bain ba'iyë yëjën, tin bainre ëñani, Gu'a bain'ë bacuare cajën ba'iyë. ¹⁶ Ja'nca cajën ba'icuabi ëñere masiyë: Moisés ira coca toyani jo'case'e'ru te'e ruiñe yo'ojën, Riusu bain ruiñe gare porema'iñë mai. Jesucristoni si'a recoyo ro'taye, ja'an se'gabi Riusu bainre re'huasi'cua ba'iyë poreyë mai. Mai'ga Jesucristoni si'a recoyo ro'tajëna, Riusubi mai ba'iyete ëñani, mai gu'a juchare saoni senjoni, mai

recoyo mame re'huani, baguë re'o bainrebare maire re'huani baji. Mai hua'na se'gabi Moisés ira coca toyani jo'case'e'ru yo'oni Riusu bain ruiñe gare porema'icua ba'iyë. Si'a bainre cato, bacuabi si'a Moisés guansesi cocare te'e ruiñe yo'oni, Riusu bain ba'iyë yëtoca, ai caraji bacuare.

¹⁷ Yureca, mai hua'nabi yua Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu bain re'huasi'cua ba'iyë yëjën, ¿yequerë judío bain jubë ba'ima'icua ba'iyë'ru gu'a bain ba'ima'ine mai? Ja'nca ba'itoca, yequëcuabi mai ba'iyete ëñani, Cristobi bacuare gu'aye yo'o güesemaquë cama'ine bacua. Ja'nca cacuata'an, gare gu'aye yo'o güesema'iji baguë. ¹⁸ Yureca, yë'ë yua judío bain yo'ojën ba'ise'ere jo'cani senjosi'quëbi se'e yo'oye ro'tatoca, si'a bainbi yë'ëre ëñani, yë'ë gu'aye yo'oguë ba'ise'ere masiyë. ¹⁹ Ja'an yo'oguë ba'ise'ere gare jo'cani senjohuë yë'ë. Moisés ira coca toyani jo'case'e'ru yo'oni, Riusu naconi si'arën ba'iyë ro'taguë ba'isi'quëbi ja'nca'ru gare se'e ro'tama'iguë ba'iyë yë'ë. Riusu yëyete te'e ruiñe yo'ozä caguë, Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oye gare jo'cani senjohuë yë'ë. ²⁰ Yë'ë yua Cristo ba'iyete ëñato, baguë yëyete gare jo'caguëbi mai jucha ro'ire junni tonguë raji'i. Yë'ë'ga yë'ë yëye se'gare gare jo'cani senjoni, Cristo yëye'ru yo'oye se'gare yo'ozä caguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, Cristobi yë'ë naconi te'e ba'iguë, yë'ëre ta'yejeiye conguë ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, yë'ë yua si'a ën yija ba'i umuguseña Riusu Zin Jesucristoni si'a recoyo ro'taguë, baguë yo'o se'gare yo'oyë yë'ë. Yë'ëre ai yëguëbi yë'ë gu'a jucha ro'ire junni tonguëna, ta'yejeiye ai recoyo huajëguë, baguëni te'e conguë ba'iyë yë'ë cayë. ²¹ Ja'nca ba'iguëbi Moisés ira coca toyani jo'case'ere yo'oni Riusu bainguë runza cayë gare yëma'inë yë'ë. Ja'nca cani yo'otoca, Riusu caraye beoye coñete jo'cani senjoñë. Moisés ira coca toyani jo'case'ere yo'oni Riusu bain ruiñe poretoça, Cristo junni tonse'ebi mai gu'a jucha ro'iyë beoye ba'iji.

3

La ley o la fe

¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, Galicia huë'e jobore ba'icua, ai huesë ëaye ba'icua'eba ba'iyë mësacua. Yëquë'nabi mësacuana sani Riusu cocarebare quëani achojën, Jesucristo junni tonse'ere te'e ruiñereba mësacuani ye'yojënna, mësacuabi achani, re'oye ye'yehuë. Ja'nca ye'yesi'cua ba'ijën, ¿queaca coque güesere'ne? Yequëcuabi mësacuana ti'anni, zupai huatibi coqueguëna, ¿mësacuani tin ro'ta güesere? ² Mësacua yua Riusu Espiritute con basicuabi ¿mësacua Cristoni si'a recoyo ro'taye gare huanë yere? Huanë yema'itoca, ¿queaca ro'tajën, Moisés ira coca toyani jo'case'ere yo'oni Riusu bain ruiñu cajën ro'tare'ne? ³ ¡Aireba huesë ëaye ba'icua ba'iyë mësacua! Riusu Espiritubi mësacuana gaje meni baguëna, mësacuabi Riusu coñete te'e ruiñe masihuë. Ja'nca masicuata'an, ¿Mësacua queaca ro'tajën, ro ën yija ba'iyete ye'yeye se'e bonëni zi'inre'ne? ⁴ Riusu Espiritu conguë ba'ise'ere ro'tajë'ën. Mësacuabi ai yo'ojën, Riusu Espiritubi mësacuani ai ta'yejeiye coñereba conguëna, ¿mësacua guere yo'ojën baguë coñete ro'jo'cani senjoni, tin ye'yose'ere zi'inre'ne? ¿Riusu Espiritu conse'ere ro ye'yere? Ja'anre ro'taye yëma'inë yë'ë. ⁵ Mai Èjaguë Riusubi mësacua jubëna ti'anni, baguë Espiritute mësacuana jo'cani, mësacuani ai ta'yejeiyereba yo'oni ëñobi. Ja'nca ëñosi'quëbi, mësacua ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojënna, ¿mësacuani bojoguë conguë baguë baguë? Banbi. Mësacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi mësacuani bojoguë conguë baji'i.

⁶ Riusuni si'a recoyo ro'taye masiye yétoca, ira taita ba'isi'quë Abraham ro'taguë ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'ën. Riusubi baguëni coca canì jo'caguëna, Riusu te'e ruiñe yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëña. Ja'nca ro'taguëna, Riusubi baguë ba'iyete ëñani, baguë re'o bainguëte re'huani baguëña. ⁷ Ja'nca baguëna, si'a bainbi Riusu re'o bain ba'iyeporeyë. Riusubi coca canì jo'caguëna, Riusu te'e ruiñe yo'oja'yete si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi baguë re'o bainre bacuare re'huani baguëna, Abraham ba'iyeru güina'ru ba'iyeporeyë. ⁸ Riusubi Abraham naconi coca caguë, baguë yureña yo'oja'yete ro'tani, Abrahamni quëaguëña: "Më'ë yua yë'ë cocare si'a recoyo ro'taguëna, si'a ën yija bain jubëanni bojo güeseja'guë'ë yë'ë" caguë quëaguëña. ⁹ Ja'nca quëani jo'caguëna, yureña bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, ja'ancuabi Riusu re'o bain ba'iyë. Riusubi taita Abrahamni re'oye yo'oni bojo güesequë, yureña bainre'ga güina'ru re'oye yo'oni, bacuani bojo güeseji.

¹⁰ Yureca Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu re'o bain ruiñe ro'tatoca, Riusubi maini bojoguë coñe beoye gare ba'iji. Maini bënni senjoñe se'ga ba'iji. Riusu coca toyani jo'case'ere ëñato, ñaca caji: "Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ozacatoca, ba coca guansese'e si'ayereba te'e ruiñe achani yo'oyebayë bain hua'na. Te'e ruiñe yo'oma'itoca, Riusubi bacuani bënni senjoji." ¹¹ Ja'nca canì jo'case'e ba'iguëna, bainbi ba ira cocare te'e ruiñe yo'oni Riusu re'o bain ruiñe ro'tatoca, Riusubi bacuani re'oye ëñañe beoye ba'iji. Riusubi ñaca'ga canì jo'cabi: "Yë'ë case'e'ru te'e ruiñe yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, yë'ëbi mësuacare yë'ë re'o bainre re'huani bani, mësuacani si'arën ba'i güeseyë." Ja'nca canì jo'casi'quëbi güina'ru yo'oja'guë'bi.

¹² Yequëcuabi Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ozacajëna, yequëcuabi Riusu yua baguë case'e'ru te'e ruiñe yo'oja'guë'bi cajëna, gare te'e caye beoye ba'iyë bacua. Moisés coca toyani jo'case'e, ja'ansi cocare ëñato, ñaca caji: "Bainbi Moisés coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu re'o bain ruiñe ro'tatoca, ba coca guansese'e si'ayereba te'e ruiñe yo'oyebayë bacua" caji.

¹³ Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, maibi ja'an cocare ëñani, Riusu bënni senjoja'ñete masiye poreyë. Ja'nca masiye porecuabi Cristo junni tonse'ere ro'tani, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e ro'ire junni tonguëna, mai jëayete masiye poreyë. Ja'nca junni tonsi'quëbi mai gu'a jucha ro'ire bënni senjosi'cua ba'ima'ija'bë caguë, mai jëayete re'huabi. Moisés ira coca toyani jo'case'e'ru güina'ru yo'obi Jesús: "Si'acua gu'a jucha ro'ire crusu sa'cahuëna reoni senjosi'cua, ja'ancua yua Riusu bënni senjosi'cua ba'iyë" toyani jo'case'e ba'iji. ¹⁴ Ja'nca toyani jo'case'e ba'iguëna, Riusu yua bain jucha ro'ire bacuani bënni senjoñe ro'taguëbi si'a bain jëayete masi güesebi. Judío bain, judío bain jubë ba'ima'icua, si'acuabi Cristo junni tonse'ere ro'tani, yë'ë bënni senjoja'ñete jëani, yë'ë naconi gare ju'iñe beoye ba'ija'bë caguë. Cristoni junni toñe maina raobi. Baguë re'oye yo'ojai coca Abrahamni canì jo'case'e'ru, Riusu Espiritute conì baye poreyë mai.

La ley y la promesa

¹⁵ Yureca, yë'ë bain sanhuë, Riusu coca Abrahamni canì jo'case'ere te'e ruiñe masiye yétoca, bonse ëja bain yo'ojën ba'iyete ro'tani ye'yejë'ën. "Yë'ëbi junni huesëja'yete ro'taguë, yë'ë bonsere conì baja'cuare canì jo'caza" caguë, ba cocare te'e ruiñe toyani, bain ëjaguëna jo'cayë bacua. Ja'nca canì jo'cani, ja'nrebi junni huesëguëna, bain ëjaguëbi baguë coca toyani jo'case'ere'ru güina'ru yo'o güeseji. Tin yo'oye yëcua ba'itoca, bacuare ënseji. Ba ëjaguë toyani jo'case'e'ru tin yo'oye gare porema'iñë caguë ënseji. ¹⁶ Riusu yua Abrahamni re'oye yo'ojai cocare canì jo'caguëna, yequëcuabi tin yo'oye gare porema'iñë.

“Mè'è bainguè zoe raija'guèbi si'a èn yija bain jubèanre choini, yè'è bainre bacuare re'huaja'yete masi güeseja'gué'bi” Abrahamni cani jo'cabi Riusu. Ja'nca cani jo'casi'quèbi “Mè'è bain zoe raija'cua” camaji'i. “Mè'è bainguè zoe raija'guè” cabi. Ja'nca cato, te'eguè se'gare cabi Riusu. Ja'nca cani jo'caguèbi baguè Raoja'guèreba Cristo hue'eguète cabi. ¹⁷ Ja'nca cani jo'caguèna, ahamni re'oye yo'ojai cocare cani jo'caguèna, yequècuabi tin yo'oye gare porema'inë. “Mè'è bainguè zoe raija'guèbi si'a èn yija bain jubèanre choini, yè'è bainre bacuare re'hua Moisés ira coca toyani jo'case'e cuatrocientos treinta tècahuèan jè'te toyani jo'case'e ba'iguèna, yequècuabi ja'an cocare èñani, Riusu cani jo'case'e'ru tin cocare re'huaye gare poremaè'è. Riusu yua baguè coca yo'oja'yete cani jo'casi'quèbi gare tin yo'oma'iguè, baguè cani jo'case'ere'ru güinareba'ru te'e ruiñe yo'oja'ye baji'i. ¹⁸ Ja'nca ba'iguèna, yequècuabi bainre yihuojèn, “Moisés coca ira toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojèn ba'itoca, Riusu re'o bain ruiñe poreyè mai” cajèn, yua Riusu coca cani jo'case'ere'ru tin yihuocua ba'iyè. Ja'nca yihuocuabi “Riusu coca yo'oja'ye cani jo'casi'quèbi gare yo'oma'iji” cajèn ba'iyè. Ja'nca cajèn ba'icuatata'an, te'e ruiñe cama'inë bacua. Riusubi baguè bain re'huaja'yete Abrahamni cani jo'casi'què sèani, maibi Riusu re'o bain re'huasi'cua ba'iyè ti'añè mai.

¹⁹ Yureca, yè'èbi Moisés ira coca toyani jo'case'ere mèsacuani yihuoguè, gu'a coca ba'iyè gare cama'inë yè'è. Re'o coca ba'iji. Riusubi ja'an cocare Moisesni cani jo'caguè, bain gu'a jucha yo'ojèn ba'iyete bacuani masi güeseza caguè, ja'an cocare Moisesni cani jo'cabi Riusu. “Yè'è Raoja'guèreba ba'iguète Abrahamni cani jo'casi'què, ja'an bainguè zoe raija'guèbi ti'añè tèca, Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojèn ba'ijè'èn” cani, ba cocare Moisesna jo'cabi. Ja'nca jo'caguè, bainni quèani achomaji'i. Ru'ru, baguè anje concuani quèani achoguèna, ja'nrebi bacua yua Moisesni quèani achoni jo'cahuè. Ja'nca jo'cajèna, Moisés yua Riusu bainguè cuencuesi'quèbi bainre nè'coni, Riusu coca guanseni jo'case'ere bacuani quèani achoguè baji'i. ²⁰ Ja'nca ba'iguèna, Riusubi baguè guanse cocare cani jo'cato, ai jai jubè concuabi quèani achohuè. Ja'nca quèani achorena, Riusu coca yo'oja'yete ja'nca'ru jo'camaji'i. Baguè se'gabi baguè bainguè Abrahamni cani jo'cabi.

El propósito de la ley

²¹ Yureca, yè'èbi Moisés ira coca toyani jo'case'ere mèsacuani quèaguè, Riusu coca yo'oja'ye cani jo'case'ere'ru tin guansema'iji cayè yè'è. Riusubi yètoca, yeque cocare maini guanseye poreji. Guanseguèna, maibi achani te'e ruiñe yo'oni, gare junni huesèye beoye ba'ire'ahuè. Ja'nca ba'itoca, Riusubi mai te'e ruiñe yo'ojèn ba'iyete èñani, maini bojoni, maire baguè re'o bainre re'huani baye poreji. ²² Ja'nca ro'taguèta'an, Riusubi maire ja'nca èñama'iji. Baguè coca toyani jo'case'ere èñato, ñaca caji: “Si'a bainbi gu'a jucha yo'ojèna, bacuani bènni senjoñe bayè yè'è” cabi. Ja'nca cani jo'casi'quèbi baguè coca yo'oja'yere'ga ro'tani, güina'ru yo'ozca caguè èjoi. Si'a bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuare baguè re'o bainre re'huani baji.

²³ Ja'nca re'huani baye ro'taguèbi Jesucristote yuta maina raoma'iguè ba'isi'quèbi maini èñaguè, Moisés ira coca toyani jo'case'ere'ru te'e ruiñe yo'ojèn ba'ijè'èn guanseguè baji'i. Yè'è Raoja'guè ti'añè tèca ba guanse cocare yo'ojèn ba'ija'bè caguè, maire ja'nca guanseguè baji'i. ²⁴ Ja'nca guanseguè ba'iguèna, maibi ba cocare achani te'e ruiñe yo'ojèn, Riusu yèye'ru yo'oye ye'yejèn baè'è. Ja'nca ba'ijèna, ja'nrebi baguè Raoja'guè Cristo hue'eguèbi maina ti'anni, yequè ma'are maini èñobi. Yè'è Cristo hue'eguèni si'a recoyo ro'tacua, mèsacua gu'a juchare saoni senjoni, Riusu re'o bainre mèsacuare re'huani bayè caguè, maini mame coca masi güesebi. ²⁵ Ja'nca masi güesequèbi yuara

maina ti'ansi'quë ba'iguëna, baguëni si'a recoyo ro'taye poreyë mai. Ja'nca ro'tatoca, ba guanse coca Moisesna jo'caguëna, maibi ja'an cocare gare se'e guaja yo'oye beoye ba'iyë.

²⁶ Yureca, Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Jesucristoni te'e zi'inni ba'ijën, Riusu mamacuareba re'huasi'cua ba'iyë mësacua. ²⁷ Jesucristoni recoyo te'e zi'inni, bautiza güeseni, baguë yëye se'gare yo'ojën ba'itoca, baguë ba'iyë'ru te'e ba'ijën, Riusu bainreba re'huasi'cua ba'iyë mai. ²⁸ Ja'nca ba'ijën, tin yija bain ba'iyete, ëmëcua, romicua ba'iyete, ta'yejeiye ëja bain, ta'yejeiye beoye ba'icua ba'iyete, ja'an ba'iyete gare ëñañe beoye ba'icua'ë mai. Si'a jubë bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tani Jesucristoni te'e zi'inni ba'ijënna, Riusubi maini ëñani, si'acuabi te'e ba'iyë caji. ²⁹ Mësacuabi Cristoni ja'nca te'e zi'inni ba'ijën, Abraham bain raija'cua cani jo'case'e'ru ba'ijën, Riusu mamacua re'huasi'cua ba'iyë. Riusu coca yo'oja'ye cani jo'case'e'ru mësacua yua Jesucristo naconi te'e zi'inni Riusu bainreba ba'iyë.

4

¹⁻² Yureca, Riusu ye'yoyete quë'rë se'e ye'yeni masijë'ën caguë, ën cocare'ga mësacuani quëayë yë'ë. Bonse ëjaguëbi baguë junni huesëja'yete ro'tani, Yë'ë bonse si'ayete yë'ë zinna jo'caza caguë, ba jo'cajai cocare toyani, Ba uti toyase'ere baguë bainna insibi. Insini, ja'nrëbi jë'te junni huesëguëna, baguë mamaquë yuta irani tējima'iguëbi baguë taita bonsere con baye porema'iji. Baguë irani tējiye tēca ëjoguëna, yequëcuabi ba bonsere re'huacaijën, taita guanseni jo'case'e'ru yo'ojën, ba zin hua'guëni guansejën yo'o con hua'guë'ru baguëte ëñajën cuirajën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, ja'nrëbi irani tējini, baguë taita bonse si'ayete con baye poreji. ³ Riusu'ga maire güina'ru ëñaguë baj'i. Ru'ru, Moisés ira cocare maina jo'cani, Te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën guanseni, ën yija bain ëjacuare cuencueni, maini guanseacuare re'huani jo'cabi. Zin hua'na te'e ruiñe yo'oye carajën ba'icuare maire ëñani, maire ja'nca guanse güesebi Riusu. ⁴ Ja'nca guanse güesequë, ja'nrëbi baguë cuencuesirën tin'anguëna, baguë Zin Jesucristote maina raobi. Mai ba'iyë'ru ba'ija'guë caguë raoguëna, ën yija baingobi baguëte t'ya raigona, baguë yua mai yo'ojën ba'ise'e'ru Moisés ira coca guanseni jo'case'ere achani yo'oguë baj'i. ⁵ Ja'nca yo'oguë ba'iguëbi maire ëñabi. Ba guanse cocare gare se'e guaja yo'oye beoye ba'ija'bë caguë, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e ro'ina junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, yureca maibi baguë naconi te'e zi'inni ba'ijën, baguë naconi Riusu mamacuareba re'huasi'cua ba'iyë.

⁶ Ja'nca re'huasi'cua ba'ijënna, Riusubi baguë Espiritute maina raobi. Raoguëna, baguë Zin Espiritubi mai recoñoa gaje meni baguë, yua maire bojo recoyo huanofne re'huani, maini bojoreba güi güeseji: "Taita, yë'ë Taita" güijën bojoyë mai. ⁷ Riusu Espiritu bacuabi ja'nca bojojën ba'ijënna, Riusubi ba guanse cocare maini gare se'e guaja yo'oye guansema'iji. Baguë mamacuare maire re'huani bani, si'a baguë bayete maina ro'insini jo'caji.

Pablo se preocupa por los creyentes

⁸ Yureca, mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Mësacua yuta Riusu ba'iyete huesëcua ba'ijën, mësacua huacha riusuñana gugurini rëinjën, mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru ba huacha riusuñana ro guaja yo'o conjën ba'nhuë. ⁹ Ja'nca ba'isi'cuabi yureña Riusu ba'iyete te'e ruiñe ye'yeni masihuë. Riusubi baguë ba'iyete mësacuani ëñoguëna, mësacuabi baguë ba'iyete masihuë. Ja'nca masicuabi zguere yo'ojën, mai Taita Riusure ro jo'cani senjoni, mësacua huacha riusuñani se'e gugurini rëiñe ro'taye'ne? Mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru se'e guaja

yo'oye yějën, mësacuabi ro yo'oyë. Ja'nca yo'otoca, ba huacha riusuñabi mësacuani cuirani coñe gare porema'iji. Mësacuabi quë'rë se'e ai guaja yo'ocua ruiñë. ¹⁰ Ja'nca ruinjën, mësacua ira bain ba'isi'cua fiesta umuguseña yo'ojën ba'ise'eru ba ti'an umuguseña, si'a tēcahuēan jo'caye beoye yo'oñu cayë mësacua. Ja'nca yo'oma'itoca, mësacua yequērë huaji yějën, Riusubi conma'iji cajën, ai guaja yo'ojën ba'iyë. ¹¹ Ja'nca ba'ijënna, mësacuare ai oiguë ro'tayë yë'ë. Mësacuani Cristo ba'iyete quëani achoni consi'quëbi yequērë ro guaja yo'ohuë yë'ë.

¹² Yë'ë bain sanhuë, mësacuani senreba señë yë'ë. Yë'ë ba'iyete ëñani, yë'ë ba'iyë ru'ru güina'ru ba'ijë'ën. Bojo recoyo re'huani, guaja yo'oye beoye ba'ijën, Cristoni te'e zi'inni ba'ijë'ën. Yë'ë yua Moisés ira coca guansese'ere guaja yo'oye gare jo'cani, mësacua naconi te'e ba'iguë ti'ansi'quë sëani, yë'ë ba'iyë ru'ru güina'ru ba'ijë'ën. Ja'nca mësacuana ti'anni ba'iguëna, mësacuabi yë'ëni bojoni, gare güeye beoye baë'ë. ¹³ Yë'ë mësacuana ru'ru ti'anni ba'ise'ere ro'tajë'ën. Rau neni ju'in hua'guë ba'isi'quëbi mësacuana ti'añe bahuë yë'ë. Ti'anni ba'iguë, mësacuani Cristo cocarebare quëani achoguëna, ¹⁴ mësacuabi yë'ë rau base'ere ëñañe porema'icua'ru ba'isi'cuata'an, mësacuabi yë'ëre gu'aye ëñañe'ë. Yë'ëre saoni senjomaë'ë. Banhuë. Mësacuabi yë'ëre bojojën ëñani, mësacua ba'iruna ti'an güeseni, Riusu anjeni re'oye ëñañe'ru yë'ëni re'oye ëñani bojojën, yë'ëre cuirahuë mësacua. Cristo ba'iyë'ru ba'iyë yë'ëre ëñani, yë'ëni bojojën cuirahuë mësacua. ¹⁵ Yë'ëre ja'nca re'oye yo'osi'cuata'an, yureña mësacuabi yë'ëre re'oye yo'oye ro'tama'ijënna, ai oiyë yë'ë. Yë'ë ru'ru ti'anni ba'ise'ere ro'tato, mësacuabi yë'ëni ai bojojën baë'ë. Yë'ëbi sentoca, mësacua baye si'ayete yë'ëna ro insire'ahuë. Poretoca, mësacuabi mësacua ñacore rutani, yë'ëna ro insire'ahuë. ¹⁶ Ja'nca ba'isi'cuareta'an, yureña mësacuani ëñato, yë'ëni je'o bacua'ru ëñoñë mësacua. Mësacuani te'e ruiñe ba' cocare quëani achoguëna, yë'ëni gare se'e yëma'icua'ru ëñoñë mësacua.

¹⁷ Ja'nca ëñojënna, mësacuani coqueye ye'yocuare caye bayë yë'ë. Bacuabi mësacua jubëna ti'anni, mësacuani ro re'o cocare cani achojën, mësacuani re'oye yo'oye gare ro'tama'ijë. Ro re'o cocare mësacuani cani achojën, mësacua re'o cocare bacuani sa'ñeña caye ro'tajën, yë'ëre gu'aye cajën, yë'ëre jo'cani senjojë'ën, mësacuani yihuoyë bacua. ¹⁸ Mësacuani re'oye yo'oye ro'tacuabi mësacuani re'o coca catoca, bojoyë yë'ë. Yë'ëbi mësacua naconi beoguëbi ja'anre achatoca, bojoyë yë'ë. ¹⁹ Ja'nca bojoguë ba'ito, yureña yë'ë bain sanhuë, ja'ancua, mësacuani coquejën cajënna, mësacua ba'iyete ai oiguë ëñañë yë'ë. Cristoni si'a recoyoreba ro'tajën, bague yëye se'gare te'e ruiñe yo'oye ro'tajën, Cristo ba'iyë'ru güina'ru ba'iyë ëjojën ba'ijë'ën caguë, mësacua ba'iyete ai oireba oiguë ëñañë yë'ë. ²⁰ Mësacuabi yë'ë ye'yose'ru tin yo'ojënna, yë'ë yua mësacuani cocare toyaguëbi mësacua naconi ba'ija'ma caguë, yë'ë yua gue ro'taye beoye caguë ba'iyë yë'ë. Mësacua naconi ba'iyë poretoca, mësacuani quë'rë te'e ruiñe yihuoguë care'ahuë yë'ë.

El ejemplo de Agar y Sara

²¹ Yureca, mësacuabi Moisés ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni Riusu bain ruiñe yějënna, mësacuani ñaca senreba senni achayë yë'ë: ¿Ba ira coca toyani jo'case'ere te'e ruiñe achani masiyë mësacua? ²² Ja'an cocare ëñajën, Abraham yo'ogüë ba'ise'ere masiyë mësacua. Samu zin hua'nani bagueña bague. Ja'nca baguebi ru'ru ba'iguëni ba yo'o con hua'go Agar hue'ego naconi bagueña. Yo'je raisi'quëni bague rénjoreba Sara hue'ego naconi bagueña. ²³ Ja'nca bague, ru'ru raisi'quë, Ismael hue'eguëte cu'eto, Abraham se'gabi yo'ogüë, Riusu coca cani jo'case'ere ro'tama'iguë, Zinni baza caguë, ba yo'o con hua'go naconi zin cu'ējaquëña. Yo'je raisi'quëca, Isaac

hue'eguète cu'eto, Riusu coca yo'oja'yete cani jo'case'ere ro'taguë, baguë rënjoreba naconi zin cu'ejaguëna, Riusu coca cani jo'case'e'ru ti'an raquëna baguë. ²⁴ Ja'an cocare achani ro'tato, Riusubi maini ñaca ye'yoye yëji: Ja'an romi hua'na tin ba'ijëna, Riusubi güina'ru samu coca tin cocare baguë bainni cani jo'cabi. Yeque cocare cani jo'cato, Sinai casi cubète ba'iguë, ba ira cocare Moisesna cani, maina si'a jëja guanseye jo'cabi. Ja'an cocare ro'tato, Agar hue'ego ba'isi'co'ru ba'iji. Ai guaja yo'o consi'co ba'igona, bain hua'nabi ba ira guanse cocare te'e ruiñe yo'oye yëtoca, ro guaja yo'oye bayë. ²⁵ Bago mami Agare ro'tato, Arabe bain cocabi Sinai cubète ro'tayë. Ai guaja yo'o consi'co ba'igona, judío bain yureña Jerusalén hue'e jobona sani, Riusuna gugurini rëinjën, bago ba'ise'e'ru güina'ru ba'iyë. Bago ro guaja yo'o congo ba'ise'e'ru ro guaja yo'ojën, Moisés ira guanseni jo'casi cocare yo'oye yëyë. ²⁶ Yeque coca cani jo'case'ere ro'tato, Riusu coca yo'oja'yete Abrahamni cani jo'case'e'ba'iji. Ja'an cocare si'a recoyo ro'tacuabi yua Abraham rënjoreba Sara hue'ego ba'isi'co'ru güina'ru ba'iyë. Bainni ro guaja yo'o coñe beoye bacoña. Riusu bainreba casi'cua güina'ru ba'iyë. Baguë coca yo'oja'yete cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tajën ba'icua sëani, Riusuni te'e zi'inni ba'ijën, baguë naconi baguë guënamë re'oto ba'i jobote si'arën ba'ijën, baguë mamacua casi'cua ba'ijën, gare carajeiye beoye ba'ija'cua ba'iyë mai. ²⁷ Riusu cocare ëñajën, yeque quë'rore'ga ñaca masini, yë'ë yure case'ere ro'tajë'en:

Yë'ë baingo garasi'co, zindre të'ya raiye porema'igo, gare ja'siye ai yo'oma'isi'co ba'igona, më'ëni ai ta'yejeiye bojo güeseja'guë'e yë'ë. Ja'nca bojogo ba'ija'co sëani, si'a bainni quëani achogo bojogo ba'ijë'en. Më'ë të'ya raiye porema'ise'ebi yureña jo'cani senjosi'co ba'igota'an, jë'te ai jai jubë zin hua'nani bani ba'ija'go'co.

Ënjëni bojogo ba'igo'ru quë'rë jai jubëni bani ba'ija'go'co, cani jo'case'e'ba'iji. ²⁸ Ja'an cocare ro'tajën ba'ijë'en, yë'ë bain sanhuë. Mai hua'na yua Riusu bainreba ba'icuabi baguë coca yo'oja'yete si'a recoyo ba'ijën, Riusu mamacua re'huasi'cua ba'iyë mai. Maire ja'nca re'huaguë, baguë coca yo'oja'yete cani jo'case'e'ru güinareba'ru yo'oji baguë. Abrahamni cocare cani jo'caguë, Më'ë yua zin hua'guëni baja'guë'ë cani jo'caguë, baguë coca case'e'ru güina'ru yo'oguë, Isaac hue'eguète baguëna, insini jo'cabi. Ja'nca insini jo'caguë, maire'ga güina'ru baguë bayete insini jo'caji Riusu. ²⁹ Yureca yeque cocare ro'tani ye'yejë'en. Abraham se'gabi zinni baza caguë, Ismael hue'eguëni baguëna, ja'nrebi yo'je, Isaachi ti'anguëna, Ismaelbi yua Isaacni ai je'o baguëna. Riusu Espiritu congüë jo'casi'quëni ai hui'ya yo'oguëna. Ja'nca yo'oguëna, yureña bain Moisés ira coca yo'oye ro'tacua, ja'ancua'ga maini güina'ru je'o bayë. ³⁰ Ja'nca bajëna, Riusu coca Abrahamni cani jo'case'ere ro'tani ye'yejë'en. Ñaca cani jo'cabi: "Ba hua'go Agar hue'ego, bago mamaquë Ismael, bacuare gare saoni senjojë'en. Yo'o congo sëani, bago mamaquëbi më'ë bayete coní baye gare porema'iji. Më'ë rënjoreba mamaquë ba'iguë, yë'ë insija'ye ba'iguë, Isaac hue'eguë, ja'anguë se'gabi më'ë bayete coní baja'guë'bi." Ja'an coca toyani jo'case'ere ro'tani, coquejën ye'yocuabi më'sacuana ti'anjën, Moisés ira guanse cocare te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'en cajëna, më'sacua yua gare coque güeseye beoye ba'ijë'en. ³¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, ja'an cocare më'sacuani yihuohuë yë'ë. Ja'nca yihuoguëna, ñaca te'e ruiñe ye'yejën ba'ijë'en: Riusu re'o bain ba'iyë yëtoca, Moisés ira coca guanseni jo'case'ere yo'oye beoye gare ba'iyë mai. Riusu Raosi'quëreba Jesucristo hue'eguëni si'a recoyo ro'fasi'cuare sëani, Riusubi yua baguë re'o bainrebare maire re'huanani maini baji. Ja'nca sëani, Cristo yëyete jo'caye beoye yo'ojën, bojojën ba'ijë'en.

5

Firmes en la libertad

¹ Ja'nca baguëni si'a recoyo ro'tajëna, Cristobi gare se'e maini ro guaja yo'o güesema'iji. Baguë yëyete jo'caye beoye yo'ojën bojocua se'ga ba'iyë mai. Ja'nca ba'icua sëani, yequëcuabi ba cocare yo'oye guansetoca, gare se'e ro guaja yo'omajën ba'ijë'ën.

² Yureca, ñaca te'e ruiñereba achani ye'yejë'ën. Yequëcuabi mësacuani cajën, Moisés ira coca cani jo'case'ere yo'oñu cajën, mësacua go neño ga'nire tÿoye guansetoca, gare tÿo güeseye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca tÿo güesetoca, Cristobi mësacuani gare coñe beoye ba'iji. ³ Yë'ëbi yihuoguëna, te'e ruiñe achani ye'yejë'ën. Mësacuabi mësacua go neño ga'nire tÿo güesetoca, ja'nrebi Moisés ira coca guanseni jo'case'e si'ayerebare te'e ruiñe yo'oye bayë. ⁴ Riusu re'o bain ruiñu cajën, ba ira cocare yo'o bi'ratoca, Cristo junni tonse'ebi mame re'huasi'cua ba'iyë gare porema'inë. Riusubi mësacuani ëñani, baguë re'o bainre mësacure gare re'huama'iji. ⁵ Ja'nca ba'iyeta'an, maibi Riusu Espiritute bacua sëani, Riusu re'o bain re'huasi'cua ba'iyë mai. Ja'nca re'huasi'cuabi Riusu coca yo'oja'yete cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tajën, Riusu in rai umuguse ti'añete jo'caye beoye ëjojën ba'iyë. Aito. Baguë naconi si'arën ba'ijën ba'ija'cua'ë mai, cajën ëjoyë. ⁶ Cristobi maire mame re'huani baguëna, Riusubi maire ëñani, baguë re'o bainre maire re'huani, maini baji. Ja'nca sëani, bain go neño ga'ni tÿoyose'ere ëñama'iji Riusu. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, baguë naconi sa'ñeña te'e yëreba yëjën ba'ijë'ën. Riusubi ja'anre ëñani, maini ai bojoji.

⁷ Yureca, mësacuani si'a jëja senni achaye bayë yë'ë. Mësacuabi Cristo naconi te'e zi'inni ba'icuaabi re'oye yo'ojën ba'isi'cuata'an, mësacua ¿queaca ro'tajën, tin cocare achajën, ba te'e ruiñe ba'i cocare ro'j'cani senjore'ne? ⁸ Riusu yua mësacuani cuencueni, Cristo bain ba'iyë choisi'quëbi tin cocare achani yo'oye gare guanseye beoye baji'i. ⁹ En cocare achani gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Riusu cocareba case'e'ru choa ma'carë se'ga tin yo'o bi'ratoca, si'a jubëbi te'e jëana Cristoni ro'taye gare jo'cani senjoñë. ¹⁰ Mësacuabi ja'nca jo'cani senjoñe ro'tacuareta'an, mësacua te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'yete Riusuni señë yë'ë. Senguëna, mësacua tin coca yo'oyete mësacuani jo'cani senjo güeseji. Yë'ë yua baguë cocarebare mësacuani te'e ruiñe quëani achosi'quëbi mësacua te'e ruiñe achani yo'oyete jo'caye beoye ëjoyë yë'ë. Yequëcuabi mësacuani tin ye'yojënna, Riusubi bacuani ëñani, ëja bain ba'icuaareta'an, bacuani bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë'bi.

¹¹ Yureca, yequëcuabi yë'ë ye'yoyete cajën, mësacua go neño ga'nire tÿo güesejë'ën caji, yë'ëre cajën ba'iyë. Ja'nca cajën ba'icuaabi ro coqueyë. Bacua cayete gare achaye beoye ba'ijë'ën. Yë'ë yua ja'nca ye'yotoca, judío bainbi yë'ëni je'o bama'ire'ahuë. Ja'nca ye'yotoca, Cristo junni tonsi coca ye'yoye'ru tin ye'yore'ahuë yë'ë. Ja'nca tin ye'yotoca, judío bainbi yë'ëni bënjën ëñama'ire'ahuë. ¹² Ja'nca coquejën, mësacuani tin ye'yojën ti'ansi'cuabi cajën, mësacua go neño ga'nire tÿo güesema'itoca, Riusubi bënji, ja'anre hui'ya cajën ba'ijënna, Riusubi te'e jëana bacuani bënni senjoja'guë cayë yë'ë.

¹³ Ja'nca ye'yocuaareta'an, gare achaye beoye ba'ijë'ën, yë'ë bain sanhuë. Riusubi mësacuani choiguëna, mësacuabi baguë bainreba ba'iyë porejën, Cristo cocareba case'e'ru ro guaja yo'oye beoye te'e ruiñe yo'ojën, baguë naconi te'e ba'ijën bojoyë. Ja'nca ba'icuaabi mësacua ëñare bajën, yë'ë yëye'ru si'aye yo'ozca caye beoye ba'ijë'ën. Mësacua gu'a ëase'ere yo'oye yëtoca, gu'aji. Mësacua yëyete yo'oto, ru'ru sa'ñeña oire bajën, sa'ñeña yo'o conjën

ba'ijë'ën. ¹⁴ Moisés ira coca toyani jo'case'ere ro'ta beoye ba'ijë'ën, yë'é bainni ye'yejë'ën. Riusubi ja'an cocare baguë bainna jo'caguë, ñaca se'gare ro'taguë jo'cabi: "Mësacua ba'iyete ro'tajën ba'iyë'ru sa'ñeña oïre bani ro'tajën ba'ijë'ën" cani jo'cabi. ¹⁵ Baguë cani jo'case'e'ru güina'ru yo'oma'itoca, ro mësacua yëse'e se'gare yo'oye ro'tajën, airu hua'i hua'na yo'oye'ru, sa'ñeña huajën ba'iyë. Ja'nca sëani, mësacua ëñare bajën, sa'ñeña oïre bani conjën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ima'itoca, mësacua yua Cristo beoye ba'ijë'ën, yë'é bain naconi te'e zi'inni ba'iyete gare jo'cajën carajeyë.

Los deseos humanos y la vida por el Espíritu

¹⁶ Mësacuani ja'nca yihuo cocare caguë, ën cocare quë'rë ta'yejeiye yi-huoguë ba'iyë yë'é. Mësacua yo'ojën ba'iyete cato, Riusu Espiritu caye se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. Ro mësacua ro'tayete yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁷ Ro mësacua yëse'ere yo'oye ro'tajën, Riusu Espiritu caye'ru gare tin ro'tacua ba'iyë mësacua. Ën yija bain ro'tayete cato, Riusu Espiritu ro'taye'ru gare te'e ro'taye beoye ba'iyë. Ja'nca sëani, mësacua ba'iyete ro'tajën, ro yë'é yëse'ere yo'oye beoye ba'iyë cajën, Riusu Espiritu caye se'gare'ru yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. ¹⁸ Ja'nca yo'oye ro'tajën, Riusu Espiritubi mësacuani yo'o güesetoca, Moisés ira coca cani jo'case'e'ru güina'ru yo'oyete gare se'e ro'tani yo'oye yëma'inë mësacua.

¹⁹ Ën yija bain yo'oye ro'tayete cato, mësacuabi ja'anre re'oye masiyë. Ñaca yo'oye ro'tajën ba'iyë: Huejama'icuata'an, sa'ñeña yahue bajën a'ta yo'oyë. Bacua gu'a ga'nihuëbi ja'nca yo'ojën, Riusu cuencueni jo'case'e'ru tin yo'oye ro'tajën, Riusuni gu'aye yo'oyë. Ja'nca yo'ocua'i bacua gu'a ëase'ere yo'oye jo'caye gare porema'inë. ²⁰ Riusu ba'iyete güejën, huacha riusu, ro bacua yëse'e se'ga, ja'anre yëjën ba'iyë. Te'e ruiñe masiza cajën, huati hua'i naconi coca senni achaye yëjën ba'iyë. Ën yija bain'ga sa'ñeña je'o baye yëjën, bëin cocare sa'ñeña cajën, Yë'é yua quë'rë ta'yejeiguë ba'iyë cajën, bacua bainre quë'rë yo'je ba'icuaire re'huanu saoyë. Bacua huanofne se'gare'ru yo'oye ro'tajën, sa'ñeña yo'o coñete gare jo'ca güeseyë. ²¹ Yequëcua ba'iyete ai gu'aye cajën, bainre huanu senjojën ba'iyë. Jo'cha ëaji cajën, jo'chana güebejën, gue güihuara bojojën, bacua güebe gajecua naconi ganijën, ro bacua yëse'e'ru ja'nca yo'ojën gu'ajeyë. Mësacuani ja'nca yo'oma'inë yihuosi'quëbi yure mësacuani se'e yihuoguë ba'iyë yë'é. Ja'nca gu'aye yo'ojën ba'itoca, Riusu ta'yejeiye ba'iyete baguë bain naconi te'e baza cacuareta'an, Riusubi gare enseji.

²² Mësacua yua ja'nca yo'oye beoye ba'ijën, Riusu Espiritu yo'o güeseyete yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, yequëcua ba'iyete quë'rë ro'tajën, bacuani oïre bani coñe yëjën, Riusu yo'ore conjën ta'yejeiye bojojën, recoyo re'o huanofne te'e ruiñe masijën ba'iyë. Mësacua yo'oye yëyete ro'tamajën, yequëcua ba'iyete quë'rë ro'tajën, bacuani re'oye yo'oye conjën, mësacua bayetë bacuana ro insijën, mësacua yo'oja'ye case'ere te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë. ²³ Yequëcuabi mësacuani gu'aye yo'ocuaireta'an, bacuani re'oye yo'ojën, ro mësacua yëse'ere yo'oye jo'cajën ba'iyë. Riusu Espiritubi yo'o güeseguëna, mësacuabi ja'nca yo'ojën, Moisés ira coca toyani jo'case'e' yo'oye'ru quë'rë te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë mësacua. ²⁴ Jesucristoni si'a recoyo ro'tani baguë yo'ore te'e ruiñe coñe ro'tatoca, ro ën yija ba'iyete gare se'e ro'taye beoye ba'ijën, ro mësacua yëse'ere yo'oye gare se'e yëye beoye ba'iyë. ²⁵ Yureca, mai yua Riusu Espiritu cayete te'e ruiñe yo'ojën, Espiritu yo'o güeseyete si'a bainni masi güesëñu cayë.

²⁶ Ro mai yése'ere gare ro'taye beoye ba'ijën, ro mai ba'iyete ta'yejeiye eñoñe beoye ba'ijën, sa'ñeña gu'aye caye beoye ba'ijën, yequëcua quë'rë re'oye ba'iyete ro ëa ëñañe beoye bañuni.

6

Ayúdense unos a otros

¹ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mësacua bain jubë ba'icuaire ba'iguëbi Riusuni gu'aye yo'otoca, mësacua Riusu Espírituni ye'yesi'cua yua ja'an bainguëni bojora'rë yihuojën, re'oye yo'oye baguëni bëñe beoye masi güesejë'ën. Ja'nca masi güesejën, mësacua'ga ëñare bajën, güina'ru gu'aye yo'oma'ñe cajën ba'ijë'ën. ² Sa'ñeña ba'iyete jo'caye beoye ro'tajën, sa'ñeña conjën, gu'aye yo'oma'ñete si'a ëja yihuojën ba'ijë'ën. Ja'nca conjën ba'itoca, Cristo yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'iyë.

³ Yequëcuabi ja'ansi'cua ba'iyete ro'tajën, Riusuni gare gu'aye yo'oma'iguë'ë yë'ë cajënna, mësacua yua ja'nca ta'yejeiye camajën ba'ijë'ën. Ja'nca catoca, te'e ruiñe cama'ñë. ⁴ Mësacua yo'ojën ba'iyete ëñajën, Riusu cocareba cani jo'case'ere te'e ruiñe ro'tajën, Riusu ëñañe'ru mësacua ba'iyete ëñajën ba'ijë'ën. Ja'nca ëñajën, mësacuabi re'oye yo'ojën ba'itoca, Riusuni surupa cajën bojojën ba'ijë'ën. Mësacua bain yo'oye'ru quë'rë re'oye yo'ojën ba'itoca, ta'yejeiye camajën ba'ijë'ën. ⁵ Riusu se'gabi mësacua yo'ojën ba'ise'ere ëñani bojotoca, re'oye ro'tajën bojojë'ën. Riusubi ëñani bojoma'itoca, mësacua se'gabi mësacua recoyo yo'oyete baguëni te'e ruiñe senni achajën, baguë coñe se'gare ro'tajë'ën.

⁶ Mësacuabi Riusu cocarebare ye'yejën, yequëbi masiye ye'yoguëna, ba ye'yoguëni re'oye ro'ijën, baguëni re'oye bojo güesejë'ën.

⁷ Yureca, gare coque güeseye beoye ba'ijë'ën. Riusu yëye'ru tin yo'otoca, baguë bënni senjoja'ñete jëaye gare porema'ñë. Riusubi si'a bain yo'ojën ba'iyete ëñani, ga bainguëni yo'oja'yete cuencueni re'huacaiji. ⁸ Mësacuabi yua ro mësacua yése'e se'gare yo'ojën ba'itoca, mësacuabi ro sa'ntijën, bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. Mësacuabi Riusu Espiritu yëye se'gare yo'ojën ba'itoca, mësacua ai bojoreba bojo recoyo huañoñe ba'ijën, Riusu naconi si'arën ba'ijën, gare junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë. ⁹ Ja'nca ba'ija'cua sëani, ai yo'ojën ba'ito'ga, Riusu Espiritu yo'o caye se'gare jo'caye beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'an yo'ore jo'caye beoye yo'ojën ba'itoca, Riusu cuencue-sirën ti'anguëna, Riusubi maini ai ta'yejeiyereba bojo güeseja'guë'bi. ¹⁰ Ja'nca sëani, mai porese'e'ru si'a bainni re'oye yo'ojën bañuni. Cristo bainreba, mai jubëre concua, ja'ancuaire quë'rë ta'yejeiye re'oye yo'ojën bañuni cayë yë'ë.

Advertencias y saludos finales

¹¹ Yureca, mësacuani despédie bi'raguë, yë'ë se'gabi mësacuani cocare yihuoguë toyayë. Yë'ë jai letra toyase'ere ëñani, yë'ë toyase'ere masijë'ën. ¹² Ba coquejën ye'yocuabi mësacuana ti'anjën, bainbi maire re'oye ëñajën ba'ija'bë cajën, mësacuani go neño ga'nire tëyo güeseye ro'tayë. Cristo junni tonse'ebi tëani baja'yete quëani achocuareta'an, judío ëja bainbi bacuani je'o bama'ñe cajën, mësacua go neño ga'nire tëyo güeseye ro'tayë. ¹³ Bainni ja'nca tëyo güeseye ro'tacuabi Moisés ira coca toyani jo'case'ere yo'oye ro'tama'ñë. Mësacua tëyo güeseja'yete ëñajën, Mësacuani ai re'oye yo'o conhuë cajën, ja'anre ai ta'yejeiye cani achoye ro'tajën ba'iyë bacua. ¹⁴ Ja'nca ta'yejeiye cani achocuata'an, yë'ëca Jsucristo yo'oguë ba'ise'e se'gare ta'yejeiye cani achoye ro'taguë ba'iyë yë'ë. Baguëbi crusu sa'cahuëna junni tonguëna, Riusu bainreba ba'iyë poreyë mai. Ja'nca cani achoye ro'taguë sëani, ën yija ba'iyete

ye'yesi'cua yo'ojën ba'iyë'ru gare yo'oye yëma'iguë ba'iyë yë'ë. Bacua yëse'e'ru yo'oye, bacua se'gare'ru huanoñe ba'iyë, ja'anre gare yëma'iguë ba'iyë yë'ë.

¹⁵ Ja'nca ba'iguëbi bain go neño ga'ni tÿyose'ere cato, ëmëje'en yo'ose'e se'ga ba'iguëna, ta'yejeiye ro'tama'iñë yë'ë. Bain recoyo mame re'huase'ere cato, sa'nahuë yo'ose'e ba'iguëna, ai ta'yejeiye ro'tayë yë'ë. ¹⁶ Riusubi mame recoyo re'huaguëna, bacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, Espiritu yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'icuaire cu'eguë, baguë bainre bacuaire re'huani baguë, bacuaire ai re'oye conguë, bacuani ai bojo güeseji. Yequëcua, Espiritu yëye'ru yo'oye güecuabi, Israel bainguë sëani Riusu re'o bainguë'ë yë'ë cajën ba'icua, ja'ancuaire cu'ema'iji Riusu.

¹⁷ Yureca, yë'ë yihuo cocare cani tÿjihue yë'ë. Yequëcuabi yë'ëre cajën, Cristo cuencuesi'quë beoji baguë, yë'ëre cajënna, bacuabi rani, yë'ë ja'si nesiruanre ëñaja'bë. Jesucristo yo'ore conguëna, yequëcuabi yë'ëni huaé'ë. Ja'nca sëani, Jesucristoni te'e ruiñe yo'o conguë ba'iyë yë'ë.

¹⁸ Yureca, yë'ë bain sanhuë, mai E'jaguë Jesucristoni mësuacuare senni achaguë, mësuacuani recoyo te'e zi'inni ba'iguë, mësuacuani bojo güeseja'guë cayë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

San Pabloi EFESO Bainni utire toyani saobi

Saludo

¹ Yê'e, Pablo hue'eguëbi, Riusubi yê'ëre cuencueni re'huaguëna, baguëre ta'yejeiye yo'o conguë ba'iguë'ë. Jesucristobi yê'ëre choini re'huaguëna, baguë yo'ore yo'oguë ba'iyë. Ja'nca ba'iguëbi, mësacua Cristo bain baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'ijënna, mësacua Cristo bainreba Efeso huë'e jobore ba'icua, ja'ancuani utire toyani saoyë yê'ë. ² Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristobi mësacuani ai oijën conjën, mësacuani ai recoyo bojo güeseja'bë cayë yê'ë.

Bendiciones espirituales en Cristo

³ Yureca, mai Taita Riusure ro'tato, mai Ëjaguë Jesucristo Ja'quë ba'iguëna, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojoreba bojojën cañuni. Baguëbi maire ëñani, Yê'ë bain Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua ta'yejeiyereba re'oye conza caguë, baguë guënamë re'oto bayete caraye beoye maina jo'cabi. ⁴ Ën yijare re'huani jo'casirën quë'rë ja'anrë mai ba'ija'yete ro'tani, baguë bainreba ba'ija'yete cuencueni, Jesucristo tëani baja'yete re'huani tonbi. "Yê'ë bainreba ba'ija'cuabi gare recoyo tënoreba tënosi'cua ba'ijën, gu'a jucha gare senjosi'cua ba'ija'bë" caguë, ⁵ mai ba'ija'yete ro'tani, maini ai yëreba yëguë baji'i. Ja'nca yëguë sëani, Jesucristobi mai gu'a jucha ro'ire junni tonja'ñete ro'tani, mai ba'ija'ye, baguë bainreba ba'ija'yete cuencueni, Yê'ë re'o zin hua'nare bacuare re'huani baza caguë, baguë yo'oguë ba'ija'yete bojoguë ro'tani, cuencueni tonbi Riusu. ⁶ Ja'nca cuencueni tonguëna, maibi yureca baguë ta'yejeiyereba ba'iyete jo'caye beoye bojoreba bojojën cañuni. Baguë guënamë re'oto bayete maini ai ba'iyë ai re'oye jo'caguë ba'iji. Baguë Zin ai yësi'quë naconi te'e zi'inni ba'icua bi baguë bayete ai coreba cojën, ai bojoyë mai cajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete jo'caye beoye cajën bañuni. ⁷ Riusubi maini, gu'a jucha yo'ojën ba'isi'cuani ai oiguë basi'quë sëani, baguë Zin Jesucristobi crusu sa'cahuëna junni tonguëna, baguë zie jañuni tonse'ebi Riusu bainrebare re'huasi'cua ba'iyë mai. Mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë ba'iji Riusu. ⁸ Maini ja'nca ai yëreba ai yëguëbi baguë ba'iyete ta'yejeiyereba maini masi güeseji. ⁹ Baguë ai ba'irën cuencueni re'huase'ere, baguë yurerën tëca yahue masise'ere yurera maini te'e ruiñe masi güeseji. Baguë Zin Jesucristo raoja'yete zoe ro'tani, maini yureña masi güesebi. ¹⁰ "Baguë raoja'rën ti'anguëna, si'aye yê'ë re'huani jo'case'e, yija re'oto, guënamë re'oto re'huani jo'case'e beoru ñë'coni baguëna jo'caza" caguë yo'obi Riusu.

¹¹ Ja'nca yo'oguëbi maire'ga cuencueguëna, maibi baguë naconi te'e zi'inni baë'ë. Baguë ai ba'irën ba'ise'eru yurera maire ja'nca zi'inni ba'iji. Ai ta'yejeiye yo'oye pore Ëjaguë sëani, maire choini baguëna, baguë bayete te'e cono bayë mai. ¹² Ja'nca sëani, mai hua'nabi Cristoni si'a recoyo ro'tajën, yequëcua'ru quë'rë ja'anrë ro'tajën ba'icua bi baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojojën cañuni. Baguë ba'iyete ai ba'iyë quëani achoñuni. ¹³ Mësacua'ga baguë te'e ruiñe ba'i cocarebare achani, Cristo tëani bayete masini, mësacuabi ai bojojën, Cristoni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi baguë coca cani jo'case'eru güina'ru yo'oguë, baguë Espiritute mësacuana raoni jo'cani, baguë bainrebare mësacuare re'huani babi. ¹⁴ Ja'nca re'huani baguëna, mësacuabi baguë

Espiritute bajën, baguë guënamë re'oto bayete coja'rën ti'añe tēca bajën, mēsacua coní baja'yete te'e ruíñe masiyë. Ja'nca masijën, baguëni bojojën, baguë ta'yejeiyereba pore Ējaguë ba'iyete ai ba'iyete quëani acojën, si'a bainni masi güesejën bañuni.

Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes

¹⁵ Riusubi maina ja'nca insini jo'caguëna, yë'ë'ga mēsacua si'a recoyo ro'tase'ere achani, ai bojohuë. Mēsacuabi mai Ējaguë Jesusni si'a recoyo ro'tani, si'a baguë bainni ai recoyo oijën conjënna, yë'ë'ga ja'anre achani, ¹⁶ ai bojo recoyo re'huani, Riusuni jo'caye beoye mēsacuare surupa caguë, mēsacua ba'iyete Riusuni si'arën senni achaguë ba'iyë yë'ë. ¹⁷ Mai ta'yejeiyereba Ējaguë Riusu, mai Ējaguë Jesucristo Ja'quë, ja'anguëni senni achaguë, baguë ta'yejeiyete masiyete mēsacuani te'e ruíñe masi güesejë'ën señë. Baguë ba'iyete re'oye ye'yeni, baguëni quë'rë se'e ai re'oye masi güesejë'ën, señë yë'ë. ¹⁸ Ja'nca masi güesequëna, mēsacuabi Riusu ba'iyete gare huesësi'cua ba'ijën, mēsacua yua baguë ta'yejeiyete ba'iyete ai ëama'ifñereba masija'cua'ë. Baguë guënamë re'oto bayete mēsacua gare carajeiyete beoye coní baja'yete masini, yë'ëre choisi'quë sëani, baguë naconi si'arën ba'ija'yete conni bazaniñë cajën, si'a baguë bain naconi ai ta'yejeiyete bojojën ñë'caja'yete gare jo'caye beoye ëjojën ba'ija'cua'ë. ¹⁹ Baguë ta'yejeiyereba pore Ējaguë ba'iyere'ga masija'cua'ë mēsacua. Mai gare ëñama'ise'e ba'iyeru quë'rë ai ta'yejeiyete yo'oye poreguëbi baguë bainre, Cristoni si'a recoyo ro'tacuare sëani, maire ai ta'yejeiyete ai re'oye conni cuiraji. Ja'nca ai ta'yejeiyete yo'oye poreguëna, maibi yuara masiyë, ²⁰ Cristo junni tonsi'quëni huajë güesesi'quë sëani. Maina Raosi'quëreba ba'iguëbi junni tonguëna, mai pore Ējaguë Riusubi baguëni huajëreba huajë güeseni, si'a guënamë re'oto ba'icua'ru quë'rë ta'yejeiyete Ējaguëre baguëte re'huani, baguë jëja ca'ncona bëa güesebi. ²¹ Ja'nca bëa güesequë, si'a guënamë re'oto ëjacua, si'a ën yija re'oto ëjacua, si'a ëjacua ba'ijën ba'isi'cua, si'acua'ru quë'rë ai ta'yejeiyete Ējaguëre ba Cristore re'huani baguëni guanse güesebi Riusu. ²² Ja'nca guanse güesequëbi ba je'ocua si'acuare ta'yejeiyete ënseni, bacua, baguë bayere'ga si'ayete yë'ë bayete jo'cani, Yë'ë bayete si'aye bajë'ën më'ë'ga, caji. Yë'ë bainreba jubë si'a jubëte ñë'coni, bacua quë'rë ta'yejeiyereba Ējaguë ba'ijë'ën, caji. ²³ Ja'nca cani jo'caguëna, mai yua Cristo bain jubëreba ba'ijën, Cristoni te'e zi'inni ba'icua ba'ijën, baguëre yo'o conca re'huasi'cua ba'iyë mai. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijënna, baguë bayete cato, gare carajeiyete beoye maina si'arënreba ro insireba insini jo'caguë, maina ai re'oyereba ai re'oye cuiraji Cristo.

2

Salvos por el amor de Dios

¹ Yureca, mēsacua ja'anrë ba'ijën ba'ise'ere ro'tato, mēsacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e ro'ire gare bënni senjoja'cua se'ga ba'ijën ba'nhuë. Riusuni gare huesëcua ba'ijën, ² ro ën yija bain yo'ojën ba'iyeru gu'aye yo'ojën, zupai huati ëñoñe se'gare'ru yo'ojën ba'ijën ba'nhuë mēsacua. Ai gu'a huati sëani, si'a bainni coqueza caguë, Riusu yëye'ru maini tin yo'o güeseji. Riusu guanseni jo'case'e'ru si'a bainni gare tin yo'o güeseji baguë. ³ Ja'nca yo'o güesequëna, mai si'acua'ga zupai huati yëye'ru yequëreña yo'ojën ba'ijën ba'nhuë. Ro mai gu'a ëase'e se'gare ro'tajën, gu'aye yo'oye se'gare ro'tajën, yo'o bi'rajën ba'nhuë mai. Si'a ën yija bain yo'oye'ru güina'ru yo'ojën, Riusu yëye'ru gare yo'oye güejën, Riusu bënni senjoja'cua se'ga ba'ijën ba'nhuë

mai. ⁴ Ja'nca ba'isi'cuareta'an, Mai Ējaguē Riusu, yua si'a bainni oire bani caraye beoye coñe yēguēbi maire ai ta'yejeiye ai yēguē, maini bēnni senjoñe ro'tama'iguē baji'i. ⁵ Maire bēnni senjoja'ñe ba'ise'ere ro'tato, ro gu'aye yo'oñen ba'isi'cua, mai se'gabi mame recoyo re'huaye gare porema'icua ba'ijēn ba'nhuē. Ja'nca ba'isi'cua ba'ijēnna, Riusubi maire ai ba'iyē ai yēguēbi mame recoyo ba'icuaire maire re'huani, baguē re'o bainre re'huani, Cristo naconi maire babi. Ja'nca sēani, Riusu se'gabi re'oye yo'oye yēguē, mēsacuare tēani, mēsacuani baji. ⁶ Ja'nca tēani baguēbi, baguē ba'i re'otore maire masi güeseni, Cristo Jesús huajē güesesi'quē naconi maini te'e bēa güeseji. Baguē naconi carajeiye beoye si'arēn ba'i güeseji maire. ⁷ Ja'nca güeseñe bi bacuani ai ba'iyē ai oire baguē, baguē ba'i re'oto ba'ija'rēn ba'ijēnna, si'a baru ba'icuanii maire ēñoñe ro'taji. "Ēñajē'ēn. Ro gu'a jucha yo'oñen ba'isi'cuabi yē'ē yēye'ru yo'oye gare poremajēnna, bacuani ai ba'iyē ai oire baguē, mame recoyo bacuare re'huani, yē'ē ba'i re'otona tēani bahuē. Cristo Jesús naconi yē'ē bayete te'e conii bacua ba'iyē bacua" maire caji'aguē'bi Riusu. ⁸ Ja'nca sēani, Riusu tēani base'ere cato, baguē se'gabi mēsacuani oire bani, mēsacuare tēani babi. Ro mēsacua yo'oñen ba'ise'ebi baguē ba'iruna ti'añe gare porema'icua baē'ē. Mēsacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajēnna, baguē se'gabi mēsacuare tēani babi baguē. ⁹ Mēsacua se'gabi baruna ti'añe ro'tajēn, Re'oye yo'oni ti'anza cajēn ba'icuata'an, ti'añe gare porema'ñē. Yē'ē se'gabi re'ogué sēani, Riusu bainguē ruēn'ē yē'ē catoca, Riusubi yēma'iji. Ja'nca sēani, Riusu se'gabi maini oire bani, maire tēani baji. ¹⁰ Riusubi maire re'huani jo'ca bi'raguē, re'oye yo'oye se'gare ro'taja'bē caguē, maire Cristo Jesusna te'e zi'in güeseye ro'tani, maire tēani re'huani jo'cabi baguē.

La paz que tenemos por medio de Cristo

¹¹ Ja'nca sēani, mēsacua ja'anrē yo'oñen ba'ise'ere ro'tani, mēsacua Cristo naconi yure mame re'huase'ere bojojēn ba'ijē'ēn. Mēsacua yua judío bain jubē ba'ima'icua ba'ijēnna, judío bainbi mēsacuani ēñani, mēsacuare cajēn, Gu'ana'ē. Si'si yo'o bain'ē. Go neño ga'ni tēyoma'isi'cua'ē, mēsacuare cajēn baē'ē. Ja'nca ba'icubi Riusu re'o bain, go neño tēyosi'cua cajēn ba'icuata'an, mēsacua ba'ise'ru quē'rē re'o bain beohuē, ro ēn yija bain ro'tajēn yo'osi'cua sēani. ¹² Mēsacuare ja'nca gu'aye cajēn ba'icuata'an, mēsacua yua Cristoni gare huesēcua ba'ijēn ba'nhuē. Ja'nca ba'ijēn, judío bain jubē naconi te'e ba'iyē poremajēn ba'nhuē. Judío bainbi Riusu ira coca toyani jo'case'e, baguē yo'oja'yete ro'tajēnna, mēsacuabi bacua naconi te'e ro'taye yējēn ba'icuata'an, Riusu bain mame re'huasi'cua ba'iyē poremai'huē. Riusu coñete cato, mēsacuare gare beoguē ba'nji. ¹³ Ja'nca ba'ise'eta'an, yureca Riusu te'e jubē bainreba re'huasi'cua ba'iyē mēsacua. Cristo Jesusni huesēcua ba'isi'cuareta'an, yureca Cristobi mēsacua gu'a jucha ro'ire junni tonguēna, baguē naconi Riusu te'e bain re'huasi'cua ba'iyē. ¹⁴ Ja'nca junni tonni, mai si'acuare te'e zi'in güeseni, maini sa'ñeña bojo güeseni, maini baji. Yēquēna hua'na judío bainbi yua mēsacua judío bain jubē ba'ima'icua naconi sa'ñeña ai je'o bajēn ba'isi'cua ba'ijēnna, yureca maire sa'ñeña bojocuare re'huabi. ¹⁵ Cristo yua crusu sa'cahuēna junni tonguēna, judío bain ira coca guanseni jo'case'ere ro guaja yo'oye gare se'e ro'tamajēn ba'iyē. Ja'nca ba'ijēnna, Riusubi ba samu bain jubēan sa'ñeña je'o basi'cuare ēñaguē, ba samu jubēan ba'icua yequēcuare choini, baguē te'e jubē bainrebare re'huani, sa'ñeña bojojēn ba'i güesebi Riusu. ¹⁶ Gare se'e je'o bama'ija'bē caguē, baguē Zin Jesucristote ēn yijana raoni crusu sa'cahuēna junni ton güesebi Riusu. Ja'nca

junni tonguëna, mai si'acuabi te'e jubëna zi'inni, sa'ñeña recoyo te'e bojojën ba'ie poreyë. Riusu bainreba te'e ba'ie poreyë mai.

¹⁷ Cristobi ën yijana rani, si'a jubëan bainni baguë bojo güese cocare quëani achoguë, mësacua judío bain jubë ba'ima'icua, Riusuni huesëcuani, yëquëna're'ga Riusuni masicuan, si'acuani te'e cocare quëani achoguë rajji'i. Riusu coca zoe cani jo'case'ru yo'oguë rajji'i. ¹⁸ Ja'nca raisi'quëbi quëani achoguë, Si'a bain jubëan ba'icua, judío bain, judío bain jubë ba'ima'icua, si'acuabi Riusu Raosi'quëreba ba'iguëni si'a recoyo ro'tatoca, Riusubi baguë Espiritute maina raoguëna, mai si'acuabi Taita Riusuna te'e ti'añe poreyë. ¹⁹ Ja'nca quëani achosi'quë sëani, yua tin bain gu'aye yo'ocua mësacuare gare se'e caye beoye ba'iji. Riusubi mësacuare choini, baguë te'e jubë bainreba ba'icuare re'huani baji. Ja'nca re'huani baguë, baguë naconi te'e zi'in güeseni, baguë re'o bain jubëre mësacuare re'huani baji. ²⁰ Riusure ta'yejeiye yo'o concua, baguë cocareba quëani achocua, ja'ancuabi cajën ye'yojënna, güina'ru ba'iji mësacuare. Jesucristoni si'a recoyo ro'tareba ro'tajën, baguë naconi te'e zi'inni ba'ijën, Riusu bain jubëre carajeiye beoye re'huasi'cua ba'iyë. ²¹ Ja'nca re'huasi'cua ba'ijën, Cristona recoyo te'e zi'inni ba'ijën, baguë yo'o se'gare re'oye yo'o conjën, ën yija gu'a ëase'ere gare se'e ro'taye beoye ba'ijënna, Cristobi baguë re'o bainrebare mësacuare quë'rë re'oye re'huani baji. ²² Re'huani baguëna, mësacuabi baguë yo'o cuencuese'e se'gare yo'ojën, Riusu Espiritubi mësacua naconi te'e ba'iguëna, mësacua yua Riusu naconi quë'rë te'e ruiñe'ru recoyo zi'inni ba'ija'cua'ë.

3

Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos

¹ Yureca yë'ë yua Cristo Jesusni yo'o congüë ba'iguëbi baguë cocarebare mësacua judío bain jubë ba'ima'icuan quëani achoguëna, yëquëcuabi yë'ëre preso zeanni, yë'ëni bayë ëño'on. Ja'nca preso zeansi'quëbi mësacua ba'iyete Riusuni senguë ba'iyë yë'ë. ² Riusubi mësacuani ta'yejeiye re'oye coñe ro'taguëna, mësacua yua achahuë. Mësacua yua judío bain jubë ba'ima'icua'reta'an, Riusubi yë'ëre cuencueni, mësacuani ta'yejeiye yo'o coñe guanseni saobi. ³ Ja'nca guanseni saoguëna, yë'ë'ga mësacuana coca toyani saoguë, baguë guansese'ere quëahuë. Baguë se'gabi mësacuani ta'yejeiye conza caguëna, mësacuana saní, baguë coñete mësacuana yo'oye ro'tayë yë'ë. ⁴ Ja'nca yo'oye ro'taguëna, mësacuabi yë'ë uti toyase'ere coní, ëñani, ja'n'rëbi, Riusu ta'yejeiye coñe, Cristo raose'ere caguë, ja'anre te'e ruiñe masija'cua'ë. ⁵ Baguëre ta'yejeiye coñete cato, ja'anrë ba'isi'cuani gare quëani achoma'iguë baji'i. Baguë se'gabi yahue masini, yurera baguëre ta'yejeiye yo'o concua, baguë cocarebare quëani achocua, ja'ancuani yurera masi güesebi Riusu. Baguë Espiritute raoni, baguë cuencuesi'cua se'gani masi güesebi. ⁶ Ja'nca masi güesequëna, yurera baguë ta'yejeiye yo'o coñete masiyë mai. Judío bain se'ga baguë bainreba cuencuesi'cua ba'ijënna, yurera si'a bain, judío bain jubë ba'ima'icua're'ga cuencueni baza caguë yo'o bi'raji Riusu. Si'a bain baguë Zin Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuabi baguë te'e jubë bainreba re'huasi'cua ba'ija'cua'ë. Ja'nca re'huasi'cua ba'ijën, si'a Riusu bayete judío bain naconi te'e coní baja'cua'ë. Bacua naconi te'e bojojën, Jesucristoni te'e zi'inni ba'ija'cua'ë. Riusu yua ja'anrë cani jo'casi'quëbi yurera ja'nca yo'oji.

⁷ Ja'an cocarebare mësacuani quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Riusubi yë'ëre cuencueni, baguë ta'yejeiye coñete yë'ëni masi güesequë, yë'ëre ai re'oye yo'obi. Ja'nca yo'oguë, baguë ta'yejeiyereba yo'oye poreguëbi baguëre

ta'yejeiye yo'o conguëre yë'ëre re'huani, mësacuana yë'ëre saobi. ⁸ Riusu bain jubë ba'icua'ru quë'rë yo'jereba ba'iguëreta'an, Riusubi yë'ëre cuencueni, mësacua judío bain jubë ba'ima'icuaana yë'ëre saobi. Ja'nca saoguëna, baguë cocarebare mësacuana quëani achoguë ba'iyë yë'ë. Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, baguë ta'yejeiye bayete ai ëama'ifereba carajeiye beoye mësacuana ro insini jo'caguë ba'ija'guë'bi. ⁹ Yeque cocare'ga si'a bainni masi güeseyë yë'ëre guansebi Riusu. Si'aye re'huani jo'casi'quëbi yë'ëre guanseguëna, baguë yurera yo'oja'yete si'a bainni masi güeseyë yë'ë. Baguë yua ai ba'irën yo'oye ro'taguë, yurerën tëca bainni masi güeseyë beoguëbi yurera baguë cuencueni ro'tase'ere yo'o bi'raji Riusu. ¹⁰⁻¹¹ Ja'anre si'a ën yija bain, si'a guënamë re'oto quë'rë ta'yejeiye ëjacuare'ga, si'acuani masi güesejë'ën cabi. Yë'ë bainreba jubëni ëñani, yë'ë masireba masini yo'ose'ere ye'yëjë'ën caji. Si'a bain, judío bain jubë ba'icua, judío bain jubë ba'ima'icua, si'acuabi Cristo Jesusni si'a recoyo ro'tani baguë yëye se'ga yo'o'jën ba'icua, ja'ancuare yë'ë bainreba jubëre re'huani bayë yë'ë, caji. Ja'nca re'huani baguëna, mësacua ëñani, yë'ë masireba masiye re'huani jo'case'ere ye'yëjë'ën. Ja'anre si'arën yo'oye ro'tahuë yë'ë, caji. ¹² Ja'nca caguë, baguë bainre maire re'huaguëna, yureca baguëni gare huaji yëye beoye ba'iyë poreyë mai, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua sëani. Mai yëye ba'irën baguëna ti'anni coca senni achajëna, bëinma'iji. Maire gare etoni saoye beoye ba'iji Riusu. ¹³ Ja'nca sëani, yë'ëbi mësacuani oire bani conza caguë, ai yo'oguëna, ja'nji recoyo bacuare re'huaye beoye ba'ijë'ën. Quë'rë jëja recoyo re'huani ba'ijë'ën. Yë'ëbi ai yo'oguë ba'iguëta'an, mësacua yua quë'rë ta'yejeiye ba'icua ba'ija'cua'ë.

El amor de Cristo

¹⁴ Ja'nca sëani, mai Taita Riusuni si'a recoyobi senreba senguë ba'iyë yë'ë. ¹⁵ Si'a ën yija bain, si'a guënamë re'oto ba'icua'ere'ga, si'acua baguë bainrebare re'huani basi'cua, ja'ancuare senreba senguë ba'iyë yë'ë. ¹⁶ Si'ayete baguëre sëani, baguëni senreba senguë, baguë Espiritu bacuare mësacuare re'huajë'ën, cayë yë'ë. Ja'nca re'huani, mësacua huaji yëye beoye ba'icua'ere'ga, jëja recoyoreba bacuare re'huaji mësacuare. ¹⁷ Mësacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani ba'ijën, Cristo yua mësacua naconi te'e ba'iguë, yua baguë ba'iyete quë'rë ai ba'iyë mësacuani masi güeseji. Baguë yua mësacuani ai yëreba yëguëna, mësacua yua baguë ba'iyete quë'rë te'e ruinë masini, baguëni quë'rë se'e recoyo zi'inni ba'iyë. ¹⁸ Ja'anre Riusuni senreba senguë, mësacua Cristoni zi'inni ba'iyë, ja'anre mësacuani quë'rë ai ba'iyë masi güesejë'ën señë. Si'a Riusu bainreba jubë naconi Cristoni te'e zi'inni ba'iyë cato, ai ta'yejeiyereba ai re'oye ba'iji maire. Ai ëama'ifereba ro'tajën ba'icua'ere'ga, Riusubi ja'an re'oye ba'iyete mësacuani masi güeseyë poreji. Ja'an yo'oyete Riusuni senguë ba'iyë yë'ë. ¹⁹ Riusubi mësacuani ai ba'iyë ai carajeiye beoye ai yëreba yëguë, ja'an ai yëyete mësacuani masi güesejë'ën señë yë'ë. Baguë ta'yejeiyereba ba'iyete mësacuani te'e ruinë masi güesejë'ën señë yë'ë.

²⁰⁻²¹ Mai Taita Riusu yua ai ta'yejeiyereba pore E'jaguëte sëani, baguëni ai bojoreba bojojën cañuni. Baguë yo'oye poreyete cato, re'oye masiye caraji maire. Baguë cuencueni ro'tase'ere yo'oto, baguë bainreba jubë Jesucristo naconi te'e ba'ijëna, baguë yëye'ru ai ta'yejeiyereba mai jubë si'acuani yo'o güeseyë poreji Riusu. Ja'nca yo'o güeseyë poreguëna, baguëni gare jo'cayë beoye ai ba'iyë ai ta'yejeiye bojojën cañuni. Amén.

4

Unidos por el Espíritu

¹ Riusubi mėsacuani ja'nca ta'yejeiye yo'o güeseyē yēguē sēani, yē'ē yua preso zeansi'quēta'an, Riusu yo'o coñe ba'iguēbi mėsacuani si'a jēja yihuoguē ba'iyē. Mėsacua yua Riusu te'e bainreba re'huasi'cua sēani, baguē yēye se'gare te'e ruiñe yo'ojēn ba'ijē'ēn. ² Yequēcua naconi ba'ijēn, bacua ba'iyē'ru quē'rē yo'je hua'na'ru ēñojēn, bacuani re'oye yo'ojēn ba'ijē'ēn. Bacuabi huacha yo'otoca, bacuani bēinmajēn, bacua yēyete ro'tajēn, bacuani oire bajēn conjē'ēn. ³ Riusu bainreba jubē ba'icua, si'acuani conjēn, bojo güeseyē ro'tajēn ba'ijē'ēn. Mėsacua si'acua yua Riusu Espirituna te'e zi'inni ba'icua sēani, Riusubi ja'nca yēji. ⁴ Riusu bainreba ba'i jubē yua te'e jubē ba'icua'ē mai. Ba'ijēnna, Riusu Espiritubi mai si'acuani gaje meni baji. Mai si'acua Jesucristo choisicua ba'ijēn, baguēni recoyo te'e zi'inni ba'icuabi baguē naconi carajeiye beoye ba'ija'cua ba'ijēn, te'e ēñajēn ējojēn ba'iyē mai. ⁵ Mai si'acuabi mai Ējaguēreba se'gani recoyo te'e ro'tajēnna, baguē Espiritubi maina gaje meni baguē, mai recoyere tēnoto, gare te'e tēnosi'cua ba'iyē mai. ⁶ Ja'nca te'e tēnosi'cua ba'ijēnna, mai Taita Riusubi baguē mamacuare maire te'e re'huani baji. Ja'nca baguēbi mai ta'yejeiyereba Ējaguē ba'iji. Si'aruan ba'iguēbi mai si'acua naconi gare jo'caye beoye te'e ba'iji.

⁷ Mai naconi ja'nca te'e ba'iguēbi baguē bainreba jubē ba'icua, ga bainguēni tin yo'o coñe, maini ta'yejeiye yo'o güeseji. Cristobi yo'o güesequēna, ga bainguēbi tin yo'ore yo'oye poreguēna, si'a jubēbi sa'ñeña te'e conjēn ta'yejeiye yo'ojēn ba'iyē. ⁸ Riusu coca toyani jo'case'ere ēñato, ñaca caji: Baguē yua guēnamē re'otona mēiguē saiguē, ai ta'yejeiye yo'oguē, baguēre je'o bacuani ñu'ñojeija'guēbi.

Ja'nca yo'oguēbi baguē bainni ta'yejeiye yo'o yo'oye porecuare re'huaguēna, ga bainguēbi tin yo'o yo'oye poreja'guē'bi, toyani jo'case'e ba'iji.

⁹ Yureca mēiguē saija'guē'bi caguēna, mėsacua yua ja'an cocare ro'tani ye'yejē'ēn. Ru'ru, ēn yijareba tēca gajeyē babi baguē. ¹⁰ Ja'nca gajeni ba'ini, ja'nrebi se'e guēnamē re'otona mēji'i. Ja'nca mēisi'quēbi yua guēnamē re'oto si'a re'otoreba quē'rē ta'yejeiye Ējaguē re'huasi'quē baji'i. Ja'nca ba'iguēbi, baguē cani jo'case'e'ru yo'oguē, si'a baguē bainre ta'yejeiye yo'o yo'oye porecuare re'huabi. ¹¹ Ja'nca re'huaguēna, yequēcuabi baguēre ta'yejeiye yo'o conjēn, baguē bainreba jubē si'a jubēte ēñajēn cuirajēn ba'iyē. Yequēcuabi baguē cocarebare bainni masi güesejēn ba'iyē. Yequēcuabi si'a huē'e joboñana ganijēn baguē cocarebare quēani acojēn ba'iyē. Yequēcuabi te'e huē'e jobo bain jubēte ēñajēn, Riusu cocarebare ye'yojēn ba'iyē. ¹² Ja'nca ta'yejeiye yo'o güesebi Cristo. Yē'ē bainreba ba'icuabi yē'ē ba'iyete re'oye ye'yejēn, sa'ñeña re'oye conni cuiraye masijēn, si'a jubēbi quē'rē jēja recoyo re'huani jaijeija'bē caguē, baguē bainni ta'yejeiye yo'o güesebi. ¹³ Ja'nca sa'ñeña conni cuirajēn, si'a jubēbi Riusu Zin Cristoni si'a recoyereba te'e ruiñe ro'tajēn ba'ija'cua'ē. Cristobi ru'ru maini re'oye yo'o conguēna, mai si'a jubēbi güina'ru yo'ojēn, baguē yo'ore ta'yejeiyereba yo'o conjēn ba'ija'cua'ē. ¹⁴ Ja'nca ba'ijēn, baguē ba'iyete ye'yema'isi'cua'ru gare se'e ba'ima'ife cajēn ba'iyē. Baguē ba'iyete huesējēn ba'itoca, yequēcuabi tin yihuojēnna, ro huesē ēaye recoyo te'e ruiñe ro'taye poremā'ñē. Yogu tayoye huesējēn ba'itoca, sao ziyayabi bacuare ro memojī. Ja'nca huesēcua'ru huesējēn, si'a bain ro re'o coca cacuani achajēn, ro coque güesejēn ba'iyē. Ja'nca ba'ijēnna, ba coquecuabi bacua bayete ro tēani bayē. Ja'nca coque güesejēn ba'itoca, Riusubi yēma'iji. ¹⁵ Mai yo'o

yo'oye cato, ñaca yëji Cristo. Baguë cocareba cani jo'case'ere te'e ruiñe cajën, sa'ñeña oijën conjën, baguë masiye'ru re'oye masijën, baguë ba'iyë'ru güina'ru ba'ijë'ën, caji Cristo. Baguëbi caguëna, te'e ruiñe achani, Jaë'ë cajën, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Baguë yua mai ta'yejeiyereba Eǵaguëre sëani, baguë ba'iyë'ru te'e ba'ijë'ën. ¹⁶ Ja'nca ba'itoca, baguë bainreba jubë si'a jubëbi baguë naconi quë'rë se'e te'e zi'inni ba'ijën, quë'rë jëja recoyo bacua re'huajën ba'ija'cua'ë. Baguë yëye'ru te'e yo'ojën, baguë ta'yejeiye yo'o conjën, sa'ñeña oire bajën cuirajën, recoyo quë'rë re'oye te'e zi'inni ba'ija'cua'ë mai.

La nueva vida en Cristo

¹⁷ Yureca, mai Eǵaguë yihuoye'ru, mësacuani si'a jëjareba yihuoguë ba'iyë yë'ë. Gu'a bain, Riusure huesëcua, ja'ancia yo'ojën ba'iyë'ru gare se'e yo'oye beoye ba'ijë'ën. Bacua yo'o yo'oye ro'tayete cato, ro ro'tajën, ro yo'ojën ba'iyë. ¹⁸ Riusu yëyete gare ro'taye beoye ba'ijën, baguëre yo'o coñe gare yo'omajën ba'iyë. Ja'nca sëani, baguë ba'iyete huesëjën, baguëni te'e zi'ñe beoye ba'ijën, zijei re'oto se'gare ro rënni ganojën ba'iyë. ¹⁹ Re'oye yo'oyete cato, bacua yua yo'oye gare huesëcua'ru ruincia se'ga ba'ijën, si'a bacua gu'a ëase'e se'gare yo'oñu cajën, gare jo'caye beoye gu'ajëjën ba'iyë bacua. ²⁰ Mësacuaca Cristo ba'iyete ja'nca ye'yemaë'ë. ²¹ Mësacua yua Cristo cocarebare te'e ruiñe achajën, baguë ba'iyete te'e ruiñe ye'yëjën ba'itoca, gu'a bain yo'oye'ru gare yo'oye beoye ba'iyë mësacua. ²² Ja'nca sëani, mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjojë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'isi'cuabi Riusu bënni senjoja'cua se'ga ba'ijën ba'nhuë. Mësacua yua ro ro'tajën, gu'aye yo'oye se'gare yo'ojën ba'nhuë. ²³ Ja'nca yo'ojën ba'isi'cuabi yureca mame recoyo re'hua güesëjë'ën. Mame re'hua güeseni, ja'nrëbi mësacua ba'iyë si'aye Riusu ba'iyë'ru te'ereba ba'iyë. ²⁴ Ja'nca ba'icuabi Riusu cuencuani re'huani jo'case'ere ye'yëjën, baguë ru'rureba yëse'ere ye'yëjën, baguë yëye'ru re'oye yo'ojën, baguë bainreba yo'oye cuencuese'ere te'e ruiñe yo'oye se'ga ro'tajën ba'ijë'ën.

²⁵ Ja'nca ba'icua sëani, gare se'e coquemajën ba'ijën, si'a bainni te'e ruiñe se'ga cajën ba'ijë'ën. Mai jubë si'acua yua Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani, ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën.

²⁶ Yequëni bëintoca, baguëni gu'aye yo'oye beoye gare ba'ijë'ën. Baguëni bëñe ja'ansi umuguse jo'cani se'e ro'tama'ijë'ën. ²⁷ Ja'nca yo'oma'itoca, zupai huatibi mësacuani zeanni toñe poreji. Ja'nca sëani, baguë coqueyete jëani, mësacua bëinjën ba'iyete jo'cani se'e rotama'ijë'ën. ²⁸ Bonsere jianjën ba'isi'cua banica, gare se'e jiañe beoye ba'ijë'ën. Re'o yo'o yua si'a jëja te'e ruiñe yo'ojën, mësacua curi te'e ruiñe cojën ba'ijë'ën. Coni, ja'nrëbi bonse caracuana ro insiye poreja'cua'ë.

²⁹ Gu'a coca caye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani cocare cato, re'o coca se'gare cajën ba'ijë'ën. Bacuani bojo güesëza cajën, bacuani re'oreba coca se'gare cajën ba'ijë'ën. Ja'nca cajën ba'itoca, Riusubi bacuani quë'rë re'ojei güeseni, bacuani quë'rë re'oye coñe poreji. ³⁰ Ja'nca sëani, gu'a cocare caye beoye ba'ijën, Riusu Espirituni sa'nti güeseyë beoye ba'ijë'ën. Mësacua yua Riusu Espirituni te'e zi'inni ba'icuabi Riusu bain tëani baja'yete te'e ruiñe masijën ba'iyë. Ja'nca sëani, Espirituni sa'nti güeseyë beoye ba'ijë'ën.

³¹ Gare gu'aye yo'oye senjoni ba'ijë'ën. Yequëcuani gu'aye yo'omajën ba'ijë'ën. Yequëcuani sa'nti güeseyë beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani bëñe beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani gu'aye caye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuani je'o cocare caye beoye ba'ijën, bacua gu'aye yo'ose'ere je'o caye beoye ba'ijë'ën. ³² Ja'nca caye beoye ba'icuabi re'o coca se'gare cajën ba'ijë'ën. Yequëcuani oire bajën bojo

güeseye cajë'ën. Bacua gu'aye yo'ose'ere gare se'e ro'tama'iguë'ë ye'ë, bacuani cajë'ën. Mësacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere cato, Cristobi ja'an ro'ire junni tonguëna, Riusubi gare se'e ro'tama'iguë ba'iji.

5

Cómo deben vivir los hijos de Dios

¹ Mësacua yua Riusu mamacua ai yësi'cua sëani, Riusu ba'ie'ru ba'ie ro'tajën ba'ijë'ën. ² Ja'nca ba'ijën, yequëcuani jo'caye beoye oire bajën conjën, bacuani ai yëjën ba'ijë'ën. Cristobi maini oire baguë conse'ru yequëcuani güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Baguë yëyete yo'ozca cama'iguëta'an, mai ro'ire crusu sa'cahuëna junni senjosiquë baj'i. Ja'nca ba'iguëna, Riusubi ëñani, Cristo ai yëguë yo'ose'ere re'oye ro'tani, baguë ai bojobi.

³ Mësacua yua Riusu bainreba re'huasi'cua sëani, ëmëcua romicua sa'ñëña yahue bani a'ta yo'oye, ja'anre yëni yo'oye, si'a gu'a ëase'ere cato, gare ro'taye beoye ba'ijë'ën. Riusu bainreba ba'icuabi ja'anre sa'ñëña coca caye beoye gare ba'ijë'ën, gu'ana sëani. ⁴ Güina'ru sa'ñëña gu'a coca caye beoye ba'ijën, ro caye beoye ba'ijën, ro huere cocabi yequëcuani sa'nti güeseye beoye ba'ijë'ën. Yequëcua ba'iyete coca cato, re'o coca se'gare cajën, bacuare Riusuni surupa cajën ba'ijë'ën. ⁵ Ën coca yua te'e ruiñe ba'i cocare sëani, gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Ëmëcua romicua sa'ñëña yahue bani a'ta yo'ojën ba'icua, ja'an yo'oye ro'tacua, bacua ro gu'a ëase'e se'gare ro'tajën ba'icua, ja'an si'acuabi Riusu ba'i jobona gare ti'añe beoye ba'ija'cua'ë. Bonse ba'ëaye ba'icua'ga gare ti'añe beoye ba'ija'cua'ë. Ja'ancua yua Riusuni gu'a güecua ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi Riusu bainreba jubë, Cristo naconi te'e ba'icua, gare carajeiye beoye ba'icua, ja'ancuana gare ñë'caye poremã'inë. ⁶ Ja'nca sëani, mësacua yua ëñare bajën, bain coquecuani achamajën ba'ijë'ën. Re'oye achoye cacuata'an, ro coqueye se'gare yo'ojën ba'iyë. Ja'nca gu'aye yo'ojën, Riusuni ro achajën, zupai huatire concua se'ga ba'iyë. Ja'nca ba'ijënnã, Riusubi bacua si'acuani ai bënni senjoja'guë'bi. ⁷ Ja'nca bënni senjoja'guë ba'iguëna, mësacua ëñare bajën, bacuana gare zi'inë beoye ba'ijë'ën.

⁸ Mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere cato, bacua yo'ojën ba'ie'ru güina'ru yo'ojën ba'nhuë. Ro zijei re'otore rënni ganojën ba'nhuë. Riusure gare huesëcua ba'ijën ba'nhuë. Ja'nca ba'isi'cuabi yureta'an Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icuabi Riusuni masini si'ani, mia re'oto se'gare ganijën ba'iyë mësacua. Ja'nca ba'icuabi yequëcuani ja'an mia re'oto ganiñete masi güesëza cajën, Riusu yo'oguë ba'ie'ru re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ⁹ Ja'nca yo'ojën ba'ijën, Riusu bainreba ba'iyete masi güesëjënna, si'acuabi ëñani, mësacua te'e ruiñe yo'ojën ba'ie, mësacua re'oye yo'ojën ba'ie, Riusu yëye'ru yo'ojën ba'ie, ja'anre ëñani masiyë. ¹⁰ Ja'nca sëani, mësacua yo'ojën ba'iyete cato, mai Ëjaguë yëyete ro'tajën, jo'caye beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijënnã, baguë yua mësacuan ëñani bojobi. ¹¹ Gu'a bain zijei re'otona ro rënni ganoñete cato, bacua ro yo'ojën ba'ie'ru gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icuabi bacua ro gu'aye yo'ojën ba'iyete bacuani masi güesëjën ba'ijë'ën. ¹² Bacua gu'aye yo'ojën, bacua yahue yo'ojën ba'iyete ro'tato, sa'ñëña cani achoye beoye ba'ijë'ën, gu'ana sëani. ¹³ Yureca, mai hua'na Riusu bainreba ba'icuabi baguë yëyete yo'ojën, Riusu ba'iyete yequëcuani ai miañe ëñojën, bacua zijei re'oto rënni ganojën gu'aye yo'oyete bacuani masi güesëyë mai. ¹⁴ Mësacua yua ën coca cani jo'case'ere ro'tajën, ja'anre te'e ruiñe masijë'ën: Cainsi hua'guë sëta raiye'ru, ju'insi hua'guë go'ya raiye'ru, ja'an'ru ba'iguëbi zijei re'otobi sani, mia re'otona eta rajjë'ën.

Ja'nca raiguëna, Cristobi mia re'otore më'ëni te'e ruiñe gani güeseji.

Baguë ba'iyete më'ëni te'e ruiñe masi güeseji.

Ja'nca cani jo'case'e ba'iguëna, mësacua yua Riusu ba'iyete yequëcuani ai miañe ëñojën, bacuani masi güesejën ba'ijë'ën.

¹⁵ Ja'nca sëani, mësacua ëñare bajën, Riusuni masicua yo'ojën ba'iyë'ru caraye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. Riusuni huesëcua yo'ojën ba'iyë'ru gare yo'oye beoye ba'ijë'ën. ¹⁶ Ën yija bainbi jo'caye beoye gu'aye yo'ojën ba'icua sëani, mësacua porese'e'ru si'arën re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁷ Ja'nca sëani, mësacua yua ro ro'tani yo'oye beoye ba'ijë'ën. Riusu yëyete jo'caye beoye masiye ro'tajën, baguë yo'o se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁸ Mësacua yua jo'chana gare güebeye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca güebetoca, si'arën gu'aye se'gare yo'o bi'rayë. Riusu Espiritu gaje meni bañu cajën, ja'an se'gare ro'tajën ba'ijën, baguë bojo güeseyë'ru bojojën ba'ijë'ën. ¹⁹ Ja'nca bojojën, yequëcuani bojo güesejën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë ba'iyete bacuani bojoye yihuojën, si'a ganta cocabi baguë ta'yejeiye ba'iyete bojoreba bojojën cani ahojën, bojo recoñoa sa'ñeña te'ereba re'huani ba'ijë'ën. ²⁰ Ja'nca bojojën ba'ijën, mësacua yua si'aye mai Taita Riusu ro insini jo'case'ere ro'tajën, gare jo'caye beoye baguëni surupa cajën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Jesucristo maire oireba oiguë congüë ba'ise'ere ro'tajën, ja'nca bojojën, Riusuni surupa cajën ba'ijë'ën.

La vida familiar del cristiano

²¹ Yureca mësacua yua Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete ro'tajën, baguëni caraye beoye achani baguë yo'ore yo'ojën, güina'ru sa'ñeña ba'iyete ro'tajën, mësacua bain'ru quë'rë yo'je ba'icua'ru bacuani ëñojën, bacuani re'oye ëñajën ba'ijë'ën. ²² Romicua, mësacua yua Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete ëñajën, baguë cayete achani Ja'ë cajën, güina'ru mësacua ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën Ja'ë cajën, baguëni yo'o conjën ba'ijë'ën. ²³ Mësacua ënjë yua mësacua ëjaguëre sëani, baguëni ja'nca yo'o conjën ba'ijë'ën. Cristo ba'iyete cato, baguë yua güina'ru si'a baguë bainreba jubë Ëjaguëbi ba'iji, bacuani tëani baguë sëani. ²⁴ Riusu bainreba jubë si'acuabi Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojënna, güina'ru mësacua romicua yua mësacua ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën.

²⁵ Ëmëcua, mësacua yua mësacua rënjoni ai oire bajën conjën, bagoni ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Cristobi baguë bainreba jubëte ai oire baguë, Bacuare tëani baza caguë, bacua ro'ire junni toñe tëca bacuani ai yëreba yëguë bajji'i. Ja'nca ai yëreba yëguëna, mësacua rënjore'ga güina'ru ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. ²⁶ Cristobi baguë bainrebare ëñaguë, Gare gu'a jucha beocuare bacuare re'huani baza caguë, baguë cocarebare maini masi güeseguë, mai recoñoare tënoreba tënoguë bajji'i. ²⁷ Ja'nca maire tënoguë, Yë'ë bainreba jubë yua ai re'oye ba'icua're re'huani, gare si'si recoñoa beocuare bacuare ta'yejeiyereba re'huani baza caguë, maini ai oireba oiguë, maini ai yëreba yëguë, mai ro'ire junni tonbi baguë. ²⁸ Cristobi ja'nca maini ai yëreba yëguëna, mësacua ëmëcua'ga güina'ru mësacua rënjoni ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Mësacua carajën ba'iyete ro'tani, mësacua ja'ansi'cua ja'an ba'iyete baye ro'tajën, mësacua rënjo carago ba'iyete güina'ru ro'tani, bagoni cuirajën ba'ijë'ën. Bago yua mësacua naconi te'e zi'inni ba'igore sëani, bago carago ba'iyete re'oye ro'tani, bagoni cuirajën ba'ijë'ën. ²⁹ Bago yua mësacua naconi te'e zi'inni ba'igona, bago aon, bago caña, si'aye bagoni cuirajën ba'ijë'ën. Mësacua ja'ansi'cua aon, caña, ja'anre carato, mësacuabi cu'eye güema'icua'ë. Güina'ru mësacua rënjo carago

ba'iyete te'e ruiñe cu'ejën ba'ijë'ën. Cristobi baguë bainreba carajën ba'iyete te'e ruiñe cuiraye'ru, mësacua güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. ³⁰ Si'a jubë yua Cristoni te'ereba zi'inni ba'icua sëani, maini ai re'oye cuirani conjí. ³¹⁻³² Ja'an te'e zi'inni ba'iyete cato, mësacua yua ja'anre re'oye ye'yeye ti'anma'itoca, Riusubi si'a bainni ja'anre masi güesema'iji. Baguë coca cani jo'case'ere achani ro'tajë'ën: “Yureca, emëcuabi bacua pë'caguëni pë'cagote gare jo'cani, bacua rënjoni te'e zi'inni ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijë'ënna, ba samucuabi te'e bainguë ba'iyë'ru ba'iyë.” Ja'an coca cani jo'case'ere ro'tani, Cristo re'huase'ere ye'yëjë'ën. Cristobi baguë bainreba jubëte maire re'huani, maini te'e zi'inni, baguëre yo'o concuare maire re'huani baji. ³³ Mësacuaní ja'nca cani achoguë, ñaca'ga mësacuaní yihuoguë cayë yë'ë. Mësacua emëcua yua ja'ansi'cua ba'iyete ro'tani cuiraye'ru mësacua rënjoni güina'ru ro'tani, bagoni ai ba'iyë ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Mësacua romicua yua mësacua ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, ja'ë cajën, yo'ojën ba'ijë'ën.

6

¹ Mësacua zin hua'na yua Cristo ta'yejeiye ba'iyete ëñajën, baguë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojën, güina'ru mësacua pë'caguë sanhuë cayete achajën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Riusubi ja'an yo'oyete mësacuaní guanseni jo'cabi.

²⁻³ Ën cocare ro'tani masijë'ën: “Mësacua pë'caguëni pë'cagoni te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'ën. Ja'nca ëñajën ba'itoca, mësacua ën yija ba'í umuguseña yua ai zoe ba'ijën, ai bojojën ba'iyë” guanseni jo'cabi Riusu. Ja'nca cani jo'caguë, ai ta'yejeiye ba'í coca sëani, baguë bainni guanseni, baguë bojo güeseja'yere'ga quëabi. Ja'nca sëani, ja'an coca guanseni jo'case'ere ro'tajën, mësacua pë'caguë sanhuëni re'oye achajën ba'ijë'ën.

⁴ Mësacua emëcua yua mësacua zin hua'nani hui'ya yo'omajën, bacuaní bëin güeseyë beoye ba'ijë'ën. Mai Èjaguë yëye se'gare yo'ojën, bacuaní ai oire bajën ye'yoni yihuojën, bacuaní bojora'rë si'nsejën irojën ba'ijë'ën.

⁵ Yureca, mësacua ëja bainni yo'o conjën, bacuabi yo'o cajë'ënna, mësacua ëñare bajën, bacua cayete achajën, te'e ruiñereba re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Cristo cayete achani yo'oye'ru güina'ru mësacua ëja bain cayete te'e ruiñe achani, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën.

⁶ Mësacua ëjaguëbi ëñaguëna, ja'anrën se'gabi baguë yo'ore re'oye yo'otoca, mësacua yua gu'aye yo'oyë, bainguë ëñani bojoye se'gare ro'tacua sëani. Mësacua ëjaguë yo'ore conjën, gare jo'caye beoye si'a recoyobi re'oye yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. Cristo yo'o coñe'ru güina'ru bain ëjaguë yo'o conjën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusubi mësacuaní ëñani bojoi. ⁷ Mësacua ëjaguëni re'oye yo'o conjën, Cristoni bojojën ba'ijë'ën. Bain ëñani bojoyete gare ro'taye beoye ba'ijën, Cristo ëñani bojoye se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. ⁸ Mai Èjaguë Riusubi si'a bainni ëñani, bacua ta'yejeiye ba'iyete ro'tama'iguë, bacua re'oye yo'o yo'ose'ere masini, ga bainguëni re'oye ro'ija'guë'bi, bacua re'oye yo'ose'e'ru ba'iyë.

⁹ Mësacua yua ëja bain ba'ijën, yo'o concuare bajën, bacuaní re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Yua mai ta'yejeiye Èjaguë Cristo guënamë re'otore ba'iguë, baguë yua mësacua ba'iyete ëñaguë, mësacua yo'o concua'ru quë'rë ta'yejeiye beoyë mësacua caji. Ja'nca sëani, mësacua yo'o concuare guanseto, bacuaní gu'aye cayë beoyë bajën, bacuaní je'o coca cayë beoyë ba'ijë'ën.

10-11 Yureca, mäsacuani ñaca yihuoni tējiyē yē'ē. Riusubi zupai huatini guerra huaguēna, mäsacua yua Riusure yo'o concua cuencuesi'cua ba'iyē. Ja'nca sēani, jēja recoyo re'huaye re'oye ye'yejē'ēn. Riusubi ta'yejeiye yo'oye porecuare mäsacuare re'huaye poreguēna, Riusu yo'oye pore güeseyete si'a jēja ro'tajēn ba'ijē'ēn. Zupai huatibi ai masiye coqueguēna, mäsacua yua Riusu ta'yejeiye poreyete ro'tajēn ba'ijē'ēn. Ja'nca ro'tama'itoca, zupaini ta'yejeiye ñensey gare porema'inë mäsacua. ¹² Ñaca'ga ro'tani masijē'ēn. Gu'a bain hua'na ga'nihuēan bacuani huama'inë mai. Zupai huati, baguēre yo'o concua si'acua, ja'ancuani, guerra huajēn ba'iyē mai. Bacua yua si'aruanre ganijēn, maini coque ēaye yo'ojēn ba'iyē. Ēn yijare ba'ijēn, ma'tēmē re'otore ba'ijēn, bain recoñoare'ga ba'ijēn, gu'aye guansejēn ba'iyē si'a huati jubēan. ¹³ Zupaire concua yua ai jai jubē ba'ijēna, zupaibi bacuani ta'yejeiye guansegüē ba'iji. Ja'nca ba'iguēbi Riusu bainni huani tējaza caguē, baguē yua Riusu, Riusu bainreba ba'icua, si'a jubēni ai ta'yejeiye je'o bani huaja'guē'bi. Ja'nca huaguēna, Riusubi mäsacuani ta'yejeiye yo'o güeseguēna, mäsacua yua jēja recoñoa re'huaye te'e ruiñe ye'yejē'ēn. Ja'nca ye'yetoca, zupai huatibi mäsacuani tēani senjoñe porema'iji. Mäsacua yua Riusu yo'oye porecuaru re'huasi'cuabi si'a jēja huajēn, zupai concua'ru quē'rē ta'yejeiye ba'ija'cua'ē. ¹⁴ Ja'nca jēja bajēn, zupai jubēni guerra hua bi'rajēn, Riusu cocareba case'e'ru te'e ruiñe yo'ojēn ba'ijē'ēn. Ja'nca yo'ojēn ba'itoca, mäsacua yua si'a jēja yo'oye porejēn, zupai jubēni huaji yēye beoye ba'iyē. Riusu yēye'ru te'e ruiñe yo'ojēn ba'ijēna, zupaibi mäsacuare gu'a coca caye gare porema'iji. ¹⁵ Riusu cocarebare si'a bainna jo'caye beoye quēani achojēn ba'ijē'ēn. Ja'nca yo'ojēn ba'itoca, ai jai jubē bainbi Riusuni huaye jo'cajēn, Riusuni te'e zi'inni ba'iyē. ¹⁶ Ja'nca re'oye yo'ojēn, Cristoni si'a recoyo ro'taye gare jo'caye beoye ba'ijē'ēn. Zupai huesoni senjoñete jēaye ba'icua sēani, baguē toa ya'rre mäsacuana cha'coni saoye gare porema'iji. Mäsacuare ai gu'a coca caguēta'an, mäsacuani huesoni senjoñe gare porema'iji. ¹⁷ Mäsacua yua Riusu bain tēani bacua sēani, Riusu tēani base'ere huanē yeye beoye ba'ijē'ēn. Ja'nca ba'itoca, zupai huatibi mäsacuani tēani baye gare porema'iji. Riusu cocarebare'ga quē'rē ai ba'iyē ye'yejēn, Riusu Espiritubi congüēna, quē'rē se'e ba cocarebare quēani achojēn ba'ijē'ēn. Ja'nca ba'itoca, zupaibi mäsacuani tēani baza caguēta'an, gare jēja baguē yo'oye porema'iji. ¹⁸ Mäsacuabi ja'nca jēja bajēn, Riusu Espiritubi mäsacuani sen güesey'e'ru Riusuni si'a jēja jo'caye beoye senjēn uajjēn ba'ijē'ēn. Riusu bain jubē si'a jubēbi sa'ñeña uajjēn, Riusuni senreba senjēn, zupai jubēni huajēn ba'iyē. Ja'nca ba'icua sēani, mäsacua yua gare jo'caye beoye Riusuni senjēn ba'ijē'ēn. ¹⁹ Yē'ere'ga si'a jēja senreba senjēn ba'ijē'ēn. Yequēcuani Riusu cocarebare quēani achoye poreto, huaji yēye beoye quēani achoguē, Riusu cocare masiye caye te'e ruiñe poreye yēyē yē'ē. Ja'anre ro'tajēn, Espiritu coñete senjēn, Riusuni yē'ē ba'iyete uajjēn ba'ijē'ēn. ²⁰ Yē'ē yua ya'o huē'ena preso zeansi'quē ba'iguēta'an, Riusure yo'o congüēbi ba'iyē yē'ē. Ja'nca ba'iguēbi si'a ěn yija bain ta'yejeiye ējacuani Riusu cocarebare quēani achoye bayē yē'ē. Ja'nca sēani, Riusu cuencuese'e'ru ba'iyē, baguē cocare si'a jēja te'e ruiñe cani achoye yēyē yē'ē.

Saludos finales

²¹ Yureca, yē'ē ba'iyete, yē'ē yo'o yo'oyete, ja'anre mäsacuani quēaye yēguēbi mai te'e bainguē ai yēsi'quē Tiquico hue'eguēte mäsacuana saoyē. Cristo yo'ore te'e ruiñe congüē'bi ba'iji baguē. Ja'nca ba'iguēbi yē'ē ba'iyē si'ayete mäsacuani quēaja'guē'bi. ²² Ja'nca quēaguēna, mäsacua yua baguē cocare achani, yēquēna ba'iyete te'e ruiñe masini, jēja recoyo re'huaye poreja'cua'ē mäsacua.

²³ Yureca, mai Taita Riusu, mai Ęjaguë Jesucristo, bacua recoyo re'o huano güeseyete señë yë'ë. Mësaçuani ja'nca re'o huano güesejën, mësaçuani ai ba'iyë ai carajeyë beoye re'oye yo'ojën ba'ija'bë. Mësaçu yua Riusu bain ai yësi'cuabi baguëni si'a recoyo ro'tajën, baguëni ai yëreba yëjën ba'ijë'ën.

²⁴ Mai Ęjaguë Jesucristoni jo'caye beoye ai yëreba yëjën ba'icua, si'acuabi Riusu bayete carajeyë beoye ro'coni bajën ba'ijë'ën. Ja'nca raë'ë. Amén.

San Pablobi FILIPOS Bainni utire toyani saobi

Saludo

¹ Yureca, yë'ë, Pablo hue'eguë, yë'ë te'e bainguë Timoteo naconi, Jesucristo re'oye con'jën ba'icuabi utire toyani, mäsacua Riusu bainreba Cristoni recoyo zi'inni ba'icua si'acua, Filipos huë'e jobore ba'icuana saojën, mäsacua ëja bain, bacua concuare'ga utire toyani saojën ba'iyë yëquëna. ² Ja'nca toyani saojën, mai Ja'quë Riusu, mai E'jaguë Jesucristo, bacua yua mäsacuani oireba oijën conja'bë. Mäsacuani ai recoyo bojo güeseja'bë, senjën ba'iyë mäsacuare.

Oración de Pablo por los creyentes

³ Yureca, mäsacua ba'iyete ro'tato, gare jo'caye beoye mäsacuare ujaguë, Riusuni surupa caguë ba'iyë yë'ë. ⁴ Mäsacua si'acuare Riusuni ujaguë, ai bojoreba bojoguë, Riusuni senguë ba'iyë yë'ë. ⁵ Mäsacua yua ru'rureba tēhuojën, yureña tēca yë'ëni jo'caye beoye con'jën, Riusu cocarebare quëani achoye te'e yo'o con'jënna, yë'ë yua mäsacua ba'iyete Riusuni ai ba'iyë ai surupa caguë ba'iyë yë'ë. ⁶ Eñere te'e ruiñe ro'taguë ba'iyë yë'ë. Riusubi mäsacuani cuencueguë, baguë re'o yo'o cuencuese'ere mäsacuani yo'o güese bi'raguë, baguë yua gare jo'caye beoye quë'rë re'o yo'ore mäsacuani yo'o güesequë ba'iji. Jesucristo in raiye tēca, baguë ba'iyë ru te'e ba'ija'ye tēca ja'nca mäsacuani re'oye yo'o güesequë ba'iji. ⁷ Yë'ë yua mäsacuani ai recoyo bojoguë sëani, mäsacuare ja'nca te'e ruiñe ro'taguë ba'iyë yë'ë. Riusubi yë'ëre cuencueni, baguëre ta'yejeiye yo'o conguëre yë'ëre re'huaguëna, mäsacua yua ja'an yo'ona yë'ëre te'e con'jën bojojën ba'iyë. Yë'ë yua preso zeansi'quë ba'iguëna, mäsacua yurera yë'ëre con'jën ba'iyë. Jë'te, yë'ë yua ëja bainna coca sehuoni, Riusu cocarebare te'e ruiñe masi güesequëna, mäsacua'ga yë'ëre te'e con'jën ba'ija'cua'ë. ⁸ Ja'nca sëani, Riusubi achaguëna, mäsacuani si'a recoyo bojoguë, mäsacuani ñaca caguë quëayë yë'ë. Jesucristo oire bani coñe'ru mäsacuani ai oire baguë, mäsacuani ai cu'e ëaye ba'iji yë'ëre. ⁹ Ja'nca ba'iguëna, mäsacuare ujaguë, Riusuni ñaca señë yë'ë: "Sa'ñeña quë'rë ai ba'iyë ai yëreba yëye con'jë'ën. Yequëcua carayete quë'rë re'oye masiye con güesejë'ën" Riusuni señë yë'ë. ¹⁰ Ja'nca te'e ruiñe masicua ba'ijën, Riusu yo'o cuencuese'ere quë'rë re'oye masini yo'oja'cua'ë mäsacua. Ja'nca masiye yo'ojën, quë'rë re'oye concua ba'ijënna, Jesucristobi mäsacuare in rani eñato, mäsacua yua gare jucha beoreba beo hua'na ba'ija'cua'ë. ¹¹ Ja'nca re'oye yo'ojën, Jesucristo yo'ore caraye beoye con'jën ba'ijënna, yequëcuabi mäsacua ba'iyete eñani, Riusuni ai ta'yejeiye ai bojojën, baguëni coca cajën: Jesucristobi yo'o güesequëna, baguëni ai re'oye yo'o con'jën ba'iyë bacua, mäsacuare cajën, Riusu ta'yejeiye ba'iyete ai cani achojën ba'ija'cua'ë.

Para mí la vida es Cristo

¹² Yureca, yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi coca quëaguëna, achajë'ën. E'ja bainbi yë'ëni preso zeanni, ya'o huë'ena guaorena, Riusu cocarebare yequëcuani quë'rë ta'yejeiye ai masi güeseye poreyë yë'ë. ¹³ Ja'nca poreguëna, yureca Romano bain ta'yejeiye ëjaguë, baguë soldado hua'na si'acuabi yë'ëre preso zeanse'ere masiyë. Yë'ë yua Cristo yo'o yo'oye ro'ire yë'ëre preso zeanni guaojënna, ja'anre masihuë bacua. ¹⁴ Ja'nca preso zeansi'quë ba'iguëna,

Riusu bain ai jai jubëbi yë'ë ba'iyete ëñani, Riusubi yë'ëre'ga ai congüë ba'ija'guë'bi cajën, quë'rë jëja recoyo re'huani, gare huaji yëye beoye Riusu cocarebare quë'rë ta'yejeiye quëani achojën ba'iyë.

15-17 Ënjo'on bainbi ja'nca quëani achojën, yequëcuabi yë'ë ai re'oye quëani achoyete ro'tajën, yë'ëre bëinjën, Pablo quëani achoyë'ru quë'rë re'oye quëani achoza cajën, yë'ëni gu'aye yo'o ëaye ro'tayë. Bainbi yë'ë cocare achajën, Mai quëani achocua'ru quë'rë masiye quëani achoji cajënna, bacua yua yë'ëre gu'aye ro'tajën, yë'ëre sa'nti güesejën, yë'ëre ya'o huë'e guaosi'quëni quë'rë ai yo'o güeseyë bacua. Ja'nca ai yo'o güesejënna, yequëcuabi yë'ëre te'e ruiñe conjën, Cristo cocarebare quëani achojën ba'iyë. Yë'ëre re'oye ëñajën, yë'ëni ai oijën conjën, yë'ëre cajën, Cristo yo'o cuencuese'ere yo'o congüë yua preso zeansi'quë ba'iji cajën, yë'ëre ai re'oye conjën, Cristo cocarebare quëani achojën ba'iyë. 18 Yequëcua'ga yë'ëre gu'aye ro'tajën, Riusu cocarebare quëani achocureta'an, bëinma'iñë yë'ë. Huacha ro'tajën yo'ocuata'an, bain hua'nabi Cristo ba'iyete quë'rë ta'yejeiye ye'yejënna, ai bojoyë yë'ë. Yequëcua'ga re'oye ro'tajën, Cristo cocare quëani achojënna, ai bojoyë yë'ë.

19 Mësacua'ga yua yë'ë ba'iyete Riusuni senjënna, yua Jesucristo Espiritubi yë'ëni ai re'oye congüëna, yë'ëre quë'rë ai re'oye ba'ija'guë'bi. Ja'nca ba'iguëna, quë'rë se'e ai bojo recoyo re'huani bayë yë'ë. 20 Ëñere te'e ruiñe masiyë yë'ë. Riusu yo'ore yo'oguë, gare huacha yo'oye yëma'iguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Baguë yëyete te'e ruiñe quëani achoguë, gare huaji yëye beoye jëja recoyo re'huani, Cristo ba'iyete re'oye cani achoguë ba'ija'guë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, bainbi yë'ë ba'iyete masini, bain ja'anrë masijën ba'ise'e'ru yure'ga Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete te'e ruiñe masijën ba'ija'cua'ë. Yë'ëre huajëguëte etotoca, o yë'ëre huani senjotoca, ja'nca masijën ba'ija'cua'ë. 21 Yë'ë yua huajëguë ba'itoca, Cristo ba'iyete quë'rë ta'yejeiye bainni masi güeseza caguë ba'iyë yë'ë. Yë'ë yua junni huesëtoca, yua quë'rë ai re'oye ba'ija'guë'bi yë'ëre. 22-23 Ja'nca sëani, junni huesëni Cristo naconi si'arën ba'iyete ro'tato, yë'ëre ai re'oye ba'ire'abi. Ën yijana bëani huajëguë ba'iyete ro'tato, Cristo cocarebare quë'rë se'e bainni masi güeseyë poreyë yë'ë. Yë'ë se'gabi cato, junni huesëye, o ën yijana bëaye, yë'ë se'gabi caye porema'iñë. 24 Ja'nca ro'taguëta'an, ën yijana bëaza caguë ba'iyë yë'ë. Mësacuani yuta coñe bayë yë'ë. Riusubi ja'anre yë'ëni masi güesebi. 25 Ja'nca sëani, mësacua naconi bëani, mësacua quë'rë jëja recoñoa bacuare re'huaye congüë, mësacuani quë'rë se'e ai bojo güeseyë poreja'guë'ë yë'ë, Cristo naconi quë'rë se'e te'e zi'inni ba'ija'cuare sëani. 26 Ja'nca mësacuani coñe ro'taguëbi mësacuana ti'anni ëñaguëna, mësacua'ga yua Cristo yë'ëre conni cuirase'ere masijën, yë'ëre bojoreba bojojën, Cristo ta'yejeiye ai cani achojën ba'ija'cua'ë mësacua.

27 Yureca, yë'ëre ëjojën, Riusu cocareba cani jo'case'e'ru Cristo yëyete te'e ruiñe yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. Yë'ë yua mësacuana ëñaguë saitoca, o saima'itoca, mësacua yo'ojën ba'iyete masiye yëyë yë'ë. Quë'rë jëja recoñoa re'huani, Cristoni recoyo quë'rë si'a jëja ro'tajën, si'a jubëbi te'e zi'inni ba'ijën, Riusu Espiritubi si'acuani te'e yo'o güesequëna, mësacua yua si'a jëja yo'ojën, Cristo ba'iyete si'aruan bainni masi güesejën ba'ijë'ën. 28 Ja'nca yo'ojënna, mësacuani tëhuoni, mësacuani huaji yë güeseyë gare porema'ija'cua'ë. Mësacuabi ja'nca huaji yëye beoye ba'ijënna, Riusubi yua bacua carajeirën ba'ija'yete bacuani te'e ruiñe masi güeseji. Mësacua tëani baja'yete mësacuani masi güeseji. 29 Ja'nca masi güesequëna, baguëre yo'o concuare mësacuare re'huaguëna, baguëni si'a recoyo ro'taye se'ga yo'otoca, aireba caraji mësacuare. Baguë yo'ore yo'ojën,

ai yo'oye ba'iji mėsacuare. ³⁰ Yē'ē ai yo'oguē ba'iyē'ru ai yo'ojēn ba'iyē ba'iji mėsacuare. Mėsacua yua yē'ē ai yo'oguē ba'ise'ere ēñani, yē'ē yure ai yo'oguē ba'iyete achahuē mėsacua.

2

La humillación y la grandeza de Cristo

¹ Yureca, Cristobi baguē bainrebani ai oiguē conguē, maini sa'ñeña ai yēreba yē gūeseguē, Riusu Espiritu naconi maini te'e z'i'inni, maini sa'ñeña ai oijēn con gūeseguē ba'iji. ² Ja'nca con gūeseguē ba'iguēna, mėsacua si'acua sa'ñeña ai yēreba yējēn, sa'ñeña gare recoyo te'e ro'tajēn, sa'ñeña te'e yo'o conjēn, bojojēn ba'ijē'ēn. Ja'nca ba'itoca, mėsacuare ai bojo recoyo re'huayē yē'ē. ³ Gare coca huaye beoye bajēn, Yē'ē ro'taye se'gare'ru yo'o yo'oñu caye beoye ba'ijē'ēn. Yequēcua ba'iyete ro'tato, yē'ē'ru quē'rē ta'yejeiye ba'iyē cajēn, mėsacua yo'jereba ba'iyete ro'tajēn ba'ijē'ēn. ⁴ Ro mėsacua bojoye se'gare ro'taye beoye ba'ijēn, yequēcuanu bojo gūesējēn ba'ijē'ēn.

⁵ Cristo Jesusbi ja'nca ro'taguē ba'isi'quē sēani, mėsacua yua yequēcuanu gūina'ru ro'tajēn ba'ijē'ēn. ⁶ Baguē yua ai ta'yejeiyereba pore Ējaguē, Riusu naconi te'e ba'iguē, Gare jo'caye beoye ta'yejeiye Ējaguē ba'iza cama'iguē baji' baguē. ⁷ Ja'nca cama'iguēbi baguē ta'yejeiye ba'iyete jo'cani, gare ta'yejeiye beoyereba ba'i hua'guē runji'i. Bainguē runni, baingobi baguēte tē'ya raigona, ⁸ Yequēcua'ru quē'rē ta'yejeiye beoyē yē'ē caguē, Riusubi guansequēna, junni tonbi Cristo. Gu'a bain junni huesēye'ru crusu sa'cahuēna junni tonbi. ⁹ Ja'nca junni tonni, gare ta'yejeiye beoyereba ba'i hua'guē ruinguēna, Riusubi baguēni go'ya rai gūeseni, quē'rē ta'yejeiyereba ba'iguēre baguēte re'huabi. Quē'rē ta'yejeiye Ējaguēre baguēte re'huabi. ¹⁰ Ja'nca re'huani, si'a guēnamē re'oto ba'icua, si'a ēn yija re'oto ba'icua, si'aruan ba'icuanu bacua ta'yejeiye Ējaguē ba'iyete ēñoja'guē'bi. ¹¹ Ēñoguēna, si'a jubēbi Cristona gugurini rēanni, baguēni caju'cua'ē: "Mē'ē yua yēquēna ta'yejeiye Ējaguēreba ba'iguē'ē. Mē'ē yua Jesucristo, Riusu Raosi'quēreba ba'iguē'ē" cajēn, Mai Ja'quē Riusu ai ba'iyē ai jaiguē'bi ba'iji cayē.

Los cristianos son como luces en el mundo

¹² Yureca, yē'ē bain sanhuē ai yēsi'cua, yē'ē yua mėsacua naconi te'e ba'isi'quēbi mėsacuanu yihuoguēna, mėsacua yua jo'caye beoye Riusu cocare achani gūina'ru yo'ojēn baē'ē. Ba'ijēna, yurera yē'ē yua mėsacua naconi beoguēna, mėsacua yua Riusu ba'iyete te'e ruiñe ēñajēn, Riusu cocare quē'rē ai re'oye achani yo'ojēn, baguē yēyete quē'rē si'a jēja yo'ojēn, jo'caye beoye baguēni bojo gūesējēn ba'ijē'ēn. ¹³ Riusubi mėsacua jubēni ja'nca yo'o gūeseguē ba'iguēna, mėsacua yua si'a jēja yo'ojēn, baguēni bojo gūeseye se'ga yo'oye ro'tajēn ba'ijē'ēn.

¹⁴ Riusuni ja'nca yo'o conjēn, gu'a coca gare caye beoye ba'ijēn, sa'ñeña coca huaye beoye ba'ijē'ēn. ¹⁵ Mėsacua yo'o cuencuese'e si'aye re'oye yo'ojēn ba'ijē'ēn. Ja'nca yo'ojēn ba'ijēna, ēn yija bain gu'aye ba'icuabi mėsacuanu ēñani, mėsacua gare gu'aye yo'oye beoye ba'icuare masini, mėsacuare gu'aye caye gare porema'ñē. Mėsacuabi te'e ruiñe yo'ojēn, bacua gu'aye yo'oyete bacuanu ro'ta gūeseni, Riusu yēye'ru yo'oye bacuanu masi gūeseyē. ¹⁶ Ja'nca masi gūesējēn, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare bacuanu jo'caye beoye quēani achojēna, Riusu yēye'ru yo'oye masiyē bacua. Ja'nca masi gūesējēna, ja'nrebi Cristo ēña rai umuguse ti'anguēna, yē'ē yua mėsacua ba'iyete ēñani, yē'ē yua mėsacua naconi ai jēja yo'o yo'oguē ba'ise'ere ro'tani, gare guaja

yo'oye beoye baë'e yë'e caguë, mësacuare ai bojoreba bojoguë ba'ija'guë'e yë'e. ¹⁷ Mësacua yua Cristoni si'a recoyo ro'tajën, Riusu yëye'ru te'e ruiñe yo'o'jën ba'ijë'na, Riusubi mësacuani ëñani, ai bojoji. Ja'nca sëani, yë'e'ga mësacuare bojoguë, mësacuani Riusu coca quëani achose'e ro'ire junni tonto'ga, mësacuare ai ta'yejeiye ai bojoguë ba'iyë yë'e. Riusu'ga ja'an junni toñete ëñani, ai bojoji. ¹⁸ Ja'nca sëani, mësacua'ga yë'e yure ba'iyete ro'tani, yë'e naconi te'ereba bojojën ba'ijë'ën.

Timoteo y Epafrodito

¹⁹ Yureca, mai Èjaguë Jesusbi yëtoca, Timoteore mësacuana saoyë yë'e. Ja'nca saoguëna, baguë yua mësacuana sani, ëñani, rani, ja'n'rëbi mësacua re'oye ba'iyete quëatoca, mësacuare ai bojoguë ba'ija'guë'e yë'e. ²⁰ Yë'ëre concua jubë ënjo'on ba'icuaire ëñaguë, Jaroguëte mësacuana saoye'ne caguë, Timoteo se'gare mësacuana saoye poreyë yë'e. Baguë se'gabi yë'e oiguë coñe'ru mësacuani ai oiguë coñe yëji. ²¹ Yequëcuaca ro bacua ba'iyë se'gare ro'tajën, Cristo yëyete yo'oye ro'tamajën ba'iyë bacua. ²² Ja'nca ba'ijë'na, Timoteo'ga banji. Baguë te'e ruiñe yo'oni coñete masiyë mësacua. Yë'e naconi te'e ganijani, Riusu cocarebare quëani achoguë, yë'ëre ai re'oye conji baguë. Zin hua'guë yua baguë taitani te'e ruiñe coñe'ru yë'ëni ai re'oye conguë ba'iji baguë. ²³ Ja'nca sëani, Romano bain ëjacua yë'ëni yo'o'ja'yete masiza caguë ëjoni, ja'n'rëbi Timoteore mësacuana saoyë yë'e. ²⁴ Ja'nca saoye ro'taguë, ñaca'ga ro'taguë ba'iyë yë'e. Mai Èjaguëbi yë'ëre conni etotoca, yë'e'ga mësacuana sani ëñaja'guë'e yë'e.

²⁵ Ja'nca yo'oye ro'taguë, yurera'rë Epafrodito hue'eguëte yihuoguë, Mësacuana go'ijë'ën caguë ba'iyë yë'e. Ja'anguë yua mësacua insise'ere yë'ëna rani jo'cani, ja'n'rëbi yë'ëni ai re'oye conguë baji'i. Yë'ëni ai oiguë conguë, yëquëna naconi si'a jëja yo'oguë, Riusu cocarebare ai quëani achoguë conji baguë. ²⁶ Conguëna, mësacuani ai cu'e ëaguëña baguëre. Mësacuabi baguë ju'inguë ba'ise'ere achajë'na, baguë yua mësacua achase'ere masini, ai sa'ntiguë baji'i. ²⁷ Aito. Ai ju'in hua'guë baji'i baguë. Junni huesë're'abi. Riusubi baguëni oiguë conguëna, re'huerë go'ya raji'i baguë. Junni huesëtoca, yë'e'ga quë'rë se'e ai oiguë ba'ire'ahuë yë'e. ²⁸ Ja'nca sëani, baguëte mësacuana go'ijë'ën caguë saoyë yë'e. Saoguëna, baguëbi mësacuana ti'anguëna, mësacuabi ai bojo hua'na ba'iyë, ro'tayë yë'e. Ja'nca ro'taguë, yë'e yua baguëte sa'ntiye beoye mësacuana saoyë. ²⁹ Saoguëna, ja'n'rëbi ti'anguëna, mësacua jubëna baguëni re'oye bojojën cojë'ën. Cristo ba'inguërebare sëani, baguëte te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'ën. Yequëcua'ga baguë ba'iyë'ru ba'ijë'na, bacuare'ga güina'ru te'e ruiñe ëñajën ba'ijë'ën. ³⁰ Baguë yua Cristo yëye se'gare yo'oza caguë, yë'ëni conguë raji'i. Mësacua ja'ansi'cuabi rani yë'ëre coñe poremajë'na, baguëte raohuë. Raojë'na, mësacua case'ru yë'ëni concaiguëbi yua ai yo'oguë junni huesë're'abi baguë.

3

Lo verdaderamente valioso

¹ Yureca, yë'e bain sanhuë, mësacuani ñaca yihuoreba yihuoguë ba'iyë yë'e. Mësacua yua mai Èjaguëni recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani, jo'caye beoye bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Ja'anre yihuoguë, gare ya'jaye beoye quë'rë se'e cani achoguë ba'iyë yë'e. Ja'nca cani achoguë, mësacuani re'oye yo'oguë ba'iyë yë'e. ² Ja'an judío bain gu'aye yo'ocuare cato, bacuare ëñare bajë'ën. Bacuabi gare jo'caye beoye gu'aye yo'o'jën, mësacuana ti'anni, Riusu coca caye'ru tin

ye'yojën, mësacua go neño ga'nire tÿyo güeseni, Riusu bain ruinjë'en cajën, Riusu bain gare beocua'ë bacua. ³ Mai se'gabi Riusu bainreba jubë ba'icua'ë. Mai se'gabi Riusuni te'e ruiñe ro'tajën, baguëni te'e ruiñe bojo güeseyë mai. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete cani achojën, Riusu Espiritue coní bayë mai. Ro ën yija bain ro'tajën maire cajën, Riusuni bojo güese ëayete gare yo'oye yëma'icua'ë, maire cajën ba'iyë, bacua ro cuen-cueni guansese'e se'ga sëani. ⁴ Bacua yo'ojën ba'iyete cato, ro ëmëje'en se'gare yo'ojën ba'iyë. Bacua re'oye yo'oye poreye'ru quë'rë re'oye yo'oye poreyë yë'ë. Yë'ë yua judío bainguë ai re'oye yo'oguë ba'isi'quë ba'nhuë yë'ë. ⁵ Yë'ë zinzëna Israel bainguëreba të'ya raisi'quë ba'iguë ba'nhuë yë'ë. Israel bain jubëan ba'iyë'ru ai re'o jubë bainguë, Benjamín casi jubë ba'iguë ba'nhuë yë'ë. Yë'ëre të'ya rani, ja'nrebi ocho umuguseña ba'ini, yë'ë go neño ga'nire tÿyomate. Tÿyorena, hebreo bainguëreba re'huasi'quë ba'iguë ba'nhuë yë'ë, yë'ë ira bain ba'isi'cua si'acua yua hebreo bain sëani. Ja'nrebi irani, Riusu coca guanseni jo'case'e si'ayete te'e ruiñe yo'oye ye'yeguë, fariseo bainguë re'huasi'quë ba'iguë ba'nhuë yë'ë. ⁶ Judío bain yo'ojën ba'iyë'ru Riusuni güinareba'ru gugurini rëanguë baza caguë. Cristo bainbi tin yo'ojëna, bacuani je'o ëñaguë be'teguë, bacuani ja'si yo'oguë ba'nhuë yë'ë. Riusubi yë'ëni re'oye ëñaja'guë caguë, baguë guanse coca Moisesna jo'case'e si'ayerëba jo'caye beoye yo'oguë ba'nhuë yë'ë. ⁷⁻⁸ Ja'an si'aye yo'otoca, re'oye ba'iji yë'ëre ro'taguë ba'nhuë yë'ë. Ja'nca ro'tasi'quëbi yureta'an yë'ë Èjaguë Jesucristoni masini, baguëni te'e yo'o conguë ba'iyë yë'ë. Yë'ë ja'anrë yo'oguë ba'ise'ere cato, ro yo'oguë ba'nhuë yë'ë. Cristoni recoyo te'e zi'inni baza caguë, yë'ë ja'anrë yo'oguë ba'ise'e gare jo'cani senjoreba senjohuë. ⁹ Riusu guansesi coca Moisesna jo'case'ere'ru güina'ru yo'oni, Riusu bainguë quë'rë re'ojeiguë baza ro'tasi'quëta'an, ja'an ro'taye gare jo'cani senjosi'quë'ë yë'ë. Jo'cani senjoni, Jesucristoni si'a recoyo ro'tahuë yë'ë. Ja'nca ro'taguëni yureca Riusu re'o bainguë ba'iyë ti'anhuë yë'ë. Aito. Baguë bainguëbare yë'ëre re'huaguëna, ba ira coca guanseni jo'case'ere gare se'e yo'o ëaye beoye ba'iyë yë'ë. Ai guaja sëani, te'e ruiñe yo'oye gare porema'iguë ba'nhuë yë'ë. ¹⁰ Yureca, Jesucristoni si'a recoyo ro'taguë sëani, baguëni te'e ruiñereba masiye poreyë yë'ë. Baguëbi junni tonni, ta'yejeiye yo'oni, go'ya raiguëni, ja'an ta'yejeiye poreyete masiye poreyë yë'ë. Ro yë'ë yëye se'gare jo'cani, baguë ai yo'oguë ba'ise'e'ru ai yo'oto'ga, baguë yëye se'gare yo'oye poreyë yë'ë. Ja'nca yo'oye yëguëna, baguë yua yë'ë ba'iyete gare mame re'huaji. ¹¹ Baguë yo'oye poreyete ro'taguë, yë'ë poreye'ru yo'oguë, baguë yure ba'iyë'ru go'ya rani, guënamë re'otona ti'anni, baguë naconi carajeiye beoye huajëguë ba'ija'guë'ë yë'ë.

La lucha por llegar a la meta

¹² Ja'nca ba'ija'guë ba'iyë ro'taguëta'an, yuta ai caraji yë'ëre. Gu'a jucha ro'ina Cristo ba'iyë'ru ba'iyë caraji yë'ëre. Caraguëna, baguë ba'iyë'ru te'e ba'iyë ai yëyë yë'ë. Cristobi baguë bainguëbare yë'ëre re'huani baguëna, baguë ba'iyë'ru ba'iyë ai yëyë yë'ë. ¹³ Yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi coca yi-huaguëna, achajëen. Riusubi yë'ë ba'iyete ëñani, yuta ai ba'iyë yë'ëre re'huaye ro'taguëna, baguë yo'o cuencuese'e se'gare ro'taguë ba'iyë yë'ë. Yë'ë ja'anrë re'oye yo'oguë ba'ise'ere gare ro'tama'iguëbi Riusu yua yë'ëre re'huaye ba'ija'yete jo'caye beoye ro'taza caguë, baguë yo'o cuencuese'e se'gare yo'oye ro'taguë ba'iyë yë'ë. ¹⁴ Riusubi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe mame re'huaguëna, baguë yëye se'gare te'e ruiñereba yo'oguë baza caguë, ja'nrebi guënamë re'otona ti'anni, Cristo naconi te'e ba'iguë, baguë insija'yete coní baja'guë'ë yë'ë. Mai si'acuani ja'anna yure choiguë ba'iji Riusu.

¹⁵ Cristoni baguë yo'ore coñe yënica, baguëni ja'nca te'e ruiñe yo'o conjën ba'ijë'ën. Cristoni ja'nca yo'o coñe yëmanica, Riusubi mësacua carayete mësacuani masi güeseji. ¹⁶ Masi güesequëna, Cristo ye'yose'ere te'e ruiñe yo'ojën, Cristo yo'o cuencueni jo'case'ere jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën.

¹⁷ Yë'ë bain sanhuë, yë'ëbi Cristo ba'ie'ru ba'ie yëguëna, mësacua'ga yë'ë naconi te'e zi'inni ba'ijën, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Yequëcuabi ja'nca yo'ojën ba'ijënna, mësacua yua bacua yo'ojën ba'ie'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën.

¹⁸ Yequëcua yo'ojën ba'iyere'ga masiyë mësacua. Bacua yo'ojën ba'iyete quëaguë, ai sa'ntiguë ba'iyë yë'ë. Bacua yua Cristo bain ba'iyë yëquëna, cajën ba'icuata'an, baguë yo'o cuencuse'ere'ru ro tin yo'ojën ba'iyë. Cristo junni tonse'ere yequëcuani quëani achoye güeyë. ¹⁹ Gu'a bain, carajeija'cua ba'ie'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë. Riusuni yëye beoye ba'iyë. Ro bacua gu'a ëase'e se'gare yëyë. Bacuabi gu'aye yo'oni, ja'nre'bi yequëcuani quëajën bojoyë. Ro ën yija bain yo'o ëaye ba'iyete, ja'an si'ayete ai yëyë bacua. ²⁰ Ja'nca yëjënna, maica bañë. Riusu naconi guënamë re'otona si'arën ba'ija'cua sëani, baguë yëye se'gare yo'oye ro'tacua'ë. Mai Ëjaguë Jesucristo in raija'yete te'e ruiñe masicuabi baguë tëani baja'yete ëñajën ëjojën ba'iyë. ²¹ Maire in rani, mai pa'ngo ëaye ba'i ga'nihuëte mame ga'nihuë re'huaja'guë'bi. Ën yijare ba'ijën ai yo'ojën ba'icureta'an, baguë jëja ba ga'nihuëre'ru mai ga'nihuë re'huaguëna, ai re'oyereba ba'ija'guë'bi maire. Baguë yua si'aye ba Ëjaguë sëani, maini ja'nca mame re'huaye ai ta'yeyereba poreguë'bi ba'iji.

4

Alégrese siempre en el Señor

¹ Ja'nca ba'ija'cua sëani, yë'ë bain hua'na, mësacua si'a jëja yo'ojën, mai Ëjaguëni jo'caye beoye te'e zi'inni ba'ijë'ën. Riusubi mësacuare choini, baguë te'e bainre mësacuare re'huani baguëna, mësacuani ai bojoreba bojoguë ba'iyë yë'ë, yë'ë bain hua'na. Mësacuare ai cu'e ëaji yë'ëre.

² Mësacua bain jubë ba'icua Evodia, Síntique, ja'an romi hua'nani si'a jëja yihuoguë cayë yë'ë. Sa'ñeña cöca huaye beoye ba'ijën, recoyo te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën, mai Ëjaguëni te'e zi'inni ba'icua sëani. ³ Ja'nre'bi, yë'ëre yo'o conguë, mai Ëjaguë naconi yë'ëre te'e ruiñe yo'o conguë, më'ëre'ga yihuoguë quëayë yë'ë. Ja'an romi hua'nani re'oye conguë ba'ijë'ën. Bacua yua Clemente naconi, yequëcua, yë'ë naconi te'e yo'o conjën ba'ë'ë. Si'a jubëte cato, Riusu bainreba ba'ijënna, Riusubi ga bainguë mamire masini, baguë carajeima'icua naconi te'ë uti pëbëna toyani baji.

⁴ Mai si'acua yua mai Ëjaguë naconi recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani, ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Ja'nca mësacuani si'a jëja yihuoguëbi mësacuani se'e cayë: Ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën. ⁵ Cristo yua joë ba'irën ti'anja'guëta'an ba'iji cajën, jo'caye beoye re'oye yo'ojën, baguë bainrebare te'e yo'o conjën ba'ijë'ën.

⁶ Mësacua yequëre ai yo'ojën, bonsere carajën ba'itoca, gare oiye beoye ba'ijë'ën. Mësacua carayete, mësacua ai yo'oyete Riusu se'gani cajën, baguë coñete senreba senjën, baguë yo'ore yo'oye se'ga yëyete ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca senjën, baguë sehuoni conja'ñete surupa cajën ba'ijë'ën. ⁷ Riusuni ja'nca cajënna, mësacuani recoyo ai ëama'iñereba re'o huano güeseja'guë'bi. Mësacua yua Cristo Jesús naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijën, mësacua ba'iyete gare se'e oiye beoye ro'tajën, baguë cuirani coñete te'e ruiñe masijën ba'ija'cua'ë.

Piensen en todo lo que es bueno

⁸ Yureca, yë'ë bain hua'na, yë'ëbi coca yihuoguëna, achajë'ën. Riusuni bojo güeseye, Riusu ta'yejeiye ba'iyete cani achoye, ja'anre gare jo'caye beoye ro'tajën ba'ijë'ën. Te'e ruiñe yo'ojën, bainni te'e ruiñe ëñajën, re'oye yo'ojën, gare gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijën, bainni bojo güesejën, re'oye yo'oye se'gare ro'tajën, ja'an yo'oye jo'caye beoye ro'tajën, bainni yo'o conjën ba'ijë'ën.

⁹ Yë'ë yo'oye'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Mësacuabi yë'ë ba'iyete ëñani, yë'ë yo'oyete achani, yë'ë ye'yose'ere ye'yeni, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Gare jo'caye beoye ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusubi mësacua naconi te'e ba'iguë, mësacuani ai bojo recoyo huano güeseji.

Ofrendas de los filipenses para Pablo

¹⁰ Yureca, mësacuabi yë'ëni ta'yejeiye ai oijën conjën, mësacua bayete yë'ëna ai re'oye ro'insini raojënna, yë'ëbi ai bojoreba bojoguë, Riusuni ai ba'iyë ai surupa caguë ba'iyë yë'ë. Mësacua quë'rë ja'anrë raoye porema'isi'cua ba'ijën, sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. ¹¹ Ja'an bonsere gare cu'e ëaye beoye baë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi ai yo'oguë ba'iguëta'an, yë'ë caraguë ba'ise'ere ro'tamaë'ë. Riusubi ye'yoguëna, si'arën bojoguë ba'iyë poreyë yë'ë. ¹² Ai ba'iyë ai bonse caraguë ba'itoca, bojo recoyo re'huaye masiyë yë'ë. Ai ba'iyë ai bonse bani jëhuatoca, Riusu se'gani bojoye yua ye'yeni ba'iyë yë'ë. Ja'nca sëani, aon gu'ana junni'ga, Riusuni bojoyë yë'ë. Aon anni yajini'ga, Riusuni bojoyë yë'ë. Riusu se'gani jo'caye beoye bojoguë ba'iyë yë'ë. ¹³ Cristo yua yë'ë naconi te'e ba'iguëbi yë'ëni jëja recoyo ba güeseguëna, si'ayete te'e ruiñereba yo'oye poreyë yë'ë. ¹⁴ Ja'nca poreguëna, mësacua yua yë'ëre ai yo'oguë ba'iyete ro'tani, yë'ëni recoyo oijën, yë'ëre ai re'oye conni cuirahuë. Surupa.

¹⁵ Yureca, mësacuani ru'rureba ëñaguë saise'ere ro'tayë yë'ë. Mësacuani Riusu cocarebare quë'ani achoni, ja'n'rëbi jë'te, Macedonia yijabi saë'ë yë'ë. Ja'nca saiguëna, mësacuabi yë'ë bonse carase'ere ro'tani, mësacua bayete yë'ëna ro'insini raohuë. Yequëcuabi raomajënna, mësacua se'gabi mësacua mame re'huase'ere ro'tajën, yë'ëna bonsere raojën, Riusu yo'o cuencuese'ere yë'ë naconi te'e yo'o conjën baë'ë. ¹⁶ Yë'ë yua Tesalónica huë'e jobore yuta ba'iguëna, mësacuabi yë'ëre caraguë ba'ise'ere ro'tani, mësacua bayete yë'ëna te'e jëana quë'rë se'e raohuë. ¹⁷ Mësacuabi ja'nca raojënna, mësacua bonse se'gare baye gare ro'taye beoye ba'iyë yë'ë. Mësacuabi ai re'oye cuirani coñe yëjënna, Riusu bojo güeseyete mësacuana jo'caye beoye ba'ija'guë caguë ujayë yë'ë. ¹⁸ Mësacua bonse yure ro'insini raose'e, Epafrodito naconi raose'ere con, si'a yë'ë caraguë ba'ise'ere roë'ë yë'ë. Ro'iguëna, yuta bonse ba'iji yë'ëre. Mësacuabi yë'ëni ai yëreba yëjën, Riusu yëyete yo'oñu cajën, baguë yo'ore coñe yëjën, mësacuabi yë'ëna ro'insini raohuë. Ja'nca raojënna, Riusubi mësacua re'o reconoare ëñani, ai ta'yejeiye bojoi. ¹⁹ Ja'nca bojoguëbi mësacuani ro'insi güesesi'quë'ga yua mësacua carajën ba'iyere'ga ai masiguë, mësacuana ro'insireba insiye poreji. Baguë bayete cato, ai ta'yejeiye ai baji. Baguë bainreba Cristo Jesús naconi te'e zi'inni ba'icua na'ro'insini huo'hueye ai yëji Riusu. ²⁰ Ja'nca sëani, mai Taita Riusuni ai bojojën, baguë ta'yejeiye conni cuiraguë ba'iyete ai ta'yejeiye ai jo'caye beoye cani achojën bañuni.

Saludos finales

²¹ Yureca, Jesucristo bainreba ba'icua si'a jubëni yë'ë saludayete quëajë'ën. Cristo bain ënjo'on ba'icua'ga mësacuani güina'ru saludayë. ²² Riusu bainreba ba'icua ënjo'on ba'icua, Romano bain ëjaguëre concua, baguë ta'yejei huë'e ba'icua'ga, si'acuabi mësacuani saluda coca saoyë.

²³Yureca, mēsacua jubë ba'icua, ga bainguë ba'iyete ro'taguë, Riusu re'oye yo'oni coñete mēsacuare senguë ba'iyë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

San Pablobi COLOSAS Bainni utire toyani saobi

Saludo

¹ Yè'è, Pablo hue'eguèbi, Riusubi yè'ère cuencueni re'huaguèna, baguè ta'yejeiye yo'ore conguè ba'iguè'è. Jesucristobi yè'ère choini re'huaguèna, baguè yo'ore yo'oguè ba'iyè. Timoteo, Jesucristo bainguè, ja'anguè naconi te'e ba'iguèbi ² mèsacuani utire toyani saoyè yè'è. Mèsacua yua Riusu bainreba jubè Colosas huè'e jobore ba'icuanì utire toyani saoyè yè'è. Mèsacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tajèna, Riusubi mèsacuare tèani, baguè bainrebare mèsacuare re'huanì baji. Ja'nca sèani, mai Taita Riusubi mèsacuani ai re'oye conni cuirani, mèsacuani ai recoyo bojo güeseja'guè, cayè yè'è.

La oración de Pablo por los creyentes

³ Yureca, yèquènabi mèsacua ba'iyete Riusuni senjèn, mèsacuani oireba oiguè consi'què sèani, mai Èjaguè Jesucristo Ja'quèni surupa cajèn, baguèni jo'caye beoye bojojèn ba'iyè. ⁴ Mèsacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, si'a Riusu bainni oijèn conjèna, yèquènabi achani, Riusuni ai bojojèn ba'iyè. ⁵⁻⁶ Baguè bainbi Riusu cocarebare quèani achojèna, si'a re'otoña achani, mamè recoyo re'huanì ba'iyè. Ja'nca ba'icubì yequècuani quèani achojèn, ba coca cayè'ru te'e ruiñe yo'o bi'rayè. Mèsacua'ga güina'ru achani yo'o bi'rahuè. Achani, Riusu yo'oye yèyete te'e ruiñe masihuè mèsacua. Si'a bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuanì baguè naconi gare carajeiye beoye ba'i güeseji Riusu. Ja'anre masini, yurera mèsacua yua guènamè re'otona sani, Jesucristo naconi si'arèn bañuni cajèn, jèja ba recoyo re'huanì, te'e ruiñe ro'tajèn ba'iyè. ⁷ Epafras hue'eguèbi Riusu cocarebare mèsacuani quèani achoguèna, mèsacuabi achani, ja'nca yo'ohuè. Epafras ba'iyete cato, yèquèna naconi te'e ba'iguèbi Cristoni ai re'oye yo'o conguè ba'iji. Ja'nca ba'iguèna, baguèete cuencueni guansehuè: “Colosas bainna sani, Cristo cocarebare bacuani quèani achojè'èn” cajèn, mèsacuana saohuè yèquèna. ⁸ Ja'nca saojèna, baguè yua sani, rani, quèabi: “Colosas bainbi Cristo cocarebare achani, si'a recoyo ro'tahuè. Ja'nca ro'tani, Riusu Espiritubi ye'yoguèna, bacuabi yua si'a Riusu bainni ai oijèn conjèn, re'oye yo'o bi'rahuè” mèsacua ba'iyete yè'èni quèabi baguè.

⁹ Ja'nca quèaguèna, yèquènabi yua ja'an umugusebi mèsacuare ai bojojèn, Riusuni jo'caye beoye mèsacuare uajèn ba'iyè. Ja'nca uajèn, Riusuni ñaca senjèn ba'iyè: “Colosas bainni conjè'èn, Taita. Mé'è yèye'ru te'e ruiñe yo'ojèn ba'iyè, ja'anre bacuani masi güesejè'èn. Masi güesejè'èn, bacuabi masini, mè'è Espiritu yihuoyete te'e ruiñe masini, mè'è yèye se'gare jo'caye beoye yo'ojèn ba'ija'bè” mèsacuare senjèn ba'iyè yèquèna. ¹⁰ Ja'nca uajèn, Riusuni senjèna, Riusu bainreba yo'ojèn ba'iyè'ru te'e ruiñereba yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'nca yo'ojèn, Riusuni ai re'oye yo'o conjèn, baguè cocarebare yequècuani quèani achojèn, Riusu ba'iyete què'rè se'e te'e ruiñe ye'yeni masijèn, ja'nca yo'ojèn ba'itoca, Riusubi mèsacuani èñani, mèsacuani ai bojoguè ba'iji. ¹¹ Ja'nca mèsacuare ro'tajèn, Riusuni ñaca senreba senjèn ba'iyè yèquèna: “Taita, mè'è ta'yejeiye yo'oye poreguè sèani, Colosas bainre ta'yejeiye yo'oye porecuare re'huajè'èn. Re'huanì, mè'è yo'o cuencuese're te'e ruiñe yo'ojèn, bojoreba bojojèn ba'icuaire re'huajè'èn.” Re'huaguèna, mèsacua yua ai yo'ojèn ba'ito'ga, gare ya'jaye beoye ba'ijèn, Riusu yo'o coñe gare jo'caye beoye bojojèn,

yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. ¹² Ja'nca ba'ijën, ëñere'ga ro'tajën, mai Taita Riusuni ujajën, baguëni surupa cajën ba'ijë'ën. Maina ñaca cani jo'cabi Riusu: "Yë'ë bainreba jubë naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijën, yë'ë naconi gare carajeiye beoye ba'ijën, yë'ë guënamë re'oto mia re'otoreba ja'anruna ti'anni, si'arën ba'ijë'ën" cani jo'cabi. ¹³⁻¹⁴ Ja'nca cani jo'caguëbi, zupai huatibi maini zemoni bani, ba zijei re'otona re'huani, gu'a juchare yo'o güeseguëna, Riusubi maini ëñani, maini ai oireba oiguë conbi. Gare ñu'ñuñe beoye ba'ija'bë caguë, baguë Zin ai yësi'quë Jesucristore raoni, baguëni junni ton güeseguëna, maibi baguë naconi gare carajeiye beoye ba'iyë poreyë. Riusubi maire téani bani, mai gu'a juchare gare se'e ro'taye beoye ba'iji.

La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo

¹⁵ Mai Ëjaguë Jesucristo, Riusu Zin Raosi'quëreba, baguë ba'iyete cato, Taita Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iji. Maibi Taita Riusuni ëñañe porema'icuata'an, baguë Zin ba'iyete masiye poreyë mai. Baguë ba'iyete cato, si'a Riusu re'huani jo'case'e beorure baji baguë, Riusu naconi ru'rureba ba'isi'quë sëani. ¹⁶ Riusubi si'ayete re'huani jo'ca bi'raguë, baguë Zin baja'yete ro'taguë, si'aye re'huani, baguëna jo'cabi. Yija re'oto ba'iyë, guënamë re'oto ba'iyë, si'ayete re'huani, baguëna jo'cabi. Mai ëñañe poreyë, mai ëñañe porema'ñere'ga, si'ayete re'huani jo'cabi. Si'a re'otoña ba'i hua'nare'ga re'huani jo'cabi. Guënamë re'oto ba'i hua'na, yequëcua, ma'tëmë re'oto ba'i hua'na, yequëcua, baguë guënamë re'oto yo'ore con hua'na, yequëcua, zupai huati, baguë huati concua naconi, si'a hua'nare re'huani, Yë'ë Zinbi bacuare bani guanseja'guë caguë, si'a hua'nare re'huani jo'cabi Riusu. ¹⁷ Riusubi yuta re'huani jo'cama'iguëna, baguë Zinbi baguë naconi si'arën ba'iguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi baguë Taita re'huani jo'case'e si'aye beorure bani, ba yo'o yo'oja'ye si'aye cuencuebi. ¹⁸ Ja'nca cuencueguë, yua si'a Riusu bainreba jubë, baguë yo'ore conjën ba'icua, si'acuare bani, bacua quë'rë ta'yejeiyereba Ëjaguë'bi ba'iji. Ru'rureba junni go'ya raisi'quëre sëani, si'a bain baguëni si'a recoyo ro'tacuabi, ja'nrebi junni huesëjënna, bacuani go'ya rai güeseji baguë. Ja'nca go'ya raisi'quëbi si'a re'otoña ba'iyete bani, quë'rë ta'yejeiyereba Ëjaguë'bi ba'iji. ¹⁹ Ja'nca ba'iguë sëani, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyë'ru te'ereba ba'iguëna, Riusubi baguë ba'iyete ëñani, baguë naconi te'e ba'iguë bojaji. ²⁰ Ja'nca ba'iguë, ja'ansi'quëbi cabi: "Si'a re'oto bain, yija re'oto guënamë re'oto ba'icua, si'acuabi yë'ëni je'o bama'ñe" caguë, baguë Zinre maina raoni, crusu sa'cahuëna junni ton güesebi. Mai gu'a jucha ro'ire junni tonguëna, si'acua baguëni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuare baguë bainrebare re'huani baji. Ja'nca baguëna, bacua yua gare se'e je'o baye beoye ba'icua'ë.

²¹ Mësacua ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Gu'aye yo'ojën ba'isi'cua sëani, Riusu bain ba'iyë gare poremajën ba'nhuë. Riusure je'o bajën senjoja'cua se'ga ba'ijën ba'nhuë. Ja'nca ba'isi'cuata'an, yurera Riusu bain ba'iyë poreyë mësacua. ²² Yë'ë se'gabi si'a gu'a bain je'o bajën senjoja'ñete coza caguë, mësacua gu'a jucha ro'ire rani, bainguë runni, ja'nrebi crusu sa'cahuëna junni tonbi baguë. Junni tonni, ja'nrebi mësacua ba'iyete Riusuni ëñoni, Riusuni caji: "Ëñajë'ën. Ëncua yua gu'a jucha tënosi'cua ba'iyë. Ja'nca sëani, bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare se'e ro'taye beoye bañuni. Mai bainrebare re'huasi'cua ba'ijënna, yequëcuabi bacuare gu'aye caye gare porema'ñe" Riusuni caji mai Ëjaguë. ²³ Ja'nca mame re'huasi'cua ba'iyë yëtoca, Jesucristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, baguë yëyete yo'oye gare ya'jaye beoye ba'ijë'ën. Mësacua si'arën ba'ija'yete si'a jëja recoyo ro'tajën, Riusu masi güesese'ere te'e ruiñe masini, gare huanë yeye beoye

ba'ijë'ën. Mësacua yua Riusu cocarebare achani, ja'an si'aye masiyë. Ja'nca achani masijëna, ën yija bain si'acurebabi ja'an cocare achahuë. Riusubi yë'ëre cuencueguëna, ja'an cocarebare quëani achoguë ba'iyë yë'ë.

Pablo encargado de servir a la iglesia

²⁴ Ja'nca ba'iguëbi, mësacuabi Jesucristoni si'a recoyo ro'tani, Riusu bainrebare re'huasi'cua ba'ijëna, ai bojoreba bojoguë ba'iyë yë'ë. Riusu cocarebare quëani achoguëna, quë'rë jai jubë bainbi achani, Riusu bain ruinjëna, yë'ë ai yo'oyete ro'tama'iguëbi ai bojoreba bojoyë yë'ë. Cristobi baguë bainre tèani baza caguë, ai yo'oguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, yë'ë'ga baguë cocarebare quëani achoguë, Cristoni si'a recoyo ro'tani quë'rë jai jubë ba'ija'bë caguë, yë'ë'ga baguë bainreba jubë ro'ire ai yo'oyë. ²⁵ Ja'nca sëani, Riusubi yë'ëre cuencueni, baguë yo'ore guanseguëna, baguë cocarebare si'a bainni quëani achoguë ba'iyë yë'ë. ²⁶ Yure tèca Cristo raoja'yete gare quëamaji'i Riusu. Ja'nca quëama'iguë, yurera baguë bain Jesucristoni si'a recoyo ro'taja'cua, ja'ancuani Cristo tèani baja'yete masi güeseji Riusu. ²⁷ Judio bain, judio bain jubë ba'ima'icua'ga, si'acuani Cristo tèani baja'yete masi güeseji Riusu. Si'a bainni ñaca quëani acho güeseji. Jesucristoni si'a recoyo ro'tatoca, baguë bainrebare mësacuare re'huani, baguë naconi guënamë re'otore ba'ijën, gare carajeiye beoye ba'iyë. Ja'an ba'ija'yete mësacuabi masijën, Cristobi mësacuani recoyo te'e zi'inni ba'iguë sëani, baguë guënamë re'oto insija'yete con bañu cajën, gare jo'caye beoye ëñajën, ja'anre ëjojën ba'iyë.

²⁸ Ja'nca sëani, yëquënabi si'a bainni Cristo ba'iyete quëani achojën ba'iyë. Si'acuani yëquëna masiyete ye'yojën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën cajën, si'acuani yihuojën ba'iyë. Ja'nca ye'yoni yihuojën, Cristo bainreba ba'iyete, te'e ruiñereba yo'ojën ba'iyë, ja'anre masi güesejën ba'iyë yëquëna. ²⁹ Ja'anna si'a jëja yo'o yo'oguë, Cristobi ta'yejeiyereba yë'ëni yo'o güesequëna, gare jo'caye beoye Cristo yo'ore conguë ba'iyë yë'ë.

2

¹ Yureca, yë'ëbi ñaca caguëna, mësacua achajë'ën. Mësacua, Colosas bain, Cristo bain Laodicea huë'e jobo ba'icua'ga si'a bain yë'ëre ëñama'isi'cua'ga si'a jubëre oijën ro'tajën, Riusuni senreba senjën ba'iyë yëquëna. ² Riusubi mësacuani quë'rë ai ba'iyete sa'ñëña recoyo te'e zi'inni ba'i güeseja'guë caguë, sa'ñëña ai yëreba yë güeseja'guë caguëna, mësacua yua quë'rë jëja ba recoña re'huani ba'ijë'ën. Riusubi mësacuani quë'rë ta'yejeiye ai re'oye yo'o güesequëna, bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Jesucristo, baguë raosi'quëre mësacuani quë'rë ai ba'iyete masi güeseji Riusu. Ja'anrë baguë bainni ja'nca masi güesemaji'i. ³ Cristoni ja'nca masitoca, mësacua yo'ojën ba'iyete cato, te'e ruiñereba yo'ojën ba'iyete masiyë. Se'e masiye yëma'inë mësacua. ⁴ Ja'anre mësacuani yihuoguë cayë yë'ë. Yequëcuabi mësacuani re'oye achoye cajën, ro coquema'inë caguë, mësacuani ja'an cocare yihuoyë yë'ë. ⁵ Yë'ë yua mësacua naconi ba'ija'ma caguëta'an, mësacua naconi ba'iyete porema'inë yë'ë. Ja'nca porema'iguëna, mësacua yua yë'ë coca yure toyase'ere te'e ruiñe ro'tani, yë'ë te'e ba'iguë yihuoyere'ru achani, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Mësacua naconi te'e ba'itoca, mësacua yo'ojën ba'iyete ëñani, ai bojoguë ba'ire'ahuë yë'ë. Mësacua yua Cristoni ta'yejeiye ai recoyo ro'tajën, baguëni ai re'oye yo'o conjën bañuni cajëna, mësacuani ëñani, ai bojoguë ba'iyete yëyë yë'ë.

⁶ Ja'nca si'a recoyo ro'tajën ba'icua sëani, mai Ējaguë Jesucristo yëye'ru gare jo'caye beoye yo'o'jën ba'ijë'ën. ⁷ Baguë naconi recoyo te'e zi'inreba zi'inni ba'ijë'ën. Baguë yo'o cuencuese'ere gare ya'jaye beoye yo'o conjën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icuabi baguë ba'iyete quë'rë se'e masijën, baguë ba'iyë'ru quë'rë re'oye ba'iyë mësacua. Baguëni ja'nca si'a recoyo ro'tajën, mësacua yua quë'rë se'e jëja recoyo re'huanu ba'ijën, quë'rë se'e Riusuni surupa cajën, baguëni bojojën, Epafras yihuose'e'ru güina'ru jo'caye beoye yo'o'jën ba'ijë'ën.

⁸ Yureca, yequëcuabi huacha yihuojënna, mësacua ëñare bajën, bacua cocare achamajën, gare ro'tamajën ba'ijë'ën. Ro'tatoca, Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjonë mësacua. Bacuabi ai re'o cocare ye'jeni masijë'ën cajën, ro coqueye se'gare cayë. Zupai huatibi bacuani yihuoguëna, ën yija bain ro'tajën yo'o'jën ba'iyë'ru güina'ru yo'o'jën, mai ro'taye'ru Riusuni gugurini reänni bañuni cajën, ro bacua yëye se'gare yo'o'jën, Cristoni coñe beoye ba'iyë bacua.

⁹ Cristo ba'iyete cato, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyë'ru te'e ba'iguëna, baguë ba'iyete te'e ruiñe masiye poreyë mai. ¹⁰ Mësacua yua baguë naconi te'e zi'inni ba'icua sëani, baguë masi güeseye'ru te'e ruiñe masini, baguë ba'iyë se'ga'ru ba'iyë ro'tajë'ën. Baguë yua si'a re'otoña quë'rë ta'yejeiyereba Ējaguë sëani, yequëcua ye'yoni yihuoyete achamajën ba'ijë'ën. ¹¹ Mësacua yua Riusu bainreba re'huase'ere cato, judío bain go neño ga'nire tÿoyese'ebi Riusu bain gare ruinmaë'e mësacua. Mësacua ja'anrë yo'o'jën ba'ise'ere gare jo'cani, mësacua gu'aye yo'o'jën ba'ise'ere jo'cani senjoni, Cristoni si'a recoyo ro'tajënna, ja'anre yo'o'jënna, Cristobi mësacuare tëani, mame recoyo re'huanu, mësacuani bani, baguë ba'iyë'ru mësacuani te'e ba'i güeseji. ¹² Ja'n'rëbi, mësacuabi bautiza güesejën, mësacua Cristo ba'iyë'ru ba'iyë bainni masi güesehuë. Cristobi yë'e gu'a jucha ro'ina junni tonni, yë'e juchare gare senjoguëna, yë'e ja'anrë yo'ogué ba'ise'ere'ru gare se'e yo'oma'iguë ba'iyë yë'e cajën, mësacua ba'iyete bainni masi güesehuë. Riusubi Jesucristo junni tonsi'quëni go'ya rai güesequëna, mësacuabi baguë ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tani, mësacua mame re'huanu ba'iyë, baguë ba'iyë'ru ba'i güese'ere'ga si'a recoyo ro'tahuë. ¹³ Mësacuabi Cristoni yuta huesëjën ba'ijënna, Riusubi mësacuani gare ëñama'iguë ba'iguë ba'nji. Ro mësacua gu'a ëase'e se'gare yo'o'jën ba'nhuë. Judío bainbi mësacua ye'yeye ënsecua sëani, Riusu guansenu jo'case'ere achani yo'oye gare poremajën ba'nhuë. Ja'n'rëbi jë'te, Cristoni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi mësacua gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi mësacuare baguë naconi te'e zi'inni ba'i güeseni, baguë bainrebare mësacuare re'huanu babi. ¹⁴ Mësacua yua Riusu ira guansenu jo'casi cocare, Moisesna jo'casi cocare gare achamajën, te'e ruiñe yo'oye beoye ba'ijënna, yurera Riusubi mësacuani si'nsema'iji. Yurera Jesucristobi junni tonni, mësacua gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguëna, ja'anre si'a recoyo ro'tani, Riusu bainre re'huasi'cua ba'iyë mësacua. ¹⁵ Yureca, Cristobi mësacua jucha ro'ina junni tonni, ja'n'rëbi go'ya rani, ai ba'iyë ai ta'yejeiyereba pore Ējaguë'bi ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, Zupai huati yequëcua huati ëjacua naconi, bacuabi mësacua ba'iyete ëñani, gu'aye ca ëaye ba'icua'reta'an, Cristobi bacuare ënsebi. Yë'e bainrebani baye gare porema'inë mësacua caguë, bacuare ënseni, bacuare saoni senjobi, si'a re'oto ba'icuabi ëñajënna.

Busquen las cosas del cielo

¹⁶ Mësacua yua Cristoni ja'nca te'e zi'inni ba'icua sëani, ba judío bain guanse'yete gare achaye beoye ba'ijë'ën. Bacua aon ainma'i coca, bacua gono uncuma'i coca, ja'an cocare achamajën ba'ijë'ën. Bacua fiesta yo'oni Riusuni

bojoñu cajëna, bacua yo'oye'ru yo'omajën ba'ijë'ën. Si'a tēcahuēan fiesta yo'ojëna, carajeisi ñañaguē ba'iguēna, yo'o yo'oma'i umuguse sábadu umuguse ba'iguēna, ja'anna choijëna, bacuani coñe beoye ba'ijë'ën. ¹⁷ Judío bain yo'ojën ba'iyete mēsacuani yo'oye guansejënna, mēsacua yo'omajën ba'ijë'ën. Ro yo'ojën ba'iyē bacua. Riusubi ba ira guanse cocare bacuana jo'caguē, Cristo raiye tēca yo'ojën ba'ijë'ën caguē jo'cabi Riusu. Ja'nca jo'caguēna, yurera Cristobi raiguēna, baguē masi güesey se'gare ro'tani yo'ojën ba'ijë'ën caji. ¹⁸ Yequēcuabi bacua yo'jereba ba'iyē'ru ba'iyē guansejënna, mēsacua achamajën ba'ijë'ën. Bacua yua ro gugurini réanjën, anje hua'nani ujañu cajëna, mēsacua achamajën ba'ijë'ën. Mēsacua yua Riusu naconi te'e ba'ija'cua sēani, bacuare achamajën, mēsacua baja'yete jo'cani senjomajën ba'ijë'ën. Bacuabi yihuojën, Guēnamē toyana ēñasi'cua sēani, te'e ruiñe cayē yē'ē cacuata'an, bacuare achamajën ba'ijë'ën. Yēquēna se'gabi masiyē cacuata'an, ro ro'tajën, ro ñ yija bain ro'tani yihuoye'ru yihuojën ba'iyē bacua. ¹⁹ Mai ta'yejeiyereba Ējaguē Jesucristoni gare zi'ñe beoye ba'iyē. Mai Ējaguē coñete cato, yēquēna hua'na, baguē bainreba ba'icua'ni sa'ñeña ai yēreba yē güeseji. Maini sa'ñeña yo'o con güeseji. Baguē yo'ore quē'rē re'oye yo'o concuare maire re'huani baji. Ja'nca baguēbi ba Cristo ba'iyē'ru ba'icua quē'rē re'oye ba'icua'ne maire re'huaji Riusu.

²⁰ Yureca, Cristobi mēsacua jucha ro'ire junni tonni, mēsacua ja'anrē yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjo güesequēna, ro ñ yija bain Cristoni huesēcua, bacua cani achoyete yo'omajën ba'ijë'ën. Ja'nca mame recoyo re'huasi'cua ba'ijën, ¿mēsacua guere yo'ojën, bacua cani achoyete yo'oye'ne? Ro yo'ojën ba'iyē. ²¹ Bacuabi cani achojën: “Gu'ana sēani, ja'an aonre ainma'ijë'ën. Ja'an gonore uncuma'ijë'ën. Ja'an macare pa'roma'ijë'ën” cajën, ²² ro ñ yija bain ro'tani guanse se'ga ba'iyē. Ja'an macañare cato, bainbi bajëna, carajeiji. ²³ Ro ñ yija bain Cristoni huesēcuabi ro'tato, “Ja'an guanse cocare te'e ruiñe yo'otoca, re'oye ba'iji maire. Maibi ja'nca yo'otoca, quē'rē masiye ye'yeyē mai. Riusuni quē'rē re'oye gugurini réañe poreyē mai. Quē'rē re'oye yo'oye ye'yeyē mai. Quē'rē yo'jereba ba'i hua'na ruiñē mai. Mai ga'nihuē quē'rē jēja ba hua'na ruiñē mai.” Ja'anre ro'tani yo'ojën, ro yo'ojën ba'iyē bacua. Ja'nca yo'ocuata'an, bacua gu'a ga'nihuē ēase'ere jo'caye porema'ñe bacua.

3

¹ Yureca, mēsacua yua Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'ijën, baguē yēyete te'e ruiñe yo'ojën, Cristo bainreba mame re'huasi'cua ba'iyē. Ja'nca ba'ijën, baguē guēnamē re'oto insija'yete ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'anruna ti'anni, Cristo naconi si'arën ba'iyē. Cristo ba'iyete cato, Riusu jēja ca'ncore ñu'iguē, baguē naconi ta'yejeiyereba Ējaguē te'e ba'iji. ² Cristo insija'ye se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. Ro ñ yija gu'ayete ēa ēñañe beoye ba'ijë'ën. ³ Mēsacua ja'anrē yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani senjosi'cua sēani, Jesucristo naconi gare te'e zi'inni, baguē bain re'huasi'cua ba'iyē. Baguē'ga yua Taita Riusuni te'e zi'inni ba'iguēna, Riusu yua maire huajē hua'nare re'huani baji. ⁴ Ja'nca te'e zi'inni ba'ijëna, maire in raija'guē'bi baguē. In raiguēna, baguē naconi gare carajeiye beoye ba'ijën, baguē ba'iyē'ru ba'ijën, baguē ta'yejeiyereba ba'iyete ēñajën bojojën ba'ija'cua'ñe mai.

La vida antigua y la vida nueva

⁵ Ja'nca ba'ija'cua sēani, ro ñ yija bain Cristoni huesēcua, bacua ēa ēñañe'ru gare ēa ēñañe beoye ba'ijë'ën. Ēmēcua romicua sa'ñeña yahue bani a'ta yo'ojën ba'iyē gare jo'cani ba'ijë'ën. Sa'ñeña gu'a ēayete gare ro'taye beoye ba'ijën, si'a gu'a jucha yo'oyete gare jo'cajë'ën. Bonsere ba

ëaye gare jo'cajê'ën. Ja'an bonsere ba ëaye ro'tato, Riusubi, Gu'aye yo'oyê mè'ë caji. Huacha riusuña, imageña, ja'anna gugurini rêañe'ru yo'oyê caji Riusu. ⁶ Ja'nca yo'ojên ba'icuabi Riusu cocare ro achajên, baguê yëyete yo'oma'ijënna, Riusubi bacuani ai bënni senjoja'guê'bi. ⁷ Cristobi yuta mësacuanî mame re'huama'iguëna, mësacua'ga ja'nca gu'aye yo'ojên ba'nhuê. ⁸ Ja'nca ba'isi'cuaca yureca, ja'an yo'oyete gare jo'cani senjojên ba'ijê'ën. Yequëcuani je'o baye beoye ba'ijê'ën. Je'o ba cocare huëoye beoye ba'ijê'ën. Yequëcua ba'iyete ro gu'a coca gare bëyoni caye beoye ba'ijên, si'a gu'a cocare caye gare jo'cajê'ën. ⁹ Sa'ñeña gare coquemajên ba'ijê'ën. Mësacua yua mësacua ja'anrê yo'ojên ba'ise'ere gare jo'cani senjosi'cua sëani, te'e ruiñe se'gare sa'ñeña cajên ba'ijê'ën. ¹⁰ Mësacua yureca mame recoyo re'huasi'cuabi Cristo yëye se'gare yo'ojên ba'ijên, baguê ba'iyere'ru ba'iyete ti'an bi'rajên, baguête masiyereba masijên ba'iyê, baguëni recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani. ¹¹ Ja'nca ba'icuabi bain ba'iyete ëñajên, Cristoni huesêcua ëñañe'ru bain ba'iyete ëñañe beoye ba'iyê mai. Cristo ëñañe'ru bain ba'iyete ëñañe mai. Si'a jubëanre ëñani, judío bain, griego bain, yua te'e ba'iyê. Cuya bain, airu bain, ja'ancuare gare gu'aye caye beoye ba'iyê. Yo'o concua, bacua ëjacua, bacua ba'iyete cato, te'e ba'iyê. Si'a jubëan bain ba'icuabi Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'ijên, baguëni te'e yo'o conjên ba'ijënna, mai ta'yejeiyereba Èjaguê Cristobi si'a jubête ëñani, si'a jubêbi te'e ba'iyê caji.

¹² Ja'nca sëani, Riusubi mësacuare cuencueni, mësacuanî ai yëreba yëguê, mësacua gu'a juchare senjoni mame re'huani, baguê bainrebare mësacuare re'huani baji. Ja'nca baguëna, baguê yëye se'gare yo'ojên ba'ijê'ën. Sa'ñeña ai oijên conjên ba'ijê'ën. Sa'ñeña re'oye yo'ojên ba'ijê'ën. Yequëcuani ëñajên, yê'ë'ru quê'rê ta'yejeiyereba ba'iyê cajên, bacua ba'iyete, bacua carayete ru'ru ro'tani cuirajên ba'ijê'ën. Yequëcuabi gu'aye yo'o bi'ratoca, bacuani bëinma'ijê'ën. ¹³ Bëinmajên, bacuani bojoye se'ga ba'ijê'ën. Yequëbi mësacuanî gu'aye yo'otoca, baguê gu'aye yo'ose'ere huanê yeye cajê'ën. Mai Èjaguëbi mësacua gu'a juchare gare se'e ro'tama'iguê sëani, mësacua'ga yequê bainni bacua gu'aye yo'ose'ere huanê yeye cajê'ën. ¹⁴ Yequëcuani ja'nca re'oye yo'ojên, ëñere'ga quê'rê ai ba'iyete yo'ojên ba'ijê'ën. Sa'ñeña ai yëreba yêjên ba'ijê'ën. Ja'nca ba'ijên, mësacua si'acuabi recoyoreba te'e zi'inni ba'ijên, sa'ñeña bojojënna, Riusu'ga mësacuanî ëñani bojosi. ¹⁵ Baguê bainreba jubê te'e zi'inni ba'icua sëani, Cristobi bojoreba bojo recoyo bacuare mësacuare re'huaye masiji. Ja'nca masiguëna, ja'an mame re'huayete baguëni senjê'ën. Senni, re'hua güeseni, gare se'e sa'ntiye beoye ba'ijê'ën. Yequëcuare gare se'e je'o baye beoye ba'ijê'ën. Bojoye se'ga ba'ijên, Riusu mame re'huase'ere ro'tajên, baguëni surupa cajên ba'ijê'ën.

¹⁶ Ja'nca ba'ijên, Cristo cocarebare jo'caye beoye achani, si'a recoyo ro'tani, Cristo canî jo'case'ere te'e ruiñe yo'ojên ba'ijê'ën. Riusubi ja'an cocare mësacuanî quê'rê re'oye masi güeseguëna, mësacua yua yequëcuare'ga ba cocare güina'ru ye'yojên yihuojên ba'ijê'ën. Gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijê'ën, bacuanî cajên ba'ijê'ën. Ja'nca cajên, bacuanî bojo recoyo re'hua güesejê'ën. Sa'ñeña ganta cocare cajên, si'aye bojojên gantajên, Riusu ta'yejeiyereba ba'iyete si'a jêja canî achojên, baguëni caraye beoye surupa cajên ba'ijê'ën. ¹⁷ Mësacua yo'ojên ba'iyete, mësacua coca cajên ba'iyete, ja'anre yo'oto, mai Èjaguê Jesucristo yëye se'gare yo'ojên ba'ijê'ën. Mësacua yua baguê bainreba sëani, ja'nca yo'ojên ba'ijê'ën. Mësacua yua Riusu insise'ere ro'tani, baguëni surupa cato, ñaca ro'tajên ba'ijê'ën. Jesucristobi mësacua naconi te'e ba'iguê sëani, mësacua yua Riusuna ti'anni, baguê naconi coca caye poreyê.

Deberes sociales del cristiano

¹⁸ Yureca, mäsacua romicua, ën cocare achajë'ën. Mäsacua ënjë ta'yejeiye ba'iyete ëñajën, baguë coca cayete achani Ja'ë cajën, güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Mäsacua yua mai Ëjaguë bainreba sëani, ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁹ Mäsacua ëmëcua, ën cocare achajë'ën. Mäsacua rënjoni ai oijën conjën, bagoni ai yëyereba yëjën ba'ijë'ën. Bagoni bëiñe caye beoye ba'ijë'ën. ²⁰ Mäsacua zin hua'na, ën cocare achajë'ën. Mäsacua pë'caguë sanhuëbi coca cajënna, mäsacua achani, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'otoca, mai Ëjaguëbi ëñani, mäsacuani ai bojoji. ²¹ Mäsacua pë'caguë sanhuë, ën cocare achajë'ën. Mäsacua zin hua'nani hui'ya bëinjën bama'ijë'ën. Ja'nca bëintoca, zin hua'nabi ai sa'nti recoyo re'huani, ro achani yo'oma'icua ruiñe. ²² Mäsacua yua bain ëjacuani yo'o contoca, bacuabi yo'o guanseyënna, si'aye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Bacuabi ëñajënna, ja'anrën se'ga re'oye yo'otoca, gu'aye yo'oyë mäsacua. Baimni re'oye ro'ta güeseye se'gare coquejën ro'tayë mäsacua. Cristoni yo'o coñe'ru bai'ye ro'tajën, gare jo'caye beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën, baguëbi ëñani masiguë sëani. ²³ Mäsacua yua si'a yo'o yo'ojën, mäsacua porese'e'ru si'a jëja te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Bain ëjacuabi yë'ëni ëñani, yë'ëre re'oye ro'taja'bë caye beoye ba'ijë'ën. Mäsacua yua mai Ëjaguëre yo'o concua cuencuesi'cua sëani, baguë ëñani bojoye se'gare ro'tajën, baguëni re'oye yo'o conjën ba'ijë'ën. ²⁴ Baguë guënamë re'oto bayete ro'tajë'ën. Mäsacuana si'aye ro' insireba insiye ro'taguëna, mai Ëjaguë Jesu-cristo cuencuesi yo'ore te'e ruiñe yo'o conjën, bain ëjacua guanseyete re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ²⁵ Mai Ëjaguë yëye'ru re'oye yo'oma'itoca, Riusubi mäsacuani si'nseja'guë'bi. Mäsacuabi gu'aye yo'ojën, Yë'ëre si'nsema'iji Riusu, ro'tatoca, gare jëaye beoye ba'ija'guë'bi mäsacuare. Riusubi si'a bainre ëñani, te'e ba'iyë caji.

4

¹ Mäsacua ëja bain, ën cocare achajë'ën. Mäsacua yo'o concuani re'oye yo'ojën, bacuani te'ereba cuirajën ba'ijë'ën. Ëñare bajën, mäsacua Ëjaguë guënamë re'oto ba'iguëte ro'tajë'ën. Mäsacua yo'oye si'ayete ëñani masiji baguë.

² Mäsacua si'acua gare ñame ëaye beoye ba'ijën, Riusuni jo'caye beoye uajën ba'ijë'ën. Mäsacua uajën ba'iyete achani yo'oguëna, baguëni surupa cajën bojojën ba'ijë'ën. ³ Yëquënaire'ga ënjo'on ba'icua'ga ro'tajën, Riusuni senjën ba'ijë'ën. Baguë cocareba, Cristo junni tonsi cocare, ja'anre si'aruan baimni quëani achoñu cajënna, ja'an yo'oye poreyete Riusuni senjën ba'ijë'ën. Ja'an cocarebare te'e ruiñe quëani achoguëna, ëja bainbi yë'ëre preso zeanni, ya'o huë'ena guaohuë. ⁴ Ja'an cocare baimni te'e ruiñe masi güeseye poreyete Riusuni senjën ba'ijë'ën. Ja'an se'gare yo'oye yëyë yë'ë.

⁵ Cristoni recoyo ro'tama'icua ba'itoca, mäsacua ëñare bajën, ai masiye re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Mäsacua porese'e'ru Cristo ba'iyete jo'caye beoye bacuani masi güesëjën ba'ijë'ën. ⁶ Bacuani coca cajën, re'oye ro'tani, bacuani re'oye achoye te'e ruiñe cajën ba'ijë'ën. Bacuabi coca senni achajënna, bacuani ai masiye sehuojën ba'ijë'ën.

Saludos finales

⁷ Yureca, yë'ë te'e bainguë Tíquico hue'eguëte mäsacuana saoguëna, yë'ë yo'oguë ba'iyete mäsacuani quëaja'guë'bi. Cristo bainguëbi yëquënani ai re'oye yo'o conguë ba'iji. Cristo yo'o cuencuese'e sëani, baguë yua si'a jëja yo'o

conguë ba'iji. ⁸ Yëquëna yo'ojën ba'iyete mësacuani quëani, mësacuani bojo recoyo ba güeseye ro'taji. Ja'anna baguëte saoyë yë'ë. ⁹ Onésimo'ga, mësacua jubë bainguë, baguë'ga conguë saiji. Cristoni si'a recoyo ro'taguëbi ai re'oguë'bi ba'iji. Ba sanhuëbi si'a ênjo'on ba'iyete mësacuani quëaja'cua'ë.

¹⁰ Aristarco hue'eguë, yë'ë naconi ya'o huë'ena guaosi'quë, yë'ëre te'e conni ñu'iguëbi, ja'anguëbi mësacuani saludaji. Marcos hue'eguë, Bernabé ba bainguë, ja'anguë'ga mësacuani saludaye caji. Yequëcuabi baguë ba'iyete mësacuani yuara quëamate. Mësacua jubëna ti'anguëna, baguëni mësacua huë'ena guaoni, re'oye bojojën cojë'ën. ¹¹ Jesús Justo hue'eguë'ga mësacuani saludaji. Ja'an samutecua yë'ë naconi ba'ijën, Riusu yo'ore te'e conjën, judío bain ênjo'on ba'icua Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, gañacua'ë. Bacuabi yë'ë naconi yo'o conjëna, ai bojo recoyo re'huani ba'iyë yë'ë. ¹² Epafras hue'eguë'ga mësacuani saludaji. Mësacua jubëbi raisi'quëbi Cristo yo'ore ai re'oye yo'o conguë ba'iji. Baguë yua mësacua ba'iyete ro'taguë, gare jo'caye beoye si'a jëja Riusuni senguë ba'iji: "Riusu, më'ë yëyete te'e ruiñe masiye yo'ojën ba'ija'bë. Më'ë ba'iyeru ba'iyë quë'rë re'oye ti'anni ba'ija'bë." Ja'anre ujaguë, mësacuare senguë ba'iji baguë. ¹³ Yë'ë'ga baguë yo'o yo'oyete mësacuani te'e ruiñe quëayë. Mësacua ba'iyë, Cristo bain Laodicea huë'ë jobo ba'icua, Hierápolis huë'ë jobo ba'icua, ja'an jubëan Cristo bainre ro'taguë, mësacuani conza caguë, si'a jëja yo'o yo'oguë ba'iji baguë. ¹⁴ Lucas hue'eguë, éco uañe masiguë, mai ai yësi'quë, ja'anguë, Demas hue'eguë naconi mësacuani saludaye cahuë.

¹⁵ Cristo bainreba Laodicea huë'ë jobo ba'icuaire saludacaijë'ën. Ninfas hue'eguëre'ga saludacaijë'ën. Baguë huë'ena ti'anjën Cristoni ujacua, ja'ancuare'ga te'e saludajë'ën. ¹⁶ Ja'nrebi, mësacuabi ën coca toyase'ere ëñani, achani tējini, ja'nrebi Cristo bain Laodicea ba'icuani ñë'coni, ën cocare acho güesejë'ën. Yeque yë'ë coca, Laodicea bainna toyani saose'ere'ga mësacua ëñani achani masijë'ën. ¹⁷ Arquipo caguëni ñaca quëajë'ën: "Riusubi më'ëni ja'anru yo'o caguëna, si'aye te'e ruiñereba yo'oguë, baru bainni re'oye conni cuiraguë ba'ijë'ën." Ja'an cocare baguëni quëajë'ën.

¹⁸ Yureca, yë'ë, Pablo hue'eguëbi ja'ansi'quë yua mësacuani saluda cocare toyani saoyë yë'ë. Yë'ë yua preso zeansi'quë, guënameñabi huensi'quë ba'iguëna, yë'ëre ro'tajën, Riusuni senjën ba'ijë'ën. Yureca, Riusubi mësacuani ai ta'yejeiye re'oye conni cuiraja'guë, cayë yë'ë. Ja'nca raë'ë. Amén.

San Pablobi TESALONICA

Bainni utire toyaguë, ru'ru ba'i cocare Toyani saobi

Saludo

¹ Yë'ë, Pablo, yë'ë gajecua Silvano, Timoteo, bacua naconi, yëquënabi utire toyani saoyë mësacuare, Riusu bainreba Tesalónica huë'e jobo ba'icuaire. Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi mësacuani bajën, mësacuare ëñajën cuirajënna, mësacua recoyo bojo huanofne ba'ijë'ën, cayë.

El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica

² Yëquënabi Riusu naconi uajën, mësacua ba'iyete bojojën, Riusuni mësacuare senni achajën, jo'caye beoye cayë yëquëna. ³ Mai Taita Riusu naconi coca cajën, mësacua yo'oyete ro'tajën ba'iyë. Mësacuabi Riusu cocarebare achani, recoyo ro'tajën, si'aye yo'oyë. Yequëcuani ai oire bajën, bacuani bojo güesejën, mësacuabi ai jëja yo'o yo'ojën ba'iyë. Mai Ëjaguë Jesucristo se'e raija'yete jo'caye beoye ëñajën ëjoyë mësacua. ⁴ Yo'je sanhuë, Riusubi mësacuani ai bojoguë, baguë bainrebare mësacuare re'huaguëna, yëquënabi masiyë. ⁵ Yëquënabi Riusu cocarebare mësacuana quëajën saë'ë. Quëajën saisi'cuabi ro yëquëna coca se'gare ro'tamajën quëahuë. Riusu cocareba sëani, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oguë, baguë, baguë Espiritubi yëquëna jëja recoyo re'huaguëna, te'e ruiñereba cajën, coqueye beoye mësacuani quëahuë yëquëna. Ja'nca quëajën, mësacua naconi re'oye yo'ojën, mësacua ba'iyë se'gare ro'tajën, mësacuare conjën ba'ijënna, mësacua masiyë.

⁶ Yëquëna hua'nabi ja'nca ba'ijënna, mësacuabi yëquëna yo'ojën ba'ise'e, Ëjaguë Jesucristo yo'oguë ba'ise'e, ja'anre ëñajën, mësacuabi güina'ru yo'ojën baë'ë. Riusu cocarebare bojojën achajën, mësacua recoyona ro'tajënna, yequëcuabi mësacuani ai gu'aye yo'ohuë. Gu'aye yo'ocuaire'tan, mësacuabi bojoye se'ga baë'ë, Riusu Espiritubi bojo güesequë sëani. ⁷ Ja'nca bojojënna, Macedoni yija bain, Acaya yija bain Jesucristoni recoyo ro'tacua si'acuabi mësacua yo'oye'ru güina'ru yo'oye yëjën baë'ë. ⁸ Ba'ijënna, mësacuabi baruan bain hua'nani mai Ëjaguë cocarebare caraye beoye quëani ahojënna, quë'rë so'oña ba'i re'oto bain'ga mësacua recoyo ro'tayete achahuë. Ja'nca achajënna, yëquëna hua'nabi se'e quëaye gare beoyë. ⁹ Mësacua ba'iyete ëñacuabi yëquënana rani, mësacua yo'o yo'ojën ba'iyete yëquënani quëayë. Yëquënabi mësacuana ëñajën saijënna, mësacua jobona bojojën cohuë, cayë ba hua'na. Mësacua ro imajëna te'ntose'ena gugurini réansi'cuabi ja'an yo'oye gare jo'cani senjohuë, cayë. Riusurebare ro'tajën, te'e ruiñe ba'i Riusuni bojojën conñu cajën, mësacua ja'nca yo'ohuë cayë. ¹⁰ Riusu Zinbi guënamë re'otobi raiyete mësacua ëjojën ba'iyë cayë. Riusubi yua Jesucristo hue'eguë, ju'insi'quëre go'ya rai güesequëna, maini oiguë, bënni senjoñe beoye ba'ija'bë caguë, maire tëani saji, Riusu bënni senjoja'rën ti'anguëna.

2

El trabajo de Pablo en Tesalónica

¹ Yo'je hua'na, yëquënabi mësacuana ëñajën saijën, ro guaja saimajën baë'ë. Mësacuabi ja'anre masiyë. ² Ru'ru, Filipos huë'e jobore ba'ijënna,

baru ba'icubabi yëquënani ai gu'aye yo'ojën, ro je'o bajënna, mësacua masiyë. Yëquënani ai je'o bacuata'an, mai Riusubi ai re'oye conni, jëja recoñoa re'hua güeseguëna, mësacuana sani, huaji yëye beoye Riusu cocarebare quëani achohuë, yequëcubabi ro ënse ëaye yo'ojënna. ³ Mësacuani quëani achojën, ro huacha ye'yoma'inë yëquëna. Ro yëquëna yëse'e se'ga mësacuani ye'yoma'inë. Ro coqueye beoye ba'ijën, ⁴ Riusu yëye se'gare'ru güinareba'ru baguë cocarebare quëani achoyë yëquëna. Riusubi yëquëenate te'e ruiñe ëñaguë sëani, baguë cocareba bainre quëani achocuare maire re'huabi Riusu. Ja'nca sëani, ro bain yëye'ru quëani achoma'inë. Riusu ro'taye'ru quëani achoyë yëquëna. Baguë ñacobi ëñani, yëquëna recoyo ro'tayete masiji. ⁵ Ja'nca sëani, yëquëna hua'nabi mësacuana sani, mësacuani re'o coca coqueye beoye cahuë. Mësacua bonse bayete tëani bañu, caye beoye baë'ë yëquëna. Riusubi ja'anre masiji. ⁶ Yëquëna re'oye yo'o yo'ojën, ro bainbi yëquëna yo'ore re'oye caja'bë, gare caye beoye baë'ë yëquëna. Mësacua te'e ruiñe ëñañe, yequëcua te'e ruiñe ëñañe, ja'anre ro'taye beoye baë'ë yëquëna. Cristo raosi'cua ba'ijën, mësacuani jëja guanseye porecuata'an, ja'anre yo'omaë'ë. ⁷ Mësacua jubëte ba'ijën, mësacuani jëja guanseye beoye baë'ë. Pë'cagobi bago zin hua'nani bojora'rë ëñago cuiraye'ru mësacuani bojora'rë ëñajën cuirajën baë'ë yëquëna. ⁸ Mësacuani ai bojojën, Riusu cocarebare quëani jo'cajën, yëquëna si'a jëja mësacuani oijën, mësacuani conjën baë'ë. Yua yëquëna ai yësi'cua ruën'ë mësacua. ⁹ Yëquëna ai jëja yo'o yo'ojën ba'ise'ere ro'tayë mësacua, yo'je sanhuë. Yëquënani cuiraye mësacuani senma'inë cajën, yëquënabi yo'o yo'ojën na'ijaë'ë. Ja'nca yo'ojën, Riusu bojo cocarebare mësacuani cani achojën baë'ë.

¹⁰ Mësacuabi Riusu naconi ëñajënna, yëquëna recoyo ro'tase'e, mësacua naconi ganijën ba'ise'e, ja'anre cato, gare jucha beo hua'nabi gare te'e ruiñe yo'o hua'na se'ga baë'ë. Yequëcubabi yëquëenate gu'aye caye poremaë'ë. ¹¹ Yëquëna yihuojën case'ere mësacua masiyë. Pë'caguë yua baguë zin hua'nani bojora'rë yihuoje'ru mësacuani bojora'rë yihuojën baë'ë yëquëna. ¹² Jëja recoyo re'huaye, huaji yëye beoye ba'iyë, ja'anre cajën, mësacuani bojora'rë yihuojën baë'ë yëquëna. Gu'aye yo'oye beoye ba'ijën, Riusu yëye'ru jo'caye beoye yo'ojë'n, cajën yihuojën baë'ë yëquëna. Riusu cuencuesi'cua sëani, Riusu ba'i jobo, baguë go'sijei re'otona sani ba'ija'cua'ë mësacua.

¹³ Yëquëna hua'nabi mësacua jubëna sani, Riusu cocarebare quëani achojënna, mësacuabi te'e ruiñe achajën, mësacua recoyona re'huahuë. Ro bain ro'taye se'ga banbi. Riusu cocareba ba'iji cajën, mësacuabi achajën, recoyona re'huahuë. Ja'nca re'huajënna, Riusubi baguë yo'ore mësacua jubëna yo'oni ëñoji. Ja'nca sëani, yëquënabi ai bojojën, Riusuni surupa cajën, si'arën ba'iyë. ¹⁴ Mësacua yua Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ijënna, mësacua yija bainbi mësacuani je'o bajën, ro huaijën, gu'aye yo'ohuë, yo'je sanhuë. Riusu bain jubëan Jesucristoni recoyo ro'tacua Judea yijare ba'icua, bacua'ga judío bain si'nnesi'cua ba'ijënna, yurera güina'ru baji'i mësacuare. ¹⁵ Judío bain yua Riusu ira bain raosi'cua, Eñaguë Jesús, ja'ancuare huani senjosi'cua ba'ijën, yëquënare'ga je'o bajën, ro gu'aye huaë'ë. Ja'nca huaijën, Riusuni bojo güeseyë beoye ba'ijën, si'a bainni gu'a güejën ba'iyë bacua. ¹⁶ Yëquënabi judío bain jubë ba'ima'icuaana sani, Riusu ba'i jobona tëani sayete, ja'an cocarebare bacuani quëani achojënna, judío bainbi yëquëenate ënse ëaye yo'ohuë. Ja'nca yo'ojën, bacua gu'a jucha si'arën yo'oni re'huase'e, ja'an naconi yua ai jucha bëyoni quë'rë ta'yejeiye jucha yo'ohuë. Yo'ojënna, Riusubi bacuani bëingüë, baguë bënni senjoja'ñete yurera bacuana quëñoñe beoye jo'cabi.

Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica

17 Ja'n'rëbi, yo'je sanhuë, yëquënabi mësacuare jo'cani, zoe saima'ïñe cajën, jo'cani saë'ë. Sani, ai recoyo oijën, ai cu'e ëabi. Mësacuana se'e go'ija'ma cajën, jo'caye beoye mësacuare ro'tahuë yëquëna. 18 Mësacuana goñu cajënna, yë'ë'ga, Pablo hue'eguë, ai se'e go'iyë yëhuë. Go'iyë yëcuareta'an, zupai huatibi yëquëñate tëhuobi. 19 Mësacuanì ai ba'iyë ai bojoye huanoji yëquëñare. Mai Èjaguë Jesús in rairën ti'anguëna, mësacua naconi te'e nì'ë'cani bojoyë. Aito. Mësacuare mai Èjaguëni ëñoni, mësacuare aireba bojojën ba'iyë. Ja'anrën yo'oja'ye ai ëjoyë yëquëna. 20 Mësacua ba'iyete ro'tajën, Riusuni ëñajën, baguë naconi te'e bojojën ba'ija'cua'ë mai, ro'tajën, ai bojoyë yëquëna, Riusubi maire te'e ruiñereba ëñaja'guëre sëani.

3

1 Ja'n'rëbi, mësacuana go'iyë porema'icubi yua Atenas huë'e jobona te'e hua'na bëaye ro'tajën, Guere yo'oye'ne mai cajën, 2 Timoteore mësacuana saohuë. Yëquëna naconi Riusu yo'o conguëreba ba'iji baguë. Riusu cocareba Cristo ba'iyete quëani achoye masiji. Ja'nca masiguëna, baguëte mësacuana saohuë. Mësacua quë'rë ai ba'iyë Jesucristoni recoyo ro'tajë'ën cajën, mësacua quë'rë jëja recoñoa re'huajë'ën cajën, quë'rë bojo hua'na ruinjë'ën cajën, Timoteore mësacuare yihuoni re'huaguëte saohuë. 3 Yequëcubi mësacuare ai gu'aye yo'ojënna, mësacua jubë ba'icua te'ecuabi yequërë jëja beojën, gu'a ma'ana go'ima'ïñe cajën, baguëte saohuë. Yequëcubi yëquëñani gu'aye yo'ocuata'an, Riusubi ja'anna ai yo'o güeseji maire. 4 Yëquëñabi mësacua naconi yuta ba'ijën, yëquëna ai yo'ojën ba'ija'yete quëajën ba'nhuë. Quëajënna, ja'n'rëbi, yequëcubi yëquëna quëase'e'ru yëquëñani gu'aye yo'ojën ba'nhuë. Ja'anre mësacua masiyë. 5 Ja'n'rëbi, mësacua yuta Jesucristoni recoyo ro'taye'ne caguë, Timoteore mësacuana saohuë. Yequërë zupai huatibi mësacuare coqueni tëama'iguë caguë, yë'ë'ga huaji yëguë, mësacuana saoni senni achahuë. Coqueni tëatoca, yëquëna quëani achosë'ere mësacuanì ro guaja yo'ore'ahuë, ro'tahuë yëquëna.

6 Ja'nca ro'tani, Timoteore saojënna, mësacuana saisi'quëbi yua raji'i. Rani, mësacua bojojën ba'iyete quëaguëna, bojohuë yëquëna. Mësacua yua Jesucristoni te'e ruiñe recoyo ro'taye, mësacua yequëcuanì ai oire baye, ja'anre quëabi. Yëquëñani jo'caye beoye ro'tani, yëquëñani cu'e ëaye ba'ijënna, baguëbi yëquëñare quëabi. Yëquëna yua mësacuanì cu'e ëaye ba'iyë'ru mësacuare güina'ru cu'e ëaji, cabi. 7 Ja'nca rani quëaguëna, yëquëñabi mësacuare bojojën ba'iyë, yo'je sanhuë. Yëquëna hua'nabi yequëcua je'o base'e ro'ire ai yo'ojën, mësacuare ro'tani, jëja recoñoa re'huayë, Jesucristoni jo'caye beoye ro'tacuare sëani. 8 Mësacubi mai Èjaguëni ai ba'iyë bojojën, baguë yo'o coñe se'ga yo'ojënna, yëquëñabi yua mësacuanì bojojën ro'tayë. 9 Riusuni uajën, mësacuare quëajën, mësacuanì aireba bojojën ba'iyete cajën, yëquëna recoyo bojo huanoñe ba'iyë beorure quëaye ti'añe porema'ïñë. 10 Mësacua yua quë'rë se'e ai jëja recoñoa baja'bë cajën, Riusuni jo'caye beoye uajën, yequërë mësacua yua Cristoni recoyo ro'taye carajën ba'itoca, mësacua recoyo ro'tayete coñu cajën, mësacuana sani ëñaja'ñete Riusuni señë yëquëna.

11 Mai Taita Riusu, yua baguë Zin, mai Èjaguë Jesús naconi, bacuabi yëquëna saiyete re'huaja'bë cayë, mësacuanì ëñaja'ñete. 12 Yurera mësacuare coñete Riusuni senni achayë yëquëna. Yequëcuare oire bani si'a bainni yëreba yëye, mësacuanì yo'o güesejë'ën señë. Mësacua recoyo ro'taye quë'rë jëja bayete re'huajë'ën señë. 13 Ja'nca re'huaguëna, mai Èjaguë Jesús inguë raija'rën ti'anguëna, mësacua yua jucha gare tënosi hua'nabi jëja recoyo te'e ruiñereba

re'huani tėjisi'cuabi yua mai Taita Riusu ba'iruna nēcaye poreyē mēsacua. Baguē bainreba si'acua naconi raiguēna, ja'nca ba'iyē.

4

La vida que agrada a Dios

¹ Yureca, mēsacuani jēja yihuoni, mai Ējaguē Jesús guansese'e'ru te'e quēajēn, mēsacuani coca yihuoyē yēquēna, yo'je sanhuē. Yēquēna ye'yose'e'ru guina'ru re'o ma'ana ganijēn ba'ijē'ēn. Riusubi ēñani bojoja'guē cajēn, quē'rē se'e re'oye yo'ojēn, re'oye ganijēn ba'ijē'ēn.

² Yēquēna hua'nabi mēsacuare yihuo cocare cajēn, mai Ējaguē Jesús caye'ru yihuojēna, mēsacua masiyē. ³ Jēja recoyo te'e ruiñereba re'huasi'cua ba'ijē'ēn cajēn, gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijē'ēn, Riusu yēye'ru ba'iyē. Yequēcua naconi ro a'ta yo'oyete gare senjoni huanē yeni bajēn, ja'anre gare yo'oye beoye ba'ijē'ēn. ⁴ Ēmēcua si'acua, romi cu'ecuabi te'e ruiñe yo'ojēn, Riusu yēye'ru bagoni re'oye huejani bajē'ēn. ⁵ Bagoni ro ēa ēñañe beoye ba'ijē'ēn. Gu'a bain yo'oye'ru romigoni baye yo'oma'ijē'ēn. ⁶ Ja'nca gu'aye yo'otoca, mēsacua bain ba'icuare gu'aye yo'oyē. Ja'anre yo'oye beoye ba'ijē'ēn. Riusubi ja'anre yo'ocuanī ai jēja bēnni senjoñe ba'iji. Yēquēna ja'anrē yihuose'ere ro'tajēn, ēñajēn ba'ijēn, re'oye yo'ojē'ēn. ⁷ Riusubi maire cuencueguē, a'ta yo'oyete jo'caye, gare ro'taye beoye bajī'i. Gu'aye yo'oye beoye ba'icuare maire cuencueni re'huabi Riusu. ⁸ Ja'nca sēani, bainbi yēquēna ye'yose'ere ro achajēn, Ro bain ye'yose'e sēani güeyē yē'ē catoca, Riusu coca ye'yose'ere ro achani senjoñē.

⁹ Riusu bain jubē ba'icuare ai yēreba yējēn ba'ijē'ēn. Bacuare conjēn ba'ijē'ēn, caye ro'taguēta'an, ja'an cocare mēsacuani yihuoye banre'ahuē yēquēna. Mēsacua yua Riusu ye'yosi'cuarebare sēani, mēsacua jubē ba'icuare ai yēreba yējēn ba'ijēna, ja'anre masiyē. ¹⁰ Si'a Riusu bain Macedonia yija ba'icuare'ga ai yēreba yējēn ba'ijēn, bacuare ai ba'iyē jo'caye beoye coñē mēsacua. Ja'nca yo'ojēna, yēquēna hua'nabi mēsacuani se'e yihuoyē. Quē'rē ai ba'iyē si'a hua'nani quē'rē ta'yējeiye ai yējēn ba'ijēn, bacuare conjēn ba'ijē'ēn cayē. ¹¹ Yequēcua yo'o yo'oyete ēñajēn, ro'taye beoye ba'ijēn, mēsacua yo'o se'gare yo'ojēn, bojojēn ba'ijē'ēn. Yēquēna yihuojēn ba'ise'e'ru mēsacua yo'o ma'carēanre jo'caye beoye yo'ojēn ba'ijē'ēn. ¹² Ja'nca yo'otoca, yequēcua Cristoni ro'tamajēn ba'icuabi mēsacuani te'e ruiñe ēñajēna, yequēcua ro insiyete coye ro'tama'iñē mēsacua.

El regreso del Señor

¹³ Yo'je sanhuē, bain ju'insi'cua, gare cainsi'cua'ru ba'iyē, bacua ba'iyete te'e ruiñe quēayē yēquēna. Yequēcua Cristoni huesējēn ba'icua, bacua ota oijēn ba'iyē'ru mēsacua oima'ijē'ēn. Bacua yua Cristo ba'iyete huesēcua, se'e go'ya raiye ro'tama'icuabi bacua ju'insi'cuare ai sa'ntijēn ai ota oiyē. ¹⁴ Mai hua'nata'an, Jesús junni tonni se'e go'ya raiguēna, maibi ja'anre recoyo ro'tajēn, Jesusni bojoyē. Ja'nca sēani, Jesusni recoyo ro'tajēn gare cainsi'cua'ru ba'ijēna, Riusubi bacuare Jesús naconi huajē hua'nare go'ya rai güeseja'guē'bi.

¹⁵ Ja'nca sēani, yēquēnabi mai Ējaguē ñaca yihuoye'ru mēsacuani yihuojēn quēayē. Mai Ējaguē in rai umuguse ti'anguēna, mai hua'na huajē hua'na ba'icuabi yua ju'insi'cuabi Cristona mēni ti'añe, ru'ru ti'anma'iñē. ¹⁶ Ru'ru, guēnamē re'otobi guanseye ai jēja achoguēna, anje jubē ējaguēbi caguēna, Riusu coneta juiye achoguēna, mai Ējaguēbi te'e jēana gaje meguēna, maibi

ëñañë. Ru'ru, Cristoni recoyo ro'tajën gare cainsi'cuare huajëcuare mëani baji baguë. ¹⁷ Ja'n'rëbi yo'je, mai hua'na huajëjën ba'icuabi guënamë re'otona mëijën saiye. Bacua naconi ñë'cani, mai Ëjaguëni pico re'otona tëhuoni, baguëni bojojën, pico re'otore huahuajën, baguë naconi si'arën ba'iyë. ¹⁸ Ja'nca sëani, mësacua ja'an coca yihuose'ere ro'tajën, sa'ñeña ñaca cajën ba'ijë'ën: Jëja recoñoa re'huani ba'ijë'ën, cajën ba'ijë'ën.

5

¹ Yua mai Ëjaguë in raiye, baguë tëcahuë raiye, baguë umuguse raiye, ¿quejeito raiguë'ne? catoca, ja'anre si'a hua'nabi huesëcua sëani, mësacuani yihuoni toyaye se'e yo'oma'inë yëquëna, yo'je sanhuë. ² Mai Ëjaguë rai umuguse, yua bain ro'ta ëama'iñe ba'iguëna, yuareba te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji. Jancua ñamibi ti'añe'ru te'e jëanareba ëñoñe ba'iji. ³ Bain hua'nabi sa'ñeña: "Re'oye ba'iji maire. Huaji yëye beoye ba'ina'a" cajëna, yua ja'ansirën Riusubi bacuare huesoni si'ayete bacuana jo'caye ba'iji. Romigo zin të'ya riarën guëtabë ja'si ju'iñe'ru ba'iguëna, gare jëaye beoye ba'iji bacuare. ⁴ Ja'nca ba'icua'reta'an, mësacua yua zije re'oto ganima'icua'ë, yo'je sanhuë. Mai Ëjaguë in rai umugusere ëñajën ëjocuabi ba umuguse ti'añete quëquëye beoye ba'iyë. Jancua ñami ti'añe'ru mësacuana te'e jëana ti'anma'iji ba umuguse, yo'je sanhuë. ⁵ Mësacua si'acuabi mia re'otona ganijën, Cristo ba'iyë insise'ere ye'eni bayë. Mai hua'nabi zije re'otona ganiñe beoye ba'iyë. Cristo ba'iyete huesëye beoye ba'iyë mai. ⁶ Yequëcua ro cainsi hua'na'ru ba'iyë, ro ro'tajën ba'icua'ru ba'iyë, mai hua'nabi ja'ancua'ru ba'iyë beoye, te'e ruiñe ëñajën ëjojën ba'iñu, cayë. ⁷ Bainbi yua ñami se'ga caiñë. Bainbi jo'chana güebeye yëtoca, ñami se'ga güebeyë. ⁸ Ja'nca ba'icua'ta'an, mai hua'nabi ñatani saoye'ru ye'yesi'cua sëani, te'e ruiñe yo'ojën, Cristoni si'a recoyo ro'tajën bañuni. Ja'nca sëani, Jesucristoni recoyo ro'tajën, yequëcuani yëreba yëjën, gare caraye beoye te'e ruiñe yo'ojën, bañuni. Jesucristo naconi carajeyë beoye ba'ijën, baguëni bojojën ba'ija'cua sëani, baguë in raija'yete jo'caye beoye ëjojën bañuni.

⁹ Riusubi maire cuencueni, maini bënmi senjoñe ro'tama'iji. Mai Ëjaguë Jesucristobi maire cuencueguëna, Riusu ba'i jobona tëani saji maire. ¹⁰ Jesucristobi yë'ë bainrebare tëani baza caguë, maire ro'taguë, yua junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, maibi baguë naconi huajë hua'na ba'ija'cua'ë. Baguë in rai umuguse ti'anguëna, mai hua'nabi ju'insi hua'na ba'itoca, o huajë hua'na ba'itoca, huajë rani, baguëna ñë'cani ba'ija'cua'ë mai. ¹¹ Ja'nca sëani, mësacuabi sa'ñeña yihuojën, sa'ñeña jëja recoñoa re'hua güesejën ba'ijë'ën. Mësacua yure yo'oye'ru sa'ñeña yo'ojën ba'ijë'ën.

Pablo aconseja a los hermanos

¹² Ja'n'rëbi, mësacuani yeque cocare yihuojën cayë yëquëna. Mësacua naconi ba'icua, mai Ëjaguë yo'o case'ere yo'ocua, mësacuani yihuojën concua, bacuare te'e ruinreba ëñajën ba'ijë'ën, yo'je sanhuë. ¹³ Bacuare re'oye conjën, bacuani bojojën, te'e ruiñe sehuojën ba'ijë'ën, mësacua yihuojën concuare sëani. Ja'nca ba'ijën, mësacua'ga sa'ñeña bojojën ba'ijë'ën.

¹⁴ Ja'n'rëbi, yo'o yo'oye güecuabi mësacua jubëre ba'itoca, bacuani jëja cani achojë'ën. Yequëcuabi ñame ëyë ba'icua ba'itoca, bacuani te'e ruiñe cani achojë'ën. Ja'nji recoyo ba hua'na ba'itoca, bacuare jëja recoyo ba güesejë'ën. Si'acua mësacua jubë ba'icua're bojora'rë yihuojën, bacua jëja recoñoa re'huaye tëca jo'caye beoye conjën ba'ijë'ën.

¹⁵ Yequëbi mësacua jubë ba'icua te'eguëni gu'aye yo'otoca, baguë yo'ose'e'ru se'e go'yaye beoye gu'aye yo'oma'ijë'ën. Re'oye yo'oye se'ga ro'tajën, ja'an se'gare mësacua naconi ba'icuanì, si'a bainni jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën.

¹⁶ Si'arën bojo hua'na se'ga ba'ijë'ën. ¹⁷ Riusuni senni achajën, jo'caye beoye uajën ba'ijë'ën. ¹⁸ Mësacua ba'iyë, mësacua ma'a ganiñebi yua guaja ganiñe ba'ito'ga, Riusuni bojojën, Surupa cajën ba'ijë'ën. Riusu yëse'e sëani, mësacua Jesucristo bainreba ba'icuari ja'nca bojojën ba'ijë'ën.

¹⁹ Riusu Espiritubi yo'o yo'oye raotoca, güeye beoye ba'ijë'ën. ²⁰ Riusu cocareba raose'e ba'itoca, ja'anre gu'aye cama'ijë'ën. ²¹ Si'a coca case'ere achajën, te'e ruiñe ba'iyete masiñu cajën, re'oye ro'tajën ba'ijë'ën. Re'oye case'e ba'itoca, bojojën ba'ijën, recoñoa re'huanì bajë'ën. ²² Gu'aye ba'itoca, beoru quëñoni senjojën, achaye beoye ba'ijë'ën.

²³ Riusu yua si'a baguë bain bojocuare re'huaguë, mësacua ba'iyë, si'a yacahuëte, si'a recoyote, si'a ga'nihuëte, si'aye beoru baguë yëse'e'ru mame re'huaja'guë. Mësacua jucha si'aye quëñoni senjoguë, mai Èjaguë Jesucristo se'e raiye tēca, mësacuani bojoguë, jucha beo hua'nare re'huanì baja'guë, cayë yequëna. ²⁴ Mësacuare choisi'quëbi yua baguë canì jo'case'e'ru güina'ru yo'oja'guë'bi, tin yo'oye ro'tama'iguë sëani.

Saludos y bendición final

²⁵ Yëquëna hua'nare'ga uajën, Riusuni senni achajën ba'ijë'ën, yo'je sanhuë.

²⁶ Si'a jubë bainre'ga saludacaijë'ën. Riusuni bojojën, bacuare su'ncajën ba'ijë'ën.

²⁷ Si'a jubë bainre ñë'coni, yëquëna coca yure toyani saose'ere ëñani, bacuare quëani achojë'ën. Mai Èjaguë masi güesesi coca sëani, ja'nca mësacuani guanseni jo'cayë yëquëna.

²⁸ Mai Èjaguë Jesucristobi mësacuani bojoguë, baguë ba'iyete mësacuani caraye beoye ëñoñereba ëñoja'guë, cayë yëquëna. Ja'nca raë'ë.

San Pablobi TESALONICA

Bainni utire toyaguë, samu ba'i cocare Toyani saobi

Saludo

¹ Yë'ë, Pablo, yë'ë gajecua Silvano, Timoteo, bacua naconi, yëquë'nabi utire toyani saoyë mësacuare, Riusu bainreba Tesalónica huë'e jobo ba'icuaire. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi mësacuani bajën, ² mësacuare ëñajën cuirajë'nna, mësacua recoyo bojo huanofë ba'ijë'ën, cayë.

Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva

³ Yo'je sanhuë, mësacuare ro'tajën, Riusuni jo'caye beoye surupa cajën bojoñuni, cayë yëquëna. Mësacuabi Riusu bain quë'rë te'e ruiñe ruincuare sëani, ja'nca cayë yëquëna. Mësacuabi Jesucristoni quë'rë ai ba'iyë recoyo ro'tajën, sa'ñeña quë'rë ai yëreba yëyë mësacua. ⁴ Yëquë'nabi ja'anre ro'tajën, yequëcua Cristo bain jubëan ba'icuaana sani, mësacua ba'iyete ai bojojën quëayë yëquëna. Mësacuabi Jesucristoni recoyo ai ro'tajën, jëja recoñoa si'arën bayë, quëayë yëquëna. Yequëcuabi je'o bajën, mësacuani ai si'a jëja huacuata'an, mësacuabi yua quë'rë jëja recoñoa re'huajën, Jesucristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tayë. ⁵ Mësacuabi ja'nca yo'ojën ba'ijë'nna, gu'a bainbi mësacua ba'iyete ëñani, Riusu bënni senjoñete te'e ruiñe masiyë. Ai gu'aye yo'ojë'nna, Riusubi mësacuani te'e ruiñe ëñani, baguë ta'yejeiye jëja ba'iyete mësacuani ëñoji.

⁶ Aito. Riusubi ai re'oye yo'oye ro'taji. Mësacuare gu'aye yo'ocuanii ai yo'o güeseyë ro'taji. ⁷ Ja'nca ro'taguëbi yua mësacua gu'aye huasi'cuare sëani, mësacua ai yo'oyete quëñoni, mësacua bojo huanofëte re'huaji. Yëquë'nare'ga güina'ru re'huaye ro'taji Riusu. Mai Ëjaguë Jesús in rai umuguse ti'anguëna, ja'anre yo'oji maire. Jesucristobi si'a baguë anje jubë ta'yejeiye ba'icua naconi guënamë re'otobi toa re'otobi gaje raija'guë'bi. ⁸ Rani, Riusure huesëcua, Jesucristo bojo güese coca quëani achosë'ere gu'a güecua, ja'ancuanii ai ba'iyë ai bënni senjoni jo'caji. ⁹ Ja'nca jo'caguëna, bacuabi si'arën ai yo'ojën carajeyë. Mai Ëjaguë ta'yejeiye ba'iyë, baguë go'sijeyete ëñajën, ba Ëjaguë naconi ba'ija'ma cajën ro'tajë'nna, Riusubi bacuare saoni senjoji. ¹⁰ Mai Ëjaguëbi ja'an umugusera rani, baguë bainrebani ëñoguëna, bacuabi, yua baguëni si'a recoyo ro'tacua sëani, baguëni ai ruiñe ëñajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete bojoreba bojojën ro'tayë. Mësacua'ga bacua naconi ba'ija'cua'ë, yëquëna cocareba quëase'ere si'a recoyo ro'tasi'cua sëani.

¹¹ Ba'ijë'nna, yëquë'nabi Riusuni uajën, mësacuare caraye beoye senni achayë. Mësacuare te'e ruiñe ba'icuaire re'huajë'ën, mësacua cuencuesi ma'a ganicuare, Riusuni ujayë. Mësacua'ga, Ai re'oye yo'oñu cajën, Cristoni te'e ruiñereba recoyo ro'tajën, Mai yo'o yo'oñu cajën ba'ijë'nna, Riusubi mësacuare ai ta'yejeiye conreba conguë ba'ija'guë, cayë yëquëna. ¹² Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi Ëjaguë Jesucristo ba'iyete, baguë go'sijeyete yequëcuani te'e ruiñe masi güeseyë. Masi güesëjë'nna, baguë'ga mësacuare te'e ruiñe ba'icuaire yequëcuani ëñoji. Ëñoguëna, mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi ja'nca maire aireba conjën, maire bojo recoyo re'huajën, bacua ba'iyete ai insireba insijën ba'iyë.

2

Aclaraciones sobre el regreso del Señor

¹ Yureca, yo'je sanhuë, mai Ëjaguë Jesucristo gaje rai umuguse, maire baguë naconi ñë'ca umuguse, ja'anre mësacuani yihuoguë, quëani achoyë yë'ë. ² Yequëcubi mësacuani huacha quëajën, Mai Ëjaguë in rai umuguse ti'anbi cajën, Baguë bainre ñë'coni tējibi, cayë. Yequërë bacuabi Riusu ëñose'e'ë. Pablo sanhuëbi utire toyani quëahuë cajën, Riusu cocareba ba'iyë'ru ro coquejën quëani achojënna, mësacua huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Bacua quëayete te'e jëana ro'tama'ijë'ën. ³ Yequëcua coquejën cacua banica, gare achaye beoye ba'ijë'ën bacuare. Jesús in rai umuguse yuta ti'anma'iji. Ru'ru, gu'aye yo'ocubi Riusuni ai je'o bajën ba'ija'cua'ë. Ba gu'aguëreba ba'i ëjaguë'ga, rëi toa gojena huesëni si'aja'guë, ja'anguëbi rani, ⁴ Riusu ba'iyete, si'a bain bojojën guguriyete, ja'anre beoru ai gu'ayereba gu'aye caji. Si'a bain ta'yejeiye ëjaguë'ë yë'ë caguë, Riusu huë'ena cacani, Riusu jëja guëna seihuëna bëaye'ru bëani, Riusureba'ë yë'ë caguë, si'a jëja quëaguë ba'ija'guë'bi baguë.

⁵ Yë'ëbi mësacua naconi ba'iguë, ja'anre quëahuë yë'ë. ¿Ja'anre ro'tama'inë mësacua? ⁶ Gu'a ëjaguë yuta rani ëñoñe porema'iji. Riusu cuencuesirën ti'anguëna, ja'nrëbi, gu'a ëjaguëbi ëñoñe poreji. Mësacua yua baguëte yure ënsese'ere masiyë. ⁷ Gu'ayebi yua yahuera'rë ai ta'yejeiye ai huëiji yureña. Ja'nca huëiguëna, ba gu'aguëreba ënseni quëñorën ti'añe tëca ta'yejeiye gu'aye yo'oye porema'ija'guë'bi. ⁸ Gu'aye ënseguëte quëñorena, ja'nrëbi, ba gu'a ëjaguëbi ëñoji. Ëñoguëna, mai Ëjaguë Jesucristobi rani, baguë saiye sëcoyebi gu'a ëjaguëna huani senjoji. Baguë go'sijeyebi huesoni si'aji. ⁹ Gu'a ëjaguëbi ti'anni, zupai huatibi conguëna, ai ba'iyë ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguë, bain gare ëñama'ise'ere ëñoguë, ai ba'iyë ai coque ëayete yo'oji. ¹⁰ Yo'oni, ba huesëni carajeicuani ai coqueyereba ai gu'aye coqueji. Coqueguëna, bacuabi huesëni carajeiyë. Te'e ruiñe ba'i cocare achani bojoye gu'a güecua sëani, jëaye beoye ba'iji bacuare. ¹¹ Riusubi yua coqueye se'gare ro'tajën ba'ija'bë caguë, coque huatina jo'caji bacuare. ¹² Si'a hua'na'ga Riusu te'e ruiñereba ba'i cocare achaye güeni, gu'aye se'gana bojo ëaye ba'ijënna, Riusubi bacuani bënni senjoguë ba'ija'guë'bi.

Escogidos para ser salvados

¹³ Mësacuare cato, Riusuni surupa cajën, mësacuare jo'caye beoye bojoye bayë yëquëna, yo'je sanhuë. Mai Ëjaguëbi mësacuani ai yëreba yëguë, ru'rureba ba'isirëmbi mësacuare tëani baye ro'tabi. Baguë Espiritute raoni, mësacua carajeima'inë caguë, mësacuare tëani baji, mësacuabi baguë te'e ruiñereba ba'i cocare si'a recoyo ro'tajënna. ¹⁴ Yëquëna hua'nabi Riusu cocarebare mësacuani quëani achojënna, Riusubi baguë ba'iyete mësacuani ëñoni, mësacuani choini, mai Ëjaguë Jesucristo go'sijeyete mësacuana insireba insiji.

¹⁵ Ja'nca sëani, yo'je sanhuë, yëquëna te'e ruiñe ye'yose'e, mësacua naconi ba'ijën yihuose'e, yëquëna uti toyani saose'e, ja'anre ro'tajën, jëja recoñoa re'huani, jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁶ Mai Ëjaguëreba Jesucristo, mai Taita Riusu, ja'ancuabi maini ai yëjën, maire ai conreba conjën, maini si'arën jëja ba recoñoare re'huajënna, maibi Cristoni si'a recoyo ro'tajën, ro guaja yo'oye beoye ba'iyë, maini te'e ruiñe yihuoni achosi'cua sëani. ¹⁷ Mësacuare'ga güina'ru jëja recoñoa re'huani jo'caye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca jëja recoñoa bani, mësacua yo'o yo'oye, mësacua coca caye, re'oye se'ga ba'ijë'ën.

3

Oren por nosotros

¹ Yureca, yo'je sanhuë, yëquënate uajajën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë cocarebare besa quëani achoñu cayë. Mësacua achani bojose'e'ru, Riusu ba'iyete te'e ruiñe ëñose'e'ru, yequëcua joboanbi achani güina'ru ba'ija'bë cayë. Ja'anre uajajën ba'ijë'ën. ² Gu'a bain si'si yo'ocua'ga yëquënani je'o bajënna, yëquëna jëayete Riusuni uajajën ba'ijë'ën, ai jai jubë bainbi Riusu cocarebare ro'tama'icua sëani. ³ Ja'nca ba'icuata'an, mai Ëjaguëbi te'e ruiñe yo'oye masiji. Mësacuani yua jëja recoñoare re'huaní, gu'a ëjaguë hui'ya huaiyete mësacua jëaye conre baji. ⁴ Conni, yëquënabi mësacua ba'iyete ro'tajënna, mai Ëjaguëbi yëquënani huaji yëye beoye ro'ta güeseji. Aito. Mësacuabi yëquëna yihuoni jo'case'e'ru güinareba'ru jo'caye beoye yo'oyë. ⁵ Ja'nca yo'ojënna, Riusubi baguë yëreba yëyete quë'rë ta'yeyeiye mësacuani masi güeseguë ba'ija'guë, caguë ujayë yë'ë. Cristo jëja baye'ru bañu cajën, jëja recoñoa re'huaní ba'ijë'ën, cayë.

El deber de trabajar

⁶ Ja'n'rëbi, yëquënabi se'e mai Ëjaguë Jesucristo yihuoye'ru mësacuani yihuojën ba'iyë, yo'je sanhuë. Yequëcua Cristo bain cacuabi ñame hua'na ba'itoca, bacua naconi zi'inni ba'ima'ijë'ën. Yëquëna yihuojën case'ere yo'oma'inë bacua. ⁷ Yëquëna hua'na'ga mësacua naconi ba'isirënbi yua yo'o yo'oye güema'ë. Ja'anre mësacuabi masiyë. Ja'nca masijën, yëquëna yo'ojën ba'ise'e'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. ⁸ Mësacuabi yëquëna aon insijënna, yëquënabi ro'ijën ba'nhuë. Mësacuani ai goaja yo'o güesema'ife cajën, yëquënabi yo'o yo'ojën na'ijajjën ba'nhuë. ⁹ Mësacuani aon señe poresi'cuata'an, mësacuani senma'ë yëquëna. Mësacua yua yëquëna yo'oye'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën cajën, yëquëna hua'nabi yo'o yo'ojën ba'ë'ë. ¹⁰ Mësacua naconi ba'isirënbi yeque cocare'ga mësacuani cahuë yëquëna: Ñame hua'na ba'itoca, aon insiye beoye ba'ijë'ën, cahuë. ¹¹ Mësacua jubë ba'icua te'ecuabi ñame hua'na'ë yëquënani quëase'e baji'i. Bacuabi yo'o yo'omajën, yequëcua ba'iyete ro hui'ya senni achani ganoñë. Ja'nca quëase'e sëani, mësacuani coca yihuoni saoyë yëquëna. ¹² Mai Ëjaguë Jesucristo yihuoye'ru yihuojën, yo'o yo'oye güecua banica, bacuani ai jëja yihuoni guanseyë yëquëna. Mësacua caye beoye ba'ijën, mësacua yo'o yo'ojën, aon ro'iyete coní bajë'ën, cayë yëquëna.

¹³ Re'oye yo'oye cato, mësacua ya'jaye beoye, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën, yo'je sanhuë. ¹⁴ Mësacua jubë ba'icuabi yëquëna yure yihuoni saoyete achaye güecua ba'itoca, bacuare masini, bacuare quë'ñeni jo'cajë'ën. Quë'ñeni jo'catoca, yequërë bacua gu'a juchare ro'tani, Se'e yo'oma'ina'a cayë. ¹⁵ Je'o ëña'ne'ru bacuani ëña'ma'ijë'ën. Mësacua te'e bain ba'icua'ru ëñajjën, bacuani ai oire bajën, coca yihuojën ba'ijë'ën.

Bendición final

¹⁶ Yureca, mai Ëjaguëreba ja'ansi'quëbi bojo recoñoa huanoñete mësacuani si'arën jo'caye beoye insireba insija'guë, si'a bainni bojo güeseyë masiguë sëani. Mai Ëjaguëbi mësacua si'a jubë naconi ba'ija'guë.

¹⁷ Yë'ë, Pablo, yua yë'ë se'gabi mësacuani uti toyani, saludaguë saoyë. Si'a utire ja'nca cuencueni toyani jo'cayë yë'ë. ¹⁸ Mai Ëjaguë Jesucristobi mësacua si'acuani ai conreba conja'guë, caguë toyahuë yë'ë. Ja'nca raë'ë.

San Pablobi TIMOTEONI Ru'ru ba'i cocare toyani saobi

Saludo

¹ Yë'ë, Pablo, Jesucristo raoni jo'casi'quë'ë yë'ë. Mai Taita Riusu maire tëani baguëbi, mai Ëjaguë Jesucristo maire recoyo bojo güeseguëbi, bacuabi yua yë'ëre cuencueni, yë'ëre raoni jo'cahuë. ² Raoni jo'cajënna, më'ë, Timoteo hue'eguëna, utire toyani saoyë yë'ë. Më'ëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguë Espiritute më'ëna insini, yë'ë mamaquëre më'ëre re'huabi. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Cristo Jesús, bacuabi më'ëni caraye beoye conreba conja'bë. Më'ëni ai ba'iyë ai yëreba yëjën ba'ija'bë. Më'ëni recoyo re'o huanofëte jo'caja'bë cayë yë'ë.

Advertencia contra enseñanzas falsas

³ Yurera Efeso huë'e jobona bëani ba'ijë'ën. Yë'ëbi Macedonia yijana saiguë ba'isirën yihuose'e'ru, yure'ga güina'ru më'ëni yihuoyë. Yequëcua baru ba'icubi Riusu coca quëani jo'case'e'ru tin ye'yojënna, bacuare ënsejë'ën. ⁴ Bacuabi yua bacua ira bain ba'isi'cua coca quëani jo'case'ere ëñajën, bacua ira taita huati sanhuë ai jai jubë ba'isi'cua bacua mamiñare cuencueni re'huajën, ja'anre quëani achojënna, ja'anre yo'oma'iñe guansejë'ën. Ja'nca quëani achojën, ro guaja ye'yojën ba'iyë bacua. Bainni sa'ñeña bëiñe senni acha güeseyë. Riusu quëani jo'case'ere, Riusuni si'a recoyo ro'tayete, ja'anre ye'yojën ba'ija'bë.

⁵ Bacuani ja'an cocare guansejë'ën. Guansequëna, te'e ruiñe recoyo ro'tajën, sa'ñeña ai yëreba yëjën ba'ija'bë cayë yë'ë. Gu'aye ro'taye beoye ba'ijën, te'e ruiñe Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën bojoja'bë cayë. ⁶ Yequëcubi tin ro'tajën, bain naconi ro guaja senni achajën, ro ro'tajën, yi'o coca se'ga cani achojën ba'iyë. ⁷ Bacuabi Riusu ira coca jo'case'ere ye'yoye yëcuata'an, bacua coca ye'yoyete huesë hua'na ba'iyë. Bacuabi ro jëja quëani achojën, ro huesëjën cayë.

⁸ Bainbi Riusu ira coca jo'case'ere te'e ruiñe quëani achonica, re'oye ba'iji ba coca. Ja'anre masiyë mai. ⁹ Ja'nca ba'iyeta'an, si'a coca guanseni jo'case'ebi re'o bainni ënseye beoye ba'iji. Gu'a bain se'gani ënseye caji. Ëja bainbi guansejënna, gu'a bainbi tin yo'ocua'ë. Ro bacua yëse'e'ru ai hui'ya huaiyë. Riusu yëye'ru yo'oye güejën, baguë ba'iyete senjojën ba'iyë bacua. Bacuabi bacua pë'caguë sanhuëni, yequë bacua bainni huani senjoñë bacua. ¹⁰ Romi huëani, ëmë huëani, sa'ñeña yahue bacua ba'iyë. Gaje ëmëcubi sa'ñeña ro a'ta yo'ojën ba'iyë. Bainre zeanni, jianni sajën ba'iyë. Ro coquejën cacua ba'iyë. Yequëcua yo'ose'ere ëñajën, ro coquejën yi'o coca cayë. Te'e ruiñe ye'yoni jo'case'e'ru, ai ba'iyë ai tin yo'ocua ba'iyë bacua. Ja'an yo'oye ba'iguëna, Riusu ira coca jo'case'ebi ënseye ba'iji. ¹¹ Te'e ruiñe ye'yoni jo'case'ere cato, Riusu cocareba quëani jo'case'e ba'iji. Ja'an coca, mai Ta'yejeiye Ëjaguë bojo güese coca, ja'an cocarebare yë'ëna jo'cabi Riusu, bainni quëani achoyete.

Gratitud por la misericordia de Dios

¹² Yë'ë'ga mai Ëjaguë Jesucristoni ai bojoguë, baguëni surupa cayë yë'ë. Yë'ëre re'oye ëñani, baguë cayë'ru te'e ruiñe yo'oguëte yë'ëre yua baguë yo'o

conguëre cuencueni re'huaguëna, ai bojoyë yë'ë. ¹³ Yë'ë hua'guë ja'anrë ba'isi'quëbi Cristoni gu'aye cani, baguëni je'o basi'quëreta'an, Riusubi yë'ëni ai yëreba yëguë baji'i, Cristoni ro'tama'iguë ro huesëguë yo'osi'quëre. ¹⁴ Ja'nca ba'isi'quëreta'an, Riusubi yë'ëni ai ta'yejeiye ai caraye beoye conreba conbi. Ja'nca conguëbi yë'ëni Jesucristote si'a recoyo ro'ta güesebi. Bainni ai yëguëte yë'ëre re'huabi. Jesucristona ñë'cani zi'intoca, ja'nca maire yo'oji Riusu.

¹⁵ Ën coca te'e ruiñe ba'i coca'ë. Si'a bainbi ro'tani ba'ire'ahuë: Cristo Jesubi ën yijana raiguë, gu'a bain si'si recoñoa bacuare mame re'huani baye ro'tabi. Si'a gu'a bainre ëñato, yë'ëbi quë'rë gu'aguëreba ba'iyë.

¹⁶ Ja'nca ba'iguëreta'an, Riusubi yë'ëni ai oiguë conreba conbi. Ro gu'a recoyo basi'quëreta'an, yë'ëre mame recoyo re'huani, baguë bojora'rë ëjoni re'huayete masi güesebi. Yequëcua baguë naconi si'arën ba'ija'cua, ja'ancuabi yë'ë ba'iyete ëñani, baguë te'e ruiñe yo'ose'ere masini, Jesucristoni si'a recoyo ro'taja'bë caguë, ja'nca yë'ëre mame re'huabi Riusu. ¹⁷ Yureca mai Ta'yejeiyereba Ëjaguë carajeima'iguë, bain ñacobi gare ëñama'iñe ba'iguë, gaña hua'guë, ja'an Riusuni si'arën jo'caye beoye te'e ruiñe ëñajën bañuni. Si'a bainbi baguë ta'yejeiye ba'iyete masija'bë. Ja'nca ra'ë.

¹⁸ Yë'ë mami Timoteo, yë'ëbi coca guanseni, më'ëna jo'cayë. Cristo bainbi më'ëre ëñajën, Riusuni conja'ñete masijën, më'ëre quëani jo'cahuë. Bacua quëani jo'case'e'ru güina'ru më'ëni yure quëani jo'cayë yë'ë. Ja'an coca quëani jo'case'ere ro'tani, jëja recoyo re'huani, Cristoni jo'caye beoye te'e ruiñe conguë ba'ijë'ën. Jesucristobi më'ë recoyo mame re'huaguëna, më'ë recoyo ro'tayete gare jo'cama'ijë'ën. Te'e ruiñe yo'oguë, huacha yo'oye beoguë ba'ijë'ën, më'ëni cani yihuoyë yë'ë. ¹⁹ Yequëcuabi Jesucristoni recoyo ro'tani, ja'nrebi, Riusu ba'iyete güejën, ro huachä yo'ojën, Riusu ba'iyë go'iyë ro'tani ro jo'cani senjohüë. ²⁰ Ja'ancuare cato, Himeneo, Alejandro, ja'an hue'ecuabi ja'nca yo'ojën, Riusu ba'iyete ro jo'cani senjohüë. Riusu ba'iyete gu'aye cama'iñe ye'yeja'bë caguë, bacuare zupai huatina jo'cahuë yë'ë.

2

Instrucciones sobre la oración

¹ Yureca, ru'ru, Riusuni senni achaye, Riusuni ujaye cato, si'a bainre ro'taguë, jo'caye beoye ujaguë, bacuare Riusuni surupa cajë'ën. ² Bain ta'yejeiye ëja hua'nare'ga, si'a ëja bainre ro'taguë, si'a jëja Riusuni ujajën ba'ijë'ën. Ja'nca ujajën, caraye beoye bojojën, recoyo re'o huanofñe ba'iyë mai. Riusu guanseni jo'case'e'ru te'e ruiñereba yo'ojën ba'iyë mai, ja'nca ujajën ba'itoca. ³ Mai Riusu maire tëani baguëbi mai te'e ruiñe yo'oyete ëñani, maini bojaji. ⁴ Baguë yua si'a bainre ro'taguë, bacuani tëani baye ai yëji. Te'e ruiñe ba'i cocare recoyo masija'bë caji. ⁵ Mai Taita Riusu yua gañaguë'bi Riusu ba'iji. Maibi gu'aye yo'ojënna, Jesucristo Raosi'quë se'gabi Taita Riusuna ti'anni, baguëni senni achacaiye poreji maire. ⁶ Si'a bain gu'a jucha zemosi'cua yua guënamë re'otona tëani ba'ija'bë caguë, mai jucha ro'ire junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, Riusu yësirën ti'anguëna, Riusubi si'a bainre guënamë re'otona tëani baza caguë, Jesucristote maini ëñobi. ⁷ Ja'nca ëñoguë, Riusubi yë'ëre cuencueni, baguë cocareba quëani achoguëte yë'ëre re'huabi. "Judío bain jubë ba'ima'icuana sani, yë'ë te'e ruiñe ba'i cocare ye'yojajë'ën" caguë, yë'ëre bacuana raobi Riusu, bacua recoñoa ro'taye masi güesequëte. Ro coquemai'ñe yë'ë. Te'e ruiñe cayë.

⁸ Ja'nca sëani, Riusuni te'e ruiñe recoñoa ro'tacua, si'aruan ba'icua yua sa'ñeña bëiñe beoye Riusuni ujajën ba'ija'bë cayë yë'ë. ⁹ Romi hua'nare'ga

yihuoguë cayë yë'ë. Bacua cañare re'oye ëñoñe ju'ijën, ai ro'i cañare ju'imajën ba'ija'bë cayë. Raña ye'ani, ai ro'í pë'npëbëan yo'oma'ija'bë. Me'najei sinjobëan ye'ani tonja'bë. Ganjo reye, guëna yi'yo ñejën ba'iyë, ja'anre ai ro'iyë beoye zoa curibi perlara'carëan, ja'anbi re'huaye beoye ba'ija'bë. Ai ro'iyë ba'i cañare ju'imajën ba'ija'bë. ¹⁰ Re'oye yo'oye, bainre coñe, ja'an se'gare ro'tajën ba'ija'bë, Riusu bain casi'cua ba'itoca. ¹¹ Romi hua'na'ga ye'yo cocare achani Jaë'ë cajën ba'ija'bë. Gue cayë beoye ye'yeni ba'ija'bë cayë. ¹² Romi hua'nabi bainni ye'yoye yëtoca, ëmëcuani guanseye yëtoca, bacuare ënejë'ën. Cayë beoye ba'ija'bë cayë. ¹³ Riusubi bainre re'huaní jo'caguë, ru'ru Adanre re'huaguëña. Ja'nrebi yo'je, Evate re'huaguëña. ¹⁴ Zupai huatibi coqueguëna, Adanbi gu'aye yo'omaquëna, Eva se'gabi coque güesego bacoña. Riusu guanseni jo'case're achama'igobi gu'a juchana zemosi'co bacoña. ¹⁵ Ba'isi'coreta'an, romigobi zin hua'nare të'ya rani, Riusuni congo ba'igona, Riusubi bagoni tëani baja'guë'bi. Jesucristoni si'a recoyo ro'taye, bainni ai yëye, te'e ruiñe ro'taye, gu'aye yo'oye beoye ba'iyë, ja'n cara'ru jëja recoyo caraye beoye yo'otoca, Riusubi bagoni tëani baja'guë'bi.

3

Cómo deben ser los dirigentes

¹ Ën coca te'e ruin coca ba'iji: Bainguëbi Cristo bainreba jubë ëjaguë ba'iyë yëtoca, ai re'oye ro'taguë ba'iji baguë. ² Cristo bainreba jubë ëjaguëbi yua gu'aye yo'oye beoye ba'ija'guë. Te'e rënjo hua'goni huejasi'quë ba'ija'guë. Te'e ruiñe ba'i ma'a se'gana ganija'guë. Te'e ruiñe ro'taguëbi gu'anare pa'roma'ija'guë. Te'e ruiñereba yo'ore yo'oguë ba'ija'guë. Baguë huë'ena raicuaní ai bojoguë saludani, ai re'oye cuiraguë ba'ija'guë. Yi-huo coca ye'yoye poreguë ba'ija'guë. ³ Jo'cha güebemaquë ba'ija'guë. Bain be'rumaquë ba'ija'guë. Bojora'rë yihuoguë, bainni bojo güeseguë se'ga ba'ija'guë. Curi ba'ëayete ro'tamaquë ba'ija'guë. ⁴ Baguë te'e bainre te'e ruiñe cuiraguë ba'ija'guë. Baguë zin hua'nani guanseto, Jaë'ë caní te'e ruiñe yo'o yo'ojën ba'ija'bë. ⁵ Baguë te'e bainre te'e ruiñe cuiraye huesëguë ba'itoca, ¿queaca Riusu bain cuiraye poreguë'ne? ⁶ Rëño ñë'serë se'ga mame recoyo re'huasi'quë ba'ima'ija'guë. Yequërë baguë se'gare'ru huanoguëna, zupai huatí bënni senjoja'ñe'ru baguëni bënni senjoji Riusu. Ja'nca sëani, zoe ba'iyë mame recoyo re'huasi'quë ba'ija'guë. ⁷ Yequëcua Cristo bain jubë ba'ima'icuabi baguëni re'o bainguëre'ru ëñajën ba'itoca, re'oji. Ja'nca ba'itoca, baguëte Gu'a bainguë ba'iyë cama'iñë. Zupai huatibi coqueguëna, baguëte gu'a bainguë'bi cayë porema'iñë.

Cómo deben ser los diáconos

⁸ Cristo bain jubë concuare cato, te'e ruiñe yo'ocua ba'ijën, coqueyë beoye ba'ija'bë. Jo'cha güebemajën ba'ija'bë. Yequëcua bayete ëa ëñañe beoye ba'ija'bë. ⁹ Riusu te'e ruiñe ba'i cocare quëani achojën, jo'cayë beoye te'e ruiñe recoyo ro'tajën ba'ija'bë. ¹⁰ Ru'ru, bacua yo'o yo'oyete bojora'rë ëñani masijë'ën. Re'oye yo'otoca, re'oji. Cristo bain jubëre concua ba'ija'bë. ¹¹ Bacua rënjo sanhuëre cato, te'e ruiñe recoyo ro'tajën ba'ija'bë. Ro yi'o cocare quëani achomajën ba'ija'bë. Re'oye sehuoni te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'bë. Te'e ruiñe yo'ocua si'arën ba'ija'bë bacua rënjo sanhuë. ¹² Cristo bain jubëre congüëbi te'e rënjo se'gani huejasi'quë ba'ija'guë. Baguë te'e bainre te'e ruiñe ro'taguë cuiraja'guë. Baguë zin hua'nani guanseto, Jaë'ë caní te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'bë. ¹³ Re'oye yo'o yo'ocuabi quë'rë ëja bain ruinjëna,

yequëcuabi bacuare ai ruiñe ëñañë. Ëñajënna, si'a jëja Jesucristoni si'a recoyo ro'tayete yua huaji yëye beoye caye poreyë.

La verdad revelada de nuestra religión

¹⁴ Yureca, mami, më'ëni utire toyani saoguëta'an, besa më'ëni ëñaguë saiyë ro'tayë yë'ë. ¹⁵ Ja'nca ro'taguëbi yua besa saima'itoca, yure yihuoni toyase'ere ëñani, mai ba'iyë, Riusu bainreba jubë naconi yo'ojën ba'iyë, ja'anre masini yo'ojë'ën. Mai Taita Riusu te'e bain, ba jubëte cayë yë'ë. Riusubi bacuare re'huani jo'caguë, baguë te'e ruiñe ba'i coca quëani achoja'cuare cuencueni re'huabi. Gare huacha cocare sa'ñeñe cayë beoye ba'ija'bë caguë, baguë bainreba ba'i jubëte re'huani jo'cabi. ¹⁶ Mai hua'nabi Riusu te'e bain ba'ijën, baguë ta'yejeyereba yo'oni jo'case'ere si'a recoyo ro'tajënna, yequëcuabi gu'aye cayë porema'inë. Ja'an yo'oni jo'case'e ñaca ba'iji: Riusubi yua bain ga'nihuë baguëbi maini ëñobi.

Ëñoguëna, Riusu Espiritubi baguë te'e ruiñe ba'iyete quëani achobi. Quëani achoguëna, guënamë re'oto yo'o concuabi baguë, Cristo hue'eguëni ëñahuë.

Ëñajënna, Riusu cuencueni raosi'cuabi si'a bain joboanna sani, baguë ba'iyete quëani achohuë. Quëani achojënna, si'a yija ba'icuabi baguëni si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi yua guënamë re'otona baguëte mëani bajì.

4

Los que se apartarán de la fe

¹ Riusu Espiritubi ën cocarebare maini te'e ruiñe yihuoni jo'cabi. Jë'te, yequëcua Cristoni si'a recoyo ro'tasi'cuabi yua zupai huatini yo'o conjën ba'ija'cua'ë. Coquecua, gu'a huati hua'i, ja'ancuabi rani, coqueye ye'yojënna, bacuabi achani, bacuani be'teni conjën saiyë. ² Coque huati sëani, bain coquecuabi ye'yoyë. Bacua yua re'oye yo'oye gare huesëcua'ë. Gu'a jucha yo'oye gare huanofë beoye ba'iyë bacua recoñoare. ³ Ja'nca ba'ijën, bainbi huejaye yëjënna, ënseyë. Te'e aon macaña aiñe gu'aji cayë. Cacuata'an, Riusubi si'a aon aiñete re'huani jo'cabi. Baguë bain Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua te'e ruiñe ba'i coca ye'yesi'cua, bacuabi ru'ru surupa cajën bojojën, ja'nrebi, aon re'huani jo'case'ere aiñe bayë. ⁴⁻⁵ Si'aye Riusu re'huani jo'case'e sëani, aiñe re'oye ba'iji. Gu'aye cama'inë ba'iji. Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, aiñe re'oji caji. Ja'nca sëani, Riusu bainbi Riusuni surupa cajënna, aiñe re'oye ba'iji.

Un buen siervo de Jesucristo

⁶ Më'ë yua te'e ruiñe ba'i coca se'gare ro'taguë ba'iyë. Riusu coca cani jo'case'ere ëñaguë, te'e ruiñe ye'yesi'quë ba'iyë më'ë. Ja'nca ye'yesi'quëbi yua Cristo bain ba'icua, mai yo'je sanhuë caguë, ja'ancuani yë'ë coca yihuose'ere quëani achotoca, mai Èjaguë Cristo Jesusni ai ruiñe congüë ba'iyë më'ë. ⁷ Ja'nca yo'oni, ro bain ira cocare quëani achojënna, achaye beoye ba'ijë'ën. Riusu ba'iyë'ru ba'iguë, si'a jëja jo'caye beoye Riusu yihuoguë ba'ise'ere yo'ojën ba'ijë'ën. ⁸ Mai yo'o yo'oyebi jëja ga'nihuë re'huajënna, re'oye ba'iji. Ba'iguëta'an, Riusu naconi jo'caye beoye coñe, ja'an yo'oyebi jëja recoyo re'huajënna, quë'rë ai ba'iyë ai re'oye ba'iji maire. Ja'nca ba'itoca, yurera ba'iyë, Riusu ba'i jobo insija'ye, ja'anbi yua maire caraye beoye ba'iji. ⁹ Te'e ruiñera case'e ba'iji. Si'acuabi achani, si'a recoyo ro'tajën ba'ija'bë. ¹⁰ Te'e ruiñe case'e ba'iguëna, jo'caye beoye jëja yo'o yo'ojën, Riusuni conjën ba'iyë. Mai Taita Riusubi huajëguë ba'iguëna, baguëni si'a jëja recoyo ro'tajën, baguë

naconi si'arèn ba'ija'yete jo'caye beoye èjojèn ba'iyè mai. Si'a bainbi gu'a juchana zemosi'cua ba'ijènna, Riusubi baguè ba'i jobona tèani baye yèji. Baguèni si'a recoyo ro'tatoca, bainre ai bojoguè, bacuare tèani baji.

¹¹ Ja'an coca yihuose'ere yequècuani ye'yoye guansejè'èn. ¹² Mè'è yua bonsèguè se'gabi yihuoguèna, yequècuabi mè'èni te'e ruiñe ro'tajèn èñama'ñè. Ja'nca èñama'ijènna, bacuani èja banguè sehuoye'ru re'oye sehuojè'èn. Mè'è coca caye, mè'è re'o ma'a ganiñe, yequècuani ai yèreba yèye, mè'è recoyo ro'taye, mè'è te'e ruiñe ba'iyè, ja'anre si'a Cristo bainni èñoguè ba'ijè'èn. Bacuabi èñani, mè'è ba'iyè'ru gūina'ru ba'ija'bè cayè yè'è. ¹³ Riusu cocareba toyase'ere èñani, bain jubèanni cani achoguè ba'ijè'èn. Riusu cocarebare bainni yihuoni, bainni ye'yoguè ba'ijè'èn. Yè'è tí'añe tèca ja'nca yo'oguè ba'ijè'èn. ¹⁴ Mè'è yo'o yo'oye, Cristo bain èjaguè ba'iyè, ja'anna Riusubi mè'è masiye yo'oguète te'e ruiñe re'huabi. Baguète coca quèacuabi ja'anre mè'èni quèani masi gūesejènna, Cristo bain ira èjacuabi bacua èntè sarañate mè'èna pa'roni ujajènna, Riusubi mè'ère cuencueni re'huabi. Ja'nca re'huasi'què sèani, gare te'e ruiñe yo'oye se'ga ba'ijè'èn. ¹⁵ Mè'è cuencuesi yo'ore yua si'a jèja jo'caye beoye yo'oguè ba'ijè'èn. Ja'nca yo'oguèna, si'acuabi mè'èni èñani, mè'è re'oye yo'oguè ba'iyete masiyè. ¹⁶ Mè'è ba'iyete, mè'è re'o ma'a ganiñete re'oye èñaguè ba'ijè'èn. Mè'è coca ye'yoye'ga re'oye èñaguè ba'ijè'èn. Ja'nca yo'otoca, Riusubi mè'ère, mè'è bain achacuare baguè ba'i jobona tèani baji.

5

Cómo portarse con los creyentes

¹ Iracuare bèinjèn cama'iguè ba'ijè'èn. Mè'è pè'caguè sanhuè èñañe'ru ba'iguè, bacuani yihuo coca quèani achoguè ba'ijè'èn. Bonsècuare cato, mè'è yo'jècuare èñañe'ru ba'ijè'èn. ² Romi iracuare cato, mè'è mamá sanhuè're'ru èñaguè ba'ijè'èn. Romi zin hua'nare cato, bacuare te'e ruiñe recoyo ro'taguè, mè'è yo'jècuare'ru èñaguè ba'ijè'èn.

³ Hua'je romicuabi bonse beo hua'na ba'itoca, bacuare te'e ruiñe èñaguè conjè'èn. ⁴ Hua'je hua'gobi yua zin hua'na o naje hua'na batoca, bacuabi yua bagoni cuiraye ru'ru ye'yeja'bè, Riusu case'e'ru ba'iyè. Bacua te'e bain, bacua pè'caguè sanhuè, bacua ahuro sanhuè, bacuare cuirajèn ba'ija'bè. Ja'nca yo'otoca, bacua pè'caguè sanhuè insijèn ba'ise'ere go'yayè. Go'yajènna, Riusubi ai re'oye èñani bojoi. ⁵ Hua'jègo bonse beo hua'go, cuiracua beogo, ja'angobi Riusu cuiraye se'gare èjogo ba'igo. Riusu conète jo'caye beoye senni achago ba'igo bago. ⁶ Hua'je hua'gobi ro bago yèse'e se'gare èa èñani yo'otoca, Riusuni recoyo ro'taye huanofne beoye ba'iji bagore. ⁷ Ja'ango ba'iyè'ru ba'icua ba'itoca, te'e ruiñe ba'i ma'a se'gana ganijèn ba'ija'bè caguè, bacuani coca yihuoguè quèajè'èn. ⁸ Yequècua bacua bainre cuirama'icua ba'ito, bacua te'e bainre cuiraye güecua ba'ito, bacuabi yua bacua recoyo ro'tayete jo'cani senjocua ba'iyè. Cristoni si'a recoyo ro'tama'icua'ru què'rè gu'aye yo'ocua'ru ba'iyè.

⁹ Cristo bain bonse insise'ebi hua'je hua'goni cuirani contoca, bago mamire bacua uti pèbèna toyani batoca, ru'ru sesenta tècahuèan baye ba'ija'go. Te'e ènjèni huejasi'co ba'ija'go. ¹⁰ Re'oye yo'o yo'osi'co ba'ija'go. Bago zin hua'nare re'oye irosi'co ba'ija'go. Tincuabi rajijènna, bacuare re'oye cuirasi'co ba'ija'go. Riusu bain cuencuesi'cuare cuirani consi'co ba'ija'go. Ai yo'ojèn ba'icuan consi'co ba'ija'go. Ja'an yo'ogo ba'ise'e, yeque yo'ogo ba'ise'ere yo'osi'co ba'itoca, bagote re'oye èñani conjè'èn.

11 Romi hua'je hua'na sesenta tēcahuēan ti'anma'icua ba'itoca, Cristo bain curi insise'ebi cuiraye conma'ijē'ēn. Yequērē ěmē huēani huejaza cajēn, Cristote jo'cani senjoma'iñē. 12 Ja'nca yo'otoca, Cristo bain jubēni ru'ru cani jo'case'e, Se'e huejama'iñē cajēn ba'ise'e, ja'anre'ru tin yo'o'jēn, gu'a juchana go'ijēn gu'ajaiyē. 13 Gu'ajani, bain huē'eñana sani, ro hui'ya hue'seña nēca ganocua ruiñē. Ja'nca ruinjēn, quē'rē gu'aye yo'o'jēn, bain yo'oyete ro hui'ya quēani achojēn, caraye beoye yo'oyē. Bacua besa cocare quēani achoye beoye ba'ire'ahuē. 14 Ja'nca sēani, romi hua'je hua'na irama'icuabi se'e huejatoca, re'oye ba'iji. Zinre bajēn, bacua huē'eñare ēñajēn cuirajēn ba'ija'bē. Ja'nca yo'otoca, maini je'o bacuabi maire gu'aye caye porema'iñē. 15 Yequēcua romi hua'je hua'nata'an, yua Cristo ma'a ganiñete ro jo'cani senjoni, yua zupai huatina be'tejaē'ē.

16 Yureca, Cristoni si'a recoyo ro'tacua, ěmēcua, romicua, bacua te'e bain romi hua'je hua'na batoca, bacuare cuirani conjēn ba'ija'bē. Cristo bain jubēni cuirā güesema'ija'bē cayē. Ja'nca cuirajēn contoca, Cristo bain jubēni yequēcua romi hua'je hua'na bonse beo hua'na ba'icua, cuiracua beo hua'na, ja'ancuani cuirani coñe poreyē.

17 Cristo bain jubē ira ējacua, ai re'oye yihuojēn ba'icua, ja'ancuare quē'rē te'e ruiñe ēñani, bacuare quē'rē re'oye cuirajēn, bacuani re'oye ro'ijēn ba'ijē'ēn. Riusu cocarebare quēani achojēn, bainni te'e ruiñe yihuojēn, gu'ajeiye beoye yo'o'jēn ba'itoca, ja'nca conjēn cuirajēn ba'ijē'ēn. 18 Riusu coca toyani jo'case'ebi ñaca caji: "Toro hua'guēni aon yo'ore yo'o güeseguē, baguē yi'obote gueonma'ijē'ēn. Ja'an aonre ain'aguē" caji. Cani, se'e yeque quē'ro toyani jo'case'e ba'iji: "Yo'o conguēbi yo'o yo'oguēna, baguēna ro'iyē bayē mai" caji. Ja'nca cani jo'case'e sēani, Cristo bain jubē ējacuare re'oye conjēn ba'ijē'ēn.

19 Yequēbi ira ējaguēte gu'aye catoca, ru'ru, samucua o samutecua baguē gu'aye yo'ose'ere ēñasi'cua, bacuabi baguē gu'aye yo'ose'ere quēani achoja'bē. Te'eguē se'gabi achotoca, ba gu'aye case'ere achama'ijē'ēn. 20 Gu'a jucha yo'ocua ba'itoca, bacua si'acuani, bain jubēni achajēnna, bēiñe yihuoni cajē'ēn. Yequēcuabi güina'ru yo'oma'iñē caguē, ja'nca cajē'ēn. 21 Yureca mē'ēni se'e yihuoyē yē'ē. Riusu, Cristo Jesús, guēnamē re'oto yo'o conca, bacuabi achajēnna, ai yihuoreba mē'ēni yihuoyē yē'ē: Yē'ē yure cani toyase'e si'aye jo'caye beoye yo'oguē ba'ijē'ēn. Yequēcuare quē'rē gu'aye ēñaguē, yequēcuare quē'rē re'oye ēñaguē, bacuare quē'rē ta'yejeiye conni cuiraye yo'oma'ijē'ēn. 22 Bainguēbi Cristo bain ējaguēre runza catoca, baguēte Cristo bain ējaguēte te'e jēana re'huama'ijē'ēn. Mē'ē ěntē sarañare baguēna te'e jēana pa'roni re'huama'ijē'ēn. Baguē recoyote ēñani masijē'ēn ru'ru. Te'e jēana re'huatoca, yequērē gu'a jucha yo'osi'quēre conguē ba'ima'iguē mē'ē.

23 Mē'ē guētabē raure baguē sēani, oco se'gare uncuma'ijē'ēn. Jo'cha re'co choa ma'carē uncuri huajējē'ēn.

24 Yequēcuabi gu'a recoñoare bajēnna, bainbi guaja beoye ēñani masiyē. Riusubi bacua gu'a juchare ēñani, baguē bēnni senjo umuguse tēca ējoji. Yequēcuabi gu'a recoñoare bajēnna, bainbi jē'te se'ga ēñani masiye poreyē. 25 Güina'ru, yequēcuabi re'oye yo'oye ba'ijēnna, bainbi guaja beoye ēñani masiyē, te'e ruiñe masi güesese'e sēani. Yequēcuabi yahuera'rē re'oye yo'oyeta'an, jē'te masi güeseji. Riusu bainbi te'e ruiñe masiye poreyē.

6

1 Yo'o conjēn ba'icuabi bacua ējacuani ai ruiñe ēñajēn, bacua guanseyete güeye beoye yo'o'jēn ba'ija'bē. Yequēcuabi Riusu ba'iyete, mai coca ye'roni

yihuoyete, ja'anre gu'aye cama'iñe cajën, ja'nca yo'ojën ba'ija'bë. ² Bacua ëjacuabi Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, bacuani gu'aye ëñama'ija'bë, bacua te'e bain sëani. Què'rë re'oye bacuani yo'o conjën ba'ija'bë. Ëjacua'ga Cristo bainni ai yëreba yëjën, bacuani insiye conjënna, bacua yo'o conjën ba'icuari bacuani què'rë re'oye yo'o conjën ba'ija'bë. Ja'anre më'ëni yihuoguëna, më'ë'ga si'acuani ye'yoni, quëani achoguë ba'ijë'ën.

La verdadera riqueza

³ Bainguëbi tin cocare coqueye ye'yoni, mai Ëjaguë Jesucristo te'e ruiñe ba'i cocare, mai recoyo ro'tajën ye'yoyete ja'anre güeye catoca, ⁴ ja'anguë yua ro baguë se'gare'ru aireba huanoguëna, ro huesë ëaye ba'i hua'guëbi caji. Gu'a recoyo baguëbi ro bëin cocare cani achoye yëguë, yequëcuani je'o ba güeseji baguë. Ja'an cocare cani achoni tonguëna, baguëte achacuabi mai ba'iyete ro ëa ro'tajën ba'iyë. Gu'aye yo'oyete maire huacha ro'tajën ba'iyë. Maini ai hui'ya jayajën ba'iyë. Maire gu'a hua'nare'ru ëñañë. ⁵ Ja'nca coqueye ye'yoji baguë. Ye'yoguëna, yequëcua te'e ruiñe recoyo ro'taye beocua, ja'ancuabi yua bëin cocare jo'caye beoye quëani achoyë, ro ro'tajën ba'icua sëani. Ja'ancuabi mai recoyo ro'tayete ëñajën, maire gu'aye ro'tajën, jaya coca maire quëayë: Bonse baye se'gare recoyo ro'tajën ba'iyë, maire gu'aye cayë bacua. Ja'anre cacua ba'itoca, quëñëni saijë'ën. ⁶ Ja'nca ro'tacuata'an, maibi recoyo ro'tajën, bojo recoyo huanofete bayë mai. Ja'nca bajën, ai ba'iyë ai bojoreba bojoyë mai. Maibi se'e bonsere bañu cama'itoca, ai bojojën ba'iyë mai. ⁷ Ën yijana të'ya raisi'cua ba'ijën, ¿gue bonse naconi rate'ne mai? Bañë. ⁸ Mai aon aiñe, mai caña ju'iyë, ja'an se'gare batoca, maibi bonsere se'e yëma'iñë. ⁹ Ja'nca ba'iyeta'an, bainbi bonse, curi, ai ba'iyë ai bëyoni baza catoca, ro coquesi'cua ruiñë bacua. Bacuabi ro ro'tajën, ro ëa ëñajën ba'icua ruinjën, ro guaja ganijën, bacua gu'a juchana to'iñë. Ro huesëni carajeiyë. ¹⁰ Ja'nca sëani, maibi curire ai yëtoca, què'rë ai ba'iyë ai gu'a hua'na'ru ruiñë mai. Yequëcuabi Cristoni si'a recoyo ro'tani, ja'n'rëbi, curire aireba yëni, ja'n'rëbi jë'te, bacua recoyo ro'tayete jo'ceni senjohuë. Ja'nca senjojën, ai ja'si yo'oye ba'icua ruinjën, recoyo se'gare ai aireba oijën ba'ë'ë.

La buena lucha de la fe

¹¹ Ja'nca ba'ijënna, më'ë'ga, Riusu bainguë sëani, ja'anre baye ro'taye beoye quëñëjë'ën. Ñaca se'gare si'a recoyo senjën ba'ijë'ën: Te'e ruiñe ba'i recoyo ro'taye, Riusu ba'iyë'ru ba'iyë, Cristoni si'a recoyo ro'taye, si'acuani aireba yëye, jëja recoyo baye, bainre bojoguë coñe ja'anre yëguë, më'ë porese'e'ru recoyona re'huanu bajë'ën. ¹² Si'a jëja Cristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'taguë ba'ijë'ën. Si'arën ba'iyë'ru re'huanu conu bajë'ën. Riusubi më'ëre ja'anna choji'i. Më'ëbi Cristoni re'oye sehuoguëna, ai jai jubë bainbi më'ë recoyo ro'ta cocare achani masihuë. ¹³ Ja'nca sëani, Riusu, si'aye re'huanu huajë güeseguë, Jesucristo, Poncio Pilatona re'oye sehuosi'quë, ja'ancuabi yë'ëre achajënna, më'ëni ñaca guanseni jo'cayë yë'ë. ¹⁴ Riusu guanseni jo'case'ere caraye beoye achani yo'oguë ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Jesucristo in rai umuguse, maini ëñojai umuguse ti'añe tëca, huacha yo'oye beoye te'e ruiñe yo'oguë ba'ijë'ën. ¹⁵ Riusu cuencuesirën ti'anguëna, Jesucristobu maini se'e ëñoñe ba'iji. Mai Ta'yejeiyë Ëjaguë Riusuni ai bojojën, baguëte ai bojojën cayë. Mai què'rë ta'yejeiyereba ba'iguëbi si'a ën yija ëjacua'ru què'rë ta'yejeiyë ba'iguë'bi ba'iji. ¹⁶ Baguë se'gabi ju'iñe beoye ba'iji. Go'sijeiyë ba'iguëbi ai ta'yejeiyë miañe ëñoguëna, ro bain ñacobi baguëni ëñañe ti'anmajën ba'iyë.

Baguëni ëñañe porema'inë. Ja'nca sëani, si'a bainbi baguëni ai ruiñe ro'tajën ba'ija'bë. Quë'rë ta'yejeiye E'jaguëbi si'arën ba'iji, jo'caye beoye cajën ba'ija'bë.

¹⁷ Ja'n'rëbi, ën yija bonsere ai ba'iyë bacuani coca guansejë'ën. Mësacua se'gare'ru huanöñe beoye ba'ijë'ën. Mësacua bonse coní base'e se'gare bojoye beoye ba'ijë'ën, te'e jëana ñu'ñujeija'ñete sëani. Riusu se'gani bojojën ba'ijë'ën. Baguë se'gabi maina si'aye insiyereba insiji. Maini ai bojo huanöñete caraye beoye maina jo'caji. ¹⁸ Ja'anre ai bonse bacuani guanseni jo'cajë'ën. Mësacua bayete yequëcuani güeye beoye huo'hueni insiye ro'tajë'ën. ¹⁹ Ja'nca yo'ojën, mësacua si'arën ba'i re'oto coní baja'yete re'hua bi'rayë. Ñu'ñujeiñe beoye ba'iyete baja'cua'ë mësacua, cajë'ën bacuare.

Encargo final a Timoteo

²⁰ Yë'ë mami Timoteo, Riusu insise'e, më'ëna insini jo'case'e, ja'anre hue-soye beoye re'oye re'huaní bajë'ën. Yequëcuabi ro bacua masiye ba'i cocare quëani achojënna, ja'anre ro'taye beoye quëñëjë'ën, huacha quëacuare sëani. Bacuabi ro ro'tajën, Riusuni huesëjën, baguë coca caní jo'case'e'ru tin cajën, ba cocare gu'aye caye se'gare ro'tajën ganiñë. ²¹ Te'e ruiñe masiyë cajën, Cristoni recoyo ro'tayete ro jo'caní senjojaë'ë.

Yureca, Riusubi më'ë, më'ë bain ba'icua, si'acuani ai ta'yejeiye conreba conja'guë.

San Pablobi TIMOTEONI Samu ba'i cocare toyani saobi

Saludo

¹ Yë'ë, Pablo, Riusu cuencueni raosi'quë, Jesucristo coca quëani achoguë, yë'ëbi si'a bainni ñaca quëani achoyë: Jesucristona te'e zi'inni, baguë go'ya raise'e'ru go'ya raiye ba'ijë'ën cayë. ² Ja'nca ba'iguëbi, Timoteo yë'ë mami ai yësi'quëni coca toyani më'ëna saoyë. Mai Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi më'ëni caraye beoye conreba conja'bë. Më'ëni ai ta'yejeiye yëreba yëjën ba'ija'bë. Më'ëni recoyo re'o huanofete jo'caja'bë cayë yë'ë.

Dar testimonio de Cristo

³ Yë'ë Taita Riusuni ai bojoguë, caraye beoye baguëni surupa caguë ba'iyë yë'ë. Baguëni te'e ruiñe recoyo ro'taguë, yë'ë ira bain ba'isi'cua yo'o conjën ba'ise'e'ru Riusuni surupa caguë, na'ijani ñatajani më'ëre ujaguë ba'iyë yë'ë. ⁴ Më'ëbi yë'ëni oiguë baguëna, më'ëre gare huanë yeye beoye ba'iyë yë'ë. Ja'nca ba'iguëbi më'ëni ëñaja'ma caguë, më'ë naconi bojo recoyo re'huaní ba'i éaye ro'tayë. ⁵ Më'ëbi Riusuni te'e ruiñe recoyo ro'taguë ba'iguëna, gare huanë yema'inë yë'ë. Më'ë ahuera Loida, më'ë mamá Eunice, bacuabi Riusuni te'e ruiñe ro'tajën ba'ijëna, më'ë'ga güina'ru Riusuni si'a recoyo ro'tayë. Ja'anre ëñani masihuë yë'ë.

⁶ Ja'nca sëani, më'ëni cocare yihuoni, më'ëni ro'ta güeseyë yë'ë. Yë'ëbi yë'ë ëntë sarañabi më'ëna pa'roni Riusuni ujaguëna, Riusubi më'ë yo'ore cuencueni, ja'anna më'ë masiye yo'oguëte re'huaní jo'cabi. Ja'anre ro'tani, jo'caye beoye quë'rë jëja recoyo re'huaní yo'oguë ba'ijë'ën. ⁷ Mai Taita Riusubi maire re'huaní jo'caguë, huaji yëye beocuarë maire re'huabi. Si'a jëja recoñoa ba hua'na, te'e ruiñe Riusu ro'tayë'ru ro'tajën ba'i hua'na, yequëcuani ai yëreba yëjën ba'i hua'na, ja'an hua'na ba'icuarë maire re'huaní jo'cabi Riusu. ⁸ Ja'nca sëani, mai Ëjaguë cocareba jo'case'ere, baguë ba'iyete, ja'anre ro'tani, bainni huaji yëye beoye quëani achoguë ba'ijë'ën. Yë'ëre'ga, mai Ëjaguëni yo'o conguë preso guaosi'quëre bainni huaji yëye beoye quëaguë ba'ijë'ën. Më'ë'ga Cristo bojo güese cocarebare quëani achoguë, baguë ro'ina ai yo'oguë quëani achoguë ba'ijë'ën, Riusubi më'ëre quë'rë jëja baguëre re'huaguëna. ⁹ Ja'nca re'huaguëbi maire, juchana zemojën ba'icuarë tëani, baguë bainreba gu'a jucha beojën ba'icuarë re'huaní bají maire. Mai re'oye yo'ojën ba'ise'e se'gare ro'tama'iji Riusu. Baguë se'gabi baguë yëyete yo'oni, maire conni, baguë ba'iyete maina ro'insini, maini ai yëreba yëji. Ai yëreba yëguëbi Jesucristote maina raoye ru'rureba ba'isirënbi ro'tani yureña yo'obi. ¹⁰ Maini tëani baza caguë. Jesucristote maina raoni, baguë tëani bayete maina masi güesebi Riusu. Maibi ju'ñë beoye ba'ija'bë caguëna, Jesucristo ju'insi'quëbi go'ya rani, mai junni huesëyete gare si'a jëja quëñoni senjoni, baguë bojo cocarebare maina quëani achoni jo'caguë, mai si'arën ba'iyë re'huayete baguë ñatani saoyete maina ëñobi.

¹¹ Ja'an cocare cayë yë'ë. Riusubi cuencueni re'huaguëna, baguë cocarebare judío bain jubë ba'ima'icuaní quëani achoguë, bacuani ye'yoguë raosi'quë'ë yë'ë. ¹² Ja'nca raosi'quë sëani, yequëcuabi yë'ëre ai je'o bajën, yë'ëre huajëna, ai yo'oyë yë'ë. Jesucristoni masiyereba masiyë yë'ë. Ai yo'oguëta'an, baguëni masiyereba masiguëbi gare huaji yëye beoye quëani

achoyë. Baguëni si'a recoyo ro'taguë, jëja recoyo re'huahuë yë'ë. Yë'ë ba'iyete Cristona insini jo'caguëna, baguë in rajei umuguse ti'añe tēca baguëbi yë'ë ba'iyete re'oye re'huani baji.

¹³ Yureca, mamí, yë'ëbi te'e ruiñe ba'i cocare më'ëni ye'yoguëna, jo'caye beoye recoyona re'huani bajë'ën. Jesucristoni si'a recoyoreba ro'tajë'ën. Si'acuani ai yëreba yëguë ba'ijë'ën. Mai yua Jesucristo bain re'huasi'cuare sëani, ja'nca yo'oguë ba'ijë'ën. ¹⁴ Riusubi baguë te'e ruiñe ba'i cocare më'ëna jo'caguëna, ja'anre, Riusu Espiritubi ai jëja yo'oni congüëna, gare tin yo'oye beoye bajë'ën.

¹⁵ Yureca, Asia yija ba'icua yë'ë naconi ba'isi'cua, si'acuabi Figelo, Hermógenes, ja'ancuabi bacua naconi ba'ijën, yë'ëre jo'cani senjoni saë'ë. Ja'anre masiyë më'ë. ¹⁶ Ja'nca senjosi'cua ba'ito'ga mai Èjaguëbi Onesíforo, baguë te'e bainni ai conreba conjaguë. Ja'anguëbi yë'ëna rani, yë'ëre ai ba'iyë bojo hua'guëre re'huabi. Yë'ëre preso zeanse'ere gu'aye ro'tamaji'i. ¹⁷ Baguë yua Roma huë'e jobona ti'anni ja'ansirën yë'ëre tinjañe tēca yë'ëre cu'ejaji'i. ¹⁸ Mai Èjaguëbi baguë in rai umugusebi baguëte ai conreba conjaguë. Mai Efeso huë'e jobo ba'isirën baguëbi maire ai re'oye congüëna, më'ëbi masiyë.

2

Un buen soldado de Jesucristo

¹ Ja'nrebi, yë'ë mamí, Cristo Jesushi ai ta'yejeiye insireba insiguëna, jëja recoyo re'huani bajë'ën. Maibi baguë te'e bainre re'huasi'cuabi baguë insireba insise'ere ai ba'iyë ai coyë. ² Yë'ëbi Riusu cocarebare si'a bainni quëani achoguëna, më'ë'ga achahuë. Ja'nca achasi'quëbi yua yequëcua, bainre ye'oye porecua, Riisuni te'e ruiñe concua, ja'ancuare cu'eni, bacuani te'e ruiñe yihuoni ye'yojë'ën.

³ Re'o soldado hua'guë te'e ruiñe yo'oye'ru, Jesucristo yo'o cuencuese'ere te'e ruiñe yo'oguë ba'ijë'ën. Më'ë ai yo'oguë ba'iyete ro'taye beoye ba'iguë, Cristo yo'o congüë ba'ijë'ën. ⁴ Soldadobi baguë èjaguëni re'oye coñe yëtoca, yeque yo'o, soldado jubë ba'ima'icua yo'o, ja'anre yo'oma'iji. Yë'ë èjaguë yë'ëre cuencuesi'quë se'gare conza caguë, baguë yo'o se'gare yo'oji. ⁵ Güina'ru, carrera jëja huë'huëguëbi premiote ganañe yëtoca, te'e ruin hua'guëra huacha yo'oye beoye huë'huëye baji. ⁶ Güina'ru, aon zio yo'oguëbi ai jëja yo'o yo'otoca, aon tēase'ere ru'ru inni sani aiñe ba'iji. ⁷ Yë'ëbi cocare yihuoguëna, re'oye ro'taguë ba'ijë'ën. Mai Èjaguëbi congüëna, si'aye masiye poreyë më'ë.

⁸ Yureca, Jesucristo, ira taita ba'isi'quë David bainguë, baguë yua junni tonsi'quëbi go'ya raiguëna, baguëte huanë yema'ijë'ën. Ja'nca ba'iguëte te'e ruiñe quëani achoguë ba'iyë yë'ë. ⁹ Ja'nca quëani achoguëbi ai yo'oguë, gu'a bainguë'ru preso zeansi'quë ba'iyë yë'ë. Yë'ëre preso zeanni, Riusu coñete ñseñu cajën yo'ocuata'an, Riusu cocarebare masi güeseyete ñseye gare porema'icua'ë. ¹⁰ Ja'nca sëani, Riusu bain cuencuesi'cuare ro'taguë, mai Èjaguë Cristo Jesús tëani basi'cua'ru ruinja'bë caguë, si'arën go'sijeyete coní baja'bë caguë, bacuani recoyo oiguë, ai ba'iyë ai yo'oyë yë'ë.

¹¹ Yua te'e ruiñe quëani jo'case'e ba'ito, ñaca ba'iji: Maibi Cristo junni tonse'e'ru junni tontoca, baguë go'ya raise'e'ru go'ya raiyë mai.

¹² Baguë naconi jo'caye beoye yo'o contoca, baguë naconi ëja bain ruiñë mai. Maibi baguëte güeye catoca, baguëbi maire'ga güeye caji.

¹³ Maibi baguëni recoyo ro'taye cue'yoni jo'catoca, baguë te'e ruiñe cani jo'case'ere jo'cani senjoñe beoye ba'iji.

Baguë ba'iyete güeye caye beoye ba'iji.

Un trabajador aprobado

¹⁴ Ja'nca quëani jo'case'e ba'iguëna, si'acuare quëani achoguë ba'ijë'ën: Mësuacuabi ro bëin cocare sa'neña cajën, gare se'e caye beoye ba'ijë'ën. Ja'an cocare bacuani si'a jëja yihuoguë ba'ijë'ën, Riusubi ëñaguëna. Bain cocare ro cajën ba'itoca, bainbi achani, gu'a recoñoa bacua ruiñë. ¹⁵ Riusu yo'o congüë, baguë te'e ruiñë ba'i cocare huacha yo'oye beoye ye'ogüë ba'ijë'ën. Huaji yëye beoye ba'iguë, Riusu yëye'ru te'e yo'oguë ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oguëna, Riusubi më'ëni ruiñë ëñani, më'ëni bojoreba bojaji. ¹⁶ Yequëcuabi sa'neña coca cajën, ro ya'ja güeseye cajënna, achama'iguë ba'ijë'ën. Quëñëni saijë'ën. Ja'nca cocare cajënna, bainbi achani, quë'rë gu'aye ro'tajën ba'icua ruiñë. ¹⁷ Ja'an gu'a cocare ye'yojënna, bainbi achani, gu'a recoyo ba'icua ruin bi'rayë. Mai zijei ga'nihuë junjani ca'nini huesëye'ru ba'iji. Ja'anre ye'yojën ba'icuare, Himeneo, Fileto, ja'an ba'icuabi ba'iyë. ¹⁸ Bacuabi yua, "Cristo go'ya raise'e'ru se'e go'ya raima'iñë mai" cajën, te'e ruiñë ba'i cocare jo'cani senjohuë. Jo'cani senjojënna, yequëcuabi si'a recoyo ro'tajën ba'isi'cuabi bacua coca ye'yose'ere achajën, Cristo ba'iyete ro'taye jo'cani senjohuë. ¹⁹ Jo'cani senjocuata'an, Riusu cuencueni jo'case'e te'e ruiñereba re'huani jo'case'ebi gare ñu'ñujeiñë beoye ba'iji. Baguë coca toyani jo'case'ere ëñani, jëja recoñoa re'huaye poreyë mai. Ñaca toyani jo'cabi: "Mai E'jaguëbi baguë bainreba ba'ija'cuare masiji." Yequë cocare'ga toyani jo'cabi: "Si'acua, Cristo bain ruiñë yëtoca, gu'aye yo'oyete jo'cani, re'oye yo'oye se'gare jo'caye beoye yo'ojën ba'iyë" cani jo'cabi Riusu.

²⁰ E'ja bain huë'ena ëñato, guëna re'ahuaña, tasa ro'rohuëan si'aye ba'iji. Yequë, plata, zoa curi, ja'anbi re'huase'e ba'iji. Yequë, sunqui, soto, ja'anbi re'huase'e ba'iji. Yequëbi re'o yo'o yo'oye ba'iji. Yequëbi si'si yo'o yo'oye ba'iji. ²¹ Maibi si'a gu'ayete güejën, jucha beo hua'na ba'itoca, Riusubi baguë re'o guëna re'ahua'ru maire re'huaji. Ja'nca re'huaguëna, maibi si'si beojën, mai E'jaguë re'o yo'ore si'aye yo'oye cuencuesi'cua ba'iyë.

²² Bonsëcuabi ro bacua yëse'e güina'ru gu'aye si'a jëja yo'ojënna, më'e'ga yo'omaquë ba'ijë'ën. Te'e ruiñë ba'iyë recoyo ro'taye, ai yëreba yëye, bojo recoyo huanöñë, ja'anre si'a jëja recoyo re'huani ba'ijë'ën. Gu'a jucha quëñësi'cua, mai E'jaguë coñete choisi'cua, bacua naconi ñë'cani, si'a jëja re'o recoyo re'huani ba'ijë'ën. ²³ Yequëcuabi ro huesëjën, ro bëin güese cocare quëani achojënna, ja'anre achamajën ba'ijë'ën. Quëñëni saijë'ën. Ja'anre achatoca, maire bëiñë se'ga bayë. ²⁴ Mai E'jaguëre yo'o concuabi bëiñë beoye ba'ija'bë. Si'a bainni bojojën, re'oye yo'ojën, masiye ye'yojën ba'ijë'ën. ²⁵ Yequëcuabi ai gu'aye sehuojënna, bëiñë beoye bojora'rë te'e ruiñë yihuojë'ën. Ja'nca yihuojënna, yequë'rë Riusubi ja'an bainni ëñoni, bacua gu'a jucha senjoñë, baguë te'e ruiñë ba'iyete masiye, ja'anre bacuani yo'o güesema'ija'guë. ²⁶ Ja'nca yo'o güeseguëna, ja'n'rëbi, bacuabi te'e ruiñë ro'ta bi'rani, zupai huati zeanse'ere jo'cani jëaye poreyë. Zupai huati zeanse'ere ba'ijën, zupai yëye se'gare yo'ojënna, Riusubi bacua jëani ba'iyete masi güesëji.

3

Cómo será la gente en los tiempos últimos

¹ Yureca, ën cocare achani huanë yemaquë ba'ijë'ën. Carajei umuguseña ti'anguëna, bainbi ro guaja yo'ojën, ya'yaye tëca ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. ² Yequëcuabi bacua se'gare'ru huanöñë ba'iyë. Yequëcua bayete ëa ëñajën

ba'iyë. Bacua yo'ose'e se'gare bojojën, ro bacua ba'iyete ro'tajën, yequëcua ba'iyete gu'a güeyë. Riusuni gu'aye cajën ba'iyë. Pë'caguë sanhuëbi yihuojënna, bëinjën yo'oma'inë. Yequëcua coñete re'oye ro'tama'inë. Riusu guansenı jo'case'ere gu'a güejën senjoñë. ³ Bacua bainrebani yëye beoye ba'ijën, Gu'aye yo'ohuë yë'ë caye gu'a güejën, ro gu'aye cajën coquejën, re'oye yo'oye ro'ocani senjojën, bëin coca se'ega cajën, re'oye yo'oye gu'a güejën ba'iyë. ⁴ Coqueye se'ga ro'tajën, bacua yëse'e se'gare ro a'ta yo'ojën, bacua se'gare'ru huanofë ba'iyë. Riusuni ro'taye beoye ba'ijën, ro bacua bojo ëaye se'gare yëjën ba'iyë. ⁵ "Riusuni si'a recoyo ro'taguë'ë yë'ë" cacuata'an. Riusu ta'yejeıye yo'oni jo'case'ere gu'a güeye cayë bacua.

Ja'nca cajënna, bacuare achaye beoye ba'ijë'ën. ⁶ Bacua jubë ba'icuabi bain huë'ëñana ëñajën ganojën, romi hua'na jëja recoyo beo hua'nare cu'eyë. Ja'an romi hua'nabi ai gu'a jucha bajën, ro bacua yëse'e se'gare caraye beoye yo'ojën, ⁷ "Te'e ruiñete ye'yeni yo'oja'ma" ro'tajënna, ja'anre ye'yeye ai caraji bacuare. Ja'an romi hua'nare cu'eni, bacua ro'tajën ba'iyete tëteni bayë, ba ye'yocua. ⁸ Ja'nca yo'ojën, Riusu te'e ruiñë ba'iyete caraye beoye gu'a güeye cayë. Ira yai bain ba'isi'cua Janes, Jambres, ja'an hue'ecuabi Moisés coca quëase'ere gu'a güeye cajënna, ja'an ye'yocua'ga güina'ru yureña te'e ruin cocare gu'a güeyë. Bacuabi ro ro'tajën, Cristoni si'a recoyo ro'tayete senjoni ba'iyë. ⁹ Ja'nca ba'ijën, quë'rë se'e huacha ye'yoye ti'anmoya'ija'cua'ë. Bacua ro ro'tajën ye'yoye, ba ira yai bain ba'isi'cua ye'yojën ba'ise'ë'ru ba'ıye, ja'anre si'a bainbi masija'cua'ë. Masini, bacuare achama'ija'cua'ë.

El último encargo de Pablo a Timoteo

¹⁰ Më'ëca yë'ë ye'yoguë ba'ise'ere achani te'e ruiñë yo'oguë baë'ë. Yë'ë te'e ruiñë yo'oye, yë'ë jëja recoyo ro'taye, Cristoni ro'taye, yë'ë bojora'rë coñe, yë'ë yëreba yëye, yë'ë jëja baye, ja'anre më'ëbi te'e ruiñë ëñani ye'yehuë. ¹¹ Yequëcuabi yë'ëni ai je'o bajënna, ai yo'oguë baë'ë yë'ë. Ai yo'oguëna, më'ëbi ëñani, Cristo ma'a ganiñete ye'yehuë. Yequëcua, Antioquia, Iconio, Listra, ja'an huë'e joboña ba'icuabi yë'ëni ai huajënna, yë'ëbi ai yo'oguë, mai E'jaguë yo'ore jo'caye beoye yo'oguë baë'ë. Më'ëbi ja'anre masiyë. Mai E'jaguëbi yë'ëni congüë, yë'ëre jëa güesebi. ¹² Si'a bainbi Jesucristoni zi'nzıjën, baguë yëye se'gare te'e ruin recoyobi yo'oye yëtoca, yequëcuabi bacuani gu'aye yo'ojën ba'iyë. ¹³ Ja'nca yo'ojën ba'ıcuata'an, gu'a bainbi, Yë'ëbi te'e ruiñë cayë coquejën, ja'anre ye'yoni, yequëcuani coquejën yihuoni, ja'ansi'cuani coque güeseni, caraye beoye quë'rë gu'ayereba yo'ojën ba'iyë.

¹⁴ Më'ëca më'ë te'e ruiñë ye'yese'ere gare jo'cani senjomaj'ijë'ën. Si'a jëja recoyo ro'tani re'huaguë ba'ijë'ën. Më'ëre ye'yojën ba'isi'cuare ro'tajë'ën. ¹⁵ Më'ë zınrën ba'ise'ëbi Riusu te'e ruiñë ba'ı coca toyani jo'case'e, ja'anbi ye'yësi'quë ba'iyë më'ë. Ja'an ye'yese'ëbi Cristo Jesusni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi më'ëni baguë ba'ı jobona tëani baji. ¹⁶ Riusubi baguë cocarebare te'e ruiñë quëani acho güeseni, maina insini jo'cabi. Ja'anre ye'yeni, Riusu te'e ruiñë ba'iyete masini, yequëcuani ye'yoye poreyë mai. Yequëcuabi huacha ye'yojënna, ja'an cocabi te'e ruiñë yihuoye poreyë mai. Yequëcuabi gu'aye yo'ojënna, ja'an cocabi te'e ruiñë ba'ı ma'are ëñoñe poreyë mai. Bannı te'e ruiñë ganijën ba'iyete yihuoni masi güeseyë poreyë mai. ¹⁷ Ja'nca yihuoni masi güesejënna, Riusure yo'o concuabi quë'rë se'e ye'yëjën, quë'rë te'e ruiñë ba'ijën, Riusu yo'o si'aye re'oye yo'oye porecua ruiñë.

4

1 Yureca, Riusu, Jesucristo, bacuabi achajëna, më'ëni ai jëja yihuoyë yë'ë. Jesucristobi si'a bain huajëjën ba'icua, junni huesësi'cua, si'acuani bacua yo'ojën ba'ise'ere senni achaguëna, sehuojën ba'ija'cua'ë. Baguë in rai umugusebi baguë ba'i jobore si'a bainni ëñoni, bacua gu'a juchare masini, bacuare bënni senjoja'ñete huo'hueji. Ja'nca sëani, më'ëni guanseguë cayë yë'ë: 2 Riusu cocarebare quëani achoguë ba'ijë'ën. Achaye yëma'licuareta'an, si'acuani jo'caye beoye quëani achoguë ba'ijë'ën. Riusu quëani jo'case'ere bacuani te'e ruiñe masi güesejë'ën. Gu'aye yo'otoca, bacuani bojora'rë yihuoguë ba'ijë'ën. Re'oye yo'otoca, bacuani bojoguë conjë'ën. Si'a hua'nani caraye beoye bojora'rë ye'yoguë ba'ijë'ën. 3 Te'e ruin coca ba'yeta'an, rëño ñë'serë se'ga bain hua'nabi achaye güejën ba'ija'cua'ë. Ro bacua yëse'e achañu cajën, ro gu'aye ye'yocuare cu'ejën ba'ija'cua'ë. 4 Cu'ejën ba'ijëna, te'e ruiñe ba'i cocare senjoni, ira bain ba'isi'cua ro ro'tani quëase'e se'gare achayë. 5 Ja'nca achajëna, më'ëca te'e ruin recoyo re'huani jo'caye beoye ro'taguë ba'ijë'ën. Yequëcuabi më'ëni ro je'o batoca, Riusu cocarebare quëani achoguë ba'ijë'ën. Ai yo'oguë bani'ga, Riusu yo'o conguëreba ba'iguëbi Riusu ye'yose'e si'ayete gare huanë yeye beoye yo'oguë ba'ijë'ën.

6 Yureca, yë'ë ju'insirëni ti'anja'ñeta'an ba'iji. Yurera yë'ëre huani senjoñu cajëna, yë'ë recoyore Riusuna insiyë. 7 Yë'ë'ga yua si'a jëja Riusu yo'o jo'case'ere yo'oni tējihuë. Carrera huë'huëguëbi jëja huë'huëye'ru si'a Riusu ëñosi ma'ana huë'huëni ti'anhüë yë'ë. Cristoni si'a recoyo ro'taguë, baguëni senjoñe beoye yë'ë recoyona re'huani bayë yë'ë. 8 Ja'nca sëani, Riusu ta'yejeiye insiyete, ba te'e ruiñereba ba'yete coni baja'guë'ë yë'ë. Mai E'jaguë te'e ruiñe justicia yo'oguëbi, baguë in rai umuguse ti'anguëna, guëna maro tēoye'ru baguë ta'yejeiye bayete yë'ëna ro insiji. Insini, yequëcuare'ga, si'a hua'na Cristoni yëreba yëjën, baguë in raija'yete ëjojën ba'icua're'ga, bacuana baguë ta'yejeiye bayete insiji Riusu.

Instrucciones personales

9 Më'ë porese'e'ru besa yë'ëna raijë'ën. 10 Demasbi yë'ëre jo'cani senjobi. Ën yija ba'yete ro ëa'ëñani, Tesalónica huë'e jobona saquëña. Crescentebi Galatia yijana saji'i. Titobi Dalmaciana saji'i. 11 Lucas se'gabi yë'ë naconi ba'iji. Marcocore cu'ejani rajë'ën. Baguë yua yë'ë yo'ore coñe poreji. 12 Tiquicote Efeso huë'e jobona sahuë. 13 Yë'ë guayoni se canre, Troas huë'e jobore ba'iguë, Carpo huë'eguë naconi jo'cahuë. Jo'caguëna, ja'an canre injani racaijë'ën. Yë'ë uti pëbëanre'ga injani racaijë'ën. Yë'ë toyasi ja'orëanre quë'rë yëyë yë'ë.

14 Alejandro huë'eguë, guëna ma'carëanre re'huaguëbi yë'ëni ai yo'o güesebi. Ja'nca ai yo'o güesequëna, mai E'jaguëbi baguëni justiciate te'e ruiñe yo'oja'guë'bi. 15 Më'ë'ga baguë je'o bayete ëñani quëñëjë'ën. Maibi Riusu cocare quëani achojëna, baguëbi ai je'o baji.

16 Yë'ë ru'ru ba'isirën bain ëjacuana nëceni, jëa coca sehuoguëna, yë'ë bainbi yë'ëre te'e conni nëcamaë'ë. Si'a hua'nabi gatini saë'ë. Ja'nca satena, Riusubi huanë yeja'guë, cayë. 17 Gatini saisi'cuata'an, yë'ë E'jaguëbi yë'ë naconi ba'iguë, jëja recoyo baguëte yë'ëre re'huabi. Ja'nca re'huaguëna, Riusu cocareba si'aye beoru bacuani quëani achoguëna, judío bain jubë ba'ima'icua si'acuabi achahuë. Yequëcuabi yë'ëre huani senjoñu casi'cuata'an, Riusubi yë'ë recoyote re'o huano güesequë, yë'ëre ai conreba conbi. 18 Ja'nca conguëbi yë'ëre caraye beoye tëani, baguë ba'i jobona yë'ëre re'oye sani baja'guë'bi. Ja'nca sëani, baguëni caraye beoye go'sijei cocare bojojën quëani achoñuni.

Saludos y bendición final

¹⁹ Yureca, Prisca, Aquila, ja'nrëbi Onesíforo te'e bain, bacuani saluda-caijë'ën. ²⁰ Erastobi yua Corintona bëabi. Trófimobi rauna ju'inguëna, baguëte Miletona jo'cahuë yë'ë. ²¹ Më'ë'ga më'ë porese'e'ru, ocorën ti'anmaquëna, ru'ru rajjë'ën. Ja'anrën ganiñe ai guaja'ë. Eubulo, Prudente, Lino, Claudia, bacuabi si'a mai gajecua naconi, më'ëna saludajën saoyë.

²² Mai E'jaguë Jesucristobi më'ë naconi caraye beoye ba'ija'guë. Mai Taita Riusubi më'sacua si'acuani ai ta'yejeiye conreba conja'guë. Ja'nca raë'ë. Amén.

San Pablobi TITONI Utire toyani saobi

Saludo

¹ Yē'ē, Pablobi, Riusure yo'o conguē ba'iyē. Jesucristo cuencueni raosi'quē ba'iyē yē'ē. Bacuabi yē'ēre cuencueni, Cristo bain ba'iruna yē'ēre raosi'quē baē'ē. Bacuabi Cristoni si'a recoyo ro'taja'bē cajēn, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare masija'bē cajēn, ² si'arēn ba'ija'yete ēñajēn ējojēn ba'ija'bē cajēn, yē'ēre cuencueni raohuē. Si'arēn ba'ija'yete cato, mai Taita Riusu coqueye beoye ba'iguēbi ru'rureba ba'isirēn ja'anre maini quēani jo'cabi. ³ Yure baguē cuencuesi'rēn ti'anguēna, Riusubi ja'anre se'e maini masi gūeseyē ro'taguē, baguē cocarebare maina quēani jo'cabi, maire tēani baye ro'taguē sēani. Ja'nca ro'taguēbi baguē cocarebare yē'ēna insini, ba cocare si'a jēja quēani achojaijē'ēn caguē, yē'ēre raobi. ⁴ Yureca, Tito, yē'ē mamaquē, mai samucubi Cristo te'e bain ba'ijēn, baguēni si'a recoyo ro'tajēna, yē'ēbi utire toyani, mē'ēna saoni saludayē. Mai Taita Riusubi, mai Ējaguē Jesucristo maire tēani baguēbi, bacuabi mē'ēni ai ba'iyē ai conni, bojo recoyo huanofete mē'ēna insireba insija'guē cayē yē'ē.

El trabajo de Tito en Creta

⁵ Yuta Creta yo'o yo'oja'ye caraguēna, mē'ēre baruna jo'cahuē yē'ē, ba yo'o yo'oguēte. Cristo bain jubēan si'a huē'e joboanre ba'ijēna, sani bacua ējacuare jia'noni re'huani ba'iyē mē'ē. Ja'nca yo'oguē, yē'ē coca yihuoni jo'case'ere ro'tani, huanē yema'iguē ba'ijē'ēn. ⁶ Cristo bain jubē ējaguēre jia'noni re'huato, huacha yo'oye beoye ba'ija'guē. Te'e rēnjo se'gani huejasi'quē ba'ija'guē. Baguē zincua'ga Cristoni si'a recoyo ro'tajēn ba'ija'bē. Ro rēnni ganoñe beoye ba'ija'bē. Iracuabi guansejēna, te'e ruiñe achani yo'ojēn ba'ija'bē. ⁷ Baguē yua Riusu yo'o cuencuesi'quēre sēani, gu'aye yo'oye beoye ba'ija'guē. Yequēcubi coca yihuojēna, ro achaguē ba'ima'ija'guē. Te'e jēana bēnni tonguē ba'ima'ija'guē. Jo'chare uncuni gūebeye beoye ba'ija'guē. Bainre huaiye beoye ba'ija'guē. Bonsere ja'ta ba ēaye ro'tama'iguē ba'ija'guē. ⁸ Yequēcubi baguē huē'ena ti'anjēna, bacuani bojoguē saludani, bacuare re'oye cuiraja'guē. Re'oyete ro'tani, re'oye ēñoñe yo'oguē ba'ija'guē. Si'a jēja re'o recoyo baja'guē. Te'e ruiñereba ro'taguē ba'ija'guē. Riusu yēse'ru gūina'ru yo'oguē ba'ija'guē. Gu'a juchana to'inma'iñe caguē, gu'aye ro'taye beoye ba'iguē ba'ija'guē. ⁹ Riusu cocareba te'e ruiñereba ba'i coca, ja'anre achani, gūinajeiñe yo'oguē ba'ija'guē. Riusu coca cani jo'case'ru tin ro'taye beoye ba'ija'guē. Ja'nca ba'iguēbi yequēcuare'ga te'e ruiñe ye'yoni, bacua recoyo ro'tayete coñe poreji. Yequēcubi Riusu cocare gu'a gūejēna, bacua huacha cayete te'e ruiñe cani achoye poreji.

¹⁰ Ai jai jubē bain, judío bain'ga, bacuabi ro ro'tajēn, ro coquejēn, ro bacua cocare ye'yojēn, maini ai je'o bayē. ¹¹ Ja'nca sēani, bacuabi te'e huē'e bain, ai bainre coquejēn, bacuani tin ro'ta gūesējēna, bacua ye'yojēn ba'iyete ensejē'ēn. Curire coní bañu cajēn ye'yojēn, ai gu'aye yo'oyē bacua.

¹² Ira Creta bainguē ba'isi'quē, masiyereba masiguē, ja'anguēbi baguē bain ba'iyete quēani jo'caguē ba'nji: "Creta bainbi ro coquejēn, ro gu'aye yo'ojēn, airu hua'i hua'na'ru ro ro'tajēn, ro ñame hua'na se'gabi ro ta'yejeiye aon ainjēn ba'iyē" cani jo'caguē ba'nji. ¹³ Ja'nca cani jo'caguēbi te'e ruiñera

quëaguë ba'nji. Ja'nca sëani, si'a jëja, bacuani bëinguë yihuojë'en. Bacuabi jëja recoyo re'huani, Cristoni te'e ruiñe ro'tajën ba'ija'bë. ¹⁴ Ira judío bain ba'isi'cuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare senjoni, bacuabi ro ro'tani, ro quëani jo'cajënna, ja'anre bacua recoñoa ro'taye beoye ba'ija'bë. Ro gu'a bain guansese'ere sëani, bacua recoñoare re'huaye beoye ba'ija'bë.

¹⁵ Te'e ruiñe recoyo ro'tajën ba'itoca, si'aye te'e ruiñe se'ga ba'iji. Si'si recoyo ro'tajën ba'itoca, si'aye si'si se'ga ba'iji. Si'si recoñoa ro'tacuabi yua Cristoni ro'tamajën, re'oye yo'oye gare huesëjën ba'iyë, bacua recoñoa ja'nju huesëse'e sëani. ¹⁶ Ja'nca'cuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare senjoni, bacuabi ro ro'tani, ro quëani jo'cajënna, ja'anre bacua recoñoa ro ba'icuabi "Riusuni masiyë" cacuata'an, bacuabi ro gu'aye yo'ojën, Riusure gu'a güejën ba'iyë. Yequëcuabi re'oye yihuojënna, bacuabi ro bëinjën, ro gu'a güeye sehuojën ba'iyë. Re'oye yo'oye gare ti'anma'iji bacuare.

2

La sana enseñanza

¹ Më'ë'ga Riusu te'e ruiñe ba'i coca quëani jo'case'e'ru güina'ru ye'yoguë ba'ijë'en. ² Iracua ëmëcuani ye'yoguë, bacuani ñaca yihuoguë ba'ijë'en: Te'e ruiñe yo'ojën, Riusu ëñañete masijën, ja'nji recoyo beoye ba'ijë'en. Cristoni si'a recoyo ro'taye, si'acuani ai yëreba yëye, jëja recoyo baye, ja'anna ye'yesi'cua ba'ijë'en, ja'an cocare bacuare yihuojë'en. ³ Güina'ru ira romi hua'nani re'oye yihuojë'en. Re'o ma'are ganijën ba'ija'bë. Yequëcuani ro coqueye quëaye beoye ba'ija'bë. Jo'chare uncuni güebemajën ba'ija'bë. Te'e ruiñe ye'yojën, ⁴ bacua romi yo'jecuani ñaca yihuojën ba'ija'bë. "Mësacua ënjë sanhuë, mësacua zin hua'na, ja'ancuani ai yëreba yëjën, re'oye cuirajën ba'ijë'en. ⁵ Te'e ruiñe ro'tajën, gu'aye yo'oye yua ëñoñe beoye ba'ijë'en. Mësacua te'e jubë yo'o ba'iyë, re'oye yo'oni, yequëcuani bojojën conni, bacua ënjë sanhuëni te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ijë'en. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, yequëcuabi Riusu cocareba gu'aye caye porema'inë" yihuojën ba'ija'bë.

⁶ Bonsëcuare'ga yihuo cocare caguë ba'ijë'en, te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'yere. ⁷ Ja'nca caguë, më'ë'ga te'e ruiñe re'o yo'o yo'ogüë, bacua yo'oye'ru yo'oni ëñojë'en. Te'e ruiñereba coca ye'yoguë, huacha yo'oye beoye ba'ijë'en. ⁸ Yequëcuabi gu'aye caye porema'inë caguë, si'si beoye yihuo cocare quëani achoguë ba'ijë'en. Bacuabi yequërë gu'aye catoca, ro gu'a bain ëñoñë.

⁹ Yo'o concuare'ga re'oye yihuoguë ba'ijë'en. Bacua ëjacuabi guansejënna, re'oye achani yo'ojën ba'ija'bë. Bëiñe sehuoye beoye ba'ija'bë. ¹⁰ Bacua bonsere jiañe beoye ba'ija'bë. Gu'aye yo'oye beojën ba'icuabi te'e ruiñe yo'ocua se'ga ëñoja'bë. Ja'nca ëñotoca, si'acuabi ëñajën, "Riusu cocareba ye'yesi'cuabi ai re'o bain ba'iyë" cajën ba'iyë. Riusure cato, maini tëani baguë ba'iji.

¹¹ Yureca, Riusubi si'a bainre tëani baye yëguë, si'acuani ai conreba conji. Ja'nca ba'iguë ëñoji Riusu. ¹² Ja'nca ëñoгуëbi maini bojora'rë yihuoguë, Riusure gu'a güeyete, ro mai ëa ëñañete, ja'anre jo'cani senjojë'en, maini caji. Caguë, yua jëja recoñoare re'huajën, ja'nji recoñoa baye beoye te'e ruiñereba yo'ojën ba'ijë'en. Yequëcuabi mësacuani ëñajënna, ja'nca yo'ojën ba'ijë'en yureña, yihuoji maire. Ja'nca yihuoguëna, ja'nca yo'ojën bañuni. ¹³ Mai E'jaguë Jesucristo, mai Ta'yeyeyereba Riusu ba'iguëbi maini tëani baja'guë sëani, baguë rani ëñoja'ñete ëjojën, bojoreba bojojën ëñañu cayë, ai go'sijeyereba ba'ija'ye sëani. ¹⁴ Ja'anguë Jesucristobi maini ëñaguë, maibi ai gu'a juchare bajënna, maini tëani ba'ëaye ro'taguë, mai gu'a jucha ro'ire junni tonbi. Ja'nca

junni tonsi'quēbi baguē te'e bain yēsi'cua te'e ruin recoñoa ba'icuaire maire re'huaye yēji baguē.

¹⁵ Ja'an yihuose'e'ru si'acuani yihuoguē ba'ijē'ën. Yequēcuabi mē'ëre gu'aye caye yējēna, bacuare ënseguē ba'ijē'ën.

3

Deberes de los creyentes

¹ Mē'ë bainni yeque yihuo cocare'ga quēajē'ën: Bain ëjacua, güenaro hua'na, si'acuabi guansejēna, mē'ë bainbi achani yo'o conjēn ba'ija'bē. Re'o yo'o yo'oye caraye beoye si'aye yo'ojēn ba'ija'bē. ² Yequēcuani gu'aye caye beoye ba'ija'bē. Si'a hua'nani bojojēn ba'ijēn, bacuani bojoye conjēn ba'ijēn, bacua recoñoa re'o huanofne ba'i güeseja'bē.

³ Mai hua'nare'ga cato, maibi gu'a jucha basi hua'na ba'ijēn ba'nhuē. Maibi ro ro'tajēn, Riusuni achaye beoye ba'ijēn, ro gu'aye yo'ojēn coquesi'cua ba'ijēn ba'nhuē. Ro a'ta yo'ojēn, ro mai yēse'e'ru yo'o ëaye ba'ijēn, ja'an se'gare yo'ojēn, zupai huatini yo'o conjēn ba'nhuē mai. Yequēcuani je'o bajēn, sa'ñeña je'o bajēn ba'nhuē mai. ⁴ Ja'nca ba'icuaireta'an, Riusubi maini tēani baye yēgüē, maini re'oye conni, maini ai yēreba yēji. ⁵ Ja'nca yo'oguēbi maini tēani baguē, ro mai te'e ruiñe yo'ojēn ba'ise'ere ëñama'iji Riusu. Baguē se'gabi maini ai ba'iyē ai oiguē congüē, baguē Espiritute maina raoni, mai recoyote mame tēnoni, mai ba'iyete beoru mamereba re'huani jo'cabi. ⁶ Jesucristobi mai huacha yo'ose'e'ro'ire junni tongüē, mai mame re'huaye, mai tēani baye, ja'anre maini masi güeseji Riusu. Baguē Espiritute maina raoni, mai recoyote mame re'huani, baguē bayete ai insireba insiji. ⁷ Maini ai oiguē ëñani, "Te'e ruin recoñoa ba'i hua'na ba'ija'bē caguē, si'arēn ba'iyē re'huayete ëjojēn, ja'anre conni baja'bē" caguē, baguē oire bani coñete maini ai masiyereba masi güeseji Riusu.

⁸ Yureca, te'e ruiñe quēayē yē'ë. Yē'ë yure yihuoni case'ere re'oye ro'tani, si'a hua'nani quēani achojē'ën. Riusuni si'a recoyo ro'tacuabi caraye beoye re'oye conjēn re'oye yo'ojēn ba'ija'bē caguē, bacuani yihuo coca si'a jēja quēajē'ën. Quēaguēna, si'a hua'nabi achani, si'a recoñoa bojojēn re'huaye poreyē. ⁹ Yeque coca ro bëiñe quēani achose'e, ira bain ba'isi'cua mamiña toyani cuencuese'e, bain sa'ñeña ro bëiñe case'e, Moisés coca toyani jo'case'ere bëinreba bëinjēn yihuose'e, ja'anre gare achaye beoye ba'ijē'ën. Ja'anre quēani achocuabi ro ro'tajēn, ro guaja yo'ojēn coca cayē.

¹⁰ Yequēcua Cristo bain jubē ba'icuaabi bain quēñēni sai cocare bëiñe quēani achotoca, ja'ancuani samu ba'iyē ënseguē yihuojē'ën. Ja'nca yihuoni, mē'ëni achama'itoca, ja'nrēbi, bacua ba'irute quēñēni saijē'ën. ¹¹ Mē'ëni achama'icua sēani, gu'a recoñoa se'e bajēn, bacua gu'a juchare si'a bainni te'e ruiñe masi güesejē'ën. Bēnni senjoñe se'ga ba'ija'guē'bi bacuare.

Instrucciones personales

¹² Yureca Artemasre mē'ëna saoye ro'tayē yē'ë. Baguēte saoma'itoca, Tíquicote saoyē. Saoguēna, mē'ë porese'e'ru yē'ëna, Nicópolis huē'e jobona saija'guēna, ti'anni ëñajē'ën. Ja'anrute oco tēcahuēte bëani ba'ijaza ro'taguē ba'iyē yē'ë. ¹³ Ira ëja bain guanseni toyase'ere ye'yesi'quē, Zenas hue'eguē, yequē Apolos, bacuabi yequēruanna saiyē ro'tajēna, mē'ë porese'e'ru bacua bonse carayete bacuana ro insini conjē'ën. Bacua ma'a saijēna, bacuare besa bojoguē saojē'ën. ¹⁴ Cristo bainbi re'oye yo'oye ye'yereba ye'yeja'bē. Yequēcuabi bonsere carajēna, bacuana ro insini conja'bē. Ja'nca conma'itoca, reoye yo'oma'icua ba'iyē.

Saludos y bendición

¹⁵ Yureca, yě'ë naconi ba'icuabi mē'ëna bojojën saludayë. Mē'ë naconi ba'icua, Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, yëquënate yësi'cuare sēani, bacuani saludacaijē'ën. Riusubi mēsacua si'acuani ai ta'yejeiye insini cuiraguë ba'ija'guë.

San Pablobi FILEMONNI Utire toyani saobi

Saludo

¹ Yureca, yè'è, Pablo hue'eguë, ya'o huë'ena preso zeansi'quëta'an, Jesucristoni yo'o conguë ba'iyë yè'è. Yè'è, mai te'e bainguë ai yësi'quë Timoteo naconi, yëquëna te'e yo'o conguë ai yësi'quë Filemón hue'eguëni utire toyani saoyë. ² Toyani saojën, yëquëna te'e baingo ai yësi'co Apia hue'egoni ro'tajën, Arquipore, yëquëna naconi te'e conni ba'iguë, baguëre'ga ro'tajën, Cristo bainreba si'acua mè'è huë'ena ñë'cajën raicua're'ga, si'acua're recoyo ro'tajën, uti toyani saoyë yëquëna. ³ Mai Taita Riusu, baguë Zin Jesucristo, bacuabi caraye beoye si'aye conni bajën, bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën cayë.

El amor y la fe de Filemón

⁴ Mè'è ba'iyete ujato, yè'è yua jo'caye beoye Riusuni surupa caguë ba'iyë mè'ère. ⁵ Mè'ëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'taguë, baguëni quë'r, yëquëna naconi te'e conni ba'iguë, baguëre'ga ro'tajën, è ai ba'iyë ai yëreba yëguë, Cristo bainrebare ai oiguë conguë ba'iguëna, yè'è'ga achan masihuë. ⁶ Ja'nca sëani, Riusuni ujato, si'a bain mè'è ba'iyete ëñani, Jesucristoni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuabi mai jubëna re'oye zi'inni ba'ijën, Jesucristo bojo güeseyete quë'rë ai re'oye masini, recoyo bojojën ba'ija'bë cayë. ⁷ Yureca, yè'è bainguë ai yësi'quë, mè'è oiguë coñete ëñani, ai bojo recoyo re'huani ba'iyë yè'è. Jesucristo bainrebabi mè'ëna ti'anjënna, yua bacuani recoyo ai bojo huano güesehuë mè'è. Ja'nca sëani, mè'è oiguë coñete ëñani ai bojoyë yè'è.

Pablo pide un favor para el esclavo Onésimo

⁸⁻⁹ Ja'nca bojoguëbi mè'ëni señë yè'è. Mè'ëbi porenica yè'ère conjë'ën señë. Cristo yo'o cuencuesi'quëbi mè'è yo'oyete guanseye poreguëta'an, mè'ëni ai recoyo yëguëbi mè'è coñe se'gare señë yè'è. Yè'è yua Jesucristo bainguë cuencueni raosi'quëbi baguë ro'ina, preso zeansi'quë ba'iyë yè'è. ¹⁰ Ja'nca ba'iguëbi mè'ëni senguë, yè'è bainguë ai yësi'quë Onésimo hue'eguëte mè'ëni señë yè'è. Baguë yua yè'ëna preso zeansi'quë ba'iguëna, yè'ëna ti'anbi. Ti'anguëna, yè'è yua Riusu cocare baguëni quëani achoguëna, Cristo bainguë runji'i baguë. ¹¹ Baguë ja'anrë yo'oguë ba'ise'ere cato, mè'ère yo'o conguë gu'a hua'guë se'gaoñe se'gare señë yè'è. Yè'è yua Jesucristo bainguë cuencueni raosi'quëbi baguë ro'ina, preso zeansi'quë ba'iyë yè' bajji'i. Ja'nca ba'isi'quëta'an, yureca ai re'o bainguë runji'i. Yè'ëni ai re'oye yo'o conguëbi mè'ère'ga ai re'oye yo'o coñe ba'ija'guë'bi. ¹² Ja'nca ba'iguëna, baguëte mè'ëna go'yani saoyë yè'è. Baguëte ai recoyo yëguëbi baguëte mè'ëna saoyë yè'è. ¹³ Yè'è naconi quë'rë se'e bëani, yè'ëni conguë ba'itoca, ai bojoguë ba'ire'ahuë yè'è. Yè'è yua Cristore yo'o conguëna, baguë yua yè'ëni conguë ba'itoca, mè'è coñete ro'tani bojoguë ba'ire'ahuë yè'è, preso zeansi'quë sëani. ¹⁴ Ja'nca baguëni bëa güeseyë yëguë, mè'ëbi yuta Ja'ë'è cama'iguë sëani, baguëte mè'ëna go'yani saoyë yè'è. Baguëte ro'tëani baye yëma'iñë yè'è. Mè'è se'gabi baguëte yè'ëna jo'caye yëtoca, ai re'oye ba'ire'abi. ¹⁵ Onésimobi mè'ère jo'cani senjoni, reño ñësebë se'ga so'a ba'iguëna, yureca mè'ëbi yequëre' baguëni si'arën baye poreyë. ¹⁶ Baguëni si'arën baguë, ro'yo'o con hua'guë se'gare'ru baguëte se'e ëñama'iñë mè'è. Mè'è te'e bainguë ai yësi'quëre'ru baguëte ëñaguë ba'ija'guë'è mè'è. Yè'è yua baguëni recoyo ai yëguë sëani, mè'ëbi baguëni quë'rëreba ai

yëguë ba'ire'ahuë. Më'ë yo'o conguë se'gare gare se'e ro'tama'ijë'ën. Më'ë te'e bainguë Cristo naconi te'ereba zi'insi'quëre ro'taguë bojojë'ën.

¹⁷ Ja'nca sëani, baguëte coní, baguëni bojoguë ba'ijë'ën. Yë'ë yua më'ë naconi Cristoni te'e yo'o conguëna, yë'ëre coní bojoye'ru baguëte coní bojoguë ba'ijë'ën. ¹⁸ Baguë yua më'ëni gu'aye yo'osi'quë banica, më'ëni curi debeguë banica, yë'ëbi si'aye roza caguë ba'iyë yë'ë. ¹⁹ Ën cocare toyaguë, më'ëni te'e ruiñe caguë quëayë yë'ë. Baguë debese'e si'ayete më'ëni ro'iyë yë'ë. Yë'ëbi më'ëni Cristo ba'iyete masi güeseguëna, quë'rë ai ba'iyë ai coní bahuë më'ë. Ja'nca sëani, më'ëbi yë'ëre debeguëna, më'ë ro'iyete senma'iñë yë'ë. ²⁰ Ja'nca sëani, yë'ë bainguë ai yësi'quë, yë'ë sense'ere concaijë'ën. Jesucristoni recoyo te'ereba ro'taguëbi Onésimote coní bani, baguëni bojoguë ba'ijë'ën. Ja'nca coní batoca, ai bojo recoyo re'huaní ba'iyë yë'ë.

²¹ Më'ëbi te'e ruiñereba achani yo'oye ye'yesí'quë sëani, më'ëni ën cocare senguë toyayë yë'ë. Toyaguëna, më'ëbi yë'ë señe'ru quë'rë te'e ruiñereba yo'oyë. Ja'nca masiyë yë'ë. ²² Baguëte ja'nca coní bojoguë, yë'ë cain sonohuëte re'huacaijë'ën. Mësacua si'acuabi yë'ë ba'iyete Riusuní senreba senjënna, Riusubi yurera yë'ëre ënjo'onbí etoguëna, mësacuana te'e jëana ëñaguë saiyë yë'ë.

Saludos y bendición final

²³ Yureca, yë'ë bainguë Epafras hue'eguë, yë'ë naconi Cristo yo'ore te'e conguë, yë'ë naconi preso zeansi'quë, ja'anguëbi mësacuani saludaye caji.

²⁴ Marcos, Aristarco, Demas, Lucas, bacua'ga yë'ë naconi te'e yo'o conjën, mësacuani saludaye cahuë.

²⁵ Mai Ëjaguë Jesucristobi mësacuani ai ba'iyë ai conreba conguë, mësacuani bojo güeseguë ba'ija'guë, cayë yë'ë. Amén.

HEBREO

Bainni toyani jo'casi coca

Dios ha hablado por medio de su Hijo

¹ Ru'rureba, Riusubi mai ira bain ba'isi'cuani coca caní achoye yêto, baguê bain cuencueni raosi'cuani ai ba'iyé tin masi güeseguê, bacuani coca masi güeseguê ba'nji. ² Ja'nca masi güeseguêbi yureta'an, yo'jereba ba'irên ba'iguêna, maini coca quêani achoye yêguê, baguê Zinre cuencueni, maire quêani acho güesebi. Baguê Zin ba'iyete cato, ai ta'yejeiyereba Ējaguêre baguête re'huabi. Re'huaguê cabi: "Si'a ên yija re'otore re'huani jo'cani, m'ê'ebi si'aye bajê'ên" cabi Riusu, baguê Zinni. ³ Riusu ta'yejeiye go'siye'ru ai ta'yejeiye Ējaguê ba'iji baguê Zin. Baguê ba'iyete êñato, Riusu ba'iyê'ru te'ereba ba'iji baguê. Baguê ta'yejeiye ba'i coca se'gare caguêna, si'aye ên yija re'otobi re'oye ba'iji. Mai gu'a jucha yo'ojên ba'ise'ere t'ènoni saoni t'èjini, ja'n'rèbi Riusu êja guêna seihuê jêja ca'ncona b'èani, baguê naconi guênamê re'otobi te'ereba guansegüê ba'iji.

El Hijo de Dios es superior a los ángeles

⁴ Riusu Zin ta'yejeiyereba ba'iyete cato, baguê guênamê re'oto yo'o concua'ru quê'rê ta'yejeiye Ējaguê ba'iji, Riusu quê'rê re'oye cuencueni re'huasi'quê s'èani. ⁵ Riusu cani jo'casi cocare êñato, baguê Zin se'gani ñaca cani achobi. Baguê anje hua'nani gare ja'nca caye beoye bají'i: M'ê'ebi yê'ê Zin ba'iguê'ê.

Yure umuguse m'ê'eni ja'nca cuencueni re'huahuê yê'ê.

Yeque cocare'ga baguê Zin ba'iyete caguê, baguê anje hua'nare gare caye beoye bají'i:

Baguê taita s'èani, yê'ê Zinreba ba'iji baguê.

⁶ Ja'n'rèbi baguê Zin gañaguête ên re'otona raoguê, si'aye êñoni, baguêni ñaca cani achobi:

Yê'êre guênamê re'oto yo'o concua si'acuabi m'ê'èna gugurini r'èañe bayê.

⁷ Cani, ja'n'rèbi Riusubi baguêre guênamê re'oto yo'o con hua'nani cani achobi: Yê'êbi guansegüêna, yê'ê yo'o case'ere te'e j'èana besa hua'na yo'ojên ba'ijê'ên. Tutu saoye'ru yo'ojên, toa' èoni si'aye'ru yo'ojên ba'ijê'ên cani achobi Riusu.

⁸ Baguêre guênamê re'oto yo'o con hua'nani ja'nca cani achoguê, baguê Zinni coca caguê, quê'rê ta'yejeiye coca cani achobi:

M'ê'ê èja guêna seihuêna b'èani, gare carajeiye beoye si'aye guansegüê ba'ijê'ên, Riusu.

Te'e ruiñereba guanseye se'ga ba'iguê'ê m'ê'ê.

⁹ Te'e ruiñe yo'oye se'gare bojoguê, gu'aye yo'oyete ai gu'a güeguê ba'iyê m'ê'ê. Ja'nca ba'iguê s'èani, m'ê'ê ta'yejeiye Riusubi m'ê'ê gajecuaní bojo güeseye'ru m'ê'eni quê'rê ai ba'iyé bojo güeseguê ba'iji.

¹⁰ Cani achoni, ja'n'rèbi se'e yeque cocare baguê Zinni cani achobi Riusu:

Ai ta'yejeiyereba Ējaguê ba'iguê'ê m'ê'ê.

Ru'rureba ba'isirên, ên yija re'otore re'huani jo'caguê, m'ê'ê se'gabi guênamê re'oto si'ayete re'huani jo'cahuê.

Ja'nca re'huani jo'caguêna, carajeiye se'ga ba'iji.

¹¹ Carajeiguêta'an, m'ê'ê yua gare carajeiye beoye ba'iguê'ê.

Si'a ên re'otobi ira re'oto'ru ruiñi.

Ira caña carajeise'e senjoñe'ru si'a re'oto jo'cani senjoja'ñe ba'iji.

¹² Gare se'e sayaye beoye ba'iy'e'ru ën yija re'otore gare jo'cani senjoñe ba'ija'guë'bi.

Ja'nca ba'ija'guëta'an, si'arën ja'ansi'quë ba'ija'guë'ë më'ë.

Gare ñu'ñujeñe beoguë ba'iguë'ë më'ë, baguë Zinni cani achobi Riusu.

¹³ Ja'nca cani achoguëbi baguë Zinni ën cocare'ga cani achobi. Baguëre guënamë re'oto yo'o con hua'nare ja'nca gare cani achoye beoguë bajji'i:

Yë'ë jëja ca'ncona bëani, yë'ë naconi ai ta'yejeiye guansegüë ba'ijë'ën.

Më'ëre je'o bacua carajei ñësebë tëca, yë'ë naconi te'e guansegüë ba'ijë'ën, cani achobi.

¹⁴ Ja'nca cani jo'casi'quë sëani, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na ba'iyete masiye poreyë mai. Riusure yo'o concua se'ga'ë. Baguëbi bacuare cuencueni, baguë bain baguë naconi te'e ba'ija'cuare conni cuiraye raobi.

2

No hay que descuidar la salvación

¹ Ja'nca sëani, mai Ëjaguëbi baguë cocarebare quëani achoguëna, maibi jo'cani senjoma'ñe cajën, baguë cocare quë'rë te'e ruiñereba achani yo'oñu cayë. ² Riusu ira coca cani jo'case'ere ro'tajën ba'ijë'ën. Riusu anje hua'nabi cani jo'cajënna, Riusu bainbi te'e ruiñereba yo'oye bahuë. Yo'oma'itoca, Riusubi ga gu'aye yo'ose'ere ëñani, ba bainguë si'nseyete cuencueni jo'caguë ba'nji. ³ Ja'nca si'nseguëna, maibi yureña Cristo tëani bayete güetoca, Riusu bënni senjoñete gare jëaye beoji. Mai Ëjaguë Jesucristobi ru'ru baguë tëani ba cocare quëani achoguëna, baguëte achasi'cuabi yo'je ba cocare maini masi güesehuë. ⁴ Masi güesejënna, Riusubi bacua coca cayete te'e ruiñe ba'iyë masi güeseza caguë, baguë bain quëani achocuare conguë, ai ta'yejeiyereba yo'oni ëñoguë, baguë Espiritute bacuana raobi. Raoguëna, bacuabi ta'yejeiye yo'o yo'oye porecua ruën'ë, Riusubi ga bainguë yo'o cuencueguëna. Riusubi baguë mame cocare ja'nca cani jo'caguëna, te'e ruiñereba achajën bañuni.

Jesucristo, hecho como sus hermanos

⁵ Riusu ba'i re'oto ti'anja'ñete cato, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'nabi gare guanseye beoye ba'ija'cua'ë, ën re'oto guansese'e'ru. ⁶ Riusu coca cani jo'case'ere ëñato, baguë bainbi baguë ba'i re'otore guansejën ba'ija'cua'ë.

Ñaca caji:

Riusu, më'ëbi bain ba'iyete ëñaguë, ta'yejeiye beo hua'nareba ba'icua'reta'an,

¿më'ë guere bacuare ai ta'yejeiye ro'taguë ëñaguë'ne?

¿Më'ë guere bacuani ta'yejeiye ba'i güesequë'ne?

⁷ Baine re'huani jo'cani, guënamë re'oto yo'o con hua'na ba'iy'e'ru rëño ñësebë quë'rë yo'je ba'ijënna, ja'nrebi jë'te, bacuare ai ta'yejeiye ba'icua're re'huaye ro'tayë më'ë.

Bacuare ai ruiñe ëñani bojoja'guë'ë më'ë.

⁸ Ja'nca ëñani bojoguë, bacuare si'a ën re'oto ba'iyete guansecuare re'huaja'guë'ë më'ë, cani jo'case'e ba'iji.

Ja'nca cani jo'case'e sëani, baguë bainbi si'ayereba guansejën ba'ija'cua'ë. Guansejënna, si'a ba'i hua'nabi achani Ja'ë'ë cajën yo'ojën ba'ija'cua'ë. Ja'nca ba'ija'cuata'an, yureña baguë bainbi si'aye guanseye cato, yuta caraji bacuare.

⁹ Ja'nca ba'icua'ta'an, maibi yureña Jesucristo ba'iyete masini, baguë ta'yejeiye ba'iyete ye'yeyë. Riusubi baguëte cuencueni, rëño ñësebë ba'iguëna, baguëte anje hua'na ba'iy'e'ru quë'rë yo'je ba'i hua'guëre re'huani, ja'nrebi baguëte ai ta'yejeiyereba Ëjaguëre re'huani jo'cabi. Riusubi si'a bainni ai yëguë, Jesucristote raoni, mai ro'ire junni tonguëre re'huani, maina

raobi. Raoguëna, mai ro'ire ai yo'oni, ja'n'rëbi ai ba'iyè ai ta'yejeiye Èjaguë ruinsi'quëbi Riusu naconi te'e ba'iji.

¹⁰ Ja'nca ai yo'oguëna, Riusubi te'e ruiñe ro'tani, Jesusre maina raobi. Si'a èn re'oto baguë yëse'e'ru re'huanì jo'casi'quëbi ai jai jubë bainre tèani baye ro'taguë, bacua jëayete èñoguëbi ai re'oye conja'guë caguë, baguëte ai yo'ojai hua'guëre re'huanì raobi. ¹¹ Raoguëna, baguë bain ba'ija'cuare recoyo tènoreba ténoloji. Ténoguëna, maibi baguë naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijén, si'acuabi Riusuni Taita cajënna, baguë'ga maini Yè'è bainreba'è maire ai bojoreba bojoguë caji. ¹² Riusu coca canì jo'case'e'ru maire caji:

Riusu, mè'è ta'yejeiyereba ba'iyete yè'è bainreba ba'icuanì masi güeseza. Si'a mè'è bainbi ñè'cajënna, mè'è ba'iyete ai re'oye canì achoja'guë'è yè'è, caji

Riusu.

¹³ Yequëru'ga èñato, ñaca caji:

Riusu, mè'èni si'a recoyoreba ro'taza caji.

Yequëru'ga:

Riusu, yè'è, yè'è bainreba mè'è cuencueni jo'casi'cua, si'acuabi mè'è cayete achani yo'oye èjojèn ba'iyë, caji.

¹⁴ Ja'an bainreba ba'iyete cato, èn yija ba'i hua'na se'ga ba'iyë. Anje hua'na ba'iyè'ru beoyë. Ja'nca ba'icua sèani, Jesusbi èn yija bainre èñani, yè'è'ga güina'ru bainguë runni baza caguë yo'obi. Ja'nca yo'oguë, zupai huati, bainni junni huesë güeseguë, ja'anguëni huesoni si'aye ro'taguë, mai ro'ire junni tonbi baguë. ¹⁵ Ja'nca junni tonguë, bain hua'na yua junni huesëyete gare se'e huaji yëye beoye ba'iyë. Zupai huati zoe zemosi'cua ba'ijënna, bacuare tèani etobi Jesús. ¹⁶ Ja'nca yo'oguëna, èñere te'e ruiñe masiyë mai. Anje hua'nani conni cuiraye ro'tamaji'i. Baguë bainreba, baguëni si'a recoyo ro'tajén ba'icua, Taita Abraham mama'cua casì'cua, ja'ancuanì conni cuiraye ro'taguë raji'i. ¹⁷ Ja'nca raiguëbi baguë bainreba ba'iyè'ru güina'ru te'e ba'iguë'ru runji'i. Ja'nca ruinguëbi bacuanì conni cuiraye te'e ruiñereba yo'oye poreguë baji'i. Bacua què'rè ta'yejeiye pairi oiguë coñe'ru bacua recoyo ténogüeseni, te'e ruiñe conni cuiraguë raji'i. Riusu cuencueni raosi'quë sèani, bain gu'a jucha yo'ojèn ba'ise'ere ténogüeseni saozca caguë, mai ro'ire junni tonguë raji'i. ¹⁸ Ja'nca raiguëbi zupai coqueguë choise'ere ai yo'oguë etajeisi'quë sèani, zupaibi maire'ga coqueguë choiguëna, mai'ga ai yo'ojënna, maini te'e ruiñe conni etoye pore Èjaguë'bi ba'iji.

3

Jesús es superior a Moisés

¹ Ja'nca yo'oye pore Èjaguë ba'iguëna, mësacua yua yè'è bainreba ai yësi'cua, Riusu ba'i re'otona choisi'cua sèani, yureca mai Èjaguë Jesucristo ta'yejeiye ba'iyete ro'tajén ba'ijë'èn. Riusubi baguëte cuencueni raoguëna, maire recoyo te'e conni ténoguë raji'i. Maini ta'yejeiye pairi oiguë coñe'ru maini conguë, mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iguëna, baguëni si'a recoyo ro'tajén ba'iyë mai. ² Riusubi baguëte cuencueni raoguëna, Riusu yëse'e'ru te'e ruiñe yo'oguë baji'i. Mai ira bainguë ba'isi'quë Moisés hue'eguë ba'isi'quëre'ga ro'tajë'èn. Riusubi Israel bain èjaguë ba'iyè guanseguë, baguë ba'i huë'ere yo'oye guanseguëna, Riusu yëse'e'ru te'e ruiñe yo'oguë baji'i. ³ Ja'nca yo'oguë ba'isi'quëta'an, Jesusbi yua Moisés ba'ise'ere què'rè ai ta'yejeiye Èjaguë cuencuesi'quë ba'iji. Jesús yua Riusu bain jubë re'huaye guansesi'quë sèani, Moisés èjaguë ba'ise'ere què'rè ta'yejeiye ba'iji. ⁴ Bain hua'nabi huë'e yo'oye masicuata'an, Riusu yua ai ta'yejeiye ba'iguëbi si'aye

yo'oni jo'caye te'e ruiñe masiji. ⁵ Moisés ba'iguë ba'ise'ere cato, Riusu yo'o coñe cuencuesi'quëbi Riusu guansese'ere te'e ruiñe yo'oguë, Riusu ba'i huë'ere re'huani babi. Riusu jë'te caya'yete achani, bain hua'nani quëani achoguë bajji. ⁶ Ja'nca yo'o conguë ba'iguëna, Cristo yua Riusu Zin sëani, Moises'ru quë'rë ta'yejeiye ba'iguëbi ba'iji. Moisesbi Riusu ba'i huë'ere yo'osi'quëta'an, maibi yureña Cristo naconi te'e ba'ijën, Riusu ba'iru ba'icua'ë mai. Baguë bainreba re'huasi'cua'ë. Ja'nca sëani, Cristo tëani baja'yete gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, baguë bainrebare maire re'huani bajji.

Reposo del pueblo de Dios

⁷ Cristo yua quë'rë ai ta'yejeiyereba Èjaguëre sëani, Riusu Espiritubi maini ganreba yihuoguë, ñaca caji:

Riusubi mësacuan yihuoyete caguëna, ja'ansi'cua te'e ruiñe yo'ojën ba'ijj'ën.

⁸ Mësacua ira bain ba'isi'cua yo'ojën ba'ise'e'ru yo'oye beoye ba'ijj'ën.

Riusubi bacuare beo re'otona sani, baguë ta'yejeiye yo'ore yo'oni ëñoguëna, bacuabi ro cue'yoni, baguë yëse'e'ru yo'oye ro gu'a güejën bateña.

⁹ Yë'ë yua cuarenta tëcahuëan ta'yejeiye yo'o yo'oni bacuani cuiraguë ba'iguëna, bacuabi yë'ë case'ere ro achajën, yo'oye gu'a güejën ba'nhuë.

¹⁰ Ja'nca ba'ijënna, yë'ë yua ja'an bainre ëñaguë, bacuani ai bëinreba bën'ë.

Ro bacua gu'a ëase'e se'ga yo'oye ro'tajën ba'icua'ë cahuë.

Yë'ë yëse'ere caguëna, bacua yua ro cue'yoni, tin yo'oye yëcua'ë, ro'taguë ëñahuë yë'ë.

¹¹ Ja'nca yo'oye yëjënna, yë'ë'ga bacuani bëinguë, ganreba cahuë: Yë'ëna rani, yë'ë naconi bëani huajëye yëtoca, bacuare gare ënseguë ba'ija'guë'ë yë'ë cahuë, cani jo'cabi Riusu Espiritu.

¹² Ja'nca cani jo'caguëna, yureca yë'ë bain ai yësi'cua, mësacua ëñajën ro'tajën ba'ijj'ën. Mësacua yequëre Riusu case'ere recoyo ro'tama'itoca, ëñajën ro'tare bajj'ën. Gue cue'yoye beoye ba'ijën, mai Taita Riusu yëse'e'ru gare tin yo'oye beoye ba'ijj'ën. ¹³ Riusubi maini ja'nca ganreba yihuoguëna, mësacua jubë si'acua yua sa'ñeña yihuoreba yihuojën ba'ijj'ën. Riusu bëani huajë güeseye tëca gare gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijj'ën. Gare coque güesema'ijj'ën. Riusu yëye'ru tin yo'oye ro'ta bi'ratoca, Riusure jo'cani senjoñë. ¹⁴ Ja'nca sëani, Riusure gare jo'cani senjomajën, baguë cani jo'case'ere si'a recoyo ro'tajën, baguë yëse'e'ru gare jo'caye beoye yo'ojën ba'itoca, Cristo naconi te'e zi'inni ba'icua gare ba'iyë mai.

¹⁵ Ja'nca sëani, Riusu coca cani yihuose'ere te'e ruiñe achajën ba'ijj'ën: Riusubi yureña baguë yihuoyete caguëna, ja'ansi'cua yo'ojën ba'ijj'ën. Mësacua ira bain ba'isi'cuabi Riusuni ro achajën, baguë case'ere yo'oye gu'a güejënna, mësacua yo'oye beoye ba'ijj'ën.

¹⁶ Bacua yua Moisés guansese'ere achani, Egipto yijare gare jo'cani saisi'cuata'an, ja'ansi'cuabi cue'yoni, Riusu case'ere ro achajën, tin yo'ojën bateña. ¹⁷ Ja'nca yo'ojën, cuarenta tëcahuëan gare jo'caye beoye Riusuni gu'aye yo'ojënna, ja'ancuan bënni senjobi Riusu. Riusubi bënni senjoguëna, bacua junni huesëreña. Junni huesësi'cuabi beo re'otona ro senjosi'cua unteña. ¹⁸ Riusu yëse'ere yo'oye gu'a güecua sëani, Riusu naconi te'e bëani huajëye gare poremateña bacua. Ja'anre bacuani si'a jëja cani jo'caguëña Riusu.

¹⁹ Bacua yua ja'nca ba'ijënna, mësacua ro'tani ye'yëj'ën. Riusuni recoyo ro'taye gu'a güecua sëani, Riusu ba'iruna ti'añe gare poremateña bacua.

4

1 Yureca, Riusubi baguë naconi bëani huajë cocare maini cani jo'caguëna, mësacua achani, ja'anre ro'tare bajë'ën. Yequerë gu'a recoyo re'huani Riusuni recoyo ro'taye jo'catoca, Riusute ti'añe porema'iñë. 2 Riusubi baguë tëani ba cocare mai ira bain ba'isi'cuani quëani achoni, ja'nrebi maire'ga baguë bojo güese cocare quëani acho güesebi. Ja'an ba'isi'cuabi Riusu cocare ro achani, baguëni recoyo ro'taye gu'a güecua sëani, Riusu insija'yete gare coye beoye ba'iyë. 3 Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'icuaca Riusuna ti'anni, baguë naconi te'e bëani huajëye poreja'cua'ë.

Riusu coca toyani jo'case'ere ëñani ye'yejë'ën:
Yë'ë yua bacuani ai bëinreba bëinguë cani jo'cahuë.
Yë'ëna ti'anni bëani huajëye gare porema'ija'cua'ë mësacua, caguë cahuë yë'ë,
toyani jo'case'e ba'iji.

Ru'rureba ba'isirën, ën yija re'huani jo'casirën ba'iguëna, Riusubi bain bëani huajëyete re'huaguëña. Re'huasi'quëta'an, ja'ancuani bëinguë, baguë naconi te'e bëani huajëye gare ënseguëña. 4 Riusu naconi te'e bëani huajëyete cato, baguë coca toyani jo'case'e yequeruna ëñato, ñaca caji:

Siete ba'i umuguse ti'anguëna, Riusubi baguë yo'ore yo'oni tëjini, ja'an umuguse bëani huajëguëña.

5 Bëani huajëyete cani, ja'nrebi se'e yequeru'ga ñaca cani jo'cabi:

Ja'an bainbi yë'ë naconi te'e bëani huajëye gare porema'ija'cua'ë.

6 Riusubi baguë bain naconi te'e bëani huajëye ro'taguë, ja'ancua baguë tëani ba cocare recoyo ro'taye gu'a güejënna, baguëna ti'añe ënsebi. 7 Ënseguë, yureña baguë bain ti'añete yuta ëjoji. Mai ira Taita ba'isi'quë Davidbi jë'te Riusu cocare maini quëani achoguëna, Riusu choiyete masiyë mai:

Yureña, Riusubi mësacuani yihuoyete caguëna, mësacua gue cue'yoye beoye achani yo'ojën ba'ijë'ën.

8 Baguë naconi bëani huajëyete cato, mai ira bainguë ba'isi'quë Josué chose'ere cama'iji Riusu. Josuebi Riusu bainni si'arën bëani huajë güesetoca, jë'te yeque bëani huajë cocare cama'ire'abi Riusu. 9 Ja'nca cani jo'casi'quë sëani, Riusu bainrebabi baguëna ti'anni, baguë naconi te'e bëani huajëye poreja'cua'ë. 10 Riusu bëani huajë umuguse, ja'an umugusebi ti'anguëna, Riusu naconi te'e bëani huajëye yëcuabi bacua yo'ore jo'cani, bëani huajëja'cua'ë. Riusubi ën yija re'otore re'huani tëjini, ja'nrebi bëani huajëguëna, baguë bainrebabi baguë bëani huajëse'eru bëani huajëye poreja'cua'ë. 11 Ja'nca sëani, si'a jëja recoyo re'huani, Riusu case'ere jo'caye beoye yo'ojën bañuni. Gue cue'yoye beoye ba'ijën, Riusu bënni senjoja'ñete jëajën bañuni.

12 Mai Ëjaguë Riusubi ai ta'yejeiye ba'iguëbi si'a mai ba'iyete te'e ruiñe masiguë'bi ba'iji. Baguë cocarebare maini masi güesejuë, Riusubi maini ëñani, mai recoyo ro'tayete masi güeseji. Mai ba'iyë, mai recoyoreba yahue ro'taye, si'aye beoru ëñani masiji Riusu. Guerra hua hua'ti si'a ca'ncoña ai së'a hua'tibi mai jë'o bacuani huani bacua gu'an, bacua gu'an ri'ngarëan tëca yëtöyë'ru, mai recoyo ro'taye si'aye masini, mai gu'a ëase'ere maini masi güeseji Riusu. 13 Ja'nca sëani, Riusubi baguë ñacobi maini ëñato, gare gatini jëaye beoye ba'iyë. Si'a bain ba'iyë, bacua si'si recoyo ba'iyete masiyereba masiji Riusu. Ja'nca masiguëbi si'a mai gu'aye ro'tase'ere sehuoye senni achaja'guë'bi maire.

14 Maire ja'nca masireba masiguë sëani, mai Ējaguë Jesusni gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën bañuni. Baguë yua Riusu ba'i re'otore ba'iguëbi, Riusu Zin gañaguë ba'iguëbi mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iji. 15 Mai ira bain ba'isi'cua pairi ta'yejeiye ějaguë oiguë conse'e'ru maini quë'rë ta'yejeiye oiguë conjí. Maibi ba'ija beojëna, maini conni cuiraye masiji. Zupai huatibi maini gu'aye yo'oye coqueguë choiguëna, Jesusna te'e zi'injëna, maini tëani baye masiji. Zupaibi baguëni quë'rë ai coqueguë choiguëna, baguëbi jëja recoyo re'huani, gu'a jucha yo'oye beoye bají'i. 16 Ja'nca jëja baguëbi maini oiguë coñe pore Ējaguëbi ba'iguëna, maibi huaji yëye beoye baguë jëja guëna seihuëna ti'anni, baguë ro insini coñete coní bañuni. Maire caraguë ba'iyé si'aye maina ro insini coñe ai masiji baguë.

5

1 Mai ira bain ba'isi'cua bacua ta'yejeiye pairi ějaguëte cuencueni re'huase'ere ro'tani, Cristo ba'iyete ye'yejé'ën. Bacuabi cuencueni re'huani, bacuani cajën ba'iyé: Mai ba'iyete Riusuni ujacaijé'ën. Maibi Riusuni gugurini rëanjëna, mai jo'yare huani Riusuna éoni insiguë, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere se'e ro'tama'íne senjë'ën, cajën ba'iyé. Ja'nca cajëna, bacua ta'yejeiye pairi ějaguëbi ja'nca yo'ocaiguë ba'iji. 2 Baguë yua bainguë ba'iguëbi jëja beoguë sëani, ro huesë ëaye ba'icuaire, te'e ruiñe yo'oye porema'icuaire ja'ancuaire bojora'rë yihuoye masiji. 3 Ja'nca masiguëbi Riusu misabëna sani, bain jo'yare huani, Riusuna éoni mëoguë, bain gu'a jucha, baguë gu'a juchare'ga, ja'anre se'e ro'tama'íne Riusuni senji.

4 Ja'nca yo'oguëbi ro baguë ro'taye se'gare yo'oma'iji. Riusubi baguëte cuencueni, ta'yejeiye pairi ějaguëre re'huaguëna, bain ba'iyete Riusuni ujacaguë ba'iji. Mai ira pairi ějaguë ba'isi'quë Aaron hue'eguë ba'isi'quë, baguë ba'ise'e'ru ba'iyé bain ta'yejeiye pairi ějaguë re'huasi'quë ba'iguëna, 5 Cristo'ga ja'nca ba'iji. Ro baguë ro'taye se'gare yo'omají'i. Riusubi cuencueni re'huaguëna, mai ta'yejeiye pairi Ējaguë'bi ba'iji. Mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iji. Riusubi baguëte cuencueni re'huaguë, baguëni cabi: Më'ë yua yë'ë Zinrebabi ba'iyé.

Yure umuguse më'ë Taita ba'iguëbi më'ëni cuencueni, bainna saoyë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

6 Cani jo'cani, ja'nrëbi se'e yeque coca baguëni cabi:

Bain pairi ta'yejeiye Ējaguëre më'ëre re'huaguëna, gare carajeiye beoye bain ba'iyete yë'ëni ujacaguë ba'iyé më'ë.

Melquisedecre cuencueni re'huase'e'ru më'ëre'ga cuencueni re'huahuë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

7 Ja'nca cani jo'caguëna, Jesús yua bainguë runni, ën yijare ba'iguëbi Riusu yëse'ere te'e ruiñereba yo'oguë, si'a jëja oiguë güiguë, Riusuni senreba senguë bají'i: Taita, yë'ë junni toñe ti'anguëna, më'ëbi yë'ëre tëani baye poreyë, senguë cabi. Caguëna, Riusubi baguë sense'ere achani conbi. 8 Jesucristo yua Riusu Zin ba'iguëta'an, baguë yua Riusu case'ere achani te'e ruiñe yo'oguë, ai yo'oye babi. 9 Ja'nca ai yo'oguëna, Riusubi quë'rë ta'yejeiye Ējaguëre baguëte re'huabi. Ja'nca re'huaguëna, si'a bain Cristo cocare te'e ruiñe achani yo'ocua, ja'ancuaire carajeiye beoye tëani baye poreguëbi ba'iji Cristo.

10 Riusu ta'yejeiye pairi Ējaguëre re'huasi'quë sëani, maire tëani baye poreji. Melquisedec re'huaguë ba'ise'e'ru re'huasi'quë'bi Cristo.

¹¹ Melquisedec re'huaguë ba'ise'e'ru ta'yejeiye pairi Èjaguëre re'huase'ere cato, mësacua ni yuta ye'yoye caraji. Mësacua yuta ro achajën te'e ruiñe ye'yeye porema'icua ba'ijënna, yureña ja'an ba'ise'ere ye'yoma'iñë yëquëna. ¹² Mësacua yua Cristo bain zoe ruinsi'cuabi yureña Cristo ba'iyete ai re'oye masijën ba'ire'ahuë. Yequëcuani Cristo ba'iyete te'e ruiñe ye'yoyën ba'ire'ahuë mësacua. Ja'nca ye'yoma'icua ni yuta Cristo ru'ru ye'yose'ere ye'yeye caraji mësacuare. Ja'nca huesë hua'na sëani, zin hua'na chuchu hua'na'ru ba'iyë. Jëja beocua sëani, hua'ire aiñe yuta porema'iñë. Mësacua'ga jëja beo hua'na güina'ru ruinsi'cua ba'iyë. ¹³ Zin hua'na chuchu hua'na jëja beo hua'na sëani, yuta te'e ruiñe yo'oye porema'i hua'na ba'iyë. Mësacua'ga güina'ru recoyo jëja beocuabi Cristo ba'iyete te'e ruiñe masimajën, re'oye yo'oye yuta huesëcua'ë mësacua. ¹⁴ Hua'ire aiñe porecua yua jëja bacua ba'ijënna, mësacua yua Cristo ba'iyete, baguë yëye te'e ruiñe yo'oye, ja'anre jo'caye beoye yo'otoca, jëja recoyo bacua ruiñë mësacua. Re'oye yo'oye, gu'aye yo'oye, te'e ruiñe masiye ti'añë mësacua.

6

¹ Ja'nca sëani, Cristo ba'iyete quë'rë te'e ruiñe ye'yeyën bañuni. Ja'nca ye'yeni, recoyo quë'rë jëja bacua runni bañuni. Cristo ru'ru ye'yosi cocare ye'yeni tëjisi'cua sëani, ja'an se'gare quë'rë se'e achañu caye beoye ba'ijë'ën. Mësacua gu'a jucha yo'oyën ba'ise'ere jo'cani senjoñe, Riusuni si'a recoyo ro'taye, ² bautiza güese, Riusu Espiritu gaje meni ton güese, ju'insi'cua go'ya raiye, Riusu bënni senjoja'ñe, ja'an coca se'gare quë'rë se'e achañu caye beoye ba'ijë'ën. ³ Riusubi yëtoca, ja'an cocare ye'yeni tëjisi'cua sëani, Cristo ba'iyete quë'rë re'oye ye'yeyën, recoyo quë'rë jëja bacua runni bañuni, cayë.

⁴ Ja'nca ruinma'itoca, yequë'rë Riusuni zi'iñe gare jo'cana'iñe. Gare jo'catoca, Riusuni se'e recoyo zi'iñe porema'iñë. Mësacuabi Riusu tëani bayete ye'yeni, Cristo naconi te'e ba'ija'yete masini, Riusu Espiritute conì bani, ⁵ Riusu cocareba te'e ruiñe canì jo'case'ere bojoni, Cristo ta'yejeiye yo'o yo'oni conse'ere masini, ⁶ ja'an si'aye ye'yeni ja'nrebi Cristoni recoyo ro'taye jo'cani senjotoca, se'e Cristona ti'anni baguëna recoyo te'e zi'iñe gare porema'iñë. Ja'nca jo'cani senjocuabi Riusu Zin cru su se'nquehuëna quensi'cua'ru te'e ba'iyë. Gu'a jucha yo'ocua'ru ba'ijën, Cristoni jayajën, baguëte gu'aye cajën ba'iyë. ⁷ Mai zio tanse'ere ro'tani ye'yeyë'ën. Aonra'carëan re'ora'carëan ba yijana tanjënna, ja'nrebi re'oye ocoguë ba'iguëna, ja'an yijana re'o aon quëintoca, Riusubi ëñani, Ai re'o yija'ë caguë bojoi. ⁸ Miu, susi, ja'an se'ga huitoca, Gu'a yija'ë caji Riusu. Jo'cani senjoni ëoni si'añu caji Riusu.

La esperanza que nos mantiene firmes

⁹ Ja'nca si'a jëja yihuojën cacuata'an, mësacua yua Cristo bain tëani basi'cua ba'iyete te'e ruiñe masiyë yëquëna. ¹⁰ Riusu yua gu'aye yo'oye beoye ba'iguëbi mësacua recoyo ro'tajën re'oye yo'oyën ba'ise'e, mësacua yua Riusu bainrebare oijën conse'e, mësacua yua Riusu ro'ire re'oye yo'o conjën ba'ise'e, ja'an si'aye ëñani, baguë insija'yete mësacuana jo'caye ai ro'taji Riusu. ¹¹ Yëquëna'ga mësacua si'acuare ro'tajën, mësacuani coca yihuojën, Cristo in raiye tëca gare jo'caye beoye Riusu coca canì jo'case'ere te'e ruiñereba si'a recoyo ro'tajën, baguëni te'e ruiñe yo'o conjën ba'ijë'ën. ¹² Gare ñame ëaye beoye ba'ijë'ën. Riusu bainreba baguë cocareba si'a recoyo ro'tajën, baguë insija'yete gare jo'caye beoye ëjojën ba'icua, ja'ancua ba'iyete'ru güina'ru ba'ijën, Riusu yo'o case'ere te'e ruiñe yo'oyën ba'ijë'ën.

¹³ Riusu bainreba baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'icua, bacua ba'iyete masiye yëtoca, Abraham yo'ose'ere ro'tani ye'yejë'ën. Riusubi baguëni jaijei cocare cani jo'caguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete masi güeseguë, ¹⁴ baguëni te'e ruiñe cayete cani jo'caguëña: "Më'ëni ai ta'yejeiye conguëbi më'ë bain raija'cuare re'oye yo'oni, bacuare jaijei güeseyë yë'ë" cani jo'caguëña. ¹⁵ Ja'nca cani jo'caguëna, Abraham yua Riusu case'e ba'ija'ye tēca gare ya'jaye beoye ëjoguë baquëña. Ja'nca ëjoguë ba'iguëna, Abrahamna insiguëña, baguë cani jo'case'ru. ¹⁶ Bain hua'na yua sa'ñeña ro'ija'ye cajën, bacua te'e ruiñe cayete masi güeseyë yëtoca, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete cani achojën ba'iyë, bacua yo'oye poreye'ru quë'rë ta'yejeiye yo'oye poreguë sëani. ¹⁷ Riusu'ga baguë bainrebani baguë insijai cocare cani jo'cato, baguë te'e ruiñe yo'oja'yete bacuani masi güeseyë yëguë, baguë ta'yejeiyereba yo'oye poreyete bacuani masi güeseguë baji'i. ¹⁸ Ja'nca cani jo'cani, ja'nrëbi baguë ta'yejeiyereba yo'oja'yete masi güeseguëna, Riusu te'e ruiñe cayete re'oye masiyë mai, Riusubi gare coqueye beoye ba'iguëre sëani. Ja'nca coquema'iguëna, Riusuna huaji yëye beoye ti'añe poreyë mai. Maire etoni saoma'iguë sëani, baguë cuirani conni insija'yete te'e ruiñe coni baja'cua'ë mai. Aito. Te'e ruiñereba cani jo'caguëbi maire tēani baja'guë'bi. ¹⁹⁻²⁰ Ja'nca maire tēani baja'guë sëani, maire gare jo'cani senjoñe beoye ba'iji. Maire tēani baja'yete te'e ruiñereba masiyë mai. Jesusbi Riusu ba'irurebana ti'ansi'quëbi mai ba'iyete sencaiguë ba'iguëna, mai'ga Riusu ba'irurebana ti'añe poreyë. Mai ira bain ba'isi'cuabi bacua ta'yejeiyereba pairi ëjaguëte cuencuejënna, baguëbi yua Riusu ba'irureba ba can huë'e sa'nahuërebana cacani, Riusu bain ba'iyete sencaiguë baji'i. Ja'nca ba'iguëna, Jesus'ga Melquisedec ba'ise'e'ru mai ta'yejeiye pairi Èjaguë runni, mai ba'iyete Riusuni jo'caye beoye sencaiguë ba'iji.

7

Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec

¹ Ba Melquisedec ba'iyete ro'tani, Jesús ba'iyere'ga masiye poreyë mai. Mai ta'yejeiyereba Èjaguë Riusubi Melquisedecre cuencueni raoguëna, Riusu pairi ëjaguë ta'yejeiye Èjaguë runquëña. Riusu bain ba'iyete Riusuni sencaiguë baquëña. Ja'nca ba'iguëna, mai ira Taita ba'isi'quë Abraham hue'eguë ba'isi'quëbi tin bain ëjacua je'o bajën ba'isi'cuani guerra huani senjoguë saisi'quëbi baguë huë'ena go'iguë baquëña. Go'iguëna, Melquisedecbi baguëni tēhuoni, Riusubi më'ëni re'oye conni insija'guë, cani jo'caguëña. ² Ja'nca cani jo'caguëna, Abrahambi bojoguë achani, ja'nrëbi baguë bonse je'ocuanu tēani base'e si'ayete cuencueni, décima parte ba'iyete inni, Melquisedecna ro insiguëña. Melquisedec mamire ro'tato, quë'rë te'e ruiñe yo'o ëjaguë'bi caji. Baguë'ga Salem huë'e jobo, bojo güese jobo, ja'an jobo ba'iguëbi bainni sa'ñeña bojo güese ëjaguë'bi baquëña. ³ Pë'caguë sanhuëre cu'eto, gare beoguë baquëña. Gare tē'ya raima'isi'quë baquëña. Gare junni huesëye beoye baquëña. Gare carajeima'iguë sëani, Riusu Zin ba'iyë'ru baquëña. Riusu bain ba'iyete gare jo'caye beoye Riusuni sencaiguë baquëña. ⁴ Ja'nca ai ta'yejeiyereba pairi ëjaguë ba'iguëna, mësacua ro'tajën ba'ijë'ën. Mai ira ëjaguë Abrahambi Melquisedecni ëñaguë. Yë'ë'ru quë'rë ai ta'yejeiye ëjaguë'bi ba'iji caguë, baguë bonse, je'o bacuani tēase'e décima parte cuencueni baguëna ro insiguëña. ⁵ Ro insiguëna, Abraham bain jë'te raisi'cua, Leví jubë ba'isi'cuabi Riusu pairi hua'na cuencuesi'cua bateña. Ba'ijënna, Riusu coca cani jo'caguëna, bacua bain yequë jubëan ba'icuabi Leví jubëna bonse ro

insijën cuirareña. Bacua bonsere cuencueni décima parte ba'iyete inni, Leví jubëna ro insijën bateña, Riusu guansese'e sëani. Ja'nca ro insijën ba'isi'cuabi bacua bain Abraham mamacua yo'je raisi'cua bateña. ⁶Melquisedec ba'iyete cato, Abraham bainguë beoguë baquëña. Ja'nca ba'iguëretan, Abrahami baguë bonse décima parte ba'iyete baguëna ro insiguëña. Ro insiguëna, Abraham ba'iyete ai re'oye cani jo'caguë, Riusubi më'ëni re'oye conni insija'guë cani jo'caguëña Melquisedec, Abraham yua ai ba'iyete Riusu coca cani jo'case'ere achasi'quëta'an. ⁷Riusu cocare ëñato, ñaca caji: "Ta'yejeiye ëjacuabi yo'je ba'icua se'gani re'oye coca cani jo'cayë." Ja'anre mai si'acuabi masiyë. ⁸Leví jubë ba'icua cato, ro bain hua'na carajejën ba'icua bain bacua bain bonsere ro insise'ere cojën bateña. Melquisedec ba'iyete cato, gare carajeiye beoguëbi Abraham bonse ro insise'ere conni baguëña. ⁹⁻¹⁰Ja'nca sëani, Melquisedechi Abraham ba'iyete ru quë'rë ai ta'yejeiye ëjaguë ba'iguë, Abraham bain yo'je raisi'cua ba'iyete ru quë'rë ai ta'yejeiye ëjaguë baquëña. Abraham yua baguë bonsere cuencueni, décima parte inni, Melquisedecna ro insiguëbi baguë bain yo'je raisi'cua ro'ire'ga ro insiguëña.

¹¹Yureca, Leví jubë ba'icua Riusu pairi hua'na cuencuesi'cua ba'icuaata'an, carajeiye se'ga ba'iyë bacua. Bacua uja huë'e yo'o coñe'ga carajeiye baquëña. Bacua'ga Riusu ira coca cani jo'case'ere bain hua'nani masi güesejënna, bain hua'nabi te'e ruiñe yo'o'jën, re'ojeiñu cacuaata'an, gare re'ojeiye poremateña. Ja'nca poretoca, yequë pairi ta'yejeiye ëjaguë Melquisedec bain yo'je raija'cua cato, carajeiye beoguëte gare cu'ema'ire'ahuë. Leví bainguë Aaron, baguë bain yo'je raisi'cuabi mai ba'iyete Riusuni sencaiye porere'ahuë. ¹²Ja'nca sëani, Riusubi Leví jubë bain pairi hua'na ba'ise'ere jo'cani senjobi. Ja'nca jo'cani senjoguë, Moisés coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni re'ojeiye, ja'anre'ga jo'cani senjobi Riusu. ¹³Jo'cani senjoni, mai ëjaguë Jesucristore cuencueguëna, maire Riusuni sencaiguë runji'i. Ja'nca ruinsi'quëbi Leví bain jubë tin jubëbi raisi'quëbi ba'iji. Ja'an jubë bainbi Riusu huë'e misabë yo'ore gare yo'oni coñe beoye bateña. ¹⁴Mai ëjaguë Jesucristobi Judá jubëbi raisi'quë ba'iguëna, mai si'acuabi masiyë. Moisesbi baguë ira coca cani jo'caguë, Judá bain pairi cuencueja'cuare quëamaquëña.

¹⁵Ja'nca quëama'iguëna, Riusubi maini re'ojei güeseye ro'taguë, yequë pairi ta'yejeiye ëjaguëte cuencueni, maina raoguëna, quë'rë te'e ruiñe masiyë mai. Jesucristote raoguëna, Melquisedec ba'iyete ru carajeiye beoye ba'iguëbi maire Riusuni sencaiguë ba'iji. ¹⁶Moisés ira coca cani jo'case'ere ru Cristore cuencuemaji'i Riusu, Leví bain carajeija'cua ba'isi'cuare sëani. Riusubi Cristore cuencueni raoguëna, ai ta'yejeiyereba ba'iguëbi ti'anni, gare carajeiye beoye ba'iji baguë. ¹⁷Baguë ba'iyete cato, Riusu coca cani jo'case'ere ëñajë'ën. Ñaca caji:

Bain pairi ta'yejeiye ëjaguëre më'ëre re'huaguëna, gare carajeiye beoye bain ba'iyete yë'ëni ujacaiguë ba'iyë më'ë.

Melquisedecre cuencueni re'huase'ere ru më'ëre'ga cuencueni re'huahuë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

¹⁸Ja'nca cani jo'caguëbi Moisés ira coca yo'oni re'ojeiyete ëñani, "Bainbi ja'an cocare te'e ruiñe yo'oni re'o bain ruinjeiñe gare porema'inë" cabi. Bainbi ja'an guanseni jo'case'ere te'e ruiñe yo'oni ti'anma'inë. Riusu bain ruiñe gare porema'inë, cabi Riusu. ¹⁹Ba cocare te'e ruiñe yo'oye yëcuata'an, bain gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'ere recoyo tënnoni saoye porema'inë. Ja'nca poremajënna, Riusubi mai ëjaguë Jesucristore cuencueni raoguëna, baguë ta'yejeiye yo'oye

poreyete si'a recoyo ro'tani, Riusu ba'iruna ti'anni, baguëni recoyo te'e ruiñe zi'inni bojoye poreyë mai.

²⁰ Ja'nca baguëte cuencueni raoguë, Riusubi baguë ta'yejeiyereba yo'oye poreyete ai cani achoguë, baguëte cuencueni raobi. ²¹ Leví bain ba'isi'cuare cuencueni re'huato, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete cani achomaji'i. Jesucristoca ta'yejeiye pairi Èjaguë ruinguëna, Riusubi baguë ba'iyete ai ta'yejeiye poreyete cani achoguë, ñaca cani jo'cabi:

Mai Èjaguë Riusubi ta'yejeiye yo'oye poreyete casi'quëbi gare tin yo'oye beoye ba'iji.

Më'ëre yua yë'ë ta'yejeiye pairi Èjaguëre re'huaguëna, gare carajeiye beoye ba'iguë'ë më'ë, cani jo'cabi Riusu.

²² Ja'nca cani jo'casi'quëbi maire tèani ba cocare quë'rë ai re'oye cani achobi, Jesús yua maini oiguë conguëre re'huasi'quë sëani. ²³ Leví jubë bain yua pairi hua'na re'huasi'cua ba'ijën, ai jai jubë bateña. Bain sëani, carajani, pairi ba'iyete jo'cäjënna, yequëcua bacua bainbi mame bëani, pairi hua'na ruiñe bahuë. ²⁴ Ja'nca carajeicuata'an, Jesusbi gare carajeiye beoye ba'iguë, Riusu bain ba'iyete jo'caye beoye Riusuni sencaiguë ba'iji. ²⁵ Ja'nca ba'iguëna, baguëni si'a recoyo ro'tacuabi Riusu ba'iruna ti'anni, Riusuni recoyo te'e zi'inni ba'ijënna, Jesusbi bacuani tèani bani, bacua ba'iyete Riusuni jo'caye beoye sencaiguë ba'iguëna, bacuabi gare carajeiye beoye ba'iyë.

²⁶ Riusubi baguëte baguë ta'yejeiye pairi Èjaguëre re'huani raoguëna, ai re'oye ba'iji maire. Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iguëbi gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'iji. Te'e ruiñe ba'iguëbi gu'a bainna te'e zi'ine beoye ba'iguëna, Riusubi baguë ba'iru ba'icuarë quë'rë ai ta'yejeiyereba Èjaguëre baguëte re'huani ëñobi. ²⁷ Leví jubë bain ta'yejeiye ëjacua ba'iyete cato, si'a umuguseña Riusu huë'e misabëna ti'anni, jo'yare huani ëoni, pico mëoñe bahuë. Ru'ru, bacua gu'a jucha ro'ire, ja'nrébi bacua bain gu'a jucha ro'ire sencaijën bateña. Jesucristoca ja'nca si'a umuguseña yo'oye beobi. Baguë yua te'e viaje se'ga yo'oni, baguë se'gabi junni tonni, si'a bain gu'a juchare te'e jëana tënoni senjobi. ²⁸ Moisés ira coca cani jo'case'ere ëñato, bain carajeija'cua yua ta'yejeiye pairi ëjacuare re'huasi'cua bateña. Ba'ijënna, Riusuca jë'te mame coca cani jo'caguë, baguë ta'yejeiye yo'oye poreyete si'a jëja caguë, baguë Zinre cuencueni maina raoguëna, gare carajeiye beoye Riusu ba'iyë'ru ba'iji.

8

Jesús, mediador de un nuevo pacto

¹ Yureca, yëquëna yure case'ere ro'tani, ñaca quë'rë re'oye ye'yejë'ën: Mai ta'yejeiye pairi Èjaguëreba ba'iyete cato, mai ta'yejeiyereba Èjaguë Riusu jëja ca'ncona bëani, baguë naconi te'e guanseguë ba'iji, guënamë re'oto jëja guëna seihuëre. ²⁻³ Ja'an Cristo ba'iguëbi Riusu cuencueni re'huasi'quëbi Riusu ba'irurebana te'e ruiñe ti'anni, baguë yo'o case'ere re'oyereba yo'oni conguë ba'iji. Bain ta'yejeiye pairi ëjacua ba'iyë'ru beoji. Bain hua'na se'gabi cuencueni re'huajënna, bain ta'yejeiye pairi ëjacuabi Riusu huë'ë en yija ba'i huë'ëna cacani, jo'ya hua'nare huani, mai jucha ro'ire Riusuna insiñu cajën, ba misabëna ëoni picore mëojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Cristoca mai jucha ro'ire junni tonni, baguë recoyete Riusuna insibi. ⁴ Cristo yua ën yija bain pairi hua'na naconi ba'iyë gare porema'iji. Moisés coca cani jo'case'ere Riusuna ëoni insijën, ⁵ ro ën yija misabë yo'o conjën ba'icua'ë. Riusu ba'irureba'ë cajën, Moisés guansení jo'case'ere yo'ojën ba'icua'ë. Ja'nca

yo'ojèn ba'icuaabi Riusu mame re'huani jo'caja'yete ëñojënna, maibi masijèn ba'iyë. Riusubi baguë yo'ore Moisesni caguë, “Yë'ë ën yija ba'i huë'ere yo'ocaijé'ën. Më'ë naconi cubëte ba'iguë case'e'ru güinareba'ru ba huë'ere yo'ocaijé'ën” cani jo'caguëña Riusu. ⁶ Ja'nca cani jo'caguë, Riusu ira coca cani jo'caguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi yurera maini mame cocare cani jo'caji. Cristote cuencueni raoguëna, Riusu yo'o case'ere quë'rë ai re'oye yo'oguë, mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iji. Riusu huë'e ën yija ba'i huë'e yo'o ma'carëan yo'oye'ru yo'oma'iji Cristo. Yo'oma'iguëbi guënamë re'oto Riusu ba'irurebana ti'anni, Riusu te'e ruiñereba yo'o conguë ba'iji. Riusubi maini quë'rë re'oye cani jo'casi'quë sëani, Cristobi mame yo'o conguë, maini quë'rë ai re'oye conni cuiraji baguë.

⁷ Baguë ira coca cani jo'case'ere masi güesequëna, bainbi ja'an coca guanse'ere te'e ruiñe yo'oye poremajèn ba'ë. Riusu bënni senjoja'ñete jëaye gare poremajèn ba'ë. Poretoca, Riusubi baguë mame cocare cani jo'cama'ire'abi. ⁸ Baguë ira coca cani jo'case'ere jo'casi' senjoni, mame cocare cani jo'caza caguëna, ën cocare ëñani masijé'ën:

Mai E'jaguë Riusubi coca caguëna, achajé'ën.

Yë'ë cuencuesi umuguseñabi ti'anguëna, Israel bain, Judá bain, si'a jubëte ñë'coni, mame cocare bacuana cani jo'caja'guë'ë yë'ë.

⁹ Bacua ira bain ba'isi'cuani cani jo'case'ere cani jo'cama'ija'guë'ë.

Bacuabi Egipto yija bainre yo'o concua zemosi'cua ba'ijënna, bacuare tëani sani, bacuare conni cuiraguë, yë'ë yo'ojai cocare bacuana cani jo'caguë ba'nhuë yë'ë.

Cani jo'casi'quëta'an, bacuabi yë'ë coca case'e'ru yo'oye jo'casi, tin yo'ojèn ba'ijèn ba'nhuë.

Ja'nca ba'ijënna, bacuare ëñama'iguë ba'ë.

Bacuani conni cuiraye jo'cahuë yë'ë.

¹⁰ Yureca, yë'ë bainreba Israel hue'ecuare choini, mame cocare bacuani ñaca cani jo'caguë ba'ija'guë'ë yë'ë:

Ja'an umuguseña ti'anguëna, yë'ë yo'oye yëyete bacuani te'e ruiñe masi güeseja'guë'ë.

Masi güesequëna, bacuabi si'a recoyoreba ro'tani, Riusu yëyete te'e ruiñe yo'ojèn bañuni cajèn ba'ija'cua'ë.

Ja'nca ba'ijënna, yë'ë yua bacua Riusureba ba'iguëbi bacuare conreba conguë, yë'ë bainrebare bacuare re'huani baja'guë'ë yë'ë.

¹¹ Mame cocare ja'nca cani jo'caguëna, yë'ë bainbi yë'ë ba'iyete te'e ruiñe masiye poreja'cua'ë.

Yë'ë bain hua'nabi sa'ñeña cajèn, Riusu ba'iyete te'e ruiñe masijé'ën, yihuoye beoye ba'ija'cua'ë.

Si'a jubë ba'icua, ta'yejeiye ba'icua, ta'yejeiye beocua, si'acuabi yë'ë ba'iyete ëñani te'e ruiñe masija'cua'ë.

¹² Ja'nca masijënna, yë'ë yua bacua gu'a jucha yo'ojèn ba'ise'ere tënoni senjoni, gare se'e ro'tama'iguë ba'ija'guë'ë yë'ë, cani jo'cabi Riusu.

¹³ Ja'an cocare mame cani jo'caguë, baguë ja'anrë cani jo'case'ere se'e ro'tama'iguë ba'iji, bain yo'o yo'oni re'ojeyete porema'icua sëani.

9

El santuario terrenal y el santuario celestial

¹ Ja'nca ba'ijënna, Riusu mame coca cani jo'case'ere quë'rë re'oye masiye yëtoca, baguë ira coca cani jo'case'ere ro'tani ye'yëjé'ën. Riusubi baguë ira coca guanseni jo'cato, baguë ën yija huë'e ba'iyete, bain gugurini rëañete guansequë cabi. ² Guansequëna, Moisesbi Riusu ba'i huë'ere yo'oni, ru'ru

ba'i sonohuë Riusu ba'i sonohuëte re'huaguëña. Ja'an sonohuëna ëñato, maja se'nquehuë baquëña. Riusuna insisi jo'jo aonbëan'ga mesa tontona tuñase'e baquëña. ³ Ja'n'rëbi, yequë sonohuë, Riusu ba'irureba casi sonohuë baquëña. Ja'an reosi canre anconi cacayë. ⁴ Ja'an sonohuëna cacani ëñato, zoa curi misabë baquëña. Ma'ña sëñere toa zënni tëose'e baquëña. Si'a ca'ncoñabi zoa curi re'huasi'cu baquëña. Sa'nahuëna ëñato, ru'ru maná aon Riusu bainna insisi aon zoa curi guënarote ayase'e baquëña. Ja'n'rëbi, mai ira bainguë ba'isi'quë Aarón hue'eguë ba'isi'quë Riusu cuencueni re'huasi'quë sëani, baguë jorosi tëcabë baquëña. Ja'n'rëbi, gata tontoña Riusu coca toyani jo'casi tontoña baquëña. ⁵ Ba gajongu ëmëje'ena ëñato, ta'yejeiye anje hua'na samucua te'ntoni re'huasi'cuabi tuijën, bacua ganhua cabëanre ba ganjogu tapa ëmëje'enre saroni saosi'cua bateña. Ja'anru ba'iyete cato, bain gu'a jucha tënoni senjoru'ë. Ja'an yua Riusu ën yija ba'i huë'ere ba'iguëna, yureña ja'anre se'e quëama'iñë yëquëna.

⁶ Riusu ën yija huë'e yua ja'nca ba'iguëna, pairi hua'nabi ru'ru ba'i sonohuëna cacajën, Riusu yo'o ma'carëan guanseni jo'case'ere yo'ojën bateña. ⁷ Quë'rë sa'nahuë ba'i sonohuëre cato, ta'yejeiye pairi ëjaguë se'gabi cacaye poreguë baquëña. Baguëbi cacato, te'e tëcahuëre cuencueni, te'e viaje se'ga cacaguë baquëña. Jo'ya hua'nare huani, bacua ziere sa'nahuërebana saye baguëña, baguë gu'a jucha, bain gu'a jucha, ja'an ro'ire Riusuna insiyete. ⁸ Ja'an yo'oguë ba'ise'ere ro'tato, Riusu Espiritubi maini ñaca ye'yoji. Riusu huë'e ën yija ba'i huë'ebi yuta carajeima'isi huë'e ba'iguëna, bainbi Riusu ba'iruna ti'añë yuta poremajën bateña. ⁹ Ja'an huë'ere ro'tato, Riusu mame coca cani jo'casirëre ye'yeye poreyë mai. Ru'ru, ba pairi hua'nabi bain jucha yo'ojën ba'ise'e ro'ire Riusuna insicajënnä, bain recoyo tënoni senjoñë gare beoguëña. ¹⁰ Ro ëmëje'en ba'iyete tënoñë se'ga baquëña. Moisés ira coca guanseni jo'case'ere yo'ojën, bain aon aiñë poreye, gono uncuye poreye, bain ëntë abuye, bain ga'nihuë re'huaye, ja'an se'ga yo'ojënnä, Riusu mame coca cani jo'cajairën ti'anguëna, ja'an ira coca cani jo'case'ere se'e yo'oma'iñë baquëña.

¹¹ Ja'n'rëbi yo'je, Riusubi baguë ta'yejeiye pairi Èjaguëte Cristote re'huani raoguëna, maini re'oye conni cuiraguë raji'i. Ja'nca raiguë, Riusu huë'e guënamë ba'i huë'ena ti'anni, bain ro'ire Riusuna insini sencaza cabi. Ja'an guënamë ba'i huë'ere cato, bainbi yo'omaë'ë. Riusu yo'osi huë'e quë'rë re'o huë'e ba'iji. ¹² Ja'an huë'e Riusu ba'i huë'ena cacaguë, te'e viaje se'ga cacani, baguë zie se'gare mai ro'ire jañuni tonni, mai tëani baja'yete re'huaguë, se'e yequë tëcahuë yo'oye beoye ba'iji. Gare se'e gu'a juchana zemoñë beoye ba'iyë mai. Baguë zie se'gare jañuni tonguë, jo'ya hua'na ziere Riusuna samaji'i, ira bain pairi ëjaguë yo'ose'e'ru. ¹³ Ja'an pairi ëjaguëbi jo'ya hua'nare huani, bacua ziere sani, gu'a jucha bacuana cha'juani, bacua ëmëje'en ba'iyë se'gare tënoguë baquëña. ¹⁴ Ja'nca tënoguëna, Cristobi maina rani, quë'rë ai ba'iyë mai recoyorebare tënoni, mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare tënoni senjoguëbi ba'iji. Riusu Espiritu carajeima'iguëbi yo'o güesequëna, Cristobi gu'a jucha yo'oye gare beoguëbi baguë ziere jañuni tonni, mai recoyore mame re'huaguëna, mai Èjaguë Riusu carajeima'iguëni yo'o conjën ba'iyë poreyë mai.

¹⁵ Ja'nca junni tonni, mai recoyore mame re'huaguë sëani, mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iguëna, Riusubi baguë mame coca cani jo'case'ere rani, baguë bainrebare maire re'huani baji. Ja'nca baguëna, baguë insija'ye cani jo'case'ere conni, si'arën bani, bojojën ba'iyë mai. Riusu ira coca guanseni jo'case'ere te'e ruiñë yo'oni, Riusu bain ruiñë gare poremajën

bateña. Gu'a jucha gare tēnoñe poremajēn bateña. Ja'nca poremajēnna, Cristobi mai ro'ire junni tonguēna, Riusu mame coca caní jo'case'e'ru recoyo tēnosi'cuabi baguē insija'yete coní baye poreyē mai. ¹⁶⁻¹⁷ Ēn yija bain yo'ojēn ba'iyete ro'tani, Riusu yo'ose'ere ye'yejē'ēn. Ēja bainguēbi baguē bonsere yequēcuana jo'caye yēto, ru'ru ba bonse coja'guēte cuencueni, utina toyani jo'caji. Jo'caguēna, ba bonse coja'guēbi ēja bainguē junni huesēye tēca bonse coyē gare porema'iji. Ēja bainguēbi junni huesēguēna, ja'nrēbi ba bonsere coní baye poreji. ¹⁸⁻¹⁹ Ja'nca ba'iguēna, Riusu coca caní jo'case'ere quē'rē re'oye masiye poreyē mai. Baguē ira cocare Moisesna caní jo'caguēna, Moisesbi jo'ya hua'nare huani, bacua ziere cha'juani tonguē baquēña. Riusu coca caní jo'case'ere ja'nca te'e ruiñe masi güeseguē baquēña. Si'a ba coca guanseni jo'case'ere bain ñē'casi'cuani quēani achoni, ja'nrēbi toro bonsēguē, chivo bonsēguē, ja'an jo'yare huani, bacua zie jañuse'ere inni, oco naconi ja'meni, ja'nrēbi oveja raña majei rañare hisopobi cabēna gueonni, ba ziena saēnni, ja'nrēbi zie cha'jua bi'raguēña. Ru'ru, Riusu coca toyani jo'casi pēbēna cha'juani, ja'nrēbi si'a bain hua'nana zie cha'juaguē caguēña: ²⁰ “Ēn zie jañuni tonse'ere ēñani, Riusu coca mēsacuani te'e ruiñe caní jo'case'ere masini bajē'ēn” caguēña. ²¹ Ja'nca caguē, güina'ru yo'oguē, ba Riusu huē'e, si'a baru ba'i ma'carēanna zie cha'juaguēña. ²² Riusu ira coca caní jo'case'e'ru güina'ru yo'oguē baquēña. Bain hua'nabi Riusu ba'iruna ti'anni, Baguēni bojoza cajēn, si'acuabi tēno güesejēn bateña. Ja'nca tēno güeseto, ba zie jañuse'ebi tēno güesejēn bateña. Ziere jañuma'itoca, bacua gu'a juchare tēnoni senjoñe gare poremajēn bateña.

El sacrificio de Cristo quita el pecado

²³ Ja'nca yo'ojēn ba'icuabi ro'ēn yija ba'i ma'carēanre tēno güesejēn bateña. Ja'nca tēnojēn, guēnamē re'oto ba'iyete masi güesejēn bateña. Ēmēje'en se'ga tēnojēnna, yurera Cristobi mai ira bain ba'isi'cua tēnojēn ba'ise'ru quē'rē ai re'oye tēnoni senjoni babi. ²⁴ Ba'ēn yija huē'e Riusu ba'i huē'e bain yo'osi huē'e, ja'anruna cacamaji'i Cristo, te'e ruiñe ba'i huē'e beoguē sēani. Riusu te'e ruiñe ba'iru, guēnamē re'oto, ja'anruna ti'anni, Riusuna mai ba'iyete sencaiguē ba'iji. ²⁵ Ira bain pairi ējaguēbi jo'ya hua'na ziere inni, Riusu ba'irureba sonohuēna cacani, si'a tēcahuēan bain juchare sencaiguē baquēña. Ja'nca ba'iguēna, Cristobi ja'nca yo'omaji'i. ²⁶ Yo'otoca, ēn yija re'huani jo'casirēnbi jo'caye beoye ai yo'oguē ba'ire'abi. Ja'nca yo'oye'ru yo'oma'iguēbi ēn yija carajeirēn ti'an bi'raguēna, te'e viaje se'ga Riusu ba'irurebana ti'anni ba'iji. Bain gu'a juchare gare tēnoni senjoza caguē, baguē ba'iyete Riusuna jo'cani, mai ro'ire junni tonni, baguē zie se'gare jañuni tonbi. ²⁷ Ja'nca yo'oguēna, bain hua'na'ga te'e viaje se'ga junni toñe ba'iyē. Junni tonni, ja'nrēbi Riusu ba'iruna nēcani, bacua yo'ojēn ba'ise'ere Riusuni sehuojēn ba'iyē. ²⁸ Cristo'ga te'e viaje se'ga junni tonni, ai jai jubē bain gu'a jucha ro'ire ai yo'oguē huani senjosi'quē bají'i. Ja'nca ba'iguēbi se'e ēñoguē raija'guē'bi. Ja'nca raiguē, bain gu'a juchare se'e tēnoma'ija'guē'bi. Baguēre ēñajēn ējojēn ba'icua, baguēni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajēn ba'icua, ja'ancuare inguē raija'guē'bi. Bacuare inni, baguē carajeima'iruna sani baja'guē'bi.

10

¹ Moisés ira coca guanseni jo'case'ere ēñato, Cristo naconi bojojēn ba'ija'yete te'e ruiñe masiye gare poremajēn ba'iyē mai. Ro'ēmēje'en se'gare masiye poreyē mai. Ja'an coca guanseni jo'case'e'ru jo'ya hua'na ziere Riusuna insitoca, si'a tēcahuēan jo'caye beoye insitoca, gare re'ojeiye

porema'inë mai. Riusu ba'iruna ti'anni, jo'ya hua'na zie insise'ebi recoyo tēno güeseza cacuata'an, gare re'o bain ba'iyē porema'inë mai. ² Gare re'ojeiye poretoca, çguere ro'tajēn si'a tēcahuēan jo'yare huani insiye'ne? Riusuni ja'nca gugurini rēanni, ba jo'ya hua'na ziere insini, te'e jēana recoyo tēno güeseza cacuata'an, çqueaca yo'oguē, yuta gu'a jucha yo'ose'ere recoyo huanoguē'ne? ³ Riusuni ja'nca gugurini rēanni, baguēna insijēn, maibi si'a tēcahuēan mai gu'a jucha yo'ojēn ba'ise'ere ro'tani masiyē. ⁴ Ja'an jo'ya hua'na zie, toro zie, chivo zie, ja'an zie jañuse'ebi mai gu'a jucha tēno güeseyē gare porema'inë sēani, jucha beo recoyo gare huanoma'iji maire.

⁵ Ja'nca sēani, Cristobi bainguē runni, ēn yijana ti'anni, Riusuna cabi: Bain hua'nabi jo'yare huani, ba zie jañuse'ere mē'ēna ro insijēna, mē'ēbi yēma'inë.

Ja'nca yēma'iguēbi yē'ere rao bi'raguē, bain ga'nihuē baguēre yē'ere re'huani raohuē mē'ē.

⁶ Bain hua'nabi bacua gu'a jucha yo'ojēn ba'ise'ere senjoni saozca cajēn, bacua jo'yare huani, mē'ē misabēna tēoni, ēo güeseyē. Ja'nca ēo güesejēna, mē'ēbi gare bojoma'inë.

⁷ Ja'nca bojoma'iguēna, yē'ē yua mē'ē uti pēbē toyani jo'case'ere ēñani, ñaca caji: “Yureca, Riusu, mē'ē yēye'ru yo'oguē raisi'quē'ē yē'ē.

Ja'an coca toyani jo'case'ere ēñani, güina'ru yo'oguē raisi'quē'ē yē'ē” cahuē yē'ē, Riusuni cabi Cristo.

⁸ Ja'nca caguē, Moisés ira coca toyani jo'case'e'ru yo'oyete ro'taguē, “Bain gu'a jucha senjoñete ro'tajēn, bacua jo'yare huani Riusuna ro insiye cato, mē'ēbi bojoma'inë” cabi. ⁹ Ja'nca cani, ja'n'rēbi ñaca cabi: “Mē'ē yēyete yo'oguē raisi'quē'ē yē'ē” cabi. Ja'nca caguēbi bain ja'anrē yo'ojēn ba'ise'e, jo'ya hua'na ziere Riusuna insijēn ba'ise'e, ja'anre gare se'e yo'omajēn ba'ijē'ēn, maini cani jo'cabi. Ja'nca cani jo'casi'quēbi Riusu mame tēnoja'ñete maini yure masi güeseji. ¹⁰ Riusu yēyete yo'oguē raisi'quē'ē caguē, bainguē runni, mai gu'a jucha ro'ire junni tonbi. Te'e junni tonse'e se'gabi baguē ga'nihuēte Riusuna insini, maini recoyo tēnoni jo'cabi. Gare se'e mame tēnoñe beoji.

¹¹ Yureca, judío bain pairi hua'nabi Moisés ira coca, ja'anrē guanseni jo'casi coca caye'ru yo'ojēn, Riusu huē'e misabēte nēcajēn, bain jo'ya rase'ere huani, misabēna tēoni, Riusuna ro insini baguēni bojo güeseñu cajēn, ja'anre si'a umuguseña güina'ru yo'ojēn, ro yo'oyē bacua. Bain gu'a juchare senjoni, bacua recoyo tēno güeseñu cacuata'an, bacua recoyo tēno güeseyē gare porema'inë. ¹² Poremajēna, Cristobi ti'anni, Yē'ē ga'nihuēte Riusuna insiza caguē, mai jucha ro'ire junni tonbi. Gare se'e junni toñe beoguēbi yureca Riusu jēja ca'ncona bēani, mai ta'yejeiye Ējaguēre re'huasi'quē baji'i. ¹³ Ja'nca ba'iguēbi baguēre je'o bacua ñu'ñojeja'ñete yureca ējoguē ba'iji. ¹⁴ Maire ja'nca mame tēnosi'cuare re'huani jo'cabi baguē. Te'e junni tonse'e se'gabi si'a baguē bainreba, si'arēan ba'ija'cua, si'acuare recoyo mame tēnoreba tēno güeseji. ¹⁵ Ja'nca tēno güesequēna, Riusu Espíritubi maini ja'anre te'e ruiñe masi güeseji. Riusu coca cani jo'case'ere ēñato, ñaca caji:

¹⁶ Yureca, ja'an umuguseña ba'ija'ye ti'anguēna, ēn cocarebare yē'ē bainna cani jo'caja'guē'ē yē'ē, caji Riusu.

Yē'ē yēye si'ayete bacuani masi güeseja'guē'ē yē'ē.

Ja'anre bacuani si'a recoyoreba ro'ta güeseja'guē'ē yē'ē, caji Riusu.

¹⁷ Ja'n'rēbi, se'e yequēruna ēñato, ñaca'ga caji:

Bacua gu'a jucha yo'ojēn ba'ise'ere gare se'e ro'tama'iguē ba'ija'guē'ē yē'ē, cani jo'cabi Riusu.

18 Ja'nca cani jo'casi'quëbi mai gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare huanë yeye casi'quë sëani, mai'bi jo'ya hua'nare huani, misabëna tëoni Riusuna insiye, ja'anre gare se'e yo'oye beoye ba'icua'ë, mai gu'a jucha tëno güeseyete.

Debemos acercarnos a Dios

19 Yureca, yë'ë bain hua'na, Jesús zie jañuni tonse'ebi recoyoreba tënosi'cua sëani, Riusu ba'irurebana gare huaji yëye beoye ti'añe porecua ba'iyë mai. 20-21 Riusu huë'e ën yija ba'i huë'ere cama'inë yë'ë. Ja'an sa'nahuëreba ba'i sonohuëte cama'inë. Pairi ëjaguë se'gabi ba reosi canbi cacani, Riusu ba'irureba casiruna ti'añe, ja'anre cama'inë. Jesús junni tonse'ebi ti'añe, ja'an ti'añete cayë. Riusubi yurera mame re'huaguëna, mai Ëjaguë Jesucristo, mai ta'yejeiyereba pairi Ëjaguë casi'quë, ja'anguë naconi Riusu ba'irurebana ti'añe poreyë mai. Ti'anni, huajëreba huajë hua'na ba'ijënna, mai ba'iyete Riusuni sencaiguë ba'iji baguë. 22 Ja'nca ba'iguëna, Riusu ba'irurebana ti'anni bañuni. Jesucristoni si'a recoyoreba jo'caye beoye ro'tajën, ti'anni bañuni. Mai gu'a jucha senjosi'cua ba'ijën, recoyo tënoreba tënosi'cua ba'ijën, bain huajë oco naconi mame zoasi'cua ba'ijën, Riusu ba'irurebana ti'anni bañuni. Bain pairi ëjacuabi bacua ga'nihuë zoani, tënosi'cua ruinjënna, bacua tënose'e'ru quë'rë ai re'oye recoyo tënosi'cua ba'iyë mai. 23 Ja'nca ba'ijën, mai Ëjaguë inguë rai cocare cani jo'caguëna, jëja recoyo re'huani, baguë cani jo'case'ere gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, yequëcuanu Cristo ba'iyete quëani achojën bañuni. Cristo yo'oja'yete cani jo'casi'quë sëani, gare caraye beoye yo'oja'guë'bi baguë. 24 Ja'nca quëani achojën, sa'ñëña si'a jëja yihuojën bañuni. Yequëcuanu oijën conjën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën, te'e ruiñe yihuojën bañuni. 25 Mai ñë'cani Riusuni bojo umuguseñare gare huanë yeye beoye bañuni. Yequëcua Cristo bain huanë yeyë'ru huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Te'eruna ñë'cani, Riusu cocarebare sa'ñëña yihuojën, jëja recoyo re'huajën ba'ijë'ën. Cristo ëñojai umuguse yuara ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, quë'rë se'e ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën.

26 Ja'nca yo'oma'itoca, yequë'rë gu'a juchana se'e bonëni yo'oma'inë. Cristo te'e ruiñe ba'i cocare ye'yeni, ja'nrëbi se'e gu'a juchana bonëni yo'otoca, Jesucristo junni tonse'ebi se'e recoyo tëno güeseyete gare porema'inë. 27 Riusu bënni senjoja'cua se'ga ba'iyë. Cristote ja'nca jo'cani senjotoca, Riusubi maini ai bëinreba bënni, baguëre je'o bacua naconi ja'an toabona jo'cani senjoja'guë'bi. 28 Moisés coca cani jo'case'ere ro'tani ye'yeyë'ën. Ba coca guanseni jo'case'e'ru tin yo'oguëna, samucua o samutecuabi baguë jo'aye yo'ose'ere ëñani, bain jubëni quëajënna, bacuabi baguëni oiye beoye ba'ijën, baguëni huani senjoñe bareña. 29 Ja'nca huani senjorena, yureca Riusu Zinni gu'aye yo'oni, baguëre jo'cani senjotoca, baguë bënni senjoja'ñete ro'tajë'ën. Quë'rë ta'yejeiye bënni senjosi'quë ba'ija'guë'bi. Jesucristo junni tonni, baguë ziere jañuni tonni, maire recoyo tënoni, baguë bainrebare mame re'huani baguëna, ja'anguëbi Cristo yo'ose'ere ro gu'aye ro'tani, Cristote ro jo'cani senjoni, Riusu Espiritu ai ba'iyë ro insise'ere gu'a güeni, ja'nca yo'otoca, Riusubi baguëni ai ba'iyë ai bëinreba bëinguë ba'ija'guë'bi. 30 Mai hua'na Riusuni ye'yësi'cua sëani, baguë coca cani jo'case'ere ro'taye poreyë mai. "Yë'ë se'gabi bain gu'aye yo'ocuanu bënni senjoñë" caguë yihuobi Riusu. Ja'nca cani jo'casi'quëbi yequëruna toyani jo'ca güesebi: "Mai Ëjaguëbi baguë bain gu'a juchare ëñani, baguë bënni senjoñete bacuana hu'hueja'guë'bi" cani jo'case'e ba'iji. 31 Ja'nca ba'iguëna, mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusubi bain gu'a juchare ëñani, bënni senjoreba senjoñe masiguëna, baguë bënni senjoja'ñete ro'tani ai huaji yëjën, gare bënni senjo güeseyete beoye bañuni.

³² Mësacua yua Cristoni quë'rë ru'ru ye'yese'ere ro'tajë'n. Cristo bainreba runni, ja'n'rëbi yequëcuabi je'o bajë'nna, mësacuabi gare ya'jaye beoye ai ba'iyë ai yo'ojën ba'ë. ³³ Bain hua'nabi ëñajë'nna, mësacuani ai gu'aye cajën, mësacuani ai jëja huaijë'nna, mësacuabi ai yo'ohuë. Mësacua bainre'ga güina'ru gu'aye yo'ojë'nna, mësacua'ga bacua naconi te'e oijën, bacuare conjën ai yo'ohuë. ³⁴ Mësacua bainre preso zeanni bajë'nna, mësacuabi bacuani ai oijën conjën, bacuani ëñajën sa'ë. Mësacuare je'o bacuabi mësacua bonse, mësacua yijaña, si'ayete ro tëani base'eta'an, mësacua yua ai bojo recoyo re'huahuë. Mësacua carajeiye beoye baja'yete ro'tani, Quë'rë ai re'oye coni baja'guë'ë yë'ë cajën, bacua bonse tëase'ere ëñani, ai bojo recoyo re'huahuë mësacua. ³⁵ Ja'nca coni baja'cua sëani, Jesucristote jo'cani senjoñe beoye ba'ijë'ën. Baguëni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Riusubi baguë bayete mësacuana ai ba'iyë ro insireba insija'guë'bi. ³⁶ Ja'nca ba'ija'cua sëani, quë'rë jëja recoyo bayete Riusuni senjë'ën. Ai yo'ojën ba'itoca, Riusu yëye se'gare yo'za cajën, güina'ru ya'jaye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. Si'aye yo'oni tëjini, ja'n'rëbi Riusu ba'i re'otona ti'anni, baguë bayete te'e coni baja'cua'ë. Baguë coca cani jo'case'ere ro'tani, jëja recoyo re'huani bajë'ën:

³⁷ Rëño ñësebë se'ga ëjojën ba'ijë'ën.

Yë'ë Zin cuencuesi'quëbi te'e jëana mësacuana ti'anja'ñeta'an ba'iji.

³⁸ Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua yë'ë re'o bainreba cuencuesi'cua sëani, yë'ë Zinni si'a recoyo ro'tajën ba'ija'cua'ë.

Baguëni si'a recoyo ro'taye ya'jatoca, mësacuare bojoma'iguëbi gare se'e re'oye ëñama'ifñë yë'ë.

³⁹ Ja'an cocare cani jo'caguëna, mai ba'iyete ro'tajë'ën. Riusu bain ba'iyete gare ya'jaye beoye ba'iyë mai. Yequëcuabi ya'jani, Cristote jo'cani senjoñëna, Riusubi bacuani bënni senjoja'guë'bi. Riusubi baguë yo'oja'yete cani jo'caguëna, mai'ga baguë yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, Riusu naconi carajeiye beoye ba'ijën, Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ija'cua'ë mai.

11

Lafe

¹ Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taye masiye yë'nica, ën cocare achani ye'yëjë'ën. Riusu yo'ojai cocare si'a recoyo ro'tajën banica, baguë cani jo'case'ere'ru güina'ru yo'oja'yete masireba masiyë mai. Mai ñaco se'gabi ëñani masiye porema'icuata'an, mai recoyobi ro'tani, baguë yo'oja'yete masireba masiyë mai. ² Mai ira bain ba'isi'cuabi Riusu yo'ojai cocare si'a recoyo ro'tajë'nna, Riusubi bacuani re'oye ëñani, bacuani bojobi.

³ Ja'nca si'a recoyo ro'tajën banica, Riusu ën re'oto re'huani jo'case'ere te'e ruinë masiyë mai. Riusu se'gabi coca caguë guanseguëna, si'a ën yija re'oto saji'i. Ja'anre te'e ruinë masiyë mai. ¿Guebi re'huani jo'caguë'ne? catog'a, baguë re'huani jo'casi re'otore ëñani, Riusu yo'ose'ereba'ë cajën, si'a recoyo ro'tani masiyë mai.

⁴ Ja'nca sëani, mai ira bain ba'isi'cuabi Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'ise'ere ro'tani ye'yëjë'ën. Abel hue'eguë ba'isi'quëbi Riusuni si'a recoyo ro'taguë sëani, baguë bayete Riusuna insini jo'caguë, Cain insise'ëru quë'rë re'oye Riusuna insini jo'caguëña baguë. Ja'nca insini jo'caguëna, Riusubi Abelni ëñani bojoguë, baguë insini jo'case'ere coni baguëña. Ja'nca coni baguëna, Riusu re'oye ëñani bojose'e, Abel yua re'o bainguë ba'ise'e, ja'anre masiyë mai. Abel yua junni tonsi'quëta'an, baguë si'a recoyo ro'tani yo'ose'ere ëñani, Riusu re'oye yo'oja'yete masiyë mai.

⁵ Enoc'ga Riusuni si'a recoyo ro'taguëre sëani, Riusubi baguëni bojoguë ëñani, Junni huesëye beoye ba'ija'guë caguë, baguëte ro huajë tëani saguëña

Riusu. Saguëna, bainbi baguëte tinjañe gare poremateña. Yureca, Riusu coca caní jo'case'ere ëñato, Enoc re'oye yo'ose'ere masiyë mai. Si'a Enoc ba'isi umuguseñabi Riusuni bojo güesequë baquëña. ⁶ Mai hua'na'ga Riusuni bojo güeseye yënica, Riusuni si'a recoyo ro'taye bayë. Ro'tama'itoca, Riusuni bojo güeseye gare porema'iñe mai. Riusuna ti'anni bojoye yënica, Riusu ba'iyete si'a recoyo ro'taye bayë. Ja'nca si'a recoyo ro'tajën, Riusure cu'ereba cu'enica, baguë ba'iyete maini ëñoni, maini ai bojo güeseji baguë.

⁷ Noe'ga Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguë re'o bainguë ba'iyete ëñani bojoguëña. Riusubi ën re'otore ñu'ñojeija'ñete Noeni quëani, yogute yo'oye guansequëna, Noebi ro baguë ñacobi ëñani, Riusu yo'oja'yete masiye gare porema'iguëta'an, Riusu guansequëre achaní, te'e ruiñe yo'oni, ba yogute re'huaní, baguë te'e bainre huajë hua'na ba'i güesequëña. Ja'nca si'a recoyo ro'tasi'quëre sëani, Riusu re'o bainguëre re'huasi'quë baquëña. Si'a gu'a bainbi baguë recoyo ro'tani yo'oguë ba'ise'ere ëñani, bacua bënni senjoja'ñete masiye porereña.

⁸ Abraham'ga Riusuni si'a recoyo ro'taguë, Riusu guansequëre achaní, Jaë'e caní yo'oguëña. Më'e yija coní baja'ye, ja'an yijana saijë'ën caguë guansequëna, Abrahambí sai bi'raguëña. Baguë saija'rute huesëguëta'an, huëni saquëña. ⁹ Sani, baguë coní bajai yijana ti'anni, tin bain ba'iruta'an, bëani baquëña. Ja'nca ba'iguëbi Riusu insija'yete si'a recoyo ro'taguë, ro'jo'ya ga'nihuëan huëni huë'e carajei huë'e se'gare baquëña. Baguë mamacua Isaac, Jacob, ja'ancua naconí te'e ba'iguë, si'acuabi Riusu insija'yete ëñajën ëjojën bateña. ¹⁰ Riusu huë'e jobo gare carajema'i jobo, ja'anruna bëani bazaniñe caguë ëjoguë baquëña Abraham.

¹¹ Sara'ga Riusu yo'ojai cocare si'a recoyo ro'tago bacoña. Ai ira hua'go ba'igota'an, Riusu caní jo'case'e'ru zin hua'guëre të'ya rani bazaniñe cago ëjogoña. Baguë caní jo'case'ere'ru güina'ru yo'oja'guë'bi cagona, Riusubi ta'yejeiyereba yo'oni, bagoní zin ba güesequëña. ¹² Ja'nca sëani, ja'an hua'guë Abraham hue'eguë, ai ira hua'guë zin cu'eye gare porema'isi'quëta'an, zin hua'guëni baguëna, baguë bain yo'je raisi'cuabi ai ba'iyë ai jai jubë jaijeijateña. Ma'choco hua'i, ziaya yëruhua mejara'carëan, ja'anre cuencueye poretoca, Abraham bain raisi'cua yua quë'rë jai jubë bateña.

¹³ Ja'ancuabi Riusu insija'yete yuta comajën, Riusuni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, ën yijare jo'caní senjoni junteña. Bacua recoyobi Riusu insija'yete so'obi ëñani bojoreña. Ja'nca bojojën careña: "Riusu bayete coní baja'cua sëani, ro ën yija ba'iyete gare jo'caní senjoñu" careña, ën yijare rëño ñësebë se'ga ba'ija'cua sëani. ¹⁴ Ja'nca cacuare achato, ëñere masiyë mai. Bacua si'arën ba'ijai yijare cu'eyë bacua. ¹⁵ Bacua etani jo'casi yijare cu'eye ro'tamateña. Ja'anrute ro'tanica, ja'anruna go'iyë porere'ahuë. ¹⁶ Ja'anruna go'ima'icua sëani, quë'rë ai re'o yija guënamë ba'i yija, ja'anruna sani bañu cajën, ëjojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, Riusubi baguë huë'e jobore bacuare re'huacaji'i. Re'huacaquëna, bacuabi baruna ti'añe ëjojën, Yë'e Taita Riusu cajënna, Riusu'ga bacuani ai bojoreba bojoi.

¹⁷ Ja'nrebi jë'te, Riusubi Abraham te'e ruiñe recoyo ro'tayete masiza caguë, Abrahamní coca guansequëña. "Më'e zin Isaacre misabëna tëoni, baguëte boní, yë'ëna insijë'ën" caguë guansequëña. Ja'nca guansequëna, Abraham yua Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi Riusu guansequëre yo'o bi'raguëña. Baguë zin gaña hua'guë, Riusu caní jo'case'e'ru baguëna insisi'quëreta'an, baguëte Riusuna go'ya bi'raguëña. ¹⁸ Isaac ba'iyete cato, Riusu coca caní jo'case'ere ëñani masiyë: "Isaac se'gabi zin cu'eguëna, më'e bain yo'je rajja'cuabi ai jai jubë jaijeija'cua'ë" caní jo'caguëña Riusu. ¹⁹ Ja'nca caní jo'caguëna, Abrahambí Riusu guansequëre achaní, ja'ansi'quë caguëña:

“Baguëte Riusuna insitoca, junni huesëtoca, Riusubi baguëte huajë hua'guëre se'e re'huaye masiji” caguëña. Ja'nca canì, ja'n'rëbi Riusuna insi bi'raguëna, Riusubi baguëte huajë hua'guëre go'yaguëña. Riusu raoja'guë junni tonni huajë raija'yete masi güeseguëña.

²⁰ Ja'n'rëbi jë'te, Isaacbi Riusuni si'a recoyo ro'taguë, baguë mamacua Jacob, Esaù hue'ecuanì Riusu re'oye yo'ojai cocare canì jo'caguëña. ²¹ Ja'n'rëbi Jacob yua ai ira hua'guë ju'in bi'raguëbi Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguë, baguë ro'oguë sai tubëna rëanni rohuoni, Riusuni recoyo bojoguë, baguë naje hua'na, José mamacua, ga ba'i hua'guëni Riusu re'oye yo'ojai cocare canì jo'caguëña. ²² Ja'n'rëbi jë'te, José junni huesë umuguseña ti'anguëna, José yua Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi baguë bainna canì achoguëña: “Israel bainbi Egipto yijabi gare saijëna, yë'ë gu'anre sani, Riusu insijai yijana sani tanjë'en” canì achoguëña.

²³ Ja'n'rëbi Moisesre të'ya rani, baguë pë'caguë sanhuëbi baguëte ëñani, Ai re'o hua'guë ba'iji cajën, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, baguëte samute ña'aguë hua'i yahueni bareña. Bain ëjaguëbi zin huaiye guansesi'quëta'an, gare huaji yëye beoye baguëte yahueni bareña. ²⁴ Ja'n'rëbi Moisesbi ira hua'guë runni, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi bain ta'yejeiye ëjaguë Faraón mamacote jo'canì senjoguëña. Bago mamaquë ba'iyë yëma'inë yë'ë caguë, ²⁵ yë'ë gaje bain naconi te'e baza caguëña. Faraón huë'ere ba'iguë, gu'a jucha yo'oni rëño ñësebë se'ga bojoguë ba'iyë yëmaquëña. Baguë te'e bain naconi ba je'o bacua ro'ire ai yo'oye ru'ru yëguë baquëña. ²⁶ Ai yo'oguë ba'iguëta'an, Riusu Raoja'guëreba ai yo'oja'yete ro'tani, Riusu insija'yete ai bojoguë ro'taguëña. Egipto yija bonse se'gare conì baye yëma'iguëbi Riusu ta'yejeiyereba insija'yete quë'rë bojoguë coza caguëña. ²⁷ Ja'nca canì, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi Egipto yijare jo'canì senjoguëña. Bain ëjaguë Faraonbi ai bënguëta'an, baguëni huaji yëmaquëña. Riusu ba'iyete bain ñacobi ëñañe porema'iguëta'an, baguë recoyobi ëñani masiguë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi ai jëja bani, Faraonni huaji yëmaquë baquëña Moisés.

²⁸ Riusubi guansequëna, Moisés yua Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'taguëbi Pascua yo'ozca caguë, ba oveja bonsëguëte huani, baguë ziere inni, Ba ru'ru të'ya raisi'quëre huani senjoja'guëbi maire huesoma'ija'guë caguë, ba ziere bain huë'e anto sa'ro ca'ncoñana cha'juani jo'caye guansequëña.

²⁹ Ja'n'rëbi, Israel bainbi Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, Ma Zitarate je'enjën sateña. Yija ma'aja'an saiye'ru jobo zitara saijën jenteña. Je'enjënna, Egipto bain hua'nabi, Bacuana tuni huaiñu cajën be'tereña. Be'teni huaiye ro'tacuata'an, zitarana rucani huesëreña.

³⁰ Ja'n'rëbi jë'te, Riusu bainbi baguë yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajënna, Jericó huë'e jobo gata tu'ahuëbi ñañani tanguëña. Siete umuguseña të'ijeiyë ganijënna, ñañani tanguëña. ³¹ Tainguëna, Rahab hue'ego, ba huë'e jobo baingo, ëmë yësi'cota'an, Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tago sëani, bago bain Riusuni achama'icua naconi huesëmacoña. Riusu bain yahue ëñajën raijënna, bagobi bojogo, bacuani caca güeseni congona. Ja'nca re'oye yo'osi'co sëani, huesëni carajeimacoña.

³² Yequëcua'ga Riusu bain hua'na yo'ojën ba'ise'ere quëaye caraji yë'ëre. Gedeón, Barac, Sansón, Jeftë, David, Samuel, yequëcua Riusu bain raosi'cua, bacua yo'ojën ba'ise'ere quëaye caraji yë'ëre. ³³ Bacuabi Riusu yo'oja'yete si'a recoyo ro'tajën, yequëcubi ai jai jubëan bainni guerra huani zeanreña. Yequëcubi gu'a bainni justicia yo'oreña. Yequëcubi Riusu insija'yete ya'jaye beoye ëjoni coreña. Yequëcubi airu yai ainja'ñete ëñani, airu hua'nani quë'rë jëja bajën ënsereña. ³⁴ Yequëcubi, ai jai toa uni si'aguëna, yayoreña.

Yequëcuabi, bain huani senjocua raijënna, jëajën gatini sateña. Yequëcua jëja beo hua'na ba'icuata'an, ta'yejeiye yo'oni, jëja bacuare saoni senjoreña. Yequëcua guerra huajën saisi'cuabi ta'yejeiye yo'oni, bacuare je'o bacua si'acuanì zeanreña. Yequëcuabi, tin yija soldado jubëan raijënna, bacuanì si'rani saoreña. ³⁵ Yequëcua romi hua'na'ga Riusu yo'ojayete si'a recoyo ro'tajënna, bacua bain junni huesëcuabi go'ya rani bacuana ti'anni bateña.

Yequëcua Riusu bain hua'na'ga ai yo'oreña. Gu'a bainbi ai jëja huajën si'nsejën, Yëquëna yo'ojën ba'iyere'u te'e yo'ojën ba'itoca, mëacuare huajë hua'nare etoyë careña. Cajënna, Riusu bainbi sehuoreña: "Bañë. Mëacuabi yë'ere huani senjotoca, Riusu naconi ba'iguë quë'rë re'oye bojoguë ba'ija'guë'ë yë'ë" cajën sehuoreña. ³⁶ Sehuojënna, yequëcua gu'a bainbi yequëcua Riusu bainre ai hui'ya jayareña. Yequëcuare ga'ni za'zabobi ai jëja si'nserëña. Yequëcuare preso zeanni guënameñabi huenni ya'o huë'ena guaoni jo'careña. ³⁷⁻³⁸ Yequëcuare guerra hua hua'tibi huani senjoreña. Yequëcuare ai gu'aye yo'oreña. Beo re'otona saoni senjojënna, Riusu bainbi ovejã ga'ni, chivo ga'ni, ja'anbi sayani beo re'otore ba'ijën, aonre cu'e ganøjën, ai yo'oreña. Aon gu'ana ju'injën, oco ëayena ju'injën, ja'si neni ai yo'ojën, beo re'oto, cu re'oto, si'a re'otore ba'ijën, aonre cu'e ganøjën, yija gojeñana cainjën ai yo'oreña. Ai yo'ojënna, gu'a bainbi careña: "Mëacuabi Riusu jo'cani senjotoca, mëacuare huajë hua'nare etoyë yëquëna" cajënna, bacuabi yëma'iñe sehuoreña. Ja'nca sehuojën, ën yija bainbi bacuanì ai gu'aye yo'ojënna, ën yijare gare ba'iyere ro'tamajën bateña. Quë'rë re'o hua'na sëani, quë'rë re'orute ba'iyere ro'tajën ëjoreña. ³⁹ Ja'nca ëjojën, Riusu yo'ojayete si'a recoyo ro'tajën, Riusu re'o bain casi'cua ba'icuata'an, Riusu ta'yejeiyereba insija'ye, ja'an canì jo'case'ere yuta comajën, junni tonreña. ⁴⁰ Riusu ta'yejeiye yo'oja'ye, Cristote raoye yuta caraguëna, Riusu ta'yejeiye insija'yete ëjoye bareña. Eñoni, ja'nrebi jë'te, mai naconi Cristoni te'e zi'inni ba'ijën, si'a jubëbi Cristo re'o bainreba runni ba'iyere bareña.

12

Fijemos la mirada en Jesús

¹ Yureca, mai ira bain ba'isi'cua ai jai jubëbi Riusu yo'ojayete si'a recoyo ro'tajën, mai yure yo'ojayete ëñajën ëjoye'ru ba'ijënna, mai'ga Riusu yëyete si'a jëja yo'ojën bañuni. Si'a gu'a jucha guaja beoye yo'ojën ba'iyete gare jo'cani senjoni, gare gu'a recoyo re'huaye beoye bañuni. ² Jesús ba'iyere se'gare ro'tajën, baguëni si'a recoyo ro'tajën, Riusu yëyete si'a recoyo ro'tajën bañuni. Jesucristo si'a jëja yo'oguë ba'ise'ere ro'tani, Riusu bojo güeseja'yete ëjoguë ba'ise'e'ru baji'i. Ga bainbi baguëni ai gu'aye yo'ojën, gu'a bainre huani senjoñe'ru yo'ojën, crusu sa'cahuëna baguëte quenjën, baguëte huani senjojënna, baguëbi jëaye gare ro'tama'iguë baji'i. Yë'ë Taita naconi bojoreba bojoguë baza caguë, junni tonbi baguë. Junni tonni, ja'nrebi se'e go'ya rani, Riusu jëja ca'ncona bëani, ai ta'yejeiyereba Eñaguëre re'huasi'quë baji'i Jesús.

³ Mëacuabi jëja beo recoyo re'huama'iñe cajën, baguë ai yo'oguë ba'ise'ere ro'tani, gare guajaye beoye Riusu yëyete si'a jëja yo'ojën ba'ijë'ën. Gu'a bainbi baguëni je'o bani, baguëni gu'ayereba gu'aye yo'ojënna, mëacuã ai yo'oyete oimajën ba'ijë'ën. ⁴ Mëacuabi gu'a jucha gare yo'oma'iñe cajën, ai yo'ojën ba'icuata'an, Jesús ai yo'oguë ba'ise'e'ru ai yo'oye caraji mëacuare. Jucha yo'oye beoye ba'iyere cajën, yuta junni tonma'ë mëacuã. ⁵ Ja'nca junni tonma'icuabi Riusu yihuo coca canì jo'case'ere huanë yeye'ru ëñoñë mëacuã.

Riusubi baguë mamacuani bojora'rë huaiguëna, baguë yëyete yo'oye ye'yejën ba'ijë'ën. Ën cocare achani ro'tajë'ën:

Riusubi më'ëni bojora'rë huaiguëna, Riusure gu'aye ro'tama'ijë'ën, mami. Ja'nca huaiguëna, baguë yo'ore ya'jama'ijë'ën.

⁶ Si'a baguë bain re'huasi'cua, baguë mamacua caguë, ja'ancuani ai yëreba yëguë sëani, bacua si'acuani bojora'rë huaiguë, bacuani re'oye ye'yoji baguë.

⁷ Ja'an cocare achani, Riusu bojora'rë huaiyete ye'yeni masijë'ën. Mësaacuani ja'nca huaitoca, baguë mamacuani yo'oye'ru mësaacuani bojora'rë huaiguë ye'yoji. Pë'caguë sanhuë bojora'rë huaiyete ro'tani ye'yejë'ën. Bacua zin hua'nani ai yëtoca, bacuani bojora'rë huaijën ye'yoyë. ⁸ Riusu'ga si'a baguë bainni ai yëguë sëani, si'acuani bojora'rë huaiguë ye'yoji. Mësaacuani bojora'rë huaima'itoca, mësaacuani yëma'iji. Ro huacha zin hua'na ba'icua're'ru mësaacuani ëñaji. ⁹ Mai pë'caguë sanhuë'ga maini bojora'rë huaijënna, bacuani ai re'oye ëñajën, Jaë'ë cajën ba'nhuë mai. Ja'nca cajën ba'isi'cuabi mai Taita Riusu carajeima'iguëni quë'rë ai re'oye ëñajën Jaë'ë cajën ba'itoca, baguë naconi gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë. ¹⁰ Mai pë'caguë sanhuëbi maini bojora'rë huaito, ro bacua yëye se'gare yo'ojën, rëño ñësebë se'ga maire huaijën ba'nhuë. Mai Taita Riusu'ga maire huaito, maini re'oye ye'yoye se'gare ro'tani, baguë jucha yo'oye beoye ba'iyë'ru gare jucha beocuare maire re'huani, maini baji. ¹¹ Maire ja'nca huaiguëna, maibi yurera ai yo'oyë. Gare bojoma'iñe huanoji. Ai ja'siye ai yo'oguëta'an, Riusu ba'iyete bojora'rë ye'yejën, recoyo re'o huanofie ba'icua ruinjën, Riusu re'o bainre re'huasi'cua ba'iyë mai.

El peligro de rechazar la voz de Dios

¹² Ja'nca sëani, Riusu bojora'rë huaise'ebi ai yo'otoca, gu'aye ro'taye beoye ba'ijë'ën. Ro guajaye beoye ya'jamajën ba'ijë'ën. Recoyo pa'npa ëaye beoye ba'ijën, jëja recoyo re'huani, ¹³ Riusu yëyete te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Mësa'cua jubë bain ba'icua yequëcuabi Riusu yëyete te'e ruiñe yo'oye ti'anma'itoca, bacuare ro jo'cani senjoma'ijë'ën. Bacuare oijën conjën, bojora'rë yo'ojënna, recoyo jëja bacuare re'huasi'cua ba'ija'cua'ë.

¹⁴ Mësa'cua porese'ru yo'ojën, si'acuani recoyo bojo güesëjën ba'ijë'ën. Sa'ñeña coca huamajën ba'ijë'ën. Mai Ëjaguë Riusu jucha beoyete ro'tajën, baguë ba'iyë'ru ba'iyë ro'tajën, mësa'cua porese'ru baguë yëyete yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, Riusu naconi te'e ba'iyë gare porema'iñë. ¹⁵ Mësa'cua te'e jubë bainre ëñajën, si'acuare Cristoni recoyo bojoye conjë'ën. Yequëcuabi Cristore bojoma'itoca, yequërë sa'nti recoyo re'huani, bacua bainni gu'aye ro'ta güeseyë. Gu'aye ro'ta güesetoca, ai jai jubë bainbi güina'ru gu'aye ro'tani, Riusu senjosi'cua ruiñë. ¹⁶ Yequëcuabi sa'ñeña yahue bani a'ta yo'oma'iñe cajën, si'a mësa'cua te'e jubë bainre ëñajën conjën ba'ijë'ën. Yequëcua'ga mai Ëjaguë yëyete yo'oye jo'cani senjoma'iñe cajën, si'a jubë bainre ëñajën conjën ba'ijë'ën. Mai ira bainguë ba'isi'quë Esaú hue'eguë ba'isi'quë, baguë yo'ose'ere ro'tani ye'yejë'ën. Ëja mami hue'eguë sëani, baguë taita bayete si'aye coní baja'guë baquëña. Ja'nca ba'iguëbi baguë yo'jeguë aon coní aiñe ro'ire baguë ëja mamire baguëna insiguëña. ¹⁷ Insini, ja'nrebi jë'te, baguë taita bayete coza caguëna, baguë taitabi ënsiguëña. Baguëna insiye poremaquëña. Esaúbi ai ota oigüë senguëreta'an, baguë taitabi tin yo'oye gare beoguëña. Mësa'cua'ga Esaú yo'ose'ere ro'tani, Cristo yëyete yo'oye gare jo'cani senjomajën ba'ijë'ën.

¹⁸ Mésacua yua Riusu ba'iruna ti'anni baguëni bojoto, Israel bain ai ba'irën ba'isi'cua ti'añe'ru ti'anma'icua'ë. Bacua'ga Riusu cubëna ti'anni ëñato, ai huaji yëye huanoguëña bacuare. Ai jai toa zënguëña. Zijej re'oto cato, ai na'isibë baquëña. Ai jëja tutuguëna, ¹⁹ ja'nrëbi Riusu coneta juiye achoguëña. Ja'nrëbi ai jëja coca caye achoguëña. Ja'nca achoguëna, bain hua'nabi achani. Se'e ja'an coca caye beoye ba'ijë'ën, Riusuni sentëña. Ja'nca caguëna, bacuabi ai huaji yëjën, achaye poremateña. ²⁰ Riusubi coca guansegüë, “Yë'ë ba'i cubëte pa'roma'ijë'ën. Bain hua'na, jo'ya hua'na'ga pa'rotoca, gatabi, hui perebi huani senjojë'ën” caguë guansegüëna, bacuabi ai huaji yëjën, Riusu guansee cocare quë'rë se'e achaye ti'anmateña. ²¹ Moises'ga Riusu cubëte ëñaguë caguëña: “Ai huaji yaye'ë. Ai huaji yëguë to'ntoyë yë'ë” caguëña.

²² Mésacuata'an yua Riusu ba'iruna ti'anto, ën yija Jerusalën huë'e jobona ti'anma'ë më sacua. Riusu guënamë re'oto, baguë bainreba ñë'cajairu, baguë ta'yejeiye huë'e jobo mame re'huasiru, ja'anruna ti'anni, mai ta'yejeiye Riusuni ëñañe poreyë më sacua. Ja'anruna ti'anni ëñato, Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na ai jai jubëbi bojoreba bojojën nëcayë. ²³ Cristo bainreba ai jai jubë mame recoyo re'huasi'cua bacua ëja mami hue'ejën ba'icua, ja'ancuabi te'erute ñë'casi'cua ba'iyë. Mai ta'yejeiyereba Riusu yua baguëre je'o bacuani bënni senjoni tējisi'quëbi yua ja'anrute ba'iji. Riusu re'o bain casi'cua, baguë yëyete ja'yaye beoye yo'ojën ba'isi'cua, ja'an re'o bain ba'iyë'ru re'huasi'cuabi ba'iyë. ²⁴ Mai ta'yejeiyereba Jesús hue'eguë'ga ba'iji. Mai ba'iyete Riusuni sencaiguëbi mai ro'ire mame coca cani jo'ca güeseza caguë, baguë zie jañuni tonse'ëbi maire recoyo mame re'hua güesebi. Abel zie jañuni tonse'e'ru tin ba'iji. Abel ziere ro'tato, Cainre bënni senjose'e se'gare ro'tayë. Jesús ziere ro'tato, mai jucha saoni senjose'e se'gare ro'tayë. Mai mame re'huase'ere ro'tajën bojojë.

²⁵ Riusubi yurera më sacuani coca caguëna, më sacua ëñare bajën, baguë cocare te'e ruiñe achajën, baguëte güeye beoye ba'ijë'ën. Israel bain ru'ru ba'isi'cuabi, Riusubi ën yijare baguë guansee coca cani jo'caguëna, ro achajën, baguëte gu'a güereña. Güerena, Riusubi bënni senjoguëna, gare jëaye beoye bateña. Ja'nca batena, më sacua quë'rë ai ta'yejeiye ëñare bajën, Riusu coca guënamëbi cani jo'caguëna, te'e ruiñe achajën, baguëte güeye beoye gare ba'ijë'ën. Baguëte güetoca, quë'rë ta'yejeiye ai bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë mai. ²⁶ Riusubi Israel bain ru'ru ba'isi'cuani guansee coca cani jo'caguëna, yijabi ai ñu'cuye baquëña. Baguëna, yurera baguë mame coca cani jo'case'ere achajë'ën: “Yë'ë se'e ñu'cue güeseye yurera ti'anja'ñeta'an ba'iji. Ën yija re'oto, guënamë re'oto'ga, mai ëñañe poreyete gare ñu'cue güeseni tējijyë” cani jo'cabi Riusu. ²⁷ Baguë coca “Gare ñu'cue güeseni tējijyë” ja'an cocare ro'tato, baguë ën re'oto re'huani jo'case'e, mai ëñañe poreyete, ja'anre ñu'cue güesequëna, si'aye beoru ñañani tainguëna, saoni senjoja'guë'bi baguë. Ja'nca saoni senjoguëna, baguë ba'i re'otobi gare ñañani tainma'iguë sëani, gare si'arën bëani ba'ija'guë'bi ba'iji. ²⁸ Ja'nca ba'iguëna, Riusu carajeima'i re'otore ro'tajën, Riusuni surupa cajën bojojën bañuni. Maibi ja'an re'oto ba'iyete coni baja'cua sëani, Riusuni si'a recoyoreba ai yëjën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojojën, baguëni gugurini rëinjën, ²⁹ mai Riusubi toa uni si'aye'ru gu'a bainre bënni senjoguë sëani, baguë ta'yejeiye yëye se'gare te'e ruiñe yo'ojën bañuni.

¹ Yureca, mėsacua te'e huē'e bainni oijēn coñe'ru Cristo bainre'ga ai oijēn conjēn ba'ijē'ēn. ² Mėsacuabi bacuare huesējēn ba'itoca, mėsacua huē'ena bacuare choini, bacuare bojojēn cuirajēn ba'ijē'ēn. Gare güeye beoye bacuare cuirajēn ba'ijē'ēn. Yequēcuabi ja'nca cuirajēn, Riusu raosi'cua ba'ijē'nna, huesēhuē. Bacuare cuirajēnna, Riusubi ba bainni quē'rē ai ba'ie re'oye yo'obi.

³ Riusu bain preso zeansi'cuare'ga oijēn conjēn cuirajēn ba'ijē'ēn. Bacuare huanē yema'ijē'ēn. Bacua ai yo'ojēn ba'iyete ro'tajēn, bacuani recoyo ai ba'ie ai oijēn conjēn ba'ijē'ēn. Yequēcua, Riusu yo'o coñe ro'ire si'nse'si'cua, ja'ancuare ga oijēn conjēn ba'ijē'ēn. Mėsacua bainreba te'e zi'inni ba'icua sēani, bacuabi ai yo'ojēnna, oijēn conjēn ba'ijē'ēn.

⁴ Mėsacua si'acuabi huejasi'cua banica, mėsacua sa'ñeña bayete te'e ruiñe ro'tajēn ba'ijē'ēn. Yequēcuabi yahue baye beoye ba'ijē'ēn. Ja'nca yahue bani a'ta yo'ocua ba'ijē'nna, Riusubi bacuare ai bēnni senjo'aguē'bi.

⁵ Curire ba ēaye beoye gare ba'ijē'ēn. Mėsacua baye se'gare ro'tajēn, Riusu insise'ere bojojēn ba'ijē'ēn. Riusu cani jo'case'ere ro'tajēn, baguē conni cuirayete masijē'ēn: "Mėsacua bonse carayete masiyē yē'ē. Mėsacuani gare jo'cani senjoma'iguēbi mėsacuani re'oye conni cuiraja'guē'ē yē'ē" maini cani jo'cabi Riusu. ⁶ Ja'nca cuiraguē sēani, maibi jēja recoyo re'huani, bainni bojojēn caye poreyē:

Mai Ējaguē Riusubi yē'ēni conni cuiraye masiji.

Ja'nca masiguēna, bainbi yē'ēni gu'aye yo'oye ro'tatoca, gare huaji yēye beoye ba'iyē yē'ē.

Ja'an cocare cajēn, Riusuni bojojēn bañuni.

⁷ Cristo bain ējacuabi Riusu cocarebare mėsacuani quēani achojēnna, bacua yo'ojēn ba'ise'ere, bacua si'a recoyo ro'tajēn ba'ise'ere, bacua ēn yija ba'isi umuguseñare, ja'anre ro'tani, bacua yo'ojēn ba'ise'e'ru güina'ru yo'ojēn ba'ijē'ēn.

⁸ Bacuabi beojēnna, Jesucristoca gare carajeiye beoye mai naconi si'arēn ba'iji. Baguē coca cani jo'case'e'ru gare tin yo'oye beoye ba'iji. ⁹ Ja'nca sēani, yequēcuabi tin cocare ye'yojēn rajēnna, gare coque güesema'ijē'ēn. Riusubi maire jo'caye beoye conni cuiraguē sēani, baguē coñe se'gare ro'tani, jēja recoyo re'huani ba'ijē'ēn. Judío ējacuabi ti'anni, Ja'an aonre ainma'itoca, jēja recoyo re'huani huajēyē, ja'an cocare guanse bi'ratoca, bacuani achama'ijē'ēn. Ja'an guansese'ere achani yo'ocuaca re'oye ba'ima'iñē.

¹⁰ Mai ba'iyete cato, Cristobi mai ro'ire junni tonguēna, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oguēna, baguē bain ruēn'ē mai. Ruinjēnna, judío bainbi, Riusu bain ruiñu cajēn, Moisés ira coca guanseni jo'case'ere achani te'e ruiñe yo'ojēn ba'iyē. Ja'nca yo'ojēn ba'icuabi mai naconi Riusu bain ba'ie gare porema'iñē. ¹¹ Ja'nca ba'ie porema'iñete masiye yētoca, Moisés ira coca cani jo'case'ere ēñani ye'yejē'ēn. Pairi ta'yejeiye ējaguēbi jo'ya hua'nare huani, bacua ziere inni, Riusu Ba'irureba casiruna cacani, bain gu'a juchare saoni senjojē'ēn caguē, Riusuna insiguē baquēña. Insini, ja'nrebi jo'ya hua'na ga'nihuēanre huē'e jobo ca'ncona sani ēoguē baquēña. Ja'nca cani jo'case'e'ru yo'ojēn bateña. ¹² Ja'nrebi yo'je, Jesusbi mai gu'a jucha ro'ire crusu sa'cahuēna junni tonguē, baguē ziere jañuni tonguē, ja'nca yo'oguēbi judío bain huē'e jobo ca'nco reosi'quē baj'i'i. ¹³ Ja'nca sēani, maibi Jesusni si'a recoyo ro'tani, baguē bain ruinto, judío bain yo'ojēn ba'iyete gare jo'cani senjoñe bayē mai. Ja'nca jo'cani senjojēn, Jesús ai yo'oguē ba'ise'e'ru güina'ru ai yo'oye bayē mai, je'o bacuabi maire gu'aye yo'ojēnna. ¹⁴ Ēn yija bain yo'ojēn ba'ie'ru yo'ojēn ba'itoca, Riusu bainreba ba'ie ti'anma'iñē mai, bacua huē'e jobo yua

carajeija'ye sèani. Cristo'ga maire tèani baguè sèani, baguè naconi si'arèn ba'ijèn ba'ija'cua'è mai. ¹⁵ Ja'nca sèani, judío bain yo'ojèn ba'iyeru jo'ya hua'na ziere Riusuna insiye beoye bañuni. Riusuni bojoto, Jesucristo zie jañuse'ere ro'tani, Riusuni bojoreba bojojèn, baguè ta'yejeiye ba'iyete si'a jèja cani achojèn bañuni. ¹⁶ Ja'nrèbi, Riusuni bojojèn, yequècuani re'oyereba yo'ojèn ba'ijè'èn. Ja'an yo'oye huanè yemajèn ba'ijè'èn. Mèsacua bonsere bonse beocuana ro insini huo'huejèna, Riusubi èñani ai bojoji.

¹⁷ Mèsacua jubè èja bainbi guanseyèna, Jaè'è cajèn, bacua caye'ru yo'ojè'èn. Bacua'ga Riusu guanseni jo'case'e'ru mèsacua ba'iyete èñajèn, Zupaibi tèteni bama'ïne cajèn, mèsacuani coca guanseyè. Bacua guanseyete te'e ruiñe yo'otoca, Riusuni bojojèn sehuoye poreyè. Mèsacuabi te'e ruiñe yo'oma'itoca, bacuabi mèsacuare bènni senjoñete èñani, Riusu bèiñete sa'ntijèn ba'ija'cua'è. Ja'nca sèani, bacuare achani, te'e ruiñe yo'ojèn ba'ijè'èn.

¹⁸ Yureca, yè'è, yè'è gajecua, yèquènare ujañèn, Riusuni sencaijèn ba'ijè'èn. Gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijèn, te'e ruiñe yo'oye se'gare ro'tajèna, ja'nca sencaijèn ba'ijè'èn. ¹⁹ Ja'nca si'a jèja yo'ojèn ba'itoca, Riusubi yè'ere conguè, yè'ere què'rè besa mèsacuana ti'an güeseja'guè'bi.

Bendición y saludos finales

²⁰ Ja'nca yè'ere sencaijèna, yè'è'ga mèsacuare Riusuni sencaiguè ba'iyè. Mai ta'yejeiyereba Riusubi maire bojo recoyo bacuare re'huaye masiguèbi mai Èjaguè Jesús zie jañuni tonse'ere èñani, yè'è coca cani jo'case'e'ru te'e ruiñe yo'ozca caguè, baguè Zin Jesusre go'ya rai güeseni, oveja jo'ya hua'na conni cuiraye'ru mai ta'yejeiyereba conni cuiraguète baguète re'huabi. ²¹ Ja'nca re'huaguèna, mèsacua ba'iyete sencaiguè ba'iyè yèquèna. Mèsacua se'gabi baguè yèyete yo'oye ti'anmajèna, baguè ta'yejeiyereba yo'oni conja'guè cayè. Baguè yèyete ai re'oye yo'oye porecuare mèsacuare re'huaja'guè cayè. Ja'nca re'huaguèbi yèquènare'ga ja'nca re'huaguèna, baguè yèye se'gare ro'tajèn, Jesucristobi conguèna, baguèni bojo güeseye yo'oye yèyè yèquèna. Ja'nca yècuabi Cristo ta'yejeiyereba ba'iyete gare caraye beoye bojojèn, cani achojèn bañuni.

²² Yureca, yè'è bain sanhuè, yè'è yihuo coca toyani jo'case'e' yua ai coca toyani jo'cama'isi'què sèani, ya'jaye beoye achajèn ye'yejèn ba'ijè'èn.

²³ Mai te'e bainguè Timoteore'ga quèayè yè'è. Preso zeansi'què ba'iguèna, baguète etoreña. Ja'nca etasi'quèbi yè'èna yureña raitoca, baguèbi conguèna, mèsacuana èñaguè saiyè yè'è.

²⁴ Mèsacua èja bain, mèsacua gaje bain, si'acua Cristo bain jubèreba ba'icuanu saludacajè'èn. Cristo bain Italia yijabi raisi'cua'ga mèsacuani saludaye cahuè.

²⁵ Mèsacua jubè si'acuabi Cristo ta'yejeiye insise'ere conni bani, recoyo bojojèn ba'ijè'èn, cayè yè'è. Ja'nca raè'è. Amèn.

SANTIAGOBI Utire toyani saobi

Saludo

¹ Yé'ë, Santiago hue'eguë, Riusure yo'o congüë, mai E'jaguë Jesucristore yo'o con hua'guë, ja'anguëbi ba'iyë yé'ë. Ja'nca ba'iguëbi utire toyani, mësacua Israel bain Cristoni te'e zi'inni ba'icua, yequëcuabi je'o bajënna, si'aruanna gatini saisi'cua ba'ijënna, mësacuani saludaguë saoyë yé'ë.

La sabiduría que viene de Dios

² Yé'ë bain ai yési'cua, mësacuabi ai yo'ojën ba'itoca, bojo recoyo re'huani ba'ijë'ën. ³ Cristoni si'a recoyo ro'taye gare jo'caye beoye bañuni cajën, ai yo'ojën ba'icuata'an, quë'rë jëja recoyo re'huani, Cristoni quë'rë te'e ruiñe'ru recoyo ro'tajën ba'iyë mësacua. Ja'anre te'e ruiñe ye'yejën ba'ijë'ën. ⁴ Quë'rë jëja recoyo re'huañu cajën, Cristo ba'iyë bojora'rë ruiñe, ja'anre jo'caye beoye ro'tani, mësacua ai yo'ojën ba'iyete güeye beoye ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, mësacuabi Cristo ba'iyete re'oye ye'yesi'cua ruinjën, baguë naconi te'e zi'inni, gare jo'caye beoye ba'ijë'ën.

⁵ Mësacuabi ye'yeye caratoca, Riusu coñete senjë'ën. Ja'nca senjënna, Riusubi gare ënseye beoye baguë masiye yo'oyete mësacuani masi güeseji. Si'a bain baguëni senjën ba'itoca, baguë masiye yo'oyete caraye beoye masi güeseji. Gare bëñe beoye ja'nca te'e ruiñe masi güeseji maire. ⁶ Baguë masi güeseyete sentoca, baguëni si'a recoyo te'e ruiñe ro'tajën senjë'ën. Yequërë yé'ëni masi güesema'iguë, ja'anre catoca, Riusubi gare coñe beoye maini masi güesema'iji. Ja'nca cajën ba'icuabi, Riusuni recoyo ro'taye caracua sëani, yua jai ziaya të'a tutu saoni senjose'ru ba'iyë. Riusu ye'yose'ere yo'ozacacuata'an, ro tin ro'ta bi'rajën, ro huesëjën ba'iyë. ⁷⁻⁸ Yurebi, Riusuni gue ëase'ere sento, ja'nrebi ro'tama'i cocare caguë, Yequërë yé'ëre sehuoma'iguë, ja'anre cama'ijë'ën. Ja'nca cacuabi Riusuna coye ro'tatoca, gare insiye beoye sehuoma'iji Riusu.

⁹ Riusu bain bonse beo hua'na, ta'yejeiye beoni'ga, Cristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, bojojën ba'ijë'ën. Riusubi mësacuare ëñaguë, Ta'yejeiye ba'icua ba'iyë mësacua, caji. ¹⁰ Yequëcua Riusu bain ai bonsere batoca, ta'yejeiye beo hua'guë runza cajën bojojën ba'ijë'ën. Bonse bacua yua jo'ya coro carajeiye'ru besa carajijën ba'iyë. ¹¹ Ensëguëbi etani, ja'nrebi ai ja'suye së'iguëna, jo'ya corobi ja'ansirën güeanni si'aji. Re'o coro ba'ise'ebi ro besa carajiji. Bonse ëjacua'ga ja'nca carajeiye'ru güina'ru, Quë'rë bonsere conibaza cacuata'an, gare carajijën ba'iyë.

Pruebas y tentaciones

¹² Riusu ma'aja'an gare jo'caye beoye ganijën ba'icua, ai yo'ojën ganitoca, ja'ancuabi ai bojo hua'na ruiñë. Ai yo'ojën ba'isi hua'na ba'ijënna, Riusubi bacua coja'yete bacuana ro insiji. Huajëyereba huajëcuare bacuare re'huani, bacuani si'arën baji. Riusuni ai yési'cua ba'ijënna, ja'an insija'ye bacuani zoe quëani jo'cabi Riusu. ¹³ Yequëbit Riusu ma'aja'an ai yo'oguë ganini, ja'nrebi quëñëni, gu'a juchana gurujaitoca, ja'anguëbi, Yequërë Riusubi yé'ëni gurujai güesebi cama'iguë. Ja'nca catoca, gu'aye ro'taji baguë. Riusu yua gu'a juchana gare gurujaima'iguëbi bainni gu'aye yo'oye gare choima'iji. ¹⁴ Bain se'gabi ro gu'aye yo'o ëaye ba'ijën, Yé'ë yëse'ere yo'ozacajën ba'iyë. ¹⁵ Ja'nca yëcuabi ro

ro'tajën, gu'a juchare yo'oyë. Ja'nca yo'ojën, yua què'rë gu'ajeijën, gare junni carajeicua ruiñë.

¹⁶ Yë'ë gaje bain hua'na, yë'ë ai yësi'cua, mësacua gare huacha ro'taye beoye ba'ijë'ën. ¹⁷ Riusubi maini ro' insini conguë, re'oye se'gare maini yo'oguë ba'iji. Mai Taita Riusubi si'a guënamë re'oto miañe re'huani jo'casi'quë sëani, baguë ba'iyete maini masi güeseji. ¹⁸ Ja'nca ba'iguëbi maire mame re'huaye yëguë, Yë'ë bainrebare re'huani baza caguë, baguë te'e ruiñe ba'i cocarebare guansenì, maibi achani si'a recoyo ro'tajënna, yequëcua'ru què'rë ta'yejeiye ba'icuaire maire re'huani, maini què'rë bojoguë ba'iji Riusu.

La verdadera religión

¹⁹ Ja'nca sëani, yë'ë gaje bain hua'na ai yësi'cua, mësacua yua Riusu cocarebare re'oye achajën, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca achajën, yequëcuabi coca guansejënna, te'e jëana go'iyë sehuoma'ijë'ën. Te'e jëana bëinjën cama'ijë'ën. ²⁰ Bainbi bëinjën catoca, Riusu yëye'ru re'oye yo'oma'iñë.

²¹ Ja'nca sëani, mësacua gu'a jucha yo'oreba yo'ose'ere jo'cani senjojë'ën. Senjoni, Riusu cocareba masi güeseni jo'case'ere te'e ruiñe achani, Riusu case'ere güina'ru yo'oñu cajën ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ro'tajën ba'itoca, mësacua recoyo mame re'huasi'cua ba'iyë.

²² Ja'nca ba'ijën, Riusu cocareba cani jo'case'ru güina'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Ro achani yo'omajën, Re'o bainguë'ë yë'ë catoca, mësacuabi ai huacha ro'tajën ba'iyë. ²³ Bainbi Riusu cocarebare ro achani yo'omanica, ëña re'ahuana ro ëñacua'ru ba'iyë. ²⁴ Bacua ba'iyete ro ëñani, ja'nrëbi ëña re'ahuate jo'cani saijën, bacua gu'a juchare senjomajën, ja'nrëbi bacua ba'iyete huanë yeyë.

²⁵ Riusu cocareba, maini huajëyereba huajë güese coca, ja'anre te'e ruiñe achani, jo'caye beoye yo'ojën ba'itoca, ai ta'yejeiye bojo hua'na ruiñë. Riusu cocare ro achani huanë yetoca, bañë. Riusu cocare te'e ruiñe achani yo'ocua se'gabi bojo hua'na ruiñë.

²⁶ Yequëcuabi Riusu bain ba'iyë yë'ë ro'tajën, ja'nrëbi bainni gu'aye catoca, Riusu bain beoyë. Ro huacha ro'tajën ba'iyë. Riusu bain ba'iyë ro cayë. Riusubi bacuani re'oye ëñama'iji. ²⁷ Mai Taita Riusubi baguë bainre cato, ñaca yo'ocua se'ga ba'iyë: Yëhui hua'na, romi hua'je hua'na, si'a bain sa'nticuabi ai yo'ojën ai oijënna, bacuani oire bajën conjën ba'iyë. Ro ën yija ba'iyete gare yëmajën, gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'iyë. Ja'ancuabi Riusu bainreba ba'iyë.

2

Advertencia contra la discriminación

¹ Yë'ë gaje bain hua'na, mësacuabi mai Èjaguë Jesucristo, Ta'yejeiye ba'iguëte si'a recoyo ro'tajën, si'a bainre te'e bainre ëñajën, yequëcuani què'rë re'oye ëñañe beoye ba'ijë'ën. ² Samu baincuabi mësacua jubëna ti'an raiyete ro'tani ye'yejë'ën. Yequëbi bonse ëjaguë, zoa curi sutijë ga'huaña jëosi'quë, ai re'o caña ju'iguë, ja'anguëbi ti'an raiyuëna, ja'nrëbi yequë, bonse beo hua'guëbi ira caña ju'iguë'ga ti'an raiji. ³ Ja'nca ti'an rajjënna, ¿mësacua jaroguëni què'rë re'oye ëñañe'ne? Yequëre bonse ëjaguëni què'rë re'oye ëñajën, re'o ñu'i seiheuëte baguëni bëa güeseni, ja'nrëbi bonse beo hua'guëni re'oye ëñamajën, ya'riba se'gare baguëni bëa güesema'iñe mësacua. ⁴ Bainre ja'nca ëñatoca, mësacuabi ro gu'aye yo'ojën, ro mësacua ëa ëñañe se'gare ro'tajën, bain ba'iyete ro huacha ro'tayë. ⁵ Yë'ë bain ai yësi'cua, yë'ë cocare achani ye'yejë'ën. Riusubi baguë bayete bainna insiye ro'taguë, bonse beo hua'na jubë ba'icuaire cuencueni, baguë baye coja'cuare bacuare re'huani

baji. Baguëni si'a recoyo ro'tajën, baguëni ai yëreba yëjënna, bacuare ja'nca re'huanı baji, baguë canı jo'case'e'ru ba'ıye. ⁶ Mësacuaca bonse beo hua'nani gu'aye ëñatoca, ai gu'aye yo'oyë. Bonse ëja bain yo'ojën ba'ıse'ere ro'tajë'ën. Bacua yua mësacuani je'o bajën, ëja bain guansecuana rërëni nëconi, mësacuare si'nse güeseyete señë bacua. ⁷ Ja'ancuabi yua mai ta'yejeıye Eǵaguë Jesucristote gu'aye cajën ba'ıyë.

⁸ Yequerë, mësacuabi Rıusu cocareba toyani jo'case'e: "Më'ë ja'ansi'quë ba'ıye yëguë ba'ıye'ru si'a bainni güina'ru ai yëguë ba'ıjë'ën" ja'an cocarebare ro'tajën, te'e ruiñe yo'ojën ba'ıtoca, re'oye ba'ıji mësacuare. ⁹ Eǵa baınguëni quë'rë re'oye ëñatoca, ro gu'aye yo'ojën ba'ıyë mësacua. Ja'nca gu'aye yo'ojënna, Rıusubi mësacuare bënni senjoja'ñete caguë, Yë'ë cocareba guansese'e si'ayete ro achani tin yo'ocua'ru ba'ıyë mësacua caguë, mësacuani bënni senjoñe caji. ¹⁰ Bainbi Rıusu cocareba guansese'e si'aye te'e ruiñe yo'oni, ja'nrebi te'e cocarë se'gare ro achani tin yo'otoca, Rıusubi bacuare ëñani, Si'a cocareba ro achani tin yo'ocuare'ru ba'ıjën, bacuare bënni senjoñe caji. ¹¹ Rıusu yua "E'mëcua, romıcua, sa'ñeña yahue bani a'ta yo'oye, ja'anre gare yo'oye beoye ba'ıjë'ën" casi'quë yua ën cocare'ga: "Bainni huani senjoma'ıjë'ën" guanseni jo'cabi. Mësacua yua yeconi yahue baye yo'oma'ıcua yua bainni huani senjotoca, mësacua yua Rıusu cocareba guanseni jo'case'e si'ayete ro achajën, gu'aye yo'ojën ba'ıyë. ¹² Yureca, Rıusubi baguë cocareba, ba huajëreba huajë güese cocarebare bainni ması güeseguë, bacua achani yo'oyete masıza caguë, bacuabi re'oye yo'oma'ıtoca, bacuare bënni senjoja'ñete caji. Ja'nca sëani, mësacua yua Rıusu coca canı jo'case'e'ru coca cajën, re'oye yo'ojën ba'ıjë'ën. ¹³ Yequëcuani oıjën coñe güetoca, Rıusubi mësacuani oıye beoye bënni senjoji. Yequëcuani oıre bajën contoca, Rıusu bënni senjoja'ñete jëaye poreyë.

Hechos y no palabras

¹⁴ Yë'ë gaje bain sanhuë, yequëbi Jesucristoni si'a recoyo ro'tayë yë'ë cato'ga, baguë yua bainni re'oye yo'oma'ıguë, ja'anguëbi yua ro ro'taguë caji. Baguë recoyo ro'taye se'ga ba'ıguë, re'oye yo'oma'ıguëna, Rıusubi baguëni tëani baye güëji. ¹⁵ Yequerë mësacua gaje baınguë o gaje baıngobi yua caña ju'ıye, aon aiñe, ja'anre caraye ba'ıtoca, ¿mësacua guere yo'oye'ne? ¹⁶ Yequerë ja'an caña, ja'an aon carayete ro insımajën, gaje bainni sheuogjën, "Më'ë yua ëñaguë saıjë'ën. Re'o caña sayani, aon anni bojoguë saıjë'ën" canı saotoca, ro yo'oyë mësacua. ¹⁷ Ja'nca sëani, Jesucristo recoyo ro'taye se'ga ba'ıjën, bainni re'oye yo'oma'ıtoca, mësacuare gu'aye ba'ıji. Ro mësacua yëye se'gare ro'tajën, ro yo'ojën ba'ıyë mësacua.

¹⁸ Yequerë yequëbi yë'ëni ñaca cama'ıguë: "Më'ëbi Jesusucristoni si'a recoyo ro'taguëna, yë'ëbi re'oye yo'oyë" cama'ıguë. Ja'nca catoca, baguëni sheuoguë cayë yë'ë: "Yë'ëbi yua re'oye yo'oguë sëani, yë'ë si'a recoyo ro'tayere'ga më'ëni ması güeseyë yë'ë" sheuoyë yë'ë. ¹⁹ Sheuoni ja'nrebi, ja'anguëni se'e yihuoguë cayë yë'ë: "Më'ëbi mai Eǵaguë Rıusu ba'ıyete ro'taguë, Yequë rıusu beoji catoca, re'oye cayë më'ë. Ja'an se'gare catoca, ai caraji më'ëre. Huati hua'ıga güina'ru ro'tajën, Rıusuni ai huaji yëjën ba'ıyë. ²⁰ Yureca, Rıusuni ro'taye huesë ëaji më'ëre. Rıusu ba'ıyete ro'taye se'ga ba'ıguëbi bainni re'oye yo'oma'ıtoca, gu'aye ba'ıji më'ëre. Ro më'ë yëse'e se'gare ro'taguë, ro yo'oyë më'ë" ja'anguëni cayë yë'ë. ²¹ Yureca, mai ira taita ba'ısi'quë Abraham hue'eguëte ro'tani ye'yejë'ën. Rıusubi guanseguëna, Abrahamı baguë zin Isaacre sani, misabëna baguëte tëoni, Rıusuna insıjaza caguëna, Rıusubi Abraham yo'ose'ere ëñani, Ai re'o baınguëbi ba'ıji cabi. ²² Yureca,

Abrahambi re'oye yo'oguëna, baguë re'oye yo'ose'ere ye'yejë'ën. Riusuni si'a recoyo ro'taguëbi Riusu guansese'ere re'oye yo'oguëna. Baguë re'oye yo'ose'ebi baguë recoyo ro'tayete masi güeseguëña. ²³ Ja'nca masi güeseguë, Riusu cocareba guanseni jo'case'e'ru güina'ru yo'oguëña. Riusu coca toyani jo'case'e'ru baquëña: “Abrahambi Riusuni si'a recoyo ro'taguëna, Riusubi baguëte re'oye ëñaguë, Re'o bainguë'bi ba'iji, caguëña Riusu” toyani jo'case'e'ba'iji. Riusu te'e gajeguë ba'iguë baji'i, Abrahamre cajën ba'iyë bain hua'na.

²⁴ Ja'nca sëani, mësacua ñaca achani ye'yejë'ën. Riusuni recoyo ro'taye se'ga ba'itoca, mësacua re'o bain ba'iyë cama'iji Riusu. Re'oye yo'ojën, Riusuni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Riusubi mësacuanii ëñani, Yë'ë re'o bain ba'iyë, caji. ²⁵ Yeco, ira baingo ba'isi'co, Rahab hue'ego, bago yo'ogo ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'ën. Ëmë yësi'cota'an, bago re'oye yo'ogoña. Josué bain raosi'cuani bojogo cuiragobi, Preso zean güesema'ijë'ën cago, bacuare tin ma'abi yahue saogña. Ja'nca saogona, Riusubi bago yo'ose'ere ëñani, Re'o baingo'go cabi.

²⁶ Yureca, bainguë ga'nihuë yua recoyo beotoca, ju'insi'quë'bi ba'iji. Güina'ru, bainguëbi Riusu ba'iyete ro'taye se'ga ba'iguë, re'oye yo'oye beoye ba'itoca, baguëbi recoyo ro'taye'ru güina'ru yo'oma'iguë ba'iji. Ro baguë yëse'e se'gare ro'taguë, ro yo'oguë ba'iji.

3

La lengua

¹ Yë'ë gaje bain hua'na, mësacua jubë ba'icua yequëcuabi bainni ye'yoye yëjën, bain ye'yocua re'oye bacuare gare te'e jëana re'huama'ijë'ën. Riusu bënni senjo umuguse ti'anguëna, Riusubi mësacuanii quë'rë jëja senguë, mësacua ye'yoyën ba'ise'ere ro'ta güeseni sehuoye senja'guë'bi. ² Si'a bainbi mai yi'obobi ai huacha cayë mai. Huacha cayë beoye ba'itoca, ai re'o bain ba'iyë. Mai yi'obobi ja'nca huacha cama'ine poreto, mai yo'o yo'oye si'aye gare huacha yo'oye beoye ba'iyë. ³ Caballo hua'nani tayoyete ro'tani ye'yejë'ën. Maibi yua güënañote caballo yi'obona jëoni, ja'año se'gabi si'a cabalote tayoyë mai. Mai saiye yëye'ru tayojënnä, caballobi ja'anruna saji.

⁴ Jai ziaya yoguan tayoye'ga ro'tani ye'yejë'ën. Ai jëja tutuguëna, jai yogubi ai jëja saito'ga, yogu tayoguëbi ai rëño tayo hua'tirë se'gabi ba yogute tayoji. Baguë saiye yëye'ru tayoguëna, ba yogubi ja'anruna saji. ⁵ Mai yi'obo'ga rëño yi'obo ba'iyeta'an, ja'anbo se'gabi mai ai ba'iyë yo'ojën ba'ise'ere si'a baina quëani achoye poreyë. Toa zi'nga ai rëño zi'ngarë bani'ga, si'a sunqui zëonse'ere cuenese'ere ëoni saoye poreji. ⁶ Mai yi'obo'ga, ja'anbobi jai toa zëñe'ru ai gu'aye huesoni si'aye poreyë mai. Mai yi'obobi ai gu'aye coca cajën, ai ba'iyë ai gu'ajeiyë mai. Si'a bain'ga mai gu'a cocare achani, bacuabi ai ba'iyë ai gu'ajeiyë. Zupai huatire concuabi bacua gu'a toare bain yi'obona zëonse'ere ba'ijënnä, ai gu'aye cajën, sa'ñeña je'o bajën ba'icua ruiñë. ⁷ Si'a hua'i hua'na ba'iyete ro'tajë'ën. Airu hua'i hua'na, ca hua'i hua'na, aña hua'na, jai ziaya hua'i hua'na, si'a hua'nabi huanë hua'na ba'icua'reta'an, bainbi si'acuare zeanni, jo'ya ye'yoni baye poreyë. ⁸ Ja'nca porecuata'an, maibi mai yi'obobi gu'a coca cayë yëtoca, gare re'oye ye'yoye porema'inë. Ja'anbobi gu'aye cayë jo'camajën, eo raoye'ru aña hua'na raoye'ru mai yi'obobi gu'aye cajën ja'si yo'ojën ba'iyë. ⁹ Mai Taita Riusuni re'oye cayë yëtoca, mai yi'obobi baguëni re'oye cayë. Bain hua'na'ga Riusu ba'iyë'ru re'huani jo'casi'cuareta'an, mai yi'obobi bacuani gu'aye cajën ba'iyë. ¹⁰ Ru'ru re'oye cajën, ja'nrebi gu'aye cajën, ja'ansi yi'obobi cayë mai. Yë'ë gaje bain hua'na, mësacua bi ja'nca catoca, gu'aye se'ga ba'iyë. ¹¹ Oco yua yija gojebi etaguë, re'o oco, gu'a oco, yua ja'ansi gojebi gare etama'iji. ¹² Higo sunquiñëbi olivo uncuere gare

quëiñe beoye ba'iji. Bisi ëyemobi higo uncuere gare quëiñe beoye ba'iji. Onhua ziaya ba'itoca, re'o ocore eaye gare porema'iñë. Güina'ru, mai yi'obobi re'o coca, gu'a coca, te'e caye beoye bañuni. Re'o coca se'ga cajën bañuni.

La verdadera sabiduría

¹³ Bain masiye yihuocuaní mësacua jubëte cu'eto, ¿jarocuare cu'eye'ne? Bainre masiye yihuoye ro'tatoca, ta'yejeiye beo hua'na ruinjën, re'oye yo'oye se'ga ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, mësacua masiyete te'e ruiñe masi güeseyë. ¹⁴ Yequëcuabi re'o ëjacua ba'ijë'enna, mësacuabi bëiñë. Yequëcua'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë runza catoca, mësacuabi yequëcuani masiye yihuoye gare porema'iñë. Masiye yihuoguë'ë yë'ë catoca, ro coqueyë. ¹⁵ Ja'nca ba'itoca, Riusu masiye yihuoye'ru tin masiyë. Zupai huati yihuoye se'gare masini, ro ën yija ba'iyete yëcua yihuoye'ru gu'aye yihuoyë. ¹⁶ Bainbi yequëcua gu'aye ro'tajën, bacua'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguë runza cajën ba'itoca, sa'ñëña je'o bajën, ro huesë ëaye yo'ojën, gu'aye se'gare yo'ojën ba'iyë. ¹⁷ Riusubi baguë masiyete maini ye'yotoca, ru'ru, mai gu'a juchare senjoni, mai re-coyore tënoji. Tënoyuëna, ja'nre'bi, maibi yua je'o beoyë. Yequëcuabi coca yihuojë'enna, re'oye achani re'oye sehuojën ba'iyë. Yequëcuani ai oijën conjën ba'iyë. Bacuani gu'aye ro'taye beoye re'oye yo'ojën, ro coqueye beoye ba'iyë. ¹⁸ Yequëcuani je'o beojën ba'itoca, maibi bacuani re'oye se'ga yo'ojën ba'ijën, maibi te'e ruiñe yo'ocua ruiñë.

4

La amistad con el mundo

¹ ¿Mësacua jubë ba'icua yequëcua queaca ro'tajën sa'ñëña je'o bajën, sa'ñëña huaye'ne? Ro mësacua gu'a ëase'e se'gare huëojën, mësacua recoyo bëinjën, sa'ñëña huaye ro'tayë. ² Mësacua gu'a ëase'ere huëojën, gue ëase'ere baza cajën, yequëni huani senjoñë. Mësacua yëse'ere ro'tajën, coye poremajën, sa'ñëña gu'aye cajën, je'o bayë. Mësacua yëse'ere Riusuni senma'icua sëani, coye porema'iñë. ³ Ja'nre'bi, Riusuni sentoca, gu'aye ro'tajën sencuare sëani, Riusubi insima'iji. ⁴ ¡Mësacua yua Riusure ro jo'cani senjocua ba'iyë! Ñaca ro'tani ye'yejë'ën. Mësacuabi ro ën yija ba'iyete zi'inni ba'iyë yënica, Riusuni je'o bacua se'ga ba'iyë. Ro ën yija ba'iyete zi'inni ba'iyë yënica, Riusure ro jo'cani senjoñë mësacua. ⁵ Ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusu cocareba toyani jo'case'ere ro ro'tajën ba'iyë mësacua. Ñaca toyani jo'cabi Riusu: "Mësacua yua gu'aye yo'oma'iñë caguë, yë'ë Espiritute mësacua recoyona jo'cahuë yë'ë" cani jo'cabi. Ja'an cocare ro'tani ye'yejë'ën. ⁶ Ja'nre'bi, Riusubi maini quë'rë ai re'oye conni cuiraguë, yeque cocare maina toyani jo'cabi: "Yë'ë se'gabi ta'yejeiye ëjaguë runza catoca, Riusubi gu'a güeji. Ta'yejeiye beoye ba'iguë runza catoca, Riusubi ai re'oye conni cuiraji" toyani jo'cabi. ⁷ Ja'nca toyani jo'case'e sëani, mësacua yua ta'yejeiye beo hua'na ruinjën, Riusuni Ja'ë'ë cajën, baguë yëye'ru yo'ojën ba'ijë'ën. Zupai huatibi mësacuare choitoca, baguëni güeye sehuojë'ën. Ja'nca sehuotoca, zupaibi mësacuani huaji yëguë quëñëji. ⁸ Yureca, Riusuni zi'inni bojojën, baguë naconi te'e ba'ijë'ën. Ja'nca zi'inni ba'itoca, Riusubi mësacuani ai bojoguë, mësacuani zi'inni baji. Mësacua yua gu'a jucha bacua sëani, mësacua gu'a juchare gare jo'cani senjojë'ën. Mësacua yua gu'a bainna te'e zi'inni ba'iyë yëcua sëani, Riusuna te'e zi'inne porema'iñë. Mësacua recoyo gu'aye ba'ise'ere gare tëno güeseni, Riusu se'gana te'e zi'inni ba'ijë'ën. ⁹ Ja'nca ba'ijën, mësacua gu'a juchare ai sa'ntijën, Ai gu'aye yo'ohué yë'ë cajën, jo'caye beoye oijën ba'ijë'ën. Mësacua ja'anrë bojojën ba'ise'ere gu'a güejën, recoyo oi hua'na'ru sa'ntijën ba'ijë'ën. ¹⁰ Ja'nca

ba'ijën, Riusuna ti'anni, ta'yejeiye beo hua'na'ru ëñojën, Ai gu'aye yo'ohué yé'ë cajën, recoyo oijën ba'ijé'ën. Ba'ijënna, ja'n'rëbi Riusubi mësacuare baguë ta'yejeiye concuare re'huaní baji.

No juzgar al hermano

¹¹ Yureca, yé'ë gaje bain hua'na, mësacua yua sa'ñeña gu'aye caní toñe beoye ba'ijé'ën. Mësacua bainre gu'aye caní tontoca, bacuani si'nseye catoca, mësacuabi yua Riusu cocareba guansení jo'case'ere ro gu'a güecua ëñoñë. Ja'nca ëñotoca, Riusu cocarebare ro achani, ro yo'oyë. Bainre bënni senjoñe se'gare ro'tajën cayë mësacua. ¹² Te'eguë se'gabi bainni bënni senjoñe ba'iji. Ja'anguë se'gabi baguë bainre tëani baye ro'taguë, yequëcuani huesoni si'aye cuencuesi'quë'bi. Ja'nca sëani, ¿mësacua queaca ro'tajën, mësacua bainre bënni senjoñe cayë'ne? Riusu bënni senjoja'ñete caye porema'inë mësacua.

Inseguridad del día de mañana

¹³ Yureca, mësacua ën cocare cacua, achani ye'yejë'ën: "Yure umuguse, miato, yua ja'an huë'e jobona sañu. Sani, te'e tëcahuë ba'ijën, bonsere cojën, bonsere insijën, curire bëyoni bañu" ja'anre catoca, yé'ë coca yihuoguëna, achani ye'yejë'ën. ¹⁴ Mësacua miato ba'ija'yete gare huesëyë. Ja'nca sëani, mësacua ba'iyete ro'tajën ba'ijé'ën. Mësacua ba'iyë yua picora'bërë se'ga'ru ba'iyë. Picora'bërë yuara huëni, ja'n'rëbi te'e jëana querëna sani huesëyë. ¹⁵ Ja'anra'bërë'ru ba'icua sëani, ñaca cajën bañuni: "Riusubi contoca, maibi huajë hua'na ba'ijën, mai yo'ore yo'oye poreyë" cajën bañuni mai. ¹⁶ Mësacua se'gare'ru huanöñe ba'icuabi yua ro mësacua ta'yejeiye ba'iyete ro'tajën, mësacua bëyoni baja'yete bojojën cayë. Ja'nca catoca, ai gu'aye se'ga ba'iyë. ¹⁷ Re'oye yo'oye ye'yesi'cuabi re'oye yo'oma'itoca, ja'ancuabi gu'a jucha bayë.

5

Advertencias a los ricos

¹ Yureca, mësacua bonse ëjacua, yé'ë coca yihuoguëna, achani ye'yejë'ën! Mësacua yua ai ja'siye ai bënni senjoja'ñete ro'tajën, ai sa'nti hua'na ruinjën, ai jëja recoyo oijën ba'ijé'ën. ² Mësacua bonse ro a'ta bonsere bëyoni bajënna, yua gu'a bonse se'ga ruinjí. Pu'ncani si'ase'e se'ga ruinjí. Mësacua re'o caña yua bu'juni si'aye se'ga ba'iji. ³ Mësacua zoa curi, mësacua plata curi, yua roquë neni si'ase'e se'ga'ru ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, mësacua bonse ro ëa ëñani base'ere ro'tani, mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere masiyë. Riusubi ja'anre masi güeseguëna, mësacua toana uja'yete masijën ba'iyë. Yurera mësacuabi ro yo'ohué. Mësacua bonsere ro bëyoni bajënna, ën yija carajei umuguseña ti'anguëna, huesoni si'aye se'ga ba'iji. Mësacua'ga Riusu bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë. ⁴ Yureca, mësacuare yo'o concua recoyo oiyete achajé'ën. Bacuabi mësacua zioñare tëacajjënna, mësacuabi ro coquejën, bacuani te'e ruinë ro'imaë'ë. Ja'nca ro'imatena, bacuabi recoyo oijënna, mai ta'yejeiye E'jaguë Riusu guënamë re'otore ba'iguëbi achani, mësacua gu'aye yo'ojën coquesere masiji. ⁵ Yureca, si'a mësacua ën yija ba'i umuguseñabi mësacua me'najei bonsere carajeiye beoye bajën, mësacua gu'a ëayete ro bojoreba bojojën ba'iyë. Ja'nca ba'ijën, toro hua'na aon anni jujuye'ru ba'iyë. Jujuni tējini, huaiye se'ga ba'iji bacuare. Riusu bënni senjoja'ñete cayë yé'ë. ⁶ Mësacua yua re'oye yo'ojën ba'icuare si'nseye cajën, bacuare huani senjoñe guansejën, ai gu'aye yo'ohué mësacua. Ja'nca gu'aye yo'ojënna, bacuabi mësacuani gu'aye sehuoye poremaë'ë.

La paciencia y la oración

⁷ Yureca, yë'ë gaje bain hua'na, mai Ējaguë in raija'yete ro'tajën, jo'caye beoye ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Aon tëarën ti'añete ëjoye'ru ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Ocorën si'aguëna, aonre tëani bojoñu cajën, jo'caye beoye ëjocua'ru ba'ijë'ën.

⁸ Mësacua yua ja'nca ëjoye'ru mai Ējaguë in rai umugusere jo'caye beoye ëñajën ëjojën ba'ijë'ën. Ja'an umuguse yuara te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iguëna, mësacua jëja recoyo re'huani, gu'aye ro'taye beoye ëñajën ëjojën ba'ijë'ën.

⁹ Yë'ë gaje bain hua'na, sa'ñeña gu'aye caye beoye ba'ijë'ën. Sa'ñeña gu'aye catoca, Riusu bënni senjoñe se'ga ba'ija'guë'bi mësacuare. Ja'an Riusubi yurera maini ëñoja'ñeta'an ba'iguëna, mësacua sa'ñeña gu'aye cayete jo'cajë'ën. ¹⁰ Yë'ë

gaje bain hua'na, yequëcuabi a'ta huaitoca, mai Ējaguëni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, baguëni conjën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'iyë ye'yeyë yëtoca, Riusu ira bain raosi'cua yo'o'jën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Bacua yua Riusu cocarebare quëani achojën, bainbi bacuani je'o bajëna, ai ja'siyë ai yo'o'jën baë'ë.

¹¹ Ai yo'o'jën ba'icuata'an, Riusuni jo'caye beoye conza cajën, quë'rë bojojën, quë'rë jëja recoyo re'huahuë. Ja'nca re'huajënna, maibi bacua bojoreba bojojën ba'iyete cayë. Riusu ira congüë ba'isi'quë Job hue'eguëbi ja'nca'ru baquëña. Ja'nca ba'iguëna, Riusubi Jobni re'oye yo'oye ro'taguë, ai ja'siyë ai yo'oye cuencuesi'quëta'an, Jobni ai yëreba yëguë, baguëni ai ta'yejeiyë oiguë congüëña.

¹² Yureca, yë'ë bain hua'na, ën cocare quë'rë ta'yejeiyë achani ye'yejë'ën. Mësacua cocä quëayete yua te'e ruiñe masi güeseyë yënica, Riusure gare cuencuemajën, coca masi güesëjën cajë'ën. Guënamë re'oto, yija re'oto, si'a re'oto, ja'anre'ga gare cuencuemajën, mësacua cocare quëajën ba'ijë'ën. Ja'nca cuencuetoca, ai gu'aye cayë mësacua. Riusubi bënni senjoma'ija'guë cajën, Jaë'ë caye yënica, Jaë'ë caye se'ga ba'ijë'ën. Bañë caye yënica, Bañë caye se'ga ba'ijë'ën. Ro coqueyë beoye te'e ruiñe cajë'ën. Ja'nca cajën, mësacua coca quëani achojën ba'ijë'ën.

¹³ Yequërë mësacua jubë ba'icua yequëcuabi ai sa'ntijën ai yo'oma'iñe. Ai yo'o'jën ba'itoca, Riusuni uja'abë. Yequëcuabi recoyo bojojën ba'itoca, Riusuni bojojën gantaja'bë. ¹⁴ Yequëcuabi yequërë rauna ju'injën ba'itoca, mësacua jubë ëjacua, Riusu bainreba ëjacuare choija'bë. Chojjënna, bacuabi

sani, bacuare ujacajjën, Mai Ējaguëbi conjaguë cajën, hui'yabe re'corëbi ju'inguëte so'onjën, ju'inguëte huachoyë senjën ba'ija'bë. ¹⁵ Ja'nca senjën ba'icuabi Jesucristobi te'e ruiñe huachoyë masiji cajën, Jesusni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Jesusbi ju'inguëte huachoji. Huachoguëna, huajë rani, gu'a jucha yo'osi'quë ba'itoca, Riusubi huanë yeni, se'e ro'tama'iji. ¹⁶ Ja'nca sëani, mësacua gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'ere sa'ñeña quëajën, Gu'aye yo'ohuë yë'ë

cajën ba'ijë'ën. Riusubi huachoni mame re'huajë'ën cajën, sa'ñeña sencaijën ba'ijë'ën. Riusu bainreba te'e ruin recoyo bacuabi Riusuni uja'jënna, Riusubi ta'yejeiyë ëñoquë sehuoguë conjï. ¹⁷ Riusu ira raosi'quë Elías hue'eguë,

baguë uja'guë ba'ise'ere ro'tani ye'yejë'ën. Mai'ru ba'iyë te'e banguë se'ga ba'iguëbi Riusuni si'a jëja uja'guë, Ocoyë beoye ba'ija'guë caguë, Riusuni senquëña. Ja'nca senguëna, samute tëcahuëan jobo gare ocoyë beoyë baquëña.

¹⁸ Ja'n'rëbi, Riusuni se'e senguëna, se'e oco ca'niñe raoguëña Riusu. Raoguëna, se'e ocoguëna, bain aonbi iraguëna, si'a hua'nabi tëani bareña.

¹⁹ Yureca, yë'ë gaje bain hua'na, mësacua jubë ba'icua yequëbi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare jo'cani, gu'a ma'ana saitoca, baguëte tinjajani rajë'ën. Riusu te'e ruiñe ba'i cocare baguëni se'e quëani achoni conjë'ën. ²⁰ Ja'nca quëani achoni conjënna, baguëbi gu'a jucha yo'oyë gare jo'catoca, Riusu yua baguëni

gare bënni senjoma'iguëbi baguë re'o bainre re'huani baja'guë'bi. Si'a baguë

gu'a jucha yo'oguë ba'ise'ere senjoñe concua ruiñë mësacua. Ja'anre ro'tajën,
mësacua bainre ëñajën conjën ba'ijë'ën.

SAN PEDROBI Ru'ru ba'i cocare toyani jo'cabi

Saludo

¹Yë'ë, Pedro hue'eguë, Jesucristore ta'yejeiye yo'o cuencuesi'quëbi mësacua si'acua Riusu bainreba tinruanna saoni senjosi'cuana toyani, utire saoyë yë'ë. Mësacua Riusu huë'e jobona ti'anja'cuata'an, mësacua yua rëño ñësebë se'ga ën yijare ba'ijën, Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia, ja'an yijañare ba'ijën, Riusure yo'o conjën ba'icua'ë. ²Taita Riusubi mësacuare cuencueni, baguë bainrebare re'huani, baguë Espiritute insini, baguë yëyete yo'o güesebi. Ja'nca yo'o güeseqüëna, Jesucristo cayete achani, Ja'ë'ë cani, baguë bain ruën'ë mësacua. Baguë yua mësacua gu'a jucha ro'ire junni, baguë ziere jañuni tonni, mësacua recoyote mame tënoni, mësacuare tëani baguë sëani, baguë bain ruën'ë mësacua. Ja'nca ruinsi'cua sëani, Riusubi mësacuani ai ta'yejeiye re'oye conni cuirani, mësacuani ai bojo recoyo bacua ba'i güeseja'guë, cayë yë'ë.

Una vida de esperanza

³Yureca, mai Ja'quë Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo Taita, ja'anguëbi ai ta'yejeiyereba Ëjaguëre sëani, ai ba'ie ai bojo coca cajën bañuni. Riusubi maini ai oire baguë, baguë bainrebare maire re'huani, mame recoyo bacuare re'huani baji. Jesucristobi mai ro'ina junni tonni go'ya raisi'quë sëani, maire baguë naconi si'arën ba'ija'cuare re'huani baji. ⁴Baguë naconi si'arën ba'ija'yete cato, ai re'oyereba ba'ija'cua'ë mai. Baguë yua mai ba'ija'rute re'huacaisi'quëbi mai ti'anja'ñete ëjoguëna, gare gu'aye beoye ba'i re'oto'ë. Gare ñu'ñujeiñe beoye ba'i re'oto'ë. Gu'a re'oto'ru gare ruiñe beoye ba'ija'guë'bi. ⁵Mësacua yua Jesucristoni si'a recoyo ro'tani ba'icua sëani, Riusubi ai ta'yejeiye yo'oguë, mësacua ti'anja'ñete re'oye re'huaguë, ën yija ñu'ñujeirën tëca gare ënseye beoye mësacuani baguë re'huacaisi jobona ti'an güeseja'guë'bi. Ja'anrën ti'anguëna, mësacua ta'yejeiye ba'ija'yete te'e ruiñe ëñoni ti'an güeseja'guë'bi.

⁶Ja'an ba'ija'yete bojo hua'na ro'tajën ba'icuata'an, rëño ñësebë se'ga ën yijare ba'ijën, yequërë ai ja'siye ai yo'ojën ba'icuama'iñe. ⁷Ai yo'ojën ba'ijënna, Riusubi mësacua recoyo ro'tayete masiguë, quë'rë jëja recoyo ba hua'nare mësacuare re'huani baji. Zoa curi ëoyete ro'tani ye'yëj'ën. Ai re'oye ba'i curire rutaye yëtoca, ba zoa curi gatere ai ja'suye ëoye bayë. Riusu'ga mësacua recoyo ro'tayete ëñani, zoa curi ai ro'iyeru quë'rë ai re'oye ba'iyë mësacua, caji. Ja'nca sëani, mësacuabi ai ja'siye ai yo'ojënna, mësacuare quë'rë jëja recoyo ro'tajën bojocuare mësacuare re'huani baji. Ja'nca re'huani baguë, Jesucristo ëñojei umoguse ti'anguëna, mësacua ta'yejeiye ba'iyete bojoguë, si'aruanna quëani achaja'guë'bi: Yë'ë re'o bainrebare ëñani, yë'ë naconi te'e bojojën ba'ijë'ën, cani achoja'ye ba'iji.

⁸Mësacua yua Jesucristoni gare ëñamajën ba'isi'cuata'an, baguëni ai bojojën, ai yëreba yëyë. Baguëni yure ëñama'icua'ga ba'ijën, baguëni si'a recoyo ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi mësacuabi ai ëama'iñereba recoyo bojoreba bojojën ba'icua'ë. Mai gare ro'tama'iñe tëca quë'rë ai recoyo bojo hua'na ruinsi'cua ba'iyë mësacua. ⁹Riusubi mësacua recoyo ro'tayete ëñani, mësacuani ai bojoguë tëani baja'guë'bi. Ja'an ba'ija'yete ro'tajën, ai bojoreba bojo recoyo ba'iyë mësacua.

¹⁰ Riusubi ru'rureba mēsacuare tēani baja'yete cani acho bi'raguē, baguē coca quēacuani choa ma'carē quēabi. Quēaguēna, bacuabi ja'an tēani baja'yete quērē re'oye masiye yējēn, Queaca'ne bacua gu'a juchare ro tēnoni senjoñe ro'taguē'ne cajēn ba'ē. ¹¹ Riusu Espiritubi bacuani masi güeseğuēna, Riusu cuencueni raoja'guēreba ba'iyete ro'tajēn, baguē junni tonja'ñe, baguē ta'yejeiye go'ya raija'yete ro'tajēn, Ba Cristo raija'guē, queaca'ne ba'ija'guēguē'ne, ro'tajēn ba'ē bacua. ¹² Ja'nca ro'tajēn ba'ijēna, Riusubi bacuani, ru'rureba ba'isi'cuani ñaca masi güesebi. Mēsacuabi Cristo raija'yete quēani achojēna, mēsacuare baguē bainre re'huaye se'gare ro'tama'iji. Yē'ē bain yo'je ba'ija'cua bacuare re'huaja'ye, ja'anre'ga yo'oye ro'taguē ti'anja'guē'bi quēabi. Mēsacua yureña ba'icuaire quēabi Riusu. Ja'nca quēani jo'casi'quēbi yureña baguē bainre cuencueni, baguē Espiritute insini, mēsacuani ai bojo güese cocare quēani achocuaire bacuare re'huani raobi. Yē'ē cuencueni raoja'guē re'huani, mēsacuani tēani bajē'ēn caguē, mēsacuana raobi Riusu. Ja'nca ai ta'yejeiye bojo güese cocare maini cani jo'caguēna, baguēre guēnamē re'oto yo'o con hua'na'ga, Ja'an bojoja'yete quērē re'oye masija'ma cajēn ba'iyē.

Dios nos llama a una vida santa

¹³ Baguē tēani ba cocare mēsacuani quēani achosi'quē sēani, ja'an se'gare ro'tajēn, mēsacua ēñare bajēn, Riusu yēye'ru tin yo'oye beoye gare ba'ijē'ēn. Jesucristo yua ti'anja'ñeta'an ba'iguēna, Riusubi baguē re'o bainrebare mēsacuare caraye beoye re'huani, baguē ba'i jobona ti'an güeseja'guē'bi. Ja'an ba'ija'yete si'a recoyo ro'tajēn, gare jo'caye beoye ēñajēn ējojēn ba'ijē'ēn. ¹⁴ Ja'nca ba'ijēn, baguē cocare yureña te'e ruiñe achajēn, zin hua'na Jaē'ē cajēn yo'oye'ru yo'ojēn, mēsacua ja'anrē gu'aye yo'ojēn ba'ise'e, ja'anre gare se'e yo'oye beoye ba'ijē'ēn. Riusuni gare huesējēn ba'isi'cua sēani, ja'nca yo'ojēn ba'nhuē mēsacua. ¹⁵ Ja'nca yo'oye beoye ba'ijēn, baguē choise'ere ro'tajē'ēn. Gu'a jucha gare yo'oye beoye ba'iguēbi mēsacuare cuencueni choiguēna, mēsacua'ga Riusu cuencuesi'cua ba'ijēn, gare gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijē'ēn. Si'a mēsacua ba'i umuguseña baguē yēye se'gare yo'ojēn ba'ijē'ēn. ¹⁶ Baguē coca toyani jo'case'ere ro'tani masijē'ēn: “Yē'ē yua jucha beoguē sēani, mēsacua'ga gare jucha beo hua'na ba'ijē'ēn” toyani jo'case'e ba'iji.

¹⁷ Mēsacua yua baguē bain ba'icuaabi baguēni uajēn, “Yē'ē Taita” cajēn, baguē bēnni senjoja'ñete ro'tajēn ba'ijē'ēn. Mēsacuabi gu'aye yo'otoca, Riusubi bēnni senjoji. Si'a bainre te'e ēñaguēbi mēsacua gu'a juchare sehuoye senni achaja'guē'bi. Ga bainguē yo'ogué ba'ise'ere ēñani, baguēte ro'ija'yete te'e ruiñe caji. Ja'nca sēani, mēsacua yo'ojēn ba'iyete te'e ruiñe ēñare bajēn, Riusu yēye se'gare te'e ruiñe yo'ojēn, baguēni re'oye ro'tajēn ba'ijē'ēn, mēsacua yua baguē re'oto ti'anja'ñete ējojēn ba'i umuguseña. ¹⁸ Riusubi mēsacuare tēani, baguē bainre re'huase'ere te'e ruiñe ro'tajēn ba'ijē'ēn. Mēsacua ira bain ba'isi'cua ro ro'tajēn yē'yese'e'ru ro ro'tajēn gu'aye yo'ojēna, Riusubi ai yo'oguē, mēsacuare tēani babi. Ja'an curi carajeiye naconi ro'ima'iguē, ai yo'obi. ¹⁹ Baguē Cristo zie jañuni tonse'ebi tēani, maire re'huani baji. Mai ira bain ba'isi'cuabi re'o jo'ya hua'guē si'si beoguēte inni, bacua gu'a jucha ro'ire insijēna, Riusu'ga mai gu'a jucha ro'ire Cristo ziere jañuni ton güesebi. Baguē ai yo'oguē tēani bayete ro'tato, maibi cuencuyete gare porema'ñē. ²⁰ Riusu ēn re'oto re'huani jo'casirēn quērē ja'anrē Cristote cuencueni raoye jo'case'e baj'i. Ja'nca ba'iguēbi yureña se'ga Cristo raiyete mēsacuani masi güesebi. Ēn yija carajeirēn yureca ti'an bi'raguēna, mēsacuani yua quēabi, mēsacua si'a recoyo ro'taye poreyete. ²¹ Quēaguēna, mēsacuabi Jesucristore

masijën, Riusuni si'a recoyo ro'tani ba'iyë. Jesucristobi junni tonguëna, Riusubi baguëni go'ya rai güesebi. Ja'nca go'ya raisi'quëbi se'e guënamë re'otona go'ini gare carajeiye beoye si'arën ta'yejeiye ba'iyë huajëguë ba'iji. Ba'iguëna, mësacua'ga baguëni si'a recoyo ro'tajën, baguë naconi carajeiye beoye ba'ija'yete ai masireba masijën, ja'anre ëñajën ëjojën ba'iyë mësacua.

²² Mësacua baguë te'e ruiñe ba'i cocare achanì yo'ocuare sëani, Riusubi mësacua recoyore mame tënnoni re'huabi. Ja'nca mame re'huasi'cuabi Riusu bainreba si'acuani ai bojojën conjën ba'iyë. Ja'nca conjën ba'icuabi bacuani quë'rë ai ba'iyë te'e ruiñe recoyo ai yëreba yëye ro'tajën ba'ijë'ën. ²³ Ja'nca ro'tajën ba'ijën, mësacua mame recoyo tënnoni re'huase'ere te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Gare carajeiye beoye ba'icua re'huasi'cua ba'iyë mësacua. Baguë naconi si'arën ba'icuare mësacuare re'huani baji baguë. Baguë cocarebare mësacuani quë'ani achoguëna, mësacuabi si'a recoyo ro'tahuë. Ja'nca ro'tacuabi gare carajeiye beoye si'arën ba'ija'cua'ë. Baguë ta'yejeiye ba'i coca'ga gare carajeiye beoye ba'iji. ²⁴ Ën coca canì jo'case'ere ro'tajë'ën:

Si'a ën yija bainbi, Ai ta'yejeiye ba'icua ruñu cajën ba'icuata'an, te'e jëana carajeija'cua se'ga ba'iyë.

Jo'ya coro sahua carajeiye'ru ba'iyë.

Re'o corobi jorini, ja'anse'e ënsë güeanni junni reaji.

Ba sahua'ga ja'anse'e carajeiji.

Bain hua'na'ga güina'ru ba'iyë carajeiyë.

²⁵ Carajeicuata'an, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare ro'tato, quë'rë ta'yejeiye ba'iji. Gare carajeiye beoye ba'iji, canì jo'case'e ba'iji.

Ja'an cocare ëñato, Riusu bainrebare tëani baja'guë'bi caji. Ja'ansi cocarebare mësacuana quë'ani acho güesebi Riusu.

2

¹ Riusubi mësacuare ja'nca tëani baguëna, yequëcuani gu'aye yo'oye gare jo'cani se'e yo'oma'ijë'ën. Mësacuabi yequëcuani gare coquemajën ba'ijë'ën. Yequëcua ba'iyete ëa achaye beoye ba'ijë'ën. Mësacua'ru quë'rë re'oye ba'iyë ëñotoca, bacuare bëinma'ijë'ën. ² Ja'nca bëinma'icuabi Riusu yëyete si'a jëja ye'yëjën ba'ijë'ën. Baguë yo'ore caguëna, ya'jaye beoye si'a jëja yo'ojën, Cristonì quë'rë si'a jëja recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Baguë bain quë'rë re'o bain ruñu cajën, baguë cocarebare masiyereba masiye ye'yëjën ba'ijë'ën, zin hua'guë chuchu ëaye'ru. ³ Cristobi mësacuani recoyo ai re'oye huano güesequëna, ja'nca yo'ojën ba'ijë'ën.

Cristo, la piedra viva

⁴⁻⁵ Ja'nca ba'ijën, Cristo naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijë'ën. Baguë yëye'ru mësacuani recoyo huajë hua'na ba'i güeseji. Baguë ba'iyë'ru jëja recoyo bacua runni ba'ijë'ën. Baguë ba'iyete ye'yeni ja'nrëbi yequëcuani Cristo yëyete masi güeseni, baguë ba'iyë'ru ba'iyë ye'yojë'ën. Baguë yo'ore conjën baguëni uajën, baguë yua ai ta'yejeiye ba'iguëre sëani, baguëre re'oye ëñajën baguë ta'yejeiye ba'iyete yequëcuani masi güeseni, Mësacua yua baguëni recoyo te'e zi'inni ba'ijën, sa'ñeña recoyo zi'inni, baguëni ai bojojën ba'ijë'ën. Cristobi maire ja'nca re'huani baye yëguëreta'an, yequëcuabi baguëte gu'a güeni jo'cajën, Riusubi baguëre raomaji'i cajën ba'iyë. Ja'nca cajën ba'icuata'an, Riusubi baguëte te'e ruiñe cuencueni, maina raoguë, baguëte cabi: Yë'ë ta'yejeiyereba ba'iguëte ai yëreba yëguë, baguëte mësacuana saohuë yë'ë, cabi Riusu. ⁶ Baguë cocare ja'nca canì jo'case'e ba'iji:

Yureca yë'ë bain judío jubë ba'icuare mame re'huani baza caji.

Yë'ë ta'yejeiyereba ba'iguëte, yë'ë ai yësi'quëre cuencueni, bacua Ëjaguëre re'huahuë yë'ë caji.

Re'huani jo'caguëna, baguëni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuabi yë'ë bënni senjoja'ñete jëani, yë'ë bainreba ba'ijën, gare carajeiye beoye ba'ija'cua'ë, cani jo'case'e ba'iji.

⁷Ja'nca sëani, mësacua yua baguëni si'a recoyo ro'tajën, mësacua ta'yejeiyereba Ëjaguë ai yësi'quëni bajën bojoyë. Yequëcuabi baguëni recoyo ro'taye gu'a güejëna, Riusubi bacuare ro'taguë, ñaca toyani jo'ca güesebi:

Judío bain ëjacua Riusu bainre ye'yojën ba'icuabi Riusu cuencueni raoja'guëre gu'a güeni jo'caja'cuata'an, Riusubi baguë bain quë'rë ta'yejeiye Ëjaguëre re'huaja'guë'bi, toyani jo'case'e ba'iji.

⁸Yequëru'ga ñaca quëani achoji:

Riusu cuencuesi Ëjaguëre ëñani, baguëre güejën jo'caja'cua'ë.

Ja'nca jo'cajënna, Riusubi baguë bain ba'iye bacuare ënseja'guë'bi, cani jo'case'e ba'iji.

Bacua cuencuese'e'ru yo'ojën, Riusu cocare ro'achajën cue'yocuare sëani, Riusubi baguë yo'oja'ye cuencuese'e'ru baguë bain ba'iye bacuare ënseji.

⁹Bacuare ënseye'ru mësacuare gare ënsema'iji Riusu. Baguë bainreba ai yësi'cuare mësacuare cuencueni re'huabi. Gu'aye yo'oye ba'icuare re'huamaji'i. Baguë yëye'ru yo'ojën ba'icuare re'huani baji. Baguë bain recoyo tënosi'cua ba'ijën, baguë naconi ta'yejeiye ba'icua te'e ba'ijën, baguë ujayete cuencuesi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'icuabi baguë ta'yejeiye yo'ore, mame recoyo re'huase'ere, ja'are quëani achoye bayë mësacua. Mësacua yua zijei re'otore ro ro'tajën, rënni ganojën, gu'aye yo'ojënna, baguë mia re'otona mësacuani ti'an güesebi Riusu. Ti'an güeseni, baguë bënni senjoja'ñete jëajënna, baguë bainreba re'huani, baguë naconi carajeiye beoye ba'ijësebi Riusu. Ja'anre quëani achoye bayë mësacua. ¹⁰Mësacua ja'anrë ba'ise'ere cato, gu'a bain se'ga ba'ijën, güejën senjosi'cua ba'ijën ba'nhuë. Ba'isi'cuareta'an, yuara Riusu bainreba re'huasi'cua ba'iyë. Mësacua ja'anrë ba'ise'ere cato, bainbi mësacuani oire baye beoye ba'isi'cuata'an, yureca Riusubi mësacuani oire baguë conjí.

Vivan para servir a Dios

¹¹Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, mësacuani si'a jëja yihuoguë quëayë yë'ë. Mësacua yua Riusu bainrebabi ën yijare rëño ñësebë se'ga ba'ijën, ro ën yija bain ëa ëñajën yo'oye'ru gare gu'aye yo'oye beoye ba'ijë'ën. Zupai huatibi jo'caye beoye ja'anna choiguë, Riusu bain ba'iye ënseza caguë, si'a gu'ayete mësacuani ro'ta güeseye yëji. ¹²Ja'nca yëguëna, Riusuni huesëcuabi mësacuare ëñajënna, yequëcuani jo'caye beoye re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'ijënna, gu'a bainbi mësacua re'oye yo'ojën ba'iyete ëñani, mësacuani gu'aye catoca, yequëre mame recoyo re'hua güeseni, Riusu ëñojei umuguse ti'anguëna, Riusu ta'yejeiye ba'iyete bojojën, yequëre re'oye cani achojën ba'ima'inë.

¹³Mësacua yureca mai Ëjaguëni yo'o conjën, re'oye yo'ocua ba'ijën, bain ëjacua si'acuani Ja'ë'ë cajën, bacua cayete te'e ruiñe achani yo'ojën ba'ijë'ën. Bain ta'yejeiyereba ëjaguëbi guanseguëna, ¹⁴baguë yo'je cuencuesi ëjacua'ga guansejënna, mësacua te'e ruiñe achani, bacua cayete re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Baguë yo'je ëjacuare cuencueguë, Gu'aye yo'ocuanu bënni senjojën, re'oye yo'ocua re'oye cajën ba'ijë'ën caguë cuencueji baguë. ¹⁵Ja'nca cuencuesi'cuani achani, te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën, Riusu yëye'ru

yo'ojëna, yequëcuabi gu'aye yo'ojën, mësacua ba'iyete ro gu'aye caye yëtoca, mësacua gu'ayete ro'tani caye gare porema'inë bacua.

¹⁶ Ja'nca re'oye yo'ojën, bojojën ba'ijën, Riusu etojeisi'cua sëani, mësacua yëye se'ga yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icubabi bainni coqueye beoye gare gu'aye yo'omajën ba'ijë'ën. Riusu yëye se'gare yo'ojën, baguë yo'ore re'oye yo'o conjën ba'ijë'ën. ¹⁷ Si'a bainre re'oye ëñajën bojojën ba'ijë'ën. Riusu bainreba naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijën, bacuani ai yëjën ba'ijë'ën. Riusuni si'a recoyo gugurini rëinjën, re'oye ëñajën ba'ijë'ën. Bain ta'yejeiye ëjaguëre'ga re'oye ëñajën bojojën ba'ijë'ën.

El ejemplo del sufrimiento de Cristo

¹⁸ Mësacuabi yequëcuani bacua huë'e yo'o conjën ba'ijën, mësacua ëjacuabi yo'o guansejënna, re'oye achajën, re'oyereba yo'ojën ba'ijë'ën. Re'o bain ëjacua se'gare re'oye contoca, gu'aji. Gu'a ëjacua, mësacuani ai je'o bajën guanse-cua, ja'ancuare'ga re'oye yo'o conjën ba'ijë'ën. ¹⁹ Gu'aye yo'ocubabi mësacua re'oye yo'ocuaní ai ja'siye huajën ba'icuatá'an, Riusu ëñañete ro'tajën ba'ijë'ën. Mësacua ai yo'oyete masiguëbi mësacuani ai re'oye ëñaji. ²⁰ Mësacua ëjaguëbi mësacua gu'aye yo'ose'e ro'ire huaitoca, Riusubi mësacuare bojoma'iji. Mësacua ëjaguëbi mësacua re'oye yo'ocuaní huaitoca, mësacuabi jëja bajën huai güesejën ba'itoca, Riusubi mësacuare ai ba'iyé ai bojoi. ²¹ Riusu cuencuese'ere ro'tajë'ën. Yequëcuabi mësacua re'oye yo'ocuaní je'o bajënna, mësacua ai ja'siye ai yo'oye cuencuesi'cua'ë. Cristobi mësacua ro'ire ai ja'siye ai yo'oguë ba'isi'quë sëani, baguë ai yo'oguë ba'ise'ere ro'tani, jëja bajën, ai ja'siye ai yo'ojën ba'ijë'ën. ²² Mai E'jaguëbi gare gu'aye yo'oye beoguë'bi baji'i. Gare coqueye beoye ba'iguëbi baji'i. ²³ Yequëcuabi baguëte ai gu'aye cacuareta'an, baguëbi go'iyé gu'aye camaji'i. Yequëcuabi baguëni si'nsecuareta'an, baguëbi si'nsejei cocare caye beoye baji'i. Ja'nca yo'oma'iguëbi Taita Riusuni si'a recoyo ro'taguë, Taita Riusu yëye se'gare yo'oye ro'tabi. Riusu se'gabi bainni bënni senjoñe masiguëbi yë'ëre'ga re'oye coñe poreji caguë baji'i Cristo. ²⁴ Baguë yo'oguë ba'ise'ere cato, mai gu'a jucha ro'ire crusu sa'cahuëna huani senjo güesebi. Yë'ë se'gabi bain bënni senjoja'ñe ro'ire si'nse güesequë ba'ija'guë'ë yë'ë caguë, gu'a bainguë ju'inë'ru junni tonbi baguë. Ja'nca junni tonguëna, maibi yureca gu'a jucha yo'oye gare jo'cani, Riusu yëye'ru re'oye yo'ojën ba'icua ruiñe poreyë. Baguë ai ja'siye ai yo'osi'quëre sëani, si'a recoyo ro'tajën, mame recoyo re'huasi'cua ba'ijë'ën. Riusubi mësacuani gare bënni senjoñe beoye ba'ija'guë'bi. ²⁵ Mësacuabi ja'anrë yo'ojën ba'ise'ere ro'tata, mësacuabi Riusu yëyete yo'omajën, baguëte ro'jo'cani senjoñën ba'nhuë. Oveja zin cue'yoni oveja jubëte jo'cani senjoñe'ru yo'ojën ba'nhuë mësacua. Ja'nca yo'ojën ba'isi'cuata'an, yureca mësacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'ere gare jo'cani, Cristona bonëni, baguëni recoyo te'e zi'inni ba'iyë. Zi'inni ba'ijënna, baguëbi mësacua recoyo ba'iyete cuirani, jo'ya ëjaguë cuiraye'ru cuirani conreba congüë ba'iji mësacuare.

3

Cómo deben vivir los casados

¹⁻² Yureca, mësacua romi hua'na, mësacua ënjëbi guanseguëna, te'e ruiñe achani Ja'ë'ë cajën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'otoca, baguë yua Cristoni recoyo ro'taza cama'iguë ba'itoca, bago re'oye yo'ogo, Cristoni si'a recoyo yo'o congo ba'igona, baguë yequëre bago re'oye ba'iyete ëñani, Cristoni si'a recoyo ro'taza cama'iguë. Baguëni Cristo cocare cama'igo ba'igoreta'an, bago ujayete, bago Riusuni recoyo bojoyete ëñani, bago

gu'aye yo'oma'iñete masini, baguë'ga yequërë Cristoni si'a recoyo ro'tani ba'ima'iguë. ³ Mësacua romi hua'na ja'nca yo'ojën ba'icua sëani, Re'o hua'go'ru ëñoza cajën, ro ëmëje'en se'ga re'oye re'huaye ro'tama'ijë'ën. Rañabare re'oye ye'ani re'oye gueñoë, zoa curi go'sijei ma'carëanre reoye, re'o mare ñeoni ñeña, ai ro'i cañare ju'iyë, ja'anbi re'o hua'na ëñoë ro'tama'ijë'ën, besa carajeija'ye sëani. ⁴ Re'o hua'na ëñoë yënica, re'o recoyo ba'i hua'na re'huani, Riusu yëye se'gare re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën ba'itoca, Riusubi mësacuani ai re'oye ëñani, mësacuani ai bojoguë caji: Ëmëje'en se'ga go'sijeiyë ba'igo'ru quë'rë ai ba'iyë ai re'o hua'go ba'iyë më'ë, caji. ⁵ Mai ira romi hua'na Riusuni Jaë'ë cajën ba'isi'cuaga ja'nca yo'ojën bateña. Ai re'o recoyo re'huasi'cuabi bacua ënjëni re'oye ëñajën, baguë guansese'ere achani te'e ruiñe yo'ojën bateña. ⁶ Mai ira baingo ba'isi'co Sara hue'ego ba'isi'cobi ja'nca yo'ogoña. Bago ënjë Abrahamni sehuoto, baguëni "Yë'ë ëjaguë" cago bacoña. Mësacua'ga yureña bago ba'ise'e'ru Riusu bain ba'icua'ë, bago yo'ogo ba'ise'e'ru re'oye yo'ojën ba'itoca. Ja'nca ba'ijën, ai recoyo huaji yëjën ba'icua'tan, bojo recoyo re'huani re'oye yo'ojën ba'ijë'ën.

⁷ Mësacua ëmëcua'ga rënjo hua'gore re'oye ëñajën, bago ba'iyete re'oye ro'tajën ba'ijë'ën. Mësacua rënjo hua'go naconi Cristoni recoyo te'e zi'inni ba'icua sëani, mësacua jëja baye'ru ta'yejeiyë jëja bama'igote ro'tajë'ën. Riusubi mame recoyo re'huaguë, mësacua rënjo hua'go naconi te'e re'huasi'quë sëani, baguë carajeiyë beoye insija'yete bago naconi te'e coni baja'cua ba'iyë. Ja'nca sëani, mësacua rënjo hua'go naconi Riusuni te'e bojojën uajën ba'ija'bë caguë, mësacua rënjo hua'go naconi ya'jaye beoye re'oye conjën ba'ijë'ën.

Los que sufren por hacer el bien

⁸ Yureca, mësacua si'acua yë'ë yihuo cocare te'e ruiñe achajë'ën. Mësacuabi Riusuni recoyo te'e conjën, recoyo te'e zi'inni ba'ijën, te'e yo'o conjën, sa'ñeña ai oire bajën, sa'ñeña ai yëjën, yequëcua ba'iyë'ru quë'rë yo'je ba hua'na'ru ëñojën, re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ⁹ Yequëcuabi mësacuani gu'aye yo'otoca, bacuani güinajeiñe gu'aye yo'oma'ijë'ën. Mësacuare gu'aye catoca, bacuare güinajeiñe gu'aye cama'ijë'ën. Ja'nca yo'oma'icuaabi bacuare re'oye cajën, Riusu re'oye yo'oyete bacuare uajë'ën. Mësacua yua Riusu carajeiyë beoye insija'yete coni baja'cua sëani, bacuani re'oye yo'ojën ba'ijë'ën. ¹⁰ Riusu coca toyaní jo'case'e'ru caguëna, ja'nca re'oye yo'ojën ba'ijë'ën.

Si'a mësacua ba'i umuguseña bojojën, huajë hua'na ba'iyë yëtoca, gu'a cocare coqueyë beoye ba'ijën, ja'anre yequëcuani gare caye beoye ba'ijë'ën.

¹¹ Gu'aye yo'oyete gare jo'cani senjojën, re'oye se'gare yo'ojën ba'ijë'ën. Si'a jëja recoyo re'huaye ro'tajën, yequëcua naconi bojojën ba'iyë se'gare ro'tajën ba'ijë'ën caji.

¹² Ën cocare'ga mësacua masiyë:

Riusubi si'a bain re'oye yo'ocuare ëñaguë, baguë yëyete yo'ojënna, bacuare re'oye conni cuiraye ro'taji.

Bacuabi uajëñna, bacuani te'e ruiñe sehuoye ro'taji.

Gu'aye yo'ocuare'ga ëñaguë, baguë bënni senjoja'ñete re'huaye ro'taji, caji Riusu coca.

¹³ Ja'nca sëani, mësacua yua Riusu yëye'ru re'oye yo'oye ro'tajën ba'itoca, mësacuani gu'aye yo'oye yëcuabi mësacuani ñu'ñuji güeseye gare porema'iñë.

¹⁴ Mësacua Cristo bain re'oye yo'ocua ba'ijënna, yequëcuabi ja'an ro'ina mësacuani ai yo'o güesetoca, bojo recoyo se'ga ba'ijë'ën. Riusubi mësacuani ai re'oye conjaguë'bi. Ja'nca sëani, bacuabi mësacuani je'o batoca, gare huaji

yëye beoye ba'ijën, sa'nti recoyo re'huamajën ba'ijë'ën. ¹⁵ Ja'nca ba'icuabi Cristo naconi recoyo te'e zi'inni ba'ijën, baguëni "Yë'ë Èjaguëreba'ë më'ë" cajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijënna, yequëcua, bain ëjacuabi mësacua Cristo bain ba'iyete senni achajën, Te'e ruiñe sehuojë'ën guansetoca, mësacua yua te'e ruiñe ye'yesi'cua ba'ijën, si'aye re'oye cani achojë'ën. Ja'nca cani achojën, bacuani re'oye ëñajën, bacua ta'yejeiye ba'iyete re'oye ro'tajën cani achojë'ën. ¹⁶ Ja'nca cani achojën, mësacua ba'iyete ro'tajën, Gu'aye yo'osi'quë ba'ima'iguë'ë yë'ë cajën, te'e ruiñe ro'tajën ba'ijë'ën. Gu'aye yo'oma'icua ba'ijënna, yequëcuabi mësacuan gu'aye yo'otoca, mësacua Cristo bain ba'iyete gu'aye catoca, ja'ansi'cuabi yua bacua gu'aye ro'tajën ba'iyete masini, ro yo'o'jën, ro gatini sai ëaye ba'iyë. ¹⁷ Naca'ga ro'tajën ba'ijë'ën. Yequëcuabi mësacua gu'aye yo'ose'e ro'ina si'nsetoca, Riusubi mësacua gu'aye yo'ose'ere ëñani bojoma'iji. Yequëcuabi mësacua re'oye yo'ose'e ro'ina si'nsetoca, Riusubi ja'anre yëtoca, Riusubi mësacua re'oye yo'ose'ere ëñani bojoji.

¹⁸ Cristo ai yo'oguë ba'ise'ere bojoguë sëani, mësacua ai yo'oye'ga bojoji Riusu. Si'a mai gu'a jucha yo'o'jën ba'ise'e ro'ina junni tonbi. Re'o hua'guë ba'iguëta'an, mai hua'na gu'a hua'na ba'icuare Riusu re'o bainre re'huaye ro'taguë, mai ro'ina junni tonbi. Bainguë runni, ja'nrebi baguëte huani senjojënna, Riusu Espiritubi ta'yejeiye conguëna, go'ya raji'i baguë. ¹⁹ Ja'nca go'ya raisi'quëbi gu'a bain ba'isi'cua bacuare re'huarana sani, zizei re'oto zemosi'cua ba'ijënna, baguë ta'yejeiye go'ya raise'ere cani achobi Jesús. ²⁰ Gu'a bain ba'isi'cua bacua recoñoa ba'ë'ë. Riusu cocare ro'taye gu'a güecua ba'ë'ë. Taita Noebi ja'an yogute yo'oguë, Riusu cocare quëani achoguëna, achaye güereña. Riusubi bacua achani yo'oyete ai zoe ba'irën ëjoni jëhuaguëna, Riusu ën yija ñu'ñujeja'ñete achaye güereña. Ja'nca achaye güëjënna, ocho baincua Noë bain se'gabi Riusu ñu'ñujeja'ñete si'a recoyo ro'tajënna, Riusubi bacuare tëani, yogu sa'nahuëna guaoni, huajë hua'nare huahuoguëna. ²¹ Mësaquare'ga güina'ru tëani baji Riusu. Tëani baguëna, mësacua yua oona bautiza güesejën, Noë bain tëani base'e'ru Riusubi yë'ere'ga güina'ru tëani baji cajën, yureña bainni masi güeseyë. Gare carajeiye beocua ba'ijën, ro ëmëje'en se'gare ocobi tëno güesema'iñë mësacua. Riusuni senni achajën, Yë'ë gu'a juchare saoni senjoguë mame recoyo ba'iguëte re'huajë'ën cajën, Riusuni señë mësacua. Ja'nca senni achajënna, mësacua gu'a juchare saoni senjoni, Mësaquare tëani baza caguë, junni tonni go'ya raji'i. ²² Ja'nca go'ya raisi'quëbi Riusu ba'i re'otona ti'anni, baguë jëja ca'ncona ti'anni bëani ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi guënamë re'oto yo'o con hua'na, si'a guënamë re'oto ëjacua, huati hua'i si'acua, ja'ancua ba'iyer'ru quë'rë ta'yejeiye Èjaguëbi guansequëna, bacuabi Jaë'ë cajën, baguëna gugurini rëanjën ba'iyë.

4

Sirvir según los dones recibidos de Dios

¹ Yureca Cristobi bainguë runni ai yo'osi'quë sëani, mësacua'ga Riusu yëyete yo'o'jën bañuni cajën, baguë ai yo'oguë ba'ise'e'ru ai yo'o'jën ba'itoca, ja'anre ro jo'cani gatima'ijë'ën. Mësaacuabi ai yo'o'jën ba'itoca, quë'rë jëja recoyo re'huani gu'a jucha yo'oma'isi'cua ruiñë mësacua. ² Ja'nca ruinjën, mësacua ën yija ba'i umuguseñabi gare gu'aye yo'o ëaye beoye ba'ijën, Riusu yëye se'gare yo'o'jën ba'iyë. ³ Ja'nca ba'ijën, mësacua ja'anrë yo'o'jën ba'ise'e, Riusure huesëcua yo'oye'ru yo'o'jën ba'ise'ere gare jo'cani senjojë'ën. Bacua gu'aye yo'oyete cato, ro a'ta gu'aye yo'o'jën, bacua gu'a ganihuë naconi sa'ñeña yahue bani a'ta yo'o'jën, jo'caye beoye güebejën, bacua gu'a gajecua naconi gue güihuara bojojën ro rënni ganojën, bacua huacha riusu hua'ire

bojoñu cajën, ro bacua yëse'ere gu'aye yo'o ëaye ro'tayë. Ja'nca yo'ojënna, Riusubi ëñani bëinji. ⁴ Mësacuaca ja'anre yo'oye gare jo'cani senjosi'cua ba'ijën, bacuabi Gue ëase'e yo'oye conjë'ën, mësacuani choijënna, mësacuabi conma'iñë. Mësacuabi conma'iñë sehuojënna, bacuabi gue ro'taye beoye achajën, mësacuare gu'aye ca bi'rayë. ⁵ Ja'nca yureña cajën ba'icuata'an, Riusu ëñojëi umuguse te'e jëana ti'anja'ñe ba'iguëna, bacuabi ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. Riusubi bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'e si'ayete bacuani ro'ta güeseni, bacuare bënni senjoja'ñete canï jo'caja'guë'bi. Huajë hua'na, ju'insi hua'na, si'a hua'nani güina'ru canï jo'caja'guë'bi. ⁶ Yureña ju'insi hua'na yua bacua huajëjën ba'isirënbi Riusu cocarebare achani masihuë. Ja'nca masijën, si'a bain junni huesëye cuencuesi'cua ba'icuata'an, Riusu naconi si'arën ba'iyete ro'taye porejën ba'nhuë.

⁷ Yureca ën yija carajeirën te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iyete sëani, mësacua yua te'e ruiñe ro'tajën, Riusu yëyete si'a jëja yo'ojën, Riusuni uajajën ba'ijë'ën. ⁸ Ru'rureba, sa'ñeña ai oire bajën, sa'ñeña conjën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, yequëcua gu'aye yo'ojën ba'iyete ta'yejeiye ro'tamajën ba'iyë. ⁹ Yequëcua yua tinrubi rajjënna, bacuani gare güeye beoye mësacua huë'ena choini cuirajën ba'ijë'ën. ¹⁰ Riusubi mësacua jubë ba'icuare ëñani, ga bainguëni baguë ta'yejeiye yo'ore tin yo'o güesequëna, mësacua ta'yejeiye yo'ore te'e ruiñe yo'ojën, sa'ñeña conjën, Riusuni yo'o concuare quë'rë re'oye re'huajën ba'ijë'ën. Ja'nca re'huajën ba'icuabi Riusu ta'yejeiye yo'ore tin yo'ore conjën, baguë bainni bojo güesejën, re'oye conjën ba'iyë. ¹¹ Ja'nca tin yo'o conjën, yequëcuabi Riusu cocarebare te'e ruiñe canï ahojën, baguë yëye'ru re'oye yi-huojën, masi güesejën ba'iyë. Yequëcuabi Riusu bain jubë ba'icuani re'oye yo'o conjën, Riusubi coñe porecuare maire re'huaguëna, maibi bainre ta'yejeiye conjën ba'iyë. Ja'nca tin yo'o conjën, Riusu ta'yejeiye yo'ore yo'ojën, mai ta'yejeiyereba Èjaguë Jesucristo yo'o güeseyete concua sëani, baguë ta'yejeiye Èjaguë ba'iyete canï ahojën, baguëni caraye beoye bojojën ba'ñuni. Amén.

Sufrir como cristianos

¹² Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, mësacuabi ai ja'siye ai yo'ojën banica, gare huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Gare sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. Riusu re'huani jo'case'e sëani, Riusubi Yë'ë bainre quë'rë re'o concuare re'huaza caguë, maini ai yo'o güeseji. Zoa curi rutayete ro'tani ye'yejë'ën. Rutaye yëtoca, gatara ai ja'suye ëoni, go'chani, hui'ya sëohuëanre senjoni ëñato ai re'o zoa curi se'ga bëaji. Re'o zoa curibi ai ro'iguëna, Riusubi mësacua ba'iyete ëñani caji: Zoa curi re'oye'ru yë'ë bainbi quë'rë ta'yejeiye ai re'o hua'na'ë caguë, mësacuani ai yo'o güeseji. ¹³ Ja'nca ai yo'o güesetoca, sa'ntiye beoye ba'ijën, Cristo ai yo'oguë ba'ise'ere ro'tajën, bojo recoyo re'huani, baguë in rajja'yete ro'tajë'ën. Cristo ai yo'oguë ba'ise'e'ru ai yo'ojën ba'icuabi baguë naconi guënamë re'otona carajeiye beoye ba'ija'cua'ë mai cajën, ai bojoreba bojojën ba'ijë'ën. ¹⁴ Yequëcuabi Cristo bain ba'iyete mësacuare ëñajën, gu'a cocare mësacuare jayajën catoca, Riusu re'oye ëñaguë coñete masijë'ën. Ja'nca re'oye congüëbi baguë Espiritute mësacuana insiguë, baguë naconi ta'yejeiye bojojën ba'iyete maini masi güeseji Riusu, mai hua'na yua baguë bainreba cuencuesi'cuare sëani. Maini gu'aye cacuabi Cristore'ga gu'aye cajënna, mai hua'na yua Cristore re'oye ro'tajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete quëani ahojën ba'ijë'ën. ¹⁵ Ja'nca ai yo'ojën banica, gu'a bainre bënni senjoñe'ru bënni senjo güesema'ijë'ën. Bainre huani senjoñe, bonsere jiañe, yequëcuani gu'aye yo'oye, ro hui'ya guanseye, gu'a bainbi ja'anre yo'ojënna, ëja bainbi bënni senjoñë. Mësacua'ga ja'nca bënni senjo güesema'ijë'ën. ¹⁶ Ja'nca ai yo'oye

beoye ba'ijën, Cristo bain ba'iyë ja'an ro'ina ai yo'ojën bani'ga, sa'ntiye beoye ba'ijë'ën. Yequëcuabi mësacuani je'o baye yo'otoca, gare gati ëaye yo'omajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'icuabi si'a jëja cani achojë'ën: Aito. Yë'ë yua Cristo bainguë'ë. Yë'ë ta'yejeiyereba Èjaguë'bi ba'iji. Riusubi baguëte raoguëna, yë'ëre tèani baji, cani achojën ba'ijë'ën.

¹⁷ Ja'nca ba'ijën, gu'a bainre bënni senjoja'ñe te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ti'anguëna, Riusubi ru'ru baguë bainni ai yo'o güeseguë, mai gu'a juchare maini masi güeseji. Maibi ja'nca ai yo'ojën ba'itoca, gu'a bain Cristoni recoyo ro'taye güecuabi quë'rë ai ta'yejeiye ai yo'ojën ba'ija'cua'ë. ¹⁸ Baguë coca toyani jo'case'ere ëñani masijë'ën: Riusu bainrebabi baguë naconi si'arën ba'ito, ru'ru ai yo'oye bayë. Ja'nca ai yo'oye bacuata'an, Riusuni je'o bacuabi quë'rë ai ba'iyë ai yo'ojën ba'ija'cua'ë, Riusubi bënni senjoguëna. Ja'an coca toyani jo'case'e ba'iji. ¹⁹ Ja'nca ba'ija'ye sëani, Riusubi mësacua baguë bainni ai yo'o güeseto, baguë yëyete te'e ruiñe yo'ojën, maire re'huanu jo'casiquëni jo'caye beoye uajën ba'ijë'ën. Yë'ëre re'o recoyo ba hua'guëre re'huanu bajë'ën, cajën senni achajëna, baguë yua baguë canu jo'case'e'ru te'e ruiñe conguë, maini caraye beoye re'huanu baji baguë.

5

Consejos para los creyentes

¹ Yureca, mësacua Cristo bain ëjacua, mësacuani yihuo coca caguëna, achajë'ën. Yë'ë'ga Cristo bain jubë ëjaguë ba'iguëbi, Cristobi ai yo'oguëna, ëñahuë yë'ë. Ja'nca ëñaguë, Cristobi baguë ta'yejeiye ba'iyete se'e ëñoguë raiguëna, baguëni se'e ëñaja'guë'ë yë'ë. ² Riusubi baguë bain jubë ba'icuaire mësacuana jo'caguëna, bacuare re'oye ëñajën yihuojën conjë'ën. Ja'nca conjën, jo'ya hua'na ëjaguëbi baguë jo'ya hua'nare cuiraye'ru ja'nca ëñajën conjën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën, sa'ntiye beoye ba'ijën, bojo recoyo re'huanu, Riusu yëye'ru si'a jëja conjën, bacuare re'oye conjën, ëñajën ba'ijë'ën. Curire ba ëaye ro'taye beoye ba'ijën, Riusu bainre ëñajën ba'ijë'ën. ³ Bain ëjacua guans-eye'ru bacuare bëinjën guansema'ijë'ën. Yë'ë gaje hua'nabi Riusu yëye'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ija'bë cajën, mësacua'ga te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën, bacuabi ëñajëna. ⁴ Ja'nca yo'ojën ba'itoca, mai ta'yejeiyereba Èjaguë Cristobi maire in raiguë, mai yo'o conse'ere ëñani, maini bojoguë caja'guë'bi, "Yë'ëre ai re'oye yo'o consi'cua sëani, rajjë'ën. Carajeiye beoye te'e bojojën ba'ñuni" maini caja'guë'bi.

⁵ Mësacua ta'yejeiye beoye ba'icua'ga, yë'ë yihuo cocare achajë'ën. Cristo bain jubë ëjacuare re'oye ëñajën, bacua ta'yejeiye ba'iyete te'e ruiñe ro'tajën, bacuani Jaë'ë cajën, re'oye yo'o conjën ba'ijë'ën. Si'a hua'na yua sa'ñeña te'e ruiñe ëñajën, bacua'ru quë'rë yo'je ba'icua'ru ëñojën ba'ijë'ën, Riusu coca canu jo'case'e'ru ba'iyë:

Yequëcuabi cajën, Yë'ë yua ai ta'yejeiye masi ëjaguë ba'iyë canu achojëna, Riusubi bacuare saoni senjoji.

Yequëcuabi cajën, Yequëcuare te'e ruiñe ëñaguë, bacua'ru quë'rë yo'je ba'iguë'ru ëñoña yëyë yë'ë cajëna, Riusubi ai caraye beoye bacuare ëñaguë conji, canu jo'case'e ba'iji.

⁶ Ja'nca canu jo'case'e sëani, Riusubi mai ta'yejeiyereba pore Èjaguë ba'iguëna, baguëna gugurini ruinjën, baguëni te'e ruiñereba ëñajën, baguë yëye se'gare yo'oye ro'tajën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijëna, Riusu cuencuerën ti'anguëna, mësacua yua ai ta'yejeiye ba'icua ruinja'cua'ë. ⁷ Mësacuabi ai guaja sa'ntijën

bani'ga, baguëna ti'anni, mësacua sa'ntiyete si'aye quëani achojë'ën, mësacuare coñe masiguëre sëani.

⁸ Yureca, mësacuabi Riusu yëyete yo'ojën, te'e ruiñe ëñajën uajën ba'ijë'ën. Maini je'o baguë, ja'an zupai huati, baguë gu'aye yo'oyete ro'tajën uajën ba'ijë'ën. Baguë yua airu yai cu'e ganoguë güiye'ru Riusu bainre zeanni ñu'ñujei güeseza caguë güi ganoji. ⁹ Ja'nca sëani, mësacua yua Cristoni jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, huaji yëye beoye ba'ijën, zupai huatire si'a jëja gu'a güejën senjojë'ën. Cristo bainreba si'a ën yija re'oto ba'icuabi zupai huati ro'ire ai ta'yejeiye ai yo'ojënna, mësacua'ga bacua naconi te'e oijën, ai yo'oye ba'icua cuencuesi'cua'ë. ¹⁰ Rëño ñësebë se'ga ai yo'ojënna, mai Taita Riusu, maini ai yëreba yëguëbi yequëcua ëñaguë coñe'ru maini quë'rë ta'yejeiye ai caraye beoye ëñaguë conji. Cristo junni tonse'e ro'ire maire baguë carajeiye beoye ba'irurebana choisi'quë sëani, baguë yua maire mame recoyo jëja recoyo bacuare re'huaguëna, mësacuabi Cristoni gare ya'jaye beoye zi'inni ba'ija'cua'ë. ¹¹ Ja'nca sëani, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete bojojën, Mai E'jaguëni carajeiye beoye si'arën ba'ijë'ën, baguëni ai cani achojën bañuni. Amén.

Saludos finales

¹² Yë'ë bainguë Silvano hue'eguëbi yë'ëre re'oye conguëna, Yë'ë yo'jeguë cayë baguëre. Baguëbi conguëna, ën coca mësacuani choa ma'carë yihuoguë, toyani tējihuë yë'ë. Riusu te'e ruiñe ba'i cocare sëani, achani, Riusu caraye beoye coñete masini, gare jo'caye beoye te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. Gare coqueye beoye ba'iguëbi mësacuani ja'nca yihuoguë toyani, Silvano naconi saoyë yë'ë. ¹³ Yureca Cristo bain jubë ën huë'e jobo Babilonia casi jobore ba'icua, mësacua ba'iyë'ru Cristo bain cuencuesi'cuabi mësacuani saludaye cahuë. Marcog'ga, Mami baguëre cayë yë'ë. Baguëbi mësacuani saludaji. ¹⁴ Sa'ñeña saludajën, Riusu yëye'ru sa'ñeña su'ncajën, bojojën ba'ijë'ën.

Mësacua Cristo bain si'acua sa'ñeña te'e bojojën, recoyo re'o huanofë ba'ijë'ën.

SAN PEDROBI

Samu ba'i cocare toyani jo'cabi

Saludo

¹ Yê'ë, Simón Pedro hue'eguë, yua Jesucristo ta'yejeiye yo'o cuencuesi'quëbi baguëni Jaë'ë caguë, baguë yo'ore conguë ba'iyë. Ja'nca ba'iguëbi, mësacua Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'ijënna, mësacuanu utire toyani saoyë yê'ë. Mësacuabi yëquëna cuencuese'e'ru Riusu re'o bainreba cuencuesi'cua ba'ijënna, Taita Riusu, mai Ëjaguë Jesucristo, bacuabi mësacua're'ga ëñajën, Ai re'oyereba ba'i hua'na'ë cajën bojojën ba'iyë, Cristobi tëani bacuare sëani. ² Mësacuabi mai Taita Riusu ba'iyë, mai Ëjaguë Jesús ba'iyë, ja'anre què'rë re'oye ye'veni masijën, baguë caraye beoye conni cuiraye, mësacua bojo recoyo re'o huanöñe, ja'anre què'rë ai ba'iyë masijën ba'ijë'ën.

Cualidades del cristiano

³ Riusubi maire choiguë, baguë ta'yejeiye ba'iyete maini què'rë ai ba'iyë masi güeseguëna, baguë yëye'ru què'rë re'oye ba'ijën, baguë ba'iyë'ru te'e ba'ijën, baguë naconi jo'caye beoye te'e bojojën ba'iyë poreyë mai. ⁴ Ja'nca porecuabi baguë re'oyereba yo'oja'ye cani jo'case'ere te'e ruiñe masijën, baguë caraye beoye insiyete coní, bojo recoyo re'huani, baguë yëyete què'rë masi hua'na ruinjën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'itoca, ën yija bain gu'a ëaye ro'ire carajeija'cua ba'ijënna, maibi jëani, Riusu ba'iyë'ru te'e ba'iyë poreyë. ⁵ Ja'nca porecua sëani, mësacua yure Cristoni si'a recoyo ro'tacua ba'ijën, Riusu yëyete te'e ruiñereba yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca ba'ijën, què'rë se'e Riusu yëyete masireba yo'ojën ba'ijë'ën. ⁶ Ja'nca masiye yo'ojën, ro mësacua yëse'e se'gare yo'oye beoye ba'ijën, Riusu yëye se'gare yo'ojën, baguëni bojo güeseyë se'gare ro'tajën ba'ijë'ën. ⁷ Ja'nca bojo güeseyë ro'tajën, mësacua bainre ai oíre bajën, bacuare conjën ba'ijë'ën.

⁸ Ja'an se'gare'ru re'oye ba'ijën, què'rë se'e recoyo re'ojeijën ba'itoca, mai Ëjaguë Jesucristoni què'rë se'e ai ba'iyë masini, baguëre re'o yo'o concua què'rë se'e ruinjën ba'ija'cua'ë mësacua. Gare gu'aye yo'oye beoye ba'icua ruinjën ba'ija'cua'ë. ⁹ Ja'nca ba'ima'itoca, Riusu yëyete ro huesë ëaye ba'icua ba'iyë. Riusuni yo'o coñete gare ro'tama'icua ba'iyë. Bacua gu'a jucha yo'ojën ba'ise'e, ja'anrë tënoni senjose'ere gare huanë yesi'cua ba'iyë. ¹⁰ Ja'nca sëani, yê'ë bain hua'na, Riusu cuencuese'e, mësacua mame recoyo re'huase'e, ja'anre què'rë se'e ro'tareba ro'tajën, mësacua Cristo bainreba ba'iyë què'rë se'e masireba masijën ba'ijë'ën. Ja'nca masijën ba'itoca, Riusubi mësacuare gare senjoni saoye beoye ba'ija'guë'bi. ¹¹ Ja'nca ba'iguëbi mësacuanu baguë bayete ai ta'yejeiye caraye beoye insireba insija'guë'bi. Mai Ëjaguë Jesucristo maire tëani baguëbi baguë carajeiye beoye ba'i jobona ti'an güesaja'guë'bi.

¹² Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ja'an si'aye masini, yëquëna te'e ruiñe caní achose'ere re'oye ye'yesi'cuata'an, yê'ë yua jo'caye beoye mësacuanu ja'anre ro'ta güeseyë yëyë. ¹³⁻¹⁴ Yureca mai Ëjaguë Jesucristobi yê'ë junni tonja'ñe yurera ti'anja'ñete yê'ëni masi güesesi'quë sëani, si'a mësacua naconi ba'i umuguseña mësacuanu ja'an cocare caní achoguë, mësacuanu ro'ta güeseyë yëguëna, Riusubi re'oye ëñaji. ¹⁵ Ja'nca ro'ta güeseguëna, yê'ë ju'insirën ti'anguëna, mësacuabi yê'ë coca quëani achose'ere jo'caye beoye ro'tani, gare huanë yema'ija'cua ba'iyë. Ja'nca ba'i güeseyë ro'tayë yê'ë, yureña.

Los que vieron la grandeza de Cristo

¹⁶ Mésacuani coca caní achose'ere ro'tato, gare coqueye beoye te'e ruiñe quèahuè yèquèna. Mai Èjaguè Jesucristobi ai ta'yejeiyereba ti'an raija'guèta'an ba'iji cajèn, yèquèna se'gabi ja'an cocare ro'tamajèn ba'è. Yèquènabi mai Èjaguè ta'yejeiyereba ba'iyete èñani masihuè. ¹⁷⁻¹⁸ Yèquènabi baguè naconi ja'an cubè Riusu ba'i cubèna mèni, Riusubi ai ta'yejeiyereba caní achoguèna, achahuè yèquèna. Mai Ja'què Riusubi Jesucristo Èjaguèreba ba'iyete ai ba'ie ai caní achobi. “Ènquè yua yè'è Zinreba ai yèsi'què ba'iji. Baguèni ai bojoguè èñañè yè'è” caní achoguè, si'a guènamè re'otora achoreba achoguèna, achahuè yèquèna.

¹⁹ Ja'nca achani masijèn, si'a baguè ja'anrè caní achosi cocare ro'tajèn, Riusu coca quèani achojèn ba'isi'cuabi toyani jo'cajèna, Ja'an coca si'aye què'rè te'e ruiñe ba'i cocareba'è cajèn ba'iyè yèquèna. Ja'nca te'e ruiñe ba'i coca ba'iguèna, mésacuabi què'rè ai ta'yejeiye achani yo'ojèn ba'itoca, ai re'oye yo'oyè mésacua. Baguè cocareba caní jo'case'ere re'oye achani yo'ojèn ba'itoca, èn yija bain gu'aye yo'oyete què'rè te'e ruiñe masijèn, gu'a recoyo ba'itoca gare ruiñe beoye ba'iyè mésacua. Ja'an coca ba'iyete cato, majahuè zèonni zijeiruna mia gùesejèn, baru si'si ba'iyete te'e ruiñe èñañe poyèyè. Ja'nca sèani, Cristo in raiye tèca ja'an cocarebare re'oye ro'tani yo'ojèn ba'itoca, baguè ta'yejeiyereba ba'iruna mésacuani ti'an gùesequèna, baguè coca caní jo'case'e'ru ai bojo recoyo re'o huanoguè ba'ija'guè'bi mésacuare. ²⁰ Yureca, mésacuabi ja'an cocarebare ye'eni re'oye masijèn, què'rè ai ba'ie ñaca ro'tajèn ba'ijè'n. Riusu cocareba caní jo'ca gùeseji'què sèani, ro bain ro'taye'ru ro'tamajèn, ja'an cocare gare sa'ñeñe beoye ba'ijè'n. ²¹ Ja'an cocare cato, bain ro'tani caní jo'camaè'è. Riusu se'gabi ja'an cocare maina caní jo'ca gùesebi. Baguè bainre cuencueni raoguèna, Riusu Espiritubi Riusu cocare bacuani ro'ta gùesequèna, bacuabi Riusu cocare caní achohuè.

2

Los que enseñan mentiras

¹ Riusubi baguè coca caní achocuare cuencueni raoguèna, yequècua'ga ro coquejèn, Riusu cocarebare quèani achoguè'è yè'è cajèn, Riusu bainni ro coqueye se'gare ro'tajèn bateña. Ja'nca coquejèn batena, yureña'ga yequècuabi mésacua jubèna ti'anni ro coquejèn caju'cua'è. Riusu cocarebare te'e ruiñe ye'yoguè'è yè'è cajèn, gu'aye se'gare yihuojèn caju'cua'è. Ja'nca caju'cua ba'ijèn, mai Èjaguè ba'iyete ro gu'a gùejèn caju'cua'è. ² Riusubi bacua gu'a juchare senjoni saoye yèguèna, ro cue'yoni, baguè yèyete yo'oye gu'a gùejèn, te'e jèana bènni senjosi'cua ba'ija'cua'è. Ro gu'a èaye yo'ojèna, yequècua'ga Riusu yèyete ro jo'cani senjoni, Riusu te'e ruiñe ba'i cocare gu'aye cajèn ba'ija'cua'è. ³ Ja'nca ba'icuabi Què'rè ta'yejeiye èjacua ruinjèn, bonsere bèyoni bañu cajèn, mésacuani yahuera'rè coquejèn yihuoja'cua'è. Re'oye achoye cajèn, Yè'èna te'e conguè rajjè'n cajèn yihuojèna, mésacuani coque èaye yo'o bi'rajèn ba'ija'cua'è. Ja'nca ba'ijèna, Riusubi baguè bènni senjoja'ñe zoe cuencuese'ere bacuana ti'an gùeseja'guè'bi. Ja'an bènni senjoja'ñete gare huanè yeye beoye ba'iji Riusu.

⁴ Riusu guènamè re'oto yo'o con hua'na yo'ojèn ba'ise'ere ro'tajè'n. Bacua yua re'o hua'na re'huasi'cuata'an, yequècua yua Riusuni gu'aye yo'ojèna, Riusubi bacuare zeanni, baguè bènni senjoairuna jo'cabi. Ai ta'yejeiye zijei re'otoreba, ba rèi gojeña, ja'anruna senjoni, baguè gare bènni senjoñe tèca bacuare zemosi'cuare re'huaji. ⁵ Taita Noé ba'isirèn ba'icuare'ga ro'tajè'n.

Noebi Riusu yëye'ru re'oye yo'oyete cani achoguëna, ja'an gu'a bainbi ro cue'yoni achaye güejëna, Riusubi Noé, baguë te'e bain naconi, ochocua se'gare huajë hua'nare tëani re'huaguë, si'a gu'a bainre co'jeyabi ñu'ñujani senjobi. ⁶ Sodoma, Gomorra, ja'an huë'e joboña ba'isi'cuare'ga ro'tajë'ën. Riusubi bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'e ro'ire toabi ëoni, bacuare ñu'ñujani senjobi. Ja'nca senjoni, bacua carajeisirute jo'cani, gu'aye yo'oye ro'tajën raija'cuabi ëñani yë'ë bënni senjoñete masija'bë cani jo'cabi. ⁷⁻⁸ Baguë re'o bainguë Lot hue'eguë ba'isi'quë baguëre tëani base'ere'ga ro'tajë'ën. Ja'anguëbi Sodoma, Gomorra ja'an bain naconi ba'iguë, bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere, bacua a'ta yo'ojën ba'ise'ere si'a umuguseña quë'rë sa'ntiye achani ëñaguë, quë'rë se'e recoyo oi hua'guë ruinguë ai yo'oguëna, Riusubi bacua huë'e joboñare ëoni si'a bi'raguë, Lotre tëani etoni babi. ⁹ Ja'an cocare ro'tajën, Riusu ta'yejeiye yo'oye poreyete masijë'ën. Mai Èjaguëbi, baguë bainreba ai yo'ojëna, bacuare tëani baye masiji. Gu'a bain'ga ai gu'aye yo'ojëna, bacua bënni senjoñe ti'añe tëca bacuare preso zemosi'cuare re'huaye masiji Riusu.

¹⁰ Ja'nca sëani, Riusu coca guansese'ere ro gu'aye cajën, ro bacua gu'a ëayete yo'ojën, ro rënni ganojën cue'yojëna, Riusubi bacuare gare bënni senjoja'guë'bi ba'iji. Ja'ancua yua ro bacua yëse'e se'gare yo'oni bojoye ro'tajën, yequëcua ba'iyete oiye beoye ba'iyë. Riusu ta'yejeiye yo'je ëjacua re'huani jo'casi'cuareta'an, re'huani jo'case'e ba'iyeta'an, bacuabi gare huaji yëye beoye gu'aye cajën ba'iyë. ¹¹ Riusu guënamë re'oto yo'o con hua'na'ga ba gu'a bain'ru quë'rë ta'yejeiye ba'icuata'an, guënamë re'oto yo'o con hua'nabi bacua gu'aye yo'ojën ba'iyete gu'aye caye beoye ba'iyë, Riusubi achaguëna. ¹² Ja'an gu'a bain ba'iyete cato, airu hua'i hua'na bain tuni juiye se'ga ba'i hua'na'ru ba'iyë. Ro ro'tajën, ro huesë hua'na ba'icuabi ro gu'aye cajën, bacua gu'aye yo'ojën ba'ire ro'ire carajiejën ba'ija'cu'a'ë. ¹³ Gu'aye yo'ojën ja'si yo'ojën ba'icuare sëani, bacuare'ga güina'ru ja'si yo'o güesese'e ba'ija'guë'bi. Gatiye beoye ba'ijën, bacua gu'a ëase'ere si'a umuguse'ga yo'ojën ba'iyë. Mësacua naconi te'e ñë'cajën, mësacua aonre ainjën, Riusuni bojojën ba'ñuni cajën ba'icuareta'an, Riusubi ëñani, Gu'a recoyo ba hua'na se'ga'ë, bacuare caji.

¹⁴ Yequë bain rënjore ëa ëñani, Bagoni yahue baza cajën, gu'aye yo'oye gare jo'camajën ba'iyë. Yequëcua jëja recoyo beo hua'nare'ga choijën, Yëquëna yo'oyete conjë'ën cayë. Gu'aye yo'oye ai ye'yesi'cua sëani, bacua gu'a ëase'ere ai masiye yo'ojën ba'iyë. Riusubi bacuani ëñaguë, bacua bënni senjoja'ñete yurera cuencueji. ¹⁵ Baguë yëyete re'oye yo'oye bacuani masi güeseguëna, bacuabi yo'oye güejën, Riusu yëyete gare jo'cani senjojen, Balaam hue'eguë ba'isi'quë, Beor mamaquë ba'isi'quë ja'anguë gu'aye yo'ose'e'ru güina'ru gu'aye yo'ojën ba'iyë. Curi ba ëaye se'gare ro'taguë ba'isi'quëbi gu'aye yo'oguë baquëña. ¹⁶ Ja'nca baquëna, Riusubi baguë gu'ayete baguëni masi güeseguë, baguëte bëinguë ënsebi. Baguë burrote tuiguë saiguëna, Riusubi baguë burroni bain coca ca güesebi. Ja'nca coca ca güeseguëna, Balaam, Riusu coca quëani achoguë casi'quëbi achani quëquëni, gue ro'taye beoye ba'iguë, baguë yo'oja'ye loco hua'guë yo'oye'ru yo'oja'yete yo'omaquëna.

¹⁷ Ja'nca gu'aye yo'oye ro'tacuabi mësacuana ti'anni, Te'e ruiñe ba'i cocare mësacuani yihuoyë yëquëna cajën ba'icuata'an, ro cajën, mësacuani ro guaja yo'ojën, te'e ruiñe ye'yoye gare porema'ñë. Ja'nca poremajëna, Riusubi bacua ai yo'ojën ba'ija'rute re'huaji. Ai rëi goje zijeyereba ba'irute bacuare re'huacaiji. ¹⁸⁻¹⁹ Bacuabi mësacuana ti'anni, si'a jëja cani achojën ba'iyë: "Raijë'ën. Yëquëna bojojën yo'oye'ru yo'ojën ba'itoca, mësacua yëye si'aye yo'oye poreyë mësca" cajën choijëna, te'e ruiñe yo'oye ye'yema'isi'cuabi

bacua gu'a ëaye yo'ojën ba'ise'ere se'e ro'tani, se'e a'ta yo'o bi'rayë. Si'aye yo'oye poreyë cajën ba'icuata'an, gu'aye yo'oye se'ga ye'yesi'cua'ë, zupai huati zemosi'cua sëani. Bain ye'yese'e se'ga yo'oye porecua sëani, tin yo'oye gare porema'inë. ²⁰ Bain hua'nabi mai Èjaguë Jesucristona ti'anni, mame recoyo re'huaye senni, ja'n'rëbi se'e bonëni, bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'e'ru se'e yo'o bi'ratoca, bacua yua quë'rë ai ba'iyë gu'a recoyo bacua ruiñë. ²¹ Cristo mame recoyo re'huayete gare huesëtoca, Riusubi bacuare ta'yejeiye bënni senjoma'ire'abi. Yureca Cristoni masini, ja'n'rëbi baguë naconi re'oye ba'iyete gu'a güeni senjocua sëani, quë'rë ta'yejeiye bënni senjoja'ñe ba'iji bacuare. Riusu re'o coca cani jo'case'e si'ayete gare jo'cani senjojënna, Riusubi bacuani ai ba'iyë bënni senjoguë ba'ija'guë'bi. ²² Bacua güeni senjose'ere ro'tato, mai ira bain ba'isi'cua cani jo'case'e'ru ba'iji. “Yai hua'guëbi baguë gu'a aon ainse'ere sisoni, ja'n'rëbi se'e bonëni, baguë gu'a sisose'ere ainji. Cuchi hua'goni abutoca, se'e banabëna tunugo saigo.” Ja'ncara'ru yo'yesi'cuare sëani, bacuare re'o bainre re'huaye porema'inë.

El regreso del Señor

3

¹ Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, mësacuani ja'anrë toyani saoguë, yure ën ja'ore toyani saoguë, mësacua re'oye yo'ojën ba'iyete jo'caye beoye yihuoguë toyahuë yë'ë. Mësacuabi te'e ruiñe yo'oye ro'tajën ba'icuareta'an, ² Riusu coca masi güeseni jo'case'ere quë'rë se'e cani achoye yëyë yë'ë. Mësacua ira bain ba'isi'cua Riusu cuencuesi'cuabi Riusu cocare toyani jo'cäjënna, mai Èjaguë Jesucristobi mame recoyo re'hua cocare'ga baguëre ta'yejeiye yo'o concua naconi jo'caguëna, ja'an coca cani jo'case'e'ru ba'ija'yete gare huanë yeye beoye ba'ijë'ën.

³ Ru'ru ën coca ba'ija'yete te'e ruiñe ro'tani masijë'ën. Riusu bënni senjorën ti'an bi'raguëna, Riusuni ai jayaye cacuabi ru'ru ti'anni, ro bacua gu'a ëase'ere yo'ojën ba'ija'cua'ë. ⁴ Ja'nca ba'icuabi ti'anni, ñaca'ru jayaye cajën ba'ija'cua'ë: “Riusu cani jo'case'e, Cristo gaje raija'yete cani jo'caguëna, ¿guere yo'oguë raima'iguë'ne baguë? Te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji cani jo'caguëna, mësacua taita sanhuëbi ro ëjoni jëhuacuareta'an, ti'anma'iji. Bacuabi junni huesëjënna, ru'rureba re'huani jo'casirën ba'iyë'ru güina'ru maire ba'iguë sëani, Riusubi ro coqueji maire” cajën jayaja'cua'ë. ⁵ Ja'nca cajën, Riusu te'e ruiñe yo'oguë ba'ise'ere ro'taye gu'a güecua ba'iyë. Riusubi ën yija re'otore re'huani jo'ca bi'raguë, coca guanseye se'ga caguëna, guënamë re'oto, yija re'oto ja'anse'e saji'i. Yija re'otobi saiguë, ziaya se'gabi ja'anse'e etani saji'i. ⁶ Ja'n'rëbi jë'te, Riusubi ën yija gu'a bainre ñu'ñujei bi'raguë, ja'ansi ziayere co'jeyere re'huani, bacuare ta'pini huesoni senjobi. ⁷ Baguë guansee coca se'gabi si'a re'otore re'huani jo'caye masiguë sëani, ën yija re'oto guënamë re'oto, si'ayete ñu'ñujani senjoñe ro'taguë, toabi zëonni ëoni si'aye guansegüëna, si'a gu'a bain Riusuni gu'a güecuabi ai yo'ojën bënni senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

⁸ Mai zoe ëjoyere'ga ya'jaye ro'tamajën ba'ijë'ën, yë'ë bain ai yësi'cua. Riusu cuencueni jo'cayete ye'yeni masijë'ën. Maibi te'e umugusere cuencueni, ja'n'rëbi mil tëcahuëanre cuencuejënna, Riusubi tin cuencueji. Si'aye yua te'e ba'iji, baguëbi cuencueto. ⁹ Ja'nca cuencueguëna, bain hua'nabi Riusu cani jo'case'e yo'o'ja'yete ro'tajën, Gare zoe ba'iguëna, Riusu cani jo'case'e'ru yo'oma'iji Riusu cajën, ai huacha ro'tajën cayë bacua. Mësacua si'a re'oyo ro'taja'yete ro'taguë, mësacuare bojora'rë ëjoguë ba'iji. Bainni huesoni si'ama'ine caguë, si'a bain gu'a jucha jo'cani senjoñete ëjoji Riusu. Bacuabi baguëni si'a recoyo ro'tatoca, bacuani bënni senjoma'iji. ¹⁰ Ja'nca ëjoguëbi,

yua baguë ñojai umuguse ti'anguëna, te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji. Huë'ena cacani jiangüë ti'añe'ru ba'ija'guë'bi. Bainbi baguë ti'añete ro'tama'ijënna, te'e jëana ti'an rajja'guë'bi. Cristobi ti'an raiguëna, si'a guënamë re'otobi ai jëja achoye juejueni, toabi zënni uni si'aja'guëbi. Ën yija'ga si'a ënjo'on ba'ie bain yo'ojën ba'ise'e si'aye yua toa zënni uni carajeija'guë'bi. ¹¹ Ja'nca te'e ruiñe carajeija'ye sëani, mësacua ba'iyete ro'tajën, Riusu yëye se'gare ro'tajën, baguë coca masi güesese'e'ru te'e ruiñe yo'ojën ba'ijë'ën. ¹² Riusu ñojai umuguse ti'añete jo'caye beoye ëñajën ëjojën, Te'e jëana ti'anja'ñeta'an ba'iji cajën ba'ijë'ën. Ti'anguëna, si'a guënamë re'oto si'a ën yija re'oto toa zënni, ai ta'yejeiye ja'sureba ja'suguëna, si'aye yua go'chani carajeija'guë'bi. ¹³ Ja'nca carajeija'guë ba'iguëna, ja'anre ro'taye beoye ba'ijë'ën. Riusu coca cani jo'case'e sëani, mame guënamë re'oto yija re'oto, ja'anre ai mame re'huanani jo'caja'guë'bi Riusu. Re'huanani jo'caguëna, baguë re'o bain se'gabi ba'ie poreyë. Ja'anre bojojën, ëñajën ëjojën ba'iyë mai.

¹⁴ Yureca, yë'ë bain ai yësi'cua, ja'an ba'ija'yete ëñajën ëjocua sëani, mësacua yure ba'i umuguseñabi si'a gu'ayete gare jo'cani senjoni, recoyo tënosi'cua se'ga ba'ijë'ën. Ba'itoca, Riusu yëye se'ga yo'ojënna, baguëbi mësacua ba'iyete ëñani, baguë bainrebare mësacuani baguë bojaji. ¹⁵ Mësacuabi ja'nca ëñajën ëjojën, Riusu bojora'rë ëjoguë ba'iyete ro'tajë'ën. Si'a bain mame recoyo re'hujaja'yete bojora'rë ëjaji Riusu. Mai te'e bainguë ai yësi'quë Pablo hue'eguë'ga güinajei cocare mësacuani toyani jo'cabi, Riusubi baguëni masi güeseguëna. ¹⁶ Si'a baguë uti ja'ore toyani saoguë, ja'an cocare caguë yihuoji. Caguë yihuoguëna, yeguëcuabi si'aye te'e ruiñe masiye poremajën, ro huesë ëaye ëñajën, ro bacua yëse'e'ru ro'tajën, Pablo yihuose'e'ru tin yihuojën coqueyë bacua. Bacuabi si'a Riusu coca toyani jo'case'ere'ga güina'ru ëñajën, tin yihuojën coquejënna, Riusubi bacuani ai bënni senjoja'guë'bi.

¹⁷ Ja'nca ba'iguëna, yë'ë bain ai yësi'cua, coquecuabi yuta raimajënna, mësacuani ja'anrë yihuoreba yihuoguë quëayë yë'ë. Ja'an bain, Riusu yëye'ru yo'oye gu'a güecua, bacua coquejën yihuooyete bacua gu'a coca ye'yoyete ëñajën yo'omajën ba'ijë'ën. Gare achamajën, coque güesemajën ba'ijë'ën. Bare achatoca, Riusubi mësacua baguë bainreba ba'ie ënseji. ¹⁸ Mai Ëjaguë Jesucristo ba'ie se'gare ro'tajën, quë'rë re'oye ye'yeyën, baguë yëye'ru quë'rë te'e ruiñe masiye yo'ojën ba'ijë'ën. Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë, mai gu'a juchare saoni senjoni, baguë ba'iyete maini ta'yejeiye masi güeseguë sëani, baguë ta'yejeiye pore Ëjaguëreba ba'iyete gare jo'caye beoye cani achojën bojojën bañuni. Mai yureña ba'i umuguseña baguë naconi si'arën ba'ie'ga baguëni gare carajeiye beoye bojojën bañuni. Ja'nca raë'ë. Amén.

SAN JUANBI

Ru'ru ba'i cocare toyani saobi

La palabra de vida

¹ Recoyo huajë cocareba quëani achosi'quë, ru'rureba ba'isirën ba'isi'quë, Jesucristo hue'eguëte quëayë yëquëna. Ja'nca quëani achosi'quë ba'iguëna, yëquënabi achasi'cua'ë. Yëquënarebabi baguëte ëñani masicua'ë. ² Ja'nca masijëna, mai recoyo huajë güeseguë, ba cocare raoni yëquënani quëani achoguëna, yëquënabi achahuë. Ja'nca achasi'cuabi mësacuani quëani achoyë. Recoyo huajë cocareba quëani achose'e'ë. Maibi achani, ba cocare ye'yeni, recoyo huajë güeseguëni masiyë mai. Taita Riusu naconi si'arën ba'iguëna, yëquënani ëñose'e baji'i. ³ Ja'nca sëani, yëquëna ëñajën ba'ise'e, yëquëna achajën ba'ise'e, ja'anre mësacuani güina'ru quëani achoyë. Yëquëna jubë naconi ñë'cani, yëquëna naconi ñë'cani, yëquëna naconi recoyo te'e zi'inni bojojën ba'ijë'ën cajën, ja'anre mësacuani quëani achoyë. Yëquënabi Taita Riusu, baguë Zin Jesucristo, bacua naconi te'e zi'inni ba'icua sëani, maibi sa'ñëña te'e bojojën, recoyo te'e ro'tajën bañuni cayë. ⁴ Mësacuabi bojoreba bojojën ba'ijë'ën. Yëquënabi mësacuana ñaca toyani jo'cani bojoyë.

Dios es luz

⁵ Jesucristobi quëani achoguëna, yëquënabi achani, mësacuani güina'ru ñaca quëani achoyë: Riusubi miañe se'ga ëñoji. Zijej re'otobi gare beoji baguëre. ⁶ Ja'nca sëani, maibi zijej re'oto ganicuabi "Riusu naconi bojojën, te'e ro'tacua'ë" catoca, ro coquejën ba'iyë. ⁷ Maibi mia re'otobi ganijën ba'iyë. Maibi baguë miañebi ganiñe'ru ganitoca, maibi sa'ñëña bojojën, recoyo te'e ro'tajën ba'iyë. Ja'nca ba'itoca, baguë Zin Jesucristo zie meose'ere ro'tajëna, mai gu'a recoyote tënoreba tënoni, maire mame re'huaji Riusu. ⁸ Yureca maibi gu'a jucha beoyë catoca, maibi ja'ansi'cuabi ro coquejën ba'iyë. Ja'nca catoca, te'e ruiñe ro'taye gare beojën ba'iyë. ⁹ Maibi mai gu'a juchare cuencueni, si'ayete quëareba quëatoca, baguë yua caraye beoye te'e ruiñe yo'oguëbi mai gu'a juchare se'e ro'tama'iguë, mai gu'a recoyote tënoni, maire mame re'huani jo'caji. ¹⁰ Maibi gu'a jucha beoyë catoca, Riusure coque huatire'ru ëñoñë. Ja'nca catoca, baguë cocareba yua mai recoyo re'huase'e gare beoji maire.

2

Cristo, nuestro abogado

¹ Ja'nca ba'iguëna, mami sanhuë, gu'a jucha yo'oye beoye ba'ijë'ën caguë, mësacuani ñaca toyani jo'cayë yë'ë: Gu'a jucha yo'otoca, Taita Riusuni maire senni achacaguë ba'iji. Jesucristo hue'ëji. Te'e ruiñe yo'oguë ba'iguë'bi ba'iji. Më'e bain juchare se'e ro'tamajën ba'ijë'ën. Riusuni sencaiji maire. ² Baguëbi junni tonguëna, mai gu'a jucha yua huanë yese'e ba'iji. Mai gu'a juchare, yua si'a bain gu'a juchare'ga ja'an ro'ire junni tonse'e ba'iji. ³ Maibi Riusu guanseni jo'case'ere achani güina'ru yo'otoca, baguëni recoyo masiye te'e ruiñe masiyë mai. ⁴ Yequëbi "Cristoni ye'yesi'quë'ë yë'ë" cani, ja'nrëbi, baguë guanseni jo'case'ere ro achatoca, ja'anguëbi ro coque huati ba'iji. Te'e ruin recoyo gare beoji baguë. ⁵ Beoguëna, maica Riusu cocarebare te'e ruiñe achani, güina'ru yo'otoca, te'e ruiñereba huacha yo'oye beoye Riusuni ai yëreba yëyë mai. Riusu recoyo ba'iyë'ru güina'ru ba'iyë masiye yëtoca, ñaca

ro'tani masijë'ën: ⁶ Riusu recoyo ba'iyë'ru güina'ru te'e ba'iyë caguëbi yua Jesucristo te'e ruiñe yo'oguë ba'ise'e'ru güinareba'ru yo'oguë ba'ija'guë.

El nuevo mandamiento

⁷ Yë'ë bain yësi'cua, mësacuani guanse cocare toyani jo'caguë, mame cocare cama'iñë yë'ë. Ira jo'casi coca, ru'rureba ba'isirën guanseni jo'case'e, mësacua yua achani masise'e, ja'anre mësacuani toyani jo'cayë yë'ë. ⁸ Ja'nca ba'iguëna, yë'ë guanse coca toyani jo'case'e yua mame coca'ru mësacuabi achayë. Ja'an coca guansese'e te'e ruiñe cani jo'case'e, yua Jesucristo ëñose'e bajji'. Ja'nca ba'iguëna, mësacuabi achani, recoyo ro'tani re'huahuë. Baguë miañebi yuara maina te'e ruiñe'ru ëñoji.

⁹ Yequëbi, "Riusu miañete ganiguë ba'iyë yë'ë" caguë, yua yequëcuani je'o batoca, baguë yua yurera zije re'otore ganiñe se'ga ba'iji. ¹⁰ Yequëcuani ai yëreba yëcua se'gabi Riusu miañete ganiñë. Ja'nca ganicuabi gu'a juchana gare gurujaiye beoye ba'iyë. ¹¹ Yequëni je'o batoca, zije re'oto se'gare ba'iyë. Ja'nca ganicuabi bacua saija'rute huesëyé. Zije re'oto ganicua, yua ñaco ëñama'icua'ru ba'iyë.

¹² Mami sanhuë, Jesucristobi ro'iguëna, Riusubi mësacua gu'a juchare gare tënoni se'e ro'tama'iguë ba'iji. Ja'nca sëani, mësacuani cocare toyani jo'cayë yë'ë. ¹³ Pë'caguë sanhuë, ru'rureba ba'isirën ba'isi'quëni masicuarë sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë. Bonsëcua, mësacuabi gu'a huatire ta'yejeiye saoni senjosi'cua sëani, mësacuani ën coca toyani jo'cayë yë'ë.

Mami sanhuë, Taita Riusuni masicuarë sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë. ¹⁴ Pë'caguë sanhuë, ru'rureba ba'isirën ba'isi'quëni masicuarë sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë. Bonsëcua, Riusu cocarebabi mësacua recoñoare re'huase'e ba'iguëna, mësacuabi jëja bajën, gu'a huatire ta'yejeiye saoni senjosi'cuare sëani, ën cocare toyani jo'cayë yë'ë.

¹⁵ Ro bain ro'taye, bacua ro'ëa ëñañe, ja'anre gare ro'taye beoye ba'ijë'ën. Ja'anre ro'tatoca, Taita Riusuni gu'a güeye se'ga ba'iji, mësacua recoñoare.

¹⁶ Ro bain ro'taye, si'ayete cuencueto, bain gu'aye yëse'e, bain ëa ëñañe, bain se'gare'ru huanone, ja'anre Taita Riusubi maini ëñomaji'i. Ro bain se'gabi maini ëñohuë. ¹⁷ Ro bacua ro'tani ëñose'e, ro bacua gu'a ëase'e, ja'an ba'iguëna, carajeiye se'ga ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, Riusu yëye'ru yo'ocuabi yua carajeiye beoye si'arën ba'iyë.

La verdad y la mentira

¹⁸ Mami sanhuë, ën yija carajeirënbi yuara ti'anja'ñeta'an rëinji. Ja'nca sëani, mësacua achase'ru, Cristoni ta'yejeiye güeguëbi rajji. Cristore je'o bacua ai jai jubëbi ru'ru raisi'cua sëani, ën yija carajeiyebi ti'anji. Ja'anre masiyë mai. ¹⁹ Baguëre je'o bacuabi mai jubë naconi ñë'cäjën ba'isi'cuata'an, mai te'e bain beohuë bacua. Bacuabi mai te'e bain re'o bain banica, mai naconi bëani ba'ire'ahuë bacua. Mai te'e bain beocua sëani, mai jubëte quëñëni sani senjohuë. Ja'nca senjojën, tincua ruiñe ëñohuë.

²⁰ Mësacuaca Riusu Espiritute conì bacua sëani, mësacua si'acuabi te'e ruiñe ba'iyete masiyë. ²¹ Ja'nca masicuarë sëani, mësacua te'e ruiñe ba'iyete huesëma'icuanì coca toyani jo'cayë yë'ë. Te'e ruiñe ba'iyete masicuarë sëani, mësacuani coca yihuoni toyayë yë'ë. Si'a coquejën ba'icuabi yua te'e ruiñe ba'iyë'ru tin ba'iyë. Ja'anre'ga mësacuabi masiyë.

²² Coque huatibi yua "Jesusbi ba Cristo ba'ima'iji" caji. Ja'an caguëbi coque huati ba'iji, Riusu Zinni je'o baguë sëani. Ja'nca je'o baguëbi Taita Riusure'ga je'o bajji. ²³ Si'acua Riusu Zinni gu'a güecuabi Taita Riusure'ga gu'a güeni senjoñë. Si'acua Riusu Zinre zi'nzicuabi Taita Riusure zi'nzijen ba'iyë.

²⁴ Mēsacua ja'anrē achasi cocare mēsacua reconoana re'huani bajē'ën. Ja'an cocareba achase'ere te'e ruiñe recoyo re'huani batoca, mēsacuabi Taita Riusu, baguē Zin, bacua recoyo ro'tajēn ba'iyē'ru recoyo te'e ro'tajēn ba'iyē. ²⁵ Jesucristo yua ja'ansi'quēbi maini re'o cocare cani jo'cabi. Carajeiye beoye si'arēn ba'iyē mēsacua, maini cani jo'cabi baguē.

²⁶ Yequēcuabi mēsacuani coque ēaye ba'ijēna, bacua ba'iyete quēaguē, mēsacuani coca toyani jo'cayē yē'ē: ²⁷ Mēsacuaca Riusu Espiritute conī bacua sēani, baguē Espiritu insise'ebi mēsacua reconoare carajeiye beoye mēsacua naconi ba'iji. Ja'nca ba'iguēbi mēsacuani si'aye ye'yonī masi güeseji. Riusu Espiritu masi güesequēna, mēsacuabi yequēcua ye'yonī masi güesequere cu'eye beoye ba'iyē. Espiritu ye'yonī masi güeseyete achato, si'aye beoru te'e ruiñe se'ga ba'iji. Coqueye beoye ye'yoji maire. Ja'nca sēani, Espiritu ye'yose'ere jo'cayē beoye yo'ojēn, Cristo naconi recoyo te'e ro'tajēn ba'ijē'ën.

²⁸ Yureca, mami sanhuē, Cristo naconi recoyo te'e ro'tajēn ba'ijē'ën. Ja'nca ba'icuabi, Cristo ēñoguē raija'rēn ti'anguēna, maibi huaji yēye beoye jēja recoyo bajēn, gatini saiye beocuabi baguēni bojojēn ēñañe poreyē. ²⁹ Jesucristo yua te'e ruiñereba ba'iguēna, ja'anre masiyē üseyete achato, si'aye beoru te'e ruiñe se'ga ba'iji. Coqueymēsacua. Güina'ru, si'acua te'e ruiñe yo'ocuabi Riusu mamacua ruinsi'cua ba'iyē. Ja'anre'ga masiyē mēsacua.

3

Hijos de Dios

¹ Aito. Mai Taita Riusubi maini ai ta'yejeiye ai yēreba yēji. Ja'nca yēguēbi baguē mamacuare maire caji. Baguē mamacuare maire re'huani baji. Ro bain ba'icua'reta'an banji. Riusuni huesējēn ba'icuabi maire'ga huesēyē cayē.

² Yē'ē bain ai yēsī'cua, maibi yuara Riusu mamacua ba'iyē. Ba'ijēna, mai ba'ija'yete yuta maini ēñomaji'i baguē. Ēñoma'iñeta'an, ñaca masiyē mai: Cristo ēñojei umuguse ti'anguēna, Cristo ba'iyē'ru te'e ruiñereba ēñajēn, baguē ba'iyē'ru güina'ru ba'ija'cua'ē mai'ga. ³ Si'acuabi Cristo ba'ija'yete ēñajēn ējojēn ba'itoca, te'e ruin recoyo bacua ruiñē. Baguē te'e ruin recoyo ba'iyē'ru güina'ru ba'ija'cua'ē mai.

⁴ Si'acua gu'a jucha yo'ojēn ba'icuabi yua Riusu guansenī jo'case'ere gu'a güejēn ba'iyē. ⁵ Cristo yua gu'aye yo'oye beoguēbi bain gu'a juchare quēñoni senjoguē raisi'quē baji'i. Ja'anre mēsacua masiyē. ⁶ Si'acua Cristo naconi recoyo te'e ro'tajēn ba'icuabi yua gu'a ma'ana ganiñe beoye ba'iyē. Gu'a jucha yo'ojēn ba'icuabi Cristoni ēñamajēn ba'iyē. Baguēte gare huesējēn ba'iyē bacua. ⁷ Mami sanhuē, coque güeseye beoye ba'ijē'ën. Te'e ruiñe yo'ocua se'gabi re'o bain ba'iyē, Cristo re'oye ba'iyē'ru. ⁸ Gu'a jucha yo'ocuabi zupai huatire concua ba'iyē. Zupaibi ru'rureba ba'isireñbi gu'a jucha yo'oguē ba'iji. Ja'nca ba'iguēna, Riusu Zinbi zupai huati yo'oyete huesoni si'a güesequē, ja'anna raisi'quē baji'i. ⁹ Riusu mamacua re'huasi'cuabi gu'a ma'ana ganiñe beoye ba'iyē. Riusubi baguē ba'iyete bacua reconoana re'huani jo'caguēna, gu'a juchare yo'oye porema'iñē. Riusu mamacua re'huasi'cua sēani, gu'a juchare gare yo'oma'iñē bacua. ¹⁰ Ja'nca sēani, Riusu mamacua, zupai huati mamacua, bacuare ēñani, bacua tin ba'iyete te'e ruiñe masiye poreyē mai. Te'e ruiñe yo'oma'itoca, yequēcuani ai yēreba yēma'itoca, Riusu mamacua beoyē.

Amémos unos a otros

¹¹ Riusubi ru'rureba ba'isireñbi maini guanse cocare cani jo'caguēna, maibi achahuē. Sa'ñeña ai yēreba yējēn ba'ijē'ën, cani jo'cabi maire. ¹² Caín

ba'ise'e'ru ba'ima'ijë'ën. Zupai mamaquë ba'isi'quëbi baguë yo'jeguëni huani senjobi. ¿Guere ro'taguë, baguëte huani senjoguë'ne? Baguë yo'jeguë yo'oguë ba'ise'ebi re'oye ba'iguëna, baguë yo'oguë ba'ise'ebi gu'aye baji'i. Ja'nca sëani, baguëni huani senjobi.

13 Yo'je sanhuë, ro'ën yija bainbi mësacuani gu'a güejëna, huaji yëye beoye ba'ijë'ën. 14 Maibi recoyo ju'insi'cua'ru ba'isi'cuata'an, yua huajëjën ba'i recoyo ba'icua ruën'ë mai. Yequëcuani ai yëreba yëcua sëani, mai recoyo mame re'huase'ere masiyë mai. Yequëcuani yëma'icua, bacuabi yuta recoyo ju'insi'cua'ru ba'iyë. 15 Bain huani senjocuabi yua si'arën ba'ija'yete gare huesëyë. Yequëcuani je'o bacua, bacuabi Riusu naconi si'arën ba'iyete gare beoyë. Ja'anre masiyë mai. 16 Yequëcuani ai yëreba yëye masitoca, Jesucristo yo'oguë ba'ise'ere ëñani ye'yënu. Baguëbi maini ai yëreba yëguë, Maini baza caguë, mai jucha ro'ire junni tonbi. Ja'nca junni tonguëna, Riusubi guansetoca, maibi ja'ansi hua'na yëjën ba'iyë'ru yequëcuani güina'ru ai yëreba yëjën bañuni. 17 Yequëre ën yija bonsere baguëbi, baguë bainguë carayete ëñani, ja'nrebi, ro'oiye beoye baguëna insima'itoca, baguë yua Riusu yëreba yëyete gare huesëji. Baguë recoyobi oiye beoye ba'iji baguë. 18 Ja'nca sëani, mami sanhuë, bainni ai yëreba yëye yëtoca, ro'coca quëaye se'gare cama'ijë'ën. Te'e ruiñe ro'tajën, bainni conjën bañuni.

Confianza delante de Dios

19 Ja'nca conjën ba'icuabi Riusu te'e ruiñe re'huasi'cua ba'iyete masiye poreyë mai. Ja'nca masijën, mai recoyo bojo huanofë ba'iyete maina insini jo'caji baguë. 20 Insini jo'caguëna, maibi recoyo gu'a jucha huanofë beoye ba'iyë. Recoyo gu'a jucha huano ëaye ba'itoca, Riusuni quëaye huanë yeye beoye ba'ijë'ën. Riusubi si'aye masi E'jaguëbi mai recoñoa bojo huanofëte mame re'huaye masiji. 21 Ja'nca sëani, yë'ë bain yësi'cua, mai recoyo gu'a jucha huanofë beoye banica, Riusu naconi ba'ijën, jëja recoyo bañuni. 22 Ja'nca bajën, mai yëse'e'ru Riusuni señe poreyë. Ja'nca senni achajëna, Riusubi maina ënseye beoye insireba insiji. Maibi baguë yëye'ru yo'ojën, baguë guansese'ere achani, güina'ru yo'ojën ba'iyë. Ja'nca sëani, maibi senjënna, si'aye maina insiji Riusu. 23 Baguë guansese'ere cato, ñaca ba'iji: Baguë Zin Jesucristoni si'a recoyo ro'tajë'ën. Sa'ñëña ai yëreba yëjën ba'ijë'ën. Ja'nca guanseni jo'case'e ba'iguëna, ja'nca yo'ojën bañuni. 24 Riusu guanseni jo'case'ere achani yo'ocua si'acuabi Riusu recoyo ba'iyë'ru ba'iyë. Ba'ijëna, güina'ru Riusubi bacua recoñoa ba'iyë'ru ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi baguë Espiritute maina insiguëna, mai recoñoare baguë ba'iyë huanoji maire.

4

El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo

1 Ja'nca sëani, yë'ë bain yësi'cua, yequëcuabi Riusu Espiritute baye quëacua, si'acuani te'e jëana ro'tama'ijë'ën. Ru'ru, bacua espíritute masijë'ën. Yequëre tin espíritute baye'ne cajën ba'ijë'ën. Ai jai jubë bainbi ro'coquejën, Riusu cocare quëani achoguë'ë yë'ë, cajën, si'aruan ganiñë. 2 Bacua espíritute masiye yëtoca, bacua ye'yo cocare achani masijë'ën. Riusu Espiritute banica, "Jesucristobi bainguë'ru rani, mai naconi baji'i" quëayë. 3 Ja'anre te'e ruiñe quëani achoma'itoca, Riusu Espiritute beoyë bacua. Cristoni gu'a güejën raisi'cua ba'iyë bacua. Aito. Cristoni gu'a güe huati hua'i raiyete achahuë mësacua. Achajëna, yuara si'a re'otona ti'ansi'cua ba'iyë ba hua'i.

⁴ Ja'nca ba'iyeta'an, mäsacua yua Riusu bainreba re'huasi'cua ba'iyë, mami sanhuë. Ja'nca ba'ijëna, Cristoni gu'a güe huati hua'ibi mäsacua recoñoa ro'tayete tëtëñu cacuata'an, mäsacua yua quë'rë ta'yеjeiye bacuabi bacuani ënseni senjohuë. Riusu Espiritu mäsacua recoñoare ba'iguëbi yua ën yija espiritu, coque huati raosi'quë, ja'anguëre'ru quë'rë jëja baji. ⁵ Bacua yua gu'a huati raosi'cuabi ro bain ro'tajën ba'ie'ru quëani achojëna, ro bain se'gabi achani yo'ojën ba'iyë. ⁶ Maica yua Riusu bainreba ruinsi'cua'ë. Ja'nca ba'icuabi cocare quëani achojëna, yequëcua Riusuni ye'yesi'cua banica, bacuabi maini achani bojoyë. Riusuni huesëcua banica, bacuabi maini achaye güeyë. Ja'nca ba'iguëna, te'e ruiñe recoyo ro'tacuare masiye poreyë mai. Güina'ru, recoyo coquejën quëacuare'ga masiye poreyë mai.

Dios es amor

⁷ Yë'ë bain yësi'cua, sa'ñeña ai yëjën bañuni, Riusubi maini ai yëreba yë güeseguë sëani. Si'acua bain yëreba yëcuabi Riusu mamacua ba'ijën, Riusuni masiyë. ⁸ Yequëcua, bainre yëma'icuabi yua Riusuni huesëjën ba'iyë. Riusu se'gabi bain yëreba yë güeseguë sëani, ja'ancuabi baguëni huesëjën ba'iyë. ⁹ Riusubi maini ai yëreba yëyete maini masi güesebi. Baguë Zin gaña hua'guëre ën yijana raobi, maini huajëreba huajë güeseguëte. ¹⁰ Ja'nca raoguëbi baguë yëreba yëyete maini masi güesebi. Mai hua'na se'gabi Riusuni ai yëreba yëye ro'tatoca, ro'tani ti'anma'iñë mai. Riusu se'gabi maini ai yëreba yëguë, baguë Zinre maina raobi. Ja'nca raoguëna, mai gu'a juchare quëñoni senjoza caguë, baguë junni tonbi.

¹¹ Yë'ë bain yësi'cua, Riusubi ja'ncara'ru maini ai yëreba yëguëna, mai hua'nabi sa'ñeña güina'ru ai yëreba yëjën bañuni. ¹² Ro bain ñacobi Riusuni ëñañe beoye ba'ijën, bain recoyo huanone se'gabi Riusuni masiye poreyë mai. Maibi sa'ñeña ai yëreba yëtoca, Riusubi mai recoñoa cacani bëani ba'iji. Ja'nca bëani ba'iguëbi baguë te'e ruiñe yëreba yëyete mai recoñoa caraye beoye re'huanu jo'caji. ¹³ Baguëbi yua mai recoyete ba'iguëna, mai'ga baguë naconi te'e ba'iyë. Baguë Espiritute maina insiguëna, baguë Espiritute bayë mai. Ja'nca sëani, Espiritubi mai recoyo huanoguëna, baguë ba'iyete masiyë mai. ¹⁴ Yëquëna'ga Jesucristoni ëñasi'cua sëani, yëquënaibi bainni ñaca quëani achojën ba'iyë: Taita Riusubi bainre tëani baza caguë, baguë Zinre ën yija bainna raobi. ¹⁵ Ja'nca sëani, "Riusu Zinreba ba'iji Jesús" ja'anre quëani achocua banica, Riusubi bacua recoyete te'e zi'inni ba'iji. Ba'iguëna, bacua'ga Riusu naconi te'e zi'inni ba'iyë. ¹⁶ Ja'nca ba'ijën, maibi Riusu ai yëreba yëyete ye'yeni masihuë. Ja'anna recoyo ro'tajën ba'iyë mai. Riusubi masi güeseguëna, ja'anre bayë mai. Riusubi bainni ai yëreba yë güeseguëna, si'acua Riusu yëreba yëyete bacuabi yua Riusu naconi te'e zi'inni ba'iyë. Ba'ijëna, Riusubi bacua recoyete ba'iji. ¹⁷ Ja'nca sëani, Riusubi baguë te'e ruiñe yëreba yëyete mai recoñoa caraye beoye ba'iyete re'huanu jo'caji. Re'huanu jo'caguëna, Riusu bënni senjojei umuguse ti'anguëna, maibi huaji yëye beoye ba'ijën, jëja recoñoa bajën, Riusu ba'irute nëcaye poreyë mai. Mai E'jaguë Jesucristo ën yijare ganiguë ba'isi'quëbi Riusu naconi recoyo te'e ro'taguë ba'iguëna, mai'ga güina'ru ën yijare ganijën, Riusu naconi te'e ro'tajën ba'iyë. ¹⁸ Maibi ai yëreba yëjën ba'itoca, huaji yëye gare beoji maire. Riusu masi güesese'e'ru yëreba yëjën ba'itoca, Riusubi si'a huaji yëyete quëñoni saoni senjoji. Ja'nca sëani, yequëcuabi huaji yëjën ba'itoca, Riusu te'e ruiñe yëreba yëye yua re'huaye caraji bacuare. Huaji yëjën banica, Riusu bënni senjoñe se'gare ro'tajën, ai yo'oyë.

¹⁹ Riusubi ru'ru maini ai yëreba yëguë sëani, maibi baguëni ai yëreba yëjën ba'iyë. ²⁰ Yua bain hua'guëbi baguë gaje bain hua'guëre ëñañe porecuata'an recoyo yëma'itoca, ¿queaca Riusuni recoyo yëye'ne, baguëni ëñañe porema'icua sëani? Ja'nca sëani, Riusuni ai yëreba yëyë yë'ë caguë, ja'nrebi yequëni je'o batoca, ro coque huati ba'iji baguë. ²¹ Ja'nca sëani, Riusubi cocare guanseguëna, ñaca achani masiyë mai: "Riusuni ai yëreba yëcua si'acuabi bacua gaje bainre'ga ai yëreba yëjën ba'ijë'ën" guanseguë cabi.

5

Nuestra victoria sobre el mundo

¹ Mësacua yua recoyo ñaca ro'tajën ba'ijë'ën: "Jesús yua Cristo Raosi'quëreba ba'iji, Riusu Raosi'quërebare sëani" ja'anre si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, Riusu mamacuara ba'iyë mai. Ja'nca ba'ijën, Taita Riusuni ai yëreba yëtoca, baguë mamacuare'ga ai yëreba yëyë, baguëni recoyo ro'tajën ba'icua. ² Ja'nca sëani, Riusu mamacuanani ai yëreba yëyete masiyë mai. Riusuni ai yëreba yëjën, baguë coca guanseni jo'case'ere achani yo'otoca, baguë mamacuare'ga ai yëreba yëyë mai. ³ Riusuni ai yëreba yëyë yëtoca, baguë coca guanseni jo'case'ere achani yo'ojën ba'ijë'ën. Ja'nca yo'ojën, gare guaja beoji maire. ⁴ Ja'nca ba'iguëna, Riusu mamacua si'acuabi ro bain ro'tajën ba'iyete masini, quë'rë ta'yejeiye jëja bajën, bacuani ënseni senjoñe poreyë. Jesucristoni si'a recoyo ro'tajën ba'itoca, si'a gu'a bain ro'tayete masini, quë'rë ta'yejeiye jëja bajën, bacuani ënseni senjoñe poreyë mai. ⁵ "Jesús yua Riusu Zin ba'iji" ja'an coca cacua si'acuabi ja'anre te'e ruñe recoñoa ro'tajën ba'itoca, bacua se'gabi ro bain ro'tayete masini, quë'rë ta'yejeiye jëja bajën, bacuani ënseni senjoñe poreyë.

El testimonio acerca del Hijo de Dios

⁶ Jesucristo hue'eguëbi maina raisi'quë baji'i. Ja'nca raiguë, oco bautizaye, zie meoni junni toñe, ja'anbi baguë ba'iyete ëñoni masi güeseguë raji'i. Oco bautizaye se'gabi ëñomaji'i. Oco bautizayebi, zie meoni junni toñebi, ja'anbi ëñoguë raji'i. Riusu Espiritubi ja'anre te'e ruñe maini masi güeseji, te'e ruñe ba'iguë sëani. ⁷⁻⁸ Riusubi Espiritu, oco, zie meoni junni toñe, ja'anre maina ëñoguëna, Jesucristo ba'iyete masiyë mai. Ja'an samute ëñose'e ba'iyeta'an, te'e ëñose'e ba'iji. Ja'anre masiyë mai. ⁹ Riusu Zin ba'iyete maini te'e ruñereba masi güesebi. Ja'nca sëani, bainbi baguë ba'iyete quëani achojënna, baguëni si'a recoyo ro'tayë mai. Riusubi quëani achoguëna, quë'rë te'e ruñe'ru baguëni si'a recoyo ro'tayë bayë, Riusu yua quë'rë ta'yejeiye quëani achoguë sëani. ¹⁰ Ja'nca quëani achoguëna, Riusu Zinni si'a recoyo ro'taguëbi yua ja'an ëñose'ere baguë recoyorebana re'huani baji. Riusu ëñose'ere ro'tama'iguëbi yua ro coque huatire'ru ba'iji, Riusure caguë ëñoji, Riusu Zin ëñoguë ba'ise'ere ro'tama'iguë sëani. ¹¹ Yureca Riusu ëñoguë ba'ise'e yua ñaca ba'iji: Riusubi yua gare carajeiye beoye ba'i hua'nare maire re'huabi. Re'huaguë, baguë Zin se'gabi maire carajeiye beoye ba'i güeseji. ¹² Ja'nca ba'i güeseguëna, baguë Zinre bacuabi baguë naconi ba'ija'cua'ë. Riusu Zin beocuabi gare carajejën ba'ija'cua'ë.

Conclusión y consejos finales

¹³ Yureca, mësacua Riusu Zin ba'iyete recoyo ro'tacuani ñaca yihuoni toyahuë yë'ë. Mësacua si'arën ba'iyete masijë'ën caguë, ñaca toyani jo'cahuë yë'ë.

¹⁴ Ja'nca ba'iguëna, maibi Riusu naconi ba'ijën, jëja recoyo re'huasi'cua ba'iyë. Maibi huaji yëyë beoye Riusuni ujajën seña poreyë. Baguë yëyë'ru

sentoca, baguë yua mai señete caraye beoye achaji. ¹⁵ Ja'nca achaguëbi mai senni achajën ba'iyë si'ayete güina'ru maire yo'ocajji baguë. Ja'anre masiyë mai.

¹⁶ Më'ë gaje bainguëbi gu'a jucha recoyo carajei güesema'inñete yo'oguëna, më'ëbi ëñatoca, Riusuni sencaijë'ën baguëre. Senguëna, Riusubi baguëni si'arën ba'i güeseji. Baguë gu'a juchabi recoyo carajei güesema'itoca, Riusuni senjë'ën. Yequë gu'a jucha ba'iji. Bain recoyo carajei güeseji. Ja'anre cama'inñë yë'ë. ¹⁷ Gu'aye yo'oyete cato, si'aye gu'a jucha ba'iji. Ja'nca ba'iguëna, si'ayebi bain recoyo carajei güesema'iji.

¹⁸ Ñaca masiyë mai. Riusu mamacua te'e ruiñe ba'icuabi gu'a jucha yo'oye beoye ba'iyë. Riusu Zinbi bacuani bani cuiraguëna, gu'a huati ëjaguëbi bacuani gu'aye yo'oja'ma caguë, bacuani pa'roye porema'iji.

¹⁹ Maibi Riusu bainreba re'huasi'cua ba'ijëna, ën yija ba'iyete ro'tacua si'acuabi yua gu'a huati ëjaguë zeansi'cua ba'iyë. Ja'anre masiyë mai.

²⁰ Ja'nca ba'iguëna, Riusu Zin yua raisi'quë ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi mai Riusu te'e ruiñereba ba'iguëte maini masiyereba masi güeseji. Masi güeseguëna, te'e ruiñe ba'i Riusuni masijën, baguë naconi te'e zi'inni ba'iyë mai. Baguë Zin Jesucristore'ga baguë naconi te'e zi'inni ba'iyë mai. Ja'anre masiyë mai. Ja'anguëbi yua mai Riusu te'e ruiñereba ba'iguë'bi. Ja'anguëni bajën, gare carajeyë beoye si'arën ba'ija'cua'ë mai. ²¹ Mami sanhuë, tin riusu hua'i, ro bain masi güesejënna, gare gugurini rëañe beoye ba'ijën, gare pa'roye beoye ba'ijë'ën, gu'ana sëani. Ja'nca raë'ë. Amén.

SAN JUANBI

Samu ba'i cocare toyani saobi

La verdad y el amor

¹ Yè'è, Cristo bain ira èjaguè ba'iguèbi mè'èni, Riusu cuencuesi'co ba'igona, coca toyani saoyè yè'è. Mè'è mamacuare'ga toyani saludayè. Si'a jubèni te'e ruiñe ro'taguè, si'acuani ai yèreba yèyè yè'è. Yequècua'ga Riusu te'e ruiñe ba'iyete masicuabi, si'acuabi mè'èni ai yèreba yèyè. ² Riusu te'e ruiñe recoyo re'huasi'cuabi yua caraye beoye si'arèn ja'nca ba'ijèn, mèsacuani ai yèreba yèyè. ³ Ja'nca sèani, mai Taita Riusu, baguè Zin mai Èjaguè Jesucristo, bacuabi te'e ruiñe maini ai yèreba yèjèn, maire ai insini cuirajèn, maini oire bani conjèn, maire bojo recoyo huanofne ba'i güeseyè. Ja'anre jo'caye beoye maire ai re'oye yo'ojèn ba'ija'bè.

⁴ Yureca, yè'è mamacuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare achani yo'ojènna, ai bojoguè èñahuè yè'è, mai Taita Riusu guanseni jo'case'e'ru yo'ojènna. ⁵ Ja'nca sèani, yè'è baingo, mè'èni senni achaguè cayè yè'è. Riusubi ru'rureba ba'isirèn guanseni jo'caguèna, mame cocare guanseni toyama'inë yè'è. Si'a hua'na sa'ñeña ai yèjèn bañuni cayè. ⁶ Ja'nca ai yèye ro'tatoca, Riusu guanseni jo'case'ere achani, güina'ru yo'ojèn bañuni. Ja'nca yo'ojèn ba'ijèn, sa'ñeña ai yèreba yèjèn ba'iyè, ru'rureba ba'isirèn maire guanseni jo'case'e sèani.

Los engañadores

⁷ Yureca, coquejèn quèani achocua ai jai jubèbi si'a èn yijare ba'ijèn, si'a bainni coquejèn cayè. “Jesucristobi raiguè, bainguè'ru raji'!” ja'anre quèamajèn, ro coqueyè bacua. Ja'nca coquejèn, Cristoni je'o bajèn ganiñè. ⁸ Ja'nca ba'ijènna, mèsacua èñare bajè'èn. Mèsacua yua Riusu yo'o conjèn base'ere huesoma'ijè'èn caguè, mèsacua conì baja'yete gare caraye beoye conì bajè'èn caguè, bacua ro coquejèn ye'yoyete gare achamajèn bajè'èn, yihuoguè cayè yè'è.

⁹ Yequècuabi Cristo ye'yoni jo'case'ere ro jo'cani, mame coca tin cocare achani ye'yojèn, bacua yua Riusu naconi ba'iyete gare huesèjèn ba'iyè. Cristo ye'yoni jo'case'ere te'e ruiñe achani, güina'ru ye'yocua, bacuabi yua mai Taita Riusu, baguè Zin, ba samucuani bayè. ¹⁰ Ja'nca sèani, yequècuabi mèsacuana ti'anni, ba te'e ruiñe ba'i cocare ye'yoma'icuabi tin ye'yotoca, bacuani mèsacua huè'ena caca güesema'ijè'èn. Bacuani saludaye beoye ba'ijè'èn. ¹¹ Bacuani saludatoca, bacua gu'a yo'o yo'oyete conjèn ba'iyè.

Palabras finales

¹² Yureca, mèsacuani ai yihuo èaye rèinguèna, utire toyaye yèma'inë. Mèsacuani èñaguè saiye què'rè yèyè. Ja'nca èñaguè saiguè, mèsacua naconi coca canì yihuotoca, què'rè ai ta'yejeiye sa'ñeña bojojèn bañuni cayè.

¹³ Ja'nrèbi, yè'è baingo, mè'è yo'jogo, Riusu cuencuesi'co'ga ba'igo, bago mamacua'ga mè'èni saludayè.

SAN JUANBI

Samute ba'i cocare toyani saobi

Alabanzas a Cayo

¹ Yê'ë, Cristo bain ira ëjaguë ba'iguëbi më'ëna utire toyani saoyë, yê'ë bainguë ai yësi'quë Cayo hue'eguëni. Te'e ruiñe ba'iyë si'a recoyobi më'ëni ai yëreba yëyë yê'ë.

² Yê'ë bainguë, më'ë ba'iyete ro'taguë, Riusubi më'ëni ai ta'yejeiye conreba conja'guë caguë, yua huajëguë ba'ijë'ën, më'ëre cayë yê'ë. Më'ë recoyo huajëguë ba'iyë'ru, si'a ga'nihuë huajëguë ba'ijë'ën. ³ Yequëcua Cristo bainbi yê'ëna rani, më'ë ba'iyete quëahuë. Më'ëbi Riusu te'e ruiñe ba'iyete caraye beoye recoyo ro'tani yo'oguëna, quëani achohuë bacua. Më'ë si'arën yo'oguë ba'ise'e'ru më'ë recoyo ro'tayete quëani achojënna, ai bojoguë achahuë yê'ë.

⁴ Yê'ë mamacuabi Riusu te'e ruiñe ba'i cocare achani yo'ojënna, yê'ëbi ja'anre achaguë, aireba bojoguë ba'iyë.

⁵ Yê'ë bainguë ai yësi'quë, Cristo bainre conguë, ai re'oye yo'oguë coñë më'ë, tin bain ba'icuata'an. ⁶ Ja'nca conguëna, bacuabi Cristo bain ënjo'on ba'i jubëna rani, më'ë ai yëreba yëyete quëani achoyë bacua. Ja'nca quëani achojënna, Jesús coca quëani achocua, so'o ganijën sai hua'nabi bacua bonse caratoca, bacuana insini cuirajë'ën. Riusu yëye'ru insini cuirajë'ën. ⁷ Bacuabi yua Cristo yo'ore coñu cajën, Cristo cuencuesiruanna ganijaë'ë. Cristoni si'a recoyo ro'tama'icua, ja'ancuani bacua carase'ere señe beoye ba'iyë. ⁸ Ja'nca ba'ijënna, mai hua'nna Cristo bain sëani, ja'ancuare conjën bañuni. Bacua carasi ma'carëanre ro'insiñu cayë. Riusu te'e ruiñe ba'i coca quëani achoyete bacuare coñë mai.

La mala conducta de Diótrufes y el buen ejemplo de Demetrio

⁹ Cristo bain jubë baru ba'icuanu yihuo cocare toyani saohuë yê'ë. Saoguëna, Diótrufes hue'eguë, bacua ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë ai yëguëbi yëquëna cocare achaye güebi. ¹⁰ Ja'nca güeguëna, yê'ë baruna sani ti'anni, baguë yo'oguë ba'ise'e beorure si'a hua'nani quëani achoyë yê'ë. Coqu-eye se'gare yëquëni ai gu'aye huëoguë, yëquëna bain Cristoni si'a recoyo ro'tacuabi baru ba'i jubëna ñë'caye yëjënna, bacuare ënsebi baguë. Baru ba'icua'ga, bacuani coye yëjënna, bacuare ënseguë, baru ba'i jubëbi etoni saoni senjoji.

¹¹ Yê'ë bainguë ai yësi'quë, yequëcuaabi gu'aye yo'ojënna, bacua yo'oye'ru yo'oma'iguë ba'ijë'ën. Re'oye yo'ocua yo'ojën ba'iyë'ru yo'oguë ba'ijë'ën. Re'oye yo'oguëbi yua Riusu bainguë cuencuesi'quë ba'iji. Gu'aye yo'oguëbi yua Riusuni ëñañe beoye ba'iguë, yua Riusuni huesëji.

¹² Huesëguëna, Demetrio ba'iyete cato, si'acuabi baguëte re'oye cajënna, Riusu te'e ruiñe ba'iyete masi güeseguë'bi ba'iji. Yëquëna'ga baguë ba'iyete masijën, baguë re'oye yo'oguë ba'iyete ëñahuë. Yëquëna'ba te'e ruiñe cajënna, më'sacuabi masiyë.

Palabras finales

¹³ Yê'ëbi më'ëni ai cocare yihuo ëaye rëinguëna, utire toyani saoye yëma'iñë. ¹⁴ Jê'te, më'ëna ëñaguë saiye quë'rë yëyë. Ja'nrebi, maibi sa'ñeña coca cañuni.

¹⁵ Ai bojo recoyo huanoñe ba'ijë'ën. Më'ë bain gajecua ënjo'on ba'icuabi më'ëna saludacaijë'ën, cahuë. Yëquëna gaje bain baru ba'icua're'ga saluda cocare quëacaijë'ën.

SAN JUDASBI Utire toyani saobi

Saludo

¹ Yē'ē, Judas, Jesucristore yo'o conguē, Santiago yo'jeguē, ja'an ba'iguēbi utire toyani, mēsacua, Taita Riusu bain cuencuesi'cuana saoyē yē'ē. Riusubi baguē bainreba ai yēsi'cuare mēsacuare re'huanu baguēna, Jesucristo naconi carajeiye beoye ñē'casi'cua ba'iyē mēsacua. ² Ja'nca ba'ijēn, Riusu oire bani coñe, bojo recoyo huanofne, ai yēreba yēye, ja'anre caraye beoye ye'yeni ba'ijē'n.

Los que enseñan mentiras

³ Yē'ē bain yēsi'cua, Riusu coca, maire tēani ba coca, ja'anre mēsacuani quēaza caguēna, mēsacuani utire toya ēabi yē'ēre. Ja'nca ēaguēna, yureca, Jesucristoni si'a recoyo ro'taye, Riusu bainrebana te'erēn se'ga insini jo'case'e, ja'anre ro'taguē, Mēsacua jēja recoñoa re'huanu, coqueye ye'yocuani si'a jēja bēinjēn sehuojē'n. Ja'anre ru'ru mēsacuani toyaye bayē. ⁴ Bacua yua Riusuni gu'a güejēn ba'icuabi mai jubēna yahuera'rē ñē'cani, Riusu bain ba'icua'ru ēñojēn, bainni ro coquejēn, gu'aye se'gare ye'yojēn ba'iyē. Ja'nca ye'yojēn, “Riusubi maina ai insireba insiji” cajēn, ro ro'tajēn, ro bain ro'tajēn ba'iyē se'gare'ru ba'iyē bacua. Ja'nca ba'ijēn, mai Ta'yejeiye Ējaguē Jesucristo gaña ba'iguēte gu'a güejēn, baguēni je'o bajēn ba'iyē. Ja'nca ba'ijēnna, Riusu ira coca toyani jo'case'ere ēñato, bacuare bēnni senjoja'ñe yua cani jo'case'e ba'iji.

⁵ Mēsacua yua mai Ējaguē ai ba'irēn yo'oguē ba'ise'ere ai achareba achacuareta'an, ja'anre se'e mēsacuani quēani achoyē yē'ē. Mai Ējaguēbi Israel bain jubē, bacuare Egipto yijabi tēani sasi'quēta'an, ja'nrebi yo'je, baguēte recoyo ro'tama'icuani huesoni si'abi baguē. ⁶ Yequēcua Riusu guēnamē re'oto yo'o conjēn ba'isi'cuare ro'tajē'n. Riusubi bacua ba'iruanre cuencueni ēñoguēna, ro quēñēni jo'cani senjoni saē'ē. Saijēnna, Riusubi bacuare preso zeanni, baguē guēnameñabi huenni, zijeyereba ba'iruna guani, baguē ēñojai umuguse ti'anguēna, bacuare bēnni senjoja'ñete bacuana jo'caja'guē'bi. ⁷ Sodoma, Gomorra, baru ba'i huē'e joboña, ja'an bain ba'isi'cuare'ga ro'tajē'n. Bacuabi yua güinajeiñe gu'aye yo'oni sa'ñeña ai a'ta yo'oreba yo'ojēnna, Riusubi, Si'a bainbi ēñani ye'yejē'n caguē, ba toa yayaye beoye ba'iruna jo'cani senjobi bacuare.

⁸ Ja'nca ba'iguēna, mai jubē coqueye ye'yocua'ga, bacuabi güina'ru gu'aye yo'ojēn ba'iyē. Ro bacua ēo cainse'ere ēñajēn, bacua ga'nihuēanbi ro a'ta yo'ojēn, mai Ējaguē guansese'ere gu'a güeni senjojēn, Riusu ta'yejeiye ējacua guēnamē re'otona re'huanu jo'case'ere ro jayajēn, ro bēinjēn cayē bacua. ⁹ Riusu ira anje jubē ējaguē Miguel hue'eguē, baguē yua gu'aye jayamaji'i. Zupai huatibi Moisés ga'nihuēte baza caguēna, Miguelbi bēinguē, baguēte ēnse ēaye yo'oguē, gu'a cocare zupaini cayē beoye baji'i baguē. “Riusubi mē'ēni bēiñe sehuoja'guē” ja'an se'gare zupaini cabi. ¹⁰ Mai jubē ba'icua'tan, bacuabi te'e ruñe ba'iyete huesejēn, ro gu'aye jayajēn cayē. Airu hua'ñi hua'na'ru ro ro'tajēn, ro bacua ēa ēñajēn ba'iyete yējēn, gue ēase'e yo'ojēn, ja'anna ro huesēni carajeiyē.

11 ¡Ai ba'iyé ai bënni senjoñe se'ga ba'iji bacuare! Caín yo'oguë ba'ise'e'ru güina'ru yo'ojën ba'iyë. Balaam yo'oguë ba'ise'e'ru ro coquejën ye'yojën, Curi ëaji cajën, ro gu'a ma'ana ganijaë'ë. Bacua ëjacua guanseyete yo'omajën, Coré bënguë sehuose'e'ru ro bëinjën sehuoyë bacua. Ja'nca sehuojën, Coreni bënni senjose'e'ru huesëni carajeija'cua'ë bacua. 12 Mësacuabi Riusuni bojojën, sa'ñeña yëreba yëjën ñë'cajënna, bacuabi ro be'teni, ro a'ta aon ainjën, gu'aye yo'ojën, mësacua re'o bain jubëte ba'ijën, si'si hua'na'ru ëñoñë. Ro bacuara'ru huanone ba'iyë. Bacuabi ro coquejën, ro ba'iyë. Oco picobi tutu naconi ro huahuaguë saiguë, oco ca'niñete ëñoma'iji. Sunquinëa ju'insiñëa rutani senjosiñëabi ro ba'iguë, uncure quëinma'iji. Bacuabi ja'ncara'ru ro coquejën, ro ba'iyë. Gare gu'a recoyo bacua'ru ëñoñë bacua. 13 Jai ziyabi të'a saoni, chiri huëoguëna, bacuabi ja'ncara'ru gu'aye yo'oye se'gare ëñoñë. Ma'choco hua' ro ganiñe'ru gu'ana ganijën ba'iyë bacua. Riusubi zijeyereba ba'iruna bacuare jo'cani senjoguëna, bacuabi si'arën ba'ija'cua'ë barure.

14 Ira bainguë ba'isi'quë Enoc hue'eguë, siete ba'iguëbi Adán yo'jena raisi'quë, Riusubi baguë cocare ëñaguëna, ba coquejën ye'yoquare caguë, bacua bënni senjoja'ñete quëani achobi: “Eñajë'ën. Mai Eñaguëbi baguë ta'yejeiye ba'i jubë guënamë re'oto yo'o con hua'na, mai cuencueye porema'ñe ba'icua, bacua naconi raiji. 15 Si'acua gu'aye yo'ojën ba'icuaire ñë'coni, bacua bënni senjoñete huo'hueni insiji. Bacua gu'aye yo'ojën ba'ise'ere cuencueni, Riusuni gu'a güe coca ro gu'aye jayajën case'ere ro'ta güeseni, bacua gu'a juchare ëñoni, bacuani bëinreba bënni senjoja'guë'bi” cani jo'cabi Enoc. 16 Bacuabi ro bëin coca se'gare cajën, yequëcuani gu'aye cajën ba'iyë. Ro bacua yëse'e'ru, ro gu'aye yo'ojën ganiñë. Ro bacua se'gare'ru huanoguëna, ro bacua yo'o yo'oyete ai ta'yejeiye ai quëani achoyë. Yë'ë yëse'ere con baza cajën, yequëcuani re'o cocare cajën coqueyë.

Amonestaciones a los creyentes

17 Yureca, yë'ë bain yësi'cua, mai Eñaguë Jesucristo, baguë bain raoni jo'casi'cuabi ja'anrë coca quëani achorena, mësacua ro'tajën ba'ijë'ën. 18 Bacuabi ñaca quëahuë: “Eñ yija carajei umuguseña ti'anguëna, yequëcuabi ro bacua yëse'ere gu'aye yo'ojën, Riusuni gu'a güej Ro bacua se'gare'ru huanoguëna, ro bacua yo'o yo'oyete ai ta'yën, mësacuare ai gu'aye jayayë” quëahuë. 19 Ja'nca sëani, ba coquejën ba'icuaabi ro bacua yëse'e se'gare yo'ojën, bainni sa'ñeña bëin güeseyë. Ro bain ro'taye'ru ro'tajën ba'iyë. Riusu Espiritu beo hua'na ba'iyë.

20 Yë'ë bain yësi'cua, mësacuaca ja'ansi'cua yua quë'rë se'e Jesucristo naconi jucha beoye ba'ijën, quë'rë jëja recoñoabi baguëni ro'tajën bañuni cajën, Riusu Espiritu naconi te'e uajajën, Riusuni coca cajën ba'ijë'ën. 21 Mësacuabi Riusu naconi ba'ijën, baguë yëreba yëye'ru si'a bainni ai yëreba yëjën, gare senjoñe beoye ba'ijë'ën. Mai Eñaguë Jesucristobi maini ai oire baguë conguë, si'arën ba'iyete maina insiguëna, ja'anre bojojën ëñajën ëjojën ba'ijë'ën.

22 Yequëcua Jesucristoni recoyo ro'taye caracua, bacuani ai oire bajën conjën, bojora'rë ye'yojën ba'ijë'ën. 23 Bacuabi ba toana uni si'ama'ija'bë cajën, bacuare tëani bajë'ën. Yequëcua recoyo ro'taye caracua, bacuani huaji yëyera'ru ëñajën conjën ba'ijë'ën. Ja'nca conjën ba'ijën, bacua gu'a juchare ai güereba güejën ba'ijë'ën. Mësacua yua gu'a ca'nmi rau baguë canre sayaye güeye'ru, bacua gu'a juchare ai güejën ba'ijë'ën. Bacua gu'a jucha güina'ru yo'oma'ñe cajën, mësacua ëñare bajën, bacuare conjën ba'ijë'ën.

Alabanza final

²⁴ Yureca, mai Taita Riusubi mēsacuani tēani baguēna, gu'a juchare ro'tani gurujaiye beoye ganiñē mēsacua. Ja'nca tēani baguēbi mēsacua gu'a jucha yo'ojēn ba'ise'e beoru quēñoni senjoguē, mēsacuare bojoreba bojo huanofne ba'icuaire re'huani, baguē ba'iru go'sijeiyereba ba'iruna mēsacua jucha tēnosi'cuare nēconi baji. ²⁵ Mai Riusu gañaguē ba'iguēbi si'aye masiye caraye beoye ba'iguēbi maini tēani baza caguē, mai Ējaguē Jesucristote maina raobi. Ja'nca raoguēbi baguē go'sijeiyē, baguē jai Ējaguē ba'iyē, baguē masiye guans-eye, baguē si'a jēja poreyē, ja'an ta'yejeiyē ba'iguēbi gare ñu'ñujeiñē beoye ba'ija'guē cayē. Yureña ba'iguē'ru si'arēn güina'ru ba'ija'guē cayē. Ja'nca raē'ē. Amén.

SAN JUAN

Guënamë toya ëñaguë ba'ise'e

La revelación de Jesucristo

¹ Riusubi yurera ba'ija'yete yë'ë bainreba concuani masi güeseza caguë, Jesucristoni masi güeseni jo'cabi, baguë bainreba concuani masi güeseyete. Baguë guënamë re'oto yo'o con hua'guëre choini, yë'ë banguë Juan hue'eguëni ëñojaijë'ën caguë, baguëte yë'ëna raoni, yë'ëni Espiritu toya ënobi.

² Eñoguëna, si'aye ëñahuë yë'ë. Riusu cocarebare achaguë, Jesucristobi te'e ruiñe quëani achoguëna, Jesucristo ba'iyete ëñasi'quëbi yurera mësacuani quëareba quëani achoyë yë'ë. ³ Ja'nca quëani achoguëna, Riusu cocareba yure ba'ija'yete quëani jo'case'e sëani, si'a bain ëñani achocuabi recoyo bojoreba bojojën ba'ija'bë. Si'a bain achacua'ga recoyo ai bojoreba bojojën ba'ija'bë. Si'a bain ba cocarebare güina'ru achani yo'ojën ba'icua'ga recoyo ai bojoreba bojojën ba'ija'bë. Ba coca ba'ija'ye yureca te'e jëana ti'anja'ñeta'an rëinji.

Juan escribe a las siete iglesias

⁴ Yë'ë, Juan hue'eguëbi yua Riusu bain jubëan te'e ëntë sara samubëan Asia yijare ba'ijëna, utire toyani mësacuana saoyë. Riusu bayete mësacuana ai ba'iyë ai insireba insija'guë cayë. Mësacua recoñoa ai bojo huanoñe ba'icuaire mësacuare re'huaja'guë cayë. Ja'an Riusu yua ru'rureba ba'isirëmbi si'arën baji'i. Yureña si'arën ba'iji. Gare carajeiye beoye ba'iguëbi yurera maini ëñoguë raiji. Riusu Espiritu sanhuë baguë jëja guëna seiñuë t'ë'ijeyë nëcacua, bacua'ga mësacuani güina'ru recoyona bojocuare re'huaja'bë. ⁵ Jesucristo'ga mësacuani güina'ru recoñoa bojocuare re'huaja'guë. Baguë yua Riusu ba'iyete te'e ruiñe masiguëbi maini gare coqueye beoye te'e ruiñe quëani achoji. Baguëbi junni tonsi'quëbi quë'rë ta'yejeiyereba go'ya raji'i. Si'a ën yija bain ta'yejeiye ëjacuani guanseguëna, bacuabi ja'ë'ë cani yo'ojën ba'iyë. Ja'an Cristobi yua maini ai yëguë ba'iguë, mai ro'ire junni tonguë, mai gu'a juchana zemosi'cuare etobi. ⁶ Ja'anguëbi baguë yo'je ëjacua, baguë pairi sanhuë, ja'ancuani maire re'huani maire jo'cabi, baguë Taita Riusu yo'o conjën ba'icuaire. Ja'nca maire re'huani jo'caguëna, baguëni caraye beoye bojojën, baguë ta'yejeiyereba ba'iyete si'a bainni caraye beoye masi güeseñu cayë. Ja'nca yo'ojën bañuni.

⁷ Ja'anguëbi yureca pico re'otobi gaje meguëna, si'a bainbi baguëni ëñajën ba'ija'cua'ë.

Baguëni hui pereñabi totasi'cuabi baguë gaje meñete ëñaja'cua'ë.

Si'a re'oto bain jubëanbi baguëni ëñajën, baguëni ai quëquëjën, ai sa'ntijën oija'cua'ë.

Aito. Ja'nca ba'ija'guë'bi.

⁸ Ja'nca raija'guëbi ba'iji mai E'jaguë Riusu. Quë'rë ta'yejeiye E'jaguë sëani, carajeiye beoye ba'iji. Ja'nca ba'iguëbi ñaca quëabi: "Ru'rureba ba'isirëmbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë. Yureña ba'irëmbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë. Gare carajeiye beoye ba'iguë'ë yë'ë" cabi mai E'jaguë.

Una vision del Cristo glorioso

⁹ Yë'ë, Juan hue'eguëbi yua mësacuare te'e banguë'ë. Je'o bacuabi mësacuani ai gu'aye huaijëna, yë'ë'ga mësacua naconi ai yo'oguë ba'iyë. Maibi ai yo'ojën, Riusu ba'iyë ëñoja'rënre ëjojën, Jesucristoni senjoñe beoye si'a recoyo ro'tajën

bañuni cayë. Yë'ëbi yua Riusu cocareba Jesucristo masi güesese'ere quëani achoguëna, yequëcuabi yë'ëni preso zeanni, Patmos casi jubona jo'cahuë. ¹⁰ Jo'carena, ja'nrebi, mai Èjaguë ta'yejeiye ba'i umuguse ba'iguëna, Riusu Espiritu naconi recoyo te'e baë'ë yë'ë. Ja'nca ba'iguëna, yë'ë yo'je ca'ncoobi ai jëja coca cani achose'e baji'i. Coneta juisse'e'ru achoguë, ¹¹ yë'ëni cabi:

—Yë'ë yua gare carajeiye beoye ba'iguë'ë yë'ë. Më'ë yure ëñaja'ñete utina toyani, ba yë'ë bain jubëan te'e ëntë sara samubëanna saojë'ën. Efeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea, ja'anruan ba'i jubëan Asia yijare ba'ijëna, toyani saojë'ën, cani achobi.

¹² Cani achoguëna, ¿Nebi caguë'ne? cahuë yë'ë. Cani, yua bonëni ëñato, majahuë se'nquehuëan, zoa curi majahuëan te'e ëntë sara samuhuëan naconi baji'i. ¹³ Majahuë se'nquehuëan ba'iruna ëñato, Jesucristo, Bainguë'ru Raosi'quëreba, ja'anguëbi nëcabi. Baguë ju'i can yua zoa corohuë ju'ise'e, baguë guëon na'mi tëca ti'anbi. Zoa curi tëinme yua baguë coribate tëansi'quë baji'i. ¹⁴ Baguë rañare cato, yua oveja raña'ru ai pojeiyereba baji'i, po gao mareba baye'ru. Baguë ñaco yua toa ma'ñoñe'ru re'huasi'quë baji'i. ¹⁵ Baguë guëña'ga yua bronce guëna toana boni jue'nejeiñe'ru go'sijej guëña'reba re'huasi'quë baji'i. Baguë coca caguë, yua ai sao ziyara achoye'ru achobi. ¹⁶ Baguë jëja ëntë sarana ëñato, ma'chocoan te'e ëntë sara samucoanre ze'enguë baji'i. Guerra hua hua'ti si'a ca'ncoña re'oye guë'tosi hua'ti yua baguë yi'obobi huiguë raobi. Baguë ziare ëñato, ënsëguë jëja miañe'ru ma'ñoguë baji'i.

¹⁷ Ja'nca ba'iguëna, baguëni ëñahuë yë'ë. Eñani, yua baguë guëon na'mina tanni, ju'insi'quë'ru uën'ë yë'ë. Uinguëna, baguë jëja ëntë sarare yë'ëna pa'róni, yë'ëni cabi:

—Huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Ru'rureba ba'isirëmbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë. Carajeiye beoye ba'iguë'ë yë'ë. ¹⁸ Huajëreba huajëguë'ë yë'ë. Junni tonsi'quëta'an, go'ya rani, gare se'e junni toñe beoye ba'iguë'ë yë'ë. Zupai huati, bainre huani baguë toabona senjoñe poreye'ru, quë're ta'yejeiye Èjaguë ba'iguë'ë yë'ë. ¹⁹ Ja'nca ba'iguëbi yureca më'ëni guënamë toyare ëñoñë yë'ë. Yure ba'iyë, jë'te ba'ija'ye, ja'anre ëñoguëna, më'ë ëñañe'ru güina'ru utina toyani jo'cajë'ën. ²⁰ Yureca ma'chocoan te'e ëntë sara samucoan yë'ë jëja ëntë sarana zeanse'ere ëñahuë më'ë. Majahuë se'nquehuë zoa curi majahuëan te'e ëntë sara samuhuëan naconi ba'ise'ere'ga ëñahuë më'ë. Eñaguëna, ja'an ba'iyete bain huesë ëaye ëñato'ga, më'ëni quëani masi güeseyë yë'ë. Ba ma'chocoan te'e ëntë sara samucoan yua yë'ë bain jubëan te'e ëntë sara samubëan, bacua jubëanni yë'ë coca quëaja'cua'ru ba'iyë. Ba'ijëna, majahuë se'nquehuëan te'e ëntë sara samuhuëan yua yë'ë bain jubëan te'e ëntë sara samubëan'ru ba'iyë.

2

Mensajes a las siete iglesias: El mensaje a Efeso

¹ Ja'nca ba'ijëna, ru'ru ën cocare toyani Efeso jubëre quëaja'guëna saojë'ën: “Yë'ë yua ba ma'chocoan te'e ëntë sara samucoanre yë'ë jëja ëntë sarare bayë. Ba majahuë se'nquehuë, zoa curi majahuëan te'e ëntë sara samuhuëan, ja'an naconi ba'iguë ganiñë yë'ë. Ja'nca ba'iguë sëani, më'ëni coca yihuza caguë raë'ë yë'ë. ² Më'ë yo'o yo'oye, më'ë jo'caye beoye jëja recoyo baye, ja'anre ëñani, si'aye masiyë yë'ë. Gu'a bainre ai gu'a güeguë ba'iyë më'ë. Yequëcua, Riusu raosi'cua'ë yëquëna, coquejën casi'cua, ja'ancuabi mësacua

jobona ti'anjënna, bacua coquejën ba'ise'ere masini, bacuare saoni senjohuë mësacua. ³ Mësacua yua yë'è ta'yejeiye ba'iyete ro'tajën, gare jo'caye beoye jëja recoyo bacuabi yë'è yo'o cuencuese'ere guajaye beoye yo'ojën ba'iyë mësacua. Ja'anre masiyë yë'è. ⁴ Èn coca se'gare mësacuani gu'aye cayë yë'è: Mësacuabi ru'rureba yë'èni ai yëjën baë'è. Ba'ïcuata'an, yurera yë'èni ta'yejeiye yëma'inë mësacua. ⁵ Ja'an juchana to'insi'cua'è mësacua. Ja'anre ro'tani, mësacua gu'a juchare senjoni, mësacua ru'rureba yo'o yo'ose'e'ru se'e güina'ru yo'o yo'ojën ba'ijë'ën. Mësacua gu'a juchare jo'cäni, mame recoyo re'huajë'ën. Mësacua re'huama'itoca, mësacua majahuë se'nquehuëte quëñoni senjoñë yë'è. Yë'è bain ba'iyë mësacuare quëñoñë yë'è. ⁶ Yeque cocare mësacuani bojoguë cayë yë'è: Mësacuabi ba Nicolaita bain yo'o yua gu'a yo'o'è cajën, mësacua güeyë. Yë'è güeyë'ru güina'ru güeyë mësacua. ⁷ Riusu Espiritubi guanseguëna, èn cocare yua baguë bain jubëanna saoyë yë'è. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica, achani te'e ruinë ye'yejë'ën. Yequëcuabi je'o bajënna, quë'rë ta'yejeiye recoyo jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, bain huajë sunquiñë, Riusu jo'ya re'ohuë ba'iguëna, ba uncuere tèani uncue güeseyë yë'è." Ja'an cocare Efeso jubë quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Esmirna

⁸ Yureca, yeque cocare toyani, Esmirna bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: "Yë'èbi ru'ru ba'isirëni si'arën ba'iguë'è. Carajeiye beoye ba'iguë'è yë'è. Junni tonsi'quëbi go'ya raë'è yë'è. Ja'nca ba'iguë'èbi mësacuani coca yihuoza caguë raë'è yë'è. ⁹ Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'è. Yequëcuabi ai je'o bajënna, më'èbi ai ja'siye ai yo'oguë, bonse carajeiguë, ja'an ba'iyete masiyë yë'è. Bonse carajeito'ga, Riusubi baguë bayete mësacuani ai ba'iyë ai insireba insiguë ba'iji. Yequëcua judío bain cacuabi mësacuani ai gu'aye cajënna, yë'èbi masiyë. Judío bain beoyë bacua. Ro zupai huati concua se'ga ba'iyë. ¹⁰ Mësacua ai yo'oja'yete ro'tani, huaji yëye beoye ba'ijë'ën. Yureca, zupai huatibi mësacua jubë ba'icua yequëcuare zeanni, ya'o huë'ena guao güeseyë ro'taji. Ja'nca guao güeseguëna, mësacuabi ai ja'siye ai yo'oye ye'yeyë. Si'a sara ba'i umuguseñabi ai yo'oyë mësacua. Ja'nca ba'iguëna, mësacua junni toncuata'an yë'èni si'a recoyo ro'tajën, yë'ère gare senjoñë beoye ba'ijë'ën. Ja'nca si'a recoyo ro'tatoca, yë'è naconi huajëreba huajë güeseyë yë'è. ¹¹ Riusu Espiritubi conguëna, èn cocare yua baguë bain jubëanna quëani saoyë yë'è. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica, achani te'e ruinë ye'yejë'ën. Yequëcuabi je'o bajënna, quë'rë ta'yejeiye recoyo jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, mësacua toa zitarana huesëye beoyë ba'iyë." Ja'an cocare Esmirna bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Pérgamo

¹² Ja'n'rëbi, yeque cocare toyani, Pérgamo bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: "Yë'èbi yua guerra hua hua'ti si'a ca'ncoña re'oye guë'tosi hua'tire bayë. Ja'nca baguëbi mësacuani coca yihuoza caguë raë'è yë'è. ¹³ Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'è. Mësacua ba'i jobo yua zupai huati guanseguë ba'i jobo ba'iguëna, yë'èbi masiyë. Ja'nca ba'iguëta'an, më'èbi yë'è ta'yejeiye ba'iyete te'e ruinë ro'taguë, yë'èni si'a recoyo ro'taye gare jo'caye beoye ba'iyë. Zupai huatibi mësacua jobore ba'iguëna, yë'è bainguë Antipas hue'eguëbi yë'èni si'a recoyo ro'taguë, yë'è yo'ore conguë ba'iguëni, ja'an ro'ire huani senjohuë. Ja'nca ba'iyeta'an, mësacua huaji yëye beoye yë'èni si'a recoyo ro'taye jo'camaë'è. ¹⁴ Jo'cama'icuaata'an, èn cocare mësacuani gu'aye cayë yë'è: Pérgamo ba'i jubë ba'icua yequëcuabi ira bainguë ba'isi'quë Balaam ye'yose'e'ru ye'yojën ba'iyë. Balaam yua Balacni gu'aye yihuguë ba'nji. Israel bainni gu'aye

yo'o güesej'ën caguë ba'nji. Imageña te'ntoni nêcose'e ja'an ro'ire jo'yare huani ain güesej'ën. Yeco naconi yahue bani, gu'aye yo'o güesej'ën caguë ba'nji Balaam. ¹⁵ Yequëcua'ga Nicolaíta bain ye'yoye'ru ye'yojën ba'iyë. Ja'an ye'yoyete ai güeyë yë'ë. ¹⁶ Ja'nca ye'yojën ba'ijënna, mësacua gu'a juchare jo'cani senjoj'ën. Mame ye'yoye re'oye ye'yoj'ën. Ja'nca yo'oma'itoca, mësacua ba'i jobona yuara sani, yë'ë guerra hua hua'ti yë'ë yi'obore ba'i hua'ti, ja'anbi bacuani ai jëja huaiyë yë'ë. ¹⁷ Riusu Espiritubi conguëna, ën cocare baguë bain jubëanna quëani saoyë yë'ë. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achaní, te'e ruiñe ye'yeyë'ën. Yequëcuabi je'o bajënna, quë'rë ta'yejeiye recoyo jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, Riusu maná aon baguë ba'i jobo yahue baye, ja'an aonre bacuani aonë yë'ë. Ja'nrëbi, ga bainguë mame mami hue'yose'ere pojeibë gatabëna toyani, baguëna insiyë yë'ë. Insiguëna, ba coguë se'gabi ba mamire masiye poreji. Yequëcuaca masiye porema'inë." Ja'an cocare Pérgamo bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Tiatira

¹⁸ Ja'nrëbi, yeque cocare toyani, Tiatira bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën: "Yë'ë yua Riusu Zin ba'iguë, yë'ë ñaco yua toa ma'ñoñe'ru re'huasi'quë ba'iguëbi, yë'ë guëña yua bronce guëna jue'nejeiñe'ru go'sije guëña'ereba re'huasi'quë ba'iguë, ja'an ba'iguëbi mësacuani coca yihuza caguë ra'ë'ë yë'ë. ¹⁹ Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'ë. Mësacuabi si'acuani ai yëjën ba'iyë. Yë'ëni si'a recoyo ai re'oye ro'tayë. Yë'ëni ai re'oye yo'o coñë. Jëja recoyo bacuabi yë'ëre jo'cani senjoñe beoye ba'iyë. Mësacua ru'rureba yo'ojën ba'ise'ru yureña yë'ëni quë'rë ta'yejeiye yo'o conjën ba'iyë mësacua. ²⁰ Ja'nca ba'icuata'an, ën cocare mësacuani gu'aye cayë yë'ë. Ba gu'a romigo Jezabel hue'egobi mësacua jobo ba'igona, mësacuabi etoni saoma'inë. Bagobi yë'ë bainna sani, Riusu cocare quëago raisi'co'ë yë'ë cago, yë'ë bainni ai coquego ye'yogo ba'igo: Yeco naconi yahue huani a'ta yo'ojën ba'ijë'ën cago. Imageña te'ntoni nêcose'e ja'an ro'ire hua'i huani ainjë'ën cago. ²¹ Ja'nca cagona, bago gu'a jucha senjoñete ëjohuë yë'ë. E'joguëna, bago a'ta yo'oye jo'caye gare güego. ²² Ja'nca güegona, yë'ëbi bagoni ai jëja raure jo'cayë. Yequëcuabi bagoni yahue bajën, bago naconi a'ta yo'ojënna, bacuani ai ba'iyë ai jëja huani, ai ja'siye ai yo'o hua'nare jo'cayë yë'ë, bacua gu'a juchare senjoma'itoca. ²³ Bago mamacuare'ga ai jëja huani senjoñë yë'ë. Ja'nca yo'oguëna, yë'ë bain jubëan ba'icuabi yë'ë ba'iyete ëñani masiye poreyë. Bain masiye, bain recoyo ro'taye, ja'anre te'e ruiñe masiye yë'ë. Ja'nca masiguëbi ga bainguë yo'oguë ba'iyete cuencueni, baguë si'nseyete huo'hueni insiyë yë'ë. ²⁴ Yequëcuaca Tiatira bain jubë ba'icuabi ja'an baingo ye'yoyete achama'ijën, zupai huati recoyo ro'taye'ru ro'tama'inë mësacua. Ja'nca ro'tama'ijënna, mësacuani se'e yeque yo'o yo'oye senma'inë yë'ë. ²⁵ Yë'ë ëñojai umugusë t'añe tëca, mësacua yure yo'o yo'oyete gare jo'caye beoye yo'ojën ba'ijë'ën. ²⁶ Yequëcuabi je'o bajënna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, yë'ë yo'o cuencuese'ere gare jo'caye beoye yo'ojën ba'itoca, si'a re'oto bain ëjacuani mësacuare re'huayë yë'ë. ²⁷ Re'huaguëna, mësacuabi guëñañobi huaiye'ru, ba re'oto bainni ai jëja si'nsejën guanseyën ba'iyë. Sotoroan hua'huaye'ru bacuani ai jëja huaijën guanseyë. Yë'ë Taitabi yë'ëre E'jaguëre re'huaguëna, yë'ë'ga güina'ru yë'ë bain concuare yë'ë ëjacuare re'huaye poreyë. ²⁸ Yë'ë go'sije'ru güina'ru go'sijejën ba'ija'cua'ë. Ba zijeirën ma'choco miañe'ru quë'rë go'sijejën ba'ija'cua'ë. ²⁹ Riusu Espiritubi conguëna, ën cocare baguë bain jubëanna quëani saoyë. Ja'nca saoguëna, si'a

bainbi ganjo banica achani, te'e ruiñe ye'yejë'ën cayë." Ja'an cocare Tiatira bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

3

El mensaje a Sardis

1 Ja'n'rëbi, yeque cocare toyani, Sardis bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: "Riusu Espiritu sanhuë, te'e ëntë sara samucua, ba te'e ëntë sara samu ma'chocoan, ja'anre baguëbi yë'ë cocare mësacuanì quëani achoyë yë'ë. Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'ë. Yequëcuabi mësacua jubë yua huajëjën ba'i jubë ba'iyë ro'tacuata'an, recoyo ju'insi'cua'ru se'ga ba'iyë mësacua. 2 Ja'nca sëani, sëta rani huajë hua'na ruinjë'ën. Jëja recoyo re'huanì, recoyo ju'inse'e'ru ba'iyete mame re'huanì, huajë hua'na ruinjë'ën. Yequëcuabi, Mësacua yua ai re'oye yo'o yo'ojën ba'iyë ro'tacuata'an, yë'ë Taita Riusuca ja'an ro'tama'iji. Mësacua ja'an yo'ojën ba'iyete ëñani masiyë yë'ë. 3 Ja'nca ba'iguëna, mësacua yua ru'rureba coca achani recoyo ro'tajën ba'ise'ere ro'tajë'ën. Ja'an cocare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën ba'ijë'ën. Mësacua gu'a jucha yo'ose'ere jo'canì, mame recoyo re'huanì ba'ijë'ën. Mësacua gu'a juchare senjoma'itoca, mame sëtama'itoca, jian hua'guë ñami jiangüë raiye'ru mësacuare te'e jëana si'nseguë raiyë yë'ë, mësacua yua yë'ë si'nseguë raija'rën huesëcua sëani. 4 Ja'nca ba'iyeta'an, mësacua bain jubë Sardis huë'e jobo ba'icua, yequëcuabi jucha beocua ba'iyë. Bacua caña yua si'si beoye ba'iguëna, bacua yua yë'ë naconì pojei canre ju'ijën ganija'cua'ë. Ja'ancuanì te'e ruiñe ëñaguë bojoyë yë'ë. 5 Yequëcuabi je'o ëñajëna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'ën. Ja'nca batoca, mësacua ja'ansi'cua ja'nca'ru pojei canre ju'ijën ba'ija'cua'ë. Mësacua mami yua Riusu uti pëbëna toyani jo'case'e ba'iguëna, gare tënoñe beoye ba'iyë, mësacuabi si'arën ba'ija'cua sëani. Taita Riusu, baguë guënamë re'oto yo'o con jubë, bacuabi achajëna, mësacua mamire ëñoni, Ai re'o bainë quëani achoja'guë'ë yë'ë. 6 Riusu Espiritubi congüëna, ën cocare baguë bain jubëna quëani saoyë yë'ë. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achani ye'yejë'ën." Ja'an cocare Sardis bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'ën.

El mensaje a Filadelfia

7 Ja'n'rëbi, yeque cocare toyani, Filadelfia bain jubëre quëaja'guëna saojë'ën: "Yë'ë yua jucha beoguë, ba quë'rë te'e ruin recoyo baguë, ja'anguë'bi ba'iyë yë'ë. Ira Taita David ba'isi'quë'ru quë'rë ta'yejeiye E'jaguë ba'iyë yë'ë. Baguë huë'e jobo anto sa'ronãte ancotoca, yequëcuabi ta'piye porema'inë. Yë'ëbi ta'pitoca, yequëcuabi ancoye porema'inë. Ja'nca ba'iguëbi mësacuanì coca yihuoza caguë raë'ë yë'ë. 8 Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'ë. Ja'nca masiguëbi yureca anto sa'rote mësacuana ancoguëna, yequëcuabi ta'piye porema'inë. Mësacua yua jëja yo'o yo'oye poremajën, yë'ë ta'yejeiye ba'iyete gu'a güeye caye beoye baë'ë. Yë'ë cocarebare achani recoñoa re'huaye, ja'anre yo'ojën baë'ë mësacua. 9 Ja'nca sëani, mësacuanì coca quëayë yë'ë. Zupai huati concua, Judío bain ba'iyë ro coquejën cacua, ja'ancuanì mësacua guëon na'mina gugurini rëan güeseyë yë'ë. Yë'ëbi mësacuanì ai yëreba yëguë ba'iguëna, ja'anre bacuanì ëñoguë ye'yoyë yë'ë. 10 Mësacuabi yë'ë cocarebare achani, mësacua recoñoa re'huanì jo'caye beoye yo'ojën baë'ë. Ja'nca yo'ojën ba'icuare sëani, si'a bain ai ja'iyë ai yo'oja'ye'ru mësacuanì ai yo'o güesema'inë yë'ë. Bacua recoyo ro'tayete masiza caguë, si'a ën yija bainni ai yo'o güeseyë yë'ë. 11 Yurera ëñoguë raija'guë'ë yë'ë. Yequëcuabi mësacua premio coja'yete tëani bama'inë cajën, yë'ë cocareba ye'yese'ere si'a jëja recoñoa

re'huajën, ja'anre gare bajën ba'ijë'n. ¹² Yequëcuabi ai je'o ëñajënna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'n. Jëja batoca, yë'ë ëja bainre mësacuare re'huani, yë'ë Riusu ba'i jobona bayë yë'ë. Riusu huë'e tubëan nëcose'e'ru mësacuabi ba'ijën, gare ñu'ñujeiñe beoye ba'iyë. Ja'nca ba'ijënna, yë'ë Taita Riusu mamire mësacuana toyani së'queyë. Baguë huë'e jobo, mame re'huasi jobo Jerusalén hue'eguë, guënamë re'otobi gaje raija'guë, ja'an mamire mësacuana toyani së'queyë. Yë'ë mami yua mame hue'eja'ye ja'anre'ga mësacuana toyani së'queyë. ¹³ Riusu Espiritubi conguëna, ën cocare baguë bain jubëanna quëani saoyë yë'ë. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achani ye'yejë'n." Ja'an cocare Filadelfia bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'n.

El mensaje a Laodicea

¹⁴ Ja'n'rëbi, yeque cocare toyani, Laodicea bain jubëre quëaja'guëna saojë'n: "Yë'ë yua Riusu ba'iyete ëñani masiguërebabi bainni te'e ruiñe jo'caye beoye quëani achoguë ba'iyë. Ru'ru ba'isireñ Riusu naconi te'e ba'iguë, si'a re'otore re'huani jo'caye conhuë yë'ë. ¹⁵ Mësacua yo'o yo'oye si'aye masiyë yë'ë. Sësë re'co ba'iyë'ru ba'ima'inë mësacua. Ja'su re'co ba'iyë'ru ba'ima'inë mësacua. ¡Sësë re'co o ja'su re'co, ja'anre uncutoca, re'oye'ë cayë! Sësë re'co, ja'su re'co ja'an ba'iyë'ru mësacua ba'ijë'n. ¹⁶ Mësacuaca yua ro guëojei hua'na se'ga ba'ijën, yua gu'aye ba'icua sëani, yë'ë yi'obobi mësacuare cuisani senjoñë. ¹⁷ Mësacuabi ro bojojën ñaca cayë: Yëquëna yua bonse ëjaguëbi ta'yejeiye bonse coreba coguë sëani, ¿gue bonser caraguë'ne yëquëna? cayë mësacua. Ja'nca cacuata'an, Riusubi mësacuani ëñaguë, ai yo'o hua'na, bonse beo hua'na, ñaco ëñama'i hua'na, can beohuë ba'i hua'na, ja'nca ba'iyë mësacua, caji. Caguëna, mësacua ba'iyete ro huesëjën ba'iyë. ¹⁸ Ja'nca ba'icua sëani, mësacuani coca yihuozu caguë raë'ë yë'ë. Ai ba'iyë ai baja'ye cajën, yë'ë zoa curi toana go'chani ai re'oye re'huase'e, ja'anre yë'ëna coni bajë'n. Bainbi mësacua can beohuë ba'iyete ëñama'inë cajën, yë'ë pojei canre yë'ëni coni sayajë'n. Ñaco ëñaja'ñe cajën, yë'ë ñaco ëcore yë'ëna coni, mësacua ñacona ro'queni, ñaco ëñajë'n. ¹⁹ Yë'ë bain ai yësi'cua, ja'ancuani si'a jëja yihuoni si'nseyë yë'ë. Ja'nca sëani, mësacua yua jëja recoyo re'huani, mësacua gu'a juchare tënoni, yë'ëna bonë rajjë'n. ²⁰ Yureca, bain anto sa'rona nëcani, bacuana je'njuni achoyë yë'ë. Je'njuni achoni, yë'ëre achani yë'ëna ancocua ja'ancuana cacayë yë'ë. Cacani, bacua naconi te'e bojoguë, bacua naconi aon ainguë, te'e ba'iyë yë'ë. Bacua'ga yë'ë naconi aon ainjën, yë'ë naconi te'e bojojën ba'iyë. ²¹ Yequëcuabi je'o ëñajënna, recoyo quë'rë ta'yejeiye jëja bajë'n. Ja'nca batoca, yë'ëbi bacuare choini, yë'ë naconi yë'ë jëja guëna seihuëna te'e bëani ba'ijë'n mësacuani cayë. Yë'ë'ga güina'ru recoyo ta'yejeiye jëja bani, yë'ë Taita naconi baguë jëja guëna seihuëna te'e bëahuë yë'ë. Ja'nca te'e bëaguëna, mësacua yua yë'ë naconi yë'ë jëja guëna seihuëna te'e bëajën ba'ija'cua'ë. ²² Riusu Espiritubi conguëna, ën cocare baguë bainreba jubëanna quëani saoyë yë'ë. Ja'nca saoguëna, si'a bainbi ganjo banica achani ye'yejë'n." Ja'an cocare Laodicea bain jubëre quëaja'guëna toyani saojë'n, yë'ëre caguë guansebi Jesucristo.

4

La adoración en el cielo

¹ Ja'n'rëbi, guënamë re'otona ëñato, anto sa'ro anconi saose'e'ru baji'i. Ba'iguëna, coneta juiye'ru achoguë, yë'ë ja'anrë achasi'quë, ja'anguëbi yë'ëni coca cabi:

—Ënjo'onna mëijë'n. Jë'te ba'ija'yete më'ëni ëñoza, cabi.

² Caguëna, Riusu Espiritubi yë'ëni guënamë re'otona mëabi. Mëaguëna, ja'nrebi, queruna ëñato, Riusu jëja guëna seihuë baji'i. Ba'iguëna, Riusubi ja'anrute ñuji'i. ³ Ja'nca ñu'iguëbi ai ba'iyë ai go'sijeiguë baji'i. Jaspe, cornalina, ja'an gata go'sijeie'ru ai go'sijeiguëra baji'i. Ra'ña mequë'ga esmeralda gata go'sijeie gan ga'hua'ru Riusu jëja guëna seihuë quëhuijei ga'hua'ra go'sijeiguë baji'i. ⁴ Yequë jëja guëna seihuëan, veinticuatro guëna seihuëan yua Riusu guëna seihuë të'ijeie baji'i. Ba'iguëna, veinticuatro ira ëja bain, pojei can ju'icua, zoa curi maroan tuicua, bacuabi ba jëja guëna seihuëanre ñuë'ë. ⁵ Riusu guëna seihuëna ëñato, mëjo cuye'ru saji'i. Mëjo guruyebi ai jëja achoguë baji'i. Coca caye'ru achoguë baji'i. Majahuëan, te'e ëntë sara samuhuëanbi Riusu guëna seihuë ca'ncorete zëinse'e baji'i. Ja'anhuëan yua Riusu Espiritu sanhuë te'e ëntë sara samucua ba'iyë. ⁶ Riusu guëna seihuë ja'anrëna ëñato, guëna zitara baji'i. Cristalino guëna go'sijeie'ru ai go'sijeira baji'i.

Ja'nrebi, Riusu guëna seihuë gajese'ga ca'ncoñana ëñato, ta'yejeie ba'i hua'na gajese'gacua baë'ë. Ja'nca ba'icuabi ja'anrë ca'nco, yo'je ca'nco si'a ca'ncoña, yua aireba ñaco bahuë. ⁷ Ru'ru ba'iguëbi airu yai ba'iyë'ru baji'i. Yequëbi toro ba'iyë'ru baji'i. Yequëbi bain zia baguëbi baji'i. Yequëbi bain huihue ganhuaguë ba'iyë'ru baji'i. ⁸ Ga ba'i hua'guë yua ganhua cabëan te'e ëntë sara te'ebëanre bahuë. Ai ba'iyë ai ñaco bacuabi si'a ca'ncoña ëñajën baë'ë. Hue'se ca'nco, sa'nahuë ca'nco ñaco bahuë. Bacua yua jo'caye beoye gantajën na'ijajën ñatajaë'ë:

Riusu, Riusu, Riusu

Mai Ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu, yua carajeie beoye si'arën ba'iyë më'ë.

Ru'rureba ba'isirëni si'arën ba'iyë më'ë.

Maire in raija'guëbi si'arën ba'iyë më'ë, gantajën baë'ë.

⁹ Ja'nca ba'icuabi, Riusu carajeie beoye ba'iguëbi yua baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguëna, bacua yua baguëni ai ruiñe ëñajën, baguë ta'yejeiyete go'sijeie cocabi gantajën, baguëni bojojën, surupa cajën baë'ë. ¹⁰ Ba'ijënna, ga gantajën ba'iyebi ba ira ëja bain veinticuatrocuabi Ëjaguë Riusuna gugurini rëanhuë. Baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguë, carajeie beoye si'arën ba'iguëna, ja'nca gugurini rëanni, bacua maroanre rutani, Riusu guëna seihuë ja'anrëna uanni, baguëni gantahuë:

¹¹ Mai Ëjaguë Riusu, më'ë se'gabi ta'yejeie Ëjaguë ba'iyë.

Më'ë yëse'e se'gare si'aye re'huanu jo'caguëna, si'aye ba'iji.

Më'ëni te'e ruiñe ëñajën bañuni.

Më'ëni go'sijeie cocare gantajën, më'ë ta'yejeie poreyete cañuni, gantajën cahüë bacua.

5

El rollo escrito y el Cordero

¹ Ja'nrebi, Riusubi baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguëna, uti pëbë yua baguë jëja ëntë sarare ba'iguëna, ëñahuë yë'ë. Sa'nahuë ca'nco, hue'se ca'nco coca toyase'e baji'i. Te'e ëntë sara samu së'quesiruanbi ta'yese'e baji'i. ² Ja'nrebi, guënamë re'oto yo'o con hua'guë ai jëja ba hua'guëbi nëcaguëna, ëñahuë yë'ë. Ai jëja coca can achoguë baji'i baguë:

—¿Jaroguëbi ba uti pëbë së'quesiruanre ancoye poreguë'ne? Ai ta'yejeie ba'iguëbi ja'anre yo'oye poreji, cabi.

³ Caguëna, guënamë re'oto, yija re'oto, yija sa'nahuë re'oto, si'aruanna cu'eto, ta'yejeie ba'iguë, ba uti pëbë së'quesiruanre anconi ëñañe poreguëbi

beoji. ⁴ Ja'nca beoguëna, ai oë'ë yë'ë. ¿Jaroguëbi ba uti pëbë së'quesiruanre anconi ëñañe poreguë'ne? caguë oë'ë yë'ë. ⁵ Oiguëna, ira ëja bainguëbi yë'ëni cabi:

—Oima'ijë'ën. Judá bainguë, airu yai'ru quë'rë ta'yejeiye jëja baguë, baguë ira taita ba'isi'quë David'ru quë'rë ta'yejeiye Èjaguë, ja'anguëbi baguë je'o ëñacuare senjosi'quë sëani, ba uti pëbë së'quesiruanre ancoye poreji, cabi.

⁶ Caguëna, ja'nrëbi, Riusu jëja guëna seihuë ca'nacorë, gajese'ga ba'i hua'na ba'iru, ira ëja bain ba'iru, bacua jobona ëñato, Riusu Mamaquë, Oveja hua'guë misabëna huani insisi'quë'ru ba'iguë bajji'i. Te'e ëntë sara samu cachoñëa, te'e ëntë sara samu ñacogaña, ja'anre babi. Riusu Espiritu sanhuë si'a bainna saosi'cua te'e ëntë sara samucua, ja'ancua yua ba cachoñëa, ba ñacogaña ba'ë. ⁷ Ja'anguë, Oveja hua'guë huani insisi'quëbi Riusu guëna seihuëna sani, ba uti pëbë Riusu jëja ëntë sarare ba'iguëna, cobi. ⁸ Coguëna, ja'nrëbi, ba gajese'ga ba'i hua'na, ba veinticuatro ira ëja bain, bacuabi Riusu Zin guëon na'mina gugurini rëanhuë. Ja'nca rëanjën, ga ba'iguëbi arpate huaijën, ma'ña guënje re'co zoa curi ro'rohuëanna bu'iyë bahuë. Ja'an ma'ña guënje re'co yua Riusu bainreba uajjën ba'ise'e bajji'i. ⁹ Ja'anre bajjën, bacuabi mame gantaye gantajjën ba'ë:

Më'ë yua Ta'yejeiye Èjaguë sëani, më'ëbi ba uti pëbëte coní, ba së'quesiruanre ancoye poreyë.

Më'ë yua huani senjosi'quëbi bain jucha ro'ire junni tonni, Riusu bainre bacuare mame re'huahuë.

Si'a bain jubëan, si'a bain coca cacua, si'a bain te'e ba'icua, si'a re'oto bain ba'icua, si'acuare cu'eguë, më'ë yësi'cuare cuencueni Riusu bainre bacuare re'huahuë më'ë.

¹⁰ Riusu pairi sanhuë baguëte concua, ai ba'i jubë ba'icua bacuare re'huani bahuë më'ë.

Ja'ancuabi si'a bain yija ba'icua guansejën ba'ija'cua'ë, gantajjën cahuë.

¹¹ Gantajjën cajëna, ja'nrëbi, Riusu jëja guëna seihuë, ta'yejeiye ba'i hua'na ba'iru, ira ëja bain ba'iru, ja'anruna ëñani achato, guënamë re'oto yo'o con hua'na ai ba'i jubë, quë'rë millón ba'icua ¹² ën cocare si'a jëja achojën, te'e cahuë:

Riusu Zin, Oveja huani misabëna insisi'quë'ru ba'iguëbi, ja'anguëbi mai ta'yejeiye Èjaguë'bi ba'iji.

Ja'anguëbi Riusu ta'yejeiye ba'iyë'ru ba'iyë poreji.

Si'aye masiguë ba'ija'guë.

Quë'rë ta'yejeiye recoyo jëja baguë ba'ija'guë.

Si'acuabi baguëni jo'caye beoye te'e ruiñe ëñaja'bë.

Quë'rë ai ba'iyë ai go'sijeiyë ba'ija'guë.

Si'acuabi baguëni recoyo cajën bojoja'bë, cahuë.

¹³ Ja'nrëbi, se'e achato, si'a guënamë re'oto ba'icua si'a yija re'oto ba'icua, si'a yija sa'nahuë re'oto ba'icua, si'acuabi ën cocare te'e cajën ba'ë:

Mai Èjaguë Riusu baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguë, baguë Zin naconi, bacuani re'oye cajën bojojën bañuni.

Bacuani te'e ruiñe ëñajjën bañuni.

Bacua go'sijeiyë, bacua recoyo jëja baye, ja'anre ai ba'iyë ai quëani achojën, caraye beoye si'arën cañuni, cahuë.

¹⁴ Cajëna, ba ta'yejeiye ba'i hua'na gajese'gacuabi:

—Ja'nca yo'oñu! cahuë.

Cajëna, ba ira ëja bain venticuatrocuabi gugurini rëanni, mai Ëjaguë carajeiye beoye ba'iguëna, baguëni ai bojojën baë'ë.

6

Los siete sellos

¹ Ja'nrëbi, Riusu Mamaquë, mai gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'quëbi së'queni tayosirute te'erute ancoguëna, ëñahuë yë'ë. Ancoguëna, ba gajese'ga ba'i hua'na te'eguëbi:

—¡Raijë'ën! cabi.

² Caguëna, yë'ëbi sani ëñato, caballo hua'guë pojeiguë ba'iguëna, bainguëbi tuiguë, chao perebëte ze'enguë raji'i. Rani, ëja bain marote baguëna insijëna, ai ta'yejeiye ba'iguëbi ba je'ore huaiguë saji'i.

³ Saiguëna, ja'nrëbi, Riusu Mamaquëbi, samu ba'i së'queni tayosirute ancoguëna, ja'anru ba'i hua'guë samu ba'iguëbi:

—¡Raijë'ën! caguëna, achahuë yë'ë.

⁴ Achani, ja'nrëbi ëñato, yequë caballo hua'guë majeiñereba ba'iguëbi raji'i. Raiguëna, jai guerra hua hua'tire ba tuiguëna insihuë. Insijën, Më'ë yua si'a yija bainna sani bacua yua sa'ñeña huani senjoja'bë caguë, bacuani sa'ñeña je'o ba güesejë'ën, cahuë.

⁵ Cajëna, ja'nrëbi, Riusu Mamaquëbi samute ba'i së'queni tayosirute ancoguëna, ja'anru ba'i hua'guë samute ba'iguëbi:

—¡Raijë'ën! caguëna, achahuë yë'ë.

Achani, ja'nrëbi, ëñato, yequë caballo hua'guë zijequë ba'iguëbi raji'i. Raiguëna, ba tuiguëbi aon reo macare ze'enguë baji'i. ⁶ Ja'nca ze'enguëna, yequëbi yua gajese'ga ba'i hua'na jobo ba'iyë'ru coca cani achobi:

—Trigo aonre coye yëtoca, te'e kilo yua te'e denario so'core ro'ijë'ën. Cebada aonre coye yëtoca, samute kilo te'e denario so'core ro'ijë'ën. Hui'yabe, bisi ëye jo'cha, ja'anre huesoye beoye ba'ijë'ën, cani achobi, aon gu'ana ju'iñe quëase'e sëani.

⁷ Cani achoguëna, ja'nrëbi, Riusu Mamaquëbi gajese'ga ba'i së'queni tayosirute ancoguëna, ja'anru ba'i hua'guë gajese'ga ba'iguëbi:

—¡Raijë'ën! caguëna, achahuë yë'ë.

⁸ Achani, ja'nrëbi ëñato, yequë caballo hua'guë, mini huesësi'quëbi raji'i. Raiguëna, ba tuiguëbi Junni Huesësi'quë hue'ebi. Junni huesësi'cuabi baguë yo'je be'tejën raë'ë. Raijëna, bacuani guansejën cahuë:

—Mësacua yua yija re'otona sani, bain hua'na, gajese'ga parte ba'i jubëni huani senjojë'ën. Guerra hua hua'tibi, aon gu'ayebi, raubi, airu hua'i hua'na naconi, ja'anbi bacuani huani senjojë'ën, guansejën cahuë.

⁹ Cajëna, ja'nrëbi, Riusu Mamaquëbi te'e ëntë sara ba'i së'queni tayosirute ancoguëna, misabë yijacuana ëñato, Riusu bainreba huani senjosi'cua bacua reconoa baë'ë. Riusu cocarebare, Riusu ba'iyete, ja'anre quëani achojën ba'isi'cuare sëani, bainbi bacuani huani senjohuë. ¹⁰ Ja'nca huani senjorena, bacuabi yua Riusuni si'a jëja senni achahuë:

—Ëjaguë Riusu Ta'yejeiyereba ba'iguë, jucha beoguë, te'e ruiñe ba'iguë, më'ëni coca señë. Ro bainbi yëquënanani huani senjorena, ¿më'ë quejeito bacuani bënni senjoguë'ne? ¿Quejëi zoe yuta ëjoguë'ne? senni achahuë.

¹¹ Senni achajëna, pojei cañate bacuana insini, ën cocare bacuani quëahuë: —Yuta rëño ñësebë se'ga oiye beoye ëjojën ba'ijë'ën. Mësacua yua huani senjosi'cua ba'ijëna, yequëcua mësacua bain Riusuni te'e concua, bacuabi güina'ru huani senjosi'cua ba'ija'cuaë. Bacua ju'inja'ñe yua Riusu cuen-cuese'e sëani, ja'anrën tëca ëjojën ba'ijë'ën, quëahuë.

¹² Quëajëna, Riusu Mamaquëbi te'e ëntë sara te'eyo së'queni tayosirute ancoguëna, queruna ëñato, yija re'otobi ai jëja ñu'cuebi. Ënsëguëbi na'i raoguë, zijej can'ru runji'i. Ñañaguëbi zie can'ru ba'iyë majequë runji'i. ¹³ Ma'chocoan'ga guënamë re'otore së'jïën, yijana tonni carajaë'ë. Juinja higo uncue jëja tutubi tonni senjoñe'ru, tonni carajaë'ë. ¹⁴ Guënamë re'oto si'a re'oto yua te'e jëana n'queni saoni carajaji'i. Si'a cubëan, si'a juboan, yua quë'ñeni senjose'e baji'i. ¹⁵ Ja'nca ba'iguëna, si'a yija re'oto ëja bain, bain ta'yejeiye ëjacua, soldado ta'yejeiye ëjacua, bonse ëjacua, jëja bacua, yo'o yo'oye zeansi'cua, preso etosi'cua, si'acuabi huaji yëjën, cu re'oto gata gojeñana cacani gatihuë. ¹⁶ Gatini, gata re'otona coca güijën cahuë:

—Yëquënana tonni ta'pijë'ën. Riusu yua baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguëbi yëquënani ëñama'ija'guë cajën, baguë Mamaquëbi yëquënani bënni senjoma'ija'guë cajën, ja'nca tonni ta'pijë'ën, senni achajën ba'iyë bacua. ¹⁷ Bacua si'a jëja bënni senjojei umuguse yuara ti'anse'e sëani, çjarocuabi nëceni ënseye poreye'ne? güijën cahuë.

7

Los señalados de las tribus de Israel

¹ Ja'nrebi, yija ca'ncoña, gajese'ga ca'ncoñana ëñato, guënamë re'oto yo'o con hua'na gajese'gacuabi nëcahuë. Gajese'ga ca'ncoñabi tutu ëaye ba'iguëna, guënamë re'oto yo'o con hua'nabi të'hueni ënsehuë. Yija, jai ziaya, si'a sunqui, ja'anna tutuye beoye ba'ijë'ën cajën, tuture të'hueni ënsehuë. ² Ënsejënna, yequë yo'o con hua'guëbi ënsëguë etajei ca'ncobi mëiguëna, ëñahuë yë'ë. Mai ta'yejeiye Ëjaguë së'que maca, ja'anre babi. Ja'nca baguëbi yua ba yo'o con hua'na gajese'gacua, yijana, jai ziayana ja'si yo'oye porecua, ³ ja'ancuani si'a jëja guanseguë cabi:

—Mësacua yua yija, jai ziaya, si'a sunqui, ja'anre yuta ja'siye saoma'ijë'ën. Ru'ru, mai Riusu bainreba baguëre concuani bacua të'ribëanna së'queye ba'iji, guanseguë cabi.

⁴ Caguëna, ja'nrebi, Israel bain jubëan si'a jubëan ba'icuabi cuencueni së'quesi'cua ba'ijëna, bacua número cuencuese'ere achahuë yë'ë. Ciento cuarenta y cuatro mil yua së'quesi'cua baë'ë. ⁵ Judá jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. Rubén jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. Gad jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. ⁶ Aser jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. Neftalí jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. Manasés jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. ⁷ Simeón jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. Leví jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. Isacar jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. ⁸ Zabulón jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. José jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë. Benjamín jubë së'quesi'cua yua doce mil baë'ë.

La multitud vestida de blanco

⁹ Ja'nca ba'ijëna, ja'nrebi, queruna ëñato, yequëcua, ai ba'i jubë bain baë'ë. Bacua númerote ai ëama'iñereba cuencueye poremaë'ë. Si'a yija re'otoña ba'icua, si'a bain jubëan ba'icua, si'a re'oto bain tin coca cacua, si'a te'e huë'e bain ba'icua, ja'an baë'ë. Ja'nca ba'icuabi Riusu jëja guëna seihuë, baguë Mamaquë ba'iru, ja'anrute nëcajën, pojei cañara ju'ijën, ju'care bajën, ¹⁰ si'a jëja te'e cani achohuë:

Mai Ējaguē Riusu yua baguē jēja guēna seiuhuēte ñu'iguē, baguē Mamaquē, mai gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'que'ga, bacua se'gabi bainre tēani baye poreyē, cani achohuē.

¹¹ Cani achojēnna, anje hua'na si'acuabi, Riusu jēja guēna seihuē tē'ljeiye, ba ira ēja bain tē'ljeiye, ba gajese'ga ba'i hua'na tē'ljeiye nēcajēn, yua Riusu jēja guēna seihuē ja'anrēna gugurini rēanni, baguēni bojojēn, ¹² baguēni cahuē: ja'nca yo'oye poreyē!

Mai Ējaguē Riusuni re'oye cajēn bojoñu.

Baguē go'sijeiye ba'iyē ai ba'iyē ai re'oye cañu.

Baguē masiyete ai ro'tajēn baguēni bojojēn bañu.

ja'nca yo'oñuni! cahuē.

¹³ Cajēnna, ja'n'rēbi, ira ēja bain ba'icua te'eguēbi yē'ēni coca senni achabi:

—¿Ja'an bain pojei caña ju'icua, gue bain'ne? ¿Jarobi ti'anre'ne? senni achabi.

¹⁴ Senni achaguēna, yē'ēbi:

—Mē'ēbi masiyē, ējaguē, sehuohuē yē'ē.

Sehuoguēna, baguē quēabi:

—Yua si'a re'oto carajeirēn ba'iguēna, bainbi ai ba'iyē ai ja'siye ai yo'ojēnna, Riusubi ja'ancuani tēani babi. Bacua caña yua si'si caña ba'iguēna, Riusu Mamaquē, baguē zie jañuni tonse'ena zoajēnna, pojei caña re'oye zoasi cañara runji'i.

¹⁵ Ja'nca ba'icuaabi Riusu jēja guēna seihuēna ti'ansi'cua ba'iyē.

Riusu huē'ere ba'ijēn, Riusu yo'ore jo'caye beoye conjēn, na'ijajjēn ñatajajjēn ba'iyē.

Ba'ijēnna, ta'yejeiye Ējaguē Riusubi bacua naconi jo'caye beoye si'arēn ba'iguē, bacuani ai oiguē conguē ba'iji.

¹⁶ Ja'nca conguēna, bacua yua se'e aon gu'ana ju'inma'iñē.

Gare se'e oco ēana ju'inma'iñē.

Bacua yua gare se'e gue ēnsē uye beoye ba'iyē.

Gare se'e ja'su ju'iñe beoye ba'iyē.

¹⁷ Riusu Mamaquēbi Riusu jēja guēna seihuē ba'irute ba'iguēbi yua oveja hua'nani conni cuiraye'ru bacuani re'oye conni cuiraji.

Ja'nca conguēbi bacuare saguē, bain huajjēreba huajjē oco gojeña, bacua uncuye ba'iruanre bacuani ēñoji.

Ēñoguēna, Riusu'ga bacua oijēn zēse'e beoru zoani gare tēnoji.

Ja'nca tēnoguēna, gare se'e oiye beoye ba'iyē bacua, quēabi ba ira ēja bainguē.

8

El séptimo sello y el incensario de oro

¹ Ja'n'rēbi, Riusu Mamaquēbi ba te'e ēntē sara samu ba'i sē'queni tayosirute ancoguēna, Riusu ba'i jobo si'a jobobi jobo hora ba'iyē yua caye beoye baē'ē.

² Ba'ijēnna, ja'n'rēbi, anje hua'na te'e ēntē sara samucuabi Riusu jēja guēna seihuē ja'anrēte ba'ijēnna, conetahuēan te'e ēntē sara samuhuēanre bacuana insihuē. ³ Ja'n'rēbi, yequē anje yua zoa curi ro'rohuēte baguēbi yua misabē ca'ncona nēcani baji'i. Ba'iguēna, ma'ña guēnje re'co ai ba'iyete baguēna insihuē, si'a Riusu bainreba ujaye naconi ca'nquese'ere. Insijēnna, anjebi bacua uajjēn ba'iyē naconi ca'nqueni, ba misabē, zoa curi misabē Riusu jēja guēna seihuē ja'anrēte ba'iguēna, ja'anruna tēoni jumubi. ⁴ Ja'nca jumuguē, ma'ña guēnje re'co yua Riusu bainreba ujaye naconi ca'nquaguē, ba picore mēoguēna, Riusubi ēñani bojobi. ⁵ Bojoguēna, ja'n'rēbi, anjebi ba misabē toare

inni, ba ro'rohuëna bu'iyë ayani, yija re'otona senjoni tonbi. Tonguëna, mëjobi ai guruye ai jëja achobi. Mëjo jue'neñe'ga ai jëja achobi. Yija'ga ai jëja ñu'cuebi.

Las trompetas

⁶ Ja'nrëbi, te'e ëntë sara samu anje hua'na bacua te'e ëntë sara samu conetahuëanre bajën, bahuëanre jui bi'rahuë.

⁷ Te'e anje ru'ru juiguëbi baguë conetate juiguëna, ja'nrëbi, oco garase'e, toa, zie, ja'an naconi ca'nguese'e yua oco to'ine'ru tonji'i. To'inguëna, si'a yija samute macaña ba'iyë te'e ru'ru uni si'abi. Si'a sunquiñëa samute macaña ba'iyë te'e ru'ru uni si'abi. Si'a tayahuëan beoru uni si'abi.

⁸ Ja'nrëbi, yequë anje samu ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, ja'nrëbi, ai ba'i cubë toa zëinse'e'ru ba'iyë yua jai ziayana senjoni reöse'e baji'i. ⁹ Ja'nca ba'iguëna, si'a ziaya samute macaña ba'iyë te'e ru'ru yua zie'ru runji'i. Ziaya hua'i hua'na samute macaña ba'iyë te'e ñësebë ba'icuabi junni huesëni carajaë'ë. Jai ziaya yoguan samute macaña ba'iyë te'e ñësebë ba'iyë yua huesëni carajaji'i.

¹⁰ Ja'nrëbi, yequë anje samute ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, ja'nrëbi, ma'choco ai ba'ico guënamë së'icobi jai toa tëcabë zëinse'e'ru yijana to'in mejji'i. Ziayaña, oco gojeña, samute macaña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyena to'in mejji'i.

¹¹ Ja'an ma'choco yua Bu'jusiñë hue'ebi. Ja'nca hue'eguëna, ziayaña, oco gojeña samute macaña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyë yua bu'ju ze'co'ru runji'i. Ruinguëna, ai sënje re'co sëani, ai ba'i jubë bainbi uncuni junni huesëhuë.

¹² Ja'nrëbi, yequë anje gajese'ga ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, ënsëguë yua samute macaña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyë yua te'e jëana na'i raobi. Ba miañë yua samute macaña ba'iyë te'e ru'ru ba'iyë'ru ta'yejeiye miamaji'i. Umuguse, ñami, ja'an yua güina'ru ta'yejeiye miamaji'i.

¹³ Ja'nrëbi, guënamë re'otona ëñato, bain huihuebi jobo re'oto ganhuaguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi ai jëja achoguë cabi:

—¡Yija ba'icuare ai huani jo'caye ba'iji! ¡Yequë anje sanhuë samutecuabi coneta juijënna, gu'aye se'ga, gu'aye se'ga ba'iji bainre! achoguë cabi.

9

¹ Ja'nrëbi, yequë anje, te'e ëntë sara ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, yuara yequë ma'choco guënamë re'otona së'iguëbi yijana to'in mejji'i. To'in meguëna, ba rëi goje anco ëjaguëre ba ma'chocote re'huahuë. ² Re'huajënna, baguë yua ba rëi gojere ancoguëna, ai ba'i picobëbi huëji'i. Jai toabo huëiye'ru huëni, ënsëguëte na'oni, si'a re'oto pico huëni, na'ini huesëbi. ³ Ja'nca huesëguëna, ja'nrëbi, bu'nsu hua'nabi ba picobi yijana toën'ë. Ja'nca to'inni ba'ijën, buni hua'na totaye'ru bainni totaye porehuë. ⁴ Porejënna, Riusu anje hua'nabi bacuani coca cajën guansehuë:

—Tayahuëan, juiñja sahuaña, sunquiñëa, ja'anre gu'aye yo'oma'ijjë'ën. Bain hua'na, Riusu së'quema'isi'cua, të'ribëna së'quema'isi'cua, ja'ancia se'gani ja'si yo'ojajjë'ën, cajën guansehuë. ⁵ Te'e ëntë sara ñañaguëanbi bainni ja'si yo'oye porehuë. Bainni huani senjomaë'ë. Bacua totayebi bainni ja'si yo'ojën baë'ë. Buni totaye'ru totajën, bainni ai ba'iyë ai ja'si yo'ohuë.

⁶ Ja'nca totajënna, ja'anrën ti'anguëna, bainbi Junni huesëja'ma cacuata'an, junni huesëye beoye ba'ija'cua'ë. Bacua junni huesëyete cu'ecuata'an, junni huesëye gare porema'ija'cua'ë.

⁷ Ba bu'nsu hua'nare cato, yua caballo hua'na guerra huaye re'huasi'cua ba'iyë'ru ëñohuë. Zoa curi maroan ba'iyë'ru yua bacua sinjobëanre tuji'i. Bacua zia yua bain zia ba'iyë'ru ëñohuë. ⁸ Bacua raña yua romi hua'na rañaba

ba'iyeru bahuë. Bacua gunjiñëa yua airu yai gunji'ru ba'iyeru bahuë. ⁹ Bacua hua'i so'co yua guëna so'co ba'iyeru bacua coribate bahuë. Bacua ganhua cabëanbi ganhuato, yua ai ba'i jubë caballo hua'na guerra hua yoguan ai besa saye'ru achohuë. ¹⁰ Bacua incoñoare cato, buni incoñoa'ru ba'iyeru bahuë. Bacua inco na'mibi bainre totato, te'e ëntë sara ña'ñaguëan bainni ja'si yo'oye porehuë. ¹¹ Bacua ta'yejeiye ëjaguë yua ba anje hua'guë, ba rëi goje ëjaguë, ja'anguëbi ba'iji. Hebreo cocabi cato, Abadón hue'ëji. Griego cocabi Apolión hue'ëji.

¹² Yureca, ru'ru huani jo'case'e yua si'ase'e ba'iji. Yuta samu huani jo'caye caraji.

¹³ Ja'nrebi, yequë anje te'e ëntë sara te'e ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, Riusu zoa curi misabëna achato, ba gajese'ga cachofëa ba'irubi ¹⁴ ba anje te'e ëntë sara te'e ba'iguë, coneta baguë, ja'anguëni coca cani achobi:

—Anje hua'na gajese'gacuabi ba jai ziaya Eufrates casiya, ja'an ziaya yëruhuate preso gueonsi'cua ba'iyë. Ja'nca ba'ijëna, bacuare jo'chini etojë'ën, cani achobi.

¹⁵ Ja'nca cani achoguëna, ba anje hua'na yua bacua etojai umuguse, bacua etojai ña'ñaguë, bacua etojai tëcahuë, ja'an etojairëne ëjojën ba'icua se'ani, yurera si'a bain samute macaña ba'iyeru te'e ru'ru huani senjojë'ën caguë, bacuare etobi. ¹⁶ Etoguëna, bacua soldado hua'na caballo tuicua cuen-cuejënna, bacua número achahuë yë'ë. Samu cien millonbi guerra huajën saë'ë.

¹⁷ Ja'nca sajjënna, yë'ëbi guënamë toya ëñahuë. Ba caballo tuicua yua guëna canre bacua coribana ta'yesi'cua baë'ë. Bacua guëna canre cato, toa'ru majeiñe, azurujeiye, së'ñojeiñe, ja'an'ru baji'i. Caballo hua'na'ga bacua sinjobë yua airu yai sinjobë sa'ñesi'cua ba'ijën, toa, pico, ju'ju sëñe, ja'anre bacua yi'obobi sëcojën saojën saë'ë. ¹⁸ Ja'nca sëcojën, toa, pico, ju'ju sëñe, ja'anbi samute raure bainna uanjën, samute macaña ba'iyeru te'e ru'ru bain ru'ru huani senjohuë. ¹⁹ Bacua yi'obobi huani senjojën, bacua inco na'mi'ga ja'anbi bainni ai ja'si yo'ohuë. Bacua incoyore cato, aña hua'na ba'iyeru baë'ë. Aña sinjo re'huani, bainni cuncujën, ja'si yo'ohuë. Ja'nca bainre huani senjohuë.

²⁰ Huani senjojënna, bain hua'na huaima'isi'cua, ba rauna ju'inma'isi'cua, ja'ancuabi bacua gu'a juchare yo'oye gare jo'camaë'ë. Bacua gu'a huati hua'ini bojoye jo'camaë'ë. Bacua imageña te'ntose'e, zoa curi, plata, bronce, gata, sunqui, ja'anbi te'ntose'e, ñaco ëñañe, ganjo achaye, guëonbi ganiñe, ja'an porema'ñereta'an, bacuabi yuta bacua imageñana gugurini rëañe gare jo'camaë'ë. ²¹ Bacua gu'a jucha yo'oye, bainre huani senjoñe, ëco toya ëñañe, yai bain yo'oye'ru yo'oye, ëmëcua romicua sa'ñeña yahue bani a'ta yo'oye, bonsere jiañe, ja'anre yo'oye gare jo'camaë'ë.

10

El ángel con el rollito escrito

¹ Ja'nrebi, guënamë re'otona ëñato, anje hua'guë ai ta'yejeiye jëja baguëbi picobëja'an gaje raji'i. Ra'ña mequë yua baguë sinjobë ëmëje'en rejji'i. Baguë zia yua ënsëguë ma'ñoñe'ru miabi. Baguë guëoña yua toa zëinsi guëoña baji'i. ² Ja'nca ba'iguëbi uti pëbë choa pëbë ancose'ere baguë, gajebi. Gajeni, baguë jëja guëonbi jai ziayana nëcaguë, baguë ari guëonbi yijana nëcabi. ³ Nëcani ja'nrebi, airu yai güiye'ru ai jëja cani achobi. Cani achoguëna, ja'nrebi mëjo gurucua te'e ëntë sara samucuabi coca guruni achohuë. ⁴ Ja'nca guruni

achojëna, ba te'e ëntë sara samucua coca guruse'ere utina toya bi'rahuë yë'ë. Toya bi'raguëna, guënamë re'otobi yë'ëni coca cani achobi:

—Mëjo gurucua ba te'e ëntë sara samucua bacua coca guruse'ere toyama'ijë'ën. Ja'anre yahueñu, cani achobi.

⁵ Cani achoguëna, ja'nrëbi, ba anje hua'guë jai ziaya, yija nëcaguëbi baguë jëja ëntë sarare ëmëje'ena huëani, ⁶ mai ta'yejeiye Ëjaguë Riusu, carajeiye beoye ba'iguë, si'a yija, si'a ziaya, si'a baruan ba'i hua'na, si'ayete re'huanu jo'casi'quë, ja'anguëni si'a jëja ujaguë cabi:

—Quë'rë zoe ëjoma'ifnu. ⁷ Anje hua'guë te'e ëntë sara samu ba'iguëbi baguë conotate juija'guë. Juiguëna, më'ë yahue masini cuencuese'e, më'ë ira conjën raosi'cuani ëñoni jo'case'e, carajeirën ba'ija'ye, ja'anre yurera yo'oni ëñojë'ën, Taita, ujaguë cabi. ⁸ Caguëna, ja'nrëbi, guënamë re'otobi yë'ëni se'e cani achobi:

—Ba anje hua'guë jai ziaya, yija nëcaguëna sani, baguë uti pëbë ancose'ere baguëna cojë'ën, cani achobi.

⁹ Cani achoguëna, yë'ë yua ba anjena sani, baguë uti pëbë insiye sen'ë. Senguëna, baguë yua yë'ëni coca cabi:

—Yë'ë pëbëte conu ainjë'ën. O'a baya hua'i sëñe'ru hua'i sëñeta'an, më'ëbi rëonni tējiguëna, ai sënjehe ba'ija'guë'bi, caguë quëabi.

¹⁰ Quëaguëna, ba uti pëbëte anjena conu aën'ë. Ainguëna, yë'ë yi'obote ba'iguë, o'a baya hua'i sëñe'ru ai hua'i sënbi. Ja'nrëbi, rëonni tējini, ai sënje yacahuë baye'ru runji'i. ¹¹ Ruinguëna, ja'nrëbi, anje sanhuëbi yë'ëni ñaca yihuojën cahuë:

—Riusu cocarebare yua se'e bainni quëani achojaijë'ën. Bain jubëan ba'iyë, tin bain ba'iyë, si'a re'oto coca cacua ba'iyë, rey ëjacua ba'iyë, ja'ancua ba'iyete ai ba'iyë bainni quëani achojaijë'ën, cahuë.

11

Los dos testigos

¹ Cani ja'nrëbi, cuencue təcabëte inni, yë'ëna insini cahuë:

—Huëni, Riusu huë'ena sani, ba huë'ere cuencuejë'ën. Si'a huë'ë, misabë, baru gugurini rëincua, ja'anre cuencuejë'ën. ² Huë'e hue'se ca'ncore cuencuema'ijë'ën, si'a gu'a bain ba'ija'ru sëani. Bacua yua si'a re'oto bainbi rani, Riusu huë'e jobo Jerusalén casi jobore ai gu'a hui'ya taonni huesoja'cua'ë. Cuarenta y dos ña'ñaguëanbi ba'ijën, ja'nca yo'oja'cua'ë. ³ Yo'ojëna, yë'ë ëñoñete ëñani quëani achojaicua, samucua, costal caña ju'icua, bacuare cuencueni saoyë. Mil doscientos sesenta umuguseñabi ja'nca ju'ijën, yë'ë cocare quëani achojën ba'ija'ë, cahuë.

⁴ Ja'an samucua yua ba samu olivoñëa, ba samu majahuë se'nquehuëan, ja'an ba'iyë. Mai Ëjaguë Riusu yijare re'huanu jo'casi'quë, ja'anguë naconi ba'iyë. ⁵ Je'o bacuabi bacuani ja'si yo'oye ro'tatoca, toare sëcojën, bacuani ëoni si'ayë. Bacuani ja'si yo'oye ro'tacua yua ja'nacara'ru huani senjosi'cua ba'iyë. ⁶ Ja'an samucuabi yëtoca, mai quëani achojai umuguseñabi ocoye beoye ba'ija'guë cajën, oco ca'niñete tēhuoni ënseye poreyë. Ziayañare'ga ziere re'huaye poreyë. Si'a raure bacua yëse'e'ru bainni uañe poreyë bacua. ⁷ Ja'nrëbi, Riusu cocarebare quëani achoni tējijëna, ba ge'aguëreba, ba rëi gojera ba'iguëbi yua ba gojebi eta mëni, ba samucuanu je'o baguë, bacuani huani senjosi. ⁸ Huani senjoguëna, ju'insi'cuabi ba jai huë'e jobo ma'are uën'ë. Recoyo cocabi cato, Sodoma, Egipto, ja'an casi jobo, mai Ëjaguë crusu sa'cahuëna reosiru, ja'an ba'iji. ⁹ Ju'insi'cuabi uinjëna, si'a bain jubëan,

si'a tin coca cacua si'a re'oto bain, ja'an ba'icubabi samute umuguseña jobo, bacuani quëquësi ñacobi jia'nani ëñañë. Yequëcubabi bacuare tañe ro'tatoca, ënseyë. ¹⁰ Ba samucubabi Riusu cocarebare quëani ahojënna, si'a yija bainbi recoyo ai sa'ntijën ai oisi'cua baë'ë. Ja'nca sëani, bacua ju'inse'ere bojojën, fiesta yo'ojën, bonsere sa'ñeña ro insijën ba'iyë. ¹¹ Ja'n'rëbi, samute umuguseña jobo ba'iguëna, Riusubi bacuana sëconi saoguëna, bacuabi go'ya rani nëcahuë. Ja'nca nëcajënna, si'a bain ëñacuabi ai quëquë huesësi'cua baë'ë. ¹² Ba'ijënna, guënamë re'otobi go'ya raisi'cuani ai jëja coca cani achobi:

—Ënjo'onna mëijë'ën, cani achobi.

Cani achoguëna, je'o bacuabi ëñajënna, ba samucubabi pico can naconi guënamë re'otona më'ë. ¹³ Mëijënna, ja'ansirën yijabi ai jëja ñu'cuebi. Ñu'cuguëna, huë'e jobo décima parte ba'iyebi tantani si'abi. Bain hua'na siete mil ba'icubabi, yija ñu'cuguëna, huajë junni carajaë'ë. Junni carajatená, bain ba'ijën ju'inma'isi'cuabi ai quëquë huesësi'cua, guënamë re'otona ëñani, Riusu ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë cahuë. ¹⁴ Yureca, samu ba'iyë huani jo'case'e yure si'ase'e ba'iji. Yuta te'e huani jo'caye caraji.

La séptima trompeta

¹⁵ Ja'n'rëbi, anje hua'guë, te'e ëntë sara samu ba'iguëbi baguë conetate juiguëna, guënamë re'oto ba'icubabi ai jëja cani achohuë:

Yureca, mai Ëjaguë Riusubi, baguë Raosi'quëreba Ba'iguë, Cristo hue'eguë naconi, bacuabi yua si'a bain ëjacuare quë'ñeni, si'a yijare bajën, carajeiye beoye si'arën guansejën ba'iyë, cani achohuë.

¹⁶ Cani ahojënna, ira ëja bain venticuatrocuá, bacua jëja guëna sei-huëanre ñu'icubabi yua Riusu guëon na'mina gugurini rëanni, baguëni bojojën, ¹⁷ baguëni cahuë:

Mai quë'rë ta'yejeiye Ëjaguë Riusu, ru'rureba ba'isirëni si'arën ba'iguë, gare carajeiye beoye ba'iguëna, më'ëni bojojën, më'ëni surupa cajën ba'iyë. Yureca, më'ë ta'yejeiye poreguëbi si'a bainni guanse bi'raguëna, yëquëni bojojën, më'ëni surupa cayë.

¹⁸ Si'a re'oto bainbi bëinjën, më'ëni je'o bacuareta'an, më'ëbi bacuare bënni senjoguë raë'ë.

Bain gu'a juchare ëñaguë, ju'insi'cua ba'icuata'an, bacua bënni senjoñete huo'hueni tonguë raë'ë.

Më'ëre yo'o concua, më'ë ira bain raosi'cua, më'ë bainreba si'acuana më'ë premio bayete huo'hueni insiguë raë'ë.

Ëja bain, yo'o yo'oye zeansi'cua, si'acua më'ë ta'yejeiye ba'iyete si'a recoyo ro'tajën bojojën ba'itoca, yureca më'ë premio bayete bacuana huo'hueni insiyë më'ë, cahuë.

¹⁹ Cajënna, ja'n'rëbi, Riusu huë'e guënamë re'oto ba'i huë'e yua ancosi huë'e bají'i. Ba'iguëna, ja'n'rëbi, sa'nahuërebana ëñato, Riusu coca jia'nose'e, baguë guansení jo'casi coca bají'i. Ba'iguëna, ja'n'rëbi, mëjo jue'neñe, mëjo guruye, ja'anbi ai jëja yo'oni ai ba'iyë ai achobi. Yija ñu'cueye, oco garase'e ai jëja to'íñe, ja'an'ga bají'i.

12

La mujer y el dragón

¹ Ja'n'rëbi, mëñe ëñato, guënamë toya yua yë'ëni ëñose'e bají'i. Romigobi ënsëguë naconi ganosi'co'ru baco'ë. Ñañaguë yua bago tumusi'co baco'ë. Bago maro tuise'e yua si'a sara samu ma'chocooan naconi re'huase'e bají'i.

² Zinbë ba'igo yua të'ya rai ëaye ba'igore ai ba'ie ai ja'siguëna, ai yo'ogo ai oigo baco'ë. ³ Ja'nrebi, yequë guënamë toya ja'ansirën yë'ëni ëñobi. Aña pëquë majequë ai jaiguë'bi baji'i. Ba'iguëbi te'e ëntë sara samu sinjobëan, si'a sara cachoñëa, ja'anre babi. Te'e ëntë sara samu guëna maroan yua baguë sinjobëanre tujji'i. ⁴ Baguë incobabi yoguë, ma'chocoan guënamë re'otore së'icoan, samute maca'na ba'ie te'e ru'ru yijana tonni senjobi. Ja'nca ba'iguëbi ba romigo ba'irute ba'iguë, Bago zinre të'ya raigona, baguëte anza caguë ëjobi. ⁵ Èjoguëna, ëmëguëte të'ya raco'ë. Si'a re'oto bainre ai ba'ie ai bënni senjoguë guanseja'guë, ja'an ba'ija'guëte të'ya raco'ë. Të'ya raigona, Riusu yua baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguëbi yua ja'ansirën baguëte tëani, mëani babi. ⁶ Ja'nca baguëna, ba romigobi yua bain beo re'otona huë'huë sani, Riusu re'huacaisiruna gatijaco'ë. Mil doscientos sesenta umoguseñabi, Riusubi cuiraguëna, bago aonre coní aingo baco'ë.

⁷ Ba'igona, ja'nrebi, guënamë re'oto ba'icuabi guerra huaye huëohuë. Guënamë re'oto yo'conca jubë ëjaguë Miguel hue'eguë, baguë anje sanhuë concua naconi, bacuabi yua aña pëquëni je'o bajën, baguëni guerra huahuë. Huajëna, aña pëquë, baguëre concua naconi, bacua'ga te'e huahuë. ⁸ Huajëna, quë'rë jëja bajën, aña pëquë jubëni huani tonhuë. Tonjëna, guënamë re'oto ba'iru gare beobi aña pëquë. ⁹ Ja'nca beoguë, ru'rureba ba'isirëni ba'iguë, aña casi'quë, si'a bainre coquesi'quë, Zupai huati, Satanás, ja'an hue'eguëbi ba'iguëna, baguë, baguë coquejën concua naconi, bacuare yua yijana tonni senjohuë.

¹⁰ Senjojëna, ja'nrebi, guënamë re'otobi ai jëja cani achobi:

Yureca, mai Ta'yejeiye Èjaguë Riusu, maini tëani baguëbi gare carajeiye beoye mai Èjaguë'ru si'arën bëaguë ba'iji.

Baguë Cristo Raosi'quëreba ba'iguë'ga baguë naconi Èjaguë'ru te'e bëaguë ba'iji.

Ja'nca ba'ijëna, zupai huatibi Riusuna sani, mai ba'ie, Riusu bainrebare gu'aye caguë, Gu'aye yo'oye se'ga ba'iyë caguë, jo'caye beoye ro coqueguë quëaguëna, baguëte gare yijana tonni senjohuë.

¹¹ Ja'nca senjojëna, maibi quë'rë ta'yejeiye recoyo jëja bayë. Riusu Ma-maquë, mai gu'a jucha ro'ire junni tonni, go'ya raisi'quëbi baguë ziere jañuni tonguëna, bacuabi baguëni si'a recoyo ro'tani, mai Èjaguë naconi te'e junni tonñu cajën, baguë ba'iyete si'a bainni jo'caye beoye quëani achohuë.

Ja'nca ba'icuabi mai Èjaguë naconi ta'yejeiye bajën te'e ba'iyë.

¹² Ja'nca sëani, guënamë re'oto ba'icua si'acuabi bojojën ba'ijë'ën.

Yija re'oto, jai ziaya re'oto, ja'an ba'icuata'an, mësacuani ai gu'aye cani jo'case'e ba'iji.

Zupai huatibi baguë yure carajeyete masiguë sëani, yua ai bëinreba bëinguë, mësacuana ai je'o baguë saiji, guënamë re'otobi cani achobi.

¹³ Ja'nrebi, aña pëquëbi baguëre yijana senjose'ere masini, ba romigo, ëmëguëte të'ya raisi'co, Ja'angoni zeanza caguë, bi'rabi. ¹⁴ Bi'raguëna, yua jai huihue ganhua cabëanre romigona insini, bagoni cahuë:

—Bain beo re'otona ganhuago sani gatijë'ën. Aña pëquëbi zeanma'iguëna, Riusu aon insija'yete aingo, samute tēcahuëan jobo barute ba'ijë'ën, cahuë.

¹⁵ Cajëna, aña pëquëbi, Bagote ziyana rëoni huesoza caguë, baguë yi'obobi ai oco cañate gñisani saobi. Ai sao ziaya ba'ie'ru saoguë, romigoni rëo ëaye yo'obi. ¹⁶ Yo'oguëna, ba yija ja'anse'ebi a'nqueni, aña pëquë ziaya saose'ere rëonni si'abi. Rëonni si'aguëna, ba ziyabi ro huesëbi. ¹⁷⁻¹⁸ Huesëguëna,

aña pëquëbi romigoni bëinguë, Yequëcua bago mamacuani guerra huaza caguë saji'i. Riusu bainreba concua, baguë cocarebare achani yo'ocua, Jesús ba'iyete quëani achocua, ja'ancuani huaye ro'taguë, jai ziaya yëruhuana sani ëjoguë unji'i.

13

Los dos monstruos

¹ Uinguëna, ja'nрэbi ëñato, yequë gu'aguërebabi jai ziaya sa'nahuëbi eta mëji'i. Si'a sara cachoñëa, te'e ëntë sara samu sinjobëanre babi. Ёja bain maroan si'a sararoanbi baguë cachoñëare tuji'i. Gu'a mamiña toyase'ebi baguë sinjobëanre baji'i. Riusuni gu'aye case'e baji'i. ² Ja'an ba'i hua'guëni ëñahuë ye'ë. Airu yai hua'guë'ru ba'iguëbi mie guëon ba'ye'ru babi. Ma yai yi'obo baye'ru babi. Ja'nca ba'iguëna, aña pëquëbi baguë ta'yejeiye ëjaguëre baguëte re'huani, baguë jëja guëna seihuëna bëaye cabi. ³ Te'e sinjobë yua ja'si nesiru ba'iguëna, huachose'e baji'i. Huachomanica, junni huesëre'abi. Ja'nca huachose'e ba'iguëna, si'a yija bainbi ai ëñajën rëinjën, gu'aguërebani te'e conjën bañuni cajën, baguëni te'e zi'nhuë. ⁴ Zi'injën, aña pëquëre'ga bojojën, baguëni gugurini rëanhuë. Aña pëquëbi ba gu'a hua'guëre baguë ta'yejeiye ëjaguëre re'huasi'quë sëani, si'a bainbi gu'aguërebani gugurini rëanjën, baguëte bojojën coca cahuë:

—Ja'an hua'guë yua mai ta'yejeiye ëjaguëbi ai jëja baji. ¿Jarocuabi baguëni huaye poreye'ne? cahuë.

⁵ Cajëna, ja'nрэbi, gu'aguërebabi, Ta'yejeiye ëjaguëre re'huasi'quë sëani, ai jaiгуë'bi ba'iyë ye'ë caguë, Riusuni gu'aye caye se'ga ba'iguëbi cuarenta y dos ñañaguëan ëjaguë'ru bëaye poreguë baji'i. ⁶ Ja'nca yo'oguë baji'i. Riusu, baguë ta'yejeiye ba'ye, guënamë re'oto ba'icua, baguë bainreba si'acuare gu'aye caza caguë, ja'anre yo'oni jëhuaguë baji'i. ⁷ Ja'nca ba'iguëbi Riusu bainreba ba'icuanu guerra huayebi huesoni senjoñë poreguë baji'i. Si'a bain jubëan, si'a bain tin coca cacua, si'a re'oto bainre guanseye poreguë baji'i. ⁸ Ba'iguëna, si'a yija bainbi baguëni gugurini rëanni bojohuë. Bacua mamiña yua ru'rureba ba'isiren, ja'anrë, ba Riusu Zin, baguë uti pëbë, si'arën ba'icua quëa pëbë, bacua mami yua ja'anruna toyani jo'cama'ise'e ba'itoca, bacuabi ba gu'aguërebani gugurini rëanni bojohuë.

⁹ Ganjo bacuabi ën cocare achani ye'yeja'bë.

¹⁰ Preso zeanja'ñe cuencuesi'cuabi preso zeansi'cua ba'ija'cua'ë.

Guerra hua hua'tibi huani senjoja'ñe cuencuesi'cuabi guerra hua hua'tibi huani senjosi'cua ba'ija'cua'ë.

Ja'nca ba'ija'cua sëani, Riusu bainrebabi baguëni gare jo'caye beoye si'a recoyo ro'tajën, baguë tëani baja'yete ëjoye bayë.

¹¹ Ja'nрэbi, se'e ëñato, yequë gu'a hua'guëbi yija sa'nahuëbi eta mëji'i. Samu cachoñëa, oveja zin cachoñëa'ru ba'iyë baguë, aña pëquë tërëye'ru tërëguë cabi. ¹² Yequë gu'a hua'guëbi ba'iguëna, baguë ta'yejeiye ëjaguë ba'iyë'ru si'a bainni güina'ru guansegüë baji'i. Ba hua'guë ja'si nesiru huachose'e sëani, mësacua yua baguëni gugurini rëanni bojojën ba'ijë'ën caguëna, ja'nca yo'ohuë. ¹³ Gu'a hua'guë yijabi eta mëisi'quëbi ai ta'yejeiye yo'oni ëñoguëna, bainbi ai ëñajën rën'ë. Toare guënamë re'otobi gachoni ëñoñë'ga yo'obi baguë. ¹⁴ Ja'nca yo'oguë, yequë gu'a hua'guëbi ba'iguëna, yija ba'icuanu ai coqueye guansegüë baji'i. Ja'an hua'guë yua guerra hua hua'tibi sinjobëna huaisi'quëta'an, go'ya raji'i. Ja'nca sëani, mësacua yua baguë ba'iyë'ru imagenre te'ntoni nëconi bajë'ën, coqueguë guansebi. Guansegüëna, bacuabi

baguë ba'ie'ru imagenre te'ntoni nëcohuë. ¹⁵ Nëcojënna, gu'a hua'guë yijabi eta mëisi'quëbi ba imagena sëcoguëna, imagen se'gabi yi'eni coca ca bi'rabi:

—Si'acua yua yë'ëni gugurini rêanni bojojën ba'ijë'ën, guansegüë cabi.

Cani, bainbi gugurini rêanma'itoca, bacuare huani senjoë guansebi. ¹⁶ Ja'nrëbi, si'a bain, jëja bacua, jëja beocua, bonse bacua, bonse beo hua'na, preso zeansi'cua, preso zeanna'isi'cua, si'acuare choini, bacua jëja ëntë sara o bacua të'ribë, ja'anruna baguë toyayete së'queye guansebi. ¹⁷ Guansegüëna, bainbi gu'a hua'guë mami o baguë número, ja'anre toyani së'quese'e beotoca, bonse coye, bonse insiye ja'anre yo'oye porema'iñë. ¹⁸ Ja'an númerote masiye yëtoca, ai ba'ie ro'tani masiye bayë. Ja'an masicuabi ba gu'a hua'guë númerote cuencueni, baguë ba'iyete masija'bë cayë. Baguë número yua seisientos sesenta y seis sëani, bainbi cuencueye poreyë.

14

El canto de los 144,000

¹ Ja'nrëbi, que cubë, Jerusalén ba'ie, ja'an cubëna ëñato, Riusu Mamaquëbi huajëguë nëcabi. Baguë bainreba, 144,000 ba'icua, baguë mami, baguë Taita mami bacua të'ribëanna toyani së'quesi'cua, bacuabi baguë naconi te'e nëcahuë. ² Ja'nrëbi, guënamë re'otona achato, arpa huaicuabi ai re'oye achoye arpa huaijën gantahuë. Ai sao ziaya achoye'ru ba'ijën, mëjo jëja cueye'ru achojën, bacua arpate huaijën, re'oye achoye gantajën baë'ë. ³ Riusu jëjauë mami o baguë número, ja'a guëna seihuë, gajese'ga ba'i hua'na ba'iru, ira ëja bain ba'iru, ja'anrute ba'ijën, bacua mame coca gantajën baë'ë. Gantajën ba'ijënna, ba 144.000 ba'icua, yijabi tëani quë'ñeni mame re'huasi'cua sëani, ja'ancua se'gabi ba gantayete ye'yeye porehuë. ⁴ Ja'ancua yua romi pa'roma'isi'cua, si'si recoyo beocua, gu'a jucha gare yo'oye beoye baë'ë. Ja'nca ba'icuabi Riusu Mamaquë sairuan, si'aruanna te'e conni saiyë. Bacuabi Riusuni, baguë Mamaquëni, bacuani ru'rureba si'a recoyo ro'tajën ba'isi'cua sëani, Riusu ru'ru tëani basi'cua baë'ë. ⁵ Gare coqueye beoye ba'ijën, gare jucha yo'oye beoye ba'ijën, si'si ëñomajën baë'ë.

Los mensajes de los tres ángeles

⁶ Ja'nrëbi, guënamë re'otona ëñato, yequë anje hua'guëbi jobo ca'ncore ganhuaguë baji'i. Ja'nca ba'iguëbi Riusu cocareba carajeiye beoye ba'iyete quëani achoguë, si'a bain yijare ba'icua, si'a re'oto bain, si'a bain tin coca cacua, ja'ancuabi te'e ruiñe achaja'bë caguë, ⁷ si'a jëja coca quëani achobi:

—Riusuni ai ruiñe ëñajën, baguë ta'yejeiye ba'iyete ai bojojën cani achojën ba'ijë'ën, yurera baguë bënni senjorën ti'anse'e sëani. Baguë yua guënamë re'oto, yija re'oto, jai ziaya re'oto, si'a oco etaruan, ja'anre re'huani jo'casi'quëre sëani, baguëni gugurini, baguëni si'a recoyo bojojën ba'ijë'ën, quëani achobi.

⁸ Quëani achoguëna, ja'nrëbi, yequë anje hua'guë samu ba'iguëbi ganhua rani, coca quëani achobi:

—Ba jai huë'e jobo Babilonia casi jobo yua huesëni carajaji'i. Gare carajaji'i. Ba jobo bainbi bacua jo'cha yua si'a re'oto bainni uncuajën, bacuare güebojën, bacua naconi gu'a juchare a'ta yo'o güesehuë, quëani achobi.

⁹ Quëani achoguëna, ja'nrëbi, yequë anje hua'guë, samute ba'iguëbi ganhua rani, coca quëani achobi:

—Si'a bain yua ba gu'a hua'guëni gugurini rêancua, baguë imagen te'ntose'ena gugurini rêancua, baguë mamire të'ribë, ëntë sara, ja'anruna së'que güesecua, ¹⁰ ja'ancuabi Riusu jo'cha ro'rohuëte coní uncuye bayë. Ja'an jo'cha ro'rohuë yua Riusu ta'yejeiye bënni senjoja'ñe sëani, bacuabi

uncujëna, Riusubi bacuani ai jëja bënni senjoji. Jai toabo, ju'ju sën toabobi zëinguëna, Riusubi bacuare ja'anruna senjoguëna, Riusu Mamaquë, Riusu anje sanhuë, bacuabi ëñajëna, ai ba'iyë ai ja'siyë ai yo'ojën ba'iyë. ¹¹ Caraye beoye ai yo'ojën, bëani huajëye gare beojëna, ba toa yua gare yayaye beoye pico huëoguëna, ai ja'siyë ai uyë bacua. Gu'aguëreba, baguë imagen te'ntoni nëcose'e, ja'anna gugurini rëansi'cua sëani, gu'a huaguë mami së'quesi'cua sëani, ai yo'oyë. ¹² Ja'nca ai yo'ojëna, Riusu bainreba, Riusu cocarebare achani yo'ocua, Jesusni si'a recoyo ro'tacua, ja'ancuabi Riusu tëani baja'yete bojora'rë ëjoye bayë. Gare jo'caye beoye baguëni ëjojën ba'ija'bë cayë, quëani achobi.

¹³ Quëani achoguëna, ja'nrëbi, yequëbi guënamë re'otobi yë'ëni coca quëabi:

—Më'ë utina ñaca toyani bajë'ën: “Yureñabi mai Èjaguë ro'ire junni tonsi'cuabi ai ba'iyë ai bojojën ba'iyë.” Riusu Espiritu'ga güina'ru caji: Aito. Ai ba'iyë ai bojojën ba'iyë. Re'oye yo'o yo'osi'cuabi junni tonjën, te'e ruiñë bëani huajëye poreyë, bacua re'oye yo'o yo'ose'e yua guënamë re'otona ëñose'e sëani, quëabi.

La cosecha de la tierra

¹⁴ Quëaguëna, ja'nrëbi, pico re'otona ëñato, yequë, Bainguë'ru Raosi'quë ba'iguë'ru pojei pico re'ohuëte ñuji'i. Zoa curi maro, ëja bain maro yua baguë sinjobëte tuji'i. Aon tëa hua'ti ga'hua, ai re'oye guë'tosi hua'tire babi. ¹⁵ Ja'nca ba'iguëna, yequë anjebi Riusu huë'ebi etani, pico re'ohuë ñu'iguëni ai jëja coca caní achobi:

—Më'ë aon tëa hua'ti ga'huabi eoni, aon tëa tëcahuë sëani, ba aonre tëani bajë'ën. Si'a yija aon yua re'oye ya'jibi, caní achobi.

¹⁶ Caní achoguëna, pico re'ohuëte ñu'iguëbi baguë aon tëa hua'ti ga'huabi eoni, yija aonre tëani si'abi.

¹⁷ Tëani si'aguëna, yequë anjebi Riusu huë'e guënamë re'oto ba'i huë'ebi etani, aon tëa hua'ti ga'hua re'oye guë'tosi hua'tire babi. ¹⁸ Baguëna, yequë anje toa re'hua ëjaguë ba'iguëbi misabë ca'ncobi etani, aon tëa hua'ti ga'hua baguëni ai jëja coca caní achobi:

—Më'ë hua'tibi eoni, bisi ëye si'a yijare ba'iguëna, bisi ëye ya'jirën ti'anse'e sëani, si'aye tëani bajë'ën caní achobi.

¹⁹ Ja'nca caní achoguëna, ba anjebi baguë hua'ti ga'huabi yijana eoni, bisi ëye si'ayete tëani, Riusu ëye tumu ro'rohuë jai ro'rohuëna senjoni ayabi. Ayaguëna, Riusubi bëinguë, ai jëja si'nsejën tumuñu caguë, ²⁰ huë'e jobo ca'ncore ba'ijën, ai jëja tumujën, ëye gonore tumujën su'rijën si'nsehuë. Ja'nca si'nsejëna, ziebi yua ba tumu ro'rohuëbi etamaquë. Etani, ai rëiye saoguë, zie ziaya saoye'ru saobi. Caballo hua'na yi'obo gueonsiru tëca ba'iyë'ru rëiguë, samute cien kilómetro saoguë bají'i.

15

Los ángeles con las siete últimas calamidades

¹ Ja'nrëbi, se'e mëñe ëñato, yequë guëname toya yua yë'ëni ëñose'e bají'i. Guënamë re'oto yo'o con hua'na te'e ëntë sara samucuabi ai ba'iyë ai go'sijeyë ëñojëna, ai ëñaguë rën'e yë'ë. Raure bainni jo'cajën raë'ë. Ja'an rau, te'e ëntë sara samu raure jo'cajëna, Riusu yua ja'anbi bainre ai yo'o güeseni tējyë ro'tabi. ² Ja'nrëbi, guëna zitara ba'iyë'ru ëñobi. Toa zëinsira ba'iyë'ru ëñoguëna, Riusu bainreba, ba gu'aguërebani baguë imagen te'ntoni nëcose'ena ja'anna gugurini rëin güesi'cua, baguë número së'que güesi'cua, bacuabi yua

guëna zitara yëruhuate ba'ijën, Riusu arpa insisi ma'carëanre huaijën nëcahuë.
³ Ja'nca nëcajën, Riusu ira bainguë consi'quë Moisés hue'eguë, Jesucristo go'ya raisi'quë, bacua ganta cocare gantahuë:

Yëquëna ta'yejeiyereba Èjaguë Riusu, më'ëbi ai ba'iyë ai re'oye yo'oguë, ai ta'yejeiye yo'onì yëquënani ëñohuë më'ë.

Më'ë te'e ruiñe ba'i ma'are yëquënani ëñoguëna, ja'an ma'aja'an ganiñe ai re'oye ba'iji, Èjaguë.

Gare carajeiye beoye ai masiye guanseyë më'ë, si'a re'oto bain Èjaguëreba sëani.

⁴ Ja'nca guansequëna, si'acuabi më'ë ta'yejeiye ba'iyete quëani achojën, më'ëni gugurini bojojën ba'iyë.

Ja'an yo'oma'icua gare beoyë, Èjaguë, më'ë se'gabi si'si recoyo beoguë sëani.

Më'ë si'nseja'yete yua si'a re'oto bain masi si'ase'e sëani, si'a bainbi më'ëni gugurini réanjën raiyë, gantajën nëcahuë.

⁵ Gantajën nëcajënna, ja'nrëbi, Riusu huë'e guënamë re'otore ba'iguëna, ba sa'nahuëreba ba'i sonohuera, Riusu coca ba'i sonohuera yua anconi ëñoguëna, ëñahuë yë'ë. ⁶ Ja'an sonohuerate ancoguëna, ba guënamë re'oto yo'o con hua'na te'e ëntë sara samucua raure jo'cani si'aja'cua bacuabi etahuë. Go'sijei caña, si'si beo cañare ju'ijën, zoa curi tëinmeare bacua coribate tën'ë.

⁷ Etajënna, ja'an ta'yejeiye ba'i hua'na gajese'ga ba'icua te'eguëbi zoa curi ro'rohuëan te'e ëntë sara samu ro'rohuëan Riusu rau re'co bu'iyë ayase'ere inni, ba anje sanhuë te'e ëntë sara samucuaana insibi, bainni ai yo'o güesejën ba'iyete. Riusu yua gare carajeiye beoye si'arën ba'iguëbi ja'an rau re'core re'huaguëna, anje sanhuëbi gu'a bainna jo'caye baë'ë. ⁸ Riusu huë'ere cato, baguë ta'yejeiye yo'oye pore Èjaguë sëani, si'a huë'e yua toa pico ayani ta'pise'e baji'i. Ja'nca ba'iguëna, anje sanhuëbi bacua rau ro'rohuëan te'e ëntë sara samuhuëanre jañuni tonni tējijye tēca, maibi Riusu huë'ena cacaye gare porema'inë.

16

Las copas del castigo

¹ Ja'nrëbi, Riusu huë'e sa'nahuëbi ai jēja coca cani, anje sanhuëni quëabi:

—Yuara mësacua rau, Riusu rau re'co ba'i ro'rohuëan te'e ëntë sara samuhuëanre yijana jañuni tonni, bainni ai yo'o güesej'ëñ, quëabi.

² Quëaguëna, anje hua'guë ru'ru ba'iguëbi sani, baguë ro'rohuëte yijana jañuni tonbi. Jañuni tonguëna, ba gu'aguëreba, baguë imagen te'ntoni nëcose'e, ja'anna gugurini réanjën ba'icua, gu'a hua'guë mami së'que güesesi'cua, ja'an bainbi ai ca'mi rau ja'si nehuë. Ai gu'a ca'mi rau ai ja'siguëna, ai ba'iyë ai bain yahui sëñe baji'i.

³ Ba'iguëna, ja'nrëbi, yequë anje samu ba'iguëbi sani, baguë ro'rohuëte jai ziayana jañuni tonbi. Jañuni tonguëna, ju'insi'quë zie jañuni tonse'e'ru runji'i. Ja'nca ruinguëna, baru ba'i hua'na, si'acuabi junni carajaë'ë.

⁴ Carajatena, ja'nrëbi, yequë anje samute ba'iguëbi sani, baguë ro'rohuëte si'a ziayaña, oco eto gojeña, ja'an beoruna jañuni tonbi. Jañuni tonguëna, beoru zie'ru runji'i. ⁵ Ja'nca ruinguëna, Riusu anje ziaya re'oto cuiraguëbi coca caguëna, achahuë yë'ë:

Yureca, Èjaguë, bainni ai re'oye ai yo'o güesehuë më'ë.

Ru'rureba ba'isirëñbi si'arën ba'iguë, si'si recoyo gare beoguë sëani, ai re'oye yo'ohuë më'ë, Èjaguë.

6 Gu'a bainbi mē'ē bainreba, mē'ē cocareba quēani achocuare huani senjoni, bacua ziere jañuni tonjēna, mē'ēbi yua ziere bacuani bēinguē uncuayē.

Ja'nca uncuaguēna, ba ziere uncuja'bē, cabi.

7 Caguēna, yequēbi misabēte ba'iguēbi coca caguēna, achahuē yē'ē:

—Aito, Ējaguē. Mē'ēbi ta'yejeiyereba Ējaguē Riusu sēani, ai masiye ro'tani bainre bēinguē, ai yo'o güeseguē ba'iyē mē'ē, cabi.

8 Caguēna, ja'nrēbi, yequē anje gajese'ga ba'iguēbi baguē ro'rohuēte ēnsēguēna jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, ēnsēguēbi ai jēja toarebare zēnni, bainre ēo bi'rabi. 9 Ēo bi'raguēna, ai ta'yejeiye ai ja'suye huanoguēna, ba bainbi Riusu ba'iyete ai gu'aye cahuē. Ba raure jo'casi'quē ba'iguēna, Riusuni ai gu'aye cajēn, bacua gu'a juchare senjoma'ijēn, Riusu tēnoñete senma'ijēn, baguē ba'iyete re'oye caye beoye gare baē'ē.

10 Ba'ijēna, ja'nrēbi, yequē anje te'e ēntē sara ba'iguēbi baguē ro'rohuēte ba gu'aguēreba jēja guēna seihuēna jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, baru ba'i re'oto yua zijei re'otora runji'i. Ruinguēna, baru bainbi ai ja'siye ai yo'o'jēn, ja'ansicua zemeñoare cuncujēn ai oē'ē. 11 Oijēn, bacua ja'si nesiruanre ro'tajēn, Ējaguē Riusu guēnamē re'otore ba'iguēna, baguēni ai gu'aye cajēn, bacua gu'a jucha yo'o'jēn ba'ise'ere jo'cani senjoñe gare güehuē.

12 Ja'nrēbi, yequē anje te'e ēntē sara te'e ba'iguēbi baguē ro'rohuēte ba jai ziaya Eufrates casiyana jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, ziyabi hueani, cueneni carajaji'i. Ja'nca carajeiguēna, yequē ēja bainbi ēnsēguē eta rai ca'ncobi guerra huajēn raiye porehuē.

13 Ja'nrēbi, añā pēquē, gu'aguēreba, Riusu coca coqueye casi'quē, ja'ancua ba'ijēna, ai gu'a huati hua'i jojo hua'i ba'iyē'ru samutecuabi bacua yi'oboanbi etajēna, ēñahuē. 14 Huati hua'i yua ai gu'ayereba gu'aye yo'ocua, zupai concuabi ai ta'yejeiye yo'oni ēñoñe porecua baē'ē. Si'a yijana sani, si'a bain ta'yejeiye ējacuare choini, Riusuni guerra huañu cajēn, bacuare te'eruna ñē'cohuē. Mai ta'yejeiyereba Ējaguē Riusu ēñojai umuguse sēani, baguēbi coca cabi: 15 “Yureca, bonse jian hua'guē ti'añe'ru te'e jēana bainni ēñoquē raija'guē'ē yē'ē. Ēñoquē raiguēna, yē'ē bain ēñajēn ējocuabi ai bojōjēn ba'ija'cua'ē. Ja'ancuabi bacua cañate re'oye re'huajēn, can beohuēan ba'ima'ijēna, yequēcuabi ēñani masiye porema'ihē” cabi. 16 Yureca, hebreo cocabi cato, bacua ñē'casiru yua Armagedón hue'ebi.

17 Ja'nrēbi, yequē anje te'e ēntē sara samu ba'iguēbi baguē ro'rohuēte yija emē re'otona jañuni tonbi. Jañuni tonguēna, Riusu jēja guēna seihuēbi Riusu huē'ere ba'iguēna, ja'anrubi ai jēja coca cani achobi:

—Yua'ē. Rau re'core jañuni tonni tējihuē, cani achobi.

18 Cani achoguēna, ja'nrēbi, ai jēja mējo jue'neñereba jue'neñe baji'i. Ai ba'iyē ai ta'yejeiye ai achoguē, mējo cueyereba cueyē baji'i. Yija'ga ai jēja ñu'cueyereba ñu'cueyē baji'i. Bain gare ēñama'ise'ru ba'iyē ta'yejeiye ai yija ñu'cueyē baji'i. 19 Ba'iguēna, ba jai huē'e jobo si'a jobobi samute ba'ruan jose'e baji'i. Si'a re'oto bain huē'e joboñabi huesēni carajaē'ē. Riusubi ba ta'yejeiye ba'i jobo, Babilonia casi jobore ro'taguē, baru bainni ai ta'yejeiye ai yo'o güeseguē tonbi. Baguē re'co ai bēiñe ca'nquese'ere ro'rohuēna queoni, bacuani bēinguē, uncuni si'aye guansebi. 20 Ja'nca yo'oguēna, si'a juboanbi huesēni carajaji'i. Cubēanre cu'eto, gue tinjañe beoye baji'i. 21 Ja'nrēbi, oco garasibēan, ai ba'iyē oco to'iñe'ru guēnamē re'otobi tonji'i. Ga garasibē yua te'e bulto rēquēye'ru rēquēguē, bainni ēama'ifñereba ja'si yo'oguēna, bainbi ai

huaji yëye ëñajën, Riusure ai gu'aye cajën baë'ë, Riusu yua rau ba'iyë'ru ai yo'o güesequë tonse'e sëani.

17

Condención de la gran prostituta

¹ Ja'nrëbi, anje sanhuë te'e ëntë sara samu ro'rohuëanre basi'cua, te'eguëbi yë'ëna rani cabi:

—Yua raijë'ën. Saiñu. Ba gu'a romigo a'ta yo'osi'co, ziaya re'otore ba'igo, bagote bënni senjoni toñete ëñoñë yë'ë. ² Si'a ën yija bain ta'yejeiye ëjacuabi bago naconi yahue umejën, a'ta yo'ojën baë'ë. Ja'nca ba'ijëna, bainbi bago gu'a jo'chana güebejën baë'ë, cabi.

³ Cani, Riusu Espiritubi saguëna, anjebi yë'ëre bain beo re'otona sani, ba gu'a romigote yë'ëni ëñobi. Eñoguëna, airu hua'i hua'guë gu'a hua'guë majequëre tucó'ë. Gu'a hua'guëre cato, si'a gu'a mamiña Riusuni gu'aye case'e yua baguë ga'nihuëte toyani së'quese'e baji'i. Te'e ëntë sara samu sinjobëan, si'a sara cachoñëa, ja'anre babi. ⁴ Gu'a romigote cato, ai re'o caña, bajacu can, majei can, ja'anre sayasi'co baco'ë. Zoa curi, go'sijei gataracarëan ai ro'ira'carëan, perlara'carëan, ja'anbi bago ñajei tëcare ñeco'ë. Zoa curi ro'rohuë gu'a jo'cha ro'rohuëte bago baco'ë. Bago gu'aye yo'ose'e, bago yahue umeni a'ta yo'oni jëhuase'e yua bago gu'a jo'cha naconi ja'mese'e baji'i. ⁵ Bago të'ribëna ëñato, bago mami toyase'e, bain ye'yema'ise'e së'quesi'co baco'ë: “Ta'yejeiye huë'e jobo Babilonia hue'eyë yë'ë. Si'a gu'a romicua, bacua ëjagobi si'a ën yija a'ta yo'ogo, ai gu'aye ëñogo ba'iyë yë'ë” toyani jo'case'e baji'i. ⁶ Ai gu'aye yo'ogote ëñahuë yë'ë. Riusu bainreba Jesús ro'ire junni tonsi'cuare jayago, bacua zie jañuni tonse'ena güebes'i'co baco'ë. Ba'igona, bagoni ai ëñaguë rën'ë yë'ë. ⁷ Eñaguë rëinguëna, anjebi yë'ëni coca quëabi:

—Bagoni ëñaguë rëiñe beoye ba'ijë'ën. Bago ba'iyë, gu'a hua'guë ba'iyë, bainbi masiye porema'icuaata'an, më'ëni quëayë yë'ë. Gu'a hua'guëbi te'e ëntë sara samu sinjobëanre, si'a sara cachoñëare baguë, ba gu'a romigobi tuigona, saji. ⁸ Ja'nca ba'ijëna, më'ëbi ëñahuë. Gu'a hua'guëbi ru'rureba ba'isirën baji'i. Yureña beoji. Jë'te, ba rëi gojerebabi huajëguë eta mëni, ja'nrëbi carajeiye beoye bënni senjosi'quë ba'ija'guë'bi. Gu'a hua'guëbi ru'rureba ba'isirën ba'iguë, yureña beoguë, jë'te huajëguë raiguëna, gu'a bain hua'nabi ai ëñajën rëiñë. Bacua mami yua yija re'oto re'huasirën quë'rë ja'anrë Riusu bain gare carama'ija'cua uti pëbë, Riusu huajë pëbë, ja'anruna toyani re'huama'ise'e ba'iguëna, ai ëñajën rëiñë bacua.

⁹ Yureca, gu'a hua'guë ba'iyete masiye yëtoca, ye'yeye porecuabi masija'bë: Baguë te'e ëntë sara samu sinjobëan yua te'e ëntë sara samu cubëan ba'iji. Ba gu'a romigobi ja'anboanre tuigo baco'ë. ¹⁰ Ja'anbëan'ga yua te'e ëntë sara samu ta'yejeiye bain ëjacua ba'iyë. Te'e ëntë saracuabi quë'ñeni senjosi'cua ba'iyë. Te'eguëbi yure ba'iji. Te'eguëbi jë'te bëaguë rajji. Ja'nca raiguëbi rëño ñëserë se'gara bëaja'guë'bi. ¹¹ Ja'nrëbi, gu'a hua'guë ru'ru ba'isirënbi ba'iguë, yureña beoguë, ja'anguëbi ta'yejeiye bain ëjaguë te'e ëntë sara samute ba'iguë, yua ba sietecua naconi ba'isi'quëbi bëajani, ja'nrëbi carajeiye beoye bënni senjosi'quë ba'ija'guë'bi.

¹² Yureca, gu'a hua'guë cachoñëa si'a sarahuëanre ëñahuë më'ë. Ja'anhuëan yua yequë ta'yejeiye bain ëjacua si'a saracua ba'iyë. Yuta bëama'iñë bacua. Gu'a hua'guëbi bëaguë raiguëna, bacuabi baguë naconi te'e bëajën, te'e hora se'ga guanseye poreyë. ¹³ Bacuabi te'e ro'tajën, bacua ba'i joboanre gu'a hua'guëna jo'cajëna, bacua joboanre guansecajji. ¹⁴ Ja'nca ba'iguëna, si'a

jubēbi huēni, Riusu Mamaquē, mai gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'quē, ja'anguēni guerra huayē. Huajēna, Riusu Mamaquēbi bacua'ru quē'rē ta'yejeiye jēja bani, bacuani űu'űujei güeseji. Baguē yua si'a bain ta'yejeiye ējacua'ru quē'rē ai ba'iye ai ta'yejeiye Ējaguēbi ba'iji. Yequēcua quē'rē jēja bacuabi beoyē. Baguēte concua cuencuesi'cua yua baguē bainreba sēani, baguēni si'a recoyo ro'tajēn, baguēni jo'caye beoye conjēn ba'iyē, anjebi yē'ēre quēabi.

¹⁵ Quēani, ja'n'rēbi yequē cocare yē'ēni quēani achobi:

—Yureca, ba re'otore ēñahuē mē'ē. Ba gu'a romigobi ja'anrute tuigo ba'igo. Ba ziaya re'oto yua si'a re'oto bain jubēan, ai jai jubēan, si'a bain coca cacua ja'ancua ba'ijēna, gu'a romigobi bacuani guansego ba'igo. ¹⁶ Ba cachoñēa si'a sara ta'yejeiye bain ējacua ba'ijēna, mē'ēbi ēñahuē. Bacua yua gu'a hua'guē naconi te'e guansejēn, yua gu'a romigoni bēinjēn, ai je'o bayē. Bagote huesoni űu'űu güesejeiyē. Bagote zeanni, bago caña beorura rutani, bago hua'ire anni, bago ga'nihuēte toana senjoni ēoyē. ¹⁷ Riusubi ja'anre bacuani ro'ta güeseguēna, ja'nca yo'oyē. Riusu cuencuese'e sēani, bacuabi te'e ro'tajēn, bacua joboanre gu'a hua'guēni guanse güesehuē. Riusu cani jo'case'e'ru ba'ija'ye tēca, ja'nca yo'oyē. ¹⁸ Yureca, ba gu'a romigote ēñahuē mē'ē. Ja'angobi yua ba quē'rē ta'yejeiye huē'e jobo ba'igo. Si'a bain ta'yejeiye ējacua'ru quē'rē ta'yejeiye ējago ba'igo, anjebi yē'ēre quēabi.

18

La caída de Babilonia

¹ Ja'n'rēbi, guēnamē re'otona ēñato, yequē anje, ai ta'yejeiye ējaguē'ru ba'iguēbi gaje raji'i. Gaje raiguē, ai ba'iye ai go'sijeiguēbi mia re'oto űatani saoye'ru miaguēna, yija re'oto si'a re'oto yua mia re'oto'ru runji'i.

² Ruinguēna, anjebi si'a jēja coca cani achobi:

Yua gare huesēni carajaji'i.

Gare huesēni carajaji'i.

Ba ta'yejeiye huē'e jobo Babilonia casi jobobi gare huesēni carajaji'i.

Huati hua'i ba'iru se'ga'ru ruinguēna, si'a gu'a huati hua'i, si'a ca hua'i hua'na gu'a je'o ba hua'na, ja'an hua'na se'gabi ba huē'e jobore ēñajēn cuirayē.

Ja'an huē'e jobo yua ba gu'a romigo'ru ba'iye baji'i.

³ Bago gu'a jucha a'ta yo'ose'ebi bago jo'cha naconi ca'nquegona, si'a re'oto bain jubēanbi conī uncuni güebehuē.

Si'a ta'yejeiye bain ējacuabi yua bago naconi ai a'ta yo'ohuē.

A'ta bonsere baza cagona, bonse insicuabi bago yēse'ere bendieni, ai ta'yejeiye curi ējacua ruēn'ē, cani achobi.

⁴ Cani achoguēna, ja'n'rēbi, yē'ēbi achaguēna, yequēbi guēnamē re'otobi cani achobi:

Yē'ē bainreba si'acua rajjē'ēn.

Ba gu'a huē'e jobore gare jo'cani quēñjē'ēn.

Ja'an huē'e jobo yua ba gu'a romigo'ru ba'iye baji'i.

Bago gu'a juchare bago naconi te'e yo'oma'iñe cajēn, rau naconi bagoni si'nseja'ye'ru si'nse güesema'iñe cajēn, gare quēñēni, yē'ēna rajjē'ēn.

⁵ Bago gu'a jucha yo'ose'ere jucha pēbēna toyani bēyotoca, guēnamē re'oto tēca ti'anji.

Riusubi ja'anre gare huanē yeye beoye ēñaji.

⁶ Bagobi gu'aye yo'ogona, ja'anse'ebi bagoni samu viaje bēnni senjojē'ēn.

Bago gu'a jucha yo'ose'ere bago jo'cha re'co naconi ca'nqueni, bago uncuase'e'ru samu viaje bagoni ai yo'o güeseye uncuajē'ēn.

⁷ Bago yua ta'yejeiye bonse ëjagobi a'ta bonsere ro coní bagona, bago bain junni huesëjënna, ota oija'go cajën, güina'ru bago ai ja'siye ai yo'oye tëca ai jëja si'nseyete bagona jo'cajë'ën.

Ja'ansi'co yua ro bagora'ru huanoguëna, ja'ansi'cobi cago: "Bain quë'rë ta'yejeiye ëjago sëani, hua'jego ba'iyete gare huanofë beoye ba'iji yë'ëre.

Bojoye se'ga ba'iyë yë'ë" cago.

⁸ Cagona, ja'ansi umugusebi bagote bënni senjoñe ba'iji.

Rauna ju'ïne, yequë ju'insi'cuare ota oiye, aon gu'ana ju'ïne, toana uni si'aye, ja'an naconi bagoni ai jëja ai yo'o güeseji Riusu, mai quë'rë ta'yejeiye Èjaguë sëani, cani achobi.

⁹ Si'a bain ta'yejeiye ëjacuabi bago naconi yahue umeni ai a'ta gu'aye yo'ojën, bago naconi re'o bonsere ro bajën, ja'ancuabi ëñani, bago uyebi toa pico huëiguëna, bagote ai ba'iyë ai jëja ota oijën ba'ija'cua'ë. ¹⁰ So'obi ëñajën, bago bënni senjoñete huaji yëye ëñajën, sa'ñeña coca caja'cua'ë:

¡Chao hua'gore! ¡Chao hua'gore!

Babilonia casi jobo quë'rë ta'yejeiye ba'i jobo ba'isi'coreta'an, te'e hora se'gabi më'ëni bënni senjoni tonse'e baji'l, sa'ñeña ota güijën caja'cua'ë.

¹¹ Bonse insicua'ga bago carajeise'ere ëñajën, bagote ai ta'yejeiye ai jëja ota güija'cua'ë. ¿Yureca, mai bonsere nebi coye'ne? cajën, ¹² bacua zoa curi, plata, go'sijeí gatara'carëan, perlara'carëan, me'najei caña, bajacu caña, majei caña, seda caña, re'o sunqui tontoña, ai ma'ña sën tontoña, elefante gunjibi te'ntosi ma'carëan, ai ro'lí sunquibi te'ntosi ma'carëan, guëna ma'carëan, bronce, hierro, mármol, ja'an guëna bonse, ¹³ canela, aon re'oye sëñe, ma'ña sëñe, incienso, mirra, bisi ëye jo'cha, hui'yabe re'co, harina re'oye toase'e, trigo aon, huaca hua'na, oveja hua'na, caballo hua'na, yija gani yo, bain yo'o yo'ojën ba'icua, bacua ba'iyë, ja'anre bajën, Bonsere bendieñu cacuata'an, yureca bacuana cocua gare beoja'cua'ë. ¹⁴ Ja'nca beoja'cua sëani, ai jëja ota güijën caja'cua'ë:

Më'ë me'najei bonse, re'o aon bonse, ja'anre bani, bojogo ro'tagona, yureca gare carajaji'l.

Ja'anre cu'etoca, gare tinjañe beoye ba'iji, caja'cua'ë.

¹⁵ Ja'an bonse bendiecua, bago cogo ba'ise'ena curi coreba cosi'cua, ja'ancuabi so'obi ëñajën, bago ai ja'siye ai oiyete ro'tajën, bagote ai jëja achoye ota oijën ¹⁶ güija'cua'ë:

¡Chao hua'gore! ¡Chao hua'gore!

¡Quë'rë ta'yejeiye ba'i jobore!

Më'ë yua ëja romigo sëani, me'najei caña, bajacu caña, majei caña, ja'anre sa'yesi'co baco'ë.

Zoa curi, go'sijeí gatara'carëan, perlara'carëan, ja'nca ñesi'co baco'ë.

¹⁷ Ja'nca ba'isi'cota'an, te'e hora se'gara ba'iguëna, më'ë bonse beoru gare carajaji'l, ota oijën güija'cua'ë.

Ja'nrëbi, yequëcua, jai ziaya yo ëjacua, bacuare yo'o concua, marinero hua'na, jai ziyabi bonse sani bendiecua, si'acuabi so'obi nëcajën, ¹⁸ bago uyebi toa pico huëiguëna, ja'anre ëñajën, ai jëja achoye ota oijën güija'cua'ë:

—Yequë huë'e jobo quë'rë ta'yejeiye ba'i jobobi beoji, ota güijën caja'cua'ë.

¹⁹ Cani, bacua sinjobëanna ya'o pë'npëjën, ai jëja ota güijën, coca caja'cua'ë:

¡Chao hua'gore!

¡Quë'rë ta'yejeiye ba'i jobo ba'isi'core!

Ziaya yo ëjacua si'acuabi bago bonsere sani bendieñen, curi ëjacua ruën'ë.

Yureca, te'e hora se'gara ba'iguëna, gare huesëni carajeisi'co runco'ë, cajën
ota güija'cua'ë.

²⁰ Yureca, Riusu ba'i jobo ba'icua, Riusu bainreba, Riusu bain raosi'cua,
Riusu cocarebare quëani achocua, mësacua bojojën ba'ija'cua'ë.

Mai Ëjaguë Riusubi mësacua ai yo'ojën ba'ise'ere, bago a'ta huaise'ere ro'taguë,
yurera bagoni ai ba'ie ai yo'o güeseji.

Ja'nca sëani, bojojën ba'ija'cua'ë.

²¹ Ja'nrebi, anje hua'guë ai jëja baguëbi, ai jai gatabë aon toabë ba'ie'ru
ba'iguëna, huëani, jai ziayana senjoni rëoni, coca quëani achobi:

—Ba ta'yejeiye ba'i jobo Babilonia casi jobo yua güina'ru te'e jëana ai jëja
senjoni tonni rëose'e ba'ija'go'co.

Ja'nca carajeigo ba'ija'go'co.

²² Ba'igona, arpa huaiye, bain gantaye, jurihuë juiye, coneta juiye, ja'an yua
gare se'e barute achoye beoye ba'ija'guë'bi.

Bonse yo'ocua, aon toacua, bacuare baruna cu'etoca, gare se'e tinjañe beoye
ba'iji.

²³ Majahuë miañe gare se'e barute ëñoñe beoye ba'iji.

Huejajën ba'icua, bacua bojo coca cayete gare se'e barute achaye beoye ba'iji.
Ba huë'e jobo bonse bendicua yua si'a yija quë'rë ta'yejeiye ëjacua
ba'isi'cuata'an, yurera carajeija'cua'ë.

Ba gu'a romigobi ëcore uncuni guënamë toyare ëñago, si'a re'oto bain jubëanre
coquego ba'isi'cota'an, yurera carajeisi'co'go.

²⁴ Ba huë'e jobo bainbi Riusu bainreba, baguë cocarebare quëani achocua,
ja'ancuare ro huani senjoni, bacua ziere ro jañuni tongo, Riusu anjebi quëabi.

19

¹ Quëaguëna, ja'nrebi, yë'ëbi achaguëna, ai jai jubë bain, si'a guënamë re'oto
ba'icuabi ai jëja achoye coca gantajën, te'e cahuë:

¡Aleluya! ¡Ai bojojën bañuni!

¡Mai ta'yejeiye Ëjaguë Riusubi ai jaiguë'bi ba'iji!

² Maire téani baguëbi si'a bain recoyo ro'tayete masini, bacuani ai yo'o güeseji.
Ba gu'a romigobi ta'yejeiye ba'igobi bago ëmëcua naconi yahue umeni, ai a'ta
yo'ogona, si'a re'oto bainbi ëñani, güina'ru bago'ru ruën'ë.

Riusu bainreba baguëte concuani huani senjogona, Riusubi bagoni güina'ru
jo'caye beoye ai bënni senjoni, gantajën cahuë.

³ Cani, ja'nrebi, bacuabi se'e ai achoye cahuë:

¡Aleluya! ¡Bojojën bañuni!

Bagobi jo'caye beoye ai ugo.

Bago uyebi ba toa picobi jo'caye beoye si'arën huëiji, cahuë.

⁴ Cajëna, ja'nrebi, ba ira ëja bain veinticuatrocua, ba gajese'ga ta'yejeiye
ba'i hua'nabi Riusu guëna seihuëna gugurini rëanni, baguëni recoyo bojojën
cahuë:

—¡Amén! ¡Aleluya! ¡Ai re'oye yo'ohuë më'ë, Ëjaguë! cahuë.

⁵ Cajëna, ja'nrebi, Riusu guëna seihuë yijacuabi coca ai jëja cani achobi:

Riusu bain baguëre yo'o concua, ta'yejeiye ba'icua, ta'yejeiye beocua,
Riusuni ai ruiñe ëñajën, baguëni ja'e'ë cajën bojocua, mësacua yua
baguëni bojoreba bojojën, baguëni re'o cocare ai jëja achoye cajë'n,
cani achobi.

La fiesta de las bodas del Cordero

⁶ Cani achoguëna, ja'nrebi, ai jai jubë bain coca cajëna, achahuë yë'ë. Ai sao
ziaya achoye, mëjo ai jëja cueni achoye, ja'an ba'ie'ru achojën, coca cahuë:

¡Aleluya!

Mai Què'rè ta'yejeiyereba Èjaguè Riusubi si'a bainni guansegüè ba'iji.

⁷ Baguè ta'yejeiye ba'iyete bojojèn bañuni.

Baguèni ai re'o coca go'sijeji coca cajèn bojoñuni.

Baguè Mamaquè, bain jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'què, baguè hueja umuguse yuara ti'anbi.

Baguè huejaja'co re'oye re'huasi'co ba'igo.

⁸ Bago caña Riusu insise'e yua pojei caña gare si'si beo cañara re'o cañabi ai ba'iyè ai go'sijeji, cahuè.

Bago re'o cañare cajèn, Riusu bainreba te'e ruiñe yo'ojèn ba'ise'ere ro'tajèn cahuè.

⁹ Cajèna, ja'nrèbi, Riusu anjebi yè'èni cabi:

—Ñaca toyani jo'cajè'èn: “Riusu Mamaquè, junni tonni go'ya raisi'què, baguè hueja umuguse aon fiesta ja'an fiestana choisi'cua yua ai recoyo bojojèn ba'iyè, cabi.

Caní ja'nrèbi, se'e yè'èni cabi:

—Ja'an coca yure caguèna, Riusu te'e ruiñereba coca'è cayè, cabi.

¹⁰ Caguèna, ja'nrèbi, yè'èbi yua ba anjeni ai recoyo bojoza caguè, baguè guèon na'mina gugurini rèanhuè. Gugurini rèanguèna, baguè yua yè'èni coca cabi:

—Yè'èni gugurini rèañe yo'oma'ijè'èn. Yè'è yua mè'è, mè'è te'e bain, Jesús te'e ruiñe ba'iyete quèani achocua naconi, mèsacua ba'iyè'ru Riusuni te'e yo'o conguè ba'iyè yè'è. Riusuni bojoguè, baguè se'gani gugurini rèanjè'èn, cabi.

Jesús te'e ruiñe ba'iyete èñajèn ba'icuabi baguè cocarebare quèani achoye poreyè.

El jinete del caballo blanco

¹¹ Ja'nrèbi, yè'èbi èñaguèna, guènamè re'otobi a'nqueni saoguèna, yua caballo hua'guè ai pojequè, baguè tuiguè naconi èñahuè. Ja'an tuiguèbi Te'e Ruiñe Ba'igüè, Riusuni si'a recoyo ro'taguè, ja'an hue'èji. Ja'nca hue'èguèbi bain ba'iyete te'e ruiñe masiguè, bacua bènni senjoñete te'e ruiñe tonji. Te'e ruiñe ro'taguèbi baguè je'o bacuani guerra huaye masiji. ¹² Baguè ñaco yua toa zèinse'e'ru ba'iji. Èja bain ma, guèna mare ai ta'yejeiye tuiguè ba'iji. Baguè ta'yejeiye mami toyase'ere baguè, baguè se'ga masiji. Yequècuabi ja'an mamire huesèyè. ¹³ Baguè can yua zie ja'ñesi canre ju'iguè, baguè yua Riusu Cocarebare quèani achoguèbi, ja'an hue'èji. ¹⁴ Ja'nrèbi, baguère guerra huaye concua ai jai jubè si'a jubèbi guènamè re'otore ba'ijèn, ai pojei can gare si'si beo canra, re'o canre ju'ijèn, caballo hua'na pojei hua'nare tuijèn, baguète te'e conjèn raè'è. ¹⁵ Baguè guerra hua hua'ti re'oye guè'tosi hua'tire baguè yì'obobi huiguè raoji. Ja'an hua'tibi si'a re'oto bainni huaza caguè, baguè guènañobi bacuani huaiguè guanseji. Bisi èye tumuni gono su'riye'ru bacuani ai ta'yejeiye ai bènni senjoguè huaji. Riusubi bacuani ai bèinguè, baguè si'nseyete ba gono naconi ca'nqueguèna, bacuani bènni senjoguè uncuaji. ¹⁶ Baguè mami yua baguè canre, baguè guènsouate toyase'e bajì'i: “Què'rè ta'yejeiye Èjaguè'è yè'è. Si'a bain Èjaguè gañaguè'è yè'è” toyase'e bajì'i.

¹⁷ Ja'nrèbi, yequè anjere èñahuè yè'è. Ènsèguèni nècaguè bajì'i. Ja'nca nècaguèbi si'a ca hua'i hua'na guènamè re'otore ganhuacuani ai jèja cani achobi:

—Raijè'èn. Riusubi mèsacua aon fiestate yo'oguèna, ñè'ca rani to'teni uncuejè'èn. ¹⁸ Bain ta'yejeiye èjacua, soldado èjacua, jèja bacua, caballo hua'na bacua tuicua naconi, si'a bain ba'icua, yo'o yo'oye zeansi'cua naconi,

ta'yejeiye ba'icua, ta'yejeiye beocua, si'a bain ba'icuaabi junni huesëjënna, bacuani bënni senjoñe'ru to'tejën, bacua hua'ire uncuejë'ën, cani achobi.

¹⁹ Ja'n'rëbi, ba gu'aguëreba, si'a bain ta'yejeiye ëjacua, bacuare guerra huaye concua, si'a jubëbi ñë'cani, ba pojei caballo tuiguë, baguëre concua, Bacuani guerra huañu cajën huëahuë. ²⁰ Ja'nca huëajënna, ba gu'aguëbi preso zeansi'quë bajji'i. Yequëre'ga, Riusu cocarebare te'e ruiñe quëani achoguë'e yë'ë caguë, ro coqueguë quëaguë, baguë'ga preso zeansi'quë bajji'i. Ja'anguë yua ai ta'yejeiye yo'oni, ba gu'aguë mami së'quesi'cua, baguë imagen te'ntoni nëcose'ena gugurini rëancua, ja'ancuani coqueguë, ai ta'yejeiye yo'oni ëñosi'quë bajji'i. Ja'an samucuabi preso zeansi'cua, toa zitara, ju'ju toa zëinsira, ja'anruna huajëcuare bënni senjoni tonsi'cua baë'ë. ²¹ Tonjënna, pojei caballo tuiguëbi baguë guerra hua hua'tibi yi'obobi huiguë raoguë, si'a jubëte huani senjobi. Huani senjoguëna, si'a ca hua'i hua'nabi bacua hua'ire to'tejën, ai yajiye uncuehuë.

20

Los mil años

¹ Ja'n'rëbi, yë'ëbi ëñaguëna, yequë anjebi guënamë re'otobi gaje raji'i. Ba rëi gojereba ta'pi ëjaguë bajji'i. Jai guënamebi cadenamebi bani, ² ba aña pëquë ru'rureba ba'isirëmbi ba'iguë, Zupai Huati, Satanás ja'an hue'e hua'guëre zeanni, baguëte huenni, Mil tëcahuëan ba'iyë tëca huensi'quë ba'ijë'ën caguë, ³ baguëte ba rëi gojerebana senjoni, ta'pini, re'oye pë'npëbi. Mil tëcahuëan ti'añe tëca ba'ijë'ën caguëna, si'a re'oto bain jubëanre së'e coqueye beoye bajji'i. Mil tëcahuëan ba'iguëna, ja'n'rëbi, rëño nësebë ba'iyë baguëte etoye bahuë.

⁴ Ja'n'rëbi, yë'ëbi ëñaguëna, ëja bainbi bacua jëja guëna seiñuëanre ñu'ljën, gu'a bainni bënni senjoñe caye bahuë. Re'o bainni premio ro'iyë caye bahuë. Yequëcuare'ga ëñahuë yë'ë. Jesús ba'iyete quëani achojën ba'isi'cua, Riusu cocarebare quëani achojën ba'isi'cua, yequëcuabi ja'an ro'ire bacua sinjobëanre të'yejënna, bacua recoñoare barute ëñahuë yë'ë. Ba gu'aguëreba, baguë imagen te'ntoni nëcose'e, ja'anna gare guguriye beoye baë'ë. Gu'aguëreba mamire yua bacua të'ribëanna, bacua ëntë sarañana gare së'que güeseye beoye baë'ë. Ja'nca ba'isi'cuabi go'ya rani, bacua Cristo Èjaguë naconi mil tëcahuëanbi guansejën ba'iyë. ⁵ Ja'ancua yua ru'ru go'ya raisi'cua ba'iyë. Yequëcua Riusu bainreba junni huesësi'cuabi yuta go'ya raima'inë. Mil tëcahuëan ba'iyë tëca ëjoye bayë. ⁶ Ru'ru go'ya raisi'cuabi ai ta'yejeiye bojojën ba'iyë. Bain gare junni huesëye ba'irën samu ba'irëmbi ti'anguëna, ru'ru go'ya raisi'cuabi gare junni huesëye beoye ba'iyë. Ja'nca ba'icuaabi yua Riusu pairi sanhuë, Cristo pairi sanhuë, ja'nca ba'icua'ru ba'ijën, Riusu huë'e yo'o ma'carëanre yo'o conjën, Cristo naconi mil tëcahuëanbi te'e guansejën ba'iyë.

Derrota del diablo

⁷ Ja'n'rëbi, mil tëcahuëan ba'iguëna, Zupai Huati preso zeansi'quëre etoye bayë. ⁸ Etoguëna, baguë yua si'a yija bain, si'a re'oto bain jubëanre coqueguë saiji. Gog, Magog, ja'an hue'ecua si'acuare ñë'coni, Riusu bainni guerra huañu caguëna, ai ta'yejeiye jubë ba'iyë. Jai ziaya yëruhua mejara'carëanre cuencueye poreto, quë'rë ai jai jubë bain ba'iyë. ⁹ Ja'an ba'icuaabi jubë ganijani, Riusu bainreba ba'iru, Riusu huë'e joboreba, baguë jobo ai yëni baye, ja'anruanre të'ijejeiye të'huejën raiyë. Ja'nca raijënna, toabi guënamë re'otobi gaje tonni, bacuare ëoni huesoni si'aji. ¹⁰ Huesoni si'aguëna, Zupai Huati bacuare coquesi'quëni zeanni, toa zitara ju'ju toa naconi zëinguëna, ja'anrana senjoni toñë. Ba gu'aguëreba, yequë, Riusu cocarebare te'e ruiñe

quëani achoguë'ë yë'ë caguë coquesi'quë, bacua'ga toa zitarate te'e ba'iyë. Bacua naconi, ba samutecuabi gare jo'caye beoye ai ta'yejeiye ai ja'siye ai yo'o'jën na'ijajjën ñatajajjën ba'iyë.

El juicio ante el gran trono blanco

¹¹ Ja'n'rëbi, yë'ëbi ëñaguëna, mai quë'rë ta'yejeiye Èjaguëbi baguë jëja guëna seihuë, jai seihuë, ai pojei seihuëte ñuji'i. Ja'nca ñu'iguëna, yija re'otobi, guënamë re'otobi huesëni si'abi. Se'e ëñoñe beoye baji'i. ¹² Ja'n'rëbi, si'a bain junni huesësi'cuare ëñahuë yë'ë. Ta'yejeiye ba'icua, ta'yejeiye beocua, si'acuabi ba jëja guëna seihuë ja'anrute nëcäjëna, si'a uti pëbëanre anconi ëñohuë. Yequë uti pëbëre'ga, huajëreba huajëjën ba'icua mamiña toyasiru, ja'an pëbëre'ga anconi ëñohuë. Si'a uti pëbëanre anconi ëñoni, ba junni huesësi'cua yo'o'jën ba'ise'ere ëñoni, yequëcuani ro bënni senjohuë. Yequëcuana bacua premio ro'ija'yete ro insihuë. ¹³ Ja'anrënbi, jai ziayana rëosi'cua, ja'an junni huesësi'cuabi jai ziayabi eta mëni nëcahuë. Ja'n'rëbi, yequëcua junni huesësi'cuabi yija sa'nahuëbi eta mëni nëcahuë. Si'acuabi eta mëni nëcäjëna, bacua yo'o'jën ba'ise'ere ëñoni, bacua bënni senjoñe o bacua premio ro'iyë huo'hueni insihuë. ¹⁴ Ja'n'rëbi, huati hua'i yija sa'nahuëte ba'icua, bainni ju'in güesesi'cua, ja'ancuabi ba toa zitarana senjoni tonsi'cua baë'ë. Ja'an yua bain gare junni huesëye ba'irën samu ba'irën, si'arën ai yo'o'jën ba'iyë ba'iji. ¹⁵ Ja'n'rëbi ba huajëreba huajëjën ba'icua mami toyasi pëbëna ëñato, si'a bain mami toyama'isi'cua ba'ijëna, bacuare yua toa zitarana senjoni tonsi'cua baë'ë.

21

El cielo nuevo y la tierra nueva

¹ Ja'n'rëbi, mame guënamë, mame yija ba'iguëna, ëñahuë yë'ë. Ru'ru ba'isi guënamë, ru'ru ba'isi yija yua carajeise'e baji'i. Jai ziaya'ga gare carajeise'e baji'i. ² Mame guënamë re'otona ëñato, Riusu huë'e jobo, si'si beoye ba'i jobo, Jerusalén ba'iyë'ru mame re'huasi jobobi guënamë re'otobi gaje raji'i. Riusubi ba huë'e jobore mame re'huaguë, huejaja'go bago ëñjën tēhuogo raigo, ja'ango re'oye re'huase'e'ru mame re'huani, maina raobi. ³ Raoguëna, yë'ëbi achaguëna, Riusu jëja guëna seihuëbi ai jëja cani achobi:

—Yureca, Riusu ba'i jobo yua bain recoñoa naconi ba'iji. Bain naconi te'e ba'iguë, baguë bainrebare bacuare re'huani baji. Ja'ansi'quëbi bacua naconi te'e ba'iguë, ⁴ bacua sa'ntijën oni zëse'e beorure tēnoni quë'ñeni saoji. Bacua ñaco zëse'ere tēnoni si'aji. Gare se'e ju'iñe beoye ba'iyë bacua. Junni huesëse'ere se'e ota oiye beoye ba'iyë. Gare se'e ja'siye beoye ba'iyë, cani achobi.

⁵ Cani achoguëna, Riusu yua baguë jëja guëna seihuëte ñu'iguëbi:

—Yureca, si'ayete mame re'huani jo'cayë yë'ë, cabi. Cani, ja'n'rëbi, se'e cabi:

—Ën coca yua te'e ruiñereba ba'i cocare sëani, utina toyani jo'cajë'ën. Bainbi achani si'a recoyo ro'tajën ba'ija'bë, cabi.

⁶ Cani, ën cocare yë'ëni caguëna, ñaca toyani jo'cahuë yë'ë:

—Yua'ë. Yë'ë yua Ru'rureba ba'isi'quë ba'iguëbi gare carajeiye beoye ba'iguë'ë yë'ë. Oco ëaye ba'icuabi yë'ëna raija'bë. Yë'ë oco eta gojebi eani, huajëreba huajë ocore caraye beoye bacuani ro uncuaza. ⁷ Je'o bacuabi ta'yejeiye senjosi'cuabi yë'ëna raija'bë. Je'o bacuabi ai jëja huajëjënna, bacuabi quë'rë ta'yejeiye jëja recoyo bacua re'huani ba'iyë. Ja'ancuabi yë'ëna raija'bë. Yë'ë baye si'aye bacuani caraye beoye ro insiza. Insini, bacua Èjaguë

Riusureba ba'ija'guë'ë yë'ë. Güina'ru, bacuabi yë'ë mamacuareba ba'ija'cua'ë.
 8 Yequëcuata'an, ro huaji yëjën gaticua, yë'ëni recoyo ro'tama'icua, ëmëcua, romicua sa'ñeña ro yahue bajën, ro a'ta yo'ocua, yaje uncucua, imagen te'ntoni nëcose'ere gugurini rëancua, ro coquecua, ja'ancua si'acuabi yë'ëna raiye gare poremahë. Toa zítara ju'ju sën zë'inrana, ja'arruna senjoni toñe se'ga ba'iji bacuare. Ja'an yua bain gare junni huesëye samu ba'íye ba'iji. Si'arën ai yo'ojën ba'íye ba'iji, yë'ëni cabi Riusu.

La nueva Jerusalén

9 Caguëna, ja'nrëbi, anje sanhuë te'e ëntë sara samucua, rau ro'rohuëan jañuni tonsi'cua, bacua jubë ba'icua te'eguëbi yë'ëna rani coca cabi:

—Raijë'ën. Riusu Zin, bain gu'a jucha ro'ire junni tonni go'ya raisi'quë, baguë huejaja'go, baguë rënjore më'ëni ëñoza, cabi.

10 Cani, Riusu Espiritubi na'oni saguëna, ai ba'íye ai ëmë cubë na'miñona yë'ëre nëconi, Riusu huë'e jobo, Jerusalén casi jobo mame re'huase'ere yë'ëni ëñobi. Ja'an huë'e jobo yua mai Èjaguë huejaja'go'co. Riusubi guënamë re'otobi raoguëna, ba si'si beo jobobi gaje raiguëna, ëñahuë yë'ë.

11 Riusu go'sijeie'ru ta'yejeie ai go'sijeie baji'i. Gataracarë ai ro'ira'carë go'sijeie'ru quë'rë ai go'sijeie baji'i. Jasje gata go'siye'ru, cristal go'siye'ru quë'rë ta'yejeie ai go'sijeie baji'i. 12 Ja'an huë'e jobo bonëjeiñe yua ai ëmë gata tu'ahuë si'a sara samu anto sa'roña naconi baji'i. Riusu anje sanhuë si'a sara samucuabi ba anto sa'roñare nëcahuë. Israel bain jubëan si'a sara samubëan, bacua mamiña te'ntose'ebi yua ba anto sa'roñare sëji'i.

13 Ènsëguë eta rai ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. Go'gohuë ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. Sëribë ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. Ènsëguë ruajai ca'ncobi samute anto sa'roña baji'i. 14 Ba gata tu'ahuëte ëñato, yua ta'yejeie ze'en gatabëan si'a sara samubëan baji'i. Ba gatabëanre ëñato, Riusu Zin cuencueni raosi'cua si'a sara samucua bacua mamiña te'ntose'ebi sëji'i. Ja'nca gaje raiguëna, ëñahuë yë'ë.

15 Èñaguëna, ja'nrëbi, Riusu anje yë'ëni coca caguëbi yua cuencue tëcabë zoa curi tëcabëte babi. Ja'an tëcabëbi sani, si'a huë'e jobo, ba anto sa'roña, ba tu'ahuë, beoru cuencuejaji'i. 16 Cuencuejani ëñato, ba huë'e jobobi gajese'ga ca'ncoña te'e ba'i ca'ncoña babi. Ba jobo zoaye, ba jobo huaiñe, ba jobo ëmë ba'íye, si'a ca'ncoña te'e baji'i. Ba cuencue tëcabëbi ba huë'e jobore cuencueni ëñato, dos mil doscientos kilómetro baji'i. Ba jobo zoaye, ba jobo huaiñe, ba jobo ëmë ba'íye, si'a ca'ncoña te'e baji'i. 17 Ba tu'ahuëre'ga cuencueni, bain cuencueye masiye'ru cuencueni ëñato, sesenta y cuatro metro baji'i.

18 Ba tu'ahuë yua jaspe gatapi re'huase'e baji'i. Ba'iguëna, si'a huë'e jobo yua zoa curi se'gabi re'huase'e baji'i. Vidrio guëna go'sijeie'ru ai go'sijeiera baji'i. 19 Ba huë'e jobo tu'ahuë ze'en gatabëanre ëñato, si'a go'sijeie gataracarë ai ro'ira'carëbi së'quese'e sëji'i. Ru'ru ba'i gatabëte jaspara'carëan së'quese'e sëji'i. Samu ba'ibëte zafirora'carëan së'quese'e sëji'i. Samute ba'ibëte ágataracarëan së'quese'e sëji'i. Gajese'ga ba'ibëte esmeraldara'carëan së'quese'e sëji'i. 20 Te'e ëntë sara ba'ibëte ónicera'carëan së'quese'e sëji'i. Te'e ëntë sara te'e ba'ibëte cornalinara'carëan së'quese'e sëji'i. Te'e ëntë sara samu ba'ibëte crisólitoracarëan së'quese'e sëji'i. Te'e ëntë sara samute ba'ibëte berilora'carëan së'quese'e sëji'i. Te'e ëntë sara gajese'ga ba'ibëte topaciora'carëan së'quese'e sëji'i. Si'a sara ba'ibëte crisoprasara'carëan së'quese'e sëji'i. Si'a sara te'e ba'ibëte jacintora'carëan së'quese'e sëji'i. Si'a sara samu ba'ibëte amatistara'carëan së'quese'e sëji'i. 21 Ba anto sa'roña si'a sara

samuñare ñato, perlabi re'huase'e bajji'. Ga anto sa'ro yua te'e perlabëbi re'huase'e bajji'. Huë'e jobo jai ma'are ñato, zoa curi se'gabi re'huase'e bajji'. Vidrio guëna go'sijeiyeru ai go'sijeiyera bajji'.

²² Ja'nrëbi, huë'e jobo uja huë'ere cu'eto, gare ñamaë'ë yë'ë. Beobi. Mai ta'yejeiyereba Ëjaguë Riusu, baguë Mamaquë naconi, ja'ancia se'gani gugurini rëañe ba'iyë. ²³ Ënsëguë, ñañaguë, ja'an miañebi ba huë'e jobona ti'anmaji'. Riusu ta'yejeiyeru go'sijeiyebi miaguëna, ënsëguë, ñañaguë, ja'an miañe yëmaë'ë. ²⁴ Riusu miañe, baguë Zin miañe, ja'ancuabi miañe ëñojënna, si'a re'oto bain jubëanbi ja'an miañebi ganiñe poreyë. Bain ta'yejeiyeru ëjacua yijare ba'icuabi ba mia re'otona ti'anni, bacua baye, bacua re'o premiote, ja'anre uanni jo'cayë. ²⁵ Ba anto sa'roñate cato, gare ta'piye beoye bajji'. Ñami gare beoguëna, si'a umuguse ancose'e se'ga ba'iji. ²⁶ Si'a re'oto bain jubëan, bacua re'o premiote ba huë'e jobona ti'anni uanni jo'cayë. Ai re'oye ëñajën ti'añë. ²⁷ Yequëcuata'an, si'si recoñoa bacua, gu'a jucha ai yo'oni jëhuacua, ro coquejën ba'icua, ja'ancuabi baruna gare ti'añe porema'iñë. Huajëreba huajëjën ba'ija'cua, bacua mamiña Riusu Zin huajë uti pëbëna toyase'e ba'itoca, ja'ancia se'gabi ba huë'e jobona ti'añe poreyë.

22

¹ Ja'nrëbi, anjebi ba huë'e jobo ziyate yë'ëni ëñobi. Ja'añana uncuto, huajëreba huajëjën, gare ju'iñe beoye ba'iyë mai. Cristal gata go'sijeiyeru ai go'sijeiya bajji'. Riusu jëja guëna seihuë, baguë Zin jëja guëna seihuë, ja'anruanbi etani, ² ba huë'e jobo jai ma'a joborebabi saji'. Ja'nca saiguëna, ba ziaua samu ca'ncoña të'ntëbañare ñato, bain huajë sunquiñëbi bajji'. Ba'iguëna, ba uncue yua si'a ñañaguëan ya'jiguë, yua si'a sara samu uncue tin uncue quëñji'. Ba sunqui ja'obi tëani, si'a re'oto bain jubëan, bacua raure huachoye bajji'. ³ Gu'aye yo'oye yua barute ëñoñe beoye bajji'. Riusu, baguë Zin, bacua jëja guëna seihuëanbi ba'iguëna, Riusu yo'o concuabi baguëni bojojën, baguëni gugurini rëanjën ba'iyë. ⁴ Riusuni ëñajën ba'ijënna, baguë mamire bacua të'ribëna së'quese'e ba'iji. ⁵ Gare se'e na'iñe beoye ba'iguëna, ñami beoji barute. Majahuë zëoñe, ënsëguë miañe, ja'anre gare se'e yëma'iñë. Mai Ëjaguë Riusubi baguë go'sijeiyebi maire miaguëna, baguë naconi carajeiyeru beoye ta'yejeiyeru ëjacua te'e guansejën, si'arën ba'iyë mai.

La venida de Jesucristo está cerca

⁶ Ja'nrëbi, Riusu anjebi yë'ëni coca cabi:

—Ën coca yua te'e ruiñereba ba'i cocare sëani, bainbi achani si'a recoyo ro'tajën ba'ija'bë. Mai Ëjaguë Riusubi baguë bain cuencueni raosi'cuani baguë cocarebare ro'ta güeseguëbi, Yua yurerën ba'ija'yete yë'ë bain concuani ëñoza caguë, baguë anjere bacuana raobi, cabi.

⁷ —jYureca, yë'ë ëñojairëmbi yuara ti'anja'ñeta'an ba'ijji! caji Riusu.

Riusu cocareba, ën pëbëna toyani jo'case'ere achani si'a recoyo te'e ruiñe ro'tajën ba'icuabi ai bojojën ba'iyë.

⁸ Yë'ë, Juan hue'eguëbi Riusu ëñose'e si'aye achani si'aye ëñani, yua ën pëbëna toyani jo'cahuë. Riusu anjebi si'aye yë'ëni ëñoaguëna, ba anje guëon na'mina gugurini rëanhuë. ⁹ Gugurini rëanguëna, anjebi yë'ëni cabi:

—Yë'ëni gugurini rëanma'ijë'ën. Më'ë'ru Riusu yo'o conguë'ga ba'iyë. Më'ë, Riusu cocareba quëani achocua, ën coca toyani jo'case'ere achani te'e ruiñe yo'ocua, mësacua si'acua'ru te'e ba'iyë yë'ë. Riusu se'gani gugurini rëanjë'ën, cabi.

¹⁰ Cani, ja'nrëbi, se'e yë'ëni cabi:

—Ën pëbëna toyase'ere yahue coca ba'iyë'ru re'huaye beoye ba'ijë'ën. Si'a re'oto bainni quëani achojën ba'ijë'ën. Ba toyase'e'ru ba'ija'ye yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji. ¹¹ Ja'nca ba'iguëna, gu'a jucha yo'ocua yua quë'rë se'e gu'aye yo'oni jëhuaja'bë. Si'si recoyo ba'icua yua quë'rë se'e si'si recoyo ba'icua ruinja'bë. Re'oye yo'ocua quë'rë se'e re'ojejën ba'ija'bë. Riusu bain si'si beoye ba'icua yua gare si'si beoye ba'ija'bë.

¹² —Yureca, yë'ë ëñojairëmbi yuara ti'anja'ñeta'an ba'iji, caji Riusu. Si'a bain yo'ojen ba'ise'ere ëñani, yë'ë bënni senjoñe, bacua premiote ja'anre ro'taguë, bacuana huo'hueguë raiyë yë'ë, caji. ¹³ Yë'ë yua ru'rureba ba'isirën ba'iguëbi carajeyiye beoye ba'iyë. Ru'rureba ba'isirënbi si'arën ba'iguë'ë yë'ë, caji Riusu, anjebi yë'ëni cabi.

¹⁴ Si'a bain si'si beo recoyo bacua ruinsi'cua yua caña zoasi'cua'ru ba'icuabi ai bojojën ba'iyë. Ja'ancua se'gabi ba huajë sunquiñëna tëani uncueni huajëreba huajëjen ba'ija'cua'ë. Ba jai huë'e jobona ti'anjën, ba anto sa'roñabi cacaye poreja'cua'ë. ¹⁵ Huë'e jobo ca'ncona ëñato, gu'a bain ba'ija'cua'ë. Yaje uncucua, ëmëcua romicua sa'ñeña yahue bajën ro a'ta yo'ocua, bainre huani senjocua, imagen te'ntoni nëcose'ena gugurini rëancua, ro coqueye yo'oye yëcua, ja'an si'acuabi huë'e jobo ca'ncore ba'ijën, ba huë'e jobona cacaye porema'ija'cua'ë.

¹⁶ —Yë'ë, Jesús hue'eguëbi yë'ë cocarebare yë'ë bainreba ba'i jubëanna quëani achojaijë'ën caguë, yë'ë anje quëacaiguë naconi mësacuana saoyë yë'ë. Ira taita ba'isi'quë David'ru quë'rë ta'yejeiye ëjaguëbi ba'iyë yë'ë. Ba ma'choco zijeirën miañë'ru quë'rë ta'yejeiye ñatani saoyë'ru miaguë ba'iguë'ë yë'ë, cabi Jesucristo.

¹⁷ Riusu Espiritu, baguë Zinni huejaja'go, bacuabi:

—Mësacua raijë'ën, cayë. Ën cocarebare achacuabi:

—Mësacua raijë'ën, caji'bë.

Oco ëaye ba'icuabi rani, bacuabi yëtoca, ba bain huajë ocore ro conic uncueni huajëreba huajëjen ba'ija'bë.

¹⁸ Mësacuabi Riusu cocareba ën pëbëna toyani jo'case'ere achajëna, mësacuani ganreba yihuoguë quëayë yë'ë: Yeque cocare ën pëbëna toyatoca, Riusubi baguë rau tonja'ñe, ën pëbëna toyani jo'case'e, ja'anre mësacuani tonni jo'caji. ¹⁹ Mësacuabi ën coca toyani jo'case'e te'e coca se'ga tënoni senjotoca, Riusubi baguë jai huë'e jobona cacaye, ba bain huajë sunqui uncuere tëaye, ën pëbëna toyani jo'case'e'ru ba'iyë, ja'an yo'oye mësacuani gare ënseji.

²⁰ Si'a bain ën cocare te'e ruiñe quëani achocua, ja'ancuabi:

—Jesusbi yurera ëñoguë ti'anji, cayë.

Ja'nca raë'ë. ¡Yurera raijë'ën, Eñaguë Jesús!

²¹ Mai Eñaguë Jesusbi baguë bainreba si'acua mësacuani conni cuirareba cuiraja'guë, cayë. Ja'nca raë'ë. Amén.